

**SUTTAPITAKE
KHUDDAKANIKĀYE
ROMAN**

**14TH INTERNATIONAL TIPITAKA
CHANTING CEREMONY
BODHGAYA, INDIA**

**Dhammagiri Pāli
Ganthamālā**

Khuddakanikāye

Roman

Sections:

Buddhavaṃsapāḷi

Cariyāpiṭakapāḷi

Jātakapāḷi - 1 AND 2

Dhammagiri Pāli Ganthamālā
Suttapitake Khuddakanikāya
The Pali Text of Chatta Sangayana in Roman Script

Copyright (c) 2017 Dharma Publishing
Text copyright (c) 1995 Vipassana Research Institute
Artwork & Design (c) Light of Buddhadharma Foundation
International

ISBN 0-89800-420-9; 978-0-89800-420-5

First Edition: 2016

Any reproductions of these volumes must be preceded by prior
In collaboration with the Vipassana Research Institute, Dharma
Publishing is printing the Pali text of the Chatta Sangayana in
Roman, Khmer, Devangari, Bengali Script. Any reproductions of
these volumes must be preceded by prior permission from both
Dharma Publishing and Vipassana Research Institute.

Editor & Co-publisher
Vipassana Research Institute
Dhamma Giri, Igatpuri 422 403, India
Tel: (91) 2553-244076, 244086. Fax: 244176
www.vri.dhamma.org, www.dhamma.org

Reprinted and donated by:
The Corporate Body of the Buddha Education Foundation,
11th Floor, 55 Hang Chow S. Road, Sec. 1
Taipei, Taiwan R.O.C.
Printed in Taiwan (This book is not for sale)

For Free Distribution

Printed in Taiwan

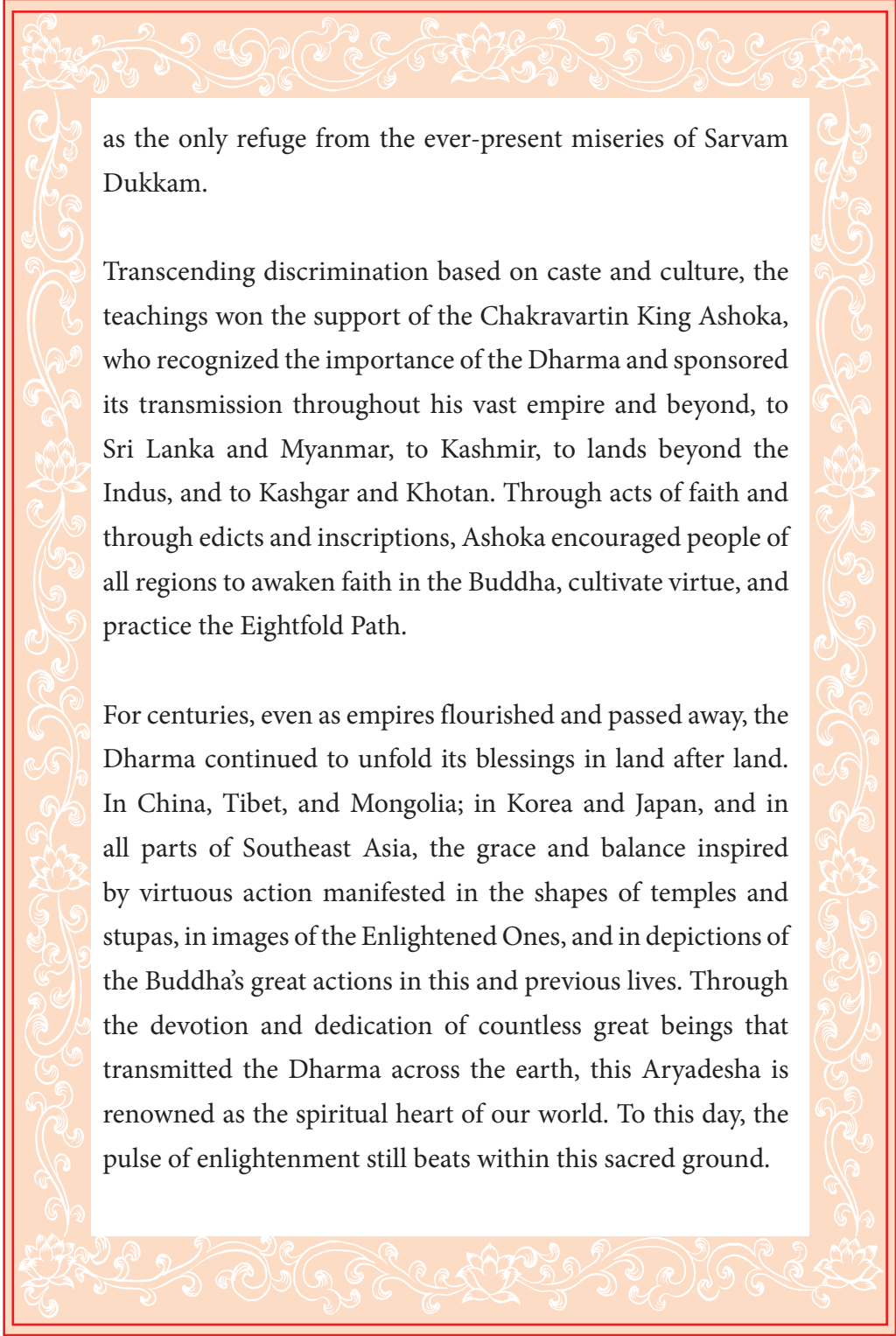
DEDICATION

Homage to the Buddha, Dharma, and Sangha!

Here under the sacred Bodhi Tree, where Bhagavan Buddha Shakyamuni brought the blessings of Enlightenment into our world, the Mahasangha from eleven countries has assembled once again to recite the Tipitaka. The teachings we commemorate here were spoken to the Sangha at various places in India. They were affirmed by five hundred Arhats who assembled at the Satipattana cave in Rajgir a year after the Blessed One passed into Parinirvana. Led by Mahakassapa, Ananda, and Upali, the noble Arhats, empowered with full recall of all they had heard, recited the teachings and confirmed them as the true words of the Tathagata.

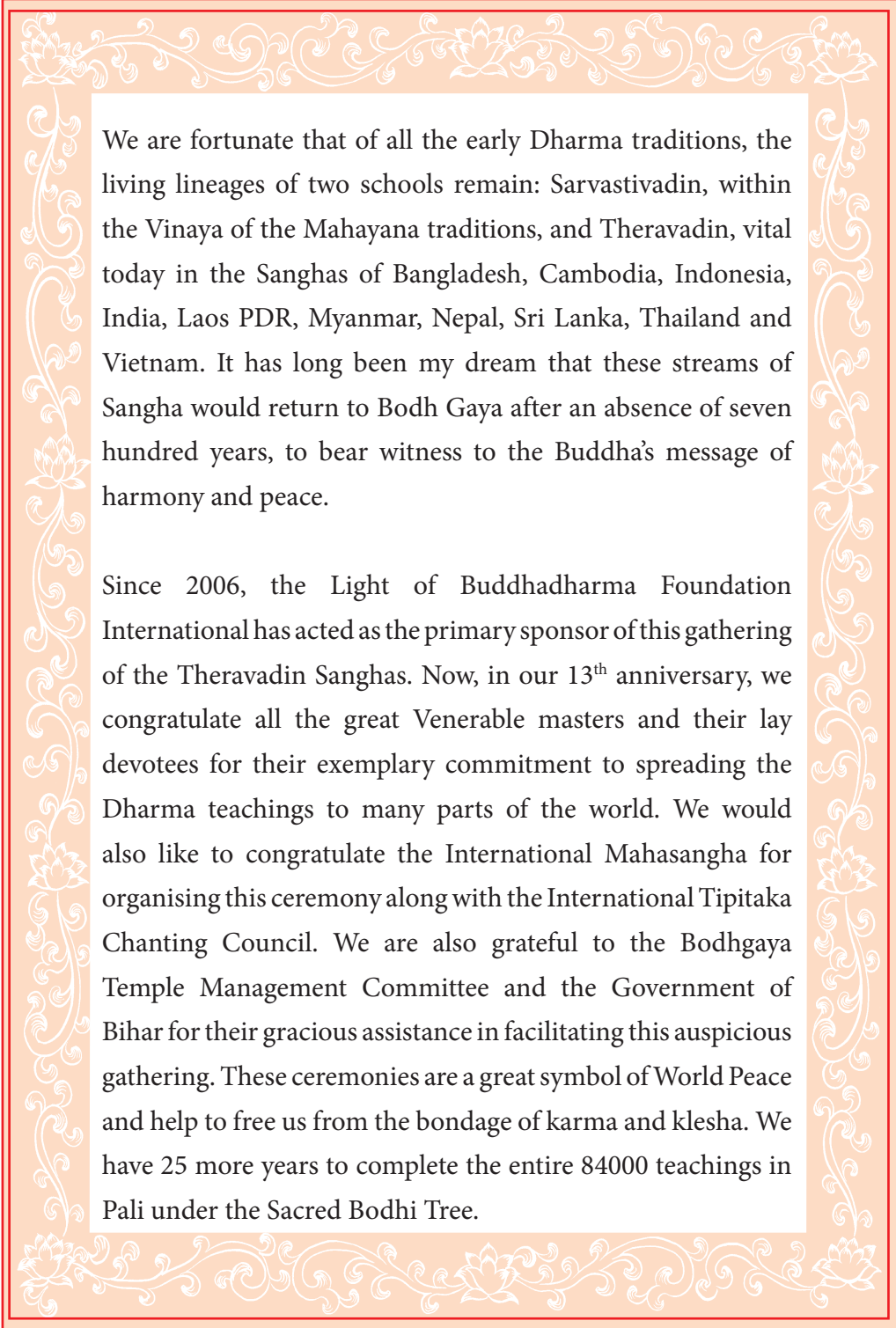
Since this first great council, the Sangha has kept alive the memory of the Buddha's presence and faithfully transmitted the Four Noble Truths and the Eightfold Path in all directions. From their dedication, four major traditions took form and gave rise to eighteen schools. While they emphasized different aspects of the teachings, all relied on the Three Jewels

A decorative border with a repeating floral and scrollwork pattern in white on a light orange background, framing the text.

as the only refuge from the ever-present miseries of Sarvam Dukkam.

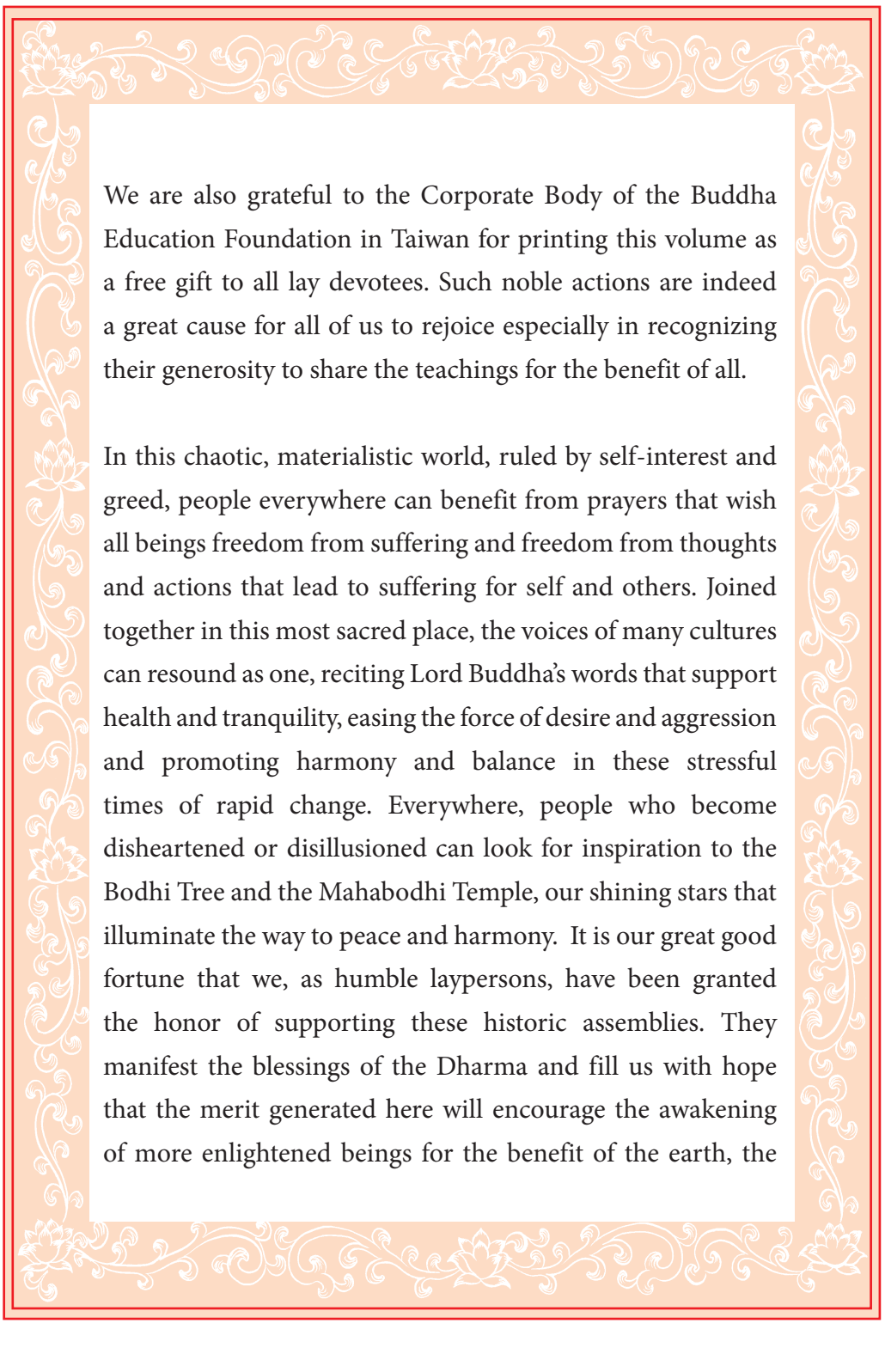
Transcending discrimination based on caste and culture, the teachings won the support of the Chakravartin King Ashoka, who recognized the importance of the Dharma and sponsored its transmission throughout his vast empire and beyond, to Sri Lanka and Myanmar, to Kashmir, to lands beyond the Indus, and to Kashgar and Khotan. Through acts of faith and through edicts and inscriptions, Ashoka encouraged people of all regions to awaken faith in the Buddha, cultivate virtue, and practice the Eightfold Path.

For centuries, even as empires flourished and passed away, the Dharma continued to unfold its blessings in land after land. In China, Tibet, and Mongolia; in Korea and Japan, and in all parts of Southeast Asia, the grace and balance inspired by virtuous action manifested in the shapes of temples and stupas, in images of the Enlightened Ones, and in depictions of the Buddha's great actions in this and previous lives. Through the devotion and dedication of countless great beings that transmitted the Dharma across the earth, this Aryadesha is renowned as the spiritual heart of our world. To this day, the pulse of enlightenment still beats within this sacred ground.

A decorative border with intricate white floral and scrollwork patterns on a light orange background, framing the text. The border features repeating motifs of lotus flowers and swirling vines.

We are fortunate that of all the early Dharma traditions, the living lineages of two schools remain: Sarvastivadin, within the Vinaya of the Mahayana traditions, and Theravadin, vital today in the Sanghas of Bangladesh, Cambodia, Indonesia, India, Laos PDR, Myanmar, Nepal, Sri Lanka, Thailand and Vietnam. It has long been my dream that these streams of Sangha would return to Bodh Gaya after an absence of seven hundred years, to bear witness to the Buddha's message of harmony and peace.

Since 2006, the Light of Buddhadharma Foundation International has acted as the primary sponsor of this gathering of the Theravadin Sanghas. Now, in our 13th anniversary, we congratulate all the great Venerable masters and their lay devotees for their exemplary commitment to spreading the Dharma teachings to many parts of the world. We would also like to congratulate the International Mahasangha for organising this ceremony along with the International Tipitaka Chanting Council. We are also grateful to the Bodhgaya Temple Management Committee and the Government of Bihar for their gracious assistance in facilitating this auspicious gathering. These ceremonies are a great symbol of World Peace and help to free us from the bondage of karma and klesha. We have 25 more years to complete the entire 84000 teachings in Pali under the Sacred Bodhi Tree.

We are also grateful to the Corporate Body of the Buddha Education Foundation in Taiwan for printing this volume as a free gift to all lay devotees. Such noble actions are indeed a great cause for all of us to rejoice especially in recognizing their generosity to share the teachings for the benefit of all.

In this chaotic, materialistic world, ruled by self-interest and greed, people everywhere can benefit from prayers that wish all beings freedom from suffering and freedom from thoughts and actions that lead to suffering for self and others. Joined together in this most sacred place, the voices of many cultures can resound as one, reciting Lord Buddha's words that support health and tranquility, easing the force of desire and aggression and promoting harmony and balance in these stressful times of rapid change. Everywhere, people who become disheartened or disillusioned can look for inspiration to the Bodhi Tree and the Mahabodhi Temple, our shining stars that illuminate the way to peace and harmony. It is our great good fortune that we, as humble laypersons, have been granted the honor of supporting these historic assemblies. They manifest the blessings of the Dharma and fill us with hope that the merit generated here will encourage the awakening of more enlightened beings for the benefit of the earth, the

environment, and people everywhere. In these turbulent times, they remind us that there is no need to continue wandering, lost in this samsaric realm. Help is close at hand; the teachings that can awaken us are still here, and we who understand their value must not let them pass away. It is our duty to support the Sangha and keep these teachings alive through our practice and devotion. We pray that we may continue to support these ceremonies as they carry significant blessings for the world.

I am grateful to the leaders of the Sangha for allowing me this opportunity to commemorate the Lord Buddha and honor the beauty of his heritage. I thank my daughter Kunzang Wangmo, who has coordinated these assemblies over the last thirteen years. May the offering of this year's printed volume of the Khuddakanikāya be received with the great wish that these precious teachings continue to be recited by the Mahasangha for the benefit of all beings. May the sound of the Buddavaccana be loud and heard throughout all realms!

Sarvam Mangalam

Tarthang-pa Kunga Gellek Yeshe Dorje

Tarthang Rinpoche

Founder of the Bodh Gaya Monlam Chenmo,

World Peace Ceremony

Founder, Light of Buddhadharma Foundation International

June 2018

www.lbdfi.org

Note on Pronunciation of Pāli

Pāli was a spoken language of northern India in the time of Gotama the Buddha. It was written in the Brāhmi script in India in the time of Emperor Asoka and has been preserved in the scripts of the various countries where the language has been maintained. In Roman script, the following set of diacritical marks is used to indicate the proper pronunciation.

The alphabet consists of forty-one characters: eight vowels, thirty-two consonants and one nasal sound (niggahita).

Vowels: a, ā, i, ī, u, ū, e, o

Consonants:

Velar: k, kh, g, gh, ṅ

Palatal: c, ch, j, jh, ñ

Retroflex: ṭ, ṭh, ḍ, ḍh, ṇ

Dental: t, th, d, dh, n

Labial: p, ph, b, bh, m

Miscellaneous: y, r, l, v, s, h, ḷ

Nasal sound (niggahita): ṃ

The vowels a, i, u are short; ā, ī, ū are long; e and o are pronounced short before double consonants: mettā, khetta, koṭṭha, sotthi; and long before single consonants: deva, senā, loka, odana.

a is pronounced like 'a' in 'about';
ā like 'a' in 'father';
i is pronounced like 'i' in 'mint';
ī like 'ee' in 'see';
u is pronounced like 'u' in 'put';
ū like 'oo' in 'cool'

Consonants are pronounced mostly as in English. The consonant c is pronounced as 'ch' in 'church'. All the aspirated consonants are pronounced with an audible expulsion of breath following the normal unaspirated sound. Therefore th is not as in 'three' but more like the sound in 'Thailand', and ph is not as in 'photo' but rather is pronounced 'p' accompanied by an expulsion of breath.

The retroflex consonants, ṭ, ṭh, ḍ, ḍh, ṇ are pronounced with the tip of the tongue turned back; whereas in the dental consonants, t, th, d, dh, n it touches the upper front teeth.

The palatal nasal, ñ, is the same as the Spanish 'ñ', as in 'señor'. The velar nasal, ṅ, is pronounced like 'ng' in 'singer' but occurs only with the other consonants in its group: ṅk, ṅkh, ṅg, ṅgh. The pronunciation of ṁ is similar to ṅ but occurs most commonly as a terminal nasalization: 'evaṁ me sutam'. The Pāli v is a soft 'v' or 'w' and ḷ produced with the tongue retroflexed, is almost a combined 'rl' sound.

Double consonants are very frequent in Pāli and must be strictly pronounced as long consonants, thus nn is like the English 'nn' in 'unnecessary'.

Contents

Buddhavaṃsapāḷi.....	1
Cariyāpiṭakapāḷi	118
Jātakapāḷi.....	162
Jātakapāḷi.....	573
Mahāniddesapāḷi	1003

Khuddakanikāye

Buddhavaṃsapāḷi

1. Ratanacaṅkamanakaṇḍaṃ

1. Brahmā ca lokādhipatī sahapatī , katañjalī anadhivaraṃ ayācatha;
“Santīdha sattāpparajakkhajātikā, desehi dhammaṃ anukampimaṃ pajaṃ”.
2. Sampannavijjācaraṇassa tādino, jutindharassantimadehadhārino;
Tathāgatassappaṭipuggalassa, uppajji kāruṇṇatā sabbasatte.
3. “Na hete jānanti sadevamānusā, buddho ayaṃ kīdisako naruttamo;
Iddhibalaṃ paññābalaṅca kīdisaṃ, buddhabalaṃ lokahitassa kīdisaṃ.
4. “Na hete jānanti sadevamānusā, buddho ayaṃ edisako naruttamo;
Iddhibalaṃ paññābalaṅca edisaṃ, buddhabalaṃ lokahitassa edisaṃ.
5. “Handāhaṃ dassayissāmi, buddhabalamanuttaraṃ;
Caṅkamaṃ māpayissāmi, nabhe ratanamaṇḍitaṃ”.
6. Bhumma mahārājikā tāvatimsā, yāmā ca devā tusitā ca nimmitā;
Paranimmitā yepi ca brahmakāyikā, ānanditā vipulamakaṃsu ghoṣaṃ.

7. Obhāsītā ca pathavī sadevakā, puthū ca lokantarikā asaṃvutā;
Tamo ca tibbo vihato tadā ahu, disvāna accherakaṃ pāṭihīraṃ.
8. Sadevagandhabbamanussarakkhase, ābhā ulārā vipulā ajāyatha;
Imasmiṃ loke parasmiñcobhayasmiṃ , adho ca uddhaṃ tiriyañ-
ca vitthataṃ.
9. Sattuttamo anadhivaro vināyako, satthā ahū devamanussapūjito;
Mahānubhāvo satapuññalakkhaṇo, dassesi accherakaṃ pāṭi-
hīraṃ.
10. So yācito devavarena cakkhumā, atthaṃ samekkhitvā tadā narut-
tamo;
Caṅkamaṃ māpayi lokanāyako, suniṭṭhitaṃ
sabbaratananimmitaṃ.
11. Iddhī ca ādesanānusāsani, tipāṭihīre bhagavā vasī ahu;
Caṅkamaṃ māpayi lokanāyako, suniṭṭhitaṃ sabbaratananim-
mitaṃ.
12. Dasasahassīlokadhātuyā, sinerupabbatuttame;
Thambheva dassesi paṭipāṭiyā, caṅkame ratanāmaye.
13. Dasasahassī atikkamma, caṅkamaṃ māpayī jino;
Sabbasoṇṇamayā passe, caṅkame ratanāmaye.
14. Tulāsaṅghāṭānuvaggā, sovaṇṇaphalakatthatā;
Vedikā sabbasoṇṇā, dubhato passesu nimmitā.
15. Maṇimuttāvālukākiṇṇā, nimmito ratanāmayo;

Obhāseti disā sabbā, sataraṃsīva uggato.

16. Tasmīṃ caṅkamane dhīro, dvattiṃsavaraḷakkhaṇo;
Virocamāno sambuddho, caṅkame caṅkamī jino.
17. Dibbaṃ mandāraṃ pupphaṃ, padumaṃ pārichattakaṃ;
Caṅkamane okiranti, sabbe devā samāgatā.
18. Passanti taṃ deṃsaṅghā, dasasaḷassī pamoditā;
Namassaṃānā nipatanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā.
19. Tāvattiṃsā ca yāmā ca, tusitā cāpi devatā;
Nimmānaratino devā, ye devā ṃsavattino;
Udaggaṃcittā sumanā, passanti lokanāyakaṃ.
20. Sadeṃgaṃdhabbamaṃsaraḷkhasā, nāgā supaṇṇā aṭha ṃvāpi
kinnarā;
Passanti taṃ lokahitānukaṃpakakaṃ, nabheṃa accuggatacaṃ-
damaṇḍalaṃ.
21. Ābhassarā subhakiṇhā, ṃhappaḷalā akaniṭṭhā ca devatā;
Susuddhasukkaṃvatṭhavaṃsanā, tiṭṭhanti paṇḷjalīkatā.
22. Muṅcanti pupphaṃ paṃa paṅcavaṇṇikaṃ, mandāraṃ caṃ-
danacuṇṇamaṃsitaṃ;
Bhaṃenti celāni ca ambare tadā, “aho jino lokahitānukaṃpako.
23. “Tuṃvaṃ saṭṭhā ca ketū ca, dhajo yūpo ca paṅṃinaṃ;
Parāyano patiṭṭhā ca, dīpo ca dvipaḷuttama .

24. “Dasasahassīlokadhātuyā, devatāyo mahiddhikā;
Parivāretvā namassanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā.
25. “Devatā devakaññā ca, pasannā tuṭṭhamānasā;
Pañcavaṇṇikapupphehi, pūjayanti narāsabhaṃ.
26. “Passanti taṃ devasaṅghā, pasannā tuṭṭhamānasā;
Pañcavaṇṇikapupphehi, pūjayanti narāsabhaṃ.
27. “Aho acchariyaṃ loke, abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ;
Na medisāṃ bhūtapubbaṃ, accheraṃ lomahaṃsanaṃ”.
28. Sakasakamhi bhavane, nisīditvāna devatā;
Hasanti tā mahāhasitaṃ, disvānaccherakaṃ nabhe.
29. Ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā, tiṇapanthanivāsino;
Katañjalī namassanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā.
30. Yepi dīghāyukā nāgā, puñṇavanto mahiddhikā;
Pamoditā namassanti, pūjayanti naruttamaṃ.
31. Saṅgītiyo pavattenti, ambare anilañjase;
Cammanaddhāni vādentī, disvānaccherakaṃ nabhe.
32. Saṅkhā ca paṇavā ceva, athopi diṇḍimā bahū;
Antalikkhasmiṃ vajjanti, disvānaccherakaṃ nabhe.
33. Abbhuto vata no ajja, uppajji lomahaṃsano;

Dhuvamatthasiddhiṃ labhāma, khaṇo no paṭipādito.

34.

Buddhoti tesam sutvāna, pīti uppajji tāvade;
Buddho buddhoti kathayantā, tiṭṭhanti pañjalīkatā.

35.

Hiṅkārā sādhuḅkārā ca , ukkuṭṭhi sampahaṃsanam ;
Pajā ca vividhā gagane, vattenti pañjalīkatā.

36.

Gāyanti seḷenti ca vādayanti ca, bhujāni pothenti ca naccayanti
ca;
Muñcanti pupphaṃ pana pañcavaṇṇikaṃ, mandāravam can-
danacuṇṇamissitaṃ.

37.

“Yathā tuyhaṃ mahāvīra, pādesu cakkalakkhaṇam;
Dhajavajirapaṭākā, vaḍḍhamānaṅkusācitaṃ.

38.

“Rūpe sīle samādhimhi, paññāya ca asādiso;
Vimuttiyā asamasamo, dhammacakkappavattane.

39.

“Dasanāgabalaṃ kāye, tuyhaṃ pākatikaṃ balaṃ;
Iddhibalena asamo, dhammacakkappavattane.

40.

“Evaṃ sabbaguṇūpetam, sabbaṅgasamupāgataṃ;
Mahāmuniṃ kāruṇikaṃ, lokanāthaṃ namassatha.

41.

“Abhivādanaṃ thomanañca, vandanañca pasamsanaṃ;
Namassanañca pūjañca, sabbam arahasī tuvaṃ.

42.

“Ye keci loke vandaneyyā, vandanaṃ arahanti ye;

Sabbasetṭho mahāvīra, sadiso te na vijjati.

43.

“Sāriputto mahāpañño, samādhijjhānakovido;
Gijjhakūṭe ṭhitoyeva, passati lokanāyakam.

44.

“Suphullam sālārājamva, candaṃva gagane yathā;
Majjhanhikeva sūriyam, olokesi narāsabham.

45.

“Jalantam dīparukkhamva, taruṇasūriyamva uggatam;
Byāmapabhānurañjitaṃ, dhīram passati lokanāyakam.

46.

“Pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ, katakiccāna tādinaṃ;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, khaṇena sannipātayi.

47.

“Lokappasādanaṃ nāma, pāṭihīram nidassayi;
Amhepi tattha gantvāna, vandissāma mayam jinaṃ.

48.

“Ethā sabbe gamissāma, pucchissāma mayam jinaṃ;
Kaṅkham vinodayissāma, passitvā lokanāyakam”.

49.

Sādhūti te paṭissutvā, nipakā samvutindriyā;
Pattacīvaramādāya, taramānā upāgamuṃ.

50.

Khīṇāsavehi vimalehi, dantehi uttame dame;
Sāriputto mahāpañño, iddhiyā upasaṅkami.

51.

Tehi bhikkhūhi parivuto, sāriputto mahāgaṇī;
Laṅanto devova gagane, iddhiyā upasaṅkami.

52. Ukkāsitañca khipitaṃ , ajjupekkhiya subbatā;
Sagāravā sappatissā, sambuddhaṃ upasaṅkamum.
53. Upasaṅkamitvā passanti, sayambhum lokanāyakaṃ;
Nabhe accuggataṃ dhīraṃ, candaṃva gagane yathā.
54. Jalantaṃ dīparukkhaṃva, vijjuṃva gagane yathā;
Majjhanhikeva sūriyaṃ, passanti lokanāyakaṃ.
55. Pañcabhikkhusatā sabbe, passanti lokanāyakaṃ;
Rahadamiva vipassannaṃ, suphullaṃ padumaṃ yathā.
56. Añjaliṃ paggahetvāna, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā;
Namassamānā nipatanti, satthuno cakkalakkhaṇe.
57. Sāriputto mahāpañño, koraṇḍasamasādiso;
Samādhihjhānakusalo, vandate lokanāyakaṃ.
58. Gajjitā kālameghova, nīluppalasamasādiso;
Iddhibalena asamo, moggallāno mahiddhiko.
59. Mahākassapopi ca thero, uttattakanakasannibho;
Dhutagaṇe agganikkhitto, thomito satthuvaṇṇito.
60. Dibbacakkhūnaṃ yo aggo, anuruddho mahāgaṇī;
Ñātiseṭṭho bhagavato, avidūreva tiṭṭhati.
61. Āpattianāpattiyā, satekicchāya kovido;

Vinaye agganikkhitto, upāli satthuvaṇṇito.

62. Sukhumanipuṇatthapaṭividdho, kathikānaṃ pavaro gaṇī;
Isi mantāniyā putto, puṇṇo nāmāti vissuto.
63. Etesaṃ cittamaññāya, opammakusalo muni;
Kaṅkhacchedo mahāvīro, kathesi attano guṇaṃ.
64. “Cattāro te asaṅkheyyā, koṭi yesaṃ na nāyati;
Sattakāyo ca ākāso, cakkavālā canantakā;
Buddhaññaṃ appameyyaṃ, na sakkā ete vijānituṃ.
65. “Kimetaṃ acchariyaṃ loke, yaṃ me iddhivikubbaṃ;
Aññe bahū acchariyā, abbhuta lomahaṃsanā.
66. “Yadāhaṃ tusite kāye, santusito nāmahaṃ tadā;
Dasasahassī samāgamma, yācanti pañjalī mamaṃ.
67. “Kālo kho te mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṃ;
Sadevakaṃ tāranta, bujjhassu amataṃ padaṃ’.
68. “Tusitā kāyā cavitvāna, yadā okkami kucchiyaṃ;
Dasasahassīlokadhātu, kampaṭṭha dharaṇī tadā.
69. “Yadāhaṃ mātukucchito, sampajānova nikkhamiṃ;
Sādhukāraṃ pavattenti, dasasahassī pakampatha.
70. “Okkantiṃ me samo natthi, jātito abhinikkhame;
Sambodhiyaṃ ahaṃ seṭṭho, dhammacakkappavattane.

71. “Aho acchariyaṃ loke, buddhānaṃ guṇamahantatā;
Dasasahassīlokadhātu, chappakāraṃ pakampatha;
Obhāso ca mahā āsi, accheraṃ lomahaṃsanam”.
72. Bhagavā tamhi samaye, lokajeṭṭho narāsabho;
Sadevakam dassayanto, iddhiyā caṅkamī jino.
73. Caṅkame caṅkamantova, kathesi lokanāyako;
Antarā na nivatteti, catuhatthe caṅkame yathā.
74. Sāriputto mahāpañño, samādhihānakovido;
Paññāya pāramippatto, pucchati lokanāyakam.
75. “Kīdiso te mahāvīra, abhinīhāro naruttama;
Kamhi kāle tayā dhīra, patthitā bodhimuttamā.
76. “Dānaṃ sīlaṅca nekkhammaṃ, paññāvīriyaṅca kīdisaṃ;
Khantisaccamadhiṭṭhānaṃ, mettupekkhā ca kīdisā.
77. “Dasa pāramī tayā dhīra, kīdisī lokanāyaka;
Kathaṃ upapāramī puṇṇā, paramatthapāramī kathaṃ”.
78. Tassa puṭṭho viyākāsi, karavīkamadhuragiro;
Nibbāpayanto hadayaṃ, hāsayaṃto sadevakam.
79. Atītabuddhānaṃ jinānaṃ desitaṃ, nikīlitaṃ buddhaparam-
parāgataṃ;
Pubbenivāsānugatāya buddhiyā, pakāsayī lokahitaṃ sadevake.

80.

“Pītipāmojjajananam, sokasallavinodanam;
Sabbasampattiṭṭhābhāṃ, cittaṅkatvā suṇātha me.

81.

“Madanimmadanam sokaṇudam, saṃsāraparimocanam;
Sabbadukkhaṅkhammaggaṃ, sakkaccaṃ paṭipajjathā”ti.

Ratanacaṅkamanakaṇḍo niṭṭhito.

2. Sumedhapatthanākathā

1.

Kappe ca satasahassee, caturo ca asaṅkhiye;
Amaraṃ nāma nagaraṃ, dassaneyyaṃ manoramaṃ.

2.

Dasahi saddehi avivittaṃ, annapānasamāyutaṃ;
Hatthisaddaṃ assasaddaṃ, bherisaṅkharathāni ca;
Khādatha pivatha ceva, annapānena ghoṣitaṃ.

3.

Nagaraṃ sabbaṅgasampannaṃ, sabbakammamupāgataṃ;
Sattaratanasampannaṃ, nānājanasamākulam;
Samiddhaṃ devanagaraṃva, āvāsaṃ puñṇakammaṃ.

4.

Nagare amaravatiyā, sumedho nāma brāhmaṇo;
Anekakoṭṭisaṅnicayo, pahūtaḍḍhaṇṇāvā.

5.

Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṃ vedāna pāragū;
Lakkhaṇe itihāse ca, sadhamme pāramaṇiṃ gato.

6.

Rahogato nisīditvā, evaṃ cintesaṃ tadā;
“Dukkho punabbhavo nāma, sarīrassa ca bhedaṇaṃ.

7. “Jātidhammo jarādhammo, byādhidhammo sahaṃ tadā;
Ajaraṃ amataṃ khemaṃ, pariyesissāmi nibbutiṃ.
8. “Yaṃnūnimaṃ pūtikāyaṃ, nānākuṇapapūritaṃ;
Chaddayitvāna gaccheyyaṃ, anapeekkho anattthiko.
9. “Atthi hehiti so maggo, na so sakkā na hetuye;
Pariyesissāmi taṃ maggaṃ, bhavato parimuttiyā.
10. “Yathāpi dukkhe vijjante, sukhaṃ nāmapi vijjati;
Evaṃ bhava vijjamāne, vibhavopi icchitabbako.
11. “Yathāpi uṇhe vijjante, aparaṃ vijjati sītaṃ;
Evaṃ tividhagga vijjante, nibbānaṃ icchitabbakaṃ.
12. “Yathāpi pāpe vijjante, kalyāṇamapi vijjati;
Evameva jāti vijjante, ajātipicchitabbakaṃ.
13. “Yathā gūthagato puriso, taḷākaṃ disvāna pūritaṃ;
Na gavesati taṃ taḷākaṃ, na doso taḷākassa so.
14. “Evaṃ kilesamaladhova, vijjante amatantaḷe;
Na gavesati taṃ taḷākaṃ, na doso amatantaḷe.
15. “Yathā arīhi pariruddho, vijjante gamanampathe;
Na palāyati so puriso, na doso añjasassa so.
16. “Evaṃ kilesapariruddho, vijjamāne sive pathe;

Na gavesatī taṃ maggaṃ, na doso sivamañjase.

17.

“Yathāpi byādhito puriso, vijjamāne tikicchake;
Na tikicchāpeti taṃ byādhim, na doso so tikicchake.

18.

“Evaṃ kilesabyādhīhi, dukkhito paripīlito;
Na gavesatī taṃ ācariyaṃ, na doso so vināyake.

19.

“Yathāpi kuṇapaṃ puriso, kaṇṭhe bandhaṃ jigucchiya;
Mocayitvāna gaccheyya, sukhī serī sayamaṃvasī.

20.

“Tathevimaṃ pūtikāyaṃ, nānākuṇapasañcayam;
Chaddayitvāna gaccheyyaṃ, anapekkho anattthiko.

21.

“Yathā uccāraṭṭhānamhi, karīsaṃ naranāriyo;
Chaddayitvāna gacchanti, anapekkhā anattthikā.

22.

“Evamevāhaṃ imaṃ kāyaṃ, nānākuṇapapūritam;
Chaddayitvāna gacchissam, vaccaṃ katvā yathā kuṭim.

23.

“Yathāpi jajjaraṃ nāvaṃ, paluggaṃ udagāhiniṃ ;
Sāmī chaddetvā gacchanti, anapekkhā anattthikā.

24.

“Evamevāhaṃ imaṃ kāyaṃ, navacchiddaṃ dhuvassavaṃ;
Chaddayitvāna gacchissam, jiṇṇanāvaṃva sāmikā.

25.

“Yathāpi puriso corehi, gacchanto bhaṇḍamādiya;
Bhaṇḍacchedabhayaṃ disvā, chaddayitvāna gacchati.

26. “Evameva ayaṃ kāyo, mahācorasamo viya;
Pahāyimaṃ gamissāmi, kusalacchedanā bhayā”.
27. Evāhaṃ cintayitvāna, nekakoṭṭisataṃ dhanam;
Nāthānāthānaṃ datvāna, himavantamupāgamim.
28. Himavantassāvidūre, dhammiko nāma pabbato;
Assamo sukato mayhaṃ, paṇṇasālā sumāpitā.
29. Caṅkamaṃ tattha māpesim, pañcadosavivajjitam;
Aṭṭhaguṇasamūpetam, abhiññābalaṃ māharim.
30. Sāṭakaṃ pajahim tattha, navadosamupāgataṃ;
Vākacīraṃ nivāsesim, dvādasaguṇamupāgataṃ.
31. Aṭṭhadosasamākiṇṇam, pajahim paṇṇasālakaṃ;
Upāgamim rukkhamūlam, guṇe dasahupāgataṃ.
32. Vāpitaṃ ropitaṃ dhaññaṃ, pajahim niravasesato;
Anekaguṇasampannaṃ, pavattaphalamādiyim.
33. Tatthappadhānaṃ padahim, nisajjattṭhānacaṅkame;
Abbhantaramhi sattāhe, abhiññābalapāpuṇim.
34. Evaṃ me siddhipattassa, vasībhūtassa sāsane;
Dīpaṅkaro nāma jino, uppajji lokanāyako.
35. Uppajjante ca jāyante, bujjhante dhammadesane;

Caturo nimitte nāddasaṃ, jhānaratisamappito.

36.

Paccantadesavisaye, nimantetvā tathāgataṃ;
Tassa āgamaṇaṃ maggaṃ, sodhenti tuṭṭhamānasā.

37.

Ahaṃ tena samayena, nikkhamitvā sakassamā;
Dhunanto vākacīrāni, gacchāmi ambare tadā.

38.

Vedajātaṃ janaṃ disvā, tuṭṭhahaṭṭhaṃ pamoditaṃ;
Orohitvāna gaganā, manusse pucchi tāvade.

39.

“Tuṭṭhahaṭṭho pamudito, vedajāto mahājano;
Kassa sodhīyati maggo, añjasaṃ vaṭumāyanaṃ”.

40.

Te me puṭṭhā viyākamsu, “buddho loke anuttaro;
Dīpaṅkaro nāma jino, uppajji lokanāyako;
Tassa sodhīyati maggo, añjasaṃ vaṭumāyanaṃ”.

41.

Buddhotivacanaṃ sutvāna, pīti uppajji tāvade;
Buddho buddhoti kathayanto, somanassaṃ pavedayiṃ.

42.

Tattha thatvā vicintesiṃ, tuṭṭho saṃviggaṃānaso;
“Idha bījāni ropissaṃ, khaṇo ve mā upaccagā.

43.

“Yadi buddhassa sodhetha, ekokāsaṃ dadātha me;
Ahampi sodhayissāmi, añjasaṃ vaṭumāyanaṃ”.

44.

Adamsu te mamokāsaṃ, sodhetuṃ añjasaṃ tadā;
Buddho buddhoti cintento, maggaṃ sodhemahaṃ tadā.

45. Anīṭṭhite mamokāse, dīpaṅkaro mahāmuni;
Catūhi satahassehi, chaḷabhiññehi tādihi;
Khīṇāsavehi vimalehi, paṭipajji añjasam jino.
46. Paccuggamanā vattanti, vajjanti bheriyo bahū;
Āmoditā naramarū, sādhuḷkāram pavattayum.
47. Devā manusse passanti, manussāpi ca devatā;
Ubhopi te pañjalikā, anuyanti tathāgatam.
48. Devā dibbehi turīyehi, manussā mānusehi ca ;
Ubhopi te vajjayantā, anuyanti tathāgatam.
49. Dibbam mandāravam puppham, padumam pārīchattakam;
Disodisam okiranti, ākāsanabhagatā marū.
50. Dibbam candanacuṇṇaṅca, varagandhaṅca kevalam;
Disodisam okiranti, ākāsanabhagatā marū.
51. Campakam saralam nīpam, nāgapunnāgaketakam;
Disodisam ukkhipanti, bhūmitalagatā narā.
52. Kese muñcivāham tattha, vākacīraṅca cammakam;
Kalale pattharivāna, avakujjo nipajjaham.
53. “Akkamitvāna maṃ buddho, saha sissehi gacchatu;
Mā nam kalale akkamittha, hitāya me bhavissati”.

54. Pathaviyaṃ nipannassa, evaṃ me āsi cetaso;
“Icchamāno ahaṃ ajja, kilese jhāpaye mama.
55. “Kiṃ me aññāta-vesena, dhammaṃ sacchikatenidha;
Sabbaññutaṃ pāpuṇitvā, buddho hessaṃ sadevake.
56. “Kiṃ me ekena tiṇṇena, purisena thāmadassinā;
Sabbaññutaṃ pāpuṇitvā, santāressaṃ sadevakaṃ.
57. “Iminā me adhikārena, katena purisuttame;
Sabbaññutaṃ pāpuṇitvā, tāremi janataṃ bahuṃ.
58. “Saṃsārasotaṃ chinditvā, viddhaṃsetvā tayo bhave;
Dhammanāvaṃ samāruyha, santāressaṃ sadevakaṃ”.
59. Manussattaṃ līngasampatti, hetu satthāradassanaṃ;
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā;
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhati.
60. Dīpaṅkaro lokavidū, āhutiṇaṃ paṭiggaho;
Ussīsake maṃ ṭhatvāna, idaṃ vacanamabravi.
61. “Passatha imaṃ tāpasam, jaṭilaṃ uggatāpanaṃ;
Aparimeyyito kappe, buddho loke bhavissati.
62. “Ahu kapilavhayā rammā, nikkhamitvā tathāgato;
Padhānaṃ padahitvāna, katvā dukkarakārikaṃ.

63. “Ajapālarukkhamūlasmim, nisīditvā tathāgato;
Tattha pāyāsaṃ paggayha, nerañjaramupehiti.
64. “Nerañjarāya tīramhi, pāyāsaṃ ada so jino;
Paṭiyattavaramaggena, bodhimūlamupehiti.
65. “Tato padakkhiṇaṃ katvā, bodhimaṇḍaṃ anuttaro ;
Assattharukkhamūlamhi, bujjhissati mahāyaso.
66. “Imassa janikā mātā, māyā nāma bhavissati;
Pitā suddhodano nāma, ayaṃ hessati gotamo.
67. “Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā;
Kolito upatisso ca, aggā hessanti sāvakā;
Ānando nāmupaṭṭhāko, upaṭṭhissatimaṃ jinaṃ.
68. “Khemā uppalavaṇṇā ca, aggā hessanti sāvikā;
Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā;
Bodhi tassa bhagavato, assatthoti pavuccati.
69. “Citto ca hatthālavako , aggā hessantupaṭṭhakā;
Uttarā nandamātā ca, aggā hessantupaṭṭhikā”.
70. Idaṃ sutvāna vacanaṃ, asamassa mahesino;
Āmoditā naramarū, buddhabījaṃ kira ayaṃ.
71. Ukkuṭṭhisaddā vattanti, apphoṭenti hasanti ca;
Katañjalī namassanti, dasasahassī sadevakā.

72. “Yadimassa lokanāthassa, virajjhissāma sāsanaṃ;
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṃ.
73. “Yathā manussā nadiṃ tarantā, paṭititthaṃ virajjhiya;
Heṭṭhātithe gahetvāna, uttaranti mahānadiṃ.
74. “Evameva mayaṃ sabbe, yadi muñcāmimaṃ jinaṃ;
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṃ”.
75. Dīpaṅkaro lokavidū, āhutīnaṃ paṭiggaho;
Mama kammaṃ pakittetvā, dakkhiṇaṃ pādamuddhari.
76. Ye tathāsuṃ jīnaputtā, padakkhiṇamakamsu maṃ;
Devā manussā asurā ca, abhivādetvāna pakkamuṃ.
77. Dassanaṃ me atikkante, sasaṅghe lokanāyake;
Sayanā vuṭṭhahitvāna, pallaṅkaṃ ābhujim tadā.
78. Sukhena sukhito homi, pāmojjena pamodito;
Pītiyā ca abhissanno, pallaṅkaṃ ābhujim tadā.
79. Pallaṅkena nisīditvā, evaṃ cintesahaṃ tadā;
“Vasībhūto ahaṃ jhāne, abhiññāsu pāramiṃgato .
80. “Sahassiyamhi lokamhi, isayo natthi me samā;
Asamo iddhidhammesu, alabhim īdisaṃ sukhaṃ.
81. “Pallaṅkābhujane mayhaṃ, dasasahassādhivāsino;

Mahānādaṃ pavattesaṃ, ‘dhavaṃ buddha bhavissasi.

82.

“‘Yā pubbe bodhisattānaṃ, pallaṅkavaramābhujē;
Nimittāni padissanti, tāni ajja padissare.

83.

“‘Sītaṃ byapagataṃ hoti, uṇhaṅca upasammati;
Tāni ajja padissanti, dhavaṃ buddha bhavissasi.

84.

“‘Dasasahassī lokadhātū, nissaddā honti nirākulā;
Tāni ajja padissanti, dhavaṃ buddha bhavissasi.

85.

“‘Mahāvātā na vāyanti, na sandanti savantiyo;
Tāni ajja padissanti, dhavaṃ buddha bhavissasi.

86.

“‘Thalajā dakaajā pupphā, sabbe pupphanti tāvade;
Tepajja pupphitā sabbe, dhavaṃ buddha bhavissasi.

87.

“‘Latā vā yadi vā rukkhā, phalabhārā honti tāvade;
Tepajja phalitā sabbe, dhavaṃ buddha bhavissasi.

88.

“‘Ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā, ratanā jotanti tāvade;
Tepajja ratanā jotanti, dhavaṃ buddha bhavissasi.

89.

“‘Mānussakā ca dibbā ca, turiyā vajjanti tāvade;
Tepajjubho abhiravanti, dhavaṃ buddha bhavissasi.

90.

“‘Vicitrapupphā gaganā, abhivassanti tāvade;
Tepi ajja pavassanti, dhavaṃ buddha bhavissasi.

91. ““Mahāsamuddo ābhujati, dasasahassī pakampati;
Tepajjubho abhiravanti, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
92. ““Nirayepi dasasahasse, aggī nibbanti tāvade;
Tepajja nibbutā aggī, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
93. ““Vimalo hoti sūriyo, sabbā dissanti tārakā;
Tepi ajja padissanti, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
94. ““Anovaṭṭhena udakaṃ, mahiyā ubbhijji tāvade;
Tampajjubbhijjate mahiyā, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
95. ““Tārāgaṇā virocanti, nakkhattā gaganamaṇḍale;
Visākhā candimā yuttā, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
96. ““Bilāsayā darīsayā, nikkhamanti sakāsayā;
Tepajja āsayā chuddhā, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
97. ““Na honti aratī sattānaṃ, santuṭṭhā honti tāvade;
Tepajja sabbe santuṭṭhā, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
98. ““Rogaṃ tadupasammanti, jighacchā ca vinassati;
Tāni ajja padissanti, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
99. ““Rāgo tadā tanu hoti, doso moho vinassati;
Tepajja vigaṭā sabbe, dhuvaṃ buddho bhavissasi.
100. ““Bhayaṃ tadā na bhavati, ajjapetaṃ padissati;

Tena līṅgena jānāma, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

101.

“Rajonuddhaṃsati uddhaṃ, ajjapetaṃ padissati;
Tena līṅgena jānāma, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

102.

“Aniṭṭhagandho pakkamati, dibbagandho pavāyati;
Sopajja vāyati gandho, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

103.

“Sabbe devā padissanti, ṭhapayitvā arūpino;
Tepajja sabbe dissanti, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

104.

“Yāvatā nirayā nāma, sabbe dissanti tāvade;
Tepajja sabbe dissanti, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

105.

“Kuṭṭā kavāṭā selā ca, na hontāvaraṇā tadā;
Ākāśabhūtā tepajja, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

106.

“Cutī ca upapatti ca, khaṇe tasmim na vijjati;
Tānipajja padissanti, dhuvaṃ buddho bhavissasi.

107.

“Dalhaṃ paggaṇha vīriyaṃ, mā nivatta abhikkama;
Mayampetaṃ vijānāma, dhuvaṃ buddho bhavissasi”.

108.

Buddhassa vacanaṃ sutvā, dasasahassīnacūbhayaṃ;
Tuṭṭhahaṭṭho pamodito, evaṃ cintesaṃ tadā.

109.

“Advejjhavacanā buddhā, amoghavacanā jinā;
Vitathaṃ natthi buddhānaṃ, dhuvaṃ buddho bhavāmahaṃ.

110. “Yathā khittam nabhe leḍḍu, dhuvam patati bhūmiyam;
Tatheva buddhaseṭṭhānam, vacanam dhuvasassatam;
Vitatham natthi buddhānam, dhuvam buddho bhavāmaham.
111. “Yathāpi sabbasattānam, maraṇam dhuvasassatam;
Tatheva buddhaseṭṭhānam, vacanam dhuvasassatam;
Vitatham natthi buddhānam, dhuvam buddho bhavāmaham.
112. “Yathā rattikkhaye patte, sūriyuggamanam dhuvam;
Tatheva buddhaseṭṭhānam, vacanam dhuvasassatam;
Vitatham natthi buddhānam, dhuvam buddho bhavāmaham.
113. “Yathā nikkhantasayanassa, sīhassa nadanam dhuvam;
Tatheva buddhaseṭṭhānam, vacanam dhuvasassatam;
Vitatham natthi buddhānam, dhuvam buddho bhavāmaham.
114. “Yathā āpannasattānam, bhāramoropanam dhuvam;
Tatheva buddhaseṭṭhānam, vacanam dhuvasassatam;
Vitatham natthi buddhānam, dhuvam buddho bhavāmaham.
115. “Handa buddhakare dhamme, vicināmi ito cito;
Uddham adho dasa disā, yāvatā dhammadhātuyā”.
116. Vicinanto tadā dakkhiṃ, paṭhamam dānapāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, anuciṇṇam mahāpatham.
117. “Imam tvam paṭhamam tāva, daḷham katvā samādiya;
Dānapāramitam gaccha, yadi bodhiṃ pattumicchasi.

118. “Yathāpi kumbho sampuṇṇo, yassa kassaci adho kato;
Vamate vudakaṃ nissesam, na tattha parirakkhati.
119. “Tatheva yācake disvā, hīnamukkaṭṭhamajjhime;
Dadāhi dānaṃ nissesam, kumbho viya adho kato.
120. “Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.
121. Vicinanto tadā dakkhiṃ, dutiyaṃ sīlapāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, āsevanisevitaṃ.
122. “Imaṃ tvam dutiyaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Sīlapāramitaṃ gaccha, yadi bodhiṃ pattumicchasi.
123. “Yathāpi camarī vālaṃ, kismiñci paṭilaggitaṃ;
Upeti maraṇaṃ tattha, na vikopeti vāladhiṃ.
124. “Tatheva tvam catūsu bhūmīsu, sīlāni paripūraya;
Parirakkha sabbadā sīlaṃ, camarī viya vāladhiṃ.
125. “Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.
126. Vicinanto tadā dakkhiṃ, tatiyaṃ nekkhammapāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, āsevanisevitaṃ.
127. “Imaṃ tvam tatiyaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;

Nekkhammapāramitaṃ gaccha, yadi bodhiṃ pattumicchasi.

128.

“Yathā andughare puriso, ciravuttho dukhaṭṭito;

Na tattha rāgaṃ janesi, muttiṃyeva gavesati.

129.

“Tattheva tvam sabbabhave, passa andughare viya;

Nekkhammābhimukho hohi, bhavato parimuttiyā.

130.

“Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;

Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.

131.

Vicinanto tadā dakkhiṃ, catutthaṃ paññāpāramiṃ;

Pubbakehi mahesīhi, āsevitānisevitam.

132.

“Imaṃ tvam catutthaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;

Paññāpāramitaṃ gaccha, yadi bodhiṃ pattumicchasi.

133.

“Yathāpi bhikkhu bhikkhanto, hīnamukkaṭṭhamajjhime;

Kulāni na vivajjento, evaṃ labhati yāpanam.

134.

“Tattheva tvam sabbakālam, paripucchaṃ budhaṃ janam;

Paññāpāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.

135.

“Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;

Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.

136.

Vicinanto tadā dakkhiṃ, pañcamaṃ vīriyapāramiṃ;

Pubbakehi mahesīhi, āsevitānisevitam.

137. “Imaṃ tvaṃ pañcamaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Vīriyapāramitaṃ gaccha, yadi bodhiṃ pattumicchasi.
138. “Yathāpi sīho migarājā, nisajjaṭṭhānacaṅkame;
Alīnavīriyo hoti, paggahitamano sadā.
139. “Tatheva tvaṃ sabbabhava, paggaṇha vīriyaṃ daḷhaṃ;
Vīriyapāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.
140. “Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.
141. Vicinanto tadā dakkhiṃ, chaṭṭhamaṃ khantipāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, āsevitānisevitaṃ.
142. “Imaṃ tvaṃ chaṭṭhamaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Tattha advejjhamānaso, sambodhiṃ pāpuṇissasi.
143. “Yathāpi pathavī nāma, sucimpi asucimpi ca;
Sabbam sahati nikkhepaṃ, na karoti paṭighaṃ tayā.
144. “Tatheva tvampi sabbesaṃ, sammānāvamānakkhamo;
Khantipāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.
145. “Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.
146. Vicinanto tadā dakkhiṃ, sattamaṃ saccapāramiṃ;

Pubbakehi mahesīhi, āsevanisevitam.

147.

“Imaṃ tvaṃ sattamaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Tattha advejjhavacano, sambodhiṃ pāpuṇissasi.

148.

“Yathāpi osadhī nāma, tulābhūtā sadevake;
Samaye utuvasse vā, na vokkamati vīthito.

149.

“Tatheva tvampi saccesu, mā vokkama hi vīthito;
Saccapāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.

150.

“Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.

151.

Vicinanto tadā dakkhiṃ, aṭṭhamaṃ adhiṭṭhānapāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, āsevanisevitam.

152.

“Imaṃ tvaṃ aṭṭhamaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Tattha tvaṃ acalo hutvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.

153.

“Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito;
Na kampati bhusavātehi, sakatṭhāneva tiṭṭhati.

154.

“Tatheva tvampi adhiṭṭhāne, sabbadā acalo bhava;
Adhiṭṭhānapāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.

155.

“Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.

156. Vicinanto tadā dakkhiṃ, navamaṃ mettāpāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, āsevitānisevitaṃ.
157. “Imaṃ tvaṃ navamaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Mettāya asamo hohi, yadi bodhiṃ pattumicchasi.
158. “Yathāpi udakaṃ nāma, kalyāṇe pāpake jane;
Samaṃ pharati sītena, pavāheti rajomalaṃ.
159. “Tatheva tvaṃ hitāhite, samaṃ mettāya bhāvaya;
Mettāpāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.
160. “Nahete ettakāyeva, buddhadhammā bhavissare;
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā”.
161. Vicinanto tadā dakkhiṃ, dasamaṃ upekkhāpāramiṃ;
Pubbakehi mahesīhi, āsevitānisevitaṃ.
162. “Imaṃ tvaṃ dasamaṃ tāva, daḷhaṃ katvā samādiya;
Tulābhūto daḷho hutvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.
163. “Yathāpi pathavī nāma, nikkhittaṃ asuciṃ suciṃ;
Upekkhati ubhopete, kopānunayavajjitā.
164. “Tatheva tvaṃ sukhadukkhe, tulābhūto sadā bhava;
Upekkhāpāramitaṃ gantvā, sambodhiṃ pāpuṇissasi.
165. “Ettakāyeva te loke, ye dhammā bodhipācanā;

Tatuddham natthi aññatra, daḷham tattha patiṭṭhaha”.

166.

Ime dhamme sammasato, sabhāvasarasalakkhaṇe;
Dhammatejena vasudhā, dasasahassī pakampatha.

167.

Calatī ravatī pathavī, ucchuyantaṃva pīḷitaṃ;
Telayante yathā cakkam, evaṃ kampati medanī.

168.

Yāvatā parisā āsi, buddhassa parivesane;
Pavedhamānā sā tattha, mucchitā seti bhūmiyaṃ.

169.

Ghaṭānekasahassāni, kumbhīnañca satā bahū;
Sañcuṇṇamathitā tattha, aññamaññaṃ paghaṭṭitā.

170.

Ubbiggā tasitā bhītā, bhantā byāthitamānasā;
Mahājanā samāgamma, dīpaṅkaramupāgamuṃ.

171.

“Kiṃ bhavissati lokassa, kalyāṇamatha pāpakaṃ;
Sabbo upadduto loko, taṃ vinodehi cakkhuma”.

172.

Tesaṃ tadā saññapesi, dīpaṅkaro mahāmuni;
“Visatṭhā hotha mā bhetha , imasmiṃ pathavikampane.

173.

“Yamaṃ ajja byākāsiṃ, buddho loka bhavissati;
Eso sammasati dhammaṃ, pubbakaṃ jinasevitaṃ.

174.

“Tassa sammasato dhammaṃ, buddhabhūmiṃ asesato;
Tenāyaṃ kampitā pathavī, dasasahassī sadevake”.

175. Buddhassa vacanaṃ sutvā, mano nibbāyi tāvade;
Sabbe maṃ upasaṅkamma, punāpi abhivandisum.
176. Samādiyitvā buddhagaṇaṃ, daḷhaṃ katvāna mānasam;
Dīpaṅkaraṃ namassitvā, āsanā vuṭṭhahiṃ tadā.
177. Dibbaṃ mānusaṃ pupphaṃ, devā mānusakā ubho;
Samokiranti pupphehi, vuṭṭhahantassa āsanā.
178. Vedayanti ca te sotthiṃ, devā mānusakā ubho;
“Mahantaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, taṃ labhassu yathicchitaṃ.
179. “Sabbītiyo vivajjantu, soko rogo vinassatu;
Mā te bhavantvantarāyā , phusa khippaṃ bodhimuttamaṃ.
180. “Yathāpi samaye patte, pupphanti pupphino dumā;
Tatheva tvaṃ mahāvīra, buddhañāṇena pupphasi.
181. “Yathā ye keci sambuddhā, pūrayuṃ dasa pāramī;
Tatheva tvaṃ mahāvīra, pūraya dasa pāramī.
182. “Yathā ye keci sambuddhā, bodhimaṇḍamhi bujjhare;
Tatheva tvaṃ mahāvīra, bujjhassu jinabodhiyaṃ.
183. “Yathā ye keci sambuddhā, dhammacakkaṃ pavattayum;
Tatheva tvaṃ mahāvīra, dhammacakkaṃ pavattaya.
184. “Puṇṇamāye yathā cando, parisuddho virocati;

Tatheva tvam puṇṇamano, viroca dasasahassiyam.

185.

“Rāhumutto yathā sūriyo, tāpena atirocati;
Tatheva lokā muñcivā, viroca siriya tuvam.

186.

“Yathā yā kāci nadiyo, osaranti mahodadhiṃ;
Evaṃ sadevakā lokā, osarantu tavantike”.

187.

Tehi thutappasattho so, dasa dhamme samādiya;
Te dhamme paripūrento, pavanam pāvisī tadāti.

Sumedhapatthanākathā niṭṭhitā.

3. Dīpaṅkarabuddhavaṃso

1.

Tadā te bhojayitvāna, sasaṅgham lokanāyakam;
Upagacchum saraṇam tassa, dīpaṅkarassa satthuno.

2.

Saraṇāgamane kañci, nivesesi tathāgato;
Kañci pañcasu sīlesu, sīle dasavidhe param.

3.

Kassaci deti sāmaññaṃ, caturo phalamuttame;
Kassaci asame dhamme, deti so paṭisambhidā.

4.

Kassaci varasamāpattiyo, aṭṭha deti narāsabho;
Tisso kassaci vijjāyo, chaḷabhiññā pavecchati.

5.

Tena yogena janakāyam, ovadati mahāmuni;
Tena vitthārikam āsi, lokanāthassa sāsanam.

6. Mahāhanusabhakkhandho, dīpaṅkarassa nāmako;
Bahū jane tārayati, parimoceti duggatiṃ.
7. Bodhaneyyaṃ janaṃ disvā, satasahassepī yojane;
Khaṇena upagantvāna, bodheti taṃ mahāmuni.
8. Paṭhamābhisamaye buddho, koṭisatamabodhayi;
Dutiyābhisamaye nātho, navutikoṭimabodhayi.
9. Yadā ca devabhavanamhi, buddho dhammamedesayi;
Navutikoṭisahasānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
10. Sannipātā tayo āsuṃ, dīpaṅkarassa satthuno;
Koṭisatasahasānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo.
11. Puna nāradakūṭamhi, pavivekagate jine;
Khīṇāsavā vītamalā, samiṃsu satakoṭiyo.
12. Yamhi kāle mahāvīro, sudassanasiluccaye;
Navakoṭisahashehi, pavāresi mahāmuni.
13. Dasavīsahasassānaṃ, dhammābhisamayo ahu;
Ekadvinnaṃ abhisamayā, gaṇanāto asaṅkhiyā.
14. Vitthārikaṃ bāhujaññaṃ, iddhaṃ phītaṃ ahū tadā;
Dīpaṅkarassa bhagavato, sāsanaṃ suvisodhitam.
15. Cattāri satasahasāni, chaḷabhiññā mahiddhikā;

Dīpaṅkaraṃ lokaviduṃ, parivārenti sabbadā.

16.

Ye keci tena samayena, jahanti mānusaṃ bhavaṃ;
Apattamānasā sekhā, garahitā bhavanti te.

17.

Supupphitaṃ pāvacaṇaṃ, arahantehi tādihi;
Khīṇāsavehi vimalehi, upasobhati sabbadā.

18.

Nagaraṃ rammavatī nāma, sudevo nāma khattiyo;
Sumedhā nāma janikā, dīpaṅkarassa satthuno.

19.

Dasavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi ;
Haṃsā koṅcā mayūrā ca, tayo pāsādamuttamā.

20.

Tīṇisatasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Padumā nāma sā nārī, usabhakkhandho atrajo.

21.

Nimitte caturo disvā, hatthiyānena nikkhami;
Anūnadasamāsāni, padhāne padahī jino.

22.

Padhānacāraṃ caritvāna, abujjhi mānasaṃ muni;
Brahmunā yācito santo, dīpaṅkaro mahāmuni.

23.

Vatti cakkaṃ mahāvīro, nandārāme sirīghare ;
Nisinno sirīsamūlamhi, akā titthiyamaddanaṃ.

24.

Sumaṅgalo ca tisso ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Sāgato nāmupaṭṭhāko, dīpaṅkarassa satthuno.

25. Nandā ceva sunandā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, pipphalīti pavuccati.
26. Tapussabhallikā nāma, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Sirimā koṇā upaṭṭhikā, dīpaṅkarassa satthuno.
27. Asītihatthamubbedho, dīpaṅkaro mahāmuni;
Sobhati dīparukkhova, sālarājāva phullito.
28. Satasahassavassāni, āyu tassa mahesino;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
29. Jotayitvāna saddhammaṃ, santāretvā mahājanam;
Jalitivā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako.
30. Sā ca iddhi so ca yaso, tāni ca pādesu cakkaratanāni;
Sabbam tamantarahitam , nanu rittā sabbasaṅkhārā .
31. Dīpaṅkaro jino satthā, nandārāmamhi nibbuto;
Tatthevassa jinathūpo, chatṭiṃsubbedhayojanoti.

Dīpaṅkarassa bhagavato vaṃso paṭhamo.

4. Koṇḍaññabuddhavaṃso

1. Dīpaṅkarassa aparena, koṇḍañño nāma nāyako;
Anantatejo amitayaso, appameyyo durāsado.
2. Dharaṇūpamo khamanena, sīlena sāgarūpamo;

Samādhinā merūpamo, ñāṇena gaganūpamo.

3. Indriyabalabojjhaṅga-maggasaccappakāsaṇaṃ;
Pakāsesi sadā buddho, hitāya sabbapāṇinaṃ.
4. Dhammacakkaṃ pavattente, koṇḍañṇe lokanāyake;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
5. Tato parampi desente, naramarūnaṃ samāgame;
Navutikoṭisahasānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
6. Titthiye abhimaddanto, yadā dhammadesayi;
Asītikoṭisahasānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
7. Sannipātā tayo āsuṃ, koṇḍañṇassa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
8. Koṭisatasahasānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo;
Dutiyo koṭisahasānaṃ, tatiyo navutikoṭinaṃ.
9. Ahaṃ tena samayena, vijitāvī nāma khattiyo;
Samuddaṃ antamantena, issariyaṃ vattayāmaṃ.
10. Koṭisatasahasānaṃ, vimalānaṃ mahesinaṃ;
Saha lokagganāthena, paramannena tappayim.
11. Sopi maṃ buddho byākāsi, koṇḍañṇo lokanāyako;
“Aparimeyyito kappe, buddho loke bhavissati.

12. “Padhānaṃ padahitvāna, katvā dukkarakārikam;
Assatthamūle sambuddho, bujjhissati mahāyaso.
13. “Imassa janikā mātā, māyā nāma bhavissati;
Pitā suddhodano nāma, ayaṃ hessati gotamo.
14. “Kolito upatisso ca, aggā hessanti sāvakā;
Ānando nāmapaṭṭhāko, upaṭṭhissatimaṃ jinaṃ.
15. “Khemā uppalavaṇṇā ca, aggā hessanti sāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, assattho pavuccati.
16. “Citto ca hatthālavako, aggā hessantupaṭṭhakā;
Nandamātā ca uttarā, aggā hessantupaṭṭhikā;
Āyu vassasataṃ tassa, gotamassa yasassino”.
17. Imaṃ sutvāna vacanaṃ, asamassa mahesino;
Āmoditā naramarū, buddhabījaṃ kira ayaṃ.
18. Ukkuṭṭhisaddā vattanti, apphoṭenti hasanti ca;
Katañjalī namassanti, dasasahassidevatā.
19. “Yadimassa lokanāthassa, virajjhissāma sāsanaṃ;
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṃ.
20. “Yathā manussā nadiṃ tarantā, paṭitthaṃ virajjhiya;
Heṭṭhātithe gahetvāna, uttaranti mahānadiṃ.

21. “Evameva mayam sabbe, yadi muñcāmimam jinaṃ;
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṃ”.
22. Tassāhaṃ vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Tameva atthaṃ sādheṇto, mahārajjam jine adaṃ;
Mahārajjam daditvāna , pabbajiṃ tassa santike.
23. Suttantaṃ vinayañcāpi, navaṅgaṃ satthusāsaṇaṃ;
Sabbam pariyaṇitvāna, sobhayiṃ jinasāsaṇaṃ.
24. Tathappamatto viharanto, nisajjaṭṭhānacaṅkame;
Abhiññāpāraṃ gantvā, brahmalokagaṇchahaṃ.
25. Nagaraṃ rammavatī nāma, sunando nāma khattiyo;
Sujātā nāma janikā, koṇḍaññaṃ mahesino.
26. Dasavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi ;
Suci suruci subho ca, tayo pāsādamuttamā.
27. Tīṇisatasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Rucidevī nāma nārī, vijitaseno atrajo.
28. Nimitte caturo disvā, rathayānena nikkhama;
Anūnadasamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
29. Brahmunā yācito santo, koṇḍañño dvipaduttamo;
Vatti cakkam mahāvīro, devānaṃ nagaruttame.

30. Bhaddo ceva subhaddo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Anuruddho nāmupaṭṭhāko, koṇḍaññaṃsa mahesino.
31. Tissā ca upatissā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Sālakalyāṇiko bodhi, koṇḍaññaṃsa mahesino.
32. Soṇo ca upasoṇo ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Nandā ceva sirīmā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
33. So aṭṭhāsīti hatthāni, accuggato mahāmuni;
Sobhate uḷurājāva sūriyo majjhanhike yathā.
34. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
35. Khīṇāsavehi vimalehi, vicittā āsi medanī;
Yathā gaganamuḷūhi, evaṃ so upasobhatha.
36. Tepi nāgā appameyyā, asaṅkhobhā durāsadā;
Vijjupātaṃva dassetvā, nibbutā te mahāyasā.
37. Sā ca atuliyā jinassa iddhi, ñāṇaparibhāvito ca samādhi;
Sabbāṃ tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
38. Koṇḍañño pavaro buddho, candārāmamhi nibbuto;
Tattheva cetiyo citto, satta yojanamussitoti.

Koṇḍaññaṃsa bhagavato vaṃso dutiyo.

5. Maṅgalabuddhavaṃso

1. Koṇḍaññaṃsapaṇḍita, maṅgalo nāma nāyako;
Tamaṃ loke nihantvāna, dhammakkamabhiddhārayi.
2. Atulāsi pabhā tassa, jinehaññehi uttarim;
Candasūriyapabhaṃ hantvā, dasasahasā virocati.
3. Sopi buddho pakāsesi, caturo saccavaruttame;
Te te saccarasam pītvā, vinodenti mahātamaṃ.
4. Patvāna bodhimatulaṃ, paṭhame dhammadesane;
Koṭisatasahasānaṃ, dhammābhisamayo ahu.
5. Surindadevabhavane, buddho dhammadesayī;
Tadā koṭisahasānaṃ, dutiyo samayo ahu.
6. Yadā sunando cakkavattī, sambuddhaṃ upasaṅkami;
Tadā āhani sambuddho, dhammabherim varuttamaṃ.
7. Sunandassānucarā janatā, tadāsum navutikoṭiyo;
Sabbepi te niravasesā, ahesum ehi bhikkhukā.
8. Sannipātā tayo āsum, maṅgalassa mahesino;
Koṭisatasahasānaṃ, paṭhama āsi samāgamo.
9. Duttiyo koṭisatasahasānaṃ, tatiyo navutikoṭiṇaṃ;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, tadā āsi samāgamo.

10. Ahaṃ tena samayena, surucī nāma brāhmaṇo;
Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṃ vedāna pāragū.
11. Tamahaṃ upasaṅkamma, saraṇaṃ gantvāna satthuno;
Sambuddhappamukhaṃ saṅghaṃ, gandhamālena pūjayiṃ;
Pūjetvā gandhamālena, gavapānena tappayim.
12. Sopi maṃ buddho byākāsi, maṅgalo dvipaduttamo;
“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
13. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
14. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayim;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsim, dasa pāramipūriyā.
15. Tadā pīṭimanubrūhanto, sambodhivarapattiyā;
Buddhe datvāna maṃ gehaṃ, pabbajiṃ tassa santike.
16. Suttantaṃ vinayañcāpi, navaṅgaṃ satthusāsaṇaṃ;
Sabbhaṃ pariyāpuṇitvā, sobhayim jīnaśāsaṇaṃ.
17. Tatthappamatto viharanto, brahmaṃ bhāvetva bhāvaṇaṃ;
Abhiññāpāramiṃ gantvā, brahmalokamagacchahaṃ.
18. Uttaraṃ nāma nagaraṃ, uttaro nāma khattiyo;
Uttarā nāma janikā, maṅgalassa mahesino.
19. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;

Yasavā sucimā sirīmā, tayo pāsādamuttamā.

20.

Samatimsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;

Yasavatī nāma nārī, sīvalo nāma atrajo.

21.

Nimitte caturo disvā, assayānena nikkhami;

Anūnaatṭhamāsāni, padhānaṃ padahī jino.

22.

Brahmunā yācito santo, maṅgalo nāma nāyako;

Vatti cakkamaṃ mahāvīro, vane sirīvaruttame.

23.

Sudevo dhammaseno ca, ahesuṃ aggasāvaka;

Pālito nāmupaṭṭhāko, maṅgalassa mahesino.

24.

Sīvalā ca asokā ca, ahesuṃ aggasāvikā;

Bodhi tassa bhagavato, nāgarukkhoti vuccati.

25.

Nando ceva visākho ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;

Anulā ceva sutanā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

26.

Aṭṭhāsīti ratanāni, accuggato mahāmuni;

Tato niddhāvātī raṃsī, anekasatasahassiyo.

27.

Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;

Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.

28.

Yathāpi sāgare ūmī, na sakkā tā gaṇetuye;

Tatheva sāvakā tassa, na sakkā te gaṇetuye.

29. Yāva aṭṭhāsi sambuddho, maṅgalo lokanāyako;
Na tassa sāsane atthi, sakilesamaraṇaṃ tadā.
30. Dhammokkaṃ dhārayitvāna, santāretvā mahājanaṃ;
Jalitivā dhūmaketūva, nibbuto so mahāyaso.
31. Saṅkhārānaṃ sabhāvatthaṃ, dassayitvā sadevake;
Jalitivā aggikkhandhova, sūriyo atthaṅgato yathā.
32. Uyyāne vassare nāma, buddho nibbāyi maṅgalo;
Tatthevassa jinathūpo, tiṃsayojanamuggatoti.

Maṅgalassa bhagavato vaṃso tatiyo.

6. Sumanabuddhavaṃso

1. Maṅgalassa aparena, sumano nāma nāyako;
Sabbadhammehi asamo, sabbasattānamuttamo.
2. Tadā amatabheriṃ so, āhanī mekhale pure;
Dhammasaṅkhasamāyuttaṃ, navaṅgaṃ jinasāsaṇaṃ.
3. Nijjinitvā kilese so, patvā sambodhimuttamaṃ;
Māpesi nagaraṃ satthā, saddhammapuravaruttamaṃ.
4. Nirantaraṃ akuṭilaṃ, ujuṃ vipulavitthataṃ;
Māpesi so mahāvīthiṃ, satipaṭṭhānavaruttamaṃ.
5. Phale cattāri sāmaññe, catasso paṭisambhidā;

Chaḷabhiññāṭṭhasamāpattī, pasāresi tattha vīthiyaṃ.

6.

Ye appamattā akhilā, hirivīriyehupāgatā;
Te te ime guṇavare, ādiyanti yathā sukhaṃ.

7.

Evametena yogena, uddharanto mahājanaṃ;
Bodhesi paṭhamam satthā, koṭisatasahassiyo.

8.

Yamhi kāle mahāvīro, ovaḍī titthiye gaṇe;
Koṭisahassābhisamiṃsu , dutiye dhammadesane.

9.

Yadā devā manussā ca, samaggā ekamānasā;
Nirodhapañhaṃ pucchiṃsu, saṃsayañcāpi mānasaṃ.

10.

Tadāpi dhammadesane, nirodhaparidīpane;
Navutikoṭisahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.

11.

Sannipātā tayo āsuṃ, sumanassa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.

12.

Vassaṃvutthassa bhagavato, abhiguṭṭhe pavāraṇe;
Koṭisatasahasseehi, pavāresi tathāgato.

13.

Tatoparaṃ sannipāte, vimale kañcanapabbate;
Navutikoṭisahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.

14.

Yadā sakko devarājā, buddhadassanupāgami;
Asītikoṭisahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo.

15. Ahaṃ tena samayena, nāgarājā mahiddhiko;
Atulo nāma nāmena, ussannakusalasañcayo.
16. Tadāhaṃ nāgabhāvanā, nikkhamitvā sañātibhi;
Nāgānaṃ dibbaturiyehi, sasaṅghaṃ jinamupaṭṭhahim.
17. Koṭisatasahassānaṃ, annapānena tappayim;
Paccekadussayugaṃ datvā, saraṇaṃ tamupāgamim.
18. Sopi maṃ buddho byākāsi, sumano lokanāyako;
“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
19. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
20. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayim;
Uttarim vatamadhiṭṭhāsim, dasapāramipūriyā.
21. Nagaraṃ mekhalaṃ nāma , sudatto nāma khattiyo;
Sirimā nāma janikā, sumanassa mahesino.
22. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Cando sucando vaṭaṃso ca, tayo pāsādamuttamā.
23. Tesatṭhisatasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Vaṭaṃsikā nāma nārī, anūpamo nāma atrajo.
24. Nimitte caturo disvā, hatthiyānena nikkhami;
Anūnadasamāsāni, padhānaṃ padahī jino.

25. Brahmunā yācito santo, sumano lokanāyako;
Vatti cakkam mahāvīro, mekhale puramuttame.
26. Saraṇo bhāvitatto ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Udeno nāmupaṭṭhāko, sumanassa mahesino.
27. Soṇā ca upasoṇā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Sopi buddho amitayaso, nāgamūle abujjhatha.
28. Varuṇo ceva saraṇo ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Cālā ca upacālā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
29. Uccattanena so buddho, navutihatthamuggato;
Kañcanagghiyasaṅkāso, dasasahassī virocati.
30. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahum.
31. Tāraṇīye tārayitvā, bodhanīye ca bodhayi;
Parinibbāyi sambuddho, uḷurājāva atthami.
32. Te ca khīṇāsavā bhikkhū, so ca buddho asādiso;
Atulappabham dassayitvā, nibbutā ye mahāyasā.
33. Tañca ñāṇaṃ atuliyam, tāni ca atulāni ratanāni;
Sabbam tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
34. Sumano yasadharo buddho, aṅgārāmamhi nibbuto;

Tattheva tassa jinathūpo, catuyojanamuggatoti.

Sumanassa bhagavato vaṃso catuttho.

7. Revatabuddhavaṃso

1. Sumanassa aparena, revato nāma nāyako;
Anūpamo asadiso, atulo uttamo jino.
2. Sopi dhammaṃ pakāsesi, brahmunā abhiyācito;
Khandhadhātuvavatthānaṃ, appavattaṃ bhavābhava.
3. Tassābhisamayā tīṇi, ahesuṃ dhammadesane;
Gaṇanāya na vattabbo, paṭhamābhisamayo ahu.
4. Yadā arindamaṃ rājaṃ , vinesi revato muni;
Tadā koṭisahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
5. Sattāhaṃ paṭisallānā, vuṭṭhahitvā narāsabho;
Koṭisataṃ naramarūnaṃ, vinesi uttame phale.
6. Sannipātā tayo āsuṃ, revatassa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, suvimuttāna tādinaṃ.
7. Atikkantā gaṇanapathaṃ, paṭhamaṃ ye samāgatā;
Koṭisatasahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
8. Yopi paññāya asamo, tassa cakkānuvattako;
So tadā byādhito āsi, patto jīvitasamṣayaṃ.

9. Tassa gilānapucchāya, ye tadā upagatā munī;
Koṭisahassā arahanto, tatiyo āsi samāgamo.
10. Ahaṃ tena samayena, atidevo nāma brāhmaṇo;
Upagantvā revataṃ buddhaṃ, saraṇaṃ tassa gañchahaṃ.
11. Tassa sīlaṃ samādhiñca, paññāguṇamanuttamaṃ;
Thomayitvā yathāthāmaṃ, uttarīyamadāsahaṃ.
12. Sopi maṃ buddho byākāsi, revato lokanāyako;
“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
13. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
14. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
15. Tadāpi taṃ buddhadhammaṃ, saritvā anubrūhayiṃ;
Āharissāmi taṃ dhammaṃ, yaṃ mayhaṃ abhipatthitaṃ.
16. Nagaraṃ sudhaññavatī nāma , vipulo nāma khattiyo;
Vipulā nāma janikā, revatassa mahesino.
17. Cha ca vassasahassāni , agāraṃ ajjha so vasi;
Sudassano ratanagghi, āveḷo ca vibhūsito;
Puññakammābhiniḃbattā, tayo pāsādamuttamā.
18. Tettiṃsa ca saḥassāni, nāriyo samalaṅkatā;

Sudassanā nāma nārī, varuṇo nāma atrajo.

19. Nimitte caturo disvā, rathayānena nikkhami;
Anūnasattamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
20. Brahmunā yācito santo, revato lokanāyako;
Vatti cakkmaṃ mahāvīro, varuṇārāme sirīghare.
21. Varuṇo brahmadevo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Sambhavo nāmupaṭṭhāko, revatassa mahesino.
22. Bhaddā ceva subhaddā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Sopi buddho asamasamo, nāgamūle abujjhatha.
23. Padumo kuñjaro ceva, ahesuṃ aggupaṭṭhikā;
Sirīmā ceva yasavatī, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
24. Uccattanena so buddho, asītihatthamuggato;
Obhāseti disā sabbā, indaketuva uggato.
25. Tassa sarīre nibbattā, pabhāmālā anuttarā;
Divā vā yadi vā rattim, samantā pharati yojanaṃ.
26. Saṭṭhivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
27. Dassayitvā buddhabalaṃ, amataṃ loke pakāsayam;
Nibbāyi anupādāno, yathaggupādānasaṅkhayā.

28. So ca kāyo ratananibho, so ca dhammo asādiso;
Sabbam tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.

29. Revato yasadharo buddho, nibbuto so mahāpure;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Revatassa bhagavato vaṃso pañcama.

8. Sobhitabuddhavaṃso

1. Revatassa aparena, sobhito nāma nāyako;
Samāhito santacitto, asamo appaṭipuggalo.

2. So jino sakagehamhi, mānasaṃ vinivattayi;
Patvāna kevalaṃ bodhiṃ, dhammacakkaṃ pavattayi.

3. Yāva hetṭhā avīcito, bhavaggā cāpi uddhato;
Etthantare ekaparisā, ahosi dhammadesane.

4. Tāya parisāya sambuddho, dhammacakkaṃ pavattayi;
Gaṇanāya na vattabbo, paṭhamābhisamayo ahu.

5. Tato parampi desente, marūnañca samāgame;
Navutikoṭisahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.

6. Punāparaṃ rājaputto, jayaseno nāma khattiyo;
Ārāmaṃ ropayitvāna, buddhe niyyādayī tadā.

7. Tassa yāgaṃ pakittento, dhammaṃ desesi cakkhumā;

Tadā koṭisahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.

8. Sannipātā tayo āsuṃ, sobhitassa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
9. Uggato nāma so rājā, dānaṃ deti naruttame;
Tamhi dāne samāgañchum, arahantā satakoṭiyo.
10. Punāparaṃ puragaṇo , deti dānaṃ naruttame;
Tadā navutikoṭīnaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
11. Devaloke vasitvāna, yadā orohatī jino;
Tadā asītikoṭīnaṃ, tatiyo āsi samāgamo.
12. Ahaṃ tena samayena, sujāto nāma brāhmaṇo;
Tadā sasāvakaṃ buddhaṃ, annapānena tappayim.
13. Sopi maṃ buddho byākāsi, sobhito lokanāyako;
“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
14. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
15. Tassāpi vacanaṃ sutvā, haṭṭho saṃviggamānaso;
Tamevatthamanuppattiyā, uggam dhitimakāsahaṃ.
16. Sudhammaṃ nāma nagaraṃ, sudhammo nāma khattiyo;
Sudhammā nāma janikā, sobhitassa mahesino.
17. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;

Kumudo nālino padumo, tayo pāsādamuttamā.

18.

Sattatiṃsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;

Maṇilā nāma sā nārī, sīho nāmāsi atrajo.

19.

Nimitte caturo disvā, pāsādenābhinikkhami;

Sattāhaṃ padhānacāraṃ, caritvā purisuttamo.

20.

Brahmunā yācito santo, sobhito lokanāyako;

Vatti cakkaṃ mahāvīro, sudhammuyyānamuttame.

21.

Asamo ca sunetto ca, ahesuṃ aggasāvakā;

Anomo nāmupaṭṭhāko, sobhitassa mahesino.

22.

Nakulā ca sujātā ca, ahesuṃ aggasāvikā;

Bujjhamāno ca so buddho, nāgamūle abujjhatha.

23.

Rammo ceva sudatto ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;

Nakulā ceva cittā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

24.

Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṃ, accuggato mahāmuni;

Obhāseti disā sabbā, sataraṃsīva uggato.

25.

Yathā suphullaṃ pavanaṃ, nānāgandhehi dhūpitam;

Tatheva tassa pāvacaṃ, sīlagandhehi dhūpitam.

26.

Yathāpi sāgaro nāma, dassanena atappiyo;

Tatheva tassa pāvacaṃ, savaṇena atappiyam.

27. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṅ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahum.
28. Ovādaṃ anusiṭṭhiṅca, datvāna sesake jane;
Hutāsanova tāpetvā, nibbuto so sasāvako.
29. So ca buddho asamasamo, tepi sāvakā balappattā;
Sabbam tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
30. Sobhito varasambuddho, sīhārāmamhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Sobhitassa bhagavato vaṃso chaṭṭho.

9. Anomadassībuddhavaṃso

1. Sobhitassa aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Anomadassī amitayaso, tejassī duratikkamo.
2. So chetvā bandhanaṃ sabbam, viddhamsetvā tayo bhave;
Anivattigamaṇaṃ maggaṃ, desesi devamānuse.
3. Sāgarova asaṅkhobho, pabbatova durāsado;
Ākāsova ananto so, sālārājāva phullito.
4. Dassanenapi taṃ buddham, tositā honti pāṇino;
Byāharantaṃ giraṃ sutvā, amataṃ pāpuṇanti te.
5. Dhammābhisamayo tassa, iddho phīto tadā ahu;

Koṭisatāni abhisamiṃsu, paṭhame dhammadesane.

6. Tato paraṃ abhisamaye, vassante dhammavuṭṭhiyo;
Asītikoṭiyobhisamiṃsu, dutiye dhammadesane.
7. Tatoparañhi vassante, tappayante ca pāṇinaṃ;
Aṭṭhasattatikoṭīnaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
8. Sannipātā tayo āsuṃ, tassāpi ca mahesino;
Abhiññābalappattānaṃ, pupphītānaṃ vimuttiyā.
9. Aṭṭhasatasahassānaṃ, sannipāto tadā ahu;
Pahīnamadamohānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
10. Sattasatasahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo;
Anaṅgaṇānaṃ virajānaṃ, upasantāna tādinaṃ.
11. Channaṃ satasahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Abhiññābalappattānaṃ, nibbutānaṃ tapassinaṃ.
12. Ahaṃ tena samayena, yakkho āsiṃ mahiddhiko;
Nekānaṃ yakkhakoṭīnaṃ, vasavattimhi issaro.
13. Tadāpi taṃ buddhavaraṃ, upagantvā mahesinaṃ;
Annapānena tappesiṃ, sasaṅghaṃ lokanāyakaṃ.
14. Sopi maṃ tadā byākāsi, visuddhanayano muni;
“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.

15. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
16. Tassāpi vacanaṃ sutvā, haṭṭho saṃviggamānaso;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsim, dasapāramipūriyā.
17. Nagaraṃ candavatī nāma, yasavā nāma khattiyo;
Mātā yasodharā nāma, anomadassissa satthuno.
18. Dasavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Sirī upasirī vaḍḍho, tayo pāsādamuttamā.
19. Tevīsatisahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sirimā nāma sā nārī, upavāṇo nāma atrajo.
20. Nimitte caturo disvā, siviḱāyābhiniḱkhami;
Anūnadasamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
21. Brahmunā yācito santo, anomadassī mahāmuni;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, uyyāne so sudassane .
22. Nisabho ca anomo ca , ahesuṃ aggasāvakā;
Varuṇo nāmupaṭṭhāko, anomadassissa satthuno.
23. Sundarī ca sumanā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, ajjunoti pavuccati.
24. Nandivaḍḍho sirivaḍḍho, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Uppalā ceva padumā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

25. Atṭhapaṇṇāsaratanaṃ, accuggato mahāmuni;
Pabhā niddhāvati tassa, sataraṃsīva uggato.
26. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvata tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
27. Supupphitaṃ pāvacaṇaṃ, arahantehi tādihi;
Vītarāgehi vimalehi, sobhittha jinasāsaṇaṃ.
28. So ca satthā amitayaso, yugāni tāni atuliyāni;
Sabbāṃ tamantaraḥitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
29. Anomadassī jino satthā, dhammārāmaṃhi nibbuto;
Tatthevassa jinathūpo, ubbedho pañcavīsati.
- Anomadassissa bhagavato vaṃso sattamo.

10. Padumabuddhavaṃso

1. Anomadassissa aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Padumo nāma nāmena, asamo appaṭipuggalo.
2. Tassāpi asamaṃ sīlaṃ, samādhipi anantako;
Asaṅkheyyaṃ ñāṇavaraṃ, vimuttiṃ anūpamā.
3. Tassāpi atulatejassa, dhammacakkappavattane;
Abhisamayā tayo āsuṃ, mahātamaṃ pavāhanā.
4. Paṭhamābhisamaye buddho, koṭisatama bodhayi;

Dutiyābhisamaye dhīro, navutikoṭimabodhayi.

5.

Yadā ca padumo buddho, ovadī sakamatrajam;

Tadā asītikoṭīnaṃ, tatiyābhisamayo ahu.

6.

Sannipātā tayo āsuṃ, padumassa mahesino;

Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo.

7.

Kathinatthārasamaye, uppanne kathinacīvare;

Dhammasenāpatitthāya, bhikkhū sibbiṃsu cīvaram.

8.

Tadā te vimalā bhikkhū, chaḷabhiññā mahiddhikā;

Tīṇi satasahassāni, samiṃsu aparājitā.

9.

Punāparam so narāsabho , pavane vāsaṃ upāgami;

Tadā samāgamo āsi, dvinnaṃ satasahassinaṃ.

10.

Ahaṃ tena samayena, sīho āsiṃ migādhibhū;

Vivekamanubrūhantaṃ, pavane addasaṃ jinaṃ.

11.

Vanditvā sirasā pāde, katvāna taṃ padakkhiṇaṃ;

Tikkhattuṃ abhināditvā, sattāhaṃ jinamupaṭṭhahaṃ.

12.

Sattāhaṃ varasamāpattiyā, vuṭṭhahitvā tathāgato;

Manasā cintayitvāna, koṭibhikkhū samānaya.

13.

Tadāpi so mahāvīro, tesam majjhe viyākari;

“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.

14. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
15. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiiyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
16. Campakaṃ nāma nagaraṃ, asamo nāma khattiyo;
Asamā nāma janikā, padumassa mahesino.
17. Dasavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Nandāvasuyasuttarā, tayo pāsādamuttamā.
18. Tettiṃsa ca sahasāni, nāriyo samalaṅkatā;
Uttarā nāma sā nārī, rammo nāmāsi atrajo.
19. Nimitte caturo disvā, rathayānena nikkhami;
Anūnaaṭṭhamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
20. Brahmunā yācito santo, padumo lokanāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, dhanañcuyyānamuttame.
21. Sālo ca upasālo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Varuṇo nāmupaṭṭhāko, padumassa mahesino.
22. Rādhā ceva surādhā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, mahāsoṇoti vuccati.
23. Bhiiyo ceva asamo ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Rucī ca nandarāmā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

24. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṃ, accuggato mahāmuni;
Pabhā niddhāvātī tassa, asamā sabbaso disā.
25. Candappabhā sūriyappabhā, ratanaggimaṇippabhā;
Sabbāpi tā hatā honti, patvā jinapabhuttamaṃ.
26. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
27. Paripakkamānase satte, bodhayitvā asesato;
Sesake anusāsivā, nibbuto so sasāvako.
28. Uragova tacamaṃ jīṇṇamaṃ, vaddhapattamaṃva pādapo;
Jahitvā sabbasaṅkhāre, nibbuto so yathā sikhī.
29. Padumo jinavaro satthā, dhammārāmaṃhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Padumassa bhagavato vaṃso aṭṭhamaṃ.

11. Nāradabuddhavaṃso

1. Padumassa aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Nārado nāma nāmena, asamo appaṭipuggalo.
2. So buddho cakkavattissa, jeṭṭho dayitaoraso;
Āmukkamālābharaṇo, uyyānaṃ upasaṅkami.
3. Tatthāsi rukkho yasavipulo, abhirūpo brahā suci;

Tamajjhapatvā upanisīdi, mahāsoṇassa hetṭhato.

4. Tattha ñāṇavaruppajji, anantaṃ vajirūpamaṃ;
Tena vicini saṅkhāre, ukkujjamavakujjakaṃ .
5. Tattha sabbakilesāni, asesamabhivāhayi;
Pāpuṇī kevalaṃ bodhiṃ, buddhañāṇe ca cuddasa.
6. Pāpuṇitvāna sambodhiṃ, dhammacakkaṃ pavattayi;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
7. Mahādoṇaṃ nāgarājaṃ, vinayanto mahāmuni;
Pāṭiheraṃ tadākāsi, dassayanto sadevake.
8. Tadā devamanussānaṃ, tamhi dhammappakāsane;
Navutikoṭisahasāni, tariṃsu sabbasaṃsayamaṃ.
9. Yamhi kāle mahāvīro, ovaḍī sakamatrajaṃ;
Asītikoṭisahasānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
10. Sannipātā tayo āsuṃ, nāradassa mahesino;
Koṭisatasahasānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo.
11. Yadā buddho buddhagaṇaṃ, sanidānaṃ pakāsayi;
Navutikoṭisahasāni, samiṃsu vimalā tadā.
12. Yadā verocano nāgo, dānaṃ dadāti satthuno;
Tadā samiṃsu jinaputtā, asītisatasahasasiyo.

13. Ahaṃ tena samayena, jaṭilo uggaṭāpano;
Antalikkhacaro āsiṃ, pañcābhiññāsu pāragū.
14. Tadāpāhaṃ asamasamaṃ, sasaṅghaṃ saparijjanam;
Annapānena tappetvā, candanenābhipūjayiṃ.
15. Sopi maṃ tadā byākāsi, nārado lokanāyako;
“Aparimeyyito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
16. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
17. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo hāsetva mānasam;
Adhiṭṭhahiṃ vataṃ uggaṃ, dasapāramipūriyā.
18. Nagaraṃ dhaññavatī nāma, sudevo nāma khattiyo;
Anomā nāma janikā, nāradassa mahesino.
19. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Jito vijitābhirāmo, tayo pāsādamuttamā.
20. Ticattārīsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Vijitasenā nāma nārī, nanduttaro nāma atrajo.
21. Nimitte caturo disvā, padasā gamanena nikkhami;
Sattāhaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo .
22. Brahmunā yācito santo, nārado lokanāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, dhanañcuyānamuttame.

23. Bhaddasālo jitamitto, ahesuṃ aggasāvaka;
Vāseṭṭho nāmupaṭṭhāko, nāradassa mahesino.
24. Uttarā phaggunī ceva, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, mahāsoṇoti vuccati.
25. Uggarindo vasabho ca, ahesuṃ aggupatṭhakā;
Indāvarī ca vaṇḍī ca, ahesuṃ aggupatṭhikā.
26. Aṭṭhāsītiratanāni, accuggato mahāmuni;
Kañcanagghiyasaṅkāso, dasasahassī virocāti.
27. Tassa byāmapabhā kāyā, niddhāvati disodisaṃ;
Nirantaraṃ divārattim, yojanaṃ pharate sadā.
28. Na keci tena samayena, samantā yojane janā;
Ukkāpadīpe ujjālenti, buddharaṃsīhi otthaṭā.
29. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṭā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
30. Yathā ulūhi gaganam, vicittaṃ upasobhati;
Tatheva sāsanaṃ tassa, arahantehi sobhati.
31. Saṃsārasotaṃ taraṇāya, sesake paṭipannake;
Dhammasetuṃ daḷhaṃ katvā, nibbuto so narāsabho.
32. Sopi buddho asamasamo, tepi khīṇāsavā atulatejā;

Sabbaṃ tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.

33.

Nārado jīnavasabho, nibbuto sudassane pure;

Tatthevassa thūpavaro, catuyojanamuggatoti.

Nāradassa bhagavato vaṃso navamo.

12. Padumuttarabuddhavaṃso

1.

Nāradassa aparena, sambuddho dvipaduttamo;

Padumuttaro nāma jīno, akkhobho sāgarūpamo.

2.

Maṇḍakappova so āsi, yamhi buddho ajāyatha;

Ussannakusalā janatā, tamhi kappe ajāyatha.

3.

Padumuttarassa bhagavato, paṭhame dhammaḍḍesane;

Koṭisatasahassānaṃ, dhammābhisamayo ahu.

4.

Tato parampi vassante, tappayante ca pāṇine;

Sattatiṃsasatasahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.

5.

Yamhi kāle mahāvīro, ānandaṃ upasaṅkami;

Pitusantikaṃ upagantvā, āhanī amatadundubhiṃ.

6.

Āhate amatabherimhi, vassante dhammavuṭṭhiyā;

Paññāsasatasahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.

7.

Ovādako viññāpako, tāraḷo sabbapāṇinaṃ;

Desanākusalo buddho, tāresi janataṃ bahuṃ.

8. Sannipātā tayo āsuṃ, padumuttarassa satthuno;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo.
9. Yadā buddho asamasamo, vasi vebhārapabbate;
Navutikoṭisahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
10. Puna cārikaṃ pakkante, gāmanigamaratṭhato;
Asītikoṭisahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo.
11. Ahaṃ tena samayena, jaṭilo nāma raṭṭhiko;
Sambuddhappamukhaṃ saṅghaṃ, sabhattaṃ dussamadāsahaṃ.
12. Sopi maṃ buddho byākāsi, saṅghamajjhe nisīdiya;
“Satasahassito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
13. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
14. Tassāpi vacanaṃ sutvā, uttariṃ vatamadhiṭṭhahim;
Akāsiṃ uggadaḷhaṃ dhitim, dasapāramipūriyā.
15. Byāhatā titthiyā sabbe, vimaṇā dummanā tadā;
Na tesam keci paricaranti, raṭṭhato nicchubhanti te.
16. Sabbe tattha samāgantvā, upagacchuṃ buddhasantike;
Tuvaṃ nātho mahāvīra, saraṇaṃ hohi cakkhuma.
17. Anukampako kāruṇiko, hitesī sabbapāṇinaṃ;
Sampatte titthiye sabbe, pañcasīle patiṭṭhapi.

18. Evaṃ nirākulam āsi, suññatam titthiyehi tam;
Vicittam arahantehi, vasībhūtehi tādihi.
19. Nagaram haṃsavatī nāma, ānando nāma khattiyo;
Sujātā nāma janikā, padumuttarassa satthuno.
20. Dasavassasahassāni, agāram ajjha so vasi;
Naravāhano yaso vasavattī , tayo pāsādamuttamā.
21. Ticattārīsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Vasudattā nāma nārī, uttamo nāma atrajo.
22. Nimitte caturo disvā, pāsādenābhinikkhami;
Sattāham padhānacāram, acarī purisuttamo.
23. Brahmunā yācito santo, padumuttaro vināyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, mithiluyyānamuttame.
24. Devalo ca sujāto ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Sumano nāmupaṭṭhāko, padumuttarassa mahesino.
25. Amitā ca asamā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, salaloti pavuccati.
26. Vitiṇṇo ceva tisso ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Haṭṭhā ceva vicittā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
27. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṃ, accuggato mahāmuni;

Kañcanagghiyasankāso, dvattiṃsavaralakkhaṇo.

28.

Kuṭṭā kavāṭā bhittī ca, rukkhā nagasiluccayā;
Na tassāvaraṇaṃ atthi, samantā dvādasayoJane.

29.

Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṭṭiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.

30.

Santāretvā bahujanaṃ, chinditvā sabbasaṃsayam;
Jalitvā aggikkhandhova nibbuto so sasāvako.

31.

Padumuttaro jino buddho, nandārāmamhi nibbuto;
Tatthevassa thūpavaro, dvādasubbedhayojanoti.

Padumuttarassa bhagavato vaṃso dasamo.

13. Sumedhabuddhavaṃso

1.

Padumuttarassa aparena, sumedho nāma nāyako;
Durāsado uggatejo, sabbalokuttamo muni.

2.

Pasannanetto sumukho, brahā uju patāpavā;
Hitesī sabbasattānaṃ, bahū mocesi bandhanā.

3.

Yadā buddho pāpuṇitvā, kevalaṃ bodhimuttamaṃ;
Sudassanamhi nagare, dhammacakkaṃ pavattayi.

4.

Tassāpi abhisamayā tīṇi, ahesuṃ dhammadesane;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.

5. Punāparam kumbhakaṇṇaṃ, yakkhaṃ so damayī jino;
Navutikoṭisahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
6. Punāparam amitayaso, catusaccaṃ pakāsayi;
Asītikoṭisahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
7. Sannipātā tayo āsuṃ, sumedhassa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
8. Sudassanaṃ nāma nagaraṃ, upagañchi jino yadā;
Tadā khīṇāsavā bhikkhū, samimsu satakoṭiyo.
9. Punāparam devakūṭe, bhikkhūnaṃ kathinatthate;
Tadā navutikoṭīnaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
10. Punāparam dasabalo, yadā carati cārikaṃ;
Tadā asītikoṭīnaṃ, tatiyo āsi samāgamo.
11. Ahaṃ tena samayena, uttaro nāma māṇavo;
Asītikoṭiyo mayhaṃ, ghare sannicitaṃ dhanam.
12. Kevalaṃ sabbam datvāna, sasaṅghe lokanāyake;
Saraṇaṃ tassupagañchiṃ, pabbajjañcābhirocayiṃ.
13. Sopi maṃ buddho byākāsi, karonto anumodanaṃ;
“Tiṃsakappasahassamhi, ayaṃ buddho bhavissati.
14. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.

15. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
16. Suttantaṃ vinayañcāpi, navaṅgaṃ satthusāsaṇaṃ;
Sabbāṃ pariyāpuṇitvāna, sobhayiṃ jinasāsaṇaṃ.
17. Tatthappamatto viharanto, nisajjaṭṭhānacaṅkame;
Abhiññāsu pāraṃsiṃ gantvā, brahmalokamagañchahaṃ.
18. Sudassaṇaṃ nāma nagaraṃ, sudatto nāma khattiyo;
Sudattā nāma janikā, sumedhassa mahesino.
19. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Sucandakañcanasirivaḍḍhā, tayo pāsādamuttamā.
20. Tisoḷasasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sumanā nāma sā nārī, punabbasu nāma atrajo.
21. Nimitte caturo disvā, hatthiyānena nikkhami;
Anūnakaṃ aḍḍhamāsaṃ, padhānaṃ padahī jino.
22. Brahmunā yācito santo, sumedho lokanāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, sudassanuyyānamuttame.
23. Saraṇo sabbakāmo ca, ahesuṃ aggasāvakaḥ;
Sāgaro nāmupaṭṭhāko, sumedhassa mahesino.
24. Rāmā ceva surāmā ca, ahesuṃ aggasāvikaḥ;

Bodhi tassa bhagavato, mahānīpoti vuccati.

25.

Uruvelā yasavā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Yasodharā sirimā ca , ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

26.

Aṭṭhāsītiratanāni, accuggato mahāmuni;
Obhāseti disā sabbā, cando tāragāṇe yathā.

27.

Cakkavattimaṇī nāma, yathā tapati yojanaṃ;
Tatheva tassa ratanaṃ, samantā pharati yojanaṃ.

28.

Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.

29.

Tevijjachaḷabhiññehi, balappattehi tādihi;
Samākulamidaṃ āsi, arahantehi sādhuhi.

30.

Tepi sabbe amitayasā, vippamuttā nirūpadhī;
Ñāṇālokaṃ dassayitvā, nibbutā te mahāyasā.

31.

Sumedho jinavaro buddho, medhārāmamhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Sumedhassa bhagavato vaṃso ekādasamo.

14. Sujātabuddhavaṃso

1.

Tattheva maṇḍakappamhi, sujāto nāma nāyako;
Sīhahanusabhakkhandho, appameyyo durāsado.

2. Candova vimalo suddho, sataraṃsīva patāpavā;
Evaṃ sobhati sambuddho, jalanto siriyā sadā.
3. Pāpuṇitvāna sambuddho, kevalaṃ bodhimuttamaṃ;
Sumaṅgalamhi nagare, dhammacakkaṃ pavattayi.
4. Desente pavaraṃ dhammaṃ, sujāte lokanāyake ;
Asītikoṭī abhisamiṃsu, paṭhame dhammadesane.
5. Yadā sujāto amitayaso, deve vassaṃ upāgami;
Sattatiṃsasatasahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
6. Yadā sujāto asamasamo, upagacchi pitusantikaṃ;
Saṭṭhisatasahassānaṃ , tatiyābhisamayo ahu.
7. Sannipātā tayo āsuṃ, sujātassa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
8. Abhiññābalappattānaṃ, appattānaṃ bhavābhavā;
Saṭṭhisatasahassāni, paṭhamaṃ sannipatiṃsu te.
9. Punāparaṃ sannipāte, tidivorohaṇe jine;
Paññāsasatasahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
10. Upasaṅkamanto narāsabhaṃ, tassa yo aggasāvako;
Catūhi satasahasseehi, sambuddhaṃ upasaṅkami.
11. Ahaṃ tena samayena, catudīpamhi issaro;

Antalikkhacaro āsiṃ, cakkavattī mahabbalo.

12. Loke acchariyaṃ disvā, abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ;
Upagantvāna vandiṃ so, sujātaṃ lokanāyakaṃ.
13. Catudīpe mahārajjāṃ, ratane satta uttame;
Buddhe niyyādayitvāna, pabbajiṃ tassa santike.
14. Ārāmikā janapade, uṭṭhānaṃ paṭipinḍiya;
Upanenti bhikkhusaṅghassa, paccayaṃ sayanāsaṃ.
15. Sopi maṃ buddho byākāsi, dasasahassimhi issaro;
“Tiṃsakappasahassamhi, ayaṃ buddho bhavissati.
16. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
17. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo hāsaṃ janesahaṃ;
Adhiṭṭhahiṃ vataṃ uggāṃ, dasapāramipūriyā.
18. Suttantaṃ vinayañcāpi, navaṅgaṃ satthusāsaṃ;
Sabbāṃ pariyāpuṇitvāna, sobhayiṃ jinasāsaṃ.
19. Tathappamatto viharanto, brahmaṃ bhāvetva bhāvanaṃ;
Abhiññāpāramiṃ gantvā, brahmalokamagañchahaṃ.
20. Sumaṅgalaṃ nāma nagaraṃ, uggato nāma khattiyo;
Mātā pabhāvati nāma, sujātassa mahesino.
21. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;

Sirī upasirī nando, tayo pāsādamuttamā.

22.

Tevīsatisahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sirinandā nāma nārī, upaseno nāma atrajo.

23.

Nimitte caturo disvā, assayānena nikkhami;
Anūnanavamāsāni, padhānaṃ padahī jino.

24.

Brahmunā yācito santo, sujāto lokanāyako;
Vatti cakkamaṃ mahāvīro, sumaṅgaluyyānamuttame.

25.

Sudassano sudevo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Nārado nāmupaṭṭhāko, sujātassa mahesino.

26.

Nāgā ca nāgasamālā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, mahāveḷūti vuccati.

27.

So ca rukkho ghanakkhandho , acchiddo hoti pattiko;
Uju vaṃso brahā hoti, dassanīyo manoramo.

28.

Ekakkhandho pavaḍḍhitvā, tato sākā pabhijjati;
Yathā subaddho morahattho, evaṃ sobhati so dumo.

29.

Na tassa kaṇṭakā honti, nāpi chiddaṃ mahā ahu;
Vitthiṇṇasākho aviralo, sandacchāyo manoramo.

30.

Sudatto ceva citto ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Subhaddā ca padumā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

31. Paññāsaratanō āsi, uccattanena so jino;
Sabbākāravārūpeto, sabbaguṇamupāgato.
32. Tassa pabhā asamasamā, niddhāvati samantato;
Appamāṇo atuliyō, opammehi anūpamo.
33. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;
Tāvataṭṭiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
34. Yathāpi sāgare ūmī, gagane tārakā yathā;
Evaṃ tadā pāvacaṇaṃ, arahantehi cittitaṃ .
35. So ca buddho asamasamo, guṇāni ca tāni atuliyāni;
Sabbam tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
36. Sujāto jinavaro buddho, silārāmaṃhi nibbuto;
Tattheva tassa cetiyō , tīṇigāvutamuggatoti.
- Sujātassa bhagavato vaṃso dvādasamo.

15. Piyadassībuddhavaṃso

1. Sujātassa aparena, sayambhū lokanāyako;
Durāsado asamasamo, piyadassī mahāyaso.
2. Sopi buddho amitayaso, ādiccova virocati;
Sabbam tamaṃ nihantvāna, dhammacakkaṃ pavattayi.
3. Tassāpi atulatejassa, ahesuṃ abhisamayā tayo;

Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.

4. Sudassano devarājā, micchādiṭṭhimarocayi;
Tassa diṭṭhiṃ vinodento, satthā dhammadesayi.
5. Janasannipāto atulo, mahāsannipatī tadā;
Navutikoṭisahasassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
6. Yadā doṇamukhaṃ hatthiṃ, vinesi naraśārathi;
Asītikoṭisahasassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
7. Sannipātā tayo āsuṃ, tassāpi piyadassino;
Koṭisatasahasassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo.
8. Tato paraṃ navutikoṭī, samimsu ekato munī;
Tatiye sannipātamhi, asītikoṭiyo ahū.
9. Ahaṃ tena samayena, kassapo nāma brāhmaṇo ;
Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṃ vedāna pāragū.
10. Tassa dhammaṃ suṇitvāna, pasādaṃ janayiṃ ahaṃ;
Koṭisatasahasasehi, saṅghārāmaṃ amāpayiṃ.
11. Tassa datvāna ārāmaṃ, haṭṭho saṃviggaṃānaso;
Saraṇe pañca sīle ca , daḥhaṃ katvā samādiyiṃ.
12. Sopi maṃ buddho byākāsi, saṅghamajjhe nisīdiya;
“Aṭṭhārase kappasate, ayaṃ buddho bhavissati.

13. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
14. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiiyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
15. Sudhaññaṃ nāma nagaraṃ, sudatto nāma khattiyo;
Candā nāmāsi janikā, piyadassissa satthuno.
16. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Sunimmalavimalagiriguhā, tayo pāsādamuttamā.
17. Tettiṃsasahassāni ca, nāriyo samalaṅkatā;
Vimalā nāma nārī ca, kañcanāveḷo nāma atrajo.
18. Nimitte caturo disvā, rathayānena nikkhami;
Chamāsaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.
19. Brahmunā yācito santo, piyadassī mahāmuni;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, usabhuyyāne manorame.
20. Pālito sabbadassī ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Sobhito nāmupaṭṭhāko, piyadassissa satthuno.
21. Sujātā dhammadinnā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, kakudhoti pavuccati.
22. Sandhako dhammako ceva, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Visākhā dhammadinnā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

23. Sopi buddho amitayaso, dvattiṃsavaralakkhaṇo;
Asītihatthamubbedho, sālarājāva dissati.
24. Aggicandasūriyānaṃ, natthi tādisikā pabhā;
Yathā ahu pabhā tassa, asamassa mahesino.
25. Tassāpi devadevassa, āyu tāvatakaṃ ahu;
Navutivassasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.
26. Sopi buddho asamasamo, yugānipi tāni atuliyāni;
Sabbam tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
27. Piyadassī munivaro, assatthārāmamhi nibbuto;
Tatthevassa jinathūpo, tīṇiyojanamuggatoti.
- Piyadassissa bhagavato vaṃso terasamo.

16. Atthadassībuddhavaṃso

1. Tattheva maṇḍakappamhi, atthadassī mahāyaso;
Mahātamaṃ nihantvāna, patto sambodhimuttamaṃ.
2. Brahmunā yācito santo, dhammacakkaṃ pavattayi;
Amatena tappayī lokaṃ, dasasahassisadevakaṃ.
3. Tassāpi lokanāthassa, ahesuṃ abhisamayā tayo;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
4. Yadā buddho atthadassī, carate devacārikaṃ;

Koṭisatasahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.

5. Punāparaṃ yadā buddho, desesi pitusantike;
Koṭisatasahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
6. Sannipātā tayo āsuṃ, tassāpi ca mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
7. Aṭṭhanavutisahasassānaṃ, paṭthamo āsi samāgamo;
Aṭṭhāsītisahasassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
8. Aṭṭhasattatisatasahasassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Anupādā vimuttānaṃ, vimalānaṃ mahesinaṃ.
9. Ahaṃ tena samayena, jaṭilo uggatāpano;
Susīmo nāma nāmena, mahiyā seṭṭhasammato.
10. Dibbaṃ mandāraṃ pupphaṃ, padumaṃ pārichattakaṃ;
Devalokāharitvāna, sambuddhamabhipūjayiṃ.
11. Sopi maṃ buddho byākāsi, atthadassī mahāmuni;
“Aṭṭhārāse kappasate, ayaṃ buddho bhavissati.
12. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
13. Tassāpi vacanaṃ sutvā, haṭṭho saṃviggamānaso;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
14. Sobhaṇaṃ nāma nagaraṃ, sāgaro nāma khattiyo;

Sudassanā nāma janikā, atthadassissa satthuno.

15.

Dasavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Amaragiri sugiri vāhanā, tayo pāsādamuttamā.

16.

Tettiṃsañca sahasāni, nāriyo samalaṅkatā;
Visākhā nāma nārī ca, selo nāmāsi atrajo.

17.

Nimitte caturo disvā, assayānena nikkhami;
Anūnaatṭhamāsāni, padhānaṃ padahī jino.

18.

Brahmunā yācito santo, atthadassī mahāyaso;
Vatti cakkam mahāvīro, anomuyyāne narāsabho.

19.

Santo ca upasanto ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Abhayo nāmupaṭṭhāko, atthadassissa satthuno.

20.

Dhammā ceva sudhammā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, campakoti pavuccati.

21.

Nakulo ca nisabho ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Makilā ca sunandā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

22.

Sopi buddho asamasamo, asītihatthamuggato;
Sobhate sālārājāva, uḷurājāva pūrito.

23.

Tassa pākatikā raṃsī, anekasatakoṭiyo;
Uddham adho dasa disā, pharanti yojanaṃ sadā.

24. Sopi buddho narāsabho, sabbasattuttamo muni;
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.
25. Atulaṃ dassetvā obhāsaṃ, virocetvā sadevake ;
Sopi aniccatam patto, yathaggupādānasaṅkhayā.
26. Atthadassī jīnavaro, anomārāmamhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Atthadassissa bhagavato vaṃso cuddasamo.

17. Dhammadassībuddhavaṃso

1. Tattheva maṇḍakappamhi, dhammadassī mahāyaso;
Tamandhakāraṃ vidhamitvā, atirocati sadevake.
2. Tassāpi atulatejassa, dhammacakkappavattane;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
3. Yadā buddho dhammadassī, vinesi saṅjayaṃ isiṃ;
Tadā navutikoṭīnaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
4. Yadā sakko upāgañchi, sapaṇiso vināyakaṃ;
Tadā asītikoṭīnaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
5. Tassāpi devadevassa, sannipātā tayo ahuṃ ;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
6. Yadā buddho dhammadassī, saraṇe vassaṃ upāgami;

Tadā koṭisatasahassānaṃ , paṭhamo āsi samāgamo.

7.

Punāparaṃ yadā buddho, devato eti mānusaṃ;

Tadāpi satakoṭīnaṃ, dutiyo āsi samāgamo.

8.

Punāparaṃ yadā buddho, pakāsesi dhute guṇe;

Tadā asītikoṭīnaṃ, tatiyo āsi samāgamo.

9.

Ahaṃ tena samayena, sakko āsiṃ purindado;

Dibbena gandhamālena, turiyenābhipūjayiṃ.

10.

Sopi maṃ buddho byākāsi, devamajjhe nisīdiya;

“Aṭṭhārāse kappasate, ayaṃ buddho bhavissati.

11.

“Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.

12.

Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;

Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.

13.

Saraṇaṃ nāma nagaraṃ, saraṇo nāma khattiyo;

Sunandā nāma janikā, dhammadassissa satthuno.

14.

Aṭṭhavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;

Arajo virajo sudassano, tayo pāsādamuttamā.

15.

Ticattārīsasahassāni , nāriyo samalankatā;

Vicikoḷi nāma nārī, atrajo puñṇavaḍḍhano.

16.

Nimitte caturo disvā, pāsādenābhinikkhami;

Sattāhaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.

17.

Brahmunā yācito santo, dhammadassī narāsabho;
Vatti cakkhaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.

18.

Padumo phussadevo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Sunetto nāmuṇḍaṭṭhāko, dhammadassissa satthuno.

19.

Khemā ca saccanāmā ca, ahesuṃ aggasāvīkā;
Bodhi tassa bhagavato, bimbijālota vuccati.

20.

Subhaddo kaṭṭissaho ceva, ahesuṃ aggupatṭhakā;
Sāḷiyā ca kaḷiyā ca, ahesuṃ aggupatṭhikā.

21.

Sopi buddho asamasamo, asītihatthamuggato;
Atirocati tejena, dasasahassimhi dhātuyā.

22.

Suphullo sālārājāva, vijjūva gagane yathā;
Majjhanhikeva sūriyo, evaṃ so upasobhatha.

23.

Tassāpi atulatejassa, samakaṃ āsi jīvitam;
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

24.

Obhāsaṃ dassayitvāna, vimalaṃ katvāna sāsanaṃ;
Cavi candova gagane, nibbuto so sasāvako.

25.

Dhammadassī mahāvīro, sālārāmamhi nibbuto;
Tatthevassa thūpavaro, tīṇiyojanamuggatoti.

Dhammadassissa bhagavato vaṃso pannarasamo.

18. Siddhatthabuddhavaṃso

1. Dhammadassissa aparena, siddhattho nāma nāyako;
Nihanitvā tamaṃ sabbaṃ, sūriyo abbhuggato yathā.
2. Sopi patvāna sambodhiṃ, santārento sadevakam;
Abhivassi dhammameghena, nibbāpento sadevakam.
3. Tassāpi atulatejassa, ahesuṃ abhisamayā tayo;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
4. Punāparaṃ bhīmarathe , yadā āhani dundubhiṃ;
Tadā navutikoṭīnaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
5. Yadā buddho dhammaṃ desesi, vebhāre so puruttame;
Tadā navutikoṭīnaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
6. Sannipātā tayo āsuṃ, tasmimpi dvipaduttame;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
7. Koṭisatānaṃ navutīnaṃ , asītiyāpi ca koṭīnaṃ;
Ete āsuṃ tayo ṭhānā, vimalānaṃ samāgame.
8. Ahaṃ tena samayena, maṅgalo nāma tāpaso;
Uggatejo duppasaho, abhiññābalasamāhito.
9. Jambuto phalamānetvā siddhatthassa adāsahaṃ;

Paṭiggahetvā sambuddho, idaṃ vacanamabravi.

10. “Passatha imaṃ tāpasam, jaṭilaṃ uggatāpanam;
Catunnavutito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
11. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
12. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayim;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsim, dasapāramipūriyā.
13. Vebhāraṃ nāma nagaraṃ, udeno nāma khattiyo;
Suphassā nāma janikā, siddhatthassa mahesino.
14. Dasavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Kokāsuppalakokanadā, tayo pāsādamuttamā.
15. Tisoḷasasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Somanassā nāma sā nārī, anupamo nāma atrajo.
16. Nimitte caturo disvā, sivikāyābhinikkhami;
Anūnadasamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
17. Brahmunā yācito santo, siddhattho lokanāyako;
Vatti cakkam mahāvīro, migadāye naruttamo.
18. Sambalo ca sumitto ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Revato nāmupaṭṭhāko, siddhatthassa mahesino.
19. Sīvalā ca surāmā ca, ahesuṃ aggasāvikā;

Bodhi tassa bhagavato, kaṇikāroṭi vuccati.

20.

Suppiyo ca samuddo ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Rammā ceva surammā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

21.

So buddho saṭṭhiratanam, ahosi nabhamuggato;
Kaṇcanagghiyasankāso, dasasahassī viroceti.

22.

Sopi buddho asamasamo, atulo appaṭipuggalo;
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

23.

Vipulaṃ pabhaṃ dassayitvā, pupphāpetvāna sāvake;
Vilāsetvā samāpatyā, nibbuto so sasāvako.

24.

Siddhattho munivaro buddho, anomārāmamhi nibbuto;
Tathevassa thūpavaro, catuyojanamuggatoti.

Siddhatthassa bhagavato vaṃso soḷasamo.

19. Tissabuddhavaṃso

1.

Siddhatthassa aparena, asamo appaṭipuggalo;
Anantatejo amitayaso, tisso lokagganāyako.

2.

Tamandhakāraṃ vidhamitvā, obhāsetvā sadevakaṃ;
Anukampako mahāvīro, loke uppajji cakkhumā.

3.

Tassāpi atulā iddhi, atulaṃ sīlaṃ samādhi ca;
Sabbattha pāramiṃ gantvā, dhammacakkaṃ pavattayi.

4. So buddho dasasahassimhi, viññāpesi giram sucim;
Koṭisatāni abhisamiṃsu, paṭhame dhammadesane.
5. Dutiyo navutikoṭīnaṃ, tatiyo saṭṭhikoṭiyo;
Bandhanāto pamocesi, satte naramarū tadā.
6. Sannipātā tayo āsum, tisse lokagganāyake;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
7. Khīṇāsavasatasahassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo;
Navutisatasahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
8. Asītisatasahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, pupphitānaṃ vimuttiyā.
9. Ahaṃ tena samayena, sujāto nāma khattiyō;
Mahābhogaṃ chaḍḍayitvā, pabbajim isipabbajaṃ.
10. Mayi pabbajite sante, uppajji lokanāyako;
Buddhoti saddaṃ sutvāna, pīti me upapajjatha.
11. Dibbaṃ mandāraṃ pupphaṃ, padumaṃ pārichattakaṃ;
Ubho hatthehi paggayha, dhunamāno upāgamiṃ.
12. Catuvaṇṇaparivutaṃ, tissaṃ lokagganāyakaṃ;
Tamaḥaṃ pupphaṃ gahetvā, matthake dhārayim jinaṃ.
13. Sopi maṃ buddho byākāsi, janamajjhe nisīdiya;

“Dvenavute ito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.

14. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
15. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiiyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
16. Khemakaṃ nāma nagaraṃ, janasandho nāma khattiyo;
Padumā nāma janikā, tissassa ca mahesino.
17. Sattavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Guhāselā nārisaya nisabhā , tayo pāsādamuttamā.
18. Samatiṃsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Subhaddānāmikā nārī, ānando nāma atrajo.
19. Nimitte caturo disvā, assayānena nikkhami;
Anūnaaṭṭhamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
20. Brahmunā yācito santo, tisso lokagganāyako;
Vatti cakkāṃ mahāvīro, yasavatiyamuttame.
21. Brahmadevo udayo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Samaṅgo nāmupaṭṭhāko, tissassa ca mahesino.
22. Phussā ceva sudattā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, asanoti pavuccati.
23. Sambalo ca sirimā ceva, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;

Kisāgotamī upasenā, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

24.

So buddho saṭṭhiratano, ahu uccattane jino;
Anūpamo asadiso, himavā viya dissati.

25.

Tassāpi atulatejassa, āyu āsi anuttaro;
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

26.

Uttamaṃ pavaraṃ seṭṭhaṃ, anubhotvā mahāyasam;
Jalitivā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako.

27.

Valāhakova anilena, sūriyena viya ussavo;
Andhakārova padīpena, nibbuto so sasāvako.

28.

Tisso jinavaro buddho, nandārāmamhi nibbuto;
Tatthevassa jinathūpo, tīṇiyojanamuggatoti.

Tissassa bhagavato vaṃso sattarasamo.

20. Phussabuddhavaṃso

1.

Tattheva maṇḍakappamhi, ahu sathā anuttaro;
Anupamo asamasamo, phusso lokagganāyako.

2.

Sopi sabbaṃ tamaṃ hantvā, vijaṭetvā mahājaṭam;
Sadevakaṃ tappayanto, abhivassi amatambunā.

3.

Dhammacakkaṃ pavattente, phusse nakkhattamaṅgale;
Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.

4. Navutisatasahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu;
Asītisatasahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
5. Sannipātā tayo āsuṃ, phussassāpi mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
6. Saṭṭhisatasahassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo;
Paññāsasatasahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
7. Cattārīsasatasahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Anupādā vimuttānaṃ, vocchinnapaṭisandhinaṃ.
8. Ahaṃ tena samayena, vijitāvī nāma khattiyo;
Chaddayitvā mahārajjaṃ, pabbajim tassa santike.
9. Sopi maṃ buddho byākāsi, phusso lokagganāyako;
“Dvenavute ito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
10. “Padhānaṃ padahitvāna...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
11. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayim;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsim, dasapāramipūriyā.
12. Suttantaṃ vinayañcāpi, navaṅgaṃ satthusāsanam;
Sabbam pariyāpuṇitvā, sobhayim jinasāsanam.
13. Tatthappamatto viharanto, brahmaṃ bhāvetva bhāvanam;
Abhiññāsu pāramim gantvā, brahmalokamagañchaham.

14. Kāsikaṃ nāma nagaraṃ, jayaseno nāma khattiyo;
Sirimā nāma janikā, phussassāpi mahesino.
15. Navavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Garuḷapakka haṃsa suvaṇṇabhārā, tayo pāsādamuttamā.
16. Tiṃsaiṭṭhisahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Kisāgotamī nāma nārī, anūpamo nāma atrajo.
17. Nimitte caturo disvā, hatthiyānena nikkhami;
Chamāsaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.
18. Brahmunā yācito santo, phusso lokagganāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.
19. Surakkhito dhammaseno, ahesuṃ aggasāvakā;
Sabhiyo nāmupaṭṭhāko, phussassāpi mahesino.
20. Cālā ca upacālā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, āmaṇḍoti pavuccati.
21. Dhanañcayo visākho ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Padumā ceva nāgā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
22. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṃ, sopi accuggato muni;
Sobhate sataraṃsīva, uḷurājāva pūrito.
23. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade;

Tāvataṭṭiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.

24. Ovaditvā bahū satte, santāretvā bahū jane;
Sopi satthā atulayaso, nibbuto so sasāvako.

25. Phusso jinavaro satthā, senārāmamhi nibbuto;
Dhātuvitthārikam āsi, tesu tesu padesatoti.

Phussassa bhagavato vaṃso aṭṭhārasamo.

21. Vipassībuddhavaṃso

1. Phussassa ca aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Vipassī nāma nāmena, loke uppajji cakkhumā.
2. Avijjam sabbam padāletvā, patto sambodhimuttamaṃ;
Dhammacakkaṃ pavattetuṃ, pakkāmi bandhumatīpuraṃ.
3. Dhammacakkaṃ pavattetvā, ubho bodhesi nāyako;
Gaṇanāya na vattabbo, paṭhamābhisamayo ahu.
4. Punāparaṃ amitayaso, tattha saccaṃ pakāsayi;
Caturāsītisahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
5. Caturāsītisahassāni, sambuddhaṃ anupabbajum;
Tesamārāmapattānaṃ, dhammaṃ desesi cakkhumā.
6. Sabbākārena bhāsato, sutvā upanisādino ;
Tepi dhammavaraṃ gantvā, tatiyābhisamayo ahu.

7. Sannipātā tayo āsum, vipassissa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
8. Aṭṭhasatṭhisatasahassānaṃ, paṭṭhamo āsi samāgamo;
Bhikkhusatasahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
9. Asītibhikkhusahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Tattha bhikkhugaṇamajjhe, sambuddho atirocati.
10. Ahaṃ tena samayena, nāgarājā mahiddhiko;
Atulo nāma nāmena, puññavanto jutindharo.
11. Nekānaṃ nāgakoṭīnaṃ, parivāretvānaṃ tadā;
Vajjanto dibbaturiyehi, lokajetṭhaṃ upāgamiṃ.
12. Upasaṅkamtivā sambuddhaṃ, vipassiṃ lokanāyakaṃ;
Maṇimuttaratanakhacitaṃ, sabbābharaṇavibhūsitāṃ;
Nimantetvā dhammarājassa, suvaṇṇapīṭhamadāsahaṃ.
13. Sopi maṃ buddho byākāsi, saṅghamajjhe nisīdiya;
“Ekanavutito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
14. “Ahu kapilavhayā rammā, nikkhamitvā tathāgato;
Padhānaṃ padahitvāna, katvā dukkarakārikaṃ.
15. “Ajapālarukkhamūlasmiṃ, nisīditvā tathāgato;
Tattha pāyāsaṃ paggayha, nerañjaramupehiti.

16. “Nerañjarāya tīramhi, pāyāsaṃ ada so jino;
Paṭiyattavaramaggena, bodhimūlamupehiti.
17. “Tato padakkhiṇaṃ katvā, bodhimaṇḍaṃ anuttaro;
Assatthamūle sambodhiṃ, bujjhissati mahāyaso.
18. “Imassa janikā mātā, māyā nāma bhavissati;
Pitā suddhodano nāma, ayaṃ hessati gotamo.
19. “Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā;
Kolito upatisso ca, aggā hessanti sāvakā;
Ānando nāmupaṭṭhāko, upaṭṭhissatimaṃ jinaṃ.
20. “Khemā uppalavaṇṇā ca, aggā hessanti sāvikā;
Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā;
Bodhi tassa bhagavato, assatthoti pavuccati.
21. “Citto ca hatthālavako, aggā hessantupaṭṭhakā;
Nandamātā ca uttarā, aggā hessantupaṭṭhikā;
Āyu vassasataṃ tassa, gotamassa yasassino.
22. “Idaṃ sutvāna vacanaṃ...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
23. Tassāhaṃ vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
24. Nagaraṃ bandhumatī nāma, bandhumā nāma khattiyo;
Mātā bandhumatī nāma, vipassissa mahesino.

25. Aṭṭhavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Nando sunando sirimā, tayo pāsādamuttamā.
26. Ticattārīsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sudassanā nāma sā nārī, samavattakkhandho nāma atrajo.
27. Nimitte caturo disvā, rathayānena nikkhami;
Anūnaaṭṭhamāsāni, padhānaṃ padahī jino.
28. Brahmunā yācito santo, vipassī lokanāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.
29. Khaṇḍo ca tissanāmo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Asoko nāmupaṭṭhāko, vipassissa mahesino.
30. Candā ca candamittā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, pāṭalīti pavuccati.
31. Punabbasumitto nāgo ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Sirimā uttarā ceva, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
32. Asītihatthamubbedho, vipassī lokanāyako;
Pabhā niddhāvati tassa, samantā sattayojane.
33. Asītivassasahassāni, āyu buddhassa tāvade;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
34. Bahudevamanussānaṃ, bandhanā parimocayi;

Maggāmaggañca ācikkhi, avasesaputhujjane.

35.

Ālokaṃ dassayitvāna, desetvā amataṃ padaṃ;

Jalivā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako.

36.

Iddhivaraṃ puññavaraṃ, lakkhaṇaṃ kusumitaṃ;

Sabbaṃ tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.

37.

Vipassī jīnavaṛo buddho, sumittārāmaṃhi nibbuto;

Tatthevassa thūpavaṛo, sattayojanamussitoti.

Vipassissa bhagavato vaṃso ekūnavīsatiṃ.

22. Sikhībuddhavaṃso

1.

Vipassissa aparena, sambuddho dvipaduttamo;

Sikhivhaya āsi jīno, asamo appaṭipuggalo.

2.

Mārasenaṃ pamadditvā, patto sambodhimuttamaṃ;

Dhammacakkaṃ pavattesi, anukampāya pāṇinaṃ.

3.

Dhammacakkaṃ pavattente, sikhimhi jīnapuṅgave ;

Koṭisatasahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.

4.

Aparampi dhammaṃ desente, gaṇasetṭhe naruttame;

Navutikoṭisahasassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.

5.

Yamakapāṭihāriyaṃ , dassayante sadevake;

Asītikoṭisahasassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.

6. Sannipātā tayo āsuṃ, sikhissāpi mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
7. Bhikkhusatasahassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo;
Asītibhikkhusahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
8. Sattatibhikkhusahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Anupalitto padumaṃva, toyamhi sampavaḍḍhitaṃ.
9. Ahaṃ tena samayena, arindamo nāma khattiyo;
Sambuddhappamukhaṃ saṅghaṃ, annapānena tappayim.
10. Bahuṃ dussavaraṃ datvā, dussakoṭim anappakaṃ;
Alaṅkataṃ hatthiyānaṃ, sambuddhassa adāsahaṃ.
11. Hatthiyānaṃ nimminivā, kappiyaṃ upanāmayim;
Pūrayim mānasaṃ mayhaṃ, niccaṃ daḷhamupaṭṭhitaṃ.
12. Sopi maṃ buddho byākāsi, sikhī lokagganāyako;
“Ekatiṃse ito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
13. “Ahu kapilavhayā rammā...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
14. Tassāhaṃ vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayim;
Uttarim vatamadhiṭṭhāsim, dasapāramipūriyā.
15. Nagaraṃ aruṇavatī nāma, aruṇo nāma khattiyo;
Pabhāvatī nāma janikā, sikhissāpi mahesino.

16. Sattavassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Sucandako giri vasabho , tayo pāsādamuttamā.
17. Catuvīsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sabbakāmā nāma nārī, atulo nāma atrajo.
18. Nimitte caturō disvā, hatthiyānena nikkhami;
Aṭṭhamāsaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.
19. Brahmunā yācito santo, sikhī lokagganāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.
20. Abhibhū sambhavo ceva, ahesuṃ aggasāvakā;
Khemaṅkaro nāmupaṭṭhāko, sikhissāpi mahesino.
21. Sakhilā ca padumā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, puṇḍarīkoti vuccati.
22. Sirivaḍḍho ca nando ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Cittā ceva suguttā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
23. Uccattanena so buddho, sattatihatthamuggato;
Kañcanagghiyasaṅkāso, dvattiṃsavaralakkhaṇo.
24. Tassāpi byāmapabhā kāyā, divārattiṃ nirantaram;
Disodisaṃ niccharanti, tīṇiyojanaso pabhā.
25. Sattativassasahassāni, āyu tassa mahesino;

Tāvataṁ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahum.

26. Dhammameghaṁ pavassetvā, temayitvā sadevake;
Khemantaṁ pāpayitvāna, nibbuto so sasāvako.
27. Anubyañjanasampannaṁ, dvattiṃsavaraḷakkhaṇaṁ;
Sabbam tamantaraḷitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
28. Sikhī munivaro buddho, assārāmaḷhi nibbuto;
Tatthevassa thūpavaro, tīṇiyojanaḷuggatoti.

Sikhissa bhagavato vaḷso vīsatiḷo.

23. Vessabhūbuddhavaḷso

1. Tattheva maṇḷakappaḷhi, asamo appaṭipuggalo;
Vessabhū nāma nāmena, loke uppajji nāyako .
2. Ādittaṁ vata rāgaggi, taṇhānaḷ vijitaḷ tadā;
Nāgoḷa bandhanaḷ chetvā, patto sambodhimuttaḷaḷ.
3. Dhammacakkaḷ pavattente, vessabhūlokaṇāyake;
Asītikoṭisaḷhassānaḷ, paṭḷamābhisamayo aḷu.
4. Pakkante cārikaḷ raṭṭhe, lokajeṭṭhe naṇāsabhe;
Sattatikoṭisaḷhassānaḷ, dutiyābhisamayo aḷu.
5. Mahādiṭṭhiḷ vinodento, pāṭiheraḷ karoti so;
Samāgatā naramarū, dasasaḷhassī sadevake.

6. Mahāacchariyaṃ disvā, abbhutaṃ lomahaṃsanam;
Devā ceva manussā ca, bujjhare satṭhikoṭiyo.
7. Sannipātā tayo āsum, vessabhussa mahesino;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
8. Asītibhikkhusahassānaṃ, paṭhamo āsi samāgamo;
Sattatibhikkhusahassānaṃ, dutiyo āsi samāgamo.
9. Saṭṭhibhikkhusahassānaṃ, tatiyo āsi samāgamo;
Jarādibhayabhītānaṃ, orasānaṃ mahesino.
10. Ahaṃ tena samayena, sudassano nāma khattiyo;
Nimantetvā mahāvīraṃ, dānaṃ datvā mahārahaṃ;
Annapānena vatthena, sasaṅghaṃ jina pūjayiṃ.
11. Tassa buddhassa asamassa, cakkaṃ vattitamuttamaṃ;
Sutvāna paṇitaṃ dhammaṃ, pabbajjamabhirocayaṃ.
12. Mahādānaṃ pavattetvā, rattindivamatandito;
Pabbajjaṃ guṇasampannaṃ, pabbajiṃ jinasantike.
13. Ācāraguṇasampanno, vattasīlasamāhito;
Sabbaññutaṃ gavesanto, ramāmi jinasāsane.
14. Saddhāpītiṃ upagantvā, buddhaṃ vandāmi sattharaṃ;
Pīti uppajjati mayhaṃ, bodhiyāyeva kāraṇā.

15. Anivattamānaṣaṃ ñatvā, sambuddho etadabravi;
“Ekaṭiṃse ito kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
16. “Ahu kapilavhayā rammā...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
17. Tassāhaṃ vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
18. Anomaṃ nāma nagaraṃ, suppatīto nāma khattiyo;
Mātā yasavatī nāma, vessabhussa mahesino.
19. Cha ca vassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Ruci suruci rativaḍḍhano, tayo pāsādamuttamā.
20. Anūnatiṃsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sucittā nāma sā nārī, suppabuddho nāma atrajo.
21. Nimitte caturo disvā, sivikāyābhiniḅkhami;
Chamāsaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.
22. Brahmunā yācito santo, vessabhūlokanāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, aruṅārāme naruttamo.
23. Soṇo ca uttaro ceva, ahesuṃ aggasāvakā;
Upasanto nāmuṇṇhāko, vessabhussa mahesino.
24. Rāmā ceva samālā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, mahāsālotti vuccati.

25. Sotthiko ceva rambho ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;
Gotamī sirimā ceva, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.
26. Saṭṭhiratanamubbedho, hemayūpasamūpamo;
Kāyā niccharati rasmi, rattiṃva pabbate sikhī.
27. Saṭṭhivassasahassāni, āyu tassa mahesino;
Tāvataṃ tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
28. Dhammaṃ vitthārikaṃ katvā, vibhajitvā mahājanaṃ;
Dhammanāvaṃ ṭhapetvāna, nibbuto so sasāvako.
29. Dassaneyyaṃ sabbajanaṃ, vihāraṃ iriyāpathaṃ;
Sabbhaṃ tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
30. Vessabhū jīnavaro satthā, khemārāmaṃhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Vessabhussa bhagavato vaṃso ekavīsatiṃ.

24. Kakusandhabuddhavaṃso

1. Vessabhussa aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Kakusandho nāma nāmena, appameyyo durāsado.
2. Ugghāṭetvā sabbabhavaṃ, cariyāya pāraṃ gataṃ;
Sīhova pañjaraṃ bhettvā, patto sambodhimuttamaṃ.
3. Dhammacakkaṃ pavattente, kakusandhe lokanāyake;

Cattārīsakoṭisahasānaṃ, dhammābhisamayo ahu.

4. Antalikkhamhi ākāse, yamakaṃ katvā vikubbaṃ;
Tiṃsakoṭisahasānaṃ, bodhesi devamānuse.
5. Naradevassa yakkhassa, catusaccappakāsane;
Dhammābhisamayo tassa, gaṇanāto asaṅkhiyo.
6. Kakusandhassa bhagavato, eko āsi samāgamo;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
7. Cattālīsahasānaṃ, tadā āsi samāgamo;
Dantabhūmimanuppattānaṃ, āsavāriḡaṇakkhayā.
8. Ahaṃ tena samayena, khemo nāmāsi khattiyo;
Tathāgate jinaputte, dānaṃ datvā anappakaṃ.
9. Pattañca cīvaraṃ datvā, añjanaṃ madhulaṭṭhikaṃ;
Imetaṃ patthitaṃ sabbam, paṭiyāдеми varaṃ varaṃ.
10. Sopi maṃ buddho byākāsi, kakusandho vināyako;
“Imamhi bhaddake kappe, ayaṃ buddho bhavissati.
11. “Ahu kapilavhayā rammā...pe... hessāma sammukhā imaṃ”.
12. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.
13. Nagaraṃ khemāvati nāma, khemo nāmāsahaṃ tadā;

Sabbaññutaṃ gavesanto, pabbajīṃ tassa santike.

14.

Brāhmaṇo aggidatto ca, āsi buddhassa so pitā;
Visākhā nāma janikā, kakuśandhassa satthuno.

15.

Vasate tattha kheme pure, sambuddhassa mahākulaṃ;
Narānaṃ pavaraṃ seṭṭhaṃ, jātimantaṃ mahāyaśaṃ.

16.

Catuvassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Kāma -kāmavaṇṇa-kāmasuddhināmā , tayo pāsādamuttamā.

17.

Samatīmsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Rocinī nāma sā nārī, uttaro nāma atrajo.

18.

Nimitte caturo disvā, rathayānena nikkhami;
Anūnaatṭhamāsāni, padhānaṃ padahī jino.

19.

Brahmunā yācito santo, kakuśandho vināyako;
Vatti cakkamaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.

20.

Vidhuro ca sañjīvo ca, ahesuṃ aggasāvaka;
Buddhijo nāmupaṭṭhāko, kakuśandhassa satthuno.

21.

Sāmā ca campānāmā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, sirīsoti pavuccati.

22.

Accuto ca sumano ca, ahesuṃ aggupatṭhakā;
Nandā ceva sunandā ca, ahesuṃ aggupatṭhikā.

23. Cattālīsaratanāni, accuggato mahāmuni;
Kanakappabhā niccharati, samantā dasayojanaṃ.
24. Cattālīsavassasahassāni, āyu tassa mahesino;
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
25. Dhammāpaṇaṃ pasāretvā, naranārīnaṃ sadevake;
Naditvā sīhanādaṃva, nibbuto so sasāvako.
26. Aṭṭhaṅgavacanasampanno, acchiddāni niraṇṭaraṃ;
Sabbāṃ tamantaraḥitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
27. Kakusandho jinaṃvaro, khemārāmaṃhi nibbuto;
Tatthevassa thūpavaro, gāvutaṃ nabhamuggatoti.
- Kakusandhassa bhagavato vaṃso dvāvīsatiṃ.

25. Koṇāgamanabuddhavaṃso

1. Kakusandhassa aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Koṇāgamano nāma jino, lokajetṭho narāsabho.
2. Dasadhamme pūrayitvāna, kantāraṃ samatikkami;
Pavāhiya malaṃ sabbāṃ, patto sambodhimuttamaṃ.
3. Dhammacakkaṃ pavattente, koṇāgamanānyake;
Tiṃsakoṭisahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
4. Pāṭihīraṃ karonte ca, paravādappamaddane;

Vīsatiḷoṭisahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.

5. Tato vikubbanam katvā, jino devapuram gato;
Vasate tattha sambuddho, silāya paṇḍukambale.
6. Pakaraṇe satta desento, vassam vasati so muni;
Dasakoṭisahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
7. Tassāpi devadevassa, eko āsi samāgamo;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tāḍinaṃ.
8. Tiṃsabhikkhusahassānaṃ, tadā āsi samāgamo;
Oghānamatikkantānaṃ, bhijjitānañca maccuyā.
9. Aham tena samayena, pabbato nāma khattiyo;
Mittāmaccehi sampanno, anantabalavāhano.
10. Sambuddhadassanaṃ gantvā, sutvā dhammamanuttaram;
Nimantetvā sajinasaṅgham, dānaṃ datvā yadicchakam.
11. Paṭṭuṇṇam cīnapaṭṭaṇca, koseyyam kambalampi ca;
Sovaṇṇapādukañceva, adāsimaṃ satthusāvake.
12. Sopi maṃ buddho byākāsi, saṅghamajjhe nisīdiya;
“Imamhi bhaddake kappe, ayam buddho bhavissati.
13. “Ahu kapilavhayā rammā...pe... hessāma sammukhā imam”.
14. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhiiyo cittaṃ pasādayim;

Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.

15. Sabbaññutaṃ gavesanto, dānaṃ datvā naruttame;
Ohāyāhaṃ mahārajjaṃ, pabbajim jinasantike .
16. Nagaraṃ sobhavatī nāma, sobho nāmāsi khattiyo;
Vasate tattha nagare, sambuddhassa mahākulaṃ.
17. Brāhmaṇo yaññadatto ca, āsi buddhassa so pitā;
Uttarā nāma janikā, koṇāgamanassa satthuno.
18. Tīṇi vassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Tusitasantusitasantutṭhā, tayo pāsādamuttamā.
19. Anūnasolasasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Rucigattā nāma nārī, satthavāho nāma atrajo.
20. Nimitte caturo disvā, hatthiyānena nikkhami;
Chamāsaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.
21. Brahmunā yācito santo, koṇāgamanānāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.
22. Bhiyyaso uttaro nāma, ahesuṃ aggasāvakā;
Soththijo nāmupaṭṭhāko, koṇāgamanassa satthuno.
23. Samuddā uttarā ceva, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, udumbaroti pavuccati.

24. Uggō ca somadevo ca, ahesuṃ aggupatṭhakā;
Sīvalā ceva sāmā ca, ahesuṃ aggupatṭhikā.
25. Uccattanena so buddho, tiṃsahatthasamuggato;
Ukkāmukhe yathā kambu, evaṃ raṃsīhi maṇḍito.
26. Tiṃsavassasahassāni, āyu buddhassa tāvade;
Tāvataṭṭiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
27. Dhammacetiṃ samussetvā, dhammadussavibhūsitāṃ;
Dhammapupphaguḷaṃ katvā, nibbuto so sasāvako.
28. Mahāvilāso tassa jano, siridhammappakāsano;
Sabbāṃ tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.
29. Koṇāgamano sambuddho, pabbatārāmamhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesatoti.

Koṇāgamanassa bhagavato vaṃso tevīsatiṃ.

26. Kassapabuddhavaṃso

1. Koṇāgamanassa aparena, sambuddho dvipaduttamo;
Kassapo nāma gottena, dhammarājā pabhaṅkaro.
2. Sañchaḍḍitaṃ kulamūlaṃ, bahvannaṇānabhojanaṃ;
Datvāna yācake dānaṃ, pūrayitvāna mānaṃ;
Usabhova āḷakaṃ bhetvā, patto sambodhimuttamaṃ.

3. Dhammacakkaṃ pavattente, kassape lokanāyake;
Vīsakoṭisahassānaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
4. Catumāsaṃ yadā buddho, loke carati cārikaṃ;
Dasakoṭisahassānaṃ, dutiyābhisamayo ahu.
5. Yamakaṃ vikubbaṃ katvā, ñāṇadhātuṃ pakittayi;
Pañcakoṭisahassānaṃ, tatiyābhisamayo ahu.
6. Sudhammā devapure ramme, tattha dhammaṃ pakittayi;
Tīṇikoṭisahassānaṃ, devānaṃ bodhayī jino.
7. Naradevassa yakkhassa, apare dhammadesane;
Etesānaṃ abhisamayā, gaṇanāto asaṅkhiyā.
8. Tassāpi devadevassa, eko āsi samāgamo;
Khīṇāsavānaṃ vimalānaṃ, santacittāna tādinaṃ.
9. Vīsabhikkhusahassānaṃ, tadā āsi samāgamo;
Atikkantabhavantānaṃ, hirisīlena tādinaṃ.
10. Ahaṃ tadā māṇavako, jotipāloti vissuto;
Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṃ vedāna pāragū.
11. Lakkhaṇe itihāse ca, sadhamme pāramiṃ gato;
Bhūmantalikkhakuṣalo, katavijjo anāvayo.
12. Kassapassa bhagavato, ghaṭikāro nāmupaṭṭhāko;

Sagāravo sappatisso, nibbuto tatiye phale.

13.

Ādāya maṃ ghaṭṭikāro, upagañchi kassapaṃ jinaṃ;
Tassa dhammaṃ suṇitvāna, pabbajim tassa santike.

14.

Āraddhavīriyo hutvā, vattāvattesu kovido;
Na kvaci parihāyāmi, pūresim jinasāsanam.

15.

Yāvatā buddhabhaṇitaṃ, navaṅgaṃ jinasāsanam;
Sabbam pariyaṇitvāna, sobhayim jinasāsanam.

16.

Mama acchariyaṃ disvā, sopi buddho viyākari;
“Imamhi bhaddake kappe, ayaṃ buddho bhavissati.

17.

“Ahu kapilavhayā rammā, nikkhamitvā tathāgato;
Padhānam padahitvāna, katvā dukkarakārikaṃ.

18.

“Ajapālarukkhamūle, nisīditvā tathāgato;
Tattha pāyāsaṃ paggayha, nerañjaramupehiti.

19.

“Nerañjarāya tīramhi, pāyāsaṃ paribhuñjiya;
Paṭiyattavaramaggena, bodhimūlamupehiti.

20.

“Tato padakkhiṇam katvā, bodhimaṇḍam anuttaro;
Aparājitaṭṭhānamhi , bodhipallaṅkamuttame;
Pallaṅkena nisīditvā, bujjhissati mahāyaso.

21.

“Imassa janikā mātā, māyā nāma bhavissati;
Pitā suddhodano nāma, ayaṃ hessati gotamo.

22. “Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā;
Kolito upatisso ca, aggā hessanti sāvakā;
Ānando nāmupaṭṭhāko, upaṭṭhissatimaṃ jinaṃ.
23. “Khemā uppalaṅṅhā ca, aggā hessanti sāvikā;
Anāsavā santacittā, vītarāgā samāhitā;
Bodhi tassa bhagavato, assatthoti pavuccati.
24. “Citto hatthālavako ca, aggā hessantupaṭṭhakā;
Nandamātā ca uttarā, aggā hessantupaṭṭhikā”.
25. Idaṃ sutvāna vacanaṃ, assamassa mahesino;
Āmoditā naramarū, buddhabhījaṃ kira ayaṃ.
26. Ukkuṭṭhisaddā pavattanti, apphoṭenti hasanti ca;
Katañjalī namassanti, dasasahassī sadevakā.
27. “Yadimassa lokanāthassa, virajjhissāma sāsanaṃ;
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṃ.
28. “Yathā manussā nadiṃ tarantā, paṭittham virajjhiya;
Heṭṭhā titthe gahetvāna, uttaranti mahānadiṃ.
29. “Evameva mayaṃ sabbe, yadi muñcāmimaṃ jinaṃ;
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṃ”.
30. Tassāpi vacanaṃ sutvā, bhīyyo cittaṃ pasādayiṃ;
Uttariṃ vatamadhiṭṭhāsiṃ, dasapāramipūriyā.

31. Evamaham saṃsaritvā, parivajjento anācaram;
Dukkarañca kataṃ mayhaṃ, bodhiyāyeva kāraṇā.
32. Nagaram bārāṇasī nāma, kikī nāmāsi khattiyo;
Vasate tattha nagare, sambuddhassa mahākulaṃ.
33. Brāhmaṇo brahmadattova, āsi buddhassa so pitā;
Dhanavatī nāma janikā, kassapassa mahesino.
34. Duve vassasahassāni, agāraṃ ajjha so vasi;
Haṃso yaso sirinando, tayo pāsādamuttamā.
35. Tisoḷasasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Sunandā nāma sā nārī, vijitaseno nāma atrajo.
36. Nimitte caturo disvā, pāsādenābhinikkhami;
Sattāhaṃ padhānacāraṃ, acarī purisuttamo.
37. Brahmunā yācito santo, kassapo lokanāyako;
Vatti cakkaṃ mahāvīro, migadāye naruttamo.
38. Tisso ca bhāradvājo ca, ahesuṃ aggasāvakā;
Sabbamitto nāmupaṭṭhāko, kassapassa mahesino.
39. Anuḷā uruvelā ca, ahesuṃ aggasāvikā;
Bodhi tassa bhagavato, nigrodhoti pavuccati.
40. Sumaṅgalo ghaṭikāro ca, ahesuṃ aggupaṭṭhakā;

Vicitasenā bhaddā ca, ahesuṃ aggupaṭṭhikā.

41. Uccattanena so buddho, vīsatiratanuggato;
Vijjulaṭṭhīva ākāse, candova gahapūrito.
42. Vīsativassasahassāni, āyu tassa mahesino;
Tāvataṭṭiṭṭhamāno so, tāresi janataṃ bahuṃ.
43. Dhammataḷākaṃ māpayitvā, sīlaṃ datvā vilepanaṃ;
Dhammadussaṃ nivāsetvā, dhammamālaṃ vibhajjiya.
44. Dhammavimalamādāsaṃ, ṭhapayitvā mahājane;
Keci nibbānaṃ patthentā, passantu me alaṅkaraṃ.
45. Sīlakañcukaṃ datvāna, jhānakavacavammitaṃ;
Dhammacammaṃ pārupitvā, datvā sannāhamuttamaṃ.
46. Satiphalakaṃ datvāna, tikhiṇaṅṅakuntimaṃ;
Dhammakhaggavaraṃ datvā, sīlasaṃsaggamaddanaṃ.
47. Tevijjābhūsaṃ datvāna, āveḷaṃ caturo phale;
Chalābhiññābharaṇaṃ datvā, dhammapupphapiḷandhanaṃ.
48. Saddhammapaṇḍaracchattaṃ, datvā pāpanivāraṇaṃ;
Māpayitvābhayaṃ pupphaṃ, nibbuto so sasāvako.
49. Eso hi sammāsambuddho, appameyyo durāsado;
Eso hi dhammaratano, svākkhāto ehipassiko.

50. Eso hi saṅgharatano, suppaṭipanno anuttaro;
Sabbam tamantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.

51. Mahākassapo jino satthā, setabyārāmamhi nibbuto;
Tatthevassa jinathūpo, yojanubbedhamuggatoti.

Kassapassa bhagavato vaṃso catuvīsatiṃ.

27. Gotamabuddhavaṃso

1. Ahametarahi sambuddho , gotamo sakyavaḍḍhano;
Padhānaṃ padahitvāna, patto sambodhimuttamaṃ.
2. Brahmunā yācito santo, dhammacakkaṃ pavattayim;
Aṭṭhārasannaṃ koṭīnaṃ, paṭhamābhisamayo ahu.
3. Tato parañca desente, naradevasamāgame;
Gaṇanāya na vattabbo, dutiyābhisamayo ahu.
4. Idhevāhaṃ etarahi, ovadiṃ mama atrajaṃ;
Gaṇanāya na vattabbo, tatiyābhisamayo ahu.
5. Ekosi sannipāto me, sāvakānaṃ mahesinaṃ;
Aḍḍhateḷasatānaṃ, bhikkhūnāsi samāgamo.
6. Virocamāno vimalo, bhikkhusaṅghassa majjhago;
Dadāmi patthitaṃ sabbam, maṇīva sabbakāmado.
7. Phalamākaṅkhamānānaṃ, bhavacchandajahesinaṃ;

Catusaccaṃ pakāsemi, anukampāya pāṇinaṃ.

8.

Dasavīśasahassānaṃ, dhammābhisamayo ahu;
Ekadvinnaṃ abhisamayo, gaṇanāto asaṅkhiyo.

9.

Vitthārikaṃ bāhujaññaṃ, iddhaṃ phītaṃ suphullitaṃ;
Idha mayhaṃ sakyamunino, sāsanaṃ suvisodhitaṃ.

10.

Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā;
Bhikkhūnekasatā sabbe, parivārenti maṃ sadā.

11.

Idāni ye etarahi, jahanti mānusaṃ bhavaṃ;
Appattamānasā sekhā, te bhikkhū viññugarahitā.

12.

Ariyañca samthomayantā, sadā dhammaratā janā;
Bujjhissanti satimanto, saṃsārasaritaṃ gatā.

13.

Nagaraṃ kapilavatthu me, rājā suddhodano pitā;
Mayhaṃ janettikā mātā, māyādevīti vuccati.

14.

Ekūnatimsavassāni, agāraṃ ajjhahaṃ vaṣiṃ;
Ramma suramma subhako, tayo pāsādamuttamā.

15.

Cattārīśasahassāni, nāriyo samalaṅkatā;
Bhaddakañcana nāma nārī, rāhulo nāma atrajo.

16.

Nimitte caturo disvā, assayānena nikkhamiṃ;
Chabbassaṃ padhānacāraṃ, acariṃ dukkaraṃ ahaṃ.

17. Bārāṇasiyaṃ isipatane, cakkhaṃ pavattitaṃ mayā;
Ahaṃ gotamasambuddho, saraṇaṃ sabbapāṇinaṃ.
18. Kolito upatisso ca, dve bhikkhū aggasāvaka;
Ānando nāmuṇḍakā, santikāvacarō mama;
Khemā uppalavaṇṇā ca, bhikkhunī aggasāvikā.
19. Citto hatthālavako ca, aggupaṭṭhākupāsakā;
Nandaṃ ca uttarā, aggupaṭṭhikupāsikā.
20. Ahaṃ assatthamūlamhi, patto sambodhimuttamaṃ;
Byāmapabbhā sadā mayhaṃ, soḷasatthamuggatā.
21. Appaṃ vassasataṃ āyu, idānetarāhi vijjati;
Tāvataṃ tiṭṭhamānohaṃ, tāreṃ janataṃ bahuṃ.
22. Thapayitvāna dhammukkaṃ, pacchimaṃ janabodhanaṃ;
Ahaṃ pi nacirasseva, saddhiṃ sāvakaṃ ghato;
Idheva parinibbissaṃ, aggī vāhārasaṅkhaṃ.
23. Tāni ca atulatejāni, imāni ca dasabalāni ;
Ayaṅca guṇadhāraṇo deho, dvattiṃsavaraḷakkhaṇavicitto.
24. Dasa disā pabhāsetvā, sataraṃsīva chappabhā;
Sabbhaṃ tamantarahissanti, nanu rittā sabbasaṅkhārāti.

Gotamassa bhagavato vaṃso pañcavīsatiṃ.

28. Buddhapakiṇṇakakaṇ

1. Aparimeyyito kappe, caturo āsuṃ vināyakā;
Taṇhaṅkaro medhaṅkaro, athopi saraṇaṅkaro;
Dīpaṅkaro ca sambuddho, ekakappamhi te jinā.
2. Dīpaṅkarassa aparena, koṇḍañña nāma nāyako;
Ekova ekakappamhi, tāresi janataṃ bahuṃ.
3. Dīpaṅkarassa bhagavato, koṇḍaññaassa ca satthuno;
Etesaṃ antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.
4. Koṇḍaññaassa aparena, maṅgalo nāma nāyako;
Tesampi antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.
5. Maṅgalo ca sumano ca, revato sobhito muni;
Tepi buddhā ekakappe, cakkhumanto pabhaṅkarā.
6. Sobhitassa aparena, anomadassī mahāyaso;
Tesampi antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.
7. Anomadassī padumo, nārado cāpi nāyako;
Tepi buddhā ekakappe, tamantakārakā munī.
8. Nāradassa aparena, padumuttaro nāma nāyako;
Ekakappamhi uppanno, tāresi janataṃ bahuṃ.
9. Nāradassa bhagavato, padumuttarassa satthuno;
Tesampi antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.

10. Kappasatasahassamhi, eko āsi mahāmuni;
Padumuttaro lokavidū, āhutīnaṃ paṭiggaho.
11. Tiṃsakappasahassamhi, duve āsuṃ vināyakā ;
Sumedho ca sujāto ca, orato padumuttarā.
12. Aṭṭhārāse kappasate, tayo āsuṃ vināyakā ;
Piyadassī atthadassī, dhammadassī ca nāyakā.
13. Orato ca sujātassa, sambuddhā dvipaduttamā;
Ekakappamhi te buddhā, loke appaṭipuggalā.
14. Catunnavutito kappe, eko āsi mahāmuni;
Siddhattho so lokavidū, sallakatto anuttaro.
15. Dvenavute ito kappe, duve āsuṃ vināyakā;
Tisso phusso ca sambuddhā, asamā appaṭipuggalā.
16. Ekanavutito kappe, vipassī nāma nāyako;
Sopi buddho kāruṇiko, satte mocesi bandhanā.
17. Ekatimse ito kappe, duve āsuṃ vināyakā;
Sikhī ca vessabhū ceva, asamā appaṭipuggalā.
18. Imamhi bhaddake kappe, tayo āsuṃ vināyakā;
Kakusandho koṇāgamano, kassapo cāpi nāyako.
19. Ahametarahi sambuddho, metteyyo cāpi hessati;

Etepime pañca buddhā, dhīrā lokānukampakā.

20.

Etesaṃ dhammarājūnaṃ, aññesaṃnekakoṭinaṃ;
Ācikkhitvāna taṃ maggaṃ, nibbutā te sasāvakāti.

Buddhapakiṇṇakakaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

29. Dhātubhājanīyakathā

1.

Mahāgotamo jinavaro, kusiṇāramhi nibbuto;
Dhātuvitthārikaṃ āsi, tesu tesu padesato.

2.

Eko ajātasattussa, eko vesāliyā pure;
Eko kapilavatthusmiṃ, eko ca allakappake.

3.

Eko ca rāmagāmamhi, eko ca veṭhadīpake;
Eko pāveyyake malle, eko ca kosinārake.

4.

Kumbhassa thūpaṃ kāresi, brāhmaṇo doṇasavhayo;
Aṅgārathūpaṃ kāresuṃ, moriyā tuṭṭhamānasā.

5.

Aṭṭha sārīrikā thūpā, navamo kumbhacetiyo;
Aṅgārathūpo dasamo, tadāyeva patiṭṭhito.

6.

Uṇhīsaṃ catasso dāṭhā, akkhakā dve ca dhātuyo;
Asambhinnā imā satta, sesā bhinnāva dhātuyo.

7.

Mahantā muggamattā ca , majjhimā bhinnataṇḍulā;
Khuddakā sāsapamattā ca, nānāvaṇṇā ca dhātuyo.

8. Mahantā suvaṇṇavaṇṇā ca, muttavaṇṇā ca majjhimā;
Khuddakā makulavaṇṇā ca, soḷasadoṇamattikā.
9. Mahantā pañca nāḷiyo, nāḷiyo pañca majjhimā;
Khuddakā cha nāḷī ceva, etā sabbāpi dhātuyo.
10. Uṇhīsaṃ sīhale dīpe, brahmaloke ca vāmakam;
Sīhale dakkhiṇakkhañca, sabbāpetā patiṭṭhitā.
11. Ekā dāṭhā tidasapure, ekā nāgapure ahu;
Ekā gandhāraṇḍisaye, ekā kaliṅgarājino.
12. Cattālīsasamā dantā, kesā lomā ca sabbaso;
Devā harimṣu ekekaṃ, cakkavāḷaparamparā.
13. Vajirāyaṃ bhagavato, patto daṇḍaṇca cīvaram;
Nivāsanaṃ kulaghare, paccattharaṇaṃ kapilavhaye .
14. Pāṭaliputtapuramhi, karaṇaṃ kāyabandhanaṃ;
Campāyudakasāṭṭiyaṃ, uṇṇalomañca kosale.
15. Kāsāvaṃ brahmaloke ca, veṭhanaṃ tidase pure;
Nisīdanaṃ avantīsu, raṭṭhe attharaṇaṃ tadā.
16. Araṇī ca mithilāyaṃ, videhe parisāvanaṃ;
Vāsi sūcigharañcāpi, indapatthapure tadā.
17. Parikkhārā avasesā, janapade aparantake;

Paribhuttāni muninā, akamṣu manujā tadā.

18.

Dhātuvitthārikam āsi, gotamassa mahesino;
Pāṇīnam anukampāya, ahu porāṇikam tadāti.

Dhātubhājanīyakathā niṭṭhitā.

Buddhavamsoniṭṭhito.

Khuddakanikāye

Cariyāpiṭakapāḷi

1. Akittivaggo

1. Akitticariyā

1. “Kappe ca satasahassee, caturo ca asaṅkhiye;
Etthantare yaṃ caritaṃ, sabbam taṃ bodhipācanaṃ.
2. “Atītakappe caritaṃ, ṭhapayitvā bhavābhaye;
Imamhi kappe caritaṃ, pavakkhissaṃ suṇohi me.
3. “Yadā ahaṃ brahāraṇṇe, suṇṇe vipinakānane;
Ajjhogāhetvā viharāmi, akitti nāma tāpasso.
4. “Tadā maṃ tapatejena, santatto tidivābhibhū;
Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, bhikkhāya maṃ upāgami.
5. “Pavanā ābhatam paṇṇam, atelaṅca aloṇikam;
Mama dvāre ṭhitaṃ disvā, sakaṭāhena ākiriṃ.
6. “Tassa datvānaṃ paṇṇam, nikkujjitvāna bhājanam;
Punesanaṃ jahitvāna, pāvisiṃ paṇṇasālakaṃ.
7. “Dutiyampi tatiyampi, upagaṅchi mamantikaṃ;

Akampito anolaggo, evamevamadāsahaṃ.

8. “Na me tappaccayā atthi, sarīrasmiṃ vivaṇṇiyaṃ;
Pītisukhena ratiyā, vītināmemi taṃ divaṃ.
9. “Yadi māsampi dvemāsaṃ, dakkhiṇeyyaṃ varaṃ labhe;
Akampito anolīno, dadeyyaṃ dānamuttamaṃ.
10. “Na tassa dānaṃ dadamāno, yasaṃ lābhañca patthayaṃ;
Sabbaññutaṃ patthayaṇo, tāni kammāni ācari”nti.

Akitticariyaṃ paṭhamaṃ.

2. Saṅkhacariyā

11. “Punāparaṃ yadā homi, brāhmaṇo saṅkhasavhayo;
Mahāsamuddaṃ taritukāmo, upagacchāmi paṭṭanaṃ.
12. “Tatthaddasaṃ paṭipathe, sayambhuṃ aparājitaṃ;
Kantāraddhānaṃ paṭipannaṃ , tattāya kaṭhinabhūmiyā.
13. “Tamahaṃ paṭipathe disvā, imamatthaṃ vicintayaṃ;
‘Idaṃ khettaṃ anuppattaṃ, puññakāmassa jantuno.
14. “‘Yathā kassako puriso, khettaṃ disvā mahāgamaṃ;
Tattha bījaṃ na ropeti, na so dhaññena atthiko.
15. “‘Evamevāhaṃ puññakāmo, disvā khattavaruttamaṃ;
Yadi tattha kāraṃ na karomi, nāhaṃ puññena atthiko.

16. “Yathā amacco muddikāmo, rañño antepure jane;
Na deti tesam dhanadhaññaṃ, muddito parihāyati.
17. “Evamevāhaṃ puññakāmo, vipulaṃ disvāna dakkhiṇaṃ;
Yadi tassa dānaṃ na dadāmi, parihāyissāmi puññaṭo’.
18. “Evāhaṃ cintayitvāna, orohitvā upāhanā;
Tassa pādāni vanditvā, adāsiṃ chattupāhanaṃ.
19. “Tenevāhaṃ satagaṇato, sukhumālo sukhedhito;
Api ca dānaṃ paripūrento, evaṃ tassa adāsaha”nti.

Saṅkhacariyaṃ dutiyaṃ.

3. Kururājacariyā

20. “Punāparaṃ yadā homi, indapatthe puruttame;
Rājā dhanañcayo nāma, kusale dasahupāgato.
21. “Kaliṅgaraṭṭhavisayā, brāhmaṇā upagañchu maṃ;
Āyācuṃ maṃ hatthināgaṃ, dhaññaṃ maṅgalasammaṭaṃ.
22. “Avuṭṭhiko janapado, dubbhikkho chātako mahā;
Dadāhi pavaraṃ nāgaṃ, nīlaṃ añjanasavhayaṃ.
23. “Na me yācakamanuppatte, paṭikkhepo anucchavo;
Mā me bhijji samādānaṃ, dassāmi vipulaṃ gajaṃ’.
24. “Nāgaṃ gahetvā soṇḍāya, bhiṅgāre ratanāmaye;

Jalaṃ hatthe ākiritvā, brāhmaṇānaṃ adaṃ gajaṃ.

25. “Tassa nāge padinnamhi, amaccā etadabravuṃ;
‘Kiṃ nu tuyhaṃ varam nāgaṃ, yācakānaṃ padassasi.
26. “‘Dhaññaṃ maṅgalasampannaṃ, saṅgāmaṃ vijayuttamaṃ;
Tasmiṃ nāge padinnamhi, kiṃ te rajjaṃ karissati.
27. “‘Rajjampi me dade sabbam, sarīraṃ dajjamattano;
Sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā nāgaṃ adāsaha’”nti.

Kururājacariyaṃ tatiyaṃ.

4. Mahāsudassanacariyā

28. “Kusāvatiṃhi nagare, yadā āsiṃ mahīpati;
Mahāsudassano nāma, cakkavattī mahabbalo.
29. “Tatthāhaṃ divase tikkhattuṃ, ghosāpemi tahiṃ tahiṃ;
‘Ko kiṃ icchatī pattheti, kassa kiṃ dīyatū dhanam.
30. “‘Ko chātako ko tasito, ko mālaṃ ko vilepanaṃ;
Nānārattāni vatthāni, ko naggo paridahissati.
31. “‘Ko pathe chattamādeti, kopāhanā mudū subhā’;
Iti sāyañca pāto ca, ghosāpemi tahiṃ tahiṃ.
32. “Na taṃ dasasu ṭhānesu, napi ṭhānasatesu vā;
Anekasataṭhānesu, paṭiyattaṃ yācake dhanam.

33. “Divā vā yadi vā rattim, yadi eti vanibbako;
Laddhā yadicchakaṃ bhogaṃ, pūrahatthova gacchati.
34. “Evarūpaṃ mahādānaṃ, adāsimaṃ yāvajīvikamaṃ;
Napāhaṃ dessaṃ dhanamaṃ dammi, napi natthi nicayo mayi.
35. “Yathāpi āturo nāma, rogato parimuttiyā;
Dhanena vejjaṃ tappetvā, rogato parimuccati.
36. “Tathevāhaṃ jānamāno, paripūretumasesato;
Ūnamanaṃ pūrayitumaṃ, demi dānaṃ vanibbake;
Nirālayo apaccāso, sambodhimanupattiyā”ti.

Mahāsudassanacariyamaṃ catutthamaṃ.

5. Mahāgovindacariyā

37. “Punāparaṃ yadā homi, sattarājapurohito;
Pūjito naradevehi, mahāgovindabrāhmaṇo.
38. “Tadāhaṃ sattarajjesu, yamaṃ me āsi upāyanamaṃ;
Tena demi mahādānaṃ, akkhobbhamaṃ sāgarūpamaṃ.
39. “Na me dessaṃ dhanamaṃ dhaññaṃ, napi natthi nicayo mayi;
Sabbaññaṃ piyamaṃ mayhamaṃ, tasmā demi vamaṃ dhana”nti.

Mahāgovindacariyamaṃ pañcamaṃ.

6. Nimirājacariyā

40. “Punāparam yadā homi, mithilāyaṃ puruttame;
Nimi nāma mahārājā, paṇḍito kusalatthiko.
41. “Tadāhaṃ māpayitvāna, catussālaṃ catummukhaṃ;
Tattha dānaṃ pavattesiṃ, migapakkhinarādinam.
42. “Acchādanañca sayanaṃ, annaṃ pānañca bhojanaṃ;
Abbocchinnaṃ karitvāna, mahādānaṃ pavattayiṃ.
43. “Yathāpi sevako sāmīṃ, dhanahetumupāgato;
Kāyena vācā manasā, ārādhanīyamesati.
44. “Tathevāhaṃ sabbabhava, pariyesissāmi bodhiyaṃ;
Dānena satte tappetvā, icchāmi bodhimuttama”nti.

Nimirājacariyaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Candakumāracariyā

45. “Punāparam yadā homi, ekarājassa atrajo;
Nagare pupphavatiyā, kumāro candasavhayo.
46. “Tadāhaṃ yajanā mutto, nikkhanto yaññavāṭato;
Saṃvegaṃ janayitvāna, mahādānaṃ pavattayiṃ.
47. “Nāhaṃ pivāmi khādāmi, napi bhujjāmi bhojanaṃ;
Dakkhiṇeyye adatvāna, api chappañcarattiyo.

48. “Yathāpi vāṇijo nāma, katvāna bhaṇḍasañcayam;
Yattha lābho mahā hoti, tатtha taṃ harati bhaṇḍakam.
49. “Tatheva sakabhuttāpi, pare dinnam mahapphalam;
Tasmā parassa dātabbam, satabhāgo bhavissati.
50. “Etamatthavasam ñatvā, demi dānam bhavābhave;
Na paṭikkamāmi dānato, sambodhimanupattiyā”ti.

Candakumāracarīyam sattamaṃ.

8. Sivirājacariyā

51. “Ariṭṭhasavhaye nagare, sivināmāsi khattiyo;
Nisajja pāsādavare, evaṃ cintesahaṃ tadā.
52. “Yaṃ kiñci mānusaṃ dānam, adinnaṃ me na vijjati;
Yopi yāceyya maṃ cakkhum, dadeyyaṃ avikampito’.
53. “Mama saṅkappamaññāya, sakko devānamissaro;
Nisinno devaparisāya, idaṃ vacanamabravi.
54. “Nisajja pāsādavare, sivrājā mahiddhiko;
Cintento vividhaṃ dānam, adeyyaṃ so na passati.
55. “Tathaṃ nu vitathaṃ netam, handa vīmaṃsayāmi taṃ;
Muhuttaṃ āgameyyātha, yāva jānāmi taṃ manam’.
56. “Pavedhamāno palitasiro, valigatto jarāturo;

Andhavaṇṇova hutvāna, rājānaṃ upasaṅkama.

57.

“So tadā paggahetvāna, vāmaṃ dakkhiṇabāhu ca;
Sirasmim̐ añjaliṃ katvā, idaṃ vacanamabravi.

58.

“Yācāmi taṃ mahārāja, dhammika raṭṭhavaḍḍhana;
Tava dānaratā kitti, uggatā devamānuse.

59.

“Ubhopi nettā nayanā, andhā upahatā mama;
Ekaṃ me nayanam̐ dehi, tvampī ekena yāpaya’.

60.

“Tassāhaṃ vacanam̐ sutvā, haṭṭho saṃviggamānaso;
Katañjaliṃ vedajāto, idaṃ vacanamabravim̐.

61.

“Idānāhaṃ cintayitvāna, pāsādato idhāgato;
Tvaṃ mama cittamaññāya, nettam̐ yācitumāgato.

62.

“Aho me mānasam̐ siddham̐, saṅkappo paripūrito;
Adinnapubbam̐ dānavaram̐, ajja dassāmi yācake.

63.

“Ehi sivaka uṭṭhehi, mā dandhayi mā pavedhayi;
Ubhopi nayanam̐ dehi, uppāṭetvā vaṇibbake’.

64.

“Tato so codito mayham̐, sivako vacanam̐ karo;
Uddharitvāna pādāsi, tālamiñjamva yācake.

65.

“Dadamānassa dentassa, dinnadānassa me sato;
Cittassa aññathā natthi, bodhiyāyeva kāraṇā.

66. “Na me dessā ubho cakkhū, attā na me na dessiyo;
Sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā cakkhuṃ adāsaha” nti.

Sivirājacariyaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Vessantaracariyā

67. “Yā me ahosi janikā, phussatī nāma khattiyā;
Sā atītāsu jātīsu, sakkassa mahesī piyā.
68. “Tassā āyukkhayaṃ ñatvā, devindo etadabravi;
‘Dadāmi te dasa vare, varabhadde yadicchasi’.
69. “Evaṃ vuttā ca sā devī, sakkam punidamabravi;
‘Kiṃ nu me aparādhathhi, kiṃ nu dessā ahaṃ tava;
Rammā cāvesi maṃ ṭhānā, vātova dharaṇīruhaṃ’.
70. “Evaṃ vutto ca so sakko, puna tassidamabravi;
‘Na ceva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃsi appiyā.
71. “‘Ettakaṃyeva te āyu, cavanakālo bhavissati;
Paṭiggaṇha mayā dinne, vare dasa varuttame’.
72. “Sakkena sā dinnavarā, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā;
Mamaṃ abbhantaraṃ katvā, phussatī dasa vare varī.
73. “Tato cutā sā phussatī, khattiye upapajjatha;
Jetuttaramhi nagare, sañjayena samāgami.

74. “Yadāhaṃ phussatiyā kucchiṃ, okkanto piyamātuyā;
Mama tejena me mātā, sadā dānaratā ahu.
75. “Adhane āture jiṇṇe, yācake addhike jane;
Samaṇe brāhmaṇe khīṇe, deti dānaṃ akiñcane.
76. “Dasa māse dhārayitvāna, karonte puraṃ padakkhiṇaṃ;
Vessānaṃ vīthiyā majjhe, janesi phussatī mamaṃ.
77. “Na mayhaṃ mattikaṃ nāmaṃ, napi pettikasambhavaṃ;
Jātettha vessavīthiyā, tasmā vessantaro ahu.
78. “Yadāhaṃ dārako homi, jātiyā aṭṭhavassiko;
Tadā nisajja pāsāde, dānaṃ dātuṃ vicintayim.
79. ““Hayaṃ dadeyyaṃ cakkhūṃ, maṃsampi rudhirampi ca;
Dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā, yadi koci yācaye mamaṃ’.
80. “Sabhāvaṃ cintayantassa, akampitamasaṅṭhitam;
Akampi tattha pathavī, sineruvanavaṭaṃsakā.
81. “Anvaddhamāse pannarase, puṇṇamāse uposathe;
Paccayaṃ nāgamāruyha, dānaṃ dātuṃ upāgamiṃ.
82. “Kaliṅgaratṭhavisayā, brāhmaṇā upagañchu maṃ;
Ayācuṃ maṃ hatthināgaṃ, dhaññaṃ maṅgalasammaṭaṃ.
83. “Avuṭṭhiko janapado, dubbhikkho chātako mahā;

Dadāhi pavaram nāgam, sabbasetam gajuttamam.

84.

“Dadāmi na vikampāmi, yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā;
Santam nappatigūhāmi , dāne me ramate mano.

85.

“Na me yācakamanuppatte, paṭikkhepo anucchavo;
‘Mā me bhijji samādānam, dassāmi vipulam gajam’.

86.

“Nāgam gahetvā soṇḍāya, bhiṅgāre ratanāmaye;
Jalam hatthe ākiritvā, brāhmaṇānam adam gajam.

87.

“Punāparam dadantassa, sabbasetam gajuttamam;
Tadāpi pathavī kampi, sineruvanavaṭamsakā.

88.

“Tassa nāgassa dānena, sivayo kuddhā samāgatā;
Pabbājesum sakā raṭṭhā, ‘vaṅkam gacchatu pabbatam’.

89.

“Tesaṃ nicchubhamānānam, akampitthamasanṭhitam;
Mahādānam pavattetum, ekam varamayācisam.

90.

“Yācitā sivayo sabbe, ekam varamadaṃsu me;
Sāvayitvā kaṇṇabherim, mahādānam dadāmaham.

91.

“Athettha vattatī saddo, tumulo bheravo mahā;
Dānenimam nīharanti, puna dānam dadātayam.

92.

“Hatthim asse rathe datvā, dāsim dāsam gavam dhanam;
Mahādānam daditvāna, nagarā nikkhamim tadā.

93. “Nikkhamitvāna nagarā, nivattitvā vilokite;
Tadāpi pathavī kampi, sineruvanavaṭṭamsakā.
94. “Catuvāhiṃ rathaṃ datvā, ṭhatvā cātummahāpathe;
Ekākiyo adutiyo, maddideviṃ idamabraviṃ.
95. ““Tvam maddi kaṇhaṃ gaṇhāhi, lahukā esā kaniṭṭhikā;
Ahaṃ jāliṃ gahessāmi, garuko bhātiko hi so’.
96. “Padumaṃ puṇḍarīkaṃva, maddī kaṇhājīnaggahī;
Ahaṃ suvaṇṇabimbaṃva, jāliṃ khattiyamaggahiṃ.
97. “Abhijātā sukhumālā, khattiyā caturo janā;
Visamaṃ samaṃ akkamantā, vaṅkaṃ gacchāma pabbataṃ.
98. “Ye keci manujā enti, anumagge paṭippathe;
Maggante paṭipucchāma, ‘kuhiṃ vaṅkanta pabbato’.
99. “Te tattha amhe passitvā, karuṇaṃ giramudīrayuṃ;
Dukkhaṃ te paṭivedenti, dūre vaṅkantapabbato.
100. “Yadi passantī pavane, dārakā phaline dume;
Tesaṃ phalānaṃ hetumhi, uparodanti dārakā.
101. “Rodante dārake disvā, ubbidhā vipulā dumā;
Sayamevoṇamitvāna, upagacchanti dārake.
102. “Idaṃ acchariyaṃ disvā, abbhutaṃ lomahaṃsanam;
“

Sāhukāraṃ pavattesi, maddī sabbaṅgasobhanā.

103.

“Accheraṃ vata lokasmiṃ, abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ;
Vessantarassa tejena, sayamevoṇatā dumā.

104.

“Saṅkhipiṃsu pathaṃ yakkhā, anukampāya dārake;
Nikkhantadivaseneva , cetaṛaṭṭhamupāgamuṃ.

105.

“Saṭṭhirājasahassāni, tadā vasanti mātule;
Sabbe pañjalikā hutvā, rodamānā upāgamuṃ.

106.

“Tattha vattetvā sallāpaṃ, cetehi cetaputtehi;
Te tato nikkhamitvāna, vaṅkaṃ agamu pabbataṃ.

107.

“Āmantayitvā devindo, vissakammaṃ mahiddhikaṃ;
Assamaṃ sukataṃ rammaṃ, paṇṇasālaṃ sumāpaya.

108.

“Sakkassa vacanaṃ sutvā, vissakammo mahiddhiko;
Assamaṃ sukataṃ rammaṃ, paṇṇasālaṃ sumāpaya.

109.

“Ajhogāhetvā pavanaṃ, appasaddaṃ nirākulaṃ;
Caturō janā mayāṃ tattha, vasāma pabbatantare.

110.

“Ahañca maddidevī ca, jālī kaṇhājina cubho;
Aññaamaññaṃ sokanudā, vasāma assame tadā.

111.

“Dārake anurakkhanto, asuñño homi assame;
Maddī phalaṃ āharitvā, poseti sā tayo jane.

112. “Pavane vasamānassa, addhiko maṃ upāgami;
Āyāci puttake mayhaṃ, jāliṃ kaṇhājinaṃ cubho.
113. “Yācakaṃ upagataṃ disvā, hāso me upapajjatha;
Ubho putte gahetvāna, adāsiṃ brāhmaṇe tadā.
114. “Sake putte cajantassa, jūjake brāhmaṇe yadā;
Tadāpi pathavī kampi, sineruvanavaṭaṃsakā.
115. “Punadeva sakko oruyha, hutvā brāhmaṇasannibho;
Āyāci maṃ maddideviṃ, sīlavantiṃ patibbatam.
116. “Maddiṃ hatthe gahetvāna, udakañjali pūriya;
Pasannamanasaṅkappo, tassa maddiṃ adāsahaṃ.
117. “Maddiyā dīyamānāya, gagane devā pamoditā;
Tadāpi pathavī kampi, sineruvanavaṭaṃsakā.
118. “Jāliṃ kaṇhājinaṃ dhītaṃ, maddideviṃ patibbatam;
Cajamāno na cintesiṃ, bodhiyāyeva kāraṇā.
119. “Na me dessā ubho puttā, maddidevī na dessiyā;
Sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā piye adāsahaṃ.
120. “Punāparaṃ brahāraṇṇe, mātāpitusamāgame;
Karuṇaṃ paridevante, sallapante sukhaṃ dukhaṃ.
121. “Hirottappena garuṇā , ubhinnaṃ upasaṅkami;

Tadāpi pathavī kampi, sineruvanavaṭamsakā.

122.

“Punāparam brahāraññā, nikkhamitvā sañātibhi;
Pavisāmi puram rammaṃ, jetuttaram puruttamaṃ.

123.

“Ratanāni satta vassimsu, mahāmegho pavassatha;
Tadāpi pathavī kampi, sineruvanavaṭamsakā.

124.

“Acetanāyaṃ pathavī, aviññāya sukhaṃ dukhaṃ;
Sāpi dānabalā mayhaṃ, sattakkhattuṃ pakampathā”ti.

Vessantaracariyaṃ navamaṃ.

10. Sasapaṇḍitacariyā

125.

“Punāparam yadā homi, sasako pavanacārako;
Tiṇapaṇṇasākaphalabhakkho, paraheṭhanavivajjito.

126.

“Makkaṭo ca siṅgālo ca, suttapoto cahaṃ tadā;
Vasāma ekasāmantā, sāyaṃ pāto ca dissare .

127.

“Ahaṃ te anusāsāmi, kiriye kalyāṇapāpake;
‘Pāpāni parivajjetha, kalyāṇe abhinivissatha’.

128.

“Uposathamhi divase, candam disvāna pūritam;
Etesam tattha ācikkhiṃ, divaso ajjuposatho.

129.

“Dānāni paṭiyādetha, dakkhiṇeyyassa dātave;
Datvā dānaṃ dakkhiṇeyye, upavassathuposatham.

130. “Te me sādihūti vatvāna, yathāsatti yathābalaṃ;
Dānāni paṭiyādetvā, dakkhiṇeyyaṃ gavesiṣuṃ .
131. “Ahaṃ nisajja cintesiṃ, dānaṃ dakkhiṇanucchavaṃ;
‘Yadihaṃ labhe dakkhiṇeyyaṃ, kiṃ me dānaṃ bhavissati.
132. “‘Na me atthi tilā muggā, māsā vā taṇḍulā ghaṭaṃ;
Ahaṃ tiṇena yāpemi, na sakkā tiṇa dātave.
133. “‘Yadi koci eti dakkhiṇeyyo, bhikkhāya mama santike;
Dajjāhaṃ sakamattānaṃ, na so tuccho gamissati’.
134. “Mama saṅkappamaññāya, sakko brāhmaṇavaṇṇinā;
Āsayāṃ me upāgacchi, dānavīmaṃsanāya me.
135. “Tamahaṃ disvāna santuṭṭho, idaṃ vacanamabraviṃ;
‘Sādhu khosi anuppatto, ghāsahetu mamantike.
136. “‘Adinnapubbaṃ dānavaraṃ, ajja dassāmi te ahaṃ;
Tavaṃ sīlaguṇūpeto, ayuttaṃ te paraheṭhanaṃ.
137. “‘Ehi aggīṃ padīpehi, nānākaṭṭhe samānaya;
Ahaṃ pacissamattānaṃ, pakkaṃ tvaṃ bhakkhayissasi’.
138. “‘Sādhu’ti so haṭṭhamano, nānākaṭṭhe samānaya;
Mahantaṃ akāsi citakaṃ, katvā aṅgāragabbhakaṃ.
139. “Aggīṃ tattha padīpesi, yathā so khippaṃ mahā bhave;

Phoṭetvā rajagate gatte, ekamantaṃ upāvisiṃ.

140.

“Yadā mahākaṭṭhapuñjo, āditto dhamadhamāyati ;
Taduppatitvā papatiṃ, majjhe jālasikhantare.

141.

“Yathā sītodakaṃ nāma, pavitṭhaṃ yassa kassaci;
Sameti darathapariḷāhaṃ, assādaṃ deti pīti ca.

142.

“Tatheva jalitaṃ aggiṃ, pavitṭhassa mamaṃ tadā;
Sabbhaṃ sameti darathaṃ, yathā sītodakaṃ viya.

143.

“Chaviṃ cammaṃ maṃsaṃ nhāruṃ, aṭṭhiṃ hadayabandhanaṃ;
Kevalaṃ sakalaṃ kāyaṃ, brāhmaṇassa adāsaha”nti.

Sasapaṇḍitacariyaṃ dasamaṃ.

Akittivaggo paṭhamaṃ.

Tassuddānaṃ –

Akittibrāhmaṇo saṅkho, kururājā dhanañcayo;
Mahāsudassano rājā, mahāgovindabrāhmaṇo.

Nimi candakumāro ca, sivi vessantaro saso;
Ahameva tadā āsiṃ, yo te dānavare adā.

Ete dānaparikkhārā, ete dānassa pāramī;
Jīvitaṃ yācake datvā, imaṃ pārami pūrayiṃ.

Bhikkhāya upagataṃ disvā, sakattānaṃ pariccajīṃ;
Dānena me samo natthi, esā me dānapāramīti.

Dānapāraminiddeso niṭṭhito.

2. Hatthināgavaggo

1. Mātuposakacariyā

1. “Yadā ahoṣiṃ pavane, kuñjaro mātuposako;
Na tadā atthi mahiyā, guṇena mama sādiso.
2. “Pavane disvā vanacaro, rañño maṃ paṭivedayi;
‘Tavānucchavo mahārāja, gajo vasati kānane.
3. “‘Na tassa parikkhāyattho, napi āḷakakāsuyā;
Saha gahite soṇḍāya, sayameva idhehi’ti.
4. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, rājāpi tuṭṭhamānaso;
Pesesi hatthidamaṃ, chekācariyaṃ susikkhitaṃ.
5. “Gantvā so hatthidamako, addasa padumassare;
Bhisamuḷālaṃ uddharantaṃ, yāpanatthāya mātuyā.
6. “Viññāya me sīlaguṇaṃ, lakkhaṇaṃ upadhārayi;
‘Ehi puttā’ti patvāna, mama soṇḍāya aggahi.
7. “Yaṃ me tadā pākatikaṃ, sarīrānugataṃ balaṃ;
Ajja nāgasahassānaṃ, balena samasādisaṃ.
8. “Yadihaṃ tesāṃ pakuppeyyaṃ, upetānaṃ gahaṇāya maṃ;
Paṭibalo bhava tesāṃ, yāva rajjampi mānusaṃ.
9. “Api cāhaṃ sīlarakkhāya, sīlapāramipūriyā;

Na karomi citte aññathattaṃ, pakkhipantaṃ mamālake.

10. “Yadi te maṃ tattha koṭṭeyyaṃ, pharasūhi tomarehi ca;
Neva tesam pakuppeyyaṃ, sīlakhaṇḍabhayā mamā”ti.

Mātuposakacariyaṃ paṭhamaṃ.

2. Bhūridattacariyā

11. “Punāparaṃ yadā homi, bhūridatto mahiddhiko;
Virūpakkhena mahāraññā, devalokamagañchahaṃ.
12. “Tattha passivāhaṃ deve, ekantaṃ sukhasamappite;
Taṃ saggagamanatthāya, sīlabbataṃ samādiyim.
13. “Sarīrakiccaṃ katvāna, bhutvā yāpanamattakaṃ;
Caturō aṅge adhiṭṭhāya, semi vammikamuddhani.
14. “Chaviyā cammena maṃsena, nahāruaṭṭhikehi vā;
Yassa etena karaṇīyaṃ, dinnaṃyeva harātu so.
15. “Saṃsito akataññunā, ālampāyano mamaggahi;
Peḷāya pakkhipitvāna, kīleti maṃ tahiṃ tahiṃ.
16. “Peḷāya pakkhipantepi, sammaddantepi pāṇinā;
Ālampāyane na kuppāmi, sīlakhaṇḍabhayā mama.
17. “Sakajīvitapariccāgo, tiṇato lahuko mama;
Sīlavītikkamo mayhaṃ, pathavīuppatanaṃ viya.

18. “Nirantaraṃ jātisataṃ, cajeyyaṃ mama jīvitaṃ;
Neva sīlaṃ pabhindeyyaṃ, catuddīpāna hetupi.
19. “Api cāhaṃ sīlarakkhāya, sīlapāramipūriyā;
Na karomi citte aññathattaṃ, pakkhipantampi peḷake”ti.

Bhūridattacariyaṃ dutiyaṃ.

3. Campeyyanāgacariyā

20. “Punāparaṃ yadā homi, campeyyako mahiddhiko;
Tadāpi dhammiko āsiṃ, sīlabbatasamappito.
21. “Tadāpi maṃ dhammacāriṃ, upavutthaṃ uposathaṃ;
Ahituṇḍiko gahetvāna, rājadvāramhi kīlati.
22. “Yaṃ yaṃ so vaṇṇaṃ cintayi, nīlaṃva pītalohitaṃ;
Tassa cittānuvattanto, homi cintitasannibho.
23. “Thalaṃ kareyyamudakaṃ, udakampi thalaṃ kare;
Yadihaṃ tassa pakuppeyyaṃ, khaṇena chārikaṃ kare.
24. “Yadi cittavasī hessaṃ, parihāyissāmi sīlato;
Sīlena parihīnassa, uttamattho na sījhati.
25. “Kāmaṃ bhijjatuyaṃ kāyo, idheva vikirīyatu;
Neva sīlaṃ pabhindeyyaṃ, vikirante bhusaṃ viyā”ti.

Campeyyanāgacariyaṃ tatiyaṃ.

4. Cūḷabodhicariyā

26. “Punāparam yadā homi, cūḷabodhi susīlavā;
Bhavaṃ disvāna bhayato, nekkhammaṃ abhinikkhamiṃ.
27. “Yā me dutiyikā āsi, brāhmaṇī kanakasannibhā;
Sāpi vaṭṭe anapekkhā, nekkhammaṃ abhinikkhami.
28. “Nirālayā chinnabandhū, anapekkhā kule gaṇe;
Carantā gāmanigamaṃ, bārāṇasimupāgamaṃ.
29. “Tattha vasāma nīpakā, asaṃsaṭṭhā kule gaṇe;
Nirākule appasadde, rājuyyāne vasāmubho.
30. “Uyyānadassanaṃ gantvā, rājā addasa brāhmaṇiṃ;
Upagamma mamaṃ pucchi, ‘tuyhesā kā kassa bhariyā’.
31. “Evaṃ vutte ahaṃ tassa, idaṃ vacanamabravim;
‘Na mayhaṃ bhariyā esā, sahadhammā ekasāsani’.
32. “Tissā sārattagadhito, gāhāpetvāna ceṭake;
Nippīlayanto balasā, antepuraṃ pavesayi.
33. “Odapattakiyā mayhaṃ, sahaajā ekasāsani;
Ākaḍḍhitvā nayantiyā, kopo me upapajjatha.
34. “Saha kope samuppanne, sīlabbatamanussariṃ;
Tattheva kopam niggaṇhiṃ, nādāsīṃ vaḍḍhitūpari.

35. “Yadi naṃ brāhmaṇiṃ koci, koṭṭeyya tiṅhasattiyā;
Neva sīlaṃ pabhindeyyaṃ, bodhiyāyeva kāraṇā.
36. “Na mesā brāhmaṇī dessā, napi me balaṃ na vijjati;
Sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā sīlānurakkhisa”nti.

Cūḷabodhicariyaṃ catutthaṃ.

5. Mahimsarājacariyā

37. “Punāparaṃ yadā homi, mahiṃso pavanacārako;
Pavaḍḍhakāyo balavā, mahanto bhīmadassano.
38. “Pabbhāre giridugge ca, rukkhamūle dakāsaye;
Hotettha ṭhānaṃ mahiṃsānaṃ, koci koci tahiṃ tahiṃ.
39. “Vicaranto brahāraṇṇe, ṭhānaṃ addasa bhaddakaṃ;
Taṃ ṭhānaṃ upagantvāna, tiṭṭhāmi ca sayāmi ca.
40. “Athettha kapimāgantvā, pāpo anariyo lahu;
Khandhe nalāṭe bhamuke, mutteti ohanetitaṃ.
41. “Sakimpi divasaṃ dutiyaṃ, tatiyaṃ catutthampi ca;
Dūseti maṃ sabbakālaṃ, tena homi upadduto.
42. “Mamaṃ upaddutaṃ disvā, yakkho maṃ idamabravi;
‘Nāsehetam chavaṃ pāpaṃ, siṅgehi ca khurehi ca’.
43. “Evaṃ vutte tadā yakkhe, ahaṃ taṃ idamabraviṃ;

‘Kiṃ tvaṃ makkhesi kuṇapena, pāpena anariyena maṃ.

44.

“‘Yadihaṃ tassa pakuppeyyaṃ, tato hīnataro bhava;
Sīlañca me pabhijjeyya, viññū ca garaheyyu maṃ.

45.

“‘Hīlitā jīvitā vāpi, parisuddhena mataṃ vamaṃ;
Kyāhaṃ jīvitahetūpi, kāhāmiṃ paraheṭṭhanaṃ’.

46.

“‘Mamevāyaṃ maññamāno, aññepevaṃ karissati;
Teva tassa vadhissanti, sā me mutti bhavissati.

47.

“‘Hīnamajjhimaukkaṭṭhe, sahanto avamānitaṃ;
Evaṃ labhati sappañño, manasā yathā patthita’nti.

Mahiṃsarājacariyaṃ pañcamaṃ.

6. Rururājacariyā

48.

“‘Punāparaṃ yadā homi, sutattakanakasannibho;
Migarājā rurunāma, paramasīlasamāhito.

49.

“‘Ramme padese ramaṇīye, vivitte amanussake;
Tattha vāsaṃ upagañchiṃ, gaṅgākūle manorame.

50.

“‘Atha upari gaṅgāya, dhanikehi paripīlito;
Puriso gaṅgāya papati, ‘jīvāmi vā marāmi vā’.

51.

“‘Rattindivaṃ so gaṅgāya, vuyhamāno mahodake;
Ravanto karuṇaṃ ravaṃ, majjhe gaṅgāya gacchati.

52. “Tassāhaṃ saddaṃ sutvāna, karuṇaṃ paridevato;
Gaṅgāya tīre thatvāna, apucchim ‘kosi tvaṃ naro’.
53. “So me puṭṭho ca byākāsi, attano karaṇaṃ tadā;
‘Dhanikehi bhīto tasito, pakkhandohaṃ mahānadiṃ’.
54. “Tassa katvāna kāruṇṇaṃ, cajitvā mama jīvitam;
Pavisitvā nīhariṃ tassa, andhakāramhi rattiyā.
55. “Assatthakālamaññāya, tassāhaṃ idamabravim;
‘Ekaṃ taṃ varaṃ yācāmi, mā maṃ kassaci pāvada’.
56. “Nagaraṃ gantvāna ācikkhi, pucchito dhanahetuko;
Rājānaṃ so gahetvāna, upagañchi mamantikaṃ.
57. “Yāvatā karaṇaṃ sabbam, rañño ārocitaṃ mayā;
Rājā sutvāna vacanaṃ, usum tassa pakappayi;
‘Idheva ghātayissāmi, mittadubbhiṃ anāriyam’.
58. “Tamaṃ anurakkhanto, nimminiṃ mama attanā;
‘Tiṭṭhateso mahārāja, kāmakāro bhavāmi te’.
59. “Anurakkhiṃ mama sīlaṃ, nārakkhiṃ mama jīvitam;
Sīlavā hi tadā āsim, bodhiyāyeva kāraṇā”ti.

Rururājacariyam chaṭṭham.

7. Mātaṅgacariyā

60. “Punāparaṃ yadā homi, jaṭilo uggatāpano;
Mātaṅgo nāma nāmena, sīlavā susamāhito.
61. “Ahañca brāhmaṇo eko, gaṅgākūle vasāmubho;
Ahaṃ vasāmi upari, heṭṭhā vasati brāhmaṇo.
62. “Vicaranto anukūlamhi, uddhaṃ me assamaddasa;
Tattha maṃ paribhāsetvā, abhisapi muddhaphālanam.
63. “Yadihaṃ tassa pakuppeyyaṃ, yadi sīlaṃ na gopaye;
Oloketvānaḥaṃ tassa, kareyyaṃ chārikaṃ viya.
64. “Yaṃ so tadā maṃ abhisapi, kupito duṭṭhamānaso;
Tasseva matthake nipatī, yogena taṃ pamocayim.
65. “Anurakkhiṃ mama sīlaṃ, nārakkhiṃ mama jīvitam;
Sīlavā hi tadā āsim, bodhiyāyeva kāraṇā”ti.

Mātaṅgacariyaṃ sattamaṃ.

8. Dhammadevaputtacariyā

66. “Punāparaṃ yadā homi, mahāpakkho mahiddhiko;
Dhammo nāma mahāyakkho, sabbalokānukampako.
67. “Dasakusalakammapathe, samādapento mahājanam;
Carāmi gāmanigamaṃ, samitto saparijjano.

68. “Pāpo kadariyo yakkho, dīpento dasa pāpake;
Sopettha mahiyā carati, samitto saparijjano.
69. “Dhammavādī adhammo ca, ubho paccanikā mayam;
Dhure dhuraṃ ghaṭṭayantā, samimhā paṭipathe ubho.
70. “Kalaho vattatī bhesmā, kalyāṇapāpakassa ca;
Maggā okkamanatthāya, mahāyuddho upaṭṭhito.
71. “Yadihaṃ tassa kuppeyyaṃ, yadi bhinde tapogaṇaṃ;
Sahaparijanaṃ tassa, rajabhūtaṃ kareyyahaṃ.
72. “Apicāhaṃ sīlarakkhāya, nibbāpetvāna mānasam;
Saha janenokkamitvā, pathaṃ pāpassa dāsahaṃ.
73. “Saha pathato okkante, katvā cittassa nibbutim;
Vivaraṃ adāsi pathavī, pāpayakkhassa tāvade”ti.

Dhammadevaputtacariyaṃ aṭṭhamam.

9. Alīnasattucariyā

74. “Pañcālaraṭṭhe nagaravare, kapilāyaṃ puruttame;
Rājā jayaddiso nāma, sīlagaṇamupāgato.
75. “Tassa rañño ahaṃ putto, sutadhammo susīlavā;
Alīnasatto gaṇavā, anurakkhaparijjano sadā.
76. “Pitā me migavaṃ gantvā, porisādaṃ upāgami;

So me pitumaggahesi, ‘bhakkhosi mama mā cali’.

77.

“Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, bhīto tasitavedhito;
Ūrukkhambho ahu tassa, disvāna porisādaṃ.

78.

“Migavaṃ gahetvā muñcassu, katvā āgamaṃ puna;
Brāhmaṇassa dhanaṃ datvā, pitā āmantayī mamaṃ.

79.

“Rajjaṃ putta paṭipajja, mā pamajji puram idam;
Kataṃ me porisādena, mama āgamaṃ puna’.

80.

“Mātāpitū ca vanditvā, nimminitvāna attanā;
Nikkhīpitvā dhanuṃ khaggaṃ, porisādaṃ upāgamiṃ.

81.

“Sasatthahatthūpagataṃ, kadāci so tasissati;
Tena bhijjissati sīlaṃ, parittāsaṃ kate mayi.

82.

“Sīlakhaṇḍabhayā mayhaṃ, tassa dessaṃ na byāharim;
Mettacitto hitavādī, idam vacanamabravim.

83.

“Ujjālehi mahāaggim, papatissāmi rukkhato;
Tvaṃ pakkakālamaññāya, bhakkhaya maṃ pitāmaha’.

84.

“Iti sīlavataṃ hetu, nārakkhiṃ mama jīvitam;
Pabbājesiṃ cahaṃ tassa, sadā pāṇātipātika”nti.

Alīnasattucariyaṃ navamaṃ.

10. Saṅkhapālacariyā

85. “Punāparaṃ yadā homi, saṅkhapālo mahiddhiko;
Dāṭṭhāvudho ghoraviso, dvijivho uragādhibhū.
86. “Catuppathe mahāmagge, nānājanasamākule;
Caturō aṅge adhiṭṭhāya, tattha vāsamakappayim.
87. “Chaviyā cammena maṃsena, nahāruaṭṭhikehi vā;
Yassa etena karaṇīyaṃ, dinnamyeva harātu so.
88. “Addasaṃsu bhojaputtā, kharā luddā akāruṇā;
Upagañchum mamaṃ tattha, daṇḍamuggarapāṇino.
89. “Nāsāya vinivijjhivā, naṅgutṭhe piṭṭhikaṅtake;
Kāje āropayitvāna, bhojaputtā hariṃsu maṃ.
90. “Sasāgarantaṃ pathaviṃ, sakānanaṃ sapabbataṃ;
Icchamāno cahaṃ tattha, nāsāvātena jhāpaye.
91. “Sūlehi vinivijjhante, koṭṭayantepi sattibhi;
Bhojaputte na kuppāmi, esā me sīlapāramī”’ti.

Saṅkhapālacariyaṃ dasamaṃ.

Hatthināgavaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Hatthināgo bhūridatto, campeyyo bodhi mahiṃso;
Ruru mātāṅgo dhammo ca, atrajo ca jayaddiso.

Ete nava sīlabalā, parikkhārā padesikā;
Jīvitam parirakkhitvā, sīlāni anurakkhisam.
Saṅkhapālassa me sato, sabbakālampi jīvitam;
Yassa kassaci niyyattam, tasmā sā sīlapāramīti.

Sīlapāraminiddeso niṭṭhito.

3. Yudhañjayavaggo

1. Yudhañjayacariyā

1. “Yadāham amitayaso, rājaputto yudhañjayo;
Ussāvabindum sūriyātape, patitam disvāna saṁvijim.
2. “Taññevādhipatim katvā, saṁvegamanubrūhayim;
Mātāpitū ca vanditvā, pabbajjamanuyācaham.
3. “Yācanti maṁ pañjalikā, sanegamā saraṭṭhakā;
‘Ajjeva putta paṭipajja, iddham phītam mahāmahim’.
4. “Sarājake sahorodhe, sanegame saraṭṭhake;
Karuṇam paridevante, anapekkhova pariccajim.
5. “Kevalam pathavim rajjam, ñātiparijanam yasam;
Cajamāno na cintesim, bodhiyāyeva kāraṇā.
6. “Mātāpitā na me dessā, napi me dessam mahāyasam;
Sabbaññutam piyam mayham, tasmā rajjam pariccaji”nti.

Yudhañjayacariyam paṭhamam.

2. Somanassacariyā

7. “Punāparam yadā homi, indapatthe puruttame;
Kāmito dayito putto, somanassoti vissuto.
8. “Sīlavā guṇasampanno, kalyāṇapaṭibhānavā;
Vuḍḍhāpacāyī hirīmā, saṅghesu ca kovido.
9. “Tassa rañño patikaro, ahosi kuhakatāpaso;
Ārāmaṃ mālāvacchaṅca, ropayitvāna jīvati.
10. “Tamahaṃ disvāna kuhakaṃ, thusarāsiṃva ataṇḍulaṃ;
Dumaṃva anto susiraṃ, kadaliṃva asārakaṃ.
11. “Natthimassa sataṃ dhammo, sāmaññāpagato ayaṃ;
Hirīsukkadhammajahito, jīvitavuttikāraṇā.
12. “Kupito ahu paccanto, aṭavīhi parantihī;
Taṃ nisedhetuṃ gacchanto, anusāsi pitā mamaṃ.
13. ““Mā pamajji tuvaṃ tāta, jaṭilaṃ uggatāpanaṃ;
Yadicchakaṃ pavattehi, sabbakāmadado hi so’.
14. “Tamahaṃ gantvānupaṭṭhānaṃ, idaṃ vacanamabravim;
‘Kacci te gahapati kusalaṃ, kiṃ vā te āharīyatu’.
15. “Tena so kupito āsi, kuhako mānanissito;
‘Ghātāpemi tuvaṃ ajja, ratṭhā pabbājayāmi vā’.

16. “Nisedhayitvā paccantaṃ, rājā kuhakamabravi;
‘Kacci te bhante khamāṇiyaṃ, sammāno te pavattito’.
17. “Tassa ācikkhatī pāpo, kumāro yathā nāsiyo;
Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, āṇāpesi mahīpati.
18. “‘Sīsāṃ tattheva chinditvā, katvāna catukhaṇḍikaṃ;
Rathiyā rathiyaṃ dassetha, sā gati jaṭilahīlitā’.
19. “Tattha kāraṇikā gantvā, caṇḍā luddā akāruṇā;
Mātuanke nisinnassa, ākaḍḍhitvā nayanti maṃ.
20. “Tesāhaṃ evamavacaṃ, bandhataṃ gāḷhabandhanaṃ;
‘Raṇṇo dassetha maṃ khippaṃ, rājakiriyaṇi atthi me’.
21. “Te maṃ raṇṇo dassayimsu, pāpassa pāpasevino;
Disvāna taṃ saṇṇāpesiṃ, mamaṇca vasamānayaṃ.
22. “So maṃ tattha khamāpesi, mahārajjamadāsi me;
Sohaṃ tamaṃ dālayitvā, pabbajiṃ anagāriyaṃ.
23. “Na me dessaṃ mahārajjāṃ, kāmabhogo na dessiyo;
Sabbāññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā rajjaṃ pariccaji”nti.

Somanassacariyaṃ dutiyaṃ.

3. Ayogharacariyā

24. “Punāparaṃ yadā homi, kāsirājassa atrajo;

Ayogharamhi saṃvaḍḍho, nāmenāsi ayogharo.

25. “Dukkhena jīvito laddho, saṃpīle patiposito;
Ajjeva putta paṭipajja, kevalaṃ vasudhaṃ imaṃ.
26. “Saraṭṭhakaṃ sanigamaṃ, sajanaṃ vanditva khattiyaṃ;
Añjaliṃ paggahetvāna, idaṃ vacanamabraviṃ.
27. ““Ye keci mahiyā sattā, hīnamukkaṭṭhamajjhimā;
Nirārakkhā sake gehe, vaḍḍhanti sakañātibhi.
28. ““Idaṃ loke uttariyaṃ, saṃpīle mama posanaṃ;
Ayogharamhi saṃvaḍḍho, appabhe candasūriye.
29. ““Pūtikūṇapasampunṇā, muccitvā mātu kucchito;
Tato ghoratare dukkhe, puna pakkhittayoghare.
30. ““Yadihaṃ tādisaṃ patvā, dukkhaṃ paramadāruṇaṃ;
Rajjesu yadi rajjāmi , pāpānaṃ uttamo siyaṃ.
31. ““Ukkaṇṭhitomhi kāyena, rajjenamhi anattthiko;
Nibbutiṃ pariyesissaṃ, yattha maṃ maccu na maddiye’.
32. ““Evāhaṃ cintayitvāna, viravante mahājane;
Nāgoṃva bandhanaṃ chetvā, pāvisiṃ kānanaṃ vanam.
33. ““Mātāpitā na me dessā, napi me dessaṃ mahāyasaṃ;
Sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā rajjaṃ pariccaji”nti.

Ayogharacariyaṃ tatiyaṃ.

4. Bhisacariyā

34. “Punāparaṃ yadā homi, kāsīnaṃ puravaruttame;
Bhaginī ca bhātarō satta, nibbattā sotthiye kule.
35. “Etesaṃ pubbajo āsiṃ, hirīsukkamupāgato;
Bhavaṃ disvāna bhayato, nekkhammābhirato ahaṃ.
36. “Mātāpitūhi pahitā, sahāyā ekamānasā;
Kāmehi maṃ nimantenti, ‘kulavaṃsaṃ dharehi’ ti.
37. “Yaṃ tesāṃ vacanaṃ vuttaṃ, gihīdhamme sukhāvahaṃ;
Taṃ me ahosi kaṭhinaṃ, tatta phālasamaṃ viya.
38. “Te maṃ tadā ukkhipantaṃ, pucchiṃsu patthitaṃ mama;
‘Kiṃ tvaṃ patthayase samma, yadi kāme na bhuñjasi’.
39. “Tesāhaṃ evamavacaṃ, atthakāmo hitesinaṃ;
‘Nāhaṃ patthemi gihībhāvaṃ, nekkhammābhirato ahaṃ’.
40. “Te mayhaṃ vacanaṃ sutvā, pitumātu ca sāvayaṃ;
Mātāpitā evamāhu, ‘sabbeva pabbajāma bho’.
41. “Ubho mātāpitā mayhaṃ, bhaginī ca satta bhātarō;
Amitadhanaṃ chaḍḍayitvā, pāvisimhā mahāvana” nti.

Bhisacariyaṃ catutthaṃ.

5. Soṇapaṇḍitacariyā

42. “Punāparam yadā homi, nagare brahmavaḍḍhane;
Tattha kulavare seṭṭhe, mahāsāle ajāyahaṃ.
43. “Tadāpi lokaṃ disvāna, andhībhūtaṃ tamotthaṃ;
Cittaṃ bhavato patikuṭati, tuttavegahaṃ viya.
44. “Disvāna vividhaṃ pāpaṃ, evaṃ cintesahaṃ tadā;
‘Kadāhaṃ gehā nikkhamma, pavisissāmi kānanaṃ’.
45. “Tadāpi maṃ nimantesuṃ, kāmabhogehi ñātayo;
Tesampi chandamācikkhiṃ, ‘mā nimantetha tehi maṃ’.
46. “Yo me kaniṭṭhako bhātā, nando nāmāsi paṇḍito;
Sopi maṃ anusikkhanto, pabbajjaṃ samarocayi.
47. “Ahaṃ soṇo ca nando ca, ubho mātāpitā mama;
Tadāpi bhoge chaḍḍetvā, pāvisimhā mahāvana”nti.

Soṇapaṇḍitacariyaṃ pañcamam.

6. Temiyacariyā

48. “Punāparam yadā homi, kāsirājassa atrajo;
Mūgapakkhoti nāmena, temiyoti vadanti maṃ.
49. “Soḷasitthisahassānaṃ, na vijjati pumo tadā ;
Ahorattānaṃ accayena, nibbatto ahamekako.

50. “Kicchā laddhaṃ piyaṃ puttāṃ, abhijātaṃ jutindharaṃ;
Setacchattaṃ dhārayitvāna, sayane poseti maṃ pitā.
51. “Niddāyamāno sayanavare, pabujjhivānaṃ tadā;
Addasaṃ paṇḍaraṃ chattaṃ, yenāhaṃ nirayaṃ gato.
52. “Saha diṭṭhassa me chattaṃ, tāso uppajji bheravo;
Vinicchayaṃ samāpanno, ‘kathāhaṃ imaṃ muñcissaṃ’.
53. “Pubbasālohitā mayhaṃ, devatā atthakāminī;
Sā maṃ disvāna dukkhitā, tīsu ṭhānesu yojayi.
54. “Mā paṇḍiccayaṃ vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinaṃ;
Sabbo taṃ jano ocināyatu, evaṃ tava attho bhavissati’.
55. “Evaṃ vuttāyahaṃ tassā, idaṃ vacanamabravim;
‘Karomi te taṃ vacanaṃ, yaṃ tvaṃ bhaṇasi devate;
Atthakāmāsi me amma, hitakāmāsi devate’.
56. “Tassāhaṃ vacanaṃ sutvā, sāgareva thalaṃ labhim;
Haṭṭho saṃviggamānaso, tayo aṅge adhiṭṭhahim.
57. “Mūgo ahoṣiṃ badhiro, pakkho gativivajjito;
Ete aṅge adhiṭṭhāya, vassāni soḷasaṃ vasim.
58. “Tato me hatthapāde ca, jivhaṃ sotañca maddiya;
Anūnataṃ me passitvā, ‘kāḷakaṇṇī’ti nindisum.

59. “Tato jānapadā sabbe, senāpatipurohitā;
Sabbe ekamanā hutvā, chaḍḍanaṃ anumodisum.
60. “Sohaṃ tesam matim sutvā, haṭṭho saṃviggamānaso;
Yassathāya tapociṇṇo, so me attho samijjhatha.
61. “Nhāpetvā anulimpitvā, veṭhetvā rājavethanaṃ;
Chattena abhisiñcitvā, kāresum puram padakkhiṇaṃ.
62. “Sattāhaṃ dhārayitvāna, uggate ravimaṇḍale;
Rathena maṃ nīharitvā, sārathī vanamupāgami.
63. “Eko kāse rathaṃ katvā, sajjassaṃ hatthamuccito ;
Sārathī khaṇatī kāsū, nikhātuṃ pathaviyā mamaṃ.
64. “Adhiṭṭhitamadhiṭṭhānaṃ, tajjento vividhakāraṇā;
Na bhindiṃ tamadhiṭṭhānaṃ, bodhiyāyeva kāraṇā.
65. “Mātāpitā na me dessā, attā me na ca dessiyo;
Sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā vatamadhiṭṭhahim.
66. “Ete aṅge adhiṭṭhāya, vassāni soḷasaṃ vasiṃ;
Adhiṭṭhānena me samo natthi, esā me adhiṭṭhānapāramī”ti.

Temiyacariyaṃ chaṭṭhaṃ.

7. Kapirājacariyā

67. “Yadā ahaṃ kapi āsiṃ, nadīkūle darīsaye;

Pīlito susumārena, gamanaṃ na labhāmahaṃ.

68. “Yamhokāse ahaṃ thatvā, orā pāraṃ patāmahaṃ;
Tatthacchi sattū vadhako, kumbhīlo luddadassano.

69. “So maṃ asaṃsi ‘ehī’ti, ‘ahaṃpemī’ti taṃ vatim;
Tassa matthakamakamma, parakūle patitṭhahim.

70. “Na tassa alikaṃ bhaṇitaṃ, yathā vācaṃ akāsaṃ;
Saccena me samo natthi, esā me saccapāramī”ti.

Kapirājacariyaṃ sattamaṃ.

8. Saccatāpasacariyā

71. “Punāparaṃ yadā homi, tāpaso saccasavhayo;
Saccena lokaṃ pālesim, samaggaṃ janamakāsaha”nti.

Saccatāpasacariyaṃ aṭṭhamaṃ.

9. Vaṭṭapotakacariyā

72. “Punāparaṃ yadā homi, magadhe vaṭṭapotako;
Ajātapakkho taruṇo, maṃsapesi kulāvake.

73. “Mukhatuṇḍakenāharitvā, mātā posayatī mamaṃ;
Tassā phassena jīvāmi, natthi me kāyikaṃ balaṃ.

74. “Saṃvacchare gimhasamaye, davadāho padippati;
Upagacchati amhākaṃ, pāvako kaṇhavattanī.

75. “Dhamadhamā itievam, saddāyanto mahāsikhī;
Anupubbena jhāpento, aggi mamamupāgami.
76. “Aggivegabhayātītā, tasitā mātāpitā mama;
Kulāvake maṃ chaḍḍetvā, attānaṃ parimocayum.
77. “Pāde pakkhe pajahāmi, natthi me kāyikaṃ balaṃ;
Sohaṃ agatiko tattha, evaṃ cintesahaṃ tadā.
78. ““Yesāhaṃ upadhāveyyaṃ, bhīto tasitavedhito;
Te maṃ ohāya pakkantā, kathaṃ me ajja kātave.
79. ““Atthi loke sīlaguṇo, saccam soceyyanuddayā;
Tena saccena kāhāmi, saccakiriyamuttamaṃ.
80. ““Āvejjetvā dhammabalaṃ, saritvā pubbake jine;
Saccabalamavassāya, saccakiriyamakāsahaṃ.
81. ““Santi pakkhā apatanā, santi pādā avañcanā;
Mātāpitā ca nikkhantā, jātaveda paṭikkama’.
82. “Sahasacce kate mayhaṃ, mahāpajjalito sikhī;
Vajjesi soḷasakarīsāni, udakaṃ patvā yathā sikhī;
Saccena me samo natthi, esā me saccapāramī”’ti.

Vaṭṭapotakacariyaṃ navamaṃ.

10. Maccharājacariyā

83. “Punāparam yadā homi, maccharājā mahāsare;
Uṇhe sūriyasantāpe, sare udaka khīyatha.
84. “Tato kākā ca gijjhā ca, kaṅkā kulalassenakā;
Bhakkhayanti divārattim, macche upanisīdiya.
85. “Evaṃ cintesahaṃ tattha, saha ñātīhi pīḷito;
‘Kena nu kho upāyena, ñātī dukkhā pamocaye’.
86. “Vicintayitvā dhammatthaṃ, saccaṃ addasa passayaṃ;
Sacce ṭhatvā pamocesim, ñātīnaṃ taṃ atikkhayaṃ.
87. “Anussaritvā sataṃ dhammaṃ, paramatthaṃ vicintayaṃ;
Akāsi saccakiriyaṃ, yaṃ loke dhuvasassataṃ.
88. “‘Yato sarāmi attānaṃ, yato pattosmi viññutaṃ;
Nābhijānāmi sañcicca, ekapāṇampi hiṃsitaṃ.
89. “‘Etena saccavajjena, pajjunno abhivassatu;
Abhitthanaya pajjunna, nidhiṃ kākassa nāsaya;
Kākaṃ sokāya randhehi, macche sokā pamocaya’.
90. “Sahakate saccavare, pajjunno abhigajjiya;
Thalaṃ ninnañca pūrento, khaṇena abhivassatha.
91. “Evarūpaṃ saccavaraṃ, katvā vīriyammuttaṃ;
Vassāpesim mahāmeghaṃ, saccatejabalassito;

Saccena me samo natthi, esā me saccapāramī”ti.

Maccharājacariyaṃ dasamaṃ.

11. Kaṇhadīpāyanacariyā

92. “Punāparaṃ yadā homi, kaṇhadīpāyano isi;
Paropaññāsavassāni, anabhiratocariṃ ahaṃ.
93. “Na koci etaṃ jānāti, anabhiratimanam mama;
Ahañhi kassaci nācikkhiṃ, arati me carati mānase.
94. “Sabrahmacārī maṇḍabyo, sahāyo me mahāisi;
Pubbakammasamāyutto, sūlamāropanaṃ labhi.
95. “Tamahaṃ upaṭṭhahitvāna, ārogyamanupāpayiṃ;
Āpucchitvāna āgañchiṃ, yaṃ mayhaṃ sakamassamaṃ.
96. “Sahāyo brāhmaṇo mayhaṃ, bhariyaṃ ādāya puttakaṃ;
Tayo janā samāgantvā, āgañchuṃ pāhunāgataṃ.
97. “Sammodamāno tehi saha, nisinno sakamassame;
Dārako vaṭṭamanukkipaṃ, āsīvisamakopayi.
98. “Tato so vaṭṭagataṃ maggaṃ, anvesanto kumārako;
Āsīvisassa hatthena, uttamaṅgaṃ parāmasi.
99. “Tassa āmasane kuddho, sappo visabalassito;
Kupito paramakopena, aḍaṃsi dārakaṃ khaṇe.

100. “Sahadaṭṭho āsīvisena , dārako papati bhūmiyaṃ;
Tenāhaṃ dukkhito āsiṃ, mama vāhasi taṃ dukkhaṃ.
101. “Tyāhaṃ assāsayaivāna, dukkhite sokasallite;
Paṭhamaṃ akāsiṃ kiriyāṃ, aggāṃ saccaṃ varuttamaṃ.
102. ““Sattāhamevāhaṃ pasannacitto, puññatthiko acarīṃ brahmacariyaṃ;
Athāparaṃ yaṃ caritaṃ mamedāṃ, vassāni paññāsa-
samādhikāni.
103. ““Akāmako vāhi ahaṃ carāmi, etena saccena suvatthi hotu;
Hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto’.
104. “Saha sacce kate mayhaṃ, visavegena vedhito;
Abujjhivāna vuṭṭhāsi, arogo cāsi māṇavo;
Saccena me samo natthi, esā me saccapāramī”’ti.

Kaṇhadīpāyanacariyaṃ ekādasamaṃ.

12. Sutasomacariyā

105. “Punāparaṃ yadā homi, sutasomo mahīpati;
Gahito porisādena, brāhmaṇe saṅgaramṃ sarīṃ.
106. “Khattiyānaṃ ekasataṃ, āvuṇitvā karattale;
Etesaṃ pamilāpetvā, yaññatthe upanayī mamaṃ.
107. “Apucchi maṃ porisādo, ‘kiṃ tvaṃ icchasi nissajaṃ;
Yathāmati te kāhāmi, yadi me tvaṃ punehisi’.

108.

“Tassa paṭissuṇitvāna, paṇhe āgamaṇaṃ mama;
Upagantvā puraṃ rammaṃ, rajjaṃ niyyādayiṃ tadā.

109.

“Anussaritvā satamaṃ dhammaṃ, pubbakamaṃ jinasevitaṃ;
Brāhmaṇassa dhanamaṃ datvā, porisādaṃ upāgamiṃ.

110.

“Natthi me saṃsayo tattha, ghātayissati vā na vā;
Saccavācānurakkhanto, jīvitaṃ cajitumupāgamiṃ;
Saccena me samo natthi, esā me saccapāramī”ti.

Sutasomacariyaṃ dvādasamaṃ.

13. Suvāṇṇasāmacariyā

111.

“Sāmo yadā vane āsiṃ, sakkena abhinimmito;
Pavane sīhabyagghe ca, mettāyamupanāmayiṃ.

112.

“Sīhabyagghehi dīpīhi, acchehi mahisehi ca;
Pasadamigavarāhehi, parivāretvā vane vasim.

113.

“Na maṃ koci uttasati, napi bhāyāmi kassaci;
Mettābalenupatthaddho, ramāmi pavane tadā”ti.

Suvāṇṇasāmacariyaṃ terasamaṃ.

14. Ekarājacariyā

114.

“Punāparaṃ yadā homi, ekarājāti vissuto;
Paramaṃ sīlaṃ adhiṭṭhāya, pasāsāmi mahāmahim.

115. “Dasa kusalakammapathe, vattāmi anavasesato;
Catūhi saṅgahavatthūhi, saṅgaṇhāmi mahājanam.
116. “Evaṃ me appamattassa, idha loke parattha ca;
Dabbaseno upagantvā, acchindanto puram mama.
117. “Rājūpajīve nigame, sabalaṭṭhe saratṭhake;
Sabbam hatthagatam katvā, kāsuyā nikhaṇī mamam.
118. “Amaccamaṇḍalam rajjam, phītam antepuram mama;
Acchinditvāna gahitam, piyam puttamva passaham;
Mettāya me samo natthi, esā me mettāpāramī”ti.

Ekarājacariyam cuddasamam.

15. Mahālomahaṃsacariyā

119. “Susāne seyyam kappemi, chavaṭṭhikam upanidhāyham;
Gāmaṇḍalā upāgantvā, rūpam dassentinappakam.
120. “Apare gandhamālaṅca, bhojanam vividham bahum;
Upāyanānūpanenti, haṭṭhā samviggamānasā.
121. “Ye me dukkham upaharanti, ye ca denti sukham mama;
Sabbesam samako homi, dayā kopo na vijjati.
122. “Sukhadukkhe tulābhūto, yasesu ayasesu ca;
Sabbattha samako homi, esā me upekkhāpāramī”ti.

Mahālomahaṃsacariyaṃ pannarasamaṃ.

Yudhañjayavaggo tatiyo.

Tassuddānaṃ –

Yudhañjayo somanasso, ayogharabhisena ca;
Soṇanando mūgapakkho, kapirājā saccasavhayo.
Vaṭṭako maccharājā ca, kaṇhadīpāyano isi;
Sutasomo puna āsiṃ , sāmo ca ekarājahu;
Upekkhāpāramī āsi, iti vutthaṃ mahesinā.
Evaṃ bahubbidhaṃ dukkhaṃ, sampattī ca bahubbidhā ;
Bhavābhavā anubhavitvā, patto sambodhimuttamaṃ.
Datvā dātabbakaṃ dānaṃ, sīlaṃ pūretvā asesato;
Nekkhamme pāramaṃ gantvā, patto sambodhimuttamaṃ.
Paṇḍite paripucchitvā, vīriyaṃ katvāna muttamaṃ;
Khantiyā pāramaṃ gantvā, patto sambodhimuttamaṃ.
Katvā dalhamadhiṭṭhānaṃ, saccavācānurakkhiya;
Mettāya pāramaṃ gantvā, patto sambodhimuttamaṃ.
Lābhālābhe yasāyase, sammānanāvamānane;
Sabbattha samako hutvā, patto sambodhimuttamaṃ.
Kosajjaṃ bhayato disvā, vīriyārambhañca khemato;
Āraddhavīriyā hotha, esā buddhānusāsani.
Vivādaṃ bhayato disvā, avivādañca khemato;
Samaggā sakhilā hotha, esā buddhānusāsani.
Pamādaṃ bhayato disvā, appamādañca khemato;
Bhāvēthaṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ, esā buddhānusāsani.
Itthaṃ sudaṃ bhagavā attano pubbacariyaṃ sambhāvayamāno
buddhāpadāniyaṃ nāma dhammapariyāyaṃ abhāsithāti.

Cariyāpiṭakaṃ niṭṭhitaṃ.

Khuddakanikāye

Jātakapāḷi

(Paṭhamo bhāgo)

1. Ekakanipāto

1. Apaṇṇakavaggo

1. Apaṇṇakajātakam

1.

Apaṇṇakam thānameke, dutiyaṃ āhu takkikā;
Etadaññāya medhāvī, taṃ gaṇhe yadapaṇṇakanti .

Apaṇṇakajātakam paṭhamam.

2. Vaṇṇupathajātakam

2.

Akilāsuno vaṇṇupathe khaṇantā, udaṅgaṇe tattha papaṃ avin-
dum;

Evaṃ munī vīriya balūpapanno, akilāsu vinde hadayassa santin-
ti.

Vaṇṇupathajātakam dutiyaṃ.

3. Serivavāṇijajātakam

3.

Idha ce naṃ virādhesi, saddhammassa niyāmatam ;
Ciraṃ tvaṃ anutappesi , serivāyaṃva vāṇijoti.

Serivavāṇijajātakam tatiyaṃ.

4. Cūḷasetṭhijātakam

4. Appakenapi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo;
Samuṭṭhāpeti attānaṃ, aṇuṃ aggiṃva sandhamanti.

Cūḷa setṭhijātakam catuttham.

5. Taṇḍulanālijātakam

5. Kimagghati taṇḍulanālikāya, assāna mūlāya vadehi rāja ;
Bārāṇasiṃ santarabāhirato , ayamagghati taṇḍulanālikāti .

Taṇḍulanālijātakam pañcamaṃ.

6. Devadhammajātakam

6. Hiriotappasampannā, sukkadhammasamāhitā;
Santo sappurisā loke, devadhammāti vuccareti.

Devadhammajātakam chaṭṭham.

7. Kaṭṭhahārijātakam

7. Putto tyāhaṃ mahārāja, tvaṃ maṃ posa janādhipa;
Aññepi devo poseti, kiñca devo sakaṃ pajanti.

Kaṭṭhahāri jātakam sattamaṃ.

8. Gāmaṇijātakam

8. Api ataramānānaṃ, phalāsāva samijjhati;
Vipakkabrahmacariyosmi, evaṃ jānāhi gāmaṇīti.

Gāmaṇijātakam aṭṭhamaṃ.

9. Maghadevajātakam

9.

Uttamaṅgaruhā mayhaṃ, ime jātā vayoharā;
Pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamāti.

Maghadeva jātakam navamaṃ.

10. Sukhavihārijātakam

10.

Yañca aññe na rakkhanti, yo ca aññe na rakkhati;
Sa ve rāja sukhaṃ seti, kāmesu anapekkhavāti.

Sukhavihārijātakam dasamaṃ.

Apaṇṇakavaggo paṭhamo.

Tassuddānam –

Varāpaṇṇaka vaṇṇupatha serivaro, suvicakkhaṇa taṇḍulanāli-
kassā;

Hiri puttavaruttagāmaṇinā, yo ca na rakkhati tena dasāti.

2. Sīlavaggo

11. Lakkhaṇamigajātakam

11.

Hoti sīlavataṃ attho, paṭisanthāra vuttinaṃ;
Lakkhaṇaṃ passa āyantaṃ, ñātisaṅghapurakkhataṃ ;
Atha passasimaṃ kāḷaṃ, suvihīnaṃva ñātibhīti.

Lakkhaṇamigajātakam paṭhamamaṃ.

12. Nigrodhamigajātakam

12.

Nigrodhameva seveyya, na sākhamupasamvase;

Nigrodhasmiṃ matam seyyo, yañce sākhasmi jīvitanti.

Nigrodhamigajātakam dutiyam.

13. Kaṇḍijātakam

13. Dhiratthu kaṇḍinaṃ sallam, purisaṃ gāḷhaveddhiṃ;
Dhiratthu tam janapadam, yatthitthī pariṇāyikā;
Te cāpi dhikkitaṃ sattā, ye itthīnaṃ vasaṃgatāti.

Kaṇḍijātakam tatiyam.

14. Vātamigajātakam

14. Na kiratthi rasehi pāpiyo, āvāsehi va santhavehi vā;
Vātamigaṃ gahananissitam , vasamānesi rasehi sañjayoti.

Vātamigajātakam catuttham.

15. Kharādiyajātakam

15. Aṭṭhakkhuraṃ kharādiye, migam vaṅkātivāṅkinaṃ;
Sattahi kālātikkantaṃ , na naṃ ovaditussaheti.

Kharādiyajātakam pañcamam.

16. Tipallatthamigajātakam

16. Migam tipallattha manekamāyam, aṭṭhakkhuraṃ aḍḍharattāpa-
pāyimaṃ ;
Ekena sotena chamāssasanto, chahi kalāhitibhoti bhāgineyyoti.

Tipallatthamigajātakam chaṭṭham.

17. Mālutajātakam

17.

Kāḷe vā yadi vā juṅhe, yadā vāyati māluto;
Vātajāni hi sītāni, ubhotthamaparājitāti.

Mālutajātakam sattamaṃ.

18. Matakabhatajātakam

18.

Evaṃ ce sattā jāneyyumaṃ, dukkhāyaṃ jātisambhavo;
Na pāṇo pāṇinaṃ haññe, pāṇaghātī hi socatīti.

Matakabhatajātakam aṭṭhamaṃ.

19. Āyācitabhatajātakam

19.

Sace mucce pecca mucce , muccamāno hi bajjhati;
Na hevaṃ dhīrā muccanti, mutti bālassa bandhananti.

Āyācitabhatajātakam navamaṃ.

20. Naḷapānajātakam

20.

Disvā padamanuttiṇṇamaṃ, disvānotaritaṃ padaṃ;
Naḷena vāriṃ pissāma , neva maṃ tvaṃ vadhissasīti.

Naḷapānajātakam dasamaṃ.

Sīlavaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Atha lakkhaṇa sākha dhiratthu puna, na kiratthi rasehi kharādi-
yā;

Atibhoti vara māluta pāṇa, muccena naḷaavhayanena bhavanti

dasāti.

3. Kuruṅgavaggo

21. Kuruṅgamigajātakam

21. Ñātametam kuruṅgassa, yaṃ tvam sepaṇṇi siyyasi ;
Aññaṃ sepaṇṇi gacchāmi, na me te ruccate phalanti.

Kuruṅgamigajātakam paṭhamam.

22. Kukurajātakam

22. Ye kukkurā rājakulamhi vaddhā, koleyyakā vaṇṇabalūpapannā;
Teme na vajjhā mayamasma vajjhā, nāyaṃ saghaccā dub-
balaghātikāyanti.

Kukurajātakam dutiyam.

23. Gojānīyajātakam

23. Api passena semāno, sallebhi sallalīkato;
Seyyova vaḷavā gojo , yuñja maññaeva sārathīti.

Gojānīya jātakam tatiyam.

24. Ājaññajātakam

24. Yadā yadā yattha yadā, yattha yattha yadā yadā;
Ājañño kurute vegam, hāyanti tattha vāḷavāti.

Ājaññajātakam catuttham.

25. Titthajātakam

25. Aññamaññehi titthehi, assaṃ pāyehi sārathi;
Accāsanassa puriso, pāyāsassapi tappatīti.

Titthajātakam pañcamam.

26. Mahiḷāmukhajātakam

26. Purāṇacorāna vaco nisamma, mahiḷāmukho pothayamanvacārī;
Susaññatānañhi vaco nisamma, gajuttamo sabbaguṇesu aṭṭhāti.

Mahiḷāmukhajātakam chaṭṭham.

27. Abhiṇhajātakam

27. Nālam kabaḷam padātave, na ca piṇḍam na kuse na ghaṃsitum;
Maññāmi abhiṇhadassanā, nāgo snehamakāsi kukkureti.

Abhiṇhajātakam sattamam.

28. Nandivīsālajātakam

28. Manuññameva bhāseyya, nāmanuññam kudācanaṃ;
Manuññam bhāsamānassa, garuṃ bhāram udaddhari;
Dhanañca naṃ alābhesi, tena cattamano ahūti.

Nandivīsālajātakam aṭṭhamam.

29. Kaṇhajātakam

29. Yato yato garu dhuraṃ, yato gambhīravattanī;
Tadāssu kaṇham yuñjanti, svāssu taṃ vahate dhuranti.

Kaṇhajātakam navamaṃ.

30. Munikajātakam

30.

Mā munikassa pihayi, āturannāni bhuñjati;
Appossukko bhusam khāda, etaṃ dīghāyulakkhaṇanti.

Munikajātakam dasamaṃ.

Kuruṅgavaggo tatiyo.

Tassuddānam –

Kuruṅgassa kukkuragojavaro, puna vālavassasirivhayano ;
Mahiḷāmukhanāmanuñṇavaro, vahate dhura munikena dasāti.

4. Kulāvakavaggo

31. Kulāvakajātakam

31.

Kulāvakā mātali simbalismiṃ, īsāmukhena parivajjayassu;
Kāmaṃ cajāma asuresu pāṇaṃ, mā me dijā vikkulavā ahesunti.

Kulāvakajātakam paṭhamaṃ.

32. Naccajātakam

32.

Rudaṃ manuññaṃ rucirā ca piṭṭhi, veḷuriyavaṇṇūpanibhā ca
gīvā;
Byāmamattāni ca pekhuṇāni, naccena te dhītaraṃ no dadāmīti.

Naccajātakam dutiyaṃ.

33. Sammodamānajātakam

33.

Sammodamānā gacchanti, jālamādāya pakkhino;

Yadā te vivadissanti, tadā ehinti me vasanti.

Sammodamānajātakam tatiyam.

34. Macchajātakam

34.

Na maṃ sītaṃ na maṃ uṇhaṃ, na maṃ jālasmi bādhanam;
Yañca maṃ maññate macchī, aññaṃ so ratiyā gatoti.

Macchajātakam catuttham.

35. Vaṭṭakajātakam

35.

Santi pakkhā apatanā, santi pādā avañcanā;
Mātāpitā ca nikkhantā, jātaveda paṭikkamāti.

Vaṭṭakajātakam pañcamam.

36. Sakuṇajātakam

36.

Yaṃ nissitā jagatiruhaṃ vihaṅgamā, svāyaṃ aggim pamuñcati;
Disā bhajatha vakkaṅgā , jātam saraṇato bhayanti.

Sakuṇajātakam chaṭṭham.

37. Tittirajātakam

37.

Ye vuḍḍha mapacāyanti, narā dhammassa kovidā;
Diṭṭheva dhamme pāsamsā, samparāye ca suggatīti.

Tittirajātakam sattamam.

38. Bakajātakam

38.

Nāccantaṃ nikatippañño, nikatyā sukhamedhati;
Ārādheti nikatippañño , bako kakkataḥkāmivāti.

Bakajātakam aṭṭhamam.

39. Nandajātakam

39.

Maññe sovaṇṇayo rāsi, soṇṇamālā ca nandako;
Yattha dāso āmajāto, ṭhito thullāni gajjatīti.

Nandajātakam navamam.

40. Khadiraṅgārajātakam

40.

Kāmaṃ patāmi nirayaṃ, uddhampādo avamsiro;
Nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahāti.

Khadiraṅgārajātakam dasamam.

Kulāvakaṃ catuttho.

Tassuddānam –

Sirimātali dhītara pakkhivaro, ratiyāgato mātāpitā ca puna;
Jagatīruha vuḍḍha sukakkaṭako, tathā nandakapiṇḍavarena dasā-
ti.

5. Atthakāmaṃ

41. Losakajātakam

41.

Yo atthakāmassa hitānukampino, ovajjamāno na karoti sāsanaṃ;
Ajiyā pādamolamba , mittako viya socatīti.

Losakajātakam paṭhamam.

42. Kapotajātakam

42. Yo atthakāmassa hitānukampino, ovajjamāno na karoti sāsanam;
Kapotakassa vacanam akatvā, amittahatthagatova setīti.

Kapotajātakam dutiyam.

43. Velukajātakam

43. Yo atthakāmassa hitānukampino, ovajjamāno na karoti sāsanam;
Evam so nihato seti, velukassa yathā pitāti.

Velukajātakam tatiyam.

44. Makasajātakam

44. Seyyo amitto matiyā upeto, na tveva mitto mativippahīno;
Makasam vadhissanti hi eḷamūgo, putto pitu abbhidā ut-
tamaṅganti.

Makasajātakam catuttham.

45. Rohiṇijātakam

45. Seyyo amitto medhāvī, yañce bālānukampako;
Passa rohiṇikam jammim, mātaram hantvāna socatīti.

Rohiṇijātakam pañcamam.

46. Ārāmadūsakajātakam

46. Na ve anatthakusalena, atthacariyā sukhāvahā;

Hāpeti atthaṃ dummedho, kapi ārāmiko yathāti.

Ārāmadūsakajātakam chaṭṭham.

47. Vāruṇidūsakajātakam

47. Na ve anattakusalena, atthacariyā sukhāvahā;
Hāpeti atthaṃ dummedho, koṇḍañño vāruṇim yathāti.

Vāruṇidūsakajātakam sattamaṃ.

48. Vedabbajātakam

48. Anupāyena yo atthaṃ, icchati so vihaññati;
Cetā haniṃsu vedabbaṃ , sabbe te byasanamajjhagūti.

Vedabba jātakam aṭṭhamaṃ.

49. Nakkhattajātakam

49. Nakkhattam paṭimānentam, attho bālam upaccagā;
Attho atthassa nakkhattam, kiṃ karissanti tārakāti.

Nakkhattajātakam navamaṃ.

50. Dummedhajātakam

50. Dummedhānam sahasena, yañño me upayācito;
Idāni khoḥam yajissāmi, bahu adhammiko janoti.

Dummedhajātakam dasamaṃ.

Atthakāmagavaggo pañcamaṃ.

Tassuddānam –

Atha mittaka mātu kapotavaro, tathā veḷūka eḷamūgo rohiṇī;
Kapi vāruṇi cetacarā ca puna, tathā tāraka yaññavarena dasāti.

Paṭhamo paṇṇāsako.

6. Āsīsavaggo

51. Mahāsīlavajātakaṃ

51. Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchiṃ tathā ahūti.

Mahāsīlavajātakaṃ paṭhamam.

52. Cūḷajanakajātakaṃ

52. Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhatanti.

Cūḷajanakajātakaṃ dutiyam.

53. Puṇṇapātijātakaṃ

53. Tatheva puṇṇā pātiyo, aññāyaṃ vattate kathā;
Ākāraṇena jānāmi, na cāyaṃ bhaddikā surāti.

Puṇṇapātijātakaṃ tatiyam.

54. Kiṃphalajātakaṃ

54. Nāyaṃ rukkho durāruho, napi gāmato ārakā;
Ākāraṇena jānāmi, nāyaṃ sāduphalo dumoti.

Kiṃphalajātakaṃ catuttham.

55. Pañcāvudhajātakam

55.

Yo alīnena cittena, alīnamanaso naro;
Bhāveti kusalam dhammam, yogakkhemassa pattiyā;
Pāpuṇe anupubbena, sabbasaṃyojanakkhayanti.

Pañcāvudhajātakam pañcamam.

56. Kañcanakkhandhajātakam

56.

Yo pahaṭṭhena cittena, pahaṭṭhamanaso naro;
Bhāveti kusalam dhammam, yogakkhemassa pattiyā;
Pāpuṇe anupubbena, sabbasaṃyojanakkhayanti.

Kañcanakkhandhajātakam chaṭṭham.

57. Vānarindajātakam

57.

Yassete caturo dhammā, vānarinda yathā tava;
Saccam dhammo dhiti cāgo, diṭṭham so ativattatīti.

Vānarindajātakam sattamam.

58. Tayodhammajātakam

58.

Yassete ca tayo dhammā, vānarinda yathā tava;
Dakkhiyam sūriyam paññā, diṭṭham so ativattatīti.

Tayodhammajātakam aṭṭhamam.

59. Bherivādakajātakam

59.

Dhame dhame nātidhame, atidhantañhi pāpakam;

Dhantena hi satam laddham, atidhantena nāsitanti.

Bherivādakajātakam navamam.

60. Saṅkhadhamajātakam

60.

Dhame dhame nātidhame, atidhantañhi pāpakam;
Dhantenādhigatā bhogā, te tāto vidhamī dhamanti.

Saṅkhadhamajātakam dasamam.

Āsīsavaggo chaṭṭho.

Tassuddānam –

Yathā icchim tathāhudakā thalā, sura sāduphalo ca alīnamano;
Sampahaṭṭhamano caturo ca tayo, sataladdhaka bhogadhanena
dasāti.

7. Itthivaggo

61. Asātamantajātakam

61.

Asā lokitthiyo nāma, velā tāsam na vijjati;
Sārattā ca pagabbhā ca, sikhī sabbaghaso yathā;
Tā hitvā pabbajissāmi, vivekamanubrūhayanti.

Asātamantajātakam paṭhamam.

62. Aṇḍabhūtajātakam

62.

Yaṃ brāhmaṇo avādesi, vīṇam samukhaveṭṭhito;
Aṇḍabhūtā bhatā bhariyā, tāsū ko jātu vissaseti.

Aṇḍabhūtajātakam dutiyam.

63. Takkapaṇḍitajātakaṃ

63. Kodhanā akataññū ca, piṣuṇā mittabhedikā ;
Brahmacariyaṃ cara bhikkhu, so sukhaṃ na vihāhasīti .

Takkapaṇḍitajātakaṃ tatiyaṃ.

64. Durājānajātakaṃ

64. Mā su nandi icchati maṃ, mā su soci na micchati ;
Thīnaṃ bhāvo durājāno, macchassevodaye gatanti.

Durājānajātakaṃ catutthaṃ.

65. Anabhiratijātakaṃ

65. Yathā nadī ca pantho ca, pānāgāraṃ sabhā papā;
Evaṃ lokitthiyo nāma, nāsaṃ kujjhanti paṇḍitāti.

Anabhiratijātakaṃ pañcamaṃ.

66. Mudulakkhaṇajātakaṃ

66. Ekā icchā pure āsi, aladdhā mudulakkhaṇaṃ;
Yato laddhā aḷārakkhī, icchā icchaṃ vijāyathāti.

Mudulakkhaṇajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

67. Ucchaṅgajātakaṃ

67. Ucchaṅge deva me putto, pathe dhāvantiyā pati;
Taṅca desaṃ na passāmi, yato sodariyamānayeti .

Ucchaṅgajātakaṃ sattamaṃ.

68. Sāketajātakam

68.

Yasmiṃ mano nivisati, cittañcāpi pasīdati;
Adiṭṭhapubbake pose, kāmaṃ tasmimpi vissaseti.

Sāketajātakam aṭṭhamam.

69. Visavantajātakam

69.

Dhiratthu taṃ visaṃ vantaṃ, yamaṃ jīvitakāraṇā;
Vantaṃ paccāvamissāmi , mataṃ me jīvitā varanti.

Visavantajātakam navamam.

70. Kuddārajātakam

70.

Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ, yaṃ jitaṃ avajīyati;
Taṃ kho jitaṃ sādhu jitaṃ, yaṃ jitaṃ nāvajīyatīti.

Kuddārajātakam dasamam.

Itthivaggo sattamo.

Tassuddānam –

Sikhīsabbaghasopi ca vīṇavaro, piṣuṇā mittabhedikā nandī nadī;
Mudulakkhaṇa sodariyā ca mano, visa sādhujitena bhavanti
dasāti.

8. Varuṇavaggo

71. Varuṇajātakam

71.

Yo pubbe karaṇīyāni, pacchā so kātumicchati;
Varuṇakaṭṭha bhañjova, sa pacchā manutappaṭṭīti.

Varuṇajātakam paṭhamam.

72. Sīlavahatthijātakam

72.

Akataññussa posassa, niccam vivaradassino;
Sabbam ce pathaviṃ dajjā, neva nam abhirādhayeti.

Sīlavahatthijātakam dutiyam.

73. Saccamkirajātakam

73.

Saccam kirevamāhamsu, narā ekacciya idha;
Kaṭṭham niplavitaṃ seyyo, na tvevekacciyo naroti.

Saccamkirajātakam tatiyam.

74. Rukkhadhammajātakam

74.

Sādhū sambahulā ñātī, api rukkhā araññajā;
Vāto vahati ekaṭṭham, brahantampi vanappatinti.

Rukkhadhammajātakam catuttham.

75. Macchajātakam

75.

Abhitthanaya pajjunna, nidhiṃ kākassa nāsaya;
Kākam sokāya randhehi, mañca sokā pamocayāti.

Macchajātakam pañcamam.

76. Asañkiyajātakam

76.

Asañkiyomhi gāmamhi, araññe natthi me bhayam;
Ujūṃ maggam samārūlho, mettāya karuṇāya cāti.

Asaṅkiyajātakam chaṭṭham.

77. Mahāsupinajātakam

77.

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca, asso kaṃso siṅgālī ca kumbho;
Pokkharāṇī ca apākacandanam, lābūni sīdanti silā plavanti.

Maṇḍūkiyo kaṇhasappe gilanti, kākam supaṇṇā parivārayanti;

Tasā vakā eḷakānam bhayāhi, vipariyāso vattati nayidha matthī-
ti.

Mahāsupinajātakam sattamam.

78. Illisajātakam

78.

Ubho khañjā ubho kuṇī, ubho visamacakkhukā ;

Ubhinnaṃ piḷakā jātā, nāham passāmi illisanti.

Illisajātakam aṭṭhamam.

79. Kharassarajātakam

79.

Yato viluttā ca hatā ca gāvo, dadḍhāni gehāni jano ca nīto;

Athāgamā puttahatāya putto, kharassaram ḍiṇḍimaṃ
vādayantoti.

Kharassarajātakam navamam.

80. Bhīmasenajātakam

80.

Yaṃ te pavikatthitaṃ pure, atha te pūtisarā sajanti pacchā;

Ubhayaṃ na sameti bhīmasena, yuddhakathā ca idaṅca te vi-
haññanti.

Bhīmasenajātakam dasamam.

Varuṇavaggo aṭṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Varuṇā akataññūvare tu saccavaraṃ, savanappatinā ca abhitthan-
aya;

Karuṇāya silāplava illisato, puna ñiṇḍimapūṭisarena dasāti.

9. Apāyimhavaggo

81. Surāpānajātakaṃ

81.

Apāyimha anaccimha, agāyimha rudimha ca;

Visaññikaraṇiṃ pitvā , diṭṭhā nāhumha vānarāti.

Surāpānajātakaṃ paṭhamam.

82. Mittavindakajātakaṃ

82.

Atikkamma ramaṇakaṃ, sadāmatthañca dūbhakaṃ;

Svāsi pāsāṇamāsīno, yasmā jīvaṃ na mokkaṣṭi.

Mittavindakajātakaṃ dutiyam.

83. Kālakaṇṇijātakaṃ

83.

Mitto have sattapadena hoti, sahāyo pana dvādasakena hoti;

Māsaḍḍhamāsenā ca ñāti hoti, tatuttariṃ attasamopi hoti;

Sohaṃ kathaṃ attasukhassa hetu, cirasanthutaṃ kāḷakaṇṇiṃ
jaheyyanti.

Kālakaṇṇijātakaṃ tatiyam.

84. Atthassadvārajātakam

84.

Ārogyamicche paramañca lābham, sīlañca vuddhānumatam
sutañca;

Dhammānuvattī ca alīnatā ca, atthassa dvārā pamukhā chaleteti.

Atthassadvārajātakam catuttham.

85. Kiṃpakkajātakam

85.

Āyatiṃ dosam nāññāya, yo kāme paṭisevati;

Vipākante hananti naṃ, kiṃpakkamiva bhakkhitanti.

Kiṃpakkajātakam pañcamam.

86. Sīlavīmaṃsakajātakam

86.

Sīlam kireva kalyāṇam, sīlam loke anuttaram;

Passa ghoraviso nāgo, sīlavāti na haññatīti.

Sīlavīmaṃsakajātakam chaṭṭham.

87. Maṅgalajātakam

87.

Yassa maṅgalā samūhatāse , uppātā supinā ca lakkhaṇā ca;

So maṅgaladosavītivatto, yugayogādhigato na jātumetīti.

Maṅgalajātakam sattamam.

88. Sārambhajātakam

88.

Kalyāṇimeva muñceyya, na hi muñceyya pāpikam;

Mokkho kalyāṇiyā sādhu, mutvā tappati pāpikanti.

Sārambhajātakaṃ aṭṭhamamaṃ.

89. Kuhakajātakaṃ

89.

Vācāva kira te āsi, saṅhā sakhilabhāṇino;
Tiṇamate asajjittho, no ca nikkhasataṃ haranti.

Kuhakajātakaṃ navamaṃ.

90. Akataññujātakaṃ

90.

Yo pubbe katakalyāṇo, katattho nāvabujjhati;
Pacchā kicce samuppanne, kattāraṃ nādhigacchatīti.

Akataññujātakaṃ dasamaṃ.

Apāyimhavaggo navamo.

Tassuddānaṃ –

Apāyimha ca dūbhakaṃ sattapadaṃ, chaḷadvara ca āyatinā ca
puna;

Ahisīlava maṅgali pāpikassā, satamaṅkha katatthavarena dasāti.

10. Littavaggo

91. Littajātakaṃ

91.

Littaṃ paramena tejasā, gilamakkhaṃ puriso na bujjhati;
Gila re gila pāpadhuttaka, pacchā te kaṭukaṃ bhavissatīti.

Littajātakaṃ paṭhamamaṃ.

92. Mahāsārajātakaṃ

92.

Ukkaṭṭhe sūramicchanti, mantīsu akutūhalaṃ;

Piyañca annapānamhi, atthe jāte ca paṇḍitanti.

Mahāsārajātakam dutiyam.

93. Visāsabhojanajātakam

93.

Na vissase avissatthe, vissatthepe na vissase;
Vissāsā bhayamanveti, sīhamva migamātukāti .

Visāsabhojanajātakam tatiyam.

94. Lomaḥṣajātakam

94.

Sotatto sosindo ceva, eko bhiṃsanake vane;
Naggo na caggimāsīno, esanāpasuto munīti.

Lomaḥṣajātakam catuttham.

95. Mahāsudassanajātakam

95.

Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino;
Uppajjitvā nirujjhanti, tesam vūpasamo sukhoti.

Mahāsudassanajātakam pañcamam.

96. Telapattajātakam

96.

Samatittikam anavasekam, telapattam yathā parihareyya;
Evaṃ sacittamanurakkhe, patthayāno disam agatapubbanti.

Telapattajātakam chaṭṭham.

97. Nāmasiddhijātakam

97.

Jīvakañca mataṃ disvā, dhanapāliñca duggataṃ;
Panthakañca vane mūlhaṃ, pāpako punarāgatoti.

Nāmasiddhijātakam sattamaṃ.

98. Kūṭavāṇijajātakam

98.

Sādhu kho paṇḍito nāma, na tveva atipaṇḍito;
Atipaṇḍitena puttena, manamhi upakūḷitoti .

Kūṭavāṇijajātakam aṭṭhamaṃ.

99. Parosahassajātakam

99.

Parosahassampi samāgatānaṃ, kandeyyumaṃ te vassasataṃ
apaññā;

Ekova seyyo puriso sapañño, yo bhāsitassa vijānāti atthanti.

Parosahassajātakam navamaṃ.

100. Asātarūpajātakam

100.

Asātaṃ sātarūpena, piyarūpena appiyamaṃ;

Dukkhaṃ sukhasa rūpena, pamattamativattatīti.

Asātarūpajātakam dasamaṃ.

Littavaggo dasamo.

Tassuddānaṃ –

Gilamakkhakatūhala mātukassā, muninā ca aniccata pattavaram;
Dhanapālivo atipaṇḍitako, sapaṇḍitasaasātadasāti.

Majjhimo paṇṇāsako.

11. Parosatavaggo

101. Parosatajātakaṃ

101.

Parosatamaṃ cepi samāgatānaṃ, jhāyeyyumaṃ te vassasatamaṃ apaññā;
Ekova seyyo puriso sapañño, yo bhāsitassa vijānāti atthanti.

Parosatajātakaṃ paṭhamamaṃ.

102. Paṇṇikajātakaṃ

102.

Yo dukkhaphuṭṭhāya bhavye tānaṃ, so me pitā dubbhi vane
karoti;

Sā kassa kandāmi vanassa majjhe, yo tāyitā so sahasamaṃ karotīti.

Paṇṇikajātakaṃ dutiyamaṃ.

103. Verijātakaṃ

103.

Yattha verī nivisati, na vasa tattha paṇḍito;

Ekarattaṃ dirattaṃ vā, dukkhamaṃ vasati verisūti.

Verijātakaṃ tatiyamaṃ.

104. Mittavindakajātakaṃ

104.

Catubbhi aṭṭhājḥagamā, aṭṭhāhipi ca soḷasa;

Soḷasāhi ca bāttimsa, atricchamaṃ cakkamāsado;

Icchāhatassa posassa, cakkamaṃ bhamati matthaketi.

Mittavindakajātakaṃ catutthamaṃ.

105. Dubbalakaṭṭhajātakam

105.

Bahumpetaṃ vane kaṭṭhaṃ, vāto bhañjati dubbalaṃ;
Tassa ce bhāyasī nāga, kiso nūna bhavissasīti.

Dubbalakaṭṭhajātakam pañcamaṃ.

106. Udañcanijātakam

106.

Sukhaṃ vata maṃ jīvantaṃ , pacamānā udañcanī;
Corī jāyappavādena, telaṃ loṇaṅca yācatīti.

Udañcanijātakam chaṭṭhaṃ.

107. Sālittakajātakam

107.

Sādhu kho sippakaṃ nāma, api yādisa kīdisaṃ;
Passa khañjappahārena, laddhā gāmā catuddisīti.

Sālittakajātakam sattamaṃ.

108. Bāhiyajātakam

108.

Sikkheyya sikkhitabbāni, santi tacchandino janā;
Bāhiyā hi suhannena, rājānamabhirādhayīti.

Bāhiyajātakam aṭṭhamaṃ.

109. Kuṇḍapūvajātakam

109.

Yathanno puriso hoti, tathannā tassa devatā;
Āharetam kuṇḍapūvaṃ , mā me bhāgaṃ vināsayāti.

Kuṇḍapūvajātakam navamaṃ.

110. Sabbasaṃhāraḥajātakaṃ

110.

Sabbasaṃhāraḥako natthi, suddhaṃ kaṅgu pavāyati;
Alikam bhāyatiyaṃ dhuttī, saccamāha mahallikāti.

Sabbasaṃhāraḥajātakaṃ dasamaṃ.

Parosatavaggo ekādasamo.

Tassuddānaṃ –

Saparosata tāyita verī puna, bhamacakkatha nāgasirivhayano;
Sukhakaṅca vata sippaka bāhiyā, kuṇḍapūva mahallikakā ca
dasāti.

12. Haṃcivaggo

111. Gadrabhapaṅhajātakaṃ

111.

Haṃci tuvaṃ evamaññasi seyyo, puttana pitāti rājasetṭha;
Handassatarassa te ayaṃ, assatarassa hi gadrabho pitāti.

Gadrabhapaṅhajātakaṃ paṭhamaṃ.

112. Amarādevīpaṅhajātakaṃ

112.

Yena sattubilaṅgā ca, diguṇapalāso ca pupphito;
Yena dadāmi tena vadāmi, yena na dadāmi na tena vadāmi;
Esa maggo yavamajjhakassa, etaṃ channapathaṃ vijānāhīti.

Amarādevīpaṅhajātakaṃ dutiyaṃ.

113. Siṅgārajātakaṃ

113.

Saddahāsi siṅgālassa , surāpītassa brāhmaṇa;

Sippikānaṃ satamaṃ natthi, kuto kaṃsasatā duveti.

Siṅgālaajātakamaṃ tatiyaṃ.

114. Mitacintijātakamaṃ

114.

Bahucintī appacintī, ubho jāle abajjhare;
Mitacintī pamocesī, ubho tattha samāgatāti.

Mitacintijātakamaṃ catutthamaṃ.

115. Anusāsikajātakamaṃ

115.

Yāyañña manusāsati, sayamaṃ loluppacārini;
Sāyamaṃ vipakkhikā seti, hatā cakkena sāsikāti .

Anusāsikajātakamaṃ pañcamamaṃ.

116. Dubbacajātakamaṃ

116.

Atikaramakarācariya, mayhampetaṃ na ruccati;
Catutthe laṅghayitvāna, pañcamāyasi āvutoti.

Dubbacajātakamaṃ chaṭṭhamaṃ.

117. Tittirajātakamaṃ

117.

Accugatātilapatā , ativelaṃ pabhāsitā;
Vācā hanati dummedhamaṃ, tittiramaṃvativassitanti.

Tittirajātakamaṃ sattamaṃ.

118. Vaṭṭakajātakam

118.

Nācintayanto puriso, visesamadhigacchati;
Cintitassa phalaṃ passa, muttosmi vadhabandhanāti.

Vaṭṭakajātakam aṭṭhamam.

119. Akālarāvijātakam

119.

Amātāpitarasaṃvaddho , anācerakule vasam;
Nāyaṃ kālaṃ akālaṃ vā, abhijānāti kukkuṭoti.

Akālarāvijātakam navamam.

120. Bandhanamokkhajātakam

120.

Abaddhā tattha bajjhanti, yattha bālā pabhāsare;
Baddhāpi tattha muccanti, yattha dhīrā pabhāsareti.

Bandhanamokkhajātakam dasamam.

Haṃcivaggo dvādasamo.

Tassuddānam –

Atha gadrabha sattuva kaṃsasataṃ, bahucinti sāsikāyātikara;
Ativela visesamanācariyova, dhīrāpabhāsaratena dasāti.

13. Kusanāḷivaggo

121. Kusanāḷijātakam

121.

Kare sarikkho atha vāpi seṭṭho, nihīnako vāpi kareyya eko;
Kareyyumete byasane uttamattam, yathā aham kusanāḷi
rucāyanti.

Kusanālijātakam paṭhamam.

122. Dummedhajātakam

122.

Yasaṃ laddhāna dummedho, anattaṃ carati attano;
Attano ca paresaṅca, hiṃsāya paṭipajjātīti.

Dummedhajātakam dutiyam.

123. Naṅgalisajātakam

123.

Asabbatthagāmiṃ vācam, bālo sabbattha bhāsati;
Nāyam dadhiṃ vedi na naṅgalīsam, dadhippayam maññati
naṅgalīsanti.

Naṅgalisajātakam tatiyam.

124. Ambajātakam

124.

Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Vāyāmassa phalam passa, bhuttā ambā anīṭihanti.

Ambajātakam catuttham.

125. Kaṭāhakajātakam

125.

Bahumpi so vikattheyya, aññaṃ janapadam gato;
Anvāgantvāna dūseyya, bhuñja bhoge kaṭāhakāti.

Kaṭāhakajātakam pañcamam.

126. Asilakkhaṇajātakam

126.

Tadevekassa kalyāṇam, tadevekassa pāpakam;

Tasmā sabbam na kalyāṇam, sabbam vāpi na pāpakanti.

Asilakkhaṇajātakam chaṭṭham.

127. Kalaṇḍukajātakam

127.

Te desā tāni vatthūni, ahañca vanagocarō;
Anuvicca kho taṃ gaṇheyyuṃ, piva khīraṃ kalaṇḍukāti.

Kalaṇḍukajātakam sattamaṃ.

128. Biḷāravatajātakam

128.

Yo ve dhammaṃ dhajam katvā, nigūlho pāpamācare;
Vissāsayitvā bhūtāni, biḷāraṃ nāma taṃ vatanti.

Biḷāravatajātakam aṭṭhamaṃ.

129. Aggikabhāradvājajātakam

129.

Nāyam sikhā puññahetu, ghāsahetu ayam sikhā;
Nānguṭṭhagaṇanam yāti, alam te hotu aggikāti.

Aggikabhāradvājajātakam navamaṃ.

130. Kosiyajātakam

130.

Yathā vācā ca bhuñjassu, yathā bhuttañca byāhara;
Ubhayam te na sameti, vācā bhuttañca kosiyeti.

Kosiyajātakam dasamaṃ.

Kusanālivaggo terasamo.

Tassuddānam –

Kusanāḷisirivhayano ca yasaṃ, dadhi mamba kaṭāhakapañcama-
ko;

Atha pāpaka khīra biḷāravataṃ, sikhi kosiyasavhayanena dasāti.

14. Asampadānavaggo

131. Asampadānajātakam

131.

Asampadānenitarītarassa, bālassa mittāni kalī bhavanti;

Tasmā harāmi bhusaṃ aḍḍhamānaṃ, mā me mitti jīyittha sas-
satāyanti.

Asampadānajātakam paṭhamam.

132. Bhīrukajātakam

132.

Kusalūpadese dhitiyā dalhāya ca, anivattitattābhayabhīrutāya
ca;

Na rakkhasīnaṃ vasamāgamimhase, sa sotthibhāvo mahatā
bhayena meti.

Bhīruka jātakam dutiyam.

133. Ghatāsanajātakam

133.

Khemaṃ yahim tattha arī udīrito , dakassa majjhe jalate ghatāsa-
no;

Na ajja vāso mahiyā mahīruhe, disā bhajavho sarañajja no
bhayanti.

Ghatāsanajātakam tatiyam.

134. Jhānasodhanajātakam

134.

Ye saññino tepi duggatā, yepi asaññino tepi duggatā;

Etam ubhayaṃ vivajjaya, tam samāpattisukham anaṅgaṇanti.

Jhānasodhanajātakam catuttham.

135. Candābhajātakam

135. Candābham sūriyābhañca, yodha paññāya gādhati.
Avitakkena jhānena, hoti ābhassarūpagoti.

Candābhajātakam pañcamam.

136. Suvanṇahamsajātakam

136. Yam laddham tena tuṭṭhabbam, atilobho hi pāpako;
Hamsarājam gahetvāna, suvaṇṇā parihāyathāti.

Suvanṇahamsajātakam chaṭṭham.

137. Babbujātakam

137. Yattheko labhate babbu, dutiyo tatttha jāyati;
Tatiyo ca catuttho ca, idaṃ te babbukā bilanti.

Babbujātakam sattamam.

138. Godhajātakam

138. Kiṃ te jaṭāhi dummedha, kiṃ te ajinasāṭiyā;
Abbhantaram te gahanam, bāhiram parimajjasīti.

Godhajātakam aṭṭhamam.

139. Ubhatobhaṭṭhajātakam

139. Akkhī bhinnā paṭo naṭṭho, sakhigehe ca bhaṇḍanam;
Ubhato paduṭṭhā kammantā , udakamhi thalamhi cāti.

Ubhatobhaṭṭhajātakam navamam.

140. Kākajātakam

140.

Niccaṃ ubbiggahadayā, sabbalokavihesakā;

Tasmā nesam vasā natthi, kākānamhāka ñātinanti.

Kākajātakam dasamam.

Asampadānavaggo cuddasamo.

Tassuddānam –

Itarītara rakkhasi khemiyo ca, parosatapañhena ābhassaro puna;

Atha haṃsavaruttamabbujātam, paṭanaṭṭhaka kākavarena
dasāti.

15. Kakaṇṭakavaggo

141. Godhajātakam

141.

Na pāpajanasamsevī, accantasukhamedhati;

Godhākulam kakaṇṭāva , kalim pāpeti attananti.

Godhajātakam paṭhamam.

142. Siṅgāljātakam

142.

Etañhi te durājānam, yaṃ sesi matasāyikam;

Yassa te kaḍḍhamānassa, hatthā daṇḍo na muccatīti.

Siṅgāljātakam dutiyam.

143. Virocajātakam

143.

Lasī ca te nipphalitā, matthako ca padālito ;

Sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvam virocasīti.

Virocajātakam tatiyam.

144. Naṅguṭṭhajātakam

144.

Bahumpetaṃ asabbhi jātaveda, yaṃ taṃ vāladhinābhipūjayāma;
Maṃsārahassa natthajja maṃsaṃ, naṅguṭṭhampi bhavaṃ paṭig-
gahātūti.

Naṅguṭṭhajātakam catuttham.

145. Rādhajātakam

145.

Na tvam rādha vijānāsi, aḍḍharatte anāgate;
Abyayaṃ vilapasi, virattā kosiyāyaneti.

Rādhajātakam pañcamaṃ.

146. Samuddakākajātakam

146.

Api nu hanukā santā, mukhañca parisussati;
Oramāma na pārema, pūrateva mahodadhīti.

Samuddakākajātakam chattham.

147. Puppharattajātakam

147.

Nayidaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ, yaṃ maṃ tudati vāyaso;
Yaṃ sāmā puppharattena, kattikaṃ nānubhossatīti.

Puppharattajātakam sattamaṃ.

148. Siṅgārajātakaṃ

148.

Nāhaṃ punaṃ na ca punaṃ, na cāpi apunappunaṃ;
Hatthibondiṃ pavekkhāmi, tathā hi bhayatajjitoti.

Siṅgārajātakaṃ aṭṭhamaṃ.

149. Ekapaṇṇajātakaṃ

149.

Ekapaṇṇo ayaṃ rukkho, na bhūmyā caturaṅgulo;
Phalena visakappena, mahāyaṃ kiṃ bhavissatīti.

Ekapaṇṇajātakaṃ navamaṃ.

150. Sañjīvajātakaṃ

150.

Asantaṃ yo paggaṇhāti, asantaṃ cūpasevati;
Tameva ghāsaṃ kurute, byaggho sañjīvako yathāti.

Sañjīvajātakaṃ dasamaṃ.

Kakaṇṭaka vaggo pannarasamo.
Tassuddānaṃ –

Sukhamedhati daṇḍavaro ca puna, lasi vāladhi pañcamarādhava-
ro;

Samahodadhi kattika bondi puna, caturaṅgulabyagghavarena
dasāti.

(Uparimo paṇṇāsako.) Atha vagguddānaṃ –

Apaṇṇakaṃ sīlavaggakuruṅga, kulāvakaṃ atthakāmena pañ-
camaṃ;

Āsīso itthivarunaṃ apāyi, littavaggena te dasa;

Parosataṃ haṃci kusanāli , asampadaṃ kakaṇṭakavaggo.
Ekanipātamhilaṅkatanti.

2. Dukanipāto

1. Daḷhavaggo

151. Rājovādajātakaṃ (2-1-1)

1. Daḷhaṃ daḷhassa khipati, balliko mudunā muduṃ;
Sādhumpi sādhunā jeti, asādhumpi asādhunā;
Etādiso ayaṃ rājā, maggā uyyāhi sārathi.
2. Akkodhena jine kodhaṃ, asādhuṃ sādhunā jine;
Jine kadariyaṃ dānena, saccenālikavādinam;
Etādiso ayaṃ rājā, maggā uyyāhi sārathīti.

Rājovādajātakaṃ paṭhamam.

152. Asamekkhitakammantaṃ, turitābhinipātinam.

4. Sīho ca sīhanādena, daddaraṃ abhinādayi;
Sutvā sīhassa nigghosaṃ, siṅgālo daddare vasaṃ;
Bhīto santāsamāpādi, hadayañcassa apphalīti.

Siṅgārajātakaṃ dutiyam.

153. Sūkarajātakaṃ (2-1-3)

5. Catuppado ahaṃ samma, tvampi samma catuppado;
Ehi samma nivattassu, kiṃ nu bhīto palāyasi.

6. Asuci pūtilomosi, duggandho vāsi sūkara;
Sace yujjhitukāmosi, jayaṃ samma dadāmi teti.

Sūkarajātakam tatiyam.

154. Uragajātaka (2-1-4)

7. Idhūragānaṃ pavaro pavitṭho, selassa vaṇṇena pamokkhamic-
chaṃ;
Brahmaṇca vaṇṇaṃ apacāyamāno, bubhukkhito no vitarāmi
bhottuṃ.

8. So brahmagutto cirameva jīva, dibyā ca te pātubhavantu bhak-
khā;
Yo brahmavaṇṇaṃ apacāyamāno, bubhukkhito no vitarāsi bhot-
tunti.

Uragajātakaṃ catuttham.

155. Bhaggajātakaṃ (2-1-5)

9. Jīva vassasataṃ bhagga , aparāni ca vīsatiṃ ;
Mā maṃ pisācā khādantu, jīva tvaṃ sarado satam.
10. Tvampi vassasataṃ jīva, aparāni ca vīsatiṃ;
Visaṃ pisācā khādantu, jīva tvaṃ sarado satanti.

Bhaggajātakaṃ pañcamam.

156. Alīnacittajātakaṃ (2-1-6)

11. Alīnacittaṃ nissāya, pahaṭṭhā mahatī camū;
Kosalaṃ senāsantuṭṭham, jīvaggāhaṃ agāhayi.

12. Evaṃ nissayasampanno, bhikkhu āradhavīriyo;
Bhāvayaṃ kusalaṃ dhammaṃ, yogakkhemassa pattiyā;
Pāpuṇe anupubbenā, sabbasaṃyojanakkhayanti.

Alīnacittajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

157. Guṇajātakaṃ (2-1-7)

13. Yena kāmaṃ paṇāmeti, dhammo balavataṃ migī;
Unnadantī vijānāhi, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.

14. Api cepi dubbalo mitto, mittadhammesu tiṭṭhati;
So ñātako ca bandhu ca, so mitto so ca me sakhā;
Dāṭhini mātimaññittho , siṅgālo mama pāṇadoti.

Guṇajātakaṃ sattamaṃ.

158. Suhanujātakaṃ (2-1-8)

15. Nayidaṃ visamasīlena, soṇena suhanū saha;
Suhanūpi tādisoyeva, yo soṇassa sagocarō.

16. Pakkhandinā pagabbhena, niccaṃ sandānakhādinā;
Sameti pāpaṃ pāpena, sameti asatā asanti.

Suhanujātakaṃ aṭṭhamaṃ.

159. Morajātakaṃ (2-1-9)

17. Udetayaṃ cakkhumā ekarājā, harissavaṇṇo pathavippabhāso ;
Taṃ taṃ namassāmi harissavaṇṇaṃ pathavippabhāsaṃ, tayājja
guttā viharemu divasaṃ.

Ye brāhmaṇā vedagū sabbadhamme, te me namo te ca maṃ
pālayantu;

Namatthu buddhānaṃ namatthu bodhiyā, namo vimuttānaṃ
namo vimuttiyā;

Imaṃ so parittaṃ katvā, moro carati esanā.

18.

Apetayaṃ cakkhumā ekarājā, harissavaṇṇo pathavippabhāso;

Taṃ taṃ nammassāmi harissavaṇṇaṃ pathavippabhāsaṃ,
tayājja guttā viharemu rattiṃ.

Ye brāhmaṇā vedagū sabbadhamme, te me namo te ca maṃ
pālayantu;

Namatthu buddhānaṃ namatthu bodhiyā, namo vimuttānaṃ
namo vimuttiyā;

Imaṃ so parittaṃ katvā, moro vāsamakappayīti.

Morajātakaṃ navamaṃ.

160. Vinīlajātakaṃ (2-1-10)

19.

Evameva nūna rājānaṃ, vedehaṃ mithilaggahaṃ;

Assā vahanti ājaññā, yathā haṃsā vinīlakaṃ.

20.

Vinīla duggaṃ bhajasi, abhūmiṃ tāta sevasi;

Gāmantakāni sevasu, etaṃ mātālayaṃ tavāti.

Vinīlajātakaṃ dasamaṃ.

Daḷhavaggo paṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Varaballika daddara sūkarako, uragūttama pañcamabhaḡgavaro;

Mahatīcamu yāva siṅgālavaro, suhanuttama mora vinīlaṃ dasāti.

2. Santhavavaggo

161. Indasamānagottajātakam (2-2-1)

21.

Na santhavaṃ kāpurisena kayirā, ariyo anariyena
pañānamatthaṃ;

Cirānuyutthopi karoti pāpaṃ, gajo yathā indasamānagottaṃ.

22.

Yaṃ tveva jaññā sadiso mamanti, sīlena paññāya sutena cāpi;

Teneva mettīṃ kayirātha saddhiṃ, sukho have sappurisenā
saṅgamoti.

Indasamānagottajātakam paṭhamam.

162. Santhavajātakam (2-2-2)

23.

Na santhavasmā paramatthi pāpiyo, yo santhavo kāpurisena
hoti;

Santappito sappinā pāyasena , kicchākatam paṇṇakuṭīṃ adayhi .

24.

Na santhavasmā paramatthi seyyo, yo santhavo sappurisenā hoti;

Sīhassa byagghassa ca dīpino ca, sāmā mukhaṃ lehati san-
thavenāti.

Santhavajātakam dutiyam.

163. Susīmajātakam (2-2-3)

25.

Kālā migā setadantā tavīme , parosataṃ hemajālābhichannā ;

Te te dadāmīti susīma brūsi, anussaram pēttipitāmahānam.

26.

Kālā migā setadantā mamīme , parosataṃ hemajālābhicchannā;

Te te dadāmīti vadāmi māṇava, anussaram pēttipitāmahānanti.

Susīmajātakam tatiyam.

164. Gijjhajātakam (2-2-4)

27. Yam nu gijjho yojanasatam, kuṇapāni avekkhati;
Kasmā jālañca pāsañca, āsajjāpi na bujjhasi.
28. Yadā parābhavo hoti, poso jīvitasañkhaye;
Atha jālañca pāsañca, āsajjāpi na bujjhatīti.

Gijjhajātakam catuttham.

165. Nakulajātakam (2-2-5)

29. Sandhim katvā amittena, aṇḍajena jalābuja;
Vivariya dāṭham sesi , kuto te bhayamāgatam.
30. Saṅketheva amittasmim, mittasmimpi na vissase;
Abhayā bhayamuppannam, api mūlāni kantatīti .

Nakulajātakam pañcamam.

166. Upasāḷakajātakam (2-2-6)

31. Upasāḷakanāmāni , sahasāni catuddasa;
Asmim padese daḍḍhāni, natthi loke anāmatam.
32. Yamhi saccañca dhammo ca, ahimsā saṃyamo damo;
Etaṃ ariyā sevanti, etaṃ loke anāmatanti.

Upasāḷakajātakam chaṭṭham.

167. Samiddhijātakam (2-2-7)

33. Abhutvā bhikkhasi bhikkhu, na hi bhutvāna bhikkhasi;
Bhutvāna bhikkhu bhikkhassu, mā taṃ kālo upaccagā.
34. Kālam voḥam na jānāmi, channo kālo na dissati;
Tasmā abhutvā bhikkhāmi, mā maṃ kālo upaccagāti.

Samiddhijātakam sattamaṃ.

168. Sakuṇagghijātakam (2-2-8)

35. Seno balasā patamāno, lāpaṃ gocaraṭhāyinaṃ;
Sahasā ajjhappattova, maraṇaṃ tenupāgami.
36. Soḥam nayena sampanno, pettike gocare rato;
Apetasattu modāmi, sampassaṃ atthamattanoti.

Sakuṇagghijātakam atthamaṃ.

169. Arakajātakam (2-2-9)

37. Yo ve mettena cittena, sabbalokānukampati;
Uddham adho ca tiriyaṃ, appamāṇena sabbaso.
38. Appamāṇaṃ hitaṃ cittaṃ, paripuṇṇaṃ subhāvitaṃ;
Yaṃ pamāṇakataṃ kammaṃ, na taṃ tatrāvasissatīti.

Arakajātakam navamaṃ.

170. Kakaṇṭakajātakaṃ (2-2-10)

39.

Nāyaṃ pure uṇṇamati , toraṇagge kakaṇṭako;
Mahosadha vijānāhi, kena thaddho kakaṇṭako.

40.

Aladdhapubbaṃ laddhāna, aḍḍhamāsaṃ kakaṇṭako;
Atimaññati rājānaṃ, vedehaṃ mithilaggahanti.

Kakaṇṭakajātakaṃ dasamaṃ.

Santhavavaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Atha indasamāna sapaṇṇakuṭi, susimuttama gijjha jalābujako;
Upasāḷaka bhikkhu salāpavaro, atha mettavaro dasapunṇamatīti.

3. Kalyāṇavaggo

171. Kalyāṇadhammajātakaṃ (2-3-1)

41.

Kalyāṇadhammoti yadā janinda, loke samaññaṃ anupāpuṇāti;
Tasmā na hiyyetha naro sapañño, hiriyāpi santo dhuramādiyan-
ti.

42.

Sāyaṃ samaññā idha majja pattā, kalyāṇadhammoti janinda
loke;

Tāhaṃ samekkhaṃ idha pabbajissaṃ, na hi matthi chando idha
kāmaḥogeti.

Kalyāṇadhammajātakaṃ paṭhamaṃ.

172. Daddarajātakaṃ (2-3-2)

43.

Ko nu saddena mahatā, abhinādeti daddaraṃ;

Taṃ sīhā nappaṭinadanti , ko nāmeso migādhībhū.

44.

Adhamo migajātānaṃ, siṅgālo tāta vassati;
Jātimassa jigucchantā, tuṅhī sīhā samacchareti.

Daddarajātakam dutiyam.

173. Makkaṭajātakam (2-3-3)

45.

Tāta māṇavako eso, tālamūlam apassito;
Agārakañcidaṃ atthi, handa demassagārakam.

46.

Mā kho tvaṃ tāta pakkosi, dūseyya no agārakam;
Netādisaṃ mukhaṃ hoti, brāhmaṇassa susīlinoti.

Makkaṭajātakam tatiyam.

174. Dubbhiyamakkaṭajātakam (2-3-4)

47.

Adamha te vāri pahūtarūpaṃ, ghammābhitattassa pipāsitassa;
So dāni pitvāna kiriṅkarosi , asaṅgamo pāpajanena seyyo.

48.

Ko te suto vā diṭṭho vā, sīlavā nāma makkaṭo;
Idāni kho taṃ ohacchaṃ , esā asmāka dhammatāti.

Dubbhiyamakkaṭajātakam catuttham.

175. Ādiccupaṭṭhānajātakam (2-3-5)

49.

Sabbesu kira bhūtesu, santi sīlasamāhitā;
Passa sākhamigaṃ jammaṃ, ādiccamupatiṭṭhati.

50.

Nāssa sīlaṃ vijānātha, anaññāya pasamsatha;
Agghuttaṅca uhaṇaṃ , dve ca bhinnā kamaṇḍalūti.

Ādiccupatṭhānajātakaṃ pañcamam.

176. Kaḷāyamuṭṭhijātakaṃ (2-3-6)

51.

Bālo vatāyaṃ dumasākhagocaro, paññā janinda nayimassa vijja-
ti;
Kaḷāyamuṭṭhiṃ avakiriya kevalaṃ, ekaṃ kaḷāyaṃ patitaṃ
gavesati.

52.

Evameva mayaṃ rāja, ye caññe atilobhino;
Appena bahuṃ jīyāma, kaḷāyeneva vānaroti.

Kaḷāyamuṭṭhijātakaṃ chaṭṭhaṃ.

177. Tindukajātakaṃ (2-3-7)

53.

Dhanuhatthakalāpehi, nettiṃ savaradhāribhi;
Samantā parikiṇṇama, kathaṃ makkho bhavissati.

54.

Appeva bahukiccānaṃ, attho jāyetha koci naṃ;
Atthi rukkhassa acchinnam, khajjathaññeva tindukanti.

Tindukajātakaṃ sattamaṃ.

178. Kacchapajātakaṃ (2-3-8)

55.

Janittaṃ me bhavittaṃ me, iti paṅke avassayiṃ;
Taṃ maṃ paṅko ajjhabhavi, yathā dubbalakaṃ tathā;
Taṃ taṃ vadāmi bhaggava, suṇohi vacanaṃ mama.

56.

Gāme vā yadi vā raññe, sukhaṃ yatrādhigacchati;
Taṃ janittaṃ bhavittañca, purisassa pajānato;
Yamhi jīve tamhi gacche, na nicketahato siyāti.

Kacchapajātakam aṭṭhamam.

179. Satadhammajātakam (2-3-9)

57.

Tañca appañca ucchiṭṭham, tañca kicchena no adā;
Sohaṃ brāhmaṇajātiko, yaṃ bhuttaṃ tampi uggaṭam.

58.

Evaṃ dhammaṃ niraṃkatvā , yo adhammena jīvati;
Satadhammova lābhena, laddhenapi na nandatīti.

Satadhammajātakam navamam.

180. Duddadajātakam (2-3-10)

59.

Duddadam dadamānānam, dukkaram kamma kubbatam;
Asanto nānukubbanti, satam dhammo durannayo.

60.

Tasmā satañca asatam, nānā hoti ito gati;
Asanto nirayam yanti, santo saggaparāyaṇāti .

Duddadajātakam dasamam.

Kalyāṇavaggo tatiyo.

Tassuddānam –

Susamaññamigādhibhū māṇavako, vāripahūtarūpādiccupatṭhānā;
Sakaḷāyasatindukapaṅka puna, satadhamma sududdadakena
dasāti.

4. Asadisavaggo

181. Asadisajātakam (2-4-1)

61. Dhanuggaho asadiso, rājaputto mahabbalo;
Dūrepātī akkhaṇavedhī, mahākāyappadālano.
62. Sabbāmitte raṇaṃ katvā, na ca kañci viheṭṭhayi;
Bhātaraṃ sotthiṃ katvāna, saṃyamaṃ ajjhupāgamīti.

Asadisajātakam paṭhamam.

182. Saṅgāmāvacarajātakam (2-4-2)

63. Saṅgāmāvacaro sūro, balavā iti vissuto;
Kiṃ nu toraṇamāsajja, paṭikkamasi kuñjara.
64. Omadda khippaṃ palighaṃ, esikāni ca abbaha ;
Toraṇāni ca madditvā, khippaṃ pavisa kuñjarāti.

Saṅgāmāvacarajātakam dutiyam.

183. Vālodakajātakam (2-4-3)

65. Vālodakam apparasaṃ nihīnaṃ, pitvā mado jāyati ga-
drabhānaṃ;
Imañca pitvāna rasaṃ pañītaṃ, mado na sañjāyati sindhavānaṃ.
66. Appaṃ pivitvāna nihīnajacco, so majjatī tena janinda puṭṭho ;
Dhorayhasīlī ca kulamhi jāto, na majjatī aggarasaṃ pivitvāti.

Vālodakajātakam tatiyam.

184. Giridattajātakaṃ (2-4-4)

67.

Dūsito giridattena , hayo sāmassa paṇḍavo;
Porāṇaṃ pakatiṃ hitvā, tassevānuvidhiyyati .

68.

Sace ca tanujo poso, sikharākāra kappito;
Ānane naṃ gahetvāna, maṇḍale parivattaye;
Khippameva pahantvāna, tassevānuvidhiyyatīti.

Giridattajātakaṃ catuttham.

185. Anabhiratijātakaṃ (2-4-5)

69.

Yathodake āvile appasanne, na passati sippikasambukañca;
Sakkharaṃ vālukaṃ macchagumbaṃ, evaṃ āvilamhi citte;
Na passati attadattham parattham.

70.

Yathodake acche vippasanne, so passati sippikasambukañca;
Sakkharaṃ vālukaṃ macchagumbaṃ, evaṃ anāvilamhi citte;
So passati attadattham paratthanti.

Anabhiratijātakaṃ pañcamam.

186. Dadhivāhanajātakaṃ (2-4-6)

71.

Vaṇṇagandharasūpeto, amboyaṃ ahuvā pure;
Tameva pūjaṃ labhamāno, kenambo kaṭukapphalo.

72.

Pucimandaparivāro, ambo te dadhivāhana;
Mūlaṃ mūlena saṃsaṭṭham, sākhā sākhā nisevare ;

Asātasannivāseṇa, tenambo kaṭukapphaloti.

Dadhivāhanajātakam chaṭṭham.

187. Catumaṭṭhajātakam (2-4-7)

73.

Ucce viṭabhimāruyha, mantayavho rahogatā;
Nīce oruyha mantavho, migarājāpi sossati.

74.

Yaṃ suvaṇṇo suvaṇṇena , devo devena mantaye;
Kiṃ tettha catumaṭṭhassa, bilaṃ pavisa jambukāti.

Catumaṭṭhajātakam sattamaṃ.

188. Sīhakotthujātakam (2-4-8)

75.

Sīhaṅgulī sīhanakho, sīhapādapatitṭhito;
So sīho sīhasaṅghamhi, eko nadati aññathā.

76.

Mā tvaṃ nadi rājaputta, appasaddo vane vasa;
Sarena kho taṃ jāneyyumaṃ, na hi te pettiko saroti.

Sīhakotthujātakam aṭṭhamaṃ.

189. Sīhacammajātakam (2-4-9)

77.

Netam sīhassa naditam, na byagghassa na dīpino;
Pāruto sīhacammaṇa, jammo nadati gadrabho.

78.

Cirampi kho taṃ khādeyya, gadrabho haritam yavaṃ;
Pāruto sīhacammaṇa, ravamānova dūsayīti.

Sīhacammajātakam navamaṃ.

190. Sīlānisamsajātakam (2-4-10)

79.

Passa saddhāya sīlassa, cāgassa ca ayam phalam;
Nāgo nāvāya vaṇṇena, saddham vahatupāsakam.

80.

Sabbhireva samāsetha, sabbhi kubbetha santhavam;
Satañhi sannivāsena, sotthim gacchati nhāpitoti.

Sīlānisamsajātakam dasamam.

Asadisavaggo catuttho.

Tassuddānam –

Dhanuggaha kuñjara apparaso, giridattamanāvilacittavaram;
Dadhivāhana jambūka sīhanakho, haritayava nāgavarena dasāti.

5. Ruhakavaggo

191. Ruhakajātakam (2-5-1)

81.

Api ruhaka chinnāpi, jiyā sandhīyate puna;
Sandhīyassu purāṇiyā, mā kodhassa vasam gami.

82.

Vijjamānesu vākesu , vijjamānesu kārisu;
Aññaṃ jiyam karissāmi, alaṅṅeva purāṇiyāti.

Ruhakajātakam paṭhamam.

192. Sirikāḷakaṇṇijātakam (2-5-2)

83.

Itthī siyā rūpavatī, sā ca sīlavatī siyā;
Puriso tam na iccheyya, saddahāsi mahosadha.

84.

Saddahāmi mahārāja, puriso dubbhago siyā;
Sirī ca kāḷakaṇṇī ca, na samenti kudācananti.

Sirikāḷakaṇṇijātakaṃ dutiyaṃ.

193. Cūḷapadumajātakaṃ (2-5-3)

85.

Ayameva sā ahamapi so anañño, ayameva so hatthacchinno
anañño;

Yamāha “komārapatī mama”nti, vajjhittiyo natthi itthīsu sac-
caṃ.

86.

Imañca jammaṃ musalena hantvā, luddaṃ chavaṃ paradārūpa-
seviṃ;

Imissā ca naṃ pāpapatibbatāya, jīvantiyā chindatha kaṇṇanāsanti.

Cūḷapadumajātakaṃ tatiyaṃ.

194. Mañicorajātakaṃ (2-5-4)

87.

Na santi devā pavasanti nūna, na hi nūna santi idha lokapālā;

Sahasā karontānamasaññatānaṃ, na hi nūna santī paṭisedhitāro.

88.

Akāle vassatī tassa, kāle tassa na vassati;

Saggā ca cavati ṭhānā, nanu so tāvatā hatoti.

Mañicorajātakaṃ catutthaṃ.

195. Pabbatūpattharajātakaṃ (2-5-5)

89.

Pabbatūpatthare ramme, jātā pokkharāṇī sivā;

Taṃ siṅgālo apāpāyi, jānaṃ sīhena rakkhitaṃ.

90. Pivanti ce mahārāja, sāpadāni mahānadim;
Na tena anadī hoti, khamassu yadi te piyāti.

Pabbatūpatthara jātakam pañcamam.

196. Valāhakassajātakam (2-5-6)

91. Ye na kāhanti ovādam, narā buddhena desitam;
Byasanam te gamissanti, rakkhasīhiva vāñijā.

92. Ye ca kāhanti ovādam, narā buddhena desitam;
Sotthim pārām gamissanti, valāheneva vāñijāti.

Valāhakassa jātakam chaṭṭham.

197. Mittāmittajātakam (2-5-7)

93. Na nam umhayate disvā, na ca nam paṭinandati;
Cakkhūni cassa na dadāti, paṭilomañca vattati.

94. Ete bhavanti ākārā, amittasmiṃ patitṭhitā;
Yehi amittam jāneyya, disvā sutvā ca paṇḍitoti.

Mittāmittajātakam sattamam.

198. Rādhajātakam (2-5-8)

95. Pavāsā āgato tāta, idāni nacirāgato;
Kaccinnu tāta te mātā, na aññamupasevati.

96. Na kho panetaṃ subhaṇam, giraṃ saccupasamhitam;
Sayetha poṭṭhapādova, mummure upakūthitoti .

Rādhajātakam aṭṭhamam.

199. Gahapatijātakam (2-5-9)

97.

Ubhayam me na khamati, ubhayam me na ruccati;
Yācāyam koṭṭhamotiṇṇā, nāddasam iti bhāsati.

98.

Tam tam gāmapati brūmi, kadare appasmi jīvite;
Dve māse saṅgaram katvā , maṃsam jaraggavam kisam;
Appattakāle codesi, tampi mayham na ruccatīti.

Gahapatijātakam navamam.

200. Sādhusīlajātakam (2-5-10)

99.

Sarīradabyam vuḍḍhabyam , sojaccam sādhusīliyam;
Brāhmaṇam teva pucchāma, kannu tesam vanimhase .

100.

Attho atthi sarīrasmiṃ, vuḍḍhabyassa namo kare;
Attho atthi sujātasmim, sīlam asmāka ruccatīti.

Sādhusīlajātakam dasamam.

Ruhakavaggo pañcama.

Tassuddānam –

Apiruhaka rūpavatī musalo, pavasanti sapañcamapokkharāṇī;
Atha muttimavāṇija umhayate, ciraāgata koṭṭha sarīra dasāti.

6. Nataṃdaḷhavaggo

201. Bandhanāgārajātakam (2-6-1)

101. Na taṃ daḷhaṃ bandhanamāhu dhīrā, yadāyasam dārujapabba-
jañca ;
Sārattarattā maṇikuṇḍalesu, puttesu dāresu ca yā apekkhā.

102. Etaṃ daḷhaṃ bandhanamāhu dhīrā, ohāriṇaṃ sithilaṃ dup-
pamuñcaṃ;
Etampi chetvāna vajanti dhīrā, anapekkhino kāmasukhaṃ
pahāyāti.

Bandhanāgārajātakam paṭhamam.

202. Keḷisīlajātakam (2-6-2)

103. Haṃsā koñcā mayūrā ca, hatthayo pasadā migā;
Sabbe sīhassa bhāyanti, natthi kāyasmī tulyatā.

104. Evameva manussesu, daharo cepi paññāvā;
So hi tattha mahā hoti, neva bālo sarīravāti.

Keḷisīlajātakam dutiyam.

203. Khaṇḍajātakam (2-6-3)

105. Virūpakkhehi me mettaṃ, mettaṃ erāpathehi me;
Chabyāputtehi me mettaṃ, mettaṃ kaṇhāgotamakehi ca.
Apādadehi me mettaṃ, mettaṃ dvipādadehi me;
Catuppadehi me mettaṃ, mettaṃ bahuppadehi me.
Mā maṃ apādako hiṃsi, mā maṃ hiṃsi dvipādako;

Mā maṃ catuppado hiṃsi, mā maṃ hiṃsi bahuppado.

Sabbe sattā sabbe pāṇā, sabbe bhūtā ca kevalā;

Sabbe bhadrāni passantu, mā kañci pāpamāgamā.

106.

Appamāṇo buddho, appamāṇo dhammo;

Appamāṇo saṅgho, pamāṇavantāni sarīsapāni ;

Ahivicchikasatapadī, uṇṇanābhi sarabūmūsikā.

Katā me rakkhā katā me parittā, paṭikkamantu bhūtāni;

Sohaṃ namo bhagavato, namo sattannaṃ sammāsambud-
dhānanti.

Khaṇḍajātakaṃ tatiyaṃ.

204. Vīrakajātakaṃ (2-6-4)

107.

Apī vīraka passesi, sakuṇaṃ mañjubhāṇakaṃ;

Mayūragīvasaṅkāsaṃ, patiṃ mayhaṃ saviṭṭhakaṃ.

108.

Udakathalacarassa pakkhino, niccaṃ āmakamacchabhojino;

Tassānukaraṃ saviṭṭhako, sevāle paliguṇṭhito matoti.

Vīrakajātakaṃ catutthaṃ.

205. Gaṅgeyyajātakaṃ (2-6-5)

109.

Sobhati maccho gaṅgeyyo, atho sobhati yāmuno ;

Catuppadoyaṃ puriso, nigrodhapaṇḍalo;

Īsakāyata gīvo ca, sabbeva atirocati.

110.

Yaṃ pucchito na taṃ akkhāsi , aññaṃ akkhāsi pucchito;

Attappasaṃsako poso, nāyaṃ asmāka ruccatīti.

Gaṅgeyyajātakam pañcamam.

206. Kuruṅgamigajātakam (2-6-6)

111. Iṅgha vaddhamayaṃ pāsam, chinda dantehi kacchapa;
Aham tathā karissāmi, yathā nehiti luddako.

112. Kacchapo pāvisī vāriṃ, kuruṅgo pāvisī vanaṃ;
Satapatto dumaggamhā, dūre putte apānayīti.

Kuruṅgamigajātakam chatṭham.

207. Assakajātakam (2-6-7)

113. Ayamassakarājena, deso vicarito mayā;
Anukāmaya kāmēna , piyena patinā saha.

114. Navena sukhadukkhena, porāṇam apidhīyati ;
Tasmā assakaraññāva, kīṭo piyataro mamāti.

Assakajātakam sattamam.

208. Susumārajātakam (2-6-8)

115. Alam metehi ambehi, jambūhi panasehi ca;
Yāni pāram samuddassa, varaṃ mayham udumbaro.

116. Mahatī vata te bondi, na ca paññā tadūpikā;
Susumāra vañcīto mesi, gaccha dāni yathāsukhanti.

Susumārajātakam aṭṭhamam.

209. Kukkuṭajātakam (2-6-9)

117. Diṭṭhā mayā vane rukkhā, assakaṇṇā vibhīṭakā ;
Na tāni evaṃ sakkanti, yathā tvam rukkhā sakkasi.

118. Purāṇakukkuṭo ayam, bhetvā pañjaramāgato;
Kusalo vāḷapāsānaṃ, apakkamati bhāsātīti.

Kukkuṭa jātakam navamaṃ.

210. Kandagalakajātakam (2-6-10)

119. Ambho ko nāma yaṃ rukkho, sinnapatto sakaṇṭako;
Yattha ekappahārena, uttamaṅgaṃ vibhijjitaṃ .

120. Acāri vatāyaṃ vitudaṃ vanāni, kaṭṭhaṅgarukkhesu asārakesu;
Athāsadā khadiraṃ jātasāraṃ , yatthabbhidā gaṇuḷo uttamaṅgan-
ti.

Kandagalaka jātakam dasamaṃ.

Natamaḍaḷhavaggo chaṭṭho.

Tassuddānaṃ –

Daḷhabandhana haṃsavaro ca puna, virūpakkha savitṭhaka mac-
chavaro;

Sakuruṅga saassaka ambavaro, puna kukkuṭako gaṇuḷena dasāti.

7. Bīraṇathambhavaggo

211. Somadattajātakam (2-7-1)

121. Akāsi yoggaṃ dhuvamappamatto, saṃvaccharaṃ bīraṇatham-
bhakasmim;

Byākāsi saññaṃ parisam vigayha, na niyyamo tāyati appa-
paññaṃ.

122.

Dvayaṃ yācanako tāta, somadatta nigacchati;
Alābhaṃ dhanalābhaṃ vā, evaṃ dhammā hi yācanāti.

Somadattajātakaṃ paṭhamam.

212. Ucchiṭṭhabhattajātakaṃ (2-7-2)

123.

Añño uparimo vaṇṇo, añño vaṇṇo ca heṭṭhimo;
Brāhmaṇī tveva pucchāmi, kiṃ heṭṭhā kiñca uppari.

124.

Ahaṃ naṭosmi bhaddante, bhikkhakosmi idhāgato;
Ayañhi koṭṭhamotiṇṇo, ayaṃ so yaṃ gavesasīti.

Ucchiṭṭhabhattajātakaṃ dutiyam.

213. Bharujātakaṃ (2-7-3)

125.

Isīnamantaram katvā, bharurājāti me sutam;
Ucchinno saha raṭṭhehi , sarājā vibhavaṅgato.

126.

Tasmā hi chandāgamanam, nappasaṃsanti paṇḍitā;
Aduṭṭhacitto bhāseyya, giram saccupasamhitanti.

Bharujātakaṃ tatiyam.

214. Puṇṇanadījātakaṃ (2-7-4)

127.

Puṇṇam nadiṃ yena ca peyyamāhu, jātam yavam yena ca guy-
hamāhu;
Dūram gatam yena ca avhayanti, so tyāgato handa ca bhuñja

brāhmaṇa.

128.

Yato maṃ saratī rājā, vāyasampi pahetave;
Hamsā koṅcā mayūrā ca , asatīyeva pāpiyāti.

Puṇṇanadījātakam catuttham.

215. Kacchapajātakam (2-7-5)

129.

Avadhī vata attānam, kacchapo byāharam giram ;
Suggahītasmiṃ kaṭṭhasmiṃ, vācāya sakiyāvadhī.

130.

Etampi disvā naravīriyasetṭha, vācam pamuñce kusalam nātive-
lam;
Passasi bahubhāṇena, kacchapaṃ byasanaṃ gatanti.

Kacchapajātakam pañcamaṃ.

216. Macchajātakam (2-7-6)

131.

Na māyamaggi tapati, na sūlo sādhutacchito;
Yañca maṃ maññate macchī, aññaṃ so ratiyā gato.

132.

So maṃ dahati rāgaggi, cittaṃ cūpatapeti maṃ;
Jālino muñcathāyirā maṃ, na kāme haññate kvacīti.

Macchajātakam chaṭṭham.

217. Seggujātakam (2-7-7)

133.

Sabbo loko attamano ahosi, akovidā gāmadhammassa seggu;
Komāri ko nāma tavajja dhammo, yaṃ tvaṃ gahitā pavane
parodasi.

134.

Yo dukkhaphuṭṭhāya bhaveyya tāṇaṃ, so me pitā dubbhi vane
karoti;

Sā kassa kandāmi vanassa majjhe, yo tāyitā so sahasaṃ karotīti.

Seggajātakam sattamaṃ.

218. Kūṭavāṇijajātakam (2-7-8)

135.

Saṭhassa sāṭheyyamidaṃ sucintitaṃ, paccoḍḍitaṃ paṭikūṭassa
kūṭaṃ;

Phālañce khādeyyuṃ mūsikā, kasmā kumāraṃ kulalā na har-
eyyuṃ.

136.

Kūṭassa hi santi kūṭakūṭā, bhavati cāpi nikatino nikatya;

Dehi puttanaṭṭha phālanatṭhassa phālaṃ, mā te puttamahāsi
phālanatṭhoti.

Kūṭavāṇijajātakam aṭṭhamaṃ.

219. Garahitajātakam (2-7-9)

137.

Hiraññaṃ me suvaṇṇaṃ me, esā rattiṃ divā kathā;

Dummedhānaṃ manussānaṃ, ariyadhammaṃ apassataṃ.

138.

Dve dve gahapatayo gehe, eko tattha amassuko;

Lambatthano veṇikato, atho aṅkitakaṇṇako;

Kīto dhanena bahunā, so taṃ vitudate jananti.

Garahitajātakam navamaṃ.

220. Dhammadhajajātakam (2-7-10)

139.

Sukhaṃ jīvitarūposi, raṭṭhā vivanamāgato;

So ekako rukkhamūle , kapaṇo viya jhāyasi.

140.

Sukhaṃ jīvitarūposmi, raṭṭhā vivanamāgato;

So ekako rukkhamūle, kapaṇo viya jhāyāmi;

Sataṃ dhammaṃ anussaraṃti.

Dhammadhajātakam dasamaṃ.

Bīraṇathambhavaggo sattamo.

Tassuddānaṃ –

Atha bīraṇathambhavarō ca naṭo, bharurājavaruttamaṇṇanadī;

Bahubhāṇi aggipavane mūsikā, sahalambatthano kapaṇena dasā-
ti.

8. Kāsāvavaggo

221. Kāsāvajātakam (2-8-1)

141.

Anikkasāvo kāsāvaṃ, yo vatthaṃ paridahissati ;

Apeto damasaccena, na so kāsāvamarahati.

142.

Yo ca vantakasāvassa, sīlesu susamāhito;

Upeto damasaccena, sa ve kāsāvamarahatīti.

Kāsāvajātakam paṭhamaṃ.

222. Cūlanandiyajātakam (2-8-2)

143.

Idaṃ tadācariyavaco, pārāsariyo yadabravi ;

Māsu tvam akari pāpaṃ, yaṃ tvam pacchā kataṃ tape.

144.

Yāni karoti puriso, tāni attani passati;

Kalyāṇakārī kalyāṇaṃ, pāpakārī ca pāpakaṃ;

Yādisaṃ vapate bījaṃ, tādīsaṃ harate phalanti.

Cūlanandiyajātakaṃ dutiyaṃ.

223. Puṭabhatajātakaṃ (2-8-3)

145.

Name namantassa bhaje bhajantaṃ, kiccānukubbassa kareyya
kiccaṃ;

Nānatthakāmassa kareyya atthaṃ, asambhajantampi na sambha-
jeyya.

146.

Caje cajantaṃ vanathaṃ na kayirā, apetacittena na sambhajeyya;

Dijo dumaṃ khīṇaphalanti ñatvā, aññaṃ samekkheyya mahā hi
lokoti.

Puṭabhatajātakaṃ tatiyaṃ.

224. Kumbhilajātakaṃ (2-8-4)

147.

Yassete caturo dhammā, vānarinda yathā tava;

Saccaṃ dhammo dhiti cāgo, diṭṭhaṃ so ativattati.

148.

Yassa cete na vijjanti, guṇā paramabhaddakā;

Saccaṃ dhammo dhiti cāgo, diṭṭhaṃ so nātivattatī.

Kumbhilajātakaṃ catutthaṃ.

225. Khantivaṇṇajātakaṃ (2-8-5)

149.

Atthi me puriso deva, sabbakiccesu byāvaṭo ;

Tassa cekoparādhatthi, tattha tvaṃ kinti maññasi.

150.

Amhākampatthi puriso, ediso idha vijjati;
Dullabho aṅgasampanno, khantirasmāka ruccatīti.

Khantivaṇṇajātakam pañcamam.

226. Kosiyajātakam (2-8-6)

151.

Kāle nikkhamanā sādhu, nākāle sādhu nikkhamo;
Akālena hi nikkhamma, ekakampi bahujjano;
Na kiñci attham joteti, dhaṅkasenāva kosiyam.

152.

Dhīro ca vidhividhānaññū, paresam vivarānugū;
Sabbāmitte vasīkatvā, kosiyova sukhī siyāti.

Kosiyajātakam chaṭṭham.

227. Gūthapāṇajātakam (2-8-7)

153.

Sūro sūrena saṅgamma, vikkantena pahārinā;
Ehi nāga nivattassu, kiṃ nu bhīto palāyasi;
Passantu aṅgamagadhā, mama tuyhañca vikkamam.

154.

Na tam pādā vadhissāmi, na dantehi na soṇḍiyā;
Mīlhenā tam vadhissāmi, pūti haññatu pūtināti.

Gūthapāṇajātakam sattamam.

228. Kāmanītajātakam (2-8-8)

155.

Tayo giriṃ antaram kāmayāmi, pañcālā kuruyo kekake ca ;
Tatuttariṃ brāhmaṇa kāmayāmi, tikiccha maṃ brāhmaṇa

kāmanītaṃ.

156.

Kaṇhāhidaṭṭhassa karonti heke, amanussapaviṭṭhassa karonti paṇḍitā;

Na kāmanītassa karoti koci, okkantasukkassa hi kā tikicchāti.

Kāmanītajātakam aṭṭhamam.

229. Palāyitajātakam (2-8-9)

157.

Gajaggameghehi hayaggamālibhi, rathūmijātehi sarābhivassebhi ;

Tharuggahāvaṭṭa dalhappahāribhi, parivāritā takkasilā samanta-to.

158.

Abhidhāvatha cūpadhāvatha ca , vividhā vinādītā vadantibhi;

Vattatajja tumulo ghoso yathā, vijjulatā jaladharassa gajjatoti .

Palāyitajātakam navamam.

230. Dutiyapalāyitajātakam (2-8-10)

159.

Dhajamaparimitam anantapāram, duppasahamḍhankehi sāgaramva ;

Girimivaanilena duppasayho , duppasaho ahamajjatādisena.

160.

Mā bāliyam vilapi na hissa tādisam, viḍayhase na hi labhase nisedhakam;

Āsajjasi gajamiva ekacārinam, yo tam padā naḷamiva pothayissatīti.

Dutiyapalāyitajātakam dasamam.

Kāsāvavaggo aṭṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Varavattavaco dumakhīṇaphalaṃ, caturodhammavaraṃ puri-
suttama;

Dhaṅkamaḡadhā ca tayogirināma, gajaggavaro dhajavarena
dasāti.

9. Upāhanavaggo

231. Upāhanajātakam (2-9-1)

161.

Yathāpi kītā purisassupāhanā, sukhasa atthāya dukhaṃ udabba-
he;

Ghammābhitattā thalasā papīlitā, tasseva pāde purisassa
khādare.

162.

Evameva yo dukkulīno anariyo, tammāka vijjañca sutañca
ādiya;

Tameva so tattha sutena khādati, anariyo vuccati dupāhanūpa-
moti .

Upāhanajātakam paṭhamam.

232. Viñāguṇajātakam (2-9-2)

163.

Ekacintito yamattho, bālo apariṇāyako;

Na hi khujjena vāmena, bhoti saṅgantarasi.

164.

Purisūsabham maññamānā, aham khujjamakāmayiṃ;

Soyaṃ saṃkuṭito seti, chinnatanti yathā viṇāti .

Viñāguṇajātakam dutiyam.

233. Vikaṇṇajātakam (2-9-3)

165.

Kāmaṃ yaḥiṃ icchasi tena gaccha, viddhosi mammamhi
vikaṇṇakena;

Hatosi bhattena suvāditenā , lolo ca macche anubandhamāno.

166.

Evampi lokāmiṣaṃ opatanto, vihaññatī cittavasānuvattī;

So haññati ñāṭisakhāna majjhe, macchānugo soriva suṃsumāroti

Vikaṇṇajātakam tatiyaṃ.

234. Asitābhūjātakam (2-9-4)

167.

Tvameva dānimakara , yaṃ kāmo byagamā tayi;

Soyaṃ appāṭisandhiko, kharachinnaṃva renukaṃ .

168.

Atricchaṃ atilobhena, atilobhamadena ca;

Evaṃ hāyati atthamhā, ahaṃva asitābhuyāti.

Asitābhūjātakam catuttham.

235. Vacchanakhajātakam (2-9-5)

169.

Sukhā gharā vacchanakha, sahiraññā sabhojanā;

Yattha bhutvā pivivā ca, sayeyyātha anussuko.

170.

Gharā nānīhamānassa, gharā nābhaṇato musā;

Gharā nādinnadaṇḍassa, paresaṃ anikubbato ;

Evaṃ chiddaṃ durabhisambhavaṃ , ko gharaṃ paṭipajjatīti.

Vacchanakhajātakam pañcamam.

236. Bakajātakam (2-9-6)

171. Bhaddako vatayaṃ pakkhī, dijo kumudasannibho;
Vūpasantehi pakkhehi, mandamandova jhāyati.

172. Nāssa sīlaṃ vijānātha, anaññāya pasamsatha;
Amhe dijo na pāleti, tena pakkhī na phandatīti.

Bakajātakam chaṭṭham.

237. Sāketajātakam (2-9-7)

173. Ko nu kho bhagavā hetu, ekacce idha puggale;
Atīva hadayaṃ nibbāti, cittañcāpi pasīdati.

174. Pubbeva sannivāsenā, paccuppannahitena vā;
Evaṃ taṃ jāyate pemaṃ, uppalaṃva yathodaketi.

Sāketajātakam sattamaṃ.

238. Ekapadajātakam (2-9-8)

175. Ingha ekapadaṃ tāta, anekatthapadassitaṃ ;
Kiñci saṅgāhikaṃ brūsi, yenatthe sādhayemase.

176. Dakkheyyekapadaṃ tāta, anekatthapadassitaṃ;
Tañca sīlena saññuttaṃ, khantiyā upapāditam;
Alaṃ mitte sukhāpetum, amittānaṃ dukhāya cāti.

Ekapadajātakam aṭṭhamam.

239. Haritamaṇḍūkajātakam (2-9-9)

177.

Āsīvisampi maṃ santaṃ, pavīṭṭhaṃ kumināmukhaṃ;
Ruccate haritāmātā, yaṃ maṃ khādanti macchakā.

178.

Vilumpateva puriso, yāvassa upakappati;
Yadā caññe vilumpanti, so vilutto vilumpatī .

Haritamaṇḍūkajātakam navamaṃ.

240. Mahāpiṅgalajātakam (2-9-10)

179.

Sabbo jano hiṃsito piṅgalena, tasmim̐ mate paccayā vedayanti;
Piyo nu te āsi akaṇhanetto, kasmā nu tvaṃ rodasi dvārapāla.

180.

Na me piyo āsi akaṇhanetto, bhāyāmi paccāgamanāya tassa;
Ito gato hiṃseyya maccurājaṃ, so hiṃsito āneyya puna idha.

181.

Daḍḍho vāhasahassehi, sitto ghaṭasatehi so;
Parikkhatā ca sā bhūmi, mā bhāyi nāgamissatī.

Mahāpiṅgalajātakam dasamaṃ.

Upāhanavaggo navamo.

Tassuddānam –

Varupāhana khujja vikaṇṇakako, asitābhuya pañcamavacchana-
kho;

Dija pemavaruttamaekapadam̐, kumināmukha piṅgalakena dasā-
ti.

10. Siṅgālavaggo

241. Sabbadāṭṭhijātakam (2-10-1)

182. Siṅgālo mānathaddho ca, parivārena atthiko;
Pāpuṇi mahatiṃ bhūmiṃ, rājāsī sabbadāṭṭhinam.

183. Evameva manussesu, yo hoti parivāravā;
So hi tattha mahā hoti, siṅgālo viya dāṭṭhinanti.

Sabbadāṭṭhijātakam paṭhamam.

242. Sunakhajātakam (2-10-2)

184. Bālo vatāyam sunakho, yo varattam na khādati;
Bandhanā ca pamuñceyya, asito ca gharam vaje.

185. Aṭṭhitam me manasmiṃ me, atho me hadaye katam;
Kālañca paṭikañkhāmi, yāva passupatū jano .

Sunakhajātakam dutiyam.

243. Guttilajātakam (2-10-3)

186. Sattatantiṃ sumadhuram, rāmaṇeyyam avācayim;
So maṃ raṅgamhi avheti, saraṇam me hohi kosiya.

187. Aham taṃ saraṇam samma , ahamācariyapūjako;
Na taṃ jayissati sisso, sissamācariya jessasīti.

Guttilajātakam tatiyam.

244. Vigaticchajātakam (2-10-4)

188.

Yaṃ passati na taṃ icchati, yañca na passati taṃ kiricchati;
Maññāmi ciraṃ carissati, na hi taṃ lacchati yaṃ sa icchati.

189.

Yaṃ labhati na tena tussati, yañca pattheti laddhaṃ hīleti;
Icchā hi anantagocarā, vigaticchāna namo karomaseti.

Vigaticcha jātakam catuttham.

245. Mūlapariyāyajātakam (2-10-5)

190.

Kālo ghasati bhūtāni, sabbāneva sahattanā;
Yo ca kālaghaso bhūto, sa bhūtapacaniṃ paci.

191.

Bahūni naraśīsāni, lomasāni brahāni ca;
Gīvāsu paṭimukkāni, kocidevettha kaṇṇavāti.

Mūlapariyāyajātakam pañcamam.

246. Bālovādajātakam (2-10-6)

192.

Hantvā chetvā vadhitvā ca, deti dānaṃ asaṅghato;
Edisaṃ bhattaṃ bhuñjamāno, sa pāpamupalimpati .

193.

Puttadārampi ce hantvā, deti dānaṃ asaṅghato;
Bhuñjamānopi sappañño, na pāpamupalimpatīti.

Bālovādajātakam chaṭṭham.

247. Pādañjalījātakam (2-10-7)

194.

Addhā pādañjalī sabbe, paññāya atirocati;
Tathā hi oṭṭham bhañjati, uttarim nūna passati.

195.

Nāyam dhammam adhammam vā, atthānatthañca bujjhati;
Aññatra oṭṭhanibbhogā, nāyam jānāti kiñcananti.

Pādañjalījātakam sattamaṃ.

248. Kiṃsukopamajātakam (2-10-8)

196.

Sabbehi kiṃsuko diṭṭho, kiṃnvettha vicikicchatha;
Na hi sabbesu ṭhānesu, sārathī paripucchito.

197.

Evaṃ sabbehi ñāṇehi, yesaṃ dhammā ajānitā;
Te ve dhammesu kaṅkhanti, kiṃsukasmimva bhātaroti.

Kiṃsukopamajātakam atthamaṃ.

249. Sālakajātakam (2-10-9)

198.

Eka puttako bhavissasi, tvañca no hessasi issaro kule;
Oroha dumasmā sālaka, ehi dāni gharakam vajemase.

199.

Nanu maṃ suhadayoti maññasi, yañca maṃ hanasi veḷuyatthi-
yā;
Pakkambavane ramāmase, gaccha tvam gharakam yathāsukhan-
ti.

Sālakajātakam navamaṃ.

250. Kapijātakam (2-10-10)

200.

Ayam isī upasamasamyame rato, sa tiṭṭhati sisirabhayena aṭṭito;
Handa ayam pavisatumam agārakam, vinetu sītam darathañca
kevalam.

201.

Nāyam isī upasamasamyame rato, kapī ayam dumavarasākhago-
caro;

So dūsako rosako cāpi jammo, sacevajemampi dūseyyagāranti .

Kapijātakam dasamam.

Siṅgālavaggo dasamo.

Tassuddānam –

Atha rājā siṅgālavaro sunakho, tathā kosiya icchati kālaghaso;

Atha dānavaroṭṭhapi sārathinā, punambavanañca sisirakapi dasā-
ti.

Atha vagguddānam –

Daḷhañca vaggam aparena santhavam, kalyānavaggāsadiso ca
rūhakam;

Natamdaḷha bīraṇathambhakam puna, kāsāvupāhana siṅgālake-
na dasāti.

Dukanipātam niṭṭhitam.

3. Tikanipāto

1. Saṅkappavaggo

251. Saṅkapparāgajātakam (3-1-1)

1.

Saṅkapparāgadhotena, vitakkanisitena ca;

Nālaṅkatena bhadrena , usukārākatena ca .

2. Na kaṇṇāyatamuttēna, nāpi morūpasevinā;
Tenamhi hadaye viddho, sabbaṅgaparidāhinā.
3. Āvedhañca na passāmi, yato ruhiramassave;
Yāva ayoniso cittaṃ, sayam me dukkhamābhatanti.

Saṅkapparāgajātakaṃ paṭhamam.

252. Tilamuṭṭhijātakaṃ (3-1-2)

4. Ajjāpi me taṃ manasi , yaṃ maṃ tvam tilamuṭṭhiyā;
Bāhāya maṃ gahetvāna, laṭṭhiyā anutālayi.
5. Nanu jīvite na ramasi, yenāsi brāhmaṇāgato;
Yaṃ maṃ bāhā gahetvāna, tikkhattuṃ anutālayi.
6. Ariyo anariyaṃ kubbantaṃ , yo daṇḍena nisedhati;
Sāsanaṃ taṃ na taṃ veraṃ, iti naṃ paṇḍitā vidūti.

Tilamuṭṭhijātakaṃ dutiyaṃ.

253. Maṇikaṇṭhajātakaṃ (3-1-3)

7. Mamannapānaṃ vipulaṃ ulāraṃ, uppajjatīmassa maṇissa hetu;
Taṃ te na dassaṃ atiyācakosi, na cāpi te assamamāgamissaṃ.
8. Susū yathā sakkharadhotapāṇī, tāsēsi maṃ selaṃ yācamāno;
Taṃ te na dassaṃ atiyācakosi, na cāpi te assamamāgamissaṃ.

9.

Na taṃ yāce yassa piyaṃ jigīse , desso hoti atiyācanāya;

Nāgo maṇiṃ yācito brāhmaṇena, adassanaṃyeva tadajjhagamā-
ti.

Maṇikaṇṭhajātakam tatiyaṃ.

254. Kuṇḍakakucchisindhavajātakam (3-1-4)

10.

Bhutvā tiṇaparighāsaṃ, bhutvā ācāmaṇḍakam;

Etaṃ te bhojanaṃ āsi, kasmā dāni na bhuñjasi.

11.

Yattha posam na jānanti, jātiyā vinayena vā;

Bahuṃ tattha mahābraṃhe, api ācāmaṇḍakam.

12.

Tvañca kho maṃ pajānāsi, yādisāyaṃ hayuttamo;

Jānanto jānamāgamma, na te bhakkhāmi kuṇḍakanti.

Kuṇḍakakucchisindhavajātakam catuttham.

255. Sukajātakam (3-1-5)

13.

Yāva so mattamaññāsi, bhojanasmiṃ vihaṅgamo;

Tāva addhānamāpādi, mātarañca aposayi.

14.

Yato ca kho bahutaram, bhojanaṃ ajjhavāhari ;

Tato tattheva saṃsīdi, amattaññū hi so ahu.

15.

Tasmā mattaññutā sādhu, bhojanasmiṃ agiddhatā ;

Amattaññū hi sīdanti, mattaññū ca na sīdareti.

Sukajātakam pañcamam.

256. Jarūdapānajātakam (3-1-6)

16. Jarūdapānaṃ khaṇamānā, vāṇijā udakatthikā;
Ajjhagamuṃ ayasaṃ lohaṃ , tipusīsaṅca vāṇijā;
Rajataṃ jātarūpaṅca, muttā veḷūriyā bahū.
17. Te ca tena asantuṭṭhā, bhiyyo bhiyyo akhāṇisum;
Te tatthāsīvisso ghorō, tejasī tejasā hani.
18. Tasmā khaṇe nātikhaṇe, atikhātaṃ hi pāpakam;
Khātena ca dhaṇaṃ laddhaṃ, atikhātena nāsitanti.

Jarūdapānajātakam chaṭṭham.

257. Gāmaṇicandajātakam (3-1-7)

19. Nāyaṃ gharānaṃ kusalo, lolo ayaṃ valīmukho;
Kataṃ kataṃ kho dūseyya, evaṃdhammamidaṃ kulaṃ.
20. Nayidaṃ cittavato lomaṃ, nāyaṃ assāsiko migo;
Siṭṭhaṃ me janasandhena, nāyaṃ kiṅci vijānati.
21. Na mātaraṃ pitaraṃ vā, bhātaraṃ bhaginiṃ sakaṃ;
Bhareyya tādiso poso, siṭṭhaṃ dasarathena meti.

Gāmaṇicanda jātakam sattamaṃ.

258. Mandhātuajātakam (3-1-8)

22. Yāvatā candimasūriyā, pariharanti disā bhanti virocanaḥ ;
Sabbeva dāsā mandhātu, ye pāṇā pathavissitā .

23. Na kahāpaṇavassena, titti kāmesu vijjati;
Appassādā dukhā kāmā, iti viññāya paṇḍito.
24. Api dibbesu kāmesu, ratim so nādhigacchati;
Taṇhakkhayarato hoti, sammāsambuddhasāvakoti.

Mandhātuḷātakam aṭṭhamam.

259. Tirīṭavacchajātakam (3-1-9)

25. Nayimassa vijjāmayamatthi kiñci, na bandhavo no pana te
sahāyo;
Atha kena vaṇṇena tirīṭavaccho , tedaṇḍiko bhuñjati ag-
gaṇḍam.
26. Āpāsu me yuddhaparājitassa, ekassa katvā vivanasmi ghore;
Pasārayī kicchagatassa paṇim, tenūdatārim dukhasampareto.
27. Etassa kiccena idhānupatto, vesāyino visayā jīvaloke;
Lābhāraho tāta tirīṭavaccho, dethassa bhogam yajathañca
yaññanti.

Tirīṭavacchajātakam navamam.

260. Dūtajātakam (3-1-10)

28. Yassatthā dūramāyanti, amittamapi yācituṃ;
Tassūdarassaham dūto, mā me kujjha rathesabha.
29. Yassa divā ca ratto ca, vasamāyanti māṇavā;
Tassūdarassaham dūto, mā me kujjha rathesabha.

30.

Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṃ, gavaṃ sahaṣṣaṃ saha puṅgav-
ena;

Dūto hi dūtassa kathaṃ na dajjaṃ, mayampi tasseva bhavāma
dūtāti.

Dūtajātakaṃ dasamaṃ.

Saṅkappavaggo paṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Usukāravaro tilamuṭṭhi maṇi, hayarāja vihaṅgama āsiviso;

Janasandha kahāpaṇavassa puna, tiriṭaṃ puna dūtavarena dasāti.

2. Padumavaggo

261. Padumajātakaṃ (3-2-1)

31.

Yathā kesā ca massū ca, chinnaṃ chinnaṃ virūhati;

Evaṃ rūhatu te nāsā, padumaṃ dehi yācito.

32.

Yathā sārādikaṃ bījaṃ, khetto vuttaṃ virūhati;

Evaṃ rūhatu te nāsā, padumaṃ dehi yācito.

33.

Ubhopi palapantete , api padmāni dassati;

Vajjuṃ vā te na vā vajjuṃ, natthi nāsāya rūhanā;

Dehi samma padumāni, ahaṃ yācāmi yācitoti.

Padumajātakaṃ paṭhamamaṃ.

262. Mudupāṇijātakaṃ (3-2-2)

34.

Pāṇi ce muduko cassa, nāgo cassa sukārīto;

Andhakāro ca vasseyya, atha nūna tadā siyā.

35. Analā mudusambhāsā, duppūrā tā nadīsamā;
Sīdanti naṃ viditvāna, ārakā parivajjaye.
36. Yaṃ etā upasevanti, chandasā vā dhanena vā;
Jātavedova saṃ ṭhānaṃ, khippaṃ anudahanti nanti.

Mudupāṇijātakam dutiyaṃ.

263. Cūḷapalobhanajātakam (3-2-3)

37. Abhijjamāne vārisimīṃ, sayam āgamma iddhiyā;
Missībhāvitthiyā gantvā, saṃsīdasi mahañṇave.
38. Āvaṭṭanī mahāmāyā, brahmacariyavikopanā;
Sīdanti naṃ viditvāna, ārakā parivajjaye.
39. Yaṃ etā upasevanti, chandasā vā dhanena vā;
Jātavedova saṃ ṭhānaṃ, khippaṃ anudahanti nanti.

Cūḷapalobhana jātakam tatiyaṃ.

264. Mahāpanādajātakam (3-2-4)

40. Panādo nāma so rājā, yassa yūpo suvañṇayo;
Tiriyaṃ soḷasubbedho , uddhamāhu saḥassadhā.
41. Saḥsakaṇḍo satageṇḍu , dhajāsu haritāmayo;
Anaccuṃ tattha gandhabbā, cha saḥsāni sattadhā.
42. Evametaṃ tadā āsi, yathā bhāsasi bhaddaji;

Sakko ahaṃ tadā āsiṃ, veyyāvaccakaro tavāti.

Mahāpanādaḥajātakam catuttham.

265. Khurappajātakam (3-2-5)

43.

Disvā khurappe dhanuvegānunne, khagge gahīte tikhiṇe teladhote;

Tasmiṃ bhayasmiṃ maraṇe viyūlḥe, kasmā nu te nāhu chambhitattam.

44.

Disvā khurappe dhanuvegānunne, khagge gahīte tikhiṇe teladhote;

Tasmiṃ bhayasmiṃ maraṇe viyūlḥe, vedaṃ alattham vipulam ulāram.

45.

So vedajāto ajjhabhaviṃ amitte, pubbeva me jīvitamāsi cattam;

Na hi jīvite ālayam kubbamāno, sūro kayirā sūrakiccaṃ kadācīti.

Khurappajātakam pañcamam.

266. Vātaggasindhavajātakam (3-2-6)

46.

Yenāsi kisiyā paṇḍu, yena bhattam na ruccati;

Ayam so āgato bhattā , kasmā dāni palāyasi.

47.

Sace paṇādikeneva, santhavo nāma jāyati;

Yaso hāyati itthīnam, tasmā tāta palāyaham .

48.

Yassassinam kule jātam, āgataṃ yā na icchati;

Socati cirarattāya, vātaggamiva bhaddalīti .

Vātaggasindhavajātakam chaṭṭham.

267. Kakkaṭakajātakam (3-2-7)

49. Siṅgīmigo āyatacakkhunetto, aṭṭhittaco vārisayo alomo;
Tenābhībhūto kapaṇam rudāmi, mā heva maṃ pāṇasamaṃ
jaheyya .
50. Ayya na taṃ jahissāmi, kuñjaram saṭṭhihāyanam ;
Pathabyā cāturantāya, suppiyo hosi me tuvaṃ.
51. Ye kuḷīrā samuddasmiṃ, gaṅgāya yamunāya ca;
Tesaṃ tvaṃ vārijo seṭṭho, muñca rodantiyā patinti.

Kakkaṭaka jātakam sattamaṃ.

268. Ārāmadūsakajātakam (3-2-8)

52. Yo ve sabbasametānam, ahuvā seṭṭhasammato;
Tassāyaṃ edisī paññā, kimeva itarā pajā.
53. Evameva tuvaṃ brahme, anaññāya vinindasi;
Katham mūlam adisvāna , rukkham jaññā patiṭṭhitam.
54. Nāham tumhe vinindāmi, ye caññe vānarā vane;
Vissasenova gārayho, yassatthā rukkharopakāti.

Ārāmadūsakajātakam aṭṭhamam.

269. Sujātajātakam (3-2-9)

55. Na hi vaṇṇena sampannā, mañjukā piyadassanā;
Kharavācā piyā hoti, asmim loke paramhi ca.

56. Nanu passasimaṃ kālīṃ, dubbaṇṇaṃ tilakāhataṃ;
Kokilaṃ saṇhavācena, bahūnaṃ pāṇinaṃ piyaṃ.

57. Tasmā sakhilavācassa, mantabhāṇī anuddhato;
Atthaṃ dhammaṅca dīpeti, madhuraṃ tassa bhāsitaṃ.

Sujātajātaṃ navamaṃ.

270. Ulūkajātaṃ (3-2-10)

58. Sabbehi kira ñātīhi, kosiyo issaro kato;
Sace ñātīhi anuññāto , bhaṇeyyāhaṃ ekavācikaṃ.

59. Bhaṇa samma anuññāto, atthaṃ dhammaṅca kevalaṃ;
Santi hi daharā pakkhī, paññavanto jutindharā.

60. Na me rucati bhaddaṃ vo , ulūkassābhisecanaṃ;
Akkuddhassa mukhaṃ passa, kathaṃ kuddho karissatīti.

Ulūkajātaṃ dasamaṃ.

Padumavaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Padumuttama nāgasirivhayano, sa-mahaṇṇava yūpa khurappava-
ro;

Atha bhaddalī kuñjara rukkhā puna, kharavāca ulūkavarena
dasāti.

3. Udapānavaggo

271. Udapānadūsakajātakam (3-3-1)

61. Āraññikassa isino, cirarattaṃ tapassino;
Kicchākataṃ udapānaṃ, kathaṃ samma avāhasi .
62. Esa dhammo siṅgālānaṃ, yaṃ pitvā ohadāmase;
Pitupitāmahaṃ dhammo, na taṃ ujjhātumarahasi.
63. Yesaṃ vo ediso dhammo, adhammo pana kīdiso;
Mā vo dhammaṃ adhammaṃ vā, addasāma kudācananti.

Udapānadūsakajātakam paṭhamam.

272. Byagghajātakam (3-3-2)

64. Yena mittena saṃsaggā, yogakkhemo vihiyyati;
Pubbevajjhābhavaṃ tassa, rukkhe akkhīva paṇḍito.
65. Yena mittena saṃsaggā, yogakkhemo pavaḍḍhati;
Kareyyattasamaṃ vuttiṃ, sabbakiccesu paṇḍito.
66. Etha byagghā nivattavho, paccupetha mahāvanaṃ;
Mā vanaṃ chindi nibyagghaṃ, byagghā māhesu nibbanāti.

Byagghajātakam dutiyam.

273. Kacchapajātakam (3-3-3)

67. Ko nu uddhitabhattova , pūrahatthova brāhmaṇo;
Kahaṃ nu bhikkhaṃ acari, kaṃ saddhaṃ upasaṅkami.

68. Ahaṃ kapismi dummedho, anāmāsāni āmasiṃ;
Tvaṃ maṃ mocaya bhaddante, mutto gaccheyya pabbataṃ.

69. Kacchapā kassapā honti, koṇḍañña honti makkaṭṭā;
Muñca kassapa koṇḍaññaṃ, kataṃ methunakaṃ tayāti.

Kacchapajātakaṃ tatiyaṃ.

274. Lolajātakaṃ (3-3-4)

70. Kāyaṃ balākā sikhinī, corī laṅghipitāmahā;
Oraṃ balāke āgaccha, caṇḍo me vāyaso sakhā.

71. Nāhaṃ balākā sikhinī, ahaṃ lolosmi vāyaso;
Akatvā vacanaṃ tuyhaṃ, passa lūnosmi āgato.

72. Punapāpajjasī samma, sīlañhi tava tādisaṃ;
Na hi mānusakā bhogā, subhuñjā honti pakkhināti.

Lolajātakaṃ catutthaṃ.

275. Rucirajātakaṃ (3-3-5)

73. Kāyaṃ balākā rucirā, kākanīḷasmimacchati;
Caṇḍo kāko sakhā mayhaṃ, yassa cetāṃ kulāvakaṃ.

74. Nanu maṃ samma jānāsi, dija sāmākabhojana;
Akatvā vacanaṃ tuyhaṃ, passa lūnosmi āgato.

75. Punapāpajjasī samma, sīlañhi tava tādisaṃ;

Na hi mānusakā bhogā, subhuñjā honti pakkhināti.

Rucirajātakam pañcamam.

276. Kurudhammajātakam (3-3-6)

76.

Tava saddhañca sīlañca, viditvāna janādhipa;
Vaṇṇam añjanavaṇṇena, kāliṅgasmim nimimhase .

77.

Annabhaccā cabhaccā ca, yodha uddissa gacchati;
Sabbe te appaṭikkhippā, pubbācariyavaco idam.

78.

Dadāmi vo brāhmaṇā nāgametaṃ, rājārahaṃ rājabhoggaṃ yasa-
ssinaṃ;

Alaṅkataṃ hemajālābhichannaṃ, sasārathim gacchatha yena
kāmantī.

Kurudhammajātakam chaṭṭham.

277. Romakajātakam (3-3-7)

79.

Vassāni paññāsa samādhikāni, vasimha selassa guhāya romaka;
Asaṅkamānā abhinibbutattā , hatthatta māyanti mamaṇḍajā
pure.

80.

Te dāni vakkaṅga kimatthamussukā, bhajanti aññaṃ girikanda-
raṃ dijā;

Na nūna maññanti mamaṃ yathā pure, cirappavutthā atha vā na
te ime.

81.

Jānāma taṃ na mayaṃ sampamūlhā , soyeva tvaṃ te maya-
masma nāññe;

Cittañca te asmim jane paduṭṭham, ājīvikā tena tamuttasāmāti.

Romakajātakam sattamaṃ.

278. Mahimsarājajātakam (3-3-8)

82. Kimattha mabhisandhāya, lahucittassa dubbhino ;
Sabbakāmadadasseva , imaṃ dukkhaṃ titikkhasi.

83. Siṅgena nihanāhetam, padasā ca adhiṭṭhaha;
Bhiyyo bālā pakujjheyyaṃ, no cassa paṭisedhako.

84. Mamevāyaṃ maññamāno, aññepevaṃ karissati;
Te naṃ tattha vadhissanti, sā me mutti bhavissatīti.

Mahimsarājajātakam aṭṭhamam.

279. Satapattajātakam (3-3-9)

85. Yathā māṇavako panthe, siṅgāliṃ vanagocarim;
Atthakāmaṃ pavedentiṃ , anattakāmāti maññati;
Anattakāmaṃ satapattaṃ, atthakāmoti maññati.

86. Evameva idhekacco, puggalo hoti tādiso;
Hitehi vacanaṃ vutto, paṭigaṇhāti vāmato.

87. Ye ca kho naṃ pasamsanti, bhayā ukkaṃsayanti vā ;
Tañhi so maññate mittam, satapattaṃva māṇavoti.

Satapattajātakam navamam.

280. Puṭadūsakajātakam (3-3-10)

88. Addhā hi nūna migarājā, puṭakammaṃ kovidō;

Tathā hi puṭaṃ dūseti, aññaṃ nūna karissati.

89.

Na me mātā vā pitā vā, puṭakamassa kovidō;
Kataṃ kataṃ kho dūsema, evaṃ dhammamidaṃ kulam.

90.

Yesaṃ vo ediso dhammo, adhammo pana kīdiso;
Mā vo dhammaṃ adhammaṃ vā, addasāma kudācananti.

Puṭadūsakajātakam dasamaṃ.

Udapānavaggo tatiyo.

Tassuddānaṃ –

Udapānavaram vanabyaggha kapi, sikhinī ca balāka ruciravaro;
Sujanādhiparomakadūsa puna, satapattavaro puṭakamma dasāti.

4. Abbhantaravaggo

281. Abbhantarajātakam (3-4-1)

91.

Abbhantaro nāma dumo, yassa dibyamidaṃ phalaṃ;
Bhutvā dohaḷinī nārī, cakkavattiṃ vijāyati.

92.

Tvampi bhadde mahesīsī, sā cāpi patino piyā;
Āharissati te rājā, idaṃ abbhantaram phalaṃ.

93.

Bhaturatthe parakkanto, yaṃ ṭhānamadhigacchati;
Sūro attapariccāgī, labhamāno bhavāmahanti.

Abbhantarajātakam paṭhamam.

282. Seyyajātakam (3-4-2)

94. Seyyaṃso seyyaso hoti, yo seyyamupasevati;
Ekena sandhiṃ katvāna, satam vajjhe amocayim.
95. Tasmā sabbena lokena, sandhiṃ katvāna ekato ;
Pecca saggaṃ nigaccheyya , idaṃ suṇātha kāsiyā .
96. Idaṃ vatvā mahārājā, kaṃso bārāṇasiggaho;
Dhanuṃ kaṇḍaṇca nikkhippa, saṃyamam ajjhupāgamīti.

Seyyajātakam dutiyam.

283. Vaḍḍhakīsūkarajātakam (3-4-3)

97. Varam varam tvam nihanam pure cari, asmim padese abhibhuyya sūkare;
So dāni eko byapagamma jhāyasi, balam nu te byaggha na cajja vijjati.
98. Ime sudam yanti disodisam pure, bhayaṭṭitā leṇagavesino puthu;
Te dāni saṅgamma vasanti ekato, yatthaṭṭhitā duppasahajjame mayā.
99. Namatthu saṅghāna samāgatānam, disvā sayam sakhya vadāmi abbhutam;
Byaggham migā yattha jiniṃsu dāṭhino, sāmaggiyā dāṭhabalesu muccareti.

Vaḍḍhakīsūkarajātakam tatiyam.

284. Sirijātakam (3-4-4)

100. Yaṃ ussukā saṅgharanti, alakkhikā bahuṃ dhanam;
Sippavanto asippā ca, lakkhivā tāni bhuñjati.
101. Sabbattha katapuññaṃ, aticcaññaṃ pāṇino;
Uppajjanti bahū bhogā, appanāyatanesupi.
102. Kukkuṭo maṇayo daṇḍo, thiyo ca puññalakkhaṇā;
Uppajjanti apāpassa, katapuññaṃ jantunoti.

Sirijātakam catuttham.

285. Maṇisūkarajātakam (3-4-5)

103. Dariyā satta vassāni, tiṃsamattā vasāmasa;
Haññaṃ maṇino ābham, iti no mantanam ahu.
104. Yāvatā maṇiṃ ghaṃsāma, bhiyyo vodāyate maṇi;
Idaṅca dāni pucchāma, kiṃ kiccaṃ idha maññaṃsi.
105. Ayaṃ maṇi veḷūriyo, akāco vimalo subho;
Nāssa sakkā siriṃ hantum, apakkamatha sūkarāti.

Maṇisūkara jātakam pañcamam.

286. Sālūkajātakam (3-4-6)

106. Mā sālūkassa pihayi, āturannāni bhuñjati;
Appossukko bhusam khāda, etaṃ dīghāyulakkhaṇam.

107. Idāni so idhāgantvā, atithī yuttasevako;
Atha dakkhasi sālūkamaṃ, sayantaṃ musaluttaraṃ.

108. Vikantaṃ sūkaraṃ disvā, sayantaṃ musaluttaraṃ;
Jaraggavā vicintesuṃ, varamhākaṃ bhusānivāti.

Sālūkajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

287. Lābhagarahajātakaṃ (3-4-7)

109. Nānummatto nāpisuṇo, nānaṭo nākutūhalo;
Mūlhesu labhate lābhaṃ, esā te anusāsani.

110. Dhiratthu taṃ yasalābhaṃ, dhanalābhañca brāhmaṇa;
Yā vutti vinipātena, adhammacaraṇena vā.

111. Api ce pattamādāya, anagāro paribbaje;
Esāva jīvikā seyyo , yā cādhammena esanāti.

Lābhagarahajātakaṃ sattamaṃ.

288. Macchuddānajātakaṃ (3-4-8)

112. Agghanti macchā adhikaṃ sahassaṃ, na so atthi yo imaṃ sadda-
aheyya;

Mayhañca assu idha satta māsā, ahampi taṃ macchuddānaṃ
kiṇeyyaṃ.

113. Macchānaṃ bhojanaṃ datvā, mama dakkhiṇamādisi;
Taṃ dakkhiṇaṃ sarantiyā, kataṃ apacitiṃ tayā.

114.

Paduṭṭhacittassa na phāti hoti, na cāpi taṃ devatā pūjayanti;
Yo bhātaraṃ pettikaṃ sāpateyyaṃ, avañcayī dukkaṭakam-
makārīti.

Macchuddānajātakam aṭṭhamam.

289. Nānāchandajātakam (3-4-9)

115.

Nānāchandā mahārāja, ekāgāre vasāmase;
Ahaṃ gāmavaraṃ icche, brāhmaṇī ca gavaṃ satam.

116.

Putto ca ājaññarathaṃ, kaññā ca maṇikuṇḍalam;
Yā cesā puñṇikā jammī, udukkhalambhikaṅkhati.

117.

Brāhmaṇassa gāmavaraṃ, brāhmaṇiyā gavaṃ satam;
Puttassa ājaññarathaṃ, kaññāya maṇikuṇḍalam;
Yañcetam puñṇikaṃ jammim, paṭipādehdukkhalanti.

Nānāchandajātakam navamam.

290. Sīlavīmaṃsakajātakam (3-4-10)

118.

Sīlam kireva kalyāṇam, sīlam loke anuttaram;
Passa ghoraviso nāgo, sīlavāti na haññati.

119.

Sohaṃ sīlam samādissam, loke anumataṃ sivaṃ;
Ariyavuttisamācāro, yena vuccati sīlavā.

120.

Ñātīnañca piyo hoti, mittesu ca virocati;
Kāyassa bhedaṃ sugatiṃ, upapajjati sīlavāti.

Sīlavīmamsakajātakam dasamaṃ.

Abbhantaravaggo catuttho.

Tassuddānaṃ –

Duma kaṃsavaruttamabyagghamigā, maṇayo maṇi sālukam-
avhayano;

Anusāsaniyopi ca macchavaro, maṇikuṇḍalakena kirena dasāti.

5. Kumbhavaggo

291. Surāghaṭajātakam (2-5-1)

121.

Sabbakāmadadaṃ kumbhaṃ, kuṭaṃ laddhāna dhuttako;
Yāva naṃ anupāleti, tāva so sukhamedhati.

122.

Yadā matto ca ditto ca, pamādā kumbhamabbhidā;
Tadā naggo ca pottho ca, pacchā bālo vihaññati.

123.

Evameva yo dhanam laddhā, pamatto paribhuñjati;
Pacchā tappati dummedho, kuṭaṃ bhitvāva dhuttakoti.

Surāghaṭa jātakam paṭhamam.

292. Supattajātakam (3-5-2)

124.

Bārāṇasyam mahārāja, kākarājā nivāsako ;
Asītiyā sahassehi, supatto parivārīto.

125.

Tassa dohaḷinī bhariyā, suphassā bhakkhitumicchati ;
Rañño mahānase pakkaṃ, paccaggham rājabhojanam.

126. Tesāhaṃ pahito dūto, rañño camhi idhāgato;
Bhattu apacitiṃ kummi, nāsāyamakaraṃ vaṇanti.

Supattajātakam dutiyam.

293. Kāyanibbindajātakam (3-5-3)

127. Phuṭṭhassa me aññatarena byādhinā, rogena bālham dukhitassa
ruppato;
Parisussati khippamidaṃ kaḷevaram, puppham yathā paṃsuni
ātape kataṃ.

128. Ajaññaṃ jaññasankhātam, asuciṃ sucisammataṃ;
Nānākuṇapaparipūram, jaññarūpaṃ apassato.

129. Dhiratthumam āturaṃ pūtikāyam, jegucchiyam assuciṃ
byādhidhammam;
Yatthappamattā adhimucchitā pajā, hāpenti maggaṃ sugatūpa-
pattiyāti.

Kāyanibbinda jātakam tatiyam.

294. Jambukhādakajātakam (3-5-4)

130. Koyam bindussaro vaggu, saravantāna muttamo;
Accuto jambusākhāya, moracchāpova kūjati.
131. Kulaputtova jānāti, kulaputtam pasamsitum;
Byagghacchāpasarīvaṇṇa, bhuñja samma dadāmi te.
132. Cirassam vata passāmi, musāvādī samāgate;
Vantādam kuṇapādañca, aññamaññaṃ pasamsaketi.

Jambukhādakajātakam catuttham.

295. Antajātakam (3-5-5)

133. Usabhasseva te khandho, sīhasseva vijambhitam;
Migarāja namo tyatthu, api kiñci labhāmase.
134. Kulaputtova jānāti, kulaputtam pasamsitum;
Mayūragīvasaṅkāsa, ito pariyāhi vāyasa.
135. Migānam siṅgālo anto, pakkhīnam pana vāyaso;
Eraṇḍo anto rukkhānam, tayo antā samāgatāti.

Antajātakam pañcamam.

296. Samuddajātakam (3-5-6)

136. Ko nāyam loṇatoyasmim, samantā paridhāvati;
Macche makare ca vāreti, ūmīsu ca vihaññāti.
137. Anantapāyī sakuṇo, atittoti disāsuto;
Samuddam pātumicchāmi, sāgaram saritam patim.
138. So ayam hāyati ceva, pūrate ca mahodadhi;
Nāssa nāyati pītanto, apeyyo kira sāgaroti.

Samuddajātakam chaṭṭham.

297. Kāmavilāpajātakam (3-5-7)

139. Ucce sakuṇa demāna, pattayāna vihaṅgama;
Vajjasi kho tvam vāmūrum, ciraṃ kho sā karissati .

140. Idam kho sã na jãnãti, asim sattiñca ođđitam;
Sã cañḍĩ kãhati kodham, tam me tapati no idam .

141. Esa uppalasannãho, nikkhañcussĩsakohitam ;
Kãsikañca mudum vattham, tappetu dhanikã piyãti .

Kãmavilãpajãtakam sattamam.

298. Udumbarajãtakam (3-5-8)

142. Udumbarã cime pakkã, nigrodhã ca kapitthanã;
Ehi nikkhama bhuñjassu, kim jighacchãya miyyasi.

143. Evañ so suhito hoti, yo vuđđhamapacãyati;
Yathãhamajja suhito, dumapakkãni mãsito.

144. Yam vanejo vanejassa, vañceyya kapino kapi;
Daharo kapi saddheyya, na hi jinno jarãkapiti.

Udumbarajãtakam aṭṭhamam.

299. Komãraputtajãtakam (3-5-9)

145. Pure tuvam silavatam sakãse, okkantikam kilasi assamamhi;
Karohare makkaṭiyãni makkaṭa, na tam mayam silavatam ramã-
ma.

146. Sutã hi mayham paramã visuddhi, komãraputtassa bahussutassa;
Mã dãni mam maññi tuvam yathã pure, jhãnãnuyutto viharãmi
ãvuso.

147. Sacepi selasmi vapeyya bījaṃ, devo ca vasse na hi taṃ virūḷhe ;
Sutā hi te sā paramā visuddhi, ārā tuvaṃ makkaṭa jhānabhūmi-
yāti.

Komāraputtajātakam navamaṃ.

300. Vakajātakam (3-5-10)

148. Parapāṇarodhā jīvanto, maṃsalohitabhojano;
Vako vataṃ samādāya, upapajji uposathaṃ.
149. Tassa sakko vataññāya, ajarūpenupāgami;
Vītatapo ajjhappatto, bhañji lohitapo tapaṃ.
150. Evameva idhekacce, samādānamhi dubbalā;
Lahuṃ karonti attānaṃ, vakova ajakāraṇāti.

Vakajātakam dasamaṃ.

Kumbhavaggo pañcamaṃ.

Tassuddānaṃ –

Varakumbha supattasirivhayano, sucisammata bindusaro cusab-
ho;
Saritaṃpati caṇḍi jarākapinā, atha makkaṭiyā vakakena dasāti.

Atha vagguddānaṃ –

Saṅkappo padumo ceva, udapānena tatiyaṃ;
Abbhantaram ghaṭabhedam, tikanipātamhilaṅkatanti.

Tikanipātam niṭṭhitam.

4. Catukkanipāto

1. Kāliṅgavaggo

301. Cūlakāliṅgajātakam (4-1-1)

1. Vivarathimāsam dvāram, nagaram pavisantu aruṇarājassa;
Sīhena susiṭṭhena, surakkhitam nandisenena.
2. Jayo kaliṅgānamasayhasāhinam, parājayo anayo assakānam;
Icceva te bhāsitam brahmacāri, na ujjubhūtā vitatham bhaṇanti.
3. Devā musāvādamupātivattā, saccam dhanam paramam tesu
sakka;
Tam te musā bhāsitam devarāja, kiṃ vā paṭicca maghavā mahinda.
4. Nanu te sutam brāhmaṇa bhaññamāne, devā na issanti purisaparakkamassa;
Damo samādhi manaso abhejjo , abyaggaṭā nikkamanañca kāle;
Daḷhañca viriyam purisaparakkamo ca, teneva āsi vijayo assakānanti.

Cūlakāliṅgajātakam paṭhamam.

302. Mahāassārohaḷātakam (4-1-2)

5. Adeyyesu dadam dānam, deyyesu nappavecchati;
Āpāsu byasanam patto, sahāyam nādhigacchati.
6. Nādeyyesu dadam dānam, deyyesu yo pavecchati;
Āpāsu byasanam patto, sahāyamadhigacchati.

7. Saññogasambhogavisesadassanaṃ, anariyadhammesu saṭṭhesu
nassati;
Katañca ariyesu ca ajjavesu, mahapphalaṃ hoti añumpi tādisu.

8. Yo pubbe katakalyāṇo, akā loke sudukkaraṃ;
Pacchā kayirā na vā kayirā, accantaṃ pūjanārahoti.

Mahāassārohaḥajātakaṃ dutiyaṃ.

303. Ekarājajātakaṃ (4-1-3)

9. Anuttare kāmaguṇe samiddhe, bhutvāna pubbe vasī ekarāja;
So dāni dugge narakamhi khitto, nappajjahe vaṇṇabalaṃ
purāṇaṃ.

10. Pubbeva khantī ca tapo ca mayhaṃ, sampatthitā dubbhisena
ahosi;
Taṃ dāni laddhāna kathaṃ nu rāja, jahe ahaṃ vaṇṇabalaṃ
purāṇaṃ.

11. Sabbā kirevaṃ pariniṭṭhitāni, yasassinaṃ paññavantaṃ visayha;
Yaso ca laddhā purimaṃ uḷāraṃ, nappajjahe vaṇṇabalaṃ
purāṇaṃ.

12. Panujja dukkhena sukhaṃ janinda, sukkena vā dukkhamasay-
hasāhi;
Ubhayattha santo abhinibbutattā, sukhe ca dukkhe ca bhavanti
tulyāti.

Ekarājajātakaṃ tatiyaṃ.

304. Daddarajātakam (4-1-4)

13. Imāni maṃ daddara tāpayanti, vācāduruttāni manussaloke;
Maṇḍūkabhakkhā udakantasevī, āsīvisaṃ maṃ avisā sapanti.
14. Sakā raṭṭhā pabbājito, aññaṃ janapadaṃ gato;
Mahantaṃ koṭṭhaṃ kayirātha, duruttānaṃ nidhetave.
15. Yattha posaṃ na jānanti, jātiyā vinayena vā;
Na tattha mānaṃ kayirātha, vasamaññātake jane.
16. Videsavāsaṃ vasato, jātavedasamenapi ;
Khamitabbaṃ sapaññaena, api dāsassa tajjīnti.

Daddarajātakam catuttham.

305. Sīlavīmaṃsanajātakam (4-1-5)

17. Natthi loke raho nāma, pāpakammaṃ pakubbato;
Passanti vanabhūtāni, taṃ bālo maññatī raho.
18. Ahaṃ raho na passāmi, suññaṃ vāpi na vijjati;
Yattha aññaṃ na passāmi, asuññaṃ hoti taṃ mayā.
19. Dujjacco ca sujacco ca, nando ca sukhaveḍḍhito ;
Vejjo ca addhuvasīlo ca, te dhammaṃ jahu matthikā.
20. Brāhmaṇo ca kathaṃ jahe, sabbadhammāna pāragū;
Yo dhammamanupāleti, dhitimā saccanikkamoti.

Sīlavīmaṃsanajātakam pañcamam.

306. Sujātajātakam (4-1-6)

21. Kimaṇḍakā ime deva, nikkhattā kaṃsamallake;
Upalohitakā vaggū, taṃ me akkhāhi pucchito.
22. Yāni pure tuvaṃ devi, bhaṇḍu nantakavāsīnī;
Ucchaṅgahatthā pacināsi, tassā te koliyaṃ phalaṃ.
23. Uḍḍayhate na ramati, bhogā vippajahanti taṃ ;
Tatthevimaṃ paṭinetha, yattha kolaṃ pacissati.
24. Honti hete mahārāja, iddhipattāya nāriyā;
Khama deva sujātāya, mässā kujjha rathesabhāti.

Sujātajātakam chaṭṭham.

307. Palāsajātakam (4-1-7)

25. Acetanaṃ brāhmaṇa assuṇantaṃ, jāno ajānantamimaṃ palāsaṃ;
Āraddhaviriyo dhuvaṃ appamatto, sukhasēyyaṃ pucchasi kissa
hetu.
26. Dūre suto ceva brahā ca rukkho, dese ṭhito bhūtanivāsārūpo;
Tasmā namassāmi imaṃ palāsaṃ, ye ceththa bhūtā te dhanassa
hetu.
27. So te karissāmi yathānubhāvaṃ, kataññutaṃ brāhmaṇa pek-
khamāno;
Kathañhi āgamma satam sakāse, moghāni te assu pariphanditāni.

28. Yo tindukarukkhasa paro pilakkho , parivārīto pubbayañño
ulāro;
Tassesa mūlasmiṃ nidhi nikhāto, adāyādo gaccha taṃ ud-
dharāhīti.

Palāsajātakam sattamaṃ.

308. Sakuṇajātakam (4-1-8)

29. Akaramhasa te kiccaṃ, yaṃ balaṃ ahuvamhase;
Migarāja namo tyatthu, apī kiñci labhāmase.
30. Mama lohītabhakkhasa, niccaṃ luddāni kubbato;
Dantantaragato santo, taṃ bahuṃ yampi jīvasi.
31. Akataññumakattāraṃ, katassa appaṭikāraṃ;
Yasmiṃ kataññutā natthi, nīratthā tassa sevānā.
32. Yassa sammukhaciṇṇena, mittadhammo na labbhati;
Anusūya manakkosaṃ, saṇikaṃ tamhā apakkameti.

Sakuṇajātakam aṭṭhamaṃ.

309. Chavakajātakam (4-1-9)

33. Sabbamidaṃ carimaṃ kataṃ , ubho dhammaṃ na passare;
Ubho pakatiyā cutā, yo cāyaṃ mantejjhāpeti ;
Yo ca maṇṇaṃ adhīyati.
34. Sālīnaṃ odanaṃ bhūñje, sucim māmsūpasecanaṃ;
Tasmā etaṃ na sevāmi, dhammaṃ isīhi sevitaṃ.

35. Paribbaja mahā loko , pacantaññepi pāṇino;
Mā taṃ adhammo ācarito, asmā kumbhamivābhida.

36. Dhiratthu taṃ yasalābhaṃ, dhanalābhañca brāhmaṇa;
Yā vutti vinipātena, adhammacaraṇena vāti.

Chavakajātakam navamaṃ.

310. Seyyajātakam (4-1-10)

37. Sasamuddapariyāyaṃ, mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ;
Na icche saha nindāya, evaṃ seyya vijānāhi.

38. Dhiratthu taṃ yasalābhaṃ, dhanalābhañca brāhmaṇa;
Yā vutti vinipātena, adhammacaraṇena vā.

39. Api ce pattamādāya, anagāro paribbaje;
Sāyeva jīvikā seyyo, yā cādhammena esanā.

40. Api ce pattamādāya, anagāro paribbaje;
Aññaṃ ahiṃsayam loke, api rajjena taṃ varanti.

Seyyajātakam dasamaṃ.

Kāliṅgavaggo paṭhamo.

Tassuddānam –

Vivarañca adeyya samiddhavaram, atha daddara pāpamahātira-
ho;

Atha koli palāsavarañca kara, carimaṃ sasamuddavarena dasāti.

2. Pucimandavaggo

311. Pucimandajātakam (4-2-1)

41. Uṭṭhehi cora kiṃ sesi, ko attho supanena te;
Mā taṃ gahesuṃ rājāno, gāme kibbisakārakam.
42. Yaṃ nu coraṃ gahessanti, gāme kibbisakārakam;
Kiṃ tattha pucimandassa, vane jātassa tiṭṭhato.
43. Na tvam assattha jānāsi, mama corassa cantaram;
Coram gahetvā rājāno, gāme kibbisakārakam;
Appenti nimbasūlasmim, tasmim me saṅkate mano.
44. Saṅkeyya saṅkitabbāni, rakkheyyānāgataṃ bhayaṃ;
Anāgatabhayā dhīro, ubho loke avekkhatīti.

Pucimandajātakam paṭhamam.

312. Kassapamandiyajātakam (4-2-2)

45. Api kassapa mandiyā, yuvā sapati hanti vā;
Sabbam taṃ khamate dhīro, paṇḍito taṃ titikkhati.
46. Sacepi santo vivadanti, khippam sandhīyare puna;
Bālā pattāva bhijjanti, na te samathamajjhagū.
47. Ete bhiyyo samāyanti, sandhi tesam na jīrati;
Yo cādhipannaṃ jānāti, yo ca jānāti desanaṃ.

48. Eso hi uttaritaro, bhāravaho dhuraddharo;
Yo paresādhipannānaṃ, sayamaṃ sandhātumarahatīti.

Kassapamandiyajātakamaṃ dutiyamaṃ.

313. Khantīvādījātakamaṃ (4-2-3)

49. Yo te hatthe ca pāde ca, kaṇṇanāsaṅca chedayi;
Tassa kujjha mahāvīra, mā raṭṭhamaṃ vinasā idamaṃ.

50. Yo me hatthe ca pāde ca, kaṇṇanāsaṅca chedayi;
Cīramaṃ jīvatu so rājā, na hi kujjhanti mādisā.

51. Ahū atītamaddhānaṃ , samaṇo khantidīpano;
Tamaṃ khantiyāyeva ṭhitamaṃ, kāsirājā achedayi.

52. Tassa kamma pharusassa, vipāko kaṭuko ahu;
Yamaṃ kāsirājā vedesi, nirayamhi samappitoti.

Khantīvādījātakamaṃ tatiyamaṃ.

314. Lohakumbhijātakamaṃ (4-2-4)

53. Dujjīvitamajīvimha, ye sante na dadamhase;
Vijjamānesu bhogesu, dīpamaṃ nākamha attano.

54. Saṭṭhi vassasahassāni, paripuṇṇāni sabbaso;
Niraye paccamānānaṃ, kadā anto bhavissati.

55. Natthi anto kuto anto, na anto paṭidissati;

Tadā hi pakataṃ pāpaṃ, mama tuyhañca mārisā .

56. Sohaṃ nūna ito gantvā, yoniṃ laddhāna mānusiṃ;
Vadaññū sīlasampanno, kāhāmi kusalaṃ bahunti.

Lohakumbhijātakam catuttham.

315. Sabbamaṃsalābhajātakam (4-2-5)

57. Pharusā vata te vācā, maṃsaṃ yācana ko asi ;
Kilomasadisī vācā, kilomaṃ samma dammi te.
58. Aṅgamaṃ manussānaṃ, bhātā loke pavuccati;
Aṅgassa sadisī vācā , aṅgaṃ samma dadāmi te.
59. Tātāti putto vadamāno, kampeti hadayaṃ pitu;
Hadayassa sadisī vācā, hadayaṃ samma dammi te.
60. Yassa gāme sakhā natthi, yathāraññaṃ tatheva taṃ;
Sabbassa sadisī vācā, sabbam samma dadāmi teti.

Sabbamaṃsalābhajātakam pañcamaṃ.

316. Sasapaṇḍitajātakam (4-2-6)

61. Satta me rohitā macchā, udakā thalamubbhatā;
Idaṃ brāhmaṇa me atthi, etaṃ bhutvā vane vasa.
62. Dussa me khetapālassa, rattibhattaṃ apābhattaṃ;
Maṃsasulā ca dve godhā, ekañca dadhivāraṃ;
Idaṃ brāhmaṇa me atthi, etaṃ bhutvā vane vasa.

63. Ambapakkam dakam sītam, sītacchāyā manoramā ;
Idam brāhmaṇa me atthi, etaṃ bhutvā vane vasa.

64. Na sasassa tilā atthi, na muggā napi taṇḍulā;
Iminā agginā pakkam, mamaṃ bhutvā vane vasāti.

Sasapaṇḍitajātakaṃ chaṭṭham.

317. Matarodanajātakaṃ (4-2-7)

65. Mataṃ mataṃ eva rodatha, na hi taṃ rodatha yo marissati;
Sabbepi sarīradhārino, anupubbena jahanti jīvitam.

66. Devamanussā catuppadā, pakkhigaṇā uragā ca bhogino;
Samhi sarīre anissarā, ramamānāva jahanti jīvitam.

67. Evaṃ calitaṃ asaṅghitaṃ, sukhadukkham manujesvapekkhiya;
Kanditaruditaṃ niratthakaṃ, kiṃ vo sokagaṇābhikīrare.

68. Dhuttā ca soṇḍā akatā, bālā sūrā ayogino ;
Dhīraṃ maññanti bāloti, ye dhammassa akovidāti.

Matarodanajātakaṃ sattamaṃ.

318. Kaṇaverajātakaṃ (4-2-8)

69. Yaṃ taṃ vasantasamaye, kaṇaveresu bhāṇusu;
Sāmaṃ bāhāya pīlesi, sā taṃ ārogyamabravi.

70. Ambho na kira saddheyyaṃ, yaṃ vāto pabbataṃ vahe;

Pabbatañce vahe vāto, sabbampi pathaviṃ vahe;
Yattha sāmā kālakatā , sā maṃ ārogyamabravi.

71.

Na ceva sā kālakatā, na ca sā aññamicchati;
Ekabhattikinī sāmā, tameva abhikaṅkhati.

72.

Asanthutaṃ maṃ cirasanthutena , nimīni sāmā adhuvaṃ dhuve-
na;
Mayāpi sāmā nimineyya aññaṃ, ito ahaṃ dūrataṃ gamissanti.

Kaṇaverajātakaṃ aṭṭhamam.

319. Tittirajātakaṃ (4-2-9)

73.

Susukhaṃ vata jīvāmi, labhāmi ceva bhuñjituṃ;
Paripantheva tiṭṭhāmi, kā nu bhante gatī mama.

74.

Mano ce te nappaṇamati, pakkhi pāpassa kammuno;
Abyāvaṭṭassa bhadrassa, na pāpamupalimpatī.

75.

Ñātako no nisinnoti, bahu āgacchate jano;
Paṭicca kammaṃ phusati, tasmīṃ me saṅkate mano.

76.

Na paṭicca kammaṃ phusati, mano ce nappadussati;
Appossukkassa bhadrassa, na pāpamupalimpatīti.

Tittirajātakaṃ navamam.

320. Succajajātakaṃ (4-2-10)

77.

Succajaṃ vata naccaji, vācāya adadaṃ girim;

Kim hitassa cajantassa, vācāya adada pabbataṃ.

78.

Yañhi kayirā tañhi vade, yaṃ na kayirā na taṃ vade;
Akarontaṃ bhāsamānaṃ, parijānanti paṇḍitā.

79.

Rājaputta namo tyatthu, sacce dhamme t̥hito casi;
Yassa te byasanaṃ patto, saccasmiṃ ramate mano.

80.

Yā daliddī daliddassa, aḍḍhā aḍḍhassa kittima ;
Sā hissa paramā bhariyā, sahiraññaṃ itthiyoti.

Succajājātakam dasamaṃ.

Pucimandavaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Atha cora sakassapa khantīvaro, dujjīvitatā ca varā pharusā;
Atha sasa matañca vasanta sukhaṃ, succajamvatanaccajinā ca
dasāti.

3. Kuṭidūsakavaggo

321. Kuṭidūsakajātakam (4-3-1)

81.

Manussasseva te sīsam, hatthapādā ca vānara;
Atha kena nu vaṇṇena, agāraṃ te na vijjati.

82.

Manussasseva me sīsam, hatthapādā ca siṅgila ;
Yāhu seṭṭhā manussesu, sā me paññaṃ na vijjati.

83.

Anavatṭhitacittassa, lahucittassa dubbhino ;
Niccaṃ addhavasīlassa, sukhabhāvo na vijjati.

84. So karassu ānubhāvaṃ, vītivattassu sīliyaṃ;
Sītavātaparittāṇaṃ, karassu kuṭavaṃ kapīti.

Kuṭidūsaka jātakam paṭhamam.

322. Duddubhajātakam (4-3-2)

85. Duddubhāyati bhaddante, yasmim̐ dese vasāmaham;
Ahampetaṃ na jānāmi, kimetaṃ duddubhāyati.

86. Beluvaṃ patitaṃ sutvā, duddubhanti saso javi;
Sasassa vacanaṃ sutvā, santattā migavāhinī.

87. Appatvā padaviññāṇaṃ, paraghosānusārino;
Panādaparamā bālā, te honti parapattiyā.

88. Ye ca sīlena sampannā, paññāyūpasame ratā;
Ārakā viratā dhīrā, na honti parapattiyāti.

Duddubhajātakam dutiyaṃ.

323. Brahmadatajātakam (4-3-3)

89. Dvayaṃ yācanaḥ rāja, brahmadatta nigacchati;
Alābham̐ dhanalābham̐ vā, evaṃ dhammā hi yācanā.

90. Yācanaṃ rodanaṃ āhu, pañcālānaṃ rathesabha;
Yo yācanaṃ paccakkhāti, tamāhu paṭirodanaṃ.

91. Mā maddasaṃsu rodantaṃ, pañcālā susamāgatā;

Tuvaṃ vā paṭirodantaṃ, tasmā icchāmaḥaṃ raho.

92.

Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṃ, gavaṃ sahasaṃ saha puṅgav-
ena;

Ariyo hi ariyassa kathaṃ na dajjā , sutvāna gāthā tava dhamma-
yuttāti.

Brahmadattajātakaṃ tatiyaṃ.

324. Cammasāṭakajātakaṃ (4-3-4)

93.

Kalyāṇarūpo vatayaṃ catuppado, subhaddako ceva supesalo ca;

Yo brāhmaṇaṃ jātimaṇṭūpapannaṃ, apacāyati meṇḍavaro yasa-
ssī.

94.

Mā brāhmaṇa ittaradassanena, vissāsamāpajji catuppadassa;

Daḥhappahāraṃ abhikaṅkhamāno , avasakkaṭī dassati sup-
pahāraṃ.

95.

Ūrutṭhi bhaggaṃ pavaṭṭito khāribhāro, sabbañca bhaṇḍaṃ
brāhmaṇassa bhinnaṃ;

Ubhopi bāhā paggayha kandati , abhidhāvatha haññate brah-
macārī.

96.

Evaṃ so nihato seti, yo apūjaṃ pasamsati ;

Yathāhamajja pahato, hato meṇḍena dummatīti.

Cammaṣāṭakajātakaṃ catutthaṃ.

325. Godharājajātakaṃ (4-3-5)

97.

Samaṇaṃ taṃ maññaṃāno, upagacchimasaññaṃtaṃ;

So maṃ daṇḍena pāhāsi, yathā assamaṇo tathā.

98. Kiṃ te jaṭāhi dummedha, kiṃ te ajinasāṭiyā;
Abbhantaraṃ te gahaṇaṃ, bāhiraṃ parimajjasi.
99. Ehi godha nivattassu, bhūñja sālīnamodanaṃ;
Telaṃ loṇaṇca me atthi, pahūtaṃ mayha pippali.
100. Esa bhiiyo pavekkhāmi, vammikaṃ sataporisaṃ;
Telaṃ loṇaṇca kittesi , ahitaṃ mayha pippalīti.

Godharājajātakaṃ pañcamaṃ.

326. Kakkārujātakaṃ (4-3-6)

101. Kāyena yo nāvahare, vācāya na musā bhaṇe;
Yaso laddhā na majjeyya, sa ve kakkārumarahati.
102. Dhammena vittameseyya, na nikatyā dhaṇaṃ hare;
Bhoge laddhā na majjeyya, sa ve kakkārumarahati.
103. Yassa cittaṃ ahāliddaṃ, saddhā ca avirāginī;
Eko sādumaṃ na bhūñjeyya, sa ve kakkārumarahati.
104. Sammukhā vā tirokkhā vā , yo sante na paribhāsati;
Yathāvādī tathākārī, sa ve kakkārumarahatīti.

Kakkārujātakaṃ chaṭṭhaṃ.

327. Kākavatījātakaṃ (4-3-7)

105. Vāti cāyaṃ tato gandho, yattha me vasatī piyā;

Dūre ito hi kākavatī , yattha me nirato mano.

106.

Kathaṃ samuddamatarī, kathaṃ atari kepukaṃ ;
Kathaṃ satta samuddāni, kathaṃ simbalimāruhi.

107.

Tayā samuddamatarim, tayā atari kepukaṃ ;
Tayā satta samuddāni, tayā simbalimāruhim.

108.

Dhiratthumaṃ mahākāyaṃ, dhiratthumaṃ acetanaṃ;
Yattha jāyāyahaṃ jāraṃ, āvahāmi vahāmi cāti.

Kākavatījātaṃ sattamaṃ.

328. Ananusociyajātaṃ (4-3-8)

109.

Bahūnaṃ vijjatī bhotī, tehi me kiṃ bhavissati;
Tasmā etaṃ na socāmi, piyaṃ sammillahāsiniṃ.

110.

Taṃ taṃ ce anusoceyya, yaṃ yaṃ tassa na vijjati;
Attānamanusoceyya, sadā maccuvasaṃ patāṃ.

111.

Na heva ṭhitaṃ nāsīnaṃ, na sayānaṃ na paddhagaṃ ;
Yāva byāti nimisati, tatrāpi rasatī vayo.

112.

Tatthattani vatappaddhe , vinābhāve asaṃsaye;
Bhūtaṃ sesaṃ dayitabbaṃ, vītaṃ ananusociyanti .

Ananusociyajātaṃ aṭṭhamaṃ.

329. Kāḷabāhujātakam (4-3-9)

113.

Yaṃ annapānassa pure labhāma, taṃ dāni sākhamigameva gacchati;

Gacchāma dāni vanameva rādha, asakkatā casma dhanañjayāya .

114.

Lābho alābho yaso ayaso ca, nindā pasamsā ca sukhañca dukkhaṃ;

Ete aniccā manujesu dhammā, mā soci kiṃ socasi poṭṭhapāda.

115.

Addhā tuvaṃ paṇḍitakosi rādha, jānāsi atthāni anāgatāni;

Kathaṃ nu sākhamigaṃ dakkhisāma , niddhāvitaṃ rājakulatova jammaṃ.

116.

Cāleti kaṇṇaṃ bhakuṭiṃ karoti, muhuṃ muhuṃ bhāyayate kumāre;

Sayameva taṃ kāhati kāḷabāhu, yenārakā ṭhassati annapānāti.

Kāḷabāhujātakam navamaṃ.

330. Sīlavīmaṃsajātakam (4-3-10)

117.

Sīlaṃ kireva kalyāṇaṃ, sīlaṃ loke anuttaraṃ;

Passa ghoraviso nāgo, sīlavāti na haññati.

118.

Yāvadevassahū kiñci, tāvadeva akhādisuṃ;

Saṅgamma kulalā loke, na hiṃsanti akiñcanaṃ.

119.

Sukhaṃ nirāsā supati, āsā phalavatī sukhā;

Āsaṃ nirāsaṃ katvāna, sukhaṃ supati piṅgalā.

120.

Na samādhiparo atthi, asmiṃ loke paramhi ca;
Na paraṃ nāpi attānaṃ, vihiṃsati samāhitoti.

Sīlavīmamsajātakaṃ dasamaṃ.

Kuṭidūsakavaggo tatiyo.

Tassuddānaṃ –

Samanussa -saduddubha-yācanaḥ, atha meṇḍavarutta-
ma-godhavarō;

Atha kāyasakepuka bhotīvaro, atha rādhasusīlavarena dasāti.

4. Kokilavaggo

331. Kokilajātakaṃ (4-4-1)

121.

Yo ve kāle asampatte, ativelam pabhāsati;
Evaṃ so nihato seti, kokilāyiva atrajo.

122.

Na hi satthaṃ sunisitaṃ, viṣaṃ halāhalāmiva ;
Evaṃ nikaṭṭhe pātetī, vācā dubbhāsītā yathā.

123.

Tasmā kāle akāle vā , vācaṃ rakkheyya paṇḍito;
Nātivelam pabhāseyya, api attasamamhi vā.

124.

Yo ca kāle mitaṃ bhāse, matipubbo vicakkhaṇo;
Sabbe amitte ādeti, supaṇṇo uragāmivāti.

Kokilajātakaṃ paṭhamaṃ.

332. Rathalaṭṭhijātakam (4-4-2)

125.

Api hantvā hato brūti, jetvā jitoti bhāsati;
Pubbavakkhāyino rāja, aññadatthu na saddahe.

126.

Tasmā paṇḍitajātiyo, suṇeyya itarassapi;
Ubhinnaṃ vacanaṃ sutvā, yathā dhammo tathā kare.

127.

Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, asaññato pabbajito na sādhu;
Rājā na sādhu anisammakārī, yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu.

128.

Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati;
Nisammakārino rāja, yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Rathalaṭṭhijātakam dutiyaṃ.

333. Pakkagodhajātakam (4-4-3)

129.

Tadeva me tvam vidito, vanamajjhe rathesabha;
Yassa te khaggabaddhassa, sannaddhassa tirīṭṭino;
Assatthadumasākhāya, pakkā godhā palāyatha.

130.

Name namantassa bhaje bhajantaṃ, kiccānukubbassa kareyya
kiccaṃ;
Nānatthakāmassa kareyya atthaṃ, asambhajantampi na sambha-
jeyya.

131.

Caje cajantaṃ vanathaṃ na kayirā, apetacittena na sambhajeyya;
Dijo dumaṃ khīṇaphalanti ñatvā, aññaṃ samekkhēyya mahā hi
loko.

132.

So te karissāmi yathānubhāvaṃ, kataññutaṃ khattiye pek-
khamāno;

Sabbañca te issariyaṃ dadāmi, yassicchasī tassa tuvaṃ dadāmīti.

Pakkagodhajātaṃ tatiyaṃ.

334. Rājovādajātaṃ (4-4-4)

133.

Gavaṃ ce taramānānaṃ, jimhaṃ gacchati puṅgavo;

Sabbā tā jimhaṃ gacchanti , nette jimhaṃ gate sati.

134.

Evameva manussesu, yo hoti seṭṭhasammato;

So ce adhammaṃ carati, pageva itarā pajā;

Sabbaṃ raṭṭhaṃ dukhaṃ seti, rājā ce hoti adhammiko.

135.

Gavaṃ ce taramānānaṃ, ujum gacchati puṅgavo;

Sabbā gāvī ujum yanti , nette ujum gate sati.

136.

Evameva manussesu, yo hoti seṭṭhasammato;

So sace dhammaṃ carati, pageva itarā pajā;

Sabbaṃ raṭṭhaṃ sukhaṃ seti, rājā ce hoti dhammikoti.

Rājovādajātaṃ catutthaṃ.

335. Jambukajātaṃ (4-4-5)

137.

Brahā pavaḍḍhakāyo so, dīghadāṭho ca jambuka;

Na tvaṃ tattha kule jāto, yattha gaṇhanti kuñjaraṃ.

138.

Asīho sīhamānena, yo attānaṃ vikubbati;

Kotthūva gajamāsajja, seti bhūmyā anutthunaṃ.

139.

Yasassino uttamapuggalassa, sañjātakhandhassa mahabbalassa;
Asamekkhiya thāmabalūpapattiṃ, sa seti nāgena hatoyaṃ jambuko.

140.

Yo cīdha kammaṃ kurute pamāya, thāmabbalaṃ attani saṃvid-
itvā;

Jappena mantena subhāsitena, parikkhavā so vipulaṃ jinātīti.

Jambukajātakam pañcamaṃ.

336. Brahāchattajātakam (4-4-6)

141.

Tiṇaṃ tiṇanti lapasi, ko nu te tiṇamāhari;

Kiṃ nu te tiṇakiccatthi, tiṇameva pabhāsasi.

142.

Idhāgamā brahmacārī, brahā chatto bahussuto;

So me sabbaṃ samādāya, tiṇaṃ nikkhippa gacchati.

143.

Evetam hoti kattabbaṃ, appena bahumicchata;

Sabbaṃ sakassa ādānaṃ, anādānaṃ tiṇassa ca. () 144.

Sīlavanto na kubbanti, bālo sīlāni kubbati;

Aniccasiṃhaṃ dussīlyam , kiṃ paṇḍiccaṃ karissatīti.

Brahāchattajātakam chaṭṭham.

337. Piṭhajātakam (4-4-7)

145.

Na te piṭhamadāyimhā , na pānaṃ napi bhojanaṃ;

Brahmacāri khamassu me, etaṃ passāmi accayaṃ.

146.

Nevābhisajjāmi na cāpi kuppe, na cāpi me appiyamāsi kiñci;

Athopi me āsi manovitaḅko, etādiso nūna kulassa dhammo.

147.

Esasmākaḅ kule dhammo, pitupitāmahō sadā;
Āsanaḅ udakaḅ pajjaḅ, sabbetaḅ nipadāmasē.

148.

Esasmākaḅ kule dhammo, pitupitāmahō sadā;
Sakkaccaḅ upatiṭṭhāma, uttamaḅ viya ñātakanti.

Pīṭhajātaḅ sattaḅ.

338. Thusajātaḅ (4-4-8)

149.

Viditaḅ thusaḅ undurānaḅ , viditaḅ pana taṅḅulaḅ;
Thusaḅ thusaḅ vivajjetvā, taṅḅulaḅ pana khādare.

150.

Yā mantanā araññasmiḅ, yā ca gāme nikaṅṅikā;
Yañcetaḅ iti cīti ca, etampi viditaḅ mayā.

151.

Dhammena kira jātassa, pitā puttassa makkaṭo;
Daharasseva santassa, dantehi phalamacchidā.

152.

Yametaḅ parisappasi , ajakāṅova sāsape;
Yopāyaḅ heṭṭhato seti , etampi viditaḅ mayāti.

Thusajātaḅ aṭṭhamaḅ.

339. Bāverujātaḅ (4-4-9)

153.

Adassanena morassa, sikhino mañjubhāṅino;
Kākaḅ tattha apūjesuḅ, maḅsena ca phalena ca.

154. Yadā ca sarasampanno, moro bāverumāgamā;
Atha lābho ca sakkāro, vāyasassa ahāyatha.
155. Yāva nuppajjatī buddho, dhammarājā pabhaṅkaro;
Tāva aññe apūjesuṃ, puthū samaṇabrāhmaṇe.
156. Yadā ca sarasampanno, buddho dhammaṃ adesayi;
Atha lābho ca sakkāro, titthiyānaṃ ahāyathāti.

Bāverujātakam navamam.

340. Visayhajātakam (4-4-10)

157. Adāsi dānāni pure visayha, dadato ca te khayadhammo ahosi;
Ito param ce na dadeyya dānaṃ, tiṭṭheyyuṃ te samyamantassa bhogā.
158. Anariyamariyena sahasanetta, suduggatenāpi akiccamāhu;
Mā vo dhanam taṃ ahu devarāja , yaṃ bhogahetu vijahemu saddham.
159. Yena eko ratho yāti, yāti tenāparo ratho;
Porānaṃ nihitam vattam, vattataññeva vāsava.
160. Yadi hessati dassāma, asante kiṃ dadāmase;
Evaṃbhūtāpi dassāma, mā dānaṃ pamadamhaseti.

Visayhajātakam dasamam.

Kokilavaggo catuttho.

Tassuddānaṃ –

Ativelapabhāsati jītavaro, vanamajjha rathesabha jimhagamo;
Atha jambu tiṇāsanapīṭhavarāṃ, atha taṇḍula mora visayha
dasāti.

5. Cūḷakuṇālavaggo

341. Kaṇḍarījātakāṃ (4-5-1)

161. Narānamārāmakarāsu nārisu, anekacittāsu aniggahāsu ca;
Sabbattha nāpītikarāpi ce siyā , na vissase titthasamā hi nāriyo.
162. Yaṃ ve disvā kaṇḍarīkinnarānaṃ , sabbitthiyo na ramanti agāre;
Taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā, aññaṃ disvā purisaṃ
pīṭhasappaṃ.
163. Bakassa ca bāvarikassa rañño, accantakāmānugatassa bhariyā;
Avācarī paṭṭhavasānugassa , kaṃ vāpi itthī nāticare tadaññaṃ.
164. Piṅgiyānī sabbalokissarassa, rañño piyā brahmadattassa bhariyā;
Avācarī paṭṭhavasānugassa, taṃ vāpi sā nājjhagā kāmakāminīti.

Kaṇḍarījātakāṃ paṭhamāṃ.

342. Vānarajātakāṃ (4-5-2)

165. Asakkhiṃ vata attānaṃ, uddhātum udakā thalaṃ;
Na dānāhaṃ puna tuyhaṃ, vasaṃ gacchāmi vārija.
166. Alamehi ambēhi, jambūhi panasehi ca;
Yāni pāraṃ samuddassa, varaṃ mayhaṃ udumbaro.
167. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, na khippamanubujjhati;

Amittavasamanveti, pacchā ca anutappati.

168.

Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, khippameva nibodhati;
Muccate sattusambādhā, na ca pacchānutappatīti.

Vānarajātakam dutiyaṃ.

343. Kuntinījātakam (4-5-3)

169.

Avasimha tavāgāre, niccam sakkatapūjitā;
Tvameva dānimakari, handa rāja vajāmaḥam.

170.

Yo ve kate paṭikate, kibbise paṭikibbise;
Evaṃ taṃ sammatī veraṃ, vasa kuntini māgamā.

171.

Na katassa ca kattā ca, metti sandhīyate puna;
Hadayaṃ nānujānāti, gacchaññeva rathesabha.

172.

Katassa ceva kattā ca, metti sandhīyate puna;
Dhīrānaṃ no ca bālānaṃ, vasa kuntini māgamāti.

Kuntinījātakam tatiyaṃ.

344. Ambajātakam (4-5-4)

173.

Yo nīliyaṃ maṇḍayati, saṇḍāsena vihaññati;
Tassa sā vasamanvetu, yā te ambe avāhari.

174.

Vīsaṃ vā pañcavīsaṃ vā, ūnatimsaṃ va jātiyā;
Tādisā pati mā laddhā , yā te ambe avāhari.

175.
Dīghaṃ gacchatu addhānaṃ, ekikā abhisārikā;
Sankete pati mā adda , yā te ambe avāhari.

176.
Alaṅkatā suvasanā, mālinī candanussadā;
Ekikā sayane setu, yā te ambe avāharīti.

Ambajātakam catuttham.

345. Gajakumbhajātakam (4-5-5)

177.
Vanaṃ yadaggi dahati, pāvako kaṇhavattanī;
Kathaṃ karosi pacalaka, evaṃ dandhaparakkamo.

178.
Bahūni rukkhachiddāni, pathabyā vivarāni ca;
Tāni ce nābhisambhoma, hoti no kālapariyāyo.

179.
Yo dandhakāle tarati, taraṇīye ca dandhati;
Sukkhapaṇṇaṃva akkamma, attham bhañjati attano.

180.
Yo dandhakāle dandheti, taraṇīye ca tārayi;
Sasīva rattim vibhajaṃ, tassattho paripūratīti.

Gajakumbhajātakam pañcamam.

346. Kesavajātakam (4-5-6)

181.
Manussindaṃ jahitvāna, sabbakāmasamiddhinam;
Kathaṃ nu bhagavā kesī, kappassa ramati assame .

182.
Sādūnī ramaṇīyāni, santi vakkhā manoramā;

Subhāsītāni kappassa, nārada ramayanti maṃ.

183.

Sālīnaṃ odanaṃ bhuñje, suciṃ maṃsūpasecanaṃ;
Kathaṃ sāmākanīvāraṃ, aloṇaṃ chādayanti taṃ.

184.

Sādum vā yadi vāsādum, appaṃ vā yadi vā bahum;
Vissattho yattha bhuñjeyya, vissāsaparamā rasāti.

Kesavajātakam chaṭṭhaṃ.

347. Ayakūṭajātakam (4-5-7)

185.

Sabbāyasaṃ kūṭamatippamāṇaṃ, paggayha yo tiṭṭhasi antalik-
khe;

Rakkhāya me tvaṃ vihito nusajja, udāhu me cetayase vadhāya.

186.

Dūto ahaṃ rājidha rakkhasānaṃ, vadhāya tuyhaṃ pahito-
hamasmi;

Indo ca taṃ rakkhati devarājā, tenuttamaṅgaṃ na te phālayāmi.

187.

Sace ca maṃ rakkhati devarājā, devānamindo maghavā sujam-
pati;

Kāmaṃ pisācā vinadantu sabbe, na santase rakkhasiyā pajāya.

188.

Kāmaṃ kandantu kumbhaṅḍā, sabbe paṃsupisācakā;

Nālaṃ pisācā yuddhāya, mahatī sā vibhiṃsikāti .

Ayakūṭajātakam sattamaṃ.

348. Araññajātakam (4-5-8)

189.

Araññā gāmaṃāgamma, kiṃsīlaṃ kiṃvataṃ ahaṃ;

Purisaṃ tāta seveyyaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito.

190.

Yo taṃ vissāsaye tāta, vissāsañca khameyya te;
Sussūsī ca titikkhī ca, taṃ bhajehi ito gato.

191.

Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭaṃ;
Urasīva patiṭṭhāya, taṃ bhajehi ito gato.

192.

Haliddirāgaṃ kopicittaṃ, purisaṃ rāgavirāgiṇaṃ;
Tādisaṃ tāta mā sevi, nimmanussampi ce siyāti.

Araññajātakaṃ aṭṭhamaṃ.

349. Sandhibhedajātakaṃ (4-5-9)

193.

Neva itthīsu sāmāññaṃ, nāpi bhakkhesu sārathi;
Athassa sandhibhedassa, passa yāva sucintitaṃ.

194.

Asi tikkhova maṃsamhi, pesuññaṃ parivattati;
Yatthūsabhañca sīhañca, bhakkhayanti migādhamā.

195.

Imaṃ so sayanaṃ seti, yamimaṃ passasi sārathi;
Yo vācaṃ sandhibhedassa, piṣuṇassa nibodhati.

196.

Te janā sukhamedhanti, narā saggagatāriva;
Ye vācaṃ sandhibhedassa, nāvabodhanti sārathīti.

Sandhibhedajātakaṃ navamaṃ.

350. Devatāpañhajātakam (4-5-10)

197.

Hanti hatthehi pādehi, mukhañca parisumbhati;
Sa ve rāja piyo hoti, kam tena tvābhipassasi .

198.

Akkosati yathākāmam, āgamañcassa icchati;
Sa ve rāja piyo hoti, kam tena tvābhipassasi.

199.

Abbhakkhāti abhūtena, alikenābhisāraye;
Sa ve rāja piyo hoti, kam tena tvābhipassasi.

200.

Haram annañca pānañca, vatthasenāsanāni ca;
Aññadatthuharā santā, te ve rāja piyā honti;
Kam tena tvābhipassasīti.

Devatāpañhajātakam dasamam.

Cūḷakuṇālavaggo pañcama.

Tassuddānam –

Narānam asakkhivasimhavarō, nīliyamaggivarañca puna;
Puna rasāyasakūṭavarō, tathārañña sārathi hanti dasāti.

Atha vagguddānam –

Kāliṅgam pucimandañca, kuṭidūsaka kokilā ;
Cūḷakuṇālavaggo so, pañcama suppakāsītōti.

Catukkanipātam niṭṭhitam.

5. Pañcakanipāto

1. Maṇikuṇḍalavaggo

351. Maṇikuṇḍalajātakaṃ (5-1-1)

1. Jīno rathassaṃ maṇikuṇḍale ca, putte ca dāre ca tatheva jīno;
Sabbesu bhogesu asesakesu , kasmā na santappasi sokakāle.
2. Pubbeva maccaṃ vijahanti bhogā, macco vā te pubbataraṃ
jahāti;
Asassatā bhogino kāmakāmi, tasmā na socāmahaṃ sokakāle.
3. Udeti āpūراتi veti cando, atthaṃ tapetvāna paleti sūriyo;
Viditā mayā sattuka lokadhammā, tasmā na socāmahaṃ soka-
kāle.
4. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, asaññato pabbajito na sādhu;
Rājā na sādhu anisammakārī, yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu.
5. Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati;
Nisammakārino rāja , yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Maṇikuṇḍalajātakaṃ paṭhamam.

352. Sujātajātakaṃ (5-1-2)

6. Kiṃ nu santaramānova, lāyitvā haritaṃ tiṇaṃ;
Khāda khādāti lapasi, gatasattaṃ jaraggavaṃ.
7. Na hi annena pānena, mato goṇo samuṭṭhahe;
Tvañca tucchaṃ vilapasi, yathā taṃ dummatī tathā.

8. Tatheva tiṭṭhati sīsam, hatthapādā ca vāladhi;
Sotā tatheva tiṭṭhanti , maññe goṇo samuṭṭhahe.
9. Nevayyakassa sīsañca , hatthapādā ca dissare;
Rudaṃ mattikathūpasmim, nanu tvaññeva dummati.
10. Ādittam vata maṃ santam, ghatasittamva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiñcam , sabbam nibbāpaye daram.
11. Abbahī vata me sallam, yamāsi hadayassitam ;
Yo me sokaparetassa, pitu sokaṃ apānudi.
12. Soham abbūḥsallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇava.
13. Evaṃ karonti sappaññā, ye honti anukampakā;
Vinivattenti sokamhā, sujāto pitaram yathāti.

Sujātajātakam dutiyam.

353. Venasākhajātakam (5-1-3)

14. Nayidaṃ niccam bhavitabbaṃ brahmadatta, khemaṃ subhik-
kham sukhatā ca kāye;
Atthaccaye mā ahu sampamūḥho, bhinnaplavo sāgarasseva
majjhe.
15. Yāni karoti puriso, tāni attani passati;
Kalyāṇakārī kalyāṇam, pāpakārī ca pāpakam;
Yādisam vapate bījam, tādisam harate phalam.

16. Idam tadācariyavaco, pārāsariyo yadabravi;
Mā su tvam akari pāpaṃ, yaṃ tvam pacchā kataṃ tape.
17. Ayameva so piṅgiya venasākho, yaṃhi ghātayaṃ khattiyānaṃ
sahassaṃ;
Alaṅkate candanasārānultite, tameva dukkhaṃ paccāgataṃ
mamaṃ.
18. Sāmā ca kho candanalittagattā , laṅghīva sobhañjanakassa ug-
gatā;
Adisvā kālaṃ karissāmi ubbariṃ, taṃ me ito dukkhataraṃ
bhavissatīti.

Venasākhajātakaṃ tatiyaṃ.

354. Urugajātakaṃ (5-1-4)

19. Urugova tacaṃ jīṇṇaṃ, hitvā gacchati saṃ tanuṃ;
Evaṃ sarīre nibbhoge, pete kālaṅkate sati.
20. Dayhamāno na jānāti, nātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gati.
21. Anavhito tato āgā, ananuññāto ito gato;
Yathāgato tathā gato, tattha kā paridevanā.
22. Dayhamāno na jānāti, nātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gati.
23. Sace rode kisā assaṃ, tassā me kiṃ phalaṃ siyā;
Ñātimittasuhajjānaṃ, bhiyyo no aratī siyā.

24. Ḍayhamāno na jānāti, ñātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gati.
25. Yathāpi dārako candamaṃ, gacchantamanurodati;
Evaṃ sampadamevetamaṃ, yo petamanusocati.
26. Ḍayhamāno na jānāti, ñātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gati.
27. Yathāpi udakakumbho, bhinno appaṭisandhiyo;
Evaṃ sampadamevetamaṃ, yo petamanusocati.
28. Ḍayhamāno na jānāti, ñātīnaṃ paridevitaṃ;
Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatīti.

Uragajātakamaṃ catutthamaṃ.

355. Ghaṭajātakamaṃ (5-1-5)

29. Aññe socanti rodanti, aññe assumukhā janā;
Pasannamukhavaṇṇosi, kasmā ghaṭa na socasi.
30. Nābbhatītaḥaro soko, nānāgatasukhāvaho;
Tasmā dhaṅka na socāmi, natthi soke dutīyatā .
31. Socamaṃ paṇḍu kiso hoti, bhattañcassa na rucatti;
Amittā sumanā honti, sallaviddhassa ruppato.
32. Gāme vā yadi vāraññe, ninne vā yadi vā thale;

Ṭhitam maṃ nāgamissati, evaṃ diṭṭhapado ahaṃ.

33.

Yassatā nālamakova, sabbakāmarasāharo;
Sabbāpi pathavī tassa, na sukhaṃ āvahissatīti.

Ghaṭajātakam pañcamam.

356. Koraṇḍiyajātakam (5-1-6)

34.

Eko araṇṇe girikandarāyam, paggayha paggayha silam pavec-
chasi ;
Punappunam santaramānarūpo, koraṇḍiya ko nu tava yidhattho.

35.

Ahañhimaṃ sāgara sevitantaṃ, samaṃ karissāmi yathāpi paṇi;
Vikiriya sānūni ca pabbatāni ca, tasmā silam dariyā pakkhipāmi.

36.

Nayimaṃ mahiṃ arahati paṇikappaṃ, samaṃ manusso karaṇāya
meko;
Maññāmimaññeva dariṃ jigīsam , koraṇḍiya hāhasi jīvalokaṃ.

37.

Sace ahaṃ bhūtheadharam na sakkā , samaṃ manusso karaṇāya
meko;
Evameva tvaṃ brahme ime manusse, nānādiṭṭhike nānayissasi te
.

38.

Saṅkhittarūpena bhavam mamattham, akkhāsi koraṇḍiya eva-
metaṃ;
Yathā na sakkā pathavī samāyam, kattuṃ manussena tathā
manussāti.

Koraṇḍiyajātakam chaṭṭham.

357. Laṭukikajātakam (5-1-7)

39.

Vandāmi taṃ kuñjara saṭṭhihāyanam, āraññakam yūthapatim
yasassim;

Pakkhehi taṃ pañjalikam karomi, mā me vadhī puttake dub-
balāya.

40.

Vandāmi taṃ kuñjara ekacārim, āraññakam pabbatasānugo-
caram;

Pakkhehi taṃ pañjalikam karomi, mā me vadhī puttake dub-
balāya;

41.

Vamissāmi te laṭukike puttakāni, kiṃ me tuvaṃ kāhasi dubbalā-
si;

Sataṃ sahasānipi tādisīnam, vāmena pādena papothayeyyam.

42.

Na heva sabbattha balena kiccaṃ, balañhi bālassa vadhāya hoti;

Karissāmi te nāgarājā anatthaṃ, yo me vadhī puttake dubbalāya.

43.

Kākañca passa laṭukikam, maṇḍūkam nīlamakkhikam;

Ete nāgaṃ aghātesuṃ, passa verassa verinam;

Tasmā hi veraṃ na kayirātha, appiyenapi kenacīti.

Laṭukikajātakam sattamaṃ.

358. Cūḷadhammapārajātakam (5-1-8)

44.

Ahameva dūsiyā bhūnahatā, rañño mahāpatāpassa;

Etaṃ muñcatu dhammapālam, hatthe me deva chedehi.

45.

Ahameva dūsiyā bhūnahatā, rañño mahāpatāpassa;

Etaṃ muñcatu dhammapālam, pāde me deva chedehi.

46. Ahameva dūsiyā bhūnahatā, rañño mahāpatāpassa;
Etaṃ muñcatu dhammapālaṃ, sīsaṃ me deva chedehi.
47. Na hi nūnimassa rañño, mittāmaccā ca vijjare suhadā;
Ye na vadanti rājānaṃ, mā ghātayi orasaṃ puttaṃ.
48. Na hi nūnimassa rañño, ñātī mittā ca vijjare suhadā;
Ye na vadanti rājānaṃ, mā ghātayi atrajaṃ puttaṃ.
49. Candanasārānulittā, bāhā chijjanti dhammapālassa;
Dāyādassa pathabyā, pāṇā me deva rujjhanṭīti.

Cūladhammapālajātakaṃ aṭṭhamaṃ.

359. Suvāṇṇamigajātakaṃ (5-1-9)

50. Vikkama re haripāda , vikkama re mahāmiga ;
Chinda vārattikaṃ pāsaṃ, nāhaṃ ekā vane rame.
51. Vikkamāmi na pāremi, bhūmiṃ sumbhāmi vegasā;
Daḷho vārattiko pāso, pādaṃ me parikantati.
52. Attharassu palāsāni, asiṃ nibbāha luddaka;
Paṭhamaṃ maṃ vadhitvāna, hana pacchā mahāmigaṃ.
53. Na me sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā, bhāsantiṃ mānusiṃ migiṃ ;
Tvañca bhadde sukhī hohi, eso cāpi mahāmigo.
54. Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātībhi;

Yathāhamajja nandāmi, muttaṃ disvā mahāmiganti.

Suvaṇṇamigajātakam navamaṃ.

360. Suyonandijātakam (5-1-10)

55.

Vāti gandho timirānaṃ, kusamuddo ca ghosavā;
Dūre ito suyonandī, tambakāmā tudanti maṃ.

56.

Kathaṃ samuddamatari, kathaṃ addakkhi sedumaṃ ;
Kathaṃ tassā ca tuyhañca, ahu sagga samāgamo.

57.

Kurukacchā payātānaṃ, vāñijānaṃ dhanesinaṃ;
Makarehi abhidā nāvā, phalakenāhamaplaviṃ.

58.

Sā maṃ saṅghena mudunā, niccaṃ candanagandhinī;
Aṅgena uddharī bhaddā, mātā puttaṃva orasaṃ.

59.

Sā maṃ annena pānena, vatthena sayanena ca;
Attanāpi ca mandakkhī, evaṃ tamba vijānāhīti.

Suyonandijātakam dasamaṃ.

Maṇikuṇḍalavaggo paṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Atha jinavaro haritaṃ tiṅako, atha bhinnaplavo uragova ghaṭo;
Dariyā puna kuñjara bhūnahatā, migamuttamasaggavarena dasā-
ti.

2. Vaṇṇārohavaggo

361. Vaṇṇārohajātakaṃ (5-2-1)

60. Vaṇṇārohena jātiyā, balanikkamanena ca;
Subāhu na mayā seyyo, sudāṭha iti bhāsasi.
61. Vaṇṇārohena jātiyā, balanikkamanena ca;
Sudāṭho na mayā seyyo, subāhu iti bhāsasi.
62. Evaṃ ce maṃ viharantaṃ, subāhu samma dubbhasi;
Na dānāhaṃ tayā saddhiṃ, saṃvāsamabhirocaye.
63. Yo paresaṃ vacanāni, saddaheyya yathātathaṃ;
Khippaṃ bhijjetha mittasmiṃ, verañca pasave bahuṃ.
64. Na so mitto yo sadā appamatto, bhedāsaṅkī randhamevānupassī;
Yasmiñca setī urasīva putto, sa ve mitto yo abhejjo parehīti.

Vaṇṇārohajātakaṃ paṭhamam.

362. Sīlavīmaṃsajātakaṃ (5-2-2)

65. Sīlaṃ seyyo sutam seyyo, iti me saṃsayo ahu;
Sīlameva sutā seyyo, iti me natthi saṃsayo.
66. Moghā jāti ca vaṇṇo ca, sīlameva kiruttamaṃ;
Sīlena anupetassa, sutenattho na vijjati.
67. Khattiyo ca adhammaṭṭho, vesso cādhammanissito;

Te pariccajjubho loke, upapajjanti duggatim.

68. Khattiyā brāhmaṇā vessā, suddā caṇḍālapukkusā;
Idha dhammaṃ caritvāna, bhavanti tidive samā.
69. Na vedā samparāyāya, na jāti nāpi bandhavā;
Sakañca sīlaṃ saṃsuddhaṃ, samparāyāya sukhāya cāti .

Sīlavīmaṃsajātakaṃ dutiyaṃ.

363. Hirijātakaṃ (5-2-3)

70. Hirim tarantaṃ vijigucchamaṇaṃ, tavāhamasmī iti
bhāsamānaṃ;
Seyyāni kammaṇi anādiyantaṃ, neso mamanti iti naṃ vijaññā.
71. Yañhi kayirā tañhi vade, yaṃ na kayirā na taṃ vade;
Akarontaṃ bhāsamānaṃ, pariṇanti paṇḍitā.
72. Na so mitto yo sadā appamatto, bhedāsaṅkī randhamevānupassī;
Yasmiñca setī urasīva putto, sa ve mitto yo abhejjo parehi.
73. Pāmojjakaraṇaṃ ṭhānaṃ, pasamsāvahanaṃ sukhaṃ;
Phalānisamso bhāveti, vahanto porisaṃ dhuraṃ.
74. Pavivekaraṃ pitvā, rasaṃ upasamassa ca;
Niddaro hoti nippāpo, dhammappītiraṃ pivanti.

Hirijātakaṃ tatiyaṃ.

364. Khajjopanakajātakam (5-2-4)

75. Ko nu santamhi pajjote, aggipariyesanam caram;
Addakkhi ratti khajjotam, jātavedam amaññatha.
76. Svassa gomayacuññāni, abhimattham tiñāni ca;
Viparītāya saññāya, nāsakkhi pajjaletave.
77. Evampi anupāyena, attham na labhate migo ;
Visānato gavam doham, yattha khīram na vindati.
78. Vividhehi upāyehi, attham papponti māṇavā;
Niggahena amittānam, mittānam paggahena ca.
79. Senāmokkhapalābhena , vallabhānam nayena ca;
Jagatiṃ jagatipālā, āvasanti vasundharanti.

Khajjopanakajātakam catuttham.

365. Ahituṇḍikajātakam (5-2-5)

80. Dhuttomhi samma sumukha, jūte akkharājito;
Harehi ambapakkāni, vīriyam te bhakkhayāmase.
81. Alikam vata mam samma, abhūtena pasamsasi;
Ko te suto vā diṭṭho vā, sumukho nāma makkato.
82. Ajjāpi me tam manasi , yam mam tvam ahituṇḍika;
Dhaññāpaṇam pavisitvā, matto chātam hanāsi mam.

83. Tāhaṃ saraṃ dukkhaseyyaṃ, api rajjampi kāraye;
Nevāhaṃ yācito dajjaṃ, tathā hi bhayatajjito.

84. Yañca jaññā kule jātaṃ, gabbhe tittaṃ amacchariṃ;
Tena sakhiñca mittañca, dhīro sandhātumarahaṭṭi.

Ahituṇḍikajātakaṃ pañcamam.

366. Gumbiyajātakaṃ (5-2-6)

85. Madhuvaṇṇaṃ madhurasam, madhugandham visaṃ ahu;
Gumbiyo ghāsamesāno, araññe odahī visaṃ.

86. Madhu iti maññamānā , ye taṃ visamakhādisuṃ ;
Tesaṃ taṃ kaṭukaṃ āsi, maraṇaṃ tenupāgamuṃ.

87. Ye ca kho paṭisaṅkhāya, visaṃ taṃ parivajjayuṃ;
Te āturesu sukhitā, dayhamānesu nibbutā.

88. Evameva manussesu, visaṃ kāmā samohitā;
Āmisam bandhanañcetaṃ, maccuveso guhāsayo.

89. Evameva ime kāme, āturā paricārike ;
Ye sadā parivajjenti, saṅgaṃ loke upaccagunti.

Gumbiyajātakaṃ chaṭṭham.

367. Sāliyajātakaṃ (5-2-7)

90. Yvāyaṃ sāliya chāpoti, kaṇhasappaṃ agāhayi;

Tena sappenayaṃ daṭṭho, hato pāpānusāsako.

91.

Ahantāra mahantāraṃ, yo naro hantumicchati;

Evaṃ so nihato seti, yathāyaṃ puriso hato.

92.

Ahantāra maghātentaṃ, yo naro hantumicchati;

Evaṃ so nihato seti, yathāyaṃ puriso hato.

93.

Yathā paṃsumuṭṭhiṃ puriso, paṭivātaṃ paṭikkhipe;

Tameva so rajo hanti, tathāyaṃ puriso hato.

94.

Yo appaduṭṭhassa narassa dussati, suddhassa posassa anaṅgaṇassa;

Tameva bālaṃ pacceti pāpaṃ, sukhumo rajo paṭivātaṃva khittoti.

Sāliyajātakam sattamaṃ.

368. Tacasārajātakam (5-2-8)

95.

Amittahatthatthagatā , tacasārasamappitā;

Pasannamukhavaṇṇāṭṭha, kasmā tumhe na socatha.

96.

Na socanāya paridevanāya, atthova labbho api appakopi;

Socantameṇaṃ dukhitaṃ veditvā, paccatthikā attamaṇā bhavanti.

97.

Yato ca kho paṇḍito āpadāsu, na vedhatī atthavinicchayaññū;

Paccatthikāssa dukhitā bhavanti, disvā mukhaṃ avikāraṃ purāṇaṃ.

98.

Jappena mantena subhāsitena, anuppadānena paveniyā vā;

Yathā yathā yattha labhetha atthaṃ, tathā tathā tattha parak-
kameyya.

99.

Yato ca jāneyya alabbhaneyyo, mayā va aññena vā esa attho;
Asocamāno adhivāsayeyya, kammaṃ daḷhaṃ kinti karomi dānī-
ti.

Tacasārajātakam aṭṭhamam.

369. Mittavindakajātakaṃ (5-2-9)

100.

Kyāhaṃ devānamakaraṃ, kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayā;
Yaṃ me sirasmiṃ ohacca , cakkam bhamati matthake.

101.

Atikkamma ramaṇakaṃ, sadāmattañca dūbhakaṃ;
Brahmattarañca pāsādaṃ, kenatthena idhāgato.

102.

Ito bahutarā bhogā, atra maññe bhavissare;
Iti eṭāya saññāya, passa maṃ byasanaṃ gataṃ.

103.

Catubbhi aṭṭhajjhagamā, aṭṭhāhipi ca soḷasa;
Soḷasāhi ca bāttiṃsa, atricchaṃ cakkamāsado;

Icchāhatassa posassa, cakkam bhamati matthake.

104.

Uparivisālā duppūrā, icchā visaṭagāminī ;
Ye ca taṃ anugijjhanti, te honti cakkadhārinoti.

Mittavindakajātakaṃ navamam.

370. Palāsajātakam (5-2-10)

105.

Haṃso palāsamavaca, nigrodho samma jāyati;
Aṅkasmim te nisinnova, so te mammāni checchati .

106.

Vaḍḍhatāmeva nigrodho, paṭiṭṭhassa bhavāmahaṃ;
Yathā pitā ca mātā ca , evaṃ me so bhavissati.

107.

Yaṃ tvam aṅkasmim vaḍḍhesi, khīrarukkham bhayānakam;
Āmanta kho taṃ gacchāma, vuḍḍhi massa na ruccati.

108.

Idāni kho maṃ bhāyeti, mahānerunidassanam;
Haṃsassa anabhiññāya, mahā me bhayamāgatam.

109.

Na tassa vuḍḍhi kusalappasatthā, yo vaḍḍhamāno ghasate pa-
tiṭṭham;
Tassūparodham parisankamāno, patārayī mūlavadhāya dhīroti.

Palāsajātakam dasamaṃ.

Vaññārohavaggo dutiyo .

3. Aḍḍhavaggo

371. Dīghītikosalajātakam (5-3-1)

110.

Evaṃbhūtassa te rāja, āgatassa vase mama;
Atthi nu koci pariyāyo, yo taṃ dukkhā pamocaye.

111.

Evaṃbhūtassa me tāta, āgatassa vase tava;
Natthi no koci pariyāyo, yo maṃ dukkhā pamocaye.

112. Nāññaṃ sucaritaṃ rāja, nāññaṃ rāja subhāsitaṃ;
Tāyate maraṇakāle, evamevitarāṃ dhanāṃ.

113. Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me;
Ye ca taṃ upanayhanti, veraṃ tesāṃ na sammati.

114. Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me;
Ye ca taṃ nupanayhanti, veraṃ tesūpasammati.

115. Na hi verena verāni, sammantīdha kudācanaṃ;
Averena ca sammanti, esa dhammo sanantanoti.

Dīghītikosalajātakaṃ paṭhamāṃ.

372. Migapotakajātakaṃ (5-3-2)

116. Agārā paccupetassa, anagārassa te sato;
Samaṇassa na taṃ sādhu, yaṃ petamanusocasi.

117. Saṃvāsena have sakka, manussassa migassa vā;
Hadaye jāyate pemaṃ, na taṃ sakkā asocituṃ.

118. Mataṃ marissaṃ rodanti, ye rudanti lapanti ca;
Tasmā tvam isi mā rodi, roditaṃ moghamāhu santo.

119. Roditena have brahme, mato peto samuṭṭhahe;
Sabbe saṅgama rodāma, aññaṃaññaṃ nātake.

120. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ, ghatasittaṃva pāvakaṃ;

Vārinā viya osiñcaṃ, sabbam nibbāpaye daram.

121.

Abbahī vata me sallam, yamāsi hadayassitam;

Yo me sokaparetassa, puttasokaṃ apānudi.

122.

Soham abbūlhasallosmi, vītasoko anāvilo;

Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna vāsavāti.

Migapotakajātakam dutiyam.

373. Mūsikajātakam (5-3-3)

123.

Kuhiṃ gatā kattha gatā, iti lālappatī jano;

Ahameveko jānāmi, udapāne mūsikā hatā.

124.

Yañcetam iti cīti ca, gadrabhova nivattasi;

Udapāne mūsikam hantvā, yavam bhakkhetumicchasi.

125.

Daharo cāsi dummedha, paṭhamuppattiko susu;

Dīghañcetam samāsajja , na te dassāmi jīvitam.

126.

Nāntalikkhabhavanena, nāṅgaputtapinena vā;

Puttena hi patthayito, silokehi pamocito.

127.

Sabbam sutamadhīyetha, hīnamukkaṭṭhamajjhimam;

Sabbassa attham jāneyya, na ca sabbam payojaye;

Hoti tādisako kālo, yattha atthāvaham sutanti.

Mūsikajātakam tatiyam.

374. Cūḷadhanuggahajātakam (5-3-4)

128.

Sabbaṃ bhaṇḍaṃ samādāya, pāraṃ tiṇṇosi brāhmaṇa;
Paccāgaccha lahuṃ khippaṃ, mampi tārehi dānito .

129.

Asanthutaṃ maṃ cirasanthutena, nimīni bhotī addhavaṃ dhuve-
na;
Mayāpi bhotī nimineyya aññaṃ, ito ahaṃ dūrataṃ gamissaṃ.

130.

Kāyaṃ eḷagalāgumbe , karoti ahuhāsiyaṃ;
Nayīdha naccagītaṃ vā , tāḷaṃ vā susamāhitaṃ;
Anamhikāle susoṇi , kiṃ nu jagghasi sobhane .

131.

Siṅgāla bāla dummedha, appapaññosi jambuka;
Jīno macchañca pesiñca, kapaṇo viya jhāyasi.

132.

Sudassaṃ vajjamaññesaṃ, attano pana duddasaṃ;
Jīnā patiñca jārañca, maññe tvaññeva jhāyasi.

133.

Evametaṃ migarāja, yathā bhāsasi jambuka;
Sā nūnāhaṃ ito gantvā, bhattu hessaṃ vasānugā.

134.

Yo hare mattikaṃ thālaṃ, kaṃsathālampi so hare;
Katañceva tayā pāpaṃ, punapevaṃ karissasīti.

Cūḷadhanuggahajātakam catuttham.

375. Kapotajātakam (5-3-5)

135.

Idāni khomhi sukhito arogo, nikkaṇṭako nippatito kapoto;

Kāhāmi dānī hadayassa tuṭṭhiṃ, tathāhimam maṃsasākam bale-
ti.

136.

Kāyaṃ balākā sikhino, corī laṅhipitāmahā;
Oraṃ balāke āgaccha, caṇḍo me vāyaso sakhā.

137.

Alañhi te jagghitāye, mamaṃ disvāna edisaṃ;
Vilūnaṃ sūdaputtana, piṭṭhamaṇḍena makkhitam.

138.

Sunhāto suvilittosi, annapānena tappito;
Kaṅṭhe ca te veḷuriyo, agamā nu kajaṅgalaṃ.

139.

Mā te mitto amitto vā, agamāsi kajaṅgalaṃ;
Piñchāni tattha lāyivā, kaṅṭhe bandhanti vaṭṭanaṃ.

140.

Punapāpajjasī samma, sīlañhi tava tādisaṃ;
Na hi mānusakā bhogā, subhuñjā honti pakkhināti.

Kapotajātakam pañcamam.

Aḍḍhavaggo tatiyo.

Tassuddānam –

Atha vaṇṇa sasīla hiri labhate, sumukhā visa sāḷiyamittavaro;
Atha cakka palāsa sarāja sato, yava bāla kapotaka pannarasāti.

Atha vagguddānam –

Jīnañca vaṇṇam asamamvaguppari, sudesitā jātakanti santi vīsati
;

Mahesino brahmacarittamutta-mavoca gāthā atthavatī subyañ-
janāti.

6. Chakkanipāto

1. Avāriyavaggo

376. Avāriyajātakam (6-1-1)

1. Māsu kujjha bhūmipati, māsu kujjha rathesabha;
Kuddham appaṭikujjhanto, rājā raṭṭhassa pūjito.
2. Gāme vā yadi vāraññe, ninne vā yadi vā thale;
Sabbattha anusāsāmi, māsu kujjha rathesabha.
3. Avāriyapitā nāma, ahu gaṅgāya nāviko;
Pubbe janaṃ tāretvāna, pacchā yācati vetanaṃ;
Tenassa bhaṇḍanaṃ hoti, na ca bhogehi vaḍḍhati.
4. Atiṇṇaṃyeva yācassu, apāraṃ tāta nāvika;
Añño hi tiṇṇassa mano, añño hoti pāresino .
5. Gāme vā yadi vāraññe, ninne vā yadi vā thale;
Sabbattha anusāsāmi, māsu kujjhittha nāvika.
6. Yāyevānusāsaniyā, rājā gā mavaraṃ adā;
Tāyevānusāsaniyā, nāviko paharī mukhaṃ.
7. Bhattaṃ bhinnaṃ hatā bhariyā, gabbho ca patito chamā;
Migova jātarūpena, na tenatthaṃ abandhi sūti .

377. Setaketujātakam (6-1-2)

8. Mā tāta kujjhi na hi sādhu kodho, bahumpi te aditṭhamassutañca;
Mātā pitā disatā setaketu, ācariyamāhu disatam pasatthā.
9. Agārino annadapānavatthadā , avhāyikā tampi disam vadanti;
Esā disā paramā setaketu, yam patvā dukkhī sukhino bhavanti.
10. Kharājīnā jaṭilā paṅkadantā, dummakkharūpā yeme jappanti
mante;
Kacci nu te mānusake payoge, idam vidū parimuttā apāyā.
11. Pāpāni kammāni katvāna rāja, bahussuto ce na careyya dham-
mam;
Sahassavedopi na tam paṭicca, dukkhā pamuñce caraṇam apatvā.
12. Sahassavedopi na tam paṭicca, dukkhā pamuñce caraṇam apatvā;
Maññāmi vedā aphaḷā bhavanti, sasamyamam caraṇameva sac-
cam.
13. Na heva vedā aphaḷā bhavanti, sasamyamam caraṇameva sac-
cam;
Kittiñhi pappoti adhicca vede, santim puṇeti caraṇena dantoti.

Setaketujātakam dutiyam.

378. Darīmukhajātakam (6-1-3)

14. Paṅko ca kāmā palipo ca kāmā, bhayañca metaṃ timūlam pavut-
tam;
Rajo ca dhūmo ca mayā pakāsītā, hitvā tuvaṃ pabbaja brahma-
datta.

15. Gadhito ca ratto ca adhimucchito ca, kāmesvahaṃ brāhmaṇa
bhimsarūpaṃ;
Taṃ nussahe jīvikattho pahātuṃ, kāhāmi puññāni anappakāni.
16. Yo atthakāmassa hitānukampino, ovajjamāno na karoti sāsanaṃ;
Idameva seyyo iti maññamāno, punappunaṃ gabbhamupeti
mando.
17. So ghorarūpaṃ nirayaṃ upeti, subhāsubhaṃ muttakarīsapūraṃ;
Sattā sakāye na jahanti giddhā, ye honti kāmesu avītarāgā.
18. Mīḷhena littā ruhirena makkhitā, semhena littā upanikkhamanti;
Yaṃ yañhi kāyena phusanti tāvade, sabbhaṃ asātaṃ dukhameva
kevalaṃ.
19. Disvā vadāmi na hi aññato savaṃ, pubbenivāsaṃ bahukaṃ
sarāmi;
Citrāhi gāthāhi subhāsītāhi, darīmukho nijjhāpayi sumedhanti.

Darīmukhajātaṃ tatiyaṃ.

379. Nerujātaṃ (6-1-4)

20. Kākolā kākasaṅghā ca, mayañca patataṃ varā ;
Sabbeva sadisā homa, imaṃ āgamma pabbataṃ.
21. Idha sīhā ca byagghā ca, siṅgālā ca migādhamā;
Sabbeva sadisā honti, ayaṃ ko nāma pabbato.
22. Imaṃ nerūti jānanti, manussā pabbatuttamaṃ;
Idha vaṇṇena sampannā, vasanti sabbapāṇino.

23. Amānanā yattha siyā, santānaṃ vā vimānanā;
Hīnasammānanā vāpi, na tattha vasatiṃ vase .
24. Yatthālaso ca dakkho ca, sūro bhīru ca pūjīyā;
Na tattha santo vasanti, avisesakare nare .
25. Nāyaṃ neru vibhajati, hīnaukkaṭṭhamajjhime;
Avisesakaro neru, handa neruṃ jahāmaseti.

Nerujātakam catuttham.

380. Āsaṅkajātakam (6-1-5)

26. Āsāvati nāma latā, jātā cittalatāvane;
Tassā vassasahassena, ekaṃ nibbattate phalam.
27. Taṃ devā payirupāsanti, tāva dūraphalam satim;
Āsīseva tuvaṃ rāja, āsā phalavati sukha.
28. Āsīseva so pakkhī, āsīseva so dijo;
Tassa cāsā samijjhati, tāva dūragatā satī;
Āsīseva tuvaṃ rāja, āsā phalavati sukha.
29. Sampesi kho maṃ vācāya, na ca sampesi kammunā;
Mālā sereyyakasseva, vaṇṇavantā agandhikā.
30. Aphalam madhuraṃ vācam, yo mittesu pakubbati;
Adadam avissajam bhogam, sandhi tenassa jīrati.

31. Yañhi kayirā tañhi vade, yaṃ na kayirā na taṃ vade;
Akarontaṃ bhāsamānaṃ, parijānanti paṇḍitā.
32. Balañca vata me khīṇaṃ, pātheyyañca na vijjati;
Sanke paṇūparodhāya, handa dāni vajāmaṃ.
33. Etadeva hi me nāmaṃ, yaṃ nāmasmi rathesabha;
Āgamehi mahārāja, pitaraṃ āmantayāmahanti.

Āsaṅkajātaṃ pañcamāṃ.

381. Migālopajātakaṃ (6-1-6)

34. Na me rucci migālopa, yassa te tādīsī gatī;
Atuccaṃ tāta patasī, abhūmiṃ tāta sevasī.
35. Catukkaṇṇaṃva kedāraṃ, yadā te pathavī siyā;
Tato tāta nivattassu, māssu etto paraṃ gamī.
36. Santi aññepi sakuṇā, pattayānā vihaṅgamā;
Akkhittā vātavegena, naṭṭhā te sassatīsamā.
37. Akatvā apanandassa , pitu vuddhassa sāsanaṃ;
Kālavāte atikkamma, verambhānaṃ vasaṃ agā .
38. Tassa puttā ca dārā ca, ye caññe anujīvino;
Sabbe byasanaṃpādum, anovādakare dije.
39. Evampi idha vuddhānaṃ, yo vākyam nāvabujjhati;

Atisīmacaro ditto, gijjhovātītasāsano;
Sabbe byasanaṃ papponti, akatvā buddhasāsananti.

Migālopajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

382. Sirikāḷakaṇṇijātakaṃ (6-1-7)

40.
Kā nu kāḷena vaṇṇena, na cāpi piyadassanā;
Kā vā tvamaṃ kassa vā dhītā, kathaṃ jānemu taṃ mayamaṃ.
41.
Mahārājassahaṃ dhītā, virūpakkhassa caṇḍiyā;
Ahaṃ kāḷī alakkhikā, kāḷakaṇṇīti maṃ vidū;
Okāsaṃ yācito dehi, vasemu tava santike.
42.
Kiṃsīle kiṃsamācāre, purise nivisase tuvamaṃ;
Puṭṭhā me kāḷī akkhāhi, kathaṃ jānemu taṃ mayamaṃ.
43.
Makkhī paḷāsī sārāmbhī, issukī maccharī saṭho;
So mayamaṃ puriso kanto, laddhaṃ yassa vinassati.
44.
Kodhano upanāhī ca, piṣuṇo ca vibhedako;
Kaṇḍakavāco pharusō, so me kantataro tato.
45.
Ajja suveti puriso, sadatthaṃ nāvabujjhati;
Ovajjamāno kuppati, seyyamaṃ so atimaññati.
46.
Davappaluddho puriso, sabbamittehi dhamṣati;
So mayamaṃ puriso kanto, tasmimaṃ homi anāmayā.
47.
Apehi etto tvamaṃ kāḷī, netamaṃ amhesu vijjati;

Aññaṃ janapadaṃ gaccha, nigame rājadhāniyo.

48.

Ahampi kho taṃ jānāmi, netaṃ tumhesu vijjati;
Santi loke alakkhikā, saṅgharanti bahuṃ dhaṇaṃ;
Ahaṃ devo ca me bhātā, ubho naṃ vidhamāse.

49.

Kā nu dibbena vaṇṇena, pathabyā supatiṭṭhitā;
Kā vā tvaṃ kassa vā dhītā, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ.

50.

Mahārājassahaṃ dhītā, dhataratṭhassa sirīmato ;
Ahaṃ sirī ca lakkhī ca, bhūripaññāti maṃ vidū;
Okāsaṃ yācito dehi, vaseṃ tava santike.

51.

Kiṃsīle kiṃsamācāre, purise nivisase tvaṃ;
Puṭṭhā me lakkhi akkhāhi, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ.

52.

Yo cāpi sīte athavāpi uṇhe, vātātape ḍaṃsarīsape ca;
Khudhaṃ pipāsaṃ abhibhuyya sabbaṃ, rattintivaṃ yo satataṃ
niyutto;
Kālāgatañca na hāpeti atthaṃ, so me manāpo nivise ca tamhi.

53.

Akkodhano mittavā cāgavā ca, sīlūpapanno asaṭhojubhūto ;
Saṅgāhako sakhilo saṅhavāco, mahattapattopi nivātavutti;
Tasmiṃhaṃ pose vipulā bhavāmi, ūmi samuddassa yathāpi
vaṇṇaṃ.

54.

Yo cāpi mitte athavā amitte, seṭṭhe sarikkhe atha vāpi hīne;
Atthaṃ carantaṃ athavā anattaṃ, āvī raho saṅgahameva vatte .
Vācaṃ na vajjā pharusāṃ kadāci, matassa jīvassa ca tassa homi.

55. Etesam yo aññataram labhitvā, kantā sirī majjati appapañño;
Taṃ dittarūpaṃ visamaṃ carantaṃ, karīsathānaṃva vi-
vajjayāmi.

56. Attanā kurute lakkhiṃ, alakkhiṃ kurutattanā;
Na hi lakkhiṃ alakkhiṃ vā, añño aññassa kārakoti.

Sirikāḷakaṇṇijātakam sattamaṃ.

383. Kukkuṭajātakam (6-1-8)

57. Sucittapattachadana, tambacūḷa vihaṅgama;
Oroha dumasākhāya, mudhā bhariyā bhavāmi te.

58. Catuppadī tvaṃ kalyāṇi, dvipadāham manorame;
Migī pakkhī asaññuttā, aññaṃ pariyesa sāmikam.

59. Komārikā te hessāmi, mañjukā piyabhāṇinī;
Vinda maṃ ariyena vedena, sāvaya maṃ yadicchasi.

60. Kuṇapādini lohitate, cori kukkuṭapothini;
Na tvaṃ ariyena vedena, mamaṃ bhattāramicchasi.

61. Evampi caturā nārī, disvāna sadhanaṃ naraṃ;
Nenti saṅhāhi vācāhi, biḷārī viya kukkuṭam.

62. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, na khippamanubujjhati;
Amittavasamanveti, pacchā ca anutappati.

63. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, khippameva nibodhati;

Muccate sattusambādhā, kukkuṭova biḷāriyāti.

Kukkuṭajātakaṃ aṭṭhamam.

384. Dhammadhajajātakaṃ (6-1-9)

64.

Dhammaṃ caratha ñātayo, dhammaṃ caratha bhaddaṃ vo ;
Dhammacārī sukhaṃ seti, asmiṃ loke paramhi ca.

65.

Bhaddako vatayaṃ pakkhī, dijo paramadhammiko;
Ekapādena tiṭṭhanto, dhammamevānusāsati.

66.

Nāssa sīlaṃ vijānātha, anaññāya pasamsatha;
Bhutvā aṇḍaṇca potaṇca , dhammo dhammoti bhāsati.

67.

Aññaṃ bhaṇati vācāya, aññaṃ kāyena kubhati;
Vācāya no ca kāyena, na taṃ dhammaṃ adhiṭṭhito.

68.

Vācāya sakhilo manoviduggo, channo kūpasayova kaṇhasappo;
Dhammadhajo gāmanigamāsusādhu , dujjāno purisena bālisena.

69.

Imaṃ tuṇḍehi pakkhehi, pādā cimam viheṭṭhatha ;
Chavañhimaṃ vināsetha, nāyaṃ saṃvāsanārahoti.

Dhammadhajajātakaṃ navamaṃ.

385. Nandiyamigarājajātakaṃ (6-1-10)

70.

Sace brāhmaṇa gacchesi, sākete ajjunaṃ vanam;
Vajjāsi nandiyam nāma, puttam asmākamorasam;
Mātā pitā ca te vuddhā, te taṃ icchanti passitum.

71. Bhuttā mayā nivāpāni, rājino pānabhojanam;
Taṃ rājapiṇḍaṃ avabhottuṃ , nāhaṃ brāhmaṇa mussahe.
72. Odahissāmaḥ passam, khurappānissa rājino;
Tadāhaṃ sukhito mutto, api passeyya mātaram.
73. Migarājā pure āsiṃ, kosalassa nicketane ;
Nandiyo nāma nāmena, abhirūpo catuppado.
74. Taṃ maṃ vadhitumāgacchi, dāyasmim ajjune vane;
Dhanuṃ ārajjam katvāna, usuṃ sannayha kosalo.
75. Tassāhaṃ odahiṃ passam, khurappānissa rājino;
Tadāhaṃ sukhito mutto, mātaram daṭṭhumāgatoti.

Nandiyamigarājajātakaṃ dasamaṃ.

Avāriyavaggo paṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Atha kujjharathesabha ketuvaro, sadarīmukha neru latā ca puna;
Apananda sirī ca sucittavaro, atha dhammika nandimigena dasā-
ti.

2. Kharaputtavaggo

386. Kharaputtajātakaṃ (6-2-1)

76. Saccaṃ kirevamāhaṃsu, vastaṃ bāloti paṇḍitā;
Passa bālo rahokammaṃ, āvikubbaṃ na bujjhati.

389. Suvaṇṇakakkaṭajātakam (6-2-4)

94. Siṅgīmigo āyatacakkhunetto, aṭṭhittaco vārisayo alomo;
Tenābhibhūto kapaṇaṃ rudāmi, hare sakhā kissa nu maṃ jahāsi.
95. So passasanto mahatā phaṇena, bhujāṅgamo kakkaṭamajjhapatto;
Sakhā sakhāraṃ paritāyamāno, bhujāṅgamaṃ kakkaṭako gahesi.
96. Na vāyasaṃ no pana kaṇhasappaṃ, ghāsattthiko kakkaṭako ad-
eyya;
Pucchāmi taṃ āyatacakkhunetta, atha kissa hetumha ubho
gahītā.
97. Ayaṃ puriso mama atthakāmo, yo maṃ gahetvāna dakāya neti;
Tasmiṃ mate dukkhamanappakaṃ me, ahañca eso ca ubho na
homa.
98. Mamañca disvāna pavaddhakāyaṃ, sabbo jano hiṃsitumeva
micche;
Sāduñca thūlañca muduñca maṃsaṃ, kākāpi maṃ disvāna vi-
heṭhayeyyaṃ.
99. Sacetassa hetumha ubho gahītā, uṭṭhātu poso visamāvamāmi ;
Mamañca kākañca pamañca khippaṃ, pure visaṃ gāḷhamupeti
maccam.
100. Sappaṃ pamokkhāmi na tāva kākaṃ, paṭibandhako hohiti tāva
kāko;
Purisañca disvāna sukhiṃ arogaṃ, kākaṃ pamokkhāmi yatheva
sappaṃ.

101.

Kāko tadā devadatto ahosi, māro pana kaṇhasappo ahosi;
Ānandabhaddo kakkāṭako ahosi, ahaṃ tadā brāhmaṇo homi
satthāti .

Suvaṇṇakakkāṭajātakam catuttham.

390. Mayhakajātakam (6-2-5)

102.

Sakuṇo mayhako nāma, girisānudarīcaro;
Pakkaṃ pipphalimāruyha, mayhaṃ mayhanti kandati.

103.

Tassevaṃ vilapantassa, dijasāṅghā samāgatā;
Bhutvāna pipphaliṃ yanti, vilapatveva so dijo.

104.

Evameva idhekacco, saṅgharivā bahuṃ dhanam;
Nevattano na ñātīnam, yathodhiṃ paṭipajjati.

105.

Na so acchādanam bhattam, na mālam na vilepanam;
Anubhoti sakiṃ kiñci, na saṅgaṇhāti ñātake.

106.

Tassevaṃ vilapantassa, mayhaṃ mayhanti rakkhato;
Rājāno atha vā corā, dāyadā ye va appiyā;
Dhanamādāya gacchanti, vilapatveva so naro.

107.

Dhīro bhoge adhiḡamma, saṅgaṇhāti ca ñātake;
Tena so kittiṃ pappoti, pecca sagge pamodatīti .

Mayhakajātakam pañcamam.

77. Tvaṃ khopi samma bālosi, kharaputta vijānahi;
Rajjuyā hi parikkhitto, vaṅkoṭṭho ohitomukho.
78. Aparampi samma te bālyam , yo mutto na palāyasi;
So ca bālataro samma, yaṃ tvaṃ vahasi senakaṃ.
79. Yaṃ nu samma ahaṃ bālo, ajarāja vijānahi;
Atha kena senako bālo, taṃ me akkhāhi pucchito.
80. Uttamatthaṃ labhitvāna, bhariyāya yo padassati ;
Tena jahissatattānaṃ, sā cevassa na hessati.
81. Na ve piyammeti janinda tādiso, attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati
;
Attāva seyyo paramā ca seyyo, labbhā piyā ocitatthena pacchāti.

Kharaputtajātakam paṭhamam.

387. Sūcijātakam (6-2-2)

82. Akakkasaṃ aphaṛusaṃ, kharadhotam supāsiyam;
Sukhumaṃ tikhiṇaggañca, ko sūciṃ ketumicchati.
83. Sumajjañca supāsañca, anupubbaṃ suvaṭṭitam;
Ghanaghātimaṃ paṭithaddham, ko sūciṃ ketumicchati.
84. Ito dāni patāyanti, sūciyo baḷisāni ca;
Koyam kammāragāmasmiṃ, sūciṃ vikketumicchati.
85. Ito sathāni gacchanti, kammantā vividhā puthū;

Koyaṃ kammāragāmasmiṃ, sūciṃ vikketumicchati .

86.

Sūciṃ kammāragāmasmiṃ, vikketabbā pajānatā;
Ācariyāva jānanti , kammaṃ sukatadukkaṭaṃ .

87.

Imaṃ ce te pitā bhaddo, sūciṃ jaññā mayā kataṃ;
Tayā ca maṃ nimanteyya, yañcatthaññaṃ ghare dhananti.

Sūcijātaṃ dutiyaṃ.

388. Tuṇḍilajātaṃ (6-2-3)

88.

Navachannake dāni diyyati, puṇṇāyaṃ doṇi suvāminī ṭhitā;
Bahuke jane pāsapāṇike, no ca kho me paṭibhāti bhuñjituṃ.

89.

Tasasi bhamaṃ leṇamicchasi, attāṇosi kuhiṃ gamissasi;
Appossukko bhuñja tuṇḍila, maṃsatthāya hi positāmhase .

90.

Ogaha rahadaṃ akaddamaṃ, sabbaṃ sedamalaṃ pavāhaya;
Gaṇhāhi navaṃ vilepanaṃ, yassa gandho na kadāci chijjati.

91.

Katamo rahado akaddamo, kiṃsu sedamalanti vuccati;
Katamañca navaṃ vilepanaṃ, yassa gandho na kadāci chijjati.

92.

Dhammo rahado akaddamo, pāpaṃ sedamalanti vuccati;
Sīlañca navaṃ vilepanaṃ, tassa gandho na kadāci chijjati.

93.

Nandanti sarīraghātino, na ca nandanti sarīradhārino;
Puṇṇāya ca puṇṇamāsiyā, ramamānāva jahanti jīvitanti.

391. Vijjādhara-jātakam (6-2-6)

108.

Dubbaṇṇarūpaṃ tuvamariyavaṇṇī, purakkhatvā pañjaliko
namassasi;

Seyyo nu te so udavā sarikkho, nāmaṃ parassattano cāpi brūhi.

109.

Na nāmagottaṃ gaṇhanti rāja, sammaggaṭānujjugataṇa devā;

Ahañca te nāmadheyyaṃ vadāmi, sakkohamasmī tidasānamin-
do.

110.

Yo disvā bhikkhuṃ caraṇūpapannaṃ, purakkhatvā pañjaliko
namassati;

Pucchāmi taṃ devarājetamatthaṃ, ito cuto kiṃ labhate sukhaṃ
so.

111.

Yo disvā bhikkhuṃ caraṇūpapannaṃ, purakkhatvā pañjaliko
namassati;

Diṭṭheva dhamme labhate paṣaṃsaṃ, saggañca so yāti sarīrab-
hedā.

112.

Lakkhī vata me udapādi ajja, yaṃ vāsavaṃ bhūtapatiddasāma;

Bhikkhuñca disvāna tuvañca sakka, kāhāmi puññāni anappakāni.

113.

Addhā have sevitabbā sapaññā, bahussutā ye bahuṭhānacintino;

Bhikkhuñca disvāna mamañca rāja, karohi puññāni anappakāni.

114.

Akkodhano niccapasannacitto, sabbātithīyācayogo bhavitvā;

Nihacca mānaṃ abhivādayissaṃ, sutvāna devinda subhāsītānīti.

Vijjādhara jātakam chaṭṭhaṃ.

392. Siṅhapupphajātakam (6-2-7)

115. Yametaṃ vārijaṃ pupphaṃ, adinnaṃ upasiṅhasi;
Ekaṅgamaṃ theyyānaṃ, gandhatthenosi mārisa.
116. Na harāmi na bhañjāmi, ārā siṅghāmi vārijaṃ;
Atha kena nu vaṇṇena, gandhatthenoti vuccati.
117. Yoyaṃ bhisāni khaṇati, puṇḍarīkāni bhañjati;
Evaṃ ākiṇṇakammanto, kasmā eso na vuccati.
118. Ākiṇṇaluddo puriso, dhāticelaṃva makkhito;
Tasmim me vacanaṃ natthi, tañcārahāmi vattave.
119. Anaṅgaṇassa posassa, niccaṃ sucigavesino;
Vālaggamattaṃ pāpassa, abbhāmatṭaṃva khāyati.
120. Addhā maṃ yakkha jānāsi, atho maṃ anukampasi;
Punapi yakkha vajjāsi, yadā passasi edisaṃ.
121. Neva taṃ upajīvāmi, napi te bhatakāmhase ;
Tvameva bhikkhu jāneyya, yena gaccheyya suggati.

Siṅhapuppha jātakam sattamaṃ.

393. Vighāsādajātakam (6-2-8)

122. Susukhaṃ vata jīvanti, ye janā vighāsādino;
Diṭṭheva dhamme pāsamsā, samparāye ca suggaṭī.

123. Sukassa bhāsamānassa, na nisāmetha paṇḍitā;
Idaṃ suṇātha sodariyā, amhevāyaṃ pasamsati.
124. Nāhaṃ tumhe pasamsāmi, kuṇapādā suṇātha me;
Ucchiṭṭhabhojino tumhe, na tumhe vighāsādino.
125. Sattavassā pabbajitā, mejjhāraññe sikhaṇḍino;
Vighāseneva yāpentā, mayam ce bhoto gārayhā;
Ke nu bhoto pasamsiyā.
126. Tumhe sīhānaṃ byagghānaṃ, vālānañcāvasiṭṭhakaṃ;
Ucchiṭṭheneva yāpentā, maññivho vighāsādino.
127. Ye brāhmaṇassa samaṇassa, aññassa vā vanibbino ;
Datvāva sesaṃ bhuñjanti, te janā vighāsādinoti.

Vighāsādajātakaṃ aṭṭhamaṃ.

394. Vaṭṭakajātakaṃ (6-2-9)

128. Paṇītaṃ bhuñjase bhattaṃ, sappitelañca mātula;
Atha kena nu vaṇṇena, kiso tvamasi vāyasa.
129. Amittamajjhe vasato, tesu āmisamesato;
Niccaṃ ubbigahadayassa, kuto kākassa dalhiyaṃ.
130. Niccaṃ ubbegino kākā, dhaṅkā pāpena kammunā;
Laddho piṇḍo na pīṇeti, kiso tenasmi vaṭṭaka.

131. Lūkhāni tiṇabījāni, appasnehāni bhuñjasi;
Atha kena nu vaṇṇena, thūlo tvamasi vaṭṭaka.
132. Appicchā appacintāya, adūragamanena ca;
Laddhāladdhena yāpento, thūlo tenasmi vāyasa.
133. Appicchassa hi posassa, appacintasukhassa ca;
Susaṅgahitamānassa , vuttī susamudānayaṭi.

Vaṭṭakajātakam navamam.

395. Pārāvatajātakam (6-2-10)

134. Cirassam vata passāmi, sahāyam maṇidhārinam;
Sukatā massukuttiyā, sobhate vata me sakhā.
135. Parūḷhakacchanakhalomo, aham kammesu byāvaṭo;
Cirassam nhāpitaṃ laddhā, lomaṃ taṃ ajjam hārayim .
136. Yam nu lomaṃ ahāresi, dullabham laddha kappakam;
Atha kiñcarahi te samma, kaṇṭhe kiṇikiṇāyati .
137. Manussasukhumālānam, maṇi kaṇṭhesu lambati;
Tesāham anusikkhāmi, mā tvam maññi davā kataṃ.
138. Sacepimaṃ pihayasi, massukuttiṃ sukāritaṃ;
Kārayissāmi te samma, maṇiñcāpi dadāmi te.
139. Tvaññeva maṇinā channo, sukatāya ca massuyā;

Āmanta kho taṃ gacchāmi, piyaṃ me tava dassananti.

Pārāvatajātakam dasamaṃ.

Kharaputtavaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Atha passa sasūci ca tuṅḍilako, miga mayhakapañcamapakkhi-
varo;

Atha pañjali vārija mejjha puna, atha vaṭṭa kapotavarena dasāti.

Atha vagguddānaṃ –

Atha vaggam pakittissaṃ, chanipātaṃ varuttame;

Avāriyā ca kharo ca , dve ca vuttā subyañjanāti.

Chakkanipātaṃ niṭṭhitam.

7. Sattakanipāto

1. Kukkuvaggo

396. Kukkujātakam (7-1-1)

1.

Diyaḍḍhakukkū udayena kaṇṇikā, vidatthiyo aṭṭha parikkhipanti
naṃ;

Sā siṃsapā sāramayā apheggukā, kuhiṃ ṭhitā upparito na
dhaṃsati.

2.

Yā tiṃsati sāramayā anujjukā, parikiriya gopāṇasiyo samaṃ
ṭhitā ;

Tāhi susaṅgahitā balasā pīlitā , samaṃ ṭhitā upparito na dhaṃsa-
ti.

3.

Evampi mittehi daḷhehi paṇḍito, abhejjarūpehi sucīhi mantibhi;

Susaṅgahīto siriyaṃ na dhamṣati, gopāṇasī bhāravahāva kaṇṇikā.

4.

Kharattacaṃ bellaṃ yathāpi satthavā, anāmasantopi karoti tit-takaṃ;

Samāharaṃ sādumaṃ karoti patthiva, asādumaṃ kayirā tanubandhamuddharaṃ .

5.

Evampi gāmanigamesu paṇḍito, asāhasaṃ rājadhanāni saṅgharaṃ;

Dhammānuvattī paṭipajjamāno, sa phāti kayirā aviheṭṭhayaṃ paraṃ.

6.

Odātamūlaṃ sucivārisambhavaṃ, jātaṃ yathā pokkharāṇīsu ambujaṃ;

Padumaṃ yathā agginikāsiphālimaṃ, na kaddamo na rajo na vāri limpāti.

7.

Evampi vohārasuciṃ asāhasaṃ, visuddhakammantamaṭetaṭapāpa-kaṃ;

Na limpāti kammakilesa tādiso, jātaṃ yathā pokkharāṇīsu ambujanti.

Kukkujātaṃ paṭhamaṃ.

397. Manojajātaṃ (7-1-2)

8.

Yathā cāpo ninnamati, jiyā cāpi nikūjati;

Haññate nūna manojo, migarājā sakhā mama.

9.

Handa dāni vanantāni, pakkamāmi yathāsukhaṃ;

Netādisā sakhā honti, labbhā me jīvato sakhā.

10.

Na pāpajanasamsevī, accantaṃ sukhamedhati;

Manojaṃ passa semānaṃ, giriyaśānusāsānī .

11. Na pāpasampavaṅkena, mātā puttēna nandati;
Manojaṃ passa semānaṃ, acchannaṃ samhi lohite.
12. Evamāpajjate poso, pāpiyo ca nigacchati;
Yo ve hitānaṃ vacanaṃ, na karoti atthadassinaṃ.
13. Evañca so hoti tato ca pāpiyo, yo uttamo adhamajanūpasevī;
Passuttamaṃ adhamajanūpasevitaṃ , migādhīpaṃ saravaravega-
aniddhutaṃ.
14. Nihīyati puriso nihīnasevī, na ca hāyetha kadāci tulyasevī;
Setṭhamupagamaṃ udeti khīppaṃ, tasmāttanā uttaritaraṃ bha-
jethāti.

Manojajātaṃ dutiyaṃ.

398. Sutanujātaṃ (7-1-3)

15. Rājā te bhattaṃ pāhesi, suciṃ maṃsūpasecanaṃ;
Maghadevasmiṃ adhivatthe, ehi nikkhama bhuñjassu.
16. Ehi māṇava orena, bhikkhamādāya sūpitaṃ;
Tvañca māṇava bhikkhā ca , ubho bhakkhā bhavissatha.
17. Appakena tuvaṃ yakkha, thullamatthaṃ jahissasi;
Bhikkhaṃ te nāharissanti, janā maraṇasaññino.
18. Laddhāya yakkhā tava nīcābhikkhaṃ, suciṃ paṇītaṃ rāsasā
upetaṃ;

Bhikkhañca te āhariyo naro idha, sudullabho hehiti bhakkhite mayi.

19.

Mameva sutano attho, yathā bhāsasi māṇava;
Mayā tvaṃ samanūññāto, sotthiṃ passāhi mātaram.

20.

Khaggaṃ chattañca pātiñca, gacchamādāya māṇava;
Sotthiṃ passatu te mātā, tvañca passāhi mātaram.

21.

Evaṃ yakkha sukhī hohi, saha sabbehi ñātibhi;
Dhanañca me adhigataṃ, rañño ca vacanaṃ katanti.

Sutanujātakam tatiyam.

399. Mātuposakagijjhajātakaṃ (7-1-4)

22.

Te kathaṃ nu karissanti, vuddhā giridarīsaya;
Ahaṃ baddhosmi pāsena, nilīyassa vasaṃ gato.

23.

Kiṃ gijjha paridevasi, kā nu te paridevanā;
Na me suto vā diṭṭho vā, bhāsanto mānusiṃ dijo.

24.

Bharāmi mātāpitaro, vuddhe giridarīsaye;
Te kathaṃ nu karissanti, ahaṃ vasaṃ gato tava.

25.

Yaṃ nu gijjho yojanasataṃ, kuṇapāni avekkhati;
Kasmā jālañca pāsañca, āsajjāpi na bujjhasi.

26.

Yadā parābhavo hoti, poso jīvitasankhaye;
Atha jālañca pāsañca, āsajjāpi na bujjhati.

27. Bharassu mātāpitaro, vuddhe giridarīsaye;
Mayā tvaṃ samanūññāto, sotthiṃ passāhi ñātake.

28. Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātibhi;
Bharissaṃ mātāpitaro, vuddhe giridarīsayeti.

Mātuposakagijjhajātakaṃ catutthaṃ.

400. Dabbhapupphajātakaṃ (7-1-5)

29. Anutīracārī bhaddante, sahāyamanudhāva maṃ;
Mahā me gahito maccho, so maṃ harati vegasā.

30. Gambhīracārī bhaddante, daḷhaṃ gaṇhāhi thāmasā;
Ahaṃ taṃ uddharissāmi, supaṇṇo uragāmiva .

31. Vivādo no samuppanno, dabbhapuppha suṇohi me;
Samehi medhagaṃ samma, vivādo vūpasammatam.

32. Dhammaṭṭhoḥaṃ pure āsiṃ, bahū aḍḍā me tīritā ;
Samemi medhagaṃ samma, vivādo vūpasammatam.

33. Anutīracāri naṅguṭṭhaṃ, sīsam gambhīracārino;
Accāyaṃ majjhimo khaṇḍo, dhammaṭṭhassa bhavissati.

34. Cirampi bhakkho abhavissa, sace na vivademase;
Asīsakaṃ anaṅguṭṭhaṃ, siṅgālo harati rohitam.

35. Yathāpi rājā nandeyya, rajjaṃ laddhāna khattiyo;

Evāhamajja nandāmi, disvā puṇṇamukhaṃ paṭiṃ.

36.

Kathaṃ nu thalajo santo, uduke macchaṃ parāmasi;
Puṭṭho me samma akkhāhi, kathaṃ adhigataṃ tayā.

37.

Vivādena kisā honti, vivādena dhanakkhayā;
Jīnā uddā vivādena, bhuñja māyāvi rohiṭaṃ.

38.

Evameva manussesu, vivādo yattha jāyati;
Dhammatṭhaṃ paṭidhāvanti, so hi nesam vināyako;
Dhanāpi tattha jīyanti, rājakoso pavaḍḍhatī .

Dabbhapupphajātaṃ pañcamam.

401. Paṇṇakajātaṃ (7-1-6)

39.

Paṇṇakaṃ tikhiṇadhāraṃ, asim sampannaṃpāyinaṃ;
Parisāyaṃ puriso gilati, kiṃ dukkarataraṃ tato;
Yadaññaṃ dukkaraṃ ṭhānaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito.

40.

Gileyya puriso lobhā, asim sampannaṃpāyinaṃ;
Yo ca vajjā dadāmīti, taṃ dukkarataraṃ tato;
Sabbaññaṃ sukaraṃ ṭhānaṃ, evaṃ jānāhi maddava .

41.

Byākāsi āyuro pañhaṃ, atthaṃ dhammassa kovido;
Pukkusaṃ dāni pucchāmi, kiṃ dukkarataraṃ tato;
Yadaññaṃ dukkaraṃ ṭhānaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito.

42.

Na vācamupajīvanti, aphalaṃ giramudīritaṃ;
Yo ca datvā avākayirā, taṃ dukkarataraṃ tato;

Sabbaññaṃ sukaraṃ tñānaṃ, evaṃ jānāhi maddava.

43.

Byākāsi pukkuso pañhaṃ, atthaṃ dhammassa kovido;
Senakaṃ dāni pucchāmi, kiṃ dukkarataraṃ tato;
Yadaññaṃ dukkaraṃ tñānaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito.

44.

Dadeyya puriso dānaṃ, appaṃ vā yadi vā bahuṃ;
Yo ca datvā nānutappe , taṃ dukkarataraṃ tato;
Sabbaññaṃ sukaraṃ tñānaṃ, evaṃ jānāhi maddava.

45.

Byākāsi āyuro pañhaṃ, atho pukkusaporiso;
Sabbe pañhe atibhoti, yathā bhāsati senakoti.

Paṇṇaka jātakaṃ chaṭṭhaṃ.

402. Sattubhastajātakaṃ (7-1-7)

46.

Vibbhantacitto kupitindriyosi, nettehi te vāriṅgaṇā savanti;
Kiṃ te naṭṭhaṃ kiṃ pana patthayāno, idhāgamā brahme ta-
diṅgha brūhi.

47.

Miyyetha bhariyā vajato mamajja, agacchato maraṇamāha yak-
kho;
Etena dukkhena pavedhitosmi, akkhāhi me senaka etamatthaṃ.

48.

Bahūni tñānāni vicintayitvā, yamettha vakkhāmi tadeva saccaṃ;
Maññāmi te brāhmaṇa sattubhastam, ajānato kaṇhasappo
paviṭṭho.

49.

Ādāya daṇḍaṃ parisumbha bhastam, passeḷamūgaṃ uragaṃ
dujivhaṃ ;

Chindajja kaṅkhaṃ vicikicchitāni, bhujāṅgamaṃ passa pamuñca bhastaṃ.

50.

Samviggārūpo parisāya majjhe, so brāhmaṇo sattubhastāṃ
pamuñci;

Atha nikkhāmi urāgo uggatejo, āsīvisso sappo phaṇaṃ karitvā.

51.

Suladdhalābhā janakassa rañño, yo passatī senakaṃ sādha-
upaññaṃ;

Vivaṭṭachaddo nusi sabbadassī, ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa
bhimsarūpaṃ.

52.

Imāni me sattasatāni atthi, gaṇhāhi sabbāni dadāmi tuyhaṃ;

Tayā hi me jīvitamajja laddhaṃ, athopi bhariyāya makāsi sot-
thiṃ.

53.

Na paṇḍitā vetanamādiyanti, citrāhi gāthāhi subhāsītāhi;

Itopi te brahme dadantu vittaṃ, ādāya tvaṃ gaccha sakaṃ ni-
ketanti.

Sattubhastajātakāṃ sattamaṃ.

403. Aṭṭhisenakajātakāṃ (7-1-8)

54.

Yeme ahaṃ na jānāmi, aṭṭhisena vanibbake;

Te maṃ saṅgama yācanti, kasmā maṃ tvaṃ na yācasi.

55.

Yācako appiyo hoti, yācaṃ adadamappiyo;

Tasmāhaṃ taṃ na yācāmi, mā me videssanā ahu.

56.

Yo ve yācanajīvāno, kāle yācaṃ na yācati;

Parañca puññā dhamseti, attanāpi na jīvati.

57. Yo ca yācanajīvāno, kāle yācañhi yācati ;
Parañca puññaṃ labbheti, attanāpi ca jīvati.
58. Na ve dessanti sappaññā, disvā yācakamāgate;
Brahmacāri piyo mesi, vada tvaṃ bhaññamicchasi .
59. Na ve yācanti sappaññā, dhīro ca veditumarahati;
Uddissa ariyā tiṭṭhanti, esā ariyāna yācanā.
60. Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṃ, gavaṃ sahaṣsaṃ saha puṅgava-
ena;
Ariyo hi ariyassa kathaṃ na dajjā, sutvāna gāthā tava dhamma-
yuttāti.

Atṭhisenakajātakam aṭṭhamam.

404. Kapijātakam (7-1-9)

61. Yattha verī nivasati, na vase tattha paṇḍito;
Ekarattaṃ dirattaṃ vā, dukkhaṃ vasati verisu.
62. Diso ve lahucittassa, posassānuvidhīyato;
Ekassa kapino hetu, yūthassa anayo kato.
63. Bālova paṇḍitamānī, yūthassa parihārako;
Sacittassa vasaṃ gantvā, sayethāyaṃ yathā kapi.
64. Na sādhu balavā bālo, yūthassa parihārako;
Ahito bhavati ñātīnaṃ, sakuṇānaṃva cetako .

65. Dhīrova balavā sādhu, yūthassa parihārako;
Hito bhavati nātīnaṃ, tidasānaṃva vāsavo.
66. Yo ca sīlañca paññañca, sutañcattani passati;
Ubhinnaṃatthaṃ carati, attano ca paṛassa ca.
67. Tasmā tuleyya mattānaṃ, sīlapaññāsutāmiva ;
Gaṇaṃ vā parihare dhīro, eko vāpi paribbajeti.

Kapijātakaṃ navamaṃ.

405. Bakajātakaṃ (7-1-10)

68. Dvāsattati gotama puññakammā, vasavattino jātijaraṃ atītā;
Ayamantimā vedagū brahmapatti , asmābhijappanti janā anekā.
69. Appaṇhi etaṃ na hi dīghamāyu, yaṃ tvaṃ baka maññasi
dīghamāyumaṃ;
Sataṃ sahasāni nirabbudānaṃ, āyumaṃ pajānāmi tavāha brahme.
70. Anantadassī bhagavāhamasmi, jātijaraṃ sokamupātivatto;
Kiṃ me purāṇaṃ vatasīlavattaṃ , ācikkha me taṃ yamaṃ
vijaññaṃ.
71. Yaṃ tvaṃ apāyesi bahū manusse, pipāsita ghammani samparete;
Taṃ te purāṇaṃ vatasīlavattaṃ, suttappabuddhova anussarāmi.
72. Yaṃ eṇikūlasmi janaṃ gahītaṃ, amocayī gayhaka niyyamānaṃ;
Taṃ te purāṇaṃ vatasīlavattaṃ, suttappabuddhova anussarāmi.

73. Gaṅgāya sotasmiṃ gahītanāvam, luddena nāgena manussakap-
pā;
Amocayi tvam balasā pasayha, taṃ te purāṇaṃ vatasīlavattaṃ;
Suttappabuddhova anussarāmi.
74. Kappo ca te baddhacaro ahosi, sambuddhimantaṃ vatiṇaṃ
amaññaṃ;
Taṃ te purāṇaṃ vatasīlavattaṃ, suttappabuddhova anussarāmi.
75. Addhā pajānāsi mametamāyumu, aññaṃpi jānāsi tathā hi buddho;
Tathā hi tāyaṃ jalitānubhāvo, obhāsayaṃ tiṭṭhati brahmalokanti.

Bakajātakaṃ dasamaṃ.

Kukkuvaggo paṭhamo.

Tassuddānaṃ –

Varakaṇṇika cāpavaro sutano, atha gijjha sarohitamacchavaro;
Puna paṇṇaka senaka yācanako, atha veri sabrahmabakena
dasāti.

2. Gandhāravaggo

406. Gandhārajātakaṃ (7-2-1)

76. Hitvā gāmasahassāni, paripuṇṇāni soḷasa;
Koṭṭhāgārāni phītāni, sannidhiṃ dāni kubbaṃsi.
77. Hitvā gandhāraṇḍiyaṃ, pahūtadhanadhāriyaṃ ;
Pasāsanato nikkhanto, idha dāni pasāsasi.
78. Dhammaṃ bhaṇāmi vedeha, adhammo me na rucati;

Dhammaṃ me bhaṇamānassa, na pāpamupalimpati.

79.

Yena kenaci vaṇṇena, paro labhati ruppanaṃ;
Mahatthiyampi ce vācaṃ, na taṃ bhāseyya paṇḍito.

80.

Kāmaṃ ruppatu vā mā vā, bhusaṃva vikirīyatu;
Dhammaṃ me bhaṇamānassa, na pāpamupalimpati.

81.

No ce assa sakā buddhī, vinayo vā susikkhito;
Vane andhamahiṃsova careyya bahuko jano.

82.

Yasmā ca panidhekacce, āceramhi susikkhitā;
Tasmā vinītavinayā, caranti susamāhitāti.

Gandhārajātakam paṭhamam.

407. Mahākapijātakam (7-2-2)

83.

Attānaṃ saṅkamaṃ katvā, yo sotthiṃ samatārayi;
Kiṃ tvaṃ tesam kime tuyhaṃ, honti ete mahākapi.

84.

Rājāhaṃ issaro tesam, yūthassa parihārako;
Tesaṃ sokaparetānaṃ, bhītānaṃ te arindama.

85.

Ullaṅghayitvā attānaṃ, vissaṭṭhadhanuno satam;
Tato aparapādesu, dalhaṃ bandhaṃ latāguṇam.

86.

Chinnabbhamiva vātena, nuṇṇo rukkham upāgamim;
Sohaṃ appabhavaṃ tattha, sākhaṃ hatthehi aggahim.

87. Taṃ maṃ viyāyataṃ santam, sākḥāya ca latāya ca;
Samanukkamantā pādehi, sotthiṃ sākḥāmigā gatā.
88. Taṃ maṃ na tapate bandho, mato me na tapessati;
Sukhamāharitaṃ tesam, yesam rajjamakārayiṃ.
89. Esā te upamā rāja, taṃ suṇohi arindama ;
Raññā raṭṭhassa yoggassa, balassa nigamassa ca;
Sabbesam sukhametṭhabbam, khattiyena pajānatāti.

Mahākapijātakaṃ dutiyaṃ.

408. Kumbhakārajātakaṃ (7-2-3)

90. Ambāhamaddaṃ vanamantarasmim, nīlobhāsaṃ phaliṃ sam-
virūḷham;
Tamaddasaṃ phalāhetu vibhaggaṃ, taṃ disvā bhikkhācariyaṃ
carāmi.
91. Selaṃ sumatṭhaṃ naravīraniṭṭhitaṃ , nārī yugaṃ dhārayi appas-
addaṃ;
Dutiyañca āgamma ahoṣi saddo, taṃ disvā bhikkhācariyaṃ
carāmi.
92. Dijā dijaṃ kuṇapamāharantaṃ, ekaṃ samānaṃ bahukā samec-
ca;
Āhārahetū paripātayiṃsu, taṃ disvā bhikkhācariyaṃ carāmi.
93. Usabhāhamaddaṃ yūthassa majjhe, calakkakuṃ vaṇṇabalūpa-
pannaṃ;
Tamaddasaṃ kāmahetu vitunnaṃ, taṃ disvā bhikkhācariyaṃ
carāmi.

94. Karaṇḍako kaliṅgānaṃ, gandhārānañca naggaji;
Nimirājā videhānaṃ, pañcālānañca dummukho;
Ete raṭṭhāni hitvāna, pabbajiṃsu akiñcanā.
95. Sabbepime devasamā samāgatā, aggī yathā pajjalito tathevime;
Ahampi eko carissāmi bhaggavi, hitvāna kāmāni yathodhikāni.
96. Ayameva kālo na hi añño atthi, anusāsītā me na bhaveyya pac-
chā;
Ahampi ekā carissāmi bhaggava, sakuṇṭva muttā purisassa hat-
thā.
97. Āmaṃ pakkañca jānanti, atho loṇaṃ alonaṃ;
Tamaṃ disvāna pabbajiṃ, careva tvaṃ carāmahanti.

Kumbhakārajātakaṃ tatiyaṃ.

409. Daḷhadhammajātakaṃ (7-2-4)

98. Ahaṃ ce daḷhadhammassa , vahanti nābhirādhayaṃ;
Dharantī urasi sallāṃ, yuddhe vikkantacārinī.
99. Nūna rājā na jānāti , mama vikkamaporisaṃ;
Saṅgāme sukatantāni, dūtavippahitāni ca.
100. Sā nūnāhaṃ marissāmi, abandhu aparāyini ;
Tadā hi kumbhakārassa, dinnā chakaṇahārikā.
101. Yāvatāsīsati poso, tāvadeva pavīṇati;
Atthāpāye jahanti naṃ, oṭṭhibyādhiṃva khattiyo.

102. Yo pubbe katakalyāṇo, katattho nāvabujjhati;
Atthā tassa palujjanti, ye honti abhipatthitā.
103. Yo pubbe katakalyāṇo, katattho manubujjhati;
Atthā tassa pavaḍḍhanti, ye honti abhipatthitā.
104. Taṃ vo vadāmi bhaddante , yāvattettha samāgatā;
Sabbe katañño hotha, ciraṃ saggamhi ṭhassathāti.

Daḷhadhammajātakam catuttham.

410. Somadattajātakam (7-2-5)

105. Yo maṃ pure paccuḍḍeti , araṇṇe dūramāyato;
So na dissati mātaṅgo, somadatto kuhiṃ gato.
106. Ayaṃ vā so mato seti, allasiṅgaṃva vacchito ;
Bhumiā nipatito seti, amarā vata kuñjaro.
107. Anagāriyupetassa, vippamuttassa te sato;
Samaṇassa na taṃ sādhu, yaṃ petamanusocasi.
108. Saṃvāsena have sakka, manussassa migassa vā;
Hadaye jāyate pemaṃ, taṃ na sakkā asocituṃ.
109. Mataṃ marissaṃ rodanti, ye rudanti lapanti ca;
Tasmā tvaṃ isi mā rodi, roditaṃ moghamāhu santo.
110. Kanditena have brahme, mato peto samuṭṭhahe;

Sabbe saṅgama rodāma, aññaṃaññaṃ nātaka.

111. Ādittaṃ vata maṃ santam, ghatasittaṃva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiṅcaṃ, sabbam nibbāpaye daram.

112. Abbahī vata me sallaṃ, yamāsi hadayassitaṃ;
Yo me sokaparetassa, puttasokaṃ apānudi.

113. Sohaṃ abbūlhasallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna vāsavāti.

Somadattajātakaṃ pañcamaṃ.

411. Susīmajātakaṃ (7-2-6)

114. Kālāni kesāni pure ahesuṃ, jātāni sīsamhi yathāpadese;
Tānāja setāni susīma disvā, dhammaṃ cara brahmacariyassa
kālo.

115. Mameva deva palitaṃ na tuyhaṃ, mameva sīsaṃ mama ut-
tamaṅgaṃ;
“Atthaṃ karissa”nti musā abhāṇiṃ , ekāparādhaṃ khama rā-
jaseṭṭha.

116. Daharo tuvaṃ dassaniyosi rāja, paṭhamuggato hosi yathā kaḷīro;
Rajjañca kārehi mamañca passa, mā kālikaṃ anudhāvī janinda.

117. Passāmi vohaṃ dahariṃ kumāriṃ, sāmaṭṭhapassaṃ sutanuṃ
sumajjhaṃ;
Kāḷappavāḷāva pavellamānā, palobhayantīva naresu gacchati.

- 118.** Tamena passāmiparena nāriṃ, āsītikaṃ nāvutikaṃ va jaccā;
Daṇḍaṃ gahetvāna pavedhamānaṃ, gopānasībhoggasamaṃ
carantiṃ.
- 119.** Sohaṃ tamevānuvicintayanto, eko sayāmi sayanassa majjhe;
“Ahampi evaṃ” iti pekkhamāno, na gahe rame brahmacariyas-
sa kālo.
- 120.** Rajjuvālabhanī cesā, yā gehe vasato rati;
Evampi chetvāna vajanti dhīrā, anapekkhino kāmasukhaṃ
pahāyāti.

Susīmajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

412. Koṭasimbaliḷātakaṃ (7-2-7)

- 121.** Ahaṃ dasasataṃbyāmaṃ, uragamādāya āgato;
Taṅca maṅca mahākāyaṃ, dhārayaṃ nappavedhasi .
- 122.** Athimaṃ khuddakaṃ pakkhiṃ, appamaṃsataraṃ mayā;
Dhārayaṃ byathasi bhītā , kamatthaṃ koṭasimbali .
- 123.** Maṃsabhakkho tuvaṃ rāja, phalabhakkho ayaṃ dijo;
Ayaṃ nigrodhabījāni, pilakkhudumbarāni ca;
Assatthāni ca bhakkhitvā, khandhe me ohadissati.
- 124.** Te rukkhā saṃvirūhanti, mama passe nivātajā;
Te maṃ pariyanandhissanti, arukkhaṃ maṃ karissare.
- 125.** Santi aññepi rukkhā se, mūlino khandhino dumā;

Iminā sakuṇajātena, bījamāharitā hatā.

126.

Ajjhārūhābhivaḍḍhanti , brahantampi vanappatiṃ;
Tasmā rāja pavedhāmi, sampassaṃnāgataṃ bhayaṃ.

127.

Saṅkeyya saṅkitabbāni, rakkheyyānāgataṃ bhayaṃ;
Anāgatabhayā dhīro, ubho loke avekkhatīti.

Koṭasimbaliajātakam sattamaṃ.

413. Dhūmakārijātakam (7-2-8)

128.

Rājā apucchi vidhuraṃ, dhammakāmo yudhiṭṭhilo;
Api brāhmaṇa jānāsi, ko eko bahu socati.

129.

Brāhmaṇo ajayūthena, pahūtedho vane vasaṃ;
Dhūmaṃ akāsi vāseṭṭho, rattindivamatandito.

130.

Tassa taṃ dhūmagandhena, sarabhā makasaḍḍitā ;
Vassāvāsaṃ upāgacchuṃ, dhūmakāriṣsa santike.

131.

Sarabhesu manaṃ katvā, ajā so nāvabujjhatha;
Āgacchantī vajantī vā , tassa tā vinasuṃ ajā.

132.

Sarabhā sarade kāle, pahīnamakase vane;
Pāvisuṃ giriduggāni, nadīnaṃ pabhavāni ca.

133.

Sarabhe ca gate disvā, ajā ca vibhavaṃ gatā ;
Kiso ca vivaṇṇo cāsi, paṇḍurogī ca brāhmaṇo.

134. Evaṃ yo saṃ niraṃkatvā, āgantūṃ kurute piyaṃ;
So eko bahu socati, dhūmakārīva brāhmaṇoti.

Dhūmakārijātakam aṭṭhamam.

414. Jāgarajātakam (7-2-9)

135. Kodha jāgarataṃ sutto, kodha suttesu jāgaro;
Ko mametaṃ vijānāti, ko taṃ paṭibhaṇāti me.
136. Ahaṃ jāgarataṃ sutto, ahaṃ suttesu jāgaro;
Ahametaṃ vijānāmi, ahaṃ paṭibhaṇāmi te.
137. Kathaṃ jāgarataṃ sutto, kathaṃ suttesu jāgaro;
Kathaṃ etaṃ vijānāsi, kathaṃ paṭibhaṇāsi me.
138. Ye dhammaṃ nappajānanti, saṃyamoti damoti ca;
Tesu suppaṃānesu, ahaṃ jaggāmi devate.
139. Yesaṃ rāgo ca doso ca, avijjā ca virājitā;
Tesu jāgaramānesu, ahaṃ suttosmi devate.
140. Evaṃ jāgarataṃ sutto, evaṃ suttesu jāgaro;
Evametaṃ vijānāmi, evaṃ paṭibhaṇāmi te.
141. Sādhu jāgarataṃ sutto, sādhu suttesu jāgaro;
Sādhumetaṃ vijānāsi, sādhu paṭibhaṇāsi meti.

Jāgarajātakam navamam.

415. Kummāsapiṇḍijātakam (7-2-10)

142. Na kiratthi anomadassisu, pāricariyā buddhesu appikā ;
Sukkhāya aloṇikāya ca, passaphalam kummāsapiṇḍiyā.
143. Hatthigavassā cime bahū , dhanadhaññaṃ pathavī ca kevalā;
Nāriyo cimā accharūpamā, passaphalam kummāsapiṇḍiyā.
144. Abhikkhaṇaṃ rājakuñjara, gāthā bhāsasi kosalādhipa;
Pucchāmi taṃ raṭṭhavaḍḍhana, bālhaṃ pītimano pabhāsasi.
145. Imasmiññaeva nagare, kule aññatare ahuṃ;
Parakammakaro āsiṃ, bhatako sīlasaṃvuto.
146. Kammāya nikkhamantohaṃ, caturo samaṇeddasam;
Ācārasīlasampanne, sītibhūte anāsave.
147. Tesu cittaṃ pasādetvā, nisīdetvā paṇṇasanthate;
Adaṃ buddhāna kummāsam, pasanno sehi paṇibhi.
148. Tassa kammaṃ kusalassa, idaṃ me edisaṃ phalaṃ;
Anubhomi idaṃ rajjaṃ, phītaṃ dharaṇimuttamaṃ.
149. Dadaṃ bhuñja mā ca pamādo , cakkam vattaya kosalādhipa;
Mā rāja adhammiko ahu, dhammaṃ pālaya kosalādhipa.
150. Sohaṃ tadeva punappunaṃ, vaṭumaṃ ācarissāmi sobhane;
Ariyācaritaṃ sukosale, arahanto me manāpāva passitum.

151. Devī viya accharūpamā, majjhe nāriḡaṇassa sobhasi;
Kiṃ kammamakāsi bhaddakaṃ, kenāsi vaṇṇavatī sukosale.
152. Ambaṭṭhakulassa khattiya, dāsyāhaṃ parapesiyā ahuṃ;
Saṅṅatā ca dhammajīvinī, sīlavatī ca apāpadassanā.
153. Uddhaṭabhattaṃ ahaṃ tadā, caramānassa adāsi bhikkhuno;
Vittā sumanā sayāṃ ahaṃ, tassa kammaṣṣa phalaṃ mamedisan-
ti.

Kummāsapinḡijātakāṃ dasamaṃ.

416. Parantapajātakāṃ (7-2-11)

154. Āgamissati me pāpaṃ, āgamissati me bhayaṃ;
Tadā hi calitā sākḡhā, manussena migena vā.
155. Bhīruyā nūna me kāmo, avidūre vasantiyā;
Karissati kiṣaṃ paṇḡuṃ, sāva sākḡhā parantapaṃ.
156. Socayissati maṃ kantā, gāme vasamaninditā;
Karissati kiṣaṃ paṇḡuṃ, sāva sākḡhā parantapaṃ.
157. Tayā maṃ asitāpaṅgi, sitāni bhaṇitāni ca;
Kiṣaṃ paṇḡuṃ karissantī, sāva sākḡhā parantapaṃ.
158. Agamā nūna so saddo, asaṃsi nūna so tava;
Akkhātaṃ nūna taṃ tena, yo taṃ sākḡhamakampayī.
159. Idaṃ kho taṃ samāgamma, mama bālassa cintitaṃ;

Tadā hi calitā sākhā, manussena migena vā.

160.

Tatheva tvaṃ avedesi, avañci pitaraṃ mama;
Hantvā sākhāhi chādentō, āgamissati me bhayanti.

Parantapajātakam ekādasamaṃ.

Gandhāravaggo dutiyo.

Tassuddānaṃ –

Varagāma mahākapi bhaggava ca, dalhadhamma sakuñjara kes-
avaro;

Urago vidhuro puna jāgarataṃ, atha kosalādhipa parantapa cāti.

Atha vagguddānaṃ –

Atha sattanipātamhi, vagmaṃ me bhaṇato suṇa;

Kukku ca puna gandhāro, dveva guttā mahesināti.

Sattakanipātaṃ niṭṭhitam.

8. Aṭṭhakanipāto

417. Kaccānijātakam (1)

1.

Odātavattā suci allakesā, kaccāni kiṃ kumbhimadhissayitvā ;
Piṭṭhā tilā dhovasi taṇḍulāni, tilodano hehiti kissa hetu.

2.

Na kho ayaṃ brāhmaṇa bhojanattā , tilodano hehiti sādhipak-
ko;

Dhammo mato tassa pahuttamajja , ahaṃ karissāmi susānam-
ajjhe.

3.

Anuvicca kaccāni karohi kiccaṃ, dhammo mato ko nu taveva

samsi;

Sahassanetto atulānubhāvo, na miyyatī dhammavaro kadāci.

4.

Daḷhappamāṇaṃ mama ettha brahme, dhammo mato natthi ma-
mettha kaṅkhā;

Ye yeva dāni pāpā bhavanti, te teva dāni sukhitā bhavanti.

5.

Suṇisā hi mayhaṃ vañjhā ahosi, sā maṃ vadhitvāna vijāyi put-
taṃ;

Sā dāni sabbassa kulassa issarā, ahaṃ panamhi apaviddhā eki-
kā.

6.

Jīvāmi vohaṃ na matohamasmi , taveva atthāya idhāgatosmi;

Yā taṃ vadhitvāna vijāyi puttaṃ, sahāva puttena karomi bhas-
maṃ.

7.

Evañca te ruccati devarāja, mameva atthāya idhāgatosi;

Ahañca putto suṇisā ca nattā, sammodamānā gharamāvasema.

8.

Evañca te ruccati kātiyāni, hatāpi santā na jahāsi dhammaṃ;

Tuvañca putto suṇisā ca nattā, sammodamānā gharamāvasetha.

9.

Sā kātiyānī suṇisāya saddhiṃ, sammodamānā gharamāvasittha;

Putto ca nattā ca upaṭṭhahimsu, devānamindena adhiggahītāti.

Kaccānijātakam paṭhamam.

418. Aṭṭhasaddajātakam (2)

10.

Idaṃ pure ninnamāhu, bahumacchaṃ mahodakam;

Āvāso bakarājassa, pettikam bhavanaṃ mama;

Tyajja bhekena yāpema, okaṃ na vajahāmase .

11. Ko dutiyaṃ asīlissa, bandharassakkhi bhecchati ;
Ko me putte kulāvakaṃ, mañca sotthiṃ karissati.
12. Sabbā parikkhayā pheggu, yāva tassā gatī ahu;
Khīṇabhakkho mahārāja, sāre na ramatī ghuṇo.
13. Sā nūnāhaṃ ito gantvā, rañño muttā nivesanā;
Attānaṃ ramayissāmi, dumasākhaniketinī.
14. So nūnāhaṃ ito gantvā, rañño mutto nivesanā;
Aggodakāni pissāmi, yūthassa purato vajaṃ.
15. Taṃ maṃ kāmehi sammattaṃ, rattaṃ kāmesu mucchitaṃ;
Ānayī bharato luddo, bāhiko bhaddamatthu te.
16. Andhakāratimisāyaṃ, tuṅge uparipabbate;
Sā maṃ saṅghena mudunā, mā pādaṃ khali yasmani.
17. Asaṃsayam jātikhayantadassī, na gabbhaseyyam punarāvajis-
saṃ;
Ayamantimā pacchimā gabbhaseyyā , khīṇo me saṃsāro punab-
bhavāyāti.

Atthasaddajātakaṃ dutiyaṃ.

419. Sulasājātakaṃ (3)

18. Idaṃ suvaṇṇakāyūraṃ, muttā veḷuriyā bahū;
Sabbam harassu bhaddante, mañca dāsīti sāvaya.

19. Oropayassu kalyāṇi, mā bālhaṃ paridevasi;
Na cāhaṃ abhijānāmi, ahantvā dhanamābhataṃ.
20. Yato sarāmi attānaṃ, yato pattāsmi viññutaṃ;
Na cāhaṃ abhijānāmi, aññaṃ piyataraṃ tayā.
21. Ehi taṃ upagūhissaṃ , karissañca padakkhiṇaṃ;
Na hi dāni puna atthi, mama tuyhañca saṅgamo.
22. Na hi sabbesu thānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, tattha tattha vicakkhaṇā.
23. Na hi sabbesu thānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, lahuṃ atthaṃ vicintikā .
24. Lahuñca vata khippañca, nikaṭṭhe samacetayi;
Migaṃ puñṇāyateneva , sulasā sattukaṃ vadhi.
25. Yodha uppatitaṃ atthaṃ, na khippamanubujjhati;
So haññati mandamati, corova girigabbhare.
26. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, khippameva nibodhati;
Muccate sattusambādhā, sulasā sattukāmivāti.

Sulasājātakam tatiyaṃ.

420. Sumanāgalajātakam (4)

27. Bhusamhi kuddhoti avekkhiyāna, na tāva daṇḍam paṇayeyya
issaro;

Atṭhānaso appatirūpamattano, parassa dukkhāni bhusaṃ udīraye.

28.

Yato ca jāneyya pasādamattano, atthaṃ niyuñjeyya parassa dukkaṭaṃ;

Tadāyamattthoti sayamaṃ avekkhiya, athassa daṇḍaṃ sadisaṃ nivesaye.

29.

Na cāpi jhāpeti paraṃ na attanaṃ, amucchito yo nayate nayānayaṃ;

Yo daṇḍadhāro bhavatīdha issaro, sa vaṇṇagutto siriyaṃ na dham-sati.

30.

Ye khattiyā se anisammakārino, paṇenti daṇḍaṃ sahasā pamuc-chitā;

Avannaṣaṃyutā jahanti jīvitaṃ, ito vimuttāpi ca yanti duggatiṃ.

31.

Dhamme ca ye ariyappavedite ratā, anuttarā te vacasā manasā kammunā ca;

Te santisoraccasamādhisaṅṭhitā, vajanti lokaṃ dubhayaṃ tathāvidhā.

32.

Rājāhamasmi narapamadānamissaro, saccepi kujjhāmi ṭhapemi attanaṃ;

Nisedhayanto janataṃ tathāvidhaṃ, paṇemi daṇḍaṃ anukampa yoniso.

33.

Sirī ca lakkhī ca taveva khattiya, janādhipa mā vijahi kudā-canaṃ;

Akkodhano niccapasannacitto, anīgho tuvaṃ vassasatāni pālaya.

34.

Guṇehi etehi upeta khattiya, ṭhitamariyavattī suvaco akodhano;

Sukhī anuppīla pasāsamediniṃ, ito vimuttopi ca yāhi suggatiṃ.

35. Evaṃ sunītena subhāsitena, dhammena ñāyena upāyaso nayaṃ;
Nibbāpaye saṅkhubhitaṃ mahājanaṃ, mahāva megho salilena
medininti .

Sumaṅgalajātakam catuttham.

421. Gaṅgamālijātakam (5)

36. Aṅgarajātā pathavī, kukkuḷānugatā mahī;
Atha gāyasi vattāni , na taṃ tapati ātapo.
37. Uddham tapati ādicco, adho tapati vālukā;
Atha gāyasi vattāni , na taṃ tapati ātapo.
38. Na maṃ tapati ātapo, ātapā tapayanti maṃ;
Atthā hi vividhā rāja, te tapanti na ātapo.
39. Addasaṃ kāma te mūlaṃ, saṅkappā kāma jāyasi;
Na taṃ saṅkappayissāmi, evaṃ kāma na hehisi.
40. Appāpi kāmā na alaṃ, bahūhipi na tappati;
Ahahā bālalapanā, parivajjetha jaggato.
41. Appassa kammaṃ phalaṃ mamedam, udayo ajjhāgamā mahat-
tapattam;
Suladdhalābho vata māṇavassa, yo pabbajī kāmarāgaṃ pahāya.
42. Tapasā pajahanti pāpakammaṃ, tapasā nhāpitakum-
bhakarabhāvaṃ;
Tapasā abhibhuyya gaṅgamāla, nāmenālapasajja brahmadattam.

43. Sandiṭṭhikameva “amma” passatha, khantīsoraccassa ayaṃ vipāko;
Yo sabbajanassa vanditohu, taṃ vandāma sarājikā samaccā.

44. Mā kiñci avacuttha gaṅgamālaṃ, muninaṃ monapathesu sikkhamānaṃ;
Eso hi atari aṇṇavaṃ, yaṃ taritvā caranti vītasokāti.

Gaṅgamālajātakaṃ pañcamaṃ.

422. Cetiyaḷātakaṃ (6)

45. Dhammo have hato hanti, nāhato hanti kiñcanaṃ ;
Tasmā hi dhammaṃ na hane, mā tvaṃ dhammo hato hani.

46. Alikam bhāsamānassa, apakkamanti devatā;
Pūtikañca mukhaṃ vāti, sakaṭṭhānā ca dhaṃsati;
Yo jānaṃ pucchito pañhaṃ, aññathā naṃ viyākare.

47. Sace hi saccaṃ bhaṇasi, hohi rāja yathā pure;
Musā ce bhāsase rāja, bhūmiyaṃ tiṭṭha cetiya.

48. Akāle vassatī tassa, kāle tassa na vassati;
Yo jānaṃ pucchito pañhaṃ, aññathā naṃ viyākare.

49. Sace hi saccaṃ bhaṇasi, hohi rāja yathā pure;
Musā ce bhāsase rāja, bhūmiṃ pavisa cetiya.

50. Jivhā tassa dvidhā hoti, uragasseva disampati;
Yo jānaṃ pucchito pañhaṃ, aññathā naṃ viyākare.

51. Sace hi saccam bhaṇasi, hohi rāja yathā pure;
Musā ce bhāsase rāja, bhiyyo pavisa cetiya.
52. Jivhā tassa na bhavati, macchasseva disampati;
Yo jānaṃ pucchito pañhaṃ, aññathā naṃ viyākare.
53. Sace hi saccam bhaṇasi, hohi rāja yathā pure;
Musā ce bhāsase rāja, bhiyyo pavisa cetiya.
54. Thiyova tassa jāyanti , na pumā jāyare kule;
Yo jānaṃ pucchito pañhaṃ, aññathā naṃ viyākare.
55. Sace hi saccam bhaṇasi, hohi rāja yathā pure;
Musā ce bhāsase rāja, bhiyyo pavisa cetiya.
56. Puttā tassa na bhavanti, pakkamanti disodisaṃ;
Yo jānaṃ pucchito pañhaṃ, aññathā naṃ viyākare.
57. Sace hi saccam bhaṇasi, hohi rāja yathā pure;
Musā ce bhāsase rāja, bhiyyo pavisa cetiya.
58. Sa rājā isinā satto, antalikkhacaro pure;
Pāvekkhi pathaviṃ cecco, hīnatto patva pariyāyaṃ .
59. Tasmā hi chandāgamaṇaṃ, nappasaṃsanti paṇḍitā;
Aduṭṭhacitto bhāseyya, giramaṃ saccūpasamhitanti.

Cetiyajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

423. Indriyajātakam (7)

60. Yo indriyānaṃ kāmēna, vasaṃ nārada gacchati;
So pariccajjubho loke, jīvantova visussati .
61. Sukhassānantaraṃ dukkhaṃ, dukkhassānantaraṃ sukhaṃ;
Sosi patto sukhā dukkhaṃ, pāṭikaṅkha varaṃ sukhaṃ.
62. Kicchakāle kicchasaḥo, yo kiccaṃ nātivattati;
Sa kicchantaṃ sukhaṃ dhīro, yogaṃ samadhigacchati.
63. Na heva kāmāna kāmā, nānatthā nātthakāraṇā;
Na kataṅca niraṅkatvā, dhammā cavitumarahasi.
64. Dakkhaṃ gahapatī sādhu, saṃvibhajjaṅca bhojanaṃ;
Ahāso atthalābhesu, atthabyāpatti abyatho.
65. Ettāvatetaṃ paṇḍiccaṃ, api so davilo bravi;
Na yito kiṅci pāpiyo, yo indriyānaṃ vasaṃ vaje.
66. Amittānaṃva hatthatthaṃ, sivi pappoti māmiva;
Kammaṃ vijjaṅca dakkheyyaṃ, vivāhaṃ sīlamaddavaṃ;
Ete ca yase hāpetvā, nibbatta sehi kammehi.
67. Sohaṃ saḥassajīnova abandhu aparāyaṇo;
Ariyadhammā apakkanto, yathā peto tathevahaṃ.
68. Sukhakāme dukkhāpetvā, āpannosmi padaṃ imaṃ;
So sukhaṃ nādhigacchāmi, ṭhito bhāṇumatāmivāti.

Indriyajātakam sattamaṃ.

424. Ādittajātakam (8)

69. Ādittasmiṃ agārasmiṃ, yaṃ nīharati bhājanam;
Taṃ tassa hoti atthāya, no ca yaṃ tattha ḍayhati.
70. Evāmādīpito loko, jarāya maraṇena ca;
Nīharetheva dānena, dinnam hoti sunīhatam .
71. Yo dhammaladdhassa dadāti dānam, uttānavīriyādhigatassa
jantu;
Atikkamma so vetaraṇiṃ yamassa, dibbāni tñānāni upeti mac-
co.
72. Dānañca yuddhañca samānamāhu, appāpi santā bahuke jinanti;
Appampi ce saddahāno dadāti, teneva so hoti sukhi parattha.
73. Viceyya dānam sugatappasattham, ye dakkhiṇeyyā idha
jīvaloke;
Etesu dinnāni mahapphalāni, bijāni vuttāni yathā sukhette.
74. Yo pāṇabhūtāni ahetthayam caram, parūpavādā na karoti pāpam;
Bhīruṃ pasamsanti na tattha sūram, bhayā hi santo na karonti
pāpam.
75. Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati;
Majjhimena ca devattam, uttamena visujjhati.
76. Addhā hi dānam bahudhā pasattham, dānā ca kho dhamma-
padaṃva seyyo;

Pubbeva hi pubbatareva santo , nibbānamevajjhagamum sapa-
ññāti.

Ādittajātakam aṭṭhamam.

425. Aṭṭhānājātakam (9)

77. Gaṅgā kumudinī santā, saṅkhavaṇṇā ca kokilā;
Jambu tālaphalam dajjā, atha nūna tadā siyā.
78. Yadā kacchapalomānaṃ, pāvāro tividho siyā;
Hemantikam pāvuraṇam , atha nūna tadā siyā.
79. Yadā makasapādānaṃ , aṭṭālo sukato siyā;
Daḷho ca avikampī ca , atha nūna tadā siyā.
80. Yadā sasavisāṇānaṃ, nissenī sukātā siyā;
Saggassārohaṇatthāya, atha nūna tadā siyā.
81. Yadā nissenimāruyha, candaṃ khādeyyu mūsikā;
Rāhuñca paripāteyyuṃ , atha nūna tadā siyā.
82. Yadā surāghaṭam pitvā, makkhikā gaṇacāriṇī;
Aṅgāre vāsaṃ kappeyyuṃ, atha nūna tadā siyā.
83. Yadā bimboṭṭhasampanno, gadrabho sumukho siyā;
Kusalo naccagītassa, atha nūna tadā siyā.
84. Yadā kākā ulūkā ca, mantayeyyuṃ rahogatā;
Aññaṃaññaṃ pihayeyyuṃ, atha nūna tadā siyā.

85. Yadā muḷāla pattānaṃ, chattaṃ thiratarāṃ siyā;
Vassassa paṭighātāya, atha nūna tadā siyā.
86. Yadā kulako sakuṇo, pabbataṃ gandhamādanāṃ;
Tuṇḍenādāya gaccheyya, atha nūna tadā siyā.
87. Yadā sāmuddikaṃ nāvāṃ, sa-yantaṃ sa-vaṭākaraṃ ;
Ceṭo ādāya gaccheyya, atha nūna tadā siyāti.

Atṭhānajātakāṃ navamaṃ.

426. Dīpijātakāṃ (10)

88. Khamanīyaṃ yāpanīyaṃ, kacci mātula te sukhaṃ;
Sukhaṃ te ammā avaca, sukhakāmāva te mayāṃ.
89. Naṅguṭṭhaṃ me avakkamma , heṭhayitvāna eḷike ;
Sājja mātulavādena, muñcitabbā nu maññasi.
90. Puratthāmukho nisinnosi, ahaṃ te mukhamāgatā;
Pacchato tuyhaṃ naṅguṭṭhaṃ, kathaṃ khvāhaṃ avakkamiṃ .
91. Yāvatā caturo dīpā, sasamuddā sapabbatā;
Tāvatā mayhaṃ naṅguṭṭhaṃ, kathaṃ kho tvāṃ vivajjayi.
92. Pubbeva metamakkiṃsu , mātā pitā ca bhātaro;
Dīghaṃ duṭṭhassa naṅguṭṭhaṃ, sāmhi vehāyasāgatā.
93. Tañca disvāna āyantim, antalikkhasmi eḷike;

Migasaṅgho palāyittha, bhakkho me nāsito tayā.

94.

Icevaṃ vilapantiyā, eḷakiyā ruhagghaso;
Galakaṃ anvāvamaddi, natthi duṭṭhe subhāsitaṃ.

95.

Neva duṭṭhe nayo atthi, na dhammo na subhāsitaṃ;
Nikkamaṃ duṭṭhe yuñjetha, so ca sabbhiṃ na rañjatīti.

Dīpijātakam dasamaṃ.

Aṭṭhakanipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Parisuddhā manāvilā vatthadharā, bakarājassa kāyuraṃ daṇḍa-
varo;

Atha aṅgāra cetiya devilinā, atha āditta gaṅgā daselakināti.

9. Navakanipāto

427. Gijjhajātakam (1)

1.

Parisaṅkupatho nāma, gijjhapantho sanantano;
Tatrāsi mātāpitaro, gijjho posesi jiṇṇake;
Tesaṃ ajagaramedaṃ, accahāsi bahuttaso .

2.

Pitā ca puttaṃ avaca, jānaṃ uccaṃ papātinam;
Supattaṃ thāmasampannaṃ , tejassim dūragāminam.

3.

Pariplavantaṃ pathaviṃ, yadā tāta vijānahi;
Sāgarena parikkhittaṃ, cakkamva parimaṇḍalam;
Tato tāta nivattassu, māssu etto paraṃ gami.

4. Udapattosi vegena, balī pakkhī dijuttamo;
Olokayanto vakkaṅgo, pabbatāni vanāni ca.
5. Addassa pathaviṃ gijjho, yathāsāsi pitussutaṃ;
Sāgarena parikkhittaṃ, cakkamaṃva parimaṇḍalaṃ.
6. Tañca so samatikkamma, paramevaccavattatha ;
Tañca vātasikhā tikkhā, accahāsi baliṃ dijaṃ.
7. Nāsakkhātigato poso, punadeva nivattitaṃ;
Dijo byasanamāpādi, verambhānaṃ vasaṃ gato.
8. Tassa puttā ca dārā ca, ye caññe anujīvino;
Sabbe byasanamāpāduṃ, anovādakare dije.
9. Evampi idha vuḍḍhānaṃ, yo vākyam nāvabujjhati;
Atisīmacaro ditto, gijjhovātītasāsano;
Sa ve byasanaṃ pappoti, akatvā vuḍḍhasāsananti.

Gijjhajātakaṃ paṭhamaṃ.

428. Kosambiyajātakaṃ (2)

10. Puthusaddo samajano, na bālo koci maññatha;
Saṅghasmiṃ bhijjamānasmim, nāññaṃ bhiyyo amaññaruṃ.
11. Parimuṭṭhā paṇḍitābhāsā, vācāgocarabhāṇino;
Yāvicchanti mukhāyāmaṃ, yena nītā na taṃ vidū.

12. Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me;
Ye ca taṃ upanayhanti, veraṃ tesam na sammati.
13. Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me;
Ye ca taṃ nupanayhanti, veraṃ tesūpasammati.
14. Na hi verena verāni, sammantīdha kudācanaṃ;
Averena ca sammanti, esa dhammo sanantano.
15. Pare ca na vijānanti, mayamettha yamāmase;
Ye ca tattha vijānanti, tato sammanti medhagā.
16. Aṭṭhicchinnā paṇaharā, gavassa dhanahārino;
Raṭṭhaṃ vilumpamānānaṃ, tesampi hoti saṅgati;
Kasmā tumhāka no siyā.
17. Sace labhetha nipakaṃ sahāyaṃ, saddhiṃcamaṃ sādhuvi-
hāridhīraṃ;
Abhibhuyya sabbāni parissayāni, careyya tenattamano satīmā.
18. No ce labhetha nipakaṃ sahāyaṃ, saddhiṃcamaṃ sādhuvi-
hāridhīraṃ;
Rājāva raṭṭhaṃ vijitaṃ pahāya, eko care mātaṅgaraññeva nāgo.
19. Ekassa caritaṃ seyyo, natthi bāle sahāyatā;
Eko care na pāpāni kayirā, appossukko mātaṅgaraññeva nāgoti.

Kosambiyajātakaṃ dutiyaṃ.

429. Mahāsuvaḷātakam (3)

20. Dumo yadā hoti phalūpapanno, bhuñjanti naṃ vihaṅgamā sam-
patantā;
Khīṇanti ñatvāna dumaṃ phalaccaye , disodisaṃ yanti tato
vihaṅgamā.
21. Cara cārikam lohitatuṅḍa māmari, kiṃ tvaṃ suva sukkhadu-
mamhi jhāyasi;
Tadiṅgha maṃ brūhi vasantasannibha, kasmā suva sukkhadu-
maṃ na riñcasi.
22. Ye ve sakhīnaṃ sakhāro bhavanti, pāṇaccaye dukkhasukhesu
haṃsa;
Khīṇaṃ akhīṇanti na taṃ jahanti, santo satam dhammamanussa-
rantā.
23. Sohaṃ satam aññatarosmi haṃsa, ñātī ca me hoti sakhā ca ruk-
kho;
Taṃ nussahe jīvikattho pahātum, khīṇanti ñatvāna na hesa
dhammo .
24. Sādhu sakkhi kataṃ hoti, metti saṃsati santhavo ;
Sacetaṃ dhammaṃ rocesi, pāsamsosi vijānataṃ.
25. So te suva varaṃ dammi, pattayāna vihaṅgama;
Varaṃ varassu vakkaṅga, yaṃ kiñci manasicchasi.
26. Varañca me haṃsa bhavaṃ dadeyya, ayañca rukkho punarāyumaṃ
labhetha;
So sākhavā phalimā saṃvirūḷho, madhutthiko tiṭṭhatu sobhamā-
no.

27. Taṃ passa samma phalimaṃ uḷāraṃ, sahāva te hotu udumbare-
na;
So sākhavā phalimā saṃvirūḷho, madhutthiko tiṭṭhatu sobhamā-
no.
28. Evaṃ sakka sukhī hohi, saha sabbehi nātibhi;
Yathāhamajja sukhito, disvāna saphalaṃ dumaṃ.
29. Suvassa ca varaṃ datvā, katvāna saphalaṃ dumaṃ;
Pakkāmi saha bhariyāya, devānaṃ nandanaṃ vananti.

Mahāsuvaḷātakam tatiyaṃ.

430. Cūlasuvaḷātakam (4)

30. Santi rukkhā haripattā , dumā nekaphalā bahū;
Kasmā nu sukkhe koḷāpe, suvassa nirato mano.
31. Phalassa upabhuñjimhā, nekavassagaṇe bahū;
Aphalampi viditvāna, sāva metti yathā pure.
32. Sukhañca rukkhaṃ koḷāpaṃ, opattamaphalaṃ dumaṃ;
Ohāya sakuṇā yanti, kiṃ dosaṃ passase dija.
33. Ye phalattā sambhajanti, aphaloti jahanti naṃ;
Attatthapaññā dummedhā, te honti pakkhapātino.
34. Sādhu sakkhi kataṃ hoti, metti saṃsati santhavo;
Sacetaṃ dhammaṃ rocesi, pāsamsosi vijānataṃ.

35. So te suva varaṃ dammi, pattayāna vihaṅgama;
Varaṃ varassu vakkāṅga, yaṃ kiñci manasicchasi.
36. Api nāma naṃ passeyyaṃ , sapattaṃ saphalaṃ dumaṃ;
Daliddova nidhi laddhā, nandeyyāhaṃ punappunaṃ.
37. Tato amatamādāya, abhisiñci mahīruhaṃ;
Tassa sākhā virūhiṃsu , sītacchāyā manoramā.
38. Evaṃ sakka sukhī hohi, saha sabbehi ñātibhi;
Yathāhamajja sukhito, disvāna saphalaṃ dumaṃ.
39. Suvassa ca varaṃ datvā, katvāna saphalaṃ dumaṃ;
Pakkāmi saha bhariyāya, devānaṃ nandanaṃ vananti.

Cūlasuvajātakaṃ catutthaṃ.

431. Haritacajātakaṃ (5)

40. Sutaṃ metaṃ mahābrahme, kāme bhuñjati hārito;
Kaccetaṃ vacanaṃ tucchamaṃ, kacci suddho iriyyasi.
41. Evametaṃ mahārāja, yathā te vacanaṃ sutamaṃ;
Kummaggaṃ paṭipannosmi, mohaneyyesu mucchito.
42. Adu paññā kimatthiyā, nipuṇā sādhu cintinī ;
Yāya uppatitaṃ rāgaṃ, kiṃ mano na vinodaye.
43. Cattārome mahārāja, loke atibalā bhusā;

Rāgo doso mado moho, yattha paññā na gādhati.

44. Arahā sīlasampanno, suddho carati hārito;
Medhāvī paṇḍito ceva, iti no sammato bhavaṃ.
45. Medhāvīnampi hiṃsanti, isiṃ dhammaguṇe ratam;
Vitakkā pāpakā rāja, subhā rāgūpasamhitā.
46. Uppannāyaṃ sarīrajo, rāgo vaṇṇavidūsono tava;
Taṃ pajaha bhaddamatthu te, bahunnāsi medhāvisammato.
47. Te andhakārake kāme, bahudukkhe mahāvise;
Tesaṃ mūlaṃ gavesissaṃ, checchaṃ rāgaṃ sabandhanaṃ.
48. Idaṃ vatvāna hārito, isi saccaparakkamo;
Kāmarāgaṃ virājetvā, brahmalokūpago ahūti.

Haritacajātakaṃ pañcamaṃ.

432. Padakusalamāṇavajātakaṃ (6)

49. Bahussutaṃ cittakathim , gaṅgā vahati pāṭalim ;
Vuyhamānaka bhaddante, ekaṃ me dehi gāthakaṃ .
50. Yena siñcanti dukkhitam, yena siñcanti āturaṃ;
Tassa majjhe marissāmi, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
51. Yattha bījāni rūhanti, sattā yattha patiṭṭhitā;
Sā me sīsaṃ nipīleti, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.

52. Yena bhattāni paccanti, sītaṃ yena vihaññati;
So maṃ ḍahati gattāni, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
53. Yena bhuttena yāpentī, puthū brāhmaṇakhattiyā;
So maṃ bhutto byāpādeti, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
54. Gimhānaṃ pacchime māse, vātamicchanti paṇḍitā;
So maṃ bhañjati gattāni, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
55. Yaṃ nissitā jagatiruhaṃ, svāyaṃ aggiṃ pamuñcati;
Disā bhajatha vakkāṅgā, jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
56. Yamānayaṃ somanassaṃ, māliniṃ candanussadaṃ;
Sā maṃ gharā nicchubhati , jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
57. Yena jātena nandissaṃ, yassa ca bhavamicchisaṃ;
So maṃ gharā nicchubhati , jātaṃ saraṇato bhayaṃ.
58. Suṇantu me jānapadā, negamā ca samāgatā;
Yatodakaṃ tadādittaṃ, yato khemaṃ tato bhayaṃ.
59. Rājā vilumpate raṭṭhaṃ, brāhmaṇo ca purohito;
Attaguttā viharatha, jātaṃ saraṇato bhayanti.

Padakusalamāṇavajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

433. Lomasakassapajātakaṃ (7)

60. Assa indasamo rāja, accantaṃ ajarāmaro;

Sace tvam yaññaṃ yājeyya, isiṃ lomasakassapaṃ.

61.

Sasamuddapariyāyaṃ, mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ;

Na icche saha nindāya, evaṃ seyya vijānāhi.

62.

Dhiratthu taṃ yasalābhaṃ, dhanalābhañca brāhmaṇa;

Yā vutti vinipātena, adhammacaraṇena vā.

63.

Api ce pattamādāya, anagāro paribbaje;

Sāyeva jīvikā seyyo, yā cādhammena esanā.

64.

Api ce pattamādāya, anagāro paribbaje;

Aññaṃ ahiṃsayaṃ loke, api rajjena taṃ varam.

65.

Balaṃ cando balaṃ suriyo, balaṃ samaṇabrāhmaṇā;

Balaṃ velā samuddassa, balātibalamitthiyo.

66.

Yathā uggatapaṃ santam, isiṃ lomasakassapaṃ;

Pitu atthā candavatī, vājapeyyaṃ ayājayi.

67.

Taṃ lobhapakataṃ kammaṃ, kaṭukaṃ kāmahetukaṃ;

Tassa mūlaṃ gavesissaṃ, checchaṃ rāgaṃ sabandhanaṃ.

68.

Dhiratthu kāme subahūpi loke, tapova seyyo kāmaguṇehi rāja;

Tapo karissāmi pahāya kāme, taveva raṭṭhaṃ candavatī ca hotūti.

Lomasakassapajātakaṃ sattamaṃ.

434. Cakkavākaḷātakam (8)

69.

Kāsāyavatthe sakuṇe vadāmi, duve duve nandamane carante;
Kaṃ aṇḍajam aṇḍajā mānusesu, jātiṃ pasamsanti tadiṅgha
brūtha.

70.

Amhe manussesu manussahiṃsa, anubbate cakkavāke vadanti;
Kalyāṇabhāvamhe dijesu sammatā, abhirūpā vicarāma aṇṇave.
() 71.

Kiṃ aṇṇave kāni phalāni bhuñje, maṃsam kuto khādatha cakka-
vākā;

Kiṃ bhojanam bhuñjatha vo anomā , balañca vaṇṇo ca anap-
parūpā .

72.

Na aṇṇave santi phalāni dhaṅka, maṃsam kuto khādituṃ cakka-
vāke;

Sevālabhakkhamha apāṇabhojanā , na ghāsahetūpi karoma
pāpam.

73.

Na me idaṃ rucati cakkavāka, asmiṃ bhava bhojanasannikāso;
Ahosi pubbe tato me aññathā, icceva me vimati ettha jātā.

74.

Ahampi maṃsāni phalāni bhuñje, annāni ca loṇiyateliyāni;

Rasaṃ manussesu labhāmi bhottuṃ, sūrova saṅgāmamukham
vijetvā;

Na ca me tādiso vaṇṇo, cakkavāka yathā tava.

75.

Asuddhabhakkhosi khaṇānupātī, kicchena te labbhati an-
napānam;

Na tussasī rukkaphalehi dhaṅka, maṃsāni vā yāni susānam-
ajjhe.

76. Yo sāhasena adhigamma bhoge, paribhuñjati dhañka
khañānupātī;
Tato upakkosati naṃ sabhāvo, upakkuṭṭho vaṇṇabalaṃ jahāti.
77. Appampi ce nibbutiṃ bhuñjatī yadi, asāhasena aparūpaghātī ;
Balañca vaṇṇo ca tadassa hoti, na hi sabbo āhāramayena vaṇṇo-
ti.

Cakkavākajātakam aṭṭhamam.

435. Haliddirāgajātakam (9)

78. Sutitikkham araññamhi, pantamhi sayanāsane;
Ye ca gāme titikkhanti, te uḷāratarā tayā.
79. Araññā gāmamāgama, kiṃsīlam kiṃvataṃ aham;
Purisaṃ tāta seveyyam, taṃ me akkhāhi pucchito.
80. Yo te vissāsaya tāta, vissāsañca khameyya te;
Sussūsī ca titikkhī ca, taṃ bhajehi ito gato.
81. Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭam;
Urasīva patiṭṭhāya, taṃ bhajehi ito gato.
82. Yo ca dhammena carati, carantopi na maññati;
Visuddhakāriṃ sappaññam, taṃ bhajehi ito gato.
83. Haliddirāgam kapiccitam, purisaṃ rāgavirāginam;
Tādisam tāta mā sevi, nimmanussampi ce siyā.

84. Āsīvisaṃva kupitaṃ, mīlhalittaṃ mahāpathaṃ;
Ārakā parivajjehi, yānīva visamaṃ pathaṃ.
85. Anattā tāta vaḍḍhanti, bālaṃ accupasevato;
Māssu bālena saṃgacchi, amitteneva sabbadā.
86. Taṃ tāhaṃ tāta yācāmi, karassu vacanaṃ mama;
Māssu bālena saṃgacchi , dukkho bālehi saṅgamoti.

Haliddirāgajātakaṃ navamaṃ.

436. Samuggajātakaṃ (10)

87. Kuto nu āgacchatha bho tayo janā, svāgatā etha nisīdathāsane;
Kaccittha bhonto kusalaṃ anāmayaṃ, cīrassamabbhāgamaṃ
hi vo idha.
88. Ahameva eko idha majja patto, na cāpi me dutiyo koci vijjati;
Kimeva sandhāya te bhāsitaṃ ise, “kuto nu āgacchatha bho tayo
janā”.
89. Tuvañca eko bhariyā ca te piyā, samuggapakkhittanikiṇṇaman-
tare;
Sā rakkhitā kucchigatāva te sadā, vāyussa puttena sahā tahiṃ
ratā.
90. Saṃviggārūpo isinā viyākato , so dānavo tattha samuggamuggi-
li;
Addakkhi bhariyaṃ suci māladhāriṇiṃ, vāyussa puttena sahā
tahiṃ rataṃ.
91. Sudiṭṭharūpamuggatapānuvattinā , hīnā narā ye pamadāvasaṃ

gatā;

Yathā have pānarivettha rakkhitā, duṭṭhā mayī aññamabhippa-
modayi.

92.

Divā ca ratto ca mayā upaṭṭhitā, tapassinā jotirivā vane vasam;

Sā dhammamukkamma adhammamācari, akiriyarūpo pamadāhi
santhavo.

93.

Sarīramajjhamhi ṭhitātimaññaḥam, mayhaṃ ayanti asatiṃ
asaññataṃ;

Sā dhammamukkamma adhammamācari, akiriyarūpo pamadāhi
santhavo.

94.

Surakkhitaṃ meti kathaṃ nu vissase, anekacittāsu na hatthi
rakkhaṇā;

Etā hi pātālapapātasannibhā, etthappamatto byasanaṃ nigaccha-
ti.

95.

Tasmā hi te sukhino vītasokā, ye mātugāmehi caranti nissaṭā;

Etam sivaṃ uttamamābhipatthayaṃ, na mātugāmehi kareyya
santhavanti.

Samuggajātakaṃ dasamaṃ.

437. Pūtimaṃsajātakaṃ (11)

96.

Na kho me ruccati āḷi, pūtimaṃsassa pekkhanā;

Etādisā sakhāasmā, ārakā parivajjaye.

97.

Ummattikā ayaṃ veṇī, vaṇṇeti patino sakhim;

Pajjhāyi paṭigacchantim, āgataṃ meṇḍa mātaraṃ.

98.

Tvaṃ khosi samma ummatto, dummedho avicakkhaṇo;

Yo tvam matālayam katvā, akālena vipekkhasi.

99.

Na akāle vipekkheyya, kāle pekkheyya paṇḍito;
Pūtimamsova pajjhāyi , yo akāle vipekkhati.

100.

Piyam kho āli me hotu, puṇṇapattam dadāhi me;
Pati sañjīvito mayham, eyyāsi piyapucchikā .

101.

Piyam kho āli te hotu, puṇṇapattam dadāmi te;
Mahatā parivārena , essam kayirāhi bhojanam.

102.

Kīdiso tuyham parivāro, yesam kāhāmi bhojanam;
Kiṃnāmakā ca te sabbe, tam me akkhāhi pucchitā.

103.

Māliyo caturakkho ca, piṅgiyo atha jambuko;
Ediso mayham parivāro, tesam kayirāhi bhojanam.

104.

Nikkhantāya agārasmā, bhaṇḍakampi vinassati;
Ārogyam ālino vajjam , idheva vasa māgamāti.

Pūtimamsajātakaṃ ekādasamaṃ.

438. Daddarajātakaṃ (12)

105.

Yo te puttake akhādi, dinnabhatto adūsake;
Tasmim dāṭham nipātehi, mā te muccittha jīvato.

106.

Ākiṇṇaluddo puriso, dhāticelaṃva makkhito;
Padesam tam na passāmi, yattha dāṭham nipātaye.

- 107.**
Akataññussa posassa, niccaṃ vivaradassino;
Sabbam ce pathaviṃ dajjā, neva naṃ abhirādhaye.
- 108.**
Kinnu subāhu taramānarūpo, paccāgatosi saha māṇavena;
Kiṃ kiccamatthaṃ idhamatthi tuyhaṃ, akkhāhi me pucchito
etamatthaṃ.
- 109.**
Yo te sakhā daddaro sādhurūpo, tassa vadhaṃ parisāṅkāmi ajja;
Purisassa kammāyatanāni sutvā, nāhaṃ sukhiṃ daddaraṃ ajja
maññe.
- 110.**
Kānissa kammāyatanāni assu, purisassa vuttisamodhānatāya;
Kaṃ vā paṭiññaṃ purisassa sutvā, parisāṅkasi daddaraṃ māṇav-
ena.
- 111.**
Ciṅṇā kaliṅgā caritā vaṇijjā, vettācaro saṅkupathopi ciṅṇo;
Naṭehi ciṅṇaṃ saha vākurehi , daḍḍena yuddhampi samajjam-
ajjhe.
- 112.**
Baddhā kulīkā mitamāḷhakena, akkhā jitā saṃyamo abbhatīto;
Abbāhitam pubbakaṃ aḍḍharattam, hatthā daḍḍhā piṇḍapaṭig-
gahena.
- 113.**
Tānissa kammāyatanāni assu, purisassa vuttisamodhānatāya;
Yathā ayaṃ dissati lomapiṇḍo, gāvo hatā kiṃ pana daddarassāti.

Daddarajātakaṃ dvādasamaṃ.

Navakanipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Varagijjha samajjana haṃsavaro, nidhisavhaya hārita pāṭaliko;

Ajarāmara dhaṅka titikkha kuto, atha dvādasa pekkhana dadd-
aribhīti.

10. Dasakanipāto

439. Catudvārajātakam (1)

1.
Catudvāramidaṃ nagaram, āyasaṃ dalhapākāram;
Oruddhapaṭiruddhosmi, kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayā.
2.
Sabbe apihitā dvārā, oruddhosmi yathā dijo;
Kimādhikaraṇaṃ yakkha, cakkābhinihato ahaṃ.
3.
Laddhā satasahassāni, atirekāni vīsati;
Anukampakānaṃ ñātīnaṃ, vacanaṃ samma nākari.
4.
Laṅghim samuddaṃ pakkhandi, sāgaraṃ appasiddhikaṃ;
Catubbi aṭṭhājḥagamā, aṭṭhāhipi ca soḷasa.
5.
Soḷasāhi ca bāttiṃsa, atricchaṃ cakkamāsado;
Icchāhatassa posassa, cakkam bhamati matthake.
6.
Uparivīsālā duppūrā, icchā viṣaṭagāminī ;
Ye ca taṃ anugijjhanti, te honti cakkadhārino.
7.
Bahubhaṇḍaṃ avahāya, maggaṃ appaṭivekkhiya;
Yesañcetaṃ asaṅkhātāṃ, te honti cakkadhārino.
8.
Kammaṃ samekkhe vipulañca bhogaṃ, icchaṃ na seveyya
anattasamhitāṃ;

Kareyya vākyam anukampakānam, taṃ tādisaṃ nātivatteyya
cakkam.

9.

Kīvaciraṃ nu me yakkha, cakkam sirasi ṭhassati;
Kati vassasahassāni, taṃ me akkhāhi pucchito.

10.

Atisaro paccasaro , mittavinda suṇohi me;
Cakkam te sirasi māviddham, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti.

Catudvārajātakam paṭhamam.

440. Kaṇhajātakam (2)

11.

Kaṇho vatāyam puriso, kaṇham bhuñjati bhojanam;
Kaṇhe bhūmipadesasmiṃ, na mayham manaso piyo.

12.

Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo;
Yasmiṃ pāpāni kammāni, sa ve kaṇho sujampati.

13.

Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam brāhmaṇa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.

14.

Varaṅce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Sunikkodham suniddosaṃ, nillobham vuttimattano;
Nisnehamabhikaṅkhāmi, ete me caturo vare.

15.

Kiṃ nu kodhe vā dose vā, lobhe snehe ca brāhmaṇa;
Ādīnavaṃ tvaṃ passasi , taṃ me akkhāhi pucchito.

16.

Appo hutvā bahu hoti, vaḍḍhate so akhantijo;

Āsaṅgī bahupāyāso, tasmā kodhaṃ na rocaye.

17.

Duṭṭhassa pharusā vācā, parāmāso anantarā;
Tato pāṇi tato daṇḍo, satthassa paramā gati ;
Doso kodhasamuṭṭhāno, tasmā dosaṃ na rocaye.

18.

Ālopasāhasākārā , nikatī vañcanāni ca;
Dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṃ na rocaye.

19.

Snehasaṅgathitā ganthā, senti manomayā puthū;
Te bhusaṃ upatāpentī, tasmā snehaṃ na rocaye.

20.

Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam brāhmaṇa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.

21.

Varaṅce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Araṅṅe me viharato, niccaṃ ekavihārīno;
Ābādhā mā uppajjeyyūṃ, antarāyakarā bhusā.

22.

Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam brāhmaṇa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.

23.

Varaṅce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Na mano vā sarīraṃ vā, maṃ-kate sakka kassaci;
Kadāci upahaññetha, etaṃ sakka varam varetī.

Kaṇhajātakaṃ dutiyaṃ.

441. Catuposathiyajātakaṃ (3)

24. Yo kopaneyye na karoti kopam, na kujjhati sappuriso kadāci;
Kuddhopi so nāvikaroti kopam, tam ve naram samaṇamāhu
loke.
25. Ūnūdarō yo saḥate jighaccham, danto tapassī mitapānabhojano;
Āhārahetu na karoti pāpam, tam ve naram samaṇamāhu loke.
26. Khiddam ratim vippajahitvāna sabbam, na cālikam bhāsasi kiñci
loke;
Vibhūsaṭṭhānā virato methunasmā, tam ve naram samaṇamāhu
loke.
27. Pariggaham lobhadhammañca sabbam, yo ve pariññāya paricca-
jeti;
Dantam thitattam amamam nirāsam, tam ve naram samaṇamāhu
loke.
28. Pucchāma kattāramanomapaññaṃ , kathāsu no viggaho atthi
jāto;
Chindajja kaṅkham vicikicchitāni, tadajja kaṅkham vitaremu
sabbe.
29. Ye paṇḍitā atthadasā bhavanti, bhāsanti te yoniso tattha kāle;
Katham nu kathānam abhāsitaṇam, attham nayeyyumuṃ kusalā
janindā.
30. Katham have bhāsati nāgarājā, garuḷo pana venateyyo kimāha;
Gandhabbarājā pana kiṃ vadesi, katham pana kurūnam rā-
jasetṭho.

31. Khantiṃ have bhāsati nāgarājā, appāhāraṃ garuḷo venateyyo;
Gandhabbarājā rativippahānaṃ, akiñcanaṃ kurūnaṃ rājasetṭho.
32. Sabbāni etāni subhāsītāni, na hettha dubbhāsitamatthi kiñci;
Yasmiñca etāni patiṭṭhitāni, arāva nābhyā susamohitāni;
Catubbhi dhammehi samaṅgibhūtaṃ, taṃ ve naraṃ sa-
maṇamaḥhu loke.
33. Tuvañhi seṭṭho tvamanuttarosi, tvaṃ dhammagū dhammavidū
sumedho;
Paññāya pañhaṃ samadhiggahetvā, acchecchi dhīro vicikic-
chitāni;
Acchecchi kaṅkhaṃ vicikicchitāni, cundo yathā nāgadantaṃ
kharena.
34. Nīluppalābhaṃ vimalaṃ anaggaṃ, vatthaṃ idaṃ dhūma-
samānavaṇṇaṃ;
Pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho, dadāmi te dhammapūjāya dhīra.
35. Suvaṇṇamālaṃ satapattaphullitaṃ, sakesaraṃ ratnasahassa-
maṇḍitaṃ;
Pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho, dadāmi te dhammapūjāya dhīra.
36. Maṇiṃ anaggaṃ ruciraṃ pabhassaraṃ, kaṅṭhāvasattaṃ
maṇibhūsitaṃ me;
Pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho, dadāmi te dhammapūjāya dhīra.
37. Gavaṃ sahassaṃ usabhañca nāgaṃ, ājaññayutte ca rathe dasa
ime;
Pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho, dadāmi te gāmarāni soḷasa.

38. Sāriputto tadā nāgo, supaṇṇo pana kolito;
Gandhabbarājā anuruddho, rājā ānanda paṇḍito;
Vidhuro bodhisatto ca, evaṃ dhāretha jātakanti.

Catuposathiyajātakam tatiyaṃ.

442. Saṅkhajātakam (4)

39. Bahussuto sutadhammosi saṅkha, diṭṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā
ca;
Athakkhaṇe dassayase vilāpaṃ, añño nu ko te paṭimantako
mayā.
40. Subbhū subhā suppaṭimukkakambu, paggayha sovaṇṇamayāya
pātiyā;
“Bhuñjassu bhattaṃ” iti maṃ vadeti, saddhāvittā , tamahaṃ
noti brūmi.
41. Etādisaṃ brāhmaṇa disvāna yakkhaṃ, puccheyya poso
sukhamāsisāno ;
Uṭṭhehi naṃ pañjalikābhipuccha, devī nusi tvaṃ uda mānusī nu.
42. Yaṃ tvaṃ sukhenābhisamekkhase maṃ, bhuñjassu bhattaṃ iti
maṃ vadesi;
Pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve, devī nusi tvaṃ uda mānusī nu.
43. Devī ahaṃ saṅkha mahānubhāvā, idhāgatā sāgaravārimajjhe;
Anukampikā no ca paduṭṭhacittā, taveva atthāya idhāgatāsmi.
44. Idhannapānaṃ sayanāsanañca, yānāni nānāvividhāni saṅkha;
Sabbassa tyāhaṃ paṭipādayāmi, yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhi-
patthitaṃ.

45. Yaṃ kiñci yitthañca hutañca mayhaṃ, sabbassa no issarā tvaṃ sugatte;
Susoṇi subbhamu suvilaggamajjhe , kissa me kammaṣṣa ayaṃ vipāko.
46. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṃ, ugghaṭṭapādaṃ tasitaṃ kilantaṃ;
Paṭipādayī saṅkha upāhanāni , sā dakkhiṇā kāmaduhā tavajja.
47. Sā hotu nāvā phalakūpapannā, anavassutā erakavātayuttā;
Aññassa yānassa na hettha bhūmi, ajjeva maṃ moḷiniṃ pāpayassu.
48. Sā tattha vittā sumanā patītā, nāvaṃ sucittaṃ abhinimminivā;
Ādāya saṅkhaṃ purisena saddhiṃ, upānayī nagaraṃ sādhurammanti.

Saṅkhajātakaṃ catutthaṃ.

443. Cūḷabodhijātakaṃ (5)

49. Yo te imaṃ visālakkhiṃ, piyaṃ samhitabhāsiniṃ ;
Ādāya balā gaccheyya, kiṃ nu kayirāsi brāhmaṇa.
50. Uppajje me na mucceyya, na me mucceyya jīvato;
Rajaṃva vipulā vuṭṭhi, khippameva nivāraye .
51. Yaṃ nu pubbe vikatthittho , balamhiva apassito;
Svajja tuṅhikato dāni, saṅghāṭiṃ sibbamacchasi.
52. Uppajji me na muccittha, na me muccittha jīvato;

Rajaṃva vipulā vuṭṭhi, khippameva nivārayiṃ.

53.

Kiṃ te uppajji no mucci, kiṃ te na mucci jīvato;
Rajaṃva vipulā vuṭṭhi, katamaṃ tvaṃ nivārayi.

54.

Yamhi jāte na passati, ajāte sādhu passati;
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocarō.

55.

Yena jātena nandanti, amittā dukkhamesino;
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocarō.

56.

Yasmiṅca jāyamānamhi, sadatthaṃ nāvabujjhati;
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocarō.

57.

Yenābhibhūto kusalaṃ jahāti, parakkare vipulañcāpi atthaṃ;
Sa bhīmaseno balavā pamaddī, kodho mahārāja na me amuc-
catha.

58.

Kaṭṭhasmiṃ matthamānasmim , pāvako nāma jāyati;
Tameva kaṭṭhaṃ ḍahati, yasmā so jāyate gini.

59.

Evaṃ mandassa posassa, bālassa avijānato;
Sārambhā jāyate kodho, sopi teneva ḍayhati.

60.

Aggīva tiṇakaṭṭhasmiṃ, kodho yassa pavaḍḍhati;
Nihīyati tassa yaso, kālapakkheva candimā.

61.

Anedho dhūmaketūva, kodho yassūpasammati;
Āpūrati tassa yaso, sukkapakkheva candimāti.

444. Kaṇhadīpāyanajātakam (6)

62.

Sattāhamevāham pasannacitto, puññatthiko ācarim brahmacariyam;

Athāparam yaṃ caritaṃ mamedam , vassāni paññāsa samādhikāni;

Akāmako vāpi aham carāmi, etena saccena suvatthi hotu;

Hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto.

63.

Yasmā dānam nābhinandiṃ kadāci, disvānahaṃ atithiṃ vāsakāle;

Na cāpi me appiyataṃ avedum, bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca.

Akāmako vāpi aham dadāmi, etena saccena suvatthi hotu;

Hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto.

64.

Āsīviso tāta pahūtatejo, yo taṃ adamsī sacarā udicca;

Tasmiñca me appiyatāya ajja, pitari ca te natthi koci viseso;

Etena saccena suvatthi hotu, hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto.

65.

Santā dantāyeva paribbajanti, aññatra kaṇhā natthākāmarūpā ;

Dīpāyana kissa jigucchamāno, akāmako carasi brahmacariyam.

66.

Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto, so eḷamūgo va bālo vatāyam;

Etassa vādassa jigucchamāno, akāmako carāmi brahmacariyam;

Viññuppasatthañca satañca ṭhānam , evampahaṃ puññakaro bhavāmi.

67.

Samāṇe tuvaṃ brāhmaṇe addhike ca, santappayāsi annapānena

bhikkhaṃ;

Opānabhūtaṃva gharaṃ tava yidaṃ, annena pānena upe-
tarūpaṃ;

Atha kissa vādassa jigucchamāno, akāmakko dānamimaṃ dadāsi.

68.

Pitaro ca me āsuṃ piṭāmahā ca, saddhā ahuṃ dānapatī vadaññū;

Taṃ kullavattaṃ anuvattamāno, māhaṃ kule antimagandhano
ahuṃ;

Etassa vādassa jigucchamāno, akāmakko dānamimaṃ dadāmi.

69.

Dahariṃ kumāriṃ asamatthapaññaṃ, yaṃ tānayaṃ ñātikulā
sugatte;

Na cāpi me appiyataṃ avedi, aññaṭṭra kāmā paricārayantā ;

Atha kena vaṇṇena mayā te bhoti, saṃvāsadhammo ahu evarū-
po.

70.

Ārā dūre nayidha kadāci atthi, paramparā nāma kule imasmiṃ;

Taṃ kullavattaṃ anuvattamānā, māhaṃ kule antimagandhinī
ahuṃ;

Etassa vādassa jigucchamānā, akāmikā paddhacarāmi tuyhaṃ.

71.

Maṇḍabya bhāsiṃ yamabhāsaneyyaṃ , taṃ khamyataṃ puttaka-
hetu majja;

Puttapemā na idha paratthi kiñci, so no ayaṃ jīvati yaññaḍattoti.

Kaṇhadīpāyanajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

445. Nigrodhajātakaṃ (7)

72.

Na vāhametaṃ jānāmi, ko vāyaṃ kassa vāti vā ;

Yathā sākho cari evaṃ, nigrodha kinti maññaṣi.

73. Tato galavinītena, purisā nīharim̐su maṃ;
Datvā mukhapahārāni, sākhasa vacanaṃkarā.
74. Etādisaṃ dummatinā, akataññuna dubbhinā;
Kataṃ anariyaṃ sākkena, sakhinā te janādhipa.
75. Na vāhametaṃ jānāmi, napi me koci saṃsati;
Yaṃ me tvaṃ samma akkhāsi, sākkena kāraṇaṃ kataṃ.
76. Sakhīnaṃ sājīvakaro, mama sākhasa cūbhayaṃ;
Tvaṃ nosissariyaṃ dātā, manussesu mahantataṃ;
Tayāmā labbhītā iddhī, ettha me natthi saṃsayo.
77. Yathāpi bījamaggimhi, ḍayhāti na virūhāti;
Evaṃ kataṃ asappurise, nassati na virūhāti.
78. Kataññumhi ca posamhi, sīlavante ariyavuttine;
Sukhette viya bījāni, kataṃ tamhi na nassati.
79. Imaṃ jammaṃ nekatikaṃ, asappurisasintakaṃ;
Hanantu sākhaṃ sattīhi, nāssa icchāmi jīvitaṃ.
80. Khamatassa mahārāja, pāṇā na paṭīānayā ;
Khama deva asappurissassa, nāssa icchāmaṃ vadhaṃ.
81. Nigrodhameva seveyya, na sākhamupasaṃvase;
Nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo, yañce sākhasmi jīvitanti.

Nigrodhajātakaṃ sattamaṃ.

446. Takkalajātakam (8)

82. Na takkalā santi na āluvāni , na biḷāliyo na kaḷambāni tāta;
Eko araṇṇamhi susānamajjhe, kimatthiko tāta khaṇāsi kāsūṃ.
83. Pitāmaho tāta sudubbalo te, anekabyādhīhi dukhena phuṭṭho;
Tamajjaham nikhaṇissāmi sobbhe, na hissa taṃ jīvitam ro-
cayāmi.
84. Saṅkappametam paṭiladdha pāpakam, accāhitam kamma karosi
luddam;
Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ, etādisam kamma jarūpanīto;
Taṃ kullavattam anuvattamāno, ahampi taṃ nikhaṇissāmi sobb-
he.
85. Pharusāhi vācāhi pakubbamāno, āsajja maṃ tvam vadase
kumāra;
Putto mamaṃ orasako samāno, ahitānukampī mama tvam si
putta.
86. Na tāham tāta ahitānukampī, hitānukampī te ahampi tāta;
Pāpaṅca taṃ kamma pakubbamānaṃ, arahāmi no vārayitum
tato.
87. Yo mātaram vā pitaram saviṭṭha , adūsake hiṃsati pāpadhammo;
Kāyassa bheda abhisamparāyaṃ, asaṃsayam so nirayam upeti .
88. Yo mātaram vā pitaram saviṭṭha, annena pānena upaṭṭhahāti;
Kāyassa bheda abhisamparāyaṃ, asaṃsayam so sugatim upeti.
89. Na me tvam putta ahitānukampī, hitānukampī me tvam si putta;

Ahañca taṃ mātarā vuccamāno, etādisaṃ kamma karomi luddaṃ.

90.

Yā te sā bhariyā anariyarūpā, mātā mamesā sakiyā janetti;
Niddhāpaye tañca sakā agārā, aññampi te sā dukhamāvaheyya.

91.

Yā te sā bhariyā anariyarūpā, mātā mamesā sakiyā janetti;
Dantā kareṇūva vasūpanītā, sā pāpadhammā punarāvajātūti.

Takkalajātakam aṭṭhamam.

447. Mahādhammapālijātakam (9)

92.

Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ, kissa suciñṇassa ayaṃ vipāko;

Akkhāhi me brāhmaṇa etamatthaṃ, kasmā nu tumhaṃ daharā na miyyare .

93.

Dhammaṃ carāma na musā bhaṇāma, pāpāni kammāni parivajjāma ;

Anariyaṃ parivajjemu sabbam, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

94.

Suṇoma dhammaṃ asataṃ satañca, na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma;

Hitvā asante na jahāma sante, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

95.

Pubbeva dānā sumanā bhavāma, dadampi ve attamanā bhavāma;

Datvāpi ve nānutappāma pacchā, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

96.

Samaṇe mayam brāhmaṇe addhike ca, vanibbake yācanake

dalidde;

Annena pānena abhitappayāma, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

97.

Mayañca bhariyaṃ nātikkamāma, amhe ca bhariyā nātikkaman-
ti;

Aññatra tāhi brahmacariyaṃ carāma, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

98.

Pāṇātipātā viramāma sabbe, loke adinnaṃ parivajjayāma;

Amajjapā nopi musā bhaṇāma, tasmā hi amhaṃ daharā na miy-
yare.

99.

Etāsu ve jāyare suttamāsu, medhāvino honti pahūtapaññā;

Bahussutā vedaguno ca honti, tasmā hi amhaṃ daharā na miy-
yare.

100.

Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca, puttā ca dārā ca mayañca sab-
be;

Dhammaṃ carāma paralokahetu, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

101.

Dāsā ca dāsyo anujīvino ca, paricārakā kammakarā ca sabbe;

Dhammaṃ caranti paralokahetu, tasmā hi amhaṃ daharā na miyyare.

102.

Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, dhammo suciṇṇo
sukhamāvahāti;

Esānisaṃso dhamme suciṇṇe, na duggatiṃ gacchati dham-
macārī.

103.

Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, chattaṃ mahantaṃ viya
vassakāle;

Dhammena gutto mama dhammapālo, aññassa aṭṭhīni sukhī
kumāroti.

Mahādhammapālaḷātakam navamaṃ.

448. Kukkuḷajātakam (10)

104. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine;
Nāsmase attatthapaññamhi, atisantepi nāsmase.
105. Bhavanti heke purisā, gopipāsikajātikā ;
Ghasanti maññe mittāni, vācāya na ca kammunā.
106. Sukkhañjalipaggahitā, vācāya paliguṇṭhitā;
Manussapheggū nāsīde, yasmim natthi kataññutā.
107. Na hi aññaññacittānaṃ, itthīnaṃ purisāna vā;
Nānāvikatvā saṃsaggaṃ, tādisampi ca nāsmase .
108. Anariyakammamokkantaṃ, athetaṃ sabbaghātiṇaṃ;
Nisitaṃva paṭicchannaṃ, tādisampi ca nāsmase.
109. Mittarūpenidhekacce, sākhalena acetasā;
Vividhehi upāyanti, tādisampi ca nāsmase.
110. Āmisam vā dhanaṃ vāpi, yattha passati tādiso;
Dubbhiṃ karoti dummedho, tañca hantvāna gacchati.
111. Mittarūpena bahavo, channā sevanti sattavo;
Jahe kāpurise hete, kukkuḷo viya senakaṃ.

112. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, na khippamanubujjhati;
Amittavasamanveti, pacchā ca anutappati.
113. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ, khippameva nibodhati;
Muccate sattusambādhā, kukkuṭo viya senakā;
114. Taṃ tādisaṃ kūṭamivoḍḍitaṃ vane, adhammikaṃ niccavidhaṃ-
sakāriṇaṃ;
Ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo, senaṃ yathā kukkuṭo
vaṃsakānaneti.

Kukkuṭajātakaṃ dasamaṃ.

449. Maṭṭhakuṇḍalijātakaṃ (11)

115. Alaṅkato maṭṭhakuṇḍalī , māladhārī haricandanussado;
Bāhā paggayha kandasi, vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṃ.
116. Sovaṇṇamayo pabhassaro, uppanno rathapañjaro mama;
Tassa cakkayugaṃ na vindāmi, tena dukkhena jahāmi jīvitaṃ.
117. Sovaṇṇamayaṃ maṇīmayaṃ, lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ;
Pāvada rathaṃ karissāmi te , cakkayugaṃ paṭipādayāmi taṃ.
118. So māṇavo tassa pāvadi, candimasūriyā ubhayettha bhātaro ;
Sovaṇṇamayo ratho mama, tena cakkayugena sobhati.
119. Bālo kho tvaṃsi māṇava, yo tvaṃ patthayase apatthiyaṃ;
Maññāmi tuvaṃ marissasi, na hi tvaṃ lacchasi candasūriye.

120. Gamanāgamanampi dissati, vaṇṇadhātu ubhayettha vīthiyo;
Peto pana neva dissati, ko nu kho kandataṃ bālyataro.
121. Saccam kho vadesi māṇava, ahameva kandataṃ bālyataro;
Candaṃ viya dārako rudaṃ, petaṃ kālakatābhipatthaye.
122. Ādittaṃ vata maṃ santam, ghatasittaṃva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiṅcaṃ, sabbam nibbāpaye daraṃ.
123. Abbahī vata me sallam, yamāsi hadayassitam ;
Yo me sokaparetassa, puttasokaṃ apānudi.
124. Soham abbūḥsallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇavāti.

Matṭhakuṇḍalījātaṃ ekādasamaṃ.

450. Bilārakosiyajātaṃ (12)

125. Apacantāpi dicchanti, santo laddhāna bhojanaṃ;
Kimeva tvaṃ pacamāno, yaṃ na dajjā na taṃ samam.
126. Maccherā ca pamādā ca, evaṃ dānaṃ na diyyati;
Puññaṃ ākaṅkhamānena, deyyaṃ hoti vijānatā.
127. Yasseva bhīto na dadāti maccharī, tadevādadato bhayaṃ;
Jighacchā ca pipāsā ca, yassa bhāyati maccharī;
Tameva bālam phusati, asmim loke paramhi ca.

- 128.**
Tasmā vineyya maccheraṃ, dajjā dānaṃ malābhibhū;
Puññāni paralokasmiṃ, patiṭṭhā honti pāṇinaṃ.
- 129.**
Duddadaṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ kamma kubbatam;
Asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo.
- 130.**
Tasmā satañca asataṃ , nānā hoti ito gati;
Asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyanā.
- 131.**
Appasmeke paveccanti, bahuneke na dicchare;
Appasmā dakkhiṇā dinnā, sahasena samaṃ mitā.
- 132.**
Dhammaṃ care yopi samuñchakaṃ care, dārañca posam dada-
mappakasmim ;
Sataṃ sahasānaṃ sahasayāginaṃ, kalampi nāgghanti
tathāvidhassa te.
- 133.**
Kenesa yañño vipulo mahagghato , samena dinnassa na aggha-
meti;
Kathaṃ sataṃ sahasānaṃ sahasayāginaṃ, kalampi nāgghanti
tathāvidhassa te.
- 134.**
Dadanti heke visame niviṭṭhā, chetvā vadhitvā atha socayitvā;
Sā dakkhiṇā assumukhā sadaṇḍā, samena dinnassa na agghame-
ti;
Evaṃ sataṃ sahasānaṃ sahasayāginaṃ, kalampi nāgghanti
tathāvidhassa teti.

Bilārakosiyajātaṃ dvādasamaṃ.

451. Cakkavākajātakaṃ (13)

135. Vaṇṇavā abhirūposi, ghano sañjātarohito;
Cakkavāka surūposi, vippasannamukhindriyo.
136. Pāṭhīnaṃ pāvusaṃ macchaṃ, balajaṃ muñjarohitaṃ;
Gaṅgāya tīre nisinno , evaṃ bhuñjasi bhojanaṃ.
137. Na vāhametaṃ bhuñjāmi, jaṅgalānodakāni vā;
Aññatra sevālapaṇakā, etaṃ me samma bhojanaṃ.
138. Na vāhametaṃ saddahāmi, cakkavākassa bhojanaṃ;
Ahampi samma bhuñjāmi, gāme loṇiyateliyaṃ.
139. Manussesu kataṃ bhattaṃ, suciṃ maṃsūpasecanaṃ;
Na ca me tādiso vaṇṇo, cakkavāka yathā tuvaṃ.
140. Sampassaṃ attani veraṃ, hiṃsayāṃ mānusiṃ pajāṃ;
Utrasto ghasasī bhīto, tena vaṇṇo tavediso.
141. Sabbalokaviruddhosi, dhaṅka pāpena kammunā;
Laddho piṇḍo na pīṇeti, tena vaṇṇo tavediso.
142. Ahampi samma bhuñjāmi, ahiṃsaṃ sabbapāṇinaṃ;
Appossukko nirāsaṅkī, asoko akutobhayo.
143. So karassu ānubhāvaṃ, vītivattassu sīliyaṃ;
Ahiṃsāya cara loke, piyo hohisi maṃmiva.

144. Yo na hanti na ghātetī, na jināti na jāpaye;
Mettaṃso sabbabhūtesu, veraṃ tassa na kenacīti.

Cakkavākajātakaṃ terasamaṃ.

452. Bhūripaññajātakaṃ (14)

145. Saccamaṃ kira tvaṃ api bhūripañña, yā tādisī sīri dhitī matī ca;
Na tāyatebhāvavasūpanitaṃ, yo yavakaṃ bhuñjasi appasūpaṃ.
146. Sukhaṃ dukkhena paripācayanto, kālā kālaṃ vicinaṃ chandachanno;
Atthassa dvārāni avāpuranto, tenāhaṃ tussāmi yavodanena.
147. Kālañca ñatvā abhijñānāya, mantehi atthaṃ paripācayitvā;
Vijambhissaṃ sīhaviñambhitāni, tāyiddhiyā dakkhasi maṃ punāpi.
148. Sukhīpi heke na karonti pāpaṃ, avaṇṇasaṃsaggabhayā puneke;
Pahū samāno vipulatthacintī, kiṃkāraṇā me na karosi dukkhaṃ.
149. Na paṇḍitā attasukhassa hetu, pāpāni kammāni samācaranti;
Dukkhena phuṭṭhā khalitāpi santā, chandā ca dosā na jahanti dhammaṃ.
150. Yena kenaci vaṇṇena, mudunā dāruṇena vā;
Uddhare dīnamattānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare.
151. Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā;
Na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.

152. Yassāpi dhammaṃ puriso vijaññā, ye cassa kaṅkhaṃ vinayanti
santo;
Taṃ hissa dīpañca parāyanañca, na tena mettiṃ jarayetha pañño.
153. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, asaññato pabbajito na sādhu;
Rājā na sādhu anisammakārī, yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu.
154. Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati;
Nisammakārino rāja, yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Bhūripaññajātakam cuddasamaṃ.

453. Mahāmaṅgalajātakam (15)

155. Kiṃsu naro jappamadhiccakāle, kaṃ vā vijjaṃ katamaṃ vā
sutānaṃ;
So macco asmiñca paramhi loke, kathaṃ karo sothhānena gutto.
156. Yassa devā pitaro ca sabbe, sarīsapā sabbabhūtāni cāpi;
Mettāya niccaṃ apacitāni honti, bhūtesu ve sothhānaṃ tadāhu.
157. Yo sabbalokassa nivātavutti, itthīpumānaṃ sahadārakānaṃ;
Khantā duruttānamappaṭikūlavādī, adhvāsanaṃ sothhānaṃ
tadāhu.
158. Yo nāvajānāti sahāyamitte , sippena kulyāhi dhanena jaccā;
Rucipañño atthakāle matīmā , sahāyesu ve sothhānaṃ tadāhu.
159. Mittāni ve yassa bhavanti santo, saṃvissatthā avisamvādakassa;
Na mittadubbhī saṃvibhāgī dhanena, mittesu ve sothhānaṃ
tadāhu.

- 160.**
Yassa bhariyā tulyavayā samaggā, anubbatā dhammakāmā pajātā ;
Koliniyā sīlavatī patibbatā, dāresu ve sotthānaṃ tadāhu.
- 161.**
Yassa rājā bhūtapati yasassī, jānāti soceyyaṃ parakkamañca;
Advejhatā suhadayaṃ mamanti, rājūsu ve sotthānaṃ tadāhu.
- 162.**
Annañca pānañca dadāti saddho, mālañca gandhañca vilepanañca;
Pasannacitto anumodamāno, saggesu ve sotthānaṃ tadāhu.
- 163.**
Yamariyadhammena punanti vuddhā, ārādhitā samacariyāya santo;
Bahussutā isayo sīlavanto, arahantamajjhe sotthānaṃ tadāhu.
- 164.**
Etāni kho sotthānāni loke, viññuppasatthāni sukhudrayāni ;
Tānīdha sevetha naro sapañño, na hi maṅgale kiñcanamatthi saccanti.

Mahāmaṅgalajātakaṃ pannarasamaṃ.

454. Ghaṭapaṇḍitajātakaṃ (16)

- 165.**
Uṭṭhehi kaṇha kiṃ sesi, ko attho supanena te;
Yopi tuyhaṃ sako bhātā, hadayaṃ cakkhu ca dakkhiṇaṃ;
Tassa vātā balīyanti, ghaṭo jappati kesava.
- 166.**
Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, rohiṇeyyassa kesavo;
Taramānarūpo vuṭṭhāsi, bhātusokena aṭṭito.
- 167.**
Kiṃ nu ummattarūpova, kevalaṃ dvārakaṃ imaṃ;

Saso sasoti lapasi, ko nu te sasamāhari.

168.

Sovaṇṇamayam maṇimayam, lohamayam atha rūpiyāmayam;
Saṅkhasilāpavālamayam, kārayissāmi te samam.

169.

Santi aññepi sasakā, araññe vanagocarā;
Tepi te ānayissāmi, kīdisam sasamicchasi.

170.

Na cāhamete icchāmi, ye sasā pathavissitā ;
Candato sasamicchāmi, tam me ohara kesava.

171.

So nūna madhuraṃ ñāti, jīvitam vijahissasi;
Apatthiyam yo patthayasi, candato sasamicchasi.

172.

Evaṃ ce kaṇha jānāsi, yadaññamanusāsasi;
Kasmā pure mataṃ puttam, ajjāpi manusocasi.

173.

Yam na labbhā manussena, amanussena vā puna ;
Jāto me mā marī putto, kuto labbhā alabbhiyam.

174.

Na mantā mūlabhesajjā, osadhehi dhanena vā;
Sakkā ānayitum kaṇha, yam petamanusocasi.

175.

Yassa etādisā assu, amaccā purisapaṇḍitā;
Yathā nijjhāpaye ajja, ghaṭo purisapaṇḍito.

176.

Ādittam vata mam santam, ghatasittamva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiñcam, sabbam nibbāpaye daram.

177. Abbahī vata me sallam, yamāsi hadayassitam;
Yo me sokaparetassa, puttasokam apānudi.
178. Soham abbūḥsallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇava .
179. Evaṃ karonti sappaññā, ye honti anukampakā;
Nivattayanti sokamhā, ghaṭo jeṭṭhamva bhātaranti.

Ghaṭapaṇḍitajātakam soḷasamam.

Dasakanipātam niṭṭhitam.

Tassuddānam –

Daḷha kaṇha dhanañjaya saṅkhavaro, raja sattaha kassa ca tak-
kalinā;

Dhammam kukkuṭa kuṇḍali bhojanadā, cakkavāka subhūrisa
sotthi ghaṭoti.

11. Ekādasakanipāto

455. Mātuposakajātakam (1)

1. Tassa nāgassa vippavāsena, virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca;
Kuruvindakaravīrā tisasāmā ca, nivāte pupphitā ca kaṇikārā.
2. Kocideva suvaṇṇakāyurā, nāgarājam bharanti piṇḍena;
Yattha rājā rājakumāro vā, kavacamabhihessati achambhito .
3. Gaṇhāhi nāga kabaḷam, mā nāga kisako bhava;
Bahūni rājakiccāni, tāni nāga karissasi.

4. Sā nūnasā kapaṇikā, andhā aparīṇāyikā;
Khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti, giriṃ caṇḍoraṇaṃ pati.
5. Kā nu te sā mahānāga, andhā aparīṇāyikā;
Khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti, giriṃ caṇḍoraṇaṃ pati.
6. Mātā me sā mahārāja, andhā aparīṇāyikā;
Khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti, giriṃ caṇḍoraṇaṃ pati.
7. Muñcathetaṃ mahānāgaṃ, yoyaṃ bharati mātaraṃ;
Sametu mātaraṃ nāgo, saha sabbehi nātibhi.
8. Mutto ca bandhanā nāgo, muttamādāya kuñjaro ;
Muhuttaṃ assāsavitvā , agamā yena pabbato.
9. Tato so naḷiniṃ gantvā, sītaṃ kuñjarasevitaṃ;
Soṇḍāyūdakamāhatvā , mātaraṃ abhisīcatha.
10. Koya anariyo devo, akālenapi vassati ;
Gato me atrajo putto, yo mayhaṃ paricārako.
11. Uṭṭhehi amma kiṃ sesi, āgato tyāhamatrajo;
Muttomhi kāsīrājena, vedehena yasassinā.
12. Ciram jīvatu so rājā, kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano;
Yo me puttaṃ pamocesi, sadā vuddhāpacāyikanti.

Mātuposakajātakaṃ paṭhamam.

456. Juṇhajātakam (2)

13. Suṇohi mayhaṃ vacanaṃ janinda, atthena juṇhamhi idhānupatto;
Na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne, gantabba māhu dvipadinda seṭṭha.
14. Suṇomi tiṭṭhāmi vadehi brahme, yenāsi atthena idhānupatto;
Kaṃ vā tvamatthaṃ mayi patthayāno, idhāgamā brahme ta-
diṅgha brūhi.
15. Dadāhi me gāmarāni pañca, dāsīsataṃ satta gavaṃsatāni;
Parosahassañca suvaṇṇanikkhe, bhariyā ca me sādīsī dve dadāhi.
16. Tapo nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpo, mantā nu te brāhmaṇa cit-
tarūpā;
Yakkhā nu te assavā santi keci, atthaṃ vā me abhijānāsi kattaṃ.
17. Na me tapo atthi na cāpi mantā, yakkhāpi me assavā natthi keci;
Atthampi te nābhijānāmi kattaṃ, pubbe ca kho saṅgatiṃ mattamā-
si.
18. Paṭhamaṃ idaṃ dassanaṃ jānato me, na tābhijānāmi ito purat-
thā;
Akkhāhi me pucchito etamatthaṃ, kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo
no.
19. Gandhārarājassa puramhi ramme, avasimhase takkasīlāyaṃ
deva;
Tatthandhakāramhi timīsikāyaṃ , aṃsena aṃsaṃ samaghaṭṭay-
imha.

20. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda, sārāṇiyaṃ vītisārayimha tattha;
Sāyeva no saṅgatiṃattamāsi, tato na pacchā na pure ahoṣi.
21. Yadā kadāci manujesu brahme, samāgamo sappurisenā hoti;
Na paṇḍitā saṅgatisanthavāni, pubbe kataṃ vāpi vināsayanti.
22. Bālāva kho saṅgatisanthavāni, pubbe kataṃ vāpi vināsayanti;
Bahumpi bālesu kataṃ vinassati, tathā hi bālā akataññurūpā.
23. Dhīrā ca kho saṅgatisanthavāni, pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti;
Appampi dhīresu kataṃ na nassati, tathā hi dhīrā sukataññurūpā.
24. Dadāmi te gāṃavarāni pañca, dāsīsataṃ satta gavaṃsatāni;
Parosahassañca suvaṇṇanikkhe, bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi.
25. Evaṃ sataṃ hoti samecca rāja, nakkhattarājāriva tārakānaṃ;
Āpūrati kāsipati tathāhaṃ, tayāpi me saṅgamo ajja laddhoti.

Juṇhajātakaṃ dutiyaṃ.

457. Dhammadevapputtajātakaṃ (3)

26. Yasokaro puññakaroḥamasmi, sadāthuto samaṇabrāhmaṇānaṃ;
Maggāraho devamanussapūjito, dhammo ahaṃ dehi adhamma maggaṃ.
27. Adhammayānaṃ daḷhamāruhitvā, asantasanto balavāḥamasmi;
Sa kissa hetumhi tavajja dajjaṃ, maggaṃ ahaṃ dhamma adinna-pubbaṃ.

28. Dhammo have pāturahosi pubbe, pacchā adhammo udapādi loke;
 Jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano ca, uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā.
29. Na yācanāya napi pātirūpā, na arahatā tehaṃ dadeyyaṃ maggaṃ;
 Yuddhañca no hotu ubhinnamajja, yuddhamhi yo jessati tassa maggo.
30. Sabbā disā anuvisaṭohamasmi, mahabbalo amitayaso atulyo;
 Guṇehi sabbehi upetarūpo, dhammo adhamma tvaṃ kathaṃ vijessasi.
31. Lohena ve haññati jātarūpaṃ, na jātarūpena hananti lohaṃ;
 Sace adhammo hañchatī dhammamajja, ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyaṃ.
32. Sace tuvaṃ yuddhabalo adhamma , na tuyha vuḍḍhā ca garū ca atthi;
 Maggañca te dammi piyāppiyena, vācāduruttānipi te khamāmi.
33. Idañca sutvā vacanaṃ adhammo, avamsiro patito uddhapādo;
 “Yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṃ”, ettāvatā hoti hato adhammo.
34. Khantībalo yuddhabalaṃ vijetvā, hantvā adhammaṃ nihanitva bhūmyā;
 Pāyāsi vitto abhiruyha sandanaṃ, maggeneva atibalo saccanik-kamo.
35. Mātā pitā samaṇabrāhmaṇā ca, asammānitā yassa sake agāre;

Idheva nikkhippa sarīradehaṃ, kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti te
;
Yathā adhammo patito avamsiro.

36.

Mātā pitā samaṇabrāhmaṇā ca, susammānitā yassa sake agāre;
Idheva nikkhippa sarīradehaṃ, kāyassa bhedaṃ sugatiṃ vajanti te;
Yathāpi dhammo abhiruyha sandananti.

Dhammadevaputtajātakaṃ tatiyaṃ.

458. Udayajātakaṃ (4)

37.

Ekā nisinnā suci saññatūrū, pāsādamāruyha aninditaṅgī;
Yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu, imekarattiṃ ubhayo vasema.

38.

Okiṇṇantaraparikhaṃ, daḷhamattālakoṭṭhakaṃ;
Rakkhitaṃ khaggahatthehi, duppavesamidaṃ puraṃ.

39.

Daharassa yuvino cāpi, āgamo ca na vijjati;
Atha kena nu vaṇṇena, saṅgamaṃ icchase mayā.

40.

Yakkhohamasmi kalyāṇi, āgatosmi tavantike ;
Tvaṃ maṃ nandaya bhaddante, puṇṇakaṃsaṃ dadāmi te.

41.

Devam va yakkham atha vā manussaṃ, na patthaye udayamatic-
ca aññaṃ;
Gaccheva tvaṃ yakkha mahānubhāva, mā cassu gantvā punarā-
vajittha.

42.

Yā sā rati uttamā kāmabhoginaṃ, yaṃ hetu sattā visamaṃ ca-
ranti;

Mā taṃ raṭiṃ jīyī tuvaṃ sucimhi te, dadāmi te rūpiyaṃ
kaṃsapūraṃ.

43.

Nāriṃ naro nijjhapayaṃ dhanena, ukkaṃsatī yattha karoti chandaṃ;
Vipaccanīko tava devadhammo, paccakkhato thokatarena esi.

44.

Āyu ca vaṇṇo ca manussaloke, nihīyati manuḷānaṃ suggatte;
Teneva vaṇṇena dhanampi tuyhaṃ, nihīyati jīṇṇatarāsi ajja.

45.

Evaṃ me pekkhamānassa, rājaputti yasassini;
Hāyateva tava vaṇṇo, ahorattānamaccaye.

46.

Imināva tvaṃ vayasā, rājaputti sumedhase;
Brahmacariyaṃ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā.

47.

Devā na jīranti yathā manussā, gattesu tesam valiyo na honti;
Pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva, kathaṃ nu devāna sarīra-
deho.

48.

Devā na jīranti yathā manussā, gattesu tesam valiyo na honti;
Suve suve bhiyyatarova tesam, dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā.

49.

Kiṃsūdhā bhītā janatā anekā, maggo ca nekāyatanam pavutto;
Pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva, katthaṭṭhito paralokam na
bhāye.

50.

Vācam manañca paṇidhāya sammā, kāyena pāpāni akubbamāno;
Bahunnapānam gharamāvasanto, saddho mudū samvibhāgī
vadaññū;
Saṅgāhako sakhilo saṅhavāco, etthaṭṭhito paralokam na bhāye.

51. Anusāsasi maṃ yakkha, yathā mātā yathā pitā;
Uḷāravaṇṇaṃ pucchāmi, ko nu tvamasi subrahā.
52. Udayohamasmi kalyāṇi, saṅkarattā idhāgato ;
Āmanta kho taṃ gacchāmi, muttosmi tava saṅkarā .
53. Sace kho tvam udayosi, saṅkarattā idhāgato;
Anusāsa maṃ rājaputta, yathāssa puna saṅgamo.
54. Atipatati vayo khaṇo tatheva, ṭhānaṃ natthi dhuvam cavanti
sattā;
Parijjiyyati addhuvam sarīraṃ, udaye mā pamāda carassu dham-
maṃ.
55. Kasiṇā pathavī dhanassa pūrā, ekasseva siyā anaññadheyyā;
Tañcāpi jahati avītarāgo, udaye mā pamāda carassu dhammaṃ.
56. Mātā ca pitā ca bhātaro ca, bhariyā yāpi dhanena hoti kītā ;
Te cāpi jahanti aññamaññaṃ, udaye mā pamāda carassu dham-
maṃ.
57. Kāyo parabhojananti ñatvā , saṃsāre sugatiṅca duggatiṅca ;
Ittaravāsoti jāniyāna, udaye mā pamāda carassu dhammaṃ.
58. Sādhu bhāsatiyaṃ yakkho, appaṃ maccāna jīvitam;
Kasiraṅca parittaṅca, taṅca dukkhena saṃyutaṃ;
Sāhaṃ ekā pabbajissāmi, hitvā kāsima surundhananti.

Udayajātaṃ catutthaṃ.

459. Pānīyajātakam (5)

59.

Mitto mittassa pānīyaṃ, adinnaṃ paribhuñjisaṃ;
Tena pacchā vijigucchim, taṃ pāpaṃ pakataṃ mayā;
Mā puna akaraṃ pāpaṃ, tasmā pabbajito ahaṃ.

60.

Paradāraṇca disvāna, chando me udapajjatha ;
Tena pacchā vijigucchim, taṃ pāpaṃ pakataṃ mayā;
Mā puna akaraṃ pāpaṃ, tasmā pabbajito ahaṃ.

61.

Pitaraṃ me mahārāja, corā agaṇhu kānane;
Tesāhaṃ pucchito jānaṃ, aññathā naṃ viyākarim.

62.

Tena pacchā vijigucchim, taṃ pāpaṃ pakataṃ mayā;
Mā puna akaraṃ pāpaṃ, tasmā pabbajito ahaṃ.

63.

Pāṇātipātamakaraṃ, somayāge upaṭṭhite;
Tesāhaṃ samanūññāsīm, tena pacchā vijigucchim.

64.

Taṃ pāpaṃ pakataṃ mayā, mā puna akaraṃ pāpaṃ;
Tasmā pabbajito ahaṃ.

65.

Surāmerayamādhukā , ye janā paṭhamāsu no;
Bahūnaṃ te anathāya, majjapānamakappayum.

66.

Tesāhaṃ samanūññāsīm, tena pacchā vijigucchim;
Taṃ pāpaṃ pakataṃ mayā, mā puna akaraṃ pāpaṃ;
Tasmā pabbajito ahaṃ.

67. Dhiratthu subahū kāme, duggandhe bahukaṇṭake;
Ye ahaṃ paṭisevanto, nālabhiṃ tādisaṃ sukhaṃ.
68. Mahassādā sukhā kāmā, natthi kāmā paraṃ sukhaṃ;
Ye kāme paṭisevanti, saggamaṃ te upapajjare.
69. Appassādā dukkhā kāmā, natthi kāmā paraṃ dukhaṃ;
Ye kāme paṭisevanti, nirayaṃ te upapajjare.
70. Asī yathā sunisito, nettiṃsova supāyiko ;
Sattīva urasi khittā, kāmā dukkhatarā tato.
71. Aṅgārānaṃva jalitaṃ, kāsuraṃ sādhipaporaṃ;
Phālaṃva divasaṃtattaṃ, kāmā dukkhatarā tato.
72. Visaṃ yathā halāhalaṃ, telaṃ pakkuthitaṃ yathā;
Tambaloha vilīnaṃva, kāmā dukkhatarā tatoti.

Pānīyajātaṃ pañcamaṃ.

460. Yudhañcayajātaṃ (6)

73. Mittāmaccapariyūlhaṃ , ahaṃ vande rathesabhaṃ;
Pabbajissāmaṃ rāja , taṃ devo anumaññatu.
74. Sace te ūnaṃ kāmehi, ahaṃ paripūrayāmi te;
Yo taṃ hiṃsati vāremi, mā pabbaja yudhañcaya .
75. Na matthi ūnaṃ kāmehi, hiṃsitā me na vijjati;

Dīpañca kātumicchāmi, yaṃ jarā nābhikīrati.

76.

Putto vā pitaraṃ yāce, pitā vā puttamorasam;
Negamo taṃ yāce tāta, mā pabbaja yudhañcaya.

77.

Mā maṃ deva nivārehi, pabbajantaṃ rathesabha;
Māhaṃ kāmehi sammatto, jarāya vasamanvagū.

78.

Ahaṃ taṃ tāta yācāmi, ahaṃ putta nivāraye;
Ciraṃ taṃ daṭṭhumicchāmi, mā pabbaja yudhañcaya.

79.

Ussāvova tiṇaggamhi, sūriyuggamaṃ pati;
Evamāyu manussānaṃ, mā maṃ amma nivāraya.

80.

Taramāno imaṃ yānaṃ, āropetu rathesabha;
Mā me mātā tarantassa, antarāyakarā ahu.

81.

Abhidhāvatha bhaddante, suññaṃ hessati rammakam;
Yudhañcayo anuññāto, sabbadattena rājinā.

82.

Yohu seṭṭho sahasassa , yuvā kañcanasannibho;
Soyaṃ kumāro pabbajito, kāsāyavasano balī.

83.

Ubho kumārā pabbajitā, yudhañcayo yudhiṭṭhilo;
Pahāya mātāpitaro, saṅgaṃ chetvāna maccunoti.

Yudhañcayajātakam chaṭṭham.

461. Dasarathajātakaṃ (7)

84. Etha lakkhaṇa sītā ca, ubho otarathodakaṃ;
Evāyaṃ bharato āha, “rājā dasaratho mato”.
85. Kena rāmappabhāvena, socitabbaṃ na socasi;
Pitaraṃ kālakataṃ sutvā, na taṃ pasahate dukhaṃ.
86. Yaṃ na sakkā nipāletuṃ, posena lapataṃ bahuṃ;
Sa kissa viññū medhāvī, attānamupatāpaye.
87. Daharā ca hi vuddhā ca , ye bālā ye ca paṇḍitā;
Aḍḍhā ceva daliddā ca, sabbe maccuparāyaṇā.
88. Phalānamiva pakkānaṃ, niccaṃ patanato bhayaṃ;
Evaṃ jātāna maccānaṃ, nicca maraṇato bhayaṃ.
89. Sāyameke na dissanti, pāto diṭṭhā bahuḷjanā;
Pāto eke na dissanti, sāyaṃ diṭṭhā bahuḷjanā.
90. Paridevayamāno ce, kiñcidatthaṃ udabbahe;
Sammūlho hiṃsamattānaṃ, kayirā taṃ vicakkhaṇo.
91. Kiso vivaṇṇo bhavati, hiṃsamattānamattano ;
Na tena petā pāleni, niratthā paridevanā.
92. Yathā saraṇamādittaṃ, vāriṇā parinibbaye ;
Evampi dhīro sutavā, medhāvī paṇḍito naro;
Khippamuppatitaṃ sokaṃ, vāto tūlaṃva dhamṣaye.

93. Macco ekova acceti, ekova jāyate kule;
Saṃyogaparamātveva, sambhogā sabbapāṇinaṃ.
94. Tasmā hi dhīrassa bahussutassa, sampassato lokamimaṃ parañ-
ca;
Aññāya dhammaṃ hadayaṃ manañca, sokā mahantāpi na
tāpayanti.
95. Sohaṃ dassañca bhokkhañca, bharissāmi ca ñātaka;
Sesañca pālayissāmi, kiccametam vijānato.
96. Dasa vassasahassāni, satṭhi vassasatāni ca;
Kambugīvo mahābāhu, rāmo rajjamakārayīti.

Dasarathajātakaṃ sattamaṃ.

462. Saṃvarajātakaṃ (8)

97. Jānanto no mahārāja, tava sīlam janādhipo;
Ime kumāre pūjento, na taṃ kenaci maññatha.
98. Tiṭṭhante no mahārāje, adu deve divaṅgate;
Ñātī taṃ samanunñimsu, sampassam atthamattano.
99. Kena saṃvaravattena, sañjāte abhitiṭṭhasi;
Kena taṃ nātivattanti, ñātisaṅghā samāgatā.
100. Na rājaputta usūyāmi , samañānaṃ mahesinaṃ;
Sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ.

- 101.**
Te maṃ dhammaguṇe yuttam, sussūsamanusūyakam;
Samaṇā manusāsanti , isī dhammaguṇe ratā.
- 102.**
Tesāham vacanam sutvā, samaṇānam mahesinam;
Na kiñci atimaññāmi, dhamme me nirato mano.
- 103.**
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Tesaṃ nappaṭibandhāmi, nivīṭṭham bhattavetanam.
- 104.**
Mahāmattā ca me atthi, mantino paricārakā;
Bārāṇasiṃ voharanti, bahumaṃsasurodakam.
- 105.**
Athopi vāṇijā phītā, nānāraṭṭhehi āgatā;
Tesu me vihitā rakkhā, evaṃ jānāhuposatha.
- 106.**
Dhammena kira ñātīnam, rajjam kārehi saṃvara;
Medhāvī paṇḍito cāsi , athopi ñātīnam hito.
- 107.**
Taṃ taṃ ñātiparibyūlham, nānāratanamocitam;
Amittā nappasahanti, indaṃva asurādhipoti.

Samvarajātakam aṭṭhamam.

463. Suppārakajātakam (9)

- 108.**
Ummujjanti nimujjanti, manussā khuranāsikā;
Suppārakam taṃ pucchāma, samuddo katamo ayam.
- 109.**
Kurukacchā payātānam, vāṇijānam dhanesinam;

Nāvāya vippanaṭṭhāya, khuramālīti vuccati.

110.

Yathā aggīva suriyova , samuddo paṭidissati;
Suppāraḥkaṃ taṃ pucchāma, samuddo katamo ayaṃ.

111.

Kurukacchā payātānaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Nāvāya vippanaṭṭhāya, aggimālīti vuccati.

112.

Yathā dadhīva khīraṃva , samuddo paṭidissati;
Suppāraḥkaṃ taṃ pucchāma, samuddo katamo ayaṃ.

113.

Kurukacchā payātānaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Nāvāya vippanaṭṭhāya, dadhimālīti vuccati.

114.

Yathā kusova sassova, samuddo paṭidissati;
Suppāraḥkaṃ taṃ pucchāma, samuddo katamo ayaṃ.

115.

Kurukacchā payātānaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Nāvāya vippanaṭṭhāya, kusamālīti vuccati.

116.

Yathā naḷova veḷūva, samuddo paṭidissati;
Suppāraḥkaṃ taṃ pucchāma, samuddo katamo ayaṃ.

117.

Kurukacchā payātānaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Nāvāya vippanaṭṭhāya, naḷamālīti vuccati.

118.

Mahabbhayo bhimsanako, saddo suyvatimānuso ;
Yathā sobbho papātova, samuddo paṭidissati;
Suppāraḥkaṃ taṃ pucchāma, samuddo katamo ayaṃ.

119.

Kurukacchā payātānaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Nāvāya vippanatṭhāya, baḷavāmukhīti vuccati.

120.

Yato sarāmi attānaṃ, yato pattosmi viññutaṃ;
Nābhijānāmi sañcicca, ekapāṇampi hiṃsitaṃ;
Etena saccavajjena, sotthiṃ nāvā nivattatūti.

Suppāarakajātakaṃ navamaṃ.

Ekādasakanipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Sirimātusuposakanāgavaro, puna juṇhaka dhammamudayavaro;
Atha pāni yudhañcayako ca, dasaratha saṃvara pāragatena navā-
ti.

12. Dvādasakanipāto

464. Cūḷakuṇḍalajātakaṃ (1)

1.

Luddhānaṃ lahucittānaṃ, akataññūna dubbhinaṃ;
Nādevasatto puriso, thīnaṃ saddhātumarahati.

2.

Na tā pajānanti kataṃ na kiccaṃ, na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ
vā;
Anariyā samatikkantadhammā, sasseva cittassa vasaṃ vajanti.

3.

Cirānuvuṭṭhampi piyaṃ manāpaṃ, anukampakaṃ pāṇasamampi
bhattuṃ ;
Āvāsu kicesu ca naṃ jahanti, tasmāhamitthīnaṃ na vissasāmi.

4.

Thīnañhi cittaṃ yathā vānarassa, kannappakannaṃ yathā ruk-

khachāyā;

Calācalaṃ hadayamitthiyānaṃ, cakkassa nemi viya parivattati.

5.

Yadā tā passanti samekkhamānā, ādeyyarūpaṃ purisassa vittaṃ;
Saṅhāhi vācāhi nayanti menaṃ, kambojakā jalajeneva assaṃ.

6.

Yadā na passanti samekkhamānā, ādeyyarūpaṃ purisassa vittaṃ;
Samantato naṃ parivajjayanti, tiṅṅo nadīpāragatova kullaṃ.

7.

Silesūpamā sikhiriva sabbabhakkhā, tikkhamāyā nadīriva sīgha-
sotā;

Sevanti hetā piyamappiyañca, nāvā yathā orakūlaṃ parañca.

8.

Na tā ekassa na dvinnaṃ, āpaṇova pasārito;

Yo tā mayhanti maññeyya, vātaṃ jālena bādhaye .

9.

Yathā nadī ca pantho ca, pānāgāraṃ sabhā papā;

Evaṃ lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati .

10.

Ghatāsanasaṃ etā, kaṅhasappasirūpamā;

Gāvo bahitiṅhasseva, omasanti varaṃ varaṃ.

11.

Ghatāsaṃ kuñjaraṃ kaṅhasappaṃ, muddhābhisittaṃ pamadā
ca sabbā;

Ete naro naccayato bhajetha, tesāṃ have dubbidu sabbabhāvo .

12.

Naccantavaṇṇā na bahūnaṃ kantā, na dakkhiṇā pamadā sevitab-
bā;

Na parassa bhariyā na dhanassa hetu, etitthiyo pañca na sevitab-
bāti.

Cūḷakuṇḍalajātakam paṭhamam.

465. Bhaddasālajātakam (2)

13. Kā tvam suddhehi vatthehi, aghe vehāyasam ṭhitā;
Kena tyāssūni vattanti, kuto taṃ bhayamāgataṃ.
14. Taveva deva vijjite, bhaddasālotti maṃ vidū;
Saṭṭhi vassasahassāni, tiṭṭhato pūjitta me.
15. Kārayantā nagarāni, agāre ca disampati;
Vividhe cāpi pāsāde, na maṃ te accamaññisum;
Yatheva maṃ te pūjesum, tatheva tvampi pūjaya.
16. Taṃ ivāhaṃ na passāmi, thūlaṃ kāyena te dumaṃ;
Ārohapariṇāhena, abhirūposi jātiyā.
17. Pāsādam kārayissāmi, ekatthambhaṃ manoramaṃ;
Tattha taṃ upanessāmi, ciraṃ te yakkha jīvitaṃ.
18. Evaṃ cittaṃ udapādi, sarīrena vinābhāvo;
Puthuso maṃ vikantivā, khaṇḍaso avakantatha.
19. Agge ca chetvā majjhe ca, pacchā mūlamhi chindatha ;
Evaṃ me chijjamānassa, na dukkhaṃ maraṇaṃ siyā.
20. Hatthapādam yathā chinde , kaṇṇanāsañca jīvato;
Tato pacchā siro chinde, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā.

21. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ, bhaddasālavanappati;
Kiṃ hetu kiṃ upādāya, khaṇḍaso chinnaṃmicchasi.
22. Yañca hetumupādāya, hetuṃ dhammūpasamhitam;
Khaṇḍaso chinnaṃmicchāmi, mahārāja suṇohi me.
23. Ñātī me sukhasamvaddhā, mama passe nivātajā;
Tepihaṃ upahimseyyam, paresam asukhocitam.
24. Ceteyyarūpaṃ cetesi, bhaddasālavanappati;
Hitakāmosi ñātīnaṃ, abhayaṃ samma dammi teti.

Bhaddasālajātakaṃ dutiyaṃ.

466. Samuddavāṇijjātakaṃ (3)

25. Kasanti vapanti te janā, manujā kammaphalūpajīvino;
Nayimassa dīpakassa bhāgino, jambudīpā idameva no varam.
26. Tipañcarattūpagatamhi cande, vego mahā hehiti sāgarassa;
Uplavissaṃ dīpamimaṃ ulāraṃ, mā vo vadhī gacchatha
leṇamaññaṃ.
27. Na jātuyam sāgaravārivego, uplavissaṃ dīpamimaṃ ulāraṃ;
Taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭhaṃ, mā bhetha kiṃ socatha mo-
dathavho .
28. Pahūtabhakkhaṃ bahuannaṇānaṃ, pattattha āvāsamimaṃ
ulāraṃ;
Na vo bhayaṃ paṭipassāmi kiñci, āputtaputtehi pamodathavho.

29. Yo devoyaṃ dakkhiṇāyaṃ disāyaṃ, khemanti pakkosati tassa saccam;
Na uttaro vedi bhayābhayassa, mā bhetha kiṃ socatha mo-dathavho.
30. Yathā ime vip̄pavadanti yakkhā, eko bhayaṃ saṃsati khemame-ko;
Tadiṅgha mayhaṃ vacanaṃ suṇātha, khippaṃ lahuṃ mā vinas-simha sabbe.
31. Sabbe samāgamma karoma nāvaṃ, doṇiṃ daḷhaṃ sabbayantū-papannaṃ;
Sace ayaṃ dakkhiṇo saccamāha, moghaṃ paṭikkosati ut-taroyaṃ;
Sā ceva no hehiti āpadatthā, imaṅca dīpaṃ na pariccajema.
32. Sace ca kho uttaro saccamāha, moghaṃ paṭikkosati dakkh-iṇoyaṃ;
Tameva nāvaṃ abhiruyha sabbe, evaṃ mayaṃ sotthi taremu pāraṃ.
33. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ, kaniṭṭhamāpāthagataṃ gahetvā;
Yo cīdha tacchaṃ paviceyya gaṇhati , sa ve naro seṭṭhamupeti thānaṃ.
34. Yathāpi te sāgaravārimajjhe, sakammunā sotthi vahiṃsu vāṇijā;
Anāgatatthaṃ paṭivijjhiyāna, appampi nāceti sa bhūripaṅṅo.
35. Bālā ca mohena rasānugiddhā, anāgataṃ appaṭivijjhiyatthaṃ;
Paccuppanne sīdanti atthajāte, samuddamajjhe yathā te manussā.

36.

Anāgatam paṭikayirātha kiccaṃ, “mā maṃ kiccaṃ kiccakāle byadhesi”;

Taṃ tādisaṃ paṭikata kiccakāriṃ, na taṃ kiccaṃ kiccakāle byadhetīti.

Samuddavāṇijātakam tatiyaṃ.

467. Kāmajātakaṃ (4)

37.

Kāmaṃ kāmayamānassa, tassa ce taṃ samijjhati;
Addhā pītimano hoti, laddhā macco yadicchati.

38.

Kāmaṃ kāmayamānassa, tassa ce taṃ samijjhati;
Tato naṃ aparaṃ kāme, dhamme taṇhaṃva vindati.

39.

Gavaṃva siṅgino siṅgaṃ, vaḍḍhamānassa vaḍḍhati;
Evaṃ mandassa posassa, bālassa avijānato;
Bhiyyo taṇhā pipāsā ca, vaḍḍhamānassa vaḍḍhati.

40.

Pathabyā sāliyavakaṃ, gavassaṃ dāsaporisaṃ;
Datvā ca nālamekassa, iti vidvā samaṃ care.

41.

Rājā pasayha pathaviṃ vijitvā, sasāgarantaṃ mahimāvasanto;
Oraṃ samuddassa atittarūpo , pāraṃ samuddassapi patthayetha.

42.

Yāva anussaraṃ kāme, manasā titti nājjhagā;
Tato nivattā paṭikamma disvā, te ve sutittā ye paññāya tittā.

43.

Paññāya tittinaṃ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati;
Paññāya tittaṃ purisaṃ, taṇhā na kurute vasaṃ.

44. Apacinetheva kāmānaṃ , appicchassa alolupo;
Samuddamatto puriso, na so kāmehi tappati.
45. Rathakārova cammassa, parikantaṃ upāhanaṃ;
Yaṃ yaṃ cajati kāmānaṃ, taṃ taṃ sampajjate sukhaṃ;
Sabbhaṃ ce sukhamiccheyya, sabbe kāme pariccaje.
46. Aṭṭha te bhāsītā gāthā, sabbā honti sahassiyo ;
Paṭiḡaṇha mahābrahme, sādhetāṃ tava bhāsitaṃ.
47. Na me attho sahassehi, satehi nahutehi vā;
Pacchimaṃ bhāsato gāthaṃ, kāme me na rato mano.
48. Bhadrako vatāyaṃ māṇavako, sabbalokavidū muni;
Yo imaṃ taṇhaṃ dukkhajanaṇiṃ, parijānāti paṇḍitoti.

Kāmajātakaṃ catutthaṃ.

468. Janasandhajātakaṃ (5)

49. Dasa khalu imāni ṭhānāni, yāni pubbe akaritvā;
Sa pacchā manutappati, iccevāha janasandho.
50. Aladdhā vittaṃ tappati, pubbe asamudānitaṃ;
Na pubbe dhanamesissaṃ, iti pacchānutappati.
51. Sakyarūpaṃ pure santaṃ, mayā sippaṃ na sikkhitaṃ;
Kicchā vutti asippassa, iti pacchānutappati.

52. Kūṭavedī pure āsiṃ, piṣuṇo piṭṭhimamsiko;
Caṇḍo ca pharuso cāpi , iti pacchānutappati.
53. Pāṇātipātī pure āsiṃ, luddo cāpi anāriyo;
Bhūtānaṃ nāpacāyissaṃ, iti pacchānutappati.
54. Bahūsu vata santīsu, anāpādāsu itthisu;
Paradāraṃ asevissaṃ, iti pacchānutappati.
55. Bahumhi vata santamhi, annapāne upatṭhite;
Na pubbe adadaṃ dānaṃ, iti pacchānutappati.
56. Mātaraṃ pitarañcāpi, jiṇṇakaṃ gatayobbanam ;
Pahu santo na posissaṃ, iti pacchānutappati.
57. Ācariyamanusatthāraṃ, sabbakāmarasāharaṃ;
Pitaraṃ atimaññissaṃ, iti pacchānutappati.
58. Samaṇe brāhmaṇe cāpi, sīlavante bahussute;
Na pubbe payirupāsissaṃ, iti pacchānutappati.
59. Sādhu hoti tapo ciṇṇo, santo ca payirupāsito;
Na ca pubbe tapo ciṇṇo, iti pacchānutappati.
60. Yo ca etāni ṭhānāni, yoniso paṭipajjati;
Karaṃ purisakiccāni, sa pacchā nānutappatīti.

Janasandhajātakaṃ pañcamaṃ.

469. Mahākaṇhajātakaṃ (6)

61. Kaṇho kaṇho ca ghero ca, sukkadāṭho pabhāsavā ;
Baddho pañcahi rajjūhi, kiṃ ravi sunakho tava.
62. Nāyaṃ migānamatthāya, usīnaka bhavissati;
Manussānaṃ anayo hutvā, tadā kaṇho pamokkhati.
63. Pattahatthā samaṇakā, muṇḍā saṅghāṭipārutā;
Naṅgalehi kasissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
64. Tapassiniyo pabbajitā, muṇḍā saṅghāṭipārutā;
Yadā loke gamissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
65. Dīghottaroṭṭhā jaṭilā, paṅkadantā rajassirā;
Iṇaṃ codāya gacchanti, tadā kaṇho pamokkhati.
66. Adhicca vede sāvittiṃ, yaññatantañca brāhmaṇā;
Bhatikāya yajissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
67. Mātaraṃ pitarañcāpi, jiṇṇakaṃ gatayobbanam;
Pahū santo na bharanti, tadā kaṇho pamokkhati.
68. Mātaraṃ pitarañcāpi, jiṇṇakaṃ gatayobbanam;
Bālā tumheti vakkhanti, tadā kaṇho pamokkhati.
69. Ācariyabhariyaṃ sakhim , mātulāniṃ pitucchakim ;
Yadā loke gamissanti, tadā kaṇho pamokkhati.

70. Asicammaṃ gahetvāna, khaggaṃ paggayha brāhmaṇā;
Panthaghātaṃ karissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
71. Sukkacchavī vedhaverā, thūlabāhū apātubhā;
Mittabhedam karissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
72. Māyāvino nekatikā, asappurisacintakā;
Yadā loke bhavissanti, tadā kaṇho pamokkhatīti.

Mahākaṇhajātakaṃ chaṭṭham.

470. Kosiyajātakaṃ (7)

73. Neva kiṇāmi napi vikkiṇāmi, na cāpi me sannicayo ca atthi ;
Sukiccharūpaṃ vatidaṃ parittaṃ, patthodano nālamayaṃ duvin-
naṃ.
74. Appamhā appakaṃ dajjā, anumajjhato majjhakaṃ;
Bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ nupapajjati .
75. Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca.
Ariyamaggaṃ samārūha , nekāsī labhate sukhaṃ.
76. Moghañcassa hutam hoti, moghañcāpi samīhitam;
Atithismiṃ yo nisinnasmim, eko bhuñjati bhojanam.
77. Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukhaṃ.
78. Saccañcassa hutam hoti, saccañcāpi samīhitam;

Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, neko bhuñjati bhojanam.

79.

Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukham.

80.

Sarañca juhati poso, bahukāya gayāya ca;
Doṇe timbarutitthasmiṃ, sīghasote mahāvahe.

81.

Atra cassa hutam hoti, atra cassa samīhitam;
Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, neko bhuñjati bhojanam.

82.

Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukham.

83.

Baḷisañhi so nigilati , dīghasuttam sabandhanam;
Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, eko bhuñjati bhojanam.

84.

Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukham.

85.

Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime, ayañca vo sunakho kissa hetu;
Uccāvacaṃ vaṇṇanibham vikubbati, akkhātha no brāhmaṇā ke
nu tumhe.

86.

Cando ca suriyo ca ubho idhāgatā, ayam pana mātali
devasārathi;
Sakkohamasmi tidasānamindo, eso ca kho pañcasikhoti vuccati.

87.

Pāṇissarā mudiṅgā ca , murajālambarāni ca;

Suttamenam pabodhenti, paṭibuddho ca nandati.

88.

Ye kecime maccharino kadariyā, paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ;

Idheva nikkhippa sarīradehaṃ, kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti.

89.

Ye kecime suggatiṃsamānā , dhamme t̥hitā saṃyame saṃvibhāge;

Idheva nikkhippa sarīradehaṃ, kāyassa bhedaṃ sugatiṃ vajanti.

90.

Tvaṃ nosi ñāti purimāsu jātisu, so maccharī rosako pāpadhammo;

Taveva atthāya idhāgatamhā, mā pāpadhammo nirayaṃ gamittha .

91.

Addhā hi maṃ vo hitakāmā, yaṃ maṃ samanūsāsa;

Sohaṃ tathā karissāmi, sabbaṃ vuttaṃ hitesibhi.

92.

Esāhamajjeva upāramāmi, na cāpihaṃ kiñci kareyya pāpaṃ;

Na cāpi me kiñci adeyyamatthi, na cāpidatvā udakaṃ pivāmi .

93.

Evañca me dadato sabbakālaṃ , bhogā ime vāsava khīyissanti;

Tato ahaṃ pabbajissāmi sakka, hitvāna kāmāni yathodhikānīti.

Kosiyajātaṃ sattamaṃ.

471. Meṇḍakapañhajātaṃ (8)

94.

Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ, sakhyaṃ sattapadampimasmi loke;

Jātā amittā duve sahāyā, paṭisandhāya caranti kissa hetu.

95. Yadi me ajja pātarāsakāle, pañhaṃ na sakkuṇeyyātha vattumetaṃ;
Raṭṭhā pabbājayissāmi vo sabbe, na hi mattho duppaññajātikehi.
96. Mahājanasamāgamamhi ghore, janakolāhalasaṅgamamhi jāte;
Vikkhittamanā anekacittā, pañhaṃ na sakkuṇoma vattumetaṃ.
97. Ekaggacittāva ekamekā, rahasi gatā atthaṃ nicintayitvā ;
Paviveke sammāsivāna dhīrā, atha vakkhanti janinda etamattaṃ.
98. Uggaputta-rājaputtiyānaṃ, urabbhassa maṃsaṃ piyaṃ
manāpaṃ;
Na sunakhassa te adenti maṃsaṃ, atha meṇḍassa suṇena sakhyamassa.
99. Cammaṃ vihananti eḷakassa, assapiṭṭhattharassukhassa hetu;
Na ca te sunakhassa attharanti, atha meṇḍassa suṇena sakhyamassa.
100. Āvellitasīṅgiko hi meṇḍo, na ca sunakhassa visāṇakāni atthi;
Tiṇabhakkho maṃsabhojano ca, atha meṇḍassa suṇena sakhyamassa.
101. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo, na ca sunakho tiṇamāsi no
palāsaṃ;
Gaṇheyya suṇo sasam biḷāraṃ, atha meṇḍassa suṇena sakhyamassa.
102. Aṭṭhaḍḍhapado catuppadassa, meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno;
Chādiyamāharatī ayaṃ imassa, maṃsaṃ āharatī ayaṃ amussa.

103. Pāsādavaragato videhasett̥ho, vitihāraṃ aññamaññabhojanānaṃ;
Addakkhi kira sakkhikaṃ janindo, bubhukkassa puṇṇaṃ
mukhassa cetanaṃ.

104. Lābhā vata me anapparūpā, yassa medisā paṇḍitā kulamhi;
Pañhassa gambhīragataṃ nipuṇamatthaṃ, paṭivijjhanti subhā-
sitena dhīrā.

105. Assatarirathañca ekamekaṃ, phītaṃ gāmavarañca ekamekaṃ;
Sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ, paramappatītamaṇo subhā-
sitenāti.

Meṇḍakapañhajātakaṃ aṭṭhamaṃ.

472. Mahāpadumajātakaṃ (9)

106. Nādaṭṭhā parato dosaṃ, aṇuṃ thūlāni sabbaso;
Issaro paṇaye daṇḍaṃ, sāmaṃ appaṭivekkhiya.

107. Yo ca appaṭivekkhitvā, daṇḍaṃ kubhati khattiyo;
Sakaṇṭakaṃ so gilati, jaccandhova samakkhikaṃ.

108. Adaṇḍiyaṃ daṇḍayati , daṇḍiyañca adaṇḍiyaṃ ;
Andhova visamaṃ maggaṃ, na jānāti samāsamaṃ.

109. Yo ca eṭāni ṭhānāni, aṇuṃ thūlāni sabbaso;
Suditt̥thamanusāseyya, sa ve voharitu marahati.

110. Nekantamudunā sakkā, ekantatikhiṇena vā;
Attaṃ mahante ṭhapetuṃ , tasmā ubhayamācare.

111.
Paribhūto mudu hoti, atitikkho ca veravā;
Etañca ubhayaṃ ñatvā, anumajjhaṃ samācare.
112.
Bahumpi ratto bhāseyya, duṭṭhopi bahu bhāsati;
Na itthikāraṇā rāja, puttaṃ ghātetumarahasi.
113.
Sabbova loko ekato , itthī ca ayamekikā;
Tenāhaṃ paṭipajjissaṃ, gacchatha pakkhipatheva taṃ.
114.
Anekatāle narake, gambhīre ca suduttare ;
Pātito giriduggasmiṃ, kena tvaṃ tattha nāmari.
115.
Nāgo jātaphaṇo tattha, thāmavā girisānujo;
Paccaggahi maṃ bhogehi, tenāhaṃ tattha nāmarim.
116.
Ehi taṃ paṭinessāmi, rājaputta sakaṃ gharaṃ;
Rajjaṃ kārehi bhaddante, kiṃ araññe karissasi.
117.
Yathā gilitvā baḷisaṃ, uddhareyya salohitaṃ;
Uddharitvā sukhī assa, evaṃ passāmi attanaṃ .
118.
Kiṃ nu tvaṃ baḷisaṃ brūsi, kiṃ tvaṃ brūsi salohitaṃ;
Kiṃ nu tvaṃ ubbhatāṃ brūsi, taṃ me akkhāhi pucchito.
119.
Kāmāhaṃ baḷisaṃ brūmi, hatthiassaṃ salohitaṃ;
Cattāhaṃ ubbhatāṃ brūmi, evaṃ jānāhi khattiya.
120.
Ciñcāmānavikā mātā, devadatto ca me pitā;

Ānando paṇḍito nāgo, sārīputto ca devatā;
Rājaputto ahaṃ āsiṃ , evaṃ dhāretha jātakanti.

Mahāpadumajātakam navamam.

473. Mittāmittajātakam (10)

121.
Kāni kammāni kubbānaṃ, kathaṃ viññū parakkame;
Amittaṃ jāneyya medhāvī, disvā sutvā ca paṇḍito.
122.
Na naṃ umhayate disvā, na ca naṃ paṭinandati;
Cakkhūni cassa na dadāti, paṭilomañca vattati.
123.
Amitte tassa bhajati, mitte tassa na sevati;
Vaṇṇakāme nivāreti, akkosante pasamsati.
124.
Guyhañca tassa nakkhāti, tassa guyhaṃ na gūhati;
Kammaṃ tassa na vaṇṇeti, paññassa nappasamsati.
125.
Abhave nandati tassa, bhava tassa na nandati;
Accheraṃ bhojanaṃ laddhā, tassa nuppajjate sati;
Tato naṃ nānukampati, aho sopi labheyito.
126.
Iccete soḷasākārā, amittasmiṃ paṭiṭṭhitā;
Yehi amittaṃ jāneyya, disvā sutvā ca paṇḍito.
127.
Kāni kammāni kubbānaṃ, kathaṃ viññū parakkame;
Mittaṃ jāneyya medhāvī, disvā sutvā ca paṇḍito.
128.
Pavutthaṃ tassa sarati, āgataṃ abhinandati;

Tato kelāyito hoti, vācāya paṭinandati.

129.

Mitte tasseva bhajati, amitte tassa na sevati;

Akkosante nivāreti, vaṇṇakāme pasamsati.

130.

Guyhañca tassa akkhāti, tassa guyhañca gūhati;

Kammañca tassa vaṇṇeti, paññaṃ tassa pasamsati.

131.

Bhave ca nandati tassa , abhave tassa na nandati;

Accheram̐ bhojanam̐ laddhā, tassa uppajjate sati;

Tato nam̐ anukampati, aho sopi labheyyito.

132.

Iccete soḷasākārā, mittasmiṃ suppatiṭṭhitā;

Yehi mittañca jāneyya , disvā sutvā ca paṇḍitoti.

Mittāmittajātakam̐ dasamam̐.

Dvādasakanipātam̐ niṭṭhitam̐.

Tassuddānam̐ –

Lahucitta sasāla kasanti puna, atha kāma dasakhaluṭṭhānavaro;

Atha kaṇha sukosiya meṇḍavaro, padumo puna mittavarena
dasāti.

13. Terasakanipāto

474. Ambajātakam̐ (1)

1.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe, aṇūni thūlāni ca brahmacāri;

Teheva mantehi na dāni tuyham̐, dumapphalā pātubhavanti
brahme.

2. Nakkhattayogaṃ paṭimānayāmi, khaṇaṃ muhuttañca mante na passam ;
Nakkhattayogañca khaṇañca laddhā, addhāharissambaphalaṃ pahūtaṃ.
3. Nakkhattayogaṃ na pure abhāṇi, khaṇaṃ muhuttaṃ na pure asaṃsi;
Sayam harī ambaphalaṃ pahūtaṃ, vaṇṇena gandhena rasenu-petaṃ.
4. Mantābhijappena pure hi tuyhaṃ, dumapphalā pātubhavanti brahme;
Svājja na pāresi jappampi mantam , ayaṃ so ko nāma tavajja dhammo.
5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi, dhammena mante pakatiñca saṃsi;
Mā cassu me pucchito nāmagottaṃ, guyhittho atthaṃ vijaheyya manto .
6. Sohaṃ janindena janamhi puṭṭho, makkhābhībhūto alikaṃ abhāṇiṃ;
“Mantā ime brāhmaṇassā”ti micchā, pahīnamanto kapaṇo rudāmi.
7. Eraṇḍā pucimandā vā, atha vā pālibhaddakā;
Madhuṃ madhutthiko vinde, so hi tassa dumuttamo.
8. Khattiyā brāhmaṇā vessā, suddā caṇḍālapukkusā;
Yamhā dhammaṃ vijāneyya, so hi tassa naruttamo.
9. Imassa daṇḍaṇca vadhañca datvā, gale gahetvā khalayātha jam-

maṃ;

Yo uttamatthaṃ kasirena laddhaṃ, mānātimānena vināsayittha.

10.

Yathā samaṃ maññaṃ māno pateyya, sobbhaṃ guhaṃ naraṃ
pūtipādaṃ;

Rajjūti vā akkame kaṇhasappaṃ, andho yathā jotimadhiṭṭha-
heyya;

Evampi maṃ tvaṃ khalitaṃ sapañña , pahīnamantassa punappa-
dāhi .

11.

Dhammena mantaṃ tava sampadāsiṃ, tuvampi dhammena
pariggahesi;

Pakatimpi te attamano asaṃsiṃ, dhamme ṭhitaṃ taṃ na jaheyya
manto.

12.

Yo bāla mantaṃ kasirena laddhaṃ, yaṃ dullabhaṃ ajja manus-
saloke;

Kiñcāpi laddhā jīvituṃ appapañño , vināsayī alikaṃ bhāsamāno.

13.

Bālassa mūlhassa akatañño ca, musā bhaṇantassa asaṇnatassa;

Mante mayaṃ tādisake na dema, kuto mantā gaccha na mayha
ruccasīti.

Ambajātakaṃ paṭhamam.

475. Phandanajātakaṃ (2)

14.

Kuṭṭhārihattho puriso, vanamogayha tiṭṭhasi;

Putṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ chetumicchasi.

15.

Isso vanāni carasi, samāni visamāni ca;

Putṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyā daḷham.

16. Neva sālo na khadiro, nāssakaṇṇo kuto dhavo;
Rukkho ca phandano nāma, taṃ dāruṃ nemiyaḃ daḃhaṃ.
17. Kīdisānissa pattāni, khandho vā pana kīdiso;
Puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanam.
18. Yassa sākḃhā palambanti, namanti na ca bhañjare;
So rukkho phandano nāma, yassa mūle ahaṃ ṭhito.
19. Arānam cakkanābhīnam, īsānemirathassa ca;
Sabbassa te kammaniyo, ayaṃ hessati phandano.
20. Iti phandanarukkhopi, tāvade ajjhabhāsatha;
Mayhampi vacanam atthi, bhāradvāja suṇohi me.
21. Issassa upakkhandhamhā , ukkacca caturaṅgulaṃ;
Tena nemiṃ pasāresi , evaṃ daḃhataram siyā.
22. Iti phandanarukkhopi, veram appesi tāvade;
Jātānaṃca ajātānam, issānam dukkhamāvahi.
23. Icevam phandano issam, isso ca pana phandanam;
Aññamaññaṃ vivādena, aññamaññaṃmaghātayum.
24. Evameva manussānam, vivādo yattha jāyati;
Mayūranaccam naccanti, yathā te issaphandanā.
25. Tam vo vadāmi bhaddam vo , yāvantettha samāgatā;

Sammodatha mā vivadatha , mā hotha issaphandanā.

26. Sāmaggimeva sikkhetha, buddhehetam pasamsitam;
Sāmaggirato dhammaṭṭho, yogakkhemā na dhamṣatīti.

Phandanajātakam dutiyam.

476. Javanahaṃsajātakam (3)

27. Idheva haṃsa nipata, piyam me tava dassanam;
Issarosi anupatto, yamidhatthi pavedaya.
28. Savanena ekassa piyā bhavanti, disvā panekassa viyeti chando;
Disvā ca sutvā ca piyā bhavanti, kaccinnu me pīyasi dassanena.
29. Savanena piyo mesi, bhiyyo cāgamma dassanam;
Evaṃ piyadassano me , vasa haṃsa mamantike .
30. Vaseyyāma tavāgāre, niccam sakkatapūjītā;
Matto ca ekadā vajje , “haṃsarājam pacantu me”.
31. Dhiratthu tam majjapānam, yam me piyataram tayā;
Na cāpi majjam pissāmi , yāva me vacchasī ghare.
32. Suvijānam siṅgālānam, sakuṇānañca vassitam;
Manussavassitam rāja, dubbijānataram tato.
33. Api ce maññatī poso, ñāti mitto sakhāti vā;
Yo pubbe sumano hutvā, pacchā sampajjate diso.

34. Yasmim̃ mano nivasati, avidūre sahāpi so;
Santikepi hi so dūre, yasmim̃ nāvisate mano.
35. Antopi so hoti pasannacitto, pāraṃ samuddassa pasannacitto;
Antopi so hoti paduṭṭhacitto, pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto.
36. Saṃvasantā vivasanti, ye disā te rathesabha;
Ārā santo saṃvasanti, manasā raṭṭhavaḍḍhana.
37. Aticiraṃ nivāseṇa, piyo bhavati appiyo;
Āmanta kho taṃ gacchāma , purā te homa appiyā .
38. Evaṃ ce yācamānānaṃ, añjaliṃ nāvabujjhasi;
Paricārakānaṃ satam̃ , vacanaṃ na karosi no;
Evaṃ taṃ abhiyācāma, puna kayirāsi pariyāyam̃.
39. Evaṃ ce no viharataṃ, antarāyo na hessati;
Tuyhañcāpi mahārāja, mayhañca raṭṭhavaḍḍhana;
Appeva nāma passemu , ahoratānamaccayeti.

Javanahaṃsajātakam̃ tatiyam̃.

477. Cūlanāradajātakam̃ (4)

40. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakamābhatam̃;
Aggīpi te na hāpito , kiṃ nu mandova jhāyasi.
41. Na ussahe vane vatthum̃, kassapāmantayāmi taṃ;
Dukkho vāso araññasim̃, raṭṭham̃ icchāmi gantave.

42. Yathā ahaṃ ito gantvā, yasmim̃ janapade vasam̃;
Ācāram̃ brahme sikkheyyam̃, taṃ dhammam̃ anusāsa maṃ.
43. Sace araññaṃ hitvāna, vanamūlaphalāni ca;
Raṭṭhe rocayase vāsam̃, taṃ dhammam̃ nisāmehi me.
44. Visam̃ mā paṭisevittho , papātam̃ parivajjaya;
Paṅke ca mā visīdittho , yatto cāsīvise care.
45. Kiṃ nu visam̃ papāto vā, paṅko vā brahmacāriṇam̃;
Kaṃ tvam̃ āsīvisam̃ brūsi, taṃ me akkhāhi pucchito;
46. Āsavo tāta lokasmim̃, surā nāma pavuccati;
Manuñño surabhī vaggu, sādu khuddarasūpamo ;
Visam̃ tadāhu ariyā se, brahmacariyassa nārada.
47. Itthiyo tāta lokasmim̃, pamattam̃ pamathenti tā;
Haranti yuvino cittam̃, tūlam̃ bhaṭṭham̃va māluto;
Papāto eso akkhāto, brahmacariyassa nārada.
48. Lābho siloko sakkāro, pūjā parakulesu ca;
Paṅko eso ca akkhāto, brahmacariyassa nārada.
49. Sasatthā tāta rājāno, āvasanti mahim̃ imaṃ;
Te tādise manussinde, mahante tāta nārada.
50. Issarānam̃ adhipatīnam̃, na tesam̃ pādato care;
Āsīvisoti akkhāto, brahmacariyassa nārada.

51. Bhattattho bhattakāle ca , yaṃ gehamupasaṅkame;
Yadettha kusalaṃ jaññā, tattha ghāsesanaṃ care.
52. Pavisitvā parakulaṃ, pānatthaṃ bhojanāya vā;
Mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje, na ca rūpe manaṃ kare.
53. Gotthaṃ majjaṃ kirāṭaṅca , sabhā nikiraṇāni ca;
Ārakā parivajjehi, yānīva visamaṃ pathanti.

Cūlanāradajātaṃ catutthaṃ.

478. Dūtajātaṃ (5)

54. Dūte te brahme pāhesiṃ, gaṅgātīrasmi jhāyato;
Tesaṃ puṭṭho na byākāsi, dukkhaṃ guyhamataṃ nu te.
55. Sace te dukkhamuppajje, kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhana;
Mā kho naṃ tassa akkhāhi, yo taṃ dukkhā na mocaye.
56. Yo tassa dukkhajātassa, ekaṅgamapi bhāgaso ;
Vippamoceyya dhammena, kāmaṃ tassa pavedaya .
57. Suvijānaṃ siṅgālānaṃ, sakuṇānaṅca vassitaṃ;
Manussavassitaṃ rāja, dubbijānataraṃ tato.
58. Api ce maññatī poso, ñāti mitto sakhāti vā;
Yo pubbe sumano hutvā, pacchā sampajjate diso.
59. Yo attano dukkhamanānupuṭṭho, pavedaye jantu akālarūpe;

Ānandino tassa bhavantimittā , hitesino tassa dukhī bhavanti.

60. Kālañca ñatvāna tathāvidhassa, medhāvīnaṃ ekamanaṃ viditvā;
Akkheyya tībāni parassa dhīro, saṅhaṃ giraṃ atthavitṃ
pamuñce.
61. Sace ca jaññā avisayhamattano, na te hi mayhaṃ sukhāgamāya;
Ekova tībāni saheyya dhīro, saccam hirottappamapekkhamāno.
62. Ahaṃ raṭṭhāni vicaranto, nigame rājadhāniyo;
Bhikkhamāno mahārāja, ācariyassa dhanatthiko.
63. Gahapatī rājapurise, mahāsāle ca brāhmaṇe;
Alatthaṃ satta nikkhāni, suvaṇṇassa janādhipa;
Te me naṭṭhā mahārāja, tasmā socāmahaṃ bhusaṃ.
64. Purisā te mahārāja, manasānuvicintitā;
Nālaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesam na byāharim.
65. Tvañca kho me mahārāja, manasānuvicintito;
Alaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhaṃ pavedayim.
66. Tassādāsi pasannatto, kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano;
Jātarūpamaye nikkhe, suvaṇṇassa catuddasāti.

Dūtajātakaṃ pañcamam.

479. Kāliṅgabodhijātakaṃ (6)

67. Rājā kāliṅgo cakkavatti, dhammena pathavimanusāsam ;

Agamā bodhisamīpaṃ, nāgena mahānubhāvena.

68. Kāliṅgo bhāradvājo ca, rājānaṃ kāliṅgaṃ samaṇakolaññaṃ;
Cakkaṃ vattayato pariggahetvā , pañjalī idamavoca.
69. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samaṇuggato ;
Idha anadhivarā buddhā, abhisambuddhā virocanti.
70. Padakkhiṇato āvaṭṭā, tiṇalatā asmiṃ bhūmibhāgasmim;
Pathaviyā nābhīyaṃ maṇḍo, iti no suttaṃ mante mahārāja .
71. Sāgarapariyantāya, mediniyā sabbabhūtadharaniyā;
Pathaviyā ayaṃ maṇḍo, orohitvā namo karohi.
72. Ye te bhavanti nāgā ca, abhijātā ca kuñjarā;
Ettāvatā padesaṃ te, nāgā neva mupayanti.
73. Abhijāto nāgo kāmaṃ, pesehi kuñjaraṃ dantiṃ;
Ettāvatā padeso , sakkā nāgena mupagantuṃ.
74. Taṃ sutvā rājā kāliṅgo, veyyañjanikavaco nisāmetvā;
Sampesesi nāgaṃ ñassāma, mayaṃ yathimassidaṃ vacanaṃ.
75. Sampesito ca rañña, nāgo koṇcova abhinaditvāna;
Paṭisakkitvā nisīdi, garuṃva bhāraṃ asahamāno.
76. Kāliṅgabhāradvājo, nāgaṃ khīṇāyukaṃ viditvāna;
Rājānaṃ kāliṅgaṃ, taramāno ajjhabhāsittha;
Aññaṃ saṅkama nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārāja.

77. Taṃ sutvā kāliṅgo, taramāno saṅkamī nāgaṃ;
Sankanteva raññe, nāgo tattheva pati bhumyā;
Veyyañjanikavaco, yathā tathā ahu nāgo.
78. Kāliṅgo rājā kāliṅgaṃ, brāhmaṇaṃ etadavoca;
Tvameva asi sambuddho, sabbaññū sabbadassāvī.
79. Taṃ anadhivāsento kāliṅgaṃ , brāhmaṇo idamavoca;
Veyyañjanikā hi mayaṃ, buddhā sabbaññuno mahārāja.
80. Sabbaññū sabbavidū ca, buddhā na lakkhaṇena jānanti;
Āgamabalasā hi mayaṃ, buddhā sabbaṃ pajānanti.
81. Mahayitvā sambodhiṃ , nānāturīyehi vajjamānehi;
Mālāvilepanaṃ abhiharitvā atha rājā manupāyāsī .
82. Saṭṭhi vāhasahassāni, pupphānaṃ sannipātayi;
Pūjesi rājā kāliṅgo, bodhimaṇḍamanuttaranti .

Kāliṅgabodhijātakaṃ chaṭṭhaṃ.

480. Akittijātakaṃ (7)

83. Akittiṃ disvā sammantaṃ, sakko bhūtapatī bravi;
Kiṃ patthayaṃ mahābrahme, eko sammasi ghammani.
84. Dukkho punabbhavo sakka, sarīrassa ca bhedanaṃ;
Sammohamaraṇaṃ dukkhaṃ, tasmā sammāmi vāsava.

85. Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam kassapa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.
86. Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Yena putte ca dāre ca, dhanadhaññaṃ piyāni ca;
Laddhā narā na tappanti, so lobho na mayī vase.
87. Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam kassapa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.
88. Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Khettaṃ vatthuṃ hiraññañca, gavassaṃ dāsaṃ;
Yena jātena jīyanti, so doso na mayī vase.
89. Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam kassapa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.
90. Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Bālaṃ na passe na suṇe, na ca bālena saṃvase;
Bālenallāpa sallāpaṃ, na kare na ca rocaḃe.
91. Kiṃ nu te akaraṃ bālo, vada kassapa kāraṇaṃ;
Kena kassapa bālassa, dassanaṃ nābhikaṃkhasi.
92. Anayaṃ nayati dummedho, adhurāyaṃ niyuñjati;
Dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati;
Vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ.

93. Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam kassapa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.
94. Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ, dhīrena saha saṃvase;
Dhīrenallāpasallāpaṃ, taṃ kare tañca rocaye.
95. Kiṃ nu te akaraṃ dhīro, vada kassapa kāraṇaṃ;
Kena kassapa dhīrassa, dassanaṃ abhikaṅkhasi.
96. Nayamaṃ nayati medhāvī, adhurāyaṃ na yuñjati;
Sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati;
Vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena samāgamo.
97. Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam kassapa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.
98. Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Tato ratyā vivasāne , sūriyuggamaṃ pati;
Dibbā bhakkhā pātubhaveyyuṃ, sīlavanto ca yācakā.
99. Dadato me na khīyetha, datvā nānutapeyyamaṃ;
Dadaṃ cittaṃ pasādeyyamaṃ, etaṃ sakka varam vare.
100. Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam kassapa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi.
101. Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;

Na maṃ puna upeyyāsi, etaṃ sakka varaṃ vare.

102.

Bahūhi vatacariyāhi , narā ca atha nāriyo;

Dassanaṃ abhikaṅkhanti, kiṃ nu me dassane bhayaṃ.

103.

Taṃ tādisaṃ devavaṇṇaṃ , sabbakāmasamiddhinaṃ;

Disvā tapo pamajjeyya , etaṃ te dassane bhayanti.

Akittijātaṃ sattamaṃ.

481. Takkāriyajātaṃ (8)

104.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsi bālo, bhekovaraññe ahimavhāyamāno ;

Takkāriye sobbhamimaṃ patāmi, na kireva sādhu ativelabhāṇī .

105.

Pappoti macco ativelabhāṇī, bandhaṃ vadhaṃ sokapariddavañca;

Attānameva garahāsi ettha, ācera yaṃ taṃ nikhaṇanti sobbhe.

106.

Kimevahaṃ tuṅḍilamanupucchim, kareyya saṃ bhātaraṃ kālīkāyaṃ ;

Naggovahaṃ vatthayugañca jīno, ayampi attho bahutādisova.

107.

Yo yujjhamānānamayujjhamāno , meṇḍantaraṃ accupatī kuliṅgo;

So piṃsito meṇḍasirehi tattha, ayampi attho bahutādisova.

108.

Caturo janā potthakamaggahesuṃ, ekañca posaṃ anurakkhamānā;

Sabbeva te bhinnasirā sayiṃsu, ayampi attho bahutādisova.

109.

Ajā yathā veḷugumbasmiṃ baddhā , avakkhipantī asimajjhagacchi;

Teneva tassā galakāvakantaṃ , ayampi attho bahutādisova.

110.

Ime na devā na gandhabbaputtā, migā ime atthavasam gatā me ;

Ekañca naṃ sāyamāse pacantu, ekaṃ punappātarāse pacantu.

111.

Sataṃ sahasāni dubbhāsītāni, kalampi nāgghanti subhāsītassa;

Dubbhāsitaṃ sañkamāno kilesa , tasmā tuñhī kimpurisā na bālyā.

112.

Yā mesā byāhāsi pamuñcathetaṃ, giriñca naṃ himavantam nayantu;

Imañca kho dentu mahānasāya, pātova naṃ pātarāse pacantu.

113.

Pajjunnanāthā pasavo, pasunāthā ayaṃ pajā;

Tvaṃ nāthosi mahārāja, nāthoṃ bhariyāya me ;

Dvinnamaññataram ñatvā, mutto gaccheyya pabbataṃ.

114.

Na ve nindā suparivajjayetha , nānā janā sevittabbā janinda;

Yeneva eko labhate pasamsaṃ, teneva añño labhate ninditāraṃ.

115.

Sabbo loko paricitto aticitto , sabbo loko cittavā samhi citte;

Paccekkacittā puthu sabbasattā, kassīdha cittassa vase na vatte.

116.

Tuñhī ahū kimpuriso sabhariyo , yo dāni byāhāsi bhayassa bhīto;

So dāni mutto sukhito arogo, vācākirevattavatī narānanti.

Takkāriyajātakaṃ aṭṭhamam.

482. Rurumigarājajātakaṃ (9)

117.

Tassa gālavaram dammi, nāriyo ca alaṅkatā;
Yo metaṃ migamakkhāti , migānaṃ migamuttamaṃ.

118.

Mayhaṃ gālavaram dehi, nāriyo ca alaṅkatā;
Ahaṃ te migamakkhissaṃ, migānaṃ migamuttamaṃ.

119.

Etasmiṃ vanasaṅgasmim, ambā sālā ca pupphitā;
Indagopakasañchannā, ettheso tiṭṭhate migo.

120.

Dhanaṃ advejjhaṃ katvāna, usum sannayhupāgami ;
Migo ca disvā rājānaṃ, dūrato ajjhabhāsatha.

121.

Āgamehi mahārāja, mā maṃ vijjhi rathesabha;
Ko nu te idamakkhāsi, ettheso tiṭṭhate migo.

122.

Esa pāpacaro poso, samma tiṭṭhati ārakā;
Soyaṃ me idamakkhāsi, ettheso tiṭṭhate migo.

123.

Saccaṃ kireva māhaṃsu, narā ekacciyā idha;
Kaṭṭhaṃ niplavitaṃ seyyo, na tvevekacci yo naro.

124.

Kiṃ nu ruru garahasi migānaṃ, kiṃ pakkhīnaṃ kiṃ pana
mānusānaṃ;
Bhayañhi maṃ vindatinapparūpaṃ, sutvāna taṃ mānusiṃ
bhāsamānaṃ.

125.

Yamuddhariṃ vāhane vuyhamānaṃ, mahodake salile sīghasote;

Tatonidānaṃ bhayamāgataṃ mama, dukkho have rāja asabbhi
saṅgamo.

126.

Sohaṃ catuppattamimaṃ vihaṅgamaṃ, tanucchidaṃ hadaye
ossajāmi;

Hanāmi taṃ mittadubbhiṃ akiccakāriṃ , yo tādissaṃ kam-
makataṃ na jāne.

127.

Dhīrassa bālassa have janinda, santo vadhaṃ nappasaṃsanti
jātu;

Kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo, yañcassa bhaṭṭhaṃ
tadetassa dehi;

Ahañca te kāmakaro bhavāmi.

128.

Addhā ruru aññataro sataṃ so , yo dubbhato mānusassa na
dubbhi;

Kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo, yañcassa bhaṭṭhaṃ
tadetassa dammi;

Ahañca te kāmācāraṃ dadāmi.

129.

Suvijānaṃ siṅgālānaṃ, sakuṇānañcavassitaṃ;

Manussavassitaṃ rāja, dubbijānataṃ tato.

130.

Api ce maññatī poso, ñāti mitto sakhāti vā;

Yo pubbe sumano hutvā, pacchā sampajjate diso.

131.

Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;

Migā sassāni khādanti, taṃ devo paṭisedhatu.

132.

Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañcāpi vinassatu;

Na tvevāhaṃ ruruṃ dubbhe, datvā abhayadakkhiṇaṃ.

133. Mā me janapado āsi , raṭṭhañcāpi vinassatu;
Na tvevāhaṃ migarājassa, vamaṃ datvā musā bhaṇeti.

Rurumigarājajātakam navamaṃ.

483. Sarabhamigajātakam (10)

134. Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchim tathā ahu.
135. Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhataṃ.
136. Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchim tathā ahu.
137. Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhataṃ.
138. Dukkūpanītopi naro sapañño, āsaṃ na chindeyya
sukhāgamāya;
Bahū hi phassā ahitā hitā ca, avitakkitā maccamupabbajanti .
139. Acintitampi bhavati, cintitampi vinassati;
Na hi cintāmayā bhogā, itthiyā purisassa vā.
140. Sarabham giriduggasmim, yaṃ tvam anusaṛi pure;
Alīnacittassa tuvaṃ, vikkantamanujīvasi .
141. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari, silāya yoggaṃ sarabho

karitvā;

Dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi, alīnacittaṃ taṃ migam vadesi.

142.

Kiṃ tvam nu tattheva tadā ahosi, udāhu te koci naṃ etadakkhā;
Vivaṭṭacchaddo nusi sabbadassī, ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa
bhimsarūpaṃ.

143.

Na cevahaṃ tattha tadā ahosiṃ, na cāpi me koci naṃ etadak-
khā;
Gāthāpadānañca subhāsītānaṃ, atthaṃ tadānenti janinda dhīrā.

144.

Ādāya pattim paraviriyaghātīm, cāpe saram kiṃ vicikicchase
tuvam;
Nunno saro sarabhaṃ hantu khippaṃ, annañhi etaṃ varapañña
rañño.

145.

Addhā pajānāmi ahampi etaṃ, annaṃ migo brāhmaṇa khattiyas-
sa;
Pubbe katañca apacāyamāno, tasmā migam sarabhaṃ no
hanāmi.

146.

Neso migo mahārāja, asureso disampati;
Etaṃ hantvā manussinda, bhavassu amarādhipo.

147.

Sace ca rājā vicikicchase tuvam, hantaṃ migam sarabhaṃ
sahāyakaṃ ;
Saputtadāro naravīraseṭṭha , gantvā tuvam vetaraṇim yamassa.

148.

Kāmaṃ ahaṃ jānapadā ca sabbe, puttā ca dārā ca sahāyasaṅghā;
Gacchemu taṃ vetaraṇim yamassa, na tveva hañño mama pāṇa-
do yo .

149.

Ayaṃ migo kicchagatassa mayhaṃ, ekassa kattā vivanasmi
ghore;

Taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto, jānaṃ mahābrahme kathaṃ
haneyyaṃ.

150.

Mittābhirādhī cirameva jīva, rajjaṃ imaṃ dhammaguṇe pasāsa;
Nārīgaṇehi paricāriyanto, modassu raṭṭhe tidiveva vāsavo.

151.

Akkodhano niccapasannacitto, sabbātithī yācayogo bhavitvā ;

Datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ, anindito saggamupehi
thānanti.

Sarabhamigajātakam dasamaṃ.

Terasakanipātam niṭṭhitam.

Tassuddānaṃ –

Varaamba kuṭhāri sahaṃsavaro, atharaññasmiṃ dūtakapañcama-
ko;

Atha bodhi akitti sutakkarinā, atha rurumigenaparo sarabhoti.

14. Pakiṇṇakanipāto

484. Sālikedārajātakam (1)

1.

Sampannaṃ sālikedāraṃ, suvā bhuñjanti kosiya;
Paṭivedemi te brahme, na ne vāretumussahe.

2.

Eko ca tattha sakuṇo, yo nesam sabbasundaro;
Bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ, tuṇḍenādāya gacchati.

3.

Oḍḍentu vāḷapāsāni, yathā vajjhetha so dijo;

Jīvañca naṃ gahetvāna, ānayehi mamantike.

4. Ete bhutvā pivitvā ca , pakkamanti vihaṅgamā;
Eko baddhosmi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayā.
5. Udaraṃ nūna aññesaṃ, suva accodaraṃ tava;
Bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ, tuṇḍenādāya gacchasi.
6. Koṭṭhaṃ nu tattha pūresi, suva veraṃ nu te mayā;
Puṭṭho me samma akkhāhi, kuhiṃ sāliṃ nidāhasi .
7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati;
Iṇaṃ muñcāmiṇaṃ dammi, sampatto koṭasimbalinṃ;
Nidhimpi tattha nidahāmi, evaṃ jānāhi kosiya.
8. Kīdisaṃ te iṇadānaṃ, iṇamokkho ca kīdiso;
Nidhinidhānamakkhāhi, atha pāsā pamokkhasi.
9. Ajātapakkhā taruṇā, puttakā mayha kosiya;
Te maṃ bhatā bharissanti, tasmā tesāṃ iṇaṃ dade.
10. Mātā pitā ca me vuddhā, jiṇṇakā gatayobbanā;
Tesaṃ tuṇḍena hātūna, muñce pubbakataṃ iṇaṃ.
11. Aññepi tattha sakuṇā, khīṇapakkhā sudubbalā;
Tesaṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā.
12. Īdisaṃ me iṇadānaṃ, iṇamokkho ca īdiso;
Nidhinidhānamakkhāmi , evaṃ jānāhi kosiya.

13. Bhaddako vatayaṃ pakkhī, dijo paramadhammiko;
Ekaccesu manussesu, ayaṃ dhammo na vijjati.
14. Bhuñja sāliṃ yathākāmaṃ, saha sabbehi ñātibhi;
Punāpi suva passemu, piyaṃ me tava dassanaṃ.
15. Bhuttañca pītañca tavassamamhi , rattiñca no kosiya te sakāse;
Nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānaṃ, jiṇṇe ca mātāpitaro bharassu.
16. Lakkhī vata me udapādi ajja, yo addasāsīṃ pavaraṃ dijānaṃ;
Suvassa sutvāna subhāsītāni, kāhāmi puññāni anappakāni.
17. So kosiyo attamano udaggo, annañca pānañcabhisankharitvā ;
Annena pānena pasannacitto, santappayi samaṇabrāhmaṇe cāti.

Sālikedārajātakaṃ paṭhamam.

485. Candakinnarijātakaṃ (2)

18. Upanīyatidaṃ maññe, cande lohitaṃ maddane;
Ajja jahāmi jīvitam, pāṇā me cande nirujjhanti.
19. Osīdi me dukkhaṃ hadayaṃ, me ḍayhate nitammāmi;
Tava candiyā socantiyā, na naṃ aññehi sokehi.
20. Tiṇamiva vanamiva milāyāmi , nadī aparipuñṇāva sussāmi;
Tava candiyā socantiyā, na naṃ aññehi sokehi.
21. Vassamiva sare pāde , imāni assūni vattare mayhaṃ;

Tava candiyā socantiyā, na naṃ aññehi sokehi.

22.

Pāpo khosi rājaputta, yo me icchitaṃ paṭiṃ varākiyā;
Vijjhasi vanamūlasmiṃ, soyaṃ viddho chamā seti.

23.

Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ, paṭimuñcatu rājaputta tava mātā;
Yo mayhaṃ hadayasoko, kimpurisaṃ avekkhamānāya.

24.

Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ, paṭimuñcatu rājaputta tava jāyā;
Yo mayhaṃ hadayasoko, kimpurisaṃ avekkhamānāya.

25.

Mā ca puttaṃ mā ca paṭiṃ, addakkhi rājaputta tava mātā;
Yo kimpurisaṃ avadhi, adūsakaṃ mayha kāmā hi .

26.

Mā ca puttaṃ mā ca paṭiṃ, addakkhi rājaputta tava jāyā;
Yo kimpurisaṃ avadhi, adūsakaṃ mayha kāmā hi.

27.

Mā tvaṃ cande rodi, mā soci vanatimiramattakkhi;
Mama tvaṃ hehisi bhariyā, rājakule pūjitā nārībhi .

28.

Api nūnaṃ marissaṃ, nāhaṃ rājaputta tava hessaṃ;
Yo kimpurisaṃ avadhi, adūsakaṃ mayha kāmā hi.

29.

Api bhīruke api jīvitukāmike, kimpurisi gaccha himavantam;
Tālīsatarabhojanā, aññe taṃ migā ramissantī.

30.

Te pabbatā tā ca kandarā, tā ca giriguhāyo tatheva tiṭṭhanti ;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.

31. Te paṇṇasanthatā ramaṇīyā, vāḷamigeḥi anuciṇṇā;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ .
32. Te pupphasanthatā ramaṇīyā, vāḷamigeḥi anuciṇṇā;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
33. Acchā savanti girivana nadiyo, kusumābhikiṇṇasotāyo;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
34. Nīlāni himavato pabbatassa, kūṭāni dassanīyāni ;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
35. Pītāni himavato pabbatassa, kūṭāni dassanīyāni;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
36. Tambāni himavato pabbatassa, kūṭāni dassanīyāni;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
37. Tuṅgāni himavato pabbatassa, kūṭāni dassanīyāni;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
38. Setāni himavato pabbatassa, kūṭāni dassanīyāni;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
39. Citrāni himavato pabbatassa, kūṭāni dassanīyāni;
Tattheva taṃ apassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.
40. Yakkhagaṇasevite gandhamādane, osadhebbhi sañchanne;

Tattheva taṃ aṃpassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.

41.

Kimpurisasēvite gandhamādane, osadhebbhi sañchanne;
Tattheva taṃ aṃpassantī, kimpurisa kathaṃ ahaṃ kassaṃ.

42.

Vande te ayirabrahme , yo me icchitaṃ patitaṃ varākiyā;
Amatena abhisiñci, samāgatāsmi piyatamena.

43.

Vicarāma dāni girivana nadiyo, kusumābhikiṇṇasotāyo;
Nānādumavasanāyo , piyaṃvadā aññamaññassāti.

Candakinnarījātakam dutiyaṃ.

486. Mahāukkusajātakam (3)

44.

Ukkā cilācā bandhanti dīpe , pajā mamaṃ khādituṃ patthayan-
ti;
Mittaṃ sahāyañca vadehi senaka, ācikkha nātibyasaṃ di-
jānaṃ.

45.

Dijo dijānaṃ pavarosi pakkhima , ukkusarāja saraṇaṃ taṃ upe-
ma ;
Pajā mamaṃ khādituṃ patthayanti, luddā cilācā bhava me
sukhāya.

46.

Mittaṃ sahāyañca karonti paṇḍitā, kāle akāle sukhamesamānā ;
Karomi te senaka etamatthaṃ, ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ.

47.

Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena, ariyassa ariyena kataṃ
tayīdaṃ ;
Attānurakkhī bhava mā adayhi , lacchāma putte tayi jīvamāne.

48. Taveva rakkhāvaraṇaṃ karonto, sarīrabhedāpi na santasāmi;
Karonti heke sakhīnaṃ sakhāro, pāṇaṃ cajanā satamesa
dhammo.
49. Sudukkaraṃ kammamakāsi , aṇḍajāyaṃ vihaṅgamo;
Atthāya kuraro putte, aḍḍharatte anāgate.
50. Cutāpi heke khalitā sakammunā, mittānukampāya patitṭhahanti;
Puttā mamaṭṭā gatimāgatosmi, atthaṃ caretho mama vāricara .
51. Dhanena dhaññaena ca attanā ca, mittāṃ sahāyañca karonti
paṇḍitā;
Karomi te senaka etamatthaṃ, ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ.
52. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda, putto pitu carati atthacariyaṃ;
Ahaṃ carissāmi tavetamatthaṃ, senassa putte paritāyamāno.
53. Addhā hi tāta satamesa dhammo, putto pitu yaṃ care atthacari-
yaṃ;
Appeva maṃ disvāna pavaḍḍhakāyaṃ, senassa puttā na vi-
heṭṭhayeyyūṃ.
54. Pasū manussā migavīraseṭṭha , bhayaṭṭitā seṭṭhamupabbajanti;
Puttā mamaṭṭā gatimāgatosmi, tvaṃ nosi rājā bhava me sukhāya.
55. Karomi te senaka etamatthaṃ, āyāmi te taṃ disataṃ vadhāya;
Kathañhi viññū pahu sampajāno, na vāyame attajanassa guttiyā.
56. Mittaṅca kayirātha suhadayaṅca , ayiraṅca kayirātha
sukhāgamāya;

Nivatthakocova sarebhihantvā, modāma puttehi samaṅgibhūtā.

57.

Sakamittassa kammaena, sahāyassāpalāyino;
Kūjantamupakūjanti, lomasā hadayaṅgamaṃ.

58.

Mittamaṃ sahāyamaṃ adhigamma paṇḍito, so bhuñjati putta pasuṃ
dhanamaṃ vā;
Ahañca puttā ca patī ca mayhaṃ, mittānukampāya sa-
maṅgibhūtā.

59.

Rājavatā sūravatā ca attho, sampannasakhissa bhavanti hete;
So mittavā yasavā uggatatto, asmiṃdhaloke modati kāmakāmī.

60.

Karaṇīyāni mittāni, daliddenāpi senaka;
Passa mittānukampāya, samaggamaṃ sañātaka .

61.

Sūrena balavantena, yo mitte kurute dijo;
Evaṃ so sukhito hoti, yathāhaṃ tvañca senakāti.

Mahāukkusajātakaṃ tatiyaṃ.

487. Uddālakajātakaṃ (4)

62.

Kharājīnā jaṭilā paṅkadantā, dummakkharūpā ye mantamaṃ japa-
panti ;
Kaccinnu te mānusaṃ payoge, idaṃ vidū parimuttā apāyā.

63.

Pāpāni kammāni karetha rāja, bahussuto ce na careyya
dhammaṃ;
Sahassavedopi na taṃ paṭicca, dukkhā pamucce caraṇamaṃ apat-
vā.

64. Sahassavedopi na taṃ paṭicca, dukkhā pamucce caraṇaṃ apatvā;
Maññāmi vedā aphaḷā bhavanti, sasam̐yamaṃ caraṇaññeva
saccaṃ.
65. Na heva vedā aphaḷā bhavanti, sasam̐yamaṃ caraṇaññeva sac-
caṃ;
Kittiñhi pappoti adhicca vede, santiṃ puṇāti caraṇena danto.
66. Bhaccā mātā pitā bandhū, yena jāto sayeva so;
Uddālako ahaṃ bhoto , sottiyākulavaṃsako .
67. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, kathaṃ bhavati kevalī;
Kathañca parinibbānaṃ, dhammaṭṭho kinti vuccati.
68. Niraṃkatvā aggimādāya brāhmaṇo, āpo siñcaṃ yajaṃ usseti
yūpaṃ;
Evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī, dhamme ṭhitaṃ tena amāpay-
iṃsu.
69. Na suddhi secanenatthi, nāpi kevalī brāhmaṇo;
Na khantī nāpi soraccaṃ, nāpi so parinibbuto.
70. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, kathaṃ bhavati kevalī;
Kathañca parinibbānaṃ, dhammaṭṭho kinti vuccati.
71. Akhettabandhū amamo nirāso, nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo;
Evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī, dhamme ṭhitaṃ tena amāpay-
iṃsu.
72. Khattiyā brāhmaṇā vessā, suddā caṇḍālapukkusā;

Sabbeva soratā dantā, sabbeva parinibbutā;
Sabbesaṃ sītibhūtānaṃ, atthi seyyoṭha pāpiyo.

73. Khattiyā brāhmaṇā vessā, suddā caṇḍālapukkusā;
Sabbeva soratā dantā, sabbeva parinibbutā;
Sabbesaṃ sītibhūtānaṃ, natthi seyyoṭha pāpiyo.
74. Khattiyā brāhmaṇā vessā, suddā caṇḍālapukkusā;
Sabbeva soratā dantā, sabbeva parinibbutā.
75. Sabbesaṃ sītibhūtānaṃ, natthi seyyoṭha pāpiyo;
Panatthaṃ carasi brahmaṇṇaṃ, sottiyākulavaṃsaṃ.
76. Nānāratthehi vatthehi, vimānaṃ bhavati chāditam;
Na tesam chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha.
77. Evameva manussesu, yadā sujjhanti māṇavā;
Te saajātiṃ pamuñcanti , dhammamaññāya subbatāti.

Uddālakajātakam catuttham.

488. Bhisajātakam (5)

78. Assam gavam rajatam jatarupam, bhariyañca so idha labhatam
manāpam;
Puttehi dārehi samaṅgi hotu, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
79. Mālañca so kāśikacandanañca, dhāretu puttassa bahū bhavantu;
Kāmesu tibbam kurutam apekkham, bhisāni te brāhmaṇa yo
ahāsi.

80. Pahūtadhañño kasimā yasassī, putte gihī dhanimā sabbakāme;
Vayaṃ apassaṃ gharamāvasātu, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
81. So khattiyo hotu pasayhakārī, rājābhirājā balavā yasassī;
Sa cāturantaṃ mahimāvasātu, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
82. So brāhmaṇo hotu avītarāgo, muhuttanakkhattapathesu yutto;
Pūjetu naṃ raṭṭhapatī yasassī, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
83. Ajjhāyakaṃ sabbasamantavedaṃ , tapassīnaṃ maññatu sabba-
loko;
Pūjentu naṃ jānapadā samecca, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
84. Catussadaṃ gāmvaramṃ samiddhaṃ, dinnañhi so bhuñjatu
vāsavena;
Avītarāgo maraṇaṃ upetu, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
85. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe, naccehi gītehi pamodamāno;
So rājato byasana mālattha kiñci, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
86. Yaṃ ekarājā pathaviṃ vijetvā, itthīsaḥassāna ṭhapetu aggaṃ;
Sīmantinīnaṃ pavarā bhavātu, bhisāni te brāhmaṇa yā ahāsi.
87. Isīnañhi sā sabbasamāgatānaṃ, bhuñjeyya sādumaṃ avikam-
pamānā;
Carātu lābhena vikatthamānā, bhisāni te brāhmaṇa yā ahāsi.
88. Āvāsiko hotu mahāvihāre, navakammiko hotu gajaṅgalāyaṃ ;
Ālokasandhiṃ divasaṃ karotu, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

89. So bajjhatū pāsasatehi chabbhi , rammā vanā niyyatu rājadhāniṃ
;
Tuttehi so haññatu pācanehi, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
90. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho, laṭṭhīhato sappamukhaṃ upetu;
Sakacchabandho visikhaṃ carātu, bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.
91. Yo ve anaṭṭhaṃva naṭṭhanti cāha, kāmeva so labhataṃ bhuñ-
jatañca ;
Agāramajjhe maraṇaṃ upetu, yo vā bhonto saṅkati kañcideva .
92. Yadesamānā vicaranti loke, iṭṭhañca kantañca bahūnametaṃ;
Piyaṃ manuññaṃ cidha jīvaloke, kasmā isayo nappasaṃsanti
kāme.
93. Kāmesu ve haññare bajjhare ca, kāmesu dukkhañca bhayañca
jātaṃ;
Kāmesu bhūtādhipatī pamattā, pāpāni kammāni karonti mohā.
94. Te pāpadhammā pasavetva pāpaṃ, kāyassa bhedaṃ nirayaṃ va-
janti;
Ādīnavaṃ kāmaguṇesu disvā, tasmā isayo nappasaṃsanti kāme.
95. Vīmaṃsamāno isino bhisāni, tīre gahetvāna thale nidhesiṃ;
Suddhā apāpā isayo vasanti, etāni te brahmacārī bhisāni.
96. Na te naṭā no pana kīlaneyyā, na bandhavā no pana te sahāyā;
Kismiṃ vupatthambha sahasanetta, isihi tvaṃ kīlasi devarāja.
97. Ācariyo mesi pitā ca mayhaṃ, esā patitṭhā khalitassa brahme;

Ekāparādhaṃ khama bhūripañña, na paṇḍitā kodhabalā bhavan-
ti.

98.

Suvāsitaṃ isinaṃ ekarattaṃ, yaṃ vāsavaṃ bhūtapatiddasāma;
Sabbeva bhonto sumanā bhavantu, yaṃ brāhmaṇo paccupādī
bhisāni.

99.

Ahañca sārīputto ca, moggallāno ca kassapo;
Anuruddho puṇṇo ānando, tadāsuṃ satta bhātaro.

100.

Bhaginī uppalavaṇṇā ca, dāsī khujjuttarā tadā;
Citto gahapati dāso, yakkho sātāgiro tadā.

101.

Pālīeyyo tadā nāgo, madhudo seṭṭhavānaro;
Kāḷudāyī tadā sakko, evaṃ dhāretha jātakanti.

Bhisajātakaṃ pañcamaṃ.

489. Surucijātakaṃ (6)

102.

Mahesī surucino bhariyā, ānītā paṭhamaṃ ahaṃ;
Dasa vassasahassāni, yaṃ maṃ surucimānayaī.

103.

Sāhaṃ brāhmaṇa rājānaṃ, vedehaṃ mithilaggahaṃ;
Nābhijānāmi kāyena, vācāya uda cetasā;
Suruciṃ atimaññittha , āvi vā yadi vā raho.

104.

Etena saccavajjena, putto uppajjataṃ ise;
Musā me bhaṇamānāya, muddhā phalatu sattadhā.

105.

Bhattu mama sassu mātā, pitā cāpi ca sassuro;

Te maṃ brahme vinetāro, yāva aṭṭhaṃsu jīvitam.

106.

Sāhaṃ ahiṃsāratinī, kāmasā dhammacārinī ;
Sakkaccaṃ te upaṭṭhāsiṃ, rattindivamatanditā.

107.

Etena saccavajjena, putto uppajjataṃ ise;
Musā me bhaṇamānāya, muddhā phalatu sattadhā.

108.

Soḷasitthisahassāni, sahabhariyāni brāhmaṇa;
Tāsu issā vā kodho vā, nāhu mayhaṃ kudācanaṃ.

109.

Hitena tāsam nandāmi, na ca me kāci appiyā;
Attānaṃvānukampāmi, sadā sabbā sapattiyo.

110.

Etena saccavajjena, putto uppajjataṃ ise;
Musā me bhaṇamānāya, muddhā phalatu sattadhā.

111.

Dāse kammakare pesse , ye caññe anujīvino;
Pesemi sahadhammena, sadā pamuditindriyā.

112.

Etena saccavajjena, putto uppajjataṃ ise;
Musā me bhaṇamānāya, muddhā phalatu sattadhā.

113.

Samaṇe brāhmaṇe cāpi, aññe cāpi vanibbake;
Tappemi annapānena, sadā payatapāṇinī.

114.

Etena saccavajjena, putto uppajjataṃ ise;
Musā me bhaṇamānāya, muddhā phalatu sattadhā.

115. Cātuddasiṃ pañcaddasiṃ , yā ca pakkhassa aṭṭhamī ;
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṃ ;
Uposathaṃ upavasāmi , sadā sīlesu saṃvutā.
116. Etena saccavajjena, putto uppajjataṃ ise;
Musā me bhaṇamānāya, muddhā phalatu sattadhā.
117. Sabbeva te dhammaguṇā, rājaputti yasassini;
Saṃvijjanti tayi bhadde, ye tvaṃ kittesi attani.
118. Khattiyo jātisampanno, abhijāto yasassimā;
Dhammarājā videhānaṃ, putto uppajjate tava .
119. Dummī rajojalladharo, aghe vehāyasaṃ ṭhito;
Manuññaṃ bhāsase vācaṃ, yaṃ mayhaṃ hadayaṅgamaṃ.
120. Devatānusi saggamhā, isi vāsi mahiddhiko;
Ko vāsi tvaṃ anupatto, attānaṃ me pavedaya.
121. Yaṃ devasaṅghā vandanti, sudhammāyaṃ samāgatā;
Sohaṃ sakko sahasakkho, āgatosmi tavantike.
122. Itthiyo jīvalokasmiṃ, yā hoti samacārinī ;
Medhāvinī sīlavatī, sassudevā patibbatā.
123. Tādisāya sumedhāya, sucikammāya nāriyā;
Devā dassanamāyanti, mānusiya amānusā.

124. Tvañca bhadde suciññena, pubbe sucaritena ca;
Idha rājakule jātā, sabbakāmasamiddhinī.
125. Ayañca te rājaputti, ubhayattha kaṭaggaho;
Devalokūpapattī ca, kittī ca idha jīvite.
126. Ciramaṃ sumedhe sukhinī, dhammamattani pālaya;
Esāhaṃ tidivaṃ yāmi, piyaṃ me tava dassananti.

Surucijātakamaṃ chaṭṭhaṃ.

490. Pañcuposathikajātakamaṃ (7)

127. Appossukko dāni tuvaṃ kapota, vihaṅgama na tava bhojanattho;
Khudamaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto, kasmā bhavaṃposathiko
kapota .
128. Ahaṃ pure giddhigato kapotiyā, asmiṃ padesasmimubho ramā-
ma;
Athaggahī sākuṇiko kapotiṃ, akāmako tāya vinā ahoṣiṃ.
129. Nānābhavā vippayogena tassā, manomayaṃ vedana vedayāmi ;
Tasmā ahaṃposathaṃ pālayāmi, rāgo mamaṃ mā punarāgamā-
si.
130. Anujjugāmī uragā dujivha , dāṭhāvudho ghoravisosi sappa;
Khudamaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto, kasmā bhavaṃposathiko nu
dīgha .
131. Usabho ahū balavā gāmikassa, calakkakū vaṇṇabalūpapanno;
So maṃ akkami taṃ kupito aḍaṃsi, dukkhābhituṇṇo maraṇamaṃ

upāgā .

132.

Tato janā nikkhamitvāna gāmā, kanditvā roditvā apakkamiṃsu;

Tasmā ahaṃposathaṃ pālayāmi, kodho mamaṃ mā punarāgamāsi.

133.

Matāna maṃsāni bahū susāne, manuññarūpaṃ tava bhojane taṃ;

Khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto, kasmā bhavaṃposathiko siṅgāla .

134.

Pavisi kucchiṃ mahato gajassa, kuṇape rato hatthimaṃsesu giddho ;

Uṇho ca vāto tikhiṇā ca rasmiyo, te sosayum tassa karīsamaggaṃ.

135.

Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante, na me ahū nikkhamanāya maggo;

Mahā ca meggho sahasā pavassi, so temayī tassa karīsamaggaṃ.

136.

Tato ahaṃ nikkhamisaṃ bhadante, cando yathā rāhumukhā pamutto;

Tasmā ahaṃposathaṃ pālayāmi, lobho mamaṃ mā punarāgamāsi.

137.

Vammīkathūpasmim kipillikāni, nippotheyanto tuvaṃ pure carāsi;

Khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto, kasmā bhavaṃposathiko nu accha .

138.

Sakaṃ niketaṃ atihīlayāno , atricchatā mallagāmaṃ agacchiṃ;

Tato janā nikkhamitvāna gāmā, kodaṇḍakena paripotheyiṃsumāṃ.

139.

So bhinnasīso ruhiramakkhitaṅgo, paccāgamāsīṃ sakam ni-
ketam;

Tasmā ahaṃposatham pālayāmi, atricchatā mā punarāgamāsi.

140.

Yaṃ no apucchittha tuvaṃ bhadante, sabbeva byākarimha yathā
pajānam;

Mayampi pucchāma tuvaṃ bhadante, kasmā bhavaṃposathiko
nu brahme.

141.

Anūpalitto mama assamamhi, paccekabuddho muhuttaṃ nisīdi;

So maṃ avedī gatimāgatiñca, nāmañca gottaṃ caraṇaṅca sab-
bam.

142.

Evampahaṃ vandi na tassa pāde, na cāpi naṃ mānagatena puc-
chim;

Tasmā ahaṃposatham pālayāmi, māno mamaṃ mā
punarāgamāsīti.

Pañcuposathikajātakam sattamaṃ.

491. Mahāmorajātakam (8)

143.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gāhito, mā maṃ vadhī jīvagāhaṃ
gahetvā;

Raṅṅo ca maṃ samma upantikam nehi, maññe dhanam laccha-
sinapparūpaṃ.

144.

Na me ayaṃ tuyha vadhāya ajja, samāhito cāpadhure khurappo;

Pāsaṅca tyāhaṃ adhipātayissam, yathāsukham gacchatu morarā-
jā.

145.

Yaṃ satta vassāni mamānubandhi, rattindivaṃ khuppipāsaṃ
sahanto;

Atha kissa maṃ pāsavasūpanītaṃ, pamuttave icchasi bandha-
nasmā.

146.

Pāṇātipātā virato nusajja, abhayaṃ nu te sabbabhūtesu dinnāṃ;
Yaṃ maṃ tuvaṃ pāsavasūpanītaṃ, pamuttave icchasi bandha-
nasmā.

147.

Pāṇātipātā viratassa brūhi, abhayañca yo sabbabhūtesu deti;
Pucchāmi taṃ morarājetamatthaṃ, ito cuto kiṃ labhate sukhaṃ
so.

148.

Pāṇātipātā viratassa brūmi, abhayañca yo sabbabhūtesu deti;
Diṭṭheva dhamme labhate pasamsaṃ, saggañca so yāti sarīrab-
hedā.

149.

Na santi devā iti āhu eke, idheva jīvo vibhavaṃ upeti;
Tathā phalaṃ sukatadukkaṭānaṃ, dattupaññattañca vadanti
dānaṃ;
Tesaṃ vaco arahataṃ saddahāno, tasmā ahaṃ sakuṇe
bādhayāmi.

150.

Cando ca suriyo ca ubho sudassanā, gacchanti obhāsaya-manta-
likkhe;
Imassa lokassa parassa vā te, kathaṃ nu te āhu manussaloke.

151.

Cando ca suriyo ca ubho sudassanā, gacchanti obhāsaya-manta-
likkhe;
Parassa lokassa na te imassa, devāti te āhu manussaloke.

152.

Ettheva te nīhatā hīnavādā, ahetaṃ ye na vadanti kammaṃ;
Tathā phalaṃ sukatadukkaṭānaṃ, dattupaññattaṃ ye ca vadanti
dānaṃ.

- 153.**
Addhā hi saccam vacanam tavedam , kathañhi dānam aphalam
bhaveyya ;
Tathā phalam sukata dukkaṭānam, dattupaññaṭaṅca katham
bhaveyya.
- 154.**
Kathamkaro kintikaro kimācaram, kiṃ sevamāno kena ta-
poguṇena;
Akkhāhi me morarājetamattham, yathā aham no nirayam pat-
eyyam.
- 155.**
Ye keci atthi samaṇā pathabyā, kāsāyavatthā anagāriyā te;
Pātova piṇḍāya caranti kāle, vikālacariyā viratā hi santo.
- 156.**
Te tattha kālenupasaṅkamtivā, pucchāhi yam te manaso piyam
siyā;
Te te pavakkhanti yathāpajānam, imassa lokassa parassa cat-
tham.
- 157.**
Tacamva jinṇam urago purānam, paṇḍūpalāsam harito dumova;
Esappahīno mama luddabhāvo, jahāmahaṃ luddakabhāvamajja.
- 158.**
Ye cāpi me sakuṇā atthi baddhā, satānīnekāni nivesanasmiṃ;
Tesampahaṃ jīvitamajja dammi, mokkhaṅca te pattā sakam
niketaṃ.
- 159.**
Luddo carī pāsahatto araṅṅe, bādhetu morādhipatiṃ yasassiṃ;
Bandhitvā morādhipatiṃ yasassiṃ, dukkhā sa pamucci
yathāham pamuttoti.

Mahāmorajātakam aṭṭhamam.

492. Tacchasūkarajātakam (9)

160.

Yadesamānā vicarimha, pabbatāni vanāni ca;
Anvesam vicariṃ ñātī, teme adhigatā mayā.

161.

Bahuñcidam mūlaphalam, bhakkho cāyaṃ anappako;
Rammā cimā girīnājjo , phāsuvāso bhavissati.

162.

Idhevāham vasissāmi, saha sabbehi ñātibhi;
Appossukko nirāsaṅkī, asoko akutobhayo.

163.

Aññampi leṇam pariyesa, sattu no idha vijjati;
So taccha sūkare hanti, idhāgantvā varam varam.

164.

Ko numhākam idha sattu, ko ñātī susamāgate;
Duppadhamse padhamseti, tam me akkhātha pucchitā.

165.

Uddhaggarājī migarājā, balī dāṭhāvudho migo;
So taccha sūkare hanti, idhāgantvā varam varam.

166.

Na no dāṭhā na vijjanti , balam kāye samohitam;
Sabbe samaggā hutvāna, vasam kāhāma ekakam.

167.

Hadayaṅgamam kaṇṇasukham, vācam bhāsasi tacchaka;
Yopi yuddhe palāyeyya, tampi pacchā hanāmase.

168.

Pāṇātipātā virato nu ajja, abhayaṃ nu te sabbabhūtesu dinnam;
Dāṭhā nu te migavadhāya na santi, yo saṅghapatto kapaṇova
jhāyasi.

- 169.**
Na me dāṭhā na vijjanti, balaṃ kāye samohitaṃ;
Ñāti ca disvāna sāmaggī ekato, tasmā ca jhāyāmi vanamhi
ekako.
- 170.**
Imassudaṃ yanti disodisaṃ pure, bhayaṭṭitā leṇagavesino puthu;
Te dāni saṅgamma vasanti ekato, yatthaṭṭhitā duppasahajja te
mayā.
- 171.**
Pariṇāyakasampannā, sahitā ekavādino;
Te maṃ samaggā hiṃseyyumaṃ, tasmā nesam na patthaye .
- 172.**
Ekova indo asure jināti, ekova seno hanti dije pasayha;
Ekova byaggho migasaṅghapatto, varam varam hanti balañhi
tādisaṃ.
- 173.**
Na heva indo na seno, napi byaggho migādhipo;
Samagge sahite ñāti, na byagghe kurute vase.
- 174.**
Kumbhīlakā sakuṇakā, saṅghino gaṇacārino;
Sammodamānā ekajjhaṃ, uppatanti ḍayanti ca.
- 175.**
Tesañca ḍayamānānaṃ, ekettha apasakkati ;
Tañca seno nitāleti, veyyagghiyeva sā gati.
- 176.**
Ussāhito jaṭilena, luddenāmisacakkhunā;
Dāṭhi dāṭhisu pakkhandi, maññamāno yathā pure.
- 177.**
Sādhu sambahulā ñāti, api rukkhā araññajā;
Sūkarehi samaggehi, byaggho ekāyane hato.

178. Brāhmaṇaṅceva byagghaṅca, ubho hantvāna sūkarā.
Ānandino pamuditā, mahānādaṃ paṇādisuṃ.

179. Te su udumbaramūlasmiṃ, sūkarā susamāgatā;
Tacchakaṃ abhisiṅciṃsu, “tvaṃ no rājāsi issaro”ti.

Tacchasūkarajātakaṃ navamaṃ.

493. Mahāvāṇijātakam (10)

180. Vāṇijā samitiṃ katvā, nānāraṭṭhato āgatā;
Dhanāharā pakkamiṃsu, ekaṃ katvāna gāmaṇiṃ.

181. Te taṃ kantāramāgamma, appabhakkhaṃ anodakaṃ;
Mahānigrodhamaddakkhuṃ, sītacchāyaṃ manoramaṃ.

182. Te ca tattha nisīditvā, tassa rukkhassa chāyayā ;
Vāṇijā samacintesuṃ, bālā mohena pārutā.

183. Allāyate ayaṃ rukkho, api vārīva sandati;
Inghassa purimaṃ sākhaṃ, mayaṃ chindāma vāṇijā.

184. Sā ca chinnāva pagghari, acchaṃ vāriṃ anāvilaṃ;
Te tattha nhatvā pivitvā, yāvaticchiṃsu vāṇijā.

185. Dutiyaṃ samacintesuṃ, bālā mohena pārutā;
Inghassa dakkhiṇaṃ sākhaṃ, mayaṃ chindāma vāṇijā.

186. Sā ca chinnāva pagghari, sālīmaṃsodanaṃ bahuṃ;

Appodavaṇṇe kummāse, siṅgiṃ vidalasūpiyo .

187.

Te tattha bhutvā khāditvā , yāvaticchiṃsu vāṇijā;
Tatiyaṃ samacintesuṃ, bālā mohena pārutā;
Înghassa pacchimaṃ sākhaṃ, mayaṃ chindāma vāṇijā.

188.

Sā ca chinnāva pagghari, nāriyo samalaṅkatā;
Vicitravatthābharaṇā, āmuttamaṅkūḍalā.

189.

Api su vāṇijā ekā, nāriyo paṇṇavīsati;
Samantā parivāriṃsu , tassa rukkhassa chāyayā .

190.

Te tāhi paricāretvā , yāvaticchiṃsu vāṇijā;
Catutthaṃ samacintesuṃ, bālā mohena pārutā;
Înghassa uttaraṃ sākhaṃ, mayaṃ chindāma vāṇijā.

191.

Sā ca chinnāva pagghari, muttā veḷuriyā bahū;
Rajataṃ jātarūpaṅca, kuttiyo paṭiyāni ca.

192.

Kāsikāni ca vatthāni, uddiyāni ca kambalā ;
Te tattha bhāre bandhitvā, yāvaticchiṃsu vāṇijā.

193.

Pañcamaṃ samacintesuṃ, bālā mohena pārutā;
Înghassa mūle chindāma, api bhiyyo labhāmase.

194.

Athuṭṭhahi satthavāho, yācamāno kataṅjalī;
Nigrodho kiṃ parajjhati , vāṇijā bhaddamatthu te.

195.

Vāridā purimā sākḥā, annapānaṅca dakkhiṇā;

Nāridā pacchimā sākḥā, sabbakāme ca uttarā;
Nigrodho kiṃ parajjhāti, vāṇijā bhaddamatthu te.

196.
Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā;
Na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.

197.
Te ca tassānādiyitvā , ekassa vacanaṃ bahū;
Nisitāhi kuṭṭhārīhi , mūlato naṃ upakkamuṃ.

198.
Tato nāgā nikkhamiṃsu, sannaddhā paṇṇavīsati;
Dhanuggahānaṃ tisaṭā, chasahassā ca vammīno.

199.
Ete hanatha bandhatha, mā vo muñcittha jīvitam;
Ṭhapetvā satthavāhaṃva, sabbe bhasmaṃ karotha ne.

200.
Tasmā hi paṇḍito poso, sampassaṃ atthamattano;
Lobhassa na vasaṃ gacche, haneyyārisakaṃ manam.

201.
Eva mādīnavaṃ ñatvā, taṇhā dukkhassa sambhavam;
Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbajeti.

Mahāvāṇijātakam dasamaṃ.

494. Sādhinajātakam (11)

202.
Abbhuto vata lokasmiṃ, uppajji lomahaṃsano;
Dibbo ratho pāturahu, vedehassa yasassino.

203.
Devaputto mahiddhiko, mātali devasārathi;
Nimantayittha rājānaṃ, vedeham mithilaggahaṃ.

- 204.**
Ehimam rathamāruyha, rājasetṭha disampati;
Devā dassanakāmā te, tāvatimsā saindakā;
Saramānā hi te devā, sudhammāyaṃ samacchare.
- 205.**
Tato ca rājā sādhisto , vedeho mithilaggaho ;
Sahassayuttamāruyha , agā devāna santike;
Taṃ devā paṭinandiṃsu, disvā rājānamāgataṃ.
- 206.**
Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Nisīda dāni rājīsi , devarājassa santike.
- 207.**
Sakkopi paṭinandittha, vedeham mithilaggahaṃ;
Nimantayittha kāmehi, āsanena ca vāsavo.
- 208.**
Sādhu khosi anupatto, āvāsaṃ vasavattinaṃ;
Vasa devesu rājīsi, sabbakāmasamiddhisu;
Tāvatimsesu devesu, bhuñja kāme amānuse.
- 209.**
Aham pure saggagato ramāmi, naccehi gītehi ca vāditehi;
So dāni ajja na ramāmi sagge, āyumaṃ nu khīṇo maraṇaṃ nu
santike;
Udāhu mūlhosmi janindasetṭha.
- 210.**
Na tāyu khīṇaṃ maraṇaṃca dūre, na cāpi mūlho naravīrasatṭha;
Tuyhaṇca puñṇāni parittakāni, yesaṃ vipākaṃ idha vedayittho .
- 211.**
Vasa devānubhāvena, rājasetṭha disampati;
Tāvatimsesu devesu, bhuñja kāme amānuse.

212. Yathā yācītaḥ yānaḥ, yathā yācītaḥ dhaṇaḥ;
Evaṃ sampadamevetāḥ, yaḥ parato dānapaccayā.
213. Na cāhametamicchāmi, yaḥ parato dānapaccayā;
Sayamkatāni puññāni, taḥ me āveṇikaḥ dhaṇaḥ.
214. Sohaṃ gantvā manussesu, kāhāmi kusalaḥ baḥuḥ;
Dānena samacariyāya, saṃyamaṇaḥ damena ca;
Yaḥ katvā sukhito hoti, na ca pacchānutappati.
215. Imāni tāni khettāni, imaḥ nikkhaḥ sakuṇḍalaḥ;
Imā tā haritānūpā, imā najjo savantiyo.
216. Imā tā pokkharāṇi rammā, cakkavākapakūjitā ;
Mandālakehi sañchannā, padumuppalakehi ca;
Yassimāni mamāyimsu, kiṃ nu te disataḥ gatā.
217. Tānīdha khettāni so bhūmibhāgo, teyeva āramavanupacārā ;
Tameva mayhaḥ janataḥ apassato, suññaṃva me nārada
khāyate disā.
218. Diṭṭhā mayā vimānāni, obhāsantā catuddisā;
Sammukhā devarājassa, tidasānañca sammukhā.
219. Vutthaḥ me bhavanaḥ dibyaḥ , bhuttā kāmā amānūsā;
Tāvatiṃsesu devesu, sabbakāmasamiddhisu.
220. Sohaṃ etādisaḥ hitvā, puññāyamhi idhāgato;

Dhammameva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko.

221.

Adaṇḍāvacaraṃ maggaṃ, sammāsambuddhadesitaṃ;

Taṃ maggaṃ paṭipajjissaṃ, yena gacchanti subbatāti.

Sādhinajātaṃ ekādasamaṃ.

495. Dasabrāhmaṇajātaṃ (12)

222.

Rājā avoca vidhuraṃ, dhammakāmo yudhiṭṭhilo;

Brāhmaṇe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

223.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ;

Dakkhiṇaṃ samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

224.

Dullabhā brāhmaṇā deva, sīlavanto bahussutā;

Viratā methunā dhammā, ye te bhuñjeyyu bhojanaṃ.

225.

Dasa khalu mahārāja, yā tā brāhmaṇajātiyo;

Tesaṃ vibhaṅgaṃ vicayaṃ , vitthārena suṇohi me.

226.

Pasibbake gahetvāna, puṇṇe mūlassa saṃvute;

Osadhikāyo ganthenti, nhāpayanti japanti ca.

227.

Tikicchakasamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;

Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

228.

Apetā te ca brahmaññā,

(Iti rājā korabyo)

Na te vuccanti brāhmaṇā;

Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

229.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanam;
Dakkhiṇam samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

230.

Kiṅkiṇikāyo gahetvā , ghosenti puratopi te;
Pesanānipi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare.

231.

Paricāraśamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;
Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

232.

Apetā te ca brahmaññā,
(Iti rājā korabyo)
Na te vuccanti brāhmaṇā;
Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

233.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanam;
Dakkhiṇam samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

234.

Kamaṇḍaluṃ gahetvāna, vaṅkadaṇḍaṅca brāhmaṇā;
Paccupessanti rājāno, gāmesu nigamesu ca;
Nādinne vuṭṭhahissāma, gāmamhi vā vanamhi vā .

235.

Niggāhakasamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;
Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

236.

Apetā te ca brahmaññā,
(Iti rājā korabyo)
Na te vuccanti brāhmaṇā;

Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

237.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanam;
Dakkhiṇam samma dassāma, yattha dinnam mahapphalam.

238.

Parūḷhakacchanakhalomā, paṅkadantā rajassirā;
Okīṇṇā rajareṇūhi, yācakā vicaranti te.

239.

Khāṇughātasamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;
Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

240.

Apetā te ca brahmaññā,
(Iti rājā korabyo)
Na te vuccanti brāhmaṇā;
Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

241.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanam;
Dakkhiṇam samma dassāma, yattha dinnam mahapphalam.

242.

Harītakaṃ āmalakaṃ, ambaṃ jambuṃ vibhītakaṃ ;
Labujam dantapoṇāni, beluvā badarāni ca.

243.

Rājāyatanaṃ ucchu-putaṃ, dhūmanettaṃ madhu-añjanaṃ;
Uccāvacāni paṇiyāni, vipaṇenti janādhipa.

244.

Vāñijakasamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;
Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

245.

Apetā te ca brahmaññā,

(Iti rājā korabyo)

Na te vuccanti brāhmaṇā;

Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

246.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ;

Dakkhiṇaṃ samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

247.

Kasi-vāṇijjaṃ kārenti, posayanti ajeḷake;

Kumāriyo paveccanti, vivāhantāvahanti ca.

248.

Samā ambaṭṭhavessehi, tepi vuccanti brāhmaṇā;

Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

249.

Apetā te ca brahmaññā,

(Iti rājā korabyo)

Na te vuccanti brāhmaṇā;

Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

250.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ;

Dakkhiṇaṃ samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

251.

Nikkhittabhikkhaṃ bhuñjanti, gāmesveke purohitā;

Bahū te paripucchanti, aṇḍacchedā nilañchakā .

252.

Pasūpi tattha haññanti, mahimsā sūkarā ajā;

Goghātakasamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;

Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

253.

Apetā te brahmaññā,

(Iti rājā korabyo)

Na te vuccanti brāhmaṇā;

Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

254.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ;

Dakkhiṇaṃ samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

255.

Asicammaṃ gahetvāna, khaggaṃ paggayha brāhmaṇā;

Vessapathesu tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayantipi.

256.

Samā gopanisādehi, tepi vuccanti brāhmaṇā;

Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

257.

Apetā te brahmaññā,

(Iti rājā korabyo)

Na te vuccanti brāhmaṇā;

Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

258.

Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ;

Dakkhiṇaṃ samma dassāma, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ.

259.

Araññe kuṭikaṃ katvā, kūṭāni kārayanti te;

Sasabiḷāre bādhenti, āgodhā macchakacchapaṃ.

260.

Te luddakasamā rāja , tepi vuccanti brāhmaṇā;

Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

261.

Apetā te brahmaññā,

(Iti rājā korabyo)

Na te vuccanti brāhmaṇā;
Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

262. Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanam;
Dakkhiṇam samma dassāma, yattha dinnam mahapphalam.

263. Aññe dhanassa kāmā hi, heṭṭhāmañce pasakkitā ;
Rājāno upari nhāyanti, somayāge upaṭṭhite.

264. Malamajjakasamā rāja, tepi vuccanti brāhmaṇā;
Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

265. Apetā te brahmaññā,
(Iti rājā korabyo)
Na te vuccanti brāhmaṇā;
Aññe vidhura pariyesa, sīlavante bahussute.

266. Virate methunā dhammā, ye me bhuñjeyyu bhojanam;
Dakkhiṇam samma dassāma, yattha dinnam mahapphalam.

267. Atthi kho brāhmaṇā deva, sīlavanto bahussutā;
Viratā methunā dhammā, ye te bhuñjeyyu bhojanam.

268. Ekañca bhattam bhuñjanti, na ca majjam pivanti te;
Akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase.

269. Ete kho brāhmaṇā vidhura, sīlavanto bahussutā;
Ete vidhura pariyesa, khippañca ne nimantayāti.

Dasabrāhmaṇajātakam dvādasamaṃ.

496. Bhikkhāparamparajātakam (13)

270. Sukhumālarūpaṃ disvā , raṭṭhā vivanamāgataṃ;
Kūṭāgāraravūpetam, mahāsayanamupāsitaṃ .
271. Tassa te pemakenāhaṃ, adāsiṃ vaḍḍhamodanaṃ ;
Sālīnaṃ viciṭaṃ bhattaṃ, suciṃ maṃsūpasecanaṃ.
272. Taṃ tvaṃ bhattaṃ paṭiggayha, brāhmaṇassa adāsayi ;
Attānaṃ anasitvāna, koyaṃ dhammo namatthu te.
273. Ācariyo brāhmaṇo mayhaṃ, kiccākiccesu byāvaṭo ;
Garu ca āmantanīyo ca, dātumarahāmi bhojanaṃ.
274. Brāhmaṇaṃ dāni pucchāmi, gotamaṃ rājapūjitaṃ;
Rājā te bhattaṃ pādāsi, suciṃ maṃsūpasecanaṃ.
275. Taṃ tvaṃ bhattaṃ paṭiggayha, isissa bhojanaṃ adā;
Akhettaññūsi dānassa, koyaṃ dhammo namatthu te.
276. Bharāmi putta dāre ca, gharesu gadhito ahaṃ;
Bhuñje mānusake kāme, anusāsāmi rājino.
277. Āraññikassa isino, cirarattaṃ tapassino;
Vuḍḍhassa bhāvitattassa, dātumarahāmi bhojanaṃ.
278. Isiṅca dāni pucchāmi, kisaṃ dhamanisanthataṃ;

Parūḷhakacchanakhalomam, paṅkadantaṃ rajassiraṃ.

279.

Eko araṅṅe viharasi , nāvakaṅkhasi jīvitaṃ;

Bhikkhu kena tayā seyyo, yassa tvaṃ bhojanaṃ adā.

280.

Khaṇantālukalambāni , bilālitakkaḷāni ca ;

Dhunaṃ sāmākaṇvāraṃ, saṅghāriyaṃ pasāriyaṃ .

281.

Sākaṃ bhisaṃ madhuṃ maṃsaṃ, badarāmalakāni ca;

Tāni āharitvā bhuṅjāmi, atthi me so pariggaho.

282.

Pacanto apacantassa, amamassa sakiṅcano ;

Anādānassa sādāno, dātumarahāmi bhojanaṃ.

283.

Bhikkhuṅca dāni pucchāmi, tuṅhīmāsīna subbatam;

Isi te bhattaṃ pādāsi, suciṃ maṃsūpasecanaṃ.

284.

Taṃ tvaṃ bhattaṃ paṭiggayha, tuṅhī bhuṅjasi ekako;

Nāṅṅaṃ kaṅci nimantesi, koyaṃ dhammo namatthu te.

285.

Na pacāmi na pācemi, na chindāmi na chedaye;

Taṃ maṃ akiṅcanaṃ ṅatvā, sabbapāpehi ārataṃ.

286.

Vāmena bhikkhamādāya, dakkhiṇena kamaṅḍalaṃ;

Isi me bhattaṃ pādāsi, suciṃ maṃsūpasecanaṃ.

287.

Ete hi dātumarahanti, samamā sapariggahā;

Paccanīkamahaṃ maṅṅe, yo dātāraṃ nimantaye.

288.

Atthāya vata me ajja, idhāgacchi rathesabho;
Sohaṃ ajja pajānāmi , yattha dinnam mahapphalam.

289.

Raṭṭhesu giddhā rājāno, kiccākiccesu brāhmaṇā;
Isī mūlaphale giddhā, vippamuttā ca bhikkhavoti.

Bhikkhāparamparajātakam terasamam.

Tassuddānam –

Suva kinnara mukka kharājinaso, bhisajāta mahesi kapotavaro;
Atha mora satacchaka vāṇijako, atha rāja sabrahmaṇa bhik-
kharanti.

Pakiṇṇakanipātam niṭṭhitam.

15. Vīsatinipāto

497. Mātaṅgajātakam (1)

1.

Kuto nu āgacchasi dummavāsī , otallako paṃsupisācakova;
Saṅkāracoḷam paṭimuṅca kaṇṭhe, ko re tuvaṃ hosi adakkh-
iṇeyyo.

2.

Annam tavedam pakatam yasassi, tam khajjare bhuñjare piy-
yare ca;
Jānāsī maṃ tvam paradattūpajīvim, uttiṭṭhapiṇḍam labhatam
sapāko.

3.

Annam mamedam pakatam brāhmaṇānam, attatthāya saddahato
mamedam ;
Apehi etto kimidhatṭhitosi, na mādisā tuyham dadanti jamma.

4. Thale ca ninne ca vapanti bījaṃ, anūpakhetṭe phalamāsamānā ;
Etāya saddhāya dadāhi dānaṃ, appeva ārādhaye dakkhiṇeyye.
5. Khettāni mayhaṃ viditāni loke, yesāhaṃ bījāni patiṭṭhapemi;
Ye brāhmaṇā jātimantūpapannā, tānīdha khettāni supesalāni.
6. Jātimado ca atimānitā ca, lobho ca doso ca mado ca moho;
Ete aguṇā yesu ca santi sabbe, tānīdha khettāni apesalāni.
7. Jātimado ca atimānitā ca, lobho ca doso ca mado ca moho;
Ete aguṇā yesu na santi sabbe, tānīdha khettāni supesalāni.
8. Kvettha gatā upajotiyo ca, upajjhāyo ca athavā gaṇḍakucchi ;
Imassa daṇḍaṇca vadhaṇca datvā, gale gahetvā khalayātha jam-
maṃ.
9. Giriṃ nakhena khaṇasi, ayo dantehi khādasi;
Jātavedaṃ padahasi, yo isiṃ paribhāsasi.
10. Idaṃ vatvāna mātāṅgo, isi saccaparakkamo;
Antalikkhasmiṃ pakkāmi , brāhmaṇānaṃ udikkhatam.
11. Āvellitam piṭṭhito uttamaṅgam, bāhuṃ pasāreti akam-
maneyyam ;
Setāni akkhīni yathā matassa, ko me imaṃ puttamakāsi evaṃ.
12. Idhāgamā samaṇo dummavāsī, otallako paṃsupisācakova;
Sankāraçaḷam paṭimuṇca kaṇṭhe, so te imaṃ puttamakāsi evaṃ.

13. Katamaṃ disaṃ agamā bhūripañño, akkhātha me māṇavā eta-
matthaṃ;
Gantvāna taṃ paṭikaremu accayaṃ, appeva naṃ putta labhemu
jīvitaṃ.
14. Vehāyasam agamā bhūripañño, pathaddhuno pannaraseva cando;
Api cāpi so purimadisam agacchi, saccappaṭiñño isi sādhurūpo.
15. Āvellitam piṭṭhito uttamaṅgam, bāhuṃ pasāreti akammaneyyam;
Setāni akkhīni yathā matassa, ko me imaṃ puttamakāsi evaṃ.
16. Yakkhā have santi mahānubhāvā, anvāgatā isayo sādhurūpā;
Te duṭṭhacittam kupitam veditvā, yakkhā hi te puttamakamsu
evaṃ.
17. Yakkhā ca me puttamakamsu evaṃ, tvaññeva me mā kuddho
brahmacāri;
Tumheva pāde saraṇam gatāsmi, anvāgatā puttasokena bhikkhu.
18. Tadeva hi etarahi ca mayham, manopadoso na mamatthi koci;
Putto ca te vedamadena matto, attham na jānāti adhicca vede.
19. Addhā have bhikkhu muhuttakena, sammuyhateva purisassa
saññā;
Ekāparādham khama bhūripañña, na paṇḍitā kodhabalā bhavan-
ti.
20. Idañca mayham uttiṭṭhapiṇḍam, tava maṇḍabyo bhuñjatu appa-
pañño;
Yakkhā ca te naṃ na viheṭṭhayeyyūṃ, putto ca te hessati so
arogo.

21. Maṇḍabya bālosi parittapañño, yo puññakhettānamakovidosi;
Mahakkasāvesu dadāsi dānaṃ, kiliṭṭhakammesu asaññatesu.
22. Jaṭā ca kesā ajinā nivatthā, jarūdapānaṃva mukhaṃ parūlhaṃ;
Pajaṃ imaṃ passatha dummarūpaṃ , na jaṭājinaṃ tāyati appa-
paññaṃ.
23. Yesaṃ rāgo ca doso ca, avijjā ca virājitā;
Khīṇāsavā arahanto, tesu dinnaṃ mahapphalanti.

Mātaṅgajātakam paṭhamam.

498. Cittasambhūtajātakam (2)

24. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ, na kammunā kiñcana
moghamatthi;
Passāmi sambhūtaṃ mahānubhāvaṃ, sakammunā puññaphalū-
papannaṃ.
25. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ, na kammunā kiñcana
moghamatthi;
Kaccinnu cittassapi evamevaṃ, iddho mano tassa yathāpi may-
haṃ.
26. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ, na kammunā kiñcana
moghamatthi;
Cittampi jānāhi tatheva deva, iddho mano tassa yathāpi tuyhaṃ.
27. Bhavaṃ nu citto sutamaññato te, udāhu te koci naṃ etadakkhā;
Gāthā sugītā na mamatthi kañkhā, dadāmi te gāmvaram satañ-
ca.

28. Na cāhaṃ citto sutamaññato me, isī ca me etamatthaṃ asaṃsi;
“Gantvāna rañño paṭigāhi gāthaṃ, api te varaṃ attamano
dadeyya” .
29. Yojentu ve rājarathe, sukate cittasibbane;
Kaccaṃ nāgānaṃ bandhatha, gīveyyaṃ paṭimuñcatha.
30. Āhaññantu bherimudīngasaṅkhe , sīghāni yānāni ca yojayantu;
Ajjevahaṃ assamaṃ taṃ gamissaṃ, yattheva dakkhissamiṃ
nisinnaṃ.
31. Suladdhalābho vata me ahosi, gāthā sugītā parisāya majjhe;
Svāhaṃ isiṃ sīlavatūpapannaṃ, disvā patīto sumanohamasmi.
32. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ, paṭiggaṇhātu no bhavaṃ;
Agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavaṃ.
33. Rammañca te āvasathaṃ karontu, nārīgaṇehi paricārayassu;
Karoḥi okāsamanuggahāya, ubhopi maṃ issariyaṃ karoma.
34. Disvā phalaṃ duccharitassa rāja, atho suciṇṇassa mahāvīpākaṃ;
Attānameva paṭisaṃyamissaṃ, na patthaye putta pasuṃ
dhanam vā.
35. Dasevimā vassadasā, maccānaṃ idha jīvitaṃ;
Apattaññeva taṃ odhiṃ, naḷo chinnova sussati.
36. Tattha kā nandi kā khiḍḍā, kā ratī kā dhanesanā;
Kiṃ me puttehi dārehi, rāja muttosmi bandhanā.

37. Sohaṃ evaṃ pajānāmi , maccu me nappamajjati;
Antakenādhīpannassa, kā ratī kā dhanesanā.
38. Jāti narānaṃ adhamā janinda, caṇḍālayoni dvīpadākaniṭṭhā ;
Sakehi kammehi supāpakehi, caṇḍālagabbhe avasimha pubbe.
39. Caṇḍālāhumha avantīsu, migā nerañjaraṃ pati;
Ukkusā nammadātīre , tyajja brāhmaṇakhattiyā.
40. Upanīyati jīvitamappamāyu, jarūpanītassa na santi tāṇā;
Karoḥi pañcāla mameta vākyam, mākāsi kammāni
dukkhudrayāni.
41. Upanīyati jīvitamappamāyu, jarūpanītassa na santi tāṇā;
Karoḥi pañcāla mameta vākyam, mākāsi kammāni dukkha-
phalāni.
42. Upanīyati jīvitamappamāyu, jarūpanītassa na santi tāṇā;
Karoḥi pañcāla mameta vākyam, mākāsi kammāni rajassirāni.
43. Upanīyati jīvitamappamāyu, vaṇṇam jarā hanti narassa jīyyato;
Karoḥi pañcāla mameta vākyam, mākāsi kammaṃ nirayūpapat-
tiyā.
44. Addhā hi saccam vacanam tavetaṃ, yathā isī bhāsasi evametaṃ;
Kāmā ca me santi anapparūpā, te duccejā mādisakena bhikkhu.
45. Nāgo yathā paṅkamajjhe byasanno, passam thalam nābhisamb-
hoti gantum;
Evampahaṃ kāmapaṅke byasanno, na bhikkhuno

maggamanubbajāmi.

46. Yathāpi mātā ca pitā ca puttam, anusāsare kinti sukhī bhaveyya;
Evampi maṃ tvam anusāsa bhante, yathā ciram pecca sukhī
bhaveyyam.
47. No ce tuvaṃ ussahase janinda, kāme ime mānusake pahātum;
Dhammiṃ baliṃ paṭṭhapayassu rāja, adhammakāro tava māhu
raṭṭhe.
48. Dūtā vidhāvantu disā catasso, nimantakā samaṇabrāhmaṇānaṃ;
Te annapānena upaṭṭhahassu, vatthena senāsanapaccayena ca.
49. Annena pānena pasannacitto, santappaya samaṇabrāhmaṇe ca;
Datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ, anindito saggamupehi
ṭhānaṃ.
50. Sace ca taṃ rāja mado saheyya, nārīgaṇehi paricārayantaṃ;
Imameva gāthaṃ manasī karohi, bhāsesi cenam parisāya
majjhe.
51. Abbhokāsasayo jantu, vajantyā khīrapāyito;
Parikiṇṇo suvānehi , svājja rājāti vuccatīti.

Cittasambhūtajātakam dutiyam.

499. Sivijātakam (3)

52. Dūre apassam therova, cakkhum yāciturāgato;
Ekanettā bhavissāma, cakkhum me dehi yācito.

53. Kenānusiṭṭho idha māgatosi, vanibbaka cakkhupathāni yācituṃ;
Suduccajaṃ yācasi uttamaṅgaṃ, yamāhu nettaṃ purisena duc-
cajaṃ.
54. Yamāhu devesu sujampatīti, maghavāti naṃ āhu manussaloke;
Tenānusiṭṭho idha māgatosmi, vanibbako cakkhupathāni yāci-
tuṃ.
55. Vanibbato mayha vaniṃ anuttaraṃ, dadāhi te cakkhupathāni
yācito;
Dadāhi me cakkhupathaṃ anuttaraṃ, yamāhu nettaṃ purisena
duccajaṃ.
56. Yena atthena āgacchi , yamatthamabhipatthayaṃ;
Te te ijjhantu saṅkappā, labha cakkhūni brāhmaṇa.
57. Ekaṃ te yācamānassa, ubhayāni dadāmaṃ;
Sa cakkhumā gaccha janassa pekkhato, yadicchase tvaṃ tadate
samijjhatu.
58. Mā no deva adā cakkhum, mā no sabbe parākari ;
Dhanaṃ dehi mahārāja, muttā veḷuriyā bahū.
59. Yutte deva rathe dehi, ājānīye calaṅkate;
Nāge dehi mahārāja, hemakappanavāsase.
60. Yathā taṃ sivayo sabbe, sayoggā sarathā sadā;
Samantā parikireyyuṃ , evaṃ dehi rathesabha.
61. Yo ve dassanti vatvāna, adāne kurute mano;

Bhūmyaṃ so patitaṃ pāsaṃ, gīvāyaṃ paṭimuñcati.

62.

Yo ve dassanti vatvāna, adāne kurute mano;
Pāpā pāpataro hoti, sampatto yamasādhanam.

63.

Yañhi yāce tañhi dade, yaṃ na yāce na taṃ dade;
Svāhaṃ tameva dassāmi, yaṃ maṃ yācati brāhmaṇo.

64.

Āyuaṃ nu vaṇṇaṃ nu sukhaṃ balaṃ nu, kiṃ patthayāno nu
janinda desi;
Kathañhi rājā siviṇaṃ anuttaro, cakkhūni dajjā paralokahetu.

65.

Na vāhametaṃ yasaṃ dadāmi, na puttamicche na dhanam na
raṭṭham;
Satañca dhammo carito purāṇo, icceva dāne ramate mano mama

66.

Sakhā ca mitto ca mamāsi sīvika , susikkhito sādhu karohi me
vaco;
Uddharitvā cakkhūni mamaṃ jigīsato, hatthesu ṭhapehi vanib-
bakassa.

67.

Codito sivrājena, siviko vacanaṅkaro;
Rañño cakkhūnuddharitvā , brāhmaṇassūpanāmayi;
Sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisi.

68.

Tato so katipāhassa, uparūḷhesu cakkhusu;
Sūtaṃ āmantayī rājā, siviṇaṃ raṭṭhavaḍḍhano.

69.

Yojehi sārathi yānaṃ, yuttañca paṭivedaya;
Uyyānabhūmiṃ gacchāma, pokkharañño vanāni ca.

70. So ca pokkharaññīre , pallaṅkena upāvisi;
Tassa sakko pāturahu, devarājā sujampati.
71. Sakkohamasmi devindo, āgatosmi tavantike;
Varam varassu rājīsi, yaṃ kiñci manasicchasi.
72. Pahūtaṃ me dhanam sakka, balaṃ koso canappako;
Andhassa me sato dāni, maraṇaññeva ruccati.
73. Yāni saccāni dvīpadinda, tāni bhāsassu khattiya;
Saccaṃ te bhaṇamānassa, puna cakkhu bhavissati.
74. Ye maṃ yācituṃyanti, nānāgottā vanibbakā;
Yopi maṃ yācate tattha, sopi me manaso piyo;
Etena saccavajjena, cakkhu me upapajjatha.
75. Yaṃ maṃ so yācituṃ āgā, dehi cakkhanti brāhmaṇo;
Tassa cakkhūni pādāsiṃ, brāhmaṇassa vanibbato .
76. Bhiyyo maṃ āvisī pīti, somanassañcanappakam;
Etena saccavajjena, dutiyam me upapajjatha.
77. Dhammena bhāsītā gāthā, sivīnam raṭṭhavaḍḍhana;
Etāni tava nettāni, dibbāni paṭidissare.
78. Tirokuṭṭam tiroselam, samatiggayha pabbatam;
Samantā yojanasatam, dassanam anubhontu te.

79.

Ko nīdha vittaṃ na dadeyya yācito, api viṣiṭṭhaṃ supiyampi attano;

Tadiṅgha sabbe sivayo samāgatā, dībāni nettāni mamajja pas-satha.

80.

Tirokuṭṭaṃ tiroselam, samatiggayha pabbataṃ;

Samantā yojanasataṃ, dassanaṃ anubhonti me.

81.

Na cāgamattā paramatthi kiñci, maccānaṃ idha jīvite;

Datvāna mānusam cakkhuṃ, laddhaṃ me cakkhuṃ amānusam.

82.

Etampi disvā sivayo, detha dānāni bhuñjatha;

Datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ, aninditā saggamupetha ṭhānanti.

Sivijātaṃ tatiyaṃ.

500. Sirīmantajātaṃ (4)

83.

Paññāyupetaṃ siriyā vihīnaṃ, yasassinaṃ vāpi apetapaññaṃ;

Pucchāmi taṃ senaka etamatthaṃ, kamettha seyyo kusalā vadanti.

84.

Dhīrā ca bālā ca have janinda, sippūpapannā ca asippino ca;

Sujātiantopi ajātīmassa, yasassino pesakarā bhavanti;

Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.

85.

Tuvampi pucchāmi anomapañña, mahosadha kevaladhammad-assi;

Bālaṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ appabhogaṃ, kamettha seyyo kusalā vadanti.

- 86.** Pāpāni kammāni karoti bālo , idhameva seyyo iti maññamāno ;
 Idhalokadassī paralokamadassī, ubhayattha bālo kalimaggahesi;
 Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.
- 87.** Na sippametam vidadhāti bhogaṃ, na bandhuvā na sarīravaṇṇo
 yo ;
 Pasaḷamūgaṃ sukhamedhamānaṃ, sirī hi naṃ bhajate goravindaṃ ;
 Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.
- 88.** Laddhā sukhaṃ majjati appapañño, dukkhena phutṭhopi pama-
 hameti;
 Āgantunā dukkhasukhena phutṭho, pavedhati vāricarova
 ghamme;
 Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.
- 89.** Dumam yathā sāduphalaṃ araññe, samantato samabhisaranti
 pakkhī;
 Evampi aḍḍhaṃ sadhanaṃ sabhogaṃ, bahujjano bhajati atthahe-
 tu;
 Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.
- 90.** Na sādhu balavā bālo, sāhasā vindate dhanam;
 Kandantametam dummedham, kaḍḍhanti nirayaṃ bhusam;
 Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.
- 91.** Yā kāci najjo gaṅgamabhissavanti, sabbāva tā nāmagottaṃ jah-
 anti;
 Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā, na khāyate iddhiṃ pañño pi
 loke ;
 Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.

92. Yametamakkhā udadhiṃ mahantaṃ, savanti najjo sabbakālama-
saṅkhyam;
So sāgaro niccamuḷāravego, velaṃ na acceti mahāsamuddo.
93. Evampi bālassa pajappitāni, paññaṃ na acceti sirī kadāci;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.
94. Asaññato cepi paresamattham, bhaṇāti sandhānagato yasassī;
Tasseva taṃ rūhati ñātimajjhe, sirī hi naṃ kārayate na pañña ;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.
95. Parassa vā attano vāpi hetu, bālo musā bhāsati appapañño;
So nindito hoti sabhāya majjhe, pacchāpi so duggatigāmī hoti;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.
96. Atthampi ce bhāsati bhūripañño, anāḷhiyo appadhano daliddo;
Na tassa taṃ rūhati ñātimajjhe, sirī ca paññaṇavato na hoti;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.
97. Parassa vā attano vāpi hetu, na bhāsati alikaṃ bhūripañño;
So pūjito hoti sabhāya majjhe, pacchāpi so suggatigāmī hoti;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.
98. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca, thiyo ca iddhesu kulesu jātā;
Sabbāva tā upabhogā bhavanti, iddhassa posassa aniddhimanto;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.
99. Asaṃvihitakammantaṃ, bālaṃ dummedhamantinaṃ;

Sirī jahati dummedhaṃ, jīṇṇaṃva urago tacam;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.

100. Pañca paṇḍitā mayam bhaddante, sabbe pañjalikā upatṭhitā;
Tvaṃ no abhibhuyya issarosi, sakkova bhūtapati devarājā;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño nihīno sirīmāva seyyo.

101. Dāsova paññassa yasassi bālo, atthesu jātesu tathāvidhesu;
Yaṃ paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti, sammohamāpajjati tattha
bālo;
Etampi disvāna ahaṃ vadāmi, pañño va seyyo na yasassi bālo.

102. Addhā hi paññāva sataṃ pasatthā, kantā sirī bhogaratā manussā;
Ñāṇaṇca buddhānamatulyarūpaṃ, paññaṃ na acceti sirī kadāci.

103. Yaṃ taṃ apucchimha akittayī no, mahosadha kevaladhammad-
assī;
Gavaṃ sahaṃsaṃ usabhaṇca nāgaṃ, ājaññayutte ca rathe dasa
ime;
Pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho, dadāmi te gāmarāni soḷasāti.

Sirīmantajātakaṃ catutthaṃ.

501. Rohaṇamigajātakaṃ (5)

104. Ete yūthā patiyanti, bhītā maraṇassa cittaka;
Gaccha tuvampi mākaṅkhi, jīvissanti tayā saha.

105. Nāhaṃ rohaṇa gacchāmi, hadayaṃ me avakassati;
Na taṃ ahaṃ jahissāmi, idha hissāmi jīvitam.

- 106.**
Te hi nūna marissanti, andhā aparīṇāyakā;
Gaccha tuvampi mākaṅkhi, jīvissanti tayā saha.
- 107.**
Nāhaṃ rohaṇa gacchāmi, hadayaṃ me avakassati;
Na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hissāmi jīvitaṃ.
- 108.**
Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddhosmi āyase;
Gaccha tuvampi mākaṅkhi, jīvissanti tayā saha.
- 109.**
Nāhaṃ rohaṇa gacchāmi, hadayaṃ me avakassati;
Na taṃ ahaṃ jahissāmi, idha hissāmi jīvitaṃ.
- 110.**
Te hi nūna marissanti, andhā aparīṇāyakā;
Gaccha tuvampi mākaṅkhi, jīvissanti tayā saha.
- 111.**
Nāhaṃ rohaṇa gacchāmi, hadayaṃ me avakassati;
Na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hissāmi jīvitaṃ.
- 112.**
Ayaṃ so luddako eti, luddarūpo sahāvudho;
Yo no vadhissati ajja, usunā sattiyā api .
- 113.**
Sā muhuttaṃ palāyitvā, bhayaṭṭā bhayatajjitā;
Sudukkaraṃ akarā bhīru, maraṇāyūpanivattatha.
- 114.**
Kinnu teme migā honti, muttā baddhaṃ upāsare;
Na taṃ cajitumicchanti, jīvitassapi kāraṇā.
- 115.**
Bhātaro honti me ludda, sodariyā ekamātukā;

Na maṃ cajitumicchanti, jīvitassapī kāraṇā.

116.

Te hi nūna marissanti, andhā aparīṇāyakā;
Pañcannaṃ jīvitaṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddaka.

117.

So vo ahaṃ pamokkhāmi, mātāpettibharaṃ migamaṃ;
Nandantu mātāpitaro, muttaṃ disvā mahāmigamaṃ.

118.

Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātibhi;
Yathāhamajja nandāmi, muttaṃ disvā mahāmigamaṃ.

119.

Kathaṃ tvaṃ pamokkho āsi, upanītasmi jīvite;
Kathaṃ putta amocesi, kūṭapāsamha luddako.

120.

Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ, hadayaṅgaṃ hadayassitaṃ;
Subhāsītāhi vācāhi, cittako maṃ amocayi.

121.

Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ, hadayaṅgaṃ hadayassitaṃ;
Subhāsītāhi vācāhi, sutanā maṃ amocayi.

122.

Sutvā kaṇṇasukhaṃ vācaṃ, hadayaṅgaṃ hadayassitaṃ;
Subhāsītāni sutvāna, luddako maṃ amocayi.

123.

Evaṃ ānandito hotu, saha dārehi luddako;
Yathā mayajja nandāma, disvā rohaṇamaṅgataṃ.

124.

Nanu tvaṃ avaca ludda, “migacammāni āharim”;
Atha kena nu vaṇṇena, migacammāni nāhari.

125. Āgamā ceva hatthattham, kūṭapāsañca so migo;
Abajjhi taṃ migarājam, tañca muttā upāsare.
126. Tassa me ahu saṃvego, abbhuto lomahaṃsano;
Imañcāham migam haññe, ajja hissāmi jīvitam.
127. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā;
Kathamvaṇṇā kathamsīlā, bālham kho ne pasamsasi.
128. Odātaṅgā sucivālā, jātarūpatacūpamā;
Pādā lohitaḅ tesam, añjitaḅkhā manoramā.
129. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā;
Mātāpettibharā deva, na te so abhihāritum .
130. Dammi nikkhasataṃ ludda, thūlañca maṅikuṇḅalam;
Catussadañca pallaṅkam, umāpupphasarinnibham .
131. Dve ca sādisiyo bhariyā, usabhañca gavaṃ satam;
Dhammena rajjam kāressam, bahukāro mesi luddaka.
132. Kasivāṅijjā iṅadānam, uñchācariyā ca luddaka;
Etena dāram posehi, mā pāpam akarī punāti .

Rohaṅamigajātakam pañcamam.

502. Cūlahamṣajātakam (6)

133. Ete haṃsā pakkamanti, vakkāṅgā bhayameritā;

Harittaca hemavaṇṇa, kāmaṃ sumukha pakkama.

134.

Ohāya maṃ ñātigaṇā, ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ;
Anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eso avahiyyasi.

135.

Pateva patataṃ seṭṭha, natthi baddhe sahāyatā ;
Mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ sumukha pakkama.

136.

Nāhaṃ “dukkhapareto”ti , dhataṛaṭṭha tuvaṃ jahe;
Jīvitaṃ maraṇaṃ vā me, tayā saddhiṃ bhavissati.

137.

Etadariyassa kalyāṇaṃ, yaṃ tvaṃ sumukha bhāsasi;
Taṅca vīmaṃsamānohaṃ, “patatetaṃ” avassajjiṃ.

138.

Apadena padaṃ yāti, antalikkhacaro dijo;
Ārā pāsaṃ na bujjhi tvaṃ, haṃsānaṃ pavaruttama .

139.

Yadā parābhavo hoti, poso jīvitasāṅkhaye;
Atha jālaṅca pāsaṅca, āsajjāpi na bujjhati.

140.

Ete haṃsā pakkamanti, vakkaṅgā bhayameritā;
Harittaca hemavaṇṇa, tvaññeva avahiyyasi.

141.

Ete bhutvā ca pitvā ca, pakkamanti vihaṅgamā;
Anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaññeveko upāsasi.

142.

Kinnu tyāyaṃ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi;
Ohāya sakuṇā yanti, kiṃ eko avahiyyasi.

143.
Rājā me so dijo mitto, sakhā pāṇasamo ca me;
Neva naṃ vijahissāmi, yāva kālassa pariyāyaṃ.
144.
Yo ca tvaṃ sakhino hetu, pāṇaṃ cajitumicchasi;
So te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo.
145.
Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātibhi;
Yathāhamajja nandāmi, disvā muttaṃ dijādhipaṃ.
146.
Kaccinnu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayāṃ;
Kacci raṭṭhamidaṃ phītaṃ, dhammena manusāsasi.
147.
Kusalañceva me haṃsa, atho haṃsa anāmayāṃ;
Atho raṭṭhamidaṃ phītaṃ, dhammena manusāsahaṃ.
148.
Kacci bhoto amaccesu, doso koci na vijjati;
Kacci ārā amittā te, chāyā dakkhiṇatoriva.
149.
Athopi me amaccesu, doso koci na vijjati;
Atho ārā amittā me, chāyā dakkhiṇatoriva.
150.
Kacci te sādīsī bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, tava chandavasānugā.
151.
Atho me sādīsī bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, mama chandavasānugā.
152.
Kacci te bahavo puttā, sujātā raṭṭhavaḍḍhana;

Paññājavena sampannā, sammodanti tato tato.

153.

Satameko ca me puttā, dhataratṭha mayā sutā;
Tesam tvam kiccamakkhāhi, nāvarujjhanti te vaco.

154.

Upapannopi ce hoti, jātiyā vinayena vā;
Atha pacchā kurute yogaṃ, kicche āpāsu sīdati.

155.

Tassa samhīrapaññassa, vivaro jāyate mahā;
Rattimandhova rūpāni, thūlāni manupassati.

156.

Asāre sārayogaññū, matiṃ na tveva vindati;
Sarabhova giriduggasmim, antarāyeva sīdati.

157.

Hīnajaccopi ce hoti, utṭhātā dhitimā naro;
Ācārasīlasampanno, nise aggīva bhāsati.

158.

Etam me upamaṃ katvā, putte vijjāsu vācaya ;
Saṃvirūlhetha medhāvī, khetto bījaṃva vutṭhiyāti.

Cūlahamsajātakam chaṭṭham.

503. Sattigumbajātakam (7)

159.

Mīgaluddo mahārājā, pañcālānaṃ rathesabho;
Nikkhanto saha senāya, ogaṇo vanamāgamā.

160.

Tatthaddasā araññasmim, takkarānaṃ kuṭim katam;
Tassā kuṭiyā nikkhamma, suvo luddāni bhāsati.

- 161.**
Sampannavāhano poso, yuvā sammatṭhakuṇḍalo ;
Sobhati lohituṇhīso, divā sūriyova bhāsati.
- 162.**
Majjhanhike sampatike, sutto rājā sasārathi;
Handassābharaṇaṃ sabbam, gaṇhāma sāhasā mayam.
- 163.**
Nisīthepe raho dāni, sutto rājā sasārathi;
Ādāya vatthaṃ maṇikuṇḍalañca, hantvāna sākāhi avattharāma.
- 164.**
Kinnu ummattarūpova, sattigumba pabhāsasi;
Durāsadā hi rājāno, aggi pajjalito yathā.
- 165.**
Atha tvaṃ patikolamba, matto thullāni gajjasi;
Mātari mayhaṃ naggāya, kinnu tvaṃ vijigucchase.
- 166.**
Uṭṭhehi samma taramāno, rathaṃ yojehi sārathi;
Sakuṇo me na ruccati, aññaṃ gacchāma assamaṃ.
- 167.**
Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano;
Adhitiṭṭha mahārāja, aññaṃ gacchāma assamaṃ.
- 168.**
Ko numeva gatā sabbe, ye asmiṃ paricārakā;
Esa gacchati pañcālo, mutto tesam adassanā.
- 169.**
Kodaṇḍakāni gaṇhatha, sattiyo tomarāni ca;
Esa gacchati pañcālo, mā vo muñcittha jīvataṃ .
- 170.**
Athāparo paṭinandittha, suvo lohitaṇḍako;

Svāgatam te mahārāja, atho te adurāgatam;

Issarosi anuppatto, yaṃ idhatthi pavedaya.

171.

Tindukāni piyālāni, madhuke kāsūmāriyo;

Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam.

172.

Idampi pānīyaṃ sītam, ābhatam girigabbharā;

Tato piva mahārāja, sace tvam abhikaṅkhasi.

173.

Araññaṃ uñchāya gatā, ye asmim paricārakā;

Sayaṃ uṭṭhāya gaṇhavho, hatthā me natthi dātave.

174.

Bhaddako vatayaṃ pakkhī, dijo paramadhammiko;

Atheso itaro pakkhī, suvo luddāni bhāsati.

175.

“Etaṃ hanatha bandhatha, mā vo muñcittha jīvataṃ”;

Icevaṃ vilapantassa, sotthim pattosmi assamaṃ.

176.

Bhātarosma mahārāja, sodariyā ekamātukā;

Ekarukkhasmim saṃvaḍḍhā, nānākhettagatā ubho.

177.

Sattigumbo ca corānaṃ, ahañca isīnaṃ idha;

Asataṃ so, sataṃ ahaṃ, tena dhammena no vinā.

178.

Tattha vadho ca bandho ca, nikatī vañcanāni ca;

Ālopā sāhasākārā, tāni so tattha sikkhati.

179.

Idha saccañca dhammo ca, ahiṃsā saṃyamo damo;

Āsanūdakadāyīnaṃ, anke vaddhosmi bhāradha .

180.

Yaṃ yañhi rāja bhajati, santaṃ vā yadi vā asaṃ;
Sīlavantaṃ viśīlaṃ vā, vasaṃ tasseva gacchati.

181.

Yādisaṃ kurute mittāṃ, yādisaṃ cūpasevati;
Sopi tādisako hoti, sahavāso hi tādiso.

182.

Sevamāno sevamānaṃ, samphuṭṭho samphusaṃ paraṃ;
Saro diddho kalāpaṃva, alittamupalimpati;
Upalepabhayā dhīro, neva pāpasakhā siyā.

183.

Pūtimacchaṃ kusaggena, yo naro upanayhāti;
Kusāpi pūti vāyanti, evaṃ bālūpasevanā.

184.

Tagarañca palāsena, yo naro upanayhāti;
Pattāpi surabhi vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā.

185.

Tasmā pattapuṭasseva , ñatvā sampākamattano;
Asante nopaseveyya, sante seveyya paṇḍito;
Asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggatinti.

Sattigumbajātaṃ sattaṃ.

504. Bhallātiyajātakaṃ (8)

186.

Bhallātiyo nāma ahosi rājā, raṭṭhaṃ pahāya migavaṃ acāri so;
Agamā girivaraṃ gandhamādanaṃ, supupphitaṃ kim-
purisānuciṇṇaṃ.

- 187.**
Sālūrasaṅghañca nisedhayitvā, dhanuṃ kalāpañca so nikkhipitvā;
Upāgami vacanaṃ vattukāmo, yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesuṃ.
- 188.**
Himaccaye hemavatāya tīre, kimidhaṭṭhitā mantayavho abhiṇhaṃ;
Pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe, kathaṃ nu jānanti manussaloke.
- 189.**
Mallaṃ giriṃ paṇḍarakaṃ tikūṭaṃ, sītodakā anuvicarāma najjo;
Migā manussāva nibhāsavaṇṇā, jānanti no kimpurisāti ludda.
- 190.**
Sukiccharūpaṃ paridevayavho , āliṅgito cāsi piyo piyāya;
Pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe, kimidha vane rodatha appatītā.
- 191.**
Sukiccharūpaṃ paridevayavho, āliṅgito cāsi piyo piyāya;
Pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe, kimidha vane vilapatha appatītā.
- 192.**
Sukiccharūpaṃ paridevayavho, āliṅgito cāsi piyo piyāya;
Pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe, kimidha vane socatha appatītā.
- 193.**
Mayekarattaṃ vipavasimha ludda, akāmakā aññamaññaṃ sarantā;
Tamekarattaṃ anutappamānā, socāma “sā ratti punaṃ na hessati”.
- 194.**
Yamekarattaṃ anutappathetaṃ, dhanuṃ va natṭhaṃ pitaraṃ va petāṃ;
Pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe, kathaṃ vinā vāsamakappayittha.

195. Yamimam nadiṃ passasi sīghasotaṃ, nānādumacchādanaṃ
selakūlaṃ ;
Taṃ me piyo uttari vassakāle, mamañca maññaṃ anubandhatīti.
196. Ahañca añkolakamocināmi, atimuttakaṃ sattaliyothikañca;
“Piyo ca me hehiti mālabhārī, ahañca naṃ mālinī ajjhupessaṃ”.
197. Ahañcidaṃ kuravakamocināmi, uddālakā pāṭalisindhuvārakā ;
“Piyo ca me hehiti mālabhārī, ahañca naṃ mālinī ajjhupessaṃ”.
198. Ahañca sālassa supupphitassa, oceyya pupphāni karomi mālaṃ;
“Piyo ca me hehiti mālabhārī, ahañca naṃ mālinī ajjhupessaṃ”.
199. Ahañca sālassa supupphitassa, oceyya pupphāni karomi bhāraṃ;
Idañca no hehiti santharatthaṃ, yatthajjimaṃ viharissāma rat-
tiṃ.
200. Ahañca kho agaḷuṃ candanañca, silāya piṃsāmi pamattarūpā;
“Piyo ca me hehiti rositaṅgo, ahañca naṃ rositā ajjhupessaṃ”.
201. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ, nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre;
Āpūratha tena muhuttakena, sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā.
202. Ubhosu tīresu mayaṃ tadā ṭhitā, sampassantā ubhayo
aññaṃaññaṃ;
Sakimpi rodāma sakim hasāma, kicchena no āgamā saṃvarī sā.
203. Pātova kho uggate sūriyamhi, catukkaṃ nadiṃ uttariyāna ludda;
Āliṅgiyā aññaṃaññaṃ mayaṃ ubho, sakimpi rodāma sakim
hasāma.

- 204.**
Tīhūnakam̐ sattasatāni ludda, yamidha mayam̐ vippavasimha
pubbe;
Vassekimam̐ jīvitam̐ bhūmipāla, ko nīdha kantāya vinā vaseyya.
- 205.**
Āyuñca vo kīvatako nu samma, sacepi jānātha vadetha āyum̐;
Anussavā vuḍḍhato āgamā vā, akkhātha me tam̐ avikampamānā.
- 206.**
Āyuñca no vassasahassam̐ ludda, na cantarā pāpako atthi rogo;
Appañca dukkham̐ sukhameva bhiiyyo, avītarāgā vijahāma
jīvitam̐.
- 207.**
Idañca sutvāna amānusānam̐, bhallātiyo ittara jīvitanti;
Nivattatha na migavam̐ acari, adāsi dānāni abhuñji bhoge.
- 208.**
Idañca sutvāna amānusānam̐, sammodatha mā kalaham̐ akattha;
Mā vo tapī attakammāparādho, yathāpi te kimpurisekarattam̐.
- 209.**
Idañca sutvāna amānusānam̐, sammodatha mā vivādam̐ akattha;
Mā vo tapī attakammāparādho, yathāpi te kimpurisekarattam̐.
- 210.**
Vividham̐ adhimānā suṇomaham̐, vacanapatham̐ tava at-
thasam̐hitam̐;
Muñcam̐ giram̐ nudaseva me daram̐, samaṇa sukhāvaha jīva me
ciranti.

Bhallātiyajātakam̐ aṭṭhamam̐.

505. Somanassajātakam̐ (9)

- 211.**
Ko tam̐ hiṃsati heṭheti, kiṃ dummano socasi appatīto;
Kassajja mātāpitaro rudantu, kvajja setu nihato pathabyā.

212. Tuṭṭhosmi deva tava dassanena, cirassaṃ passāmi taṃ bhūmipā-
la;
Ahiṃsako reṇumanuppavissa, puttena te heṭṭhayitosmi deva.
213. Āyantu dovārikā khaggabandhā , kāsāviyā yantu antepurantam;
Hantvāna taṃ somanassaṃ kumāraṃ, chetvāna sīsaṃ varamāha-
rantu.
214. Pesitā rājino dūtā, kumāraṃ etadabravum;
Issarena vitiṇṇosi, vadhaṃ pattosi khattiya.
215. Sa rājaputto paridevayanto, dasaṅgulim añjalim paggahetvā;
Ahampi icchāmi janinda daṭṭhum, jīvaṃ maṃ netvā paṭidas-
sayetha.
216. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, rañño puttaṃ adassayum;
Putto ca pitaraṃ disvā, dūratovajjhabhāsatha.
217. Āgacchum dovārikā khaggabandhā, kāsāviyā hantu mamaṃ
janinda;
Akkhāhi me pucchito etamatthaṃ, aparādho ko nidha mamajja
atthi.
218. Sāyañca pāto udakaṃ saḷāti, aggim sadā pāricaratappamatto;
Taṃ tādisaṃ saṃyataṃ brahmacāriṃ, kasmā tuvaṃ brūsi gahap-
patīti.
219. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva, pariggahā vividhā santimassa;
Te rakkhati gopayatappamatto, tasmā ahaṃ brūmi gahappatīti .

220. Saccam kho etam vadasi kumāra, pariggahā vividhā santimassa;
Te rakkhati gopayatappamatto, sa brāhmaṇo gahapati tena hoti.
221. Suṇantu mayham parisā samāgatā, sanegamā jānapadā ca sabbe;
Bālāyaṃ bālassa vaco nisamma, ahetunā ghātayate maṃ janin-
do.
222. Daḷhasmi mūle visaṭe virūḷhe, dunnikkayo veḷu pasākhajāto;
Vandāmi pādāni tava janinda, anujāna maṃ pabbajissāmi deva.
223. Bhuñjassu bhoge vipule kumāra, sabbañca te issariyaṃ dadāmi;
Ajjeva tvaṃ kurūnaṃ hohi rājā, mā pabbajī pabbajjā hi dukkhā.
224. Kinnūdha deva tavamatthi bhogā, pubbevahaṃ devaloke ramis-
saṃ;
Rūpehi saddehi atho rasehi, gandhehi phassehi manoramehi.
225. Bhuttā ca me bhogā tidivasmim deva, parivāritā accharānaṃ
gaṇena ;
Tuvañca bālaṃ paraneyyaṃ viditvā, na tādise rājakule va-
seyyaṃ.
226. Sacāhaṃ bālo paraneyyo asmi, ekāparādhaṃ khama putta may-
haṃ;
Punapi ce edisakaṃ bhavye, yathāmatim somanassa karohi.
227. Anisamma kataṃ kammaṃ, anavatthāya cintitaṃ;
Bhesajjasseva vebhaṅgo, vipāko hoti pāpako.
228. Nisamma ca kataṃ kammaṃ, sammāvatthāya cintitaṃ;

Bhesajjasseva sampatti, vipāko hoti bhadrako.

229.

Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, asaññato pabbajito na sādhu;
Rājā na sādhu anisammakārī, yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu.

230.

Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati;
Nisammakārino rāja, yaso kitti ca vaḍḍhati.

231.

Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya issaro, vegā kataṃ tappati
bhūmipāla;
Sammāpaṇīdhī ca narassa atthā, anānutappā te bhavanti pacchā.

232.

Anānutappāni hi ye karonti, vibhajja kammāyatanāni loke;
Viññuppasatthāni sukhudrayāni, bhavanti buddhānumatāni tāni.

233.

Āgacchuṃ dovārikā khaggabandhā, kāsāviyā hantu mamaṃ
janinda;
Mātuñca aṅkasmimahaṃ nisinno, ākaḍḍhito sahasā tehi deva.

234.

Kaṭukañhi sambādhaṃ sukicchaṃ patto, madhurampi yaṃ jīvi-
taṃ laddha rāja;
Kicchenahaṃ ajja vadhā pamutto, pabbajjamevābhimano-
hamasmi.

235.

Putto tavāyaṃ taruṇo sudhamme, anukampako somanasso
kumāro;
Taṃ yācamāno na labhāmi svajja , arahasi naṃ yācitave tuva-
m-pi.

236.

Ramassu bhikkhācariyāya putta, nisamma dhammesu paribba-
jassu;

Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ, anindito brahmamupehi
thānaṃ.

237.

Acchera rūpaṃ vata yādisañca, dukkhitaṃ maṃ dukkhāpayase
sudhamme;

Yācassu puttaṃ iti vuccamānā, bhiiyyova ussāhayase kumāraṃ.

238.

Ye vip̐pamuttā anavajjabhogino , parinibbutā lokamimaṃ caran-
ti;

Tamariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ, na ussahe vārayitum
kumāraṃ.

239.

Addhā have sevitabbā sapaññā, bahussutā ye bahuṭhānacintino;

Yesāyaṃ sutvāna subhāsītāni, appossukkā vītasokā sudhammāti.

Somanassajātakaṃ navamaṃ.

506. Campeyyajātakaṃ (10)

240.

Kā nu vijjurivābhāsi, osadhī viya tārakā;

Devatā nusi gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusiṃ .

241.

Namhi devī na gandhabbī, na mahārāja mānusi;

Nāgakaññāsmi bhaddante, atthenamhi idhāgatā.

242.

Vibbhantacittā kupitindriyāsi, nettehi te vāriḡaṇā savanti;

Kiṃ te natṭhaṃ kiṃ pana patthayānā, idhāgatā nāri tadiṅgha
brūhi.

243.

Yamuggatejo uragoti cāhu, nāgoti naṃ āhu janā janinda;

Tamaggahī puriso jīvikattho, taṃ bandhanā muñca patī mameso.

244. Kathaṃ nvayaṃ balaviriyūpapanno, hatthatta māgacchi
vanibbakassa;
Akkhāhi me nāgakaññe tamatthaṃ, kathaṃ vijānemu
gahītanāgaṃ.
245. Nagarampi nāgo bhasmaṃ kareyya, tathā hi so balaviriyūpapan-
no;
Dhammañca nāgo apacāyamāno, tasmā parakkamma tapo karoti.
246. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ ca rāja, catuppathe sammati nāgarājā;
Tamaggahī puriso jīvikattho, taṃ bandhanā muñca patī mameso.
247. Soḷasitthisahassāni, āmuttamaṇikuṇḍalā;
Vārigehasayā nārī , tāpi taṃ saraṇaṃ gatā.
248. Dhammena mocehi asāhasena, gāmena nikkhena gavaṃ satena;
Ossaṭṭhakāyo urago carātu, puññatthiko muñcatu bandhanasmā.
249. Dhammena mocemi asāhasena, gāmena nikkhena gavaṃ satena;
Ossaṭṭhakāyo urago carātu, puññatthiko muñcatu bandhanasmā.
250. Dammi nikkhasataṃ ludda, thūlañca maṇikuṇḍalam;
Catussadañca pallaṅkaṃ, umāpupphasarinnibhaṃ.
251. Dve ca sādisiyo bhariyā, usabhañca gavaṃ satam;
Ossaṭṭhakāyo urago carātu, puññatthiko muñcatu bandhanasmā.
252. Vināpi dānā tava vacanaṃ janinda, muñcemu naṃ uragaṃ band-
hanasmā;
Ossaṭṭhakāyo urago carātu, puññatthiko muñcatu bandhanasmā.

- 253.**
 Mutto campeyyako nāgo, rājānaṃ etadabravi;
 Namō te kāsirājatthu, namō te kāsivaḍḍhana;
 Añjaliṃ te paggaṇhāmi, passeyyaṃ me nivesanaṃ.
- 254.**
 Addhā hi dubbissasametamāhu, yaṃ mānuso vissase amānusam-
 hi;
 Sace ca maṃ yācasi etamatthaṃ, dakkhemu te nāga nivesanāni.
- 255.**
 Sacepi vāto girimāvaheyya, cando ca suriyo ca chamā
 pateyyuṃ;
 Sabbā ca najjo paṭisotaṃ vajeyyuṃ, na tvevahaṃ rāja musā
 bhaṇeyyaṃ.
- 256.**
 Nabhaṃ phaleyya udadhīpi susse, saṃvaṭṭaye bhūtadharā
 vasundharā;
 Siluccayo meru samūlamuppate , na tvevahaṃ rāja musā
 bhaṇeyyaṃ.
- 257.**
 Addhā hi dubbissasametamāhu, yaṃ mānuso vissase amānusam-
 hi;
 Sace ca maṃ yācasi etamatthaṃ, dakkhemu te nāga nivesanāni.
- 258.**
 Tumhe khottha ghoravisā ulārā, mahātejā khippakopī ca hotha;
 Maṃkāraṇā bandhanasmā pamutto, arahasi no jānituye katāni.
- 259.**
 So paccataṃ niraye ghorarūpe, mā kāyikaṃ sātamalatta kiñci;
 Peḷāya baddho maraṇaṃ upetu, yo tādisaṃ kammakataṃ na
 jāne.
- 260.**
 Saccapaṭiññā tavamesa hotu, akkodhano hohi anupanāhī;
 Sabbañca te nāgakulaṃ supaṇṇā, aggimva gimhesu vivajjayan-

tu.

261.

Anukampasī nāgakulaṃ janinda, mātā yathā suppiyaṃ ekaputaṃ;

Ahañca te nāgakulena saddhiṃ, kāhāmi veyyāvaṭikaṃ uḷāraṃ.

262.

Yojetu ve rājarathe sucitte, kambojake assatare sudante;

Nāge ca yojetu suvaṇṇakappane, dakkhemu nāgassa nivesanāni.

263.

Bherī mudiṅgā paṇavā ca saṅkhā, avajjayiṃsu uggasenassa rañño;

Pāyāsi rājā bahusobhamāno, purakkhato nāriḅaṇassa majjhe.

264.

Suvaṇṇacitakaṃ bhūmiṃ, addakkhi kāsivaḍḍhano;

Sovaṇṇamayapāsāde, veḷuriyaphalakatthate.

265.

Sa rājā pāvisi byamaṃ, campeyyassa nivesanaṃ;

Ādiccavaṇṇasannibhaṃ, kaṃsavijju pabhassaraṃ.

266.

Nānārukkhehi sañchannaṃ, nānāgandhasamīritaṃ;

So pāvekkhi kāsirājā, campeyyassa nivesanaṃ.

267.

Paviṭṭhasmiṃ kāsiraññe, campeyyassa nivesanaṃ;

Dibbā tūriyā pavajjiṃsu, nāgakaññā ca naccisum .

268.

Taṃ nāgakaññā caritaṃ gaṇena, anvāruhī kāsirājā pasanno;

Nisīdi sovaṇṇamayamhi pīṭhe, sāpassaye candanasāralitte.

269.

So tattha bhutvā ca atho ramitvā, campeyyakaṃ kāsirājā avoca;

Vimānasetṭhāni imāni tuyhaṃ, ādiccavaṇṇāni pabhassarāni;
Netādisaṃ atthi manussaloke, kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.

270.

Tā kambukāyūradharā suvatthā, vaṭṭaṅgulī tambatalūpapannā;
Paggayha pāyenti anomavaṇṇā, netādisaṃ atthi manussaloke;
Kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.

271.

Najjo ca temā puthulomamacchā, āṭṭā sakuntābhirudā sutitthā;
Netādisaṃ atthi manussaloke, kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.

272.

Koñcā mayūrā diviyā ca haṃsā, vaggussarā kokilā sampatanti;
Netādisaṃ atthi manussaloke, kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.

273.

Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo, uddālakā pāṭaliyo ca phullā;
Netādisaṃ atthi manussaloke, kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.

274.

Imā ca te pokkharaṅṅo samantato, dibbā ca gandhā satataṃ
pavāyanti;
Netādisaṃ atthi manussaloke, kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.

275.

Na puttahetu na dhanassa hetu, na āyuno cāpi janinda hetu;
Manussayoniṃ abhipatthayāno, tasmā parakkamma tapo karomi.

276.

Tvaṃ lohitakkho vihatantaraṃso, alaṅkato kappitakesamassu;
Surosito lohitacandanena, gandhabbarājāva disā pabhāsasi.

277.

Deviddhipattosi mahānubhāvo, sabbehi kāmehi samaṅgibhūto;
Pucchāmi taṃ nāgarājetamatthaṃ, seyyo ito kena manussaloko.

278.
Janinda nāññatra manussalokā, suddhī va samvijjati samyamo
vā;
Ahañca laddhāna manussayoniṃ, kāhāmi jātimaraṇassa antaṃ.
279.
Addhā have sevitabbā sapaññā, bahussutā ye bahuṭhānacintino;
Nāriyo ca disvāna tuvañca nāga, kāhāmi puññāni anappakāni.
280.
Addhā have sevitabbā sapaññā, bahussutā ye bahuṭhānacintino;
Nāriyo ca disvāna mamañca rāja, karohi puññāni anappakāni.
281.
Idañca me jātārūpaṃ pahūtaṃ, rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā;
Ito haritvāna suvaṇṇagharāni, karassu rūpiyapākāraṃ karontu .
282.
Muttā ca vāhasahassāni pañca, veḷuriyamissāni ito haritvā;
Antepure bhūmiyaṃ santharantu, nikkaddamā hehiti nīrajā ca.
283.
Etādisaṃ āvasa rājasetṭha, vimānasetṭhaṃ bahu sobhamānaṃ;
Bārāṇasiṃ nagaraṃ iddhaṃ phītaṃ, rajjañca kārehi
anomapaññāti.

Campeyyajātaṃ dasamaṃ.

507. Mahāpalobhanajātaṃ (11)

284.
Brahmalokā cavitvāna, devaputto mahiddhiko;
Rañño putto udapādi, sabbakāmasamiddhisu.
285.
Kāmā vā kāmasaññā vā, brahmaloke na vijjati;
Svāssu tāyeva saññāya, kāmehi vijjigucchatha.

- 286.**
Tassa cantepure āsi, jhānāgāraṃ sumāpitaṃ;
So tattha paṭisallīno , eko rahasi jhāyatha.
- 287.**
Sa rājā paridevesi, puttasokena aṭṭito;
Ekaputto cayaṃ mayhaṃ, na ca kāmāni bhuñjati.
- 288.**
Ko nu khvettha upāyo so, ko vā jānāti kiñcanaṃ;
Yo me puttaṃ palobheyya, yathā kāmāni patthaye.
- 289.**
Ahu kumārī tattheva, vaṇṇarūpasamāhitā;
Kusalā naccagītassa, vādite ca padakkhiṇā.
- 290.**
Sā tattha upasaṅkamma, rājānaṃ etadabravi;
Ahaṃ kho naṃ palobheyyaṃ, sace bhattā bhavissati.
- 291.**
Taṃ tathāvādiṇiṃ rājā, kumāriṃ etadabravi;
Tvaññeva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissati.
- 292.**
Sā ca antepuraṃ gantvā, bahuṃ kāmupasaṃhitāṃ;
Hadayaṅgamā pemaṇīyā, citrā gāthā abhāsatha.
- 293.**
Tassā ca gāyamānāya, saddaṃ sutvāna nāriyā;
Kāmacchandassa uppajji, janaṃ so paripucchatha.
- 294.**
Kasseso saddo ko vā so, bhaṇati uccāvacaṃ bahuṃ;
Hadayaṅgamaṃ pemaṇīyaṃ, aho kaṇṇasukhaṃ mama.
- 295.**
Esā kho pamadā deva, khiḍḍā esā anappikā ;

Sace tvam kāme bhuñjeyya, bhiyyo bhiyyo chādeyyu taṃ.

296.

Íngha āgacchatorena , avidūramhi gāyatu;
Assamassa samīpamhi, santike mayhaṃ gāyatu.

297.

Tirokuṭṭamhi gāyitvā, jhānāgāramhi pāvisi;
Bandhi naṃ anupubbena, āraññamiva kuñjaraṃ.

298.

Tassa kāmarasaṃ ñatvā, issādhammo ajāyatha;
“Ahameva kāme bhuñjeyyaṃ, mā añño puriso ahu”.

299.

Tato asim gahetvāna, purise hantuṃ upakkami;
Ahameveko bhuñjissaṃ, mā añño puriso siyā.

300.

Tato jānapadā sabbe, vikkandiṃsu samāgatā;
Putto tyāyaṃ mahārāja, janaṃ heṭṭhetyadūsakaṃ.

301.

Tañca rājā vivāhesi , samhā raṭṭhā ca khattiyo;
Yāvatā vijitaṃ mayhaṃ, na te vatthabba tāvade.

302.

Tato so bhariyamādāya, samuddaṃ upasaṅkami;
Paññasālaṃ karitvāna, vanamuñchāya pāvisi.

303.

Athettha isi māgacchi, samuddaṃ uparūpari;
So tassa gehaṃ pāvekkhi, bhattakāle upaṭṭhite.

304.

Tañca bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇaṃ;
Cuto so brahmacariyamhā, iddhiyā parihāyatha.

305. Rājaputto ca uñchāto, vanamūlaphalaṃ bahuṃ;
Sāyaṃ kājena ādāya, assamaṃ upasaṅkamaṃ.
306. Isī ca khattiyaṃ disvā, samuddaṃ upasaṅkamaṃ;
“Vehāyasaṃ gamissa”nti, sīdate so mahaṇṇave.
307. Khattiyo ca isiṃ disvā, sīdamānaṃ mahaṇṇave;
Tasseva anukampāya, imā gāthā abhāsatha.
308. Abhijjamāne vārisiṃ, sayamaṃ āgamma iddhiyā;
Missībhāvitthiyā gantvā, saṃsīdasi mahaṇṇave.
309. Āvaṭṭanī mahāmāyā, brahmacariyavikopanaṃ;
Sīdanti naṃ viditvāna, ārakā parivajjaye.
310. Analā mudusambhāsā, duppūrā tā nadīsamā;
Sīdanti naṃ viditvāna, ārakā parivajjaye.
311. Yaṃ etā upasevanti, chandasā vā dhanena vā;
Jātavedova saṃ ṭhānaṃ, khippaṃ anudahanti naṃ.
312. Khattiyassa vaco sutvā, isissa nibbidā ahu;
Laddhā porāṇakaṃ maggaṃ, gacchate so vihāyasaṃ.
313. Khattiyo ca isiṃ disvā, gacchamānaṃ vihāyasaṃ;
Saṃvegaṃ alabhī dhīro, pabbajjaṃ samarocayi.
314. Tato so pabbajitvāna, kāmarāgaṃ virājayi;

Kāmarāgaṃ virājetvā, brahmalokūpago ahūti.

Mahāpalobhanajātakam ekādasamam.

508. Pañcapañḍitajātakam (12)

315.

Pañca paṇḍitā samāgatāttha, pañhā me paṭibhāti taṃ suṇātha;
Nindiyamatthaṃ pasamsiyaṃ vā, kassevāvīkareyya guyhamat-
thaṃ.

316.

Tvaṃ āvikarohi bhūmipāla, bhattā bhārasaho tuvaṃ vade taṃ;
Tava chandarucīni sammasitvā, atha vakkhanti janinda pañca
dhīrā.

317.

Yā sīlavatī anaññatheyyā , bhattucchandavasānugā (piyā)
manāpā;
Nindiyamatthaṃ pasamsiyaṃ vā, bhariyāvīkareyya guyha-
matthaṃ.

318.

Yo kicchagatassa āturassa, saraṇaṃ hoti gatī parāyanañca;
Nindiyamatthaṃ pasamsiyaṃ vā, sakhino vāvīkareyya guyha-
matthaṃ.

319.

Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho, yo ce sīlasamāhito ṭhitatto;
Nindiyamatthaṃ pasamsiyaṃ vā, bhātu vāvīkareyya guyhamat-
thaṃ.

320.

Yo ve pituhadayassa paddhagū , anujāto pitaraṃ anomapañño;
Nindiyamatthaṃ pasamsiyaṃ vā, puttassāvīkareyya guyhamat-
thaṃ.

321.

Mātā dvipadājanindasetṭha, yā naṃ poseti chandasā piyena;
Nindiyamatthaṃ pasamsiyaṃ vā, mātuyāvīkareyya guyhamat-

thaṃ.

322.

Guyhassa hi guyhameva sādhu, na hi guyhassa pasatthamā-
vikammaṃ;

Anipphannatā saheyya dhīro, nipphannova yathāsukhaṃ
bhaṇeyya.

323.

Kiṃ tvam vīmanosi rājasetṭha, dvīpadajaninda vacanaṃ suṇo-
ma metaṃ ;

Kiṃ cintayamāno dummanosi, nūna deva aparādhō atthi may-
haṃ.

324.

“Paṇhe vajjho mahosadho”ti, āṇatto me vadhāya bhūripaṇṇo;

Taṃ cintayamāno dummanosmi, na hi devī aparādhō atthi tuy-
haṃ.

325.

Abhidosagato dāni ehisi, kiṃ sutvā kiṃ saṅkate mano te;

Ko te kimavoca bhūripaṇṇa, iṅgha vacanaṃ suṇoma brūhi
metaṃ.

326.

“Paṇhe vajjho mahosadho”ti, yadi te mantayitaṃ janinda
dosaṃ;

Bhāriyāya rahogato asaṃsi, guyhaṃ pātukataṃ sutam ma-
metaṃ.

327.

Yaṃ sālavanasmim senako, pāpakammaṃ akāsi asabbhirūpaṃ;

Sakhinova rahogato asaṃsi, guyhaṃ pātukataṃ sutam ma-
metaṃ.

328.

Pukkusa purisassa te janinda, uppanno rogo arājayutto;

Bhātuṅca rahogato asaṃsi, guyhaṃ pātukataṃ sutam mametaṃ.

329. Ābādhoyam asabbhirūpo, kāmindo naradevena phuttho;
Puttassa rahogato asaṃsi, guyham pātukatam sutam mametam.
330. Aṭṭhavaṅkam maṇiratanam ulāram, sakko te adadā pitāmahassa;
Devindassa gatam tadajja hattham , mātuṅca rahogato asaṃsi;
Guyham pātukatam sutam mametam.
331. Guyhassa hi guyhameva sādhu, na hi guyhassa pasatthamā-
vikammam;
Anipphannatā saheyya dhīro, nipphannova yathāsukham
bhaṇeyya.
332. Na guyhamattham vivareyya, rakkheyya nam yathā nidhim;
Na hi pātukato sādhu, guyho attho pajānatā.
333. Thiyā guyham na saṃseyya, amittassa ca paṇḍito;
Yo cāmisenā saṃhīro, hadayatthēno ca yo naro.
334. Guyhamattham asambuddham, sambodhayati yo naro;
Mantabhedabhayā tassa, dāsabhūto titikkhati.
335. Yāvanto purisassattham, guyham jānanti mantinam;
Tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyham na vissaje.
336. Vivicca bhāseyya divā rahassam, rattim giram nātivelam
pamuṅce;
Upassutikā hi suṇanti mantam, tasmā manto khippamupeti bhe-
danti.

Pañcapaṇḍitajātakaṃ dvādasamaṃ.

509. Hatthipārajātakam (13)

337.

Cirassaṃ vata passāma, brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ;
Mahājaṭaṃ khāridharaṃ , paṅkadantaṃ rajassiraṃ.

338.

Cirassaṃ vata passāma, isiṃ dhammaguṇe rataṃ;
Kāsāyavatthavaśanaṃ, vākacīraṃ paṭicchadaṃ.

339.

Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ, paṭigaṇhātu no bhavaṃ;
Agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavaṃ.

340.

Adhicca vede pariyesa vittaṃ, putte gahe tāta patiṭṭhapetvā;
Gandhe rase paccaṇubhuyya sabbhaṃ, araṇṇaṃ sādhu muni so
pasattho.

341.

Vedā na saccā na ca vittalābho, na puttalābhena jaraṃ vihanti;
Gandhe rase muccana māhu santo, sakammunā hoti phalūpa-
patti.

342.

Addhā hi saccam vacanaṃ tavetaṃ, sakammunā hoti phalūpa-
patti;
Jiṇṇā ca mātāpitaro tavīme , passeyyuṃ taṃ vassasataṃ arogaṃ
.

343.

Yassassa sakkhī maraṇena rāja, jarāya mettī naravīrasetta;
Yo cāpi jaṇṇā na marissaṃ kadāci, passeyyuṃ taṃ vassasataṃ
arogaṃ.

344.

Yathāpi nāvaṃ puriso dakamhi, ereti ce naṃ upaneti tīraṃ;
Evampi byādhī satataṃ jarā ca, upaneti maccaṃ vasamantakas-
sa.

345. Paṅko ca kāmā palipo ca kāmā, manoharā duttarā maccudheyyā;
Etasmiṃ paṅke palipe byasannā , hīnattarūpā na taranti pāraṃ.
346. Ayaṃ pure luddamakāsi kammaṃ, svāyaṃ gahīto na hi mokkhi-
to me;
Orundhiyā naṃ parirakkhissāmi, māyaṃ puna luddamakāsi
kammaṃ.
347. Gavaṃva naṭṭhaṃ puriso yathā vane, anvesatī rāja apassamāno;
Evaṃ naṭṭho esukārī mamattho, sohaṃ kathaṃ na gaveseyyaṃ
rāja.
348. Hiyyoti hiyyati poso, pareti parihāyati;
Anāgataṃ netamatthīti ñatvā, uppannachandaṃ ko panudeyya
dhīro.
349. Passāmi vohaṃ daharaṃ kumāriṃ, mattūpamaṃ ketakapuppha-
nettaṃ;
Abhuttabhoge paṭhame vayasmiṃ, ādāya maccu vajate
kumāriṃ.
350. Yuvā sujāto sumukho sudassano, sāmo kusumbhaparik-
iṇṇamassu;
Hitvāna kāme paṭikacca gehaṃ, anujāna maṃ pabbajissāmi
deva.
351. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ, pahīnasākhaṃ pana
khāṇumāhu;
Pahīnaputtassa mamajja bhoti, vāsetṭhi bhikkhācariyāya kālo.
352. Aghasmi koñcāva yathā himaccaye, katāni jālāni padāliya
haṃsā;

Gacchanti puttā ca patī ca mayham, sāham katham nānuvaje pajānam.

353.

Ete bhutvā vamtivā ca, pakkamanti vihaṅgamā;
Ye ca bhutvāna vamiṃsu, te me hatthatta māgatā.

354.

Avamī brāhmaṇo kāme, so tvaṃ paccāvamissasi;
Vantādo puriso rāja, na so hoti pasamsiyo.

355.

Paṅke ca posam palipe byasannaṃ, balī yathā dubbalamuddhar-
eyya;
Evampi maṃ tvaṃ udatāri bhoti, pañcāli gāthāhi subhāsītāhi.

356.

Idaṃ vatvā mahārājā, esukārī disampati;
Raṭṭham hitvāna pabbaji, nāgo chetvāva bandhanaṃ.

357.

Rājā ca pabbajjamarocayittha, raṭṭham pahāya naravīrasettḥo;
Tuvampi no hoti yatheva rājā, amhehi guttā anusāsa rajjamaṃ.

358.

Rājā ca pabbajjamarocayittha, raṭṭham pahāya naravīrasettḥo;
Ahampi ekā carissāmi loke, hitvāna kāmāni manoramāni.

359.

Rājā ca pabbajjamarocayittha, raṭṭham pahāya naravīrasettḥo;
Ahampi ekā carissāmi loke, hitvāna kāmāni yathodhikāni.

360.

Accenti kālā tarayanti rattiyo, vayoguṇā anupubbaṃ jahanti;
Ahampi ekā carissāmi loke, hitvāna kāmāni manoramāni.

361.

Accenti kālā tarayanti rattiyo, vayoguṇā anupubbaṃ jahanti;
Ahampi ekā carissāmi loke, hitvāna kāmāni yathodhikāni.

362.

Accenti kālā tarayanti rattiyo, vayogunā anupubbam jahanti;
Ahampi ekā carissāmi loke, sītibhūtā sabbamaticca saṅganti.

Hatthipālajātakaṃ terasamaṃ.

510. Ayogharajātakaṃ (14)

363.

Yamekarattiṃ paṭhamaṃ, gabbhe vasati māṇavo;
Abbhuṭṭhitova so yāti , sagacchaṃ na nivattati.

364.

Na yujjhamānā na balenavassitā, narā na jīranti na cāpi miyyare;
Sabbam hidam jātijarāyupaddutaṃ, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.

365.

Caturaṅginim senam subhimsarūpaṃ, jayanti raṭṭhādhipatī pas-
ayha;
Na maccuno jayitumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi dham-
maṃ.

366.

Hatthīhi assehi rathehi pattibhi, parivāritā muccare ekacceyyā ;
Na maccuno muccitumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.

367.

Hatthīhi assehi rathehi pattibhi, sūrā pabhañjanti padhaṃsayan-
ti;
Na maccuno bhañjitumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.

368.

Mattā gajā bhinnagaḷā pabhinnā, nagarāni maddanti janaṃ
hananti;
Na maccuno madditumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.

- 369.** Issāsino katahatthāpi vīrā , dūrepātī akkhaṇavedhinopi;
Na maccuno vijjhitumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.
- 370.** Sarāni khīyanti saselakānanā, sabbaṃ hidam khīyati dīghaman-taraṃ;
Sabbam hidam bhaṅjare kālapariyāyaṃ, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.
- 371.** Sabbe samevaṃ hi narānanārinaṃ , calācalaṃ pāṇabhunodha jīvitam;
Paṭova dhuttassa dumova kūlajo, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.
- 372.** Dumapphalāneva patanti māṇavā, daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā;
Nāriyo narā majjhimaporisā ca, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.
- 373.** Nāyaṃ vayo tārakarājasannibho, yadabbhatītaṃ gatameva dāni taṃ;
Jiṇṇassa hī natthi ratī kuto sukhaṃ, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.
- 374.** Yakkhā pisācā athavāpi petā, kupitāte assasanti manusse;
Na maccuno assasitussahanti, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.
- 375.** Yakkhe pisāce athavāpi pete, kupitepi te nijjhapanam karonti;
Na maccuno nijjhapanam karonti, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.

- 376.** Aparādhake dūsake heṭhake ca, rājāno daṇḍenti viditvāna
dosam;
Na maccuno daṇḍayitussahanti, taṃ me matī hoti carāmi dham-
maṃ.
- 377.** Aparādhakā dūsakā heṭṭhakā ca, labhanti te rājino nijjhapetuṃ;
Na maccuno nijjhapanam karonti, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.
- 378.** Na khattiyoti na ca brāhmaṇoti, na aḍḍhakā balavā tejavāpi;
Na maccurājassa apekkhamatthi, taṃ me matī hoti carāmi dham-
maṃ.
- 379.** Sīhā ca byagghā ca athopi dīpiyo, pasayha khādanti vipphan-
damānaṃ;
Na maccuno khāditumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi dham-
maṃ.
- 380.** Māyākārā raṅgamajjhe karontā, mohenti cakkhūni janassa
tāvade;
Na maccuno mohayitussahanti, taṃ me matī hoti carāmi dham-
maṃ.
- 381.** Āsīvisā kupitā uggatejā, ḍaṃsanti mārentipi te manusse;
Na maccuno ḍaṃsitumussahanti, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.
- 382.** Āsīvisā kupitā yaṃ ḍaṃsanti, tikicchakā tesa viṣaṃ hananti;
Na maccuno daṭṭhaviṣaṃ hananti, taṃ me matī hoti carāmi
dhammaṃ.
- 383.** Dhammantarī vettaraṇī ca bhojo, visāni hantvāna bhu-

jaṅgamānaṃ;

Suyyanti te kālakatā tatheva, taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.

384.

Vijjādharaḥ ghoramadhīyamānā, adassanaṃ osadhehi vajanti;
Na maccurājassa vajantadassanaṃ , taṃ me matī hoti carāmi dhammaṃ.

385.

Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, dhammo suciṇṇo
sukhamāvahāti;

Esānisaṃso dhamme suciṇṇe, na duggatiṃ gacchati dhammacārī.

386.

Na hi dhammo adhammo ca, ubho samavipākino;

Adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggatinti.

Ayogharajātakam cuddasamaṃ.

Tassuddānaṃ –

Mātaṅga sambhūta sivi sirimanto, rohaṇa haṃsa sattigumbo
bhallātiya;

Somanassa campeyya brahma pañca-paṇḍita cirassaṃvata ayogharāti.

Vīsatinipātaṃ niṭṭhitaṃ.

16. Tiṃsanipāto

511. Kiṃchandajātakam (1)

1.

Kiṃchando kimadhippāyo, eko sammasi ghammani;

Kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ, kena atthena brāhmaṇa.

2. Yathā mahā vāridharo, kumbho supariṇāhavā ;
Tathūpamaṃ ambapakkamaṃ, vaṇṇagandharasuttamaṃ.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena, disvānāmalamajjhime;
Pāṇṭhi naṃ gahetvāna, agyāyatanamāhariṃ.
4. Tato kadalipattesu, nikkhipitvā sayamaṃ ahaṃ;
Satthena naṃ vikappetvā, khuppipāsaṃ ahāsi me.
5. Sohaṃ apetadaratho, byantībhūto dukhakkhamaṃ;
Assādaṃ nādhigacchāmi, phalesvaññesu kesuci .
6. Sosetvā nūna maraṇaṃ, taṃ mamaṃ āvahissati;
Ambaṃ yassa phalaṃ sādu, madhuraggaṃ manoramaṃ;
Yamuddhariṃ vuyhamānaṃ, udadhismā mahaṇṇave.
7. Akkhātaṃ te mayā sabbamaṃ, yasmā upavasāmahaṃ;
Rammaṃ pati nisinnosmi, puthulomāyutā puthu.
8. Tvañca kho meva akkhāhi, attānamapalāyini;
Kā vā tvamasi kalyāṇi, kissa vā tvaṃ sumajjhime.
9. Ruppapaṭṭapalimaṭṭhīva , byagghīva girisānujā;
Yā santi nāriyo devesu, devānaṃ paricārikā.
10. Yā ca manussalokasmiṃ, rūpenānvāgatitthiyo;
Rūpena te sadisī natthi, devesu gandhabbamanussaloke ;
Puṭṭhāsi me cārupubbaṅgi, brūhi nāmañca bandhave.

11. Yaṃ tvam̐ pati nisinnosi, rammaṃ brāhmaṇa kosikim̐;
Sāhaṃ bhusālayā vutthā, varavārivahoghasā.
12. Nānādumagaṇākiṇṇā, bahukā girikandarā;
Mameva pamukhā honti, abhisandanti pāvuse.
13. Atho bahū vanatodā, nīlavārivahindharā;
Bahukā nāgavittodā, abhisandanti vārinā.
14. Tā ambajambulabujā, nīpā tālā cudumbarā ;
Bahūni phalajātāni, āvahanti abhiṇhaso.
15. Yaṃ kiñci ubhato tīre, phalaṃ patati ambuni;
Asaṃsayam̐ taṃ sotassa, phalaṃ hoti vasānugam̐.
16. Etadaññāya medhāvi, puthupañña suṇohi me;
Mā rocaya mabhisaṅgam̐, paṭisedha janādhīpa.
17. Na vāham̐ vaḍḍhavam̐ maññe, yaṃ tvam̐ paṭṭhābhivaḍḍhana;
Āceyyamāno rājisi, maraṇam̐ abhikaṅkhasi.
18. Tassa jānanti pitaro, gandhabbā ca sadevakā;
Ye cāpi isayo loke, saññatattā tapassino;
Asaṃsayam̐ tepi jānanti, paṭṭhabhūtā yasassino.
19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ, viddham̐sanam̐ cavanam̐
jīvitassa;
Na cīyatī tassa narassa pāpam̐, sace na ceteti vadhāya tassa.

20. Isipūgasamaññāte, evaṃ lokyā veditā sati ;
Anariyaparisambhāse, pāpakammaṃ jigīsasi .
21. Sace ahaṃ marissāmi, tīre te puthusussoṇi;
Asaṃsayamaṃ taṃ asiloko, mayi pete āgamiṣṣati.
22. Tasmā hi pāpakamaṃ kammaṃ, rakkhasseva sumajjhime;
Mā taṃ sabbo jano pacchā, pakūṭṭhāyi mayi mate.
23. Aññātametaṃ avisayhasāhi, attānamambañca dadāmi te taṃ;
So duccaje kāmaguṇe pahāya, santiñca dhammañca adhiṭṭhitosi.
24. Yo hitvā pubbasaññogaṃ, pacchā saṃyojane t̥hito;
Adhammañceva carati, pāpañcassa pavaḍḍhati.
25. Ehi taṃ pāpayissāmi, kāmaṃ appossuko bhava;
Upānayāmi sītasiṃ, viharāhi anussuko.
26. Taṃ puppharasamattebhi, vakkāṅgehi arindama;
Koñcā mayūrā diviyā, kolaṭṭhimadhusālīkā;
Kūjitā haṃsapūgehi, kokilettha pabodhare.
27. Ambettha vipasākhaggā , palālakhalasannibhā;
Kosambasaḷalā nīpā, pakkatālavilambino.
28. Mālī tiriṭī kāyūrī, aṅgadī candanussado ;
Rattiṃ tvamaṃ paricāresi, divā vedesi vedanaṃ.

29. Soḷasitthisahassāni, yā temā paricārikā;
Evaṃ mahānubhāvosi, abbhuto lomahaṃsano.
30. Kiṃ kammakarī pubbe, pāpaṃ attadukhāvahaṃ;
Yaṃ karitvā manussesu, piṭṭhimaṃsāni khādasi.
31. Ajjhenāni paṭiggayha, kāmesu gadhito ahaṃ;
Acarīṃ dīghamaddhānaṃ, paresaṃ ahitāyahaṃ.
32. Yo piṭṭhimaṃsiko hoti, evaṃ ukkacca khādati;
Yathāhaṃ ajja khādāmi, piṭṭhimaṃsāni attanoti.

Kimchandaajātakam paṭhamam.

512. Kumbhajātakam (2)

33. Ko pāturāsī tidivā nabhamhi, obhāsayaṃ saṃvariṃ candimāva;
Gattehi te rasmiyo niccharanti, sateratā vijjurivantalikkhe.
34. So chinnavātaṃ kamasī aghamhi, vehāyasaṃ gacchasi tiṭṭhasī
ca;
Iddhī nu te vatthukatā subhāvitā, anaddhagūnaṃ api devatānaṃ.
35. Vehāyasaṃ gammamāgama tiṭṭhasi, kumbhaṃ kiṇāthāti
yametamatthaṃ;
Ko vā tuvaṃ kissa vā tāya kumbho, akkhāhi me brāhmaṇa eta-
matthaṃ.
36. Na sappikumbho napi telakumbho, na phāṇitassa na madhussa
kumbho;
Kumbhassa vajjāni anappakāni, dose bahū kumbhagate suṇātha.

37. Gaḷeyya yaṃ pitvā pate papātaṃ, sobbhaṃ guhaṃ candaniyoḷi-
gallaṃ;
Bahumpi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ, tassā puṇṇaṃ kumbhami-
maṃ kiṇātha.
38. Yaṃ pitvā cittasmimanesamāno, āhiṇḍatī goriva bhakkhasārī ;
Anāthamāno upagāyati naccati ca, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.
39. Yaṃ ve pivitvā acelova naggo, careyya gāme visikhantarāni;
Sammūḷhacitto ativelasāyī, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.
40. Yaṃ pitvā uṭṭhāya pavedhamāno, sīsañca bāhuñca pacālayanto;
So naccatī dārukaṭallakova, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.
41. Yaṃ ve pivitvā aggidaddhā sayanti, atho sigālehipi khāditāse;
Bandhaṃ vadhaṃ bhogajāniñcupenti, tassā puṇṇaṃ kumbhami-
maṃ kiṇātha.
42. Yaṃ pitvā bhāseyya ābhāsaneyyaṃ, sabhāyamāsīno apetavatto;
Sammakkhito vantagato byasanno, tassā puṇṇaṃ kumbhami-
maṃ kiṇātha.
43. Yaṃ ve pivitvā ukkaṭṭho āvilakkho, mameva sabbā pathavīti
maññe ;
Na me samo cāturantopi rājā, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.
44. Mānātimānā kalahāni pesuṇī, dubbañṇinī naggayinī palāyinī;
Corāna dhuttāna gatī niketo, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ

kiṇātha.

45.

Iddhāni phītāni kulāni assu, anekasāhassadhanāni loke;

Ucchinnadāyajakatānimāya, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.

46.

Dhaññaṃ dhanam rajataṃ jātarūpaṃ, khettaṃ gavaṃ yattha
vināsayanti;

Ucchedanī vittavataṃ kulānaṃ, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.

47.

Yaṃ ve pitvā dittarūpova poso, akkosati mātaraṃ pitarañca;

Sassumpi gaṇheyya athopi suṇhaṃ, tassā puṇṇaṃ kumbhami-
maṃ kiṇātha.

48.

Yaṃ ve pitvā dittarūpāva nārī, akkosati sasuraṃ sāmikañca;

Dāsampi gaṇhe paricārakampi, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.

49.

Yaṃ ve pivivāna haneyya poso, dhamme ṭhitaṃ samaṇaṃ
brāhmaṇaṃ vā;

Gacche apāyampi tatonidānaṃ, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.

50.

Yaṃ ve pivivā duccharitaṃ caranti, kāyena vācāya ca cetasā ca;

Nirayaṃ vajanti duccharitaṃ caritvā, tassā puṇṇaṃ kumbhami-
maṃ kiṇātha.

51.

Yaṃ yācamānā na labhanti pubbe, bahuṃ hiraññaṃpi paric-
cajantā;

So taṃ pivivā alikaṃ bhaṇāti, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
kiṇātha.

52. Yaṃ ve pitvā pesane pesiyanto, accāyike karaṇīyamhi jāte;
 Atthampi so nappajānāti vutto, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
 kiṇātha.
53. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ, pātuṃ karonti madanāya mattā;
 Dhīrāpi santā bahukaṃ bhaṇanti, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
 kiṇātha.
54. Yaṃ ve pitvā ekathūpā sayanti, anāsakā thaṇḍiladukkhaseyyaṃ;
 Dubbaṇṇiyaṃ āyasakyañcupenti, tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ
 kiṇātha.
55. Yaṃ ve pitvā pattakhandhā sayanti, gāvo kuṭahatāva na hi
 vāruṇiyā;
 Vego narena susahoriva , tassā puṇṇaṃ kumbhamimaṃ kiṇātha.
56. Yaṃ manussā vivajjenti, sappamaṃ ghoravisaṃ miva ;
 Taṃ loke visasamānaṃ, ko naro pātumarahati.
57. Yaṃ ve pitvā andhakaveṇḍaputtā, samuddatīre paricārayantā ;
 Upakkamuṃ musalehaññaṃmaññaṃ, tassā puṇṇaṃ kumbhami-
 maṃ kiṇātha.
58. Yaṃ ve pitvā pubbadevā pamattā, tidivā cutā sassatiyā samāya;
 Taṃ tādisaṃ majjamimaṃ niratthakaṃ, jānaṃ mahārāja kathaṃ
 piveyya.
59. Nayimasmiṃ kumbhasmiṃ dadhi vā madhu vā, evaṃ abhiññāya
 kiṇāhi rāja;
 Evañhimaṃ kumbhagatā mayā te, akkhātarūpaṃ tava sabbamit-
 ta.

60. Na me pitā vā athavāpi mātā, etādisā yādisako tuvamsi;
Hitānukampī paramatthakāmo, sohaṃ karissaṃ vacanaṃ tavajja.
61. Dadāmi te gāmarāni pañca, dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni;
Ājaññayutte ca rathe dasa ime, ācariyo hosi mamatthakāmo.
62. Taveva dāsīsatamatthu rāja, gāmā ca gāvo ca taveva hontu;
Ājaññayuttā ca rathā taveva, sakkohamasmī tidasānamindo.
63. Mamsodanaṃ sappipāyāsam bhuñja, khādassu ca tvaṃ mad-
humāsapūve;
Evaṃ tvaṃ dhammarato janinda, anindito saggamupehi
thānanti.

Kumbhajātakaṃ dutiyaṃ.

513. Jayaddisajātakaṃ (3)

64. Cirassaṃ vata me udapādi ajja, bhakkho mahā sattamibhat-
takāle;
Kutosi ko vāsi tadin̄gha brūhi, ācikkha jātiṃ vidito yathāsi.
65. Pañcālarājā migavaṃ pavit̄tho, jayaddiso nāma yadissuto te;
Carāmi kacchāni vanāni cāhaṃ, pasadaṃ imaṃ khāda mamajja
muñca.
66. Seneva tvaṃ paṇasi sassamāno , mamesa bhakkho pasado yaṃ
vadesi;
Taṃ khādiyāna pasadaṃ jighaññaṃ , khādissaṃ pacchā na
vilāpakālo.
67. Na catthi makkho mama nikkayena , gantvāna paccāgamanāya

paṇhe;

Taṃ saṅkaraṃ brāhmaṇassappadāya, saccānurakkhī punarāvajissaṃ.

68.

Kiṃ kammajātaṃ anutappate tvam , pattam samīpaṃ maraṇassa rāja;

Ācikkha me taṃ api sakkuṇemu, anujānituṃ āgamanāya paṇhe.

69.

Katā mayā brāhmaṇassa dhanāsā, taṃ saṅkaraṃ paṭimukkaṃ na muttam;

Taṃ saṅkaraṃ brāhmaṇassappadāya, saccānurakkhī punarāvajissaṃ.

70.

Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā, taṃ saṅkaraṃ paṭimukkaṃ na muttam;

Taṃ saṅkaraṃ brāhmaṇassappadāya, saccānurakkhī punarāvajissu.

71.

Mutto ca so porisādassa hatthā, gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmākāmī;

Taṃ saṅkaraṃ brāhmaṇassappadāya, āmantayī puttamalīnasattaṃ .

72.

Ajjeva rajjaṃ abhisiṅcayassu, dhammaṃ cara sesu paresu cāpi;

Adhammakāro ca te māhu raṭṭhe, gacchāmahaṃ porisādassa ṅatte .

73.

Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāva , nārādhayī taṃ tadicchāmi sotuṃ;

Yamajja rajjamhi udassaye tuvaṃ, rajjampi niccheyyaṃ tayā vināhaṃ.

74.

Na kammunā vā vacasā va tāta, aparādhitoṃ tuviyaṃ sarāmi;

Sandhiñca katvā purisādakena, saccānurakkhī punāhaṃ gamis-
saṃ.

75.

Ahaṃ gamissāmi idheva hohi, natthi tato jīvato vippamokkho;
Sace tuvaṃ gacchasiyeva rāja, ahampi gacchāmi ubho na homa.

76.

Addhā hi tāta satānesa dhammo, maraṇā ca me dukkhataraṃ
tadassa;

Kammāsapādo taṃ yadā pacitvā, pasayha khāde bhidā ruk-
khasūle.

77.

Pāṇena te pāṇamahaṃ nimissaṃ, mā tvaṃ agā porisādassa ñatte;
Etañca te pāṇamahaṃ nimissaṃ, tasmā matam jīvitassa vaṇṇemi

78.

Tato have dhitimā rājaputto, vanditvā mātu ca pitu ca pāde;
Dukhinissa mātā nipatā pathabyā, pitāssa paggayha bhujāni
kandati.

79.

Taṃ gacchantam tāva pitā viditvā, parammukho vandati pañ-
jaliko;

Somo ca rājā varuṇo ca rājā, pajāpatī candimā sūriyo ca;

Etehi gutto purisādakamhā, anuññāto sotthi paccehi tāta.

80.

Yaṃ daṇḍakirañño gatassa mātā, rāmassakāsi sotthānaṃ
suguttā;

Taṃ te ahaṃ sotthānaṃ karomi, etena saccena sarantu devā;

Anuññāto sotthi paccehi putta.

81.

Āvī raho vāpī manopadosaṃ, nāhaṃ sare jātu malīnasatte;

Etena saccena sarantu devā, anuññāto sotthi paccehi bhātika .

82. Yasmā ca me anadhimanosi sāmi, na cāpi me manasā appiyosi;
Etena saccena sarantu devā, anuññāto sotthi paccehi sāmi.
83. Brahā ujū cārumukho kutosi, na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ;
Luddaṃ maṃ ñatvā “purisādako”ti, ko sotthi mājanamidhā’va-
jeyya.
84. Jānāmi ludda purisādako tvaṃ, na taṃ na jānāmi vane vasantaṃ;
Ahañca puttosmi jayaddisassa, mamaṃ khāda pituno pamok-
khā.
85. Jānāmi puttoti jayaddisassa, tathā hi vo mukhavaṇṇo ubhinnaṃ;
Sudukkaraññeva kataṃ tavedaṃ, yo mattumicche pituno
pamokkhā.
86. Na dukkaraṃ kiñci mahettha maññe, yo mattumicche pituno
pamokkhā;
Mātu ca hetu paraloka gantvā , sukhena saggena ca sampayutto.
87. Ahañca kho attano pāpakiriyaṃ, āvī raho vāpi sare na jātu;
Sankhātajātīmaraṇohamasmi, yatheva me idha tathā parattha.
88. Khādajja maṃ dāni mahānubhāva, karassu kiccāni imaṃ
sarīraṃ;
Rukkhasa vā te papatāmi aggā, chādayamāno mayhaṃ tva-
madesi maṃsaṃ.
89. Idañca te rucati rājaputta, cajesī pāṇaṃ pituno pamokkhā;
Tasmā hi so tvaṃ taramānarūpo, sambhañja kaṭṭhāni jalehi
aggim.

90. Tato have dhitimā rājaputto, dāruṃ samāhatvā mahantamaggiṃ;
Sandīpayitvā paṭivedayittha, ādīpito dāni mahāyamaggi .
91. Khādajja maṃ dāni pasayhakārī, kiṃ maṃ muhuṃ pekkhasi
haṭṭhalomo;
Tathā tathā tuyhamahaṃ karomi, yathā yathā maṃ chādayamāno
adesi.
92. Ko tādisaṃ arahati khāditāye, dhamme ṭhitaṃ saccavādiṃ va-
daññuṃ;
Muddhāpi tassa vipahaleyya sattadhā, yo tādisaṃ saccavādiṃ
adeyya.
93. Idañhi so brāhmaṇaṃ maññamāno, saso avāsesi sake sarīre;
Teneva so candimā devaputto, sasatthuto kāmادهajja yakkha.
94. Cando yathā rāhumukhā pamutto, virocate pannaraseva
bhāṇumā ;
Evaṃ tuvaṃ porisādā pamutto, viroca kapile mahānubhāva;
Āmodayaṃ pitaraṃ mātarañca, sabbo ca te nandatu ñātipakkho.
95. Tato have dhitimā rājaputto, katañjalī pariyāya porisādaṃ;
Anuññāto sotthi sukhī arogo, paccāgamā kapilamalīnasattā .
96. Taṃ negamā jānapadā ca sabbe, hatthārohā rathikā pattikā ca;
Namassamānā pañjalikā upāgamuṃ, namatthu te dukkarakāra-
kosīti.

Jayaddisajātaṃ tatiyaṃ.

514. Chaddantajātakaṃ (4)

97. Kiṃ nu socasinuccaṅgi, paṇḍūsi varavaṇṇini;
Milāyasi visālakkhi, mālāva parimadditā.
98. Dohaḷo me mahārāja, supinantenupajjhagā ;
Na so sulabharūpova, yādiso mama dohaḷo.
99. Ye keci mānusā kāmā, idha lokasmi nandane;
Sabbe te pacurā mayhaṃ, ahaṃ te dammi dohaḷaṃ.
100. Luddā deva samāyantu, ye keci vijite tava;
Etesaṃ ahamakkhissaṃ, yādiso mama dohaḷo.
101. Ime te luddakā devī, katahatthā visāradā;
Vanaññū ca migaññū ca, mamatthe cattajīvitā.
102. Luddaputtā nisāmetha, yāvantettha samāgatā;
Chabbisāṇaṃ gajaṃ setaṃ, addasaṃ supine ahaṃ;
Tassa dantehi me attho, alābhe natthi jīvitaṃ.
103. Na no pitūnaṃ na pitāmahānaṃ, diṭṭho suto kuṅjaro chabbisāṇo;
Yamaddasā supine rājaputtī, akkhāhi no yādiso hatthināgo.
104. Disā catasso vidisā catasso, uddhaṃ adho dasa disā imāyo;
Katamaṃ disaṃ tiṭṭhati nāgarājā, yamaddasā supine chab-
bisāṇaṃ.
105. Ito ujumaṃ uttariyaṃ disāyaṃ, atikkamma so sattagirī brahante;

Suvaṇṇapasso nāma girī uḷāro, supupphito kimpurisānuciṇṇo.

106.

Āruyha selam bhavanam kinnarānam, olokaya pabbata-
pādamūlam;

Atha dakkhasī meghasamānavañṇam, nigrodharājam atha sa-
hassapādam .

107.

Tatthacchatī kuñjaro chabbisāṇo, sabbaseto duppasaho parebhi;

Rakkhanti nam aṭṭhasahassanāgā, īsādantā vātajavappahārino.

108.

Tiṭṭhanti te tumūlam passasantā, kuppanti vātassapi eritassa;

Manussabhūtam pana tattha disvā, bhasmam kareyyum nāssa
rajopi tassa.

109.

Bahū hime rājakulamhi santi, piḷandhanā jātārūpassa devī;

Muttāmaṇiveḷuriyāmayā ca, kiṃ kāhasi dantapiḷandhanena;

Māretukāmā kuñjaram chabbisāṇam, udāhu ghātesasi ludda-
putte.

110.

Sā issitā dukkhitā casmi ludda, uddhañca sussāmi anussarantī;

Karohi me luddaka etamattham, dassāmi te gāmavarāni pañca.

111.

Katthacchatī katthamupeti thānam, vīthissa kā nhāna gatassa
hoti;

Kathañhi so nhāyati nāgarājā, katham vijānemu gatim gajassa.

112.

Tattheva sā pokkharāṇī adūre , rammā sutitthā ca mahodikā ca;

Sampupphitā bhamaragaṇānuciṇṇā , ettha hi so nhāyati nāgarājā.

113.

Sīsam nahātuppala mālabhārī, sabbaseto puṇḍarīkattacaṅgī;

Āmodamāno gacchati sanniketam, purakkhatvā mahesim

sabbabhaddaṃ.

114.

Tattheva so uggahetvāna vākyam, ādāya tūṇiṅca dhanuṅca luddo;

Vituriyati sattaḡirī brahante, suvaṇṇapassaṃ nāma giriṃ uḷāraṃ.

115.

Āruyha selaṃ bhavanaṃ kinnarānaṃ, olokayī pabbatapādamūlaṃ;

Tatthaddasā meghasamānavannaṃ, nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ.

116.

Tatthaddasā kuṅjaraṃ chabbisānaṃ, sabbasetam duppasahaṃ parebhi;

Rakkhanti naṃ aṭṭhasahassanāgā, īsādantā vātajavappahārino.

117.

Tatthaddasā pokkharaniṃ adūre, rammaṃ sutitthaṅca mahodikaṅca;

Sampupphitaṃ bhamaragaṇānuciṇṇaṃ, yattha hi so nhāyati nāgarājā.

118.

Disvāna nāgassa gatiṃ ṭṭhitiṅca, vīṭhissa yā nhānatassa hoti;

Opātamāgacchi anariyarūpo, payojito cittavasānugāya.

119.

Khaṇitvāna kāsuṃ phalakehi chādayi, attānamodhāya dhanuṅca luddo;

Passāgataṃ puthusallena nāgaṃ, samappayī dukkaṭakammakārī.

120.

Viddho ca nāgo koṅcamaṇādi ghoram, sabbe ca nāgā ninnadam ghorarūpaṃ;

Tiṅgaṅca kaṭṭhaṅca raṇaṃ karontā, dhāvimsu te aṭṭhadisā samantato.

121. Vadhissametanti parāmasanto, kāsāvamaddakkhi dhajaṃ isīnaṃ;
Dukkheṇa phuṭṭhassudapādi saññā, arahaddhajo sabbhi avajjharūpo.
122. Anikkasāvo kāsāvaṃ, yo vatthaṃ paridahissati ;
Apeto damasaccena, na so kāsāvamarahati.
123. Yo ca vantakasāvassa, sīlesu susamāhito;
Upeto damasaccena, sa ve kāsāvamarahati.
124. Samappito puthusallena nāgo, aduṭṭhacitto luddakamajjhabhāsi;
Kimatthayaṃ kissa vā samma hetu, mamaṃ vadhī kassa vāyaṃ payogo.
125. Kāsissa rañño mahesī bhadante, sā pūjitā rājakule subhaddā;
Taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi, dantehi atthoti ca maṃ avoca.
126. Bahū hi me dantayugā uḷārā, ye me pitūnañca pitāmahānaṃ;
Jānāti sā kodhanā rājaputtī, vadhatthikā veramakāsi bālā.
127. Uṭṭhehi tvaṃ ludda kharaṃ gahetvā, dante ime chinda purā marāmi;
Vajjāsi taṃ kodhanaṃ rājaputtiṃ, “nāgo hato handa imassa dantā”.
128. Uṭṭhāya so luddo kharaṃ gahetvā, chetvāna dantāni gajuttamas-
sa;
Vaggū subhe appaṭime pathabyā, ādāya pakkāmi tato hi khippaṃ.

129. Bhayaṭṭitā nāgavadhena aṭṭā, ye te nāgā aṭṭha disā vidhāvum;
Adisvāna posaṃ gajapaccamittam, paccāgamum yena so
nāgarājā.
130. Te tattha kanditvā roditvāna nāgā, sīse sake paṃsukam okiritvā;
Agamamsu te sabbe sakam nicketam, purakkhatvā mahesiṃ sab-
babhaddam.
131. Ādāya dantāni gajuttamassa, vaggū subhe appaṭime pathabyā;
Suvaṇṇarājīhi samantamodare, so luddako kāsipuram upāgami;
Upanesi so rājakaññāya dante, nāgo hatō handa imassa dantā.
132. Disvāna dantāni gajuttamassa, bhattuppiyassa purimāya jātiyā;
Tattheva tassā hadayaṃ aphāli, teneva sā kālamakāsi bālā.
133. Sambodhipatto sa mahānubhāvo, sitaṃ akāsi parisāya majjhe;
Pucchiṃsu bhikkhū suvimuttacittā, nākāraṇe pātukaronti bud-
dhā.
134. Yamaddasātha dahariṃ kumāriṃ, kāsāyavattham anagāriyaṃ
carantiṃ;
Sā kho tadā rājakaññā ahoṣi, aham tadā nāgarājā ahoṣiṃ.
135. Ādāya dantāni gajuttamassa, vaggū subhe appaṭime pathabyā;
Yo luddako kāsipuram upāgami, so kho tadā devadatto ahoṣi.
136. Anāvasūram cirarattasaṃsitam, uccāvacaṃ caritamidaṃ
purāṇam;
Vītaddaro vītasoko visallo, sayam abhiññāya abhāsi buddho.

137. Ahaṃ vo tena kālena, ahoṣiṃ tattha bhikkhavo;
Nāgarājā tadā homi , evaṃ dhāretha jātakanti.

Chaddantajātakaṃ catuttham.

515. Sambhavajātakaṃ (5)

138. Rajjañca paṭipannāsma, ādhipaccaṃ sucīrata;
Mahattaṃ pattumicchāmi, vijetaṃ pathaviṃ imaṃ.
139. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati;
Kiccova dhammo carito, rañño hoti sucīrata.
140. Idha cevāninditā yena, pecca yena aninditā;
Yasaṃ devamanussesu, yena pappomu brāhmaṇa.
141. Yohaṃ atthañca dhammañca, kattumicchāmi brāhmaṇa;
Taṃ tvam atthañca dhammañca, brāhmaṇakkhāhi pucchito.
142. Nāññatra vidhurā rāja, etadakkhātumarahati;
Yaṃ tvam atthañca dhammañca, kattumicchasi khattiya.
143. Ehi kho pahito gaccha, vidhurassa upantikam;
Nikkhañcimaṃ suvaṇṇassa, haram gaccha sucīrata;
Abhihāram imaṃ dajjā, atthadhammānusiṭṭhiyā.
144. Svādhippāgā bhāradvājo, vidhurassa upantikam;
Tamaddasa mahābrahmā, asamānaṃ sake ghare.

145.
Raññoḥaṃ pahito dūto, korabyassa yasassino;
“Atthaṃ dhammañca pucchesi”, iccabravi yudhiṭṭhilo;
Taṃ tvam atthañca dhammañca, vidhurakkhāhi pucchito.
146.
Gaṅgaṃ me pidahissanti, na taṃ sakkomi brāhmaṇa;
Apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati.
147.
Na te sakkomi akkhātuṃ, atthaṃ dhammañca pucchito;
Bhadrakāro ca me putto, oraso mama atrajo;
Taṃ tvam atthañca dhammañca, gantvā pucchassu brāhmaṇa.
148.
Svādhippāgā bhāradvājo, bhadrakārassupantikam ;
Tamaddasa mahābrahmā, nisinnaṃ samhi vesmani.
149.
Raññoḥaṃ pahito dūto, korabyassa yasassino;
“Atthaṃ dhammañca pucchesi”, iccabravi yudhiṭṭhilo;
Taṃ tvam atthañca dhammañca, bhadrakāra pabrūhi me.
150.
Maṃsakājaṃ avahāya, godhaṃ anupatāmahaṃ;
Na te sakkomi akkhātuṃ, atthaṃ dhammañca pucchito.
151.
Sañcayo nāma me bhātā, kaniṭṭho me sucīrata;
Taṃ tvam atthañca dhammañca, gantvā pucchassu brāhmaṇa.
152.
Svādhippāgā bhāradvājo, sañcayassa upantikam;
Tamaddasa mahābrahmā, nisinnaṃ samhi vesmani .
153.
Raññoḥaṃ pahito dūto, korabyassa yasassino;

“Atthaṃ dhammañca pucchesi”, iccabravi yudhiṭṭhilo;
Taṃ tvaṃ atthañca dhammañca, sañcayakkhāhi pucchito.

154.

Sadā maṃ gilate maccu, sāyaṃ pāto sucīrata;
Na te sakkomi akkhātum, atthaṃ dhammañca pucchito.

155.

Sambhavo nāma me bhātā, kaniṭṭho me sucīrata;
Taṃ tvaṃ atthañca dhammañca, gantvā pucchassu brāhmaṇa.

156.

Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati;
Tayo janā pitāputtā, tesu paññāya no vidū.

157.

Na taṃ sakkotha akkhātum, atthaṃ dhammañca pucchitā;
Kathaṃ nu daharo jaññā, atthaṃ dhammañca pucchito.

158.

Mā naṃ daharoti uññāsi, apucchitvāna sambhavaṃ;
Pucchitvā sambhavaṃ jaññā, atthaṃ dhammañca brāhmaṇa.

159.

Yathāpi cando vimalo, gacchaṃ ākāsadhātuyā;
Sabbe tārāgaṇe loke, ābhāya atirocati.

160.

Evampi daharūpeto, paññāyogena sambhavo;
Mā naṃ daharoti uññāsi, apucchitvāna sambhavaṃ;
Pucchitvā sambhavaṃ jaññā, atthaṃ dhammañca brāhmaṇa.

161.

Yathāpi rammako māso, gimhānaṃ hoti brāhmaṇa;
Atevaññehi māsehi, dumapupphehi sobhati.

162.

Evampi daharūpeto, paññāyogena sambhavo;

Mā naṃ daharoti uññāsi, apucchitvāna sambhavaṃ;
Pucchitvā sambhavaṃ jaññā, atthaṃ dhammañca brāhmaṇa.

163.

Yathāpi himavā brahme, pabbato gandhamādano;
Nānārukkhehi sañchanno, mahābhūtagaṇālayo;
Osadhehi ca dibbehi, disā bhāti pavāti ca.

164.

Evampi daharūpeto, paññāyogena sambhavo;
Mā naṃ daharoti uññāsi, apucchitvāna sambhavaṃ;
Pucchitvā sambhavaṃ jaññā, atthaṃ dhammañca brāhmaṇa.

165.

Yathāpi pāvako brahme, accimālī yasassimā;
Jalamāno vane gacche , analo kaṇhavattanī.

166.

Ghatāsano dhūmaketu, uttamāhevanandaho;
Nisīthe pabbataggasmim, pahūtedho virocati.

167.

Evampi daharūpeto, paññāyogena sambhavo;
Mā naṃ daharoti uññāsi, apucchitvāna sambhavaṃ;
Pucchitvā sambhavaṃ jaññā, atthaṃ dhammañca brāhmaṇa.

168.

Javena bhadraṃ jānanti, balibaddaṇca vāhiye;
Dohena dhenuṃ jānanti, bhāsamānañca paṇḍitaṃ.

169.

Evampi daharūpeto, paññāyogena sambhavo;
Mā naṃ daharoti uññāsi, apucchitvāna sambhavaṃ;
Pucchitvā sambhavaṃ jaññā, atthaṃ dhammañca brāhmaṇa.

170.

Svādhippāgā bhāradvājo, sambhavassa upantikaṃ;

Tamaddasa mahābrahmā, kīlamānaṃ bahīpure.

171.

Raññoḥaṃ pahito dūto, korabyassa yasassino;
“Atthaṃ dhammañca pucchasi”, iccabravi yudhiṭṭhilo;
Taṃ tvam atthañca dhammañca, sambhavakkhāhi pucchito.

172.

Taggha te ahamakkhissam, yathāpi kusalo tathā;
Rājā ca kho taṃ jānāti, yadi kāhati vā na vā.

173.

“Ajja suve”ti saṃseyya, raññā puṭṭho sucīrata;
Mā katvā avasī rājā, atthe jāte yudhiṭṭhilo.

174.

Ajjhattaññeva saṃseyya, raññā puṭṭho sucīrata;
Kummaggam na niveseyya, yathā mūlho acetaso .

175.

Attānaṃ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare;
Atitthe nappatāreyya, anatthe na yuto siyā.

176.

Yo ca etāni ṭhānāni, kattum jānāti khattiyo;
Sadā so vaḍḍhate rājā, sukkapakkheva candimā.

177.

Ñātīnañca piyo hoti, mittesu ca virocati;
Kāyassa bheda sappañño, saggam so upapajjatīti.

Sambhavajātakaṃ pañcamam.

516. Mahākapijātakaṃ (6)

178.

Bārāṇasyam ahū rājā, kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano;
Mittāmaccaparibyūlho, agamāsi migājinam .

179. Tattha brāhmaṇamaddakkhi, setaṃ citraṃ kilāsinam;
Viddhastam koviḷāraṃva, kisaṃ dhamanisanthataṃ.
180. Paramakāruṇṇataṃ pattam, disvā kicchagataṃ naram;
Avaca byamhito rājā, “yakkhānaṃ katamo nusi.
181. “Hatthapādā ca te setā, tato setataram siro;
Gattaṃ kammāsavaṇṇam te, kilāsabahulō casi.
182. “Vaṭṭanāvaḷi saṅkāśā, piṭṭhi te ninnatunnatā;
Kāḷapabbāva te aṅgā, nāṇṇaṃ passāmi edisaṃ.
183. “Ugghaṭṭapādo tasito, kiso dhamanisanthato;
Chāto ātattarūposi , kutosi kattha gacchasi.
184. “Duddasī appakārosi, dubbaṇṇo bhīmadassano;
Janetti yāpi te mātā, na taṃ iccheyya passitum.
185. “Kiṃ kammamakaram pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghātayi;
Kibbisaṃ yaṃ karitvāna, idaṃ dukkhaṃ upāgami”.
186. Taggha te ahamakkhissaṃ, yathāpi kusalo tathā;
Saccavādiṇhi lokasmiṃ, pasamsantīdha paṇḍitā.
187. Eko caraṃ gogaveso, mūḷho accasariṃ vane;
Araṇṇe iriṇe vivane, nānākuṅjarasevite.
188. Vāḷamigānucarite, vippanaṭṭhosmi kānane;

Acarim tattha sattāhaṃ, khuppipāsa samappito.

189.

Tattha tindukamaddakkhiṃ, visamaṭṭhaṃ bubhukkhito;
Papātamaḥhilambantaṃ, sampannaphaladhāriṇaṃ.

190.

Vātassitāni bhakkhesiṃ, tāni rucchiṃsu me bhusaṃ;
Atitto rukkhamaṛūhiṃ , tattha hessāmi āsīto.

191.

Ekaṃ me bhakkhitaṃ āsi, dutiyaṃ abhipatthitaṃ;
Tato sā bhañjatha sākḥā, chinnā pharasunā viya.

192.

Sohaṃ sahāva sākḥāhi, uddhampādo avamaṃsiro;
Appatiṭṭhe anālambe, giriduggasmi pāpataṃ.

193.

Yasmā ca vāri gambhīraṃ, tasmā na samapajjisam ;
Tattha sesiṃ nirānando, anūnā dasa rattiyo.

194.

Athettha kapī māgañchi , gonaṅgulo darīcaro;
Sākḥāhi sākhaṃ vicaranto, khādamāno dumapphalaṃ.

195.

So maṃ disvā kisaṃ paṇḍuṃ, kāruññamakaraṃ mayi;
Ambho ko nāma so ettha, evaṃ dukkhena aṭṭito.

196.

Manusso amanusso vā, attānaṃ me pavedaya;
Tassañjaliṃ paṇāmetvā, idaṃ vacanamabraviṃ.

197.

Manussohaṃ byasampatto , sā me natthi ito gati;
Taṃ vo vadāmi bhaddaṃ vo, tvañca me saraṇaṃ bhava.

198. Garuṃ silaṃ gahetvāna, vicarī pabbate kapi;
Silāya yoggaṃ katvāna, nisabho etadabravi.
199. Ehi me piṭṭhimāruyha, gīvaṃ gaṇhāhi bāhubhi;
Ahaṃ taṃ uddharissāmi, giriduggata vegasā.
200. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, vānarindassa sirīmato;
Piṭṭhimāruyha dhīrassa, gīvaṃ bāhāhi aggahiṃ.
201. So maṃ tato samuṭṭhāsi, tejassī balavā kapi;
Vihaññamāno kicchena, giriduggata vegasā.
202. Uddharitvāna maṃ santo, nisabho etadabravi;
Iṅgha maṃ samma rakkhassu, passupissaṃ muhuttakaṃ.
203. Sīhā byagghā ca dīpī ca, acchakokataracchayo;
Te maṃ pamattaṃ hiṃseyyumaṃ, te tvaṃ disvā nivāraya .
204. Evaṃ me parittātūna , passupi so muhuttakaṃ;
Tadāhaṃ pāpikaṃ diṭṭhiṃ, paṭilacchiṃ ayoniso.
205. Bhakkho ayaṃ manussānaṃ, yathā caññe vane migā;
Yaṃ nūnimaṃ vadhitvāna, chāto khādeyya vānaraṃ.
206. Asito ca gamissāmi, maṃsamādāya sambalaṃ;
Kantāraṃ nittharissāmi, pātheyyaṃ me bhavissati.
207. Tato silaṃ gahetvāna, matthakaṃ sannitālayiṃ;

Mama gatta kilantassa, pahāro dubbalo ahu.

208.

So ca vegenuḍappatto, kapi ruhira makkhito;
Assupuṇṇehi nettehi, rodanto maṃ udikkhati.

209.

Māyyomaṃ kari bhaddante, tvañca nāmedisaṃ kari;
Tvañca kho nāma dīghāvu , aññe vāretumarahasi.

210.

Aho vata re purisa, tāva dukkarakāraka;
Edisā visamā duggā, papātā uddhato mayā.

211.

Ānīto paralokāva, dubbheyyaṃ maṃ amaññatha;
Taṃ tena pāpadhammena, pāpaṃ pāpena cintitaṃ.

212.

Mā heva tvaṃ adhammaṭṭha, vedanaṃ kaṭukaṃ phusi;
Mā heva pāpakammaṃ taṃ, phalaṃ veḷuṃva taṃ vadhi.

213.

Tayime natthi vissāso, pāpadhamma asaññata ;
Ehi me piṭṭhito gaccha, dissamānova santike.

214.

Muttosi hatthā vālānaṃ, pattosi mānusiṃ padaṃ;
Esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha yathāsukhaṃ.

215.

Idaṃ vatvā giricarō, rahade pakkhalya matthakaṃ;
Assūni sampamajjitvā, tato pabbatamāruhi.

216.

Sohaṃ tenābhisattosmi, pariḷāhena aṭṭito;
Ḍayhamānena gattena, vāriṃ pātuṃ upāgamiṃ.

217. Agginā viya santatto, rahado ruhramakkhito;
Pubbalohitasāṅkāso, sabbo me samapajjatha.
218. Yāvanto udabindūni, kāyasmimṃ nipatiṃsu me;
Tāvanto gaṇḍa jāyetha, addhabeluvasādisā.
219. Pabhinnā pagghariṃsu me, kuṇapā pubbalohitā;
Yena yeneva gacchāmi, gāmesu nigamesu ca.
220. Daṇḍahatthā nivārenti, itthiyo purisā ca maṃ;
Okkitā pūtigandhena, māssu orena āgamā .
221. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ, satta vassāni dāni me;
Anubhomi sakaṃ kammaṃ, pubbe dukkaṭamattano.
222. Taṃ vo vadāmi bhaddante , yāvantettha samāgatā;
Māssu mittāna dubbhittho, mittadubbho hi pāpako.
223. Kuṭṭhī kilāsī bhavati, yo mittānidha dubbhati ;
Kāyassa bhedaṃ mittaddu , nirayaṃ sopapajjatīti .

Mahākapijātakaṃ chaṭṭhaṃ.

517. Dakarakkhasajātakaṃ (7)

224. Sace vo vuyhamānānaṃ, sattannaṃ udakaṇṇave;
Manussabalimesāno, nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso;
Anupubbaṃ kathaṃ datvā, muñcesi dakarakkhasā .

225. Mātaraṃ paṭhamaṃ dajjaṃ, bhariyaṃ datvāna bhātaraṃ;
Tato sahāyaṃ datvāna, pañcamaṃ dajjaṃ brāhmaṇaṃ;
Chaṭṭhāhaṃ dajjamattānaṃ, neva dajjaṃ mahosadhaṃ.
226. Posetā te janettī ca, dīgharattānukampikā;
Chabbhī tayi padussati , paṇḍitā atthadassinī;
Aññaṃ upaniṣaṃ katvā, vadhā taṃ parimocayi.
227. Taṃ tādisiṃ pāṇadadiṃ, orasaṃ gabbhadhārinim ;
Mātaraṃ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino .
228. Daharā viyalaṅkāraṃ, dhāreti apiḷandhanaṃ;
Dovārike anīkaṭṭhe, ativelaṃ pajagghati .
229. Athopi paṭirājūnaṃ, sayamaṃ dūtāni sāsati;
Mātaraṃ tena dosena, dajjāhaṃ dakarakkhino.
230. Itthigumbassa pavarā, accantaṃ piyabhāṇinī ;
Anuggatā sīlavatī, chāyāva anapāyinī.
231. Akkodhanā puññavatī , paṇḍitā atthadassinī;
Ubbarim kena dosena, dajjāsi dakarakkhino.
232. Khiḍḍāratisamāpannaṃ, anattavasamāgataṃ;
Sā maṃ sakāna puttānaṃ, ayācaṃ yācate dhanam.
233. Sohaṃ dadāmi sāratto , bahuṃ uccāvacaṃ dhanam;
Suduccajaṃ cajitvāna, pacchā socāmi dummano;

Ubbariṃ tena dosena, dajjāhaṃ dakarakkhino.

234.

Yenocitā janapadā , ānītā ca paṭiggahaṃ;
Ābhatam pararajjebhi, abhiṭṭhāya bahum dhanam.

235.

Dhanuggahānam pavaram, sūram tikhiṇamantinam;
Bhātaram kena dosena, dajjāsi dakarakkhino.

236.

Yenocitā janapadā, ānītā ca paṭiggahaṃ;
Ābhatam pararajjebhi, abhiṭṭhāya bahum dhanam.

237.

Dhanuggahānam pavaro, sūro tikhiṇamanti ca ;
Mayāyam sukhito rājā, atimaññati dārako.

238.

Upaṭṭhānampi me ayye, na so eti yathā pure;
Bhātaram tena dosena, dajjāhaṃ dakarakkhino.

239.

Ekarattena ubhayo, tvañceva dhanusekha ca ;
Ubho jātettha pañcālā, sahāyā susamāvayā.

240.

Cariyā tam anubandhittho , ekadukkhasukho tava;
Ussukko te divārattim, sabbakiccesu byāvaṭo;
Sahāyam kena dosena, dajjāsi dakarakkhino.

241.

Cariyā maṃ ayam ayye, pajagghittho mayā saha;
Ajjāpi tena vaṇṇena, ativelam pajagghati.

242.

Ubbariyāpiham ayye, mantayāmi rahogato;
Anāmanto pavisati, pubbe appaṭivedito.

243.
Laddhadvāro katokāso, ahirikaṃ anādaraṃ;
Sahāyaṃ tena dosena, dajjāhaṃ dakarakkhino.
244.
Kusalo sabbanimittānaṃ, rutaññū āgatāgamo;
Uppāte supine yutto, niyyāne ca pavesane.
245.
Paṭṭho bhūmantalikkhasmiṃ, nakkhattapadakovido;
Brāhmaṇaṃ kena dosena, dajjāsi dakarakkhino.
246.
Parisāyampi me ayye, ummīlitvā udikkhati;
Tasmā accabhamuṃ luddaṃ, dajjāhaṃ dakarakkhino.
247.
Sasamuddapariyāyaṃ, mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ;
Vasundharaṃ āvasasi, amaccaparivārito.
248.
Cāturanto mahāraṭṭho, vijitāvī mahabbalo;
Pathabyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato.
249.
Soḷasitthisahassāni, āmuttamaṇikuṇḍalā;
Nānājanapadā nārī, devakaññūpamā subhā.
250.
Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ, sabbakāmasamiddhinaṃ;
Sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ, jīvitaṃ āhu khattiya.
251.
Atha tvaṃ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā;
Paṇḍitaṃ anurakkhanto, pāṇaṃ cajasi duccajaṃ.
252.
Yatopi āgato ayye, mama hatthaṃ mahosadho;

Nābhijānāmi dhīrassa, anumattampi dukkaṭaṃ.

253.

Sace ca kismici kāle, maraṇaṃ me pure siyā;
So me putte paputte ca, sukhāpeyya mahosadho.

254.

Anāgataṃ paccuppannaṃ, sabbamatthampi passati ;
Anāparādhakammantaṃ, na dajjaṃ dakarakkhino.

255.

Idaṃ suṇātha pañcālā, cūḷaneyyassa bhāsitaṃ;
Paṇḍitaṃ anurakkhanto, pāṇaṃ cajati duccajaṃ.

256.

Mātu bhariyāya bhātucca, sakhino brāhmaṇassa ca;
Attano cāpi pañcālo, channaṃ cajati jīvitaṃ.

257.

Evaṃ mahatthikā paññā, nipuṇā sādhu cintinī;
Diṭṭhadhammahitattāya, samparāyasukhāya cāti.

Dakarakkhasajātaṃ sattamaṃ.

518. Paṇḍaranāgarājajātaṃ (8)

258.

Vikiṇṇavācaṃ aniguyha mantā, asaññataṃ aparicakkhitāraṃ ;
Bhayaṃ tamanveti sayāṃ abodhaṃ, nāgaṃ yathā paṇḍaraṃ
supaṇṇo .

259.

Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyaṃ, mohā naro saṃsati
hāsamāno ;
Taṃ bhinnamantaṃ bhayamanveti khippaṃ, nāgaṃ yathā
paṇḍaraṃ supaṇṇo.

260.

Nānumitto garuṃ atthaṃ, guyhaṃ veditumarahati;

Sumitto ca asambuddhaṃ, sambuddhaṃ vā anatta vā.

261.

Vissāsamāpajjimahaṃ acelaṃ , samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto;

Tassāhamakkiṃ vivariṃ guyhamatthaṃ, atītamatto kapaṇaṃ rudāmi.

262.

Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ, vācañhi maṃ nāsakkiṃ saṃyametuṃ;

Tappakkhato hi bhayaṃāgataṃ mamaṃ, atītamatto kapaṇaṃ rudāmi.

263.

Yo ve naro suhadaṃ maññaṃāno, guyhamatthaṃ saṃsati dukkulīne;

Dosā bhayā athavā rāgarattā , pallatthito bālo asaṃsayaṃ so.

264.

Tirokkhavāco asataṃ pavittṭho, yo saṅgatīsu mudīreti vākyam;

Āsīviso dummukhotyāhu taṃ naraṃ, ārā ārā saṃyame tādisamhā.

265.

Annaṃ pānaṃ kāsika candanañca, manāpitthiyo mālamucchādanañca;

Ohāya gacchāmasē sabbakāme, supaṇṇa paṇūpagatāva tyamhā.

266.

Ko nīdha tiṇṇaṃ garaṃ upeti, asmiṃdha loke paṇabhū nāgarāja;

Samaṇo supaṇṇo atha vā tvameva, kiṃ kāraṇā paṇḍarakaggahitto.

267.

Samaṇoti me sammatatto ahosi, piyo ca me manasā bhāvitatto;

Tassāhamakkiṃ vivariṃ guyhamatthaṃ, atītamatto kapaṇaṃ rudāmi.

- 268.**
Na catthi satto amaro pathabyā, paññāvidhā natthi na ninditabbā;
Saccena dhammena dhitiyā damena, alabbhamabyāharatī naro idha.
- 269.**
Mātāpitā paramā bandhavānaṃ, nāssa tatiyo anukampakatthi;
Tesampi guyhaṃ paramaṃ na saṃse, mantassa bhedaṃ pari-
saṅkamāno.
- 270.**
Mātāpitā bhaginī bhātaro ca, sahāyā vā yassa honti sapakkhā;
Tesampi guyhaṃ paramaṃ na saṃse, mantassa bhedaṃ pari-
saṅkamāno.
- 271.**
Bhariyā ce purisaṃ vajjā, komārī piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, nātisaṅghapurakkhatā, tassāpi guyhaṃ para-
maṃ na saṃse;
Mantassa bhedaṃ parisāṅkamāno.
- 272.**
Na guyhamatthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ;
Na hi pātukato sādhu, guyho attho pajānatā.
- 273.**
Thiyā guyhaṃ na saṃseyya, amittassa ca paṇḍito;
Yo cāmisenā saṃhīro, hadayattheno ca yo naro.
- 274.**
Guyhamatthaṃ asambuddhaṃ, sambodhayati yo naro;
Mantabhedabhayā tassa, dāsabhūto titikkhati.
- 275.**
Yāvanto purisassatthaṃ, guyhaṃ jānanti mantinaṃ;
Tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje.
- 276.**
Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ, rattiṃ giraṃ nātivelam
pamuñce;

Upassutikā hi suṇanti mantam, tasmā manto khippamupeti
bhedaṃ.

277.

Yathāpi assa nagaram mahantam, advarakam āyasam bhadd-
asālam;

Samantakhātāparikhāupetaṃ, evampi me te idha guyhamantā.

278.

Ye guyhamantā avikiṇṇavācā, dalhā sadatthesu narā dujivha ;

Ārā amittā byavajanti tehi, āsīvisā vā riva sattusaṅghā .

279.

Hitvā gharam pabbajito acelo, naggo muṇḍo carati ghāsahetu;

Tamhi nu kho vivariṃ guyhamattham, atthā ca dhammā ca
apaggatamhā .

280.

Kathamkaro hoti supaṇṇarāja, kiṃsīlo kena vatena vattam;

Samaṇo caram hitvā mamāyitāni, kathamkaro saggamupeti
thānam.

281.

Hiriyā titikkhāya damenupeto , akkodhano pesuṇiyam pahāya;

Samaṇo caram hitvā mamāyitāni, evamkaro saggamupeti
thānam.

282.

Mātāva puttam taruṇam tanujjam , samphassatā sabbagattam
phareti;

Evampi me tvam pāturahu dijinda, mātāva puttam anukampamā-
no.

283.

Handajja tvam muñca vadhā dujivha, tayo hi puttā na hi añño
atthi;

Antevāsī dinnako atrajo ca, rajjassu puttaññataro me ahosi.

284.

Iceva vākyam visajjī supaṇṇo, bhummyam patitthāya dijo du-

jivhaṃ;

Muttajja tvaṃ sabbabhayātivatto, thalūdake hohi mayābhigutto.

285.

Ātaṅkinaṃ yathā kusalo bhisakko, pipāsītānaṃ rahadova sīto;

Vesmaṃ yathā himasītaṭṭitānaṃ , evampi te saraṇamahaṃ
bhavāmi.

286.

Sandhiṃ katvā amittena, aṇḍajena jalābuja;

Vivariya dāṭhaṃ sesi, kuto taṃ bhayamāgataṃ.

287.

Saṅketheva amittasmiṃ, mittasmimpi na vissase;

Abhayā bhayamuppannaṃ, api mūlāni kantati.

288.

Kathaṃ nu vissase tyamhi, yenāsi kalaho kato;

Niccayattena ṭhātabbaṃ, so disabbhi na rajjati.

289.

Vissāsaye na ca taṃ vissayeyya, asaṅkito saṅkito ca bhaveyya;

Tathā tathā viññū parakkameyya, yathā yathā bhāvaṃ paro na
jaññā.

290.

Te devavaṇṇā sukhumālarūpā, ubho samā sujayā
puññakhandhā ;

Upāgamuṃ karampiyaṃ acelaṃ, missībhūtā assavāhāva nāgā.

291.

Tato have paṇḍarako acelaṃ, sayamevupāgamma idaṃ avoca;

Muttajjahaṃ sabbabhayātivatto, na hi nūna tuyhaṃ manaso
piyamhā.

292.

Piyo hi me āsi supaṇṇarājā, asaṃsayam paṇḍarakena saccam;

So rāgarattova akāsimetaṃ, pāpakammaṃ sampajāno na mohā.

293. Na me piyaṃ appiyaṃ vāpi hoti, sampassato lokamimaṃ parañca;
Susaññatānañhi viyañjanena, asaññato lokamimaṃ carāsi.
294. Ariyāvakaśosi anariyovāsi , asaññato saññatasannikāso;
Kaṇhābhijātikosi anariyarūpo, pāpaṃ bahuṃ duccharitaṃ acāri.
295. Aduṭṭhassa tuvaṃ dubbhi, dubbhī ca pisuṇo casi;
Etena saccavajjena, muddhā te phalatu sattadhā.
296. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ, mittadubbhā pāpiyo natthi añño;
Āsittasatto nihato pathabyā, indassa vākyena hi saṃvaro hatoti.

Paṇḍaranāgarājātakam aṭṭhamam.

519. Sambulājātakam (9)

297. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ, ekā tuvaṃ tiṭṭhasi saṃhitūru ;
Puṭṭhāsi me pāṇipameyyamajjhe, akkhāhi me nāmañca bandhave ca.
298. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ, sīhabyagghanisevitaṃ;
Kā vā tvamasi kalyāṇi, kassa vā tvaṃ sumajjhime;
Abhivādemī taṃ bhadde, dānavāhaṃ namatthu te.
299. Yo putto kāsirājassa, sotthisenoti taṃ vidū;
Tassāhaṃ sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava;
Abhivādemī taṃ bhante , sambulāhaṃ namatthu te.

- 300.**
Vedehaputto bhaddante, vane vasati āturo;
Tamahaṃ rogasammattaṃ, ekā ekaṃ upaṭṭhahaṃ .
- 301.**
Ahañca vanamuñchāya, madhumamsaṃ migābilaṃ ;
Yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūnajja nādhati .
- 302.**
Kiṃ vane rājaputtana, āturena karissasi;
Sambule pariciñṇena, ahaṃ bhattā bhavāmi te.
- 303.**
Sokaṭṭāya durattāya, kiṃ rūpaṃ vijjate mama;
Aññaṃ pariyesa bhaddante, abhirūpataraṃ mayā.
- 304.**
Ehimaṃ girimāruya, bhariyā me catussatā;
Tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi, sabbakāmasamiddhinī.
- 305.**
Nūna tārakavañṇābhe , yaṃ kiñci manasicchasi;
Sabbam taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramassvajja mayā saha.
- 306.**
No ce tuvaṃ maheseyyaṃ, sambule kārayissasi;
Alaṃ tvaṃ pātarāsāya, paṇhe bhakkhā bhavissasi.
- 307.**
Tañca sattajaṭo luddo, kaḷāro purisādako;
Vane nāthaṃ apassantiṃ, sambulaṃ aggahī bhujje.
- 308.**
Adhipannā pisācena, luddenāmisacakkhunā;
Sā ca sattuvassampattā, patimevānusocati.
- 309.**
Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso;

Yañca me ayyaputtassa, mano hessati aññathā.

310.

Na santi devā pavasanti nūna, na hi nūna santi idha lokapālā;
Sahasā karontānamasaññatānaṃ, na hi nūna santi paṭisedhitāro.

311.

Itthīnamesā pavarā yasassinī, santā samā aggirivuggatejā;
Tañce tvaṃ rakkhasādesi kaññaṃ, muddhā ca hi sattadhā te
phaleyya;
Mā tvaṃ dahī muñca patibbatāya .

312.

Sā ca assamamāgacchi, pamuttā purisādakā;
Nīlaṃ paḷinaṃ sakuṇīva , gatasīgamva ālayaṃ.

313.

Sā tattha paridevesi, rājaputtī yasassinī;
Sambulā utumattakkhā, vane nāthaṃ apassantī .

314.

Samāṇe brāhmaṇe vande, sampannacaraṇe ise;
Rājaputtaṃ apassantī, tumhaṃmhi saraṇaṃ gatā.

315.

Vande sīhe ca byagghe ca, ye ca aññe vane migā;
Rājaputtaṃ apassantī, tumhaṃmhi saraṇaṃ gatā.

316.

Tiṇā latāni osadhyo, pabbatāni vanāni ca;
Rājaputtaṃ apassantī, tumhaṃmhi saraṇaṃ gatā.

317.

Vande indīvarīsāmaṃ, rattim nakkhattamālinim;
Rājaputtaṃ apassantī, tumhaṃmhi saraṇaṃ gatā.

318.

Vande bhāgīrathim gaṅgaṃ, savantīnaṃ paṭiggahaṃ;

Rājaputtam apassantī, tumhammhi saraṇam gatā.

319.

Vande aham pabbatarājasetṭham, himavantam siluccayam;

Rājaputtam apassantī, tumhammhi saraṇam gatā.

320.

Atisāyam vatāgacchi, rājaputti yasassini;

Kena nujja samāgacchi, ko te piyataro mayā.

321.

Idam khoḥam tadāvocaṃ, gahitā tena sattunā;

Na me idam tathā dukkham, yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso;

Yañca me ayyaputtassa, mano hessati aññathā.

322.

Corīnam bahubuddhīnam, yāsu saccam sudullabham;

Thīnam bhāvo durājāno, macchassevodaye gataṃ.

323.

Tathā maṃ saccam pāletu, pālayissati ce mamaṃ;

Yathāham nābhijānāmi, aññam piyataram tayā;

Etena saccavajjena, byādhi te vūpasammatu.

324.

Ye kuñjarā sattasatā ulārā, rakkhanti rattindivamuyyutāvudhā;

Dhanuggahānañca satāni soḷasa, kathamvidhe passasi bhadde
sattavo.

325.

Alaṅkatāyo padumuttarattacā, virāgitā passati haṃsagagarā;

Tāsam suṇitvā mitagītavāditaṃ, na dāni me tāta tathā yathā
pure.

326.

Suvaṇṇasaṃkaccadharā suviggahā, alaṅkatā mānusiyačcharū-
pamā;

Senopiyā tāta aninditaṅgiyo, khattiyakaññā paṭilobhayanti naṃ.

327. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure, paṭiṃ tamuñchāya punā vane bhare;
Sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye, itopi me tāta tato varam siyā.
328. Yamannapāne vipulasmi ohite, nārī vimaṭṭhābharaṇā alaṅkatā;
Sabbāṅgupetā paṭino ca appiyā, abajjha tassā maraṇaṃ tato varam.
329. Api ce daliddā kapaṇā anāḷhiyā, kaṭadutiyaṃ paṭino ca sā piyā;
Sabbāṅgupetāyapi appiyāya, ayameva seyyā kapaṇāpi yā piyā .
330. Sudullabhitthī purisassa yā hitā, bhattitthiyā dullabho yo hito ca;
Hitā ca te sīlavatī ca bhariyā, janinda dhammaṃ cara sambulāya.
331. Sace tuvaṃ vipule laddhabhoge, issāvatiṇṇā maraṇaṃ upesi;
Ahaṅca te bhadde imā rājakañṇā , sabbe te vacanakarā bhavāmāti.

Sambulājātakam navamaṃ.

520. Gandhatindukajātakaṃ (10)

332. Appamādo amataṃ padaṃ , pamādo maccuno padaṃ;
Appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā.
333. Madā pamādo jāyetha, pamādā jāyate khayō;
Khayā padosā jāyanti, mā pamādo bharatūsabha .
334. Bahū hi khattiyā jīnā, atthaṃ raṭṭhaṃ pamādinō;
Athopi gāmino gāmā, anagārā agārino.

335. Khattiyassa pamattassa, raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaḍḍhana;
Sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ.
336. Nesa dhammo mahārāja, ativelaṃ pamajjasi;
Iddhaṃ phītaṃ janapadaṃ, corā viddhaṃsayanti naṃ.
337. Na te puttā bhavissanti, na hiraññaṃ na dhāniyaṃ ;
Raṭṭhe viluppamānamhi, sabbabhogehi jiyyasi.
338. Sabbabhogā parijiṇṇaṃ, rājānaṃ vāpi khattiyaṃ ;
Ñātimittā suhajjā ca, na taṃ maññanti māniyaṃ .
339. Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Tamevamupajīvantā, na taṃ maññanti māniyaṃ.
340. Asaṃvihitakammantaṃ, bālaṃ dummantimantinaṃ;
Sirī jahati dummedhaṃ, jiṇṇaṃva urago tacamaṃ.
341. Susaṃvihitakammantaṃ, kāluṭṭhāyiṃ atanditaṃ;
Sabbe bhogābhivaḍḍhanti, gāvo sausabhāmiva.
342. Upassutiṃ mahārāja, raṭṭhe janapade cara;
Tattha disvā ca sutvā ca, tato taṃ paṭipajjasi.
343. Evaṃ vedetu pañcālo, saṅgāme saramappito ;
Yathāhamajja vedemi, kaṇṭakena samappito.
344. Jiṇṇo dubbalacakkhūsi, na rūpaṃ sādhu passasi;

Kim tattha brahmadattassa, yaṃ taṃ maggeyya kaṇṭako .

345.

Bahvettha brahmadattassa, sohaṃ maggasmi brāhmaṇa;
Arakkhitā jānapadā, adhammabalinā hatā.

346.

Rattiñhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā;
Raṭṭhasmiṃ kūṭarājassa, bahu adhammiko jano.

347.

Etādise bhaye jāte , bhayaṭṭā tāta māṇavā;
Nillanakāni kubbanti, vane āhatva kaṇṭakam.

348.

Kadāssu nāmayaṃ rājā, brahmadatto marissati;
Yassa raṭṭhamhi jiyanti, appatikā kumārikā.

349.

Dubbhāsitañhi te jammi, anattapadakovide;
Kuhiṃ rājā kumārīnaṃ, bhattāraṃ pariyesati.

350.

Na me dubbhāsitaṃ brahme, kovidattapadā ahaṃ;
Arakkhitā jānapadā, adhammabalinā hatā.

351.

Rattiñhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā;
Raṭṭhasmiṃ kūṭarājassa, bahu adhammiko jano;
Dujjīve dubbhare dāre, kuto bhattā kumāriyo.

352.

Evaṃ sayatu pañcālo, saṅgāme sattiyaṃ hato;
Yathāyaṃ kapaṇo seti, hato phālena sāliyo.

353.

Adhammena tuvaṃ jamma, brahmadattassa kujjhasi;
Yo tvaṃ sapasi rājānaṃ, aparajjhivāna attano .

354. Dhammena brahmadattassa, ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa;
Arakkhitā jānapadā, adhammabalinā hatā.
355. Rattiñhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā;
Raṭṭhasmiṃ kūṭarājassa, bahu adhammiko jano.
356. Sā nūna puna re pakkā, vikāle bhattamāhari;
Bhattahāriṃ apekkhanto, hato phālena sāliyo.
357. Evaṃ haññatu pañcālo, saṅgāme asinā hato ;
Yathāhamajja pahato, khīraṅca me pavaṭṭitaṃ.
358. Yaṃ pasu khīraṃ chaḍḍeti, pasupālaṃ vihiṃsati ;
Kiṃ tattha brahmadattassa, yaṃ no garahate bhavaṃ.
359. Gārayho brahme pañcālo, brahmadattassa rājino;
Arakkhitā jānapadā, adhammabalinā hatā.
360. Rattiñhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā;
Raṭṭhasmiṃ kūṭarājassa, bahu adhammiko jano.
361. Caṇḍā aṭanakā gāvī, yaṃ pure na duhāmase;
Taṃ dāni ajja dohāma, khīrakāmehupaddutā.
362. Evaṃ kandatu pañcālo, viputto vippasukkhatu;
Yathāyaṃ kapaṇā gāvī, viputtā paridhāvati.
363. Yaṃ pasu pasupālassa, sambhameyya raveyya vā;

Ko nīdha aparādhatthi, brahmadattassa rājino.

364.

Aparādho mahābrahme, brahmadattassa rājino;
Arakkhitā jānapadā, adhammabalinā hatā.

365.

Rattiñhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā;
Raṭṭhasmiṃ kūṭarājassa, bahu adhammiko jano;
Kathaṃ no asikosatthā, khīrapā haññate pajā.

366.

Evaṃ khajjatu pañcālo, hato yuddhe saputtako;
Yathāhamajja khajjāmi, gāmikehi araññajo.

367.

Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ, rājāno maṇḍūka manussa-
loke;
Nettāvatā rājā adhammacārī, yaṃ tādisaṃ jīvamadeyyu dhankā.

368.

Adhammarūpo vata brahmacārī, anuppiyaṃ bhāsasi khattiyassa;
Viluppamānāya puthuppajāya, pūjesi rājaṃ paramappamaḍaṃ .

369.

Sace imaṃ brahme surajjakam siyā, phītaṃ raṭṭhaṃ muditaṃ
vippasannaṃ;
Bhutvā baliṃ aggapiṇḍaṅca kākā, na mādisaṃ jīvamadeyyu
dhankāti.

Gandhatindukajātakaṃ dasamaṃ.

Tassuddānaṃ –

Kimchanda kumbha jayaddisa chaddanta, atha paṇḍitasambhava
sirakapi;

Dakarakkhasa paṇḍaranāgavaro, atha sambula tindukadevasuto-
ti.

Tiṃsanipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Jātakapāḷiyā paṭhamo bhāgo niṭṭhito.

Khuddakanikāye

Jātakapāḷi

(Dutiyo bhāgo)

17. Cattālīsanipāto

521. Tesakuṇajātakam (1)

1. “Vessantaram taṃ pucchāmi, sakuṇa bhaddamatthu te;
Rajjam kāretukāmena, kiṃ su kiccaṃ kataṃ varam”.
2. “Cirassaṃ vata maṃ tāto, kaṃso bārāṇasiggaho;
Pamatto appamattaṃ maṃ, pitā puttaṃ acodayi.
3. “Paṭhameneva vitathaṃ, kodhaṃ hāsaṃ nivāraye;
Tato kiccāni kāreyya, taṃ vataṃ āhu khattiya.
4. “Yaṃ tvaṃ tāta tapokammaṃ , pubbe katamasamsayam;
Ratto duṭṭho ca yaṃ kayirā, na taṃ kayirā tato puna .
5. “Khattiyassa pamattassa, raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaḍḍhana;
Sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate agham.
6. “Sirī tāta alakkhī ca , pucchitā etadabravum;
Uṭṭhāna vīriye pose, ramāhaṃ anusūyake.

7. “Usūyake duhadaye, purise kammadussake;
Kālakaṇṇī mahārāja, ramati cakkabhañjanī.
8. “So tvaṃ sabbesu suhadayo , sabbesaṃ rakkhito bhava;
Alakkhiṃ nuda mahārāja, lakkhyā bhava nivesanaṃ.
9. “Sa lakkhīdhitisampanno, puriso hi mahaggato;
Amittānaṃ kāsipati, mūlaṃ aggañca chindati.
10. “Sakkopi hi bhūtapati, uṭṭhāne nappamajjati;
Sa kalyāṇe dhitiṃ katvā, uṭṭhāne kurute mano.
11. “Gandhabbā pitaro devā, sājīvā honti tādino;
Uṭṭhāhato appamajjato , anuṭṭhanti devatā.
12. “So appamatto akkuddho , tāta kiccāni kāraya;
Vāyamaṃsu ca kicesu, nālaso vindate sukhaṃ.
13. “Tattheva te vattapadā, esāva anusāsani;
Alaṃ mitte sukhāpetuṃ, amittānaṃ dukhāya ca”.
14. “Sakkhisi tvaṃ kuṇḍalini, maññasi khattabandhuni ;
Rajjaṃ kāretukāmena, kiṃ su kiccaṃ kataṃ varaṃ”.
15. “Dveva tāta padakāni, yattha sabbam patitṭhitam;
Aladdhassa ca yo lābho, laddhassa cānurakkhaṇā.
16. “Amacce tāta jānāhi, dhīre atthassa kovide;

Anakkhā kitave tāta, asoṇḍe avināsake.

17.

“Yo ca taṃ tāta rakkheyya, dhanam yañceva te siyā;
Sūtova ratham saṅgaṇhe, so te kiccāni kāraye.

18.

“Susaṅgahitantajano, sayam vittam avekkhiya;
Nidhiṅca iṇadānaṅca, na kare parapattiyā.

19.

“Sayam āyam vayam jaññā, sayam jaññā katākatam;
Niggaṇhe niggahāraham, paggaṇhe paggaṇhāraham.

20.

“Sayam jānapadam attham, anusāsa rathesabha;
Mā te adhammikā yuttā, dhanam raṭṭhaṅca nāsayum.

21.

“Mā ca vegena kiccāni, karosi kārayesi vā;
Vegasā hi katam kammam, mando pacchānutappati.

22.

“Mā te adhisare muṅca, subāḷhamadhikodhitam ;
Kodhasā hi bahū phītā, kulā akulataṃ gatā.

23.

“Mā tāta issaromhīti, anattāya patārayi;
Itthīnam purisānaṅca, mā te āsi dukhudrayo.

24.

“Apetalomahamsassa, rañño kāmānusārino;
Sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate agham.

25.

“Tattheva te vattapadā, esāva anusāsānī;
Dakkhassudāni puññakaro, asoṇḍo avināsako;
Sīlavāssu mahārāja, dussīlo vinipātiko” .

26. “Apucchimha kosiyagottaṃ , kuṇḍalinim tatheva ca;
Tvaṃ dāni vadehi jambuka , balānaṃ balamuttamaṃ”.
27. “Balaṃ pañcavidhaṃ loke, purisasmim mahaggate;
Tattha bāhubalaṃ nāma, carimaṃ vuccate balaṃ.
28. “Bhogabalañca dīghāvu, dutiyaṃ vuccate balaṃ;
Amaccabalañca dīghāvu, tatiyaṃ vuccate balaṃ.
29. “Abhijaccabalaṃ ceva, taṃ catutthaṃ asaṃsayam;
Yāni cetāni sabbāni, adhigaṇhāti paṇḍito.
30. “Taṃ balānaṃ balaṃ seṭṭhaṃ, aggaṃ paññābaṃ balaṃ ;
Paññābalenupatthaddho, atthaṃ vindati paṇḍito.
31. “Api ce labhati mando, phītaṃ dharaṇimuttamaṃ;
Akāmassa pasayhaṃ vā, añño taṃ paṭipajjati.
32. “Abhijātopi ce hoti, rajjaṃ laddhāna khattiyo;
Duppañño hi kāsipati, sabbenapi na jīvati.
33. “Paññāva sutam vinicchinī , paññā kitti silokavaḍḍhanī ;
Paññāsahito naro idha, api dukkhe sukhāni vindati.
34. “Paññañca kho asussūsaṃ, na koci adhigacchati;
Bahussutaṃ anāgamma, dhammaṭṭhaṃ avinibbhujam.
35. “Yo ca dhammavibhaṅgaññū , kāluṭṭhāyī matandito;

Anuṭṭhahati kālena, kammaphalaṃ tassa ijjhati .

36.

“Anāyatana sīlassa, anāyatana sevino;
Na nibbindiyakārissa, sammadattho vipaccati.

37.

“Ajjhattañca payuttassa, tathāyatanasevino;
Anibbindiyakārissa, sammadattho vipaccati.

38.

“Yogappayogasaṅkhātāṃ, sambhatassānurakkhaṇāṃ;
Tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi;
Akammunā hi dummedho, naḷāgāraṃva sīdati”.

39.

“Dhammaṃ cara mahārāja, mātāpitūsu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.

40.

“Dhammaṃ cara mahārāja, puttadāresu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.

41.

“Dhammaṃ cara mahārāja, mittāmaccesu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.

42.

“Dhammaṃ cara mahārāja, vāhanesu balesu ca;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.

43.

“Dhammaṃ cara mahārāja, gāmesu nigamesu ca...pe....

44.

“Dhammaṃ cara mahārāja, raṭṭhesu janapadesu ca...pe....

45.

“Dhammaṃ cara mahārāja, samaṇa brāhmaṇesu ca...pe....

46. “Dhammaṃ cara mahārāja, migapakkhīsu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.
47. “Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṅṅo sukhāvaho ;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.
48. “Dhammaṃ cara mahārāja, saindā devā sabrahmakā;
Suciṅṅena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pāmado .
49. “Tattheva te vattapadā, esāva anusāsanī;
Sappaññasevī kalyāṇī, samattaṃ sāma taṃ vidū”ti.

Tesakuṇajātakaṃ paṭhamam.

522. Sarabhaṅgajātakaṃ (2)

50. “Alaṅkatā kuṇḍalino suvatthā, veḷuriyamuttātharukhaggabandhā
;
Rathesabhā tiṭṭhatha ke nu tumhe, kathaṃ vo jānanti manussa-
loke”.
51. “Ahamatṭhako bhīmaratho panāyaṃ, kāliṅgarājā pana ug-
gatoyaṃ ;
Susaññatānaṃ isīnaṃ dassanāya, idhāgatā pucchitāyemha
pañhe”.
52. “Vehāyasaṃ tiṭṭhasi antalikkhe, pathaddhuno pannaraseva
cando;
Pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva, kathaṃ taṃ jānanti manus-
saloke”.
53. “Yamāhu devesu sujampatīti, maghavāti taṃ āhu manussaloke;

Sa devarājā idamajja patto, susaṅṅatānaṃ isīnaṃ dassanāya”.

54.

“Dūre sutā no isayo samāgatā, mahiddhikā iddhiguṇūpapannā;
Vandāmi te ayire pasannacitto, ye jīvalokettha manussasetṭhā”.

55.

Gandho isīnaṃ ciradikkhitānaṃ , kāyā cuto gacchati mālutena;
Ito paṭikkamma sahasanetta, gandho isīnaṃ asuci devarāja”.

56.

“Gandho isīnaṃ ciradikkhitānaṃ, kāyā cuto gacchatu mālutena;
Vicitrappuppham surabhimva mālāṃ, gandhañca etaṃ
paṭikaṅkhāma bhante;
Na hettha devā paṭikkūlasaṅṅino”.

57.

“Purindado bhūtapatī yasassī, devānamindo sakko maghavā
sujampati;
Sa devarājā asuragaṇappamaddano, okāsamākaṅkhati pañha
pucchituṃ.

58.

“Ko nevimesaṃ idha paṇḍitānaṃ, pañhe puṭṭho nipuṇe byāka-
rissati;
Tiṇṇaṅca raṅṅaṃ manujādhipānaṃ, devānamindassa ca vāsava-
sa”.

59.

“Ayaṃ isi sarabhaṅgo tapassī , yato jāto virato methunasmā;
Āceraputto suvinītarūpo, so nesaṃ pañhāni viyākarissati”.

60.

“Koṇḍañña pañhāni viyākarohi, yācanti taṃ isayo sādthurūpā;
Koṇḍañña eso manujesu dhammo, yaṃ vuddha māgacchati esa
bhāro”.

61.

“Katāvakāsā pucchantu bhonto, yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhi-

patthitaṃ;

Ahañhi taṃ taṃ vo viyākarissaṃ, ñātvā sayamaṃ lokamimamaṃ parañca”.

62.

“Tato ca maghavā sakko, atthadassī purindado;

Apucchi paṭhamamaṃ pañhaṃ, yañcāsi abhipatthitaṃ”.

63.

“Kiṃ sū vadhitvā na kadāci socati, kissappahānaṃ isayo vaṇṇayanti;

Kassīdha vuttaṃ pharusamaṃ khametha, akkhāhi me koṇḍañña etamatthaṃ”.

64.

“Kodhaṃ vadhitvā na kadāci socati, makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti;

Sabbesaṃ vuttaṃ pharusamaṃ khametha, etaṃ khantiṃ uttamamāhu santo”.

65.

“Sakkā ubhinnaṃ vacanaṃ titikkhitaṃ, sadisassa vā seṭṭha-tarassa vāpi;

Kathaṃ nu hīnassa vaco khametha, akkhāhi me koṇḍañña etamatthaṃ”.

66.

“Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha, sārambhahetū pana sādissassa;

Yo cīdha hīnassa vaco khametha, etaṃ khantiṃ uttamamāhu santo”.

67.

“Kathaṃ vijañña catupattharūpaṃ , seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ;

Virūparūpena caranti santo, tasmā hi sabbesaṃ vaco khametha”.

68.

“Na hetamatthaṃ mahatīpi senā, sarājikā yujjhamānā labhetha;

Yaṃ khantiṃ sappuriso labhetha, khantī balassūpasamanti

verā”.

69.

“Subhāsitaṃ te anumodiyāna, aññaṃ taṃ pucchāmi tadiṅgha
brūhi;

Yathā ahuṃ daṇḍakī nāḷikero , athajjuno kalābu cāpi rājā;

Tesaṃ gatiṃ brūhi supāpakammaṃ, katthūpapannā isinaṃ
viheṭhakā”.

70.

“Kisañhi vacchaṃ avakiriya daṇḍakī, ucchinnamūlo sajano
saraṭṭho;

Kukkuḷanāme nirayamhi paccati, tassa phulingāni patanti kāye.

71.

“Yo saññate pabbajite aheṭhayi , dhammaṃ bhaṇante samaṇe
adūsake;

Taṃ nāḷikeraṃ sunakhā parattha, saṅgama khādanti viphan-
damānaṃ.

72.

“Athajjuno niraye sattisūle, avamsiro patito uddhampādo ;

Āṅgīrasaṃ gotamaṃ heṭhayitvā, khantiṃ tapassiṃ cirabrah-
macāriṃ.

73.

“Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi, khantiṃ vadantaṃ sa-
maṇaṃ adūsakaṃ;

Kalābuvīciṃ upapajja paccati, mahāpatāpaṃ kaṭukaṃ
bhayānakaṃ.

74.

“Etāni sutvā nirayāni paṇḍito, aññāni pāpiṭṭhatarāni cettha;

Dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu, evaṅkaro saggamupeti
ṭhānaṃ”.

75.

“Subhāsitaṃ te anumodiyāna, aññaṃ taṃ pucchāmi tadiṅgha
brūhi;

Kathaṃvidhaṃ sīlavantaṃ vadanti, kathaṃvidhaṃ paññavantaṃ

vadanti;

Kathaṃvidhaṃ sappurisaṃ vadanti, kathaṃvidhaṃ no siri no jahāti”.

76.

“Kāyena vācāya ca yo’ dha saññato, manasā ca kiñci na karoti pāpaṃ;

Na attahetū alikaṃ bhaṇeti , tathāvidhaṃ sīlavantaṃ vadanti.

77.

“Gambhīrapañhaṃ manasābhicintayaṃ , nāccāhitaṃ kamma karoti luddaṃ;

Kālāgataṃ atthapadaṃ na riñcati, tathāvidhaṃ paññavantaṃ vadanti.

78.

“Yo ve kataññū katavedi dhīro, kalyāṇamitto daḷhabhatti ca hoti;

Dukhitassa sakkacca karoti kiccaṃ, tathāvidhaṃ sappurisaṃ vadanti.

79.

“Etehi sabbehi guṇehupeto, saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū;

Saṅgāhakaṃ sakhilaṃ saṅhavācaṃ, tathāvidhaṃ no siri no jahāti”.

80.

“Subhāsitaṃ te anumodiyāna, aññaṃ taṃ pucchāmi tadiṅgha brūhi;

Sīlaṃ siriñcāpi sataṅca dhammaṃ, paññaṅca kaṃ seṭṭhataraṃ vadanti”.

81.

“Pañña hi seṭṭhā kusalā vadanti, nakkhattarājāriva tārakānaṃ;

Sīlaṃ siri cāpi sataṅca dhammo , anvāyikā paññavato bhavanti”.

82.

“Subhāsitaṃ te anumodiyāna, aññaṃ taṃ pucchāmi tadiṅgha brūhi;

Kathaṃkaro kintikaro kimācaraṃ, kiṃ sevamāno labhatīdha paññaṃ;

Paññāya dānippaṭipam vadehi, kathamkaro paññavā hoti macco”.

83.

“Sevetha vuddhe nipuṇe bahussute, uggāhako ca paripucchako siyā;

Suṇeyya sakkacca subhāsītāni, evamkaro paññavā hoti macco.

84.

“ Paññavā kāmaṅṇe avekkhati, aniccato dukkhato rogato ca;

Evaṃ vipassī pajahāti chandaṃ, dukkhesu kāmesu mahabhayesu.

85.

“Sa vītarāgo pavineyya dosaṃ, mettaṃ cittaṃ bhāvaye appamāṇaṃ;

Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ, anindito brahmamupeti thānaṃ”.

86.

“Mahatthiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi, tavamaṭṭhakā bhīmarathassa cāpi;

Kāliṅgarājassa ca uggatassa, sabbesa vo kāmarāgo pahīno”.

87.

“Evametaṃ paracittavedi, sabbesa no kāmarāgo pahīno;

Karohi okāsamanuggahāya, yathā gatiṃ te abhisambhavema”.

88.

“Karomi okāsamanuggahāya, tathā hi vo kāmarāgo pahīno;

Pharātha kāyaṃ vipulāya pītiyā, yathā gatiṃ me abhisambhavetha”.

89.

“Sabbam karissāma tavānusāsaṇiṃ, yaṃ yaṃ tuvaṃ vakkhasi bhūripaṇña;

Pharāma kāyaṃ vipulāya pītiyā, yathā gatiṃ te abhisambhavema”.

90. “Katāya vacchassa kisassa pūjā, gacchantu bhonto isayo sād-
hurūpā;
Jhāne ratā hotha sadā samāhitā, esā ratī pabbajitassa seṭṭhā”.
91. “Sutvāna gāthā paramatthasaṃhitā, subhāsītā isinā paṇḍitena;
Te vedajātā anumodamānā, pakkāmu devā devapuraṃ yasassi-
no.
92. “Gāthā imā atthavatī subyañjanā, subhāsītā isinā paṇḍitena;
Yo kocimā aṭṭhikatvā suṇeyya, labhetha pubbāpariyaṃ viśesaṃ;
Laddhāna pubbāpariyaṃ viśesaṃ, adassanaṃ maccurājassa
gacche”.
93. “Sālissaro sārīputto, meṇḍissaro ca kassapo;
Pabbato anuruddho ca, kaccāyano ca devalo .
94. “Anusisso ca ānando, kisavaccho ca kolito;
Nārado udāyī thero , parisā buddhāparisā;
Sarabhaṅgo lokanātho, evaṃ dhāretha jātaka”nti.

Sarabhaṅgajātakaṃ dutiyaṃ.

523. Alambusājātakaṃ (3)

95. “Atha bravi brahā indo, vatrabhū jayataṃ pitā;
Devakaññaṃ parābhetvā, sudhammāyaṃ alambusaṃ.
96. “Misse devā taṃ yācanti, tāvatimsā saindakā;
Isippalobhane gaccha, isisiṅgaṃ alambuse.

97. “Purāyaṃ amhe acceti , vattavā brahmacariyavā;
Nibbānābhirato vuddho , tassa maggāni āvara”.
98. “Devarāja kimeva tvaṃ, mameva tuvaṃ sikkhasi;
Isippalobhane gaccha, santi aññāpi accharā.
99. “Mādisiyo pavarā ceva, asoke nandane vane;
Tāsampi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhanā” .
100. “Addhā hi saccam bhaṇasi, santi aññāpi accharā;
Tādisiyo pavarā ceva, asoke nandane vane.
101. “Na tā evaṃ pajānanti, pārīcariyaṃ pumaṃ gatā;
Yādisaṃ tvaṃ pajānāsi, nāri sabbaṅgasobhane.
102. “Tvameva gaccha kalyāṇi, itthīnaṃ pavarā casi;
Taveva vaṇṇarūpena, savasamānayissasi” .
103. “Na vāhaṃ na gamissāmi, devarājena pesitā;
Vibhemi cetam āsāduṃ, uggatejo hi brāhmaṇo.
104. “Aneke nirayaṃ pattā, isimāsādiyā janā;
Āpannā mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye”.
105. “Idaṃ vatvāna pakkāmi, accharā kāmavaṇṇinī;
Missā missitu micchantī, isisiṅgaṃ alambusā.
106. “Sā ca taṃ vanamogayha, isisiṅgena rakkhitam;

Bimbajālakasañchannaṃ, samantā aḍḍhajojanaṃ.

107.

“Pātova pātarāsamhī, udaṇhasamayaṃ pati;
Aggiṭṭhaṃ parimajjantaṃ, isisiṅgaṃ upāgami”.

108.

“Kā nu vijjurivābhāsī, osadhī viya tārakā;
Vicittahatthābharaṇā , āmuttamaṇikuṇḍalā .

109.

“Ādiccavaṇṇasaṅkāsā, hemaḍḍandanaḅḅandhinī;
Saṅṅatūrū mahāmāyā, kumārī cārudassanā.

110.

“Vilaggā mudukā suddhā, pādā te suppatiṭṭhitā;
Gamaṇā kāmaṇīyā te, harantiyeva me mano.

111.

“Anupubbāva te ūrū, nāganāsasamūpamā;
Vimaṭṭhā tuyhaṃ sussoṇī, akkhassa phalakaṃ yathā.

112.

“Uppalasseva kiṅjakkhā, nābhi te sādhu saṅṅhitā;
Pūrā kaṅṅhaṅṅjanasseva, dūrato paṭidissati.

113.

“Duvidhā jātā urajā, avaṅṅtā sādhu paccudā;
Payodharā apatitā , aḍḍhalābusamā thanā.

114.

“Dīghā kambutalābhāsā, gīvā eṅṅeyyakā yathā;
Paṅḅarāvaraṅṅā vaggu, catutthamaṅṅasannibhā.

115.

“Uddhaggā ca adhaggā ca, dumaggaṅṅaparimajjītā;
Duvijā nelasambhūtā, dantā tava sudassanā.

116. “Apaṇḍarā lohitantā, jiñjūka phalasannibhā;
Āyatā ca visālā ca, nettā tava sudassanā.
117. “Nātidīghā susammaṭṭhā, kanakabyā samocitā;
Uttamaṅgaruhā tuyhaṃ, kesā candanagandhikā.
118. “Yāvatā kasigorakkhā, vāñijānaṃ ca yā gati;
Isīnañca parakkantaṃ, saññatānaṃ tapassinaṃ.
119. “Na te samasamaṃ passe, asmiṃ pathavi maṇḍale;
Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayamaṃ”.
120. “Na pañhakālo bhaddante, kassapevaṃ gate sati;
Ehi samma ramissāma, ubho asmākamassame;
Ehi taṃ upagūhissaṃ , ratīnaṃ kusalo bhava”.
121. “Idaṃ vatvāna pakkāmi, accharā kāmavaṇṇinī;
Missā missitumicchantī, isisiṅgaṃ alambusā”.
122. “So ca vegena nikkhamma, chetvā dandhaparakkamaṃ ;
Tamuttamāsu veṇīsu, ajjhappatto parāmasi;
123. “Tamudāvatta kalyāṇī, palissaji susobhanā ;
Cavitamhi brahmacariyā, yathā taṃ atha tositā.
124. “Manasā agamā indaṃ, vasantaṃ nandane vane;
Tassā saṅkappamaññāya, maghavā devakuñjaro.

125. “Pallaṅkaṃ paṇiṇī khippaṃ, sovaṇṇaṃ sopavāhanaṃ;
Sauttaracchadapaññāsaṃ, sahasapaṭiyatthataṃ .
126. “Tameṇaṃ tattha dhāresi, ure katvāna sobhanā;
Yathā ekamuhuttaṃva, tīṇi vassāni dhārayi.
127. “Vimado tīhi vassehi, pabujjhitvāna brāhmaṇo;
Addasāsi harita rukkhe, samantā aggiyāyanaṃ.
128. “Navapattavanaṃ phullaṃ, kokilaggaṇaghositaṃ;
Samantā paviloketvā, rudaṃ assūni vattayi.
129. “Na juhe na jape mante, agghuttaṃ pahāpitaṃ;
Ko nu me pāricariyāya, pubbe cittaṃ palobhayi.
130. “Araññe me viharato, yo me tejā ha sambhutaṃ ;
Nānāratnaparipūraṃ, nāvaṃva gaṇhi aṇṇave”.
131. “Ahaṃ te pāricariyāya, devarājena pesitā;
Avadhiṃ cittaṃ cittena, pamādo tvaṃ na bujjhasi”.
132. “Imāni kira maṃ tāto, kassapo anusāsati;
Kamalāsadisitthiyo , tāyo bujjhesi māṇava.
133. “Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava;
Iccānusāsi maṃ tāto, yathā maṃ anukampako.
134. “Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ, pitu vuddhassa sāsanaṃ;

Araññe nimmanussamhi, svajja jhāyāmi ekako.

135.

“Sohaṃ tathā karissāmi, dhiratthu jīvitena me;
Puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ me bhavissati”.

136.

“Tassa tejaṃ vīriyañca, dhitim̐ ñatvā avatṭhitam̐ ;
Sirasā aggahī pāde, isisiṅgaṃ alambusā.

137.

“Mā me kujjha mahāvīra, mā me kujjha mahāise;
Mahā attho mayā ciṅṇo, tidasānaṃ yasassinam̐;
Tayā saṃkampitaṃ āsi, sabbam̐ devapuraṃ tadā”.

138.

“Tāvatiṃsā ca ye devā, tidasānañca vāsavo;
Tvañca bhadde sukhī hohi, gaccha kaññe yathāsukhaṃ”.

139.

“Tassa pāde gahetvāna, katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ;
Añjaliṃ paggahetvāna, tamhā ṭhānā apakkami.

140.

“Yo ca tassāsi pallaṅko, sovaṇṇo sopavāhano;
Sauttaracchadapaññāso, sahasapaṭiyatthato;
Tameva pallaṅkamāruyha, agā devāna santike.

141.

“Tamokkamiva āyantim̐, jalantim̐ vijjutam̐ yathā;
Patīto sumano vitto, devindo adadā varam̐”.

142.

“Varaṅce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Nisippalobhikā gacche, etaṃ sakka varam̐ vare”ti.

Alambusājātakam̐ tatiyaṃ.

524. Saṅkhapārajātakaṃ (4)

143.

“Ariyāvakaśosi pasannanetto, maññe bhavaṃ pabbajito kulamhā;

Kathaṃ nu vittāni pahāya bhoge, pabbaji nikkhamma gharā sapañña” .

144.

“Sayam vimānaṃ naradeva disvā, mahānubhāvassa mahoragassa;

Disvāna puññaṃ mahāvīpākaṃ, saddhāyahaṃ pabbajitomi rāja” .

145.

“Na kāmakāmā na bhayā na dosā, vācaṃ musā pabbajitā bhaṇanti;

Akkhāhi me pucchito etamatthaṃ, sutvāna me jāyihitippasādo” .

146.

“Vāṇijja ratthādhipa gacchamāno, pathe addasāsīmi bhojaputte ;

Pavaddhakāyaṃ uragaṃ mahantaṃ, ādāya gacchante pamodamāne” .

147.

“Sohaṃ samāgama janinda tehi, paṭṭhalomo avacāmi bhīto;

Kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmakāyo, nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā.

148.

“Nāgo ayaṃ nīyati bhojanatthā , pavaddhakāyo urago mahanto;

Sāduñca thūlañca muduñca maṃsaṃ, na tvaṃ rasaññasi videhaputta.

149.

“Ito mayaṃ gantvā sakaṃ nīketaṃ , ādāya satthāni vikopayitvā;

Maṃsāni bhokkhāma pamodamānā, mayañhi ve sattavo pan-nagānaṃ.

- 150.**
 “Sace ayaṃ nīyati bhojanatthā, pavaddhakāyo urago mahanto;
 Dadāmi vo balibaddāni soḷasa, nāgaṃ imaṃ muñcatha bandha-
 nasma.
- 151.**
 “Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo, bahū ca no uragā bhutta-
 pubbā ;
 Karoma te taṃ vacanaṃ alāra , mittañca no hohi videhaputta.
- 152.**
 “Tadassu te bandhanā mocayimṣu, yaṃ natthuto paṭimokkassa
 pāse;
 Mutto ca so bandhanā nāgarājā, pakkāmi pācīnamukho muhutta-
 taṃ.
- 153.**
 “Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ, puññehi nettehi palokayī
 maṃ;
 Tadāssaṃ piṭṭhito anvagacchim, dasaṅgulim añjalim pagga-
 hetvā.
- 154.**
 “Gaccheva kho tvaṃ taramānarūpo, mā taṃ amittā punaragga-
 hesuṃ;
 Dukkho hi luddehi punā samāgamo, adassanaṃ bhojaputtāna
 gaccha.
- 155.**
 “Agamāsi so rahadaṃ vipasannaṃ, nīlobhāsaṃ ramaṇīyaṃ
 sutitthaṃ;
 Samotataṃ jambuhi vetasāhi, pāvekkhi nittiṇṇabhayo patīto.
- 156.**
 “So taṃ pavissa na cirassa nāgo, dibbena me pāturaṃ janin-
 da;
 Upaṭṭhahī maṃ pitaraṃva putto, hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ
 bhaṇanto.

157. “Tvam̐ mesi mātā ca pitā alāra, abbhantaro pānadado sahāyo;
Sakañca iddhiṃ paṭilābhakosmi , alāra passa me nivesanāni;
Pahūtabhakkham̐ bahuannapānaṃ, masakkasāraṃ viya vāsava-
sa”.
158. “Taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ, asakkharā ceva mudū subhā
ca;
Nīcattiṇā apparaḷā ca bhūmi, pāsādikā yattha jahanti sokaṃ.
159. “Anāvakulā veḷuriyūpanīlā, catuddisaṃ ambavanaṃ surammaṃ;
Pakkā ca pesī ca phalā suphullā, niccotukā dhārayantī phalāni.
160. “Tesaṃ vanānaṃ naradeva majjhe, nivesanaṃ
bhassarasannikāsaṃ;
Rajataḡᡃalaṃ sovaṇṇamayaṃ ulāraṃ, obhāsati vijjurivantalik-
khe.
161. “Maṇīmayā soṇṇamayā ulārā, anekacittā satataṃ sunimmitā;
Paripūrā kaññāhi alaṅkatābhi, suvaṇṇakāyūradharāhi rāja.
162. “So saṅkhaṃpālo taramānarūpo, pāsādamāruyha anomavaṇṇo;
Sahassathambhaṃ atulānubhāvaṃ, yatthassa bhariyā mahesī
ahosi.
163. “Ekā ca nārī taramānarūpā, ādāya veḷuriyamayaṃ mahagghaṃ;
Subhaṃ maṇiṃ jātimantūpapannaṃ, acoditā āsanamabbhihāsi.
164. “Tato maṃ urago hatthe gahetvā, nisīdayī pāmukhaāsanasmim̐;
Idamāsaṃ atra bhavaṃ nisīdatu, bhavañhi me aññataro
garūnaṃ.

- 165.**
 “Añña ca nārī taramānarūpā, ādāya vāriṃ upasaṅkamtivā;
 Pādāni pakkhālayī me janinda, bhariyāva bhattū patino piyassa.
- 166.**
 “Aparā ca nārī taramānarūpā, paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā;
 Anekasūpaṃ vividhaṃ viyañjanaṃ, upanāmayī bhatta
 manuññarūpaṃ.
- 167.**
 “Turiyehi maṃ bhārata bhuttavantam, upaṭṭhaham bhattu mano
 viditvā;
 Tatuttariṃ maṃ nipatī mahantaṃ, dibbehi kāmehi anappakehi.
- 168.**
 “Bhariyā mametā tisatā aḷāra, sabbattamajjhā padumuttarābhā;
 Aḷāra etāssu te kāmakārā, dadāmi te tā paricārayassu.
- 169.**
 “Samvaccharam dibbarasānubhutvā, tadāssuham uttari-
 majjhābhāsim ;
 Nāgassidaṃ kinti kathaṅca laddham, kathajjhagamāsi vi-
 mānasetṭham”.
- 170.**
 “Adhicca laddham pariṇāmajam te, sayamkatam udāhu devehi
 dinnam;
 Pucchāmi taṃ nāgarājetamattham, kathajjhagamāsi
 vimānasetṭham”.
- 171.**
 “Nādhicca laddham na pariṇāmajam me, na sayamkatam nāpi
 devehi dinnam;
 Sakehi kammehi apāpakehi, puññehi me laddhamidaṃ vi-
 mānam”.
- 172.**
 “Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyam, kissa suciṇṇassa ayam
 vipāko;
 Akkhāhi me nāgarājetamattham, katham nu te laddhamidaṃ

vimānaṃ”.

173.

“Rājā ahoṣiṃ magadhānamissaro, duyvodhano nāma mahānubhāvo;

So ittaraṃ jīvitaṃ saṃviditvā, asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ.

174.

“Annañca pānañca pasannacitto, sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsiṃ ;

Opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, santappitā samaṇabrāhmaṇā ca.

175.

“Mālañca gandhañca vilepanañca, padīpiyaṃ yānamupassayañca;

Acchādanaṃ seyyamathannapānaṃ, sakkacca dānāni adamha tattha .

176.

“Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko;

Teneva me laddhamidaṃ vimānaṃ, pahūtabhakkhaṃ bahuanapānaṃ”;

“Naccehi gītehi cupetarūpaṃ, ciraṭṭhitikaṃ na ca sassatāyaṃ.

177.

“Appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ, tejassinaṃ hanti atejavanto;

Kimeva dāṭhāvudha kiṃ paṭicca, hatthatta māgacchi vanibbakānaṃ .

178.

“Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ, tejo nu te nānvagaṃ dantamūlaṃ;

Kimeva dāṭhāvudha kiṃ paṭicca, kilesamāpajji vanibbakānaṃ”.

179.

“Na me bhayaṃ anvagataṃ mahantaṃ, tejo na sakkā mama tehi hantaṃ ;

Satañca dhammāni sukittitāni, samuddavelāva duraccayāni.

- 180.** “Cātuddasiṃ pañcadasīṃ aḷāra, uposathaṃ niccamupāvasāmi;
Athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā, rajjuṃ gahetvāna dalhañca
pāsam.
- 181.** “Bhetvāna nāsaṃ atikassa rajjuṃ, nayiṃsu maṃ samparigayha
luddā;
Etādisaṃ dukkhamahaṃ titikkhaṃ , uposathaṃ appaṭīkopayan-
to”.
- 182.** “Ekāyane taṃ pathe addasaṃsu, balena vaṇṇena cupetarūpaṃ;
Siriya paññāya ca bhāvitosi, kiṃ patthayaṃ nāga tapo karosi.
- 183.** “Na puttahetū na dhanassa hetu, na āyuno cāpi aḷāra hetu;
Manussayoniṃ abhipatthayaṇo, tasmā parakkamma tapo kar-
omi”.
- 184.** “Tvam lohitakkho vihatantaramso, alaṅkato kappitakesamassu;
Surosito lohitacandanena, gandhabbarājāva disā pabhāsasi .
- 185.** “Deviddhipattosi mahānubhāvo, sabbehi kāmehi samaṅgibhūto;
Pucchāmi taṃ nāgarājetamatthaṃ, seyyo ito kena manussa-
loko”.
- 186.** “Aḷāra nāññatra manussalokā, suddhī va saṃvijjati saṃyamo vā;
Ahañca laddhāna manussayoniṃ, kāhāmi jātimaraṇassa antaṃ”.
- 187.** “Saṃvaccharo me vasato tavantike, annena pānena upaṭṭhito-
mi;
Āmantayitvāna palemi nāga, cirappavuṭṭhosmi ahaṃ janinda”.

- 188.** “Puttā ca dārā anujīvino ca , niccānusiṭṭhā upatiṭṭhate taṃ;
Kaccinnu taṃ nābhisapittha koci, piyañhi me dassanaṃ tuyhaṃ
aḷāra”.
- 189.** “Yathāpi mātū ca pitū agāre, putto piyo paṭivihito vaseyya ;
Tatopi mayhaṃ idhameva seyyo, cittañhi te nāga mayī pas-
annaṃ”.
- 190.** “Mañī mamaṃ vijjati lohitaṅko , dhanāharo maṇiratanam
uḷāraṃ;
Ādāya tvam gaccha sakaṃ nicketaṃ, laddhā dhanam taṃ maṇi-
mossajassu”.
- 191.** “Ditṭhā mayā mānusakāpi kāmā, asassatā vipariṇāmadhammā;
Ādīnavaṃ kāmaguṇesu disvā, saddhāyahaṃ pabbajitomi rāja.
- 192.** “Dumapphalānīva patanti māṇavā, daharā ca vuddhā ca sarīrab-
hedā;
Etampi disvā pabbajitomi rāja, apanṇakaṃ sāmāññameva
seyyo”.
- 193.** “Addhā have sevitaḃbā sapaññā, bahussutā ye bahuṭhānacintino;
Nāgañca sutvāna tavañcaḷāra, kāhāmi puññāni anappakāni”.
- 194.** “Addhā have sevitaḃbā sapaññā, bahussutā ye bahuṭhānacintino;
Nāgañca sutvāna mamañca rāja, karohi puññāni anappakāni”ti.

Saṅkhaḃpāḷajātaḃam catutthaṃ.

525. Cūḷasutasomajātaḃam (5)

- 195.** “Āmantayāmi nigamaṃ, mittāmacce parissaje ;

Sirasmiṃ palitaṃ jātaṃ, pabbajjaṃ dāni rocahaṃ”.

196.

“Abhumme kathaṃ nu bhaṇasi, sallaṃ me deva urasi kappesi ;
Sattasatā te bhariyā, kathaṃ nu te tā bhavissanti”.

197.

“Paññāyihinti etā, daharā aññampi tā gamissanti;
Saggañcassa patthayāno, tena ahaṃ pabbajissāmi”.

198.

“Dulladdhaṃ me āsi sutasoma, yassa te homahaṃ mātā;
Yaṃ me vilapantiyā, anapekkho pabbajasi deva.

199.

“Dulladdhaṃ me āsi sutasoma, yaṃ taṃ ahaṃ vijāyissaṃ;
Yaṃ me vilapantiyā, anapekkho pabbajasi deva”.

200.

“Ko nāmeso dhammo, sutasoma kā ca nāma pabbajjā;
Yaṃ no amhe jiṇṇe, anapekkho pabbajasi deva.

201.

“Puttāpi tuyhaṃ bahavo, daharā appattayobbanā;
Mañjū tepi taṃ apassantā, maññe dukkhaṃ nigacchanti”.

202.

“Puttehi ca me etehi, daharehi appattayobbanehi;
Mañjūhi sabbehipi tumhehi, cirampi ṭhatvā vināsabhāvo” .

203.

“Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ, adu te karuṇā ca natthi amhesu;
Yaṃ no vikandantiyo , anapekkho pabbajasi deva”.

204.

“Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ, atthi karuṇāpi mayhaṃ
tumhesu;
Saggañca patthayāno, tena ahaṃ pabbajissāmi”.

205. “Dulladdhaṃ me āsi, sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā;
Yaṃ me vilapantiyā, anapekkho pabbajasi deva.
206. “Dulladdhaṃ me āsi, sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā;
Yaṃ me kucchipaṭisandhiṃ , anapekkho pabbajasi deva.
207. “Paripakko me gabbho, kucchigato yāva naṃ vijāyāmi;
Māhaṃ ekā vidhavā, pacchā dukkhāni addakkhiṃ”.
208. “Paripakko te gabbho, kucchigato iṅgha tvaṃ vijāyassu;
Puttaṃ anomavaṇṇaṃ, taṃ hitvā pabbajissāmi”.
209. “Mā tvaṃ cande rudi, mā soci vanatimiramattakkhi;
Āroha varapāsādaṃ , anapekkho ahaṃ gamissāmi”.
210. “Ko taṃ amma kopesi, kiṃ rodasi pekkhasi ca maṃ bālhaṃ;
Kaṃ avajjhaṃ ghātemi , ñātīnaṃ udikkhamānānaṃ”.
211. “Na hi so sakkā hantuṃ, vijitāvī yo maṃ tāta kopesi;
Pitā te maṃ tāta avaca, anapekkho ahaṃ gamissāmi”.
212. “Yohaṃ pubbe niyyāmi, uyyānaṃ mattakuñjare ca yodhemi;
Sutasome pabbajite, kathaṃ nu dāni karissāmi”.
213. “Mātucca me rudantiyā , jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa;
Hatthepi te gahessaṃ, na hi gacchasi no akāmānaṃ”.
214. “Uṭṭhehi tvaṃ dhāti, imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha;

Mā me paripanthamakāsi , saggam mama patthayānassa”.

215.

“Yaṃ nūnimaṃ dadeyyaṃ pabhaṅkaraṃ, ko nu me imināttho ;
Sutasoma pabbajite, kiṃ nu menaṃ karissāmi”.

216.

“Koso ca tuyhaṃ vipulo, koṭṭhāgāraṅca tuyhaṃ paripūraṃ;
Pathavī ca tuyhaṃ vijitā, ramassu mā pabbaji deva”.

217.

“Koso ca mayhaṃ vipulo, koṭṭhāgāraṅca mayhaṃ paripūraṃ;
Pathavī ca mayhaṃ vijitā, taṃ hitvā pabbajissāmi”.

218.

“Mayhampi dhanaṃ pahūtaṃ, saṅkhātuṃ nopi deva sakkomi;
Taṃ te dadāmi sabbampi , ramassu mā pabbaji deva”.

219.

“Jānāmi dhanaṃ pahūtaṃ, kulavaddhana pūjito tayā casmi;
Saggaṅca patthayāno, tena ahaṃ pabbajissāmi”.

220.

“Ukkaṅṭhitosmi bālhaṃ, arati maṃ somadatta āvisati ;
Bahukāpi me antarāyā, ajjevāhaṃ pabbajissāmi”.

221.

“Idaṅca tuyhaṃ rucitaṃ, sutasoma ajjeva dāni tvaṃ pabbaja;
Ahampi pabbajissāmi, na ussahe tayā vinā ahaṃ ṭhātuṃ”.

222.

“Na hi sakkā pabbajituṃ, nagare na hi paccati janapade ca”;
“Sutasoma pabbajite, kathaṃ nu dāni karissāma”.

223.

“Upanīyatidaṃ maññe, parittaṃ udakaṃva caṅkavāramhi;
Evaṃ suparittake jīvite, na ca pamajjituṃ kālo.

224. “Upanīyatidaṃ maññe, parittaṃ udakaṃva caṅkavāramhi;
Evaṃ suparittake jīvite, andhabālā pamajjanti.
225. “Te vaḍḍhayanti nirayaṃ, tiracchānayaniñca pettivisayañca;
Taṇhāya bandhanabaddhā, vaḍḍhenti asurakāyaṃ”.
226. “Ūhaññate rajaggaṃ, avidūre pubbakamhi ca pāsāde;
Maññe no kesā chinnā, yasassino dhammarājassa”.
227. “Ayamassa pāsādo, sovaṇṇa pupphamālyavītikiṇṇo;
Yahi manuvicari rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.
228. “Ayamassa pāsādo, sovaṇṇapupphamālyavītikiṇṇo;
Yahimanuvicari rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.
229. “Idamassa kūṭāgāraṃ, sovaṇṇapupphamālyavītikiṇṇaṃ;
Yahimanuvicari rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.
230. “Idamassa kūṭāgāraṃ, sovaṇṇa pupphamālyavītikiṇṇaṃ;
Yahimanuvicari rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.
231. “Ayamassa asokavanikā, supupphitā sabbakālikā rammā;
Yahimanuvicari rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.
232. “Ayamassa asokavanikā, supupphitā sabbakālikā rammā;
Yahimanuvicari rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.
233. “Idamassa uyyānaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.

234.

“Idamassa uyyānaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.

235.

“Idamassa kaṇikāraṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.

236.

“Idamassa kaṇikāraṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.

237.

“Idamassa pāṭalivaṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.

238.

“Idamassa pāṭalivaṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.

239.

“Idamassa ambavaṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.

240.

“Idamassa ambavaṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena.

241.

“Ayamassa pokkharāṇī, saṅghannā aṇḍajehi vītikiṇṇā;

Yahimanuvarī rājā, parikiṇṇo itthāgārehi.

242.

“Ayamassa pokkharāṇī, saṅghannā aṇḍajehi vītikiṇṇā;

Yahimanuvicari rājā, parikiṇṇo ñātisaṅghena”.

243.

“Rājā vo kho pabbajito, sutasomo rajjaṃ imaṃ pahatvāna ;
Kāsāyavatthavasano, nāgo va ekako carati”.

244.

“Māssu pubbe ratikīlitāni, hasitāni ca anussarittha ;
Mā vo kāmā haniṃsu, rammaṃ hi sudassanaṃ nagaraṃ.

245.

“Mettacittaṅca bhāvētha, appamāṇaṃ divā ca ratto ca;
Agacchittha devapura, āvāsaṃ puññakamma”nti .

Cūlasutasomajātakaṃ pañcamaṃ.

Cattālīsanipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Suvaṇṇajambukakuṇḍalino, varakaññaṃmalambusajātakaṅca;
Pavaruttamasāṅkhasirīvhaṇḍako, sutasomaarindhamarājavarō.

18. Paṇṇāsanipāto

526. Niḷinikājātakaṃ (1)

1.

“Uddayhate janapado, raṭṭhañcāpi vinassati;
Ehi niḷinike gaccha, taṃ me brāhmaṇamānaya”.

2.

“Nāhaṃ dukkhakkhamā rāja, nāhaṃ addhānakovidā;
Kathaṃ ahaṃ gamissāmi, vanaṃ kuñjarasevitaṃ”.

3.

“Phītaṃ janapadaṃ gantvā, hatthinā ca rathena ca;
Dārusaṅghāṭayānena, evaṃ gaccha niḷinike.

4. “Hatthiassarathe pattī, gacchevādāya khattiye;
Taveva vaṇṇarūpena, vasaṃ tamānayissasi”.
5. “Kadalīdhajapaññāṇo, ābhujīparivārito;
Eso padissati ramma, isisiṅgassa assamo.
6. “Eso aggissa saṅkhāto, eso dhūmo padissati;
Maññe no aggaṃ hāpeti, isisiṅgo mahiddhiko”.
7. “Taṅca disvāna āyantim, āmuttamaṇikuṇḍalam;
Isisiṅgo pāvīsi bhīto, assamaṃ paṇṇachādanam.
8. “Assamassa ca sā dvāre, geṇḍukenassa kīlati;
Vidaṃsayantī aṅgāni, guyhaṃ pakāsītāni ca.
9. “Taṅca disvāna kīlantim, paṇṇasālagato jaṭi;
Assamā nikkhamitvāna, idaṃ vacanamabravi.
10. “Ambho ko nāma so rukkho, yassa tevaṃgataṃ phalam;
Dūrepi khittaṃ pacceṭi, na taṃ ohāya gacchati”.
11. “Assamassa mama brahme, samīpe gandhamādane;
Bahavo tādīsā rukkhā, yassa tevaṃgataṃ phalam;
Dūrepi khittaṃ pacceṭi, na maṃ ohāya gacchati”.
12. “Etū bhavaṃ assamimaṃ adetu, pajjaṅca bhakkhaṅca paṭicca
dammi;
Idamāsanam atra bhavaṃ nisīdatu, ito bhavaṃ mūlaphalāni
bhujjatu”.

13. “Kiṃ te idaṃ ūrūnamantarasmim, supicchitaṃ kaṇharivappakā-sati;
Akkhāhi me pucchito etamatthaṃ, kose nu te uttamaṅgaṃ paviṭṭhaṃ”.
14. “Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ caraṃ, āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ;
So maṃ pativā sahasājjhapatto, panujja maṃ abbahi uttamaṅgaṃ.
15. “Svāyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati, sabbañca kālaṃ na labhāmi sātāṃ;
Paho bhavaṃ kaṇḍumimaṃ vinetaṃ, kurutaṃ bhavaṃ yācito brāhmaṇatthaṃ”.
16. “Gambhīrarūpo te vaṇo salohito, apūtiko vaṇagandho mahā ca;
Karomi te kiñci kasāyayogaṃ, yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyya”.
17. “Na mantayogā na kasāyayogā, na osadhā brahmacāri kamanti;
Ghaṭṭe mudukena vinehi kaṇḍuṃ , yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyaṃ”.
18. “Ito nu bhoto katamena assamo, kacci bhavaṃ abhiramasi araññe;
Kacci nu te mūlaphalaṃ pahūtaṃ, kacci bhavantaṃ na vihiṃsanti vālā”.
19. “Ito ujjuṃ uttarāyaṃ disāyaṃ, khemānadī himavatā pabhāvī ;
Tassā tīre assamo mayha rammo, aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ passe.

20. “Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo, uddālakā pāṭaliyo ca phullā;
Samantato kimpurisābhigītaṃ, aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ
passe.
21. “Tālā ca mūlā ca phalā ca mettha, vaṇṇena gandhena upe-
tarūpaṃ;
Taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ, aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ
passe.
21. “Phalā ca mūlā ca pahūtamettha, vaṇṇena gandhena rasenupeṭā;
Āyanti ca luddakā taṃ padesaṃ, mā me tato mūlaphalaṃ
ahāsuṃ”.
23. “Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato, idāni āgacchati sāyakāle;
Ubhova gacchāmase assamaṃ taṃ, yāva pitā mūlaphalato etu”.
24. “Aññe bahū isayo sādhurūpā, rājīsayo anumagge vasanti;
Te yeva pucchesi mamassamaṃ taṃ, te taṃ nayissanti mamaṃ
sakāse”.
25. “Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakamābhatam;
Aggīpi te na hāpito , kiṃ nu mandova jhāyasi.
26. “Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca aggi, tapanīpi te samitā brahmacārī ;
Pīṭhañca mayhaṃ udakañca hoti, ramasi tuvaṃ brahmabhūto
puratthā.
27. “Abhinnakaṭṭhosi anābhatodako, ahāpitaggīsi asiddhabhojano ;
Na me tuvaṃ ālapasī mamajja, naṭṭhaṃ nu kiṃ cetasikañca
dukkhaṃ”.

28. “Idhāgamā jaṭilo brahmacārī, sudassaneyyo sutanū vineti;
Nevātidīgho na panātirasso, sukaṇhakaṇhacchadanehi bhoto.
29. “Amassujāto apurāṇavaṇṇī, ādhārarūpañca panassa kaṇṭhe;
Dve yamā gaṇḍā uresu jātā, suvaṇṇatindukanibhā pabhassarā.
30. “Mukhañca tassa bhusadassaneyyaṃ, kaṇṇesu lambanti ca
kuñcitaggā;
Te jotare carato māṇavassa, suttañca yaṃ saṃyamanam jaṭānam.
31. “Aññā ca tassa saṃyamāni catasso, nīlā pītā lohikā ca setā;
Tā piṃsare carato māṇavassa, tiriṭi saṅghāriva pāvusamhi.
32. “Na mikhalaṃ muñjamayaṃ dhāreti, na santhare no pana pab-
bajassa;
Tā jotare jaghanantare vilaggā, sateratā vijjurivantalikkhe.
33. “Akhīlakāni ca avaṇṭakāni, heṭṭhā nabhyā kaṭisamohitāni;
Aghaṭṭitā niccakīlaṃ karonti, haṃ tāta kiṃrukkhaphalāni tāni.
34. “Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā, parosatam vellitagga sugandhā;
Dvedhā siro sādhu vibhatarūpo, aho nu kho mayha tathā jaṭāssu.
35. “Yadā ca so pakirati tā jaṭāyo, vaṇṇena gandhena upetarūpā;
Nīluppalaṃ vātasameritaṃva, tatheva saṃvāti panassamo ayam.
36. “Paṅko ca tassa bhusadassaneyyo, netādiso yādiso mayhaṃ
kāye ;
So vāyatī erito mālutena, vanaṃ yathā aggagimhe suphullaṃ.

37. “Nihanti so rukkaphalaṃ pathabyā, sucittarūpaṃ ruciraṃ das-
saneyyaṃ;
Khittaṅca tassa punareti hatthaṃ, haṃ tāta kiṃrukkaphalaṃ nu
kho taṃ.
38. “Dantā ca tassa bhusadassaneyyā, suddhā samā saṅkhavarūpa-
pannā;
Mano pasādentī vivariyamānā, na hi nūna so sākamakhādi tehi.
39. “Akakkasaṃ aggalitaṃ muhuṃ muduṃ, ujum anuddhataṃ aca-
palamassa bhāsitaṃ;
Rudaṃ manuññaṃ karavīkasussaraṃ, hadayaṅgamaṃ rañjayate-
va me mano.
40. “Bindussaro nātivisaṭṭhavākyo , na nūna sajjhāyamatippayutto;
Icchāmi bho taṃ punadeva daṭṭhuṃ, mitto hi me māṇavohu
puratthā.
41. “Susandhi sabbattha vimaṭṭhimaṃ vaṇaṃ, puthū sujātaṃ khara-
pattasannibhaṃ;
Teneva maṃ uttariyāna māṇavo, vivaritaṃ ūruṃ jaghanena
pīlayi.
42. “Tapanti ābhanti virocāre ca, sateratā vijjurivantalikkhe;
Bāhā mudū añjanalomasādisā, vicitravaṭṭaṅgulikāssa sobhare.
43. “Akakkasaṅgo na ca dīghalomo, nakhāssa dīghā api lohitaggā;
Mudūhi bāhāhi palissajanto, kalyāṇarūpo ramayaṃ upaṭṭhahi.
44. “Dumassa tūlūpanibhā pabhassarā, suvaṇṇakambutalavaṭṭasuc-
chavī;
Hatthā mudū tehi maṃ saṃphusitvā, ito gato tena maṃ dahanti

tāta.

45.

“Na nūna so khārividhaṃ ahāsi, na nūna so kaṭṭhāni sayāṃ abhañji;

Na nūna so hanti dume kuṭhāriyā , na hissa hatthesu khilāni atthi.

46.

“Accho ca kho tassa vaṇaṃ akāsi, so maṃbravi sukhitāṃ maṃ karohi;

Tāhaṃ karim tena mamāsi sokhyaṃ, so cabravi sukhitosmīti brahme.

47.

“Ayañca te māluvapaṇṇasanthatā, vikiṇṇarūpāva mayā ca tena ca;

Kilantarūpā uduke ramitvā, punappunaṃ paṇṇakuṭiṃ vajāma.

48.

“Na majja mantā paṭibhanti tāta, na aggihuttaṃ napi yaññatan-
taṃ ;

Na cāpi te mūlaphalāni bhuñje, yāva na passāmi taṃ brah-
macāriṃ.

49.

“Addhā pajānāsi tuvampi tāta, yassaṃ disaṃ vasate brahmacārī;

Taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ, mā te ahaṃ amarimassa-
mamhi.

50.

“Vicitraphullaṃ hi vanaṃ sutāṃ mayā, dijābhiguṭṭhaṃ di-
jasaṅghasevitaṃ;

Taṃ maṃ vanaṃ pāpaya tāta khippaṃ, purā te pāṇaṃ vijahāmi
assame”.

51.

“Imasmāhaṃ jotirase vanamhi, gandhabbadevaccharasaṅghase-
vite;

Isīnamāvāse sanantanamhi, netādisaṃ aratiṃ pāpuṇetha.

52. “Bhavanti mittāni atho na honti, ñātīsu mittesu karonti pemaṃ;
Ayañca jammo kissa vā nivīṭṭho, yo neva jānāti kutomhi āgato.
53. “Saṃvāseṇa hi mittāni, sandhiyanti punappunaṃ;
Sveva mitto asaṃgantu, asaṃvāseṇa jīrati.
54. “Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacāriṃ, sace tuvaṃ sallape brahmacāriṇā;
Sampannasassaṃva mahodakena, tapogaṇaṃ khippamimaṃ pahissasi .
55. “Punapi ce dakkhasi brahmacāriṃ, punapi ce sallape brahmacāriṇā;
Sampannasassaṃva mahodakena, usmāgataṃ khippamimaṃ pahissasi.
56. “Bhūtāni hetāni caranti tāta, virūparūpena manussaloke;
Na tāni sevetha naro sapañño, āsajja naṃ nassati brahmacārī”ti.

Niḷinikājātakam paṭhamam.

527. Ummānantijātakam (2)

57. “Nivesanaṃ kassa nudaṃ sunanda, pākāreṇa paṇḍumayena guttaṃ;
Kā dissati aggisikhāva dūre, vehāyasaṃ pabbataggeva acci.
58. “Dhītā nvayaṃ kassa sunanda hoti, suñisā nvayaṃ kassa athopi bhariyā;
Akkhāhi me khippamidheva puṭṭho, avāvaṭā yadi vā atthi bhataṭā”.

59. “Ahañhi jānāmi janinda etaṃ, matyā ca petyā ca athopi assā;
Taveva so puriso bhūmipāla, rattindivaṃ appamatto tavatthe.
60. “Iddho ca phīto ca suvaḍḍhito ca, amacco ca te aññataro janin-
da;
Tassesā bhariyābhipārakassa , ummānantī nāmadheyyena rāja”.
61. “Ambho ambho nāmamidaṃ imissā, matyā ca petyā ca kataṃ
susādhu;
Tadā hi mayhaṃ avalokayantī, ummattakaṃ ummadantī akāsi”.
62. “Yā puṇṇamāse migamandalocanā, upāvisi puṇḍarīkattacaṅgī;
Dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṃ, disvāna pārāvatarat-
tavāsiniṃ.
63. “Aḷārapamhehi subhehi vaggubhi, palobhayantī maṃ yadā udik-
khati;
Vijambhamānā harateva me mano, jātā vane kimpurisīva pab-
bate.
64. “Tadā hi brahatī sāmā, āmuttamaṇikuṇḍalā;
Ekaccavasanā nārī, migī bhantāvudikkhati.
65. “Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā, bāhāmudū candanasāralit-
tā;
Vaṭṭaṅgulī sannatadhīrakuttiyā, nārī upaññissati sīsato subhā.
66. “Kadāssu maṃ kañcanajāluracchadā, dhītā tirīṭissa vilaggam-
ajjhā;
Mudūhi bāhāhi palissajissati, brahāvane jātadumaṃva māluvā.

67. “Kadāssu lākhārasarattasucchavī, bindutthanī
puṇḍarīkattacaṅgī;
Mukhaṃ mukhena upanāmayissati, soṇḍova soṇḍassa surāya
thālaṃ.
68. “Yadāddasaṃ taṃ tiṭṭhantiṃ, sabbabhaddaṃ manoramaṃ;
Tato sakassa cittassa, nāvabodhāmi kañcinaṃ .
69. “Ummādantimahaṃ daṭṭhā , āmuttamaṇikuṇḍalaṃ;
Na supāmi divārantiṃ, sahassaṃva parājito.
70. “Sakko ce me varaṃ dajjā, so ca labbetha me varo;
Ekarattaṃ dvirattaṃ vā, bhavyeayaṃ abhipārako;
Ummādantiyā ramitvāna, sivrājā tato siyaṃ” .
71. “Bhūtāni me bhūtapatī namassato, āgamma yakkho idametadab-
ravi;
Rañño mano ummadantiyā nivīṭṭho, dadāmi te taṃ paricārayas-
su” .
72. “Puññā vidhaṃse amaro na camhi, jano ca me pāpamidañca
jaññā;
Bhuso ca tyassa manaso vighāto, datvā piyaṃ ummadantiṃ
adaṭṭhā” .
73. “Janinda nāññatra tayā mayā vā, sabbāpi kammaṃ katassa
jaññā;
Yaṃ te mayā ummadantī padinnā, bhusehi rājā vanathaṃ sa-
jāhi” .
74. “Yo pāpakaṃ kamma karaṃ manusso, so maññati māyida
maññiṃsu aññe;

Passanti bhūtāni karontametam, yuttā ca ye honti narā pathabyā.

75.

“Añño nu te koci naro pathabyā, saddheyya lokasmi na me piyāti;

Bhuso ca tyassa manaso vighāto, datvā piyaṃ ummadantiṃ adaṭṭhā”.

76.

“Addhā piyā mayha janinda esā, na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla;

Gaccheva tvaṃ ummadantiṃ bhadante, sīhova selassa guhaṃ upeti”.

77.

“Na pīlitā attadukhena dhīrā, sukhapphalaṃ kamma pariccajanti;

Sammohitā vāpi sukkena mattā, na pāpakammañca samācaranti”.

78.

“Tuvañhi mātā ca pitā ca mayhaṃ, bhattā patī posako devatā ca;

Dāso ahaṃ tuyha saputtadāro, yathāsukhaṃ sāmī karohi kāmaṃ”.

79.

“Yo issaromhīti karoti pāpaṃ, katvā ca so nuttasate paresaṃ;

Na tena so jīvati dīghamāyu, devāpi pāpena samekkhare naṃ.

80.

“Aññātakam sāmikehī padinnaṃ, dhamme ṭhitā ye paṭicchanti dānaṃ;

Paṭicchakā dāyakā cāpi tattha, sukhapphalaññeva karonti kammaṃ”.

81.

“Añño nu te koci naro pathabyā, saddheyya lokasmi na me piyāti;

Bhuso ca tyassa manaso vighāto, datvā piyaṃ ummadantiṃ adaṭṭhā”.

- 82.**
 “Addhā piyā mayha janinda esā, na sā mamaṃ appiyā bhūmipā-
 la;
 Yaṃ te mayā ummadantī padinnā, bhusehi rājā vanathaṃ sa-
 jāhi”.
- 83.**
 “Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ, sukkena vā attasukhaṃ
 dahāti;
 Yathevidaṃ mayha tathā paresaṃ, yo evaṃ jānāti sa vedi
 dhammaṃ.
- 84.**
 “Añño nu te koci naro pathabyā, saddheyya lokasmi na me
 piyāti;
 Bhuso ca tyassa manaso vighāto, datvā piyaṃ ummadantiṃ
 adaṭṭhā”.
- 85.**
 “Janinda jānāsi piyā mamesā, na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla;
 Piyena te dammi piyaṃ janinda, piyadāyino deva piyaṃ labhan-
 ti”.
- 86.**
 “So nūnāhaṃ vadhissāmi, attānaṃ kāmahetukaṃ;
 Na hi dhammaṃ adhammena, ahaṃ vadhitumussahe”.
- 87.**
 “Sace tuvaṃ mayha satīṃ janinda, na kāmayāsi naravīra seṭṭha;
 Cajāmi naṃ sabbajanassa sibyā , mayā pamuttaṃ tato avhayesi
 naṃ”.
- 88.**
 “Adūsiyaṃ ce abhipāraka tvaṃ, cajāsi katte ahitāya tyassa;
 Mahā ca te upavādopi assa, na cāpi tyassa nagaramhi pakkho”.
- 89.**
 “Ahaṃ sahissaṃ upavādametaṃ, nindaṃ pasamsaṃ garahañca
 sabbhaṃ;
 Mametaṃāgacchatu bhūmipāla, yathāsukhaṃ sivi karohi

kāmaṃ”.

90.

“Yo neva nindaṃ na paṇappasaṃsaṃ, ādiyati garaḥaṃ nopi pūjaṃ;

Sirī ca lakkhī ca apeti tamhā, āpo suvuṭṭhīva yathā thalamhā”.

91.

“Yaṃ kiñci dukkhañca sukhañca etto, dhammātisārañca manovighātaṃ;

Urasā ahaṃ paccuttarissāmi sabbaṃ, pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ”.

92.

“Dhammātisārañca manovighātaṃ, dukkhañca nicchāmi ahaṃ paresaṃ;

Ekovimaṃ hārayissāmi bhāraṃ, dhamme ṭhito kiñci ahāpayanto”.

93.

“Saggūpagaṃ puññakammaṃ janinda, mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi;

Dadāmi te ummadantiṃ pasanno, rājāva yaññe dhanam brāhmaṇānaṃ”.

94.

“Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ, sakhā mamaṃ ummadantī tuvañca;

Nindeyyu devā pitaro ca sabbe, pāpañca passaṃ abhisamparāyaṃ”.

95.

“Na hetadhammaṃ sivrāja vajjuṃ, sanegamā jānapadā ca sabbe;

Yaṃ te mayā ummadantī padinnā, bhusehi rājā vanathaṃ sa-jāhi”.

96.

“Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ, sakhā mamaṃ ummadantī tuvañca;

Satañca dhammāni sukittitāni, samuddavelāva duraccayāni”.

97.

“Āhuneyyo mesi hitānukampī, dhātā vidhātā casi kāmapālo;
Tayī hutā rāja mahapphalā hi , kāmena me ummadantiṃ paṭic-
cha”.

98.

“Addhā hi sabbam abhipāraka tvam, dhammam acārī mama
kattuputta;
Añño nu te ko idha sotthikattā, dvipado naro aruṇe jīvaloke”.

99.

“Tavam nu seṭṭho tvamanuttarosi, tvam dhammagū dhamma-
vidū sumedho;
So dhammagutto cirameva jīva, dhammañca me desaya dham-
mapāla”.

100.

“Tadiṅgha abhipāraka, suṇohi vacanam mama;
Dhammam te desayissāmi, satam āsevitam aham.

101.

“Sādhu dhammaruci rājā, sādhu paññānavā naro;
Sādhu mittānamaddubbho, pāpassākaraṇam sukham.

102.

“Akkodhanassa vijīte, ṭhitadhammassa rājino;
Sukham manussā āsetha, sītacchāyāya saṅghare.

103.

“Na cāhametaṃ abhirocayāmi, kammaṃ asamekkhakataṃ
asādhu;
Ye vāpi ñatvāna sayam karonti, upamā imā mayham tuvam
suṇohi.

104.

“Gavam ce taramānānam, jimham gacchati puṅgavo;
Sabbā tā jimham gacchanti, nette jimham gate sati.

- 105.**
“Evameva manussesu, yo hoti seṭṭhasammato;
So ce adhammaṃ carati, pageva itarā pajā;
Sabbam raṭṭham dukham seti, rājā ce hoti adhammiko.
- 106.**
“Gavaṃ ce taramānānaṃ, ujum gacchati puṅgavo;
Sabbā gāvī ujum yanti, nette ujum gate sati.
- 107.**
“Evameva manussesu, yo hoti seṭṭhasammato;
So sace dhammaṃ carati, pageva itarā pajā;
Sabbam raṭṭham sukham seti, rājā ce hoti dhammiko.
- 108.**
“Na cāpāhaṃ adhammena, amarattamabhipatthaye;
Imaṃ vā pathaviṃ sabbam, vijetum abhipāraka.
- 109.**
“Yañhi kiñci manussesu, ratanaṃ idha vijjati;
Gāvo dāso hiraññaṅca, vatthiyaṃ haricandanaṃ.
- 110.**
“Assitthiyo ratanaṃ maṇikaṅca, yañcāpi me candasūriyā
abhipālayanti;
Na tassa hetu visamaṃ careyyaṃ, majjhe sivīnaṃ usabhomhi
jāto.
- 111.**
“Netā hitā uggato raṭṭhapālo, dhammaṃ sivīnaṃ apacāyamāno;
So dhammamevānuvicintayanto, tasmā sake cittavase na vatto”.
- 112.**
“Addhā tuvaṃ mahārāja, niccaṃ abyasanaṃ sivaṃ;
Karissasi ciraṃ rajjaṃ, pañña hi tava tādisī.
- 113.**
“Etaṃ te anumodāma, yaṃ dhammaṃ nappamajjasi;

Dhammaṃ pamajja khattiyo, raṭṭhā cavati issaro.

114.

“Dhammaṃ cara mahārāja, mātāpitūsu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

115.

“Dhammaṃ cara mahārāja, puttadāresu khattiya...pe....

116.

“Dhammaṃ cara mahārāja, mittāmaccesu khattiya...pe....

117.

“Dhammaṃ cara mahārāja, vāhanesu balesu ca...pe....

118.

“Dhammaṃ cara mahārāja, gāmesu nigamesu ca...pe....

119.

“Dhammaṃ cara mahārāja, raṭṭhesu janapadesu ca...pe....

120.

“Dhammaṃ cara mahārāja, samaṇabrāhmaṇesu ca...pe....

121.

“Dhammaṃ cara mahārāja, migapakkhīsu khattiya...pe....

122.

“Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṅṅo sukhāvaho;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

123.

“Dhammaṃ cara mahārāja, saindā devā sabrahmakā;
Suciṅṅena divamaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pāmado”ti.

Ummānantījātakamaṃ dutiyamaṃ.

528. Mahābodhijātakamaṃ (3)

124.

“Kiṃ nu daṇḍamaṃ kimajjinaṃ, kiṃ chattaṃ kimupāhanaṃ;
Kimaṅkusaṅca pattaṅca, saṅghāṭiṅcāpi brāhmaṇa;
Taramānarūpohāsi, kiṃ nu patthayase disamaṃ”.

125. “Dvādaśetāni vassāni, vusitāni tavantike;
Nābhijānāmi soṇena, piṅgalenābhikūjitaṃ.
126. “Svāyaṃ dित्त्वा nadati, sukkadāṭhaṃ vidadṃsayam;
Tava sutvā sabhariyassa, vītasaddhassa maṃ pati”.
127. “Ahu esa kato doso, yathā bhāsasi brāhmaṇa;
Esa bhiyyo pasīdāmi, vasa brāhmaṇa māgamā”.
128. “Sabbaseto pure āsi, tatopi sabalo ahu;
Sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama.
129. “Abbhantaram pure āsi, tato majjhe tato bahi;
Purā niddhamanā hoti, sayameva vajāmahaṃ.
130. “Vītasaddhaṃ na seveyya, udapānaṃvanodakaṃ;
Sacepi naṃ anukhaṇe, vāri kaddamagandhikaṃ.
131. “Pasannameva seveyya, appasannaṃ vivajjaye;
Pasannaṃ payirupāseyya, rahadaṃ vudakatthiko.
132. “Bhaje bhajantaṃ purisaṃ, abhajantaṃ na bhajjaye ;
Asappurisadhammo so, yo bhajantaṃ na bhajjati .
133. “Yo bhajantaṃ na bhajati, sevamānaṃ na sevati;
Sa ve manussapāpiṭṭho, migo sākhasito yathā.
134. “Accābhikkhaṇasaṃsaggā, asamosaraṇena ca;

Etena mittā jīranti, akāle yācanāya ca.

135.

“Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche, na ca gacche cirāciraṃ;
Kālena yācaṃ yāceyya, evaṃ mittā na jīyare .

136.

“Aticiraṃ nivāseṇa, piyo bhavati appiyo;
Āmanta kho taṃ gacchāma, purā te homa appiyā”.

137.

“Evaṃ ce yācamānānaṃ, añjaliṃ nāvabujjhasi;
Paricārakānaṃ satam , vacanaṃ na karosi no;
Evaṃ taṃ abhiyācāma, puna kayirāsi pariyāyam”.

138.

“Evaṃ ce no viharataṃ, antarāyo na hessati;
Tuyhaṃ vāpi mahārāja, mayhaṃ vā raṭṭhavaddhana;
Appeva nāma passema, ahorattānamaccaye”.

139.

“Udīraṇā ce saṃgatyā, bhāvāya manuvattati;
Akāmā akaraṇīyaṃ vā, karaṇīyaṃ vāpi kubbati;
Ākāmākaraṇīyamhi, kvidha pāpena lippati .

140.

“So ce attho ca dhammo ca, kalyāṇo na ca pāpako;
Bhoto ce vacanaṃ saccaṃ, suhato vānaro mayā.

141.

“Attano ce hi vādassa, aparādhaṃ vijāniyā ;
Na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso”.

142.

“Issaro sabbalokassa, sace kappeti jīvitam;
Iddhiṃ byasanabhāvañca, kammaṃ kalyāṇapāpakaṃ;
Niddesakārī puriso, issaro tena lippati.

143. “So ce attho ca dhammo ca, kalyāṇo na ca pāpako;
Bhoto ce vacanaṃ saccaṃ, suhato vānaro mayā.
144. “Attano ce hi vādassa, aparādhaṃ vijāṇiyā;
Na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso”.
145. “Sace pubbekatahetu, sukhadukkhaṃ nigacchati;
Porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ, tameso muccate iṇaṃ;
Porāṇakaiṇamokkho, kvidha pāpena lippati.
146. “So ce attho ca dhammo ca, kalyāṇo na ca pāpako;
Bhoto ce vacanaṃ saccaṃ, suhato vānaro mayā.
147. “Attano ce hi vādassa, aparādhaṃ vijāṇiyā;
Na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso”.
148. “Catunnaṃyevupādāya, rūpaṃ sambhoti pāṇinaṃ;
Yato ca rūpaṃ sambhoti, tatthevānupagacchati;
Idheva jīvati jīvo, pecca pecca vinassati.
149. Ucchijjati ayaṃ loko, ye bālā ye ca paṇḍitā;
Ucchijjamāne lokasmiṃ, kvidha pāpena lippati.
150. “So ce attho ca dhammo ca, kalyāṇo na ca pāpako;
Bhoto ce vacanaṃ saccaṃ, suhato vānaro mayā.
151. “Attano ce hi vādassa, aparādhaṃ vijāṇiyā;
Na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso”.

152. “Āhu khattavidā loke, bālā paṇḍitamānino.
Mātaraṃ pitaraṃ haññe, atho jeṭṭhampi bhātaraṃ;
Haneyya putta dāre ca, attho ce tādiso siyā.
153. “Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā;
Na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.
154. “Atha atthe samuppanne, samūlamapi abbahe ;
Attho me sambalenāpi, suhato vānaro mayā.
155. “So ce attho ca dhammo ca, kalyāṇo na ca pāpako;
Bhoto ce vacanaṃ saccaṃ, suhato vānaro mayā .
156. “Attano ce hi vādassa, aparādhaṃ vijāniyā;
Na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso.
157. “Ahetuvādo puriso, yo ca issarakuttiko;
Pubbekatī ca ucchedī, yo ca khattavido naro.
158. “Ete asappurisā loke, bālā paṇḍitamānino;
Kareyya tādiso pāpaṃ, atho aññampi kāraye;
Asappurisasamsaggo, dukkhanto kaṭukudrayo.
159. “Urabbharūpena vakassu pubbe, asaṃkito ajayūthaṃ upeti;
Hantvā uraṇiṃ ajikaṃ ajañca, utrāsayingvā yena kāmaṃ paleti.
160. “Tathāvidheke samaṇabrāhmaṇāse, chadanaṃ katvā vañcayanti
manusse;

Anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca, rajojallaṃ ukkuṭikappadhānaṃ;
Pariyāyabhattañca apānakattā, pāpācārā arahanto vadānā.

161.

“Ete asappurisā loke, bālā paṇḍitamānino;
Kareyya tādiso pāpaṃ, atho aññaṃpi kāraye;
Asappurisasamsaggo, dukkhanto kaṭukudrayo.

162.

“Yamāhu natthi vīriyanti, ahetuñca pavadanti ye;
Parakāraṃ attakārañca, ye tucchaṃ samavaṇṇayum.

163.

“Ete asappurisā loke, bālā paṇḍitamānino;
Kareyya tādiso pāpaṃ, atho aññaṃpi kāraye;
Asappurisasamsaggo, dukkhanto kaṭukudrayo.

164.

“Sace hi vīriyaṃ nāssa, kammaṃ kalyāṇapāpakaṃ;
Na bhare vaḍḍhakiṃ rājā, napi yantāni kāraye.

165.

“Yasmā ca vīriyaṃ atthi, kammaṃ kalyāṇapāpakaṃ;
Tasmā yantāni kāreti, rājā bharati vaḍḍhakiṃ.

166.

“Yadi vassasataṃ devo, na vasse na himaṃ pate;
Ucchijjeyya ayaṃ loko, vinasseyya ayaṃ pajā.

167.

“Yasmā ca vassatī devo, himañcānuphusāyati;
Tasmā sassāni paccanti, raṭṭhañca pālita ciraṃ.

168.

“Gavaṃ ce taramānānaṃ, jimhaṃ gacchati puṅgavo;
Sabbā tā jimhaṃ gacchanti, nette jimhaṃ gate sati.

- 169.**
 “Evameva manussesu, yo hoti seṭṭhasammato;
 So ce adhammaṃ carati, pageva itarā pajā;
 Sabbaṃ raṭṭhaṃ dukhaṃ seti, rājā ce hoti adhammiko.
- 170.**
 “Gavaṃ ce taramānānaṃ, ujum̐ gacchati puṅgavo;
 Sabbā gāvī ujum̐ yanti, nette ujum̐ gate sati.
- 171.**
 “Evameva manussesu, yo hoti seṭṭhasammato;
 So sace dhammaṃ carati, pageva itarā pajā;
 Sabbaṃ raṭṭhaṃ sukhaṃ seti, rājā ce hoti dhammiko.
- 172.**
 “Mahārukkhassa phalino, āmaṃ chindati yo phalaṃ;
 Rasañcassa na jānāti, bījañcassa vinassati.
- 173.**
 “Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ, adhammena pasāsati;
 Rasañcassa na jānāti, raṭṭhañcassa vinassati.
- 174.**
 “Mahārukkhassa phalino, pakkaṃ chindati yo phalaṃ;
 Rasañcassa vijānāti, bījañcassa na nassati.
- 175.**
 “Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ, dhammena yo pasāsati;
 Rasañcassa vijānāti, raṭṭhañcassa na nassati.
- 176.**
 “Yo ca rājā janapadaṃ, adhammena pasāsati;
 Sabbosadhīhi so rājā, viruddho hoti khattiyo.
- 177.**
 “Tatheva negame hiṃsaṃ, ye yuttā kayavikkaye;
 Ojadānabalīkāre, sa kosena virujjhati.

- 178.** “Pahāravarakhettaññū, saṅgāme katanissame ;
Ussite hiṃsayam rājā, sa balena virujjhati.
- 179.** “Tatheva isayo hiṃsam, saññate brahmacāriyo ;
Adhammacārī khattiyo, so saggena virujjhati.
- 180.** “Yo ca rājā adhammaṭṭho, bhariyam hanti adūsikam;
Luddam pasavate ṭhānam , puttehi ca virujjhati.
- 181.** “Dhammam care jānapade, negamesu balesu ca;
Isayo ca na hiṃseyya, puttadāre samam care.
- 182.** “Sa tādiso bhūmipati, raṭṭhapālo akodhano;
Sapatte sampakampeti, indova asurādhipo”ti.

Mahābodhiḷātakam tatiyam.

Paṇṇāsanipātam niṭṭhitam.

Tassuddānam –

Saṇiḷīnikamavhayano paṭhamo, dutiyo pana saummadantivaro;
Tatiyo pana bodhisirīvhayano, kathitā pana tīṇi jinena subhāti.

19. Saṭṭhinipāto

529. Soṇakajātakam (1)

- 1.** “Tassa sutvā sataṃ dammi, saḥassam diṭṭha soṇakam;
Ko me soṇakamakkhāti, sahāyam pamsukīlitam”.

2. “Athabravī māṇavako, daharo pañcacūḷako;
Mayhaṃ sutvā satam dehi, sahasam diṭṭha soṇakam;
Aham te soṇakakkhissam , sahāyam paṃsukīlitam” .
3. “Katamasmim so janapade, raṭṭhesu nigamesu ca;
Kattha soṇakamaddakkhi , tam me akkhāhi pucchito” .
4. “Taveva deva vijite, tavevuyyānabhūmiyā;
Ujuvaṃsā mahāsālā, nīlobhāsā manoramā.
5. “Tiṭṭhanti meghasamānā, rammā aññoññanissitā;
Tesam mūlamhi soṇako, jhāyatī anupādano ;
Upādānesu lokesu, ḍayhamānesu nibbuto.
6. “Tato ca rājā pāyāsi, senāya caturaṅgiyā;
Kārāpetvā samam maggam, agamā yena soṇako.
7. “Uyyānabhūmim gantvāna, vicaranto brahāvane;
Āsīnam soṇakam dakkhi, ḍayhamānesu nibbutam” .
8. “Kapaṇo vatayam bhikkhu, muṇḍo saṅghātipāruto;
Amātiko apitiko, rukkhamūlasmi jhāyati” .
9. “Imam vākyam nisāmetvā, soṇako etadabravi;
‘Na rāja kapaṇo hoti, dhammam kāyena phassayam .
10. ‘Yo ca dhammam niraṃkatvā , adhammamanuvattati;
Sa rāja kapaṇo hoti, pāpo pāparāyano” .

11. “Arindamoti me nāmaṃ, kāsirājāti maṃ vidū;
Kacci bhoto sukhasseyyā , idha pattassa soṇaka”.
12. “Sadāpi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Na tesam koṭṭhe openti, na kumbhiṃ na khaḷopiyam ;
Paraniṭṭhitamesānā, tena yāpenti subbatā.
13. “Dutiyampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Anavajjapiṇḍo bhottabbo, na ca kocūparodhati.
14. “Tatīyampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Nibbuto piṇḍo bhottabbo, na ca kocūparodhati.
15. “Catutthampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Muttassa raṭṭhe carato, saṅgo yassa na vijjati.
16. “Pañcamampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Nagaramhi ḍayhamānamhi, nāssa kiñci aḍayhatha.
17. “Chaṭṭhampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Raṭṭhe vilumpamānamhi , nāssa kiñci ahīratha .
18. “Sattamampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Corehi rakkhitam maggaṃ, ye caññe paripanthikā;
Pattacīvaramādāya, sotthiṃ gacchati subbato.
19. “Aṭṭhamampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Yaṃ yaṃ disaṃ pakkamati, anapekkhova gacchati”.

20. “Bahūpi bhadrā etesaṃ, yo tvaṃ bhikkhu pasamsasi;
Ahañca giddho kāmesu, kathaṃ kāhāmi soṇaka.
21. “Piyā me mānusā kāmā, atho dibyāpi me piyā;
Atha kena nu vaṇṇena, ubho loke labhāmase”.
22. “Kāme giddhā kāmaratā, kāmesu adhimucchitā;
Narā pāpāni katvāna, upapajjanti duggatiṃ.
23. “Ye ca kāme pahantvāna , nikkhantā akutobhayā;
Ekodibhāvādhigatā, na te gacchanti duggatiṃ.
24. “Upamaṃ te karissāmi, taṃ suṇohi arindama;
Upamāya midhekacce , atthaṃ jānanti paṇḍitā.
25. “Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā, vuyhamānaṃ mahaṇṇave;
Vāyaso samacintesi, appapañño acetaso.
26. ““Yānañca vatidaṃ laddhaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako’;
Tattha rattiṃ tattha divā, tattheva nirato mano.
27. “Khādaṃ nāgassa maṃsāni, pivaṃ bhāgīrathodakaṃ ;
Sampassaṃ vanacetyāni, na palettha vihaṅgamo.
28. “Tañca otaraṇī gaṅgā, pamattaṃ kuṇape rataṃ;
Samuddaṃ ajjhagāhāsi , agatī yattha pakkhinaṃ.
29. “So ca bhakkhaparikkhīṇo, udapatvā vihaṅgamo.

Na pacchato na purato, nuttaraṃ nopi dakkhiṇaṃ.

30.

“Dīpaṃ so najjhagāgañchi , agatī yattha pakkhinaṃ;
So ca tattheva pāpattha, yathā dubbalako tathā.

31.

“Tañca sāmuddikā macchā, kumbhīlā makarā susū;
Pasayhakārā khādiṃsu, phandamānaṃ vipakkhakaṃ .

32.

“Evameva tuvaṃ rāja, ye caññe kāmabhogino;
Giddhā ce na vamiṣanti, kākapaññāva te vidū.

33.

“Esā te upamā rāja, atthasandassanī katā;
Tvañca paññāyase tena, yadi kāhasi vā na vā.

34.

“Ekavācampi dvivācaṃ, bhaṇeyya anukampako;
Tatuttariṃ na bhāseyya, dāsovayyassa santike”.

35.

“Idaṃ vatvāna pakkāmi, soṇako amitabuddhimā ;
Vehāse antalikkhasmiṃ, anusāsivāna khattiyaṃ”.

36.

“Ko nume rājakattāro, suddā veyyattamāgatā ;
Rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena matthiko.

37.

“Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ” .

38.

“Atthi te daharo putto, dīghāvu raṭṭhavaḍḍhano;
Taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissati”.

39. “Khippaṃ kumāramānetha, dīghāvum ratthavaḍḍhanaṃ;
Taṃ rajje abhisiñcissaṃ, so vo rājā bhavissati”.
40. “Tato kumāramānesuṃ, dīghāvum ratthavaḍḍhanaṃ;
Taṃ disvā ālapī rājā, ekaputtaṃ manoramaṃ.
41. “Saṭṭhi gāmasahassāni, paripuṇṇāni sabbaso;
Te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
42. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ .
43. “Saṭṭhi nāgasahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā;
Suvaṇṇakacchā mātaṅgā, hemakappanavāsasā.
44. “Ārūlhā gāmaṇīyehi, tomaraṅkusapāṇibhi;
Te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
45. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
46. “Saṭṭhi assasahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā;
Ājānīyāva jātiyā, sindhavā sīghavāhino.
47. “Ārūlhā gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi ;
Te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
48. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;

Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.

49.

“Saṭṭhi rathasahassāni, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

50.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te.

51.

“Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.

52.

“Saṭṭhi dhenusahassāni, rohaññā puṅgavūsabhā;
Tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te.

53.

“Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.

54.

“Soḷasitthisahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā;
Vicitravatthābharaṇā, āmuttamaṇikuṇḍalā;
Tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te.

55.

“Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ”.

56.

“Daharasseva me tāta, mātā matāti me suttaṃ;
Tayā vinā ahaṃ tāta, jīvitumpi na ussahe.

57.

“Yathā āraññakaṃ nāgaṃ, poto anveti pacchato;
Jessantaṃ giriduggesu, samesu visamesu ca.

58. “Evaṃ taṃ anugacchāmi, puttamādāya pacchato;
Subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo”.
59. “Yathā sāmuddikaṃ nāvaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Vohāro tattha gaṇheyya, vāṇijā byasanī siyā.
60. “Evamevāyaṃ puttakali , antarāyakaro mama ;
Imaṃ kumāraṃ pāpetha, pāsādaṃ rativaḍḍhanaṃ.
61. “Tattha kambusahatthāyo, yathā sakkamva accharā;
Tā naṃ tattha ramessanti , tāhi ceso ramissati.
62. “Tato kumāraṃ pāpesuṃ, pāsādaṃ rativaḍḍhanaṃ;
Taṃ disvā avacuṃ kaññā, dīghāvumuṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ.
63. “Devatā nusi gandhabbo, adu sakko purindado;
Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ”.
64. “Namhi devo na gandhabbo, nāpi sakko purindado;
Kāsirañño ahaṃ putto, dīghāvu raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Mamaṃ bharatha bhaddaṃ vo , ahaṃ bhattā bhavāmi vo”.
65. “Taṃ tattha avacuṃ kaññā, dīghāvumuṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
‘Kuhim rājā anuppatto, ito rājā kuhim gato’”.
66. “Paṅkaṃ rājā atikkanto, thale rājā patiṭṭhito;
Akaṇṭakaṃ agahaṃ, paṭipanno mahāpathaṃ.

67. “Ahañca paṭipannosmi, maggaṃ duggatigāminam;
Sakaṅṭakaṃ sagahanam, yena gacchanti duggatiṃ”.

68. “Tassa te svāgataṃ rāja, sīhasseva giribbajam;
Anusāsa mahārāja, tvaṃ no sabbāsamissaro”ti.

Soṇakajātakam paṭhamam.

530. Saṃkicējātakam (2)

69. “Disvā nisinnam rājānam, brahmadattam rathesabham;
Athassa paṭivedesi, yassāsi anukampako.

70. “Saṃkiccāyam anupatto, isīnam sādhusammato;
Taramānarūpo niyyāhi, khippam passa mahesinam.

71. “Tato ca rājā taramāno, yuttamāruyha sandanam;
Mittāmaccaparibyūho , agamāsi rathesabho.

72. “Nikkhippa pañca kakudhāni, kāsīnam raṭṭhavaḍḍhano;
Vāḷabījani muṅhīsam, khaggaṃ chattañcupāhanam;

73. “Oruyha rājā yānamhā, ṭhapayitvā paṭicchadam;
Āsīnam dāyapassasmim, saṃkiccāmupasaṅkami.

74. “Upasaṅkamtivā so rājā, sammodi isinā saha;
Tam katham vītisāretvā, ekamantam upāvisi.

75. “Ekamantam nisinnova, atha kālam amaññatha;

Tato pāpāni kammāni, pucchitum paṭipajjatha.

76.

“Isiṃ pucchāma saṃkiccaṃ, isiṇaṃ sādhusammatam;
Āsīnaṃ dāyapassasmiṃ, isisaṅghapurakkhataṃ .

77.

“Kaṃ gatiṃ pecca gacchanti, narā dhammāticārino;
Aticiṇṇo mayā dhammo, taṃ me akkhāhi pucchito.

78.

“Isī avaca saṃkicco, kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Āsīnaṃ dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me.

79.

“Uppathena vajantassa, yo maggamanusāsati;
Tassa ce vacanaṃ kayirā, nāssa maggeyya kaṇṭako.

80.

“Adhammaṃ paṭipannassa, yo dhammamanusāsati;
Tassa ce vacanaṃ kayirā, na so gaccheyya duggatiṃ.

81.

“Dhammo patho mahārāja, adhammo pana uppatho;
Adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggaṭiṃ.

82.

“Adhammacārino rāja, narā visamajīvino;
Yaṃ gatiṃ pecca gacchanti, niraye te suṇohi me.

83.

“Saṅjīvo kālasutto ca, saṅghāto dve ca roruvā;
Athāparo mahāvīci, tāpano ca patāpano.

84.

“Iccete aṭṭha nirayā, akkhātā duratikkamā;
Ākiṇṇā luddakammehi, paccekā soḷasussadā.

85. “Kadariyatāpanā ghorā, accimanto mahabbhayā;
Lomahaṃsanarūpā ca, bhesmā paṭibhayā dukhā.
86. “Catukkaṇṇā catudvārā, vibhattā bhāgasō mitā;
Ayopākārapariyantā, ayasā paṭikujjitā.
87. “Tesam ayomayā bhūmi, jalitā tejasā yutā;
Samantā yojanasataṃ, phuṭā tiṭṭhanti sabbadā.
88. “Ete patanti niraye, uddhampādā avamsirā;
Isīnaṃ ativattāro, saññatānaṃ tapassinaṃ.
89. “Te bhūnahuno paccanti, macchā bilakatā yathā;
Saṃvacchare asaṅkheyye, narā kibbisakārino.
90. “Ḍayhamānena gattena, niccaṃ santarabāhiraṃ;
Nirayā nādhigacchanti, dvāraṃ nikkhamanesino.
91. “Puratthimena dhāvanti, tato dhāvanti pacchato;
Uttarenapi dhāvanti, tato dhāvanti dakkhiṇaṃ;
Yaṃ yañhi dvāraṃ gacchanti, taṃ tadeva pidhīyare .
92. “Bahūni vassasahassāni, janā nirayagāmino;
Bāhā paggayha kandanti, patvā dukkhaṃ anappakaṃ.
93. “Āsīvisaṃva kupitaṃ, tejassiṃ duratikkamaṃ;
Na sādhurūpe āsīde, saññatānaṃ tapassinaṃ.

94. “Atikāyo mahissāso, ajjuno kekakādhipo;
Sahassabāhu ucchinno, isimāsajja gotamaṃ.
95. “Arajaṃ rajasā vacchaṃ, kisaṃ avakiriya daṇḍakī;
Tālova mūlato chinno, sa rājā vibhavaṅgato.
96. “Upahacca manaṃ majjho , mātāṅgasmim̐ yasassine;
Sapārisajjo ucchinno, majjhāraññaṃ tadā ahu.
97. “Kaṇhadīpāyanāsajja, isiṃ andhakaveṇḍayo ;
Aññoññaṃ musalā hantvā, sampattā yamasādhanam̐ .
98. “Athāyaṃ isinā satto, antalikkhacaro pure;
Pāvekkhi pathaviṃ cecco, hīnatto pattapariyāyaṃ.
99. “Tasmā hi chandāgamaṃ, nappasaṃsanti paṇḍitā;
Aduṭṭhacitto bhāseyya, giram̐ saccūpasam̐hitam̐.
100. “Manasā ce paduṭṭhena, yo naro pekkhate munim̐;
Vijjācaraṇasampannaṃ, gantā so nirayaṃ adho.
101. “Ye vuḍḍhe paribhāsanti, pharusūpakkamā janā;
Anapaccā adāyādā, tālavatthu bhavanti te.
102. “Yo ca pabbajitaṃ hanti, katakiccaṃ mahesinaṃ;
Sa kāḷasutte niraye, cirarattāya paccati.
103. “Yo ca rājā adhammaṭṭho, raṭṭhaviddham̐sano mago ;

Tāpayitvā janapadam, tāpane pecca paccati.

104.

“So ca vassasahassāni , satam dibbāni paccati;
Accisaṅghapareto so, dukkham vedeti vedanam.

105.

“Tassa aggisikhā kāyā, niccharanti pabhassarā;
Tejobhakkhassa gattāni, lomahi ca nakhehi ca.

106.

“Ḍayhamānena gattena, niccam santarabāhiram;
Dukkhabhitunno nadati, nāgo tuttaṭṭito yathā.

107.

“Yo lobhā pitaram hanti, dosā vā purisādhamo;
Sa kālasutte niraye, cirarattāya paccati.

108.

“Sa tādiso paccati lohakumbhiyam, pakkañca sattīhi hananti
nittacam;
Andham karitvā muttakarīsabhakkham, khāre nimujjanti
tathāvidham naram.

109.

“Tattam pakkuthitamayoguḷaṅca , dīghe ca phāle cirarattatāpite;
Vikkhambhamādāya vibandha rajjubhi, vivate mukhe sampav-
visanti rakkhasā.

110.

“Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā, kākoḷasaṅghā ca dijā ayomukhā;
Saṅgamma khādanti vipphandamānam, jivham vibhajja
vighāsam salohitam.

111.

“Tam dadḍhatālam paribhinnagattam, nipphothayantā anuvica-
ranti rakkhasā;
Ratī hi nesam dukhino panītare, etādisasmim niraye vasanti;
Ye keci loke idha pettighātino.

112. “Putto ca mātaraṃ hantvā, ito gantvā yamakkhayaṃ;
Bhusamāpajjate dukkhaṃ, attakammaphalūpago.
113. “Amanussā atibalā, hantāraṃ janayantiyā;
Ayomayehi vāḷehi , pīḷayanti punappaṇaṃ.
114. “Tamassavaṃ sakā gattā, ruhiraṃ attasambhavaṃ;
Tambalohavilīnaṃva, tattaṃ pāyenti mattighaṃ .
115. “Jigucchāṃ kuṇapaṃ pūtiṃ, duggandhaṃ gūthakaddamaṃ;
Pubbalohitasāṅkāsaṃ, rahadamogayha tiṭṭhati.
116. “Tameṇaṃ kimayo tattha, atikāyā ayomukhā;
Chaviṃ bhetvāna khādanti, saṃgiddhā maṃsalohite.
117. “So ca taṃ nirayaṃ patto, nimuggo sataporisaṃ;
Pūtikaṃ kuṇapaṃ vāti, samantā satayojanaṃ.
118. “Cakkhumāpi hi cakkhūhi, tena gandhena jīyati;
Etādisaṃ brahmadatta, mātugho labhate dukhaṃ.
119. “Khuradhāraṇanukkamma, tikkhaṃ durabhisambhavaṃ;
Patanti gabbhapātiyo , duggaṃ vetaraṇiṃ nadiṃ.
120. “Ayomayā simbaliyo, soḷasaṅgulakaṇṭakā;
Ubhato abhilambanti, duggaṃ vetaraṇiṃ nadiṃ.
121. “Te accimanto tiṭṭhanti, aggikkhandhāva ārakā;

Ādittā jātavedena, uddham yojanamuggatā.

122.

“Ete vajanti niraye, tatte tikhiṇakaṇṭake;
Nāriyo ca aticārā , narā ca paradāragū.

123.

“Te patanti adhokkhandhā, vivattā vihatā puthū;
Sayanti vinividdhaṅgā, dīgham jagganti sabbadā .

124.

“Tato ratyā vivasāne , mahatiṃ pabbatūpamaṃ;
Lohakumbhiṃ pavajjanti, tattam aggisamūdakaṃ.

125.

“Evaṃ divā ca ratto ca, dussīlā mohapārutā;
Anubhonti sakaṃ kammaṃ, pubbe dukkaṭamattano.

126.

“Yā ca bhariyā dhanakkītā, sāmikaṃ atimaññati;
Sassuṃ vā sasuraṃ vāpi, jetṭham vāpi nanandaraṃ .

127.

“Tassā vaṅkena jivhaggaṃ, nibbahanti sabandhanaṃ;
Sa byāmamattaṃ kiminaṃ, jivhaṃ passati attani ;
Viññāpetuṃ na sakkoti, tāpane pecca paccati.

128.

“Orabbhikā sūkarikā, macchikā migabandhakā;
Corā goghātakā luddā, avaṇṇe vaṇṇakārakā.

129.

“Sattīhi lohakūṭehi, nettiṃsehi usūhi ca;
Haññamānā khāranadiṃ, papatanti avamsirā.

130.

“Sāyaṃ pāto kūṭakārī, ayokūṭehi haññati;
Tato vantaṃ durattānaṃ, paresaṃ bhuñjare sadā.

131.

“Dhañkā bheraṇḍakā giḃjhā, kākoḷā ca ayomukhā;
Vipphandamānaṃ khādanti, naraṃ kibbisakārakaṃ .

132.

“Ye migena migam hanti, pakkhiṃ vā pana pakkhinā;
Asanto rajasā channā, gantā te nirayussadaṃ .

133.

“Santo ca uddham gacchanti, suciṇṇenidha kammunā;
Suciṇṇassa phalaṃ passa, saindā devā sabrahmakā.

134.

“Taṃ taṃ brūmi mahārāja, dhammaṃ raṭṭhapatī cara;
Tathā rāja carāhi dhammaṃ, yathā taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyya
pacchā”ti.

Samkiccāṭakaṃ dutiyaṃ.

Saṭṭhinipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Atha saṭṭhinipātamhi, suṇātha mama bhāsitaṃ;
Jātakasavhayano pavaro, soṇakaarindamasavhayano;
Tathā vuttarathesabhakiccavaroti.

20. Sattatinipāto

531. Kusajātaṃ (1)

1.

“Idaṃ te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ, sakāyuraṃ sabbakāmū-
papannaṃ;

Idaṃ te rajjaṃ anusāsa amma, gacchāmahaṃ yattha piyā pabhā-
vatī”.

2.

“Anujjubhūtena haraṃ mahantaṃ, divā ca ratto ca nisīthakāle ;

Paṭigaccha tvam khippam kusāvatiṃ kusa , nicchāmi dub-
baṇṇamaham vasantaṃ”.

3.

“Nāham gamissāmi ito kusāvatiṃ, pabhāvatī vaṇṇapalobhito
tava;

Ramāmi maddassa nicketaramme, hitvāna raṭṭham tava dassane
rato.

4.

“Pabhāvatī vaṇṇapalobhito tava, sammūlharūpo vicarāmi med-
iniṃ ;

Disam na jānāmi kutomhi āgato, tayamhi matto migamandalo-
cane.

5.

“Suvaṇṇacīravasane, jātarūpasumekhale;

Sussoṇi tava kāmā hi , nāham rajjena matthiko”.

6.

“Abbhūti tassa bho hoti, yo anicchantamicchati;

Akāmaṃ rāja kāmesi , akantaṃ kantu micchasi”.

7.

“Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā, yo naro labhate piyaṃ;

Lābhamettha pasamsāma, alābho tattha pāpako”.

8.

“Pāsāṇasāraṃ khaṇasi, kaṇikārassa dārunā;

Vātaṃ jālena bādhesi, yo anicchantamicchasi”.

9.

“Pāsāṇo nūna te hadaye, ohito mudulakkhaṇe;

Yo te sātaṃ na vindāmi, tirojanapadāgato.

10.

“Yadā maṃ bhakuṭiṃ katvā, rājaputtī udikkhati ;

Āḷāriko tadā homi, rañño maddassantepure .

11. “Yadā umhayamānā maṃ, rājaputtī udikkhati ;
Nālāriko tadā homi, rājā homi tadā kuso”.
12. “Sace hi vacanaṃ saccaṃ, nemittānaṃ bhavissati;
Neva me tvaṃ patī assa, kāmaṃ chindantu sattadhā”.
13. “Sace hi vacanaṃ saccaṃ, aññesaṃ yadi vā mamaṃ;
Neva tuyhaṃ patī atthi, añño sīhassarā kusā”.
14. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatiṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, olokeyya pabhāvatī.
15. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatiṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, ālapeyya pabhāvatī.
16. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatiṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, umhāyeyya pabhāvatī.
17. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatiṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, pamhāyeyya pabhāvatī.
18. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatiṃ;
Sace me nāganāsūrū, pāṇīhi upasamphuse”.
19. “Na hi nūnāyaṃ rājaputtī, kuse sātampi vindati;
Ālāriko bhate pose, vetanena anattihiko”.
20. “Na hi nūnāyaṃ sā khujjā, labhati jivhāya chedanāṃ;

Sunisitena satthena, evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇaṃ”.

21. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Mahāyasoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
22. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Mahaddhanoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
23. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Mahabbaloti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
24. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Mahāraṭṭhoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
25. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Mahārājāti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
26. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Sīhassaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
27. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Vaggussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
28. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Bindussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
29. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvati;
Mañjussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.

30. “Mā naṃ rūpena pāmesī, ārohena pabhāvati;
Madhussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
31. “Mā naṃ rūpena pāmesī, ārohena pabhāvati;
Satasippoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
32. “Mā naṃ rūpena pāmesī, ārohena pabhāvati;
Khattiyotipi katvāna , karassu rucire piyaṃ.
33. “Mā naṃ rūpena pāmesī, ārohena pabhāvati;
Kusarājāti katvāna, karassu rucire piyaṃ”.
34. “Ete nāgā upatthaddhā, sabbe tiṭṭhanti vammītā ;
Purā maddanti pākāraṃ, ānentetaṃ pabhāvatiṃ”.
35. “Satta bile karitvāna, ahametaṃ pabhāvatiṃ;
Khattiyānaṃ padassāmi, ye maṃ hantaṃ idhāgatā”.
36. “Avuṭṭhahi rājaputtī, sāmā koseyyavāsini;
Assupuṇṇehi nettehi, dāsīgaṇapurakkhatā”.
37. “Taṃ nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ, ādāsadantātharupac-
cavekkhitaṃ;
Subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ, chuddhaṃ vane ṭhassati
khattiyehi.
38. “Te nūna me asite vellitagge, kese mudū candanasāralitte;
Samākule sīvathikāya majjhe, pādehi giṃjhā parikaḍḍhissanti .

39. “Tā nūna me tambanakhā sulomā, bāhā mudū candanasāralittā;
Chinnā vane ujjhitā khattiyehi, gayha dhaṅko gacchati yena
kāmaṃ.
40. “Te nūna tālūpanibhe alambe, nisevite kāsikacandanena;
Thanesu me lambissati siṅgālo , mātūva putto taruṇo tanūjo.
41. “Taṃ nūna soṇiṃ puthulaṃ sukotṭitaṃ, nisevitaṃ kañcane-
khalāhi;
Chinnaṃ vane khattiyehī avatthaṃ, siṅgālasaṅghā parikaḍḍhis-
santi .
42. “Soṇā dhaṅkā siṅgālā ca, ye caññe santi dāṭhino;
Ajarā nūna hessanti, bhakkhayitvā pabhāvatiṃ.
43. “Sace maṃsāni harimṣu, khattiyā dūragāmino;
Aṭṭhīni amma yācitvā, anupathe dahātha naṃ.
44. “Khattāni amma kāretvā, kaṇikārettha ropaya ;
Yadā te pupphitā assu, hemantānaṃ himaccaye;
Sareyyātha mamaṃ amma, evaṃvaṇṇā pabhāvati” .
45. “Tassā mātā udaṭṭhāsī, khattiyā devavaṇṇinī;
Disvā asiṅca sūnaṅca, rañño maddassantepure” .
46. “Iminā nūna asinā, susaṅṅaṃ tanumajjhimaṃ;
Dhītaraṃ madda hantvāna, khattiyānaṃ padassasi” .
47. “Na me akāsi vacanaṃ, atthakāmāya puttike;

Sājja lohitasañchannā, gacchasi yamasādhanam.

48.

“Evamāpajjatī poso, pāpiyañca nigacchati;
Yo ve hitānam vacanam, na karoti atthadassinam.

49.

“Sace ca ajja dhāresi , kumāram cārudassanam;
Kusena jātam khattiyam, suvaṇṇamaṇimekhalam;
Pūjjitam ñātisaṅghehi, na gacchasi yamakkhayam.

50.

“Yatthassu bherī nadati, kuñjaro ca nikūjati ;
Khattiyānam kule bhadde, kiṃ nu sukhataram tato.

51.

“Asso ca sisati dvāre, kumāro uparodati;
Khattiyānam kule bhadde, kiṃ nu sukhataram tato.

52.

“Mayūrakoñcābhirude, kokilābhinikūjite;
Khattiyānam kule bhadde, kiṃ nu sukhataram tato”.

53.

“Kaham nu so sattumaddano, pararaṭṭhappamaddano;
Kuso soḷārapaññāṇo, yo no dukkhā pamocaye”.

54.

“Idheva so sattumaddano, pararaṭṭhappamaddano;
Kuso soḷārapaññāṇo, yo te sabbe vadhissati” .

55.

“Ummattikā nu bhaṇasi, andhabālā pabhāsasi ;
Kuso ce āgato assa, kiṃ na jānemu tam mayam”.

56.

“Eso āḷāriko poso, kumārīpuramantare;
Daḷham katvāna saṃvelliṃ, kumbhiṃ dhovati oṇato”.

57. “Veṇī tvamasi caṇḍālī, adūsi kulagandhinī;
Katham maddakule jātā, dāsaṃ kayirāsi kāmukaṃ”.
58. “Namhi veṇī na caṇḍālī, na camhi kulagandhinī;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi”.
59. “Yo brāhmaṇasahassāni, sadā bhojeti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi”.
60. “Yassa nāgasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.
61. “Yassa assasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.
62. “Yassa rathasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.
(“Yassa usabhasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi) .
63. “Yassa dhenusahassāni, sadā duhanti vīsatiṃ ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi”.
64. “Taggha te dukkaṭaṃ bāle, yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ;
Nāgaṃ maṇḍūkavaṇṇena, na naṃ akkhāsīdhāgataṃ” .
65. “Aparādhaṃ mahārāja, tvaṃ no khama rathesabha;
Yaṃ taṃ aññātesena, nāññāsīdhā idhāgataṃ”.

66. “Mādisassa na taṃ channaṃ, yo haṃ ālāriko bhava;
Tvaññeva me pasīdassu, natthi te deva dukkaṭaṃ”.
67. “Gaccha bāle khamāpehi, kusarājaṃ mahabbalaṃ;
Khamāpito kuso rājā , so te dassati jīvitaṃ”.
68. “Pitussa vacanaṃ sutvā, devavaṇṇī pabhāvati;
Sirasā aggahī pāde, kusarājaṃ mahabbalaṃ”.
69. “Yāmā ratyo atikkantā, tāmā deva tayā vinā;
Vande te sirasā pāde, mā me kujjhaṃ rathesabha.
70. “Sabbaṃ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me;
Na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ, kareyyāmi ahaṃ puna.
71. “Evaṃ ce yācamānāya, vacanaṃ me na kāhasi;
Idāni maṃ tāto hantvā, khattiyānaṃ padassati”.
72. “Evaṃ te yācamānāya, kiṃ na kāhāmi te vaco;
Vikuddho tyasmi kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi pabhāvati.
73. “Sabbaṃ te paṭijānāmi, rājaputti suṇohi me;
Na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ, kareyyāmi ahaṃ puna.
74. “Tava kāmā hi sussoṇi, pahu dukkhaṃ titikkhisaṃ ;
Bahūṃ maddakulaṃ hantvā, nayitūṃ taṃ pabhāvati”.
75. “Yojayantu rathe asse, nānācitte samāhite;

Atha dakkhatha me vegam, vidhamantassa sattavo”.

76.

“Tañca tattha udikkhiṃsu, rañño maddassantepure;
Vijambhamānaṃ sīhaṃva, phoṭentaṃ diguṇaṃ bhujam.

77.

“Hatthikkhandhañca āruyha, āropetvā pabhāvatiṃ;
Saṅgāmaṃ otarivāna, sīhanādaṃ nadī kuso.

78.

“Tassa taṃ nadato sutvā, sīhassevitare miḡā;
Khattiyā vipalāyiṃsu, kusasaddabhayaṭṭitā .

79.

“Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Aññaṃaññaṃ chindanti, kusasaddabhayaṭṭitā.

80.

“Tasmiṃ saṅgāmasīsamhiṃ, passivā haṭṭha mānaso;
Kusassa rañño devindo, adā verocanaṃ maṇiṃ.

81.

“So taṃ vijitvā saṅgāmaṃ, laddhā verocanaṃ maṇiṃ;
Hatthikkhandhagato rājā, pāvekkhi nagaraṃ puraṃ.

82.

“Jīvaggāhaṃ gahetvāna, bandhitvā satta khattiye;
Sasurassupanāmesi, ime te deva sattavo.

83.

“Sabbeva te vasaṃ gatā, amittā vihatā tava;
Kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te hanassu vā”.

84.

“Tuyheva sattavo ete, na hi te mayha sattavo;
Tvaññaṃ no mahārāja, muñca vā te hanassu vā”.

85. “Imā te dhītarō satta, devakaññūpamā subhā;
Dadāhi nesam ekekaṃ, hontu jāmātarō tava”.
86. “Amhākañceva tāsāñca, tvaṃ no sabbesamissaro;
Tvaññeva no mahārāja, dehi nesam yadicchasi”.
87. “Ekamekassa ekekaṃ, adā sīhassaro kuso;
Khattiyānaṃ tadā tesam, rañño maddassa dhītarō.
88. “Pīṇitā tena lābhena, tuṭṭhā sīhassare kuse;
Sakaraṭṭhāni pāyimsu, khattiyā satta tāvade.
89. “Pabhāvatiñca ādāya, maṇiṃ verocanaṃ subhaṃ ;
Kusāvatiṃ kuso rājā, agamāsi mahabbalo.
90. “Tyassu ekarathe yantā, pavisantā kusāvatiṃ;
Samānā vaṇṇarūpena, nāññamaññātirocisuṃ .
91. “Mātā puttēna saṅgacchi , ubhayo ca jayampatī;
Samaggā te tadā āsuṃ, phītaṃ dharaṇimāvasu”nti.

Kusajātakaṃ paṭhamam.

532. Soṇanandajātakaṃ (2)

92. “Devatā nusi gandhabbo, adu sakko purindado;
Manussabhūto iddhimā, kathaṃ jānemu taṃ mayam”.
93. “Nāpi devo na gandhabbo, nāpi sakko purindado;

Manussabhūto iddhimā, evaṃ jānāhi bhāradha” .

94.

“Katarūpamidam bhoto , veyyāvaccam anappakam;
Devamhi vassamānamhi, anovassam bhavam akā.

95.

“Tato vātātape ghore, sītaccāyāṃ bhavaṃ akā;
Tato amittamajjesu , saratāṇaṃ bhavaṃ akā.

96.

“Tato phītāni raṭṭhāni, vasino te bhavaṃ akā;
Tato ekasataṃ khatye, anuyante bhavaṃ akā.

97.

“Patītāssu mayam bhoto, vada tam bhañja micchasi;
Hatthiyānaṃ assaratham, nāriyo ca alaṅkatā;
Nivesanāni rammāni, mayam bhoto dadāmase.

98.

“Atha vaṅge vā magadhe, mayam bhoto dadāmase;
Atha vā assakāvantī , sumanā damma te mayam.

99.

“Upaddham vāpi rajjassa, mayam bhoto dadāmase;
Sace te attho rajjena, anusāsa yadicchasi” .

100.

“Na me atthopi rajjena, nagarena dhanena vā;
Athopi janapadena, attho mayham na vijjati.

101.

“Bhotova raṭṭhe vijjite, araññe atthi assamo;
Pitā mayham janettī ca, ubho sammanti assame.

102.

“Tesāham pubbācariyesu, puññaṃ na labhāmi kātave;
Bhavantam ajjhāvaram katvā, soṇam yācemu samvaram”.

103. “Karomi te taṃ vacanaṃ, yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa;
Etañca kho no akkhāhi, kīvanto hontu yācakā”.
104. “Parosataṃ jānapadā, mahāsālā ca brāhmaṇā;
Ime ca khattiyā sabbe, abhijātā yasassino;
Bhavañca rājā manojō, alaṃ hessanti yācakā”.
105. “Hatthī asse ca yojentu, rathaṃ sannayha sārathi ;
Ābandhanāni gaṇhātha, pādāsussārayaddhaje ;
Assamaṃ taṃ gamissāmi, yattha sammati kosiyo”.
106. “Tato ca rājā pāyāsi, senāya caturaṅginī;
Agamā assamaṃ rammaṃ, yattha sammati kosiyo”.
107. “Kassa kādambayo kājo, vehāsaṃ caturaṅgulaṃ;
Aṃsaṃ asamphusaṃ eti, udahārāya gacchato”.
108. “Ahaṃ soṇo mahārāja, tāpaso sahitabbato ;
Bharāmi mātāpitaro, rattindivamatandito.
109. “Vane phalañca mūlañca, āharitvā disampati;
Posemi mātāpitaro, pubbe katamanussaraṃ”.
110. “Icchāma assamaṃ gantuṃ, yattha sammati kosiyo;
Maggamaṃ no soṇa akkhāhi, yena gacchemu assamaṃ”.
111. “Ayaṃ ekapadī rāja, yenetamaṃ meghasannibhaṃ;
Koviḷārehi sañchannaṃ, ettha sammati kosiyo”.

112. “Idaṃ vatvāna pakkāmi, taramāno mahāisi;
Vehāse antalikkhasmiṃ, anusāsivāna khattiye.
113. “Assamaṃ parimajjitvā, paññapetvāna āsanaṃ;
Paṇṇasālaṃ pavisitvā, pitaraṃ paṭibodhayi.
114. “Ime āyanti rājāno, abhijātā yasassino;
Assamā nikkhamitvāna, nisīda tvaṃ mahāise.
115. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, taramāno mahāisi;
Assamā nikkhamitvāna, sadvāramhi upāvisi”.
116. “Tañca disvāna āyantaṃ, jalantaṃriva tejasā;
Khatyasaṅghaparibyūlhaṃ, kosiyo etadabravi.
117. “Kassa bherī mudingā ca , saṅkhā paṇavadindimā ;
Purato paṭipannāni, hāsayantā rathesabhaṃ.
118. “Kassa kañcana paṭṭena, puthunā vijjuvaṇṇinā;
Yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṃ.
119. “Ukkāmukhapahaṭṭhaṃva, khadiraṅgārasannibhaṃ;
Mukhañca rucirā bhāti, ko eti siriyā jalaṃ.
120. “Kassa paggahitaṃ chattaṃ, sasalākaṃ manoramam;
Ādiccamaṃsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jalaṃ.
121. “Kassa aṅgaṃ pariggayha, vāḷabījanimuttamaṃ;

Caranti varapuññassa , hatthikkhandhena āyato.

122.

“Kassa setāni chattāni, ājānīyā ca vammitā;
Samantā parikirenti , ko eti siriyā jalaṃ.

123.

“Kassa ekasataṃ khatyā, anuyantā yasassino;
Samantānupariyanti, ko eti siriyā jalaṃ.

124.

“Hatthi assaratha patti , senā ca caturaṅginī;
Samantānupariyanti , ko eti siriyā jalaṃ.

125.

“Kassesā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati;
Akkhobhaṇī apariyantā, sāgarasseva ūmiyo”.

126.

“Rājābhirājā manojo, indova jayataṃ pati;
Nandassajjhāvaram eti, assamaṃ brahmacāriṇaṃ.

127.

“Tassesā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati;
Akkhobhaṇī apariyantā, sāgarasseva ūmiyo”.

128.

“Anulittā candanena, kāsikuttamadhārino ;
Sabbe pañjalikā hutvā, isīnaṃ ajjhupāgamuṃ”.

129.

“Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam;
Kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū.

130.

“Kacci ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā ;
Vane vāḷamigākiṇṇe, kacci hiṃsā na vijjati”.

131. “Kusalañceva no rāja, atho rāja anāmayam;
Atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū.
132. “Atho ḍaṃsā makasā ca , appameva sarīsapā ;
Vane vāḷamigākiṇṇe, hiṃsā mayham na vijjati.
133. “Bahūni vassapūgāni, assame sammataṃ idha;
Nābhijānāmi uppannaṃ, ābādhaṃ amanoramaṃ.
134. “Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Issarosi anuppatto, yaṃ idhatthi pavedaya.
135. “Tindukāni piyālāni, madhuke kāsūmāriyo ;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam.
136. “Idampi pānīyaṃ sītaṃ, ābhatam girigabbharā;
Tato piva mahārāja, sace tvaṃ abhikaṅkhasi”.
137. “Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ, sabbassa agghiyaṃ kataṃ;
Nandassāpi nisāmetha, vacanaṃ so pavakkhati.
138. “Ajjhāvaramhā nandassa, bhoto santikamāgatā;
Suṇātu bhavaṃ vacanaṃ, nandassa parisāya ca”.
139. “Parosataṃ jānapadā , mahāsālā ca brāhmaṇā;
Ime ca khattiyā sabbe, abhijātā yasassino;
Bhavañca rājā manojō, anumaññantu me vaco.

140. “Ye ca santi samītāro, yakkhāni idha massame;
Araññe bhūtabhabyāni, suṇantu vacanaṃ mama.
141. “Namo katvāna bhūtānaṃ, isiṃ vakkhāmi subbataṃ;
So tyāhaṃ dakkhiṇā bāhu, tava kosiya sammato.
142. “Pitaraṃ me janettiṅca, bhattukāmassa me sato;
Vīra puññamidaṃ ṭhānaṃ, mā maṃ kosiya vāraya.
143. “Sabbhi hetamaṃ upaṇṇātaṃ, mametaṃ upanissaja;
Uṭṭhānapāricariyāya, dīgharattaṃ tayā kataṃ;
Mātāpitūsu puññāni, mama lokadado bhava.
144. “Tatheva santi manujā, dhamme dhammapadaṃ vidū;
Maggo saggassa lokassa, yathā jānāsi tvaṃ ise.
145. “Uṭṭhānapāricariyāya, mātāpitūsukhāvahaṃ;
Taṃ maṃ puññā nivāreti, ariyamaggāvaro naro”.
146. “Suṇantu bhonto vacanaṃ, bhāturajjhāvarā mama;
Kulavaṃsaṃ mahārāja, porāṇaṃ parihāpayamaṃ;
Adhammacārī jeṭṭhesu , nirayaṃ sopapajjati .
147. “Ye ca dhammassa kusalā, porāṇassa disampati;
Cārīttena ca sampannā, na te gacchanti duggatiṃ.
148. “Mātāpitā ca bhātā ca, bhaginī nātibandhavā;
Sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṃ jānāhi bhāradha .

149. “Ādiyitvā garuṃ bhāraṃ, nāviko viya ussahe;
Dhammañca nappamajjāmi, jeṭṭho casmi rathesabha”.
150. “Adhigamā tame ñāṇaṃ, jālaṃva jātavedato;
Evameva no bhavaṃ dhammaṃ, kosiyo pavidamaṃsayi.
151. “Yathā udayamādicco, vāsudevo pabhaṅkaro;
Paññaṃ pavidamaṃseti, rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ;
Evameva no bhavaṃ dhammaṃ, kosiyo pavidamaṃsayi”.
152. “Evaṃ me yācamānassa, añjaliṃ nāvabujjhatha;
Tava paddhacarō hessaṃ, vuṭṭhito paricārako”.
153. “Addhā nanda vijānāsi , saddhammaṃ sabbhi desitaṃ;
Ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi.
154. “Bhavantaṃ vadāmi bhotiñca, suṇātha vacanaṃ mama;
Nāyaṃ bhāro bhāramato , ahu mayhaṃ kudācanaṃ.
155. “Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ, mātāpitusukhāvahaṃ;
Nando ajjhāvaram katvā, upaṭṭhānāya yācati.
156. “Yo ve icchati kāmēna, santānaṃ brahmacāriṇaṃ;
Nandaṃ vo varatha eko , kaṃ nando upatiṭṭhatu”.
157. “Tayā tāta anuññātā, soṇa taṃ nissitā mayaṃ;
Upaghātuṃ labhe nandaṃ, muddhani brahmacāriṇaṃ”.

158. “Assatthasseva taruṇaṃ, pavāḷaṃ māluteritaṃ;
Cirassaṃ nandaṃ disvāna, hadayaṃ me pavedhati.
159. “Yadā suddhāpi supine , nandaṃ passāmi āgataṃ;
Udaggā sumanā homi, nando no āgato ayaṃ.
160. “Yadā ca paṭibujjhivā, nandaṃ passāmi nāgataṃ;
Bhiyyo āvisatī soko, domanassañcanappakaṃ.
161. “Sāhaṃ ajja cirassampi, nandaṃ passāmi āgataṃ;
Bhattucca mayhañca piyo, nando no pāvisī gharaṃ.
162. “Pitupi nando suppiyo, yaṃ nando nappavase gharā ;
Labhatū tāta nando taṃ, maṃ nando upatiṭṭhatu”.
163. “Anukampikā patiṭṭhā ca, pubbe rasadadī ca no;
Maggo saggassa lokassa, mātā taṃ varate ise.
164. “Pubbe rasadadī gottī, mātā puññūpasamhitā;
Maggo saggassa lokassa, mātā taṃ varate ise”.
165. “Ākaṅkhamānā puttaphalaṃ, devatāya namassati;
Nakkhattāni ca pucchati, utusaṃvaccharāni ca.
166. “Tassā utumhi nhātāya , hoti gabbhassa vakkamo ;
Tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati.
167. “Saṃvaccharaṃ vā ūnaṃ vā, pariharitvā vijāyati;

Tena sã janayantīti, janetti tena vuccati.

168.

“Thanakhīrena gītena, aṅgapāvuraṇena ca;
Rodantaṃ puttaṃ toseti, tosentī tena vuccati.

169.

“Tato vātātape ghore, mamaṃ katvā udikkhati;
Dāraṃ appajānantam, posentī tena vuccati.

170.

“Yañca mātudhanaṃ hoti, yañca hoti pituddhanaṃ;
Ubhayampetassa gopeti, api puttassa no siyā.

171.

“Evaṃ putta aduṃ putta, iti mātā vihaññati;
Pamattaṃ paradāresu, nisīthe pattayobbane;
Sāyaṃ puttaṃ anāyantam, iti mātā vihaññati.

172.

“Evaṃ kicchā bhato poso, mātu aparicārako;
Mātari micchā caritvāna, nirayaṃ sopapajjati.

173.

“Evaṃ kicchā bhato poso, pitu aparicārako;
Pitari micchā caritvāna, nirayaṃ sopapajjati.

174.

“Dhanāpi dhanakāmānaṃ, nassati iti me sutam;
Mātaraṃ aparicaritvāna, kicchaṃ vā so nigacchati.

175.

“Dhanāpi dhanakāmānaṃ, nassati iti me sutam;
Pitaraṃ aparicaritvāna, kicchaṃ vā so nigacchati.

176.

“Ānando ca pamodo ca, sadā hasitakīlitaṃ;
Mātaraṃ paricaritvāna, labbhametaṃ vijānato.

177.
“Ānando ca pamodo ca, sadā hasitakīlitam;
Pitaram paricaritvāna, labbhametaṃ vijānato.
178.
“Dānañca peyyavajjañca , atthacariyā ca yā idha;
Samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathārahaṃ;
Ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.
179.
Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā;
Labhetha mānaṃ pūjaṃ vā , pitā vā puttakāraṇā.
180.
“Yasmā ca saṅgahā ete, sammapekkhanti paṇḍitā;
Tasmā mahattaṃ papponti, pāsaṃsā ca bhavanti te.
181.
“Brahmāti mātāpitaro, pubbācariyāti vuccare;
Āhuneyyā ca puttānaṃ, pajāya anukampakā.
182.
“Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito;
Annena atho pānena, vatthena sayanena ca;
Ucchādanena nhāpanena , pādānaṃ dhovanena ca.
183.
“Tāya naṃ pāricariyāya , mātāpitūsu paṇḍitā;
Idheva naṃ pasamsanti, pecca sagge pamodatī”ti.

Soṇanandajātaṃ dutiyaṃ.

Sattatinipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Atha sattatimamhi nipātavare, sabhāvantu kusāvatiṛājavaro;
Atha soṇasunandavaro ca puna, abhivāsitasattatimamhi suteti.

21. Asītinipāto

533. Cūḷahaṃsajātakaṃ (1)

1. “Sumukha anupacinantā, pakkamanti vihaṅgamā;
Gaccha tuvampi mā kaṅkhi, natthi baddhe saḥāyatā”.
2. “Gacche vāhaṃ na vā gacche, na tena amaro siyaṃ;
Sukhitaṃ taṃ upāsivā, dukkhitaṃ taṃ kathaṃ jahe.
3. “Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ, jīvitaṃ vā tayā vinā;
Tadeva maraṇaṃ seyyo, yañce jīve tayā vinā.
4. “Nesa dhammo mahārāja, yaṃ taṃ evaṃ gataṃ jahe;
Yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ, ruccate vihaḡādhīpa.
5. “Kā nu pāsena baddhassa , gati aññā mahānasā;
Sā kathaṃ cetayānassa, muttassa tava ruccati.
6. “Kaṃ vā tvaṃ passase atthaṃ, mama tuyhañca pakkhima;
Ñātīnaṃ vāvasiṭṭhānaṃ, ubhinnaṃ jīvitakkhaye.
7. “Yaṃ na kañcanadepiñcha , andhena tamasā gataṃ;
Tādise sañcajaṃ pāṇaṃ, kamatthamabhijotaye”.
8. “Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha, dhamme atthaṃ na bujjhasi ;
Dhammo apacito santo, atthaṃ dasseti pāṇinaṃ.
9. “Sohaṃ dhammaṃ apekkhāno, dhammā catthaṃ samuṭṭhitaṃ;

Bhattiñca tayi sampassaṃ, nāvakañkhāmi jīvitam”.

10.

“Addhā eso sataṃ dhammo, yo mitto mittamāpade;
Na caje jīvitassāpi, hetudhammamanussaraṃ.

11.

“Svāyaṃ dhammo ca te ciñño, bhatti ca veditā mayi;
Kāmaṃ karassu mayhetam, gacchevānumato mayā”.

12.

“Api tvevaṃ gate kāle, yaṃ khaṇḍaṃ ñātinam mayā;
Tayā taṃ buddhisampannaṃ , assa paramasaṃvutaṃ.

13.

“Icevaṃ mantayantānaṃ, ariyānaṃ ariyavuttinaṃ;
Paccadissatha nesādo, āturānamivantako.

14.

“Te sattumabhisañcikkha, dīgharattaṃ hitā dijā;
Tuñhīmāsitha ubhayo, na sañcalesumāsana .

15.

“Dhataratthe ca disvāna, samuḍḍente tato tato;
Abhikkamatha vegena, dijasattu dijādhipe.

16.

“So ca vegenabhikkamma, āsajja parame dije;
Paccakamittha nesādo, baddhā iti vicintayaṃ.

17.

“Ekaṃva baddhamāsīnaṃ, abaddhañca punāparaṃ;
Āsajja baddhamāsīnaṃ, pekkhamānamadīnavam.

18.

“Tato so vimatoyeva, paṇḍare ajjhabhāsatha;
Pavaḍḍhakāye āsīne, dijasanḅhagaṇādhipe.

19. “Yaṃ nu pāsena mahatā, baddho na kurute disaṃ;
Atha kasmā abaddho tvaṃ, balī pakkhi na gacchasi.
20. “Kinu tyāyaṃ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi;
Ohāya sakuṇā yanti, kiṃ eko avahīyasi”.
21. “Rājā me so dijāmitta, sakhā pāṇasamo ca me;
Neva naṃ vijahissāmi, yāva kālassa pariyāyaṃ.
22. “Kathaṃ panāyaṃ vihaṅgo, nāddasa pāsamoḍḍitaṃ;
Padañhetāṃ mahantānaṃ, boddhumarahanti āpadaṃ.
23. “Yadā parābhavo hoti, poso jīvitasaṅkhaye;
Atha jālaṅca pāsaṅca, āsajjāpi na bujjhati.
24. “Api tveva mahāpaṅña, pāsā bahuvīdhā tatā ;
Guyhamāsajja bajjhanti, athevaṃ jīvitakkhaye”.
25. “Api nāyaṃ tayā saddhiṃ, saṃvāsassa sukhudrayo;
Api no anumaññasi, api no jīvitaṃ dade”.
26. “Na ceva me tvaṃ baddhosi, napi icchāmi te vadhaṃ;
Kāmaṃ khippamito gantvā, jīva tvaṃ anigho ciraṃ”.
27. “Nevāhametamicchāmi, aññatretassa jīvitā;
Sace ekena tuṭṭhosi, muñcetaṃ maṅca bhakkhaya.
28. “Ārohapariṇāhena, tulyāsmā vayasā ubho;

Na te lābhena jīvatthi , etena niminā tuvaṃ.

29.

“Tadiṅgha samapekkhassu , hotu giddhi tavamhasu ;
Maṃ pubbe bandha pāsena, pacchā muñca dijādhīpaṃ.

30.

“Tāvadeva ca te lābho, katāssa yācanāya ca;
Mitti ca dhataratṭhehi, yāvajīvāya te siyā”.

31.

“Passantu no mahāsaṅghā, tayā muttaṃ ito gataṃ;
Mittāmaccā ca bhaccā ca, puttadārā ca bandhavā.

32.

“Na ca te tādisā mittā, bahūnaṃ idha vijjati;
Yathā tvaṃ dhataratṭhassa, pāṇasādhāraṇo sakhā.

33.

“So te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo;
Kāmaṃ khippamito gantvā, ñātimajjhe virocatha”.

34.

“So patīto pamuttēna, bhattunā bhattugāraṇo;
Ajjhabhāsatha vakkaṅgo , vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ.

35.

“Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātibhi;
Yathāhamajja nandāmi, muttaṃ disvā dijādhīpaṃ”.

36.

“Ehi taṃ anusikkhāmi, yathā tvamapi lacchase;
Lābhaṃ tavāyaṃ dhataratṭho, pāpaṃ kiñci na dakkhati.

37.

“Khippamantepuraṃ netvā , rañño dassēhi no ubho;
Abaddhe pakatibhūte, kāje ubhayato ṭhite.

38. “Dhataratṭhā mahārāja, haṃsādhipatino ime;
Ayañhi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatītaro.
39. “Asaṃsayamaṃ imaṃ disvā, haṃsarājaṃ narādhipo;
Patīto sumano vitto , bahuṃ dassati te dhanamaṃ”.
40. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, kammunā upapādayi;
Khippamantepuraṃ gantvā, rañño haṃse adassayi;
Abaddhe pakatibhūte, kāje ubhayato ṭhite.
41. “Dhataratṭhā mahārāja, haṃsādhipatino ime;
Ayañhi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatītaro”.
42. “Kathaṃ panime vihaṅgā , tava hatthattamāgatā ;
Kathaṃ luddo mahantānaṃ, issare idha ajjhagā”.
43. “Vihitā santime pāsā, pallalesu janādhipa;
Yaṃ yadāyatanamaṃ maññe, dijānaṃ pānarodhanaṃ.
44. “Tādisaṃ pāsamāsajja, haṃsarājā abajjhatha;
Taṃ abaddho upāsīno, mamāyamaṃ ajjhabhāsatha.
45. “Sudukkamaṃ anariyehi, dahate bhāvamuttamaṃ;
Bhaturatthe parakkanto, dhammayutto vihaṅgamo.
46. “Attanāyamaṃ cajitvāna, jīvitamaṃ jīvitāraho;
Anutthunanto āsīno, bhattu yācittha jīvitamaṃ.

47. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, pasādamahamajjhagā;
Tato naṃ pāmuciṃ pāsā, anuññasiṃ sukkena ca.
48. ““So patīto pamuttēna, bhattunā bhattugāraṃ;
Ajjhābhāsatha vakkāṅgo, vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ.
49. ““Evaṃ luddaka nandassu, saha sabbehi ñātibhi;
Yathāhamajja nandāmi, muttaṃ disvā dijādhipaṃ.
50. ““Ehi taṃ anusikkhāmi, yathā tvamāpi lacchase;
Lābhaṃ tavāyaṃ dhatarattho, pāpaṃ kiñci na dakkhati.
51. ““Khippamantepuraṃ netvā , rañño dassehi no ubho;
Abaddhe pakatibhūte, kāje ubhayato t̥hite.
52. ““Dhataratthā mahārāja, haṃsādhipatino ime;
Ayañhi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatītarō.
53. ““Asaṃsayāṃ imaṃ disvā, haṃsarājaṃ narādhipo;
Patīto sumano vitto, bahuṃ dassati te dhanāṃ’.
54. ““Evametassa vacanā, ānītāme ubho mayā;
Ettheva hi ime āsuṃ , ubho anumatā mayā.
55. ““Soyaṃ evaṃ gato pakkhī, dijo paramadhammiko;
Mādisassa hi luddassa, janayeyyātha maddavaṃ.
56. ““Upāyanañca te deva, nāññaṃ passāmi edisaṃ;

Sabbasākuṇikāgāme, taṃ passa manujādhipa”.

57.

“Disvā nisinnaṃ rājānaṃ, pīthe sovaṇṇaye subhe;
Ajjhabhāsatha vakkaṅgo, vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ.

58.

“Kaccinno bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayāṃ;
Kacci raṭṭhamidaṃ phītaṃ, dhammena manusāsasi”.

59.

“Kusalañceva me haṃsa, atho haṃsa anāmayāṃ;
Atho raṭṭhamidaṃ phītaṃ, dhammena manusāsahaṃ” .

60.

“Kacci bhoto amaccesu, doso koci na vijjati;
Kacci ca te tavatthesu, nāvakaṅkhanti jīvitāṃ”.

61.

“Athopi me amaccesu, doso koci na vijjati;
Athopi te mamatthesu, nāvakaṅkhanti jīvitāṃ”.

62.

“Kacci te sādīsī bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, tava chandavasānugā”.

63.

“Atho me sādīsī bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, mama chandavasānugā”.

64.

“Bhavantaṃ kacci nu mahā-sattuhattattataṃ gato;
Dukkhamāpajji vipulaṃ, tasmim paṭhamamāpade.

65.

“Kacci yantāpatitvāna, daṇḍena samapothayi;
Evametesāṃ jammānaṃ, pātikaṃ bhavati tāvade”.

66. “Khemamāsi mahārāja, evamāpadiyā sati ;
Na cāyaṃ kiñci rasmāsu, sattūva samapajjatha.
67. “Paccagamittha nesādo, pubbeva ajjhabhāsatha;
Tadāyaṃ sumukhoyeva, paṇḍito paccabhāsatha.
68. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, pasādamayamajjhagā;
Tato maṃ pāmucī pāsā, anuññāsi sukkena ca.
69. “Idañca sumukheneva, etadatthāya cintitaṃ;
Bhoto sakāsegamaṃ , etassa dhanamicchatā”.
70. “Svāgatañcevidaṃ bhavataṃ, patīto casmi dassanā;
Eso cāpi bahuṃ vittaṃ, labhataṃ yāvadicchati” .
71. “Santappayitvā nesādaṃ, bhogehi manujādhipo;
Ajjhabhāsatha vakkāṅgaṃ, vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ”.
72. “Yaṃ khalu dhammamādhīnaṃ, vaso vattati kiñcanaṃ;
Sabbatthissariyaṃ tava , taṃ pasāsa yadicchatha.
73. “Dānatthaṃ upabhottuṃ vā, yaṃ caññaṃ upakappati;
Etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issariyaṃ vissajjāmi vo”.
74. “Yathā ca myāyaṃ sumukho, ajjhabhāseyya paṇḍito;
Kāmasā buddhisampanno, taṃ myāssa paramappiyaṃ”.
75. “Ahaṃ khalu mahārāja, nāgarājārivantaraṃ;

Paṭivattum na sakkomi, na me so vinayo siyā.

76.

“Amhākañceva so seṭṭho, tvañca uttamasattavo;
Bhūmipālo manussindo, pūjā bahūhi hetuhi.

77.

“Tesaṃ ubhinnaṃ bhaṇataṃ, vattamāne vinicchaye;
Nantaraṃ paṭivattabbaṃ, pessena manujādhīpa”.

78.

“Dhammena kira nesādo, paṇḍito aṇḍajo iti;
Na heva akatattassa, nayo etādiso siyā.

79.

“Evaṃ aggapakatimā, evaṃ uttamasattavo;
Yāvatatthi mayā diṭṭhā, nāññaṃ passāmi edisaṃ.

80.

“Tuṭṭhosmi vo pakatiyā, vākyena madhurena ca;
Eso cāpi mamacchando, ciraṃ passeyya vo ubho”.

81.

“Yaṃ kiccaṃ parame mitte, katamasmāsu taṃ tayā;
Pattā nissaṃsayam tyāmhā , bhattirasmāsu yā tava.

82.

“Aduñca nūna sumahā, ñātisaṅghassa mantaraṃ;
Adassanena asmākaṃ , dukkhaṃ bahūsu pakkhisu.

83.

“Tesaṃ sokaviḅhātāya, tayā anumatā mayaṃ;
Taṃ padakkhiṇato katvā, ñātiṃ passemurindama .

84.

“Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ, bhavataṃ vindāmi dassanā;
Eso cāpi mahā attho, ñātivissāsanā siyā”.

85. “Idaṃ vatvā dhataṛaṭṭho , haṃsarājā narādhipaṃ;
Uttamaṃ javamanvāya , ñātisaṅghaṃ upāgamuṃ.
86. “Te aroge anuppatte, disvāna pārame dije;
Kekāti makaruṃ haṃsā, puthusaddo ajāyatha.
87. “Te patītā pamuttēna, bhattunā bhattugāravā;
Samantā parikirimsu , aṇḍajā laddhapaccayā”.
88. “Evaṃ mittavataṃ atthā, sabbe honti padakkhiṇā;
Haṃsā yathā dhataṛaṭṭhā, ñātisaṅghaṃ upāgamu”nti.

Cūḷa haṃsajātakaṃ paṭhamaṃ.

534. Mahāhaṃsajātakaṃ (2)

89. “Ete haṃsā pakkamanti, vakkaṅgā bhayameritā;
Harittaca hemavaṇṇa, kāmaṃ sumukha pakkama.
90. “Ohāya maṃ ñātigaṇā, ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ;
Anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahīyasi.
91. “Pateva patataṃ seṭṭha, natthi baddhe sahāyatā;
Mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ sumukha pakkama”.
92. “Nāhaṃ dukkhaṇetopi , dhataṛaṭṭha tuvaṃ jahe;
Jīvitaṃ maraṇaṃ vā me, tayā saddhiṃ bhavissati.
93. “Nāhaṃ dukkhaṇetopi, dhataṛaṭṭha tuvaṃ jahe;

Na maṃ anariyaṣaṃyutte, kamme yojetumarahasi.

94.

“Sakumāro sakhā tyasmi, sacitte casmi te t̥hito;
Ñāto senāpati tyāhaṃ, haṃsānaṃ pavaruttama.

95.

“Kathaṃ ahaṃ vikatthissaṃ , ñātimajjhe ito gato;
Taṃ hitvā patataṃ seṭṭha, kiṃ te vakkhāmito gato;
Idha pāṇaṃ cajissāmi, nānariyaṃ kattumussahe”.

96.

“Eso hi dhammo sumukha, yaṃ tvaṃ ariyapathe t̥hito;
Yo bhattāraṃ sakhāraṃ maṃ, na pariccattumussahe.

97.

“Tañhi me pekkhamānassa, bhayaṃ natveva jāyati;
Adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ, evaṃ bhūtassa jīvitam”.

98.

“Icevaṃ mantayantānaṃ, ariyānaṃ ariyavuttinaṃ;
Daṇḍamādāya nesādo, āpatī turito bhusaṃ.

99.

“Tamāpatantaṃ disvāna, sumukho atibrūhayi ;
Aṭṭhāsi purato rañño, haṃso vissāsayam byadham .

100.

“Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā;
Ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ, yuttaṃ dhammūpasamhitam;
Tena pariyāpadānena , khippaṃ pāsā pamokkhasi”.

101.

“Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, sumukhassa subhāsitaṃ;
Pahaṭṭhalomo nesādo, añjalissa paṇāmayi.

102.

“Na me sutam vā diṭṭham vā, bhāsanto mānusiṃ dijo;

Ariyaṃ bruvāno vakkaṅgo, cājanto mānusiṃ giram.

103.

“Kinnu tāyaṃ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi;
Ohāya sakuṇā yanti, kiṃ eko avahīyasi”.

104.

“Rājā me so dijāmitta, senāpaccassa kārayiṃ;
Tamāpade pariccattum, nussahe vihagādhipaṃ.

105.

“Mahāgaṇāya bhattā me, mā eko byasanaṃ agā;
Tathā taṃ samma nesāda, bhattāyaṃ abhito rame”.

106.

“Ariyavattasi vakkaṅga, yo piṇḍamapacāyasi;
Cajāmi te taṃ bhattāraṃ, gacchathūbho yathāsukhaṃ”.

107.

“Sace attappayogena, ohito haṃsapakkhinam;
Paṭigaṇhāma te samma, etaṃ abhayadakkhiṇam.

108.

“No ce attappayogena, ohito haṃsapakkhinam;
Anissaro muñcamamhe, theyyaṃ kayirāsi luddaka”.

109.

“Yassa tvam bhatako rañño, kāmaṃ tasseva pāpaya;
Tattha saṃyamano rājā, yathābhiññaṃ karissati”.

110.

“Icevaṃ vutto nesādo, hemavaṇṇe harittace;
Ubho hatthehi saṅgayha , pañjare ajjhavodahi.

111.

“Te pañjaragate pakkhī, ubho bhassaravaṇṇine;
Sumukhaṃ dhataratthañca, luddo ādāya pakkami”.

112. “Harīyamāno dhataratṭho, sumukhaṃ etadabravi;
Bālhaṃ bhāyāmi sumukha, sāmāya lakkhaṇūruyā;
Asmākaṃ vadhamaññāya, athattānaṃ vadhissati.
113. “Pākahaṃsā ca sumukha, suhemā hemasuttacā;
Koñcī samuddatīreva, kapaṇā nūna rucchati” .
114. “Evaṃ mahanto lokassa, appameyyo mahāgaṇī;
Ekitthimanusoceyya, nayidaṃ paññavatāmiva.
115. “Vātova gandhamādeti, ubhayaṃ chekapāpakaṃ;
Bālo āmakapakkaṃva, lolo andhova āmisam.
116. “Avinicchayaññu atthesu, mandova paṭibhāsi maṃ;
Kiccākiccaṃ na jānāsi, sampatto kālapariyāyaṃ.
117. “Aḍḍhummatto udīresi, yo seyyā maññasitthiyo;
Bahusādhāraṇā hetā, soṇḍānaṃva surāgharam.
118. “Māyā cesā marīcī ca, soko rogo cupaddavo;
Kharā ca bandhanā cetā, maccupāsā guhāsayā ;
Tāsu yo vissase poso, so naresu narādhamo” .
119. “Yaṃ vuddhehi upaññātaṃ, ko taṃ ninditumarahati;
Mahābhūtithiyo nāma, lokasmiṃ udapajjisum.
120. “Khiḍḍā paṇihitā tyāsu, rati tyāsu patiṭṭhitā;
Bījāni tyāsu rūhanti, yadidaṃ sattā pajāyare;

Tāsu ko nibbide poso, pāṇamāsajja pāṇibhi .

121.

“Tvameva nañño sumukha, thīnaṃ atthesu yuñjasi;
Tassa tyajja bhaye jāte, bhītena jāyate mati.

122.

“Sabbo hi saṃsayam patto, bhayam bhīru titikkhati;
Paṇḍitā ca mahantāno , atthe yuñjanti duyuyuje.

123.

“Etadatthāya rājāno, sūramicchanti mantinaṃ;
Paṭibāhati yaṃ sūro, āpadaṃ attapariyāyam.

124.

“Mā no ajja vikantiṃsu, rañño sūdā mahānase;
Tathā hi vaṇṇo pattānaṃ, phalaṃ veḷumva taṃ vadhi.

125.

“Muttopi na icchi uḍdetuṃ , sayam bandham upāgami;
Sopajja saṃsayam patto, attham gaṇhāhi mā mukham”.

126.

“So taṃ yogaṃ payuñjassu, yuttaṃ dhammūpasamhitam ;
Tava pariyāpadānena, mama pāṇesanaṃ cara”.

127.

“Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā;
Aham yogaṃ payuñjissam, yuttaṃ dhammūpasamhitam ;
Mama pariyāpadānena, khippam pāsā pamokkhasi”.

128.

“So luddo hamsakājena , rājadvāram upāgami;
Paṭivedetha maṃ rañño, dhataṛaṭṭhāyamāgato”.

129.

“Te disvā puññasamkāse, ubho lakkhaṇasammate ;
Khalu saṃyamano rājā, amacce ajjhabhāsatha.

130. “Detha luddassa vatthāni, annaṃ pānañca bhojanaṃ;
Kāmaṃ karo hiraññassa, yāvanto esa icchati”.
131. “Disvā luddaṃ pasannattaṃ, kāsirājā tadabravi;
Yadyāyaṃ samma khemaka, puñṇā haṃsehi tiṭṭhati.
132. “Kathaṃ rucimajjhagataṃ, pāsahatto upāgami;
Okiñṇaṃ ñātisaṅghehi, nimmajjhimaṃ kathaṃ gahi”.
133. “Ajja me sattamā ratti, adanāni upāsato ;
Padametassa anvesaṃ, appamatto ghaṭassito.
134. “Athassa padamaddakkhiṃ, carato adanesanaṃ;
Tatthāhaṃ odahiṃ pāsaṃ, evaṃ taṃ dijamaggahiṃ”.
135. “Ludda dve ime sakuṇā, atha ekoti bhāsasi;
Cittaṃ nu te vipariyattaṃ , adu kinnu jigīsasi” .
136. “Yassa lohitaḃ tālā, tapanīyanibhā subhā;
Uraṃ saṃhacca tiṭṭhanti, so me bandhaṃ upāgami.
137. “Athāyaṃ bhassaro pakkhī, abaddho baddhamāturaṃ;
Ariyaṃ bruvāno aṭṭhāsi, cajanto mānusiṃ giram”.
138. “Atha kiṃ dāni sumukha, hanuṃ saṃhacca tiṭṭhasi;
Adu me parisam patto, bhayā bhīto na bhāsasi”.
139. “Nāhaṃ kāsipati bhīto, ogayha parisam tava;

Nāhaṃ bhayā na bhāsisṣaṃ, vākyam atthamhi tādise”.

140.

“Na te abhisaram passe, na rathe napi pattike;
Nāssa cammaṃ va kīṭaṃ vā, vammite ca dhanuggahe.

141.

“Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā, nagaraṃ vā sumāpitaṃ;
Okīṇṇaparikhaṃ duggaṃ, daḷhamatṭālakoṭṭhakaṃ;
Yattha pavitṭho sumukha, bhāyitabbaṃ na bhāyasi”.

142.

“Na me abhisarenattho, nagarena dhanena vā;
Apathena pathaṃ yāma, antalikkhecarā mayaṃ.

143.

“Sutā ca paṇḍitā tyamhā, nipuṇā atthacintakā ;
Bhāsematthavatiṃ vācaṃ, sacce cassa patiṭṭhito.

144.

“Kiñca tuyhaṃ asaccassa, anariyassa karissati;
Musāvādissa luddassa, bhaṇitampi subhāsitaṃ”.

145.

“Taṃ brāhmaṇānaṃ vacanā, imaṃ khemamakārayi ;
Abhayañca tayā ghuṭṭhaṃ, imāyo dasadhā disā.

146.

“Ogayha te pokkharāṇiṃ, vipasannodakaṃ sucim;
Pahūtaṃ cādanaṃ tattha, ahiṃsā cettha pakkhinaṃ.

147.

“Idaṃ sutvāna nigghosaṃ, āgatamha tavantike;
Te te bandhasma pāsena, etaṃ te bhāsitaṃ musā.

148.

“Musāvādaṃ purakkhatvā, icchālobhañca pāpakaṃ;
Ubho sandhimatikkamma, asātaṃ upapajjati”.

149. “Nāparajjhāma sumukha, napi lobhāva maggahim;
Sutā ca paṇḍitātyattha, nipuṇā atthacintakā.
150. “Appavatthavatim vācaṃ, byāhareyyuṃ idhāgatā;
Tathā taṃ samma nesādo, vutto sumukha maggahi”.
151. “Neva bhītā kāsipati, upanītasmi jīvite;
Bhāsematthavatim vācaṃ, sampattā kālapariyāyaṃ.
152. “Yo migena migam hanti, pakkhim vā pana pakkhinā;
Sutena vā sutam kiṇyā , kiṃ anariyataram tato.
153. “Yo cāriyarudaṃ bhāse, anariyadhammavassito ;
Ubho so dhamṣate lokā, idha ceva parattha ca.
154. “Na majjetha yasaṃ patto, na byādhe pattasaṃsayam;
Vāyametheva kicesu, saṃvare vivarāni ca.
155. “Ye vuddhā abbhaticcantā , sampattā kālapariyāyaṃ;
Idha dhammaṃ caritvāna, evaṃte tidivaṃ gatā.
156. “Idaṃ sutvā kāsipati, dhammamattani pālaya;
Dhataratthañca muñcāhi, haṃsānaṃ pavaruttamaṃ”.
157. “Āharantudakaṃ pajjaṃ, āsanañca mahārahaṃ;
Pañjarato pamokkhāmi, dhataratthaṃ yasassinam.
158. “Tañca senāpatim dhīraṃ, nipuṇaṃ atthacintakaṃ;

Yo sukhe sukhito raññe , dukkhite hoti dukkhito.

159.

“Ediso kho arahati, piṇḍamasnātu bhattuno;
Yathāyaṃ sumukho rañño, pāṇasādhāraṇo sakhā”.

160.

“Pīṭhañca sabbasovaṇṇaṃ, aṭṭhapādaṃ manoramaṃ;
Maṭṭhaṃ kāsikamatthannaṃ , dhataratṭho upāvisi.

161.

“Kocchañca sabbasovaṇṇaṃ, veyyagghaparisibbitaṃ;
Sumukho ajjhupāvekkhi, dhataratṭhassanantarā .

162.

“Tesaṃ kañcanapattehi, puthū ādāya kāsiyo;
Haṃsānaṃ abhihāresuṃ, aggarañño pavāsitaṃ”.

163.

“Disvā abhihaṭaṃ aggaṃ, kāsirājena pesitaṃ;
Kusalo khattadhammānaṃ, tato pucchi anantarā.

164.

“Kaccinnu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayāṃ;
Kacci raṭṭhamidaṃ phītaṃ, dhammena manusāsasi”.

165.

“Kusalañceva me haṃsa, atho haṃsa anāmayāṃ;
Atho raṭṭhamidaṃ phītaṃ, dhammenaṃ manusāsahaṃ.

166.

“Kacci bhoto amaccesu, doso koci na vijjati;
Kacci ca te tavatthesu, nāvakaṅkhanti jīvitaṃ”.

167.

“Athopi me amaccesu, doso koci na vijjati;
Athopi te mamatthesu, nāvakaṅkhanti jīvitaṃ”.

168. “Kacci te sādīsī bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, tava chandavasānugā”.
169. “Atho me sādīsī bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Puttarūpayasūpetā, mama chandavasānugā”.
170. “Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ, akutociupaddavaṃ;
Asāhasena dhammena, samena manusāsasi”.
171. “Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ, akutociupaddavaṃ;
Asāhasena dhammena, samena manusāsahaṃ”.
172. “Kacci santo apacitā, asanto parivajjitā;
No ce dhammaṃ niraṃkatvā, adhammamanuvattasi”.
173. “Santo ca me apacitā, asanto parivajjitā;
Dhammamevānuvattāmi, adhammo me niraṅkato”.
174. “Kacci nānāgataṃ dīghaṃ, samavekkhasi khattiya;
Kacci matto madanīye, paralokaṃ na santasi”.
175. “Nāhaṃ anāgataṃ dīghaṃ, samavekkhāmi pakkhima;
Ṭhito dasasu dhammesu, paralokaṃ na santase .
176. “Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ, ajjavaṃ maddavaṃ tapamaṃ;
Akkodhaṃ avihimsaṅca, khantiṅca avirodhanamaṃ.
177. “Iccete kusale dhamme, ṭhite passāmi attani;

Tato me jāyate pīti, somanassañcanappakaṃ.

178.

“Sumukho ca acintetvā, visajji pharusam giram;
Bhāvadosamanaññāya, asmākāyaṃ vihaṅgamo.

179.

“So kuddho pharusam vācam, nicchāresi ayoniso;
Yānasmāsu na vijjanti, nayidaṃ paññavatāmiva”.

180.

“Atthi me taṃ atisāram, vegena manujādhipa;
Dhataratthe ca baddhasmiṃ, dukkhaṃ me vipulaṃ ahu.

181.

“Tvam no pitāva puttānaṃ, bhūtānaṃ dharaṇīriva;
Asmākaṃ adhipannānaṃ, khamassu rājakuñjara”.

182.

“Etaṃ te anumodāma, yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi;
Khilaṃ pabhindasi pakkhi, ujukosi vihaṅgama”.

183.

“Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi, kāsirāja nivesane;
Rajataṃ jātarūpañca, muttā veḷuriyā bahū.

184.

“Maṇayo saṅkhamuttañca, vatthakaṃ haricandanaṃ;
Ajinam dantabhaṇḍañca, loham kāḷāyasaṃ bahuṃ;
Etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issariyaṃ vissajāmi vo”.

185.

“Addhā apacitā tyamhā, sakkatā ca rathesabha;
Dhammesu vattamānānaṃ, tvam no ācariyo bhava.

186.

“Ācariya samanūññātā, tayā anumatā mayam;
Taṃ padakkhiṇato katvā, ñātiṃ passemurindama”.

187. “Sabbarattiṃ cintayitvā, mantayitvā yathātatham;
Kāsirājā anuññāsi, haṃsānaṃ pavaruttamaṃ”.
188. “Tato ratyā vivasāne, sūriyuggamaṃ pati;
Pekkhato kāsirājassa, bhavanā te vigāhisuṃ”.
189. “Te aroge anuppatte, disvāna parame dije;
Kekāti makaruṃ haṃsā, puthusaddo ajāyatha.
190. “Te patītā pamuttēna, bhattunā bhattugāravā;
Samantā parikirimsu, aṇḍajā laddhapaccayā”.
191. “Evaṃ mittavataṃ atthā, sabbe honti padakkhiṇā;
Haṃsā yathā dhataratṭhā, ñātisaṅghaṃ upāgamu”nti.

Mahāhaṃsajātakaṃ dutiyaṃ.

535. Sudhābhojanajātakaṃ (3)

192. “Neva kiṇāmi napi vikkiṇāmi, na cāpi me sannicayo ca atthi ;
Sukiccharūpaṃ vatidaṃ parittaṃ, patthodano nālamayaṃ duvin-
naṃ”.
193. “Appamhā appakaṃ dajjā, anumajjhato majjhakaṃ;
Bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ nupapajjati .
194. “Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha , nekāsī labhate sukhaṃ”.
195. “Moghañcassa hutāṃ hoti, moghañcāpi samīhitaṃ;

Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, eko bhuñjati bhojanam.

196.

“Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukhaṃ”.

197.

“Saccañcassa hutam hoti, saccañcāpi samīhitam;
Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, neko bhuñjati bhojanam.

198.

“Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukhaṃ”.

199.

“Sarañca juhati poso, bahukāya gayāya ca;
Doṇe timbarutitthasmiṃ, sīghasote mahāvahe.

200.

“Atra cassa hutam hoti, atra cassa samīhitam;
Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, neko bhuñjati bhojanam.

201.

“Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukhaṃ”.

202.

“Baḷisañhi so nigilati , dīghasuttaṃ sabandhanam;
Atithismiṃ yo nisinnasmiṃ, eko bhuñjati bhojanam.

203.

“Taṃ taṃ vadāmi kosiya, dehi dānāni bhuñja ca;
Ariyamaggaṃ samārūha, nekāsī labhate sukhaṃ”.

204.

“Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime, ayañca vo sunakho kissa hetu;
Uccāvacaṃ vaṇṇanibhaṃ vikubbati, akkhātha no brāhmaṇā ke
nu tumhe”.

205. “Cando ca sūriyo ca ubho idhāgatā, ayaṃ pana mātali devasārathi;
Sakkohamasmi tidasānamindo, eso ca kho pañcasikhoti vuccati.
206. “Pāṇissarā mudiṅgā ca , murajālambarāni ca;
Suttamenayaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca nandati”.
207. “Ye kecime maccharino kadariyā, paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ;
Idheva nikkhippa sarīradehaṃ, kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti”.
208. “Ye kecime suggamāsamānā , dhamme tṭhitā saṃyame saṃvibhāge;
Idheva nikkhippa sarīradehaṃ, kāyassa bhedaṃ sugamānaṃ vajanti”.
209. “Tvaṃ nosi ñāti purimāsu jātisu, so maccharī rosako pāpadhammo;
Taveva atthāya idhāgatamhā, mā pāpadhammo nirayaṃ gamittha” .
210. “Addhā hi maṃ vo hitakāmā, yaṃ maṃ samanusāsatha;
Sohaṃ tathā karissāmi, sabbaṃ vuttaṃ hitesibhi.
211. “Esāhamajjeva upāramāmi, na cāpihaṃ kiñci kareyya pāpam;
Na cāpi me kiñci adeyyamatthi, na cāpidatvā udakaṃ pivāmi .
212. “Evañca me dadato sabbakālaṃ , bhogaṃ ime vāsava khīyissanti;
Tato ahaṃ pabbajissāmi sakka, hitvāna kāmāni yathodhikāni”.
213. “Naguttame girivare gandhamādane, modanti tā deva-

varābhipālītā;

Athāgamā isivaro sabbalokagū, supupphitaṃ duma-
varasākhamaḍiya.

214.

“Sucim sugandham tidasehi sakkataṃ, pupphuttamaṃ amarava-
rehi sevitam;

Aladdha maccehi va dānavehi vā, aññatra devehi tadārahaṃ
hidaṃ .

215.

“Tato catasso kanakattacūpamā, uṭṭhāya nāriyo pamadādhipā
munim;

Āsā ca saddhā ca sirī tato hirī, iccabravuṃ nāradadeva
brāhmaṇam.

216.

“Sace anuddiṭṭham tayā mahāmuni, pupphaṃ imaṃ pārīchattas-
sa brahme;

Dadāhi no sabbā gati te ijjhatu, tuvampi no hohi yatheva vāsavo.

217.

“Taṃ yācamānābhisamekkha nārado, iccabravī saṃkalahaṃ
udīrayi;

Na mayhamatthatti imehi koci naṃ, yāyeva vo seyyasi sā
piḷandhatha” .

218.

“Tvam nottamevābhisamekkha nārada, yassicchasi tassā anup-
pavecchasi;

Yassā hi no nārada tvam padassasi, sāyeva no hehiti seṭṭhasam-
matā” .

219.

“Akallametaṃ vacanaṃ sugatte, ko brāhmaṇo saṃkalahaṃ
udīraye;

Gantvāna bhūtādhipameva pucchatha, sace na jānātha idhut-
tamādhamam” .

220. “Tā nāradena paramappakopitā, udīritā vaṇṇamadena mattā;
Sakāse gantvāna saḥassacakkhuno, pucchimsu bhūtādhipaṃ kā
nu seyyasi”.
221. “Tā disvā āyattamanā purindado, iccabravī devavaro katañjalī;
Sabbāva vo hotha sugatte sādīsī, ko neva bhadde kalahaṃ
udīrayī”.
222. “Yo sabbalokaccarito mahāmuni, dhamme ʘhito nārado saccan-
ikkamo;
So nobravi girivare gandhamādane, gantvāna bhūtādhipameva
pucchatha;
Sace na jānātha idhuttamādhamam”.
223. “Asu brahāraññacaro mahāmuni, nādatvā bhattaṃ varagatte
bhuñjati;
Viceyya dānāni dadāti kosiyo, yassā hi so dassati sāva seyyasi”.
224. “Asū hi yo sammati dakkhiṇaṃ disaṃ, gaṅgāya tīre himavanta-
passani ;
Sa kosiyo dullabhapānabhojano, tassa sudhaṃ pāpaya
devasārathi”.
225. “Sa mātālī devavarena pesito, saḥassayuttaṃ abhiruyha
sandanam;
Sukhippameva upagamma assamaṃ, adissamāno munino sud-
ham adā”.
226. “Udaggihuttaṃ upatiṭṭhato hi me, pabhaṅkaraṃ lokatamonudut-
tamaṃ;
Sabbāni bhūtāni adhicca vāsavo, ko neva me paṇisu kiṃ
sudhodahi.

227.

“Saṅkhūpamaṃ setamatulyadassanaṃ, suciṃ sugandhaṃ piyarūpamabbhutaṃ;

Adiṭṭhapubbaṃ mama jātu cakkhubhi , kā devatā paṇisu kiṃ sudhodahi”.

228.

“Ahaṃ mahindena mahesi pesito, sudhābhihāsiṃ turito mahāmuni;

Jānāsi maṃ mātali devasārathi, bhuñjassu bhattuttama mābhivārayi .

229.

“Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake, khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ daraklamaṃ ;

Kodhūpanāhañca vivādapesuṇaṃ, sītuṇhatandiṇca rasuttamaṃ idaṃ”.

230.

“Na kappatī mātali mayha bhuñjitaṃ, pubbe adavā iti me vatuttamaṃ;

Na cāpi ekāsnamarīyapūjitaṃ , asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindati”.

231.

“Thīghātakā ye cime pārādārikā, mittadduno ye ca sapanti subbate;

Sabbe ca te maccharipaṅcamādhamā, tasmā adavā udakampi nāsniye .

232.

“So hitthiyā vā purisassa vā pana, dassāmi dānaṃ vidusampavaṇṇitaṃ;

Saddhā vadaññū idha vītamaccharā, bhavanti hete sucisaccasammatā” .

233.

“Ato matā devavarena pesitā, kaññā catasso kanakattacūpamā;

Āsā ca saddhā ca sirī tato hirī , taṃ assamaṃ āgamu yattha kosiyo.

234.

“Tā disvā sabbo paramappamodito , subhena vaṇṇena sikhāri-
vaggino;

Kañṇā catasso caturo catuddisā, iccabravī mātalinō ca sam-
mukhā.

235.

“Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate, alaṅkatā tāravarāva
osadhī;

Pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe, ācikkha me tvaṃ katamāsi
devatā.

236.

“Sirāha devīmanujebhi pūjitā, apāpasattūpanisevinī sadā;

Sudhāvivādena tavantimāgatā, taṃ maṃ sudhāya varapañña
bhājaya.

237.

“Yassāhamicchāmi sudhaṃ mahāmuni, so sabbakāmehi naro
pamodati;

Sirīti maṃ jānāhi jūhatuttama, taṃ maṃ sudhāya varapañña
bhājaya”.

238.

“Sippena vijjācaraṇena buddhiyā, narā upetā paguṇā sakam-
munā ;

Tayā vihīnā na labhanti kiñcanaṃ , tayidaṃ na sādhu yadidaṃ
tayā kataṃ.

239.

“Passāmi posaṃ alasaṃ mahagghasaṃ, sudukkulīnampi
arūpimaṃ naraṃ;

Tayānugutto siri jātimāmapī , peseti dāsaṃ viya bhogavā sukhī.

240.

“Taṃ taṃ asaccaṃ avibhajjaseviniṃ, jānāmi mūlhaṃ vi-
durānupātinim;

Na tādisī arahati āsanūdakaṃ, kuto sudhā gaccha na mayha
ruccasi”.

241.

“Kā sukkadāṭhā paṭimukkakuṇḍalā, cittāṅgadā kambuvi-
maṭṭhadhārinī;

Osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi, kusaggirattaṃ apiḷayha mañ-
jarīṃ.

242.

“Migīva bhantā saracāpadhārinā, virādhitā mandamiva udikkha-
si;

Ko te dutīyo idha mandalocane, na bhāyasi ekikā kānane vane”.

243.

“Na me dutīyo idha matthi kosiya, masakkasārappabhavamhi
devatā;

Āsā sudhāsāya tavantimāgatā, taṃ maṃ sudhāya varapañña
bhājaya”.

244.

“Āsāya yanti vāṇijā dhanesino, nāvaṃ samāruyha parenti
aṇṇave;

Te tattha sīdanti athopi ekadā, jīnāadhanā enti vinaṭṭhapābhatā.

245.

“Āsāya khettāni kasanti kassakā, vapanti bījāni karontupāyaso;

Ītīnipātena avuṭṭhitāya vā, na kiñci vindanti tato phalāgamam.

246.

“Athattakārāni karonti bhattusu, āsaṃ purakkhatvā narā sukhes-
ino;

Te bhatturatthā atigāḷhitā puna, disā panassanti aladdha kiñ-
canaṃ.

247.

“Hitvāna dhaññañca dhanañca ñātake, āsāya saggādhimanā
sukhesino;

Tapanti lūkhampi tapaṃ cirantaram, kumaggamāruyha parenti
duggatiṃ.

248.

“Āsā viṣaṃvādikasammata ime, āse sudhāsaṃ vinayassu attani;

Na tādīsī arahati āsanūdakaṃ, kuto sudhā gaccha na mayha ruccasi”.

249.

“Daddallamānā yasasā yasassinī, jighaññanāmvhayanam disaṃ pati;

Pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe, ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā”.

250.

“Saddhāha devīmanujehi pūjitā, apāpasattūpanisevinī sadā;

Sudhāvivādena tavantimāgatā, taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājaya”.

251.

“Dānaṃ damaṃ cāgamathopi saṃyamaṃ, ādāya saddhāya karonti hekadā;

Theyyaṃ musā kūṭamathopi pesuṇaṃ, karonti heke puna viccutā tayā.

252.

“Bhariyāsu poso sadisīsu pekkhavā , sīlūpapannāsu patibbatāsupi;

Vinetvāna chandaṃ kulitthiyāsupi , karoti saddhaṃ puna kumbhadāsiyā.

253.

“Tvameva saddhe paraḍārasevinī, pāpaṃ karosi kusalampi riñcasi;

Na tādīsī arahati āsanūdakaṃ, kuto sudhā gaccha na mayha ruccasi”.

254.

“Jighaññarattiṃ aruṇasmimūhate, yā dissati uttamarūpavaṇṇinī;

Tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate, ācikkha me tvaṃ katamāsi accharā.

255.

“Kālā nidāgheriva aggijāriva , anileritā lohitapattamālinī;

Kā tiṭṭhasi mandamigāvalokayaṃ , bhāsesamānāva giraṃ na

muñcasi”.

256.

“Hirāha devīmanujehi pūjītā, apāpasattūpanisevinī sadā;

Sudhāvivādena tavantimāgatā, sāhaṃ na sakkomi sudhampi
yācituṃ;

Kopīnarūpā viya yācanitthiyā”.

257.

“Dhammena ñāyena sugatte lacchasi, eso hi dhammo na hi
yācanā sudhā;

Taṃ taṃ ayācantimahaṃ nimantaye, sudhāya yañcicchasi tampi
dammi te.

258.

“Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame, nimantitā kañcanavellivig-
gahe;

Tuvañhi me sabbarasehi pūjijyā, taṃ pūjayitvāna sudhampi asni-
ye”.

259.

“Sā kosiyeñānumatā jutīmatā, addhā hiri rammaṃ pāvīsi yassa-
maṃ;

Udakavantāṃ phalamariyapūjitaṃ, apāpasattūpanisevitaṃ sadā.

260.

“Rukkhaggahānā bahukettha pupphitā, ambā piyālā panasā ca
kiṃsukā;

Sobhañjanā loddamathopi padmakā, kekā ca bhaṅgā tilakā su-
pupphitā.

261.

“Sālā karerī bahukettha jambuyo, assatthanigrodhamadhuka-
vetasā ;

Uddālakā pāṭali sinduvārakā , manuññagandhā mucalindaketakā.

262.

“Hareṇukā veḷukā keṇu tindukā, sāmākanīvāramathopi cīnakā;

Mocā kadalī bahukettha sāliyo, pavīhayo ābhūjino ca taṇḍulā.

263. “Tassevuttarapassena , jātā pokkharāṇī sivā;
Akakkasā apabbhārā, sādhu appaṭigandhikā.
264. “Tattha macchā sanniratā, khemino bahubhojanā;
Siṅgū savāṅkā saṃkulā , satavaṅkā ca rohitā;
Āḷigaggarakākiṇṇā, pāṭhīnā kākamacchakā.
265. “Tattha pakkhī sanniratā, khemino bahubhojanā;
Haṃsā koṅcā mayūrā ca, cakkavākā ca kukkuhā;
Kuṇālakā bahū citrā, sikhaṇḍī jīvajīvākā.
266. “Tattha pānāya māyanti, nānā migagaṇā bahū;
Sīhā byagghā varāhā ca, acchakokataracchayo.
267. “Palāsādā gavajā ca, mahiṃsā rohitā rurū;
Eṇeyyā ca varāhā ca, gaṇino nīkasūkarā;
Kadalimigā bahukettha, biḷārā sasakaṇṇikā .
268. “Chamāgiri pupphavicitrasanthatā, dijābhiguttā dijasaṅghasevitā”.
269. “Sā suttacā nīladumābhilambitā, vijju
mahāmegharivānupajjatha;
Tassā susambandhasiraṃ kusāmayam, sucim sugandham
ajinūpasevitam;
Atricca koccham hirimetadabravi, ‘nisīda kalyāṇi sukhayid-
amāsanam’.
270. “Tassā tadā kocchagatāya kosiyo, yadicchamānāya jaṭajinandha-
ro ;

Navehi pattehi sayam sahūdakaṃ, sudhābhihāsī turito mahāmu-
ni.

271.

“Sā taṃ paṭiggayha ubhoḥi pāṇibhi, iccabravi attamaṇā
jaṭādharaṃ;

‘Handāhaṃ etarahi pūjitā tayā, gaccheyyaṃ brahme tidivaṃ
jitāvini’.

272.

“Sā kosiyaṇānumatā jutīmatā, udīritā vaṇṇamadena mattā;

Sakāse gantvāna sahasacakkhuno, ayaṃ sudhā vāsava dehi me
jayaṃ.

273.

“Tamena sakkopi tadā apūjayi, sahindadevā surakaññamut-
tamaṃ;

Sā pañjalī devamanussapūjitā, navamhi kocchamhi yadā upāvi-
si”.

274.

“Tameva saṃsī punadeva mātaṃ, sahasanetto tidasānamindo;

Gantvāna vākyam mama brūhi kosiyaṃ, āsāya saddhā siriya ca
kosiya;

Hirī sudham kena malattha hetunā.

275.

“Taṃ su vatthaṃ udatārayī rathaṃ, daddallamaṇaṃ upakāri-
yasādisaṃ .

Jambonadisaṃ tapaneyyasannibhaṃ , alaṅkataṃ kañcanacit-
tasannibhaṃ.

276.

“Suvannaṇacandetta bahū nipātita, hatthī gavassā kikibyaggh-
adīpiyo ;

Eṇeyyakā laṅghamayetta pakkhino , migettha veḷuriyamayā
yudhā yutā.

277.

“Tatthassarājaraharayo ayojayaṃ, dasasatāni susunāgasādise;

Alankate kañcanajāluracchade, āveḷine saddagame asaṅgite.

278.

“Taṃ yānaseṭṭhaṃ abhiruyha mātali, disā imāyo abhinādayittha;

Nabhañca selañca vanappatiniñca, sasāgaram pabyadhayittha mediniṃ.

279.

“Sa khippameva upagamma assamaṃ, pāvāramekaṃsakato katañjalī;

Bahussutaṃ vuddhaṃ vinītavantaṃ, iccabravī mātali devabrāhmaṇaṃ.

280.

“Indassa vākyam nisāmehi kosiya, dūto ahaṃ pucchati taṃ purindado;

Āsāya saddhā siriya ca kosiya, hirī sudhaṃ kena malattha hetunā”.

281.

“Andhā sirī maṃ paṭibhāti mātali, saddhā aniccā pana devasārathi;

Āsā viṣaṃvādikasammaṭā hi me, hirī ca ariyamhi guṇe patiṭṭhitā”.

282.

“Kumāriyo yācimā gottarakkhita, jiṇṇā ca yā yā ca sabhattuitthiyo;

Tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ, hiriyā nivārenti sacittamattano.

283.

“Saṅgāmasīse sarasattisaṃyute, parājitaṇaṃ patataṃ palāyinaṃ;

Hiriyā nivattanti jahitva jīvitam, te sampaṭicchanti punā hirīmaṇā.

284.

“Velā yathā sāgaravegavārinī, hirāya hi pāpajanaṃ nivārinī;

Taṃ sabbaloke hirimariyapūjitaṃ, indassa taṃ vedaya

devasārathi”.

285.

“Ko te imaṃ kosiya diṭṭhimodahi, brahmā mahindo atha vā pajāpati;

Hirāya devesu hi seṭṭhasammatā, dhītā mahindassa mahesi jāyatha”.

286.

“Handehi dāni tidivaṃ apakkama , rathaṃ samāruyha mamāy-itaṃ imaṃ ;

Indo ca taṃ indasagotta kaṅkhati, ajjeva tvaṃ indasahabyataṃ vaja”.

287.

“Evaṃ visujjhanti apāpakammino, atho suciṇṇassa phalaṃ na nassati;

Ye keci maddakkhu sudhāya bhojanaṃ, sabbeva te indasahabyataṃ gatā”.

288.

“Hirī uppalavaṇṇāsi, kosiyo dānapati bhikkhu;

Anuruddho pañcasikho, ānando āsi mātali.

289.

“Sūriyo kassapo bhikkhu, moggallānosi candimā;

Nārado sārīputtosi, sambuddho āsi vāsavo”ti.

Sudhābhojanaajātakam tatiyaṃ.

536. Kuṇāljātakam (4)

Evamakkhāyati, evamanusūyati . Sabbosadhadharaṇidhare nekapupphamālyavitate gaja-gavaja mahiṃsa-ruru-camara-pasada-khagga-gokaṇṇa-sīha-byaggha-dīpi-accha-koka-taraccha-uddāra-kadalimiga- biḷāra-sasa-kaṇṇikānucariteākiṇṇanelamaṇḍalamahā varāhanāgakulakareṇu -saṅghādhivutṭhe issamiga- sākhamiga-sarabhamiga-eṇīmiga-vātamiga-pasadamiga-purisālu -kimpurisa-yakkharakkhasanisevite amajjavamañjarīdhara-pahaṭṭha -pupphaphusitaggā nekapādapagaṇavitatekurara-cakora-vāraṇa-mayūra-parabhata-

jīvañjīvaka-celāvakā-bhīnkāra-karavīkamattavihaṅgagaṇa-satata
sāmpaghuṭṭheañjana-manosilā-harītāla- hīṅgulakahema-rajatakanakānekad
hātusatavinaddhapaṭimaṇḍitappadese evarūpe khalu, bho, ramme vanasaṇḍe
kuṇālo nāma sakuṇo paṭivasati ativiya citto ativiya cittapattacchadano.

Tasseva khalu, bho, kuṇālassa sakuṇassa aḍḍhuddhāni itthisahassāni
paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu, bho, dve dijakaññāyo kaṭṭhaṃ mukhe-
na ḍaṃsitvā taṃ kuṇālaṃ sakuṇaṃ majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti – “mā naṃ
kuṇālaṃ sakuṇaṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā”ti .

Pañcasatā dijakaññāyo heṭṭhato heṭṭhato uḍḍenti – “sacāyaṃ kuṇālo
sakuṇo āsanā paripatissati, mayaṃ taṃ pakkhehi paṭiggahessāmāti.

Pañcasatā dijakaññāyo uparūpari uḍḍenti – “mā naṃ kuṇālaṃ
sakuṇaṃ ātapo paritāpesī”ti .

Pañcasatā pañcasatā dijakaññāyo ubhatopassena uḍḍenti – “mā naṃ
kuṇālaṃ sakuṇaṃ sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā
upapphusī”ti.

Pañcasatā dijakaññāyo purato purato uḍḍenti – “mā naṃ kuṇālaṃ
sakuṇaṃ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā va-
nakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭṭhalena vā pāṇinā vā () leḍḍunā vā daṇḍe-
na vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ adamsu. Māyaṃ kuṇālo sakuṇo
gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā sākhāhi vā thambhehi vā pāsāṇehi vā
balavantehi vā pakkhīhi saṅgamesī”ti .

Pañcasatā dijakaññāyo pacchato pacchato uḍḍenti saṅhāhi sakhilāhi
mañjūhi madhurāhi vācāhi samudācarantiyo – “māyaṃ kuṇālo sakuṇo
āsane pariyukkaṇṭhī”ti.

Pañcasatā dijakaññāyo disodisaṃ uḍḍenti anekarukkhaividhaviḍḍanti-
phalamāharantiyo – “māyaṃ kuṇālo sakuṇo khudāya parikilamitthā”ti.

Atha khalu, bho, tā dijakaññāyo taṃ kuṇālaṃ sakuṇaṃ ārāmene-
va ārāmaṃ uyyāneneva uyyānaṃ nadītitheneva nadītithaṃ pabbata-
sikhareneva pabbatasikharaṃ ambavaneneva ambavanaṃ jambuvane-
neva jambuvanaṃ labujavaneneva labujavanaṃ nāḷikerasañcāriyeneva
nāḷikerasañcāriyaṃ khippameva abhisambhonti ratitthāya .

Atha khalu, bho, kuṇālo sakuṇo tāhi dijakaññāhi divasaṃ paribyūḷho

evam apasādeti – “nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo, coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittāyo katassa appaṭikārikāyo anilo viya yenakāmaṅgamāyo”ti.

Tasseva khalu, bho, himavato pabbatarājassa puratthimadisābhāge su-sukhumasunipuṇagirippabhava – haritupayantiyo.

Uppala paduma kumuda naḷina satapatta sogandhika mandālaka sam-pativirūḷhasucigandha manuññamāvakappadese .

Kuravaka-mucalinda-ketaka-vedisa-vañjula -punnāgabakula-tilaka-piyaka-hasanasāla-saḷalacampaka asoka-nāgarukkha-tirīti-bhujapattalodda-candanoghavanekāḷāgaru-padmaka-piyaṅgu-devadārukacocagahane kakudhakuṭajaan̄kola-kaccikāra -kaṇikāra-kaṇṇikāra-kanavera-koraṇḍaka-koviḷāra-kimsuka-yodhika vanamallika -manaṅgaṇa-manavajja-bhaṇḍi-surucira-bhaginimālāmaladhare jātisumanamadhugandhika- dhanutakkāri tāḷisa-tagaramusīrakotṭhakacchavitate atimuttakasamkusumitalatāvitapapaṭimaṇḍitappadese haṃsa-pilava-kādamba-kāraṇḍavābhinadite vijjādhara-siddha -samaṇa-tāpasagaṇādhivutṭhe varadeva-yakkha-rakkhasa-dānava-gandhabba-kinnaramahoragānuciṇṇappadese evarūpe khalu, bho, ramme vanasaṇḍe puṇṇamukho nāma phussakokilo paṭivasati ativiya madhuragirotvilāsitanayano mattakkho .

Tasseva khalu, bho, puṇṇamukhassa phussakokilassa aḍḍhuddhāni itthisatāni paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu, bho, dve dijakaññāyo kaṭṭhaṃ mukhena daṃsitvā taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti – “mā naṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā”ti.

Paññāsa dijakaññāyo heṭṭhato heṭṭhato uḍḍenti – “sacāyaṃ puṇṇamukho phussakokilo āsanā paripatisati, mayaṃ taṃ pakkhehi paṭiggahessāmā”ti.

Paññāsa dijakaññāyo uparūpari uḍḍenti – “mā naṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ ātapo paritāpesī”ti.

Paññāsa paññāsa dijakaññāyo ubhatopassena uḍḍenti – “mā naṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphusī”ti.

Paññāsa dijakaññāyo purato purato uḍḍenti – “mā naṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kathalāya vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ adamsu. Māyaṃ puṇṇamukho phussakokilo gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā sākhāhi vā thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi saṅgāmesī”ti.

Paññāsa dijakaññāyo pacchato pacchato uḍḍenti saṅhāhi sakhilāhi mañjūhi madhurāhi vācāhi samudācarantiyo – “māyaṃ puṇṇamukho phussakokilo āsane pariyukkaṅṭhi”ti.

Paññāsa dijakaññāyo disodisaṃ uḍḍenti anekarukkhavividhavigati-phalamāharantiyo – “māyaṃ puṇṇamukho phussakokilo khudāya parikilamitthā”ti.

Atha khalu, bho, tā dijakaññāyo taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ ārāmeneva ārāmaṃ uyyāneneva uyyānaṃ nadītitheneva nadītithaṃ pabbatasikhareneva pabbatasikharaṃ ambavaneneva ambavanaṃ jambuvaneneva jambuvanaṃ labujavaneneva labujavanaṃ nāḷikerasañcāriyeneva nāḷikerasañcāriyaṃ khippameva abhisambhonti ratitthāya.

Atha khalu, bho, puṇṇamukho phussakokilo tāhi dijakaññāhi divasaṃ paribyūlho evaṃ pasaṃsati – “sādhu, sādhu, bhaginiyo, etaṃ kho, bhaginiyo, tumhākaṃ patirūpaṃ kuladhītānaṃ, yaṃ tumhe bhattāraṃ paricar-eyyāthā”ti.

Atha khalu, bho, puṇṇamukho phussakokilo yena kuṇālo sakuṇo tenupasaṅkami. Addasaṃsu kho kuṇālassa sakuṇassa paricārikā dijakaññāyo taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ dūratova āgacchantaṃ; disvāna yena puṇṇamukho phussakokilo tenupasaṅkamiṃsu; upasaṅkamitvā taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ etadavocaṃ – “ayaṃ, samma puṇṇamukha, kuṇālo sakuṇo ativiya pharusō ativiya pharusavāco, appevanāma tavampi āgamma piyavācaṃ labheyyāmā”ti. “Appevanāma, bhaginiyo”ti vatvā yena kuṇālo sakuṇo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā kuṇālena sakuṇena saddhiṃ paṭisammoditvā ekamantaṃ nisīdi. Ekamantaṃ nisinna kho puṇṇamukho phussakokilo taṃ kuṇālaṃ sakuṇaṃ etadavoca – “kissa tvamaṃ, samma kuṇāla, itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno’si ? Amanāpabhāṇīnampi kira, samma kuṇāla, itthīnaṃ manāpabhāṇīnā bhavitabbaṃ, kimaṅga pana manāpabhāṇīna”nti!

Evam vutte, kuṇālo sakuṇo taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ evaṃ apasādesi – “nassa tvaṃ, samma jamma vasala, vinassa tvaṃ, samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto jāyājīnenā”ti. Evaṃ apasādito ca pana puṇṇamukho phussakokilo tatoyeva paṭinivatti.

Atha khalu, bho, puṇṇamukhassa phussakokilassa aparena samayena nacirasseva kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā. Bālā vedanā vattanti māraṇantikā . Atha khalu, bho, puṇṇamukhassa phussakokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etadahosi – “ābādhiko kho ayaṃ puṇṇamukho phussakokilo, appevanāma imamahā ābādhā vuṭṭhaheyyā”ti ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena kuṇālo sakuṇo tenupasaṅkamimsu. Addasā kho kuṇālo sakuṇo tā dijakaññāyo dūratova āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etadavoca – “kahaṃ pana tumhaṃ vasaliyo bhattā”ti? “Ābādhiko kho, samma kuṇālo, puṇṇamukho phussakokilo appevanāma tamhā ābādhā vuṭṭhaheyyā”ti. Evaṃ vutte, kuṇālo sakuṇo tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi – “nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo, coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittāyo katassa appaṭikārikāyo anilo viya yenakāmaṃgamāyo”ti; vatvā yena puṇṇamukho phussakokilo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ etadavoca – “haṃ, samma, puṇṇamukhā”ti. “Haṃ, samma, kuṇālā”ti.

Atha khalu, bho kuṇālo sakuṇo taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ pakkhehi ca mukhatuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi. Atha khalu, bho, puṇṇamukhassa phussakokilassa so ābādho paṭippassambhīti. Atha khalu, bho, kuṇālo sakuṇo taṃ puṇṇamukhaṃ phussakokilaṃ gilānavuṭṭhitaṃ aciravuṭṭhitaṃ gelaññā etadavoca –

“Diṭṭhā mayā, samma puṇṇamukha, kaṇhā dveṇṇikā pañcapatikāya chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibandhantiyā, yadidaṃ kabandhe piṭṭhasappimhīti. Bhavati ca panuttarettha vākyam –

290.

“Athajjuno nakulo bhīmaseno , yudhiṭṭhilo sahadevo ca rājā;

Ete paṭi pañca matticca nārī, akāsi khujjavāmanakena pāpa”nti.

“Diṭṭhā mayā, samma puṇṇamukha, saccatāpāpī nāma samaṇī susānamajjhe vasantī catutthabhattaṃ pariṇāmayamānā surādhattakena pāpamakāsi.

“Diṭṭhā mayā, samma puṇṇamukha, kākavatī nāma devī samuddamajjhe

vasantī bhariyā venateyyassa naṭakuverena pāpamakāsi.

Diṭṭhā mayā, samma puṇṇamukha, kuruṅgadevī nāma lomasuddarī
eḷikakumāraṃ kāmayaṃānā chaḷaṅgakumāradhanantevāsinā pāpamakāsi.

Evañhetam mayā ñātam, brahmadattassa mātaram ohāya kosalarājam
pañcālacaṇḍena pāpamakāsi.

291.

“Etā ca aññā ca akaṃsu pāpaṃ, tasmāhamitthīnaṃ na vissase
nappasaṃse;

Mahī yathā jagati samānarattā, vasundharā itarītarāpatiṭṭhā ;

Sabbasahā aphananā akuppā, tathitthiyo tāyo na vissase naro.

292.

“Sīho yathā lohitamaṃsabhojano, vāḷamigo pañcāvudho surud-
dho;

Pasayhakhādī parahimsane rato, tathitthiyo tāyo na vissase naro.

“Na khalu , samma puṇṇamukha, vesiyo nāriyo gamaniyo, na hetā
bandhakiyo nāma, vadhikāyo nāma etāyo, yadidaṃ vesiyo nāriyo gamani-
yo”ti.

“Coro viya veṇikatā, madirāva diddhā vāṇijo viya vācāsanthutiyo,
issasiṅghamiva viparivattāyo , uragāṃmiva dujivhāyo, sobbhamiva paṭic-
channā, pātālamiva duppurā rakkhasī viya duttosā, yamovekantahāriyo,
sikhīriva sabbabhakkhā, nadīriva sabbavāhī, anilo viya yenakāmaṃcarā,
neru viya avisesakarā, visarukkho viya niccaphalitāyo”ti. Bhavati ca panut-
tarettha vākyam –

293.

“Yathā coro yathā diddho, vāṇijova vikatthanī;

Issasiṅghamiva parivattā , dujivhā urago viya.

294.

“Sobbhamiva paṭicchannā, pātālamiva duppurā;

Rakkhasī viya duttosā, yamovekantahāriyo.

295.

“Yathā sikhī nadī vāto, nerunāva samāgatā.

Visarukkho viya niccaphalā, nāsayanti ghare bhogaṃ;

Ratanantakaritthiyo”ti .

“Cattārimāni, samma puṇṇamukha, yāni (vatthūni kicce jāte anatthacarāni bhavanti; tāni) parakule na vāsetabbāni – goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyā. Cattāri etāni paṇḍito dhanāni gharā na vippavāsaye.

296.

‘Goṇaṃ dhenuñca yānañca, bhariyaṃ ñātikule na vāsaye;

Bhañjanti rathaṃ ayānakā, ativāhena hananti puṅgavaṃ;

Dohena hananti vacchakaṃ, bhariyā ñātikule padussatī”ti.

“Cha imāni, samma puṇṇamukha, yāni (vatthūni) kicce jāte anatthacarāni bhavanti –

297.

‘Aguṇaṃ dhanu ñātikule ca bhariyā, pāraṃ nāvā akkhabhaggañca yānaṃ;

Dūre mitto pāpasahāyako ca, kicce jāte anatthacarāni bhava”nti.

“Aṭṭhahi khalu, samma puṇṇamukha, ṭhānehi itthī sāmikaṃ avajānāti. Daliddatā, āturaṭā, jiṇṇatā, surāsoṇḍatā, muddhatā, pamattatā, sabbakiccesu anuvattanatā, sabbadhanaanuppādānena – imehi khalu, samma puṇṇamukha, aṭṭhahi ṭhānehi itthī sāmikaṃ avajānāti. Bhavati ca panuttarettha vākyam –

298.

‘Daliddaṃ āturañcāpi, jiṇṇakaṃ surasoṇḍakaṃ;

Pamattaṃ muddhapattañca, sabbakiccesu hāpanaṃ;

Sabbakāmappādānena , avajānāti sāmika”nti.

“Navahi khalu, samma puṇṇamukha, ṭhānehi itthī padosamāharati. Ārāmagamanasīlā ca hoti, uyyānagamanasīlā ca hoti, nadītithagamanasīlā ca hoti, ñātikulagamanasīlā ca hoti, parakulagamanasīlā ca hoti, ādāsadus-samaṇḍanānuyogamanuyuttasīlā ca hoti, majjapāyinī ca hoti, nillokanasīlā ca hoti, sadvāraṭhāyinī ca hoti – imehi khalu, samma puṇṇamukha, navahi ṭhānehi itthī padosamāharatīti. Bhavati ca panuttarettha vākyam –

299.

‘Ārāmasīlā ca uyyānaṃ, nadī ñāti parakulaṃ;
Ādāsadussamaṇḍanamanyuttā, yā citthī majjapāyini.

300.

‘Yā ca nillokanasīlā, yā ca sadvāraṭhāyini;
Navahetehi ṭhānehi, padosamāharanti itthiyo’’ti.

“Cattālīsāya khalu, samma puṇṇamukha, ṭhānehi itthī purisaṃ accācarati . Vijambhati, vinamati, vilasati, vilajjati, nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti, pādena pādaṃ akkamati, kaṭṭhena pathaviṃ vilikhati , dārakaṃ ullaṅghati ullaṅghāpeti , kīlati kīlāpeti, cumbati cumbāpeti, bhuñjati bhuñjāpeti, dadāti, yācati, katamanukaroti, uccaṃ bhāsati, nīcaṃ bhāsati, aviccaṃ bhāsati, viviccaṃ bhāsati, naccena gītena vāditenā rodanena vilasitena vibhūsitena jagghati, pekkhati, kaṭṭhiṃ cāleti, guyhabhaṇḍakaṃ sañcāleti, ūruṃ vivarati, ūruṃ pidahati, thanaṃ dasseti, kacchaṃ dasseti, nābhiṃ dasseti, akkhiṃ nikhanati, bhamukaṃ ukkhipati, oṭṭhaṃ upalikhati , jivhaṃ nillāleti, dussaṃ muñcati, dussaṃ paṭibandhati, sirasaṃ muñcati, sirasaṃ bandhati – imehi khalu, samma puṇṇamukha, cattālīsāya ṭhānehi itthī purisaṃ accācarati.

“Pañcavīsāya khalu, samma puṇṇamukha, ṭhānehi itthī paduṭṭhā veditabbā bhavati. Sāmikassa pavāsaṃ vaṇṇeti, pavuṭṭhaṃ na sarati, āgataṃ nābhinandati, avaṇṇaṃ tassa bhaṇati, vaṇṇaṃ tassa na bhaṇati, anattaṃ tassa carati, atthaṃ tassa na carati, akiccaṃ tassa karoti, kiccaṃ tassa na karoti, paridahitvā sayati, parammukhī nipajjati, parivattakajātā kho pana hoti kuṅkumiyajātā, dīghaṃ assasati, dukkhaṃ vedayati, uccārapassāvaṃ abhiṇhaṃ gacchati, vilomamācarati, parapurisasaddaṃ sutvā kaṇṇasotaṃ vivaramodahati , nihatabhogā kho pana hoti, paṭivissakehi santhavaṃ karoti, nikkhantapādā kho pana hoti, visikhānucārinī aticārinī kho pana hoti, niccaṃ sāmike agāravā paduṭṭhamanasaṅkappā, abhiṇhaṃ dvāre tiṭṭhati, kacchāni āngāni thanāni dasseti, disodisaṃ gantvā pekkhati – imehi khalu, samma puṇṇamukha, pañcavīsāya ṭhānehi itthī paduṭṭhā veditabbā bhavati. Bhavati ca panuttarettha vākyaṃ –

301.

‘Pavāsaṃ tassa vaṇṇeti, gataṃ tassa na socati ;

Disvāna patimāgataṃ nābhinandati;

Bhattāraṇṇaṃ na kadāci bhāsati, ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā.

- 302.**
 ‘Anattham tassa carati asaññatā, atthañca hāpeti akiccakārinī;
 Paridahitvā sayati parammukhī, ete paduṭṭhāya bhavanti lak-
 khaṇā.
- 303.**
 ‘Parivattajātā ca bhavati kuṅkumī, dīghañca assasati dukkhave-
 dinī;
 Uccārapassāvamabhiṅham gacchati, ete paduṭṭhāya bhavanti
 lakkhaṇā.
- 304.**
 “Vilomamācarati akiccakārinī, saddam nisāmeti parassa bhāsa-
 to;
 Nihatabhogā ca karoti santhavam, ete paduṭṭhāya bhavanti lak-
 khaṇā.
- 305.**
 ‘Kicchena laddham kasirābhatam dhanam, vittam vināseti duk-
 khena sambhatam;
 Paṭivissakehi ca karoti santhavam, ete paduṭṭhāya bhavanti lak-
 khaṇā.
- 306.**
 ‘Nikkhantapādā visikhānucārinī, niccañca sāmimhi
 paduṭṭhamānasā;
 Aticārinī hoti apetagāravā , ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā.
- 307.**
 ‘Abhikkhaṇam tiṭṭhati dvāramūle, thanāni kacchāni ca dassay-
 antī;
 Disodisam pekkhati bhantacittā, ete paduṭṭhāya bhavanti lak-
 khaṇā.
- 308.**
 ‘Sabbā nadī vaṅkagatī , sabbe kaṭṭhamayā vanā;
 Sabbitthiyo kare pāpaṃ, labhamāne nivātake.
- 309.**
 ‘Sace labhetha khaṇam vā raho vā, nivātakam vāpi labhetha

tādisaṃ;

Sabbāva itthī kayiruṃ nu pāpaṃ, aññaṃ alattha pīṭhasappināpi
saddhiṃ.

310.

“Narānamārāmakarāsu nārisu, anekacittāsu aniggahāsu ca;
Sabbattha nāpītikarāpi ce siyā , na vissase titthasamā hi nāri-
yo”ti.

311.

‘Yaṃ ve disvā kaṇḍarīkinnarānaṃ , sabbitthiyo na ramanti
agāre;

Taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā, aññaṃ disvā purisaṃ
pīṭhasappaṃ.

312.

‘Bakassa ca bāvarikassa rañño, accantakāmānugatassa bhariyā;
Avācarī paṭṭhavasānugassa , kaṃ vāpi itthī nāticare tadaññaṃ.

313.

‘Piṅgiyānī sabbalokissarassa, rañño piyā brahmadattassa bhari-
yā;

Avācarī paṭṭhavasānugassa, taṃ vāpi sā nājjhagā kāmakāminī.

314.

‘Luddhānaṃ lahucittānaṃ, akataññūna dubbhinaṃ;

Nādevasatto puriso, thīnaṃ saddhātumarahati.

315.

‘Na tā pajānanti kataṃ na kiccaṃ, na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ
vā;

Anariyā samatikkantadhammā, sasseva cittassa vasaṃ vajanti.

316.

‘Cīrānuvuṭṭhampi piyaṃ manāpaṃ, anukampaṃ pāṇasamam-
pi bhattaṃ ;

Āvāsu kicesu ca naṃ jahanti, tasmāhamitthīnaṃ na vissasāmi.

317.
 ‘Thīnañhi cittaṃ yathā vānarassa, kannappakannaṃ yathā ruk-
 khachāyā;
 Calācalaṃ hadayamitthiyānaṃ, cakkassa nemi viya parivattati.
318.
 ‘Yadā tā passanti samekkhamānā, ādeyyarūpaṃ purisassa vit-
 taṃ;
 Saṅhāhi vācāhi nayanti menaṃ, kambojakā jalajeneva assaṃ.
319.
 ‘Yadā na passanti samekkhamānā, ādeyyarūpaṃ purisassa vit-
 taṃ;
 Samantato naṃ parivajjayanti, tiṇṇo nadīpāragatova kullaṃ.
320.
 ‘Silesūpamāṃ sikhiriva sabbabhakkhā, tikkhamāyā nadīriva
 sīghasotā;
 Sevanti hetā piyamappiyañca, nāvā yathā orakūlaṃ parañca.
321.
 ‘Na tā ekassa na dvinnaṃ, āpaṇova pasārīto;
 Yo tā mayhanti maññeyya, vātaṃ jālena bādhaye .
322.
 ‘Yathā nadī ca pantho ca, pānāgāraṃ sabhā papā;
 Evaṃ lokitthiyo nāma, velā tassaṃ na vijjati .
323.
 ‘Ghatāsanasaṃ etā, kaṇhasappasirūpamā;
 Gāvo bahitiṇasseva, omasanti varaṃ varaṃ.
324.
 ‘Ghatāsaṃ kuñjaraṃ kaṇhasappaṃ, muddhābhisittaṃ pamadā
 ca sabbā;
 Ete naro niccayato bhajetha, tesaṃ have dubbidu sabbabhāvo .
325.
 ‘Naccantavaṇṇā na bahūnaṃ kantā, na dakkhiṇā pamadā sevi-

tabbā;

Na parassa bhariyā na dhanassa hetu, etitthiyo pañca na sevitab-
bā”.

Atha khalu, bho, ānando gijjharājā kuṇālassa sakuṇassa ādi-
majjhakathāpariyosānaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi –

326.

“Puṇṇampi cemaṃ pathaviṃ dhanena, dajjitthiyā puriso sam-
matāya;

Laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tampi, tāsam vasaṃ asatīnaṃ na
gacche.

327.

“Uṭṭhāhakaṃ cepi alīnavuttiṃ, komārabhattāraṃ piyaṃ
manāpaṃ;

Āvāsu kicesu ca naṃ jahanti, tasmāhamitthīnaṃ na vissasāmi.

328.

“Na vissase icchati mantī poso, na vissase rodati me sakāse;
Sevanti hetā piyamappiyañca, nāvā yathā orakūlaṃ parañca.

329.

“Na vissase sākhaṇpurāṇasanthataṃ, na vissase mitta-
purāṇacorāṃ;

Na vissase rājānaṃ sakhā mamanti, na vissase itthi dasanna
mātaraṃ.

330.

“Na vissase rāmakarāsu nārisu, accantasīlāsu asaṅṅatāsu;

Accantapemānugatassa bhariyā, na vissase titthasamā hi nāriyo.

331.

“Haneyyūṃ chindeyyūṃ chedāpeyyumpi , kaṇṭhepi chetvā
rudhiraṃ piveyyūṃ;

Mā dīnakāmāsu asaṅṅatāsu, bhāvaṃ kare gaṅgatitthūpamāsu.

332.

“Musā tāsam yathā saccam, saccam tāsam yathā musā;

Gāvo bahitiṇasseva, omasanti varam varam.

333.

“Gatenetā palobhenti, pekkhitena mhitena ca;
Athopi dunnivatthena, mañjunā bhaṇitena ca.

334.

“Coriyo kathinā hetā, vāḷā ca lapasakkharā;
Na tā kiñci na jānanti, yaṃ manussesu vañcanam.

335.

“Asā lokitthiyo nāma, velā tāsam na vijjati;
Sārattā ca pagabbhā ca, sikhī sabbaghaso yathā.

336.

“Natthitthīnam piyo nāma, appiyopi na vijjati;
Sevanti hetā piyamappiyañca, nāvā yathā orakūlam parañca.

337.

“Natthitthīnam piyo nāma, appiyopi na vijjati;
Dhanattā paṭivallanti, latāva dumanissitā.

338.

“Hatthibandham assabandham, gopurisañca maṇḍalam ;
Chavaḍāhakaṃ pupphachaḍḍakaṃ, sadhanamanupatanti nāriyo.

339.

“Kulaputtampi jahanti akiñcanam, chavakasamasadisampi ;
Anugacchanti anupatanti, dhanahetu hi nāriyo”ti .

Atha khalu, bho, nārado devabrāhmaṇo ānandassa gijjharājassa ādi-
majjhakathāpariyosānam veditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi –

340.

“Cattārome na pūrenti, te me suṇātha bhāsato;
Samuddo brāhmaṇo rājā, itthī cāpi dijampati.

341. “Saritā sāgaram yanti, yā kāci pathavissitā;
Tā samuddam na pūrenti, ūnattā hi na pūراتي.
342. “Brāhmaṇo ca adhīyāna, vedamakkhānapañcamam;
Bhiyyopi sutamiccheyya, ūnattā hi na pūراتي.
343. “Rājā ca pathaviṃ sabbam, sasamuddam sapabbatam;
Ajjhāvasam vijinitvā, anantaratanocitam;
Pāram samuddam pattheti, ūnattā hi na pūراتي.
344. “Ekamekāya itthiyā, aṭṭhaṭṭha patino siyā;
Sūrā ca balavanto ca, sabbakāmarasāharā;
Kareyya navame chandam, ūnattā hi na pūراتي.
345. “Sabbitthiyo sikhiriva sabbabhakkhā, sabbitthiyo nadīriva sab-
bavāhī;
Sabbitthiyo kaṇṭakānaṃva sākhā, sabbitthiyo dhanahetu vajanti.
346. “Vātañca jālena naro parāmase, osiñcaye sāgaramekapāṇinā;
Sakena hatthena kareyya ghosam , yo sabbabhāvam pamadāsu
osaje.
347. “Corīnam bahubuddhīnam, yāsu saccam sudullabham;
Thīnam bhāvo durājāno, macchassevodake gatam.
348. “Analā mudusambhāsā, duppūrā tā nadīsamā;
Sīdanti nam veditvāna, ārakā parivajjaye.
349. “Āvaṭṭanī mahāmāyā, brahmacariyavikopanā;

Sīdanti naṃ viditvāna, ārakā parivajjaye.

350.

“Yaṃ etā upasevanti, chandasā vā dhanena vā;
Jātavedova saṅṭhānaṃ, khippaṃ anudahanti na”nti.

Atha khalu, bho, kuṇālo sakuṇo nāradassa devabrāhmaṇassa ādi-
majjhakathāpariyosānaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi –

351.

“Sallape nisitakhaggapāṇinā, paṇḍito api pisācadosinā;
Uggatejamuragampi āside, eko ekāya pamadāya nālope .

352.

“Lokacittamathanā hi nāriyo, naccagītabhaṇitamhitāvudhā;
Bādhayanti anupaṭṭhitassatiṃ , dīpe rakkhasigaṇova vāṇije.

353.

“Natthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro, majjamaṃsaniratā asaṅṅatā;
Tā gilanti purisassa pābhatāṃ, sāgareva makaraṃ timiṅgalo .

354.

“Pañcakāmaguṇasātagocarā, uddhatā aniyatā asaṅṅatā;
Osaranti pamadā pamādināṃ, loṇatoyavatiyaṃva āpakā.

355.

“Yaṃ naraṃ upalapenti nāriyo, chandasā va ratiyā dhanena vā;
Jātavedasadisampi tādisaṃ, rāgadosavadhiyo dahanti naṃ.

356.

“Aḍḍhaṃ ṅatvā purisaṃ mahaddhanaṃ, osaranti sadhanā sahat-
tanā;
Rattacittamativeṭṭhayanti naṃ, sāla māluvalatāva kānane.

357.

“Tā upenti vividhena chandasā, citrabimbamukhiyo alaṅkatā;
Uhasanti pahasanti nāriyo, sambarova satamāyakovidā.

- 358.** “Jātarūpamaṇimuttabhūsitā, sakkatā patikulesu nāriyo;
Rakkhitā aticaranti sāmikaṃ, dānavaṃva hadayantarassitā .
- 359.** “Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo, sakkato bahujanassa pūjito;
Nāriṇaṃ vasagato na bhāsati, rāhunā upahatova candimā.
- 360.** “Yaṃ kareyya kupito diso disaṃ, duṭṭhacitto vasamāgataṃ arim
;
Tena bhiyyo byasanaṃ nigacchati, nāriṇaṃ vasagato apekkhavā.
- 361.** “Kesaḷūnanakhachinnatajjitā, pādapaṇikasadaṇḍatālītā;
Hīnamevupagatā hi nāriyo, tā ramanti kuṇapeva makkhikā.
- 362.** “Tā kulesu visikhantaresu vā, rājadhāninigamesu vā puna ;
Oḍḍitaṃ namucipāsavākaraṃ , cakkhumā parivajje sukhatthiko.
- 363.** “Ossajitva kusalaṃ tapogaṇaṃ, yo anariyacaritāni mācari;
Devatāhi nirayaṃ nimissati, chedagāmiṇiyaṃva vāṇijo.
- 364.** “So idha garahito parattha ca, dummatī upahato sakammunā;
Gacchatī aniyato galāgaḷaṃ, duṭṭhagadrabharathova uppathe.
- 365.** “So upeti nirayaṃ patāpanaṃ, sattisimbalivanañca āyasaṃ;
Āvasitvā tiracchānayaṇiyaṃ, petarājavisaṃyaṃ na muñcati .
- 366.** “Dibyakhiḍḍaratiyoṃ ca nandane, cakkavatticaritañca mānuse;
Nāsayanti pamadā pamādiṇaṃ, duggatiñca paṭipādayanti naṃ.

- 367.** “Dibyakhiḍḍaratiyo na dullabhā, cakkavatticaritañca mānuse;
Soṇṇabyamhanilayā ca accharā, ye caranti pamadāhanatthikā.
- 368.** “Kāmadhātusamatikkamā gati, rūpadhātuyā bhāvo na dullabho;
Vītarāgavisayūpapattiyā, ye caranti pamadāhanatthikā.
- 369.** “Sabbadukkhasamatikkamaṃ sivaṃ, accantamacalitāṃ
asaṅkhatāṃ;
Nibbutehi sucihī na dullabhaṃ, ye caranti pamadāhanatthikā”ti.
- 370.** “Kuṇālohaṃ tadā āsiṃ, udāyī phussakokilo;
Ānando gijjharājāsi, sārīputto ca nārado;
Parisā buddhāparisā, evaṃ dhāretha jātaka”nti.

Kuṇāljātakaṃ catuttham.

537. Mahāsutasomajātakaṃ (5)

- 371.** “Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni, karosi kammāni sudāruṇāni;
Hanāsi itthī purise ca mūlho, maṃsassa hetu adu dhanassa
kāraṇā”.
- 372.** “Naṃ attahetū na dhanassa kāraṇā, na puttadārassa sahāyañāti-
naṃ;
Bhattā ca me bhagavā bhūmipālo, so khādati maṃsaṃ bhadante-
disaṃ”.
- 373.** “Sace tuvaṃ bhatturatthe payutto, karosi kammāni sudāruṇāni;
Pātova antepuraṃ pāpuṇitvā, lapeyyāsi me rājino sammukhe
taṃ”.

374. “Tathā karissāmi ahaṃ bhadante, yathā tuvaṃ bhāsasi kāḷahat-
thi;
Pātova antepuraṃ pāpuṇitvā, vakkhāmi te rājino sammukhe
taṃ”.
375. Tato ratyā vivasāne , sūriyuggamaṃ pati;
Kāḷo rasakamādāya, rājānaṃ upasaṅkami;
Upasaṅkamma rājānaṃ, idaṃ vacanamabravi.
376. “Saccaṃ kira mahārāja, rasako pesito tayā;
Hanati itthipurise, tuvaṃ maṃsāni khādasi”.
377. “Evameva tathā kāḷa, rasako pesito mayā;
Mama atthaṃ karontassa, kimetaṃ paribhāsasi”.
378. “Ānando sabbamacchānaṃ, khāditvā rasagiddhimā;
Parikkhīṇāya parisāya, attānaṃ khādiya mato.
379. “Evaṃ pamatto rasagārave ratto , bālo yadī āyati nāvabujjhati;
Vidhamma putte caji ñātake ca, parivattiya attānaññeva khāda-
ti.
380. “Idaṃ te sutvāna vigetu chando, mā bhakkhayī rāja
manussamaṃsaṃ;
Mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijoḃa, dvipadādhīpa suññaṃakāsi
raṭṭhaṃ”.
381. “Sujāto nāma nāmena, oraso tassa atrajo ;
Jambupesimaladdhāna, mato so tassa saṅkhaye.

382. “Evameva ahaṃ kāḷa, bhutvā bhakkhaṃ rasuttamaṃ;
Aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ, maññe hissāmi jīvitaṃ”.
383. “Māṇava abhirūposi, kule jātosi sotthiye;
Na tvaṃ arahasi tāta, abhakkhaṃ bhakkhayetave”.
384. “Rasānaṃ aññataraṃ etaṃ, kasmā maṃ tvaṃ nivāraye;
Sohaṃ tattha gamissāmi, yattha lacchāmi edisaṃ.
385. “Sovāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike;
Yassa me dassanena tvaṃ, nābhinandasi brāhmaṇa”.
386. “Addhā aññepi dāyāde, putte lacchāma māṇava;
Tvañca jamma vinassassu, yattha pattamaṃ na taṃ suṇe”.
387. “Evameva tuvaṃ rāja, dvipadinda suṇohi me;
Pabbājessanti taṃ raṭṭhā, soṇḍamaṃ māṇavakaṃ yathā”.
388. “Sujāto nāma nāmena, bhāvitattāna sāvako;
Accharaṃ kāmayantova, na so bhuñji na so pivi.
389. “Kusaggenudakamādāya , samudde udakaṃ mine;
Evaṃ mānusakā kāmā, dibbakāmāna santike.
390. “Evameva ahaṃ kāḷa, bhutvā bhakkhaṃ rasuttamaṃ;
Aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ, maññe hissāmi jīvitaṃ”.
391. “Yathāpi te dhataratṭhā, haṃsā vehāyasaṅgamā;

Abhuttaparibhogena , sabbe abbatthatam gatā.

392.

“Evameva tuvaṃ rāja, dvīpadinda suṇohi me;
Abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā pabbājayanti taṃ”.

393.

“Tiṭṭhāhīti mayā vutto, so tvaṃ gacchasi pammukho ;
Aṭṭhito tvaṃ ṭhitomhīti, lapasi brahmacārini;
Idaṃ te samaṇāyuttaṃ, asiṅca me maññasi kankapattaṃ” .

394.

“Ṭhitohamasmī sadhammesu rāja, na nāmagottaṃ parivat-
tayāmi;
Coraṅca loke aṭṭhitaṃ vadanti, āpāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ.

395.

“Sace tvaṃ saddahasi rāja, suttaṃ gaṇhāhi khattiya ;
Tena yaññaṃ yajitvāna, evaṃ sattaṃ gamissasi”.

396.

“Kisimīṃ nu raṭṭhe tava jātibhūmi , atha kena atthena idhānupato;
Akkhāhi me brāhmaṇa etamattaṃ, kimicchasi demi tayajja
patthitaṃ” .

397.

“Gāthā catasso dharaṇīmahissara, sugambhiratthā
varasāgarūpamā;
Taveva atthāya idhāgatosmi, suṇohi gāthā paramatthasaṃhitā” .

398.

“Na ve rudanti matimanto sapañña, bahussutā ye bahuṭṭhānacintino;
Dīpañhi etaṃ paramaṃ narānaṃ, yaṃ paṇḍitā sokanudā bhavanti.

399.

“Attānaṃ ñātī udāhu puttadāraṃ, dhaññaṃ dhanam rajataṃ

jātarūpaṃ;

Kimeva tvaṃ sutasomānutappe, korabyaseṭṭha vacanaṃ suṇoma tetam’.

400.

“Nevāhamattānamanutthunāmi, na puttadāraṃ na dhanam na raṭṭham;

Satañca dhammo carito purāṇo, taṃ saṅkaram brāhmaṇassānutappe.

401.

“Kato mayā saṅkaro brāhmaṇena, raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa;

Taṃ saṅkaram brāhmaṇasappadāya, saccānurakkhī punarāvajisaṃ”.

402.

“Nevāhametaṃ abhisaddahāmi, sukhī naro maccumukhā pamutto;

Amittahatthaṃ punarāvajeyya, korabyaseṭṭha na hi maṃ upesi.

403.

“Mutto tvaṃ porisādassa hatthā, gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī;

Madhuraṃ piyaṃ jīvitaṃ laddha rāja, kuto tvaṃ ehisi me sakāsaṃ”.

404.

“Matam vareyya parisuddhasīlo, na jīvitaṃ garahito pāpadhammo;

Na hi taṃ naraṃ tāyati duggatīhi, yassāpi hetu alikaṃ bhaṇeyya.

405.

“Sacepi vāto girimāvaheyya, cando ca sūriyo ca chamā patteyyuṃ;

Sabbā ca najjo paṭisotaṃ vajeyyuṃ, na tvevahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ.

406.

“Nabhaṃ phaleyya udadhīpi susse, saṃvaṭṭaye bhūtadharā

vasundharā;

Siluccayo meru samūlamuppate, na tvevahaṃ rāja musā
bhaṇeyyaṃ” .

407.

“Asiñca sattiñca parāmasāmi, sapathampi te samma ahaṃ karomi;

Tayā pamutto anaṇo bhavitvā, saccānurakkhī punarāvajissaṃ” .

408.

“Yo te kato saṅkaro brāhmaṇena, raṭṭhe sake issariye ṭhitenā;

Taṃ saṅkaraṃ brāhmaṇasappadāya, saccānurakkhī punarāvajasu” .

409.

“Yo me kato saṅkaro brāhmaṇena, raṭṭhe sake issariye ṭhitenā;

Taṃ saṅkaraṃ brāhmaṇasappadāya, saccānurakkhī punarāvajissaṃ” .

410.

“Mutto ca so porisādassa hatthā, gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etadavoca;

Suṇoma gāthāyo satārahāyo, yā me sutā assu hitāya brahme” .

411.

“Sakideva sutasoma, sabbhi hoti samāgamo;

Sā naṃ saṅgati pāleti, nāsabbhi bahusaṅgamo.

412.

“Sabbhireva samāsetha, sabbhi kubbetha santhavaṃ;

Sataṃ saddhammamaññāya, seyyo hoti na pāpiyo.

413.

“Jīranti ve rājarathā sucittā, atho sarīrampi jaraṃ upeti;

Satañca dhammo na jaraṃ upeti, santo have sabbhi pavedayanti.

414.

“Nabhañcaṃ dūre pathavī ca dūre, pāraṃ samuddassa tadāhu dūre;

Tato have dūrataramaṃ vadanti, satañca dhammo asatañca rāja”.

415.

“Sahassiyā imā gāthā, nahimā gāthā satārahā;
Cattāri tvaṃ sahasāni, khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa”.

416.

“Āsītiyā nāvutiyā ca gāthā, satārahā cāpi bhavēyya gāthā;
Paccattameva sutasoma jānāhi, sahasiyā nāma kā atthi gāthā”.

417.

“Icchāmi voḥaṃ sutavuddhimattano, santoti maṃ sappurisā
bhajeyyumaṃ;
Ahaṃ savantīhi mahodadhīva, na hi tāta tappāmi subhāsitena.

418.

“Aggi yathā tiṇakaṭṭhaṃ dahanto, na tappatī sāgarova nadīhi;
Evampi te paṇḍitā rājasetṭha, sutvā na tappanti subhāsitena.

419.

“Sakassa dāsassa yadā suṇomi, gāthaṃ ahaṃ atthavatiṃ janin-
da;
Tameva sakkacca nisāmayāmi, na hi tāta dhammesu mamatthi
titti”.

420.

“Idaṃ te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ, sakāyuraṃ sabbakāmū-
papannaṃ;
Kiṃ kāmahetu paribhāsasimaṃ , gacchāmaḥ porisādassa
ñatte”.

421.

“Attānurakkhāya bhavanti hete, hatthārohā rathikā pattikā ca;
Assāruhā ye ca dhanuggahāse, senaṃ payuñjāma hanāma sat-
tuṃ”.

422.

“Sudukkaraṃ porisādo akāsi, jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ;
Taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto, dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ

janinda”.

423.

“Vanditvā so pitaraṃ māturañca, anusāsetvā negamañca balañca;
ca;

Saccavādī saccānurakkhamāno, agamāsi so yattha porisādo”.

424.

“Kato mayā sañkaro brāhmaṇena, raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa;

Taṃ sañkaraṃ brāhmaṇasappadāya, saccānurakkhī punarāgatosmi;

Yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda”.

425.

“Na hāyate khāditaṃ mayhaṃ pacchā, citakā ayaṃ tāva sadhūmikāva ;

Niddhūmake pacitaṃ sādhipakkaṃ, suṇoma gāthāyo satārahāyo”.

426.

“Adhammiko tvaṃ porisādakāsi , raṭṭhā ca bhaṭṭho udarassa hetu;

Dhammañcimā abhivadanti gāthā, dhammo ca adhammo ca kuhiṃ sameti.

427.

“Adhammikassa luddassa, niccaṃ lohitaṇṇino;

Natthi saccaṃ kuto dhammo, kiṃ sutena karissasi”.

428.

“Yo maṃsahetu migavaṃ careyya, yo vā hane purisamattahetu;

Ubhopi te pecca samā bhavanti, kasmā no adhammikaṃ brūsi maṃ tvaṃ”.

429.

“Pañca pañcanakhā bhakkhā, khattiyena pajānatā;

Abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tvaṃ”.

430.

“Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā, gantvā sakaṃ mandiraṃ
kāmakāmī;

Amittahatthaṃ punarāgatosi, na khattadhamme kusalosi rāja”.

431.

“Ye khattadhamme kusalā bhavanti, pāyena te nerayikā bhavan-
ti;

Tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya, saccānurakkhī punarāga-
tosmi;

Yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda”.

432.

“Pāsādavāsā pathavīgavassā, kāmitthiyo kāsikacandanañca;

Sabbaṃ tahiṃ labhasi sāmitāya, saccena kiṃ passasi
ānisaṃsaṃ”.

433.

“Ye kecime atthi rasā pathabyā, saccam tesam sādhutaram
rasānaṃ;

Sacce t̥hitā samaṇabrāhmaṇā ca, taranti jātimaraṇassa pāraṃ”.

434.

“Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā, gantvā sakaṃ mandiraṃ
kāmakāmī;

Amittahatthaṃ punarāgatosi, na hi nūna te maraṇabhayaṃ janin-
da;

Alīnacitto asi saccavādī”.

435.

“Katā me kalyāṇā anekarūpā, yañña yitthā ye vipulā pasatthā;

Visodhito paralokassa maggo, dhamme t̥hito ko maraṇassa
bhāye.

436.

“Katā me kalyāṇā anekarūpā, yañña yitthā ye vipulā pasatthā;

Anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ, yajassu yaññaṃ ada maṃ
porisāda.

437.

“Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me, dhammena me issariyaṃ pasattham;

Visodhito paralokassa maggo, dhamme ʘhito ko maraṇassa bhāye.

438.

“Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me, dhammena me issariyaṃ pasattham;

Anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ, yajassu yaññaṃ ada maṃ porisāda.

439.

“Ñātīsu mittesu katā me kārā , dhammena me issariyaṃ pasattham;

Visodhito paralokassa maggo, dhamme ʘhito ko maraṇassa bhāye.

440.

“Ñātīsuṃ mittesu katā me kārā, dhammena me issariyaṃ pasattham;

Anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ, yajassu yaññaṃ ada maṃ porisāda.

441.

“Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahūnaṃ, santappitā samaṇabrāhmaṇā ca;

Visodhito paralokassa maggo, dhamme ʘhito ko maraṇassa bhāye.

442.

“Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahūnaṃ, santappitā samaṇabrāhmaṇā ca;

Anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ, yajassu yaññaṃ ada maṃ porisāda”.

443.

“Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya, āsīvisaṃ jalitamuggatejaṃ;

Muddhāpi tassa vipahaleyya sattadhā, yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyya”.

444. “Sutvā dhammaṃ vijānanti, narā kalyāṇapāpakam;
Api gāthā suṇitvāna, dhamme me ramate mano”.
445. “Sakideva mahārāja , sabbhi hoti samāgamo;
Sā naṃ saṅgati pāleti, nāsabbhi bahusaṅgamo.
446. “Sabbhireva samāsetha, sabbhi kubbetha santhavaṃ;
Sataṃ saddhammamaññāya, seyyo hoti na pāpiyo.
447. “Jīranti ve rājarathā sucittā, atho sarīrampi jaraṃ upeti;
Satañca dhammo na jaraṃ upeti, santo have sabbhi pavedayanti.
448. “Nabhañcaṃ dūre pathavī ca dūre, pāraṃ samuddassa tadāhu
dūre;
Tato have dūratarāṃ vadanti, satañca dhammo asatañca rāja”.
449. “Gāthā imā atthavatī subyañjanā, subhāsītā tuyha janinda sutvā;
Ānandi vitto sumano paṭīto, cattāri te samma vare dadāmi”.
450. “Yo nattano maraṇaṃ bujjhasi tuvaṃ , hitāhitaṃ vinipātañca
saggaṃ;
Giddho rase duccharite nivīṭṭho, kiṃ tvaṃ varaṃ dassasi pāpad-
hamma.
451. “Ahañca taṃ dehi varanti vajjaṃ, tvañcāpi datvāna avākareyya;
Sandiṭṭhikaṃ kalahamimaṃ vivādaṃ, ko paṇḍito jānamupabba-
jeyya”.
452. “Na taṃ varaṃ arahati jantu dātuṃ, yaṃ vāpi datvāna avākar-
eyya;

Varassu samma avikampamāno, pāṇaṃ cajitvānapi dassameva”.

453.

“Ariyassa ariyena sameti sakhyaṃ , paññassa paññāṇavatā sameti;

Passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ , etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmi”.

454.

“Ariyassa ariyena sameti sakhyaṃ, paññassa paññāṇavatā same-ti;

Passāsi maṃ vassasataṃ arogaṃ, etaṃ varānaṃ paṭhamam dadāmi”.

455.

“Ye khattiyāse idha bhūmipālā, muddhābhisittā katanāmad-heyā;

Na tādise bhūmipatī adesi, etaṃ varānaṃ dutiyaṃ varāmi”.

456.

“Ye khattiyāse idha bhūmipālā, muddhābhisittā katanāmad-heyā;

Na tādise bhūmipatī ademi, etaṃ varānaṃ dutiyaṃ dadāmi”.

457.

“Parosataṃ khattiyā te gahitā, talāvutā assumukhā rudantā;

Sake te raṭṭhe paṭipādayāhi, etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmi”.

458.

“Parosataṃ khattiyā me gahitā, talāvutā assumukhā rudantā;

Sake te raṭṭhe paṭipādayāmi , etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmi”.

459.

“Chiddaṃ te raṭṭhaṃ byathitā bhayā hi, puthū narā leṇamanup-paviṭṭhā;

Manussamaṃsaṃ viramehi rāja, etaṃ varānaṃ catutthaṃ varāmi”.

460.

“Addhā hi so bhakkho mama manāpo, etassa hetumhi vanaṃ

paviṭṭho;

Sohaṃ kathaṃ etto upārameyyaṃ, aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassu”.

461.

“Naṃ ve piyaṃ meti janinda tādiso, attaṃ niraṃkacca piyāni sevati;

Attāva seyyo paramā ca seyyo, labbhā piyā ocitatthena pacchā”.

462.

“Piyaṃ me mānusaṃ maṃsaṃ, sutasoma vijānahi;

Namhi sakkā nivāretuṃ, aññaṃ varaṃ samma varassu”.

463.

“Yo ve piyaṃ meti piyānurakkhī , attaṃ niraṃkacca piyāni sevati;

Soṇḍova pitvā visamissapānaṃ , teneva so hoti dukkhī parattha.

464.

“Yo cīdha saṅkhāya piyāni hitvā, kicchenapi sevati ariyadhamme ;

Dukkhitova pitvāna yathosadhāni, teneva so hoti sukhī parattha”.

465.

“Ohāyahaṃ pitaraṃ mātarañca, manāpiye kāmaguṇe ca pañca;

Etassa hetumhi vanaṃ paviṭṭho, taṃ te varaṃ kinti mahaṃ dadāmi”.

466.

“Na paṇḍitā diguṇamāhu vākyam, saccappaṭiññāva bhavanti santo;

Varassu samma iti maṃ avoca, iccabravī tvaṃ na hi te sameti”.

467.

“Apuññalābhaṃ ayasaṃ akittiṃ, pāpaṃ bahuṃ duccharitaṃ kilesaṃ;

Manussamaṃsassa kate upāgā, taṃ te varaṃ kinti mahaṃ dadēyyaṃ.

468.

“Naṃ taṃ varaṃ arahati jantu dātuṃ, yaṃ vāpi datvāna avākar-
eyya;

Varassu samma avikampamāno, pāṇaṃ cajitvānapi dassameva”.

469.

“Pāṇaṃ cajanti santo nāpi dhammaṃ, saccappaṭiññāva bhavanti
santo;

Datvā varaṃ khippamavākarohi, etena sampajja surājasetṭha.

470.

“Caje dhaṇaṃ aṅgavarassa hetu , aṅgaṃ caje jīvitaṃ rak-
khamāno;

Aṅgaṃ dhaṇaṃ jīvitañcāpi sabbaṃ, caje naro dhammamanussa-
ranto”.

471.

“Yasmā hi dhammaṃ puriso vijaññā, ye cassa kaṅkhaṃ
vinayanti santo;

Taṃ hissa dīpañca parāyaṇañca, na tena mittiṃ jirayetha pañño.

472.

“Addhā hi so bhakkho mama manāpo, etassa hetumhi vanaṃ
paviṭṭho;

Sace ca maṃ yācasi etamatthaṃ, etampi te samma varaṃ
dadāmi.

473.

“Satthā ca me hosi sakhā ca mesi, vacanampi te samma ahaṃ
akāsiṃ;

Tuvampi me samma karohi vākyam, ubhopi gantvāna pamoc-
cayāma”.

474.

“Satthā ca te homi sakhā ca tyamhi, vacanampi me samma
tuvam akāsi;

Ahampi te samma karomi vākyam, ubhopi gantvāna pamocayā-
ma”.

475. “Kammāsapādenaṃ viheṭṭhitattha , talāvutā assumukhā rudantā;
Na jātu dubbhetha imassa rañño, saccappaṭiññaṃ me paṭis-
sunātha”.
476. “Kammāsapādena viheṭṭhitamhā, talāvutā assumukhā rudantā;
Na jātu dubbhema imassa rañño, saccappaṭiññaṃ te paṭissunā-
ma”.
477. “Yathā pitā vā atha vāpi mātā, anukampakā atthakāmā pajānaṃ;
Evameva vo hotu ayañca rājā, tumhe ca vo hotha yatheva put-
tā”.
478. “Yathā pitā vā atha vāpi mātā, anukampakā atthakāmā pajānaṃ;
Evameva no hotu ayañca rājā, mayampi hessāma yatheva put-
tā”.
479. “Catuppadaṃ sakunañcāpi maṃsaṃ, sūdehi randhaṃ sukataṃ
suniṭṭhitam;
Sudhaṃva indo paribhuñjijyāna, hitvā katheko ramaṣī araññe.
480. “Tā khattiyā vallivilākamajjhā, alaṅkatā samparivārayitvā;
Indaṃva devesu pamodayiṃsu, hitvā katheko ramaṣī araññe.
481. “Tambūpadhāne bahugoṇakamhi, subhamhi sabbassayanamhi
saṅge ;
Seyyassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā, hitvā katheko ramaṣī
araññe.
482. “Pāṇissaraṃ kumbhathūṇaṃ nisīthe, athopi ve nippurisampi
tūriyaṃ;
Bahaṃ sugītañca suvāditañca, hitvā katheko ramaṣī araññe.

483. “Uyyānasampannaṃ pahūtamālyaṃ, migājinūpetapuraṃ surammaṃ;
Hayehi nāgehi rathehupetaṃ, hitvā katheko ramaṣī araṇṇe”.
484. “Kāḷapakke yathā cando, hāyateva suve suve;
Kāḷapakkhūpamo rāja, asataṃ hoti samāgamo.
485. “Yathāhaṃ rasakamāgamma, sūdaṃ kāpurisādhammaṃ ;
Akāsiṃ pāpakaṃ kammaṃ, yena gacchāmi duggatiṃ.
486. “Sukkapakke yathā cando, vaḍḍhateva suve suve;
Sukkapakkhūpamo rāja, sataṃ hoti samāgamo.
487. “Yathāhaṃ tuvamāgamma, sutasoma vijānahi;
Kāhāmi kusalaṃ kammaṃ, yena gacchāmi suggatiṃ.
488. “Thale yathā vāri janinda vuṭṭhaṃ , anaddhaneyyaṃ na ciratṭhitikaṃ;
Evampi hoti asataṃ samāgamo, anaddhaneyyo udakaṃ thaleva.
489. “Sare yathā vāri janinda vuṭṭhaṃ, ciratṭhitikaṃ naravīrasatṭha ;
Evampi ve hoti sataṃ samāgamo, ciratṭhitiko udakaṃ sareva.
490. “Abyāyiko hoti sataṃ samāgamo, yāvampi tiṭṭheyya tatheva hoti;
Khippaṇhi veti asataṃ samāgamo, tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā”.
491. “Na so rājā yo ajeyyaṃ jināti, na so sakhā yo sakhāraṃ jināti;
Na sā bhariyā yā patino na vibheti, na te puttā ye na bharanti

jīṇṇaṃ.

492.

“Na sā sabhā yattha na santi santo, na te santo ye na bhaṇanti dhammaṃ;

Rāgañca dosañca pahāya mohaṃ, dhammaṃ bhaṇantāva bhavanti santo.

493.

“Nābhāsamānaṃ jānanti, missaṃ bālehi paṇḍitaṃ;

Bhāsamānañca jānanti, desentaṃ amataṃ padaṃ.

494.

“Bhāsaye jotaye dhammaṃ, paggaṇhe isinaṃ dhajaṃ;

Subhāsitaddhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo”ti.

Mahāsutasomajātakaṃ pañcamaṃ.

Asītinipātaṃ niṭṭhitaṃ.

Tassuddānaṃ –

Sumukho pana haṃsavaro ca mahā, sudhabhojaniko ca paro pavaro;

Sakuṇāladijādhipativhayano, sutasomavaruttamasavhayanoti.

22. Mahānipāto

538. Mūgapakkhajātakaṃ (1)

1.

“Mā paṇḍiccayaṃ vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinaṃ;

Sabbo taṃ jano ocināyatu, evaṃ tava attho bhavissati”.

2.

“Karomi te taṃ vacanaṃ, yaṃ maṃ bhaṇasi devate;

Atthakāmāsi me amma, hitakāmāsi devate”.

3. “Kiṃ nu santaramānova, kāsuṃ khaṇasi sārathi;
Puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ kāsuyā karissasi”.
4. “Rañño mūgo ca pakkho ca, putto jāto acetaso;
Somhi raññā samajjhittō, puttam me nikhaṇam vane”.
5. “Na badhiro na mūgosmi, na pakkho na ca vīkalo ;
Adhammam sārathi kayirā, maṃ ce tvam nikhaṇam vane”.
6. “Ūrū bāhum ca me passa, bhāsitañca suṇohi me;
Adhammam sārathi kayirā, maṃ ce tvam nikhaṇam vane”.
7. “Devatā nusi gandhabbo, adu sakko purindado;
Ko vā tvam kassa vā putto, katham jānemu tam mayam”.
8. “Namhi devo na gandhabbo, nāpi sakko purindado;
Kāsirañño aham putto, yam kāsuyā nikhaññasi .
9. “Tassa rañño aham putto, yam tvam sammūpajīvasi ;
Adhammam sārathi kayirā, maṃ ce tvam nikhaṇam vane.
10. “Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā;
Na tassa sākham bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.
11. “Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākha tathā aham;
Yathā chāyūpago poso, evam tvamasi sārathi;
Adhammam sārathi kayirā, maṃ ce tvam nikhaṇam vane.

12. “Pahūtabhakkho bhavati, vippavutṭho sakaṃ gharā;
Bahū naṃ upajīvanti, yo mittānaṃ na dubbhati.
13. “Yaṃ yaṃ janapadaṃ yāti, nigame rājadhāniyo;
Sabbattha pūjito hoti, yo mittānaṃ na dubbhati.
14. “Nāssa corā pasāhanti , nātimaññanti khattiyā ;
Sabbe amitte tarati, yo mittānaṃ na dubbhati.
15. “Akkuddho sagharaṃ eti, sabhāyaṃ paṭinandito;
Ñātīnaṃ uttamo hoti, yo mittānaṃ na dubbhati.
16. “Sakkatvā sakkato hoti, garu hoti sagāravo ;
Vaṇṇakittibhato hoti, yo mittānaṃ na dubbhati.
17. “Pūjako labhate pūjaṃ, vandako paṭivandaṃ;
Yaso kittiṅca pappoti, yo mittānaṃ na dubbhati.
18. “Aggi yathā pajjalati, devatāva virocāti;
Siriyaṃ ajahito hoti, yo mittānaṃ na dubbhati.
19. “Gāvo tassa pajāyanti, khetto vuttaṃ virūhati;
Vuttānaṃ phalamasnāti, yo mittānaṃ na dubbhati.
20. “Darito pabbatāto vā, rukkhato patito naro;
Cuto paṭiṭṭhaṃ labhati, yo mittānaṃ na dubbhati.
21. “Virūḷhamūlasantānaṃ, nigrodhamiva māluto;

Amittā nappasāhanti, yo mittānaṃ na dubbhati”.

22.

“Ehi taṃ paṭinessāmi, rājaputta sakaṃ gharaṃ;
Rajjaṃ kārehi bhaddante, kiṃ araññe karissasi”.

23.

“Alaṃ me tena rajjena, ñātakehi dhanena vā;
Yaṃ me adhammacariyāya, rajjaṃ labbhettha sārathi”.

24.

“Puṇṇapattaṃ maṃ lābhehi , rājaputta ito gato;
Pitā mātā ca me dajjuṃ, rājaputta tayī gate.

25.

“Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Tepi attamanā dajjuṃ, rājaputta tayī gate.

26.

“Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Tepi attamanā dajjuṃ , rājaputta tayī gate.

27.

“Bahudhaññā jānapadā , negamā ca samāgatā;
Upāyanāni me dajjuṃ, rājaputta tayī gate”.

28.

“Pitu mātu cahaṃ catto, raṭṭhassa nigamassa ca;
Atho sabbakumārānaṃ, natthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ.

29.

“Anuññāto ahaṃ matyā, sañcatto pitarā maṃ;
Ekoraññe pabbajito, na kāme abhipatthaye.

30.

“Api ataramānānaṃ, phalāsāva samijjhati;
Vipakkabrahmacariyosmi, evaṃ jānāhi sārathi.

31. “Api ataramānānaṃ, sammadattho vipaccati;
Vipakkabrahmacariyosmi, nikkhanto akutobhayo”.
32. “Evaṃ vaggukatho santo, visaṭṭhavadano ca ;
Kasmā pitu ca mātucca, santike na bhaṇī tadā”.
33. “Nāhaṃ asandhitā pakkho, na badhiro asotatā;
Nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgamadhārayi .
34. “Purimaṃ sarāmaṃ jātiṃ, yattha rajjamakārayiṃ;
Kārayitvā tahiṃ rajjaṃ, pāpatthaṃ nirayaṃ bhusaṃ.
35. “Vīsatiñceva vassāni, tahiṃ rajjamakārayiṃ;
Asītivassasahassāni, nirayamhi apaccisaṃ .
36. “Tassa rajjassaṃ bhīto, mā maṃ rajjābhisecayam ;
Tasmā pitu ca mātucca, santike na bhaṇiṃ tadā.
37. “Ucchaṅge maṃ nisādetvā, pitā atthānusāsati;
Ekaṃ hanatha bandhatha, ekaṃ khārāpatacchikaṃ ;
Ekaṃ sūlasmiṃ uppetha , iccassa manusāsati.
38. “Tāyāhaṃ pharusam sutvā, vācāyo samudīritā;
Amūgo mūgavaṇṇena, apakkho pakkhasammato;
Sake muttakarīsasmim, acchāhaṃ samparipluto.
39. “Kasirañca parittañca, tañca dukkhena saṃyutam;
Komaṃ jīvitamāgama, veraṃ kayirātha kenaci.

40. “Paññāya ca alābhena, dhammassa ca adassanā;
Komaṃ jīvitamāgama, veraṃ kayirātha kenaci.
41. “Api ataramānānaṃ, phalāsāva samijjhati;
Vipakkabrahmacariyosmi, evaṃ jānāhi sārathi.
42. “Api ataramānānaṃ, sammadattho vipaccati;
Vipakkabrahmacariyosmi, nikkhanto akutobhayo”.
43. “Ahampi pabbajissāmi, rājaputta tavantike;
Avhāyassu maṃ bhaddante, pabbajjā mama ruccati”.
44. “Rathaṃ niyyādayitvāna, anaṇo ehi sārathi;
Anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isīhi vaṇṇitaṃ”.
45. “Yadeva tyāhaṃ vacanaṃ, akaraṃ bhaddamatthu te;
Tadeva me tvaṃ vacanaṃ, yācito kattumarahasi.
46. “Idheva tāva acchassu, yāva rājānamānaye;
Appeva te pitā disvā, patīto sumano siyā”.
47. “Karomi tetāṃ vacanaṃ, yaṃ maṃ bhaṇasi sārathi;
Ahampi daṭṭhukāmosmi, pitaraṃ me idhāgataṃ.
48. “Ehi samma nivattassu, kusalaṃ vajjāsī ñātināṃ;
Mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ, vutto vajjāsī vandanāṃ”.
49. Tassa pāde gahetvāna, katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ;

Sārathi rathamāruyha, rājadvāraṃ upāgami.

50.

“Suññaṃ mātā rathaṃ disvā, ekaṃ sārathimāgataṃ;
Assupuññehi nettehi, rodantī naṃ udikkhati.

51.

“Ayaṃ so sārathi eti, nihantvā mama atrajaṃ;
Nihato nūna me putto, pathabyā bhūmivaḍḍhano.

52.

“Amittā nūna nandanti, patītā nūna verino;
Āgataṃ sārathim disvā, nihantvā mama atrajaṃ.

53.

“Suññaṃ mātā rathaṃ disvā, ekaṃ sārathimāgataṃ;
Assupuññehi nettehi, rodantī paripucchi naṃ .

54.

“Kinnu mūgo kiṃ nu pakkho, kinnu so vilapī tadā;
Nihaññaṃ bhūmiyā, taṃ me akkhāhi sārathi.

55.

“Kathaṃ hatthehi pādehi, mūgapakkho vivajjayi;
Nihaññaṃ bhūmiyā, taṃ me akkhāhi pucchito”.

56.

“Akkheyyaṃ te ahaṃ ayye, dajjāsi abhayaṃ mama;
Yaṃ me sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā, rājaputtassa santike”.

57.

“Abhayaṃ samma te dammi, abhīto bhaṇa sārathi;
Yaṃ te sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā, rājaputtassa santike”.

58.

“Na so mūgo na so pakkho, visaṭṭhavaicano ca so;
Rajjassa kira so bhīto, akarā ālaye bahū.

59. “Purimaṃ sarati so jātiṃ, yattha rajjamakārayi;
Kārayitvā tahiṃ rajjaṃ, pāpattha nirayaṃ bhusaṃ.
60. “Vīsatiñceva vassāni, tahiṃ rajjamakārayi;
Asītivassasahassāni, nirayamhi apacci so.
61. “Tassa rajjassa so bhīto, mā maṃ rajjābhisecayum;
Tasmā pitu ca mātucca, santike na bhaṇī tadā.
62. “Aṅgapaccaṅgasampanno, ārohapariṇāhavā;
Visaṭṭhavacano pañño, magge saggassa tiṭṭhati.
63. “Sace tvaṃ daṭṭhukāmāsi, rājaputtaṃ tavatrajaṃ;
Ehi taṃ pāpayissāmi, yattha sammati temiyo”.
64. “Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha;
Udīrayantu saṅkhapaṇavā, vādantu ekapokkharā.
65. “Vādantu bherī sannaddhā, vaggū vādantu dundubhī;
Negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttanivedako .
66. “Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttanivedako .
67. “Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttanivedako .
68. “Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;

Khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako” .

69.

“Asse ca sārathī yutte, sindhave sīghavāhane;
Rājadvāraṃ upāgacchum, yuttā deva ime hayā” .

70.

“Thūlā javena hāyanti, kisā hāyanti thāmunā;
Kise thūle vivajjetvā, samsaṭṭhā yojitā hayā” .

71.

“Tato rājā taramāno, yuttamāruyha sandanaṃ;
Itthāgāraṃ ajjhabhāsi , sabbāva anuyātha maṃ.

72.

“Vālabhijjanimuṅhīsam, khaggaṃ chattañca paṇḍaram;
Upādhi rathamāruyha , suvaṇṇehi alaṅkatā.

73.

“Tato sa rājā pāyāsi, purakkhatvāna sārathim;
Khippameva upāgacchi, yattha sammati temiyo.

74.

“Tañca disvāna āyantaṃ, jalantamiva tejasā;
Khattasaṅghaparibyūlham , temiyo etadabravi” .

75.

“Kacci nu tāta kusalaṃ, kacci tāta anāmayam;
Sabbā ca rājakaññāyo, arogā mayha mātaro” .

76.

“Kusalañceva me putta, atho putta anāmayam;
Sabbā ca rājakaññāyo, arogā tuyha mātaro” .

77.

“Kacci amajjapo tāta, kacci te suramappiyam;
Kacci sacce ca dhamme ca, dāne te ramate mano” .

78. “Amajjapo ahaṃ putta, atho me suramappiyaṃ;
Atho sacce ca dhamme ca, dāne me ramate mano”.
79. “Kacci arogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanam;
Kacci te byādhayo natthi, sarīrassupatāpanā”.
80. “Atho arogaṃ yoggaṃ me, atho vahati vāhanam;
Atho me byādhayo natthi, sarīrassupatāpanā” .
81. “Kacci antā ca te phītā, majjhe ca bahalā tava;
Koṭṭhāgāraṇca kosaṇca, kacci te paṭisanthatam” .
82. “Atho antā ca me phītā, majjhe ca bahalā mama;
Koṭṭhāgāraṇca kosaṇca, sabbam me paṭisanthatam”.
83. “Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Patiṭṭhapentu pallaṅkaṃ, yattha rājā nisakkati”.
84. “Idheva te nisīdassu , niyate paṇṇasanthare;
Etto udakamādāya, pāde pakkhālayassu te”.
85. “Idampi paṇṇakaṃ mayhaṃ, randhaṃ rāja aloṇakaṃ;
Paribhuñja mahārāja, pāhuno mesidhāgato” .
86. “Na cāhaṃ paṇṇaṃ bhuñjāmi, na hetam mayha bhojanaṃ;
Sālīnaṃ odanaṃ bhuñje, suciṃ maṃsūpasecanaṃ”.
87. “Accherakaṃ maṃ paṭibhāti, ekakampi rahogataṃ;

Edisaṃ bhuñjamānānaṃ, kena vaṇṇo pasīdati”.

88.

“Eko rāja nipajjāmi, niyate paṇṇasanthare;
Tāya me ekaseyyāya, rāja vaṇṇo pasīdati.

89.

“Na ca nettiṃsabandhā me, rājarakkhā upatṭhitā;
Tāya me sukhasēyyāya, rāja vaṇṇo pasīdati.

90.

“Atītaṃ nānusocāmi, nappajappāmināgataṃ ;
Paccuppannaena yāpemi, tena vaṇṇo pasīdati.

91.

“Anāgatappajappāya, atītassānusocanā;
Etena bālā sussanti, naḷova harito luto”.

92.

“Hatthānīkaṃ rathānīkaṃ, asse pattī ca vammīno;
Nivesanāni rammāni, ahaṃ putta dadāmi te.

93.

“Itthāgārampi te dammi, sabbālaṅkārabhūsitāṃ;
Tā putta paṭipajjassu , tvaṃ no rājā bhavissasi.

94.

“Kusalā naccagītassa, sikkhitā cāturiṭṭhiyo ;
Kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṅṅe karissasi.

95.

“Paṭirājūhi te kañṅā, ānayasāṃ alaṅkatā;
Tāsu putte janetvāna, atha pacchā pabbajissasi.

96.

“Yuvā ca daharo cāsi , paṭhamuppattiko susu;
Rajjāṃ kārehi bhaddante, kiṃ araṅṅe karissasi”.

97. “Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā;
Daharassa hi pabbajjā, etaṃ isīhi vaṇṇitaṃ.
98. “Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā;
Brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena matthiko.
99. “Passāmi vohaṃ daharaṃ, amma tāta vadantaraṃ ;
Kicchāladdhaṃ piyaṃ puttaṃ, appatvāva jaraṃ mataṃ.
100. “Passāmi vohaṃ dahariṃ, kumāriṃ cārudassaniṃ;
Navavaṃsakaḷīraṃva, paluggaṃ jīvitakkhayaṃ .
101. “Daharāpi hi miyyanti, narā ca atha nāriyo;
Tattha ko vissase poso, daharomhīti jīvite.
102. “Yassa ratyā vivasāne, āyu appataraṃ siyā;
Appodakeva macchānaṃ, kiṃ nu komāraṃ taḥiṃ.
103. “Niccamaḃbhāhato loko, niccañca parivārito;
Amoghāsu vajantīsu, kiṃ maṃ rajjebhisīñcasi” .
104. “Kena maḃbhāhato loko, kena ca parivārito;
Kāyo amoghā gacchanti, taṃ me akkhāhi pucchito”.
105. “Maccunāḃbhāhato loko, jarāya parivārito;
Ratyo amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya.
106. “Yathāpi tante vitate , yaṃ yadevūpaviyyati ;

Appakaṃ hoti vetabbaṃ, evaṃ maccāna jīvitāṃ.

107.

“Yathā vārivaho pūro, gacchaṃ nupanivattati ;
Evaṃāyu manussānaṃ, gacchaṃ nupanivattati.

108.

“Yathā vārivaho pūro, vahe rukkhepakūlaje;
Evaṃ jarāmarañena, vuyhante sabbapāṇino”.

109.

“Hatthānīkaṃ rathānīkaṃ, asse pattī ca vammaṇo;
Nivesanāni rammāni, ahaṃ putta dadāmi te.

110.

“Itthāgāraṃpi te dammi, sabbālaṅkārabhūsitāṃ;
Tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi.

111.

“Kusalā naccagītassa, sikkhitā cāturitthiyo;
Kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṅṅe karissasi.

112.

“Paṭirājūhi te kaṅṅā, ānayissaṃ alaṅkatā;
Tāsu putte janetvāna, atha pacchā pabbajissasi.

113.

“Yuvā ca daharo cāsi, paṭhamuppattiko susu;
Rajjaṃ kārehi bhaddante, kiṃ araṅṅe karissasi.

114.

“Koṭṭhāgāraṅca kosaṅca, vāhanāni balāni ca;
Nivesanāni rammāni, ahaṃ putta dadāmi te.

115.

“Gomaṅḍalaparibyūḷho, dāsisaṅghapurakkhato;
Rajjaṃ kārehi bhaddante, kiṃ araṅṅe karissasi”.

116. “Kiṃ dhanena yaṃ khīyetha , kiṃ bhariyāya marissati;
Kiṃ yobbanena jiṇṇena , yaṃ jarāyābhibhuyyati .
117. “Tattha kā nandi kā khiḍḍā, kā rati kā dhanesanā;
Kiṃ me puttehi dārehi, rāja muttosmi bandhanā.
118. “Yohaṃ evaṃ pajānāmi, maccu me nappamajjati;
Antakenādhipannassa, kā ratī kā dhanesanā.
119. “Phalānamiva pakkānaṃ, niccaṃ patanato bhayaṃ;
Evaṃ jātāna maccānaṃ, niccaṃ maraṇato bhayaṃ.
120. “Sāyameke na dissanti, pāto diṭṭhā bahū janā;
Pāto eke na dissanti, sāyaṃ diṭṭhā bahū janā.
121. “Ajjeva kiccaṃ ātappaṃ, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Na hi no saṅkaraṃ tena, mahāsenena maccunā.
122. “Corā dhanassa patthenti, rājamuttosmi bandhanā;
Ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena matthiko”ti.

Mūgapakkhajātakam paṭhamam.

539. Mahājanakajātakam (2)

123. “Koyaṃ majjhe samuddasmiṃ, apassaṃ tīramāyuhu;
Kaṃ tvaṃ atthavaṣaṃ ñatvā, evaṃ vāyamase bhusaṃ”.
124. “Nisamma vattaṃ lokassa, vāyāmassa ca devate;

Tasmā majjhe samuddasmiṃ, appassaṃ tīramāyue” .

125.

“Gambhīre appameyyasmiṃ, tīraṃ yassa na dissati;
Mogho te purisavāyāmo, appatvāva marissasi” .

126.

“Anaṇo ñātināṃ hoti, devānaṃ pitunañca so;
Karaṃ purisakiccāni, na ca pacchānutappati” .

127.

“Apāraṇeyyaṃ yaṃ kammaṃ, aphalaṃ kilamathuddayaṃ;
Tattha ko vāyamenattho, maccu yassābhinipataṃ” .

128.

“Apāraṇeyyamaccantaṃ, yo veditvāna devate;
Na rakkhe attano pāṇaṃ, jaññā so yadi hāpaye.

129.

“Adhippāyaphalaṃ eke, asmiṃ lokasmi devate;
Payojayanti kammāni, tāni ijjhanti vā na vā.

130.

“Sandiṭṭhikaṃ kammaphalaṃ, nanu passasi devate;
Sannā aññe tarāmaṃ, tañca passāmi santike.

131.

“So ahaṃ vāyamissāmi, yathāsatti yathābalaṃ;
Gacchaṃ pāraṃ samuddassa, kassaṃ purisakāriyaṃ” .

132.

“Yo tvaṃ evaṃ gate oghe, appameyye mahaṇṇave;
Dhammavāyāmasampanno, kammunā nāvasīdasi;
So tvaṃ tattheva gacchāhi, yattha te nirato mano” .

133.

“Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;

Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchiṃ tathā ahu.

134.

“Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;

Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhataṃ.

135.

“Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;

Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchiṃ tathā ahu.

136.

“Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;

Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhataṃ.

137.

“Dukkhūpanītopi naro sapañño, āsaṃ na chindeyya
sukhāgamāya;

Bahū hi phassā ahitā hitā ca, avitakkitā maccumupabbajanti .

138.

“Acintitampi bhavati, cintitampi vinassati;

Na hi cintāmayā bhogā, itthiyā purisassa vā”.

139.

“Aporāṇaṃ vata bho rājā, sabbabhummo disampati;

Nājja nacce nisāmeti, na gīte kurute mano.

140.

“Na mige napi uyyāne, napi haṃse udikkhati;

Mūgo va tuṇhimāsīno, na atthamanusāsati”.

141.

“Sukhakāmā rahosīlā, vadhabandhā upāratā ;

Kassa nu ajja ārāme, daharā vuddhā ca acchare.

142.

“Atikkantavanathā dhīrā, namo tesāṃ mahesinaṃ;

Ye ussukamhi lokamhi, viharanti manussukā.

143. “Te chetvā maccuno jālaṃ, tataṃ māyāvino daḷaṃ;
Chinnālayattā gacchanti, ko tesāṃ gatimāpaye” .
144. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, vibhattaṃ bhāgasō mitaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
145. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, visālaṃ sabbatopabhaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
146. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, bahupākāratorāṇaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
147. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, daḷhamatṭālakoṭṭhakaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
148. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, suvibhattaṃ mahāpathaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
149. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, suvibhattantarāṇaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
150. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, gavassarathapīḷitaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
151. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, ārāmavanamāliniṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
152. “Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, uyyānavanamāliniṃ;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

153.

“Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, pāsādanamāliniṃ;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

154.

“Kadāhaṃ mithilaṃ phītaṃ, tīpuraṃ rājabandhuniṃ;

Māpitaṃ somanassena, vedehena yasassinā;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

155.

“Kadāhaṃ vedehe phīte, nicite dhammarakkhite;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

156.

“Kadāhaṃ vedehe phīte, ajeyye dhammarakkhite;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

157.

“Kadāhaṃ antepuraṃ rammaṃ, vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

158.

“Kadāhaṃ antepuraṃ rammaṃ, sudhāmaticalepanaṃ;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

159.

“Kadāhaṃ antepuraṃ rammaṃ, sucigandhaṃ manoramaṃ;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

160.

“Kadāhaṃ kūṭāgāre ca, vibhatte bhāgaso mite;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

161.

“Kadāhaṃ kūṭāgāre ca, sudhāmaticalepane;

Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

- 162.** “Kadāhaṃ kūṭāgāre ca, sucigandhe manorame;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 163.** “Kadāhaṃ kūṭāgāre ca, litte candanaphosite;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 164.** “Kadāhaṃ soṇṇapallaṅke , gonake cittasanthate;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 165.** “Kadāhaṃ maṇipallaṅke, gonake cittasanthate;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati .
- 166.** “Kadāhaṃ kappāsakoseyyaṃ, khomakoṭumbarāni ca;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 167.** “Kadāhaṃ pokkharaṇī rammā, cakkavākapakūjītā ;
Mandālakehi sañchannā, padumuppalakehi ca;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 168.** “Kadāhaṃ hatthigumbe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Suvaṇṇakacche mātaṅge, hemakappanavāsase.
- 169.** “Ārūḷhe gāmaṇīyehi, tomaraṅkusapāṇibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 170.** “Kadāhaṃ assagumbe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Ājāṇīyeva jātiyā, sindhave sīghavāhane.

171.
“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
172.
“Kadāhaṃ rathaseniyo, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārahūsīte.
173.
“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
174.
“Kadāhaṃ sovaṇṇarathe, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārahūsīte.
175.
“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
176.
“Kadāhaṃ sajjhurathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārahūsīte.
177.
“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
178.
“Kadāhaṃ assarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārahūsīte.
179.
“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
180.
“Kadāhaṃ oṭṭharathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;

Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

181.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

182.

“Kadāhaṃ goṇarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

183.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

184.

“Kadāhaṃ ajarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

185.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

186.

“Kadāhaṃ meṇḍarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

187.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

188.

“Kadāhaṃ migarathe ca, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyyagghe, sabbālaṅkārabhūsite.

189.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.

- 190.** “Kadāhaṃ hatthārohe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Nīlavammadhare sūre, tomaraṅkusapāṇine ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 191.** “Kadāhaṃ assārohe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Nīlavammadhare sūre, illiyācāpadhārine ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 192.** “Kadāhaṃ rathārohe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Nīlavammadhare sūre, cāpahatthe kalāpine ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 193.** “Kadāhaṃ dhanuggahe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Nīlavammadhare sūre, cāpahatthe kalāpine;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati .
- 194.** “Kadāhaṃ rājaputte ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Citravammadhare sūre, kañcanāveḷadhārine;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 195.** “Kadāhaṃ ariyagaṇe ca, vatavante alaṅkate;
Haricandalittaṅge, kāsikuttamadhārine;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
- 196.** “Kadāhaṃ amaccagaṇe ca, sabbālaṅkārahūsīte;
Pītavammadhare sūre, purato gacchamāline ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati .

197. “Kadāhaṃ sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
198. “Kadāhaṃ sattasatā bhariyā, susaṅṅā tanumajjhimā;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
199. “Kadāhaṃ sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
200. “Kadāhaṃ satapalaṃ kaṃsaṃ, sovaṇṇaṃ satarājikaṃ;
Pahāya pabbajissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
201. “Kadāssu maṃ hatthigumbā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Suvaṇṇakacchā mātaṅgā, hemakappanavāsasā.
202. “Ārūlhā gāmaṇīyehi, tomarāṅkusapāṇibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
203. “Kadāssu maṃ assagumbā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Ājānīyāva jātiyā, sindhavā sīghavāhanā.
204. “Ārūlhā gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
205. “Kadāssu maṃ rathasenī, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.
206. “Ārūlhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;

Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

207.

“Kadāssu maṃ soṇṇarathā , sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

208.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

209.

“Kadāssu maṃ sajjhurathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

210.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

211.

“Kadāssu maṃ assarathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

212.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

213.

“Kadāssu maṃ oṭṭharathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

214.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

215.

“Kadāssu maṃ goṇarathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.

216. “Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
217. “Kadāssu maṃ ajarathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.
218. “Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
219. “Kadāssu maṃ meṇḍarathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.
220. “Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
221. “Kadāssu maṃ migarathā, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.
222. “Ārūḷhā gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
223. “Kadāssu maṃ hatthārohā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Nīlavammadharā sūrā, tomaraṅkusapāṇino;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
224. “Kadāssu maṃ assārohā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Nīlavammadharā sūrā, illiyācāpadhārino;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

225. “Kadāssu maṃ rathārohā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Nīlavammadharā sūrā, cāpahatthā kalāpino;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
226. “Kadāssu maṃ dhanuggahā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Nīlavammadharā sūrā, cāpahatthā kalāpino;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
227. “Kadāssu maṃ rājaputtā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Citravammadharā sūrā, kañcanāveḷadhārino;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
228. “Kadāssu maṃ ariyagaṇā, vatavantā alaṅkatā;
Haricandalittāṅgā, kāsikuttamadhārino;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
229. “Kadāssu maṃ amaccagaṇā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Pītavammadharā sūrā, purato gacchamālino ;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
230. “Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
231. “Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā, susaṅṅā tanumajjhimā;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.
232. “Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī;
Yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kudāssu bhavissati.

233. “Kadāhaṃ pattamaṃ gahetvāna, maṇḍo saṅghātipāruto;
Piṇḍikāya carissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
234. “Kadāhaṃ paṃsukūlānaṃ, ujjhitānaṃ mahāpathe;
Saṅghāṭiṃ dhārayissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
235. “Kadāhaṃ sattāhasammeghe , ovaṭṭho allacīvaro;
Piṇḍikāya carissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
236. “Kadāhaṃ sabbattha gantvā , rukkhā rukkhaṃ vanā vanamaṃ;
Anapekkho gamissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
237. “Kadāhaṃ giriduggesu, pahīnabhayabheravo;
Aduṭṭhiyo gamissāmi , taṃ kudāssu bhavissati.
238. “Kadāhaṃ vīṇamaṃ varujjako , sattatantiṃ manoramaṃ;
Cittaṃ ujuṃ karissāmi, taṃ kudāssu bhavissati.
239. “Kadāhaṃ rathakārova, parikantaṃ upāhanaṃ;
Kāmasaññojane checchaṃ , ye dibbe ye ca mānuse”.
240. “Tā ca sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārabhūsitā;
Bāhā paggayha pakkandaṃ, kasmā no vijahissasi.
241. “Tā ca sattasatā bhariyā, susaññā tanumajjhimā;
Bāhā paggayha pakkandaṃ, kasmā no vijahissasi.
242. “Tā ca sattasatā bhariyā, assavā piyabhāṇinī;

Bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahissasi.

243.

“Tā ca sattasatā bhariyā, sabbālaṅkārahūsitā;
Hitvā sampaddavī rājā, pabbajjāya purakkhato.

244.

“Tā ca sattasatā bhariyā, susaṅṅā tanumajjhimā;
Hitvā sampaddavī rājā, pabbajjāya purakkhato.

245.

“Tā ca sattasatā bhariyā, assavā piyabhānīnī;
Hitvā sampaddavī rājā, pabbajjāya purakkhato”.

246.

“Hitvā satapalaṃ kaṃsaṃ, sovaṇṇaṃ satarājikaṃ;
Aḅḅhā mattikaṃ pattamaṃ, taṃ dutiyābhisecanaṃ”.

247.

“Bhesmā agḅisamā jālā, kosā ḅayhanti bhāḅaso;
Rajataṃ jātārūpaṅca, muttā veḅuriyā bahū.

248.

“Maḅayo saṅkhamuttā ca, vatthikaṃ haricandanaṃ;
Ajinamaṃ daḅḅabhaḅḅaḅca, lohaṃ kāḅāyasaṃ bahū;
Ehi rāja nivattassu, mā tetamaṃ vinasā dhanamaṃ” .

249.

“Susukhamaṃ vata jīvāma, yesamaṃ no natthi kiṅcanaṃ;
Mithilāya ḅayhamānāya, na me kiṅci adayhatha”.

250.

“Aḅaviyo samuppannā, raḅḅhamaṃ viddhamaṃsayanti tamaṃ;
Ehi rāja nivattassu, mā raḅḅhamaṃ vinasā idamaṃ”.

251.

“Susukhamaṃ vata jīvāma, yesamaṃ no natthi kiṅcanaṃ;
Raḅḅhe vilumpamaṃnamhi, na me kiṅci ahīratha.

252. “Susukhaṃ vata jīvāma, yesaṃ no natthi kiñcanaṃ;
Pītibhakkhā bhavissāma, devā ābhassarā yathā”.
253. “Kimheso mahato ghoso, kā nu gāmeva kīḷiyā ;
Samaṇa teva pucchāma, kattheso abhisāto jano”.
254. “Mamaṃ ohāya gacchantaṃ, ettheso abhisāto jano;
Sīmātikkamanaṃ yantaṃ, munimonassa pattiyā;
Missaṃ nandīhi gacchantaṃ, kiṃ jānamanupucchasi”.
255. “Māssu tiṇṇo amaññittha , sarīraṃ dhārayaṃ imaṃ;
Atīraṇeyya yamidaṃ , bahū hi paripanthayo”.
256. “Ko nu me paripanthassa, mamaṃ evaṃvihārino;
Yo neva diṭṭhe nādiṭṭhe, kāmānamabhipatthaye”.
257. “Niddā tandī vijambhitā, aratī bhattasammado;
Āvasanti sarīraṭṭhā, bahū hi paripanthayo”.
258. “Kalyāṇaṃ vata maṃ bhavaṃ, brāhmaṇa manusāsati ;
Brāhmaṇa teva pucchāmi, ko nu tvamasi mārisa”.
259. “Nārado iti me nāmaṃ , kassapo iti maṃ vidū;
Bhoto sakāsamāgacchiṃ, sādhu sabbhi samāgamo.
260. “Tassa te sabbo ānando, vihāro upavattatu;
Yaṃ ūnaṃ taṃ paripūrehi, khantiyā upasamena ca.

261. “Pasāraya sannatañca, unnatañca pasāraya ;
Kammaṃ vijjañca dhammañca, sakkatvāna paribbaja”.
262. “Bahū hatthī ca asse ca, nagare janapadāni ca;
Hitvā janaka pabbajito, kapāle ratimajjhagā.
263. “Kacci nu te jānapadā, mittāmaccā ca ñātakā;
Dubbhimakamsu janaka, kasmā te taṃ aruccatha”.
264. “Na migājina jātucche , ahaṃ kañci kudācanaṃ;
Adhammena jine ñātiṃ, na cāpi ñātayo mamaṃ.
265. “Disvāna lokavattantaṃ, khajjantaṃ kaddamīkataṃ;
Haññare bajjhare cettha, yattha sanno puthujjano;
Etāhaṃ upamaṃ katvā, bhikkhakosmi migājina”.
266. “Ko nu te bhagavā sathā, kassettaṃ vacanaṃ suci;
Na hi kappamaṃ vā vijjamaṃ vā, paccakkhāya rathesabha;
Samaṇamaṃ āhu vattantaṃ, yathā dukkhassatikkamo”.
267. “Na migājina jātucche, ahaṃ kañci kudācanaṃ;
Samaṇamaṃ brāhmaṇamaṃ vāpi, sakkatvā anupāvisiṃ”.
268. “Mahatā cānubhāvena, gacchanto siriyaṃ jalaṃ;
Gīyamānesu gītesu, vajjamānesu vaggusu.
269. “Tūriyatālasaṅghuṭṭhe , sammatālasamāhite;
Sa migājina maddakkhiṃ, phaliṃ ambaṃ tirocchadaṃ;

Haññamānaṃ manussehi, phalakāmehi jantubhi.

270.

“So khohaṃ taṃ sirīṃ hitvā, orohitvā migājina;
Mūlaṃ ambassupāgacchiṃ, phalino nipphalassa ca.

271.

“Phaliṃ ambaṃ hataṃ disvā, viddhaṃstaṃ vinaḷīkataṃ;
Athekaṃ itaraṃ ambaṃ, nīlobhāsaṃ manoramam.

272.

“Evameva nūnamhepi , issare bahukaṇṭake;
Amittā no vadhissanti, yathā ambo phalī hato.

273.

“Ajinaṃhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññate;
Dhanamhi dhanino hanti, aniketamasanthavam;
Phalī ambo aphalo ca, te sathāro ubho mama”.

274.

“Sabbo jano pabyādhito, rājā pabbajito iti;
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.

275.

“Assāsayitvā janataṃ, ṭhapaṃyitvā paṭicchadaṃ;
Puttaṃ rajje ṭhapatvāna, atha pacchā pabbajissasi”.

276.

“Cattā mayā jānapadā, mittāmaccā ca ñātakā;
Santi puttā videhānaṃ, dīghāvu raṭṭhavaḍḍhano;
Te rajjaṃ kārayissanti, mithilāyaṃ pajāpati”.

277.

“Ehi taṃ anusikkhāmi, yaṃ vākyam mama rucati;
Rajjaṃ tuvaṃ kārayasi , pāpaṃ duccharitaṃ bahum;
Kāyena vācā manasā, yena gacchasi duggatiṃ.

278.

“Paradinnakena paraniṭṭhitena, piṇḍena yāpehi sa dhīradhammo”.

279.

“Yopi catutthe bhattakāle na bhuñje, ajuṭṭhamārīva khudāya miyye;

Na tveva piṇḍaṃ luḷitaṃ anariyaṃ, kulaputtarūpo sappuriso na seve;

Tayidaṃ na sādhu tayidaṃ na suṭṭhu, sunakhucchiṭṭhakaṃ janaka bhuñjase tuvaṃ”.

280.

“Na cāpi me sīvali so abhakkho, yaṃ hoti cattaṃ gihino sunassa vā;

Ye keci bhogā idha dhammaladdhā, sabbo so bhakkho anavayoti vutto”.

281.

“Kumārike upaseniye, niccaṃ niggaḷamaṇḍite;

Kasmā te eko bhujō janati, eko te na janatī bhujō”.

282.

“Imasmiṃ me samaṇa hatthe, paṭimukkā dunīvarā ;

Saṅghātā jāyate saddo, dutiyasseva sā gati.

283.

“Imasmiṃ me samaṇa hatthe, paṭimukko ekanīvaro ;

So adutiyo na janati, munibhūtova tiṭṭhati.

284.

“Vivādappatto dutiyo, keneko vivadissati;

Tassa te saggakāmassa, ekattamuparocataṃ”.

285.

“Suṇāsi sīvali kathā , kumāriyā paveditā;

Pesiyā maṃ garahittho, dutiyasseva sā gati.

286.

“Ayaṃ dvedhāpatho bhadde, anuciṇṇo pathāvihi;

Tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahamekaṃ punāparaṃ.

287.

“Māvaca maṃ tvaṃ pati meti, nāhaṃ bhariyāti vā puna”;

“Imameva kathayantā, thūṇaṃ nagarupāgamuṃ.

288.

“Koṭṭhake usukārassa, bhattakāle upaṭṭhite;

Tatrā ca so usukāro, (ekaṃ daṇḍaṃ ujum kataṃ;) Ekañca cakkhuṃ niggayha, jimhamekena pekkhati”.

289.

“Evaṃ no sādhu passasi, usukāra suṇohi me;

Yadekaṃ cakkhuṃ niggayha, jimhamekena pekkhasi”.

290.

“Dvīhi samaṇa cakkhūhi, visālaṃ viya khāyati;

Asampatvā paramaṃ liṅgaṃ, nujubhāvāya kappati.

291.

“Ekañca cakkhuṃ niggayha, jimhamekena pekkhato;

Sampatvā paramaṃ liṅgaṃ, ujubhāvāya kappati.

292.

“Vivādappatto dutiyo, keneko vivadissati;

Tassa te saggakāmassa, ekattamuparocatam”.

293.

“Suṇāsi sīvali kathā , usukārena veditā;

Pesiyā maṃ garahittho, dutiyasseva sā gati.

294.

“Ayaṃ dvedhāpatho bhadde, anuciṇṇo pathāvīhi;

Tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahamekaṃ punāparaṃ.

295.

“Māvaca maṃ tvaṃ pati meti, nāhaṃ bhariyāti vā puna”;

“Muñjāvesikā pavāḷhā, ekā vihara sīvalī”ti.

540. Suvanṇasāmajātakam (3)

296. “Ko nu maṃ usunā vijjhi, pamattaṃ udahāraṃ ;
Khattiyo brāhmaṇo vesso, ko maṃ viddhā nilīyasi.
297. “Na me maṃsāni khajjāni, cammenattho na vijjati;
Atha kena nu vaṇṇena, viddheyyaṃ maṃ amaññatha.
298. “Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ;
Putṭho me samma akkhāhi, kiṃ maṃ viddhā nilīyasi”.
299. “Rājāhamasmi kāsīnaṃ, pīliyakkhoti maṃ vidū;
Lobhā raṭṭhaṃ pahitvāna, migamesaṃ carāmaṃ.
300. “Issatthe casmi kusalo, daḷhadhammoti vissuto;
Nāgopi me na mucceyya, āgato usupātanam.
301. “Ko vā tvaṃ kassa vā putto , kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ;
Pituno attano cāpi, nāmagottaṃ pavedaya”.
302. “Nesādaputto bhaddante, sāmo iti maṃ ñātayo;
Āmantayimṣu jīvantaṃ, svajjevāhaṃ gato saye.
303. “Viddhosmi puthusallena, savisena yathā migo;
Sakamhi lohite rāja, passa semi paripltuto.
304. “Paṭivāmagataṃ sallaṃ, passa dhimhāmi lohitaṃ;

Āturo tyānupucchāmi, kiṃ maṃ viddhā nilīyasi.

305.

“Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññate;
Atha kena nu vaṇṇena, viddheyyaṃ maṃ amaññatha”.

306.

“Migo upatṭhito āsi, āgato usupātaṇaṃ;
Taṃ disvā ubbijī sāma, tena kodho mamāvisi”.

307.

“Yato sarāmi attānaṃ, yato pattosmi viññutaṃ;
Na maṃ migā uttasanti, araññe sāpadānipi.

308.

“Yato nidhiṃ parihariṃ, yato pattosmi yobbaṇaṃ;
Na maṃ migā uttasanti, araññe sāpadānipi.

309.

“Bhīrū kimpurisā rāja, pabbate gandhamādane;
Sammodamānā gacchāma, pabbatāni vanāni ca.

310.

(“Na maṃ migā uttasanti, araññe sāpadānipi;) Atha kena nu
vaṇṇena, utrāsanti migā mamaṃ” .

311.

“Na taṃ tasa migo sāma, kiṃ tāhaṃ alikaṃ bhāṇe;
Kodhalobhābhībūtāhaṃ, usum te taṃ avassajim .

312.

“Kuto nu sāma āgamma, kassa vā pahito tuvaṃ;
Udahāro nadiṃ gaccha, āgato migasammatam”.

313.

“Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharāmi brahāvane;
Tesāhaṃ udakāhāro, āgato migasammatam.

314. “Atthi nesaṃ usāmatṭaṃ, atha sāhassa jīvitam;
Udakassa alābhena, maññe andhā marissare.
315. “Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ;
Yañca ammaṃ na passāmi, taṃ me dukkhataraṃ ito.
316. “Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ;
Yañca tātaṃ na passāmi, taṃ me dukkhataraṃ ito.
317. “Sā nūna kapaṇā ammā, cirarattāya rucchati ;
Aḍḍharatteva ratte vā, nadīva avasucchati .
318. “So nūna kapaṇo tāto, cirarattāya rucchati ;
Aḍḍharatteva ratte vā, nadīva avasucchati .
319. “Uṭṭhānapādacariyāya , pādasambāhanassa ca;
Sāma tāta vilapantā, hiṇḍissanti brahāvane.
320. “Idampi dutiyaṃ sallaṃ, kampeti hadayaṃ mamaṃ;
Yañca andhe na passāmi, maññe hissāmi jīvitam” .
321. “Mā bālhaṃ paridevesi, sāma kalyāṇadassana;
Ahaṃ kammaṃ hutvā, bharissaṃ te brahāvane.
322. “Issatthe casmi kusalo, daḷhadhammoti vissuto;
Ahaṃ kammaṃ hutvā, bharissaṃ te brahāvane.
323. “Migānaṃ vigḥāsamanvesaṃ, vanamūlaphalāni ca;

Ahaṃ kammaḥaro hutvā, bharissaṃ te brahāvane.

324.

“Katamaṃ taṃ vanaṃ sāma, yattha mātāpitā tava;
Ahaṃ te tathā bharissaṃ, yathā te abharī tuvaṃ”.

325.

“Ayaṃ ekapadī rāja, yoyaṃ ussīsake mama;
Ito gantvā aḍḍhakoṣaṃ, tattha nesamaṃ agāraḥkaṃ;
Yattha mātāpitā mayhaṃ, te bharassu ito gato.

326.

“Namo te kāsirājatthu, namo te kāsivaḍḍhana;
Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharassu brahāvane.

327.

“Añjaliṃ te paggaṇhāmi, kāsirāja namatthu te;
Mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ, vutto vajjāsi vandanaṃ”.

328.

“Idaṃ vatvāna so sāmo, yuvā kalyāṇadassano;
Mucchito visavegena, visaññī samapajjatha.

329.

“Sa rājā paridevesi, bahuṃ kāruññaṣaṇhitamaṃ;
Ajarāmarohaṃ āsiṃ, ajetamaṃ ñāmi no pure;
Sāmaṃ kālaṅkataṃ disvā, natthi maccussa nāgamo.

330.

“Yassu maṃ paṭimanteti, savisena samappito;
Svajjevaṃ gate kāle, na kiñci mabhibhāsati.

331.

“Nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me natthi saṃsayo;
Tadā hi pakataṃ pāpaṃ, cirarattāya kibbisamaṃ.

332.

“Bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārako;

Araññe nimmanussamhi, ko maṃ vattumarahati.

333.

“Sārayanti hi kammāni, gāme saṃgaccha māṇavā;
Araññe nimmanussamhi, ko nu maṃ sārayissati”.

334.

“Sā devatā antarahitā, pabbate gandhamādane;
Rañño va anukampāya, imā gāthā abhāsatha.

335.

“Āguṃ kira mahārāja, akari kamma dukkaṭaṃ;
Adūsakā pitāputtā, tayo ekūsunā hatā.

336.

“Ehi taṃ anusikkhāmi, yathā te sugatī siyā;
Dhammenandhe vane posa, maññehaṃ sugatī tayā.

337.

“Sa rājā paridevitvā, bahuṃ kāruññaasañhitam;
Udakakumbhamādāya, pakkāmi dakkhiṇāmukho.

338.

“Kassa nu eso padasaddo, manussasseva āgato;
Neso sāmassa nigghoso, ko nu tvamasi mārisa.

339.

“Santañhi sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati ;
Neso sāmassa nigghoso, ko nu tvamasi mārisa”.

340.

“Rājāhamasmi kāsīnaṃ, pīliyakkhoti maṃ vidū;
Lobhā ratṭhaṃ pahitvāna, migamesaṃ carāmaṃ.

341.

“Issatthe casmi kusalo, daḷhadhammoti vissuto;
Nāgopi me na mucceyya, āgato usupātanaṃ”.

342. “Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Issarosi anuppatto, yaṃ idhatthi pavedaya.
343. “Tindukāni piyālāni, madhuke kāsūmāriyo;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam.
344. “Idampi pānīyaṃ sītaṃ, ābhatam girigabbharā;
Tato piva mahārāja, sace tvaṃ abhikaṅkhasi”.
345. “Nālam andhā vane daṭṭhum, ko nu vo phalamāhari;
Anandhassevayaṃ sammā, nivāpo mayha khāyati”.
346. “Daharo yuvā nātibrahā, sāmo kalyāṇadassano;
Dīghassa kesā asitā, atho sūnagga vellitā.
347. “So have phalamāharitvā, ito ādāya kamaṇḍalum;
Nadiṃ gato udahāro, maññe na dūramāgato”.
348. “Ahaṃ taṃ avadhim sāmaṃ, yo tuyhaṃ paricārako;
Yaṃ kumāraṃ pavedetha, sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ.
349. “Dīghassa kesā asitā, atho sūnaggavellitā;
Tesu lohitalittesu, seti sāmo mayā hato”.
350. “Kena dukūlamantesi, hato sāmoti vādinā;
Hato sāmoti sutvāna, hadayaṃ me pavedhati.
351. “Assatthasseva taruṇaṃ, pavāḷaṃ māluteritaṃ;

Hato sāmoti sutvāna, hadayaṃ me pavedhati”.

352.

“Pārike kāsirājāyaṃ, so sāmaṃ migasammate;
Kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpamicchimhā”.

353.

“Kicchā laddho piyo putto, yo andhe abharī vane;
Taṃ ekaputtaṃ ghātimhi, kathaṃ cittaṃ na kopaye”.

354.

“Kicchā laddho piyo putto, yo andhe abharī vane;
Taṃ ekaputtaṃ ghātimhi, akkodhaṃ āhu paṇḍitā”.

355.

“Mā bālhaṃ paridevetha, hato sāmoti vādinā;
Ahaṃ kammakaro hutvā, bharissāmi brahāvane.

356.

“Issatthe casmi kusalo, daḷhadhammoti vissuto;
Ahaṃ kammakaro hutvā, bharissāmi brahāvane.

357.

“Migānaṃ viḡhāsamanvesaṃ, vanamūlaphalāni ca;
Ahaṃ kammakaro hutvā, bharissāmi brahāvane”.

358.

“Nesa dhammo mahārāja, netāṃ amhesu kappati;
Rājā tvamasi amhākaṃ, pāde vandāma te mayāṃ”.

359.

“Dhammaṃ nesāda bhaṇatha, katā apacitī tayā;
Pitā tvamasi amhākaṃ, mātā tvamasi pārike”.

360.

“Namo te kāsirājatthu, namo te kāsivaḍḍhana;
Añjaliṃ te paggaṇhāma, yāva sāmānupāpaya.

- 361.** “Tassa pāde samajjantā , mukhañca bhujadassanaṃ;
Saṃsumbhamānā attānaṃ, kālamāgamayāmasē”.
- 362.** “Brahā vāḷamigākiṇṇaṃ, ākāsaṃva dissati;
Yattha sāmo hatto seti, candova patito chamā.
- 363.** “Brahā vāḷamigākiṇṇaṃ, ākāsaṃva dissati;
Yattha sāmo hatto seti, sūriyova patito chamā.
- 364.** “Brahā vāḷamigākiṇṇaṃ, ākāsaṃva dissati;
Yattha sāmo hatto seti, paṃsunā patikuntito .
- 365.** “Brahā vāḷamigākiṇṇaṃ, ākāsaṃva dissati;
Yattha sāmo hatto seti, idheva vasathassame”.
- 366.** “Yadi tattha sahasāni, satāni niyutāni ca;
Nevamhākaṃ bhayaṃ koci, vane vāḷesu vijjati”.
- 367.** “Tato andhānamādāya, kāsirājā brahāvane;
Hatthe gahetvā pakkāmi, yattha sāmo hatto ahu.
- 368.** “Disvāna patitaṃ sāmaṃ, puttakaṃ paṃsukunthitaṃ;
Apavidhamaṃ brahārañṇe, candaṃva patitaṃ chamā.
- 369.** “Disvāna patitaṃ sāmaṃ, puttakaṃ paṃsukunthitaṃ;
Apavidhamaṃ brahārañṇe, sūriyaṃva patitaṃ chamā.
- 370.** “Disvāna patitaṃ sāmaṃ, puttakaṃ paṃsukunthitaṃ;

Apaviddhaṃ brahārañṇe, kalūnaṃ paridevayaṃ.

371.

“Disvāna patitaṃ sāmaṃ, puttakaṃ paṃsukunthitaṃ;
Bāhā paggayha pakkandaṃ, adhammo kira bho iti.

372.

“Bālhaṃ kho tvaṃ pamattosi, sāma kalyāṇadassana;
Yo ajjevaṃ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

373.

“Bālhaṃ kho tvaṃ padittosi, sāma kalyāṇadassana;
Yo ajjevaṃ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

374.

“Bālhaṃ kho tvaṃ pakuddhosi, sāma kalyāṇadassana;
Yo ajjevaṃ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

375.

“Bālhaṃ kho tvaṃ pasuttosi, sāma kalyāṇadassana;
Yo ajjevaṃ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

376.

“Bālhaṃ kho tvaṃ vīmanosi, sāma kalyāṇadassana;
Yo ajjevaṃ gate kāle, na kiñci mabhibhāsasi.

377.

“Jaṭaṃ valinaṃ paṃsugataṃ , ko dāni saṅṭhapessati ;
Sāmo ayaṃ kālaṅkato, andhānaṃ paricārako.

378.

“Ko me sammajjamādāya , sammajjissati assamaṃ;
Sāmo ayaṃ kālaṅkato, andhānaṃ paricārako.

379.

“Ko dāni nhāpayissati, sītenuṇhodakena ca;
Sāmo ayaṃ kālaṅkato, andhānaṃ paricārako.

- 380.** “Ko dāni bhojayissati, vanamūlaphalāni ca;
Sāmo ayam kālāṅkato, andhānaṃ paricārako”.
- 381.** “Disvāna patitaṃ sāmaṃ, puttakaṃ paṃsukunthitaṃ;
Aṭṭitā puttasokena, mātā saccaṃ abhāsatha.
- 382.** “Yena saccenayaṃ sāmo, dhammacārī pure ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.
- 383.** “Yena saccenayaṃ sāmo, brahmacārī pure ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.
- 384.** “Yena saccenayaṃ sāmo, saccavādī pure ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.
- 385.** “Yena saccenayaṃ sāmo, mātāpettibharo ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.
- 386.** “Yena saccenayaṃ sāmo, kule jetṭhāpacāyiko;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.
- 387.** “Yena saccenayaṃ sāmo, pāṇā piyataro mama;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.
- 388.** “Yaṃ kiñcitthi kataṃ puññaṃ, mayhañceva pitucca te;
Sabbena tena kusalena, visaṃ sāmassa haññatu”.
- 389.** “Disvāna patitaṃ sāmaṃ, puttakaṃ paṃsukunthitaṃ;

Aṭṭito puttasokena, pitā saccaṃ abhāsatha.

390.

“Yena saccenayaṃ sāmo, dhammacārī pure ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

391.

“Yena saccenayaṃ sāmo, brahmacārī pure ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

392.

“Yena saccenayaṃ sāmo, saccavādī pure ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

393.

“Yena saccenayaṃ sāmo, mātāpettibharo ahu;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

394.

“Yena saccenayaṃ sāmo, kule jeṭṭhāpacāyiko;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

395.

“Yena saccenayaṃ sāmo, pāṇā piyataro mama;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

396.

“Yaṃ kiñcitthi kataṃ puññaṃ, mayhañceva mātucca te;
Sabbena tena kusalena, visaṃ sāmassa haññatu.

397.

“Sā devatā antarahitā, pabbate gandhamādane;
Sāmassa anukampāya, imaṃ saccaṃ abhāsatha.

398.

“Pabbatyāhaṃ gandhamādane, cirarattanivāsini;
Na me piyataro koci, añño sāmena vijjati;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu.

399. “Sabbe vanā gandhamayā, pabbate gandhamādane;
Etena saccavajjena, visaṃ sāmassa haññatu”.
400. Tesam lālappamānānaṃ, bahuṃ kāruññasañhitam;
Khippaṃ sāmo samuṭṭhāsi, yuvā kalyāṇadassano.
401. “Sāmohamasmi bhaddaṃ vo , sotthināmi samuṭṭhito;
Mā bālhaṃ paridevetha, mañjunābhivadetha maṃ”.
402. “Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Issarosi anupatto, yaṃ idhatthi pavedaya.
403. “Tindukāni piyālāni, madhuke kāsumāriyo;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam.
404. “Atthi me pāniyaṃ sītaṃ, ābhatam girigabbharā;
Tato piva mahārāja, sace tvaṃ abhikaṅkhasi”.
405. “Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā;
Petaṃ taṃ sāmamaddakkhim, ko nu tvaṃ sāma jīvasi”.
406. “Api jīvaṃ mahārāja, purisaṃ gāḷhavedanaṃ;
Upanītamanasaṅkappaṃ, jīvantaṃ maññate mataṃ.
407. “Api jīvaṃ mahārāja, purisaṃ gāḷhavedanaṃ;
Taṃ nirodhagataṃ santaṃ, jīvantaṃ maññate mataṃ.
408. “Yo mātaraṃ pitaraṃ vā, macco dhammena posati;

Devāpi naṃ tikicchanti, mātāpettibharaṃ naraṃ.

409.

“Yo mātaraṃ pitaraṃ vā, macco dhammena posati;
Idheva naṃ pasamsanti, pecca sagge pamodati”.

410.

“Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā;
Saraṇaṃ taṃ sāma gacchāmi , tvañca me saraṇaṃ bhava”.

411.

“Dhammaṃ cara mahārāja, mātāpitūsu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

412.

“Dhammaṃ cara mahārāja, puttadāresu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

413.

“Dhammaṃ cara mahārāja, mittāmaccesu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

414.

“Dhammaṃ cara mahārāja, vāhanesu balesu ca;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

415.

“Dhammaṃ cara mahārāja, gāmesu nigamesu ca;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

416.

“Dhammaṃ cara mahārāja, raṭṭhesu janapadesu ca;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

417.

“Dhammaṃ cara mahārāja, samaṇabrāhmaṇesu ca;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggamaṃ gamissasi.

418. “Dhammaṃ cara mahārāja, migapakkhīsu khattiya;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.
419. “Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṅṇo sukhāvaho;
Idha dhammaṃ caritvāna, rāja saggaṃ gamissasi.
420. “Dhammaṃ cara mahārāja, saindā devā sabrahmakā;
Suciṅṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pāmado”ti.

Suvaṇṇasāmajātakaṃ tatiyaṃ.

541. Nimijātakaṃ (4)

421. “Accheraṃ vata lokasmiṃ, uppajjanti vicakkhaṇā;
Yadā ahu nimirājā, paṇḍito kusalatthiko.
422. “Rājā sabbavidehānaṃ, adā dānaṃ arindamo;
Tassa taṃ dadato dānaṃ, saṅkappo udapajjatha;
Dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā, katamaṃ su mahapphalaṃ.
423. Tassa saṅkappamaññāya, maghavā devakuñjaro;
Sahassanetto pāturahu, vaṇṇena vihanaṃ tamaṃ.
424. Salomahaṭṭho manujindo, vāsavaṃ avacā nimi;
“Devatā nusi gandhabbo, adu sakko purindado.
425. “Na ca me tādiso vaṇṇo, ditṭho vā yadi vā suto;
Ācikkha me tvaṃ bhaddante, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ” .

426. Salomahaṭṭhaṃ ñatvāna, vāsavo avacā nimim;
 “Sakkohamasmi devindo, āgatosmi tavantike;
 Alomahaṭṭho manujinda, puccha pañhaṃ yamicchasi”.
427. So ca tena katokāso, vāsavaṃ avacā nimi;
 “Pucchāmi taṃ mahārāja , sabbabhūtānamissara;
 Dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā, katamaṃ su mahapphalaṃ”.
428. So puṭṭho naradevena, vāsavo avacā nimim;
 “Vipākaṃ brahmacariyassa, jānaṃ akkhāsijānato.
429. “Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati;
 Majjhimena ca devattaṃ, uttamena visujjhati.
430. “Na hete sulabhā kāyā, yācayogena kenaci;
 Ye kāye upapajjanti, anāgārā tapassino.
431. “Dudīpo sāgaro selo, mujakindo bhagīraso;
 Usindaro kassapo ca , asako ca puthujjano.
432. “Ete caññe ca rājāno, khattiyā brāhmaṇā bahū;
 Puthuyaññaṃ yajitvāna, petattaṃ nātivattisum.
433. “Atha yīme avattiṃsu, anāgārā tapassino;
 Sattisayo yāmahanu, somayāmo manojavo.
434. “Samuddo māgho bharato ca, isi kālapurakkhato ;
 Aṅgīraso kassapo ca, kisavaccho akatti ca.

435. “Uttarena nadī sīdā, gambhīrā duratikkamā;
Naḷaggivaṇṇā jotanti, sadā kañcanapabbatā.
436. “Parūḷhakacchā tagarā, rūḷhakacchā vanā nagā;
Tatrāsum dasasahassā, porāṇā isayo pure.
437. “Ahaṃ seṭṭhosmi dānena, saṃyamena damena ca;
Anuttaraṃ vataṃ katvā, pakiracārī samāhite.
438. “Jātimantaṃ ajaccañca, ahaṃ ujugataṃ naraṃ;
Ativelaṃ namassissaṃ, kammabandhū hi māṇavā .
439. “Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā, patanti nirayaṃ adho;
Sabbe vaṇṇā visujjhanti, caritvā dhammamuttamaṃ”.
440. Idam vatvāna maghavā, devarājā sujampati;
Vedehamanusāsivā, saggakāyaṃ apakkami.
441. “Imaṃ bhonto nisāmetha, yāvantettha samāgatā;
Dhammikānaṃ manussānaṃ, vaṇṇaṃ uccāvacaṃ bahuṃ.
442. “Yathā ayaṃ nimirājā, paṇḍito kusalatthiko;
Rājā sabbavidehānaṃ, adā dānaṃ arindamo.
443. “Tassa taṃ dadato dānaṃ, saṅkappo udapajjatha;
Dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā, katamaṃ su mahapphalaṃ”.
444. Abbhuto vata lokasmiṃ, uppajji lomahaṃsano;

Dibbo ratho pāturahu, vedehassa yasassino.

445.

Devaputto mahiddhiko, mātali devasārathi;
Nimantayittha rājānaṃ, vedehaṃ mithilaggahaṃ.

446.

“Ehimaṃ rathamāruya, rājaseṭṭha disampati;
Devā dassanakāmā te, tāvatimsā saindakā;
Saramānā hi te devā, sudhammāyaṃ samacchare”.

447.

Tato rājā taramāno, vedeho mithilaggaho;
Āsanā vuṭṭhahitvāna, pamukho rathamāruhi.

448.

Abhirūḷhaṃ rathaṃ dibbaṃ, mātali etadabravi;
“Kena taṃ nemi maggena, rājaseṭṭha disampati;
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā”.

449.

“Ubhayeneva maṃ nehi, mātali devasārathi;
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā”.

450.

“Kena taṃ paṭhamaṃ nemi, rājaseṭṭha disampati;
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā”.

451.

“Niraye tāva passāmi, āvāse pāpakammaṇaṃ;
Ṭhānāni luddakammānaṃ, dussīlānañca yā gati”.

452.

Dassesi mātali rañño, duggaṃ vetaraṇiṃ nadim;
Kuthitaṃ khārasaṃyuttaṃ, tattaṃ aggisikhūpamaṃ .

453.

Nimī have mātalinimajjhabhāsatha , disvā janaṃ patamānaṃ

vidugge;

“Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā vetaraṇiṃ patanti”.

454.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

455.

“Ye dubbale balavantā jīvaloke, hiṃsanti rosanti supāpadhammā;

Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, teme janā vetaraṇiṃ patanti”.

456.

“Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā, kākolasāṅghā adanti bheravā;

Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme jane kākolasāṅghā adanti”.

457.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

458.

“Ye kecime maccharino kadariyā, paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ;

Hiṃsanti rosanti supāpadhammā, te luddakammā pasavetva pāpaṃ;

Teme jane kākolasāṅghā adanti”.

459.

“Sajotibhūtā pathaviṃ kamanti, tattehi khandhehi ca pothayanti;

Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā khandhahatā sayanti”.

460.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

461.

“Ye jīvalokasmi supāpadhammino, narañca nāriñca apāpadham-
maṃ;

Hiṃsanti rosanti supāpadhammā , te luddakammā pasavetva
pāpaṃ;

Teme janā khandhahatā sayanti”.

462.

“Aṅgārakāsuṃ apare phuṇanti , narā rudantā paridaḍḍhagattā;

Bhayañhi maṃ vidanti sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā aṅgārakāsuṃ
phuṇanti”.

463.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

464.

“Ye keci pūgāya dhanassa hetu, sakkhiṃ karitvā iṇaṃ jāpayan-
ti;

Te jāpayitvā janataṃ janinda, te luddakammā pasavetva pāpaṃ;

Teme janā aṅgārakāsuṃ phuṇanti”.

465.

“Sajotibhūtā jalitā padittā, padissati mahatī lohakumbhī;

Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā avamsirā lohakum-
bhīṃ patanti”.

466.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

467.

“Ye sīlavantaṃ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā, hiṃsanti rosanti
supāpadhammā;

Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, teme janā avamsirā lohakum-
bhiṃ patanti”.

468.

“Luñcanti gīvaṃ atha veṭṭhayitvā , uṇhodakasmim̐ pakiledayitvā
;

Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā luttasirā sayanti”.

469.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

470.

“Ye jīvalokasmi supāpadhammino, pakkhī gahetvāna vi-
heṭṭhayanti te;

Viheṭṭhayitvā sakuṇaṃ janinda, te luddakāmā pasavetva pāpaṃ;

Teme janā luttasirā sayanti.

471.

“Pahūtato yā anigādhakulā , nadī ayaṃ sandati suppatitthā;

Ghammābhitattā manujā pivanti, pītañca tesam̐ bhusa hoti pāni.

472.

“Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, pītañca tesam̐ bhusa hoti
pāni”.

473.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

474.

“Ye suddhadhaññaṃ palāsena missaṃ, asuddhakammā kayino

dadanti;

Ghammābhitattāna pipāsītānaṃ, pītañca tesam bhusa hoti pāni”.

475.

“Usūhi sattīhi ca tomarehi, dubhayāni passāni tudanti kandatam;

Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā sattihatā sayanti”.

476.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

477.

“Ye jīvalokasmi asādhukammino, adinnamādāya karonti jī-
vikaṃ;

Dhaññaṃ dhanam rajatam jātarūpaṃ, ajeḷakañcāpi pasuṃ ma-
hiṃsam ;

Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, teme janā sattihatā sayanti”.

478.

“Gīvāya baddhā kissa ime puneke, aññe vikantā bilakatā sayan-
ti ;

Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā bilakatā sayanti”.

479.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

480.

“Orabbhikā sūkarikā ca macchikā, pasuṃ mahiṃsañca ajeḷakañ-
ca;

Hantvāna sūnesu pasārayiṃsu, te luddakammā pasavetva
pāpaṃ;

Teme janā bilakatā sayanti.

481.

“Rahado ayaṃ muttakarīsapūro, duggandharūpo asuci pūti vāti;
Khudāparetā manujā adanti, bhayañhi maṃ vindati sūta disvā;
Pucchāmi taṃ mātali devasārathi, ime nu maccā kimakaṃsu
pāpaṃ;
Yeme janā muttakarīsabhakkhā”.

482.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

483.

“Ye kecime kāraṇikā virosakā, paresaṃ hiṃsāya sadā nivīṭṭhā;
Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, mittadduno mīḷhamadanti
bālā.

484.

“Rahado ayaṃ lohitaṃpubbapūro, duggandharūpo asuci pūti vāti;
Ghammābhitattā manujā pivanti, bhayañhi maṃ vindati sūta
disvā;
Pucchāmi taṃ mātali devasārathi, ime nu maccā kimakaṃsu
pāpaṃ;
Yeme janā lohitaṃpubbabhakkhā”.

485.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

486.

“Ye mātaraṃ vā pitaraṃ vā jīvaloke , pārājikā arahante hananti;
Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, teme janā lohitaṃpubbabhak-
khā”.

487.

“Jivhañca passa baḷisena viddhaṃ, vihatam yathā saṅkusatena
cammaṃ;
Phandanti macchāva thalamhi khittā, muñcanti kheḷam
rudamānā kimete.

488.

“Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā vaṅkaghastā sayanti”.

489.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

490.

“Ye keci sandhānatā manussā, agghena agghaṃ kayam hāpayanti;

Kuṭena kuṭaṃ dhanalobhahetu, channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya.

491.

“Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā, sakehi kammehi purakkhattassa;

Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, teme janā vaṅkaghastā sayanti”.

492.

“Nārī imā samparibhinnagattā, paggayha kandanti bhujе dujaccā;

Sammakkhitā lohitapubbalittā, gāvo yathā āghātane vikantā;

Tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā, khandhātivattanti sajotibhūtā.

493.

“Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali devasārathi;

Imā nu nāriyo kimakaṃsu pāpaṃ, yā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā;

Khandhātivattanti sajotibhūtā”.

494.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

495.

“Kolitthiyāyo idha jīvaloke, asuddhakammā asataṃ acāruṃ;
Tā dittarūpā pati vippahāya, aññaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu;
Tā jīvalokasmiṃ ramāpayitvā, khandhātivattanti sajotibhūtā.

496.

“Pāde gahetvā kissa ime puneke, avamsirā narake pātayanti;
Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā avamsirā narake
pātayanti”.

497.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

498.

“Ye jīvalokasmi asādhukammīno, parassa dārāni atikkamanti;
Te tādisā uttamabhaṇḍathenā, teme janā avamsirā narake
pātayanti.

499.

“Te vassapūgāni bahūni tattha, nirayesu dukkhaṃ vedanaṃ
vedayanti;
Na hi pāpakārissa bhavanti tāṇā, sakehi kammehi purakkha-
tassa;
Te luddakammā pasavetva pāpaṃ, teme janā avamsirā narake
pātayanti”.

500.

“Uccāvacāme vividhā upakkamā, nirayesu dissanti sughorarūpā;
Bhayañhi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ime nu maccā kimakaṃsu pāpaṃ, yeme janā adhimattā dukkhā
tibbā;
Kharā kaṭukā vedanā vedayanti”.

- 501.**
Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ pāpakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
- 502.**
“Ye jīvalokasmi supāpadiṭṭhino, vissāsakammāni karonti mohā;
Parañca diṭṭhīsu samādapenti, te pāpadiṭṭhiṃ pasavetva pāpaṃ;
Teme janā adhimattā dukkhā tibbā, kharā kaṭukā vedanā ve-
dayanti.
- 503.**
“Viditā te mahārāja, āvāsā pāpakammināṃ;
Ṭhānāni luddakammānaṃ, dussīlānañca yā gati;
Uyyāhi dāni rājīsi, devarājassa santike”.
- 504.**
“Pañcathūpaṃ dissatidaṃ vimānaṃ, mālāpiḷandhā sayanassa
majjhe;
Tatthacchati nārī mahānubhāvā, uccāvacaṃ iddhi vikubbamānā.
- 505.**
“Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ayaṃ nu nārī kimakāsi sādhuṃ, yā modati saggapattā vimāne”.
- 506.**
Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
- 507.**
“Yadi te sutā bīraṇī jīvaloke, āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa;
Sā pattakāle atithiṃ veditvā, mātāva puttaṃ sakimābhinandī;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, sā vimānasmi modati.
- 508.**
“Daddallamānā ābhenti , vimānā satta nimmitā;
Tattha yakkho mahiddhiko, sabbābharaṇabhūsito;

Samantā anupariyāti, nārīgaṇapurakkhato.

509.

“Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ayaṃ nu macco kimakāsi sādhuṃ, yo modati saggapatto vi-
māne”.

510.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;

Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

511.

“Soṇadinno gahapati, esa dānapatī ahu;

Esa pabbajituddissa, vihāre satta kārayi.

512.

“Sakkaccaṃ te upaṭṭhāsi, bhikkhavo tattha vāsike;

Acchādanañca bhattañca, senāsaṇaṃ padīpiyaṃ.

Adāsi ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

513.

“Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī ;

Pāṭihāriyapakkañca, aṭṭhaṅgasusamāhitam.

514.

“Uposathaṃ upavasī, sadā sīlesu saṃvuto;

Samyamā saṃvibhāgā ca, so vimānasmi modati.

515.

“Pabhāsati midam byamaṃ, phalikāsu sunimmitam;

Nārīvaragaṇākīṇṇam, kūṭāgāvarocitam;

Upetaṃ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṃ.

516.

“Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;

Ime nu maccā kimakaṃsu sādhuṃ, ye modare saggapattā vi-
māne”.

517.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

518.

“Yā kāci nāriyo idha jīvaloke, sīlavantiyo upāsikā;
Dāne ratā niccaṃ pasannacittā, sacce ṭhitā uposathe appamattā;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, tā vimānasmi modare.

519.

“Pabhāsati midaṃ byamaṃ, veḷuriyāsu nimmitaṃ;
Upetaṃ bhūmibhāgehi, vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ.

520.

“Āḷambarā mudiṅgā ca, naccagītā suvādītā;
Dibbā saddā niccharanti, savanīyā manoramā.

521.

“Nāhaṃ evaṃgataṃ jātu , evaṃsuruciraṃ pure;
Saddaṃ samabhijānāmi, diṭṭhaṃ vā yadi vā suttaṃ.

522.

“Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ime nu maccā kimakaṃsu sādhuṃ, ye modare saggapattā vi-
māne”.

523.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

524.

“Ye keci maccā idha jīvaloke, sīlavantā upāsakā;
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca;
Arahante sītibhūte , sakkaccaṃ paṭipādayuṃ.

525. “Cīvaram piṇḍapātañca, paccayaṃ sayanāsanam;
Adamsu ujubhūtesu, vippasannena cetasā.
526. “Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī;
Paṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāhitam.
527. “Uposatham upavasum, sadā sīlesu saṃvutā;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, te vimānasmi modare.
528. “Pabhāsati midam byamham, phalikāsu sunimmitam;
Nārīvaragaṇākiṇṇam, kūṭāgāvararocitam.
529. “Upetaṃ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṃ;
Najjo cānupariyāti, nānāpupphadumāyutā.
530. “Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ayaṃ nu macco kimakāsi sādhum, yo modatī saggapatto vi-
māne”.
531. Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
532. “Mithilāyaṃ gahapati, esa dānapatī ahu;
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca;
Arahante sītibhūte, sakkaccaṃ paṭipādayi.
533. “Cīvaram piṇḍapātañca, paccayaṃ sayanāsanam;
Adāsī ujubhūtesu, vippasannena cetasā.

534. “Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī;
Pāṭihāriyapakkaṅga, aṭṭhaṅgasusamāhitam.
535. “Uposatham upavasī, sadā sīlesu saṃvuto;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, so vimānasmi modati”.
536. “Pabhāsati midam byamham, phalikāsu sunimmitam ;
Nārivaragaṇākiṇṇam, kūṭāgāvarocitam.
537. “Upetaṃ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṃ;
Najjo cānupariyāti, nānāpupphadumāyutā.
538. “Rājāyatanā kapitthā ca, ambā sālā ca jambuyo;
Tindukā ca piyālā ca, dumā niccaphalā bahū.
539. “Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ayaṃ nu macco kimakāsi sādhuṃ, yo modatī saggapatto vi-
māne”.
540. “Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
541. “Mithilāyaṃ gahapati, esa dānapatī ahu;
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca;
Arahante sītibhūte, sakkaccaṃ paṭipādayi.
542. “Cīvaraṃ piṇḍapātaṅga, paccayaṃ sayanāsaṇaṃ;
Adāsī ujubhūtesu, vipasannena cetasā.

543. “Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī;
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāhitam.
544. “Uposatham upavasī, sadā sīlesu saṃvuto;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, so vimānasmi modati”.
545. “Pabhāsati midam byamham, veḷuriyāsu nimmitam;
Upetaṃ bhūmibhāgehi, vibhattam bhāgaso mitam.
546. “Āḷambarā mudiṅgā ca, naccagītā suvādītā;
Dibyā saddā niccharanti, savanīyā manoramā.
547. “Nāham evaṃgataṃ jātu , evaṃsuruciyaṃ pure;
Saddam samabhijānāmi, diṭṭham vā yadi vā sutam.
548. “Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ayaṃ nu macco kimakāsi sādhum, yo modati saggapatto vi-
māne”.
549. Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
550. “Bārāṇasiyaṃ gahapati, esa dānapatī ahu;
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca;
Arahante sītibhūte, sakkaccaṃ paṭipādayi.
551. “Cīvaram piṇḍapātañca, paccayaṃ sayanāsanam;
Adāsi ujubhūtesu, vipasannena cetasā.

552. “Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī;
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāhitam.
553. “Uposatham upavasī, sadāsīlesu saṃvuto;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, so vimānasmi modati.
554. “Yathā udayamādicco, hoti lohitako mahā;
Tathūpamaṃ idaṃ byamaṃ, jātarūpassa nimmitam.
555. “Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Ayaṃ nu macco kimakāsi sādhuṃ, yo modatī saggapatto vi-
māne”.
556. Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
557. “Sāvattthiyaṃ gahapati, esa dānapatī ahu;
Ārāme udapāne ca, papā saṅkamanāni ca;
Arahante sītibhūte, sakkaccaṃ paṭipādayi.
558. “Cīvaram piṇḍapātañca, paccayaṃ sayanāsanam;
Adāsi ujubhūtesu, vipasannena cetasā.
559. “Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī;
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāhitam.
560. “Uposatham upavasī, sadā sīlesu saṃvuto;
Saṃyamā saṃvibhāgā ca, so vimānasmi modati.

- 561.**
 “Vehāyasā me bahukā, jātarūpassa nimmitā;
 Daddallamānā ābhenti, vijjuvabbhaghanantare.
- 562.**
 “Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
 devasārathi;
 Ime nu maccā kimakaṃsu sādhuṃ, ye modare saggapattā vi-
 māne”.
- 563.**
 Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
 Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.
- 564.**
 “Saddhāya suniviṭṭhāya, saddhamme suppavedite;
 Akaṃsu satthu vacanaṃ, sammāsambuddhasāsane ;
 Tesaṃ etāni ṭhānāni, yāni tvaṃ rāja passasi.
- 565.**
 “Viditā te mahārāja, āvāsā pāpakammināṃ;
 Atho kalyāṇakammānaṃ, ṭhānāni viditāni te;
 Uyyāhi dāni rājīsi, devarājassa santike”.
- 566.**
 “Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ, dibbayānamadhiṭṭhito;
 Yāyamāno mahārājā, addā sīdantare nage;
 Disvānāmantayī sūtaṃ, “ime ke nāma pabbatā”.
- 567.**
 Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
 Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato .
- 568.**
 “Sudassano karavīko, īsadharo yugandharo;
 Nemindharo vinatako, assakaṇṇo girī brahā.

569.

“Ete sīdantare nagā, anupubbasmuggatā;
Mahārājānamāvāsā, yāni tvaṃ rāja passasi.

570.

“Anekarūpaṃ ruciraṃ, nānācitraṃ pakāsati;
Ākiṇṇaṃ indasadisehi, byaggheheva surakkhitaṃ .

571.

“Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Imaṃ nu dvāraṃ kimabhaññaṃāhu , (manorama dissati dūrato-
va.) 572.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññaṃāhu, jānaṃ akkhāsijānato.

573.

“Citrukūṭoti yaṃ āhu, devarājapavesanaṃ;
Sudassanassa girino, dvārañhettaṃ pakāsati.

574.

“Anekarūpaṃ ruciraṃ, nānācitraṃ pakāsati;
Ākiṇṇaṃ indasadisehi, byaggheheva surakkhitaṃ;
Pavisetena rājāsi, arajaṃ bhūmimakkama”.

575.

“Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ, dibbayānamadhiṭṭhito;
Yāyamāno mahārājā, addā devasabhaṃ idaṃ.

576.

“Yathā sarade ākāse , nīlobhāso padissati;
Tathūpamaṃ idaṃ byamaṃ, veḷuriyāsu nimmitaṃ.

577.

“Vittī hi maṃ vindati sūta disvā, pucchāmi taṃ mātali
devasārathi;
Imaṃ nu byamaṃ kimabhaññaṃāhu , (manorama dissati dūra-

tova.) 578.

Tassa puṭṭho viyākāsi, mātali devasārathi;
Vipākaṃ puññakammānaṃ, jānaṃ akkhāsijānato.

579.

“Sudhammā iti yaṃ āhu, passesā dissate sabhā;
Veḷuriyārucirā citrā, dhārayanti sunimmitā.

580.

“Aṭṭhaṃsā sukataṃ thambhā, sabbe veḷuriyāmayā;
Yattha devā tāvatiṃsā, sabbe indapurohitā.

581.

“Atthaṃ devamanussānaṃ, cintayantā samacchare;
Pavisetena rājīsi, devānaṃ anumodanaṃ”.

582.

“Taṃ devā paṭinandiṃsu, disvā rājānamāgataṃ;
“Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Nisīda dāni rājīsi, devarājassa santike”.

583.

“Sakkopi paṭinandittha , vedehaṃ mithilaggahaṃ;
Nimantayittha kāmehi, āsanena ca vāsavo.

584.

“Sādhu khosi anuppatto, āvāsaṃ vasavattinaṃ;
Vasa devesu rājīsi, sabbakāmasamiddhisu;
Tāvatiṃsesu devesu, bhuñja kāme amānuse”.

585.

“Yathā yācitakaṃ yānaṃ, yathā yācitakaṃ dhanam;
Evaṃsampaḍamevetam, yaṃ parato dānapaccayā.

586.

“Na cāhametamicchāmi, yaṃ parato dānapaccayā;

Sayaṃkatāni puññāni, taṃ me āveṇikaṃ dhanam.

587.

“Sohaṃ gantvā manussesu, kāhāmi kusalaṃ bahum;
Dānena samacariyāya, saṃyamina damena ca;
Yaṃ katvā sukhito hoti, na ca pacchānutappati”.

588.

“Bahūpakāro no bhavam, mātali devasārathi;
Yo me kalyāṇakammānaṃ, pāpānaṃ paṭidassayi”.

589.

“Idaṃ vatvā nimirājā, vedeho mithilaggaho;
Puthuyaññaṃ yajitvāna, saṃyamaṃ ajjhupāgami”ti.

Nimijātakaṃ catuttham.

542. Umaṅgajātakaṃ (5)

590.

“Pañcālo sabbasenāya, brahmadattoyamāgato;
Sāyaṃ pañcāliyā senā, appameyyā mahosadha.

591.

“Vīthimatī pattimatī, sabbasaṅgāmakovidā;
Ohārinī saddavatī, bherisaṅkhappabodhanā.

592.

“Lohavijjā alaṅkārā, dhajinī vāmarohinī;
Sippiyehi susampannā, sūrehi suppatitthitā.

593.

“Dasettha paṇḍitā āhu, bhūripañña rahogamā ;
Mātā ekādasī rañño, pañcāliyaṃ pasāsati.

594.

“Athetthekasataṃ khatyā, anuyantā yasassino;
Acchinnaratthā byathitā, pañcāliyaṃ vasam gatā.

595. “Yaṃvadā-takkarā rañño, akāmā piyabhāṇino;
Pañcālamanyāyanti, akāmā vasino gatā.
596. “Tāya senāya mithilā, tisandhiparivāritā;
Rājadhānī videhānaṃ, samantā parikhaññati.
597. “Uddhaṃ tārakajātāva, samantā parivāritā;
Mahosadha vijānāhi, kathaṃ mokkho bhavissati”.
598. “Pāde deva pasārehi, bhuñja kāme ramassu ca;
Hitvā pañcāliyaṃ senaṃ, brahmadatto palāyiti” .
599. “Rājā santhavakāmo te, ratanāni pavecchati;
Āgacchantu ito dūtā, mañjukā piyabhāṇino.
600. “Bhāsantu mudukā vācā, yā vācā paṭinanditā;
Pañcālo ca videho ca , ubho ekā bhavantu te”.
601. “Kathaṃ nu kevaṭṭa mahosadhena, samāgamo āsi tadiṅgha
brūhi;
Kacci te paṭinijjhatto, kacci tuṭṭho mahosadho”.
602. “Anariyarūpo puriso janinda, asammodako thaddho asabbhirū-
po;
Yathā mūgo ca badhiro ca, na kiñcitthaṃ abhāsatha” .
603. “Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ, attho suddho naravīri-
yena diṭṭho;
Tathā hi kāyo mama sampavedhati, hitvā sayamaṃ ko parahat-
thamessati” .

- 604.** “Channañhi ekāva matī sameti, ye paṇḍitā uttamabhūripattā;
Yānaṃ ayānaṃ atha vāpi ṭhānaṃ, mahosadha tvampi matiṃ
karohi”.
- 605.** “Jānāsi kho rāja mahānubhāvo, mahabbalo cūlanibrahmadatto;
Rājā ca taṃ icchati māraṇatthaṃ , migamaṃ yathā okacarena lud-
do.
- 606.** “Yathāpi maccho baḷisaṃ, vaṅkaṃ maṃsena chāditaṃ;
Āmagiddho na jānāti, maccho maraṇamattano.
- 607.** “Evameva tuvaṃ rāja, cūlaneyyassa dhītaraṃ;
Kāmagiddho na jānāsi, macchova maraṇamattano.
- 608.** “Sace gacchasi pañcālaṃ, khippamattaṃ jahissati;
Migamaṃ panthānubandhaṃva , mahantaṃ bhayamessati”.
- 609.** “Mayameva bālamhase eḷamūgā, ye uttamatthāni tayī lapimhā;
Kimeva tvamaṃ naṅgalakoṭivaḍḍho, atthāni jānāsi yathāpi aññe”.
- 610.** “Imaṃ gale gahetvāna, nāsetha vijitā mama;
Yo me ratanalābhassa, antarāyāya bhāsati”.
- 611.** “Tato ca so apakkamma, vedehassa upantikā;
Atha āmantayī dūtaṃ, mādharaṃ suvapaṇḍitaṃ.
- 612.** “Ehi samma haritapakkha , veyyāvaccamaṃ karohi me;
Atthi pañcālarājassa, sālīkā sayanapālīkā.

613. ‘Taṃ bandhanena pucchassu, sā hi sabbassa kovidā;
Sā tesam sabbam jānāti, rañño ca kosiyassa ca.
614. “‘Āmo’ti so paṭissutvā, mādharo suvapaṇḍito;
Agamāsi haritapakkho , sālīkāya upantikam.
615. “Tato ca kho so gantvāna, mādharo suvapaṇḍito;
Athāmantayi sugharam, sālīkam mañjubhāṇīkam.
616. ‘Kacci te sughare khamanīyam, kacci vesse anāmayam;
Kacci te madhunā lājā, labbhate sughare tuvam’ .
617. ‘Kusalañceva me samma, atho samma anāmayam;
Atho me madhunā lājā, labbhate suvapaṇḍita.
618. ‘Kuto nu samma āgamma, kassa vā pahito tuvam;
Na ca mesi ito pubbe, diṭṭho vā yadi vā suto’.
619. “Ahoṣiṃ sivrājassa, pāsāde sayanapālako;
Tato so dhammiko rājā, baddhe mocesi bandhanā’.
620. “Tassa mekā dutiyāsi, sālīkā mañjubhāṇīkā;
Taṃ tattha avadhī seno, pekkhato sughare mama’.
621. “Tassā kāmā hi sammatto, āgatosmi tavantike;
Sace kareyya okāsam, ubhayova vasāmase’.
622. “Suvova suviṃ kāmeyya, sālīko pana sālīkam;

Suvassa sālīkāyeva , saṃvāso hoti kīdiso”.

623.

“Yoyaṃ kāme kāmayaṭi, api caṇḍālikāmaṭi;
Sabbo hi sadiso hoti, natthi kāme asādiso”.

624.

“Atthi jampāvatī nāma, mātā sivissa rājino;
Sā bhariyā vāsudevassa, kaṇhassa mahesī piyā.

625.

“Raṭṭhavatī kimpurisī, sāpi vacchaṃ akāmayi;
Manusso migiyā saddhiṃ, natthi kāme asādiso”.

626.

“Handa khvāhaṃ gamissāmi, sālīke maṅjubhāṇike;
Paccakkhānupadañhetvaṃ, atimaññasi nūna maṃ”.

627.

“Na sirī taramānassa, mādharma suvaṇḍita;
Idheva tāva acchassu, yāva rājāna dakkhasi ;
Sossi saddaṃ mudiṅgānaṃ, ānubhāvañca rājino”.

628.

“Yo nu khvāyaṃ tibbo saddo, tirojanapade suto;
Dhītā pañcālarājassa, osadhī viya vaṇṇinī;
Taṃ dassati videhānaṃ, so vivāho bhavissati”.

629.

“Ediso mā amittānaṃ, vivāho hotu mādharma;
Yathā pañcālarājassa, vedehena bhavissati”.

630.

“Ānayitvāna vedehaṃ, pañcālānaṃ rathesabho;
Tato naṃ ghātayissati, nassa sakhī bhavissati”.

631.

“Handa kho maṃ anujānāhi, rattiyo sattamattiyo;

Yāvāhaṃ sivrājassa, ārocemi mahesino;
Laddho ca me āvasatho, sālikāya upantikam” .

632.

“Handa kho taṃ anujānāmi, rattiyo sattamattiyo;
Sace tvaṃ sattarattena, nāgacchasi mamantike;
Maññe okkantasattaṃ maṃ, matāya āgamissasi”.

633.

“Tato ca kho so gantvāna, mādharo suvapaṇḍito;
Mahosadhassa akkhāsi, sālikāvacaṇaṃ idaṃ”.

634.

“Yasseva ghare bhujjeyya bhogaṃ, tasseva atthaṃ puriso car-
eyya”;
“Handāhaṃ gacchāmi pure janinda, pañcālarājassa puraṃ sura-
mmaṃ;
Nivesanāni māpetuṃ, vedehassa yasassino.

635.

“Nivesanāni māpetvā, vedehassa yasassino;
Yadā te paṇḍeyyāmi, tadā eyyāsi khattiya”.

636.

“Tato ca pāyāsi pure mahosadho, pañcālarājassa puraṃ sura-
mmaṃ;
Nivesanāni māpetuṃ, vedehassa yasassino”.

637.

“Nivesanāni māpetvā, vedehassa yasassino;
Athassa pāhiṇī dūtaṃ, vedehaṃ mithilaggahaṃ ;
Ehi dāni mahārāja, māpitaṃ te nivesanaṃ”.

638.

“Tato ca rājā pāyāsi, senāya caturāṅgiyā ;
Anantavāhanaṃ daṭṭhuṃ, phītaṃ kapiliyaṃ puraṃ”.

639. “Tato ca kho so gantvāna, brahmadattassa pāhiṇi;
‘Āgato’smi mahārāja, tava pādāni vanditum.
640. ‘Dadāhi dāni me bhariyaṃ, nāriṃ sabbaṅgasobhiniṃ;
Suvaṇṇena paṭicchannaṃ, dāsīgaṇapurakkhataṃ”.
641. “Svāgataṃ teva vedeha, atho te adurāgataṃ;
Nakkhattaṃyeva paripuccha, ahaṃ kaññaṃ dadāmi te;
Suvaṇṇena paṭicchannaṃ, dāsīgaṇapurakkhataṃ”.
642. “Tato ca rājā vedeho, nakkhattaṃ paripucchatha ;
Nakkhattaṃ paripucchitvā, brahmadattassa pāhiṇi.
643. “Dadāhi dāni me bhariyaṃ, nāriṃ sabbaṅgasobhiniṃ;
Suvaṇṇena paṭicchannaṃ, dāsīgaṇapurakkhataṃ”.
644. “Dadāmi dāni te bhariyaṃ, nāriṃ sabbaṅgasobhiniṃ;
Suvaṇṇena paṭicchannaṃ, dāsīgaṇapurakkhataṃ”.
645. “Hatthī assā rathā pattī, senā tiṭṭhanti vammaṭṭā ;
Ukkā padittā jhāyanti, kinnu maññanti paṇḍitā.
646. “Hatthī assā rathā pattī, senā tiṭṭhanti vammaṭṭā ;
Ukkā padittā jhāyanti, kiṃ nu kāhanti paṇḍita”.
647. “Rakkhati taṃ mahārāja, cūḷaneyyo mahabbalo;
Paduṭṭho brahmadattena , pāto taṃ ghātayissati”.

648. “Ubbedhati me hadayaṃ, mukhañca parisussati;
Nibbutiṃ nādhigacchāmi, aggidaḍḍhova ātape.
649. “Kammārānaṃ yathā ukkā, anto jhāyati no bahi;
Evampi hadayaṃ mayhaṃ, anto jhāyati no bahi”.
650. “Pamatto mantanātīto, bhinnamantosi khattiya;
Idāni kho taṃ tāyantu, paṇḍitā mantino janā.
651. “Akatvāmacassa vacanaṃ, atthakāmahitesino;
Attapītirato rājā, migo kūṭeva ohito.
652. “Yathāpi maccho baḷisaṃ, vaṅkaṃ maṃsena chāditam;
Āmagiddho na jānāti, maccho maraṇamattano.
653. “Evameva tuvaṃ rāja, cūlaneyyassa dhītaraṃ;
Kāmagiddho na jānāsi, macchova maraṇamattano.
654. “Sace gacchasi pañcālaṃ, khippamattaṃ jahissasi;
Migaṃ panthānubandhamva, mahantaṃ bhayamessati.
655. “Anariyarūpo puriso janinda, ahīva ucchaṅgagato ḍaseyya;
Na tena mittiṃ kayirātha dhīro , dukkho have kāpurisena saṅga-
mo.
656. “Yadeva jaññā purisaṃ janinda, sīlavāyaṃ bahussuto;
Teneva mittiṃ kayirātha dhīro, sukho have sappurisena saṅga-
mo”.

657. “Bālo tuvaṃ eḷamūgosi rāja, yo uttamattḥāni mayī lapittho;
Kimevahaṃ naṅgalakoṭivaḍḍho, atthāni jānāmi yathāpi aññe.
658. “Imaṃ gale gahetvāna, nāsetha vijitā mama;
Yo me ratanalābhassa, antarāyāya bhāsati”.
659. “Mahosadha atītena, nānuvijjhanti paṇḍitā;
Kiṃ maṃ assaṃva sambandhaṃ, patodeneva vijjhasi.
660. “Sace passasi mokkhaṃ vā, khemaṃ vā pana passasi;
Teneva maṃ anusāsa, kiṃ atītena vijjhasi”.
661. “Atītaṃ mānusaṃ kammaṃ, dukkaraṃ durabhisambhavaṃ;
Na taṃ sakkomi mocetuṃ, tvaṃ paḷānassu khattiya.
662. “Santi vehāyasā nāgā, iddhimanto yasassino;
Tepi ādāya gaccheyyuṃ, yassa honti tathāvidhā.
663. “Santi vehāyasā assā, iddhimanto yasassino;
Tepi ādāya gaccheyyuṃ, yassa honti tathāvidhā.
664. “Santi vehāyasā pakkhī, iddhimanto yasassino;
Tepi ādāya gaccheyyuṃ, yassa honti tathāvidhā.
665. “Santi vehāyasā yakkhā, iddhimanto yasassino;
Tepi ādāya gaccheyyuṃ, yassa honti tathāvidhā.
666. “Atītaṃ mānusaṃ kammaṃ, dukkaraṃ durabhisambhavaṃ;

Na taṃ sakkomi mocetuṃ, antalikkhena khattiya”.

667.

“Atīradassī puriso, mahante udakaṇṇave;

Yattha so labhate gādhaṃ , tattha so vindate sukhaṃ.

668.

“Evaṃ amhañca rañño ca, tvaṃ patitṭhā mahosadha;

Tvaṃ nosi mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocaya”.

669.

“Atītaṃ mānusaṃ kammaṃ, dukkaraṃ durabhisambhavaṃ;

Na taṃ sakkomi mocetuṃ, tvaṃ pajānassu senaka”.

670.

“Suṇohi metaṃ vacanaṃ, passa senaṃ mahabbhayaṃ;

Senakaṃ dāni pucchāmi, kiṃ kiccaṃ idha maññasi”.

671.

“Aggiṃ vā dvārato dema, gaṇhāmase vikantaṃ ;

Aññaamaññaṃ vadhitvāna, khippaṃ hissāma jīvitaṃ;

Mā no rājā brahmadatto, ciraṃ dukkhena mārayi”.

672.

“Suṇohi metaṃ vacanaṃ, passa senaṃ mahabbhayaṃ;

Pukkusaṃ dāni pucchāmi, kiṃ kiccaṃ idha maññasi”.

673.

“Visaṃ khāditvā miyyāma, khippaṃ hissāma jīvitaṃ;

Mā no rājā brahmadatto, ciraṃ dukkhena mārayi”.

674.

“Suṇohi metaṃ vacanaṃ, passa senaṃ mahabbhayaṃ;

Kāmindāṃ dāni pucchāmi, kiṃ kiccaṃ idha maññasi”.

675.

“Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā papatāmase ;

Mā no rājā brahmadatto, ciraṃ dukkhena mārayi”.

676. “Suṇohi metamaṃ vacamaṃ, passa senamaṃ mahabbhayaṃ;
Devindaṃ dāni pucchāmi, kiṃ kiccaṃ idha maññasi”.
677. “Aggiṃ vā dvārato dema, gaṇhāmase vikantaṃ;
Aññamaññaṃ vadhitvāna, khippamaṃ hissāma jīvitaṃ;
Na no sakkoti mocetaṃ, sukheva mahosadho”.
678. “Yathā kadalino sāraṃ, anvesamaṃ nādhigacchati;
Evaṃ anvesamānā naṃ, pañhaṃ najjhagamāmase.
679. “Yathā simbalino sāraṃ, anvesamaṃ nādhigacchati;
Evaṃ anvesamānā naṃ, pañhaṃ najjhagamāmase.
680. “Adese vata no vuṭṭhaṃ, kuñjarānaṃvanodake;
Sakāse dummanussānaṃ, bālānaṃ avijānataṃ.
681. “Ubbedhati me hadayaṃ, mukhañca parisussati;
Nibbutiṃ nādhigacchāmi, aggidaḍḍhova ātape.
682. “Kammārānaṃ yathā ukkā, anto jhāyati no bahi;
Evampi hadayaṃ mayhaṃ, anto jhāyati no bahi”.
683. “Tato so paṇḍito dhīro, atthadassī mahosadho;
Vedehamaṃ dukkhitaṃ disvā, idaṃ vacanamabravi.
684. “Mā tvaṃ bhāyi mahārāja, mā tvaṃ bhāyi rathesabha;
Ahaṃ taṃ mocayissāmi, rāhuggahaṃva candimaṃ.

685. ‘Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Aham taṃ mocayissāmi, rāhuggaḥva sūriyaṃ.
686. “Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Aham taṃ mocayissāmi, paṅke sannaṃva kuñjaraṃ.
687. ‘Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Aham taṃ mocayissāmi, peḷābaddhaṃva pannaṃgaṃ.
688. ‘Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Aham taṃ mocayissāmi, pakkhim baddhaṃva pañjare .
689. ‘Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Aham taṃ mocayissāmi, macche jālagateriva.
690. ‘Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Aham taṃ mocayissāmi, sayoggabalavāhanaṃ.
691. ‘Mā tvam bhāyi mahārāja, mā tvam bhāyi rathesabha;
Pañcālaṃ vāhayissāmi , kākasenaṃva leḍḍunā.
692. ‘Adu paññā kimatthiyā, amacco vāpi tādiso;
Yo taṃ sambādhapakkhandaṃ , dukkhā na parimocaye”.
693. “Etha māṇavā uṭṭhetha, mukhaṃ sodhetha sandhino;
Vedeho sahamaccehi, umaṅgena gamissati”.
694. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, paṇḍitassānucārino ;

Umaṅgadvāraṃ vivariṃsu, yantayutte ca aggaḷe”.

695.

“Purato senako yāti, pacchato ca mahosadho;
Majjhe ca rājā vedeho, amaccaparivārīto”.

696.

“Umaṅgā nikkhamitvāna, vedeho nāvamāruhi;
Abhirūḷhañca taṃ ñatvā , anusāsi mahosadho.

697.

‘Ayaṃ te sasuro deva, ayaṃ sassu janādhīpa;
Yathā mātu paṭipatti, evaṃ te hotu sassuyā.

698.

‘Yathāpi niyako bhātā, saudariyo ekamātuko;
Evaṃ pañcālacando te, dayitabbo rathesabha.

699.

‘Ayaṃ pañcālacandī te, rājaputtī abhicchitā ;
Kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabha”’.

700.

“Āruyha nāvaṃ taramāno, kinnu tīramhi tiṭṭhasi;
Kicchā muttāmha dukkhato, yāma dāni mahosadha”.

701.

“Nesa dhammo mahārāja, yohaṃ senāya nāyako;
Senaṅgaṃ parihāpetvā, attānaṃ parimocaye.

702.

“Nivesanamhi te deva, senaṅgaṃ parihāpitaṃ;
Taṃ dinnam brahmadattena, ānayissaṃ rathesabha”.

703.

“Appaseno mahāsenam, katham viggayha ṭhassasi;
Dubballo balavantena, vihaññissasi paṇḍita”.

704. “Appasenopi ce mantī, mahāsenam amantinam;
Jināti rājā rājāno, ādiccovudayaṃ tamaṃ”.
705. “Susukhaṃ vata samvāso, paṇḍitehīti senaka;
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva;
Amittahatthattagate , mocayī no mahosadho”.
706. “Evametam mahārāja, paṇḍitā hi sukhāvahā;
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva;
Amittahatthattagate, mocayī no mahosadho”.
707. “Rakkhitvā kasiṇam rattim, cūlaneyyo mahabbalo;
Udentam aruṇuggasmiṃ, upakāriṃ upāgami.
708. “Āruyha pavaram nāgam, balavantam saṭṭhihāyanam;
Rājā avoca pañcālo, cūlaneyyo mahabbalo.
709. “Sannaddho maṇivamma , saramādāya pāṇinā;
Pesiye ajjhabhāsittha, puthugumbe samāgate.
710. “Hatthārohe anīkaṭṭhe, rathike pattikārake;
Upāsanamhi katahatthe, vālavedhe samāgate”.
711. “Pesetha kuñjare dantī, balavante saṭṭhihāyane;
Maddantu kuñjarā nagaram, vedehena sumāpitam.
712. “Vacchadantamukhā setā, tikkhaggā aṭṭhivedhino;
Paṇunnā dhanuvegena, sampatantutarītārā.

713. “Māṇavā vammīno sūrā, citradaṇḍayutāvudhā;
Pakkhandino mahānāgā, hatthīnaṃ hontu sammukhā.
714. “Sattiyo teladhotāyo, accimantā pabhassarā;
Vijjotamānā tiṭṭhantu, sataraṃsīva tārakā.
715. “Āvudhabalavantānaṃ, guṇikāyūradhāriṇaṃ;
Etādisānaṃ yodhānaṃ, saṅgāme apalāyinaṃ;
Vedehe kuto muccissati, sace pakkhīva kāhiti.
716. “Tiṃsa me purisanāvutyo, sabbevekekaniccitā;
Yesaṃ samaṃ na passāmi, kevalaṃ mahimaṃ caraṃ.
717. “Nāgā ca kappitā dantī, balavanto saṭṭhihāyanā;
Yesaṃ khandhesu sobhanti, kumārā cārudassanā;
718. “Pītālankārā pītavasanā, pītuttaranivāsānā;
Nāgakhandhesu sobhanti, devaputtāva nandane.
719. “Pāṭhīnavaṇṇā nettimsā, teladhotā pabhassarā;
Niṭṭhitā naradhīrehi , samadhārā sunissitā.
720. “Vellālino vītamalā, sikkāyasamayā daḷhā;
Gahitā balavantehi, suppahārappahāribhi.
721. “Suvaṇṇatharusampannā, lohitakacchupadhāritā;
Vivattamānā sobhanti, vijjuvabbhaghanantare.

722. “Paṭākā vammīno sūrā, asicammassa kovīdā;
Dhanuggahā sikkhitarā , nāgakhandhe nipātino .
723. “Etādisehi parikkhitto, natthi mokkho ito tava;
Pabhāvaṃ te na passāmi, yena tvaṃ mithilaṃ vaje” .
724. “Kiṃ nu santaramānova, nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ;
Pahaṭṭharūpo āpatasi , siddhatthosmīti maññasi.
725. “Oharetaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara;
Oharetaṃ subhaṃ vammaṃ, veḷuriyamaṇisanthataṃ” .
726. “Pasannamukhavaṇṇosi, mitapubbañca bhāsasi;
Hoti kho maraṇakāle, edisī vaṇṇasampadā” .
727. “Mogaṃ te gajjitaṃ rāja, bhinnamantosi khattiya;
Duggaṇhosi tayā rājā, khaḷunkeneva sindhavo.
728. “Tiṇṇo hiyyo rājā gaṅgaṃ, sāmacco saparijjano;
Haṃsarājaṃ yathā dhaṅko, anujjvaṃ patissasi” .
729. “Siṅgālā rattibhāgena, phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ;
Maṃsapesīti maññantā, paribyūḷhā migādhamā.
730. “Vītivattāsu rattīsu, uggatasmim divākare ;
Kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā, āsacchinnā migādhamā.
731. “Evameva tvaṃ rāja, vedehaṃ parivāriya ;

Āsacchinno gamissasi, siṅgālā kiṃsukaṃ yathā”.

732.

“Imassa hatthe pāde ca, kaṇṇanāsaṅca chindatha;
Yo me amittaṃ hatthagataṃ, vedehaṃ parimocayi.

733.

“Imaṃ maṃsaṃva pātabyaṃ , sūle katvā pacantu naṃ;
Yo me amittaṃ hatthagataṃ, vedehaṃ parimocayi.

734.

“Yathāpi āsabhaṃ cammaṃ, pathabyā vitaniyyati;
Sīhassa atho byagghassa, hoti saṅkusamāhataṃ.

735.

“Evaṃ taṃ vitanitvāna, vedhayissāmi sattiya;
Yo me amittaṃ hatthagataṃ, vedehaṃ parimocayi”.

736.

“Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsaṅca checchasi;
Evaṃ pañcālacandassa, vedeho chedayissati.

737.

“Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsaṅca checchasi;
Evaṃ pañcālacandiyā, vedeho chedayissati.

738.

“Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsaṅca checchasi;
Evaṃ nandāya deviyā, vedeho chedayissati.

739.

“Sace me hatthe pāde ca, kaṇṇanāsaṅca checchasi;
Evaṃ te puttadārassa, vedeho chedayissati.

740.

“Sace maṃsaṃva pātabyaṃ, sūle katvā pacissasi;
Evaṃ pañcālacandassa, vedeho pācayissati.

741. “Sace maṃsaṃva pātabyaṃ, sūle katvā pacissasi;
Evaṃ pañcālacandiyā, vedeho pācayissati.
742. “Sace maṃsaṃva pātabyaṃ, sūle katvā pacissasi;
Evaṃ nandāya deviyā, vedeho pācayissati.
743. “Sace maṃsaṃva pātabyaṃ, sūle katvā pacissasi;
Evaṃ te puttadārassa, vedeho pācayissati.
744. “Sace maṃ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā;
Evaṃ pañcālacandassa, vedeho vedhayissati.
745. “Sace maṃ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā;
Evaṃ pañcālacandiyā, vedeho vedhayissati.
746. “Sace maṃ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā;
Evaṃ nandāya deviyā, vedeho vedhayissati.
747. “Sace maṃ vitanitvāna, vedhayissasi sattiyā;
Evaṃ te puttadārassa, vedeho vedhayissati;
Evaṃ no mantitaṃ raho, vedehena mayā saha.
748. “Yathāpi palasataṃ cammaṃ, kontimantāsuniṭṭhitam ;
Upeti tanutāṇāya, sarānaṃ paṭihantave.
749. “Sukhāvaho dukkhanudo, vedehassa yasassino;
Matim te paṭihaññāmi, usum palasatena vā”.

750. “Ingha passa mahārāja, suññaṃ antepuraṃ tava;
Orodhā ca kumārā ca, tava mātā ca khattiya;
Umaṅgā nīharitvāna, vedehassupanāmitā”.
751. “Ingha antepuraṃ mayhaṃ, gantvāna vicinātha naṃ;
Yathā imassa vacanaṃ, saccaṃ vā yadi vā musā”.
752. “Evametam mahārāja, yathā āha mahosadho;
Suññaṃ antepuraṃ sabbam, kākapaṭṭanakaṃ yathā”.
753. “Ito gatā mahārāja, nārī sabbaṅgasobhanā;
Kosambaphalakasussonī , haṃsagaggarabhāṇinī.
754. “Ito nītā mahārāja, nārī sabbaṅgasobhanā;
Koseyyavasanā sāmā, jātarūpasumekhalā.
755. “Surattapādā kalyāṇī, suvaṇṇamaṇimekhalā;
Pārevatakkhī sutanū, bimboṭṭhā tanumajjhimā.
756. “Sujātā bhujalaṭṭhīva, vedīva tanumajjhimā;
Dīghassā kesā asitā, īsakaggapavellitā.
757. “Sujātā migachāpāva, hemantaggisikhāriva;
Nadīva giriduggesu, sañchannā khuddaveḷubhi.
758. “Nāganāsūru kalyāṇī, paramā timbarutthanī;
Nātidīghā nātirassā, nālomā nātilomasā”.

759. “Nandāya nūna maraṇena, nandasi sirivāhana;
Ahañca nūna nandā ca, gacchāma yamasādhanam”.
760. “Dibbam adhīyase māyam, akāsi cakkhumohanam;
Yo me amittam hatthagatam, vedeham parimocayi”.
761. “Adhīyanti mahārāja , dibbamāyidha paṇḍitā;
Te mocayanti attānam, paṇḍitā mantino janā.
762. “Santi māṇavaputtā me, kusalā sandhichedakā;
Yesam katena maggena, vedeho mithilam gato”.
763. “Ingha passa mahārāja, umaṅgam sādhu māpitam;
Hatthīnam atha assānam, rathānam atha pattinam;
Ālokabhūtam tiṭṭhantam, umaṅgam sādhu māpitam”.
764. “Lābhā vata videhānam, yassimedisā paṇḍitā;
Ghare vasanti vijite, yathā tvamsi mahosadha”.
765. “Vuttiñca parihārañca, diguṇam bhattavetanam;
Dadāmi vipule bhoge, bhuñja kāme ramassu ca;
Mā videham paccagamā, kiṃ vedeho karissati”.
766. “Yo cajetha mahārāja, bhattāram dhanakāraṇā;
Ubhinnaṃ hoti gārayho, attano ca parassa ca;
Yāva jīveyya vedeho, nāññassa puriso siyā.
767. “Yo cajetha mahārāja, bhattāram dhanakāraṇā;

Ubhinnaṃ hoti gārayho, attano ca parassa ca;
Yāva tiṭṭheyya vedeho, nāññassa vijite vase”.

768.

“Dammi nikkhasahassaṃ te, gāmāsītiñca kāsisa;
Dāsisatāni cattāri, dammi bhariyāsatañca te;
Sabbaṃ senaṅgamādāya, sotthiṃ gaccha mahosadha.

769.

“Yāva dadantu hatthīnaṃ, assānaṃ diguṇaṃ vidhaṃ;
Tappentu annapānena, rathike pattikārake”.

770.

“Hatthī asse rathe pattī, gacchevādāya paṇḍita;
Passatu taṃ mahārājā, vedeho mithilaṃ gataṃ .

771.

“Hatthī assā rathā pattī, senā padissate mahā;
Caturaṅginī bhīsarūpā, kiṃ nu maññasi paṇḍita” .

772.

“Ānando te mahārāja, uttamo paṭidissati;
Sabbaṃ senaṅgamādāya, sotthiṃ patto mahosadho”.

773.

“Yathā petaṃ susānasmim, chaḍḍetvā caturo janā;
Evaṃ kapilaye tyamha , chaḍḍayitvā idhāgatā.

774.

“Atha tvaṃ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā;
Kena vā atthajātena, attānaṃ parimocayi”.

775.

“Atthaṃ atthena vedeha, mantāṃ mantena khattiya;
Parivārayiṃ rājānaṃ, jambudīpaṃva sāgaro”.

776.

“Dinnaṃ nikkhasahassaṃ me, gāmāsīti ca kāsisa;

Dāsīsatāni cattāri, dinnam bhariyāsatañca me;
Sabbam senaṅgamādāya, sotthināmhi idhāgato”.

777.

“Susukham vata samvāso, paṇḍitehīti senaka;
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva;
Amittahatthattagate , mocayī no mahosadho”.

778.

“Evametam mahārāja, paṇḍitā hi sukhāvahā;
Pakkhīva pañjare baddhe, macche jālagateriva;
Amittahatthattagate, mocayī no mahosadho”.

779.

“Āhaññantu sabbavīṇā, bheriyo dindimāni ca;
Dhamentu māgadhā saṅkhā, vaggū nadantu dundubhī”.

780.

“Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Bahum annaṅca pānaṅca, paṇḍitassābhīhārayum.

781.

“Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Bahum annaṅca pānaṅca, paṇḍitassābhīhārayum.

782.

“Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;
Bahum annaṅca pānaṅca, paṇḍitassābhīhārayum.

783.

“Bahujano pasannosi, disvā paṇḍitamāgataṃ;
Paṇḍitamhi anuppatte, celukkhepo avattathā”ti.

Umaṅgajātakam pañcamaṃ.

543. Bhūridattajātakaṃ (6)

784.

“Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi, dhataratṭhanivesane;
Sabbāni te upayantu, dhītaraṃ dehi rājino”.

785.

“Na no vivāho nāgehi, katapubbo kudācanaṃ;
Taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ, kathaṃ amhe karomase”.

786.

“Jīvitaṃ nūna te cattaṃ, raṭṭhaṃ vā manujādhipa;
Na hi nāge kupitamhi, ciraṃ jīvanti tādisā.

787.

“Yo tvaṃ deva manussosi, iddhimantaṃ aniddhimā;
Varuṇassa niyaṃ puttaṃ, yāmunāṃ atimaññasi”.

788.

“Nātimaññāmi rājānaṃ, dhataratṭhaṃ yasassināṃ;
Dhataratṭho hi nāgānaṃ, bahūnamapi issaro.

789.

“Ahi mahānubhāvopi, na me dhītaramāraho;
Khattiyo ca videhānaṃ, abhijātā samuddajā”.

790.

“Kambalassatarā uṭṭhentu, sabbe nāge nivedaya;
Bārāṇasiṃ pavajjantu, mā ca kañci viheṭṭhayuṃ”.

791.

“Nivesanesu sobbhesu, rathiyā caccaresu ca;
Rukkhaggesu ca lambantu, vitatā toraṇesu ca.

792.

“Ahampi sabbasetena, mahatā sumahaṃ puraṃ;
Parikkhipissaṃ bhogehi, kāsīnaṃ janayaṃ bhayaṃ”.

793. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, uragānekavaṇṇino;
Bārāṇasiṃ pavajjiṃsu, na ca kañci viheṭṭhayuṃ.
794. Nivesanesu sobbhesu, rathiyā caccasesu ca;
Rukkhaggesu ca lambiṃsu, vitatā toraṇesu ca.
795. Tesu disvāna lambante, puthū kandiṃsu nāriyo;
Nāge soṇḍikate disvā, passasante muhuṃ muhuṃ.
796. Bārāṇasī pabyadhitā, āturā samapajjatha;
Bāhā paggayha pakkanduṃ, “dhītaraṃ dehi rājino”.
797. “Pupphābhīhārassa vanassa majjhe, ko lohitakkho vitatantaraṃ-
so;
Kā kambukāyūradharā suvatthā, tiṭṭhanti nāriyo dasa van-
damānā.
798. “Ko tvaṃ brahābāhu vanassa majjhe, virocasi ghatasittova aggi;
Mahesakkho aññatarosi yakkho, udāhu nāgosi mahānubhāvo”.
799. “Nāgohamasmi iddhimā, tejassī duratikkamo;
Ḍaṃseyyaṃ tejasā kuddho, phītaṃ janapadaṃ api.
800. “Samuddajā hi me mātā, dhataratṭho ca me pitā;
Sudassanakaniṭṭhosmi, bhūridattoti maṃ vidū”.
801. “Yaṃ gambhīraṃ sadāvaṭṭaṃ, rahadaṃ bhismaṃ pekkhasi;
Esa dibyo mamāvāso, anekasataporiso.

- 802.** “Mayūrakoñcābhirudaṃ, nīlodaṃ vanamajjhato;
Yamunaṃ pavisa mā bhīto, khemaṃ vattavataṃ sivaṃ”.
- 803.** “Tattha patto sānucaro, saha puttena brāhmaṇa;
Pūjito mayhaṃ kāmehi, sukhaṃ brāhmaṇa vacchasi”.
- 804.** “Samā samantaparito, pahūtatarā mahī;
Indagopakasañchannā, sobhati harituttamā.
- 805.** “Rammāni vanacetyāni, rammā haṃsūpakūjitā;
Opupphāpadmā tiṭṭhanti, pokkharañño sunimmitā.
- 806.** “Aṭṭhaṃsā sukataṃ thambhā, sabbe veḷuriyāmayā;
Sahassathambhā pāsādā, pūrā kaññāhi jotare.
- 807.** “Vimānaṃ upapannosi, dibyaṃ puññehi attano;
Asambādhaṃ sivaṃ rammaṃ, accantasukhasaṃhitam.
- 808.** “Maññe sahasanettassa, vimānaṃ nābhikaṅkhasi;
Iddhī hi tyāyaṃ vipulā, sakkasseva jutīmato”.
- 809.** “Manasāpi na pattabbo, ānubhāvo jutīmato;
Paricārayamānānaṃ, saindānaṃ vasavattinaṃ”.
- 810.** “Taṃ vimānaṃ abhijjhāya, amarānaṃ sukhesinaṃ;
Uposathaṃ upavasanto, semi vammikamuddhani”.
- 811.** “Ahañca migamesāno, saputto pāvisiṃ vanam;

Taṃ maṃ mataṃ vā jīvaṃ vā, nābhivedenti ñātakā.

812.

“Āmantaye bhūridattaṃ, kāsiputtaṃ yasassinaṃ;
Tayā no samanuññātā, api passemu ñātake”.

813.

“Eso hi vata me chando, yaṃ vasesi mamantike;
Na hi etādisā kāmā, sulabhā honti mānuse.

814.

“Sace tvaṃ nicchase vatthum, mama kāmehi pūjito;
Mayā tvaṃ samanuññāto, sotthiṃ passāhi ñātake”.

815.

“Dhārayimaṃ maṇiṃ dibyaṃ, pasuṃ putte ca vindati;
Arogo sukhito hoti , gacchevādāya brāhmaṇa”.

816.

“Kusalaṃ paṭinandāmi, bhūridatta vaco tava;
Pabbajissāmi jiṇṇosmi, na kāme abhipatthaye”.

817.

“Brahmacariyassa ce bhaṅgo, hoti bhogehi kāriyaṃ;
Avikampamāno eyyāsi, bahuṃ dassāmi te dhanam”.

818.

“Kusalaṃ paṭinandāmi, bhūridatta vaco tava;
Punapi āgamissāmi, sace attho bhavissati”.

819.

“Idaṃ vatvā bhūridatto, pesesi caturo jane;
Ethā gacchatha uṭṭhetha, khippaṃ pāpetha brāhmaṇam.

820.

Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, uṭṭhāya caturo janā;
Pesitā bhūridattena, khippaṃ pāpesu brāhmaṇam.

821. “Maṇiṃ paggayha maṅgalyaṃ, sādhuviṭṭaṃ manoramam;
Selaṃ byañjanasampannaṃ, ko imaṃ maṇimajjhagā”.
822. “Lohitakkhasahassāhi, samantā parivāritaṃ;
Ajjā kālaṃ pathaṃ gacchaṃ, ajjhagāhaṃ maṇiṃ imaṃ”.
823. “Supaciṇṇo ayaṃ selo, accito mahito sadā;
Sudhārito sunikkhitto, sabbatthamabhisādhaye.
824. “Upacāravipannassa, nikkhepe dhāraṇāya vā;
Ayaṃ selo vināsāya, pariciṇṇo ayoniso.
825. “Na imaṃ akusalo dibyaṃ, maṇiṃ dhāretumāraho;
Paṭipajja sataṃ nikkhaṃ, dehimam ratanaṃ mama”.
826. “Na ca myāyaṃ maṇi keyyo, gohi vā ratanehi vā;
Selo byañjanasampanno, neva keyyo maṇi mama”.
827. “No ce tayā maṇi keyyo, gohi vā ratanehi vā;
Atha kena maṇi keyyo, taṃ me akkhāhi pucchito”.
828. “Yo me saṃse mahānāgaṃ, tejassim duratikkamaṃ;
Tassa dajjaṃ imaṃ selaṃ, jalantamiva tejasā”.
829. “Ko nu brāhmaṇavaṇṇena, supaṇṇo patataṃ varo;
Nāgaṃ jigīsamanvesi, anvesaṃ bhakkhamattano.
830. “Nāhaṃ dijjādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā;

Āsīvisena vittoti , vajjo brāhmaṇa maṃ vidū”.

831.

“Kiṃ nu tuyhaṃ balaṃ atthi, kiṃ sippaṃ vijjate tava;
Kismiṃ vā tvaṃ paratthaddho, uragaṃ nāpacāyasi”.

832.

“Āraññikassa isino, cirarattaṃ tapassino;
Supaṇṇo kosiyassakkhā, visavijjaṃ anuttaraṃ.

833.

“Taṃ bhāvitattaññataraṃ, sammantaṃ pabbatantare;
Sakkaccaṃ taṃ upatthāsiṃ, rattindivamatandito.

834.

“So tadā pariciṇṇo me, vattavā brahmacariyavā;
Dibbaṃ pātukarī mantaṃ, kāmasā bhagavā mama.

835.

“Tyāhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhoginaṃ;
Ācariyo visaghātānaṃ, ālampānoti maṃ vidū”.

836.

“Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, somadatta vijānahi;
Mā daṇḍena sirim pattaṃ, kāmasā pajahimhase”.

837.

“Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ, yo taṃ brāhmaṇa pūjayi;
Evaṃ kalyāṇakārissa, kiṃ mohā dubbhimicchasi”.

838.

“Sace tvaṃ dhanakāmosi, bhūridatto padassati ;
Tameva gantvā yācassu, bahuṃ dassati te dhanam”.

839.

“Hatthagataṃ pattaṃ, nikiṇṇaṃ khādituṃ varam;
Mā no sandiṭṭhiko attho, somadatta upaccagā”.

840. “Paccati niraye ghore, mahissamapi vivarati ;
Mittadubbhī hitaccāgī, jīvarevāpi sussati .
841. “Sace tvam dhanakāmosi, bhūridatto padassati;
Maññe attakataṃ veraṃ, naciraṃ vedayissasi” .
842. “Mahāyaññaṃ yajitvāna, evaṃ sujjhanti brāhmaṇā;
Mahāyaññaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā” .
843. “Handa dāni apāyāmi, nāhaṃ ajja tayā saha;
Padampekaṃ na gaccheyyaṃ, evaṃ kibbisakārinā” .
844. “Idaṃ vatvāna pitaraṃ, somadatto bahussuto;
Ujjhāpetvāna bhūtāni, tamhā ṭhānā apakkami.
845. “Gaṇhāhetam mahānāgaṃ, āharetam maṇiṃ mama;
Indagopakavaṇṇābho, yassa lohitako siro.
846. “Kappāsapicurāsīva, eso kāyo padissati ;
Vammikaggagato seti, taṃ tvam gaṇhāhi brāhmaṇa” .
847. “Athosadhehi dibbehi, jappaṃ mantapadāni ca;
Evaṃ taṃ asakkhi satthum , katvā parittamattano” .
848. “Mamaṃ disvāna āyantaṃ, sabbakāmasamiddhinaṃ;
Indriyāni ahaṭṭhāni, sāvaṃ jātaṃ mukhaṃ tava.
849. “Padmaṃ yathā hatthagataṃ, pāṇinā parimadditaṃ;

Sāvaṃ jātaṃ mukhaṃ tuyhaṃ, mamaṃ disvāna edisaṃ.

850.

“Kacci nu te nābhisasi , kacci te atthi vedanā;
Yena sāvaṃ mukhaṃ tuyhaṃ, mamaṃ disvāna āgataṃ”.

851.

“Supinaṃ tāta addakkhiṃ, ito māsaṃ adhogataṃ;
Dakkhiṇaṃ viya me bāhuṃ, chetvā ruhiramakkhitaṃ;
Puriso ādāya pakkāmi, mama rodantiyā sati.

852.

“Yatohaṃ supinamaddakkhiṃ, sudassana vijānahi;
Tato divā vā rattiṃ vā, sukhaṃ me nopalabbhati”.

853.

“Yaṃ pubbe parivāriṃsu , kaññā ruciraviggahā;
Hemajālapaṭicchannā, bhūridatto na dissati.

854.

“Yaṃ pubbe parivāriṃsu , nettiṃsavaradhārino;
Kaṇikārāva samphullā, bhūridatto na dissati.

855.

“Handa dāni gamissāma, bhūridattanivesanaṃ;
Dhammaṭṭhaṃ sīlasampannaṃ, passāma tava bhātaraṃ”.

856.

“Taṅca disvāna āyantīṃ, bhūridattassa mātaraṃ;
Bāhā paggayha pakkandaṃ, bhūridattassa nāriyo.

857.

“Puttaṃ teyye na jānāma, ito māsaṃ adhogataṃ;
Mataṃ vā yadi vā jīvaṃ, bhūridattaṃ yasassinaṃ”.

858.

“Sakuṇī hataputtāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ, bhūridattaṃ apassatī .

- 859.** “Kurārī hatachāpāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ, bhūridattaṃ apassatī.
- 860.** “Sā nūna cakkavākīva, pallalasmim anodake;
Ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ, bhūridattaṃ apassatī.
- 861.** “Kammārānaṃ yathā ukkā, anto jhāyati no bahi;
Evaṃ jhāyāmi sokena, bhūridattaṃ apassatī”.
- 862.** “Sālāva sampamathitā , mālutena pamadditā;
Senti puttā ca dārā ca, bhūridattanivesane”.
- 863.** “Idaṃ sutvāna nigghosaṃ, bhūridattanivesane;
Ariṭṭho ca subhogo ca, padhāviṃsu anantarā .
- 864.** “Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi pāṇino;
Cavanti upapajjanti, esassa pariṇāmitā”.
- 865.** “Ahampi tāta jānāmi, evaṃdhammā hi pāṇino;
Sokena ca paretasmi, bhūridattaṃ apassatī.
- 866.** “Ajja ce me imaṃ rattim, sudassana vijānahi;
Bhūridattaṃ apassantī, maññe hissāmi jīvitam”.
- 867.** “Amma assāsa mā soci, ānayissāma bhātaraṃ;
Disodisaṃ gamissāma, bhātupariyesanaṃ caraṃ.
- 868.** “Pabbate giriduggesu, gāmesu nigamesu ca;

Orena sattarattassa , bhātaraṃ passa āgataṃ”.

869.

“Hatthā pamutto urago, pāde te nipatī bhusaṃ;
Kacci nu taṃ ḍaṃsī tāta , mā bhāyi sukhito bhava”.

870.

“Neva mayhaṃ ayaṃ nāgo, alaṃ dukkhāya kāyaci;
Yāvatatthi ahiggāho, mayā bhiyyo na vijjati”.

871.

“Ko nu brāhmaṇavaṇṇena, ditto parisamāgato;
Avhāyantu suyuddhena, suṇantu parisā mama”.

872.

“Tvam maṃ nāgena ālampa, ahaṃ maṇḍūkachāpiyā;
Hotu no abbhutaṃ tattha, āsahassemi pañcahi”.

873.

“Ahañhi vasumā aḍḍho, tvam daliddosi māṇava;
Ko nu te pāṭibhogatthi, upajūtañca kiṃ siyā.

874.

“Upajūtañca me assa, pāṭibhogo ca tādiso;
Hotu no abbhutaṃ tattha, āsahassemi pañcahi”.

875.

“Suṇohi me mahārāja, vacanaṃ bhaddamatthu te;
Pañcannaṃ me sahaṣṣānaṃ, pāṭibhogo hi kittima”.

876.

“Pettikaṃ vā iṇaṃ hoti, yaṃ vā hoti sayamkatam;
Kiṃ tvam evaṃ bahuṃ mayhaṃ, dhanam yācasi brāhmaṇa”.

877.

“Alampāno hi nāgena, mamaṃ abhijigīsati ;
Ahaṃ maṇḍūkachāpiyā, ḍaṃsayissāmi brāhmaṇaṃ.

- 878.** “Taṃ tvaṃ daṭṭhuṃ mahārāja, ajja raṭṭhābhivaḍḍhana;
Khattasaṅghaparibyūḷho, niyyāhi ahidassanaṃ” .
- 879.** “Neva taṃ atimaññāmi, sippavādena māṇava;
Atimattosi sippena, uragaṃ nāpacāyasi” .
- 880.** “Ahampi nātimaññāmi, sippavādena brāhmaṇa;
Avisena ca nāgena, bhusaṃ vañcayase janaṃ.
- 881.** “Evaṃ cetam jano jaññā, yathā jānāmi taṃ ahaṃ;
Na tvaṃ labhasi ālampa, bhusamuṭṭhiṃ kuto dhanam” .
- 882.** “Kharājino jaṭī dummī , ditto parisamāgato;
Yo tvaṃ evaṃ gataṃ nāgaṃ, aviso atimaññasi.
- 883.** “Āsajja kho naṃ jaññāsi, puṇṇaṃ uggassa tejaso;
Maññe taṃ bhasmarāsiṃva, khippameso karissati” .
- 884.** “Siyā visaṃ siluttassa, deḍḍubhassa silābhuno;
Neva lohitasīsassa, visaṃ nāgassa vijjati” .
- 885.** “Sutametaṃ arahataṃ, saññatānaṃ tapassinam;
Idha dānāni datvāna, saggam gacchanti dāyakā;
Jīvanto dehi dānāni, yadi te atthi dātave.
- 886.** “Ayaṃ nāgo mahiddhiko, tejasī duratikkamo;
Tena taṃ ḍaṃsayissāmi, so taṃ bhasmaṃ karissati” .

- 887.** “Mayāpetam sutam samma, saññatānam tapassinam;
Idha dānāni datvāna, saggam gacchanti dāyakā;
Tvameva dehi jīvanto, yadi te atthi dātave.
- 888.** “Ayaṃ ajamukhī nāma, puṇṇā uggassa tejaso;
Tāya taṃ ḍaṃsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati”.
- 889.** “Yā dhītā dhataratṭhassa, vemātā bhaginī mama;
Sā taṃ ḍaṃsatvajamukhī , puṇṇā uggassa tejaso”.
- 890.** “Chamāyaṃ ce nisiñcissam, brahmadatta vijānahi;
Tiṇalatāni osadhyo, ussusseyyūṃ asaṃsayam.
- 891.** “Uddham ce pātayissāmi, brahmadatta vijānahi;
Satta vassāniyaṃ devo, na vasse na himaṃ pate.
- 892.** “Udake ce nisiñcissam, brahmadatta vijānahi;
Yāvantodakajā pāṇā, mareyyūṃ macchakacchapā”.
- 893.** “Lokyam sajantaṃ udakaṃ, payāgasmim patiṭṭhitam;
Komaṃ ajjhoharī bhūto, ogāḷham yamunaṃ nadim”.
- 894.** “Yadesa lokādhipatī yasassī, bārāṇasiṃ pakriya samantato;
Tassāha putto uragūsabhassa, subhogoti maṃ brāhmaṇa ve-
dayanti”.
- 895.** “Sace hi putto uragūsabhassa, kāsissa rañño amarādhipassa;
Mahesakkho aññataro pitā te, macesu mātā pana te atulyā;

Na tādiso arahati brāhmaṇassa, dāsampi ohārituṃ mahānubhāvo”.

896.

“Rukkhaṃ nissāya vijjhitho, eṇeyyaṃ pātumāgataṃ;
So viddho dūramacari , saravegena sīghavā .

897.

“Taṃ tvam patitamaddakkhi, araññasmiṃ brahāvane;
Samaṃ sakājamādāya, sāyaṃ nigrodhupāgami.

898.

“Sukasālikasaṅghuṭṭhaṃ, piṅgalaṃ santhatāyutaṃ;
Kokilābhirudaṃ rammaṃ, dhuvaṃ haritasaddalaṃ.

899.

“Tattha te so pāturahu, iddhiyā yasasā jalaṃ;
Mahānubhāvo bhātā me, kaññāhi parivārīto.

900.

“So tena pariciṅṅo tvam, sabbakāmehi tappīto;
Aduṭṭhassa tuvaṃ dubbhi, taṃ te veraṃ idhāgataṃ.

901.

“Khippaṃ gīvaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitaṃ;
Bhātu parisaraṃ veraṃ, chedayissāmi te siram”.

902.

“Ajjhāyako yācayogī, āhutaḅḅi ca brāhmaṇo;
Etehi tīhi ṭhānehi, avajjho hoti brāhmaṇo”.

903.

“Yaṃ pūraṃ dhataratṭhassa, ogāḷhaṃ yamaṃ nadim;
Jotate sabbasovaṇṇaṃ, girimāhacca yāmaṃ.

904.

“Tattha te purisabyagghā, sodariyā mama bhātaro;
Yathā te tattha vakkhanti, tathā hessasi brāhmaṇa”.

- 905.**
 “Anittarā ittarasampayuttā, yaññā ca vedā ca subhogaloke;
 Tadaggarayhañhi vinindamāno, jahāti vittañca satañca dham-
 maṃ.
- 906.**
 “Ajjenamariyā pathaviṃ janindā, vessā kasim pāricariyañca
 suddā;
 Upāgu paccekam yathāpadesam, katāhu ete vasināti āhu”.
- 907.**
 “Dhātā vidhātā varuṇo kuvero, somo yamo candimā vāyu sūri-
 yo;
 Etepi yaññam puthuso yajitvā, ajjhāyakānam atho sabbakāme.
- 908.**
 “Vikāsītā cāpasatāni pañca, yo ajjuno balavā bhīmaseno;
 Sahassabāhu asamo pathabyā, sopi tadā mādahi jātavedam”.
- 909.**
 “Yo brāhmaṇe bhojayi dīgharattam, annena pānena yathānub-
 hāvam;
 Pasannacitto anumodamāno, subhoga devaññataro ahosi”.
- 910.**
 “Mahāsanam devamanomavaṇṇam, yo sappinā asakkhi bhoje-
 tumaggaṃ ;
 Sa yaññatantam varato yajitvā, dibbam gatiṃ mucalindajjhagac-
 chi”.
- 911.**
 “Mahānubhāvo vassasahassajīvī, yo pabbajī dassaneyyo uḷāro;
 Hitvā apariyantaraṭṭham sasenam, rājā dudīpopi jagāma sag-
 gam”.
- 912.**
 “Yo sāgarantam sāgaro vijitvā, yūpam subham soṇṇamayam
 uḷāram;
 Ussesi vessānaramādahāno, subhoga devaññataro ahosi.

- 913.**
 “Yassānubhāvena subhoga gaṅgā, pavattatha dadhisannisinnam
 samuddam;
 Salomapādo paricariyamaggaṃ, aṅgo sahasakkhapurajjhagac-
 chi”.
- 914.**
 “Mahiddhiko devavaro yasassī, senāpati tidive vāsavassa;
 So somayāgena malaṃ vihantvā, subhoga devaññataro ahoṣi”.
- 915.**
 “Akārayi lokamimaṃ parañca, bhāgīrathim himavantañca
 gijjham ;
 Yo iddhimā devavaro yasassī, sopi tadā ādahi jātavedam.
- 916.**
 “Mālāgirī himavā yo ca gijjho , sudassano nisabho kuveru ;
 Ete ca aññe ca nagā mahantā, cityā katā yaññakarehi māhu”.
- 917.**
 “Ajjhāyakam mantaguṇūpapannam, tapassinam yācayo-
 gotidhāhu ;
 Tīre samuddassudakam sajanam , sāgarojjhohari tenapeyyo.
- 918.**
 “Āyāgavatthūni puthū pathabyā, samvijjanti brāhmaṇā vāsavas-
 sa;
 Purimam disam pacchiram dakkhiṇuttaram, samvijjamānā
 janayanti vedam”.
- 919.**
 “Kalī hi dhīrāna kaṭam magānam, bhavanti vedajjhagatānariṭṭha;
 Marīcidhammam asamekkhitattā, māyāguṇā nātivahanti
 pañnam.
- 920.**
 “Vedā na tāṇāya bhavanti dassa, mittadduno bhūnahuno narassa;
 Na tāyate pariciṇṇo ca aggi, dosantaram maccamanariyakam-
 mam.

- 921.**
 “Sabbañca maccā sadhanaṃ sabhogam , ādīpitaṃ dāru tiṇena
 missaṃ;
 Damaṃ na tappe asamattatejo, ko taṃ subhikkhaṃ dvirasaññu
 kayirā .
- 922.**
 “Yathāpi khīraṃ vipariṇāmadhammaṃ, dadhi bhavitvā na-
 vanītaṃpi hoti;
 Evampi aggi vipariṇāmadhammo, tejo samorohatī yogayutto.
- 923.**
 “Na dissatī aggimanuppariṭṭho, sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi;
 Nāmatthamāno araṇīnarena, nākammunā jāyati jātavedo.
- 924.**
 “Sace hi aggi antarato vaseyya, sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi;
 Sabbāni susseyyu vanāni loke, sukkhāni kaṭṭhāni ca pajja-
 leyyuṃ.
- 925.**
 “Karoti ce dārutiṇena puññaṃ, bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ
 paṭāpavaṃ;
 Aṅgārikā loṇakarā ca sūdā, sarīradāhāpi kareyyu puññaṃ.
- 926.**
 “Atha ce hi ete na karonti puññaṃ, ajjhenamaggiṃ idha tappay-
 itvā;
 Na koci lokasmiṃ karoti puññaṃ, bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ
 paṭāpavaṃ.
- 927.**
 “Kathañhi lokāpacito samāno, amanuññagandhaṃ bahūnaṃ
 akantaṃ;
 Yadeva maccā parivajjayanti, tadappasatthaṃ dvirasaññu bhuñ-
 je.
- 928.**
 “Sikhimpi devesu vadanti heke, āpaṃ milakkhū pana de-
 vamāhu;

Sabbeva ete vitatham bhaṇanti , aggī na devaññataro na cāpo.

929.

“Anindriyabaddhamasaññakāyaṃ , vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ;

Paricariya maggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje, pāpāni kammāni pakubbamāno .

930.

“Sabbābhibhū tāhudha jīvikatthā, aggissa brahmā paricārakoti;

Sabbānubhāvī ca vasī kimatthaṃ, animmito nimmitaṃ vanditassa.

931.

“Hassaṃ anijjhānakhamaṃ atacchaṃ, sakkārahetu pakiriṃsu pubbe;

Te lābhasakkāre apātubhonte, sandhāpitā jantubhi santidhammaṃ.

932.

“Ajjenamariyā pathaviṃ janindā, vessā kasiṃ pāricariyañca suddā;

Upāgu paccekam yathāpadesam, katāhu ete vasināti āhu.

933.

“Etañca saccaṃ vacanaṃ bhaveyya, yathā idaṃ bhāsitaṃ brāhmaṇehi;

Nākhattiyo jātu labhetha rajjaṃ, nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe;

Nāññatra vessehi kasiṃ kareyya, suddo na mucce parapesanāya .

934.

“Yasmā ca etaṃ vacanaṃ abhūtaṃ, musāvime odariyā bhaṇanti;

Tadappapaññā abhisaddahanti, passanti taṃ paṇḍitā attanāva.

935.

“Khatyā hi vessānaṃ baliṃ haranti, ādāya satthāni caranti brāhmaṇā;

Taṃ tādisaṃ saṅkhubhitaṃ pabhinnaṃ, kasmā brahmā nuju karoti lokaṃ.

936. “Sace hi so issaro sabbaloke, brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ;
Kiṃ sabbalokaṃ vidahī alakkhiṃ, kiṃ sabbalokaṃ na sukhiṃ
akāsi.
937. “Sace hi so issaro sabbaloke, brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ;
Māyā musāvajjamadena cāpi, lokaṃ adhammena
kimatthamakāri .
938. “Sace hi so issaro sabbaloke, brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ;
Adhammiko bhūtapatī ariṭṭha, dhamme sati yo vidahī adham-
maṃ.
939. “Kīṭā paṭaṅgā uragā ca bhekā , hantvā kimī sujjhati makkhikā
ca;
Etepi dhammā anariyarūpā, kambojakānaṃ vitathā bahūnaṃ.
940. “Sace hi so sujjhati yo hanāti, hatopi so saggamupeti ṭhānaṃ;
Bhovādi bhovādina mārayeyyumaṃ , ye cāpi tesamaṃ abhisadda-
heyumaṃ.
941. “Neva migā na pasū nopi gāvo, āyācanti attavadhāya keci;
Vipphandamāne idha jīvikatthā, yaññesu paṇe pasumārabhanti .
942. “Yūpussane pasubandhe ca bālā, cittehi vaṇṇehi mukhaṃ
nayanti;
Ayaṃ te yūpo kāmaduho parattha, bhavissati sassato samparāye.
943. “Sace ca yūpe maṇisaṅkhamuttaṃ, dhaññaṃ dhanamaṃ rajataṃ
jātarūpaṃ;
Sukkhesu katṭhesu navesu cāpi, sace duhe tidive sabbakāme;
Tevijjasāṅghāva puthū yajeyyumaṃ, abrahmaṇamaṃ kañci na yājay-

eyyūṃ.

944.

“Kuto ca yūpe maṇisaṅkhamuttam, dhaññaṃ dhanam rajatam
jātarūpaṃ;

Sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi, kuto duhe tidive sabbakāme.

945.

“Sathā ca luddā ca paluddhabālā , cittehi vaṇṇehi mukham
nayanti;

Ādāya aggim mama dehi vittaṃ, tato sukhī hohisi sabbakāme.

946.

“Tamaggihuttam saraṇam pavissa, cittehi vaṇṇehi mukham
nayanti;

Oropayitvā kesamassuṃ nakhañca, vedehi vittaṃ atigāḷhayanti .

947.

“Kākā ulūkaṃva raho labhitvā, ekaṃ samānaṃ bahukā samec-
ca;

Annāni bhutvā kuhakā kuhitvā, muṇḍam karitvā yaññapathossa-
janti.

948.

“Evañhi so vañcito brāhmaṇehi, eko samāno bahukā samecca;

Te yogayogena vilumpamānā, diṭṭham adiṭṭhena dhanam haranti.

949.

“Akāsiyā rājūhivānusiṭṭhā, tadassa ādāya dhanam haranti;

Te tādisā corasamā asantā, vajjhā na haññanti aritṭha loke.

950.

“Indassa bāhārasi dakkhiṇāti, yaññesu chindanti palāsayaṭṭhim;

Tam cepi saccam maghavā chinnabāhu, kenassa indo asure
jināti.

951.

“Tañceva tuccham maghavā samaṅgī, hantā avajjho paramo sa
devo ;

Mantā ime brāhmaṇā tuccharūpā, sandiṭṭhikā vañcanā esa loke.

952.

“Mālāgiri himavā yo ca gijjho, sudassano nisabho kuveru;
Ete ca aññe ca nagā mahantā, cityā katā yaññakarehi māhu.

953.

“Yathāpakārāni hi iṭṭhakāni, cityā katā yaññakarehi māhu;
Na pabbatā honti tathāpakārā, aññā disā acalā tiṭṭhaselā.

954.

“Na iṭṭhakā honti silā cirena , na tattha sañjāyati ayo na lohaṃ;
Yaññañca etaṃ parivaṇṇayantā, cityā katā yaññakarehi māhu.

955.

“Ajjhāyakam mantaguṇūpapannaṃ, tapassinaṃ yācayo-
gotidhāhu;
Tīre samuddassudakam sajanaṃ, taṃ sāgarojjhohari tenapeyyo.

956.

“Parosahassampi samantavede, mantūpapanne nadiyo vahanti;
Na tena byāpannarasūdakā na, kasmā samuddo atulo apeyyo.

957.

“Ye keci kūpā idha jīvaloke, loṇūdakā kūpakhaṇehi khātā;
Na brāhmaṇajjhoharaṇena tesu, āpo apeyyo dvirasaññu māhu.

958.

“Pure puratthā kā kassa bhariyā, mano manussaṃ ajanesi pubbe;
Tenāpi dhammena na koci hīno, evampi vossaggavibhaṅgamāhu
.

959.

“Caṇḍālaputtopi adhicca vede, bhāseyya mante kusalo matīmā ;
Na tassa muddhāpi phaleyya sattadhā, mantā ime attavadhāya
katā .

960.

“Vācākatā giddhikatā gahītā, dummocayā kabyapathānupannā;

Bālāna cittaṃ visame nivīṭṭhaṃ, tadappapaññā abhisaddahanti.

961.

“Sīhassa byagghassa ca dīpino ca, na vijjatī porisiyambalena;
Manussabhāvo ca gavaṃva pekkho, jātī hi tesam asamā samānā

962.

“Sace ca rājā pathaviṃ vijitvā, sajīvavā assavapārisajjo;
Sayameva so sattusaṅghaṃ vijeyya, tassappajā nīccasukhī
bhavēyya.

963.

“Khattiyamantā ca tayo ca vedā, atthēna ete samakā bhavanti;
Tesañca atthaṃ avinīcchīnitvā, na bujjhatī oghapathaṃva cha-
naṃ.

964.

“Khattiyamantā ca tayo ca vedā, atthēna ete samakā bhavanti;
Lābho alābho ayaso yaso ca, sabbeva tesam catunnañca dham-
mā.

965.

“Yathāpi ibbhā dhanadhaññahetu, kammāni karonti puthū
pathabyā;
Tevijjasāṅghā ca tatheva ajja, kammāni karonti puthū pathabyā.

966.

“Ibbhehi ye te samakā bhavanti, nīccussukā kāmagaṇesu yuttā;
Kammāni karonti puthū pathabyā, tadappapaññā dvīrasaññurā
te”.

967.

“Kassa bherī mudiṅgā ca, saṅkhāpaṇavadīdimā;
Purato paṭipannāni, hāsāyāntā rathesabhaṃ.

968.

“Kassa kañcanapaṭṭhena, puthunā vijjuvaṇṇinā;
Yuvā kalāpasānaddho, ko eti siriyā jalaṃ.

969. “Ukkāmukhapahaṭṭhaṃva, khadiraṅgārasannibhaṃ;
Mukhañca rucirā bhāti, ko eti siriyā jalaṃ.
970. “Kassa jambonadaṃ chattaṃ, sasalākaṃ manoramamaṃ;
Ādiccamaṃsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jalaṃ.
971. “Kassa aṅgaṃ pariggayha, vāḷabījanimuttamaṃ;
Ubhato varapuññaṃ, muddhani uparūpari.
972. “Kassa pekhuṇahatthāni, citrāni ca mudūni ca;
Kañcanaṃaṇidaṇḍāni, caranti dubhato mukhaṃ.
973. “Khadiraṅgāraṇṇābhā, ukkāmukhapahaṃsitā;
Kassete kuṇḍalā vaggū, sobhanti dubhato mukhaṃ.
974. “Kassa vātena chupitā, niddhantā mudukāḷakā ;
Sobhayanti nalāṭantaṃ, nabhā vijjurivuggatā.
975. “Kassa etāni akkhīni, āyatāni puthūni ca;
Ko sobhati visālakkho, kassetamaṃ uṇṇajamaṃ mukhaṃ.
976. “Kassete lapanajātā, suddhā saṅkhavarūpamā;
Bhāsamānassa sobhanti, dantā kuppilasādisā.
977. “Kassa lākhārasasamā, hatthapādā sukhedhitā;
Ko so bimboṭṭhasampanno, divā sūriyova bhāsati.
978. “Himaccaye himavati, mahāsālova pupphito;

Ko so odātapāvāro, jayaṃ indova sobhati.

979.

“Suvaṇṇapīlakākiṇṇaṃ, maṇidaṇḍavicittaṃ;
Ko so parisamogayha, īsaṃ khaggaṃ pamuñcati .

980.

“Suvaṇṇavikatā cittā, sukatā cittaṣṣibbanā ;
Ko so omuñcate pādā, namo katvā mahesino”.

981.

“Dhataratṭhā hi te nāgā, iddhimanto yasassino;
Samuddajāya uppannā, nāgā ete mahiddhikā”ti.

Bhūridattajātakaṃ chaṭṭhaṃ.

544. Candakumārajātakaṃ (7)

982.

“Rājāsi luddakammo, ekarājā pupphavatīyā;
So pucchi brahmabandhuṃ, khaṇḍahālaṃ purohitaṃ mūlhaṃ.

983.

‘Saggāna maggamācikkha , tvaṃsi brāhmaṇa dhammavinay-
akusalo;
Yathā ito vajanti sugatiṃ, narā puññāni katvāna’.

984.

‘Atidānaṃ daditvāna, avajjhe deva ghātetvā;
Evaṃ vajanti sugatiṃ, narā puññāni katvāna’.

985.

‘Kiṃ pana taṃ atidānaṃ, ke ca avajjhā imasmi lokasmiṃ;
Etañca kho no akkhāhi, yajissāmi dadāmi dānāni’.

986.

‘Puttehi deva yajitabbaṃ, mahesīhi negamehi ca;
Usabhehi ājāniyehi catūhi, sabbacatukkena deva yajitabbaṃ”’.

987. “Taṃ sutvā antepure, kumārā mahesiyo ca haññantu;
Eko ahosi nigghoso, bhismā accuggato saddo”.
988. “Gacchatha vadetha kumāre, candaṃ sūriyañca bhaddasenañca;
Sūrañca vāmagottañca, pacurā kira hotha yaññatthāya.
989. “Kumāriyopi vadetha, upasenāṃ kokilañca muditañca;
Nandañcāpi kumāriṃ, pacurā kira hotha yaññatthāya.
990. “Vijayampi mayhaṃ mahesiṃ, erāvatiṃ kesiniṃ sunandañca;
Lakkhaṇavarūpapannā, pacurā kira hotha yaññatthāya.
991. “Gahapatayo ca vadetha, puñṇamukhaṃ bhaddiyaṃ siṅgālañca;
Vaḍḍhañcāpi gahapatiṃ, pacurā kira hotha yaññatthāya”.
992. “Te tattha gahapatayo, avocisuṃ samāgatā puttadāraparikiṇṇā;
Sabbeva sikhino deva karohi, atha vā no dāse sāvehi”.
993. “Abhayaṃkarampi me hatthiṃ, nālāgiriṃ accuggataṃ var-
uṇadantaṃ ;
Ānetha kho ne khippaṃ, yaññatthāya bhavissanti.
994. “Assaratanampi kesiṃ, surāmukhaṃ puñṇakaṃ vinatakañca;
Ānetha kho ne khippaṃ, yaññatthāya bhavissanti.
995. “Usabhampi yūthapatiṃ anojaṃ, nisabhaṃ gavampatiṃ tepi
mayhaṃ ānetha;
Samūha karontu sabbaṃ, yajissāmi dadāmi dānāni.

- 996.**
“Sabbam paṭiyādeṭha, yaññaṃ pana uggatamhi sūriyamhi;
Āṇāpetha ca kumāre , abhiramantu imaṃ rattim.
- 997.**
“Sabbam upaṭṭhapetha, yaññaṃ pana uggatamhi sūriyamhi;
Vadetha dāni kumāre, ajja kho pacchimā ratti”.
- 998.**
“Taṃtaṃ mātā avaca, rodantī āgantvā vimānato;
Yañño kira te putta, bhavissati catūhi puttehi”.
- 999.**
“Sabbepi mayhaṃ puttā cattā, candasmim haññaṃānasmmim;
Puttehi yaññaṃ yajitvāna, sugatim saggaṃ gamissāmi”.
- 1000.**
“Mā taṃ putta saddahesi, sugati kira hoti puttayaññaena;
Nirayāneso maggo, neso maggo hi saggānaṃ.
- 1001.**
“Dānāni dehi koṇḍañña, ahiṃsā sabbabhūtabhabyānaṃ”;
Esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññaena”.
- 1002.**
“Ācariyānaṃ vacanā, ghāteṣsaṃ candañca sūriyañca;
Puttehi yaññaṃ yajitvāna duccajehi, sugatim saggaṃ gamissāmi”.
- 1003.**
“Taṃtaṃ pitāpi avaca, vasavattī orasaṃ sakam puttam;
Yañño kira te putta, bhavissati catūhi puttehi”.
- 1004.**
“Sabbepi mayhaṃ puttā cattā, candasmim haññaṃānasmmim;
Puttehi yaññaṃ yajitvāna, sugatim saggaṃ gamissāmi”.

1005.

“Mā taṃ putta saddahesi, sugati kira hoti puttayaññaena;
Nirayāneso maggo, neso maggo hi saggānaṃ.

1006.

“Dānāni dehi koṇḍañña, ahiṃsā sabbabhūtabhabyānaṃ;
Esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññaena”.

1007.

“Ācariyānaṃ vacanā, ghātesaṃ candañca sūriyañca;
Puttehi yaññaṃ yajitvāna duccejehi, sugatiṃ saggam ga-
missāmi”.

1008.

“Dānāni dehi koṇḍañña, ahiṃsā sabbabhūtabhabyānaṃ;
Puttaparivuto tuvaṃ, raṭṭhaṃ janapadañca pālehi”.

1009.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigalabandhakāpi, hatthī asse ca pālema.

1010.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigalabandhakāpi, hatthichakaṇāni ujjhema.

1011.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigalabandhakāpi, assachakaṇāni ujjhema.

1012.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa ;
Yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājita;
Bhikkhācariyaṃ carissāma”.

1013.

“Dukkaṃ kho me janayatha, vilapantā jīvitassa kāmā hi;
Muñcetha dāni kumāre, alampi me hotu puttayaññaena”.

- 1014.**
 “Pubbeva khosi me vutto, dukkaram durabhisambhavañcetam;
 Atha no upakkhaṭassa yaññassa, kasmā karosi vikkhepaṃ.
- 1015.**
 “Sabbe vajanti sugatiṃ, ye yajanti yepi yājenti;
 Ye cāpi anumodanti, yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ”.
- 1016.**
 “Atha kissa jano pubbe, sotthānaṃ brāhmaṇe avācesī;
 Atha no akāraṇasmā, yaññatthāya deva ghātesī.
- 1017.**
 “Pubbeva no daharakāle , na hanesī na ghātesī;
 Daharamhā yobbanam pattā, adūsakā tāta haññāma.
- 1018.**
 “Hatthigate assagate, sannaddhe passa no mahārāja;
 Yuddhe vā yujjhamāne vā, na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya.
- 1019.**
 “Paccante vāpi kupite, aṭavīsu vā mādisē niyojenti;
 Atha no akāraṇasmā, abhūmiyaṃ tāta haññāma.
- 1020.**
 “Yāpi hi tā sakuṇiyo, vasanti tiṇagharāni katvāna;
 Tāsampi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesī.
- 1021.**
 “Mā tassa saddahesi, na maṃ khaṇḍahālo ghāteyya;
 Mamañhi so ghātetvāna, anantarā tampi deva ghāteyya.
- 1022.**
 “Gāmaṃ nīgamavaraṃ dadanti, bhogampissa mahārāja;
 Athaggaṇḍikāpi, kule kule hete bhuñjanti.
- 1023.**
 “Tesampi tādisānaṃ, icchanti dubbhituṃ mahārāja;

Yebhuyyena ete, akatañño brāhmaṇā deva.

1024.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigaḷabandhakāpi, hatthī asse ca pālema.

1025.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigaḷabandhakāpi, hatthichakaṇāni ujjhema.

1026.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigaḷabandhakāpi, assachakaṇāni ujjhema.

1027.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājītā;
Bhikkhācariyaṃ carissāma”.

1028.

“Dukkhaṃ kho me janayatha, vilapantā jīvitassa kāmā hi;
Muñcetha dāni kumāre, alampi me hotu puttayañña”.

1029.

“Pubbeva khosi me vutto, dukkaraṃ durabhisambhavañcetaṃ;
Atha no upakkhaṭassa yañña, kasmā karosi vikkhepaṃ.

1030.

“Sabbe vajanti sugatiṃ, ye yajanti yepi yājenti;
Ye cāpi anumodanti, yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ”.

1031.

“Yadi kira yajitvā puttehi, devalokaṃ ito cutā yanti;
Brāhmaṇo tāva yajatu, pacchāpi yajasi tuvaṃ rājā.

1032.

“Yadi kira yajitvā puttehi, devalokaṃ ito cutā yanti;
Esveva khaṇḍahālo, yajataṃ sakehi puttehi.

1033.

“Evaṃ jānanto khaṇḍahālo, kiṃ puttake na ghātesī;
Sabbhañca ñātījanaṃ, attānañca na ghātesī.

1034.

“Sabbe vajanti nirayaṃ, ye yajanti yepi yājenti;
Ye cāpi anumodanti, yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ.

1035.

“Sace hi so sujjhati yo hanāti, hatopi so saggamupeti tñānaṃ;
Bhovādi bhovādina mārayeyyaṃ, ye cāpi tesam abhisadda-
heyyaṃ” .

1036.

“Kathañca kira puttakāmāyo, gahapatayo gharāṇiyo ca;
Nagaramhi na uparavanti rājānaṃ, mā ghātayi orasaṃ puttaṃ.

1037.

“Kathañca kira puttakāmāyo, gahapatayo gharāṇiyo ca;
Nagaramhi na uparavanti rājānaṃ, mā ghātayi atrajaṃ puttaṃ.

1038.

“Rañño camhi atthakāmo, hito ca sabbajanapadassa ;
Na koci assa paṭighaṃ, mayā jānapado na pavedeti”.

1039.

“Gacchatha vo gharāṇiyo, tātañca vadetha khaṇḍahālañca;
Mā ghātetha kumāre, adūsake sīhasaṅkāse.

1040.

“Gacchatha vo gharāṇiyo, tātañca vadetha khaṇḍahālañca;
Mā ghātetha kumāre, apekkhite sabbalokassa”.

1041.

“Yaṃ nūnāhaṃ jāyeyaṃ, rathakārakulesu vā;
Pukkusakulesu vā vessesu vā jāyeyaṃ;
Na hajja maṃ rāja yaññe ghāteyya”.

1042.

“Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa khaṇḍahālassa;
Pādesu nipatatha, aparādhāhaṃ na passāmi.

1043.

“Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa khaṇḍahālassa;
Pādesu nipatatha, kinte bhante mayaṃ adūsema”.

1044.

“Kapaṇā vilapati selā, disvāna bhātare upanītatte;
Yañño kira me ukkhipito, tātena saggakāmena”.

1045.

“Āvatti parivatti ca, vasulo sammukhā rañño;
Mā no pitaraṃ avadhi, daharamhā yobhanaṃ pattā”.

1046.

“Eso te vasula pitā, samehi pitarā saha;
Dukkhaṃ kho me janayasi, vilapanto antepurasmiṃ;
Muñcetha dāni kumāre, alampi me hotu puttayaññaena”.

1047.

“Pubbeva khosi me vutto, dukkaraṃ durabhisambhavañcetam;
Atha no upakkaṭassa yaññaassa, kasmā karosi vikkhepaṃ.

1048.

“Sabbe vajanti sugatiṃ, ye yajanti yepi yājenti;
Ye cāpi anumodanti, yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ”.

1049.

“Sabbaratanassa yañño upakkaṭo, ekarāja tava paṭiyatto;
Abhinikkhamassu deva, saggam gato tvaṃ pamodissasi”.

1050.

“Daharā sattasatā etā, candakumārassa bhariyāyo;
Kese pakiritvāna , rodantiyo maggamanuyāyimsu .

- 1051.**
“Aparā pana sokena, nikkhantā nandane viya devā;
Kese pakiritvāna , rodantiyo maggamanuyāyimsu” .
- 1052.**
“Kāsikasucivatthadharā, kuṇḍalino agalucandanavilittā;
Niyanti candasūriyā, yaññatthāya ekarājassa.
- 1053.**
“Kāsikasucivatthadharā, kuṇḍalino agalucandanavilittā;
Niyanti candasūriyā, mātu katvā hadayasokaṃ.
- 1054.**
“Kāsikasucivatthadharā, kuṇḍalino agalucandanavilittā;
Niyanti candasūriyā, janassa katvā hadayasokaṃ.
- 1055.**
“Maṃsarasabhojanā nhāpakasunhāpitā , kuṇḍalino agalucan-
danavilittā;
Niyanti candasūriyā, yaññatthāya ekarājassa.
- 1056.**
“Maṃsarasabhojanā nhāpakasunhāpitā, kuṇḍalino agalucan-
danavilittā;
Niyanti candasūriyā, mātu katvā hadayasokaṃ.
- 1057.**
“Maṃsarasabhojanā nhāpakasunhāpitā, kuṇḍalino agalucan-
danavilittā;
Niyanti candasūriyā, janassa katvā hadayasokaṃ .
- 1058.**
“Yassu pubbe hatthivaradhuragate, hatthīhi anuvajanti;
Tyajja candasūriyā, ubhova pattikā yanti.
- 1059.**
“Yassu pubbe assavaradhuragate, assehi anuvajanti;
Tyajja candasūriyā, ubhova pattikā yanti.

1060.

“Yassu pubbe rathavaradhuragate, rathehi anuvajanti;
Tyajja candasūriyā, ubhova pattikā yanti.

1061.

“Yehissu pubbe nīyimsu , tapanīyakappanehi turaṅgehi;
Tyajja candasūriyā, ubhova pattikā yanti”.

1062.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi puttehi.

1063.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi kaññāhi.

1064.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi mahesīhi.

1065.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi gahapatīhi.

1066.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbe pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi hatthīhi.

1067.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi assehi.

1068.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;
Yajatettha ekarājā, sammūlho catūhi usabhehi.

1069.

“Yadi sakuṇi maṃsamicchasi, ḍayassu pubbena pupphavatiyā;

Yajatettha ekarājā, sammūlho sabbacatukkena”.

1070.

“Ayamassa pāsādo, idaṃ antepuraṃ suramaṇīyaṃ ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1071.

“Idamassa kūṭāgāraṃ, sovaṇṇaṃ pupphamalyavikiṇṇaṃ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1072.

“Idamassa uyyānaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1073.

“Idamassa asokavanaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1074.

“Idamassa kaṇikāraṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1075.

“Idamassa pāṭalivaṇaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1076.

“Idamassa ambavanaṃ, supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1077.

“Ayamassa pokkharāṇī, sañchannā padumaṇḍarīkehi;

Nāvā ca sovaṇṇavikatā, pupphavalliyā cittaṃ suramaṇīyā;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā”.

1078.

“Idamassa hatthirataṇaṃ, erāvaṇo gajo balī dantī;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1079.

“Idamassa assaratanam, ekakhūro asso;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1080.

“Ayamassa assaratho, sāliya nigghoso subho ratanavicitto;

Yatthassu ayyaputtā, sobhimsu nandane viya devā;

Tedāni ayyaputtā, cattāro vadhāya ninnītā.

1081.

“Katham nāma sāmasamasundarehi, candanamudukagattehi ;

Rājā yajissate yaññaṃ, sammūlho catūhi puttehi.

1082.

“Katham nāma sāmasamasundarāhi, candanamudukagattāhi;

Rājā yajissate yaññaṃ, sammūlho catūhi kaññāhi.

1083.

“Katham nāma sāmasamasundarāhi, candanamudukagattāhi;

Rājā yajissate yaññaṃ, sammūlho catūhi mahesīhi.

1084.

“Katham nāma sāmasamasundarehi, candanamudukagattehi;

Rājā yajissate yaññaṃ, sammūlho catūhi gahapatīhi.

1085.

“Yathā honti gāmanigamā, suññā amanussakā brahārañña;

Tathā hessati pupphavatiyā, yiṭṭhesu candasūriyesu”.

1086.

“Ummattikā bhavissāmi, bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā;

Sace candavaram hanti, pāṇā me deva rujjhanti .

1087.

“Ummattikā bhavissāmi, bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā;

Sace sūriyavaram hanti, pāṇā me deva rujjhanti”.

1088.

“Kiṃ nu mā na ramāpeyyuṃ, aññamaññaṃ piyaṃvadā;
Ghaṭṭikā uparikkhī ca, pokkharāṇī ca bhārikā ;
Candasūriyesu naccantiyo, samā tāsāṃ na vijjati”.

1089.

“Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ, paṭimuñcatu khaṇḍahāla tava
mātā;
Yo mayhaṃ hadayasoko, candamhi vadhāya ninnīte.

1090.

“Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ, paṭimuñcatu khaṇḍahāla tava
mātā;
Yo mayhaṃ hadayasoko, sūriyamhi vadhāya ninnīte.

1091.

“Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ, paṭimuñcatu khaṇḍahāla tava
jāyā;
Yo mayhaṃ hadayasoko, candamhi vadhāya ninnīte.

1092.

“Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ, paṭimuñcatu khaṇḍahāla tava
jāyā;
Yo mayhaṃ hadayasoko, sūriyamhi vadhāya ninnīte.

1093.

“Mā ca putte mā ca paṭiṃ, addakkhi khaṇḍahāla tava mātā;
Yo ghātesī kumāre, adūsake sīhasāṅkāse.

1094.

“Mā ca putte mā ca paṭiṃ, addakkhi khaṇḍahāla tava mātā;
Yo ghātesī kumāre, apekkhite sabbalokassa.

1095.

“Mā ca putte mā ca paṭiṃ, addakkhi khaṇḍahāla tava jāyā;
Yo ghātesī kumāre, adūsake sīhasāṅkāse.

1096.

“Mā ca putte mā ca paṭiṃ, addakkhi khaṇḍahāla tava jāyā;

Yo ghātesī kumāre, apekkhite sabbalokassa”.

1097.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigaḷabandhakāpi, hatthī asse ca pālema.

1098.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigaḷabandhakāpi, hatthichakaṇāni ujjhema.

1099.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Api nigaḷabandhakāpi, assachakaṇāni ujjhema.

1100.

“Mā no deva avadhi, dāse no dehi khaṇḍahālassa;
Yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājītā;
Bhikkhācariyaṃ carissāma.

1101.

“Dibbaṃ deva upayācanti, puttattikāpi daliddā;
Paṭibhānānipi hitvā, putte na labhanti ekaccā.

1102.

“Āsīsikāni karonti, puttā no jāyantū tato paputtā ;
Atha no akāraṇasmā, yaññatthāya deva ghātesī.

1103.

“Upayācitakena puttāṃ labhanti, mā tāta no aghātesī;
Mā kicchāladdhakehi puttehi, yajitto imaṃ yaññaṃ.

1104.

“Upayācitakena puttāṃ labhanti, mā tāta no aghātesī;
Mā kapaṇaladdhakehi puttehi, ammayā no vippavāsesī”.

1105.

“Bahudukkhā posiya candaṃ, amma tuvaṃ jīyase puttāṃ;
Vandāmi kho te pāde, labhataṃ tāto paralokaṃ.

- 1106.**
 “Handa ca maṃ upaguyha, pāde te amma vandituṃ dehi;
 Gacchāmi dāni pavāsaṃ , yaññatthāya ekarājassa.
- 1107.**
 “Handa ca maṃ upaguyha , pāde te amma vandituṃ dehi;
 Gacchāmi dāni pavāsaṃ, mātu katvā hadayasokaṃ.
- 1108.**
 Handa ca maṃ upaguyha , pāde te amma vandituṃ dehi;
 Gacchāmi dāni pavāsaṃ, janassa katvā hadayasokaṃ”.
- 1109.**
 “Handa ca padumapattānaṃ, moḷiṃ bandhassu gotamiputta;
 Campakadalamissāyo , esā te porāṇikā pakati.
- 1110.**
 “Handa ca vilepanaṃ te, pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu;
 Yehi ca suvilitto, sobhasi rājaparisāyaṃ.
- 1111.**
 “Handa ca mudukāni vatthāni, pacchimakaṃ kāsikaṃ nivāsehi;
 Yehi ca sunivattho, sobhasi rājaparisāyaṃ.
- 1112.**
 “Muttāmaṇikanakavibhūsitāni, gaṇhassu hatthābharaṇāni;
 Yehi ca hatthābharaṇehi, sobhasi rājaparisāyaṃ”.
- 1113.**
 “Na hi nūnāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo;
 Lokissaro mahanto, putte snehaṃ janayati”.
- 1114.**
 “Mayhampi piyā puttā, attā ca piyo tumhe ca bhariyāyo;
 Saggañca patthayāno , tenāhaṃ ghātayissāmi”.
- 1115.**
 “Maṃ paṭhamaṃ ghātehi, mā me hadayaṃ dukkhaṃ phālesi;

Alaṅkato sundarako, putto deva tava sukhumālo.

1116.

“Handayya maṃ hanassu, paraloke candakena hessāmi;
Puññaṃ karassu vipulaṃ, vicarāma ubhopi paraloke”.

1117.

“Mā tvaṃ cande rucci maraṇaṃ , bahukā tava devarā visālak-
khi;
Te taṃ ramayissanti, yiṭṭhasmiṃ gotamiputte”.

1118.

“Evaṃ vutte candā attānaṃ, hanti hatthatalakehi”;
“Alamettha jīvitena, pissāmi visaṃ marissāmi.

1119.

“Na hi nūnimassa rañño, mittāmaccā ca vijjare suhadā;
Ye na vadanti rājānaṃ, mā ghātayi orase putte.

1120.

“Na hi nūnimassa rañño, ñātī mittā ca vijjare suhadā;
Ye na vadanti rājānaṃ, mā ghātayi atraje putte.

1121.

“Ime tepi mayhaṃ puttā, guṇino kāyūradhārino rāja;
Tehipi yajassu yaññaṃ, atha muñcatu gotamiputte.

1122.

“Bilasataṃ maṃ katvāna, yajassu sattadhā mahārāja;
Mā jeṭṭhaputtamavadhi, adūsakaṃ sīhasaṅkāsaṃ.

1123.

“Bilasataṃ maṃ katvāna, yajassu sattadhā mahārāja;
Mā jeṭṭhaputtamavadhi, apekkhitaṃ sabbalokassa”.

1124.

“Bahukā tava dinnābharaṇā, uccāvacā subhaṇitaṃhi;
Muttāmaṇiveḷuriyā, etaṃ te pacchimakaṃ dānaṃ”.

- 1125.**
 “Yesaṃ pubbe khandhesu, phullā mālāguṇā vivattiṃsu;
 Tesajjapi sunisito , nettiṃso vivattissati khandhesu.
- 1126.**
 “Yesaṃ pubbe khandhesu, cittā mālāguṇā vivattiṃsu;
 Tesajjapi sunisito, nettiṃso vivattissati khandhesu.
- 1127.**
 “Aciraṃ vata nettiṃso, vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu;
 Atha mama hadayaṃ na phalati, tāva daḷhabandhañca me āsi.
- 1128.**
 “Kāsikasucivatthadharā, kuṇḍalino agalucandanavilittā;
 Niyyātha candasūriyā, yaññatthāya ekarājassa.
- 1129.**
 “Kāsikasucivatthadharā, kuṇḍalino agalucandanavilittā;
 Niyyātha candasūriyā, mātu katvā hadayasokaṃ.
- 1130.**
 “Kāsikasucivatthadharā, kuṇḍalino agalucandanavilittā;
 Niyyātha candasūriyā, janassa katvā hadayasokaṃ.
- 1131.**
 “Maṃsarasabhojanā nhāpakasunhāpitā, kuṇḍalino agalucan-
 danavilittā;
 Niyyātha candasūriyā, yaññatthāya ekarājassa.
- 1132.**
 “Maṃsarasabhojanā nhāpakasunhāpitā, kuṇḍalino agalucan-
 danavilittā;
 Niyyātha candasūriyā, mātu katvā hadayasokaṃ.
- 1133.**
 “Maṃsarasabhojanā nhāpakasunhāpitā, kuṇḍalino agalucan-
 danavilittā;
 Niyyātha candasūriyā, janassa katvā hadayasokaṃ”.

- 1134.**
 “Sabbasmiṃ upakkhaṭasmiṃ, nisīdite candasmiṃ yaññatthāya;
 Pañcālarājadhītā pañjalikā, sabbaparisāya samanupariyāyi .
- 1135.**
 “Yena saccena khaṇḍahālo, pāpakammaṃ karoti dummedho;
 Etena saccavajjena, samaṅginī sāmikena homi.
- 1136.**
 “Ye idhatthi amanussā, yāni ca yakkhabhūtabhabyāni;
 Karontu me veyyāvaṭikaṃ, samaṅginī sāmikena homi.
- 1137.**
 “Yā devatā idhāgatā, yāni ca yakkhabhūtabhabyāni;
 Saraṇesiniṃ anāthaṃ tāyatha maṃ, yācāmahaṃ patimāhaṃ
 ajeyaṃ” .
- 1138.**
 “Taṃ sutvā amanusso, ayokūṭaṃ paribbhametvāna;
 Bhayamassa janayanto, rājānaṃ idamavoca.
- 1139.**
 “Bujjhassu kho rājakali, mā tāhaṃ matthakaṃ nitālesim ;
 Mā jeṭṭhaputtamavadhi, adūsakaṃ sīhasaṅkāsaṃ.
- 1140.**
 “Ko te diṭṭho rājakali, puttabhariyāyo haññamānāyo ;
 Seṭṭhi ca gahapatayo, adūsakā saggakāmā hi.
- 1141.**
 “Taṃ sutvā khaṇḍahālo, rājā ca abbhutamidam disvāna;
 Sabbesaṃ bandhanāni mokesuṃ, yathā taṃ anupaghātaṃ .
- 1142.**
 “Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsuṃ;
 Sabbe ekekaḷeḍḍukamaḍaṃsu, esa vadho khaṇḍahālassa” .

- 1143.**
“Sabbe pavitṭhā nirayaṃ, yathā taṃ pāpakaṃ karitvāna;
Na hi pāpakammaṃ katvā, labbhā sugatiṃ ito gantum”.
- 1144.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Candaṃ abhisiñciṃsu, samāgatā rājaparisā ca.
- 1145.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Candaṃ abhisiñciṃsu, samāgatā rājakaññāyo ca.
- 1146.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Candaṃ abhisiñciṃsu, samāgatā devaparisā ca.
- 1147.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Candaṃ abhisiñciṃsu, samāgatā devakaññāyo ca.
- 1148.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Celukkhepamakarum, samāgatā rājaparisā ca.
- 1149.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Celukkhepamakarum, samāgatā rājakaññāyo ca.
- 1150.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Celukkhepamakarum, samāgatā devaparisā ca.
- 1151.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, ye tattha samāgatā tadā āsum;
Celukkhepamakarum, samāgatā devakaññāyo ca.
- 1152.**
“Sabbesu vip̐pamuttesu, bahū ānanditā ahum ;

Nandiṃ pavesi nagaraṃ , bandhanā mokkho aghosittā”ti.

Candakumārajātakaṃ sattamaṃ.

545. Mahānāradakassapajātakaṃ (8)

1153.

“Ahu rājā videhānaṃ, aṅgati nāma khattiyo;
Pahūtayoggo dhanimā, anantabalaporiso.

1154.

So ca pannarasimṃ rattimṃ, purimayāme anāgate;
Cātumāsā komudiyā, amacce sannipātayi.

1155.

“Paṇḍite sutasampanne, mitapubbe vicakkhaṇe;
Vijayañca sunāmañca, senāpatiṃ alātakaṃ.

1156.

“Tamanupucchi vedeho, “paccekamṃ brūtha samṃ rucimṃ;
Cātumāsā komudajja, juṇhamṃ byapahataṃ tamaṃ;
Kāyajja ratiyā rattimṃ, viharemu imaṃ utum”.

1157.

“Tato senāpati rañño, alāto etadabravi;
“Haṭṭhamṃ yoggaṃ balaṃ sabbamṃ, senamṃ sannāhayāmase.

1158.

“Niyyāma deva yuddhāya, anantabalaporisā;
Ye te vasaṃ na āyanti, vasaṃ upanayāmase ;
Esā mayhamṃ sakā diṭṭhi, ajitamṃ ojināmase.

1159.

Alātassa vaco sutvā, sunāmo etadabravi;
“Sabbe tuyhamṃ mahārāja, amittā vasamāgatā.

1160.

“Nikkhittasatthā paccatthā, nivātamanuvattare;

Uttamo ussavo ajja, na yuddhaṃ mama ruccati.

1161.

“Annapānañca khajjañca, khippaṃ abhiharantu te;
Ramassu deva kāmehi, naccagīte suvādite”.

1162.

Sunāmassa vaco sutvā, vijayo etadabravi;
“Sabbe kāmā mahārāja, niccaṃ tava mupaṭṭhitā.

1163.

“Na hete dullabhā deva, tava kāmehi modituṃ;
Sadāpi kāmā sulabhā, netaṃ cittaṃ mama.

1164.

“Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi, upāseṃu bahussutaṃ;
Yo najja vinaye kaṅkhaṃ, atthadhammaṃ idū se”.

1165.

Vijayassa vaco sutvā, rājā aṅgati mabravi;
“Yathā vijayo bhaṇati, mayhampetaṃva ruccati.

1166.

“Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi, upāseṃu bahussutaṃ;
Yo najja vinaye kaṅkhaṃ, atthadhammaṃ idū se.

1167.

“Sabbeva santā karoṭṭha maṭṭiṃ, kaṃ upāseṃu paṇḍitaṃ;
Yo najja vinaye kaṅkhaṃ, atthadhammaṃ idū se”.

1168.

“Vedehassa vaco sutvā, alāto etadabravi;
“Atthāyaṃ migadāyasmaṃ, acelo dhīrasammato.

1169.

“Guṇo kassapagottāyaṃ, suto citrakathī gaṇī;
Taṃ deva payirupāseṃu, so no kaṅkhaṃ vinessati”.

- 1170.**
 “Alātassa vaco sutvā, rājā codesi sārathim;
 “Migadāyaṃ gamissāma, yuttam yānaṃ idhānaya”.
- 1171.**
 Tassa yānaṃ ayojesuṃ, dantaṃ rūpiyapakkharam ;
 Sukkamaṭṭhaparivāraṃ, paṇḍaram dosināmukhaṃ.
- 1172.**
 “Tatrāsuṃ kumudāyuttā, cattāro sindhavā hayā;
 Anilūpamasamuppātā , sudantā soṇṇamāline.
- 1173.**
 “Setacchattaṃ setaratho, setassā setabījanī;
 Vedeho sahamaccehi, niyyaṃ candova sobhati.
- 1174.**
 “Tamanuyāyiṃsu bahavo, indikhaggadharā balī;
 Assapiṭṭhigatā vīrā, narā naravarādhipaṃ.
- 1175.**
 So muhuttaṃva yāyivā, yānā oruyha khattiyo;
 Vedeho sahamaccehi, pattī guṇamupāgami.
- 1176.**
 Yepi tattha tadā āsuṃ, brāhmaṇibbhā samāgatā;
 Na te apanayī rājā, akataṃ bhūmimāgate.
- 1177.**
 “Tato so mudukā bhisiyā, muducittakasanthate ;
 Mudupaccatthate rājā, ekamantaṃ upāvisi.
- 1178.**
 “Nisajja rājā sammodi, kathaṃ sāraṇiyaṃ tato;
 “Kacci yāpaniyaṃ bhante, vātānamaviyaggatā .
- 1179.**
 “Kacci akasirā vutti, labhasi piṇḍayāpanaṃ ;

Apābādho casi kacci, cakkhuṃ na parihāyati”.

1180.

Taṃ guṇo paṭisammodi, vedehaṃ vinaye rataṃ;
“Yāpanīyaṃ mahārāja, sabbametam tadūbhayaṃ.

1181.

“Kacci tuyhampi vedeha, paccantā na balīyare;
Kacci arogaṃ yoggam te, kacci vahati vāhanam;
Kacci te byādhayo natthi, sarīrassupatāpiyā” .

1182.

Paṭisammodito rājā, tato pucchi anantarā;
Atthaṃ dhammañca ñāyañca, dhammakāmo rathesabho.

1183.

“Kathaṃ dhammaṃ care macco, mātāpitūsu kassapa;
Kathaṃ care ācariye, puttadāre kathaṃ care.

1184.

“Kathaṃ careyya vuḍḍhesu, kathaṃ samaṇabrāhmaṇe;
Kathañca balakāyasmim, kathaṃ janapade care.

1185.

“Kathaṃ dhammaṃ caritvāna, maccā gacchanti suggaṭim;
Kathañceke adhammaṭṭhā, patanti nirayaṃ atho” .

1186.

“Vedehassa vaco sutvā, kassapo etadabravi;
“Suṇohi me mahārāja, saccaṃ avitathaṃ padaṃ.

1187.

“Natthi dhammacaritassa , phalaṃ kalyāṇapāpakam;
Natthi deva paro loko, ko tato hi idhāgato.

1188.

“Natthi deva pitaro vā, kuto mātā kuto pitā;
Natthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damessati.

1189.

““Samatulyāni bhūtāni, natthi jeṭṭhāpacāyikā;
Natthi balaṃ vīriyaṃ vā, kuto uṭṭhānaporisaṃ;
Niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso tathā.

1190.

““Laddheyyaṃ labhate macco, tattha dānaphalaṃ kuto;
Natthi dānaphalaṃ deva, avaso devavīriyo.

1191.

““Bālehi dānaṃ paññattaṃ, paṇḍitehi paṭicchitaṃ;
Avasā denti dhīrānaṃ, bālā paṇḍitamānino.

1192.

““Sattime sassatā kāyā, acchejjā avikopino;
Tejo pathavī āpo ca, vāyo sukhaṃ dukhañcime;
Jīve ca sattime kāyā, yesaṃ chettā na vijjati.

1193.

““Natthi hantā va chettā vā, haññe yevāpi koci naṃ;
Antareneva kāyānaṃ, satthāni vītivattare.

1194.

““Yo cāpi siraṃādāya, paresaṃ nisitāsina;
Na so chindati te kāye, tattha pāpaphalaṃ kuto.

1195.

““Cullāsītimahākappe, sabbe sujjhanti saṃsaraṃ;
Anāgate tamhi kāle, saññatopi na sujjhati.

1196.

““Caritvāpi bahuṃ bhadraṃ, neva sujjhantināgate;
Pāpañcepi bahuṃ katvā, taṃ khaṇaṃ nātivattare.

1197.

““Anupubbena no suddhi, kappānaṃ cullasītiyā;
Niyatiṃ nātivattāma, velantamiva sāgaro””.

- 1198.**
Kassapassa vaco sutvā, alāto etadabravi;
“Yathā bhadanto bhaṇati, mayhampetaṃva ruccati.
- 1199.**
“Ahampi purimaṃ jātiṃ, sare saṃsaritattano;
Piṅgalo nāmaṃ āsiṃ, luddo goghātako pure.
- 1200.**
“Bārāṇasiyaṃ phītāyaṃ, bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā;
Bahū mayā hatā pāṇā, mahimsā sūkarā ajā.
- 1201.**
“Tato cuto idha jāto, iddhe senāpatīkule;
Natthi nūna phalaṃ pāpaṃ, yohaṃ na nirayaṃ gato.
- 1202.**
Athettha bījako nāma, dāso āsi paṭaccarī ;
Uposathaṃ upavasanto, guṇasantikupāgami.
- 1203.**
Kassapassa vaco sutvā, alātassa ca bhāsitaṃ;
Passasanto muhuṃ uṇhaṃ, rudaṃ assūni vattayi.
- 1204.**
Tamanupucchi vedeho, “kimatthaṃ samma rodasi;
Kiṃ te sutam vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ”.
- 1205.**
Vedehassa vaco sutvā, bījako etadabravi;
“Natthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me.
- 1206.**
“Ahampi purimaṃ jātiṃ, sarāmi sukhamattano;
Sāketāhaṃ pure āsiṃ, bhāvaseṭṭhi guṇe rato.
- 1207.**
“Sammato brāhmaṇibbhānaṃ, saṃvibhāgarato suci;

Na cāpi pāpakam kammaṃ, sarāmi katamattano.

1208.

“Tato cutāhaṃ vedeha, idha jāto duritthiyā;
Gabbhamhi kumbhadāsiyā, yato jāto suduggato.

1209.

“Evampi duggato santo, samacariyaṃ adhiṭṭhito;
Upaḍḍhabhāgaṃ bhattassa, dadāmi yo me icchati.

1210.

“Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, sadā upavasāmahaṃ;
Na cāpi bhūte hiṃsāmi, theyyañcāpi vivajjayiṃ.

1211.

“Sabbameva hi nūnetam, suciṇṇam bhavati nipphalam;
Nirattham maññidaṃ sīlam, alāto bhāsati yathā.

1212.

“Kalimeva nūna gaṇhāmi, asippo dhuttako yathā;
Kaṭam alāto gaṇhāti, kitavosiikkhito yathā.

1213.

“Dvāraṃ nappaṭipassāmi, yena gacchāmi suggatiṃ;
Tasmā rāja parodāmi, sutvā kassapabhāsitaṃ”.

1214.

Bījakassa vaco sutvā, rājā aṅgati mabravi;
“Natthi dvāraṃ sugatiyā, niyatiṃ kaṅkha bījaka.

1215.

“Sukhaṃ vā yadi vā dukkhaṃ, niyatiyā kira labbhati;
Saṃsārasuddhi sabbesaṃ, mā turittho anāgate.

1216.

“Ahampi pubbe kalyāṇo, brāhmaṇibbhesu byāvaṭo ;
Vohāramanusāsanto, ratihīno tadantarā”.

1217.

“Punapi bhante dakkhemu, saṅgati ce bhavissati”;

Idaṃ vatvāna vedeho, paccagā sanivesanaṃ.

1218.

Tato ratyā vivasāne, upaṭṭhānamhi aṅgati;

Amacce sannipātetvā, idaṃ vacanamabravi.

1219.

“Candake me vimānasmim, sadā kāme vidhentu me;

Mā upagacchum atthesu, guyhappakāsiyesu ca.

1220.

“Vijayo ca sunāmo ca, senāpati alātako;

Ete atthe nisīdantu, vohārakusalā tayo”.

1221.

Idaṃ vatvāna vedeho, kāmeva bahumaññatha;

Na cāpi brāhmaṇibbhesu, atthe kismiñci byāvaṭo.

1222.

Tato dvesattarattassa, vedehassatrajā piyā;

Rājakaññā rucā nāma, dhātimātaramabravi.

1223.

‘Alaṅkarotha maṃ khippaṃ, sakhiyo cālaṅkarontu me;

Suve pannaraso dibyo, gacchaṃ issarasantike’ .

1224.

Tassā mālyam abhihariṃsu, candanañca mahārahaṃ;

Maṇisaṅkhamuttāratanam, nānāratte ca ambare.

1225.

Taṅca sovaṇṇaye pīthe, nisinnaṃ bahukitthiyo;

Parikiriya pasobhiṃsu , rucam ruciravaṇṇiniṃ.

1226.

Sā ca sakhimajjhagatā, sabbābharaṇabhūsitā;

Sateratā abbbhamiva, candakaṃ pāvīsī rucā.

1227.

Upasaṅkamtivā vedehaṃ, vanditvā vinaye rataṃ;
Suvaṇṇakhacite pīṭhe, ekamantaṃ upāvīsī”.

1228.

Tañca disvāna vedeho, accharānaṃva saṅgamaṃ;
Rucaṃ sakhimajjhagataṃ, idaṃ vacanamabravi.

1229.

“Kacci ramasi pāsāde, antopokkharaniṃ pati;
Kacci bahuvidhaṃ khajjaṃ, sadā abhiharanti te.

1230.

“Kacci bahuvidhaṃ mālyāṃ, ocinitvā kumāriyo;
Gharake karotha paccekāṃ, khiḍḍāratiratā muhaṃ .

1231.

“Kena vā vikalaṃ tuyhaṃ, kiṃ khippaṃ āharantu te;
Manokarassu kuḍḍamukhī , api candasamamhipi” .

1232.

Vedehassa vaco sutvā, rucā pitaramabravi;
“Sabbametaṃ mahārāja, labbhatissarasantike.

1233.

“Suve pannaraso dībyo, sahasaṃ āharantu me;
Yathādinnañca dassāmi, dānaṃ sabbavanīsvahaṃ” .

1234.

Rucāya vacanaṃ sutvā, rājā aṅgati mabravi;
“Bahaṃ vināsitaṃ vittaṃ, niratthaṃ aphalaṃ tayā.

1235.

“Uposathe vasaṃ niccaṃ, annapānaṃ na bhuñjasi;
Niyatetaṃ abhuttaḃbaṃ, natthi puññaṃ abhuñjato” .

1236.

“Bījakopi hi sutvāna, tadā kassapabhāsitaṃ;
Passasanto muhuṃ uṇhaṃ, rudaṃ assūni vattayi.

1237.

“Yāva ruce jīvamānā , mā bhattamapanāmayi;
Natthi bhadde paro loko, kiṃ niratthaṃ vihaññasi”.

1238.

Vedehassa vaco sutvā, rucā ruciravaṇṇinī;
Jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ, pitaraṃ etadabravi.

1239.

“Sutameva pure āsi, sakkhi diṭṭhamidaṃ mayā;
Bālūpasevī yo hoti, bālova samapajjatha.

1240.

“Mūlho hi mūlhamāgamma, bhiiyo moham nigacchati;
Patirūpaṃ alātena, bījakena ca muyhituṃ.

1241.

“Tvañca devāsi sappañño, dhīro atthassa kovido;
Kathaṃ bālehi sadisaṃ, hīnadiṭṭhiṃ upāgami.

1242.

“Sacepi saṃsārapathena sujjhati, niratthiyā pabbajjā guṇassa;
Kīṭova aggim jalitaṃ apāpataṃ, upapajjati mohamūlho nagga-
bhāvaṃ.

1243.

“Saṃsārasuddhīti pure nivitṭhā, kammaṃ vidūsentī bahū ajānaṃ
;
Pubbe kalī duggahitovaatthā , dummo ca yā balisā ambujova.

1244.

“Upamaṃ te karissāmi, mahārāja tavatthiyā;
Upamāya midhekacce, atthaṃ jānanti paṇḍitā.

1245.
 “Vāñijānaṃ yathā nāvā, appamāṇabharā garu;
 Atibhāraṃ samādāya, aṇṇave avasīdati.
1246.
 “Evameva naro pāpaṃ, thokaṃ thokampi ācinaṃ;
 Atibhāraṃ samādāya, niraye avasīdati.
1247.
 “Na tāva bhāro paripūro, alātassa mahīpati;
 Ācināti ca taṃ pāpaṃ, yena gacchati duggatiṃ.
1248.
 “Pubbevassa kataṃ puññaṃ, alātassa mahīpati;
 Tasseva deva nissando, yañceso labhate sukhaṃ.
1249.
 “Khīyate cassa taṃ puññaṃ, tathā hi aguṇe rato;
 Ujumaggaṃ avahāya , kummaggamanudhāvati.
1250.
 “Tulā yathā paggaḥitā, ohite tulamaṇḍale;
 Unnameti tulāsīsaṃ, bhāre oropite sati.
1251.
 “Evameva naro puññaṃ, thokaṃ thokampi ācinaṃ;
 Saggātimāno dāsova, bījako sātave rato.
1252.
 “Yamaḥḥa bījako dāso, dukkhaṃ passati attani;
 Pubbevassa kataṃ pāpaṃ, tameso paṭisevati.
1253.
 “Khīyate cassa taṃ pāpaṃ, tathā hi vinaye rato;
 Kassapañca samāpajja, mā hevuppathamāgamā.
1254.
 “Yaṃ yañhi rāja bhajati, santaṃ vā yadi vā asaṃ;

Sīlavantaṃ viṣīlaṃ vā, vasaṃ tasseva gacchati.

1255.

“Yādisaṃ kurute mittam, yādisaṃ cūpasevati;

Sopi tādisako hoti, sahavāso hi tādiso.

1256.

“Sevamāno sevamānaṃ, samphuṭṭho samphusaṃ param;

Saro diddho kalāpaṃva, alittamupalimpati;

Upalepabhayā dhīro, neva pāpasakhā siyā.

1257.

“Pūtimacchaṃ kusaggena, yo naro upanayhati;

Kusāpi pūti vāyanti, evaṃ bālūpasevanā.

1258.

“Tagarañca palāsena, yo naro upanayhati;

Pattāpi surabhi vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā.

1259.

“Tasmā pattapuṭasseva , ñatvā sampākamattano;

Asante nopaseveyya, sante seveyya paṇḍito;

Asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggatiṃ”.

1260.

Ahampi jātiyo satta, sare saṃsaritattano;

Anāgatāpi satteva, yā gamissaṃ ito cutā.

1261.

“Yā me sā sattamī jāti, ahu pubbe janādhipa;

Kammāraputto magadhesu, ahuṃ rājagahe pure.

1262.

“Pāpaṃ sahāyamāgamma, bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā;

Paradārassa heṭhento, carimhā amarā viya.

1263.

“Taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā, bhasmacchannova pāvako;

Atha aññehi kammehi, ajāyim vaṃsabhūmiyaṃ.

1264.

“Kosambiyaṃ seṭṭhikule, iddhe phīte mahaddhane;
Ekaputto mahārāja, niccaṃ sakkatapūjito.

1265.

“Tattha mittaṃ asevissaṃ, sahāyaṃ sātave rataṃ;
Paṇḍitaṃ sutasampannaṃ, so maṃ atthe nivesayi.

1266.

“Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, bahuṃ rattiṃ upāvasiṃ;
Taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā, nidhīva udakantike.

1267.

“Atha pāpāna kammānaṃ, yametaṃ magadhe kataṃ;
Phalaṃ pariyāga maṃ pacchā, bhutvā duṭṭhaviṣaṃ yathā.

1268.

“Tato cutāhaṃ vedeha, roruve niraye ciraṃ;
Sakammunā apaccissaṃ, taṃ saraṃ na sukhaṃ labhe.

1269.

“Bahuvassagaṇe tattha, khepayitvā bahuṃ dukhaṃ;
Bhinnāgate ahuṃ rāja, chagalo uddhatapphalo .

1270.

“Sātaputtā mayā vūḷhā, piṭṭhiyā ca rathena ca;
Tassa kammaṃ nissando, paradāragamanassa me.

1271.

“Tato cutāhaṃ vedeha, kapi āsiṃ brahāvane;
Niluñcitaphalo yeva, yūthapena pagabbhinā;
Tassa kammaṃ nissando, paradāragamanassa me.

1272.

“Tato cutāhaṃ vedeha, dassanesu pasū ahuṃ;
Niluñcito javo bhadro, yoggaṃ vūḷhaṃ ciraṃ mayā;

Tassa kammaṣṣa nissando, paradāragamanassa me.

1273.

“Tato cutāhaṃ vedeha, vajjīsu kulamāgamā;
Nevitthī na pumā āsiṃ, manussatte sudullabhe;
Tassa kammaṣṣa nissando, paradāragamanassa me.

1274.

“Tato cutāhaṃ vedeha, ajāyiṃ nandane vane;
Bhavane tāvatiṃsāhaṃ, accharā kāmavaṇṇinī .

1275.

“Vicittavatthābharaṇā, āmuttamaṇikuṇḍalā;
Kusalā naccagītassa, sakkassa paricārikā.

1276.

“Tattha thitāhaṃ vedeha, sarāmi jātiyo imā;
Anāgatāpi satteva, yā gamissaṃ ito cutā.

1277.

“Pariyāgataṃ taṃ kusalaṃ, yaṃ me kosambiyaṃ kataṃ;
Deve ceva manusse ca, sandhāvissaṃ ito cutā.

1278.

“Satta jacco mahārāja, niccaṃ sakkatapūjītā;
Thībhāvāpi na muccissaṃ, chaṭṭhā nigatiyo imā.

1279.

“Sattamī ca gati deva, devaputto mahiddhiko;
Pumā devo bhavissāmi , devakāyasmimuttamo.

1280.

“Ajjāpi santānamayaṃ, mālaṃ ganthenti nandane;
Devaputto javo nāma, yo me mālaṃ paṭicchati.

1281.

“Muhutto viya so dibyo, idha vassāni soḷasa;
Rattindivo ca so dibyo, mānusiṃ saradosataṃ.

1282.

“Iti kammāni anventi, asaṅkheyyāpi jātiyo;
Kalyāṇaṃ yadi vā pāpaṃ, na hi kammaṃ vinassati .

1283.

“Yo icche puriso hotuṃ, jātiṃ jātiṃ punappunaṃ;
Paradāraṃ vivaḷḷeyya, dhotapādova kaddamaṃ.

1284.

“Yā icche puriso hotuṃ, jātiṃ jātiṃ punappunaṃ;
Sāmikaṃ apacāyeyya, indaṃva paricārikā.

1285.

“Yo icche dibyabhogañca, dibbamāyumuṃ yasaṃ sukhaṃ;
Pāpāni parivaḷḷetvā , tividhaṃ dhammamācare.

1286.

“Kāyena vācā manasā, appamatto vicakkhaṇo;
Attano hoti atthāya, itthī vā yadi vā pumā.

1287.

“Ye kecime mānujā jīvaloke, yasassino sabbasamantabhogā;
Asaṃsayamaṃ tehi pure suciṇṇaṃ, kammassakāse puthu sabbasat-
tā.

1288.

“Inghānucintesi sayampi deva, kutonidānā te imā janinda;
Yā te imā accharāsannikāsā, alaṅkatā kañcanaḷālachannā”.

1289.

Icevaṃ pitaraṃ kaññā, rucā tosesi aṅgatiṃ;
Mūḷhassa maggamācikkhi, dhammamakkhāsi subbatā.

1290.

Athāgamā brahmalokā, nārado mānusiṃ pajamaṃ;
Jambudīpaṃ avekkhanto, addā rājanamaṅgatiṃ.

1291.

“Tato patiṭṭhā pāsāde, vedehassa puratthato ;
Tañca disvānānuppattam, rucā isimavandatha.

1292.

“Athāsanamhā oruyha, rājā byathitamānaso ;
Nāradaṃ paripucchanto, idaṃ vacanamabravi.

1293.

“Kuto nu āgacchasi devavaṇṇi, obhāsayaṃ sabbadisā candimā-
va;
Akkhāhi me pucchito nāmagottam, katham taṃ jānanti manussa-
loke”.

1294.

“Ahañhi devato idāni emi, obhāsayaṃ sabbadisā candimāva;
Akkhāmi te pucchito nāmagottam, jānanti maṃ nārado kassapo
ca”.

1295.

“Accherarūpaṃ tava yādisañca, vehāyasaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca;
Pucchāmi taṃ nārada etamattham, atha kena vaṇṇena tavāyam-
iddhi”.

1296.

“Saccañca dhammo ca damo ca cāgo, guṇā mamete pakatā
purāṇā;
Teheva dhammehi susevitehi, manojavo yena kāmaṃ gatosmi”.

1297.

“Accheramācikkhasi puññasiddhiṃ, sace hi etehi yathā vadesi;
Pucchāmi taṃ nārada etamattham, puṭṭho ca me sādhu viyākaro-
hi”.

1298.

“Pucchassu maṃ rāja tavesa attho, yaṃ saṃsayam kuruse
bhūmipāla;
Ahaṃ taṃ nissaṃsayataṃ gamemi, nayehi ñāyehi ca hetubhī
ca”.

1299.

“Pucchāmi taṃ nārada etamatthaṃ, puṭṭho ca me nārada mā
musā bhaṇi;

Atthi nu devā pitaro nu atthi, loko paro atthi jano yamāhu”.

1300.

“Attheva devā pitaro ca atthi, loko paro atthi jano yamāhu;

Kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā, lokaṃ paraṃ na vidū mo-
hayuttā”.

1301.

“Atthīti ce nārada saddahāsi, nivesanaṃ paraloke matānaṃ;

Idheva me pañca satāni dehi, dassāmi te paraloke sahasaṃ”.

1302.

“Dajjemu kho pañca satāni bhoto, jaññāmu ce sīlavantaṃ va-
daññuṃ ;

Luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye vasantaṃ, ko codaye paraloke
sahasāṃ.

1303.

“Idheva yo hoti adhammasīlo , pāpācāro alaso luddakamma;

Na paṇḍitā tasmim iṇaṃ dadanti, na hi āgamo hoti tathāvidham-
hā.

1304.

“Dakkhañca posaṃ manujā veditvā, utṭhānakaṃ sīlavantaṃ
vadaññuṃ;

Sayameva bhogehi nimantayanti, kammaṃ karitvā puna māha-
resi”.

1305.

“Ito cuto dakkhasi tattha rāja, kākolasāṅghehi vikassamānaṃ ;

Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantaṃ, kākehi giṃjhehi ca senakehi
;

Sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ, ko codaye paraloke sahas-
saṃ.

1306.

“Andhamānaṃ tattha na candasūriyā, nirayo sadā tumulo

ghorarūpo;

Sā neva rattī na divā paññāyati, tathāvidhe ko vicare dhanatthi-ko.

1307.

“Sabalo ca sāmo ca duve suvānā, pavaddhakāyā balino mah-antā;

Khādanti dantehi ayomayehi, ito paṇunnaṃ paralokapattaṃ .

1308.

“Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantaṃ, luddehi vālehi agham-migehi ca;

Sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ, ko codaye paraloke sahas-saṃ.

1309.

“Usūhi sattīhi ca sunisitāhi, hananti vijjhanti ca paccamittā ;

Kālūpakālā nirayamhi ghore, pubbe naraṃ dukkaṭakammakāriṃ.

1310.

“Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ, kucchismiṃ passasmiṃ vipphālītūdaraṃ;

Sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ, ko codaye paraloke sahas-saṃ.

1311.

“Sattī usū tomarabhiṇḍivālā, vividhāvudhā vassanti tattha devā;

Patanti aṅgāramivaccimanto, silāsanī vassati luddakamme.

1312.

“Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho, na tamhi sukhaṃ labbhati ittarampi;

Taṃ taṃ vidhāvanta malenamāturaṃ, ko codaye paraloke sahas-saṃ.

1313.

“Sandhāvamaṇampi rathesu yuttaṃ, sajotibhūtaṃ pathaviṃ kamantaṃ;

Patodalaṭṭhīhi sucodayantaṃ , ko codaye paraloke sahas-saṃ.

1314.

“Tamāruhantaṃ khurasañcitaṃ giriṃ, vibhiṃsanaṃ pajjalitaṃ bhayānakam;

Sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ, ko codaye paraloke sahasaṃ.

1315.

“Tamāruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ, aṅgārarāsiṃ jalitaṃ bhayānakam;

Sudaḍḍhagattaṃ kapaṇaṃ rudantaṃ, ko codaye paraloke sahasaṃ.

1316.

“Abbhakūṭasaṃā uccā, kaṇṭakanicitā dumā;

Ayomayehi tikkhehi, naralohitapāyibhi.

1317.

“Tamāruhanti nāriyo, narā ca paradāragū;

Coditā sattihatthehi, yamaniddesakāribhi.

1318.

“Tamāruhantaṃ nirayaṃ, simbalim ruharimakkhitaṃ;

Vidaḍḍhakāyaṃ vitacaṃ, āturaṃ gālhavedanaṃ.

1319.

“Passasantaṃ muhuṃ uṇhaṃ, pubbakammāparādhikaṃ;

Dumagge vitacaṃ gattaṃ , ko taṃ yāceyya taṃ dhanam.

1320.

“Abbhakūṭasaṃā uccā, asipattācitā dumā;

Ayomayehi tikkhehi, naralohitapāyibhi.

1321.

“Tamāruhantaṃ asipattapādapam, asīhi tikkhehi ca chijjamānaṃ

;

Sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ, ko codaye paraloke sahasaṃ.

1322.

“Tato nikkhantamattam tam, asipattācitā dumā ;
Sampatitam vetaraṇim, ko tam yāceyya tam dhanam.

1323.

“Kharā kharodakā tattā, duggā vetaraṇī nadī;
Ayopokkharasañchannā, tikkhā pattehi sandati.

1324.

“Tattha sañchinnagattam tam, vuyhantam ruhiramakkhitam;
Vetaraṇṇe anālambe, ko tam yāceyya tam dhanam”.

1325.

“Vedhāmi rukkho viya chijjamāno, disam na jānāmi
pamūḷhasañño;
Bhayānutappāmi mahā ca me bhayā, sutvāna kathā tava bhāsītā
ise.

1326.

“Āditte vārimajjhamva, dīpaṃvoghe mahaṇṇave;
Andhakāreva pajjoto, tvam nosi saraṇam ise.

1327.

“Atthañca dhammam anusāsa maṃ ise, atītamaddhā aparādhi-
tam mayā;
Ācikkha me nārada suddhimaggaṃ, yathā aham no nirayaṃ
pateyyam”.

1328.

“Yathā ahu dhataratṭho () , vessāmitto aṭṭhako yāmataggi;
Usindaro cāpi sivī ca rājā, paricārakā samaṇabrāhmaṇānam.

1329.

“Ete cañṇe ca rājāno, ye saggavisayaṃ gatā;
Adhammam parivajjetvā, dhammam cara mahīpati.

1330.

“Annahatthā ca te byamhe, ghosayantu pure tava;
Ko chāto ko ca tasito, ko mālam ko vilepanam;

Nānārattānaṃ vatthānaṃ, ko naggo paridahissati.

1331.

“Ko panthe chattamāneti , pādukā ca mudū subhā;
Iti sāyañca pāto ca, ghosayantu pure tava.

1332.

“Jiṇṇaṃ posaṃ gavassañca, māssu yuñja yathā pure;
Parihārañca dajjāsi, adhikārakato balī.

1333.

“Kāyo te rathasaññāto, manosārathiko lahu;
Avihimsāsāritakkho, saṃvibhāgapaticchado.

1334.

“Pādasaññamanemiyo, hatthasaññamapakkharo;
Kucchisaññamanabbhanto, vācāsaññamakūjano.

1335.

“Saccavākyasamattaṅgo, apesuññasusaññato;
Girāsakhilanelaṅgo, mitabhāṇisilesito.

1336.

“Saddhālobhasusañkhāro, nivātañjalikubbaro;
Athaddhatānatīsāko , sīlasaṃvaranandhano.

1337.

“Akkodhanamanuggātī, dhammapaṇḍarachattako;
Bāhusaccamapālambo, ṭhitacittamupādhiyo .

1338.

“Kālaññutācittasāro, vesārajjatidaṇḍako;
Nivātavuttiyottako , anati mānyugo lahu.

1339.

“Alīnacittasanthāro, vuddhisevī rajohato;
Sati patodo dhīrassa, dhiti yogo ca rasmiyo.

1340.

“Mano dantaṃ pathaṃ neti , samadantehi vāhibhi;
Icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saṃyamo.

1341.

“Rūpe sadde rase gandhe, vāhanassa padhāvato;
Paññā ākoṭanī rāja, tattha attāva sārathi.

1342.

“Sace etena yānena, samacariyā dalhā dhiti;
Sabbakāmaduho rāja, na jātu nirayaṃ vaje”.

1343.

“Alāto devadattosi, sunāmo āsi bhaddaji;
Vijayo sārīputtosi, moggallānosi bījako.

1344.

“Sunakkhatto licchaviputto, guṇo āsi acelako;
Ānando sā rucā āsi, yā rājānaṃ pasādayi.

1345.

“Ūruveḷakassapo rājā, pāpadiṭṭhi tadā ahu;
Mahābrahmā bodhisatto, evaṃ dhāretha jātaka”nti.

Mahānāradakassapajātakaṃ aṭṭhamam.

546. Vidhuraajātakam (9)

Dohaḷakaṇḍam

1346.

“Paṇḍu kisiyāsi dubbalā, vaṇṇarūpaṃ natavedisaṃ pure;
Vimale akkhāhi pucchitā, kīdisī tuyhaṃ sarīravedanā”.

1347.

“Dhammo manujesu mātīnaṃ , dohaḷo nāma janinda vuccati;
Dhammāhataṃ nāgakuñjara, vidhurassa hadayābhipatthaye”.

1348.

“Candaṃ kho tvaṃ dohaḷāyasi, sūriyaṃ vā atha vāpi mālutam;
Dullabhañhi vidhurassa dassanaṃ , ko vidhuramidha mānayis-
sati”.

1349.

“Kinnu tāta tvaṃ pajjhāyasi, padumaṃ hatthagataṃva te
mukhaṃ;

Kinnu dummanarūposi issara, mā tvaṃ soci amittatāpana”.

1350.

“Mātā hi tava irandhati , vidhurassa hadayaṃ dhaniyati;

Dullabhañhi vidhurassa dassanaṃ, ko vidhuramidha mānayissa-
ti”.

1351.

“Tassa bhattupariyesanaṃ cara, yo vidhuramidha mānayissati”;

“Pituno ca sā sutvāna vākyam, rattim nikkhamma avassutim
cari”.

1352.

“Ke gandhabbe rakkhase ca nāge, ke kimpurise cāpi mānuse;

Ke paṇḍite sabbakāmadade , dīgharattaṃ bhattā me bhavissati”.

1353.

“Assāsa hessāmi te pati, bhattā te hessāmi anindalocane;

Paññā hi mamaṃ tathāvidhā, assāsa hessasi bhariyā mama.

1354.

“Avacāsi puṇṇakaṃ irandhatī , pubbapathānugatena cetasā;

Ehi gacchāma pitu mamantike , esova te etamatthaṃ pavakkhati.

1355.

“Alaṅkatā suvasanā, mālinī candanussadā;

Yakkaṃ hatthe gahetvāna, pitusantikupāgami”.

1356.

“Nāgavara vaco suṇohi me, patirūpaṃ paṭipajja suṅkiyaṃ;

Patthemī ahaṃ irandhatim, tāya samaṅgiṃ karohi maṃ tvaṃ.

1357.

“Sataṃ hatthī sataṃ assā, sataṃ assatarīrathā;
Sataṃ valabhiyo puṇṇā, nānāratnassa kevalā;
Te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehirandhatīṃ”.

1358.

“Yāva āmantaye ñātī, mitte ca suhadajjane ;
Anāmanta kataṃ kammaṃ, taṃ pacchā anutappati”.

1359.

Tato so varuṇo nāgo, pavisitvā nivesanaṃ;
Bhariyaṃ āmantayitvāna, idaṃ vacanamabravi.

1360.

“Ayaṃ so puṇṇako yakkho, yācatī maṃ irandhatīṃ;
Bahunā vittalābhena, tassa dema piyaṃ mamaṃ”.

1361.

“Na dhanena na vittena, labbhā amhaṃ irandhatī;
Sace ca kho hadayaṃ paṇḍitassa, dhammena laddhā idha māhar-
eyya;
Etena vittena kumāri labbhā, nāññaṃ dhanam uttari patthayā-
ma”.

1362.

Tato so varuṇo nāgo, nikkhamitvā nivesanā;
Puṇṇakāmantayitvāna, idaṃ vacanamabravi.

1363.

“Na dhanena na vittena, labbhā amhaṃ irandhatī;
Sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa, dhammena laddhā idha māha-
resi;
Etena vittena kumāri labbhā, nāññaṃ dhanam uttari patthayā-
ma”.

1364.

“Yaṃ paṇḍitotyeke vadanti loke, tameva bāloti punāhu aññe;
Akkhāhi me vippavadanti ettha, kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ

vadesi”.

1365.

“Korabyarājassa dhanañcayassa , yadi te suto vidhuro nāma kattā;

Ānehi taṃ paṇḍitaṃ dhammaladdhā, irandhatī padacarā te hotu.

1366.

“Idañca sutvā varuṇassa vākyam, uṭṭhāya yakkho paramappatīto;

Tattheva santo purisaṃ asaṃsi, ānehi ājaññamidheva yuttaṃ.

1367.

“Jātarūpamayā kaṇṇā, kācamhicamayā khurā;

Jambonadassa pākassa, suvaṇṇassa uracchado”.

1368.

“Devavāhavahaṃ yānaṃ, assamāruyha puṇṇako;

Alaṅkato kappitakesamassu, pakkāmi vehāyasamantalikkhe .

1369.

“So puṇṇako kāmarāgena giddho, irandhatim nāgakaññaṃ jigīsam ;

Gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassiṃ, iccabravī vessavaṇaṃ kuveraṃ.

1370.

“Bhogavatī nāma mandire, vāsā hiraññavatīti vuccati;

Nagare nimmite kañcanamayā, maṇḍalassa uragassa niṭṭhitam.

1371.

“Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo, lohitaṅkassa masāragallino;

Pāsādettha silāmayā, sovaṇṇaratanehi chādītā.

1372.

“Ambā tilakā ca jambuyo, sattapaṇṇā mucalindaketakā;

Piyaṅgu uddālakā sahā, uparibhaddakā sinduvārakā .

1373.

“Campeyyakā nāgamallikā, bhaginīmālā atha mettha koliyā;
Ete dumā pariṇāmitā, sobhayanti uragassa mandiraṃ .

1374.

“Khajjurettha silāmayā, sovaṇṇadhuvapupphitā bahū;
Yattha vasato papātiko, nāgarājā varuṇo mahiddhiko.

1375.

“Tassa komārikā bhariyā, vimalā kañcanavelliviggahā;
Kālā taruṇāva uggatā, pucimandatthanī cārudassanā.

1376.

“Lākhārasarattasucchavī, kaṇikārāva nivātapupphitā ;
Tidivokacarāva accharā, vijjuvabbhaghanā vinissaṭṭhā.

1377.

“Sā dohaḷinī suvimhitā, vidhurassa hadayaṃ dhaniyati;
Taṃ tesam̐ demi issara, tena te denti irandhatim̐ mamaṃ”.

1378.

“So puṇṇako bhūtapatim̐ yasassim̐, āmantaya vessavaṇaṃ ku-
veraṃ;
Tattheva santo purisaṃ asaṃsi, ānehi ājaññamidheva yuttaṃ.

1379.

“Jātarūpamayā kaṇṇā, kācamhicamayā khurā;
Jambonadassa pākassa, suvaṇṇassa uracchado.

1380.

“Devavāhavahaṃ yānaṃ, assamāruyha puṇṇako;
Alaṅkato kappitakesamassu, pakkāmi vehāyasamantalikkhe”.

1381.

“So aggamā rājagahaṃ surammaṃ, aṅgassa rañño nagaraṃ
durāyutaṃ ;
Pahūtabhakkhaṃ bahuannaṇānaṃ, masakkasāraṃ viya vāsava-
sa.

1382.

“Mayūraḱōñcāgaṇasampaghuṭṭhaṃ, dijābhighuṭṭhaṃ di-
jasanḡhasevitaṃ;

Nānāsakuntābhirudaṃ suvaṅgaṇaṃ , pupphābhikiṇṇaṃ hima-
vaṃva pabbataṃ.

1383.

“So punṇako vepulamābhirūhi , siluccayaṃ kim-
purisānuciṇṇaṃ;

Anvesamāno maṇirataṇaṃ ulāraṃ, tamaddasā pabbatakūṭaṃ-
ajjhe.

1384.

“Disvā maṇiṃ pabhassaraṃ jātimaṇaṃ , manoharaṃ
maṇirataṇaṃ ulāraṃ;

Daddallamānaṃ yasaṃ yasassinaṃ, obhāsati vijjurivantalikkhe.

1385.

“Tamaggahī veḷuriyaṃ mahagghaṃ, manoharaṃ nāma
mahānubhāvaṃ;

Ājaññaṃārūyaṃ manomavaṇṇo, pakkāmi vehāyasamantalikkhe.

1386.

“So aggamā nagaramindapatthaṃ, oruyhupāgacchi sabhaṃ
kurūnaṃ;

Samāgate ekasataṃ samagge, avhettha yakkho avikampamāno.

1387.

“Ko nīdha raññaṃ varamābhijeti, kamābhijeyyāma varaddhane-
na ;

Kamanuttaraṃ ratanavaraṃ jināma, ko vāpi no jeti varaddhane-
na”.

1388.

“Kuhīṃ nu raṭṭhe tava jātibhūmi, na korabyasseva vaco tave-
daṃ;

Abhītosī no vaṇṇanibhāya sabbe, akkhāhi me nāmañca band-
have ca”.

1389.

“Kaccāyano māṇavakosmi rāja, anūnanāmo iti mavhayanti;
Aṅgesu me ñātayo bandhavā ca, akkhena devasmi idhānupatto”.

1390.

“Kiṃ māṇavassa ratanāni atthi, ye taṃ jinanto hare akkhadhutto;
Bahūni rañño ratanāni atthi, te tvaṃ daliddo kathamavhayesi”.

1391.

“Manoharo nāma maṇī mamāyaṃ, manoharaṃ maṇirataṃ
uḷāraṃ;
Imañca ājaññamamittatāpanaṃ, etaṃ me jinitvā hare akkhadhutto”.

1392.

“Eko maṇī māṇava kiṃ karissati, ājāniyeko pana kiṃ karissati;
Bahūni rañño maṇiratanāni atthi, ājāniyā vātajavā anappakā”.

Dohaḷakaṇḍaṃ nāma.

Maṇikaṇḍaṃ

1393.

“Idañca me maṇirataṃ, passa tvaṃ dvipaduttama;
Itthīnaṃ viggahā cetha, purisānañca viggahā.

1394.

“Migānaṃ viggahā cetha, sakuṇānañca viggahā;
Nāgarājā supaṇṇā ca , maṇimhi passa nimmitaṃ.

1395.

“Hatthānīkaṃ rathānīkaṃ, asse pattī ca vammīne ;
Caturaṅginimaṃ senaṃ, maṇimhi passa nimmitaṃ.

1396.

“Hatthārohe anīkaṭṭhe, rathike pattikārake;
Balaggāni viyūḷhāni , maṇimhi passa nimmitaṃ.

1397.
 “Puraṃ uddhāpasampannaṃ , bahupākāratoraṇaṃ;
 Siṅghāṭakesu bhūmiyo, maṇimhi passa nimmitaṃ.
1398.
 “Esikā parikhāyo ca, palikhaṃ aggaḷāni ca;
 Aṭṭālake ca dvāre ca, maṇimhi passa nimmitaṃ.
1399.
 “Passa toraṇamaggesu, nānādiḷā gaṇā bahū;
 Haṃsā koṇcā mayūrā ca, cakkavākā ca kukkuhā.
1400.
 “Kuṇālakā bahū citrā, sikhaṇḍī jīvajīvakā;
 Nānādiḷagaṇākiṇṇaṃ, maṇimhi passa nimmitaṃ.
1401.
 “Passa nagaraṃ supākāraṃ, abbhutaṃ lomahaṃsaṇaṃ;
 Samussitadhajaṃ rammaṃ, soṇṇavālukaṇaṇthaṃ.
1402.
 “Passettha paṇṇasālāyo, vibhattā bhāgasō mitā;
 Nivesane nivese ca, sandhibyūhe pathaddhiyo.
1403.
 “Pānāgāre ca soṇḍe ca, sūnā odaniyā gharā;
 Vesī ca gaṇikāyo ca, maṇimhi passa nimmitaṃ.
1404.
 “Mālākāre ca rajake, gandhike atha dussike;
 Suvaṇṇakāre maṇikāre, maṇimhi passa nimmitaṃ.
1405.
 “Āḷārike ca sūde ca, naṇaṇāṭakagāyino;
 Pāṇissare kumbhathūnike, maṇimhi passa nimmitaṃ.
1406.
 “Passa bherī mudiṅgā ca, saṅkhā paṇavadindimā;

Sabbañca tālāvacaram, mañimhi passa nimmitam.

1407.

“Sammatālañca vīṇaṇca, naccagītam suvāditam;
Tūriyatāḷitasan̄ghuṭṭham, mañimhi passa nimmitam.

1408.

“Laṅghikā muṭṭhikā cettha, māyākārā ca sobhiyā;
Vetālike ca jalle ca, mañimhi passa nimmitam.

1409.

“Samajjā cettha vattanti, ākiṇṇā naranāribhi;
Mañcātimañce bhūmiyo, mañimhi passa nimmitam.

1410.

“Passa malle samajjasmim, phoṭente diguṇam bhujam;
Nihate nihata māne ca, mañimhi passa nimmitam.

1411.

“Passa pabbatapādesu, nānāmigagaṇā bahū;
Sīhā byagghā varāhā ca, acchakokataracchayo.

1412.

“Palāsādā gavajā ca, mahimsā rohitā rurū;
Eṇeyyā ca varāhā ca, gaṇino nīka sūkarā.

1413.

“Kadalimigā bahū citrā, biḷārā sasakaṇṭakā;
Nānāmigagaṇākiṇṇam, mañimhi passa nimmitam.

1414.

“Najjāyo supatitthāyo, soṇṇavālukasanthatā;
Acchā savanti ambūni, macchagumbanisevitā.

1415.

“Kumbhīlā makarā cettha, susumārā ca kacchapā;
Pāṭhīnā pāvusā macchā, balajā muñjarohitā.

- 1416.**
“Nānādiḷagaṇākiṇṇā, nānādumagaṇāyutā;
Veḷuriyaka-rodāyo , maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1417.**
“Passettha pokkharāṇiyo, suvibhattā catuddisā;
Nānādiḷagaṇākiṇṇā, puthulomanisevitā.
- 1418.**
“Samantodakasampannaṃ, mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ;
Upetaṃ vanarājehi, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1419.**
“Purato videhe passa, goyāniye ca pacchato;
Kuruyo jambudīpaṇca, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1420.**
“Passa candaṃ sūriyaṇca, obhāsante catuddisā;
Sineruṃ anupariyante, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1421.**
“Sineruṃ himavantaṇca, sāgaraṇca mahītaḷaṃ ;
Cattāro ca mahārāje, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1422.**
“Ārāme vanagumbe ca, pāṭiye ca siluccaye;
Ramme kimpurisākiṇṇe, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1423.**
“Phārusakaṃ cittalaṃ, missakaṃ nandaṃ vanāṃ;
Veḷayantaṇca pāsādaṃ, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1424.**
“Sudhammaṃ tāvatimsaṇca, pārīchattaṇca pupphitaṃ;
Erāvaṇaṃ nāgarājaṃ, maṇimhi passa nimmitaṃ.
- 1425.**
“Passettha devakaṇṇāyo, nabhā vijjurivuggatā;

Nandane vicarantiyo, maṇimhi passa nimmitaṃ.

1426.

“Passettha devakaññāyo, devaputtapalobhinī;
Devaputte ramamāne , maṇimhi passa nimmitaṃ.

1427.

“Parosahassapāsāde, veḷuriyaphalasanthate;
Pajjalante ca vaṇṇena, maṇimhi passa nimmitaṃ.

1428.

“Tāvatiṃse ca yāme ca, tusite cāpi nimmitē;
Paranimmitavasavattino , maṇimhi passa nimmitaṃ.

1429.

“Passettha pokkharaniyo, vipprasannodikā sucī;
Mandālakehi sañchannā, padumuppalakehi ca.

1430.

“Dasettha rājiyo setā, dasanīlā manoramā;
Cha piṅgalā pannarasa, haliddā ca catuddasa.

1431.

“Vīsati tattha sovaṇṇā, vīsati rajatāmayā;
Indagopakavaṇṇābhā, tāva dissanti tiṃsati.

1432.

“Dasettha kāḷiyo chacca, mañjeṭṭhā pannavīsati;
Missā bandhukapupphehi, nīluppalavicittikā.

1433.

“Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ, accimantaṃ pabhassaraṃ;
Odhisuṅkaṃ mahārāja, passa tvaṃ dvipaduttama”.

Maṇikaṇḍaṃ nāma.

Akkhakaṇḍaṃ

1434.

“Upāgataṃ rāja mupehi lakkhaṃ, netādisaṃ maṇiratanam tava-
atthi;

Dhammena jissāma asāhasena, jito ca no khippamavākarohi.

1435.

“Pañcāla -paccuggata-sūrasena, macchā ca maddā saha kekake-
bhi;

Passantu note asaṭhena yuddham, na no sabhāyaṃ na karonti
kiñci”.

1436.

“Te pāvisuṃ akkhamadena mattā, rājā kurūnaṃ puṇṇako cāpi
yakkho;

Rājā kalim viccinamaggaheṣi, kaṭam aggahī puṇṇako nāma
yakkho.

1437.

“Te tattha jūte ubhaye samāgate, raññaṃ sakāse sakhīnañca
majjhe;

Ajesi yakkho naravīrasaṭṭham, tathappanādo tumulo babhūva”.

1438.

“Jayo mahārāja parājayo ca, āyūhataṃ aññatarassa hoti;

Janinda jīnosi varaddhanena, jito ca me khippamavākarohi”.

1439.

“Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca, yañcāpi mayhaṃ ratanaṃ
pathabyā;

Gaṇhāhi kaccāna varam dhanānaṃ, ādāya yenicchasi tena gac-
cha”.

1440.

“Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca, yañcāpi tuyhaṃ ratanaṃ
pathabyā;

Tesaṃ varo vidhuro nāma kattā, so me jito taṃ me avākarohi”.

1441.

“Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca, dīpo ca leṇo ca parāyaṇo ca;
Asantuleyyo mama so dhanena, paṇena me sādiso esa kattā”.

1442.

“Ciraṃ vivādo mama tuyhañcassa, kāmañca pucchāma tameva
gantvā;
Esova no vivaratu etamatthaṃ, yaṃ vakkhatī hotu kathā ubhin-
naṃ”.

1443.

“Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, na ca māṇava sāhasaṃ;
Tameva gantvā pucchāma, tena tussāmubho janā”.

1444.

“Saccaṃ nu devā vidahū kurūnaṃ, dhamme t̥hitaṃ vidhuraṃ
nāmamaccaṃ;
Dāsosi rañño uda vāsi ñāti, vidhuroti saṅkhā katamāsi loke”.

1445.

“Āmāyadāsāpi bhavanti heke, dhanena kītāpi bhavanti dāsā;
Sayampi heke upayanti dāsā, bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā.

1446.

“Ete narānaṃ caturova dāsā, addhā hi yonito ahampi jāto;
Bhavo ca rañño abhavo ca rañño, dāsahaṃ devassa parampi
gantvā;
Dhammena maṃ māṇava tuyha dajjā”.

1447.

“Ayaṃ dutīyo vijayo mamajja, puṭṭho hi kattā vivarettha
pañhaṃ;
Adhammarūpo vata rājasetṭho, subhāsitaṃ nānujānāsi may-
haṃ”.

1448.

“Evaṃ ce no so vivarettha pañhaṃ, dāsohamasmi na ca khosmi
ñāti;
Gaṇhāhi kaccāna vamaṃ dhanānaṃ, ādāya yenicchasi tena gac-

cha”.

Akkhakaṇḍaṃ nāma.

Gharāvāsapañhā

1449.

“Vidhura vasamānāssa, gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ;
Khemā vutti kathaṃ assa, kathanna assa saṅgaho.

1450.

“Abyābajjhaṃ kathaṃ assa, saccavādī ca māṇavo;
Asmā lokā paraṃ lokam, kathaṃ pecca na socati”.

1451.

Taṃ tattha gatimā dhitimā, matimā atthadassimā;
Sankhātā sabbadhammānaṃ, vidhuro etadabravi.

1452.

“Na sādharmaṇadārassa, na bhuñje sādumekako;
Na seve lokāyatikaṃ, netam paññāya vaḍḍhanaṃ.

1453.

“Sīlavā vattasampanno, appamatto vicakkhaṇo;
Nivātavutti atthaddho, surato sakhilo mudu.

1454.

“Saṅgahetā ca mittānaṃ, saṃvibhāgī vidhānavā;
Tappeyya annapānena, sadā samaṇabrāhmaṇe.

1455.

“Dhammakāmo sutādhāro, bhavyeṃ paripucchako;
Sakkaccaṃ payirupāseyya, sīlavante bahussute.

1456.

“Gharamāvasamānassa, gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ;
Khemā vutti siyā evaṃ, evaṃ nu assa saṅgaho.

1457.

“Abyābajjhaṃ siyā evaṃ, saccavādī ca māṇavo;
Asmā lokā paraṃ lokam, evaṃ pecca na socati”.

Gharāvāsapañhā nāma.

Lakkhaṇakaṇḍaṃ

1458.

“Ehi dāni gamissāma, dinno no issarena me;
Mamevatthaṃ paṭipajja, esa dhammo sanantano”.

1459.

“Jānāmi māṇava tayāhamasmi, dinnohamasmi tava issarena;
Tīhañca taṃ vāsayemu agāre, yenaddhunā anusāsemu putte”.

1460.

“Taṃ me tathā hotu vasemu tīhaṃ, kurutaṃ bhavajja gharesu
kiccaṃ;
Anusāsataṃ puttadāre bhavajja, yathā tayī pecca sukhī
bhavyeṃ”.

1461.

“Sādhūti vatvāna pahūtakāmo, pakkāmi yakkho vidhurena sad-
dhiṃ;
Taṃ kuñjarājaññahayānuciṇṇaṃ, pāvekkhi antepuramari-
yasetṭho”.

1462.

“Koñcaṃ mayūrañca piyañca ketam, upāgami tattha suram-
marūpaṃ;
Pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ, masakkasāraṃ viya vāsavas-
sa”.

1463.

“Tattha naccanti gāyanti, avhāyanti varāvaram;
Accharā viya devesu, nāriyo samalañkatā.

1464.

“Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṃ, annena pānena ca dham-

mapālo;

Atthattha mevānuvicintayanto, pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse.

1465.

“Taṃ candanagandharasānulittam, suvaṇṇajambonadanikkhasādisam;

Bhariyamvacā ehi suṇohi bhoti, puttāni āmantaya tambanette.

1466.

“Sutvāna vākyam patino anujjā , suṇisamvacā tambanakhim sunettam;

Āmantaya vammadharāni cete, puttāni indīvarapupphasāme”.

1467.

“Te āgate muddhani dhammapālo, cumbitvā putte avikampamāno;

Āmantayitvāna avoca vākyam, dinnāham raññā idha māṇavassa.

1468.

“Tassajjaham attasukhī vidheyyo, ādāya yenicchati tena gacchati;

Ahañca vo sāsikumāgatismi , katham aham aparittāya gacche.

1469.

“Sace vo rājā kururaṭṭhavāsī , janasandho puccheyya pahūtakāmo;

Kimābhijānātha pure purānam, kim vo pitā anusāse puratthā.

1470.

“Samāsana hotha mayāva sabbe, konīdha rañño abbhatiko manusso;

Tamañjaliṃ kariya vadetha evam, mā hevam deva na hi esa dhammo;

Viyaggharājassa nihīnajacco, samāsano deva katham bhaveyya”.

Lakkhaṇakaṇḍam nāma.

Rājavasati

1471.

“So ca putte amacce ca, ñātayo suhadajjane;
Alīnamanasaṅkappo, vidhuro etadabravi.

1472.

“Ethayyo rājavasatiṃ, nisīditvā suṇātha me;
Yathā rājakulaṃ patto, yasamṃ poso nigacchati.

1473.

“Na hi rājakulaṃ patto, aññāto labhate yasamṃ;
Nāsūro nāpi dummedho, nappamatto kudācanaṃ.

1474.

“Yadāssa sīlaṃ paññaṅca, soceyyaṃ cādhigacchati;
Atha vissasate tyamhi, guyhañcassa na rakkhati.

1475.

“Tulā yathā paggahitā, samadaṇḍā sudhāritā;
Ajjhitṭho na vikampeyya, sa rājavasatiṃ vase.

1476.

“Tulā yathā paggahitā, samadaṇḍā sudhāritā;
Sabbāni abhisambhonto, sa rājavasatiṃ vase.

1477.

“Divā vā yadi vā rattimṃ, rājakiccesu paṇḍito;
Ajjhitṭho na vikampeyya, sa rājavasatiṃ vase.

1478.

“Divā vā yadi vā rattimṃ, rājakiccesu paṇḍito;
Sabbāni abhisambhonto, sa rājavasatiṃ vase.

1479.

“Yo cassa sukato maggo, rañño suppaṭiyādito;
Na tena vutto gaccheyya, sa rājavasatiṃ vase.

1480.

“Na rañño sadisaṃ bhuñje, kāmabhoge kudācanaṃ;
Sabbattha pacchato gacche, sa rājavasaṭṭiṃ vase.

1481.

“Na rañño sadisaṃ vatthaṃ, na mālaṃ na vilepanaṃ;
Ākappaṃ sarakuttiṃ vā, na rañño sadisaṃācare;
Aññaṃ kareyya ākappaṃ, sa rājavasaṭṭiṃ vase.

1482.

“Kīḷe rājā amaccehi, bhariyāhi parivārito;
Nāmacco rājabharyāsu, bhāvaṃ kubbetha paṇḍito.

1483.

“Anuddhato acapalo, nipako saṃvutindriyo;
Manopaṇidhisampanno, sa rājavasaṭṭiṃ vase.

1484.

“Nāssa bhariyāhi kīḷeyya, na manteyya rahogato;
Nāssa kosā dhaṇaṃ gaṇhe, sa rājavasaṭṭiṃ vase.

1485.

“Na niddaṃ bahu maññeyya, na madāya suraṃ pive;
Nāssa dāye mige haññe, sa rājavasaṭṭiṃ vase.

1486.

“Nāssa pīṭhaṃ na pallaṅkaṃ, na kocchaṃ na nāvaṃ rathaṃ;
Sammatomhīti ārūhe, sa rājavasaṭṭiṃ vase.

1487.

“Nātidūre bhaje rañño, nāccāsanne vicakkhaṇo;
Sammukhañcassa tiṭṭheyya, sandissanto sabhattuno.

1488.

“Na ve rājā sakhā hoti, na rājā hoti methuno;
Khippaṃ kujjhanti rājāno, sūkena'kkhīva ghaṭṭitaṃ.

1489.

“Na pūjito maññamāno, medhāvī paṇḍito naro;
Pharusam patimanteyya, rājānam parisamgatam.

1490.

“Laddhadvāro labhe dvāram , neva rājūsu vissase;
Aggīva saṃyato tiṭṭhe , sa rājavasatiṃ vase.

1491.

“Puttam vā bhātaram vā sam, sampaggaṇhāti khattiyo;
Gāmehi nigamehi vā, raṭṭhehi janapadehi vā;
Tuṇhībhūto upekkheyya, na bhaṇe chekapāpakam.

1492.

“Hatthārohe anīkaṭṭhe, rathike pattikārake;
Tesaṃ kammāvadānena , rājā vaḍḍheti vetanam;
Na tesaṃ antarā gacche, sa rājavasatiṃ vase.

1493.

“Cāpovūnudarō dhīro , vaṃsovāpi pakampaye;
Paṭilomam na vatteyya, sa rājavasatiṃ vase.

1494.

“Cāpovūnudarō assa, macchovassa ajivhavā ;
Appāsī nipako sūro, sa rājavasatiṃ vase.

1495.

“Na bālham itthiṃ gaccheyya, sampassam tejasankhayam;
Kāsam sāsam darām balyam, khīṇamedho nigacchati.

1496.

“Nātivelam pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā;
Avikiṇṇam mitam vācam, patte kāle udīraye.

1497.

“Akkodhano asaṅghaṭṭo, sacco saṅho apesuṇo;
Sampham giram na bhāseyya, sa rājavasatiṃ vase.

- 1498.**
“Mātāpettibharo assa, kule jetṭhāpacāyiko;
Saṅho sakhilasambhāso , sa rājavasatiṃ vase .
- 1499.**
“Vinīto sippavā danto, katatto niyato mudu;
Appamatto suci dakkho, sa rājavasatiṃ vase.
- 1500.**
“Nivātavutti vuddhesu, sappatisso sagāravo;
Surato sukhasaṃvāso, sa rājavasatiṃ vase.
- 1501.**
“Ārakā parivajjeyya, sahituṃ pahitaṃ janaṃ;
Bhattāraññevudikkheyya, na ca aññassa rājino.
- 1502.**
“Samaṇe brāhmaṇe cāpi, sīlavante bahussute;
Sakkaccaṃ payirupāseyya, sa rājavasatiṃ vase.
- 1503.**
“Samaṇe brāhmaṇe cāpi, sīlavante bahussute;
Sakkaccaṃ anuvāseyya, sa rājavasatiṃ vase.
- 1504.**
“Samaṇe brāhmaṇe cāpi, sīlavante bahussute;
Tappeyya annapānena, sa rājavasatiṃ vase.
- 1505.**
“Samaṇe brāhmaṇe cāpi, sīlavante bahussute;
Āsajja paññe sevetha, ākaṅkhaṃ vuddhimattano.
- 1506.**
“Dinnapubbaṃ na hāpeyya, dānaṃ samaṇabrāhmaṇe;
Na ca kiñci nivāreyya, dānakāle vaṇibbake.
- 1507.**
“Paññavā buddhisampanno, vidhānavidhikovido;

Kālaññū samayaññū ca, sa rājivasatiṃ vase.

1508.

“Uṭṭhātā kammadheyyesu, appamatto vicakkhaṇo;
Susamvihītakammanto, sa rājivasatiṃ vase.

1509.

“Khalam sālam pasuṃ khettaṃ, gantā cassa abhikkhaṇaṃ;
Mitam dhaññaṃ nidhāpeyya, mitamva pācaye ghare.

1510.

“Puttaṃ vā bhātaraṃ vā saṃ, sīlesu asamāhitaṃ;
Anaṅgavā hi te bālā, yathā petā tatheva te;
Coḷaṅca nesaṃ piṇḍaṅca, āsīnānaṃ padāpaye.

1511.

“Dāse kammakare pesse, sīlesu susamāhite;
Dakkhe uṭṭhānasampanne, ādhipaccamhi ṭhāpaye.

1512.

“Sīlavā ca alolo ca, anurakkho ca rājino;
Āvī raho hito tassa, sa rājivasatiṃ vase.

1513.

“Chandaññū rājino cassa, cittaṭṭho assa rājino;
Asaṅkusakavutti’ssa, sa rājivasatiṃ vase.

1514.

“Ucchādaye ca nhāpaye , dhove pāde adhosiraṃ;
Āhatopi na kuppeyya, sa rājivasatiṃ vase.

1515.

“Kumbhampañjaliṃ kariyā , cāṭaṅcāpi padakkhiṇaṃ;
Kimeva sabbakāmānaṃ, dātāraṃ dhīramuttamaṃ.

1516.

“Yo deti sayanaṃ vatthaṃ, yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ;
Pajjunoriva bhūtāni, bhogehi abhivassati.

1517.

“Esayyo rājavasati, vattamāno yathā naro;
Ārādhayati rājānaṃ, pūjaṃ labhati bhattusu”.

Rājavasati nāma.

Antarapeyyālaṃ

1518.

“Evaṃ samanūsāsivā, ñātisaṅghaṃ vicakkhaṇo;
Parikiṇṇo suhadehi, rājānamupasaṅkami.

1519.

“Vanditvā sirasā pāde, katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ;
Vidhuro avaca rājānaṃ, paggaheTvāna añjaliṃ.

1520.

“Ayaṃ maṃ māṇavo neti, kattukāmo yathāmati;
Ñātīnatthaṃ pavakkhāmi, taṃ suṇohi arindama.

1521.

“Putte ca me udikkhesi, yañca maññaṃ ghare dhanam;
Yathā pecca na hāyetha, ñātisaṅgho mayī gate.

1522.

“Yatheva khalatī bhūmyā, bhūmyāyeva patiṭṭhati;
Evetam khalitam mayham, etam passāmi accayam”.

1523.

“Sakkā na gantuṃ iti mayha hoti, chetvā vadhitvā idha kāti-
yānaṃ;
Idheva hohī iti mayha ruccati, mā tvam agā uttamabhūripaṇña”.

1524.

“Mā hevadhammesu manaṃ paṇīdahi, atthe ca dhamme ca yutto
bhavassu;
Dhiratthu kammaṃ akusalaṃ anariyaṃ, yaṃ katvā pacchā
nirayaṃ vajeyya.

1525.

“Nevesa dhammo na puneta kiccaṃ, ayiro hi dāsassa janinda
issaro;

Ghātetuṃ jhāpetuṃ athopi hantuṃ, na ca mayha kodhatthi va-
jāmi cāhaṃ”.

1526.

“Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha, vineyya hadaye daram;

Assupuṇṇehi nettehi, pāvisī so mahāgharam”.

1527.

“Sālāva sammapatitā , mālutena pamadditā;

Senti puttā ca dārā ca, vidhurassa nivesane.

1528.

“Itthisahassaṃ bhariyānaṃ, dāsisattasatāni ca;

Bāhā paggayha pakkanduṃ, vidhurassa nivesane.

1529.

“Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;

Bāhā paggayha pakkanduṃ, vidhurassa nivesane.

1530.

“Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;

Bāhā paggayha pakkanduṃ, vidhurassa nivesane.

1531.

“Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;

Bāhā paggayha pakkanduṃ, vidhurassa nivesane.

1532.

“Itthisahassaṃ bhariyānaṃ, dāsisattasatāni ca;

Bāhā paggayha pakkanduṃ, kasmā no vijahissasi.

1533.

“Orodhā ca kumārā ca, dāsisattasatāni ca;

Bāhā paggayha pakkanduṃ, kasmā no vijahissasi.

1534.

“Hatthārohā anīkaṭṭhā, dāsisattasatāni ca;
Bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahissasi.

1535.

“Samāgatā jānapadā, dāsisattasatāni ca;
Bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahissasi”.

1536.

“Katvā gharesu kiccāni, anusāsivā sakam janam;
Mittāmacce ca bhacce ca , puttadāre ca bandhave.

1537.

“Kammantaṃ saṃvidhetvāna, ācikkhitvā ghare dhanam;
Nidhiñca iṇadānañca, puṇṇakam etadabravi.

1538.

“Avasī tuvaṃ mayha tīham agāre, katāni kiccāni gharesu may-
ham;
Anusāsitā puttadārā mayā ca, karoma kaccāna yathāmatim te”.

1539.

“Sace hi katte anusāsitā te, puttā ca dārā anujīvino ca;
Handehi dānī taramānarūpo, dīgho hi addhāpi ayam puratthā.

1540.

“Achambhitova gaṇhāhi, ājāneyyassa vāladhim;
Idam pacchimakam tuyham, jīvalokassa dassanam”.

1541.

“Soham kissa nu bhāyissam, yassa me natthi dukkaṭam;
Kāyena vācā manasā, yena gaccheyya duggatim”.

1542.

“So assarājā vidhuraṃ vahanto, pakkāmi vehāyasamantalikkhe;
Sākhāsu selesu asajjamāno, kālāgiriṃ khippamupāgamāsi”.

1543.

“Itthisahassaṃ bhariyānaṃ, dāsisattasatāni ca;
Bāhā paggayha pakkandum, yakkho brāhmaṇavaṇṇena;
Vidhuraṃ ādāya gacchati.

1544.

“Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;
Bāhā paggayha pakkandum, yakkho brāhmaṇavaṇṇena;
Vidhuraṃ ādāya gacchati.

1545.

“Itthisahassaṃ bhariyānaṃ, dāsisattasatāni ca;
Bāhā paggayha pakkandum, paṇḍito so kuhiṃ gato.

1546.

“Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;
Bāhā paggayha pakkandum, paṇḍito so kuhiṃ gato”.

1547.

“Sace so sattarattena, nāgacchissati paṇḍito;
Sabbe aggiṃ pavekkhāma , natthattho jīvitena no”.

1548.

“Paṇḍito ca viyatto ca, vibhāvī ca vicakkhaṇo;
Khippaṃ mociya attānaṃ, mā bhāyitthāgamissati”.

Antarapeyyālaṃ nāma.

Sādhunaradhammaṇḍaṃ

1549.

“So tattha gantvāna vicintayanto, uccāvaca cetanakā bhavanti;
Nayimassa jīvena mamatthi kiñci, hantvānimaṃ hadayamānaya-
issaṃ”.

1550.

“So tattha gantvā pabbatantarasmim , anto pavisitvāna paduṭṭha-
citto;

Asaṃvutasmim jagatippadese, adhosiraṃ dhārayi kātīyāno.

1551.

“So lambamāno narake papāte, mahabbhaye lomahaṃse vidugge;

Asantasanto kurūnaṃ kattuseṭṭho, iccabravi puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ.

1552.

“Ariyāvakaśosi anariyarūpo, asaṅṅato saṅṅatasannikāso;

Accāhitaṃ kammaṃ karosi ludraṃ, bhāve ca te kusalaṃ natthi kiñci.

1553.

“Yaṃ maṃ papātasmim papātumicchasi, ko nu tavattho maraṇena mayhaṃ;

Amānussasseva tavajja vaṇṇo, ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā”.

1554.

“Yadi te suto puṇṇako nāma yakkho, raṅṅo kuverassa hi so sajjibbo ;

Bhūmindharo varuṇo nāma nāgo, brahā sucī vaṇṇabalūpapanno.

1555.

“Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayāmi, irandhatī nāma sā nāgakaṅṅā;

Tassā sumajjhāya piyāya hetu, patārayim tuyha vadhāya dhīra”.

1556.

“Mā heva tvaṃ yakkha ahosi mūlho, naṭṭhā bahū duggahītena loke ;

Kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ, maraṇena me iṅgha suṇomi sabbhaṃ”.

1557.

“Mahānubhāvassa mahoragassa, dhītukāmo ṅātibhato hamasmi;

Taṃ yācamānaṃ sasuro avoca, yathā mamaṅṅiṃsu sukāmanītaṃ.

1558.

“Dajjemu kho te sutanaṃ sunettaṃ, sucimhitaṃ candanalit-

tagattam;

Sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa, dhammena laddhā idha māha-
resi;

Etena vittena kumāri labbhā, naññaṃ dhanam uttari patthayāma.

1559.

“Evaṃ na mūḷhosmi suṇohi katte, na cāpi me duggahitatthi
kiñci;

Hadayena te dhammaladdhena nāgā, irandhatim nāgakaññaṃ
dadanti.

1560.

“Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yutto, evaṃ mamattho maraṇena
tuyhaṃ;

Idheva taṃ narake pātayivā, hantvāna taṃ hadayamānayissaṃ”.

1561.

“Khippaṃ mamaṃ uddhara kātiyāna, hadayena me yadi te atthi
kiccaṃ;

Ye kecime sādhanarassa dhammā, sabbeva te pātukaromi ajja”.

1562.

“So puñṇako kurūnaṃ kattuseṭṭhaṃ, nagamuddhani khippaṃ
patiṭṭhapetvā;

Assatthamāsīnaṃ samekkhiyāna, paripucchi kattāra-
manomapaññaṃ.

1563.

“Samuddhato mesi tuvaṃ papātā, hadayena te ajja mamatthi
kiccaṃ;

Ye kecime sādhanarassa dhammā, sabbeva me pātukarohi ajja”.

1564.

“Samuddhato tyasmi ahaṃ papātā, hadayena me yadi te atthi
kiccaṃ;

Ye kecime sādhanarassa dhammā, sabbeva te pātukaromi ajja”.

1565.

“Yātānuyāyī ca bhavāhi māṇava, allañca paṇim parivajjayassu;

Mā cassu mittesu kadāci dubbhī, mā ca vasaṃ asatīnaṃ nigacche”.

1566.

“Kathaṃ nu yātaṃ anuyāyī hoti, allañca paṇiṃ dahate kathaṃ so;

Asatī ca kā ko pana mittadubbho, akkhāhi me pucchito etamatham”.

1567.

“Asanthutaṃ nopi ca diṭṭhapubbaṃ, yo āsanenāpi niman-tayeyya;

Tasseva atthaṃ puriso kareyya, yātānuyāyīti tamāhu paṇḍitā.

1568.

“Yassekarattampi ghare vaseyya, yatthannaṃpānaṃ puriso labheyya;

Na tassa pāpaṃ manasāpi cintaye, adubbhī paṇiṃ dahate mittadubbho.

1569.

“Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā;

Na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.

1570.

“Puṇṇampi cemaṃ pathaviṃ dhanena, dajjitthiyā puriso sammatāya;

Laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tampi, tāsamaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche.

1571.

“Evaṃ kho yātaṃ anuyāyī hoti, allañca paṇiṃ dahate punevaṃ;

Asatī ca sā so pana mittadubbho, so dhammiko hoti jahassu adhammaṃ”.

Sādhunaradhammakaṇḍaṃ nāma.

Kālāgiriḥaṇḍaṃ

1572.

“Avasiṃ ahaṃ tuyhaṃ tīhaṃ agāre, annena pānena upaṭṭhitos-
mi;

Mitto mamāsī visajjāmaṃ taṃ, kāmaṃ gharaṃ uttamapañña
gaccha.

1573.

“Api hāyatu nāgakulā attho, alampi me nāgakaññāya hotu;

So tvaṃ sakeneva subhāsitena, muttosi me ajja vadhāya pañña”.

1574.

“Handa tuvaṃ yakkha mamampi nehi, sasuraṃ te atthaṃ mayi
carassu;

Mayañca nāgādhipatiṃ vimānaṃ, dakkhemu nāgassa adiṭṭha-
pubbaṃ”.

1575.

“Yaṃ ve narassa ahitāya assa, na taṃ pañño arahati dassanāya;

Atha kena vaṇṇena amittagāmaṃ, tuvamicchasi uttamapañña
gantum”.

1576.

“Addhā pajānāmi ahampi etaṃ, na taṃ pañño arahati dassanāya;

Pāpañca me natthi kataṃ kuhiñci, tasmā na sañke
maraṇāgamāya”.

1577.

“Handa ca ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ, mayā saha dakkhasi ehi
katte;

Yatthacchati naccagītehi nāgo, rājā yathā vessavaṇo naḷiññaṃ .

1578.

“Taṃ nāgakaññā caritaṃ gaṇena, nikīlitaṃ niccamaho ca rattim;

Pahūtamālyaṃ bahupupphachannaṃ , obhāsati vijjurivantalik-
khe.

1579.

“Annena pānena upetarūpaṃ, naccehi gītehi ca vāditehi;

Paripūraṃ kaññāhi alaṅkatāhi, upasobhati vatthapilandhanena .

1580.

“So puñṇako kurūnaṃ kattuseṭṭhaṃ, nisīdayī pacchato āsanas-
miṃ;

Ādāya kattāramanomapaññaṃ, upānayī bhavanam nāgarañño.

1581.

“Patvāna thānaṃ atulānubhāvaṃ, aṭṭhāsi kattā pacchato
puñṇakassa;

Sāmaggi pekkhamāno nāgarājā, pubbeva
jāmātaramajjhabhāsatha”.

1582.

“Yannu tuvaṃ agamā maccalokaṃ, anvesamāno hadayaṃ
paṇḍitassa;

Kacci samiddhena idhānupatto, ādāya kattāramanomapaññaṃ”.

1583.

“Ayañhi so āgato yaṃ tvamicchasi, dhammena laddho mama
dhammapālo;

Taṃ passatha sammukhā bhāsamānaṃ, sukho have sappurisehi
saṅgamo”.

Kālāgiriṅgaṇḍaṃ nāma.

1584.

“Adiṭṭhapubbaṃ disvāna, macco maccubhayaṭṭito ;

Byamhito nābhivādesi, nayidaṃ paññavatāmiva”.

1585.

“Na camhi byamhito nāga, na ca maccubhayaṭṭito;

Na vajjho abhivādeyya, vajjhaṃ vā nābhivādaye.

1586.

“Kathaṃ no abhivādeyya, abhivādāpayetha ve;

Yaṃ naro hantumiccheyya, taṃ kammaṃ nupapajjati”.

1587.

“Evametam yathā brūsi, saccaṃ bhāsasi paṇḍita;

Na vajjho abhivādeyya, vajjhaṃ vā nābhivādaye.

1588.

“Kathaṃ no abhivādeyya, abhivādāpayetha ve;
Yaṃ naro hantumiccheyya, taṃ kammaṃ nupapajjati”.

1589.

“Asassataṃ sassataṃ nu tavayidaṃ, iddhījutībalavīriyūpapatti ;
Pucchāmi taṃ nāgarājetamatthaṃ, kathaṃ nu te laddhamidaṃ
vimānaṃ.

1590.

“Adhicaladdhaṃ pariṇāmajaṃ te, sayamkataṃ udāhu devehi
dinnaṃ;
Akkhāhi me nāgarājetamatthaṃ, yatheva te laddhamidaṃ vi-
mānaṃ.

1591.

“Nādhicaladdhaṃ na pariṇāmajaṃ me, na sayamkataṃ nāpi
devehi dinnaṃ;
Sakehi kammehi apāpakehi, puññehi me laddhamidaṃ vi-
mānaṃ”.

1592.

“Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ, kissa suciṇṇassa ayaṃ
vipāko;
Iddhījutībalavīriyūpapatti, idaṅca te nāga mahāvimaṇaṃ”.

1593.

“Ahaṅca bhariyā ca manussaloke, saddhā ubho dānapatī ahum-
hā;
Opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, santappitā samaṇabrāhmaṇā
ca.

1594.

“Mālaṅca gandhaṅca vilepanaṅca, padīpiyaṃ seyyamupas-
sayaṅca;
Acchādanaṃ sāyanamannapānaṃ, sakkacca dānāni adamha
tattha.

1595.

“Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, tassa suciṇṇassa
ayaṃ vipāko;

Iddhījutībalavīriyūpapatti, idaṅca me dhīra mahāvimaṇaṃ’.

1596.

“Evaṃ ce te laddhamidaṃ vimānaṃ, jānāsi puññaṇaṃ phalūpa-
pattim;

Tasmā hi dhammaṃ cara appamatto, yathā vimānaṃ puna
māvasesi’.

1597.

“Nayidha santi samaṇabrāhmaṇā ca, yesannaṇānāni dademu
katte;

Akkhāhi me pucchito etamatthaṃ, yathā vimānaṃ puna māvase-
ma”.

1598.

“Bhogī hi te santi idhūpapannā, puttā ca dārā anujīvino ca;

Tesu tuvaṃ vacasā kammunā ca, asampaduṭṭho ca bhavāhi nic-
caṃ.

1599.

“Evaṃ tuvaṃ nāga asampadosaṃ, anupālaya vacasā kammunā
ca;

Ṭhatvā idha yāvatāyukaṃ vimāne, uddhaṃ ito gacchasi devalo-
kaṃ”.

1600.

“Addhā hi so socati rājasetṭho, tayā vinā yassa tuvaṃ sajjibbo;

Dukkhūpanītopi tayā samecca, vindeyya poso sukhamāturopi”.

1601.

“Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ, anuttaraṃ atthapadaṃ
suciṇṇaṃ;

Etādisiyāsu hi āpadāsu, paññāyate mādisānaṃ viseso”.

1602.

“Akkhāhi no tāyaṃ mudhā nu laddho, akkhehi no tāyaṃ ajesi
jūte;

Dhammena laddho iti tāyamāha , katham nu tvam hatthamimas-
sa māgato”.

1603.

“Yo missaro tattha ahosi rājā, tamāyamakkhehi ajesi jūte;
So maṃ jito rājā imassadāsi, dhammena laddhosmi asāhasena.

1604.

“Mahorago attamano udaggo, sutvāna dhīrassa subhāsītāni;
Hatthe gahetvāna anomapaññaṃ, pāvekkhi bhariyāya tadā
sakāse.

1605.

“Yena tvam vimale paṇḍu, yena bhattam na ruccati;
Na ca me tādiso vaṇṇo, ayameso tamonudo.

1606.

“Yassa te hadayenattho, āgatāyam pabhaṅkaro;
Tassa vākyam nisāmehi, dullabham dassanam puna.

1607.

“Disvāna tam vimalā bhūripaṇñaṃ, dasaṅgulī añjalim paggahet-
vā;
Hatthena bhāvena patītarūpā, iccabravi kurūnam kattusettham.

1608.

“Adiṭṭhapubbam disvāna, macco maccubhayaṭṭito;
Byamhito nābhivādesi, nayidam paññavatāmiva”.

1609.

“Na camhi byamhito nāgi, na ca maccubhayaṭṭito;
Na vajjho abhivādeyya, vajjham vā nābhivādaye.

1610.

“Katham no abhivādeyya, abhivādāpayetha ve;
Yam naro hantumiccheyya, tam kammaṃ nupapajjati”.

1611.

“Evametam yathā brūsi, saccam bhāsasi paṇḍita;

Na vajjho abhivādeyya, vajjhaṃ vā nābhivādaye.

1612.

“Kathaṃ no abhivādeyya, abhivādāpayetha ve;
Yaṃ naro hantumiccheyya, taṃ kammaṃ nupapajjati”.

1613.

“Asassataṃ sassataṃ nu tavayidaṃ, iddhījutībalavīriyūpapatti;
Pucchāmi taṃ nāgakaññetamatthaṃ, kathaṃ nu te laddhamidaṃ
vimānaṃ.

1614.

“Adhicaladdhaṃ pariṇāmajaṃ te, sayamkataṃ udāhu devehi
dinnaṃ;
Akkhāhi me nāgakaññetamatthaṃ, yatheva te laddhamidaṃ
vimānaṃ”.

1615.

“Nādhicaladdhaṃ na pariṇāmajaṃ me, na sayamkataṃ nāpi
devehi dinnaṃ;
Sakehi kammehi apāpakehi, puññehi me laddhamidaṃ vi-
mānaṃ”.

1616.

“Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ, kissa suciṇṇassa ayaṃ
vipāko;
Iddhījutībalavīriyūpapatti, idaṅca te nāgi mahāvimaṇaṃ”.

1617.

“Ahaṅca kho sāmiko cāpi mayhaṃ, saddhā ubho dānapatī ahum-
hā;
Opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, santappitā samaṇabrāhmaṇā
ca.

1618.

“Mālaṅca gandhaṅca vilepanaṅca, padīpiyaṃ seyyamupas-
sayaṅca;
Acchādanaṃ sāyanamannapānaṃ, sakkaccaṃ dānāni adamha
tattha.

1619.

“Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, tassa suciṇṇassa
ayaṃ vipāko;

Iddhījutībalavīriyūpapatti, idaṅca me dhīra mahāvimaṇaṃ”.

1620.

“Evaṃ ce te laddhamidaṃ vimānaṃ, jānāsi puññaṇaṃ phalūpa-
pattim;

Tasmā hi dhammaṃ cara appamattā, yathā vimānaṃ puna
māvasesi”.

1621.

“Nayidha santi samaṇabrāhmaṇā ca, yesannaṇānāni dademu
katte;

Akkhāhi me pucchito etamatthaṃ, yathā vimānaṃ puna māvase-
ma”.

1622.

“Bhogī hi te santi idhūpapannā, puttā ca dārā anujīvino ca;

Tesu tuvaṃ vacasā kammunā ca, asampaduṭṭhā ca bhavāhi nic-
caṃ.

1623.

“Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ, anupālaya vacasā kammunā
ca;

Ṭhatvā idha yāvatāyukaṃ vimāne, uddhaṃ ito gacchasi devalo-
kaṃ”.

1624.

“Addhā hi so socati rājasetṭho, tayā vinā yassa tuvaṃ sajjibbo;

Dukkhūpanītopi tayā samecca, vindeyya poso sukhamāturopi”.

1625.

“Addhā sataṃ bhāsasi nāgi dhammaṃ, anuttaraṃ atthapadaṃ
suciṇṇaṃ;

Etādisiyāsu hi āpadāsu, paññāyate mādisānaṃ viseso”.

1626.

“Akkhāhi no tāyaṃ mudhā nu laddho, akkhehi no tāyaṃ ajesi
jūte;

Dhammena laddho iti tāyamāha, katham nu tvam hatthamimassa māgato”.

1627.

“Yo missaro tattha ahosi rājā, tamāyamakkhehi ajesi jūte;
So maṃ jito rājā imassadāsi, dhammena laddhosmi asāhasena.

1628.

“Yatheva varuṇo nāgo, pañham pucchittha paṇḍitam;
Tatheva nāgakaññāpi, pañham pucchittha paṇḍitam.

1629.

“Yatheva varuṇam nāgam, dhīro tosesi pucchito;
Tatheva nāgakaññampi, dhīro tosesi pucchito.

1630.

“Ubhopi te attamane viditvā, mahoragam nāgakaññāñca dhīro ;
Achambhī abhīto alomahaṭṭho, iccabravi varuṇam nāgarājānam.

1631.

“Mā rodhayi nāga āyāhamasmi, yena tavattho idaṃ sarīram;
Hadayena maṃsena karohi kiccam, sayam karissāmi yathāmati
te”.

1632.

“Paññā have hadayam paṇḍitānam, te tyamha paññāya mayam
sutuṭṭhā;
Anūnanāmo labhatajja dāram, ajjeva taṃ kuruyo pāpayātu”.

1633.

“Sa puñṇako attamano udaggo, irandhatim nāgakaññam labhit-
vā;
Haṭṭhena bhāvena patītarūpo, iccabravi kurūnam kattusetṭham.

1634.

“Bharyāya maṃ tvam akari samaṅgiṃ, ahañca te vidhura kar-
omi kiccam;
Idañca te maṇiratanam dadāmi, ajjeva taṃ kuruyo pāpayāmi”.

1635.

“Ajeyyamesā tava hotu metti, bhariyāya kaccāna piyāya sad-
dhiṃ;

Ānandi vitto sumano patīto, datvā maṇiṃ mañca nayindapat-
tham.

1636.

“Sa puṇṇako kurūnaṃ kattuseṭṭham, nisīdayī purato āsanasmim;

Ādāya kattāramanomapaññaṃ, upānayī nagaraṃ indapattham.

1637.

“Mano manussassa yathāpi gacche, tatopissa khippataram aho-
si;

Sa puṇṇako kurūnaṃ kattuseṭṭham, upānayī nagaraṃ indapat-
tham”.

1638.

“Etindapattham nagaraṃ padissati, rammāni ca ambavanāni
bhāgaso;

Ahañca bhariyāya samaṅgibhūto, tuvañca pattosi sakaṃ ni-
ketam”.

1639.

“Sa puṇṇako kurūnaṃ kattuseṭṭham, oropiya dhammasabhāya
majjhe;

Ājaññaṃārūyha anomavaṇṇo, pakkāmi vehāyasamantalikkhe.

1640.

“Taṃ disvā rājā paramappatīto, utṭhāya bāhāhi palissajitvā;

Avikampayaṃ dhammasabhāya majjhe, nisīdayī pamukhamāsa-
nasmim”.

1641.

“Tvam no vinetāsi rathamva naddham, nandanti taṃ kuruyo
dassanena;

Akkhāhi me pucchito etamattham, katham pamokkho ahu
māṇavassa”.

1642.

“Yaṃ māṇavotyābhivadī janinda, na so manusso naravīraseṭṭha;

Yadi te suto puṇṇako nāma yakkho, rañño kuverassa hi so sajjibbo.

1643.

“Bhūmindharo varuṇo nāma nāgo, brahā sucī vaṇṇabalūpapano;

Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayāno, irandhatī nāma sā nāgakaññā.

1644.

“Tassā sumajjhāya piyāya hetu, patārayittha maraṇāya mayhaṃ;

So ceva bhariyāya samaṅgibhūto, ahañca anuññāto maṇi ca laddho”.

1645.

“Rukkho hi mayhaṃ paddhāre sujāto, paññākkhandho sīlamayassa sākhā;

Atthe ca dhamme ca ṭhito nipāko, gavapphalo hatthigavassachanno.

1646.

“Naccagītatūriyābhinādite, ucchijja senaṃ puriso ahāsi;

So no ayaṃ āgato sanniketam, rukkhassimassāpacitiṃ karotha.

1647.

“Ye keci vittā mama paccayena, sabbeva te pātukarontu ajja;

Tibbāni katvāna upāyanāni, rukkhassimassāpacitiṃ karotha.

1648.

“Ye keci baddhā mama atthi raṭṭhe, sabbeva te bandhanā mocayantu;

Yatheva yaṃ bandhanasmā pamutto, evamete muñcare bandhanasmā.

1649.

“Unnaṅgalā māsamimaṃ karontu, maṃsodanaṃ brāhmaṇā bhakkhayantu;

Amajjapā majjarahā pivantu, puṇṇāhi thālāhi palissutāhi.

1650.

“Mahāpathaṃ nicca samavhayantu, tibatāca rakkhaṃ vidahantu

raṭṭhe;

Yathāññamaññaṃ na viheṭṭhayeyyumaṃ, rukkhaṣṣimassaṭṭhāpacitiṃ
karoṭṭha”.

1651.

Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;

Bahuṃ annaṇca pānaṇca, paṇḍitassaṭṭhābhārayumaṃ.

1652.

Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;

Bahuṃ annaṇca pānaṇca, paṇḍitassaṭṭhābhārayumaṃ.

1653.

Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;

Bahuṃ annaṇca pānaṇca, paṇḍitassaṭṭhābhārayumaṃ.

1654.

Bahujano pasannosi, disvā paṇḍitamāgate;

Paṇḍitamhi anuppatte, celukkhepo pavattathāti.

Vidhuraajātakamaṃ navamaṃ.

547. Vessantarajātakamaṃ (10)

Dasavarakathā

1655.

“Phussatī varavaṇṇābhe, varassu dasadhā vare;

Pathabyā cārupubbaṅgi, yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṃ”.

1656.

“Devarāja namo tyatthu, kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayā;

Rammā cāvesi maṃ ṭhānā, vātova dharaṇīruhaṃ”.

1657.

“Na ceva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvamasi appiyā;

Puññaṇca te parikkhīṇaṃ, yena tevaṃ vadāmaṃ.

- 1658.**
 “Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati;
 Paṭigaṇhāhi me ete, vare dasa paveccato”.
- 1659.**
 “Varaṃ ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
 Sivirājassa bhaddante, tattha assaṃ nivesane.
- 1660.**
 “Nīlanettā nīlabhamu, nilakkhī ca yathā migī;
 Phussatī nāma nāmena, tatthapassaṃ purindada.
- 1661.**
 “Puttaṃ labhetha varadaṃ, yācayoḡaṃ amacchariṃ;
 Pūjitaṃ paṭirājūhi, kittimantaṃ yasassinaṃ.
- 1662.**
 “Gabbhaṃ me dhārayantiyā, majjhimaṅgaṃ anunnataṃ;
 Kucchi anunnato assa, cāpaṃva likhitaṃ samaṃ.
- 1663.**
 “Thanā me nappapateyyuṃ, palitā na santu vāsava;
 Kāye rajo na limpetha, vajjhañcāpi pamocaye.
- 1664.**
 “Mayūraakoñcābhirude, nārivaraḡaṇāyute;
 Khujjacelāpakākiṇṇe, sūdamāḡadhavaṇṇite.
- 1665.**
 “Citraggaḡerughusite, surāmaṃsapabodhane;
 Sivirājassa bhaddante, tatthassaṃ mahesī piyā”.
- 1666.**
 “Ye te dasa varā dinnā, mayā sabbaṅgasobhane;
 Sivirājassa vijite, sabbe te lacchasī vare.
- 1667.**
 “Idaṃ vatvāna maghavā, devarājā sujampati;

Phussatiyā varam datvā, anumodittha vāsavo.

Dasavarakathā nāma.

Hemavantam

1668.

“Parūḷhakacchanakhalomā, paṅkadantā rajassirā;
Paggayha dakkhiṇam bāhum, kiṃ maṃ yācanti brāhmaṇā”.

1669.

“Ratanam deva yācāma, sivīnam raṭṭhavaḍḍhanam;
Dadāhi pavaram nāgam, īsādantam urūḷhavam”.

1670.

“Dadāmi na vikampāmi, yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā;
Pabhinnam kuṅjaram dantiṃ, opavayham gajuttamam”.

1671.

“Hatthikkhandhato oruyha, rājā cāgādhimānaso;
Brāhmaṇānam adā dānam, sivīnam raṭṭhavaḍḍhano”.

1672.

“Tadāsi yaṃ bhimsanakam, tadāsi lomahaṃsanam;
Hatthināge padinnamhi, medanī sampakampatha.

1673.

“Tadāsi yaṃ bhimsanakam, tadāsi lomahaṃsanam;
Hatthināge padinnamhi, khubbhittha nagaram tadā.

1674.

“Samākulam puram āsi, ghoso ca vipulo mahā;
Hatthināge padinnamhi, sivīnam raṭṭhavaḍḍhane”.

1675.

“Uggā ca rājaputtā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.

1676.

“Kevalo cāpi nigamo, sivayo ca samāgatā;
Disvā nāgaṃ nīyamānaṃ, te rañño paṭivedayaṃ.

1677.

“Vidhamāṃ deva te raṭṭhaṃ, putto vessantaro tava;
Kathaṃ no hatthinaṃ dajjā, nāgaṃ raṭṭhassa pūjitaṃ.

1678.

“Kathaṃ no kuñjaraṃ dajjā, īsādantaṃ urūlhavaṃ;
Khettaññaṃ sabbayuddhānaṃ, sabbasetāṃ gajuttamaṃ.

1679.

“Paṇḍukambalasañchannaṃ, pabhinnaṃ sattumaddanaṃ;
Dantiṃ savāḷabījanaṃ, setāṃ kelāsasādisaṃ.

1680.

“Sasetacchattaṃ saupādheyyaṃ, sāthabbanāṃ sahatthipaṃ;
Aggayānaṃ rājavāhiṃ, brāhmaṇānaṃ adā gajaṃ .

1681.

“Annaṃ pānañca yo dajjā, vatthasenāsanāni ca;
Etaṃ kho dānaṃ patirūpaṃ, etaṃ kho brāhmaṇārahaṃ.

1682.

“Ayaṃ te vaṃsarājā no, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano ;
Kathaṃ vessantaro putto, gajaṃ bhājeti sañjaya.

1683.

“Sace tvaṃ na karissasi, sivīnaṃ vacanaṃ idaṃ;
Maññe taṃ saha puttena, sivī hatthe karissare”.

1684.

“Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañcāpi vinassatu;
Nāhaṃ sivīnaṃ vacanā, rājaputtaṃ adūsakaṃ;
Pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso.

1685.

“Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañcāpi vinassatu;
Nāhaṃ sivīnaṃ vacanā, rājaputtaṃ adūsakaṃ;
Pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo.

1686.

“Na cāhaṃ tasmim̐ dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so;
Asilokopi me assa, pāpañca pasave bahuṃ;
Kathaṃ vessantaraṃ puttaṃ, satthena ghātayāmaṣe”.

1687.

“Mā naṃ daṇḍena satthena, na hi so bandhanāraho;
Pabbājehi ca naṃ raṭṭhā, vañke vasatu pabbate”.

1688.

“Eso ce sivīnaṃ chando, chandaṃ na panudāmaṣe;
Imaṃ so vasatu rattiṃ, kāme ca paribhuñjatu.

1689.

“Tato ratyā vivasāne, sūriyassuggamaṇaṃ pati ;
Samaggā sivayo hutvā, raṭṭhā pabbājayantu naṃ”.

1690.

“Uṭṭhehi katte taramāno, gantvā vessantaraṃ vada;
Sivayo deva te kuddhā, negamā ca samāgatā.

1691.

“Uggā ca rājaputtā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikāraḥ;
Kevalo cāpi nigamo, sivayo ca samāgatā.

1692.

“Asmā ratyā vivasāne, sūriyassuggamaṇaṃ pati;
Samaggā sivayo hutvā, raṭṭhā pabbājayanti taṃ.

1693.

“Sa kattā taramānova, sivrājena pesito;

Āmuttathābharaṇā, suvattho candanabhūsito.

1694.

“Sīsaṃ nhāto udake so, āmuttamaṇikuṇḍalo;
Upāgami puraṃ rammaṃ, vessantaranivesanaṃ.

1695.

“Tatthaddasa kumāraṃ so, ramamānaṃ sake pure;
Parikiṇṇaṃ amaccehi, tidasānaṃva vāsavaṃ.

1696.

“So tattha gantvā taramāno, kattā vessantaraṃbravi;
Dukkhaṃ te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha.

1697.

“Vanditvā rodamāno so, kattā rājānamabravi;
Bhattā mesi mahārāja, sabbakāmarasāharo.

1698.

“Dukkhaṃ te vedayissāmi, tattha assāsayantu maṃ;
Sivayo deva te kuddhā, negamā ca samāgatā.

1699.

“Uggā ca rājaputtā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Kevalo cāpi nigamo, sivayo ca samāgatā.

1700.

“Asmā ratyā vivasāne, sūriyassuggamaṃ pati;
Samaggā sivayo hutvā, raṭṭhā pabbājayanti taṃ”.

1701.

“Kismiṃ me sivayo kuddhā, nāhaṃ passāmi dukkaṭaṃ;
Taṃ me katte viyācikkha, kasmā pabbājayanti maṃ”.

1702.

“Uggā ca rājaputtā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;

Nāgadānena khiyyanti, tasmā pabbājayanti taṃ”.

1703.

“Hadayaṃ cakkhumpaṃ dajjaṃ, kiṃ me bāhirakaṃ dhaṇaṃ;
Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā, muttā veḷuriyā maṇi.

1704.

“Dakkhiṇaṃ vāpahaṃ bāhuṃ, disvā yācakamāgate;
Dadeyyaṃ na vikampeyyaṃ, dāne me ramate mano.

1705.

“Kāmaṃ maṃ sivayo sabbe, pabbājentu hanantu vā;
Neva dānā viramissaṃ, kāmaṃ chindantu sattadhā”.

1706.

“Evaṃ taṃ sivayo āhu, negamā ca samāgatā;
Kontimārāya tīrena, girimārañjaraṃ pati;
Yena pabbājitā yanti, tena gacchatu subbato”.

1707.

“Sohaṃ tena gamissāmi, yena gacchanti dūsakā;
Rattindivaṃ me khamatha, yāva dānaṃ dadāmaṃ”.

1708.

“Āmantayittha rājānaṃ, maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ;
Yaṃ te kiñci mayā dinnaṃ, dhaṇaṃ dhaññaṃ vijjati.

1709.

“Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā, muttā veḷuriyā bahū;
Sabbāṃ taṃ nidaheyyāsi, yañca te pettikaṃ dhaṇaṃ.

1710.

“Tamabravi rājaputtī, maddī sabbaṅgasobhanā;
Kuhiṃ deva nidahāmi, taṃ me akkhāhi pucchito”.

1711.

“Sīlavantesu dajjāsi, dānaṃ maddi yathārahaṃ;
Na hi dānā paraṃ atthi, patiṭṭhā sabbapāṇinaṃ.

1712.

“Puttesu maddi dayesi, sassuyā sasuramhi ca;
Yo ca taṃ bhattā maññeyya, sakkaccaṃ taṃ upatṭhahe.

1713.

“No ce taṃ bhattā maññeyya, mayā vippavasena te;
Aññaṃ bhattāraṃ pariyesa, mā kisittho mayā vinā”.

1714.

“Ahañhi vanaṃ gacchāmi, ghoraṃ vālamigāyutaṃ;
Saṃsayo jīvitaṃ mayhaṃ, ekakassa brahāvane”.

1715.

“Tamabravi rājaputtī, maddī sabbaṅgasobhanā;
“Abhumme kathaṃ nu bhaṇasi, pāpakaṃ vata bhāsasi.

1716.

“Nesa dhammo mahārāja, yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako;
Ahampi tena gacchāmi, yena gacchasi khattiya.

1717.

“Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ, jīvitaṃ vā tayā vinā;
Tadeva maraṇaṃ seyyo, yaṃ ce jīve tayā vinā.

1718.

“Aggiṃ ujjalayitvāna , ekajālasamāhitaṃ;
Tattha me maraṇaṃ seyyo, yaṃ ce jīve tayā vinā.

1719.

“Yathā āraññaṃ nāgaṃ, dantiṃ anveti hatthinī;
Jessantaṃ giriduggesu, samesu visamesu ca.

1720.

“Evaṃ taṃ anugacchāmi, putte ādāya pacchato;
Subharā te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharā.

1721.

“Ime kumāre passanto, mañjuka piyabhāṇine;

Āsīne vanagumbasmiṃ, na rajjassa sarissasi.

1722.

“Ime kumāre passanto, mañjuka piyabhāṇine;

Kīḷante vanagumbasmiṃ, na rajjassa sarissasi.

1723.

“Ime kumāre passanto, mañjuka piyabhāṇine;

Assame ramaṇīyamhi, na rajjassa sarissasi.

1724.

“Ime kumāre passanto, mañjuka piyabhāṇine;

Kīḷante assame ramme, na rajjassa sarissasi.

1725.

“Ime kumāre passanto, māladhārī alaṅkate;

Assame ramaṇīyamhi, na rajjassa sarissasi.

1726.

“Ime kumāre passanto, māladhārī alaṅkate;

Kīḷante assame ramme, na rajjassa sarissasi.

1727.

“Yadā dakkhisi naccante, kumāre māladhārīne;

Assame ramaṇīyamhi, na rajjassa sarissasi.

1728.

“Yadā dakkhisi naccante, kumāre māladhārīne;

Kīḷante assame ramme, na rajjassa sarissasi.

1729.

“Yadā dakkhisi mātaṅgaṃ, kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ;

Ekaṃ araññe carantaṃ, na rajjassa sarissasi.

1730.

“Yadā dakkhisi mātaṅgaṃ, kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ;

Sāyaṃ pāto vicarantaṃ, na rajjassa sarissasi.

1731.

“Yadā kareṇusaṅghassa, yūthassa purato vajam;
Koñcam kāhati mātaṅgo, kuñjaro satṭhihāyano;
Tassa taṃ nadato sutvā, na rajjassa sarissasi.

1732.

“Dubhato vanavikāse, yadā dakkhisi kāmado;
Vane vāḷamigākiṇṇe, na rajjassa sarissasi.

1733.

“Migam disvāna sāyanham, pañcamālinamāgatam;
Kimpurise ca naccante, na rajjassa sarissasi.

1734.

“Yadā sossasi nigghosam, sandamānāya sindhuyā;
Gītam kimpurisānañca, na rajjassa sarissasi.

1735.

“Yadā sossasi nigghosam, girigabbharacārino;
Vassamānassulūkassa, na rajjassa sarissasi.

1736.

“Yadā sīhassa byagghassa, khaggassa gavayassa ca;
Vane sossasi vāḷānam, na rajjassa sarissasi.

1737.

“Yadā morīhi parikiṇṇam, barihīnam matthakāsīnam;
Moram dakkhisi naccantam, na rajjassa sarissasi.

1738.

“Yadā morīhi parikiṇṇam, aṇḍajam citrapakkhinam;
Moram dakkhisi naccantam, na rajjassa sarissasi.

1739.

“Yadā morīhi parikiṇṇam, nīlagīvam sikhaṇḍīnam;
Moram dakkhisi naccantam, na rajjassa sarissasi.

1740.

“Yadā dakkhisi hemante, pupphite dharaṇīruhe;
Surabhiṃ sampavāyante, na rajjassa sarissasi.

1741.

“Yadā hemantike māse, haritaṃ dakkhisi medaniṃ ;
Indagopakasañchannaṃ, na rajjassa sarissasi.

1742.

“Yadā dakkhisi hemante, pupphite dharaṇīruhe;
Kuṭajaṃ bimbajālañca, pupphitaṃ loddapadmakaṃ ;
Surabhiṃ sampavāyante, na rajjassa sarissasi.

1743.

“Yadā hemantike māse, vanaṃ dakkhisi pupphitaṃ;
Opupphāni ca padmāni, na rajjassa sarissasi”.

Hemavantaṃ nāma.

Dānakaṇḍaṃ

1744.

“Tesaṃ lālappitaṃ sutvā, puttassa suṇisāya ca;
Kalunaṃ paridevesi, rājaputtī yasassinī.

1745.

“Seyyo viṣaṃ me khāyitaṃ, papātā papateyyahaṃ;
Rajjuyā bajjha miyyāhaṃ, kasmā vessantaraṃ puttaṃ;
Pabbājenti adūsakaṃ.

1746.

“Ajjhāyakaṃ dānapatiṃ, yācayogaṃ amacchariṃ;
Pūjitaṃ paṭirājūhi, kittimantaṃ yasassinaṃ;
Kasmā vessantaraṃ puttaṃ, pabbājenti adūsakaṃ.

1747.

“Mātāpettibharaṃ jantaṃ, kule jeṭṭhāpacāyikaṃ;

Kasmā vessantaram puttam, pabbājenti adūsakam.

1748.

“Rañño hitam devihitam, ñātīnam sakhinam hitam;
Hitam sabbassa raṭṭhassa, kasmā vessantaram puttam;
Pabbājenti adūsakam.

1749.

“Madhūniva palātāni, ambāva patitā chamā;
Evaṃ hessati te raṭṭham, pabbājenti adūsakam.

1750.

“Hamso nikhīṇapattova, pallalasmim anūdake;
Apaviṭṭho amacchehi, eko rājā vihiyyasi.

1751.

“Taṃ taṃ brūmi mahārāja, attho te mā upaccagā;
Mā naṃ sivīnam vacanā, pabbājesi adūsakam”.

1752.

“Dhammassāpacitiṃ kummi, sivīnam vinayaṃ dhajam;
Pabbājemi sakam puttam, pāṇā piyataro hi me”.

1753.

“Yassa pubbe dhajaggāni, kaṇikārāva pupphitā;
Yāyantamanuyāyanti, svajjekova gamissati.

1754.

“Yassa pubbe dhajaggāni, kaṇikāraṇāniva;
Yāyantamanuyāyanti, svajjekova gamissati.

1755.

“Yassa pubbe anīkāni, kaṇikārāva pupphitā;
Yāyantamanuyāyanti, svajjekova gamissati.

1756.

“Yassa pubbe anīkāni, kaṇikāraṇāniva;
Yāyantamanuyāyanti, svajjekova gamissati.

- 1757.**
 “Indagopakavaṇṇābhā, gandhārā paṇḍukambalā;
 Yāyantamanuyāyanti, svajjekova gamissati.
- 1758.**
 “Yo pubbe hatthinā yāti, sivikāya rathena ca;
 Svajja vessantaro rājā, kathaṃ gacchati pattiko.
- 1759.**
 “Kathaṃ candanalittaṅgo, naccagītappabodhano;
 Khurājinaṃ pharasuñca, khārikājañca hāhiti .
- 1760.**
 “Kasmā nābhiharissanti, kāsāva ajināni ca;
 Pavisantaṃ brahāraññaṃ, kasmā cīraṃ na bajjhare.
- 1761.**
 “Kathaṃ nu cīraṃ dhārenti, rājapabbājītā janā;
 Kathaṃ kusamayaṃ cīraṃ, maddī paridahissati.
- 1762.**
 “Kāsiyāni ca dhāretvā, khomakoṭumbarāni ca;
 Kusacīrāni dhārentī, kathaṃ maddī karissati.
- 1763.**
 “Vayhāhi pariyāyitvā, sivikāya rathena ca;
 Sā kathajja anujjhaṅgī, pathaṃ gacchati pattikā.
- 1764.**
 “Yassā mudutalā hatthā, caraṇā ca sukhedhitā;
 Sā kathajja anujjhaṅgī, pathaṃ gacchati pattikā.
- 1765.**
 “Yassā mudutalā pādā, caraṇā ca sukhedhitā;
 Pādukāhi suvaṇṇāhi, pīḷamānāva gacchati;
 Sā kathajja anujjhaṅgī, pathaṃ gacchati pattikā.

1766.

“Yāssu itthisahassānaṃ, purato gacchati mālinī;
Sā kathajja anujjhaṅgī, vanaṃ gacchati ekikā.

1767.

“Yāssu sivāya sutvāna, muhuṃ uttasate pure;
Sā kathajja anujjhaṅgī, vanaṃ gacchati bhīrukā.

1768.

“Yāssu indasagottassa, ulūkassa pavassato;
Sutvāna nadato bhītā, vāruṇīva pavedhati;
Sā kathajja anujjhaṅgī, vanaṃ gacchati bhīrukā.

1769.

“Sakuṇī hataputtāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ, suññaṃ āgammimaṃ puraṃ.

1770.

“Sakuṇī hataputtāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Kisā paṇḍu bhavissāmi, piye putte apassatī.

1771.

“Sakuṇī hataputtāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Tena tena padhāvissaṃ, piye putte apassatī.

1772.

“Kurārī hatachāpāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ, suññaṃ āgammimaṃ puraṃ.

1773.

“Kurārī hatachāpāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Kisā paṇḍu bhavissāmi, piye putte apassatī.

1774.

“Kurārī hatachāpāva, suññaṃ disvā kulāvakaṃ;
Tena tena padhāvissaṃ, piye putte apassatī.

1775.
 “Sā nūna cakkavākīva, pallalasmim anūdake;
 Ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ, suññaṃ āgammimaṃ puraṃ.
1776.
 “Sā nūna cakkavākīva, pallalasmim anūdake;
 Kisā paṇḍu bhavissāmi, piye putte apassatī.
1777.
 “Sā nūna cakkavākīva, pallalasmim anūdake;
 Tena tena padhāvissaṃ, piye putte apassatī.
1778.
 “Evaṃ me vilapantiyā, rājā puttaṃ adūsakaṃ;
 Pabbājesi vanaṃ raṭṭhā, maññe hissāmi jīvitaṃ”.
1779.
 “Tassā lālappitaṃ sutvā, sabbā antepure bahū ;
 Bāhā paggayha pakkandaṃ, sivikañña samāgatā.
1780.
 “Sālāva sampamathitā, mālutena pamadditā;
 Senti puttā ca dārā ca, vessantaranivesane.
1781.
 “Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
 Bāhā paggayha pakkandaṃ, vessantaranivesane.
1782.
 “Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
 Bāhā paggayha pakkandaṃ, vessantaranivesane.
1783.
 “Tato ratyā vivasāne, sūriyassuggamaṃ pati;
 Atha vessantaro rājā, dānaṃ dātuṃ upāgami.
1784.
 “Vatthāni vatthakāmānaṃ, soṇḍānaṃ detha vāruṇiṃ;

Bhojanam bhojanatthīnam, sammadeva paveccatha.

1785.

“Mā ca kiñci vanibbake, heṭṭhayittha idhāgate;

Tappetha annapānena, gacchantu paṭipūjitā.

1786.

“Athettha vattatī saddo, tumulo bheravo mahā;

Dānena taṃ nīharanti, puna dānam adā tuvaṃ .

1787.

“Tesu mattā kilantāva, sampatanti vanibbakā;

Nikkhamante mahārāje, sivīnam raṭṭhavaḍḍhane.

1788.

“Acceccchuṃ vata bho rukkhamaṃ, nānāphaladharam dumaṃ;

Yathā vessantaram raṭṭhā, pabbājenti adūsakamaṃ.

1789.

“Acceccchuṃ vata bho rukkhamaṃ, sabbakāmadadaṃ dumaṃ;

Yathā vessantaram raṭṭhā, pabbājenti adūsakamaṃ.

1790.

“Acceccchuṃ vata bho rukkhamaṃ, sabbakāmarasāharam;

Yathā vessantaram raṭṭhā, pabbājenti adūsakamaṃ.

1791.

“Ye vuḍḍhā ye ca daharā, ye ca majjhimaporisā;

Bāhā paggayha pakkandumaṃ, nikkhamante mahārāje;

Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane.

1792.

“Atiyakkhā vassavarā, itthāgārā ca rājino;

Bāhā paggayha pakkandumaṃ, nikkhamante mahārāje;

Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane.

1793.

“Thiyopi tattha pakkandumaṃ, yā tamhi nagare ahu;

Nikkhamante mahārāje, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

1794.

“Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā, aññe vāpi vanibbakā;
Bāhā paggayha pakkandum, adhammo kira bho iti.

1795.

“Yathā vessantaro rājā, yajamāno sake pure;
Sivīnaṃ vacanatthena, samhā raṭṭhā nirajjati.

1796.

“Satta hatthisate datvā, sabbālaṅkārahūsīte;
Suvanṇakacche mātaṅge, hemakappanavāsase.

1797.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, tomaraṅkusapāṇibhi;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1798.

“Satta assasate datvā, sabbālaṅkārahūsīte;
Ājānīyeva jātiyā, sindhave sīghavāhane.

1799.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1800.

“Satta rathasate datvā, sannaddhe ussitaddhaje;
Dīpe athopi veyagghe, sabbālaṅkārahūsīte.

1801.

“Ārūḷhe gāmaṇīyehi, cāpahatthehi vammibhi;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1802.

“Satta itthisate datvā, ekamekā rathe ṭhitā;
Sannaddhā nikkharajjūhi, suvaṇṇehi alaṅkatā.

1803.

“Pītālaṅkāṛā pītavaśanā, pītābharaṇavibhūsitā;
Aḷārapamhā hasulā, susaṅṅā tanumajjhimā;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1804.

“Satta dhenusate datvā, sabbā kaṃsupadhāraṇā ;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1805.

“Satta dāsisate datvā, satta dāśasatāni ca;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1806.

“Hatthī assarathe datvā, nāriyo ca alaṅkatā;
Esa vessantaro rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1807.

“Tadāsi yaṃ bhīṃsanakaṃ, tadāsi lomahaṃsanam;
Mahādāne padinnamhi, medanī sampakampatha.

1808.

“Tadāsi yaṃ bhīṃsanakaṃ, tadāsi lomahaṃsanam;
Yaṃ pañjalikato rājā, samhā raṭṭhā nirajjati.

1809.

“Athettha vattatī saddo, tumulo bheravo mahā;
Dānena taṃ nīharantī, puna dānaṃ adā tuvaṃ.

1810.

“Tesu mattā kilantāva, sampatanti vanibbakā;
Nikkhamante mahārāje, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane”.

1811.

“Āmantayittha rājānaṃ, sañjayaṃ dhamminam varam ;
Avaruddhasi maṃ deva, vaṅkaṃ gacchāmi pabbatam.

1812.

“Ye hi keci mahārāja, bhūtā ye ca bhavissare;
Atittāyeva kāmehi, gacchanti yamasādhanam.

1813.

“Svāham sake abhissasim, yajamāno sake pure;
Sivīnam vacanatthena, samhā raṭṭhā nirajjati.

1814.

“Agham taṃ paṭisevissam, vane vālamigākiṇṇe;
Khaggadīpinisevite, aham puññāni karomi;
Tumhe paṅkamhi sīdatha”.

1815.

“Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati;
Svāham sake abhissasim, yajamāno sake pure;
Sivīnam vacanatthena, samhā raṭṭhā nirajjati.

1816.

“Agham taṃ paṭisevissam, vane vālamigākiṇṇe;
Khaggadīpinisevite, aham puññāni karomi;
Tumhe paṅkamhi sīdatha .

1817.

“Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu;
Ayañca maddī kalyāṇī, susaṅgā tanumajjhimā;
Acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṅghe karissati”.

1818.

“Nāham akāmā dāsimpi, araṅgam netumussahe;
Sace icchati anvetu, sace nicchati acchatu”.

1819.

“Tato suṇham mahārājā, yācituṃ paṭipajjatha;
Mā candanasamācāre, rajojallam adhārayi.

1820.

“Mā kāsiyāni dhāretvā , kusacīraṃ adhārayi;
Dukkho vāso araññasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gami.

1821.

“Tamabravi rājaputtī, maddī sabbaṅgasobhanā;
Nāhaṃ taṃ sukhamiccheyyaṃ, yaṃ me vessantaraṃ vinā”.

1822.

“Tamabravi mahārājā, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano;
Iṅgha maddī nisāmeti, vane ye honti dussahā.

1823.

“Bahū kīṭā paṭaṅgā ca, makasā madhumakkhikā;
Tepi taṃ tattha hiṃseyyumaṃ, taṃ te dukkhataraṃ siyā.

1824.

“Apare passa santāpe, nadīnupanisevite;
Sappā ajagarā nāma, avisā te mahabbalā.

1825.

“Te manussaṃ migamaṃ vāpi, api māsaṇṇamāgataṃ;
Parikkhipitvā bhogehi, vasamānenti attano.

1826.

“Aññepi kaṇhajaṭṭino , acchā nāma aghammigā;
Na tehi puriso diṭṭho, rukkhamāruyha muccati.

1827.

“Saṅghaṭṭayantā siṅgāni, tikkhaggātipphārinā ;
Mahiṃsā vicarantettha, nadiṃ sotumbaraṃ pati.

1828.

“Disvā migānaṃ yūthānaṃ, gavaṃ sañcaratamaṃ vane;
Dhenuva vacchagiddhāva, kathaṃ maddi karissasi.

1829.

“Disvā sampatite ghore, dumaggesu plavaṅgame;

Akhettaññāya te maddi, bhavissate mahabbhayaṃ.

1830.

“Yā tvaṃ sivāya sutvāna, muhuṃ uttasayī pure;
Sā tvaṃ vaṅkamanuppattā, kathaṃ maddi karissasi.

1831.

“Ṭhite majjhanhike kāle, sannisennesu pakkhisu;
Saṇateva brahāraññaṃ, tattha kiṃ gantumicchasi”.

1832.

“Tamabravi rājaputtī, maddī sabbaṅgasobhanā;
Yāni etāni akkhāsi, vane paṭibhayāni me;
Sabbāni abhisambhossam, gacchaññeva rathesabha.

1833.

“Kāsam kusaṃ poṭakilam, usiram muñjapabbajam ;
Urasā panudahissāmi, nassa hessāmi dunnayā.

1834.

“Bahūhi vata cariyāhi, kumārī vindate patim;
Udarassuparodhena, gohanuveṭhanena ca.

1835.

“Aggissa pāricariyāya, udakummujjanena ca;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1836.

“Apissā hoti appatto, ucchiṭṭhamapi bhuñjitum;
Yo naṃ hatthe gahetvāna, akāmaṃ parikaḍḍhati;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1837.

“Kesaggahaṇamukkhepā, bhūmyā ca parisumbhanā;
Datvā ca nopakkamati, bahudukkham anappakam;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1838.

“Sukacchavī vedhaverā, datvā subhagamānino;
Akāmaṃ parikaḍḍhanti, ulūkaññeva vāyasā;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1839.

“Api ñātikule phīte, kaṃsapajjotane vasaṃ;
Nevābhivākyam na labhe, bhātūhi sakhinīhipi ;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1840.

“Naggā nadī anūdakā, naggam raṭṭham arājakam;
Itthīpi vidhavā naggā, yassāpi dasa bhātaro;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1841.

“Dhajo rathassa paññāṇam, dhūmo paññāṇamaggino;
Rājā rathassa paññāṇam, bhattā paññāṇamitthiyā;
Vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchaññeva rathesabha.

1842.

“Yā daliddī daliddassa, aḍḍhā aḍḍhassa kittimaṃ;
Taṃ ve devā pasamsanti, dukkarañhi karoti sā.

1843.

“Sāmikaṃ anubandhissaṃ, sadā kāsāyavāsini;
Pathabyāpi abhijjantyā , vedhabyaṃ kaṭukitthiyā.

1844.

“Api sāgarapariyantaṃ, bahuvittadharaṃ mahim;
Nānāratana-paripūraṃ, nicche vessantaraṃ vinā.

1845.

“Kathaṃ nu tāsam hadayaṃ, sukharā vata itthiyo;
Yā sāmike dukkhitamhi, sukhamicchanti attano.

1846.

“Nikkhamante mahārāje, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane;
Tamahaṃ anubandhissaṃ, sabbakāmadado hi me”.

1847.

“Tamabravi mahārājā, maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ;
Ime te daharā puttā, jālī kaṇhājinā cubho;
Nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayaṃ te posayāmasē”.

1848.

“Tamabravi rājaputtī, maddī sabbaṅgasobhanā;
Piyā me puttakā deva, jālī kaṇhājinā cubho;
Tyamhaṃ tattha ramesanti, araññe jīvasokinaṃ”.

1849.

“Tamabravi mahārājā, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano;
Sālīnaṃ odanaṃ bhutvā, suciṃ maṃsūpasecanaṃ;
Rukkaphalāni bhuñjantā, kathaṃ kāhanti dārakā.

1850.

“Bhutvā satapale kaṃse, sovaṇṇe satarājike;
Rukkhapattesu bhuñjantā, kathaṃ kāhanti dārakā.

1851.

“Kāsiyāni ca dhāretvā, khomakoṭumbarāni ca;
Kusacīrāni dhārentā, kathaṃ kāhanti dārakā.

1852.

“Vayhāhi pariyāyitvā, sivikāya rathena ca;
Pattikā paridhāvanta, kathaṃ kāhanti dārakā.

1853.

“Kūṭāgāre sayitvāna, nivāte phusitaggaḷe;
Sayanta rukkhamūlasmim, kathaṃ kāhanti dārakā.

1854.

“Pallaṅkesu sayitvāna, gonake cittasanthate;

Sayantā tiṇasanthāre, katham kāhanti dārakā.

1855.

“Gandhakena vilimpitvā, agarucandanena ca;
Rajojallāni dhārentā, katham kāhanti dārakā.

1856.

“Cāmaramorahatthehi, bījitaṅgā sukhedhitā ;
Phuṭṭhā ḍaṃsehi makasehi, katham kāhanti dārakā”.

1857.

“Tamabravi rājaputtī, maddī sabbaṅgasobhanā;
Mā deva paridevesi, mā ca tvaṃ vimano ahu;
Yathā mayam bhavissāma, tathā hessanti dārakā.

1858.

“Idam vatvāna pakkāmi, maddī sabbaṅgasobhanā;
Sivimaggena anvesi, putte ādāya lakkhaṇā”.

1859.

Tato vessantaro rājā, dānam datvāna khattiyo;
Pitu mātu ca vanditvā, katvā ca nam padakkhiṇam.

1860.

Catuvāhiṃ ratham yuttam, sīghamāruyha sandanam;
Ādāya puttadāraṇca, vankam pāyāsi pabbatam.

1861.

Tato vessantaro rājā, yenāsi bahuko jano;
“Āmanta kho tam gacchāma, arogā hontu nātayo”.

1862.

“Ingha maddi nisāmehi, rammarūpaṃva dissati;
Āvāsam siviseṭṭhassa, pettikam bhavanam mama”.

1863.

“Tam brāhmaṇā anvagamum, te nam asse ayācisum;
Yācito paṭipādesi, catunnam caturo haye”.

1864.

“Ingha maddi nisāmehi, cittarūpaṃva dissati;
Migarohiccavaṇṇena, dakkhiṇassā vahanti maṃ”.

1865.

“Athettha pañcama āgā, so taṃ rathamayācatha;
Tassa taṃ yācitodāsi, na cassupahato mano.

1866.

“Tato vessantaro rājā, oropetvā sakaṃ janam;
Assāsaya assarathaṃ, brāhmaṇassa dhanesino”.

1867.

“Tvam maddi kaṇhaṃ gaṇhāhi, lahu esā kaniṭṭhikā;
Ahaṃ jāliṃ gahessāmi, garuko bhātiko hi so”.

1868.

“Rājā kumāramādāya, rājaputtī ca dārikam;
Sammodamānā pakkāmuṃ, aññamaññaṃ piyaṃvadā”.

Dānakaṇḍaṃ nāma.

Vanapavesanaṃ

1869.

“Yadi keci manujā enti, anumagge paṭipathe;
Maggam te paṭipucchāma, kuhiṃ vaṅkatapabbato.

1870.

“Te tattha amhe passivā, kalunaṃ paridevayum;
Dukkham te paṭivedenti, dūre vaṅkatapabbato”.

1871.

“Yadi passanti pavane, dārakā phaline dume;
Tesaṃ phalānaṃ hetumhi, uparodanti dārakā.

1872.

“Rodante dārake disvā, ubbiddhā vipulā dumā;

Sayamevonamitvāna, upagacchanti dārake.

1873.

“Idaṃ accherakaṃ disvā, abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ;
Sādhukāraṃ pavattesi, maddī sabbaṅgasobhanā.

1874.

“Accheraṃ vata lokasmiṃ, abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ;
Vessantarassa tejena, sayamevonatā dumā”.

1875.

“Saṅkhipiṃsu pathaṃ yakkhā, anukampāya dārake;
Nikkhantadivaseneva, cetaṛaṭṭhaṃ upāgamuṃ”.

1876.

“Te gantvā dīghamaddhānaṃ, cetaṛaṭṭhaṃ upāgamuṃ;
Iddhaṃ phītaṃ janapadaṃ, bahumaṃsasurodanaṃ”.

1877.

“Cetiyo parivāriṃsu, disvā lakkhaṇamāgataṃ;
Sukhumālī vata ayyā, pattikā paridhāvati.

1878.

“Vayhāhi pariyāyitvā, sivikāya rathena ca;
Sājja maddī araṇṇasmiṃ, pattikā paridhāvati”.

1879.

“Taṃ disvā cetapāmokkhā, rodamaṇā upāgamuṃ;
Kacci nu deva kusalaṃ, kacci deva anāmayāṃ;
Kacci pitā arogo te, sivīnaṅca anāmayāṃ.

1880.

“Ko te balaṃ mahārāja, ko nu te rathamaṇḍalaṃ;
Anassako arathako, dīghamaddhānamāgato;
Kaccāmittehi pakato, anuppattosiṃsaṃ disaṃ”.

1881.

“Kusalaṅceva me samma, atho samma anāmayāṃ;

Atho pitā arogo me, sivīnañca anāmayam.

1882.

“Ahañhi kuñjaram dajjam, īsādantaṃ urūlhavam;
Khettaññuṃ sabbayuddhānaṃ, sabbasetam gajuttamaṃ.

1883.

“Paṇḍukambalasañchannaṃ, pabhinnaṃ sattumaddanaṃ;
Dantiṃ savālabījanim, setam kelāsasādisaṃ.

1884.

“Sasetacchattaṃ saupādheyyam, sāthappanaṃ sahatthipam;
Aggayānaṃ rājavāhim, brāhmaṇānaṃ adāsahaṃ.

1885.

“Tasmiṃ me sivayo kuddhā, pitā cupahatomano;
Avaruddhasi maṃ rājā, vaṅkaṃ gacchāmi pabbataṃ;
Okāsaṃ sammā jānātha, vane yattha vasāmase”.

1886.

“Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Issarosi anuppatto, yaṃ idhatthi pavedaya.

1887.

“Sākaṃ bhisam madhuṃ maṃsam, suddham sālīnamodanaṃ;
Paribhuñja mahārāja, pāhuno nosi āgato”.

1888.

“Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ, sabbassa agghiyam kataṃ;
Avaruddhasi maṃ rājā, vaṅkaṃ gacchāmi pabbataṃ;
Okāsaṃ sammā jānātha, vane yattha vasāmase”.

1889.

“Idheva tāva acchassu, cetaṛaṭṭhe rathesabha;
Yāva cetā gamissanti, rañño santika yācituṃ.

1890.

“Nijjhāpetuṃ mahārājaṃ, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ;

Taṃ taṃ cetā purakkhatvā, patītā laddhapaccayā;
Parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya”.

1891.

“Mā vo ruccittha gamanaṃ, rañño santika yācituṃ;
Nijjhāpetuṃ mahārājaṃ, rājāpi tattha nissaro.

1892.

“Accuggatā hi sivayo, balaggā negamā ca ye;
Te vidhaṃsetumicchanti, rājānaṃ mama kāraṇā”.

1893.

“Sace esā pavattettha, raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaḍḍhana;
Idheva rajjaṃ kārehi, cetehi parivārito.

1894.

“Iddhaṃ phītañcidaṃ raṭṭhaṃ, iddho janapado mahā;
Matim karohi tvaṃ deva, rajjassa manusāsituṃ”.

1895.

“Na me chando mati atthi, rajjassa anusāsituṃ;
Pabbājitassa raṭṭhasmā, cetaputtā suṇātha me.

1896.

“Atuṭṭhā sivayo āsum, balaggā negamā ca ye;
Pabbājitassa raṭṭhasmā, cetā rajjebhisecayuṃ.

1897.

“Asammodiyampi vo assa, accantaṃ mama kāraṇā;
Sivīhi bhaṇḍanañcāpi, viggaho me na ruccati.

1898.

“Athassa bhaṇḍanaṃ ghoram, sampahāro anappako;
Ekassa kāraṇā mayhaṃ, himseyya bahuko jano.

1899.

“Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam, sabbassa agghiyaṃ kataṃ;
Avaruddhasi maṃ rājā, vaṅkaṃ gacchāmi pabbataṃ;

Okāsaṃ sammā jānātha, vane yattha vasāmase”.

1900.

“Taggha te mayamakkhāma, yathāpi kusalā tathā;
Rājisī yattha sammanti, āhutaggī samāhitā.

1901.

“Esa selo mahārāja, pabbato gandhamādano;
Yattha tvaṃ saha puttehi, saha bhariyāya cacchasi.

1902.

“Taṃ cetā anusāsimsu, assunettā rudaṃmukhā;
Ito gaccha mahārāja, ujum yenuttarā mukho.

1903.

“Atha dakkhisi bhaddante, vepullaṃ nāma pabbataṃ;
Nānādumagaṇākiṇṇaṃ, sītacchāyaṃ manoramam.

1904.

“Tamatikkamma bhaddante, atha dakkhisi āpagaṃ;
Nadiṃ ketumatiṃ nāma, gambhīraṃ girigabbharaṃ.

1905.

“Puthulomamacchākiṇṇaṃ, supatitthaṃ mahodakaṃ;
Tattha nhatvā pivitvā ca, assāsetvā saputtake.

1906.

“Atha dakkhisi bhaddante, nigrodhaṃ madhupipphalaṃ;
Rammake sikhare jātaṃ, sītacchāyaṃ manoramam.

1907.

“Atha dakkhisi bhaddante, nālikaṃ nāma pabbataṃ;
Nānādiagaṇākiṇṇaṃ, selaṃ kimpurisāyutaṃ.

1908.

“Tassa uttarapubbena, mucalindo nāma so saro;
Puṇḍarīkehi sañchanno, setasogandhikehi ca.

1909.

“So vanam meghasaṅkāsam, dhuvam haritasaddalam;
Sīhovāmisapekkhīva vanasaṅgam vigāhaya;
Puppharukkhehi saṅchannam, phalarukkhehi cūbhayam.

1910.

“Tattha bindussarā vaggū, nānāvaṇṇā bahū dijā;
Kūjantamupakūjanti, utusampupphite dume.

1911.

“Gantvā girividuggānam, nadīnam pabhavāni ca;
So addasa pokkharaniṃ, karaṅjakakudhāyutam.

1912.

“Puthulomamacchākiṇṇam, supatittham mahodakam;
Samañca caturamsañca, sādum appaṭigandhiyam.

1913.

“Tassā uttarapubbena, paṇṇasālam amāpaya;
Paṇṇasālam amāpetvā, uñchācariyāya īhatha”.

Vanapavesanam nāma.

Jūjakapabbam

1914.

“Ahu vāsī kaliṅgesu, jūjako nāma brāhmaṇo;
Tassāsi daharā bhariyā, nāmenāmittatāpanā.

1915.

“Tā nam tattha gatāvocum, nadim udakahāriyā;
Thiyo nam paribhāsimsu, samāgantvā kutūhalā.

1916.

“Amittā nūna te mātā, amitto nūna te pitā;
Ye tam jiṇṇassa pādaṃsu, evam dahariyam satim.

1917.

“Ahitam vata te nātī, mantayimsu rahogatā;

Ye tam jinnassa pādamsu, evam dahariyam satim.

1918.

“Amittā vata te nātī, mantayimsu rahogatā;

Ye tam jinnassa pādamsu, evam dahariyam satim.

1919.

“Dukkaṭam vata te nātī, mantayimsu rahogatā;

Ye tam jinnassa pādamsu, evam dahariyam satim.

1920.

“Pāpakam vata te nātī, mantayimsu rahogatā;

Ye tam jinnassa pādamsu, evam dahariyam satim.

1921.

“Amanāpam vata te nātī, mantayimsu rahogatā;

Ye tam jinnassa pādamsu, evam dahariyam satim.

1922.

“Amanāpavāsam vasi, jinnena patinā saha ;

Yā tvam vasasi jinnassa, matam te jivitā varam.

1923.

“Na hi nūna tuyham kalyāṇi, pitā mātā ca sobhane;

Aññaṃ bhattāram vindiṃsu, ye tam jinnassa pādamsu;

Evam dahariyam satim.

1924.

“Duyiṭṭham te navamiyam, akatam aggihuttakam;

Ye tam jinnassa pādamsu, evam dahariyam satim.

1925.

“Samaṇe brāhmaṇe nūna, brāhmaṇacariyaparāyaṇe;

Sā tvam loke abhisapi, sīlavante bahussute;

Yā tvam vasasi jinnassa, evam dahariyā satī.

1926.

“Na dukkhaṃ ahinā daṭṭhaṃ, na dukkhaṃ sattiyā hatam;
Taṅca dukkhaṅca tibbaṅca, yaṃ passe jīṇṇakaṃ patim.

1927.

“Natthi khiḍḍā natthi rati, jīṇṇena patinā saha;
Natthi allāpasallāpo, jagghitumpi na sobhati.

1928.

“Yadā ca daharo daharā, mantayanti rahogatā;
Sabbesaṃ sokā nassanti, ye keci hadayassitā.

1929.

“Daharā tvaṃ rūpavatī, purisānaṃbhipatthitā;
Gaccha ñātikule accha, kiṃ jīṇṇo ramayissati”.

1930.

“Na te brāhmaṇa gacchāmi, nadiṃ udakahāriyā;
Thiyo maṃ paribhāsanti, tayā jīṇṇena brāhmaṇa”.

1931.

“Mā me tvaṃ akarā kammaṃ, mā me udakamāhari;
Ahaṃ udakamāhissaṃ, mā bhoti kupitā ahu”.

1932.

“Nāhaṃ tamhi kule jātā, yaṃ tvaṃ udakamāhare;
Evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāmahaṃ ghare.

1933.

“Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā, nānayissasi brāhmaṇa;
Evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāmi santike”.

1934.

“Natthi me sipphaṇaṃ vā, dhanaṃ dhaññaṅca brāhmaṇi;
Kutohaṃ dāsaṃ dāsiṃ vā, ānayissāmi bhotiyā;
Ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissaṃ, mā bhoti kupitā ahu”.

1935.

“Ehi te ahamakkhissam, yathā me vacanam sutam;
Esa vessantaro rājā, vañke vasati pabbate.

1936.

“Tam tvam gantvāna yācassu, dāsam dāsiñca brāhmaṇa;
So te dassati yācito, dāsam dāsiñca khattiyo”.

1937.

“Jiṇṇohamasmi dubbalo , dīgho caddhā suduggamo;
Mā bhoti paṭidevesi, mā ca tvam vimanā ahu;
Aham bhotim upaṭṭhissam, mā bhoti kupitā ahu”.

1938.

“Yathā agantvā saṅgāmam, ayuddhova parājito;
Evameva tuvam brahme, agantvāva parājito.

1939.

“Sace me dāsam dāsim vā, nānayissasi brāhmaṇa;
Evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāmahaṃ ghare;
Amanāpaṃ te karissāmi, tam te dukkhaṃ bhavissati.

1940.

“Nakkhatte utupubbesu, yadā maṃ dakkhisilaṅkataṃ;
Aññehi saddhim ramamānaṃ, tam te dukkhaṃ bhavissati.

1941.

“Adassanena mayhaṃ te, jiṇṇassa paridevato;
Bhiyyo vañkā ca palitā, bahū hessanti brāhmaṇa”.

1942.

“Tato so brāhmaṇo bhīto, brāhmaṇiyā vasānugo;
Aṭṭito kāmarāgena, brāhmaṇim etadabravi”.

1943.

“Pātheyyaṃ me karohi tvam, saṃkulyā saguḷāni ca ;
Madhupiṇḍikā ca sukatāyo, sattubhattañca brāhmaṇi.

1944.

“Ānayissaṃ methunake, ubho dāsakumārake;
Te taṃ paricarissanti, rattindivamatanditā”.

1945.

“Idaṃ vatvā brahmabandhu, paṭimuñci upāhanā;
Tato so mantayitvāna, bhariyaṃ katvā padakkhiṇaṃ.

1946.

“Pakkāmi so ruṇṇamukho, brāhmaṇo sahitabbato;
Sivīnaṃ nagaraṃ phītaṃ, dāsapariyesanaṃ caraṃ”.

1947.

“So tattha gantvā avaca , ye tatthāsuṃ samāgatā;
Kuhiṃ vessantaro rājā, kattha passemu khattiyaṃ”.

1948.

“Te janā taṃ avaciṃsu, ye tatthāsuṃ samāgatā;
Tumhehi brahme pakato, atidānena khattiyō;
Pabbājito sakā raṭṭhā, vaṅke vasati pabbate.

1949.

“Tumhehi brahme pakato, atidānena khattiyō;
Ādāya puttadāraṇca, vaṅke vasati pabbate”.

1950.

“So codito brāhmaṇiyā, brāhmaṇo kāmagiddhimā;
Aghaṃ taṃ paṭisevittha, vane vālamigākiṇṇe;
Khaggadīpinisevite.

1951.

“Ādāya beḷuvaṃ daṇḍaṃ, aggihuttaṃ kamaṇḍalaṃ;
So pāvīsi brahāraṇṇaṃ, yattha assosi kāmadāṃ.

1952.

“Taṃ pavitṭhaṃ brahāraṇṇaṃ, kokā naṃ parivārayuṃ;
Vikkandi so vippanaṭṭho, dūre panthā apakkami.

1953.

“Tato so brāhmaṇo gantvā, bhogaluddho asaññato;
Vaṅkassorohaṇe naṭṭhe, imā gāthā abhāsatha”.

1954.

“Ko rājaputtaṃ nisabhaṃ, jayantamaparājitaṃ;
Bhaye khemassa dātāraṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1955.

“Yo yācataṃ patiṭṭhāsi, bhūtānaṃ dharaṇīriva;
Dharaṇūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1956.

“Yo yācataṃ gatī āsi, savantīnaṃva sāgaro;
Sāgarūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1957.

“Kalyāṇatitthaṃ sucimaṃ, sītūdakaṃ manoramaṃ;
Puṇḍarīkehi sañchannaṃ, yuttaṃ kiṅjakkhareṇunā;
Rahadūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1958.

“Assatthaṃva pathe jātaṃ, sītacchāyaṃ manoramaṃ;
Santānaṃ visametāraṃ, kilantānaṃ paṭiggahaṃ;
Tathūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1959.

“Nigrodhaṃva pathe jātaṃ, sītacchāyaṃ manoramaṃ;
Santānaṃ visametāraṃ, kilantānaṃ paṭiggahaṃ;
Tathūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1960.

“Ambaṃ iva pathe jātaṃ, sītacchāyaṃ manoramaṃ;
Santānaṃ visametāraṃ, kilantānaṃ paṭiggahaṃ;
Tathūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1961.

“Sālaṃ iva pathe jātaṃ, sītacchāyaṃ manoramam;
Santānaṃ visametāraṃ, kilantānaṃ paṭiggahaṃ;
Tathūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1962.

“Dumaṃ iva pathe jātaṃ, sītacchāyaṃ manoramam;
Santānaṃ visametāraṃ, kilantānaṃ paṭiggahaṃ;
Tathūpamaṃ mahārājaṃ, ko me vessantaraṃ vidū.

1963.

“Evañca me vilapato, pavitṭhassa brahāvane;
Ahaṃ jānanti yo vajjā, nandiṃ so janaye mama.

1964.

“Evañca me vilapato, pavitṭhassa brahāvane;
Ahaṃ jānanti yo vajjā, tāya so ekavācāya;
Pasave puññaṃ anappakaṃ”.

1965.

“Tassa ceto paṭissosi, araññe luddako caraṃ;
Tumhehi brahme pakato, atidānena khattiyo;
Pabbājito sakā raṭṭhā, vañke vasati pabbate.

1966.

“Tumhehi brahme pakato, atidānena khattiyo;
Ādāya puttadārañca, vañke vasati pabbate.

1967.

“Akiccakārī dummedho, raṭṭhā pavanamāgato;
Rājaputtaṃ gavesanto, bako macchamivodake.

1968.

“Tassa tyāhaṃ na dassāmi, jīvitaṃ idha brāhmaṇa;
Ayañhi te mayā nunno , saro pissati lohitaṃ.

1969.

“Siro te vajjhayitvāna, hadayaṃ chetvā sabandhanaṃ;
Panthasakuṇaṃ yajissāmi, tuyhaṃ maṃsena brāhmaṇa.

1970.

“Tuyhaṃ maṃsena medena, matthakena ca brāhmaṇa;
Āhutiṃ paggahessāmi, chetvāna hadayaṃ tava.

1971.

“Taṃ me suyitthaṃ suhutaṃ, tuyhaṃ maṃsena brāhmaṇa;
Na ca tvaṃ rājaputtassa, bhariyaṃ putte ca nessasi”.

1972.

“Avajjho brāhmaṇo dūto, cetaputta suṇohi me;
Tasmā hi dūtaṃ na hanti, esa dhammo sanantano.

1973.

“Nijjhataṃ sivayo sabbe, pitā naṃ daṭṭhumicchati;
Mātā ca dubbalā tassa, acirā cakkhūni jīyare.

1974.

“Tesāhaṃ pahito dūto, cetaputta suṇohi me;
Rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me.
“Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te”;

1975.

“Imaṅca madhuno tumbaṃ, migasatthiṅca brāhmaṇa;
Taṅca te desamakkhissaṃ, yattha sammati kāmado”.

Jūjakapabbaṃ nāma.

Cūḷavanavaṇṇanā

1976.

“Esa selo mahābrahme, pabbato gandhamādano;
Yattha vessantaro rājā, saha puttehi sammati.

- 1977.**
“Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, āsadañca masaṃ jaṭaṃ;
Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati.
- 1978.**
“Ete nīlā padissanti, nānāphaladharā dumā;
Uggatā abbhakūṭāva, nīlā añjanapabbatā.
- 1979.**
“Dhavassakaṇṇā khadirā, sālā phandanamāluvā;
Sampavedhanti vātena, sakiṃ pītāva māṇavā.
- 1980.**
“Upari dumapariyāyesu, saṅgītiyova suyyare;
Najjuhā kokilasaṅghā , sampatanti dumā dumaṃ.
- 1981.**
“Avhayanteva gacchantam, sākhāpattasamīritā;
Ramayanteva āgantam, modayanti nivāsinaṃ;
Yattha vessantaro rājā, saha puttehi sammati.
- 1982.**
“Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, āsadañca masaṃ jaṭaṃ;
Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati.
- 1983.**
“Ambā kapitthā panasā, sālā jambū vibhītakā;
Harītakī āmalakā, assatthā badarāni ca.
- 1984.**
“Cārutimbarukkhā cettha, nigrodhā ca kapitthanā;
Madhumadhukā thevanti, nīce pakkā cudumbarā.
- 1985.**
“Pārevatā bhavyeyā ca, muddikā ca madhutthikā;
Madhuṃ anelakaṃ tattha, sakamādāya bhuñjare.

- 1986.**
“Aññettha pupphitā ambā, aññe tiṭṭhanti dovilā;
Aññe āmā ca pakkā ca, bhekavaṇṇā tadūbhayaṃ.
- 1987.**
“Athettha heṭṭhā puriso, ambapakkāni gaṇhati;
Āmāni ceva pakkāni, vaṇṇagandharasuttame.
- 1988.**
“Ateva me acchariyaṃ, hiṅkāro paṭibhāti maṃ;
Devānamiva āvāso, sobhati nandanūpamo.
- 1989.**
“Vibhedikā nāḷikerā, khajjurīnaṃ brahāvane;
Mālāva ganthitā ṭhanti, dhajaggāneva dissare;
Nānāvaṇṇehi puppheti, nabhaṃ tārācitāmiva.
- 1990.**
“Kuṭajī kuṭṭhatagarā, pāṭaliyo ca pupphitā;
Punnāgā giripunnāgā, koviḷārā ca pupphitā.
- 1991.**
“Uddālakā somarukkā, agaruphalliyā bahū;
Puttajīvā ca kakudhā, asanā cettha pupphitā.
- 1992.**
“Kuṭajā salaḷā nīpā , kosambā labujā dhavā;
Sālā ca pupphitā tattha, palālakhalasannibhā.
- 1993.**
“Tassāvidūre pokkharāṇī, bhūmibhāge manorame;
Padumuppalasañchannā, devānamiva nandane.
- 1994.**
“Athettha puppharasamattā, kokilā mañjubhāṇikā;
Abhinādenti pavanaṃ, utusampupphite dume.

1995.

“Bhassanti makarandehi, pokkhare pokkhare madhū;
Athettha vātā vāyanti, dakkhiṇā atha pacchimā;
Padumakiṅjakkhareṇūhi, okiṇṇo hoti assamo.

1996.

“Thūlā singhāṭakā cettha, saṃsādiyā pasādiyā ;
Macchakacchapabyāviddhā, bahū cettha mupayānakā;
Madhum bhisehi savati, khirasappimuḷālibhi.

1997.

“Surabhī taṃ vanam vāti, nānāgandhasamoditam ;
Sammaddateva gandhena, pupphasākhāhi taṃ vanam;
Bhamarā pupphagandhena, samantā mabhinādītā.

1998.

“Athettha sakuṇā santi, nānāvaṇṇā bahū dijā;
Modanti saha bhariyāhi, aññamaññaṃ pakūjino.

1999.

“Nandikā jīvaputtā ca, jīvaputtā piyā ca no;
Piyā puttā piyā nandā, dijā pokkharanīgharā.

2000.

“Mālāva ganthitā ṭhanti, dhajaggāneva dissare;
Nānāvaṇṇehi pupphehi, kusaleheva suganthitā ;
Yattha vessantaro rājā, saha puttehi sammati.

2001.

“Dhārento brāhmaṇavaṇṇam, āsadañca masaṃ jaṭam;
Cammavāsī chamā seti, jātavedam namassati”.

2002.

“Idaṅca me sattubhattam, madhunā paṭisaṃyutam;
Madhupiṇḍikā ca sukatāyo, sattubhattam dadāmi te”.

2003.

“Tuyheva sambalaṃ hotu, nāhaṃ icchāmi sambalaṃ;
Itopi brahme gaṇhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṃ.

2004.

“Ayaṃ ekapadī eti, ujuṃ gacchati assamaṃ;
Isīpi accuto tattha, paṅkadanto rajassiro;
Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, āsadañca masaṃ jaṭaṃ.

2005.

“Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati;
Taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhati”.

2006.

Idaṃ sutvā brahmabandhu, cetaṃ katvā padakkhiṇaṃ;
Udaggaṇitto pakkāmi, yenāsi accuto isi.

Cūḷavanaṇṇanā.

Mahāvanaṇṇanā

2007.

Gacchanto so bhāradvājo, addassa accutaṃ isiṃ;
Disvāna taṃ bhāradvājo, sammodi isinā saha.

2008.

“Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam;
Kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū.

2009.

“Kacci ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vāḷamigākīṇṇe, kacci hiṃsā na vijjati”.

2010.

“Kusalañceva me brahme, atho brahme anāmayam;
Atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū.

- 2011.**
“Atho ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vāḷamigākiṇṇe, hiṃsā mayhaṃ na vijjati.
- 2012.**
“Bahūni vassapūgāni, assame vasato mama;
Nābhijānāmi uppannaṃ, ābādhaṃ amanoramaṃ.
- 2013.**
“Svāgataṃ te mahābrahme, atho te adurāgataṃ;
Anto pavisa bhaddante, pāde pakkhālayassu te.
- 2014.**
“Tindukāni piyālāni, madhuke kāsūmāriyo;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ.
- 2015.**
“Idampi pānīyaṃ sītaṃ, ābhaṭaṃ girigabbharā;
Tato piva mahābrahme, sace tvaṃ abhikaṅkhasi”.
- 2016.**
“Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnāṃ, sabbassa agghiyaṃ kataṃ;
Sañjayassa sakaṃ puttaṃ, sivīhi vippavāsitaṃ;
Tamaḥaṃ dassanamāgato, yadi jānāsi saṃsa me”.
- 2017.**
“Na bhavaṃ eti puññatthaṃ, sivrājassa dassanaṃ;
Maññe bhavaṃ patthayati, rañño bhariyaṃ patibbataṃ;
Maññe kaṇhājinaṃ dāsimaṃ, jāliṃ dāsaṅca icchasi.
- 2018.**
“Atha vā tayo mātāputte, arañña netumāgato;
Na tassa bhogā vijjanti, dhanāṃ dhaññaṅca brāhmaṇa”.
- 2019.**
“Akuddharūpoḥaṃ bhoto , nāhaṃ yācitumāgato;
Sādhu dassanamariyānaṃ, sannivāso sadā sukho.

2020.

“Adiṭṭhapubbo sivrājā, sivīhi vippavāsito;
Tamahaṃ dassanamāgato, yadi jānāsi saṃsa me”.

2021.

“Esa selo mahābrahme, pabbato gandhamādano;
Yattha vessantaro rājā, saha puttehi sammati.

2022.

“Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, āsadañca masaṃ jaṭaṃ;
Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati.

2023.

“Ete nīlā padissanti, nānāphaladharā dumā;
Uggatā abbhakūṭāva nīlā añjanapabbatā.

2024.

“Dhavassakaṇṇā khadirā, sālā phandanamāluvā;
Sampavedhanti vātena, sakimṃ pītāva māṇavā.

2025.

“Upari dumapariyāyesu, saṅgītiyova suyyare;
Najjuhā kokilasaṅghā, sampatanti dumā dumāṃ.

2026.

“Avhayanteva gacchantāṃ, sākhāpattasamīritā;
Ramayanteva āgantaṃ, modayanti nivāsinaṃ;
Yattha vessantaro rājā, saha puttehi sammati.

2027.

“Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, āsadañca masaṃ jaṭaṃ;
Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati.

2028.

“Karerimālā vitatā, bhūmibhāge manorame;
Saddalāharitā bhūmi, na tatthuddhaṃsate rajo.

- 2029.**
 “Mayūragīvasaṅkāsā, tūlaphassasamūpamā;
 Tiṇāni nātivattanti, samantā caturaṅgulā.
- 2030.**
 “Ambā jambū kapitthā ca, nīce pakkā cudumbarā;
 Paribhogehi rukkhehi, vanaṃ taṃ rativaḍḍhanaṃ.
- 2031.**
 “Veḷuriyavaṇṇasannibhaṃ, macchagumbanisevitam;
 Sucimṃ sugandham salilaṃ, āpo tatthapi sandati.
- 2032.**
 “Tassāvidūre pokkharaṇī, bhūmibhāge manorame;
 Padumuppalasañchannā, devānamiva nandane.
- 2033.**
 “Tīṇi uppalajātāni, tasmimṃ sarasi brāhmaṇa;
 Vicittaṃ nīlānekāni, setā lohitaṅkāni ca.
- 2034.**
 “Khomāva tattha padumā, setasogandhikehi ca;
 Kalambakehi sañchanno, mucalindo nāma so saro.
- 2035.**
 “Athettha padumā phullā, apariyantāva dissare;
 Gimhā hemantikā phullā, jaṇṇutagghā upattharā.
- 2036.**
 “Surabhī sampavāyanti, vicittapupphasanthatā;
 Bhamarā pupphagandhena, samantā mabhinādītā.
- 2037.**
 “Athettha udakantasmimṃ, rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa;
 Kadambā pāṭalī phullā, koviḷārā ca pupphitā.
- 2038.**
 “Aṅkolā kacchikārā ca, pārijaññā ca pupphitā;

Vāraṇā vayanā rukkhā, mucalindamubhato saraṃ.

2039.

“Sīrīsā setapārisā , sādhu vāyanti padmakā;

Nigguṇḍī sirīnigguṇḍī , asanā cettha pupphitā.

2040.

“Paṅgurā bahulā selā, sobhañjanā ca pupphitā;

Ketakā kaṇikārā ca, kanaverā ca pupphitā.

2041.

“Ajjunā ajjukañṇā ca, mahānāmā ca pupphitā;

Supupphitagā tiṭṭhanti, pajjalanteva kiṃsukā.

2042.

“Setapaṇṇī sattapaṇṇā, kadaliyo kusumbharā;

Dhanutakkārī pupphehi, sīsapāvaraṇāni ca.

2043.

“Acchivā sallavā rukkhā, sallakiyo ca pupphitā;

Setageru ca tagarā, maṃsikuṭṭhā kulāvarā.

2044.

“Daharā rukkhā ca vuddhā ca, akuṭilā cettha pupphitā;

Assamaṃ ubhato ṭhanti, agyāgāraṃ samantato.

2045.

“Athettha udakantasmim, bahuḷāto phaṇijjako;

Muggatiyo karatiyo, sevālasāsakā bahū.

2046.

“Uddāpavattaṃ ulluḷitaṃ, makkhikā hiṅgujālikā;

Dāsīmakañjako cettha, bahū nīcekaḷambakā.

2047.

“Elamphurakasañchannā , rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa;

Sattāhaṃ dhāriyamānānaṃ, gandho tesam na chijjati.

- 2048.**
“Ubhato saraṃ mucalindaṃ, pupphā tiṭṭhanti sobhanā;
Indīvarehi sañchannaṃ, vanaṃ taṃ upasobhati.
- 2049.**
“Aḍḍhamāsaṃ dhāriyamānānaṃ, gandho tesāṃ na chijjati;
Nīlapupphī setavārī, pupphitā girikaṇṇikā;
Kalerukkhehi sañchannaṃ, vanaṃ taṃ tulasīhi ca.
- 2050.**
“Sammaddateva gandhena, pupphasākhāhi taṃ vanaṃ;
Bhamarā pupphagandhena, samantā mabhināditā.
- 2051.**
“Tīṇi kakkārujātāni, tasmim̐ sarasi brāhmaṇa;
Kumbhamattāni cekāni, murajamattāni tā ubho.
- 2052.**
“Athettha sāsapo bahuko, nādiyo haritāyuto;
Asī tālāva tiṭṭhanti, chejjā indīvarā bahū.
- 2053.**
“Apphoṭā suriyavallī ca, kāḷiyā madhugandhiyā;
Asokā mudayantī ca, vallibho khuddapupphiyo.
- 2054.**
“Koraṇḍakā anojā ca, pupphitā nāgamallikā ;
Rukkhamāruyha tiṭṭhanti, phullā kiṃsukavallīyo.
- 2055.**
“Kaṭeruhā ca vāsantī, yūthikā madhugandhiyā;
Niliyā sumanā bhaṇḍī, sobhati padumuttaro.
- 2056.**
“Pāṭalī samuddakappāsī, kaṇikārā ca pupphitā;
Hemajālāva dissanti, ruciraggi sikhūpamā.

- 2057.**
 “Yāni tāni ca pupphāni, thalajānudakāni ca;
 Sabbāni tattha dissanti, evaṃ rammo mahodadhi.
- 2058.**
 “Athassā pokkharāṇiyā, bahukā vārigocarā;
 Rohitā naḷapī siṅgū, kumbhilā makarā susū.
- 2059.**
 “Madhu ca madhulaṭṭhi ca, tālisā ca piyaṅgukā;
 Kuṇḍanjā bhaddamuttā , setapupphā ca lolupā.
- 2060.**
 “Surabhī ca rukkhā tagarā, bahukā tuṅgavaṇṭakā ;
 Padmakā naradā kuṭṭhā, jhāmakā ca hareṇukā.
- 2061.**
 “Haliddakā gandhasilā, hiriverā ca guggulā;
 Vibhedikā corakā kuṭṭhā, kappurā ca kaliṅgukā.
- 2062.**
 “Athettha sīhabyagghā ca, purisālū ca hatthiyo;
 Eṇeyyā pasadā ceva, rohiccā sarabhā migā.
- 2063.**
 “Koṭṭhasuṇā suṇopi ca, tuliyā naḷasannibhā;
 Cāmarī calanī laṅghī, jhāpitā makkaṭā picu.
- 2064.**
 “Kakkaṭā kaṭamāyā ca, ikkā goṇasirā bahū;
 Khaggā varāhā nakulā, kāḷakettha bahūtasō.
- 2065.**
 “Mahimsā soṇasiṅgālā, pampakā ca samantato;
 Ākucchā pacalākā ca, citrakā cāpi dīpiyo.
- 2066.**
 “Pelakā ca vighāsādā, sīhā gogaṇisādakā;

Aṭṭhapādā ca morā ca, bhassarā ca kukutthakā.

2067.

“Caṅkorā kukkuṭṭā nāgā, aññamaññaṃ pakūjino;
Bakā balākā najjuhā, dindibhā kuṅjavājita .

2068.

“Byagghinasā lohapiṭṭhā, pammakā jīvajīvākā;
Kapiṅjarā tittirāyo, kulā ca paṭikutthakā.

2069.

“Mandālakā celakeṭṭu, bhaṇḍutittiranāmakā;
Celāvakā piṅgalāyo , goṭakā aṅgahetukā.

2070.

“Karaviyā ca saggā ca, uhuṅkārā ca kukkuhā;
Nānādiḷḷaṅḷakīṇṇaṃ, nānāsaranikūjitaṃ.

2071.

“Athettha sakuṇā santi, nīlakā maṅjubhāṇikā;
Modanti saha bhariyāhi, aññamaññaṃ pakūjino.

2072.

“Athettha sakuṇā santi, dijjā maṅjussarā sitā;
Setacchikuṭṭā bhadrakkhā, aṇḍajā citrapekkuṇā.

2073.

“Athettha sakuṇā santi, dijjā maṅjussarā sitā;
Sikhaṇḍī nīlagīvāhi, aññamaññaṃ pakūjino.

2074.

“Kukutthakā kuḷīrakā, koṭṭhā pokkharasātakā;
Kālāmeyyā baliyakkhā, kadambā suvasāḷikā.

2075.

“Haliddā lohitā setā, athettha nalakā bahū;
Vāraṇā bhiṅgarājā ca, kadambā suvakokilā.

- 2076.**
 “Ukkusā kurarā haṃsā, āṭā parivadentikā;
 Pākahaṃsā atibalā, najjuhā jīvajīvākā.
- 2077.**
 “Pārevatā ravihamsā, cakkavākā nadīcarā;
 Vāraṇābhirudā rammā, ubho kālūpakūjino.
- 2078.**
 “Athettha sakuṇā santi, nānāvaṇṇā bahū dijā;
 Modanti saha bhariyāhi, aññamaññaṃ pakūjino.
- 2079.**
 “Athettha sakuṇā santi, nānāvaṇṇā bahū dijā;
 Sabbe mañjū nikūjanti, mucalindamubhatosaraṃ.
- 2080.**
 “Athettha sakuṇā santi, karaviyā nāma te dijā ;
 Modanti saha bhariyāhi, aññamaññaṃ pakūjino.
- 2081.**
 “Athettha sakuṇā santi, karaviyā nāma te dijā;
 Sabbe mañjū nikūjanti, mucalindamubhatosaraṃ.
- 2082.**
 “Eṇeyyapasadākiṇṇaṃ, nāgasamaṃsevitāṃ vanāṃ;
 Nānālatāhi sañchannaṃ, kadalīmīgasevitāṃ.
- 2083.**
 “Athettha sāsapo bahuko , nīvāro varako bahu;
 Sāli akaṭṭhapāko ca, ucchu tattha anappako.
- 2084.**
 “Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ;
 Khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ, tattha patto na vindati;
 Yattha vessantaro rājā, saha puttehi sammati.

2085.
“Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṃ, āsadañca masaṃ jaṭaṃ;
Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati”.

2086.
Idaṃ sutvā brahmabandhu, isiṃ katvā padakkhiṇaṃ;
Udaggacitto pakkāmi, yattha vessantaro ahu”.

Mahāvanavaṇṇanā.

Dārapabbhaṃ

2087.
“Uṭṭhehi jāli patiṭṭha, porāṇaṃ viya dissati;
Brāhmaṇaṃ viya passāmi, nandiyo mābhikīrare”.

2088.
“Ahampi tāta passāmi, yo so brahmāva dissati;
Addhiko viya āyāti, atithī no bhavissati”.

2089.
“Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayāṃ;
Kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū.

2090.
“Kacci ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vāḷamigākiṇṇe, kacci hiṃsā na vijjati”.

2091.
“Kusalañceva no brahme, atho brahme anāmayāṃ;
Atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū.

2092.
“Atho ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vāḷamigākiṇṇe, hiṃsā amhaṃ na vijjati”.

2093.
“Satta no māse vasataṃ, araññe jīvasokinaṃ ;

Idampi paṭhamam passāma, brāhmaṇam devavaṇṇinam;
Ādāya veḷuvaṃ daṇḍam, agghihuttaṃ kamaṇḍalum.

2094.

“Svāgataṃ te mahābrahme, atho te adurāgataṃ;
Anto pavisa bhaddante, pāde pakkhālayassu te.

2095.

“Tindukāni piyālāni, madhuke kāsumāriyo;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ.

2096.

“Idampi pānīyaṃ sītaṃ, ābhatam girigabbharā;
Tato piva mahābrahme, sace tvaṃ abhikaṅkhasi.

2097.

“Atha tvaṃ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā;
Anupatto brahāraññaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito”.

2098.

“Yathā vārivaho pūro, sabbakālam na khīyati;
Evaṃ taṃ yācitāgacchim, putte me dehi yācito”.

2099.

“Dadāmi na vikampāmi, issaro naya brāhmaṇa;
Pāto gatā rājaputtī, sāyaṃ uñchāto ehiti.

2100.

“Ekarattim vasitvāna, pāto gacchasi brāhmaṇa;
Tassā nhāte upaghāte, atha ne māladhārine.

2101.

“Ekarattim vasitvāna, pāto gacchasi brāhmaṇa;
Nānāpupphehi sañchane, nānāgandhehi bhūsite;
Nānāmūlaphalākiṇṇe, gaccha svādāya brāhmaṇa”.

2102.

“Na vāsamabhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati;

Antarāyopi me assa, gacchaññeva rathesabha.

2103.

“Na hetā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā;
Itthiyo mantaṃ jānanti, sabbamaṃ gaṇhanti vāmato.

2104.

“Saddhāya dānaṃ dadato, māsamaṃ adakkhi mātaram;
Antarāyampi sā kayirā, gacchaññeva rathesabha.

2105.

“Āmantayassu te putte, mā te mātaramaddasuma;
Saddhāya dānaṃ dadato, evamaṃ puññaṃ pavaḍḍhati.

2106.

“Āmantayassu te putte, mā te mātaramaddasuma;
Mādisassa dhanamaṃ datvā, rāja saggamaṃ gamissasi”.

2107.

“Sace tvamaṃ nicchase daṭṭhuma, mama bhariyamaṃ patibbatama;
Ayyakassapi dassehi, jāliṃ kaṇhājinaṃ cubho.

2108.

“Ime kumāre disvāna, mañjuka piyabhāṇine;
Patīto sumano vitto, bahumaṃ dassati te dhanamaṃ”.

2109.

“Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me;
Rājadaṇḍāya maṃ dajjā, vikkiṇeyya haneyya vā;
Jino dhanañca dāse ca, gārayhassa brahmabandhuyā”.

2110.

“Ime kumāre disvāna, mañjuka piyabhāṇine;
Dhamme ṭhito mahārājā, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano;
Laddhā pītisomanassaṃ, bahumaṃ dassati te dhanamaṃ”.

2111.

“Nāhamaṃ tampaṃ karissāmi, yamaṃ maṃ tvamaṃ anusāsasi;

Dārakeva ahaṃ nesaṃ, brāhmaṇyā paricārake”.

2112.

“Tato kumārā byathitā , sutvā luddassa bhāsitaṃ;
Tena tena padhāviṃsu, jālī kaṇhājina cubho”.

2113.

“Ehi tāta piyaputta, pūretha mama pāramiṃ;
Hadayaṃ mebhisiñcetha, karotha vacanaṃ mama.

2114.

“Yānā nāvā ca me hotha, acalā bhavasāgare;
Jātipāraṃ tarissāmi, santāressaṃ sadevakaṃ”.

2115.

“Ehi amma piyadhīti, pūretha mama pāramiṃ ;
Hadayaṃ mebhisiñcetha, karotha vacanaṃ mama.

2116.

“Yānā nāvā ca me hotha, acalā bhavasāgare;
Jātipāraṃ tarissāmi, uddharissaṃ sadevakaṃ”.

2117.

“Tato kumāre ādāya, jāliṃ kaṇhājinaṃ cubho;
Brāhmaṇassa adā dānaṃ, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano.

2118.

“Tato kumāre ādāya, jāliṃ kaṇhājinaṃ cubho;
Brāhmaṇassa adā vitto, puttake dānamuttamaṃ.

2119.

“Tadāsi yaṃ bhimsanakam, tadāsi lomahaṃsanam;
Yaṃ kumāre padinnamhi, medanī sampakampatha.

2120.

“Tadāsi yaṃ bhimsanakam, tadāsi lomahaṃsanam;
Yaṃ pañjalikato rājā, kumāre sukhavacchite;
Brāhmaṇassa adā dānaṃ, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano”.

- 2121.**
 “Tato so brāhmaṇo luddo, lataṃ dantehi chindiya;
 Latāya hatthe bandhitvā, latāya anumajjatha .
- 2122.**
 “Tato so rajjumādāya, daṇḍañcādāya brāhmaṇo;
 Ākoṭayanto te neti, sivrājassa pekkhato”.
- 2123.**
 “Tato kumārā pakkāmuṃ, brāhmaṇassa pamuñciya;
 Assupuṇṇehi nettehi, pitaraṃ so udikkhati.
- 2124.**
 “Vedhamassatthapattaṃva, pitu pādāni vandati;
 Pitu pādāni vanditvā, idaṃ vacanamabravi.
- 2125.**
 “Ammā ca tāta nikkhantā, tvañca no tāta dassasi;
 Yāva ammampi passemu, atha no tāta dassasi.
- 2126.**
 “Ammā ca tāta nikkhantā, tvañca no tāta dassasi;
 Mā no tvaṃ tāta adadā, yāva ammāpi etu no;
 Tadāyaṃ brāhmaṇo kāmaṃ, vikkiṇātu hanātu vā.
- 2127.**
 “Balaṅkapādo andhanakho , atho ovaddhapiṇḍiko ;
 Dīghuttaroṭṭho capalo, kaḷāro bhaggaṇāsako.
- 2128.**
 “Kumbhodaro bhaggapiṭṭhi, atho visamacakkhuko;
 Lohamassu haritakeso, valīnaṃ tilakāhato.
- 2129.**
 “Piṅgalo ca vinato ca, vikaṭo ca brahā kharo;
 Ajināni ca sannaddho, amanusso bhayānako.

2130.

“Manusso udāhu yakkho, maṃsalohitabhojano;
Gāmā araññaṃāgamma, dhaṇaṃ taṃ tāta yācati.

2131.

“Nīyamāne pisācena, kiṃ nu tāta udikkhasi;
Asmā nūna te hadayaṃ, āyasaṃ daḥhabandhanaṃ.

2132.

“Yo no baddhe na jānāsi, brāhmaṇena dhanesinā;
Accāyikena luddena, yo no gāvova sumbhati.

2133.

“Idheva acchataṃ kaṇhā, na sā jānāti kismiñci;
Migīva khīrasammattā, yūthā hīnā pakandati.

2134.

“Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ;
Yañca ammaṃ na passāmi, taṃ me dukkhataṃ ito.

2135.

“Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ;
Yañca tātaṃ na passāmi, taṃ me dukkhataṃ ito.

2136.

“Sā nūna kapaṇā ammā, cirarattāya rucchati ;
Kaṇhājinaṃ apassantī, kumāriṃ cārudassaniṃ.

2137.

“So nūna kapaṇo tāto, cirarattāya rucchati;
Kaṇhājinaṃ apassanto, kumāriṃ cārudassaniṃ.

2138.

“Sā nūna kapaṇā ammā, ciraṃ rucchati assame;
Kaṇhājinaṃ apassantī, kumāriṃ cārudassaniṃ.

2139.

“So nūna kapaṇo tāto, ciraṃ rucchati assame;

Kaṇhājinam apassanto, kumāriṃ cārudassaniṃ.

2140.

“Sā nūna kapaṇā ammā, cirarattāya rucchati;
Aḍḍharatte va ratte vā, nadīva avasucchati.

2141.

“So nūna kapaṇo tāto, cirarattāya rucchati;
Aḍḍharatte va ratte vā, nadīva avasucchati.

2142.

“Ime te jambukā rukkhā, vedisā sinduvārakā ;
Vividhāni rukkhajātāni, tāni ajja jahāmase.

2143.

“Assatthā panasā ceme, nigrodhā ca kapitthanā;
Vividhāni phalajātāni, tāni ajja jahāmase.

2144.

“Ime tiṭṭhanti ārāmā, ayaṃ sītūdakā nadī;
Yatthassu pubbe kīlāma, tāni ajja jahāmase.

2145.

“Vividhāni pupphajātāni, asmim̐ uparipabbate;
Yānassu pubbe dhārema, tāni ajja jahāmase.

2146.

“Vividhāni phalajātāni, asmim̐ uparipabbate;
Yānassu pubbe bhuñjāma, tāni ajja jahāmase.

2147.

“Ime no hatthikā assā, balibaddā ca no ime;
Yehissu pubbe kīlāma, tāni ajja jahāmase”.

2148.

“Nīyamānā kumārā te, pītaṃ etadabravuṃ;
Ammam̐ ārogyam̐ vajjāsī, tvañca tāta sukhī bhava.

- 2149.**
 “Ime no hatthikā assā, balibaddā ca no ime;
 Tāni ammāya dajjesi, sokaṃ tehi vinessati.
- 2150.**
 “Ime no hatthikā assā, balibaddā ca no ime;
 Tāni ammā udikkhantī, sokaṃ paṭivinessati.
- 2151.**
 “Tato vessantaro rājā, dānaṃ datvāna khattiyo;
 Paṇṇasālaṃ pavisitvā, kalunaṃ paridevayi”.
- 2152.**
 “Kaṃ nvajja chātā tasitā, uparucchanti dārakā;
 Sāyaṃ saṃvesanākāle, ko ne dassati bhojanaṃ.
- 2153.**
 “Kaṃ nvajja chātā tasitā, uparucchanti dārakā;
 Sāyaṃ saṃvesanākāle, ammā chātamha detha no.
- 2154.**
 “Kathaṃ nu pathaṃ gacchanti, pattikā anupāhanā;
 Santā sūnehi pādehi, ko ne hatthe gahessati.
- 2155.**
 “Kathaṃ nu so na lajjeyya, sammukhā paharaṃ mama;
 Adūsakānaṃ puttānaṃ, alajjī vata brāhmaṇo.
- 2156.**
 “Yopi me dāsīdāsassa, añño vā pana pesiyo;
 Tassāpi suvihīnassa, ko lajjī paharissati.
- 2157.**
 “Vārijasseva me sato, baddhassa kumināmukhe;
 Akkosati paharati, piye putte apassato.
- 2158.**
 “Adu cāpaṃ gahetvāna, khaggaṃ bandhiya vāmato;

Ānessāmi sake putte, puttānañhi vadho dukho.

2159.

“Aṭṭhānametaṃ dukkharūpaṃ, yaṃ kumārā vihaññare;
Satañca dhammamaññāya, ko datvā anutappati”.

2160.

“Saccaṃ kirevamāhaṃsu, narā ekacciyā idha;
Yassa natthi sakā mātā, yathā natthi tatheva so.

2161.

“Ehi kaṇhe marissāma, natthattho jīvitena no;
Dinnamhāti janindena, brāhmaṇassa dhanesino;
Accāyikassa luddassa, yo no gāvova sumbhati.

2162.

“Ime te jambukā rukkhā, vedisā sinduvārakā;
Vividhāni rukkhajātāni, tāni kaṇhe jahāmase.

2163.

“Assatthā panasā ceme, nigrodhā ca kapitthanā;
Vividhāni phalajātāni, tāni kaṇhe jahāmase.

2164.

“Ime tiṭṭhanti ārāmā, ayaṃ sītūdakā nadī;
Yatthassu pubbe kīlāma, tāni kaṇhe jahāmase.

2165.

“Vividhāni pupphajātāni, asmim̐ uparipabbate;
Yānassu pubbe dhārema, tāni kaṇhe jahāmase.

2166.

“Vividhāni phalajātāni, asmim̐ uparipabbate;
Yānassu pubbe bhuñjāma, tāni kaṇhe jahāmase.

2167.

“Ime no hatthikā assā, balibaddā ca no ime;

Yehissu pubbe kīlāma, tāni kaṇhe jahāmase”.

2168.

“Nīyamānā kumārā te, brāhmaṇassa pamuñciya;
Tena tena padhāviṃsu, jālī kaṇhājīnā cubho”.

2169.

“Tato so rajjumādāya, daṇḍaṇcādāya brāhmaṇo;
Ākoṭayanto te neti, sivrājassa pekkhato”.

2170.

“Taṃ taṃ kaṇhājīnāvoca, ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo;
Latṭhiyā paṭikoṭeti, ghare jātaṃva dāsiyaṃ.

2171.

“Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā;
Yakkho brāhmaṇavaṇṇena, khādituṃ tāta neti no;
Nīyamāne pisācena, kiṃ nu tāta udikkhasi”.

2172.

“Ime no pādakā dukkhā, dīgho caddhā suduggamo;
Nīce colambate sūriyo, brāhmaṇo ca dhāreti no.

2173.

“Okandāmase bhūtāni, pabbatāni vanāni ca;
Sarassa sirasā vandāma, supatitthe ca āpake .

2174.

“Tiṇalatāni osadhyo, pabbatāni vanāni ca;
Ammāṃ ārogyaṃ vajjātha, ayaṃ no neti brāhmaṇo.

2175.

“Vajjantu bhonto ammañca, maddiṃ asmāka mātaraṃ;
Sace anupatitukāmāsi, khippaṃ anupatīyāsi no.

2176.

“Ayaṃ ekapadī eti, ujuṃ gacchati assamaṃ;
Tamevānupateyyāsi, api passesi ne lahuṃ.

2177.

“Aho vata re jaṭinī, vanamūlaphalahārike ;
Suññaṃ disvāna assamaṃ, taṃ te dukkhaṃ bhavissati.

2178.

“Ativelaṃ nu ammāya, uñchā laddho anappako ;
Yā no baddhe na jānāsi, brāhmaṇena dhanesinā.

2179.

“Accāyikena luddena, yo no gāvova sumbhati;
Apajja ammaṃ passemu, sāyaṃ uñchāto āgataṃ.

2180.

“Dajjā ammā brāhmaṇassa, phalaṃ khuddena missitaṃ;
Tadāyaṃ asito dhāto, na bālhaṃ dhārayeyya no.

2181.

“Sūnā ca vata no pādā, bālhaṃ dhāreti brāhmaṇo;
Iti tattha vilapiṃsu, kumārā mātugiddhino”.

Dārapabbamaṃ nāma.

Maddīpabbamaṃ

2182.

“Tesaṃ lālappitaṃ sutvā, tayo vālā vane migā;
Sīho byaggho ca dīpi ca, idaṃ vacanamabravuṃ.

2183.

“Mā heva no rājaputtī, sāyaṃ uñchāto āgamā;
Mā hevamhāka nibbhoge, heṭhayittha vane migā.

2184.

“Sīho ca naṃ viheṭheyya, byaggho dīpi ca lakkhaṇaṃ;
Neva jālikumārassa, kuto kaṇhājinaṃ siyā;
Ubhayeneva jīyetha, patiṃ putte ca lakkhaṇā”.

- 2185.**
 “Khaṇittikaṃ me patitaṃ, dakkhiṇakkhi ca phandati;
 Aphalā phalino rukkhā, sabbā muyhanti me disā.
- 2186.**
 “Tassā sāyanhakālasmiṃ, assamāgamaṃ pati;
 Atthaṅgatamhi sūriye, vālā panthe upaṭṭhahuṃ.
- 2187.**
 “Nīce colambate sūriyo, dūre ca vata assamo;
 Yañca nesam ito hassam , taṃ te bhuñjeyyu bhojanaṃ.
- 2188.**
 “So nūna khattiyo eko, paṇṇasālāya acchati;
 Tosento dārake chāte, mamaṃ disvā anāyatiṃ.
- 2189.**
 “Te nūna puttakā mayhaṃ, kapaṇāya varākiyā;
 Sāyaṃ saṃvesanākāle, khīrapītāva acchare.
- 2190.**
 “Te nūna puttakā mayhaṃ, kapaṇāya varākiyā;
 Sāyaṃ saṃvesanākāle, vāripītāva acchare.
- 2191.**
 “Te nūna puttakā mayhaṃ, kapaṇāya varākiyā;
 Paccuggatā maṃ tiṭṭhanti, vacchā bālāva mātaraṃ.
- 2192.**
 “Te nūna puttakā mayhaṃ, kapaṇāya varākiyā;
 Paccuggatā maṃ tiṭṭhanti, haṃsāvuparipallale.
- 2193.**
 “Te nūna puttakā mayhaṃ, kapaṇāya varākiyā;
 Paccuggatā maṃ tiṭṭhanti, assamassāvidūrato.
- 2194.**
 “Ekāyano ekapatho, sarā sobbhā ca passato;

Aññaṃ maggaṃ na passāmi, yena gaccheyya assamaṃ.

2195.

“Migā namatthu rājāno, kānanaṣṣiṃ mahabbalā;
Dhammena bhātaro hotha, maggaṃ me detha yācitā.

2196.

“Avaruddhassāhaṃ bhariyā, rājaputtassa sirīmato;
Taṃ cāhaṃ nātimaññaṃ, rāmaṃ sītāvanubbatā.

2197.

“Tumhe ca putte passatha, sāyaṃ saṃvesanaṃ pati;
Ahañca putte passeyyaṃ, jāliṃ kaṇhājinaṃ cubho.

2198.

“Bahūṃ cidaṃ mūlaphalaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako;
Tato upaḍḍhaṃ dassāmi, maggaṃ me detha yācitā.

2199.

“Rājaputtī ca no mātā, rājaputto ca no pitā;
Dhammena bhātaro hotha, maggaṃ me detha yācitā”.

2200.

“Tassā lālappamānāya, bahuṃ kāruññaṣaṇhitā;
Sutvā nelapatiṃ vācaṃ, vālā panthā apakkamuṃ”.

2201.

“Imamhi naṃ padesaṃhi, puttakā paṃsukunṭhitā;
Paccuggatā maṃ tiṭṭhanti, vacchā bālāva mātaraṃ.

2202.

“Imamhi naṃ padesaṃhi, puttakā paṃsukunṭhitā;
Paccuggatā maṃ tiṭṭhanti, haṃsāvuparipallale.

2203.

“Imamhi naṃ padesaṃhi, puttakā paṃsukunṭhitā;
Paccuggatā maṃ tiṭṭhanti, assamassāvidūrato.

- 2204.**
 “Dve migā viya ukkaṇṇā , samantā mabhidhāvino;
 Ānandino pamuditā, vaggamānāva kampare;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.
- 2205.**
 “Chakalīva migī chāpaṃ, pakkhī muttāva pañjarā;
 Ohāya putte nikkhamiṃ, sīhīvāmisagiddhinī;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.
- 2206.**
 “Idaṃ nesam padakkantaṃ, nāgānamiva pabbate;
 Citakā parikiṇṇāyo, assamassāvidūrato;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.
- 2207.**
 “Vālikāyapi okiṇṇā, puttakā paṃsukunṭhitā;
 Samantā mabhidhāvanti, te na passāmi dārake.
- 2208.**
 “Ye maṃ pure paccuṭṭhenti , arañṇā dūramāyatim;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.
- 2209.**
 “Chakaliṃva migiṃ chāpā, paccuggantuna mātaram;
 Dūre maṃ pavilokenti , te na passāmi dārake.
- 2210.**
 “Idaṃ nesam kīlānakaṃ, patitaṃ paṇḍubeḷuvaṃ;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.
- 2211.**
 “Thanā ca mayhime pūrā, uro ca sampadālati;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.
- 2212.**
 “Ucchaṅgeko vicināti, thanamekāvalambati;

Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho.

2213.

“Yassu sāyanhasamayam, puttakā paṃsukunṭhitā;

Ucchange me vivattanti, te na passāmi dārake.

2214.

“Ayaṃ so assamo pubbe, samajjo paṭibhāti maṃ;

Tyajja putte apassantyā, bhamate viya assamo.

2215.

“Kimidaṃ appasaddova, assamo paṭibhāti maṃ;

Kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.

2216.

“Kimidaṃ appasaddova, assamo paṭibhāti maṃ;

Sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.

2217.

“Kimidaṃ tuṇhibhūtosī, api ratteva me mano;

Kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.

2218.

“Kimidaṃ tuṇhibhūtosī, api ratteva me mano;

Sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.

2219.

“Kacci nu me ayyaputta, migā khādiṃsu dārake;

Arañṇe iriṇe vivane, kena nītā me dārakā.

2220.

“Adu te pahitā dūtā, adu suttā piyaṃvadā;

Adu bahi no nikkhantā, khiḍḍāsu pasutā nu te.

2221.

“Nevāsaṃ kesā dissanti, hatthapādā ca jālino;

Sakuṇānaṅca opāto, kena nītā me dārakā.

2222.
 “Idaṃ tato dukkhataraṃ, sallaviddho yathā vaṇo;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinaṃ cubho.
2223.
 “Idampi dutiyaṃ sallaṃ, kampeti hadayaṃ mama;
 Yañca putte na passāmi, tvañca maṃ nābhibhāsasi.
2224.
 “Ajjeva me imaṃ rattim, rājaputta na saṃsasi;
 Maññe okkantasantaṃ maṃ, pāto dakkhisi no matam”.
2225.
 “Nūna maddī varārohā, rājaputtī yasassinī;
 Pāto gatāsi uñchāya, kimidaṃ sāyamāgatā”.
2226.
 “Nanu tvaṃ saddamassosi, ye saraṃ pātumāgatā;
 Sīhassapi nadantassa, byagghassa ca nikujjitaṃ.
2227.
 “Ahu pubbanimittaṃ me, vicarantya brahāvane;
 Khaṇitto me hatthā patito, uggīvañcāpi aṃsato.
2228.
 “Tadāhaṃ byathitā bhītā, puthu katvāna pañjalim;
 Sabbadisā namassissaṃ, api sotthi ito siyā.
2229.
 “Mā heva no rājaputto, hato sīhena dīpinā;
 Dārakā vā parāmaṭṭhā, acchakokataracchihi.
2230.
 “Sīho byaggho ca dīpi ca, tayo vālā vane migā;
 Te maṃ pariyāvaruṃ maggaṃ, tena sāyamhi āgatā.
2231.
 “Ahaṃ patiñca putte ca, āceramiva māṇavo;

Anuṭṭhitā divārattim, jaṭinī brahmacārinī.

2232.

“Ajināni paridahitvā, vanamūlaphalahāriyā;
Vicarāmi divārattim, tumhaṃ kāmā hi puttakā.

2233.

“Ahaṃ suvaṇṇahaliddim, ābhaṭaṃ paṇḍubeḷuvaṃ;
Rukkhapakkāni cāhāsim, ime vo putta kīḷanā.

2234.

“Imaṃ mūlāḷivattakaṃ, sālukaṃ ciñcabhedakaṃ;
Bhuñja khuddehi saṃyuttaṃ, saha puttehi khattiya.

2235.

“Padumaṃ jālino dehi, kumudañca kumāriyā;
Māline passa naccante, sivi puttāni avhaya.

2236.

“Tato kaṇhājīnāyapi, nisāmehi rathesabha;
Mañjussarāya vagguyā, assamaṃ upayantiyā .

2237.

“Samānasukhadukkhamaḥā, raṭṭhā pabbājītā ubho;
Api sivi putte passesi, jālim kaṇhājīnaṃ cubho.

2238.

“Samaṇe brāhmaṇe nūna, brahmacariyaparāyaṇe;
Ahaṃ loke abhissapim, sīlavante bahussute;
Tyajja putte na passāmi, jālim kaṇhājīnaṃ cubho”.

2239.

“Ime te jambukā rukkhā, vedisā sinduvārakā;
Vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare.

2240.

“Assatthā panasā ceme, nigrodhā ca kapitthanā;
Vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare.

- 2241.**
 “Ime tiṭṭhanti ārāmā, ayaṃ sītūdakā nadī;
 Yatthassu pubbe kīḷiṃsu, te kumārā na dissare.
- 2242.**
 “Vividhāni pupphajātāni, asmim̐ uparipabbate;
 Yānassu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare.
- 2243.**
 “Vividhāni phalajātāni, asmim̐ uparipabbate;
 Yānassu pubbe bhuñjiṃsu, te kumārā na dissare.
- 2244.**
 “Ime te hatthikā assā, balibaddā ca te ime;
 Yehissu pubbe kīḷiṃsu, te kumārā na dissare”.
- 2245.**
 “Ime sāmā sasolūkā, bahukā kadalīmigā;
 Yehissu pubbe kīḷiṃsu, te kumārā na dissare.
- 2246.**
 “Ime haṃsā ca koñcā ca, mayūrā citrapekhuṇā;
 Yehissu pubbe kīḷiṃsu, te kumārā na dissare”.
- 2247.**
 “Imā tā vanagumbāyo, pupphitā sabbakālīkā;
 Yatthassu pubbe kīḷiṃsu, te kumārā na dissare.
- 2248.**
 “Imā tā pokkharāṇī rammā, cakkavākūpakūjītā;
 Mandālakehi sañchannā, padumuppalakehi ca;
 Yatthassu pubbe kīḷiṃsu, te kumārā na dissare.
- 2249.**
 “Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakamāhatam̐;
 Aggipi te na hāpito, kiṃ nu mandova jhāyasi.

2250.
 “Piyo piyena saṅgama, samo me byapahaññati;
 Tyajja putte na passāmi, jāliṃ kaṇhājinam cubho”.
2251.
 “Na kho no deva passāmi, yena te nīhatā matā;
 Kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.
2252.
 “Na kho no deva passāmi, yena te nīhatā matā;
 Sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā”.
2253.
 “Sā tattha paridevitvā, pabbatāni vanāni ca;
 Punadevassamaṃ gantvā, rodi sāmikasantike .
2254.
 ““Na kho no deva passāmi, yena te nīhatā matā;
 Kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.
2255.
 ““Na kho no deva passāmi, yena te nīhatā matā;
 Sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā.
2256.
 ““Na kho no deva passāmi, yena te nīhatā matā;
 Vicaranti rukkhamūlesu, pabbatesu guhāsu ca’.
2257.
 “Iti maddī varārohā, rājaputtī yasassinī;
 Bāhā paggayha kanditvā, tattheva patitā chamā”.
2258.
 “Tamajjhapattam rājaputtim, udakenābhisiñcatha;
 Assattham nam veditvāna, atha nam etadabravi”.
2259.
 “Ādiyeneva te maddi, dukkham nakkhātumicchisaṃ;

Daliddo yācako vuḍḍho, brāhmaṇo gharamāgato.

2260.

“Tassa dinnā mayā puttā, maddi mā bhāyi assasa;
Maṃ passa maddi mā putte, mā bālhaṃ paridevasi;

Lacchāma putte jīvantā, arogā ca bhavāmase.

2261.

“Putte pasuñca dhaññañca, yañca aññaṃ ghare dhanam;
Dajjā sappuriso dānam, disvā yācakamāgataṃ;
Anumodāhi me maddi, puttake dānamuttamaṃ”.

2262.

“Anumodāmi te deva, puttake dānamuttamaṃ;
Datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānam dado bhava.

2263.

“Yo tvaṃ maccherabhūtesu, manussesu janādhipa;
Brāhmaṇassa adā dānam, sivīnam raṭṭhavaḍḍhano”.

2264.

“Ninnāditā te pathavī, saddo te tidivaṅgato;
Samantā vijjutā āguṃ, girīnamva patissutā.

2265.

“Tassa te anumodanti, ubho nāradapabbatā;
Indo ca brahmā pajāpati, somo yamo vessavaṇo;
Sabbe devānumodanti, tāvatimsā saindakā.

2266.

“Iti maddī varārohā, rājaputtī yasassinī;
Vessantarassa anumodi, puttake dānamuttamaṃ”.

Maddīpabbaṃ nāma.

Sakkapabbam

2267.

Tato ratyā vivasāne, sūriyassuggamanam pati;
Sakko brāhmaṇavaṇṇena, pāto tesam adissatha.

2268.

“Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayam;
Kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū.

2269.

“Kacci ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vālamigākiṇṇe, kacci hiṃsā na vijjati”.

2270.

“Kusalañceva no brahme, atho brahme anāmayam;
Atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū.

2271.

“Atho ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vālamigākiṇṇe, hiṃsā mayham na vijjati.

2272.

“Satta no māse vasatam, arañṇe jīvasokinam;
Idam dutiyam passāma, brāhmaṇam devavaṇṇinam;
Ādāya veḷuvam daṇḍam, dhārentam ajinakkhipam.

2273.

“Svāgatam te mahābrahme, atho me adurāgatam;
Anto pavisa bhaddante, pāde pakkhālayassu te.

2274.

“Tindukāni piyālāni, madhuke kāsūmāriyo;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varam varam.

2275.

“Idampi pānīyam sītam, ābhatam girigabbharā;
Tato piva mahābrahme, sace tvam abhikaṅkhasi.

2276.
 “Atha tvaṃ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā;
 Anupatto brahāraññaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito”.
2277.
 “Yathā vārivaho pūro, sabbakālaṃ na khīyati;
 Evaṃ taṃ yācitāgacchiṃ, bhariyaṃ me dehi yācito”.
2278.
 “Dadāmi na vikampāmi, yaṃ maṃ yācasi brāhmaṇa;
 Santaṃ nappaṭiguyhāmi, dāne me ramatī mano”.
2279.
 “Maddiṃ hatthe gahetvāna, udakassa kamaṇḍaluṃ;
 Brāhmaṇassa adā dānaṃ, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano.
2280.
 “Tadāsi yaṃ bhimsanakam, tadāsi lomahaṃsanam;
 Maddiṃ paricajantassa, medanī sampakampatha.
2281.
 “Neva sā maddī bhākuṭi, na sandhīyati na rodati;
 Pekkatevassa tuṅhī sā, eso jānāti yaṃ varam”.
2282.
 “Komārī yassāhaṃ bhariyā, sāmiko mama issaro;
 Yassicche tassa maṃ dajjā, vikkiṇeyya haneyya vā”.
2283.
 “Tesaṃ saṅkappamaññāya, devindo etadabravi;
 Sabbe jitā te paccūhā, ye dibbā ye ca mānusā.
2284.
 “Ninnādītā te pathavī, saddo te tidivaṅgato;
 Samantā vijjutā āguṃ, girīnaṃva patissutā.
2285.
 “Tassa te anumodanti, ubho nāradapabbatā;

Indo ca brahmā pajāpati, somo yamo vessavaṇo;
Sabbe devānumodanti, dukkarañhi karoti so.

2286.

“Duddadaṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ kamma kubbatam;
Asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo.

2287.

“Tasmā satañca asataṃ, nānā hoti ito gati;
Asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyaṇā.

2288.

“Yametaṃ kumāre adā, bhariyaṃ adā vane vasaṃ;
Brahmayānamanokkamma, sagge te taṃ vipaccatu”.

2289.

“Dadāmi bhoto bhariyaṃ, maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ;
Tvañceva maddiyā channo, maddī ca patinā saha.

2290.

“Yathā payo ca saṅkho ca, ubho samānavaṇṇino;
Evaṃ tuvañca maddī ca, samānamanacetasā.

2291.

“Avaruddhettha araññasmiṃ, ubho sammatha assame;
Khattiyā gottasampannā, sujātā mātupettito;
Yathā puññāni kayirātha, dadantā aparāparaṃ”.

2292.

“Sakkohamasmi devindo, āgatosmi tavantike;
Varam varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te”.

2293.

“Varam ce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Pitā maṃ anumodeyya, ito pattaṃ sakaṃ gharaṃ;
Āsanena nimanteyya, paṭhametaṃ varam vare.

- 2294.**
 “Purisassa vadhaṃ na roceyyaṃ, api kibbisakāraṃ;
 Vajjhaṃ vadhamhā moceyyaṃ, dutiyetaṃ varaṃ vare.
- 2295.**
 “Ye vuḍḍhā ye ca daharā, ye ca majjhimaporisā;
 Mameva upajīveyyūṃ, tatiyetaṃ varaṃ vare.
- 2296.**
 “Paradāraṃ na gaccheyyaṃ, sadārapasuto siyaṃ;
 Thīnaṃ vasaṃ na gaccheyyaṃ, catutthetaṃ varaṃ vare.
- 2297.**
 “Putto me sakka jāyetha, so ca dīghāyuko siyā;
 Dhammena jine pathaviṃ, pañcamaṃ varaṃ vare.
- 2298.**
 “Tato ratyā vivasāne, sūriyassuggamaṃ pati;
 Dibbā bhakkhā pātubhaveyyūṃ, chaṭṭhamaṃ varaṃ vare.
- 2299.**
 “Dadato me na khīyetha, datvā nānutapeyyahaṃ;
 Dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, sattamaṃ varaṃ vare.
- 2300.**
 “Ito vimuccamānāhaṃ, saggagāmī visesagū;
 Anivatti tato assaṃ, aṭṭhamaṃ varaṃ vare”.
- 2301.**
 “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, devindo etadabravi;
 Aciraṃ vata te tato, pitā taṃ daṭṭhumessati”.
- 2302.**
 “Idaṃ vatvāna maghavā, devarājā sujampati;
 Vessantare varaṃ datvā, saggakāyaṃ apakkami”.

Sakkapabbaṃ nāma.

Mahārājapabbam

2303.

“Kassetam mukhamābhāti, hemaṃ vuttattamagginā;
Nikkhamva jātarūpassa, ukkā mukhapahamsitaṃ.

2304.

“Ubho sadisapaccaṅgā, ubho sadisalakkhaṇā;
Jālissa sadiso eko, ekā kaṇhājinā yathā.

2305.

“Sīhā bilāva nikkhantā, ubho sampatirūpakā;
Jātarūpamayāyeva, ime dissanti dārakā”.

2306.

“Kuto nu bhavaṃ bhāradvāja, ime ānesi dārake;
Ajja raṭṭhaṃ anuppatto, kuhiṃ gacchasi brāhmaṇa”.

2307.

“Mayhaṃ te dārakā deva, dinnā vittena sañjaya;
Ajja pannarasā ratti, yato laddhā me dārakā”.

2308.

“Kena vā vācapeyyena, sammāñāyena saddahe;
Ko tetam dānamadadā, puttake dānamuttamaṃ”.

2309.

“Yo yācataṃ patiṭṭhāsi, bhūtānaṃ dharaṇīriva;
So me vessantaro rājā, puttedāsi vane vasam.

2310.

“Yo yācataṃ gatī āsi, savantīnaṃva sāgaro;
So me vessantaro rājā, puttedāsi vane vasam”.

2311.

“Dukkaṭam vata bho raññā, saddhena ghamesinā;
Kathaṃ nu puttake dajjā, araññe avaruddhako.

2312.

“Imaṃ bhonto nisāmetha, yāvāntettha samāgatā;
Kathaṃ vessantaro rājā, puttedāsi vane vasaṃ.

2313.

“Dāsiṃ dāsaṃ ca so dajjā, assaṃ cassatarīrathaṃ;
Hatthiṅca kuñjaraṃ dajja, kathaṃ so dajja dārake”.

2314.

“Yassa nassa ghare dāso, asso cassatarīratho;
Hatthī ca kuñjaro nāgo, kiṃ so dajjā pitāmaha”.

2315.

“Dānamassa pasamsāma, na ca nindāma puttakā;
Kathaṃ nu hadayaṃ āsi, tumhe datvā vanibbake”.

2316.

“Dukkassa hadayaṃ āsi, atho uṇhampi passasi;
Rohiṅheva tambakkhī, pitā assūni vattayi”.

2317.

“Yaṃ taṃ kaṇhājīnāvoca, ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo;
Laṭṭhiyā paṭikoṭeti, ghare jātaṃva dāsiyaṃ.

2318.

“Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā;
Yakkho brāhmaṇavaṇṇena, khādituṃ tāta neti no;
Nīyamāne pisācena, kinnu tāta udikkhasi”.

2319.

“Rājaputtī ca vo mātā, rājaputto ca vo pitā;
Pubbe me aṅgamāruyha, kiṃ nu tiṭṭhatha ārakā”.

2320.

“Rājaputtī ca no mātā, rājaputto ca no pitā;
Dāsā mayāṃ brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma ārakā”.

2321.
 “Mā sammevaṃ avacuttha, ḍayhate hadayaṃ mama;
 Citakāyaṃva me kāyo, āsane na sukhaṃ labhe.
2322.
 “Mā sammevaṃ avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha maṃ;
 Nikkiṇissāmi dabbena, na vo dāsā bhavissatha.
2323.
 “Kimagghiyañhi vo tāta, brāhmaṇassa pitā adā;
 Yathābhūtaṃ me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇaṃ”.
2324.
 “Sahassagghañhi maṃ tāta, brāhmaṇassa pitā adā;
 Atha kaṇhājinaṃ kaññaṃ, hatthinā ca satena ca” .
2325.
 “Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara;
 Dāsisataṃ dāsasataṃ, gavaṃ hatthusabhaṃ satamaṃ;
 Jātarūpasahassaṇca, puttānaṃ dehi nikkayaṃ.
2326.
 “Tato kattā taramāno, brāhmaṇassa avākari;
 Dāsisataṃ dāsasataṃ, gavaṃ hatthusabhaṃ satamaṃ;
 Jātarūpasahassaṇca, puttānaṃdāsi nikkayaṃ”.
2327.
 “Nikkiṇitvā nahāpetvā, bhojayitvāna dārake;
 Samalaṅkaritvā bhaṇḍena, ucchaṅge upavesayaṃ.
2328.
 “Sīsaṃ nhāte sucivatthe, sabbābharaṇabhūsite;
 Rājā anke karitvāna, ayyako paripucchatha.
2329.
 “Kuṇḍale ghusite māle, sabbābharaṇabhūsite;
 Rājā anke karitvāna, idaṃ vacanamabravi.

2330.
 “Kacci ubho arogā te, jāli mātāpitā tava;
 Kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū.
2331.
 “Kacci ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
 Vane vāḷamigākiṇṇe, kacci hiṃsā na vijjati”.
2332.
 “Atho ubho arogā me, deva mātāpitā mama;
 Atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū.
2333.
 “Atho ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
 Vane vāḷamigākiṇṇe, hiṃsā nesam na vijjati.
2334.
 “Khaṇantālukulambāni, bilāni takkalāni ca;
 Kolaṃ bhallātakam bellaṃ, sā no āhatva posati.
2335.
 “Yañceva sā āharati, vanamūlaphalahāriyā;
 Taṃ no sabbe samāgantvā, rattiṃ bhuñjāma no divā.
2336.
 “Ammāva no kisā paṇḍu, āharantī dumapphalaṃ;
 Vātātapena sukhumālī, padumaṃ hatthagatāmiva.
2337.
 “Ammāya patanūkesā, vicarantya brahāvane;
 Vane vāḷamigākiṇṇe, khaggadīpinisevite.
2338.
 “Ksesu jaṭaṃ bandhitvā, kacche jallamadhārayi;
 Cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati.
2339.
 “Puttā piyā manussānaṃ, lokasmiṃ udapajjisuṃ;

Na hi nūnamhākam ayyassa, putte sneho ajāyatha”.

2340.

“Dukkaṭaṇca hi no putta, bhūnahaccaṃ kataṃ mayā;
Yohaṃ sivīnaṃ vacanā, pabbājesimadūsakam.

2341.

“Yaṃ me kiñci idha atthi, dhanam dhaññaṇca vijjati;
Etu vessantaro rājā, sivrattṭhe pasāsatu”.

2342.

“Na deva mayham vacanā, ehiti siviluttamo;
Sayameva devo gantvā, siṅca bhogehi atrajam”.

2343.

“Tato senāpatiṃ rājā, sajjayo ajjhabhāsatha;
Hatthī assā rathā pattī, senā sannāhayantu naṃ;
Negamā ca maṃ anventu, brāhmaṇā ca purohitā.

2344.

“Tato satṭhisahassāni, yodhino cārudassanā;
Khippamāyantu sannaddhā, nānāvaṇṇehilaṅkatā.

2345.

“Nīlavatthadharā neke , pītāneke nivāsītā;
Aññe lohitaṇṇhīsā, suddhāneke nivāsītā;
Khippamāyantu sannaddhā, nānāvaṇṇehilaṅkatā.

2346.

“Himavā yathā gandhadharo, pabbato gandhamādano;
Nānārukkhehi sañchanno, mahābhūtagaṇālayo.

2347.

“Osadhehi ca dibbehi, disā bhāti pavāti ca;
Khippamāyantu sannaddhā, disā bhantu pavantu ca.

2348.

“Tato nāgasahassāni, yojayantu catuddasa;

Suvaṇṇakacchā mātaṅgā, hemakappanavāsasā.

2349.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, tomaraṅkusapāṇibhi;
Khippamāyantu sannaddhā, hatthikkhandhehi dassitā.

2350.

“Tato assasahassāni, vojayantu catuddasa;
Ājānīyāva jātiyā, sindhavā sīghavāhanā.

2351.

“Ārūḷhā gāmaṇīyehi, illiyācāpadhāribhi;
Khippamāyantu sannaddhā, assapiṭṭhe alaṅkatā.

2352.

“Tato rathasahassāni, vojayantu catuddasa;
Ayosukatanemiyo, suvaṇṇacitapakkhare.

2353.

“Āropentu dhaje tattha, cammāni kavacāni ca;
Vippārentu ca cāpāni, daḷhadhammā pahāriṇo;
Khippamāyantu sannaddhā, rathesu rathajīvino”.

2354.

“Lājāolopiyā pupphā, mālāgandhavilepanā;
Agghiyāni ca tiṭṭhantu, yena maggena ehiti.

2355.

“Gāme gāme satam kumbhā, merayassa surāya ca;
Maggamhi patitiṭṭhantu , yena maggena ehiti.

2356.

“Maṃsā pūvā saṅkuliyo, kummāsā macchasaṃyutā;
Maggamhi patitiṭṭhantu, yena maggena ehiti.

2357.

“Sappi telam dadhi khīram, kaṅgubījā bahū surā;
Maggamhi patitiṭṭhantu, yena maggena ehiti.

- 2358.**
 “Āḷārikā ca sūdā ca, naṭanaṭṭakagāyino;
 Pāṇissarā kumbhathūṇiyo, mandakā sokajjhāyikā .
- 2359.**
 “Āhaññantu sabbavīṇā, bheriyo dindimāni ca;
 Kharamukhāni dhamentu , nadantu ekapokkharā.
- 2360.**
 “Mudiṅgā paṇavā saṅkhā, godhā parivadantikā;
 Dindimāni ca haññantu, kutumpa dindimāni ca”.
- 2361.**
 “Sā senā mahatī āsi, uyyuttā siviṅgāhinī;
 Jālinā magganāyena, vaṅkaṃ pāyāsi pabbataṃ.
- 2362.**
 “Koṅcaṃ nadati mātaṅgo, kuṅjaro satṭhihāyano;
 Kacchāya baddhamānāya, koṅcaṃ nadati vāraṇo.
- 2363.**
 “Ājānīyā hasiyanti , nemighoso ajāyatha;
 Abbhaṃ rajo acchādesi, uyyuttā siviṅgāhinī.
- 2364.**
 “Sā senā mahatī āsi, uyyuttā hārahārinī;
 Jālinā magganāyena, vaṅkaṃ pāyāsi pabbataṃ.
- 2365.**
 “Te pāvimsu brahāraññaṃ, bahusākaṃ mahodakaṃ ;
 Puppharukkhehi sañchannaṃ, phalarukkhehi cūbhayaṃ.
- 2366.**
 “Tattha bindussarā vaggū, nānāvaṇṇā bahū dijā;
 Kūjantamupakūjanti, utusampupphite dume.
- 2367.**
 “Te gantvā dīghamaddhānaṃ, ahorrattānamaccaye;

Padesaṃ taṃ upāgacchuṃ, yattha vessantaro ahu”.

Mahārājapabbaṃ nāma.

Chakhattiyakammaṃ

2368.

“Tesaṃ sutvāna nigghosaṃ, bhīto vessantaro ahu;
Pabbataṃ abhiruhitvā, bhīto senaṃ udikkhati.

2369.

“Ingha maddi nisāmehi, nigghoso yādiso vane;
Ājānīyā hasiyanti, dhajaggāni ca dissare.

2370.

“Ime nūna araññasmiṃ, migasaṅghāni luddakā;
Vāgurāhi parikkhippa, sobbhaṃ pātetvā tāvade;
Vikkosamānā tibbāhi, hanti nesaṃ varam varam.

2371.

“Yathā mayaṃ adūsakā, araññe avaruddhakā;
Amittahatthattaṃ gatā, passa dubbalaghātakaṃ”.

2372.

“Amittā nappasāheyyuṃ, aggīva udakaṇṇave;
Tadeva tvaṃ vicintehi, api sotthi ito siyā”.

2373.

“Tato vessantaro rājā, orohitvāna pabbatā;
Nisīdi paṇṇasālāyaṃ, daḥhaṃ katvāna mānasaṃ”.

2374.

“Nivattayitvāna rathaṃ, vuṭṭhapetvāna seniyo;
Ekaṃ araññe viharantaṃ, pitā puttaṃ upāgami.

2375.

“Hatthikkhandhato oruyha, ekaṃso pañjalīkato;
Parikiṇṇo amaccehi, puttaṃ siñcitumāgami.

2376.
 “Tatthaddasa kumāraṃ so, rammarūpaṃ samāhitaṃ;
 Nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ, jhāyantaṃ akutobhayaṃ.
2377.
 “Taṅca disvāna āyantaṃ, pitaraṃ puttagiddhinaṃ;
 Vessantaro ca maddī ca, paccuggantvā avandisum.
2378.
 “Maddī ca sirasā pāde, sasurassābhivādayi;
 ‘Maddī ahañhi te deva, pāde vandāmi te sunhā’ ;
 Tesu tattha palisajja, pāṇinā parimajjatha”.
2379.
 “Kacci vo kusalaṃ putta, kacci putta anāmayam;
 Kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū.
2380.
 “Kacci ḍaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
 Vane vāḷamigākiṇṇe, kacci himsā na vijjati”.
2381.
 “Atthi no jīvikā deva, sā ca yādisakīdisā;
 Kasirā jīvikā homa , uñchācariyāya jīvitaṃ.
2382.
 “Aniddhinaṃ mahārāja, dametassaṃva sārathi;
 Tyamhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no.
2383.
 “Api no kisāni maṃsāni, pitu mātu adassanā;
 Avaruddhānaṃ mahārāja, araññe jīvasokinaṃ”.
2384.
 “Yepi te siviseṭṭhassa, dāyādāpattamānasā;
 Jālī kaṇhājīnā cubho, brāhmaṇassa vasānugā;
 Accāyikassa luddassa, yo ne gāvova sumbhati.

- 2385.**
 “Te rājaputtiyā putte, yadi jānātha saṃsatha;
 Pariyāpuṇātha no khippaṃ, sappadaṭṭhaṃva māṇavaṃ”.
- 2386.**
 “Ubho kumārā nikkītā, jālī kaṇhājinā cubho;
 Brāhmaṇassa dhanaṃ datvā, putta mā bhāyi assasa”.
- 2387.**
 “Kacci nu tāta kusalaṃ, kacci tāta anāmayam;
 Kacci nu tāta me mātu, cakkhu na parihāyati”.
- 2388.**
 “Kusalañceva me putta, atho putta anāmayam;
 Atho ca putta te mātu, cakkhu na parihāyati”.
- 2389.**
 “Kacci arogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanaṃ;
 Kacci phīto janapado, kacci vuṭṭhi na chijjati”.
- 2390.**
 “Atho arogaṃ yoggaṃ me, atho vahati vāhanaṃ;
 Atho phīto janapado, atho vuṭṭhi na chijjati”.
- 2391.**
 “Icevaṃ mantayantānaṃ, mātā nesam adissatha;
 Rājaputtī giridvāre, pattikā anupāhanā.
- 2392.**
 “Taṅca disvāna āyantam, mātaram puttagiddhinim;
 Vessantaro ca maddī ca, paccuggantvā avandisum.
- 2393.**
 “Maddī ca sirasā pāde, sassuyā abhivādayi;
 Maddī ahañhi te ayye, pāde vandāmi te suṇhā”.
- 2394.**
 “Maddiñca puttakā disvā, dūrato sotthimāgatā;

Kandantā mabhidhāviṃsu, vacchabālāva mātaraṃ.

2395.

“Maddī ca puttake disvā, dūrato sotthimāgate;
Vāruṇīva pavedhentī, thanadhārābhisiñcatha”.

2396.

“Samāgatānaṃ ñātīnaṃ, mahāghoso ajāyatha;
Pabbatā samanādiṃsu, mahī pakampitā ahu.

2397.

“Vuṭṭhidhāraṃ pavattento, devo pāvassi tāvade;
Atha vessantaro rājā, ñātīhi samagacchatha.

2398.

“Nattāro suṇisā putto, rājā devī ca ekato;
Yadā samāgatā āsuṃ, tadāsi lomahaṃsanaṃ.

2399.

“Pañjalikā tassa yācanti, rodantā bherave vane;
Vessantarañca maddiñca, sabbe raṭṭhā samāgatā;
Tvaṃ nosi issaro rājā, rajjaṃ kāretha no ubho”.

Chakhattiyakammaṃ nāma.

2400.

“Dhammena rajjaṃ kārentaṃ, raṭṭhā pabbājayittha maṃ;
Tvañca jānapadā ceva, negamā ca samāgatā”.

2401.

“Dukkaṭaṅca hi no putta, bhūnahaccaṃ kataṃ mayā;
Yohaṃ sivīnaṃ vacanā, pabbājesimadūsakaṃ”.

2402.

“Yena kenaci vaṇṇena, pitu dukkhaṃ udabbahe;
Mātu bhaginiyā cāpi, api pāṇehi attano”.

- 2403.**
 “Tato vessantaro rājā, rajojallaṃ pavāhayi;
 Rajojallaṃ pavāhetvā, saṅkhavaṇṇaṃ adhārayi”.
- 2404.**
 “Sīsamaṃ nhāto sucivattho, sabbābharaṇabhūsito;
 Paccayaṃ nāgamāruyha, khaggaṃ bandhi parantapaṃ.
- 2405.**
 “Tato saṭṭhisahassāni, yodhino cārudassanā;
 Sahajātā pakiriṃsu, nandayantā rathesabhaṃ.
- 2406.**
 “Tato maddimpi nhāpesuṃ, sivikaññā samāgatā;
 Vessantaro taṃ pāletu, jālī kaṇhājinaṃ cubho;
 Athopi taṃ mahārājā, sañjayo abhirakkhatu”.
- 2407.**
 “Idaṅca paccayaṃ laddhā, pubbe saṅklesamattano;
 Ānandiyamaṃ ācariṃsu, ramaṇīye giribbaje.
- 2408.**
 “Idaṅca paccayaṃ laddhā, pubbe saṅklesamattano;
 Ānandi vittā sumanā, putte saṅgamma lakkhaṇā.
- 2409.**
 “Idaṅca paccayaṃ laddhā, pubbe saṅklesamattano;
 Ānandi vittā patītā, saha puttehi lakkhaṇā”.
- 2410.**
 “Ekabhattā pure āsiṃ, niccaṃ thaṇḍilasāyini;
 Iti metaṃ vataṃ āsi, tumhaṃ kāmā hi puttakā.
- 2411.**
 “Taṃ me vataṃ samiddhajja, tumhe saṅgamma puttakā;
 Mātujaṃpi taṃ pāletu, pitujaṃpi ca puttaka;
 Athopi taṃ mahārājā, sañjayo abhirakkhatu.

2412.
“Yaṃ kiñcitthi kataṃ puññaṃ, mayhañceva pitucca te;
Sabbena tena kusalena, ajaro amaro bhava”.
2413.
“Kappāsikañca koseyyaṃ, khomakoṭumbarāni ca;
Sassu suṇhāya pāhesi, yehi maddī asobhatha.
2414.
“Tato hemañca kāyūraṃ, gīveyyaṃ ratanāmayam;
Sassu suṇhāya pāhesi, yehi maddī asobhatha.
2415.
“Tato hemañca kāyūraṃ, aṅgadaṃ maṇimekhalam;
Sassu suṇhāya pāhesi, yehi maddī asobhatha.
2416.
“Uṇṇataṃ mukhaphullañca, nānāratte ca māṇike ;
Sassu suṇhāya pāhesi, yehi maddī asobhatha.
2417.
“Uggaṭṭhanaṃ giṅgamakaṃ, mekhalaṃ pāṭipādakam ;
Sassu suṇhāya pāhesi, yehi maddī asobhatha.
2418.
“Suttañca suttavajjañca, upanijjhāya seyyasi;
Asobhatha rājaputtī, devakaññāva nandane.
2419.
“Sīsam nhātā sucivatthā, sabbālankārabhūsitā;
Asobhatha rājaputtī, tāvatimseva accharā.
2420.
“Kadalīva vātacchupitā, jātā cittalatāvane;
Dantāvaraṇasampannā, rājaputtī asobhatha.
2421.
“Sakuṇī mānusinīva, jātā cittaṭṭā patī;

Nigrodhapakkabimboṭṭhī, rājaputtī asobhatha.

2422.

“Tassā ca nāgamānesuṃ, nātibaddhaṃva kuñjaraṃ;
Sattikkhamaṃ sarakkhamaṃ, īsādantaṃ urūḷhavaṃ.

2423.

“Sā maddī nāgamāruhi, nātibaddhaṃva kuñjaraṃ;
Sattikkhamaṃ sarakkhamaṃ, īsādantaṃ urūḷhavaṃ”.

2424.

“Sabbamhi taṃaraññaṃhi, yāvantettha migā ahuṃ;
Vessantarassa tejena, naññaṃaṃññaṃ viheṭṭhayaṃ.

2425.

“Sabbamhi taṃaraññaṃhi, yāvantettha dijā ahuṃ;
Vessantarassa tejena, naññaṃaṃññaṃ viheṭṭhayaṃ.

2426.

“Sabbamhi taṃaraññaṃhi, yāvantettha migā ahuṃ;
Ekajjhaṃ sannipātiṃsu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2427.

“Sabbamhi taṃaraññaṃhi, yāvantettha dijā ahuṃ;
Ekajjhaṃ sannipātiṃsu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2428.

“Sabbamhi taṃaraññaṃhi, yāvantettha migā ahuṃ;
Nāssu mañjū nikūjiṃsu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2429.

“Sabbamhi taṃaraññaṃhi, yāvantettha dijā ahuṃ;
Nāssu mañjū nikūjiṃsu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2430.

“Paṭiyatto rājamaggo, vicitto pupphasanthato;
Vasi vessantaro yattha, yāvatāva jetuttarā.

2431.

“Tato saṭṭhisahassāni, yodhino cārudassanā;
Samantā parikirimṣu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2432.

“Orodhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā;
Samantā parikirimṣu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2433.

“Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Samantā parikirimṣu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2434.

“Samāgatā jānapadā, negamā ca samāgatā;
Samantā parikirimṣu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2435.

“Karoṭiyā cammadharā, illīhatthā suvammino;
Purato paṭipajjimsu, vessantare payātamhi;
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2436.

“Te pāvisuṃ puram rammaṃ, mahāpākāratorañam;
Upetaṃ annapānehi, naccagītehi cūbhayaṃ.

2437.

“Vittā jānapadā āsuṃ, negamā ca samāgatā;
Anuppatte kumāramhi, sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane.

2438.

“Celukkhepo avattittha, āgate dhanadāyake;

Nandiṃ pavesi nagare, bandhanā mokkho aghosatha.

2439.

“Jātarūpamayam vassam, devo pāvassi tāvade;

Vessantare pavitṭhamhi, sivīnam raṭṭhavaḍḍhane.

2440.

“Tato vessantaro rājā, dānam datvāna khattiyo;

Kāyassa bheda sappañño, saggam so upapajjathā”ti.

Vessantarajātakam dasamam.

Mahānipāta niṭṭhitā.

Jātakapāḷi niṭṭhitā.

Khuddakanikāye

Mahāniddesapāḷi

1. Aṭṭhakavaggo

1. Kāmasuttaniddeso

1.

Kāmaṃ kāmayamānassa, tassa ce taṃ samijjhati;

Addhā pītimano hoti, laddhā macco yadicchati.

Kāmaṃ kāmayamānassāti kāmāti uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca. Katame **vatthukāmā**? Manāpikā rūpā manāpikā saddā manāpikā gandhā manāpikā rasā manāpikā phoṭṭhabbā; attharaṇā pāvuraṇā dāsīdāsā ajeḷakā kukkuṭasūkarā hatthigavāssavaḷavā khettaṃ vatthu hiraññaṃ suvaṇṇaṃ gāmanigamarājadhāniyo raṭṭhañca janapado ca koso ca koṭṭhāgārañca, yaṃ kiñci rajanīyaṃ vatthu – vatthukāmā.

Api ca atītā kāmā anāgatā kāmā paccuppanā kāmā; ajjhattā kāmā bahiddhā kāmā ajjhatabhiddhā kāmā; hīnā kāmā majjhimā kāmā paṇītā kāmā; āpāyikā kāmā mānusiḷā kāmā dibbā kāmā paccupaṭṭhitā kāmā; nimmitā kāmā animmitā kāmā paranimmitā kāmā; pariggahitā kāmā, apariggahitā kāmā, mamāyitā kāmā, amamāyitā kāmā; sabbepi kāmāvacarā dhammā, sabbepi rūpāvacarā dhammā, sabbepi arūpāvacarā dhammā, taṇhāvatthukā taṇhārammaṇā kāmanīyaṭṭhena rajanīyaṭṭhena madanīyaṭṭhena kāmā – ime vuccanti vatthukāmā.

Katame **kilesakāmā**? Chando kāmo rāgo kāmo chandarāgo kāmo; saṅkappo kāmo rāgo kāmo saṅkapparāgo kāmo; yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ kāmacchandani-varaṇaṃ.

“Addasaṃ kāma te mūlaṃ, saṅkappā kāma jāyasi;

Na taṃ saṅkappayissāmi, evaṃ kāma na hohisī”ti . –

Ime vuccanti kilesakāmā. **Kāmayamānassāti** kāmayamānassa icchamānassa sādiyamānassa pathhayamānassa pihayamānassa abhijappamānassāti – kāmaṃ kāmayamānassa.

Tassa ce taṃ samijjhatīti. **Tassa ceti** tassa khattiyassa vā brāhmaṇassa vā vessassa vā suddassa vā gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā devassa vā manussassa vā. **Tanti** vatthukāmā vuccanti – manāpikā rūpā manāpikā saddā manāpikā gandhā manāpikā rasā manāpikā phoṭṭhabbā. **Samijjhatīti** ijjhati samijjhati labhati paṭilabhati adhigacchati vindatīti – tassa ce taṃ samijjhati.

Addhā pītimano hotīti. **Addhāti** ekaṃsavacanaṃ nissaṃsayavacanaṃ nikkaṅkhāvacanaṃ advejjhavacanaṃ adveḥhakavacanaṃ niyogavacanaṃ apanṇakavacanaṃ avatthāpanavacanametaṃ – addhāti. **Pīṭīti** yā pañcakāmaguṇapaṭisaññuttā pīti pāmujjam āmodanā pamodanā hāso pahāso vitti tuṭṭhi odagyaṃ attamanatā abhipharanā cītassa. **Manoti** yaṃ cittaṃ mano mānaṃ hadayaṃ paṇḍaraṃ mano manāyatanaṃ manindriyaṃ viññāṇaṃ viññāṇakkhandho tajjā manoviññāṇadhātu, ayaṃ vuccati mano. Ayaṃ mano imāya pītiyā sahaḡato hoti sahaḡāto saṃsaṭṭho sampayutto ekuppādo ekanirodho ekavatthuko ekārammaṇo. **Pītimano hotīti** pītimano hoti tuṭṭhamano haṭṭhamano pahaṭṭhamano attamano udaggamano muditamano pamoditamano hotīti – addhā pītimano hoti.

Laddhā macco yadicchatīti. **Laddhāti** labhitvā paṭilabhitvā adhigantvā vinditvā. **Maccoti** satto naro mānavo poso puggalo jīvo jāgu jantu indagu manujo. **Yadicchatīti** yaṃ icchati yaṃ sādīyati yaṃ pattheti yaṃ piheti yaṃ abhijappati, rūpaṃ vā saddaṃ vā gandhaṃ vā rasaṃ vā phoṭṭhabbaṃ vāti, laddhā macco yadicchati.

Tenāha bhagavā –

“Kāmaṃ kāmayamānassa, tassa ce taṃ samijjhati;
Addhā pītimano hoti, laddhā macco yadicchati”ti.

2.

Tassa ce kāmayānassa, chandajātassa jantuno;

Te kāmā parihāyanti, sallaviddhova ruppanti.

Tassa ce kāmayānassāti. **Tassa ceti** tassa khattiyassa vā brāhmaṇassa vā vessassa vā suddassa vā gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā devassa vā manussassa vā. **Kāmayānassāti** kāme icchamānassa sādiyamānassa pattha-

yamānassa pihayamānassa abhijappamānassa. Atha vā kāmataṇhāya yāyati niyyati vuyhati saṃharīyati. Yathā hatthiyānena vā assayānena vā goyānena vā ajayānena vā meṇḍayānena vā oṭṭhayānena vā kharayānena vā yāyati niyyati vuyhati saṃharīyati; evamevaṃ kāmataṇhāya yāyati niyyati vuyhati saṃharīyatīti – tassa ce kāmāyānassa.

Chandajātassa jantunoti. Chandoti yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ kāmacchandani-varaṇaṃ, tassa so kāmacchando jāto hoti sañjāto nibbato abhinibbato pātubhūto. **Jantunoti** sattassa narassa mānavassa posassa puggalassa jīvasa jāgussa jantussa indagussa manujassāti – chandajātassa jantuno.

Te kāmā parihāyantīti – te vā kāmā parihāyanti, so vā kāmehi parihāyati. Kathaṃ te kāmā parihāyanti? Tassa tiṭṭhantasseva te bhoge rājāno vā haranti, corā vā haranti, aggi vā dahati, udakaṃ vā vahati, appiyā vā dāyādā haranti, nihitaṃ vā nādhigacchati, duppayuttā vā kammantā bhijjanti, kule vā kulaṅgāro uppajjati, yo te bhoge vikirati vidhamati viddhamseti aniccatāyeva aṭṭhamī. Evaṃ te kāmā hāyanti parihāyanti paridhamseti paripatanti antaradhāyanti vippalujjanti. Kathaṃ so kāmehi parihāyati? Tiṭṭhanteva te bhoge so cavati marati vippalujjati. Evaṃ so kāmehi hāyati parihāyati paridhamseti paripatati antaradhāyati vippalujjati.

Corā haranti rājāno, aggi dahati nassati;

Atha antena jahati, sarīraṃ sapariggahaṃ;

Etadaññāya medhāvī, bhuñjetha ca dadetha ca.

Datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ, anindito saggamupeti ṭhānanti, te kāmā parihāyanti.

Sallaviddhova ruppātīti. Yathā ayomayena vā sallena viddho, aṭṭhi-mayena vā sallena dantamayena vā sallena visāṇamayena vā sallena kaṭṭha-mayena vā sallena viddho ruppāti kuppāti ghaṭṭīyati pīḷīyati, byādhito domanassito hoti, evameva vatthukāmānaṃ vipariṇāmaññathābhāvā uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. So kāmasallena ca soka-sallena ca viddho, ruppāti kuppāti ghaṭṭīyati pīḷīyati byādhito domanassito hotīti – sallaviddhova ruppāti.

Tenāha bhagavā –

“Tassa ce kāmāyānassa, chandajātassa jantuno;

Te kāmā parihāyanti, sallaviddhova ruppātīti”ti.

3.

Yo kāme parivajjeti, sappasseva padā siro;

Somaṃ visattikaṃ loke, sato samativattati.

Yo kāme parivajjetīti. Yoti yo yādiso yathāyutto yathāvihito yathāpakāro yaṃṭhānappatto yaṃdhammasamannāgato khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pabbajito vā devo vā manusso vā. **Kāme parivajjetīti.** **Kāmāti** uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca... pe... ime vuccanti vatthukāmā... pe... ime vuccanti kilesakāmā. **Kāme parivajjetīti** dvīhi kāraṇehi kāme parivajjeti – vikkhambhanato vā samuccheda-to vā. Kathaṃ vikkhambhanato kāme parivajjeti? “Aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā appassādaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “maṃsapesūpamā kāmā bahusādhāraṇaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “tiṇṅkūpamā kāmā anudhanaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “aṅgārakāsūpamā kāmā mahāpariḷahaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “supinakūpamā kāmā ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “yācitakūpamā kāmā tāvakālikaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “rukkhaphalūpamā kāmā sambhañjanaparibhañjanaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “asisūnūpamā kāmā adhi-kuṭṭanaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “sattisūlūpamā kāmā vinivijjanaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “sappasirūpamā kāmā sappaṭibhayaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti, “aggikkhandhūpamā kāmā mahābhitāpanaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeti.

Buddhānussatiṃ bhāventopi vikkhambhanato kāme parivajjeti, dhammānussatiṃ bhāventopi... pe... saṅghānussatiṃ bhāventopi... sīlānussatiṃ bhāventopi... cāgānussatiṃ bhāventopi... devatānussatiṃ bhāventopi... ānāpānassatiṃ bhāventopi... maraṇassatiṃ bhāventopi... kāyagatāsatiṃ bhāventopi... upasamānussatiṃ bhāventopi vikkhambhanato kāme parivajjeti.

Paṭhamaṃ jhānaṃ bhāventopi vikkhambhanato kāme parivajjeti, dutiyaṃ jhānaṃ bhāventopi... pe... tatiyaṃ jhānaṃ bhāventopi... catutthaṃ jhānaṃ bhāventopi... ākāsañcāyatanasamāpattiṃ bhāventopi... viññāṇañcāyatanasamāpattiṃ bhāventopi... ākiñcaññāyatanasamāpattiṃ bhāventopi ... nevaśāññāsaññāyatanasamāpattiṃ bhāventopi vikkhambhanato kāme parivajjeti. Evaṃ vikkhambhanato kāme parivajjeti.

Katham samucchedato kāme parivajjeti? Sotāpattimaggam bhāventopi apāyagamanīye kāme samucchedato parivajjeti, sakadāgāmimaggam bhāventopi oḷārike kāme samucchedato parivajjeti, anāgāmimaggam bhāventopi anusahagate kāme samucchedato parivajjeti, arahattamaggam bhāventopi sabbena sabbam sabbathā sabbam asesam nissesam samucchedato kāme parivajjeti. Evaṃ samucchedato kāme parivajjetīti – yo kāme parivajjeti.

Sappasseva padā siroti. Sappo vuccati ahi. Kenatthēna sappo? Samsappanto gacchatīti sappo; bhujanto gacchatīti bhujago; urena gacchatīti urago; pannasiro gacchatīti pannago; sirena supatīti sarīsapo; bile sayatīti bilāsayo; guhāyam sayatīti guhāsayo; dāthā tassa āvudhoti dāthāvudho; viṣam tassa ghoranti ghoraviṣo; jivhā tassa duvidhātī dvijivho; dvīhi jivhāhi rasam sāyatīti dvirasaññū. Yathā puriso jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo pādena sappasiram vajjeyya vivajjeyya parivajjeyya abhinivajjeyya; evameva sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo kāme vajjeyya vivajjeyya parivajjeyya abhinivajjeyyāti – sappasseva padā siro.

Somam visattikam loke, sato samativattatīti. Soti yo kāme parivajjeti. Visattikā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo anunayo anurodho nandī nandirāgo, cittassa sārāgo icchā mucchā ajjhosānam gedho paligedho saṅgo paṅko, eja māyā janikā sañjananī sibbinī jālinī saritā visattikā, suttam visatā āyūhinī dutiyā paṇidhi bhavanetti, vanam vanatho sandhavo sneho apekkhā paṭibandhu, āsā āsāsanā āsāsitattam, rūpāsā saddāsā gandhāsā rasāsā phoṭṭhabbāsā, lābhāsā janāsā puttāsā jīvitāsā, jappā pajappā abhijappā jappanā jappitattam loluppaṃ loluppāyanā loluppāyitattam pucchañjikatā sādhuḥkamyatā, adhammarāgo visamalobho nikanti nikāmanā patthanā pihanā sampatthanā, kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā, rūpataṇhā arūpataṇhā nirodhatāṇhā, rūpataṇhā saddataṇhā gandhatāṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā, ogho yogo gantho upādānam āvaraṇam nīvaraṇam chadanaṃ bandhanaṃ, upakkilesa anusayo pariyuṭṭhānam latā vevicchaṃ, dukkhamūlam dukkhanidānam dukkhappabhavo mārapāso mārabāḷisaṃ māraṅvisayo, taṇhānādī taṇhājālam taṇhāgaddulam taṇhāsamuddo abhijjhā lobho akusalamūlam.

Visattikāti. Kenatthēna visattikā? Visatāti visattikā; visālāti visattikā; viṣatāti visattikā; visakkatīti visattikā; viṣamharatīti visattikā; viṣamvādikāti visattikā; viṣamūlāti visattikā; viṣaphalāti visattikā; viṣaparibhogotī visattikā; visālā vā pana sā taṇhā rūpe sadde gandhe rase phoṭṭhabbe, kule gaṇe āvāse lābhe yase, pasamsāya sukhe cīvare piṇḍapāte senāsane gilānapaccayabhesajjaparikkhāre, kāmādhātuyā rūpadhātuyā arūpadhātuyā, kāmabhāve

rūpabhava arūpabhava, saññābhava asaññābhava nevasaññānāsaññābhava, ekavokārabhava catuvokārabhava pañcavokārabhava, atīte anāgate paccuppanne, diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu visaṭā vitthatāti visattikā.

Loketi apāyaloke manussaloke devaloke, khandhaloke dhātuloke āyatanaloke. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānupassanāsati-paṭṭhānaṃ bhāvento sato, vedanāsu...pe... citte... dhammesu dhammānupassanāsati-paṭṭhānaṃ bhāvento sato.

Aparehipi catūhi kāraṇehi sato – asati-parivajjanāya sato, saticaraṇīyānaṃ dhammānaṃ katattā sato, satiparibandhānaṃ dhammānaṃ hatattā sato, satinimittānaṃ dhammānaṃ asammūṭṭhattā sato.

Aparehipi catūhi kāraṇehi sato – satiyā samannāgatattā sato, satiyā vasitattā sato, satiyā pāguññatāya sato, satiyā apaccorohaṇatāya sato.

Aparehipi catūhi kāraṇehi sato – sattattā sato, santattā sato, samitattā sato, santadhammasamannāgatattā sato. Buddhānussatiyā sato, dhammānussatiyā sato, saṅghānussatiyā sato, sīlānussatiyā sato, cāgānussatiyā sato, devatānussatiyā sato, ānāpānassatiyā sato, maraṇassatiyā sato, kāyagatāsatiyā sato, upasamānussatiyā sato. Yā sati anussati paṭissati sati saraṇatā dhāraṇatā apilāpanatā asammussanatā sati satindriyaṃ satibalaṃ sammāsati satisambojjhaṅgo ekāyanamaggo, ayaṃ vuccati sati. Imāya satiyā upeto hoti samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato, so vuccati sato.

Somaṃ visattikaṃ loke, sato samativattatīti. Loke vā sā visattikā, loke vā taṃ visattikaṃ sato tarati uttarati patarati samatikkamati vītivattatīti – somaṃ visattikaṃ loke, sato samativattati.

Tenāha bhagavā –

“Yo kāme parivajjeti, sappasseva padā siro;
Somaṃ visattikaṃ loke, sato samativattatī”ti.

4.

Khettaṃ vatthūṃ hiraññaṃ vā, gavāssaṃ dāsaporisaṃ;

Thiyo bandhū puthu kāme, yo naro anugijjhati.

Khettaṃ vatthūṃ hiraññaṃ vāti. Khetanti sālikkhettaṃ vīhikkhettaṃ muggakkhettaṃ māsakkhettaṃ yavakkhettaṃ godhumakkhettaṃ

tilakkhettaṃ. **Vatthunti** gharavatthum koṭṭhakavatthum purevatthum pacchāvattum āramavatthum vihāravattum. **Hiraññanti** hiraññaṃ vuccati kahāpaṇoti – khettaṃ vatthum hiraññaṃ vā.

Gavāssaṃ dāsaporisanti. **Gavanti** gavā vuccanti. **Assāti** pasukādayo vuccanti. **Dāsāti** cattāro dāsā – antojātako dāso, dhanakkītako dāso, sāmaṃ vā dāsabyaṃ upeti, akāmako vā dāsavisayaṃ upeti.

“Āmāya dāsāpi bhavanti heke, dhanena kītāpi bhavanti dāsā;

Sāmañca eke upayanti dāsyam, bhayāpanuññāpi bhavanti dāsā”ti.

Purisāti tayo purisā – bhatakā, kammakarā, upajīvinoti – gavāssaṃ dāsaporisaṃ.

Thiyo bandhū puthu kāmeti. **Thiyoti** itthipariggaho vuccati. **Bandhūti** cattāro bandhū – ñātibandhavāpi bandhu, gottabandhavāpi bandhu, mantabandhavāpi bandhu, sippabandhavāpi bandhu. **Puthu kāmeti** bahū kāme. Ete puthu kāmā manāpikā rūpā...pe... manāpikā phoṭṭhabbāti – thiyo bandhū puthu kāme.

Yo naro anugijjhatīti. **Yoti** yo yādiso yathāyutto yathāvihito yathāpakāro yaṃṭhānappatto yaṃdhammasamannāgato khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pabbajito pvā devo vā manusso vā. **Naroti** satto naro mānavo poso puggalo jīvo jāgu jantu indagu manujo. **Anugijjhatīti** kilesakāmena vatthukāmesu gijjhati anugijjhati paligijjhati palibajjhatīti – yo naro anugijjhati.

Tenāha bhagavā –

“Khettaṃ vatthum hiraññaṃ vā, gavāssaṃ dāsaporisaṃ;

Thiyo bandhū puthu kāme, yo naro anugijjhatī”ti.

5.

Abalā naṃ balīyanti, maddante naṃ parissayā;

Tato naṃ dukkhamanveti, nāvaṃ bhinnamivodakaṃ.

Abalā naṃ balīyantīti. **Abalāti** abalā kilesā dubbalā appabalā appathāmakā hīnā nihīnā () omakā lāmakā chatukkā parittā. Te kilesā taṃ puggalaṃ saṃhanti parisahanti abhibhavanti ajjhottharanti pariyādiyanti maddantīti, evampi abalā naṃ balīyanti. Atha vā, abalaṃ puggalaṃ dubbalaṃ appabalaṃ appathāmakam hīnaṃ nihīnaṃ omakam lāmakam chatukkam parittaṃ, yassa natthi saddhābalaṃ vīriyabalaṃ satibalaṃ samādhibalaṃ

paññābalaṃ hiribalaṃ ottappabalaṃ. Te kilesā taṃ puggalaṃ saḥanti pari-
saḥanti abhibhavanti ajjhottharanti pariyādiyanti maddantīti – evampi abalā
naṃ balīyantīti.

Maddante naṃ parissayāti. Dve parissayā – pākaṭaparissayā ca paṭi-
channaparissayā ca. Katame **pākaṭaparissayā?** Sīhā byagghā dīpī acchā ta-
racchā kokā mahimsā hatthī ahivicchikā satapadī, corā vā assu mānavā vā
katakammā vā akatakammā vā, cakkhurogo sotarogo ghānarogo jivhārogo
kāyarogo sīsarogo kaṇṇarogo mukharogo dantarogo, kāso sāso pināso dāho
jaro, kucchirogo mucchā pakkhandikā sūlā visūcikā, kuṭṭhaṃ gaṇḍo kilāso
soso apamāro, daddu kaṇḍu kacchu rakhasā vitacchikā lohitapittam, mad-
humeho amsā piḷakā bhagandalā, pittasamuṭṭhānā ābādhā semhasamuṭṭhānā
ābādhā vātasamuṭṭhānā ābādhā sannipātikā ābādhā utupariṇāmajā ābādhā
visamaparihārajā ābādhā, opakkamikā ābādhā kammavipākajā ābādhā,
sītam uṇham jighacchā pipāsā uccāro passāvo dāmasamakasavātātapasarīsa-
pasamphassā iti vā – ime vuccanti pākaṭaparissayā.

Katame **paṭicchannaparissayā?** Kāyaduccaritam vacīduccaritam ma-
noduccaritam, kāmacchandanivaraṇam byāpādanīvaraṇam thinamiddhanī-
varaṇam uddhaccakukkucchanīvaraṇam vicikicchānīvaraṇam, rāgo doso
moho kodho upanāho makkho paḷāso issā macchariyam, māyā sātheyyam
thambho sārāmbho māno atimāno mado pamādo, sabbe kilesā sabbe duc-
caritā sabbe darathā sabbe pariḷāhā sabbe santāpā sabbākusalābhisāṅkhārā
– ime vuccanti paṭicchannaparissayā.

Parissayāti kenaṭṭhena parissayā? Parisahantīti parissayā, parihānāya
saṃvattantīti parissayā, tatrāsāyāti parissayā. Kathaṃ parisahantīti paris-
sayā? Te parissayā taṃ puggalaṃ saḥanti parisahanti abhibhavanti ajjhot-
tharanti pariyādiyanti maddanti. Evaṃ parisahantīti parissayā. Kathaṃ
parihānāya saṃvattantīti parissayā? Te parissayā kusalānaṃ dhammānaṃ
antarāyāya parihānāya saṃvattanti. Katamesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ?
Sammāpaṭipadāya anulomapaṭipadāya apaccanīkapaṭipadāya avirud-
dhapaṭipadāya anvatthapaṭipadāya dhammānudhammapaṭipadāya, sīlesu
paripūrīkārītāya indriyesu guttadvāratāya bhojane mattaññūtāya, jāgari-
yānuyogassa satisampajaññassa, catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ bhāvanānuy-
ogassa catunnaṃ sammappadhānānaṃ bhāvanānuyogassa catunnaṃ
iddhipādānaṃ bhāvanānuyogassa, pañcannaṃ indriyānaṃ bhāvanānuy-
ogassa pañcannaṃ balānaṃ bhāvanānuyogassa, sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ
bhāvanānuyogassa ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa bhāvanānuyogassa –
imesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ antarāyāya parihānāya saṃvattanti. Evaṃ
parihānāya saṃvattantīti – parissayā.

Kathaṃ tatrāsāyāti parissayā? Tatthete pāpakā akusalā dhammā up-

pajjanti attabhāvasannissayā. Yathā bile bilāsayā pāṇā sayanti, dake dakāsayā pāṇā sayanti, vane vanāsayā pāṇā sayanti, rukkhe rukkhāsayā pāṇā sayanti, evameva tatthete pāpakā akusalā dhammā uppajjanti attabhāvasannissayā. Evampi tatrāsayāti – parissayā.

Vuttañhetam bhagavatā –

“Sāntevāsiko, bhikkhave, bhikkhu sācariyako dukkham na phāsu viharati. Kathaṅca, bhikkhave, bhikkhu sāntevāsiko sācariyako dukkham na phāsu viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhuno cakkhunā rūpaṃ disvā uppajjanti ye pāpakā akusalā dhammā sarasaṅkappā saññojanīyā, tyassa anto vasanti anvāsavanti pāpakā akusalā dhammāti – tasmā sāntevāsikoti vuccati. Te naṃ samudācaranti. Samudācaranti naṃ pāpakā akusalā dhammāti – tasmā sācariyakoti vuccati.

“Puna caparaṃ, bhikkhave, bhikkhuno sotena saddaṃ sutvā, ghāne-na gandhaṃ ghāyitvā, jivhāya rasaṃ sāyitvā, kāyena phoṭṭhabbaṃ phusitvā, manasā dhammaṃ viññāya uppajjanti ye pāpakā akusalā dhammā sarasaṅkappā saññojanīyā, tyassa anto vasanti anvāsavanti pāpakā akusalā dhammāti – tasmā sāntevāsikoti vuccati. Te naṃ samudācaranti. Samudācaranti naṃ pāpakā akusalā dhammāti – tasmā sācariyakoti vuccati. Evaṃ kho, bhikkhave, bhikkhu sāntevāsiko sācariyako dukkham na phāsu viharatī”ti. Evampi tatrāsayāti – parissayā.

Vuttañhetam bhagavatā –

“Tayome, bhikkhave, antarāmalā – antarāmittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā. Katame tayo? Lobho, bhikkhave, antarāmalam antarāmitto antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko. Doso...pe... moho, bhikkhave, antarāmalam antarāmitto antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko. Ime kho, bhikkhave, tayo antarāmalā – antarāmittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā.

“Anatthajanano lobho, lobho cittappakopano;
Bhayamantarato jātam, tam jano nāvabujjhati.

“Luddho atthaṃ na jānāti, luddho dhammaṃ na passati;
Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ lobho sahate naraṃ.

“Anatthajanano doso, doso cittappakopano;

Bhayamantarato jātam, taṃ jano nāvabujjhati.

“Kuddho atthaṃ na jānāti, kuddho dhammaṃ na passati;
Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ doso sahate naraṃ.

“Anatthajanano moho, moho cittappakopano;
Bhayamantarato jātam, taṃ jano nāvabujjhati.

“Mūlho atthaṃ na jānāti, mūlho dhammaṃ na passati;
Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ moho sahate nara”nti.

Evampi tatrāsāyāti – parissayā.

Vuttampi hetam bhagavatā – “tayo kho, mahārāja, purisassa dhammā ajjhattaṃ uppajjamānā uppajjanti, ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya. Katame tayo? Lobho kho, mahārāja, purisassa dhammo ajjhattaṃ uppajjamāno uppajjati, ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya. Doso kho, mahārāja...pe... moho kho, mahārāja, purisassa dhammo ajjhattaṃ uppajjamāno uppajjati, ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya. Ime kho, mahārāja, tayo purisassa dhammā ajjhattaṃ uppajjamānā uppajjanti, ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya.

“Lobho doso ca moho ca, purisaṃ pāpacetasam;
Hiṃsanti attasambhūtā, tacasāraṃva samphala”nti.

Evampi tatrāsāyāti – parissayā.

Vuttampi cetam bhagavatā –

“Rāgo ca doso ca itonidānā, arati rati lomahaṃso itojā;
Ito samuṭṭhāya manovitakkā, kumārakā dhaṅkamivossajanti”ti .

Evampi tatrāsāyāti – parissayā. **Maddante naṃ parissayāti.** Te parissayā taṃ puggalaṃ saṃhanti parisahanti abhibhavanti ajjhottharanti pariyaḍiyanti maddantīti – maddante naṃ parissayā.

Tato naṃ dukkhamanvetīti. **Tatoti** tato tato parissayato taṃ puggalaṃ dukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, jātidukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, jarādukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, byādhidukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, maraṇadukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsaduk-

khaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, nerayikaṃ dukkhaṃ, tiracchānayanikaṃ dukkhaṃ, pettivisayikaṃ dukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, mānusikaṃ dukkhaṃ... gabbhokkantimūlakaṃ dukkhaṃ... gabbhe t̥hitimūlakaṃ dukkhaṃ... gabbhā vuṭṭhānamūlakaṃ dukkhaṃ... jātassūpanibandhakaṃ dukkhaṃ... jātassa parādheyyakaṃ dukkhaṃ... attūpakkamaṃ dukkhaṃ... parūpakkamaṃ dukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, dukkhadukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, saṅkhāradukkhaṃ... vipariṇāmadukkhaṃ ... cakkhurogo sotarogo ghānarogo jivhārogo kāyaro-
go sīsarogo kaṇṇarogo mukharogo dantarogo, kāso sāso pināso dāho jaro, kucchirogo mucchā pakkhandikā sūlā visūcikā, kuṭṭhaṃ gaṇḍo kilāso soso apamāro, daddu kaṇḍu kacchu rakhasā vitacchikā lohitaṭṭhaṃ, madhumeho aṃsā piḷakā bhagandalā pittasamuṭṭhānā ābādhā semhasamuṭṭhānā ābādhā vātasamuṭṭhānā ābādhā sannipātikā ābādhā utupariṇāmajā ābādhā visama-
parihārajā ābādhā, opakkamikā ābādhā kammavipākajā ābādhā, sītaṃ uṇhaṃ jighacchā pipāsā uccāro passāvo ḍaṃsamakasavātātapasarīsapa-
amphassaḍukkhaṃ... mātumaraṇaṃ dukkhaṃ... pitumaraṇaṃ dukkhaṃ... bhātumaraṇaṃ dukkhaṃ... bhaginimaraṇaṃ dukkhaṃ... puttumaraṇaṃ dukkhaṃ... dhītumaraṇaṃ dukkhaṃ ... ñātibyasaṇaṃ dukkhaṃ... bhogabyasaṇaṃ dukkhaṃ... rogabyasaṇaṃ dukkhaṃ... sīlabyasaṇaṃ dukkhaṃ... diṭṭhibyasaṇaṃ dukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hotīti – tato naṃ dukkhamanveti.

Nāvaṃ bhinnamivodakanti. Yathā bhinnaṃ nāvaṃ dakamesiṃ tato tato udakaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, puratopi udakaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, pacchatopi... heṭṭhatopi... passatopi udakaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti; evameva tato tato parissayato taṃ pug-galaṃ dukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti, jātidukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hoti...pe... diṭṭhibyasaṇaṃ dukkhaṃ anveti anugacchati anvāyikaṃ hotīti – nāvaṃ bhinnamivodakaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Abalā naṃ balīyanti, maddante naṃ parissayā;

Tato naṃ dukkhamanveti, nāvaṃ bhinnamivodaka”nti.

6.

Tasmā jantu sadā sato, kāmāni parivajjaye;

Te pahāya tare oghaṃ, nāvaṃ sitvāva pārāgū.

Tasmā jantu sadā satoti. Tasmāti tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappac-

cayā taṃnidānā etaṃ ādīnavaṃ sampassamāno kāmesūti – tasmā. **Jantūti** satto naro mānavo poso puggalo jīvo jāgu jantu indagu manujo. **Sadāti** sadā sabbadā sabbakālaṃ niccakālaṃ dhuvakālaṃ satataṃ samitaṃ abbokiṇṇaṃ poṅkhānupoṅkhaṃ udakūmikajātaṃ avīci santati sahitaṃ phassitaṃ , purebhattaṃ pacchābhattaṃ purimayāmaṃ majjhimayāmaṃ pacchimayāmaṃ, kāle juṅhe vasse hemante gimhe, purime vayokhandhe majjhime vayokhandhe pacchime vayokhandhe. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānupassanāsati paṭṭhānaṃ bhāvento sato, vedanāsu... citte... dhammesu dhammānupassanāsati paṭṭhānaṃ bhāvento sato. Aparehi catūhi kāraṇehi sato... pe... so vuccati satoti – tasmā jantu sadā sato.

Kāmāni parivajjeyeti. **Kāmāti** uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccanti kilesakāmā. **Kāmāni parivajjeyeti** dvīhi kāraṇehi kāme parivajjeyya – vikkhambhanato vā samucchato vā. Kathaṃ vikkhambhanato kāme parivajjeyya? “Atthikaṅkalūpamā kāmā appassādaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeyya, “maṃsapesūpamā kāmā bahusādhāraṇaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeyya, “tiṇṅkūpamā kāmā anudahaṇaṭṭhenā”ti passanto vikkhambhanato kāme parivajjeyya...pe... nevasaññānāsaññāyatana samāpattiṃ bhāvento vikkhambhanato kāme parivajjeyya. Evaṃ vikkhambhanato kāme parivajjeyya...pe... evaṃ samucchato kāme parivajjeyyāti – kāmāni parivajjeyye.

Te pahāya tare oghanti. Teti vatthukāme pariṇānitvā kilesakāme pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gamitvā; kāmacchandanīvaraṇaṃ pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gamitvā; byāpādanīvaraṇaṃ...pe... thinamiddhanīvaraṇaṃ... uddhaccakukkucchanīvaraṇaṃ... vicikicchānīvaraṇaṃ pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gamitvā kāmoghaṃ bhavoghaṃ diṭṭhogaṃ avijjoghaṃ tareyya uttareyya patareyya samatikkameyya vītivatteyyāti – te pahāya tare oghaṃ.

Nāvaṃ sitvāva pārāgūti. Yathā garukaṃ nāvaṃ bhārikaṃ udakaṃ sitvā osiñcivā chaḍḍetvā lahuṃ nāvāya khippaṃ lahuṃ appakasireneva pārāṃ gaccheyya; evameva vatthukāme pariṇānitvā kilesakāme pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gamitvā; kāmacchandanīvaraṇaṃ... byāpādanīvaraṇaṃ... thinamiddhanīvaraṇaṃ... uddhaccakukkucchanīvaraṇaṃ... vicikicchānīvaraṇaṃ pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gamitvā khippaṃ lahuṃ appakasireneva pārāṃ gaccheyya. Pārāṃ vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭiṇissaggo taṇhakkhaya virāgo nirodho nibbānaṃ. **Pārāṃ gaccheyyāti** – pārāṃ adhigaccheyya, pārāṃ phuseyya, pārāṃ sacchikar-

eyya. **Pāragūti** yopi pāraṃ gantukāmo sopi pāragū; yopi pāraṃ gacchati sopi pāragū; yopi pāraṃ gato, sopi pāragū.

Vuttampi hetam bhagavatā –

Tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇoti. Brāhmaṇoti kho, bhikkhave, arahato etaṃ adhivacanam. So abhiññāpāragū pariññāpāragū pahānapāragū bhāvanāpāragū sacchikiriyāpāragū samāpattipāragū. Abhiññāpāragū sabbadhammānam, pariññāpāragū sabbadukkhānam, pahānapāragū sabbakilesānam, bhāvanāpāragū catunnam ariyamaggānam, sacchikiriyāpāragū nirodhassa, samāpattipāragū sabbasamāpattīnam. So vasippatto pāramippatto ariyasmiṃ sīlasmiṃ, vasippatto pāramippatto ariyasmiṃ samādhismiṃ, vasippatto pāramippatto ariyāya paññāya, vasippatto pāramippatto ariyāya vimuttiyā. So pāraṃ gato pārapatto antagato antappatto koṭigato koṭippatto pariyantagato pariyantappatto vosānagato vosānappatto tānagato tānappatto leṇagato leṇappatto saraṇagato saraṇappatto abhayagato abhayappatto accutagato accutappatto amatagato amatappatto nibbānagato nibbānappatto. So vuṭṭhavāso ciññacaraṇo gataddho gatadiso gatakoṭiko pālita brahmacariyo uttamadiṭṭhippato bhāvitamaggo pahīnakilesa paṭividdhākuppo sacchikatanirodho, dukkhaṃ tassa pariññātam, samudayo pahīno, maggo bhāvito, nirodho sacchikato, abhiññeyyam abhiññātam, pariññeyyam pariññātam, pahātabbam pahīnam, bhāvetabbam bhāvitam, sacchikātabbam sacchikatam.

So ukkhittapaligho saṃkiṇṇaparikkho abbuḥhesiko niraggaḷo ariyo pannaddhajo pannabhāro visaññutto pañcaṅgavippahīno chaḷaṅgasamanāgato ekārakkho caturāpasseno panuṇṇapaccekasacco samavayasatṭhesano anāvīlasaṅkappo passaddhakāyasaṅkhāro suvimuttacitto suvimuttapañño kevalī vusitavā uttamapuriso paramapuriso paramapattippatto. So nevācinati nāpacinati, apacinitvā ṭhito. Neva pajahati na upādiyati, pajahitvā ṭhito. Neva saṃsibbati na ussineti, visinitvā ṭhito. Neva vidhūpeti na sandhūpeti, vidhūpetvā ṭhito. Asekkhena sīlakkhandhena samannāgatattā ṭhito. Asekkhena samādhikkhandhena... asekkhena paññākkhandhena... asekkhena vimuttikkhandhena... asekkhena vimuttiñāḍassanakkhandhena samannāgatattā ṭhito. Saccam sampaṭipādiyitvā ṭhito. Ejaṃ samatikkaṃ mitvā ṭhito. Kilesaggiṃ pariyādiyitvā ṭhito, aparigamanatāya ṭhito, kaṭam samādāya ṭhito, muttipaṭisevanatāya ṭhito, mettāya pārisuddhiyā ṭhito, karuṇāya... muditāya... upekkhāya pārisuddhiyā ṭhito, accantapārisuddhiyā ṭhito, akammayatāya pārisuddhiyā ṭhito, vimuttattā ṭhito, santussitattā ṭhito, khandhāpariyante ṭhito, dhātupariyante ṭhito, āyatanāpariyante ṭhito, gatipariyante ṭhito, upapattipariyante ṭhito, paṭisandhipariyante ṭhito,

(bhavapariyante t̥hito, saṃsārapariyante t̥hito vaṭṭapariyante t̥hito, antime bhava t̥hito,) antime samussaye t̥hito, antimadehadharo arahā.

“Tassāyaṃ pacchimako bhavo, carimoyaṃ samussayo;
Jātimaraṇasaṃsāro, natthi tassa punabbhavo”ti.

Nāvaṃ sitvāva pāragūti. Tenāha bhagavā –

“Tasmā jantu sadā sato, kāmāni parivajjaye;
Te pahāya tare oghaṃ, nāvaṃ sitvāva pāragū”ti.

Kāmasuttaniddeso paṭhamo.

2. Guhaṭṭhakasuttaniddeso

Atha guhaṭṭhakasuttaniddesaṃ vakkhati –

7.

**Satto guhāyaṃ bahunābhichanno, tiṭṭhaṃ naro mohanas-
miṃ pagāḷho;**

Dūre vivekā hi tathāvidho so, kāmā hi loke na hi suppahāyā.

Satto guhāyaṃ bahunābhichannoti. Sattoti hi kho vuttaṃ, api ca guhā tāva vattabbā. **Guhā** vuccati kāyo. Kāyoti vā guhāti vā dehoti vā sandehoti vā nāvāti vā rathoti vā dhajoti vā vammikoti vā nagaranti vā niḍḍanti vā kuṭṭi vā gaṇḍoti vā kumbhoti vā nāgoti vā kāyassetam adhivacanam. **Satto guhāyanti** guhāyaṃ satto visatto āsatto laggo laggito palibuddho. Yathā bhittikhile vā nāgadante vā gaṇḍam sattam visattam āsattam laggam laggitam palibuddham; evameva guhāyaṃ satto visatto āsatto laggo laggito palibuddho. Vuttañhetam bhagavatā –

“Rūpe kho, rādha, yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā ye upayūpādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tatra satto tatra visatto; tasmā sattoti vuccati. Vedanāya kho, rādha...pe... saññāya kho, rādha... saṅkhāresu kho, rādha... viññāṇe kho, rādha, yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā ye upayūpādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā, tatra satto

tatra visatto; tasmā sattoti vuccati. Sattoti lagganādhivacana”nti – satto guhāyaṃ. **Bahunābhichannoti** bahukehi kilesehi channo, rāgena channo dosena channo mohena channo kodhena channo upanāhena channo makkhena channo paḷāsena channo issāya channo macchariyena channo māyāya channo sātheyyena channo thambhena channo sārambhena channo mānena channo atimānena channo madena channo pamādena channo. Sabbakilesehi sabbaduccaritehi sabbadarathehi sabbapariḷāhehi sabbasantāpehi sabbākusalābhisaṅkhārehi channo vichanno ucchanno āvuto nivuto ovuto pihito paṭicchanno paṭikujjitoti – satto guhāyaṃ bahunābhichanno.

Tiṭṭhaṃ naro mohanasmim pagāḷhoti tiṭṭhanto naro ratto rāgavasena tiṭṭhati, duṭṭho dosavasena tiṭṭhati, mūḷho mohavasena tiṭṭhati, vinibaddho mānavasena tiṭṭhati, parāmatṭho diṭṭhivasena tiṭṭhati, vikkhepagato uddhacavasena tiṭṭhati, anitṭhaṅgato vicikicchāvasena tiṭṭhati, thāmagato anu-sayavasena tiṭṭhati. Evampi tiṭṭhaṃ naro.

Vuttañhetam bhagavatā – “santi, bhikkhave, cakkhaviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā, tañce bhikkhu abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Santi, bhikkhave, sotaviññeyyā saddā...pe... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā... manoviññeyyā dhammā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā, tañce bhikkhu abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati”ti. Evampi tiṭṭhaṃ naro.

Vuttañhetam bhagavatā – “rūpūpayam vā, bhikkhave, viññānam tiṭṭhamānam tiṭṭhati, rūpārammaṇam rūpapatitiṭṭham nandūpasecanam vuddhim virūḷhim vepullam āpajjati. Vedanūpayam vā, bhikkhave...pe... saññūpayam... saṅkhārūpayam vā, bhikkhave, viññānam tiṭṭhamānam tiṭṭhati, saṅkhārārammaṇam saṅkhārapatiṭṭham nandūpasecanam vuddhim virūḷhim vepullam āpajjati”ti. Evampi tiṭṭhaṃ naro.

Vuttampi hetam bhagavatā – “kabalīkāre ce, bhikkhave, āhāre atthi rāgo atthi nandī atthi taṇhā, patitiṭṭhitam tattha viññānam virūḷham. Yattha patitiṭṭhitam viññānam virūḷham, atthi tattha nāmarūpassāvakkanti. Yattha atthi nāmarūpassāvakkanti, atthi tattha saṅkhārānam vuddhi. Yattha atthi saṅkhārānam vuddhi, atthi tattha āyatim punabbhavābhiniḍḍatti. Yattha atthi āyatim punabbhavābhiniḍḍatti, atthi tattha āyatim jātijarāmarānam. Yattha atthi āyatim jātijarāmarānam, sasokam tam, bhikkhave, sarajam saupāyāsanti vadāmi”ti. Evampi tiṭṭhaṃ naro.

“Phasse ce, bhikkhave, āhāre...pe... manosañcetanāya ce, bhikkhave,

āhāre... viññāṇe ce, bhikkhave, āhāre atthi rāgo atthi nandī atthi taṇhā, pa-tiṭṭhitam tattha viññāṇam virūlham. Yattha patiṭṭhitam viññāṇam virūlham, atthi tattha nāmarūpassāvakkanti. Yattha atthi nāmarūpassāvakkanti, atthi tattha saṅkhārānaṃ vuddhi. Yattha atthi saṅkhārānaṃ vuddhi, atthi tattha āyatim punabbhavābhiniḃbatti. Yattha atthi āyatim punabbhavābhiniḃbatti, atthi tattha āyatim jātijarāmarānaṃ. Yattha atthi āyatim jātijarāmarānaṃ, sasokaṃ taṃ, bhikkhave, sarajaṃ saupāyāsanti vadāmi”ti. Evampi tiṭṭhaṃ naro.

Mohanasmim pagāḷhoti. Mohanā vuccanti pañca kāmagaṇā. Cak-khuvīññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā; sotaviññeyyā saddā... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā. Kiṃ kāraṇā mohanā vuccanti pañca kāmagaṇā? Yebhuyyena de-vamanussā pañcasu kāmagaṇesu muyhanti sammuyhanti sampamuyhanti, mūlḷhā sammūlḷhā sampamūlḷhā avijjāya andhikatā āvutā nivutā ovutā pihitā paṭicchannā paṭikujjitā, taṃ kāraṇā mohanā vuccanti pañca kāmagaṇā. **Mo-hanasmim pagāḷhoti** mohanasmim pagāḷho ogāḷho ajjhogāḷho nimuggoti – tiṭṭhaṃ naro mohanasmim pagāḷho.

Dūre vivekā hi tathāvidho soti. Vivekāti tayo vivekā – kāyaviveko, cittaviveko, upadhiviveko. Katamo kāyaviveko? Idha bhikkhu vivittaṃ senāsaṇaṃ bhajati araññaṃ rukkhamaḷaṃ pabbataṃ kandaraṃ giriguhaṃ susānaṃ vanapatthaṃ abbhokāsaṃ palālapuñjaṃ. Kāyena vivitto viharati. So eko gacchati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṃ kappeti, eko gāmaṃ piṇḍāya pavisati, eko paṭikkamati, eko raho nisīdati, eko caṅkamaṃ adhiṭṭhāti, eko carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti. Ayaṃ kāya-viveko.

Katamo cittaviveko? Paṭhamaṃ jhānaṃ samāpannassa nīvaraṇehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Dutiyamaṃ jhānaṃ samāpannassa vitakkavicārehi cit-taṃ vivittaṃ hoti. Tatiyamaṃ jhānaṃ samāpannassa pītiyā cittaṃ vivittaṃ hoti. Catutthaṃ jhānaṃ samāpannassa sukhadukkhehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Ākāsānañcāyatanamaṃ samāpannassa rūpasaññāya paṭighasaññāya nānattasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti. Viññāṇañcāyatanamaṃ samāpannas-sa ākāsānañcāyatanasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti. Ākiñcaññāyatanamaṃ samāpannassa viññāṇañcāyatanasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti. Ne-vasaññānāsaññāyatanamaṃ samāpannassa ākiñcaññāyatanasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti. Sotāpannassa sakkāyaditṭhiyā vicikicchāya sīlabbataparāmāsā diṭṭhānusayā vicikicchānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Sakadāgāmissa oḷarikaṃ kāmarāgasaññojanā paṭighasaññojanā oḷarikaṃ

kāmarāgānusayā paṭighānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Anāgāmissa anusahagatā kāmarāgasaññojanā paṭighasaññojanā anusahagatā kāmarāgānusayā paṭighānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Arahato rūpārūparāgā mānā uddhacca avijjāya mānānusayā bhavarāgānusayā avijjānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi bahiddhā ca sabbanimittehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Ayaṃ cittaviveko.

Katamo upadhiviveko? Upadhi vuccanti kilesā ca khandhā ca abhisankhārā ca. Upadhiviveko vuccati amatam nibbānam. Yo sabbasankhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānam. Ayaṃ upadhiviveko. Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānam nekhammābhiraṭānam, cittaviveko ca parisuddhacittānam paramavodānapattānam, upadhiviveko ca nirūpadhīnam puggalānam visaṅkhāragatānam.

Dūre vivekā hīti. Yo so evaṃ guhāyaṃ satto, evaṃ bahukehi kilesehi channo, evaṃ mohanasmim pagāḷho, so kāyavivekāpi dūre, cittavivekāpi dūre, upadhivivekāpi dūre vidūre suvidūre na santike na sāmanta anāsanne vivekaṭṭhe . **Tathāvidhoti** tādiso tassaṅghito tappakāro tappaṭibhāgo yo so mohanasmim pagāḷhoti – dūre vivekā hi tathāvidho so.

Kāmā hi loka na hi suppahāyāti. Kāmāti uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca. Katame vatthukāmā? Manāpikā rūpā manāpikā saddā manāpikā gandhā manāpikā rasā manāpikā phoṭṭhabbā, attharaṇā pāvuraṇā dāsīdāsā ajeḷakā kukkuṭasūkarā hatthigavāssavaḷavā, khettaṃ vatthu hiraññaṃ suvaṇṇaṃ, gāmanigamarājadhāniyo raṭṭhañca janapado ca koso ca koṭṭhāgārañca, yaṃ kiñci rajanīyaṃ vatthu – vatthukāmā. Api ca atītā kāmā anāgatā kāmā paccuppannā kāmā, ajjhata kāmā bahiddhā kāmā ajjhatabahiddhā kāmā, hīnā kāmā majjhimā kāmā paṇītā kāmā, āpāyikā kāmā mānusikā kāmā dibbā kāmā paccupaṭṭhitā kāmā, nimmitā kāmā animmitā kāmā paranimmitā kāmā, pariggahitā kāmā apariggahitā kāmā, mamāyitā kāmā amamāyitā kāmā, sabbepi kāmāvacarā dhammā, sabbepi rūpāvacarā dhammā, sabbepi arūpāvacarā dhammā, taṇhāvattthukā taṇhārammaṇā kāmanīyaṭṭhena rajanīyaṭṭhena madanīyaṭṭhena kāmā. Ime vuccanti vatthukāmā.

Katame kilesakāmā? Chando kāmo rāgo kāmo chandarāgo kāmo, saṅkappo kāmo rāgo kāmo saṅkapparāgo kāmo, yo kāmesu kāmaccando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajhosānam kāmogho kāmāyogo kāmupādānam kāmaccandanīvaraṇam.

“Addasaṃ kāmā te mūlaṃ, saṅkappā kāmā jāyasi;

Na taṃ saṅkappayissāmi, evaṃ kāma na hohisī”ti. –

Ime vuccanti kilesakāmā. **Loketi** apāyaloke manussaloke devaloke, khandhaloke dhātuloke āyatanaloke. **Kāmā hi loke na hi suppahāyā**ti. Kāmā hi loke duppahāyā duccejjā duppariccejjā dunnimmadayā dunniveṭṭhayā dubbīniveṭṭhayā duttarā duppatarā dussamatikkamā dubbīnivattāti – kāmā hi loke na hi suppahāyā.

Tenāha bhagavā –

“Satto guhāyaṃ bahunābhichanno, tiṭṭhaṃ naro mohanasmimṃ pagāḷho;

Dūre vivekā hi tathāvidho so, kāmā hi loke na hi suppahāyā”ti.

8.

Ichhānidānā bhavasātabaddhā, te duppamuñcā na hi aññamokkhā;

Pacchā pure vāpi apekkhamānā, ime va kāme purime va jappam.

Ichhānidānā bhavasātabaddhāti. Ichhā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo anunayo anurodho nandī nandirāgo, cittassa sārāgo ichhā mucchā ajjhosānaṃ gedho paligedho saṅgo paṅko, eja māyā janikā sañjananī sībīnī jālinī saritā visattikā, suttam visaṭā āyūhinī dutiyā paṇidhi bhavanetti, vanaṃ vanatho sandhavo sneho apekkhā paṭibandhu, āsā āsīsanā āsīsitatam, rūpāsā saddāsā gandhāsā rasāsā phoṭṭhabbāsā, lābhāsā dhanāsā puttāsā jīvītāsā, jappā pajappā abhijappā jappanā jappitattam loluppam loluppāyanā loluppāyitattam pucchāñchikatā sādhuṅkamyatā, adhammarāgo visamalobho nikanti nikāmanā patthanā pihanā sampatthanā, kāmatanṇhā bhavatanṇhā vibhavatanṇhā, rūpatanṇhā arūpatanṇhā nirodhatanṇhā, rūpatanṇhā saddatanṇhā gandhatanṇhā rasatanṇhā phoṭṭhabbatanṇhā dhammatanṇhā, ogho yogo gantho upādānaṃ āvaraṇaṃ nīvaraṇaṃ chadanaṃ bandhanaṃ, upakkilesa anu-sayo pariyuṭṭhānaṃ latā vevicchaṃ, dukkhamūlaṃ dukkhanidānaṃ dukkhabbhavo mārapāso mārabāḷisaṃ māraṅvisayo, taṇhānadī taṇhājālaṃ taṇhāgaddulaṃ taṇhāsamuddo abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Ichhānidānā**ti icchānidānakā icchāhetukā icchāpaccayā icchākāraṇā icchāpabhavāti – icchānidānā.

Bhavasātabaddhāti. Ekaṃ bhavasātam – sukhā vedanā. Dve bhavasātāni – sukhā ca vedanā iṭṭhaṅca vatthu. Tīṇi bhavasātāni – yobbaññaṃ, ārogyaṃ, jīvitam. Cattāri bhavasātāni – lābho, yaso, pasamsā, sukham.

Pañca bhavasātāni – manāpikā rūpā, manāpikā saddā, manāpikā gandhā, manāpikā rasā, manāpikā phoṭṭhabbā. Cha bhavasātāni – cakkhusampadā, sotasampadā, ghānasampadā, jivhāsampadā, kāyasampadā, manosampadā. Bhavasātabaddhā, sukhāya vedanāya sātābaddhā, iṭṭhasmiṃ vatthusmiṃ baddhā, yobbaññe baddhā, ārogye baddhā, jīvite baddhā, lābhe baddhā, yase baddhā, pasamsāyaṃ baddhā, sukhe baddhā, manāpikesu rūpesu baddhā, saddesu... gandhesu... rasesu... manāpikesu phoṭṭhabbesu baddhā, cakkhusampadāya baddhā, sotaghānājivhākāyamanosampadāya baddhā, vibaddhā ābaddhā laggā laggitā palibaddhāti – icchānidānā bhavasātabaddhā.

Te duppamuñcā na hi aññamokkhāti te vā bhavasātāvattū duppamuñcā, sattā vā etto dummocayā. Kathaṃ te bhavasātāvattū duppamuñcā? Sukhā vedanā duppamuñcā, iṭṭhaṃ vatthu duppamuñcaṃ, yobbaññaṃ duppamuñcaṃ, ārogyaṃ duppamuñcaṃ, jīvitaṃ duppamuñcaṃ, lābho duppamuñco, yaso duppamuñco, pasamsā duppamuñcā, sukhaṃ duppamuñcaṃ, manāpikā rūpā duppamuñcā, manāpikā saddā... gandhā... rasā... phoṭṭhabbā duppamuñcā, cakkhusampadā duppamuñcā, sotaghānājivhākāyamanosampadā duppamuñcā dummocayā dummocayā dunniveṭṭhayā dubbīniveṭṭhayā, duttarā duppatarā dussamatikkamā dubbīnivattā. Evaṃ te bhavasātāvattū duppamuñcā.

Kathaṃ sattā etto dummocayā? Sukhāya vedanāya sattā dummocayā, iṭṭhasmā vatthusmā dummocayā, yobbañña dummocayā, ārogyā dummocayā, jīvītā dummocayā, lābhā dummocayā, yasā dummocayā, pasamsāya dummocayā, sukhā dummocayā, manāpikēhi rūpehi dummocayā, manāpikēhi saddehi... gandhehi... rasehi... phoṭṭhabbehi dummocayā, cakkhusampadāya dummocayā, sotaghānājivhākāyamanosampadāya dummocayā duruddharā, dussamuddharā dubbutṭhāpayā dussamuṭṭhāpayā dunniveṭṭhayā dubbīniveṭṭhayā duttarā duppatarā dussamatikkamā dubbīnivattā. Evaṃ sattā etto dummocayāti – te duppamuñcā.

Na hi aññamokkhāti te attanā palipapalipannā na sakkonti paraṃ palipapalipannaṃ uddharitaṃ. Vuttañhettaṃ bhagavatā – “so vata, cunda, attanā palipapalipanno paraṃ palipapalipannaṃ uddharissatīti nettaṃ ṭhānaṃ vijjati. So vata, cunda, attanā adanto avinīto aparinibbuto paraṃ damessati viñessati parinibbāpessatīti nettaṃ ṭhānaṃ vijjati”ti. Evampi na hi aññamokkhā.

Atha vā natthañño koci mocetā. Te yadi muñceyyuṃ, sakena thāmena sakena balena sakena vīriyena sakena parakkamena sakena purisathāmena sakena purisabalena sakena purisavīriyena sakena purisaparakkamena

attanā sammāpaṭipadaṃ anulomapaṭipadaṃ apaccanīkapaṭipadaṃ anvatthapaṭipadaṃ dhammānudhammapaṭipadaṃ paṭipajjamānā muñceyyunti. Evampi na hi aññamokkhā.

Vuttampi hetam bhagavatā –

“Nāhaṃ sahiṣṣāmi pamocanāya, kathaṃkathim dhotaka kiñci loke;

Dhammañca seṭṭhaṃ abhijānamāno, evaṃ tuvaṃ oghamimaṃ taresī”ti.

Evampi na hi aññamokkhā.

Vuttampi hetam bhagavatā –

“Attanāva kataṃ pāpaṃ, attanā samkilissati;

Attanā akataṃ pāpaṃ, attanāva visujjhati;

Suddhī asuddhi paccattaṃ, nāñño aññaṃ visodhaye”ti.

Evampi na hi aññamokkhā.

Vuttampi hetam bhagavatā – “evameva kho, brāhmaṇa, tiṭṭhateva nibbānaṃ, tiṭṭhati nibbānagāmiṃ maggo, tiṭṭhāmahaṃ samādapetā. Atha ca pana mama sāvaka mayā evaṃ ovadiyamānā evaṃ anusāsiyamānā appekacce accantaniṭṭhaṃ nibbānaṃ ārādhenti, ekacce nārādhenti. Ettha kyāhaṃ, brāhmaṇa, karomi? Maggakkhāyī, brāhmaṇa, tathāgato. Maggaṃ buddho ācikkhati. Attanā paṭipajjamānā muñceyyu”nti. Evampi na hi aññamokkhā – te duppamuñcā na hi aññamokkhā.

Pacchā pure vāpi apekkhamānāti. Pacchā vuccati anāgataṃ, pure vuccati atītaṃ. Api ca atītaṃ upādāya anāgatañca paccuppannañca pacchā, anāgataṃ upādāya atītañca paccuppannañca pure. Kathaṃ pure apekkhaṃ karoti? “Evaṃ rūpo ahoṣiṃ atītamaddhāna”nti tattha nandiṃ samannāneti. “Evaṃ vedano ahoṣiṃ... evaṃ saññaṃ ahoṣiṃ... evaṃ saṅkhāro ahoṣiṃ... evaṃ viññāṇo ahoṣiṃ atītamaddhāna”nti tattha nandiṃ samannāneti. Evampi pure apekkhaṃ karoti.

Atha vā “iti me cakkhu ahoṣi atītamaddhānaṃ, iti rūpā”ti – tattha chandarāgapaṭibaddhaṃ hoti viññāṇaṃ. Chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa tadabhinandati. Tadabhinandanto evampi pure apekkhaṃ karoti. “Iti me

sotaṃ ahosi atītamaddhānaṃ, iti saddā”ti...pe... “iti me ghānaṃ ahosi atītamaddhānaṃ, iti gandhā”ti... “iti me jivhā ahosi atītamaddhānaṃ, iti rasā”ti... “iti me kāyo ahosi atītamaddhānaṃ, iti phoṭṭhabbā”ti... “iti me mano ahosi atītamaddhānaṃ, iti dhammā”ti – tattha chandarāgapaṭibaddham hoti viññānaṃ. Chandarāgapaṭibaddhattā viññānaṃssa tadabhinandati. Tadabhinandanto evampi pure apekkham karoti.

Atha vā yānissa tāni pubbe mātugāmena saddhiṃ hasitalapitakīṭitāni tadassādeti taṃ nikāmeti, tena ca vittiṃ āpajjati. Evampi pure apekkham karoti.

Katham pacchā apekkham karoti? “Evaṃrūpo siyaṃ anāgatamaddhāna”nti tattha nandiṃ samannāneti. “Evaṃvedano siyaṃ... evaṃsañño siyaṃ... evaṃsaṅkhāro siyaṃ... evaṃviññāno siyaṃ anāgatamaddhāna”nti tattha nandiṃ samannāneti. Evampi pacchā apekkham karoti.

Atha vā “iti me cakkhu siyā anāgatamaddhānaṃ, iti rūpā”ti – appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ paṇidahati. Cetaso paṇidhānapaccayā tadabhinandati. Tadabhinandanto evampi pacchā apekkham karoti. “Iti me sotaṃ siyā anāgatamaddhānaṃ, iti saddā”ti... “iti me ghānaṃ siyā anāgatamaddhānaṃ, iti gandhā”ti... “iti me jivhā siyā anāgatamaddhānaṃ, iti rasā”ti... “iti me kāyo siyā anāgatamaddhānaṃ, iti phoṭṭhabbā”ti... “iti me mano siyā anāgatamaddhānaṃ, iti dhammā”ti – appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ paṇidahati. Cetaso paṇidhānapaccayā tadabhinandati. Tadabhinandanto evampi pacchā apekkham karoti.

Atha vā “imināhaṃ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā”ti – appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ paṇidahati. Cetaso paṇidhānapaccayā tadabhinandati. Tadabhinandanto evampi pacchā apekkham karotīti – pacchā pure vāpi apekkhamānā.

Ime va kāme purime va jappanti. Ime va kāmeti paccuppanne pañca kāmagaṇe icchantā sādiyantā patthayantā pihayantā abhijappantā. Purime va jappanti atīte pañca kāmagaṇe jappantā pajappantā abhijappantāti – ime va kāme purime va jappaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Icchānidānā bhavasātabaddhā, te duppamuñcā na hi aññamokkhā;

Pacchā pure vāpi apekkhamānā, ime va kāme purime va jap-

pa’’nti.

9.

Kāmesu giddhā pasutā pamūḷhā, avadāniyā te visame nivīṭṭhā;

Dukkhūpanītā paridevayanti, kiṃsū bhavissāma ito cutāse.

Kāmesu giddhā pasutā pamūḷhāti. Kāmāti uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccanti kilesakāmā. Gedho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Kilesakāmena vatthukāmesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā laggā laggitā palibuddhāti – kāmesu giddhā.

Pasutāti yepi kāme esanti gavesanti pariyesanti, taccarītā tabbahulā taggarukā, tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yepi taṇhāvasena rūpe esanti gavesanti pariyesanti... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe...pe... pariyesanti taccarītā tabbahulā taggarukā, tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yepi taṇhāvasena rūpe paṭilabhanti... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe paṭilabhanti taccarītā tabbahulā taggarukā, tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yepi taṇhāvasena rūpe paribhuñjanti ... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe paribhuñjanti taccarītā tabbahulā taggarukā, tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yathā kalahakārako kalahapasuto, kammakārako kammapasuto, gocare caranto gocarapasuto, jhāyī jhānapasuto; evameva yepi kāme esanti gavesati pariyesanti, taccarītā tabbahulā taggarukā tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yepi taṇhāvasena rūpe esanti gavesanti pariyesanti... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe...pe... pariyesanti taccarītā tabbahulā taggarukā tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yepi taṇhāvasena rūpe paṭilabhanti... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe paṭilabhanti taccarītā tabbahulā taggarukā, tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā. Yepi taṇhāvasena rūpe paribhuñjanti... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe paribhuñjanti taccarītā tabbahulā taggarukā, tanninnā tapponā tappabbhārā tadadhimuttā tadadhipateyyā, tepi kāmapasutā.

Pamūḷhāti yebhuyyena devamanussā pañcasu kāmaguṇesu muyhanti sammuyhanti sampamuyhanti mūḷhā sammūḷhā sampamūḷhā avijjāya andhīkatā āvutā nivutā ovutā pihitā paṭicchannā paṭikujjitāti – kāmesu giddhā pasutā pamūḷhā.

Avadāniyā te visame nivīṭṭhāti. Avadāniyāti avagacchantītipi avadāniyā, maccharinopi vuccanti avadāniyā, buddhānaṃ sāvakānaṃ vacanaṃ byappathaṃ desanaṃ anusīṭṭhiṃ nādiyantīti – avadāniyā. Kathaṃ avagacchantīti avadāniyā? Nirayaṃ gacchanti, tiracchānayoṇiṃ gacchanti, pettivisayaṃ gacchantīti, evaṃ āgacchantīti – avadāniyā. Kathaṃ maccharino vuccanti avadāniyā? Pañca macchariyāni – āvāsamacchariyaṃ, kulamacchariyaṃ, lābhamacchariyaṃ, vaṇṇamacchariyaṃ, dhammacchariyaṃ. Yaṃ evarūpaṃ macchariyaṃ maccharāyanā maccharāyitattaṃ vevicchaṃ kadariyaṃ kaṭukañcukatā aggahitattaṃ cittassa, idaṃ vuccati macchariyaṃ. Api ca, khandhamacchariyampi macchariyaṃ, dhātumacchariyampi macchariyaṃ, āyatanamacchariyampi macchariyaṃ gāho. Idaṃ vuccati macchariyaṃ. Iminā macchariyena avadaññūtāya samannāgatā janā pamattā. Evaṃ maccharino vuccanti avadāniyā. Kathaṃ buddhānaṃ sāvakānaṃ vacanaṃ byappathaṃ desanaṃ anusīṭṭhiṃ nādiyantīti – avadāniyā? Buddhānaṃ sāvakānaṃ vacanaṃ byappathaṃ desanaṃ anusīṭṭhiṃ na ādiyanti na sussusanti, na sotaṃ odahanti, na aññā cittaṃ upatṭhapenti, anassavā avacanakarā paṭilomavuttino, aññeneva mukhaṃ karonti. Evaṃ buddhānaṃ sāvakānaṃ vacanaṃ byappathaṃ desanaṃ anusīṭṭhiṃ nādiyantīti avadāniyāti – avadāniyā.

Te visame nivīṭṭhāti visame kāyakamme nivīṭṭhā, visame vacīkamme nivīṭṭhā, visame manokamme nivīṭṭhā, visame pāṇātipāte nivīṭṭhā, visame adinnādāne nivīṭṭhā, visame kāmesumicchācāre nivīṭṭhā, visame musāvāde nivīṭṭhā, visamāya pisuṇāya vācāya nivīṭṭhā, visamāya pharusāya vācāya... visame samphappalāpe... visamāya abhijjhāya nivīṭṭhā, visame byāpāde... visamāya micchādīṭṭhiyā nivīṭṭhā, visamesu saṅkhāresu nivīṭṭhā, visamesu pañcasu kāmagaṇesu nivīṭṭhā, visamesu pañcasu nīvaraṇesu nivīṭṭhā viniṭṭhā patīṭṭhitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttā laggā laggitā palibuddhāti – avadāniyā te visame nivīṭṭhā.

Dukkhūpanītā paridevayantīti. **Dukkhūpanītāti** dukkhappattā dukkhasampattā dukkhūpagatā, mārappattā mārasampattā mārūpagatā, maraṇappattā maraṇasampattā maraṇūpagatā. **Paridevayantīti** lapanti lālapanti, socanti kilamanti paridevanti urattāḷiṃ kandanti sammohaṃ āpajjantīti – dukkhūpanītā paridevayanti.

Kiṃsū bhavissāma ito cutāseti ito cutā kiṃ bhavissāma? Nerayikā bhavissāma, tiracchānayoṇikā bhavissāma, pettivisayikā bhavissāma, manussā bhavissāma, devā bhavissāma, rūpī bhavissāma, arūpī bhavissāma, saññī bhavissāma, asaññī bhavissāma, nevasaññīnāsaññī bhavissāma, “bhavissāma nu kho mayaṃ anāgatamaddhānaṃ, nanu kho bhavissāma anāgatamaddhānaṃ, kiṃ nu kho bhavissāma anāgatamaddhānaṃ, kath-

aṃ nu kho bhavissāma anāgatamaddhānaṃ, kiṃ hutvā kiṃ bhavissāma nu kho mayaṃ anāgatamaddhāna”nti saṃsayapakkhandā vimatipakkhandā dveḷhakajātā lapanti lālapanti, socanti kilamanti paridevanti urattāḷiṃ kandanti sammohaṃ āpajjantīti – kiṃsū bhavissāma ito cutāse.

Tenāha bhagavā –

“Kāmesu giddhā pasutā pamūḷhā, avadāniyā te visame nivitṭhā;
Dukkhūpanitā paridevayanti, kiṃsū bhavissāma ito cutāse”ti.

10.

Tasmā hi sikkhetha idheva jantu, yaṃ kiñci jaññā visamanti loke;

Na tassa hetū visamaṃ careyya, appañhidaṃ jīvitamāhu dhīrā.

Tasmā hi sikkhetha idheva jantūti. Tasmāti taṃkāraṇā taṃhetu tap-paccayā tannidānā, etamādīnavam sampassamāno kāmesūti – tasmā. **Sikkhethāti** tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhiccittasikkhā, adhipaññāsikkhā.

Katamā adhisīlasikkhā? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadas-sāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Khuddako sīlakkhandho, mahanto sīlakkhandho, sīlaṃ patitṭhā ādi caraṇaṃ saṃyamo saṃvaro mokkhaṃ pāmokkhaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā – ayaṃ adhisīlasikkhā.

Katamā adhiccittasikkhā? Idha bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṃ savicāraṃ vivekajaṃ pītisukhaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṃ vūpasamā ajjhataṃ sam-pasādanaṃ cetaso ekodibhāvaṃ avitakkaṃ avicāraṃ samādhijaṃ pītisukhaṃ dutiyaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṃvedeti, yaṃ taṃ ariyā ācikkhanti – ‘upekkhako satimā sukhavihārī’ti tatiyaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanas-sadomanassānaṃ atthaṅgamā adukkhamasukhaṃ upekkhāsati pārisuddhiṃ catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati – ayaṃ adhiccittasikkhā.

Katamā adhipaññāsikkhā? Idha bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato, ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. So “idaṃ dukkha”nti yathābhūtaṃ pajānāti,

“ayaṃ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti. “Ime āsavā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavasamudayo”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavanirodho”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti – ayaṃ adhipaññasikkhā.

Imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya, jānanto sikkheyya, passanto sikkheyya, paccavekkhanto sikkheyya, cittaṃ adhiṭṭhahanto sikkheyya, saddhāya adhimuccanto sikkheyya, vīriyaṃ paggaṇhanto sikkheyya, satim upaṭṭhapento sikkheyya, cittaṃ samādahanto sikkheyya, paññāya pajānanto sikkheyya, abhiññeayaṃ abhijānanto sikkheyya, pariññeayaṃ pari jānanto sikkheyya, pahātabbaṃ pajahanto sikkheyya, bhāvetabbaṃ bhāvento sikkheyya, sacchikātabbaṃ sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyya.

Idhāti imissā ditṭhiyā imissā khantiyā imissā ruciyā imasmim ādāye imasmim dhamme imasmim vinaye imasmim dhammavinaye imasmim pāvacane imasmim brahmacariye imasmim satthusāsane imasmim attabhāve imasmim manussaloke – tena vuccati idhāti. **Jantūti** satto naro... pe... manujoti – tasmā hi sikkhetha idheva jantu.

Yaṃ kiñci jaññā visamanti loketi. Yaṃ kiñcīti sabbena sabbam sabbathā sabbam asesam nissesam pariyādiyanavacanametam – yaṃ kiñcīti. **Visamanti jaññāti** visamaṃ kāyakammaṃ visamanti jāneyya, visamaṃ vacīkammaṃ visamanti jāneyya, visamaṃ manokammaṃ visamanti jāneyya, visamaṃ pāṇātipātaṃ visamoti jāneyya, visamaṃ adinnādānaṃ visamanti jāneyya, visamaṃ kāmesumicchācāraṃ visamoti jāneyya, visamaṃ musāvādaṃ visamoti jāneyya, visamaṃ piṣuṇaṃ vācaṃ visamāti jāneyya, visamaṃ pharusam vācaṃ visamāti jāneyya, visamaṃ samphappalāpaṃ visamoti jāneyya, visamaṃ abhijjhaṃ visamāti jāneyya, visamaṃ byāpādaṃ visamoti jāneyya, visamaṃ micchādītṭhiṃ visamāti jāneyya, visame saṅkhāre visamāti jāneyya, visame pañca kāmagaṇe visamāti jāneyya, visame pañca nīvaraṇe visamāti jāneyya ājāneyya vijāneyya paṭivijāneyya paṭivijjheyya. **Loketi** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – yaṃ kiñci jaññā visamanti loke.

Na tassa hetū visamaṃ careyyāti. Visamassa kāyakamassa hetu visamaṃ na careyya, visamassa vacīkamassa hetu visamaṃ na careyya, visamassa manokamassa hetu visamaṃ na careyya, visamassa pāṇātipātassa hetu visamaṃ na careyya, visamassa adinnādānassa hetu visamaṃ na

careyya, visamassa kāmesumicchācārassa hetu visamaṃ na careyya, visamassa musāvādassa hetu visamaṃ na careyya, visamāya pisuṇāya vācāya hetu visamaṃ na careyya, visamāya pharusāya vācāya hetu visamaṃ na careyya, visamassa samphappalāpassa hetu visamaṃ na careyya, visamāya abhijjhāya hetu visamaṃ na careyya, visamassa byāpādassa hetu visamaṃ na careyya, visamāya micchādīṭṭhiyā hetu visamaṃ na careyya, visamānaṃ saṅkhārānaṃ hetu visamaṃ na careyya, visamānaṃ pañcannaṃ kāmagaṇānaṃ hetu visamaṃ na careyya, visamānaṃ pañcannaṃ nīvaraṇānaṃ hetu visamaṃ na careyya, visamāya cetanāya hetu visamaṃ na careyya, visamāya patthanāya hetu visamaṃ na careyya, visamāya paṇidhiyā hetu visamaṃ na careyya na ācareyya na samācareyya na samādāya vatteyyāti – na tassa hetū visamaṃ careyya.

Appaṇhidaṃ jīvitamāhu dhīrāti. Jīvanti āyu ṭhiti yapanā yāpanā iriyanā vattanā pālanā jīvitaṃ jīvitindriyaṃ. Api ca, dvīhi kāraṇehi appakaṃ jīvitaṃ – ṭhitiparittatāya vā appakaṃ jīvitaṃ, sarasaparittatāya vā appakaṃ jīvitaṃ. Kathaṃ ṭhitiparittatāya appakaṃ jīvitaṃ? Atīte cittakkhaṇe jīvittha, na jīvati na jīvissati; anāgate cittakkhaṇe jīvissati, na jīvati na jīvittha; paccuppanne cittakkhaṇe jīvati, na jīvittha na jīvissati.

“Jīvitaṃ attabhāvo ca, sukhadukkhā ca kevalā;

Ekacittasamāyuttā, lahuso vattate khaṇo.

“Cullāsītisahassāni, kappā tiṭṭhanti ye marū;

Natveva tepi jīvanti, dvīhi cittehi saṃyutā.

“Ye niruddhā marantassa, tiṭṭhamānassa vā idha;

Sabbepi sadisā khandhā, gatā appaṭṭisandhikā.

“Anantarā ca ye bhaggā , ye ca bhaggā anāgatā;

Tadantare niruddhānaṃ, vesamaṃ natthi lakkhaṇe.

“Anibbattena na jāto, paccuppannena jīvati;

Cittabhaggā mato loko, paññatti paramatthiyā.

“Yathā ninnā pavattanti, chandena pariṇāmitā;

Acchinnadhārā vattanti, saḷāyatanapaccayā.

“Anidhānagatā bhaggā, puñjo natthi anāgate;

Nibbattā ye ca tiṭṭhanti, āragge sāsapūpamā.

“Nibbattānañca dhammānaṃ, bhaṅgo nesamaṃ purakkhato;
Palokadhammā tiṭṭhanti, purāṇehi amissitā.

“Adassanato āyanti, bhaṅgā gacchanti dassanaṃ;
Vijjuppādova ākāse, uppajjanti vayanti cā”ti.

Evamaṃ thitiparittatāya appakamaṃ jīvitamaṃ.

Kathamaṃ sarasaparittatāya appakamaṃ jīvitamaṃ? Assāsūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ, passāsūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ, assāsapassāsūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ, mahābhūtūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ, kabaḷikārāhārūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ, usmūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ, viññāṇūpanibandhamaṃ jīvitamaṃ. Mūlampi imesamaṃ dubbalaṃ, pubbahetūpi imesamaṃ dubbalā. Ye paccayā tepi dubbalā, yepi pabhāvikā tepi dubbalā. Sahabhūmi imesamaṃ dubbalā, sampayogāpi imesamaṃ dubbalā, saha jāpi imesamaṃ dubbalā, yāpi payojikā sāpi dubbalā, aññamaññaṃ ime niccadubbalā, aññamaññaṃ anavaṭṭhitā ime. Aññamaññaṃ paripātayanti ime, aññamaññaṃ hi natthi tāyitā, na cāpi ṭhapenti aññamaññaṃ ime. Yopi nibbattako so na vijjati.

“Na ca kenaci koci hāyati, gandhabbā ca ime hi sabbaso;

Purimehi pabhāvikā ime, yepi pabhāvikā te pure matā;

Purimāpi ca pacchimāpi ca, aññamaññaṃ na kadāci maddasamsū”ti.

Evamaṃ sarasaparittatāya appakamaṃ jīvitamaṃ.

Api ca cātumahārājikānaṃ devānaṃ jīvitamaṃ upādāya manussānaṃ appakamaṃ jīvitamaṃ parittakamaṃ jīvitamaṃ thokamaṃ jīvitamaṃ khaṇikamaṃ jīvitamaṃ lahukamaṃ jīvitamaṃ ittaraṃ jīvitamaṃ anaddhanīyamaṃ jīvitamaṃ naciraṭṭhitikamaṃ jīvitamaṃ. Tāvatiṃsānaṃ devānaṃ...pe... yāmānaṃ devānaṃ... tusitānaṃ devānaṃ... nimmānaratīnaṃ devānaṃ... paranimmitavasavattīnaṃ devānaṃ... brahmakāyikānaṃ devānaṃ jīvitamaṃ upādāya manussānaṃ appakamaṃ jīvitamaṃ parittakamaṃ jīvitamaṃ thokamaṃ jīvitamaṃ khaṇikamaṃ jīvitamaṃ lahukamaṃ jīvitamaṃ ittaraṃ jīvitamaṃ anaddhanīyamaṃ jīvitamaṃ naciraṭṭhitikamaṃ jīvitamaṃ.

Vuttañhetamaṃ bhagavatā –

“Appamidaṃ, bhikkhave, manussānaṃ āyu. Gamaniyo samparāyo mantāya boddhabbamaṃ, kattabbamaṃ kusalamaṃ, caritabbamaṃ brahmacariyamaṃ,

natthi jātassa amaraṇaṃ. Yo, bhikkhave, ciraṃ jīvati so vassasataṃ appaṃ vā bhiiyo”.

“Appamāyu manussānaṃ, hīleyya naṃ suporiso;

Careyyādittasīsova natthi maccussanāgamo.

“Accayanti ahorattā, jīvitam uparujjhati;

Āyu khiyyati maccānaṃ, kunnadīnaṃva odaka”nti.

Appaṇhidaṃ jīvitamāhu dhīrāti. Dhīrāti dhīrā, dhitimāti dhīrā, dhitisampannāti dhīrā, dhīkatapāpāti dhīrā. Dhī vuccati paṇṇā. Yā paṇṇā pajānanā vicayo pavicayo dhammavicayo sallakkhaṇā upalakkhaṇā paccupalakkhaṇā paṇḍiccaṃ kosallaṃ nepuṇṇaṃ vebhabyā cintā upaparikkhā bhūri medhā pariṇāyikā vipassanā sampajaṇṇaṃ patodo paṇṇā paṇṇindriyaṃ paṇṇābalaṃ paṇṇāsattaṃ paṇṇāpāsādo paṇṇāloko paṇṇāobhāso paṇṇāpajoto paṇṇāratanāmo amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, tāya paṇṇāya samannāgatattā dhīrā. Api ca khandhadhīrā dhātudhīrā āyatanadhīrā, paṭiccasamuppādadhīrā satipaṭṭhānadhīrā sammappadhānadhīrā iddhipādadhīrā, indriyadhīrā baladhīrā bojjhaṅgadhīrā maggadhīrā phaladhīrā nibbānadhīrā. Te dhīrā evamāhaṃsu – “manussānaṃ appakaṃ jīvitam, parittakaṃ jīvitam, thokaṃ jīvitam, khaṇikaṃ jīvitam, lahukaṃ jīvitam, ittaraṃ jīvitam, anaddhanīyaṃ jīvitam, naciraṭṭhikaṃ jīvita”nti. Evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – appaṇhidaṃ jīvitamāhu dhīrā.

Tenāha bhagavā –

“Tasmā hi sikkhetha idheva jantu, yaṃ kiñci jaṇṇā visamanti loke;

Na tassa hetū visamaṃ careyya, appaṇhidaṃ jīvitamāhu dhīrā”ti.

11.

Passāmi loke pariphandaṃnaṃ, pajaṃ imaṃ taṇhagataṃ bhavesu;

Hīnā narā maccumukhe lapanti, avītataṇhāse bhavābhavesu.

Passāmi loke pariphandaṃnanti. Passāmīti maṃsacakkhunāpi passāmi, dibbacakkhunāpi passāmi, paṇṇācakkhunāpi passāmi, bud-

dhacakkhunāpi passāmi, samantacakkhunāpi passāmi dakkhāmi oloke-
mi nijjhāyāmi upaparikkhāmi. **Loketi** apāyaloke manussaloke devaloke
khandhaloke dhātuloke āyatanaloke.

Pariphandamānanti taṇhāphandanāya phandamānaṃ, diṭṭhiph-
andanāya phandamānaṃ, kilesaphandanāya phandamānaṃ, payoga-
phandanāya phandamānaṃ, vipākaphandanāya phandamānaṃ, duc-
ca-ritaphandanāya phandamānaṃ, rattamaṃ rāgena phandamānaṃ, duṭṭhaṃ
dosena phandamānaṃ, mūlhaṃ mohena phandamānaṃ, vinibaddhaṃ
mānena phandamānaṃ, parāmatṭhaṃ diṭṭhiyā phandamānaṃ, vikkhepa-
ga-ṭaṃ uddhaccena phandamānaṃ, anitṭhaṅgataṃ vicikicchāya phandamānaṃ,
thāmagataṃ anusayehi phandamānaṃ, lābhena phandamānaṃ, alābhena
phandamānaṃ, yasena phandamānaṃ, ayasena phandamānaṃ, pasamsāya
phandamānaṃ, nindāya phandamānaṃ, sukkena phandamānaṃ, dukkhe-
na phandamānaṃ, jātiyā phandamānaṃ, jarāya phandamānaṃ, byādhinā
phandamānaṃ, maraṇena phandamānaṃ, sokaparidevadukkhadomanas-
supāyāsehi phandamānaṃ, nerayikena dukkhena phandamānaṃ, tirac-
chānayanonikena dukkhena phandamānaṃ, pettivisayikena dukkhena phan-
damānaṃ, mānusikena dukkhena phandamānaṃ, gabbhokkantimūlakena
dukkhena phandamānaṃ, gabbhe ṭhitimūlakena dukkhena phandamānaṃ,
gabbhā vuṭṭhānamūlakena dukkhena phandamānaṃ, jātassūpanibandhak-
ena dukkhena phandamānaṃ, jātassa parādheyyakena dukkhena phan-
damānaṃ, attūpakkamena dukkhena phandamānaṃ, parūpakkamena duk-
khena phandamānaṃ, dukkhadukkhena phandamānaṃ, saṅkhāradukkhena
phandamānaṃ, vipariṇāmadukkhena phandamānaṃ, cakkhurogena duk-
khena phandamānaṃ, sotarogena dukkhena phandamānaṃ, ghānaroge-
na dukkhena...pe... jivhārogena... kāyarogena... sīsarogena... kaṇṇaro-
gena... mukharogena... dantarogena... kāsena... sāsena... pināsena...
dāhena... jarena... kucchirogena... mucchāya... pakkhandikāya... sūlāya
... visucikāya... kuṭṭhena... gaṇḍena... kilāsena... sosena... apamāre-
na... dadduyā... kaṇḍuyā... kacchuyā... rakhasāya... vitacchikāya... lo-
hitena... pittena... madhumeheṇa... aṃsāya... piḷakāya... bhagandale-
na ... pittasamuṭṭhānena ābādhena... semhasamuṭṭhānena ābādhena...
vātasamuṭṭhānena ābādhena... sannipātikena ābādhena... utupariṇāmajena
ābādhena... visamaparihārajena ābādhena... opakkamikena ābādhena ...
kammavipākajena ābādhena... sītena... uṇhena... jighacchāya... pipāsāya
... uccārena... passāvena... ḍaṃsamakasavātātapasarīsapasamphasse-
na dukkhena... mātumaraṇena dukkhena... pitumaraṇena dukkhena...
bhātumaraṇena dukkhena... bhaginimaraṇena dukkhena... puttamaraṇe-
na dukkhena... dhītumaraṇena dukkhena... ñātibyasanena... bhogab-
yasanena... rogabyasanena... sīlabyasanena... diṭṭhibyasanena dukkhena

phandamānaṃ samphandamānaṃ vipphandamānaṃ vedhamānaṃ pavedhamānaṃ sampavedhamānaṃ passāmi dakkhāmi olokemi nijjhāyāmi upaparikkhāmīti – passāmi loke pariphandamānaṃ.

Pajaṃ imaṃ taṇhagataṃ bhavesūti. Pajāti sattādhivacanaṃ. **Taṇhāti** rūpataṇhā, saddataṇhā, gandhataṇhā, rasataṇhā, phoṭṭhabbataṇhā, dhammataṇhā. **Taṇhagatanti** taṇhāgataṃ taṇhānugataṃ taṇhāyānusataṃ taṇhāyāsannaṃ taṇhāya pātitaṃ abhibhūtaṃ pariyādinnacittaṃ. **Bhavesūti** kāmabhava rūpabhava arūpabhaveti – pajaṃ imaṃ taṇhagataṃ bhavesu.

Hīnā narā maccumukhe lapantīti. Hīnā narāti hīnā narā hīnena kāyakammaena samannāgatāti hīnā narā, hīnena vacīkammaena samannāgatāti hīnā narā, hīnena manokammaena samannāgatāti hīnā narā, hīnena pāṇātipātena samannāgatāti hīnā narā, hīnena adinnādānena...pe... hīnena kāmesumicchācārena... hīnena musāvādena... hīnāya pisuṇāya vācāya... hīnāya pharusāya vācāya... hīnena samphappalāpena... hīnāya abhijjhāya... hīnena byāpādena... hīnāya micchādīṭṭhiyā... hīnehi saṅkhārehi... hīnehi pañcahi kāmaguṇehi nīvaraṇehi... hīnāya cetanāya... hīnāya patthanāya... hīnāya paṇidhiyā samannāgatāti hīnā narā hīnā nihīnā ohīnā omakā lāmakā chatukkā parittāti – hīnā narā. **Maccumukhe lapantīti. Maccumukheti** māramukhe maraṇamukhe, maccuppattā maccusampattā maccūpāgatā, mārappattā mārāsampattā mārūpāgatā, maraṇappattā maraṇasampattā maraṇūpāgatā lapanti lālapanti socanti kilamanti paridevanti urattāḷiṃ kandanti sammohaṃ āpajjantīti – hīnā narā maccumukhe lapanti.

Avītataṇhāse bhavābhavesūti. Taṇhāti rūpataṇhā...pe... dhammataṇhā. **Bhavābhavesūti** bhavābhava kammabhava punabbhava kāmabhava, kammabhava kāmabhava punabbhava rūpabhava, kammabhava rūpabhava punabbhava arūpabhava, kammabhava arūpabhava punabbhava punappunabbhava, punappunagatiyā punappunaupapattiyā punappunapaṭisandhiyā punappunaattabhāvābhiniḃbattiyā, avītataṇhā avigatataṇhā acattataṇhā avantataṇhā. Amuttataṇhā appahīnataṇhā appaṭinisaṭṭhataṇhāti – avītataṇhāse bhavābhavesu.

Tenāha bhagavā –

“Passāmi loke pariphandamānaṃ, pajaṃ imaṃ taṇhagataṃ bhavesu;

Hīnā narā maccumukhe lapanti, avītataṇhāse bhavābhavesū”ti.

12.

Mamāyite passatha phandamāne, maccheva appodake khīṇasote;

Etampi disvā amamo careyya, bhavesu āsattimakubbamāno.

Mamāyite passatha phandamāneti. Mamattāti dve mamattā – taṇhāmamattañca diṭṭhimamattañca. Katamaṃ taṇhāmamattaṃ? Yāvataṃ taṇhāsankhātena sīmakataṃ mariyādikataṃ odhikataṃ pariyantakataṃ pariggahitaṃ mamāyitaṃ. Idaṃ mamaṃ, etaṃ mamaṃ, ettakaṃ mamaṃ, ettāvataṃ mamaṃ, mama rūpā saddā gandhā rasā phoṭṭhabbā, attharaṇā pāvuraṇā dāsīdāsā ajeḷakā kukkuṭasūkarā hatthigavāssavaḷavā khettaṃ vatthu hiraññaṃ suvaṇṇaṃ gāmanigamarājadhāniyo raṭṭhañca janapado ca koso ca koṭṭhāgārañca, kevalampi mahāpathaviṃ taṇhāvasena mamāyati. Yāvataṃ aṭṭhasataṃ taṇhāvicaritaṃ, idaṃ taṇhāmamattaṃ.

Katamaṃ diṭṭhimamattaṃ? Vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi, dasavatthukā micchādiṭṭhi, dasavatthukā antaggāhikā diṭṭhi; yā evarūpā diṭṭhi diṭṭhigataṃ diṭṭhigahaṇaṃ diṭṭhikantāro diṭṭhivīsūkāyikaṃ diṭṭhivipphan-dikaṃ diṭṭhisāññojanaṃ gāho paṭiggāho abhiniveso parāmāso kummag-go micchāpatho micchattaṃ tittāyatanam vipariyesaggāho vipariṭaggāho vipallāsaggāho micchāgāho “ayāthāvakaṃ miṃ yāthāvaka”nti gāho. Yāvataṃ dvāsattidhiṭṭhigatāni, idaṃ diṭṭhimamattaṃ. **Mamāyite passatha phandamāneti** mamāyitaṃ vatthum acchedasaṃkinopi phandanti, acchindante-pi phandanti, acchinnepi phandanti, mamāyitaṃ vatthum vipariṇāmasaṃkinopi phandanti, vipariṇāmantepi phandanti, vipariṇatepi phandanti paphandanti samphandanti vipphandanti vedhanti pavedhanti sampavedhanti. Evaṃ phandamāne paphandamāne samphandamāne vipphandamāne vedhamāne pavedhamāne sampavedhamāne passatha dakkhatha oloketha nijjhāyatha upaparikkhathāti – mamāyite passatha phandamāne.

Maccheva appodake khīṇasoteti. Yathā macchā appodake parittoda-ke udakapariyādāne kākehi vā kulalehi vā balākāhi vā paripātiyamānā ukkh-īpiyamānā khajjamānā phandanti paphandanti samphandanti vipphandanti vedhanti pavedhanti sampavedhanti; evameva pajā mamāyitaṃ vatthum acchedasaṃkinopi phandanti, acchindante-pi phandanti, acchinnepi phandanti, mamāyitaṃ vatthum vipariṇāmasaṃkinopi phandanti, vipariṇāmantepi phandanti, vipariṇatepi phandanti paphandanti samphandanti vipphandanti vedhanti pavedhanti sampavedhantīti – maccheva appodake khīṇasote.

Etampi disvā amamo careyyāti. Etaṃ ādīnavaṃ disvā passivā tula-iyitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā mamattesūti – etampi dis-vā. **Amamo careyyāti mamattāti** dve mamattā – taṇhāmamattañca diṭṭhi-mamattañca...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ diṭṭhimamattaṃ. Taṇhāmamattaṃ pahāya diṭṭhimamattaṃ paṭinissajjivā cakkhum amamāyanto sotam amamāyanto ghānaṃ amamāyanto jivhaṃ amamāyan-

to kāyaṃ amamāyanto manam amamāyanto rūpe... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... dhamme... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ... lābhaṃ... yasaṃ... pasamsaṃ... sukhaṃ... cīvaraṃ... piṇḍapātaṃ... senāsaṇaṃ... gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ... kāmadhātuṃ... rūpadhātuṃ... arūpadhātuṃ... kāmabhavaṃ... rūpabhavaṃ... arūpabhavaṃ... saññābhavaṃ... asaññābhavaṃ... nevasaññānāsaññābhavaṃ... ekavokārabhavaṃ... catuvokārabhavaṃ... pañcavokārabhavaṃ... atītaṃ... anāgataṃ... paccuppannaṃ... diṭṭhasutamutaviññātabbe dhamme amamāyanto agaṇhanto aparāmasanto anabhinivisanto careyya vihareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyyāti – etampi disvā amamo careyya.

Bhavesu āsattimakubbamānoti. **Bhavesūti** kāmabhava rūpabhava arūpabhava. **Āsatti** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhiṃhā lobho akusalamūlaṃ. **Bhavesu āsattimakubbamānoti.** Bhavesu āsattiṃ akubbamāno, chandaṃ pemaṃ rāgaṃ khantiṃ akubbamāno ajanayamāno asaṇjanayamāno anibbattayamāno anabhinibbattayamānoti – bhavesu āsattimakubbamāno.

Tenāha bhagavā –

“Mamāyite passatha phandamāne, maccheva appodake khīṇasote;

Etampi disvā amamo careyya, bhavesu āsattimakubbamāno”ti.

13.

Ubhosu antesu vineyya chandaṃ, phassaṃ pariññāya anānugiddho;

Yadattagarahī tadakubbamāno, na limpatī diṭṭhasutesu dhīro.

Ubhosu antesu vineyya chandanti. **Antāti** phasso eko anto phassa-samudayo dutiyo anto, atīto eko anto anāgato dutiyo anto, sukhā vedanā eko anto dukkhā vedanā dutiyo anto, nāmaṃ eko anto rūpaṃ dutiyo anto, cha ajjhattikāni āyatanāni eko anto cha bāhirāni āyatanāni dutiyo anto, sakkāyo eko anto sakkāyasamudayo dutiyo anto. **Chandoti** yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajhosānaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ kāmacchandanī-varaṇaṃ. **Ubhosu antesu vineyya chandanti** ubhosu antesu chandaṃ vineyya paṭivineyya pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti – ubhosu antesu vineyya chandaṃ.

Phassaṃ pariññāya anānugiddhoti. **Phassoti** cakkhusamphasso so-

tasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso, adhivacanasamphasso, paṭighasamphasso, sukhavedanīyo samphasso dukkhavedanīyo samphasso adukkhamasukhavedanīyo samphasso, kusalo phasso akusalo phasso abyākato phasso, kāmāvacaro phasso rūpāvacaro phasso arūpāvacaro phasso, suññato phasso animitto phasso appaṇihito phasso, lokiyo phasso lokuttaro phasso, atīto phasso anāgato phasso paccuppanno phasso, yo evarūpo phasso phusanā samphusanā samphusitattaṃ – ayaṃ vuccati phasso.

Phassaṃ pariññāyāti phassaṃ tīhi pariññāhi pariḷānitvā – ñātapariññāya, tīraṇapariññāya, pahānapariññāya. Katamā ñātapariññā? Phassaṃ jānāti – ayaṃ cakkhusamphasso, ayaṃ sotasamphasso, ayaṃ ghānasamphasso, ayaṃ jivhāsamphasso, ayaṃ kāyasamphasso, ayaṃ manosamphasso, ayaṃ adhivacanasamphasso, ayaṃ paṭighasamphasso, ayaṃ sukhavedanīyo phasso, ayaṃ dukkhavedanīyo phasso, ayaṃ adukkhamasukhavedanīyo phasso, ayaṃ kusalo phasso, ayaṃ akusalo phasso, ayaṃ abyākato phasso, ayaṃ kāmāvacaro phasso, ayaṃ rūpāvacaro phasso, ayaṃ arūpāvacaro phasso, ayaṃ suññato phasso, ayaṃ animitto phasso, ayaṃ appaṇihito phasso, ayaṃ lokiyo phasso, ayaṃ lokuttaro phasso, ayaṃ atīto phasso, ayaṃ anāgato phasso, ayaṃ paccuppanno phassoti jānāti passati – ayaṃ ñātapariññā.

Katamā tīraṇapariññā? Evaṃ ñātaṃ katvā phassaṃ tīreti. Aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato itīto upaddavato bhayato upasaggato calato pabhaṅguto adhuvato atāṇato aleṇato asaraṇato rittato tucchato suññato anattato ādīnavato vipariṇāmadhammato asārakato aghamūlato vadhakato vibhavato sāsavato saṅkhatato mārāmisato jātijarābyādhimaraṇadhammato sokaparidevadukkhadomanassupāyāsadhammato saṃkilesadhammato samudayato atthaṅgamato assādato ādīnavato nissaraṇato tīreti – ayaṃ tīraṇapariññā.

Katamā pahānapariññā? Evaṃ tīrayitvā phasse chandarāgaṃ pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ gameti. Vuttañhettaṃ bhagavatā – “yo, bhikkhave, phassesu chandarāgo taṃ pajahatha. Evaṃ so phasso pahīno bhavissati ucchinnaṃ tālāvatthukato anabhāvaṃ kato āyatanti anuppādadhammo”ti – ayaṃ pahānapariññā. **Phassaṃ pariññāyāti.** Phassaṃ imāhi tīhi pariññāhi pariḷānitvā. **Anānugiddhoti. Gedhāe** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhiḷhā lobho akusalamūlaṃ. Yasseso gedho pahīno samucchinnā vūpasanto paṭipassaddho abhappattiko ñāṇagginā daḍḍho, so vuccati agiddho. So rūpe agiddho sadde agiddho gandhe agiddho rase agiddho phoṭṭhabbe agiddho kule... gaṇe... āvāse...

lābhe... yase... pasamsāya... sukhe... cīvare... piṇḍapāte... senāsane... gilānapaccayabhesajjaparikkhāre agiddho kāmadhātuyā... rūpadhātuyā... arūpadhātuyā... kāmabhavē... rūpabhavē... arūpabhavē... saññābhavē... asaññābhavē... nevasaññānāsaññābhavē... ekavokārabhavē... catuvokārabhavē... pañcavokārabhavē... atīte... anāgate... paccuppanne... diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu agiddho agadhito amucchito anajjhāpanno vītagedho vigatagedho cattagedho vantagedho muttagedho pahīnagedho paṇinissatṭhagedho vītarāgo vigatarāgo cattarāgo vantarāgo muttarāgo pahīnarāgo paṇinissatṭharāgo nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapatisamvedī brahmabhūtena attanā viharatīti – phassaṃ pariññāya anānugiddho.

Yadattagarahī tadakubbamānoti. Yadanti yaṃ. Attagarahīti dvīhi kāraṇehi attānaṃ garahati – katattā ca akatattā ca. Kathaṃ katattā ca akatattā ca attānaṃ garahati? Kataṃ me kāyaduccaritaṃ, akataṃ me kāyasucaritanti – attānaṃ garahati. Kataṃ me vacīduccaritaṃ, akataṃ me vacīsucaritanti – attānaṃ garahati. Kataṃ me manoduccaritaṃ, akataṃ me manosucaritanti – attānaṃ garahati. Kato me pāṇātipāto, akatā me pāṇātipatā veramaṇīti – attānaṃ garahati. Kataṃ me adinnādānaṃ, akatā me adinnādānā veramaṇīti – attānaṃ garahati. Kato me kāmesumicchācāro, akatā me kāmesumicchācārā veramaṇīti – attānaṃ garahati. Kato me musāvādo, akatā me musāvādā veramaṇīti – attānaṃ garahati. Katā me pisunā vācā, akatā me pisunāya vācāya veramaṇīti – attānaṃ garahati. Katā me pharusā vācā, akatā me pharusāya vācāya veramaṇīti – attānaṃ garahati. Kato me samphappalāpo, akatā me samphappalāpā veramaṇīti – attānaṃ garahati. Katā me abhijjhā, akatā me anabhijjhāti – attānaṃ garahati. Kato me byāpādo, akato me abyāpādoti – attānaṃ garahati. Katā me micchādīṭṭhi, akatā me sammādīṭṭhīti – attānaṃ garahati. Evaṃ katattā ca akatattā ca attānaṃ garahati. Atha vā, sīlesumhi na paripūrākārīti – attānaṃ garahati. Indriyesumhi aguttadvāroti – attānaṃ garahati. Bhojanemhi amattaññūti – attānaṃ garahati. Jāgariyaṃ ananuyuttoti – attānaṃ garahati. Satisampajaññena asamannāgatoti – attānaṃ garahati. Abhāvītā me cattāro satipaṭṭhānāti – attānaṃ garahati. Abhāvītā me cattāro sammappadhānāti – attānaṃ garahati. Abhāvītā me cattāro iddhipādāti – attānaṃ garahati. Abhāvītāni me pañcindriyānīti – attānaṃ garahati. Abhāvītāni me pañca balānīti – attānaṃ garahati. Abhāvītā me satta bojjhaṅgāti – attānaṃ garahati. Abhāvito me ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti – attānaṃ garahati. Dukkhaṃ me apariññātanti – attānaṃ garahati. Samudayo me appahīnoti – attānaṃ garahati. Maggo me abhāvītoti – attānaṃ garahati. Nirodho me asacchikatoti – attānaṃ garahati. Evaṃ katattā ca akatattā ca attānaṃ garahati. Evaṃ attagarahitaṃ kammaṃ akubbamāno ajanayamāno asañjanayamāno anibbattayamāno anabhinibbattayamānoti

– yadattagarahī tadakubbamāno. **Na limpatī diṭṭhasutesu dhīroti. Lepoti** dve lepā – taṅhālepo ca diṭṭhilepo ca...pe... ayam taṅhālepo...pe... ayam diṭṭhilepo. **Dhīroti** paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvī. Dhīro taṅhālepaṃ pahāya diṭṭhilepaṃ paṭinissajjitvā diṭṭhe na limpati, sute na limpati, mute na limpati, viññāte na limpati, na palimpati, na upalimpati. Alitto apalitto anupalitto nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – na limpatī diṭṭhasutesu dhīroti.

Tenāha bhagavā –

“Ubhosu antesu vineyya chandaṃ, phassaṃ pariññāya anānugiddho;

Yadattagarahī tadakubbamāno, na limpatī diṭṭhasutesu dhīro”ti.

14.

Saññaṃ pariññā vitareyya oghaṃ, pariggahesu muni nopalitto;

Abbūlhasallo caramappamatto, nāsīsati lokamimaṃ parañca.

Saññaṃ pariññā vitareyya oghanti. Saññāti kāmasaññā byāpādasaññā vihiṃsāsaññā nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihimsāsaññā rūpasaññā saddasaññā gandhasaññā rasasaññā phoṭṭhabbasaññā dhammasaññā – yā evarūpā saññā sañjānanā sañjānitattaṃ – ayam vuccati saññā. **Saññaṃ pariññāti** saññaṃ tīhi pariññāhi parijānitvā – ñātapariññāya, tīraṇapariññāya, pahānapariññāya.

Katamā ñātapariññā? Saññaṃ jānāti – ayam kāmasaññā, ayam byāpādasaññā, ayam vihiṃsāsaññā, ayam nekkhammasaññā, ayam abyāpādasaññā, ayam avihimsāsaññā, ayam rūpasaññā, ayam saddasaññā, ayam gandhasaññā, ayam rasasaññā, ayam phoṭṭhabbasaññā, ayam dhammasaññāti jānāti passati – ayam ñātapariññā.

Katamā tīraṇapariññā? Evaṃ ñātaṃ katvā saññaṃ tīreti. Aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato itito upaddavato bhayato upasaggato calato pabhaṅguto...pe... samudayato atthaṅgamaṭo assādato ādīnavato nissaraṇato tīreti – ayam tīraṇapariññā.

Katamā pahānapariññā? Evaṃ tīrayitvā saññāya chandarāgaṃ pajahati vinodeti anabhāvaṃ gameti. Vuttampi hettaṃ bhagavatā – “yo, bhikkhave, saññāya chandarāgo, taṃ pajahatha. Evaṃ sā saññā pahīnā bhavissati uc-

chinnamūlā tālāvattthukatā anabhāvaṃ katā āyatim anuppādadhammā”ti –
 ayaṃ pahānapariññā. **Saññaṃ pariññāti** saññaṃ imāhi tīhi pariññāhi pari-
 jānitvā. **Vitareyya oghanti** kāmoghaṃ bhavoghaṃ diṭṭhoghaṃ avijjoghaṃ
 tareyya uttareyya patareyya samatikkameyya vītivatteyyāti – saññaṃ
 pariññā vitareyya oghaṃ.

Pariggahesu muni nopalittoti. Pariggahāti dve pariggahā –
 taṅhāpariggaho ca diṭṭhipariggaho ca...pe... ayaṃ taṅhāpariggaho...pe...
 ayaṃ diṭṭhipariggaho. **Munīti.** Monāṃ vuccati ñāṇaṃ. Yā paññā pajānanā...
 pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, tena ñāṇena samannāgato muni
 monappattoti. Tīhi moneyyāni – kāyamoneyyaṃ, vacīmoneyyaṃ, mano-
 moneyyaṃ.

Katamaṃ kāyamoneyyaṃ? Tividhakāyaduccaritānaṃ pahānaṃ kāy-
 amoneyyaṃ, tividhaṃ kāyasucaritaṃ kāyamoneyyaṃ, kāyārammaṇe
 ñāṇaṃ kāyamoneyyaṃ, kāyapariññā kāyamoneyyaṃ, pariññāsahagato
 maggo kāyamoneyyaṃ, kāye chandarāgassa pahānaṃ kāyamoneyyaṃ,
 kāyasāṅkhāranirodho catutthajjhānasamāpatti kāyamoneyyaṃ – idaṃ kāy-
 amoneyyaṃ.

Katamaṃ vacīmoneyyaṃ? Catubbidhavacīduccaritānaṃ pahānaṃ
 vacīmoneyyaṃ, catubbidhaṃ vacīsucaritaṃ vacīmoneyyaṃ, vācāram-
 maṇe ñāṇaṃ vacīmoneyyaṃ, vācāpariññā vacīmoneyyaṃ, pariññāsa-
 hagato maggo vacīmoneyyaṃ, vācāya chandarāgassa pahānaṃ vacīmon-
 eyyaṃ, vacīsāṅkhāranirodho dutiyajjhānasamāpatti vacīmoneyyaṃ – idaṃ
 vacīmoneyyaṃ.

Katamaṃ manomoneyyaṃ? Tividhamanoduccaritānaṃ pahānaṃ
 manomoneyyaṃ, tividhaṃ manosucaritaṃ manomoneyyaṃ, cittārammaṇe
 ñāṇaṃ manomoneyyaṃ, cittapariññā manomoneyyaṃ, pariññāsahagato
 maggo manomoneyyaṃ, citte chandarāgassa pahānaṃ manomoneyyaṃ,
 cittasāṅkhāranirodho saññāvedayitanirodhaṃ manomoneyyaṃ – idaṃ
 manomoneyyaṃ.

“Kāyamuniṃ vācāmuniṃ, manomunimanāsavaṃ;

Muniṃ moneyyasampannaṃ, āhu sabbappahāyinaṃ.

“Kāyamuniṃ vācāmuniṃ, manomunimanāsavaṃ;

Muniṃ moneyyasampannaṃ, āhu ninhātapāpaka”nti .

Imehi tīhi moneyyehi dhammehi samannāgatā cha muni-

no – agāramunino, anagāramunino, sekhamunino, asekkhamunino, paccakkhamunino, munimuninoti. Katame agāramunino? Ye te agārikā diṭṭhapadā viññātasāsana – ime agāramunino. Katame anagāramunino? Ye te pabbajitā diṭṭhapadā viññātasāsana – ime anagāramunino. Satta sekha sekhamunino. Arahanto asekkhamunino. Paccakkhabuddha paccakkhamunino. Munimunino vuccanti tathagata arahanto sammāsambuddha.

“Na monena muni hoti, mūlharūpo aviddasu;
Yo ca tulaṃva paggayha, varamādāya paṇḍito.

“Pāpāni parivajjeti, sa muni tena so muni;
Yo munāti ubho loke, muni tena pavuccati.

“Asataṇca sataṇca ñatvā dhammaṃ, ajjhattaṃ bahiddhā ca sabaloke;

Devamanussehi pūjito yo, saṅgajālamaticca so munī”ti.

Lepāti dve lepā – taṇhālepo ca diṭṭhilepo ca...pe... ayaṃ taṇhālepo... pe... ayaṃ diṭṭhilepo. Muni taṇhālepaṃ pahāya diṭṭhilepaṃ paṇinissajjitvā pariggahesu na limpāti na palimpāti na upalimpāti. Alitto apalitto anupalitto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – pariggahesu muni nopalitto.

Abbūlhasallo caramappamattoti. Sallanti satta sallāni – rāgasallaṃ, dosasallaṃ, mohasallaṃ, mānasallaṃ, diṭṭhisallaṃ, sokasallaṃ, kathamaṃkathāsallaṃ . Yassete sallā pahīnā samucchinnā vūpasanta paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhā, so vuccati abbūlhasallo abbahitasallo uddhātasallo samuddhātasallo uppāṭitasallo samuppāṭitasallo cattaṣallo vantaṣallo muttasallo pahīnasallo paṇinissatṭhasallo nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṃvedī brahmabhūtena attanā viharatīti – abbūlhasallo.

Caranti caranto viharanto iriyanto vattanto pāleno yapento yāpento. **Appamattoti** sakkaccakārī sātaccakārī aṭṭhitakārī anolīnavuttiko anikkhittacchando anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. “Kathāhaṃ aparipūraṃ vā sīlakkhandhaṃ paripūreyyaṃ, paripūraṃ vā sīlakkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggaṇheyya”nti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussolhī ca appaṭivāni ca sati ca sampajaññaṇca ātappaṃ padhānaṃ adhiṭṭhānaṃ anuyogo appamādo kusalesu dhammesu. “Kathāhaṃ aparipūraṃ vā samādhikkhandhaṃ paripūreyyaṃ, paripūraṃ vā samādhikkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggaṇheyya”nti...pe... kusalesu dhammesu. “Kathāhaṃ aparipūraṃ vā paññākkhandhaṃ paripūreyyaṃ... vimuttikkhandhaṃ... vi-

muttiññadassanakkhandhaṃ paripūreyyaṃ, paripūraṃ vā vimuttiññadassanakkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggaṇheyya”nti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivāni ca sati ca sampajaññañca ātappaṃ padhānaṃ adhiṭṭhānaṃ anuyogo appamādo kusalesu dhammesu. “Kathāhaṃ apariññātaṃ vā dukkhaṃ pari jāneyyaṃ, appahīne vā kilese pa jaheyyaṃ, abhāvitam vā maggaṃ bhāveyyaṃ, asacchikataṃ vā nirodhaṃ sacchikareyya”nti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca ap paṭivāni ca sati ca sampajaññañca ātappaṃ padhānaṃ adhiṭṭhānaṃ anuyogo appamādo kusalesu dhammesūti – abbūḷhasallo caramappamatto.

Nāsīsati lokamimaṃ parañcāti imaṃ lokaṃ nāsīsati sakatta bhāvaṃ, paralokaṃ nāsīsati parattabhāvaṃ; imaṃ lokaṃ nāsīsati sa karūpavedanāsaññāsañkhāraviññānaṃ, paraṃ lokaṃ nāsīsati pararūpave danāsaññāsañkhāraviññānaṃ; imaṃ lokaṃ nāsīsati cha ajjhattikāni āyatanāni, paraṃ lokaṃ nāsīsati cha bāhirāni āyatanāni; imaṃ lokaṃ nāsī sati manussalokaṃ, paraṃ lokaṃ nāsīsati devalokaṃ. Imaṃ lokaṃ nāsīsati kāmādhātuṃ, paraṃ lokaṃ nāsīsati rūpadhātuṃ arūpadhātuṃ; imaṃ lo kaṃ nāsīsati kāmādhātuṃ rūpadhātuṃ, paraṃ lokaṃ nāsīsati arūpadhātuṃ. Puna gatiṃ vā upapattiṃ vā paṭisandhiṃ vā bhavaṃ vā saṃsāraṃ vā vaṭṭaṃ vā nāsīsati na icchati na sādīyati na pattheti na piheti nātijappatīti – nāsīsati lokamimaṃ parañcāti.

Tenāha bhagavā –

“Saññaṃ pariññā vitareyya oghaṃ, pariggahesu muni nopalitto; Abbūḷhasallo caramappamatto, nāsīsati lokamimaṃ parañcā”ti.

Guhaṭṭhakasuttaniddeso dutiyo.

3. Duṭṭhaṭṭhakasuttaniddeso

Atha duṭṭhaṭṭhakasuttaniddesaṃ vakkhati –

15.

Vadanti ve duṭṭhamanāpi eke, athopi ve saccamanā vadanti;
Vadañca jātaṃ muni no upeti, tasmā munī natthi khilo
kuhiñci.

Vadanti ve duṭṭhamanāpi eketi te titthiyā duṭṭhamanā viruddhamanā paṭiviruddhamanā āhatamanā paccāhatamanā āghātītamanā paccāghātita-

manā vadanti upavadanti bhagavantañca bhikkhusaṅghañca abhūtenāti – vadanti ve duṭṭhamanāpi eke.

Athopi ve saccamanā vadantīti ye tesam titthiyānaṃ saddahantā okappentā adhimuccantā saccamanā saccasaññino bhūtamanā bhūtasaññino tathamanā tathasaññino yāthāvamanā yāthāvasaññino aviparītamanā aviparītasaññino vadanti upavadanti bhagavantañca bhikkhusaṅghañca abhūtenāti – athopi ve saccamanā vadanti.

Vādañca jātaṃ muni no upetīti. So vādo jāto hoti sañjāto nibbatto abhinibbatto pātubhūto paratoghoso akkoso upavādo bhagavato ca bhikkhusaṅghassa ca abhūtenāti – vādañca jātaṃ. **Muni no upetīti. Munīti.** Monam vuccati ñāṇam. Yā paññā pajānanā amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, tena ñāṇena samannāgato muni monappatto...pe... saṅgajālamaticca so muni. Yo vādaṃ upeti so dvīhi kāraṇehi vādaṃ upeti – kārako kārakatāya vādaṃ upeti, atha vā vuccamāno upavadiyamāno kuppatti byāpajjati patiṭṭhiyati kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Akārakomhīti yo vādaṃ upeti so imehi dvīhi kāraṇehi vādaṃ upeti. Muni dvīhi kāraṇehi vādaṃ na upeti – akārako muni akārakatāya vādaṃ na upeti, atha vā vuccamāno upavadiyamāno na kuppatti na byāpajjati na patiṭṭhiyati na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Akārakomhīti muni imehi dvīhi kāraṇehi vādaṃ na upeti na upagacchati na gaṇhāti na parāmasati na abhinivisatīti – vādañca jātaṃ muni no upeti.

Tasmā munī natthi khilo kuhiñcīti. Tasmāti tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappaccayā taṃnidānaṃ munino āhatacittatā khilajātatapi natthi. Pañcapi cetokhilā natthi, tayopi khilā natthi. Rāgakhilo dosakhilo mohakhilo natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīno samucchinnō vūpasanto paṭi-passaddho abhabbuppattiko ñāṇagginā daḍḍho. **Kuhiñcīti** kuhiñci kimhici katthaci ajjhataṃ vā bahiddhā vā ajjhatabhiddhā vāti – tasmā munī natthi khilo kuhiñcīti.

Tenāha bhagavā –

“Vadanti ve duṭṭhamanāpi eke, athopi ve saccamanā vadanti;

Vādañca jātaṃ muni no upeti, tasmā munī natthi khilo kuhiñcī”ti.

16.

Sakañhi diṭṭhiṃ kathamaccayeyya, chandānunīto ruciyā niviṭṭho;

Sayaṃ samattāni pakubbamāno, yathā hi jāneyya tathā

vadeyya.

Sakañhi diṭṭhiṃ kathamaccayeyyāti. Yaṃ te titthiyā sundariparib-
bājikaṃ hantvā samañānaṃ sakyaputtiyānaṃ avaṇṇaṃ pakāsayitvā “evaṃ
etaṃ lābhaṃ yasaakkāraṃ sammānaṃ paccāharissāmā”ti te evaṃdiṭṭhikā
evaṃkhantikā evaṃrucikā evaṃladdhikā evaṃajjhāsayaṃ evaṃadhippāyā,
te nāsakkhimsu sakaṃ diṭṭhiṃ sakaṃ khantiṃ sakaṃ ruciṃ sakaṃ laddhiṃ
sakaṃ ajjhāsayaṃ sakaṃ adhippāyaṃ atikkamituṃ; atha kho sveva ayaso te
paccāgatoti, evampi – sakañhi diṭṭhiṃ kathamaccayeyya. Atha vā “sassato
loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti yo so evaṃvādo, so sakaṃ diṭṭhiṃ
sakaṃ khantiṃ sakaṃ ruciṃ sakaṃ laddhiṃ sakaṃ ajjhāsayaṃ sakaṃ
adhippāyaṃ kathaṃ accayeyya atikkameyya samatikkameyya vītivatteyya?
Taṃ kissa hetu? Tassa sā diṭṭhi tathā samattā samādinnaṃ gahitā parāmaṭṭhā
abhiniṃvīṭṭhā ajjhositā adhimuttāti. Evampi – sakañhi diṭṭhiṃ kathamaccayeyya?
“Asassato loko...pe... antavā loko... anantavā loko... taṃ jīvaṃ taṃ
sarīraṃ... aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ... hoti tathāgato paraṃ maraṇā...
na hoti tathāgato paraṃ maraṇā... hoti ca na ca hoti tathāgato paraṃ
maraṇā... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ
moghamañña”nti yo so evaṃ vādo, so sakaṃ diṭṭhiṃ sakaṃ khantiṃ sakaṃ
ruciṃ sakaṃ laddhiṃ sakaṃ ajjhāsayaṃ sakaṃ adhippāyaṃ kathaṃ ac-
cayeyya atikkameyya samatikkameyya vītivatteyya? Taṃ kissa hetu? Tassa
sā diṭṭhi tathā samattā samādinnaṃ gahitā parāmaṭṭhā abhiniṃvīṭṭhā
ajjhositā adhimuttāti. Evampi – sakañhi diṭṭhiṃ kathamaccayeyya.

Chandānunīto ruciyā nivīṭṭhoti. Chandānunītoti sakāya diṭṭhi-
yā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā yāyati niyyati vuyhati
saṃharīyati. Yathā hatthiyānena vā assayānena vā rathayānena vā goyānena
vā aṃṇayānena vā meṇḍayānena vā oṭṭhayānena vā kharayānena vā yāyati ni-
yyati vuyhati saṃharīyati, evameva sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya
ruciyā sakāya laddhiyā yāyati niyyati vuyhati saṃharīyatīti – chandānunīto.
Ruciyā nivīṭṭhoti sakāya diṭṭhiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā nivīṭṭho pa-
tiṭṭhito allīno upagato ajjhositato adhimuttoti – chandānunīto ruciyā nivīṭṭho.

Sayaṃ samattāni pakubbamānoti. Sayaṃ samattaṃ karoti pari-
puṇṇaṃ karoti anomaṃ karoti aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ ut-
tamaṃ pavaraṃ karoti. “Ayaṃ sathā sabbaññū”ti sayaṃ samattaṃ karoti
paripuṇṇaṃ karoti anomaṃ karoti aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ
uttamaṃ pavaraṃ karoti. “Ayaṃ dhammo svākkhāto...pe... ayaṃ gaṇo
suppaṭipanno... ayaṃ diṭṭhi bhaddikā... ayaṃ paṭipadā supaññattā... ayaṃ
maggo niyyāniko”ti sayaṃ samattaṃ karoti paripuṇṇaṃ karoti anomaṃ
karoti aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ karoti janeti

sañjaneti nibbatteti abhinibbattetīti – sayam samattāni pakubbamāno.

Yathā hi jāneyya tathā vadeyyāti yathā jāneyya, tathā vadeyya katheyya bhaṇeyya dīpayeyya vohareyya. “Sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti yathā jāneyya, tathā vadeyya katheyya bhaṇeyya dīpayeyya vohareyya. “Asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti yathā jāneyya, tathā vadeyya katheyya bhaṇeyya dīpayeyya vohareyyāti – yathā hi jāneyya tathā vadeyya.

Tenāha bhagavā –

“Sakañhi diṭṭhiṃ kathamaccayeyya, chandānunīto ruciyā nivīṭṭho;

Sayam samattāni pakubbamāno, yathā hi jāneyya tathā vadeyyā”ti.

17.

Yo attano sīlavatāni jantu, anānupuṭṭhova pasesa pāva pāvā
(sī. syā.) ;

Anariyadhammaṃ kusalā tamāhu, yo ātumānaṃ sayameva pāva .

Yo attano sīlavatāni jantūti. Yoti yo yādiso yathāyutto yathāvihito yathāpakāro yaṃhānappatto yaṃdhammasamannāgato khattiyō vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pabbajito vā devo vā manusso vā. **Sīlavatānīti** atthi sīlañceva vatañca , atthi vataṃ na sīlaṃ. Katamaṃ sīlañceva vatañca? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Yo tattha saṃyamo saṃvaro avītikkamo, idaṃ sīlaṃ. Yaṃ samādānaṃ taṃ vataṃ. Saṃvaraṭṭhena sīlaṃ; samādānaṭṭhena vataṃ – idaṃ vuccati sīlañceva vatañca. Katamaṃ vataṃ, na sīlaṃ? Aṭṭha dhutaṅgāni – āraññikaṅgaṃ, piṇḍapātikaṅgaṃ, paṃsukūlikaṅgaṃ, tecīvarikaṅgaṃ, sapadānacārikaṅgaṃ, khalupacchābhattikaṅgaṃ, nesajjikaṅgaṃ, yathāsanthatikaṅgaṃ – idaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ. Vīriyasamādānampi vuccati vataṃ, na sīlaṃ. “Kāmaṃ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatu , sarīre upassussatu maṃsalohitaṃ. Yaṃ taṃ purisathāmena purisabalena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṃ, na taṃ apāpūnitvā vīriyassa saṅghānaṃ bhavissati”ti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpaṃ vīriyasamādānaṃ – idaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ.

“Nāsissaṃ na pivissāmi, vihārato na nikkhame;

Napi passam nipātesam, taṇhāsalle anūhate”ti.

Cittam paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ. “Na tāvāhaṃ imaṃ pallaṅkaṃ bhindissāmi yāva me na anupādāya āsavehi cittaṃ vimuccissatī”ti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ. “Na tāvāhaṃ imamhā āsanā vuṭṭhahissāmi, caṅkamā orohissāmi, viharā nikkhamissāmi, aḍḍhayogā nikkhamissāmi, pāsādā nikkhamissāmi, hammiyā nikkhamissāmi, guhāya nikkhamissāmi, leṇā nikkhamissāmi, kuṭiyā nikkhamissāmi, kūṭāgārā nikkhamissāmi, aṭṭā nikkhamissāmi, māḷā nikkhamissāmi, uddaṇḍā nikkhamissāmi upaṭṭhānasālāya nikkhamissāmi maṇḍapā nikkhamissāmi, rukkhamūlā nikkhamissāmi yāva me na anupādāya āsavehi cittaṃ vimuccissatī”ti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ. “Imasmiññeva pubbaṇhasamayaṃ ariyadhammaṃ āharissāmi samāharissāmi adhigacchissāmi phassayissāmi sacchikarissāmi”ti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ. “Imasmiññeva majjhanhikasamayaṃ, sāyanhasamayaṃ, purebhattaṃ, pacchābhattaṃ, purimaṃ yāmaṃ, majjhimaṃ yāmaṃ, pacchimaṃ yāmaṃ, kāḷe, juṇhe, vasse, hemante, gimhe, purime vayokhandhe, majjhime vayokhandhe, pacchime vayokhandhe ariyadhammaṃ āharissāmi samāharissāmi adhigacchissāmi phassayissāmi sacchikarissāmi”ti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ. **Jantūti** satto naro mānavaṃ poso puggalo jīvo jāgu jantu indagu manujoti – yo attano sīlavatāni jantu.

Anānupuṭṭhova paresa pāvāti. Paresanti paresaṃ khattiyānaṃ brāhmaṇānaṃ vessānaṃ suddānaṃ gahaṭṭhānaṃ pabbajitānaṃ devānaṃ manussānaṃ. **Anānupuṭṭhoti** apuṭṭho apucchito ayācito anajjhesito apasādito. **Pāvāti** attano sīlaṃ vā vataṃ vā sīlabbatam vā pāvadati. Ahamasmi sīlasampannoti vā, vatasampannoti vā, sīlabbatasampannoti vā jātiyā vā gottena vā kolaputtiiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhaneṇa vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā, uccā kulā pabbajitoti vā, mahākulā pabbajitoti vā, mahābhogakulā pabbajitoti vā, ulārabhogakulā pabbajitoti vā, ñāto yasassī sagahaṭṭhapabbajitānanti vā, lābhimhi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti vā, suttantikoti vā, vinayadharoti vā, dhammakathikoti vā, āraññikoti vā, piṇḍapātikoti vā, paṃsukūlikoti vā, tecīvarikoti vā, sapadānacārikoti vā, khalupacchābhattikoti vā, nesajjikoti vā, yathāsanthatikoti vā, paṭhamassa jhānassa lābhīti vā, dutiyassa jhānassa lābhīti vā, tatiyassa jhānassa lābhī-

ti vā, catutthassa jhānassa lābhīti vā, ākāsānañcāyatanasamāpattiyā lābhīti vā, viññānañcāyatanasamāpattiyā lābhīti vā, ākiñcaññāyatanasamāpattiyā lābhīti vā, nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhīti vā pāvadati katheti bhaṇati dīpayati voharatīti – anānupuṭṭhova paresaṃ pāva.

Anariyadhammaṃ kusalā tamāhūti. **Kusalāti** ye te khandhakusalā dhātukusalā āyatanakusalā paṭiccasamuppādakusalā satipaṭṭhānakusalā sam-mappadhānakusalā iddhipādakusalā indriyakusalā balakusalā bojjaṅga-kusalā maggakusalā phalakusalā nibbānakusalā, te kusalā evamāhaṃsu – “anariyānaṃ eso dhammo, neso dhammo ariyānaṃ; bālānaṃ eso dhammo, neso dhammo paṇḍitānaṃ; asappurisānaṃ eso dhammo, neso dhammo sappurisāna”nti. Evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – anariyadhammaṃ kusalā tamāhu.

Yo ātumānaṃ sayameva pāvāti. **Ātumā** vuccati attā. **Sayameva pāvāti** sayameva attānaṃ pāvadati – “ahamasmi sīlasampannoti vā, vatasampannoti vā, sīlabbata-sampannoti vā, jātiyā vā gottena vā kola-puttiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā, uccā kulā pabbajitoti vā, mahākulā pabbajitoti vā, mahābhogakulā pabbajitoti vā, uḷārabhogakulā pabbajitoti vā, ñāto yasassī sagahaṭṭhapabbajitānanti vā, lābhimhi cīvarapiṇḍapātasenāsanag-ilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti vā, suttantikoti vā, vinayadharoti vā, dhammakathikoti vā, āraññikoti vā, piṇḍapātikoti vā, paṃsukūlikoti vā, tecīvarikoti vā, sapadānacārikoti vā, khalupacchābhattikoti vā, nesajjikoti vā, yathāsanthatikoti vā, paṭhamassa jhānassa lābhīti vā, dutiyassa jhānassa lābhīti vā, tatiyassa jhānassa lābhīti vā, catutthassa jhānassa lābhīti vā, ākāsānañcāyatanasamāpattiyā lābhīti vā, viññānañcāyatanasamāpattiyā lābhīti vā,

Vibhavañca bhavañca vippahāya, vusitavā khīṇapunabbhavo sa bhikkhū”ti.

Ākiñcaññāyatanasamāpattiyā lābhīti vā, nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhīti vā” pāvadati katheti bhaṇati dīpayati voharatīti – yo ātumānaṃ sayameva pāvāti.

Tenāha bhagavā –

“Yo attano sīlavatāni jantu, anānupuṭṭhova paresa pāva;

Anariyadhammaṃ kusalā tamāhu, yo ātumānaṃ sayameva pāvā”ti.

18.

Santo ca bhikkhu abhinibbutatto, itihanti sīlesu akatthamāno;

Tamariyadhammaṃ kusalā vadanti, yassussadā natthi kuhiñci loke.

Santo ca bhikkhu abhinibbutattoti. Santoti rāgassa samitattā santo, dosassa samitattā santo, mohassa samitattā santo, kodhassa... pe... upanāhassa... makkhassa... paḷāsassa ... issāya... macchariyassa... māyāya... sāṭheyassa... thambhassa... sārāmbhassa... mānassa... atimānassa... madassa... pamādassa... sabbakilesānaṃ... sabbaduccaritānaṃ... sabbadarathānaṃ... sabbapariḷāhānaṃ... sabbasantāpānaṃ... sabbākusalābhisāṅkhārānaṃ santattā samitattā vūpasamitattā vijjhātattā nibbutattā vigatattā paṭipassaddhattā santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti – santo. **Bhikkhūti** sattannaṃ dhammānaṃ bhinnattā bhikkhu – sakkāyadiṭṭhi bhinnā hoti, vicikicchā bhinnā hoti, sīlabbataparāmāso bhinno hoti, rāgo bhinno hoti, doso bhinno hoti, moho bhinno hoti, māno bhinno hoti. Bhinnāssa honti pāpakā akusalā dhammā saṃkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā.

“Pajjena katena attanā, [sabhiyāti bhagavā]

Parinibbānagato vitīṇṇakaṅkho;

Vibhavañca bhavañca vippahāya,

Vusitavā khīṇapunnabbhavo sa bhikkhū”ti.

Santo ca bhikkhu abhinibbutattoti rāgassa nibbāpitattā abhinibbutatto, dosassa nibbāpitattā abhinibbutatto, mohassa nibbāpitattā abhinibbutatto, kodhassa...pe... upanāhassa... makkhassa... paḷāsassa... issāya... macchariyassa... māyāya... sāṭheyassa... thambhassa... sārāmbhassa... mānassa... atimānassa... madassa... pamādassa... sabbakilesānaṃ... sabbaduccaritānaṃ... sabbadarathānaṃ... sabbapariḷāhānaṃ... sabbasantāpānaṃ... sabbākusalābhisāṅkhārānaṃ nibbāpitattā abhinibbutattoti – santo ca bhikkhu abhinibbutatto.

Itihanti sīlesu akatthamānoti. Itihanti padasandhi padasaṃsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – itihanti. **Sīlesu akatthamānoti.** Idhekacco katthī hoti vikatthī. So katthati vikatthati. Ahamasmi sīlasampannoti vā, vatasampannoti vā, sīlabbatasampannoti vā, jātiyā vā gottena vā kolaputtiiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā... pe... nevasaññānāsaññāyatanaśamāpattiyā lābhīti vā katthati vikatthati.

Evam na katthati na vikatthati. Katthanā ārato virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – itihanti sīlesu akatthamāno.

Tamariyadhammaṃ kusalā vadantīti. Kusalāti ye te khandhakusalā dhātukusalā āyatanakusalā paṭiccasamuppādakusalā satipaṭṭhānakusalā sammappadhānakusalā iddhipādakusalā indriyakusalā balakusalā bojjaṅgakusalā maggakusalā phalakusalā nibbānakusalā, te kusalā evaṃ vadanti – “ariyānaṃ eso dhammo, neso dhammo anariyānaṃ; paṇḍitānaṃ eso dhammo, neso dhammo bālānaṃ; sappurisānaṃ eso dhammo, neso dhammo asappurisāna”nti. Evaṃ vadanti, ariyānaṃ evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – tamariyadhammaṃ kusalā vadanti.

Yassussadā natthi kuhiñci loketi. Yassāti arahato khīṇāsavassa. **Ussadāti** sattussadā – rāgussado, dosussado, mohussado, mānussado, diṭṭhussado, kilesussado, kammussado. Yassime ussadā natthi na santi na vijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbupattikā ṇāṇagginā daḍḍhā. **Kuhiñcīti** kuhiñci kimhici katthaci ajjhattaṃ vā bahiddhā vā ajjhattabahiddhā vā. **Loketi** apāyaloke manussaloke devaloke khandhaloke dhātuloke āyatanaloketi – yassussadā natthi kuhiñci loke.

Tenāha bhagavā –

“Santo ca bhikkhu abhinibbutatto, itihanti sīlesu akatthamāno;
Tamariyadhammaṃ kusalā vadanti, yassussadā natthi kuhiñci loke”ti.

19.

Pakappitā saṅkhatā yassa dhammā, purakkhatā santi avīvadātā;

Yadattani passati ānisaṃsaṃ, taṃ nissito kuppapaṭiccasantiṃ.

Pakappitā saṅkhatā yassa dhammāti. Pakappanāti dve pakappanā – taṇhāpakappanā ca diṭṭhipakappanā ca...pe... ayaṃ taṇhāpakappanā... pe... ayaṃ diṭṭhipakappanā. **Saṅkhatāti** saṅkhatā abhisāṅkhatā saṅghapitātīpi – saṅkhatā. Atha vā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammātīpi – saṅkhatā. **Yassāti** diṭṭhigatikassa. **Dhammā** vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatānīti – pakappitā saṅkhatā yassa dhammā.

Purakkhatā santi avivadātāti. Purakkhatāti dve purekkhārā – taṇhāpurekkhāro ca diṭṭhipurekkhāro ca...pe... ayaṃ taṇhāpurekkhāro... pe... ayaṃ diṭṭhipurekkhāro. Tassa taṇhāpurekkhāro appahīno, diṭṭhipurekkhāro appaṭinissatṭho. Tassa taṇhāpurekkhārassa appahīnattā, diṭṭhipurekkhārassa appaṭinissatṭhattā so taṇhaṃ vā diṭṭhiṃ vā purato katvā carati taṇhādhaḥo taṇhāketu taṇhādhipateyyo, diṭṭhidhaḥo diṭṭhiketū diṭṭhādhipateyyo, taṇhāya vā diṭṭhiyā vā parivārito caratīti – purakkhatā. **Santīti** santi saṃvijjanti atthi upalabbhanti. **Avivadātāti** avevadātā avodātā aparisuddhā saṃkiliṭṭhā saṃkilesikāti – purakkhatā santi avivadātā.

Yadattani passati ānisaṃsanti. **Yadattanīti** yaṃ attani. **Attā** vuccati diṭṭhigataṃ. Attano diṭṭhiyā dve ānisaṃse passati – diṭṭhadhammikañca ānisaṃsaṃ, samparāyikañca ānisaṃsaṃ. Katamo diṭṭhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṃso? Yaṃdiṭṭhiko satthā hoti, taṃdiṭṭhikā sāvakā honti. Taṃdiṭṭhikaṃ satthāraṃ sāvakā sakkaronti garuṃ karonti mānenti pūjenti apacitiṃ karonti. Labhati ca tatonidānaṃ cīvarapaṇḍapātasenaṣanagilānapaccayabhesajjap arikkhāraṃ – ayaṃ diṭṭhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṃso. Katamo diṭṭhiyā samparāyiko ānisaṃso? Ayaṃ diṭṭhi alaṃ nāgattāya vā supaṇṇattāya vā yakkhattāya vā asurattāya vā gandhabbattāya vā mahārājattāya vā indattāya vā brahmattāya vā devattāya vā. Ayaṃ diṭṭhi suddhiyā visuddhiyā parisuddhiyā, muttiyā vimuttiyā parimuttiyā. Imāya diṭṭhiyā sujjhanti visujjhanti parisujjhanti muccanti vimuccanti parimuccanti. Imāya diṭṭhiyā sujjhissāmi visujjhissāmi parisujjhissāmi, muccissāmi vimuccissāmi parimuccissāmīti āyatim phalapāṭikaṅkhī hoti – ayaṃ diṭṭhiyā samparāyiko ānisaṃso. Attano diṭṭhiyā ime dve ānisaṃse passati dakkhati oloketi nijjhāyati upaparikkhatīti – yadattani passati ānisaṃsaṃ.

Taṃ nissito kuppapaṭicasantinti. Tisso santiyo – accantasanti, tadaṅgasanti, sammutisanti. Katamā **accantasanti**? Accantasanti vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhāyo virāgo nirodho nibbānaṃ. Ayaṃ accantasanti. Katamā **tadaṅgasanti**? Paṭhamaṃ jhānaṃ samāpannaṣa nīvaraṇā santā honti; dutiyaṃ jhānaṃ samāpannaṣa vitakkavicārā santā honti; tatiyaṃ jhānaṃ samāpannaṣa pīti santā hoti; catutthaṃ jhānaṃ samāpannaṣa sukhadukkhā santā honti; ākāsaṇācāyatanaṃ samāpannaṣa rūpaṣaṇṇā paṭiḥasaṇṇā nānataṣaṇṇā santā hoti; viññāṇaṇācāyatanaṃ samāpannaṣa ākāsaṇācāyatanaṣaṇṇā santā hoti; ākiṇcaṇṇāyatanaṃ samāpannaṣa viññāṇaṇācāyatanaṣaṇṇā santā hoti; nevaṣaṇṇānāṣaṇṇāyatanaṃ samāpannaṣa ākiṇcaṇṇāyatanaṣaṇṇā santā hoti. Ayaṃ tadaṅgasanti. Katamā **sammutisanti**? Sammutisantiyo vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni diṭṭhisantiyo. Api ca sammutisanti imasmiṃ atthe adhippetā santīti. **Taṃ nissito kuppapaṭicasantinti.** Kuppasantiṃ

pakuppasantim eritasantim sameritasantim calitasantim ghaṭṭitasantim kap-
pitasantim pakappitasantim aniccaṃ saṅkhatam paṭiccasamuppannam kha-
yadhammam vayadhammam virāgadhammam nirodhadhammam, santim
nissito asito allīno upagato ajjhosito adhimuttoti – tam nissito kuppapaṭic-
casantim.

Tenāha bhagavā –

“Pakappitā saṅkhatā yassa dhammā, purakkhatā santi avīvadātā;
Yadattani passati ānisaṃsam, tam nissito kuppapaṭiccasanti”nti.

20.

**Diṭṭhīnivesā na hi svātivattā, dhammesu niccheyya samug-
gahītam;**

Tasmā naro tesu nivesanesu, nirassatī ādiyatī ca dhammam.

Diṭṭhīnivesā na hi svātivattāti. **Diṭṭhīnivesāti** “sassato loko, idameva
saccam moghamañña”nti abhinivesaparāmāso diṭṭhinivesanam. “Asassato
loko...pe... antavā loko... anantavā loko ... tam jīvam tam sarīram... aññaṃ
jīvam aññaṃ sarīram... hoti tathāgato param maraṇā... na hoti tathāgato
param maraṇā... hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā... neva hoti na
na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti abhin-
ivesaparāmāso diṭṭhinivesananti. **Diṭṭhīnivesā na hi svātivattāti** diṭṭhini-
vesā na hi svātivattā durativattā duttarā dupparā dussamatikkamā dubbini-
vattāti – diṭṭhīnivesā na hi svātivattā.

Dhammesu niccheyya samuggahītanti. **Dhammesūti** dvāsaṭṭhi
diṭṭhigatesu. **Niccheyyāti** nicchinitvā vinicchinitvā vicinitvā pavicitvā tu-
layitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtam katvā. **Samuggahītanti** nivesanesu
odhiggāho bilaggāho varaggāho koṭṭhāsaggāho uccayaggāho samuccayag-
gāho. Idam saccam taccham tatham bhūtam yāthavam aviparītam gahitam
parāmatṭham abhinivīṭham ajjhositam adhimuttanti – dhammesu niccheyya
samuggahītam.

Tasmā naro tesu nivesanesūti. **Tasmāti** tasmā tamkāraṇā tamhetu
tappaccayā tamnidānam. **Naroti** satto naro mānavo poso puggalo jīvo jāgu
jantu indagu manujo. **Tesu nivesanesūti** tesu diṭṭhinivesanesūti – tasmā
naro tesu nivesanesu.

Nirassatī ādiyatī ca dhammanti. **Nirassatīti** dvīhi kāraṇehi nirassati
– paravicchindanāya vā nirassati, anabhisambhuṇanto vā nirassati. Kath-
am paravicchindanāya nirassati? Paro vicchindeti – so sathā na sabbaññū,

dhammo na svākkhāto, gaṇo na suppaṭipanno, diṭṭhi na bhaddikā, paṭipadā na supaññattā, maggo na niyyāniko, natthettha suddhi vā visuddhi vā parisuddhi vā mutti vā vimutti vā parimutti vā, natthettha sujjhanti vā visujjhanti vā parisujjhanti vā muccanti vā vimuccanti vā parimuccanti vā, hīnā nihīnā omakā lāmakā chatukkā parittāti – evaṃ paro vicchindeti. Evaṃ vicchindiyamāno satthāraṃ nirassati, dhammakkhānaṃ nirassati, gaṇaṃ nirassati, diṭṭhiṃ nirassati, paṭipadaṃ nirassati, maggaṃ nirassati. Evaṃ paravicchindanāya nirassati. Kathaṃ anabhisambhuṇanto nirassati? Sīlaṃ anabhisambhuṇanto sīlaṃ nirassati, vataṃ anabhisambhuṇanto vataṃ nirassati, sīlabataṃ anabhisambhuṇanto sīlabataṃ nirassati. Evaṃ anabhisambhuṇanto nirassati. **Ādiyatī ca dhammanti.** Satthāraṃ gaṇhāti, dhammakkhānaṃ gaṇhāti, gaṇaṃ gaṇhāti, diṭṭhiṃ gaṇhāti, paṭipadaṃ gaṇhāti, maggaṃ gaṇhāti parāmasati abhinivisatīti – nirassatī ādiyatī ca dhammaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Diṭṭhīnivesā na hi svātivattā, dhammesu niccheyya samugahītaṃ;

Tasmā naro tesu nivesanesu, nirassatī ādiyatī ca dhamma”nti.

21.

Dhonassa hi natthi kukiñci loke, pakappitā diṭṭhi bhavābhavesu;

Māyañca mānañca pahāya dhono, sa kena gaccheyya anūpayo so.

Dhonassa hi natthi kukiñci loke pakappitā diṭṭhi bhavābhavesūti. Dhonoti. Dhonā vuccati paññā – yā paññā pajānanā vicayo pavicayo dhammavicayo sallakkhaṇā upalakkhaṇā paccupalakkhaṇā paṇḍiccaṃ kosallaṃ nepuññaṃ vebhabyā cintā upaparikkhā bhūri medhā pariṇāyikā vipassanā sampajaññaṃ patodo paññā paññindriyaṃ paññābalaṃ paññāsatthaṃ paññāpāsādo paññāloko paññāobhāso paññāpajjoto paññāratanaṃ amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. Kimkāraṇā dhonā vuccati paññā? Tāya paññāya kāyaduccaritaṃ dhutañca dhotañca sandhotañca niddhotañca; vacīduccaritaṃ... manoduccaritaṃ dhutañca dhotañca sandhotañca niddhotañca; rāgo dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca; doso...pe... moho... kodho... upanāho... makkho... paḷaso dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca; issā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca; macchariyaṃ dhutañca dhotañca sandhotañca niddhotañca; māyā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca; sātheyyaṃ dhutañca dhotañca sandhotañca nid-

dhotañca; thambho dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca; sārambho... māno... atimāno... mado... pamādo dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca; sabbe kilesā, sabbe duccharitā, sabbe darathā, sabbe pariñāhā, sabbe santāpā, sabbākusalābhisankhārā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Tamkāraṇā dhonā vuccati paññā.

Atha vā sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhi dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca; sammāsaṅkappaṇa micchāsaṅkappo dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca; sammāvācāya micchāvācā dhutā ca dhotā ca...pe... sammākammantena micchākammanto dhuto ca... sammāājīvena micchāājīvo dhuto ca... sammāvāyāmena micchāvāyāmo dhuto ca... sammāsatiyā micchāsati dhutā ca... sammāsamādhiṇā micchāsamādhi dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca; sammāñāṇena micchāñāṇaṃ dhutaṃ ca... sammāvimuttiyā micchāvimutti dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca.

Atha vā ariyena aṭṭhaṅgikena maggena sabbe kilesā, sabbe duccharitā, sabbe darathā, sabbe pariñāhā, sabbe santāpā, sabbākusalābhisankhārā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Arahā imehi dhoneyyehi dhammehi upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato; tasmā arahā dhono. So dhutarāgo dhutapāpo dhutakilesa dhutapariñāhōti – dhono. **Kuhiñcīti** kuhiñci kimhici katthaci ajjhataṃ vā bahiddhā vā ajjhatabhiddhā vā. **Loketi** apāyaloke...pe... āyatanaloke.

Pakappitāti dve pakappanā – taṇhāpakappanā ca diṭṭhipakappanā ca... pe... ayaṃ taṇhāpakappanā...pe... ayaṃ diṭṭhipakappanā. **Bhavābhavesūti** bhavābhava kammabhava punabbhave kāmabhava, kammabhava kāmabhava punabbhave rūpabhava, kammabhava rūpabhava punabbhave arūpabhava, kammabhava arūpabhava punabbhave punappunabhava punappunagatiyā punappunaupapattiyā punappunapaṭisandhiyā punappunaattabhāvābhiniḅbattiyā. **Dhonassa hi natthi kuhiñci loke pakappitā diṭṭhi bhavābhavesūti** dhonassa kuhiñci loke bhavābhavesu ca kappitā pakappitā abhisankhatā saṅghapitā diṭṭhi natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – dhonassa hi natthi kuhiñci loke pakappitā diṭṭhi bhavābhavesu.

Māyañca mānañca pahāya dhonoti. **Māyā** vuccati vañcanikā cariyā. Idhekacco kāyena duccharitaṃ caritvā, vācāya duccharitaṃ caritvā, manasā duccharitaṃ caritvā tassa paṭicchādanahetu pāpikaṃ icchaṃ paṇidahati – “mā maṃ jaññā”ti icchati, “mā maṃ jaññā”ti saṅkappeti, “mā maṃ jaññā”ti vācaṃ bhāsati, “mā maṃ jaññā”ti kāyena parakkamati. Yā evarūpā māyā māyāvitā accasarā vañcanā nikati nikiraṇā pariharaṇā gūhanā parigūhanā chādanā paricchādanā anuttānikammaṃ anāvīkammaṃ vocchādanā pāpa-

kiriyā, ayaṃ vuccati māyā.

Mānoti ekavidhena māno – yā cittassa unnati . Duvidhena māno – attukkamsanamāno, paravambhanamāno. Tividhena māno – “seyyohamasmī”ti māno, “sadisohamasmī”ti māno, “hīnohamasmī”ti māno. Catubbidhena māno – lābhena mānaṃ janeti, yasena mānaṃ janeti, pasamsāya mānaṃ janeti, sukkena mānaṃ janeti. Pañcavidhena māno – “lābhimhi manāpikānaṃ rūpāna”nti mānaṃ janeti, “lābhimhi manāpikānaṃ sad-dānaṃ...pe... gandhānaṃ... rasānaṃ... phoṭṭhabbāna”nti mānaṃ janeti. Chabbidhena māno – cakkhusampadāya mānaṃ janeti, sotasampadāya... ghānasampadāya... jivhāsampadāya... kāyasampadāya... manosampadāya mānaṃ janeti. Sattavidhena māno – māno, atimāno, mānātimāno, omāno, adhimāno, asmimāno, micchāmāno. Aṭṭhavidhena māno – lābhena mānaṃ janeti, alābhena omānaṃ janeti, yasena mānaṃ janeti, ayasena omānaṃ janeti, pasamsāya mānaṃ janeti, nindāya omānaṃ janeti, sukkena mānaṃ janeti, dukkhena omānaṃ janeti. Navavidhena māno – seyyassa seyyohamasmīti māno, seyyassa sadisohamasmīti māno, seyyassa hīnohamasmīti māno, sadisassa seyyohamasmīti māno, sadisassa sadisohamasmīti māno, sadisassa hīnohamasmīti māno, hīnassa seyyohamasmīti māno, hīnassa sadisohamasmīti māno, hīnassa hīnohamasmīti māno. Dasavidhena māno – idhekacco mānaṃ janeti jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā. Yo evarūpo māno maññanā maññitattaṃ unnati unnāmo dhajo sampaggāho ketukamyatā cittassa – ayaṃ vuccati māno. **Māyañca mānañca pahāya dhonoti**. Dhono māyañca mānañca pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – māyañca mānañca pahāya dhono.

Sa kena gaccheyya anūpayo soti. Upayāti dve upayā – taṇhūpayo ca diṭṭhūpayo ca...pe... ayaṃ taṇhūpayo...pe... ayaṃ diṭṭhūpayo. Tassa taṇhūpayo pahīno, diṭṭhūpayo paṭinissaṭṭho. Taṇhūpayassa pahīnattā, diṭṭhūpayassa paṭinissaṭṭhattā anūpayo puggalo kena rāgena gaccheyya, kena dosena gaccheyya, kena mohena gaccheyya, kena mānena gaccheyya, kāya diṭṭhiyā gaccheyya, kena uddhaccena gaccheyya, kāya vicikicchāya gaccheyya, kehi anusayehi gaccheyya – rattoti vā dutṭhoti vā mūḷhoti vā vini-baddhoti vā parāmaṭṭhoti vā vikkhepagatoti vā anitṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā. Te abhisankhārā pahīnā. Abhisankhārānaṃ pahīnattā gatiyo kena gaccheyya – nerayikoti vā tīracchānayanikoti vā pettivisayikoti vā manussoti vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā. So hetu natthi paccayo natthi kāraṇaṃ natthi, yena gaccheyyāti – sa kena gaccheyya anūpayo so.

Tenāha bhagavā –

“Dhonassa hi natthi kuhuñci loke, pakappitā diṭṭhi bhavābhavesu;

Māyañca mānañca pahāya dhono, sa kena gaccheyya anūpayo so”ti.

22.

Upayo hi dhammesu upeti vādaṃ, anūpayam kena katham vadeyya;

Attā nirattā na hi tassa atthi, adhosi so diṭṭhimidheva sabbaṃ.

Upayo hi dhammesu upeti vādanti. Upayāti dve upayā – taṇhūpayo ca diṭṭhūpayo ca...pe... ayam taṇhūpayo...pe... ayam diṭṭhūpayo. Tassa taṇhūpayo appahīno, diṭṭhūpayo appaṭinissaṭṭho. Taṇhūpayassa appahīnattā, diṭṭhūpayassa appaṭinissaṭṭhattā dhammesu vādaṃ upeti – rattoti vā duṭṭhoti vā mūlhoti vā vinibaddhoti vā parāmaṭṭhoti vā vikkhepagatoti vā anīṭṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā. Te abhisāṅkhārā appahīnā. Abhisāṅkhārānaṃ appahīnattā gatiyā vādaṃ upeti. Nerayikoti vā tiracchānayanikoti vā pettivisayikoti vā manussoti vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā vādaṃ upeti upagacchatī gaṇhāti parāmasati abhinivisatīti – upayo hi dhammesu upeti vādaṃ.

Anūpayam kena katham vadeyyāti. Upayāti dve upayā – taṇhūpayo ca diṭṭhūpayo ca...pe... ayam taṇhūpayo...pe... ayam diṭṭhūpayo. Tassa taṇhūpayo pahīno, diṭṭhūpayo paṭinissaṭṭho. Taṇhūpayassa pahīnattā, diṭṭhūpayassa paṭinissaṭṭhattā anūpayam puggalaṃ kena rāgena vadeyya, kena dosena vadeyya, kena mohena vadeyya, kena mānena vadeyya, kāya diṭṭhiyā vadeyya, kena uddhaccena vadeyya, kāya vicikicchāya vadeyya, kehi anusayehi vadeyya – rattoti vā duṭṭhoti vā mūlhoti vā vinibaddhoti vā parāmaṭṭhoti vā vikkhepagatoti vā anīṭṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā. Te abhisāṅkhārā pahīnā. Abhisāṅkhārānaṃ pahīnattā gatiyo kena vadeyya – nerayikoti vā...pe... nevasaññīnāsaññīti vā. So hetu natthi, paccayo natthi, kāraṇam natthi, yena vadeyya katheyya bhaṇeyya dīpayeyya vohareyyāti – anūpayam kena katham vadeyya.

Attā nirattā na hi tassa atthīti. Attāti attānudiṭṭhi natthi. **Nirattāti** ucchedadiṭṭhi natthi. **Attāti** gahitaṃ natthi. **Nirattāti** muñcitabbaṃ natthi. Yassatthi gahitaṃ, tassatthi muñcitabbaṃ; yassatthi muñcitabbaṃ, tassatthi gahitaṃ. Gahaṇam muñcanā samatikkanto arahā buddhiparihānivītivatto.

So vuṭṭhavāso ciṅṅacaraṇo gataddho gatadiso jātimaraṇasamsāro, natthi tassa punabbhavoti – attā nirattā na hi tassa atthi.

Adhosi so diṭṭhimidheva sabbanti tassa dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni ñāṇagginā daddhāni. So sabbadiṭṭhigataṃ idheva adhosi dhuni sandhuni niddhuni pajahi vinodesi byantiṃ akāsi anabhāvaṃ gamesīti – adhosi so diṭṭhimidheva sabbam.

Tenāha bhagavā –

“Upayo hi dhammesu upeti vādam, anūpayam kena katham vad-
eyya;

Attā nirattā na hi tassa atthi, adhosi so diṭṭhimidheva sabba”nti.

Duṭṭhaṭṭhakasuttaniddeso tatiyo.

4. Suddhaṭṭhakasuttaniddeso

Atha suddhaṭṭhakasuttaniddesaṃ vakkhati –

23.

Passāmi suddham paramam arogam, diṭṭhena saṃsuddhi narassa hoti;

Evābhijānaṃ paramanti ñatvā, suddhānupassīti pacceti ñāṇam.

Passāmi suddham paramam aroganti. Passāmi suddhanti passāmi suddham, dakkhāmi suddham, olokemi suddham, nijjhāyāmi suddham, upaparikkhāmi suddham. **Paramam aroganti** paramam ārogyappattam tāṇapattam leṇappattam saraṇappattam abhayappattam accutappattam amatappattam nibbānappattanti – passāmi suddham paramam arogam.

Diṭṭhena saṃsuddhi narassa hotīti. Cakkhuvīññāṇam rūpadassanena narassa suddhi visuddhi parisuddhi, mutti vimutti parimutti hoti, naro sujjhati visujjhati parisujjhati, muccati vimuccati parimuccatīti – diṭṭhena saṃsuddhi narassa hoti.

Evābhijānaṃ paramanti ñatvāti. Evaṃ abhijānanto ājānanto vijānanto paṭivijānanto paṭivijjhanto. “Idam paramam aggam seṭṭham visiṭṭham pāmokkham uttamaṃ pavara”nti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – evābhijānaṃ paramanti ñatvā.

Suddhānupassīti pacceti ñāṇanti. Yo suddham passati, so suddhānupassī, **pacceti ñāṇanti** cakkhuviññāṇaṃ rūpadassanena ñāṇanti pacceti, maggoti pacceti, pathoti pacceti, niyyānanti paccetīti – suddhānupassī pacceti ñāṇaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Passāmi suddham paramaṃ arogaṃ, diṭṭhena saṃsuddhi narassa hoti;

Evābhijānaṃ paramanti ñatvā, suddhānupassīti pacceti ñāṇa”nti.

24.

Diṭṭhena ce suddhi narassa hoti, ñāṇena vā so pajahāti dukkhaṃ;

Aññena so sujjhāti sopadhīko, diṭṭhī hi naṃ pāva tathā vadānaṃ.

Diṭṭhena ce suddhi narassa hotīti. Cakkhuviññāṇaṃ rūpadassanena ce narassa suddhi visuddhi parisuddhi, mutti vimutti parimutti hoti, naro sujjhāti visujjhāti parisujjhāti, muccati vimuccati parimuccatīti – diṭṭhena ce suddhi narassa hoti.

Ñāṇena vā so pajahāti dukkhanti cakkhuviññāṇaṃ rūpadassanena ce naro jātidukkhaṃ pajahāti, jarādukkhaṃ pajahāti, byādhidukkhaṃ pajahāti, maraṇadukkhaṃ pajahāti, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsadukkhaṃ pajahatīti – ñāṇena vā so pajahāti dukkhaṃ.

Aññena so sujjhāti sopadhīkoti. Aññena asuddhimaggena micchāpaṭi-padāya aniyyānikapathena aññatra satipaṭṭhānehi aññatra sammappadhānehi aññatra iddhipādehi aññatra indriyehi aññatra balehi aññatra bojjhaṅgehi aññatra ariyā aṭṭhaṅgikā maggā naro sujjhāti visujjhāti parisujjhāti, muccati vimuccati parimuccati. **Sopadhīkoti** sarāgo sadoso samoho samāno sataṅho sadiṭṭhi sakilesa saupādānoti – aññena so sujjhāti sopadhīko.

Diṭṭhī hi naṃ pāva tathā vadānanti. Sāva diṭṭhi taṃ puggalaṃ pāvadati – itī vāyaṃ puggalo micchādiṭṭhiko viparītadassano. **Tathā vadānanti** tathā vadantaṃ kathentaṃ bhaṇantaṃ dīpayantaṃ voharantaṃ. “Sasato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti tathā vadantaṃ kathentaṃ bhaṇantaṃ dīpayantaṃ voharantaṃ. “Asasato loko...pe... antavā loko... anantavā loko... taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ... aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ... hoti tathāgato paraṃ maraṇā... na hoti tathāgato paraṃ maraṇā... hoti ca na ca hoti tathāgato paraṃ maraṇā... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ

maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti tathā vadantaṃ kathentaṃ bhaṇantaṃ dīpayantaṃ voharantanti – diṭṭhī hi naṃ pāva tathā vadānaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Diṭṭhena ce suddhi narassa hoti, ñāṇena vā so pajahāti dukkhaṃ;

Aññaena so sujjhati sopadhīko, diṭṭhī hi naṃ pāva tathā vadāna”nti.

25.

Na brāhmaṇo aññaato suddhimāha, diṭṭhe sute sīlavate mute vā;

Puñña ca pāpe ca anūpalitto, attañjaho nayidha pakub-bamāno.

Na brāhmaṇo aññaato suddhimāha diṭṭhe sute sīlavate mute vāti. Nāti paṭikkhepo. **Brāhmaṇoti** sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo – sakkāyadiṭṭhī bāhitā hoti, vicikicchā bāhitā hoti, sīlabbataparāmāso bāhito hoti, rāgo bāhito hoti, doso bāhito hoti, moho bāhito hoti, māno bāhito hoti. Bāhitassa honti pāpakā akusalā dhammā saṃkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā.

Bāhitvā sabbapāpakāni, [sabhiyāti bhagavā]

Vimalo sādhusamāhito ṭhitatto;

Saṃsāramaticca kevalī so, asito tādi pavuccate sa brahmā.

Na brāhmaṇo aññaato suddhimāhāti. Brāhmaṇo aññaena asuddhimaggena micchāpaṭipadāya aniyyānikapathena aññaatra satipaṭṭhānehi aññaatra sammappadhānehi aññaatra iddhipādehi aññaatra indriyehi aññaatra balehi aññaatra bojjaṅgehi aññaatra ariyena aṭṭhaṅgikena maggena suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ, nāha na katheti na bhaṇati na dīpayati na voharātīti – na brāhmaṇo aññaato suddhimāha.

Diṭṭhe sute sīlavate mute vāti. Santeke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhisud-dhikā. Te ekaccānaṃ rūpānaṃ dassanaṃ maṅgalaṃ paccenti, ekaccānaṃ rūpānaṃ dassanaṃ amaṅgalaṃ paccenti. Katamesaṃ rūpānaṃ dassanaṃ maṅgalaṃ paccenti? Te kālato vuṭṭhahitvā abhimaṅgalagatāni rūpāni passanti – cāṭakasakuṇaṃ passanti, phussaveḷuvalaṭṭhiṃ passanti, gabbhinitthiṃ passanti, kumārakaṃ khandhe āropetvā gacchantaṃ passanti, punṇaghaṭaṃ passanti, rohitamacchaṃ passanti, ājaññaṃ passanti, ājaññarathaṃ passan-

ti, usabham passanti, gokapilam passanti. Evarūpānam rūpānam dassanam maṅgalam paccenti. Katamesam rūpānam dassanam amaṅgalam paccenti? Palālapuñjam passanti, takkaghaṭam passanti, rittaghaṭam passanti, naṭam passanti, naggasamaṇakam passanti, kharam passanti, kharayānam passanti, ekayuttayānam passanti, kāṇam passanti, kuṇim passanti, khañjam passanti, pakkhahatam passanti, jiṇṇakam passanti, byādhikam passanti. Evarūpānam rūpānam dassanam amaṅgalam paccenti. Ime te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhisuddhikā. Te diṭṭhena suddhim visuddhim parisuddhim muttim vimuttim parimuttim paccenti.

Santeke samaṇabrāhmaṇā sutasuddhikā. Te ekaccānam saddānam savanam maṅgalam paccenti, ekaccānam saddānam savanam amaṅgalam paccenti. Katamesam saddānam savanam maṅgalam paccenti? Te kālato vuṭṭhahitvā abhimaṅgalagatāni saddāni suṇanti – vaḍḍhāti vā vaḍḍhamānāti vā puṇṇāti vā phussāti vā asokāti vā sumanāti vā sunakkhattāti vā sumāṅgalāti vā sirīti vā sirīvaḍḍhāti vā. Evarūpānam saddānam savanam maṅgalam paccenti. Katamesam saddānam savanam amaṅgalam paccenti? Kāṇoti vā kuṇīti vā khañjoti vā pakkhahatoti vā jiṇṇakoti vā byādhikoti vā matoti vā chindanti vā bhindanti vā dadḍhanti vā natṭhanti vā natthīti vā. Evarūpānam saddānam savanam amaṅgalam paccenti. Ime te samaṇabrāhmaṇā sutasuddhikā. Te sutena suddhim visuddhim parisuddhim muttim vimuttim parimuttim paccenti.

Santeke samaṇabrāhmaṇā sīlasuddhikā. Te sīlamattena saṃyamamattena saṃvaramattena avītikkamamattena suddhim visuddhim parisuddhim muttim vimuttim parimuttim paccenti. Samaṇomuṇḍikāputto evamāha – “catūhi kho aham, gahapati, dhammehi samannāgatam purisapuggalam paññāpemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattippattam samaṇam ayojjam. Katamehi catūhi? Idha, gahapati, na kāyena pāpakam kammaṃ karoti, na pāpakam vācam bhāsati, na pāpakam saṅkappaṃ saṅkappati, na pāpakam ājīvam ājīvati. Imehi kho aham, gahapati, catūhi dhammehi samannāgatam purisapuggalam paññāpemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattippattam samaṇam ayojjam”. Evameva santeke samaṇabrāhmaṇā sīlasuddhikā, te sīlamattena saṃyamamattena saṃvaramattena avītikkamamattena suddhim visuddhim parisuddhim muttim vimuttim parimuttim paccenti.

Santeke samaṇabrāhmaṇā vatasuddhikā. Te hatthivatikā vā honti, asavatikā vā honti, govatikā vā honti, kukkuravatikā vā honti, kākavatikā vā honti, vāsudevavatikā vā honti, baladevavatikā vā honti, puṇṇabhaddavatikā vā honti, maṇibhaddavatikā vā honti, aggivatikā vā honti, nāgava-

tikā vā honti, supaṇṇavatikā vā honti, yakkhavatikā vā honti, asuravatikā vā honti, gandhabbavatikā vā honti, mahārājavatikā vā honti, candavatikā vā honti, sūriyavatikā vā honti, indavatikā vā honti, brahmavatikā vā honti, devavatikā vā honti, disāvatikā vā honti. Ime te samaṇabrāhmaṇā vatasuddhikā. Te vatena suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti.

Santeke samaṇabrāhmaṇā mutasuddhikā. Te kālato utṭhahitvā pathaviṃ āmasanti, haritaṃ āmasanti, gomayaṃ āmasanti, kacchapaṃ āmasanti, phālaṃ akkamanti, tilavāhaṃ āmasanti, phussatilaṃ khādanti, phussatelaṃ makkhenti, phussadantakaṭṭhaṃ khādanti, phussamattikāya nhāyanti, phussasātakāṃ nivāseṃti, phussaveṭhanaṃ veṭhenti. Ime te samaṇabrāhmaṇā mutasuddhikā. Te mutena suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti. Na brāhmaṇo aññato suddhimāha.

Diṭṭhe sute sīlavate mute vāti. Brāhmaṇo diṭṭhasuddhiyāpi suddhiṃ nāha, sutasuddhiyāpi suddhiṃ nāha, sīlasuddhiyāpi suddhiṃ nāha, vatasuddhiyāpi suddhiṃ nāha, mutasuddhiyāpi suddhiṃ nāha na katheti na bhaṇati na dīpayati na voharatīti – na brāhmaṇo aññato suddhimāha diṭṭhe sute sīlavate mute vā.

Puññe ca pāpe ca anūpalitto. **Puññaṃ** vuccati yaṃ kiñci tedhātukaṃ kusalābhisāṅkhāraṃ, **apuññaṃ** vuccati sabbaṃ akusalaṃ. Yato puññābhisāṅkhāro ca apuññābhisāṅkhāro ca āneñjābhisāṅkhāro ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatīṃ anuppādadhammā; ettāvataṃ puññe ca pāpe ca na limpāti na palimpāti na upalimpāti alitto apalitto anūpalitto nikkhanto nissaṇṇo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasaṃ viharatīti – puññe ca pāpe ca anūpalitto.

Attañjaho nayidha pakubbamānoti. **Attañjahoti** attadiṭṭhijaho. **Attañjahoti** gāhaṃ jaho . **Attañjahoti** taṇhāvasena diṭṭhivasena gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositāṃ adhimuttaṃ, sabbaṃ taṃ cattaṃ hoti vantaṃ muttaṃ pahīnaṃ paṭinissaṭṭhaṃ. **Nayidha pakubbamānoti** puññābhisāṅkhāraṃ vā apuññābhisāṅkhāraṃ vā āneñjābhisāṅkhāraṃ vā apakubbamāno ajanayamāno asañjanayamāno anibbattayamāno anabhinibbattayamānoti – attañjaho nayidha pakubbamāno.

Tenāha bhagavā –

“Na brāhmaṇo aññato suddhimāha, diṭṭhe sute sīlavate mute vā;
Puññe ca pāpe ca anūpalitto, attañjaho nayidha pakubbamāno”ti.

26.

Purimaṃ pahāya aparaṃ sitāse, ejānugā te na taranti saṅgaṃ;

Te uggahāyanti nirassajanti, kapīva sākhaṃ pamuñcaṃ gahāya.

Purimaṃ pahāya aparaṃ sitāseti. Purimaṃ sathhāraṃ pahāya paraṃ sathhāraṃ nissitā; purimaṃ dhammakkhānaṃ pahāya aparaṃ dhammakkhānaṃ nissitā; purimaṃ gaṇaṃ pahāya aparaṃ gaṇaṃ nissitā; purimaṃ diṭṭhiṃ pahāya aparaṃ diṭṭhiṃ nissitā; purimaṃ paṭipadaṃ pahāya aparaṃ paṭipadaṃ nissitā; purimaṃ maggaṃ pahāya aparaṃ maggaṃ nissitā sanissitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttāti – purimaṃ pahāya aparaṃ sitāse.

Ejānugā te na taranti saṅganti. **Ejā** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo... pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Ejānugāti** ejānugā ejānugatā ejānusaṭṭā ejāya pannā patitā abhibhūtā pariyādinnacittā. **Te na taranti saṅganti** rāgasāṅgaṃ dosasāṅgaṃ mohasāṅgaṃ mānasāṅgaṃ diṭṭhisāṅgaṃ kilesasāṅgaṃ duccharitasāṅgaṃ na taranti na uttaranti na pataranti na samatikkaṃmanti na vītivattantīti – ejānugā te na taranti saṅgaṃ.

Te uggahāyanti nirassajantīti sathhāraṃ gaṇhanti, taṃ muñcivā aññaṃ sathhāraṃ gaṇhanti; dhammakkhānaṃ gaṇhanti, taṃ muñcivā aññaṃ dhammakkhānaṃ gaṇhanti; gaṇaṃ gaṇhanti, taṃ muñcivā aññaṃ gaṇaṃ gaṇhanti; diṭṭhiṃ gaṇhanti, taṃ muñcivā aññaṃ diṭṭhiṃ gaṇhanti; paṭipadaṃ gaṇhanti, taṃ muñcivā aññaṃ paṭipadaṃ gaṇhanti; maggaṃ gaṇhanti, taṃ muñcivā aññaṃ maggaṃ gaṇhanti; gaṇhanti ca muñcanti ca ādiyanti ca nirassajanti cāti – te uggahāyanti nirassajanti.

Kapīva sākhaṃ pamuñcaṃ gahāyāti. Yathā makkaṭṭo araṇṇe pavane caramāno sākhaṃ gaṇhāti, taṃ muñcivā aññaṃ sākhaṃ gaṇhāti. Evameva puthusamaṇabrāhmaṇā puthudiṭṭhigatāni gaṇhanti ca muñcanti ca ādiyanti ca nirassajanti cāti – kapīva sākhaṃ pamuñcaṃ gahāya.

Tenāha bhagavā –

“Purimaṃ pahāya aparaṃ sitāse, ejānugā te na taranti saṅgaṃ;

Te uggahāyanti nirassajanti, kapīva sākhaṃ pamuñcaṃ gahāyā”ti.

27.

Sayaṃ samādāya vatāni jantu, uccāvacaṃ gacchati sañña-satto;

Vidvā ca vedehi samecca dhammaṃ, na uccāvacaṃ gacchati bhūripaṇño.

Sayaṃ samādāya vatāni jantūti. **Sayaṃ samādāyāti** sāmaṃ samādāya. **Vatānīti** hatthivatam vā assavatam vā govataṃ vā kukkūravataṃ vā kākavataṃ vā vāsudevavataṃ vā baladevavataṃ vā puṇṇabhaddavataṃ vā maṇibhaddavataṃ vā aggivatam vā nāgavataṃ vā supaṇṇavataṃ vā yakkhavataṃ vā asuravataṃ vā...pe... disāvataṃ vā ādāya samādāya ādiyitvā samādiyitvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā. **Jantūti** satto naro ...pe... manujoti – sayaṃ samādāya vatāni jantu.

Uccāvacaṃ gacchati saññasattoti sathhārato sathhāraṃ gacchati; dhammakkhānato dhammakkhānaṃ gacchati; gaṇato gaṇaṃ gacchati; diṭṭhiyā diṭṭhiṃ gacchati; paṭipadāya paṭipadaṃ gacchati; maggato maggaṃ gacchati. **Saññasattoti** kāmasaññāya byāpādasaññāya vihiṃsāsaññāya diṭṭhisaññāya satto visatto āsatto laggo laggito palibuddho. Yathā bhittikhile vā nāgadante vā bhaṇḍaṃ sattaṃ visattaṃ āsattaṃ laggaṃ laggitaṃ palibuddhaṃ, evameva kāmasaññāya byāpādasaññāya vihiṃsāsaññāya diṭṭhisaññāya satto visatto āsatto laggo laggito palibuddhoti – uccāvacaṃ gacchati saññasatto.

Vidvā ca vedehi samecca dhammanti. **Vidvāti** vidvā vijjāgato ñāṇī vibhāvī medhāvī. **Vedehīti vedā** vuccanti catūsu maggesu ñāṇaṃ paññā paññindriyaṃ paññābalaṃ dhammavicayasambojjhaṅgo vīmamsā vipassanā sammādiṭṭhi. Tehi vedehi jātijarāmarāssa antagato antappatto, koṭigato koṭippatto, pariyantagato pariyantappatto, vosānagato vosānappatto, tānagato tānappatto, leṇagato leṇappatto, saraṇagato saraṇappatto, abhayagato abhayappatto, accutagato accutappatto, amatagato amatappatto, nibbānagato nibbānappatto. Vedānaṃ vā antagatoti **vedagū**, vedehi vā antagatoti vedagū, sattannaṃ vā dhammānaṃ veditattā vedagū. Sakkāyadiṭṭhi veditā hoti, vicikicchā veditā hoti, sīlabbataparāmāso vidito hoti, rāgo vidito hoti, doso vidito hoti, moho vidito hoti, māno vidito hoti, veditāssa hoti pāpakā akusalā dhammā saṃkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmarāṇiyā.

Vedāni viceyya kevalāni, [sabhiyāti bhagavā]

Samaṇānaṃ yānīdhatthi brāhmaṇānaṃ;

Sabbavedanāsu vītarāgo, sabbam vedamaticca vedagū soti.

Vidvā ca vedehi samecca dhammanti. Samecca abhisamecca dhammaṃ. Sabbe saṅkhārā aniccāti samecca abhisamecca dhammaṃ; sabbe saṅkhārā dukkhāti samecca abhisamecca dhammaṃ; sabbe dhammā anat-

tāti samecca abhisamecca dhammaṃ; avijjāpaccayā saṅkhārāti samecca abhisamecca dhammaṃ; saṅkhārapaccayā viññāṇanti samecca abhisamecca dhammaṃ; viññāṇapaccayā nāmarūpanti...pe... nāmarūpapaccayā saḷāyatananti... saḷāyatanapaccayā phassoti... phassapaccayā vedanāti... vedanāpaccayā taṇhāti... taṇhāpaccayā upādānanti... upādānapaccayā bhavoti... bhavapaccayā jātīti... jātipaccayā jarāmaraṇanti samecca abhisamecca dhammaṃ; avijjānirodhā saṅkhāranirodhoti samecca abhisamecca dhammaṃ; saṅkhāranirodhā viññāṇanirodhoti samecca abhisamecca dhammaṃ; viññāṇanirodhā nāmarūpanirodhoti... nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodhoti... saḷāyatananirodhā phassanirodhoti... phassanirodhā vedanānirodhoti... vedanānirodhā taṇhānirodhoti... taṇhānirodhā upādānanirodhoti... upādānanirodhā bhavanirodhoti... bhavanirodhā jātinirodhoti... jātinirodhā jarāmaraṇanirodhoti samecca abhisamecca dhammaṃ; idaṃ dukkhanti samecca abhisamecca dhammaṃ; ayaṃ dukkhasamudayoti... ayaṃ dukkhanirodhoti... ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti samecca abhisamecca dhammaṃ; ime āsavāti samecca abhisamecca dhammaṃ; ayaṃ āsavasamudayoti... ayaṃ āsavanirodhoti... ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadāti samecca abhisamecca dhammaṃ; ime dhammā abhiññeyyāti samecca abhisamecca dhammaṃ; ime dhammā pariññeyyāti... ime dhammā pahātabbāti... ime dhammā bhāvetabbāti ... ime dhammā sacchikātabbāti samecca abhisamecca dhammaṃ. Channaṃ phassāyatanānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca samecca abhisamecca dhammaṃ. Pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca samecca abhisamecca dhammaṃ. Catunnaṃ mahābhūtānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca samecca abhisamecca dhammaṃ. Yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhammanti samecca abhisamecca dhammanti – vidvā ca vedehi samecca dhammaṃ.

Na uccāvacaṃ gacchati bhūripaññoti na satthārato satthāraṃ gacchati, na dhammakkhānato dhammakkhānaṃ gacchati, na gaṇato gaṇaṃ gacchati, na ditṭhiyā ditṭhiṃ gacchati, na paṭipadāya paṭipadaṃ gacchati, na maggato maggaṃ gacchati. **Bhūripañño**ti bhūripañño mahāpañño puthupañño hāsapañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño. **Bhūri** vucati pathavī. Tāya pathavisamāya paññāya vipulāya vitthatāya samannāgatoti – na uccāvacaṃ gacchati bhūripañño.

Tenāha bhagavā –

“Sayam samādāya vatāni jantu, uccāvacaṃ gacchati saññasatto;

Vidvā ca vedehi samecca dhammaṃ, na uccāvacaṃ gacchati

bhūripañño”ti.

28.

Sa sabbadhammesu visenibhūto, yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā;

Tameva dassiṃ vivaṭaṃ carantaṃ, kenīdha lokasmi vikaṃpayeyya.

Sa sabbadhammesu visenibhūto yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vāti. Senā vuccati mārasenā. Kāyaduccaritaṃ mārasenā, vacīduccaritaṃ mārasenā, manoduccaritaṃ mārasenā, rāgo mārasenā, doso mārasenā, moho mārasenā, kodho mārasenā, upanāho...pe... sabbākusalābhisankhārā mārasenā.

Vuttañhettaṃ bhagavatā –

“Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati;

Tatiyā khuppipāsā te, catutthī taṇhā vuccati.

“Pañcamī thinamiddhaṃ te, chaṭṭhā bhīrū pavuccati;

Sattamī vicikicchā te, makkho thambho te aṭṭhamo.

“Lābho siloko sakkāro, micchāladdho ca yo yaso;

Yo cattānaṃ samukkaṃse, pare ca avajānati.

“Esā namuci te senā, kaṇhassābhippahārinī;

Na naṃ asuro jināti, jetvāva labhate sukha”nti.

Yato catūhi ariyamaggehi sabbā ca mārasenā sabbe ca paṭisenikarā kilesā jitā ca parājītā ca bhaggā vippluggā parammukhā, so vuccati visenibhūto. So diṭṭhe visenibhūto, sute visenibhūto, mute visenibhūto, viññāte visenibhūtoti – sa sabbadhammesu visenibhūto yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā.

Tameva dassiṃ vivaṭaṃ carantanti. Tameva suddhadassiṃ visuddhadassiṃ parisuddhadassiṃ vodātadassiṃ pariyodātadassiṃ. Atha vā, suddhadassanaṃ visuddhadassanaṃ parisuddhadassanaṃ vodātadassanaṃ pariyodātadassanaṃ. **Vivaṭanti** taṇhāchadanaṃ diṭṭhichadanaṃ kilesachadanaṃ duccharitachadanaṃ avijjāchadanaṃ. Tāni chadanāni vivaṭāni honti

viddhamṣitāni ugghāṭitāni samugghāṭitāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni nāṇagginā daḍḍhāni. **Carantanti** carantaṃ vicarantaṃ viharantaṃ iriyantaṃ vattentaṃ pāleṇtaṃ yapentaṃ yāpentaṃ – tameva dassiṃ vivaṭaṃ carantaṃ.

Kenīdha lokasmi vikappayeyyāti. Kappāti dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca...pe... ayaṃ taṇhākappo...pe... ayaṃ diṭṭhikappo. Tassa taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissaṭṭho. Taṇhākappassa pahīnattā diṭṭhikappassa paṭinissaṭṭhattā kena rāgena kappeyya, kena dosena kappeyya, kena mohena kappeyya, kena mānena kappeyya, kāya diṭṭhiyā kappeyya, kena uddhaccena kappeyya, kāya vicikicchāya kappeyya, kehi anusayehi kappeyya – rattoti vā duṭṭhoti vā mūḷhoti vā vinibaddhoti vā parāmaṭṭhoti vā vikkhepagatoti vā aniṭṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā. Te abhisankhārā pahīnā. Abhisankhārānaṃ pahīnattā gatiyo kena kappeyya – nerayikoti vā tiracchānayanikoti vā pettivisayikoti vā manussoti vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā. So hetu natthi, pacayo natthi, kāraṇaṃ natthi, yena kappeyya vikappeyya vikappaṃ āpajjeyya. **Lokasminti** apāyaloke manussaloke devaloke khandhaloke dhātuloke āyatanaloketi – kenīdha lokasmiṃ vikappayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Sa sabbadhammesu visenibhūto, yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā;

Tameva dassiṃ vivaṭaṃ carantaṃ, kenīdha lokasmi vikappayeyyā”ti.

29.

Na kappayanti na purekkharonti, accantasuddhīti na te vadanti;

Ādānaganthaṃ gathitaṃ visajja, āsaṃ na kubbanti kuhiñci loke.

Na kappayanti na purekkharontīti. Kappāti dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca...pe... ayaṃ taṇhākappo...pe... ayaṃ diṭṭhikappo. Tesam taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissaṭṭho. Taṇhākappassa pahīnatā, diṭṭhikappassa paṭinissaṭṭhattā taṇhākappaṃ vā diṭṭhikappaṃ vā na kappenti na janenti na sañjanenti na nibbattenti nābhiniḍḍattenti – na kappayanti. **Na purekkharontīti. Purekkhārāti** dve purekkhārā – taṇhāpurekkhāro ca diṭṭhipurekkhāro ca...pe... ayaṃ taṇhāpurekkhāro...pe... ayaṃ diṭṭhipurekkhāro. Tesam taṇhāpurekkhāro pahīno, diṭṭhipurekkhāro paṭiniss-

saṭṭho. Taṇhāpurekkhārassa pahīnattā, diṭṭhipurekkhārassa paṭinissaṭṭhattā na taṇhaṃ vā na diṭṭhiṃ vā purato katvā caranti, na taṇhādhajā na taṇhāketū na taṇhādhipeyyā, na diṭṭhidhajā na diṭṭhiketū na diṭṭhādhipeyyā, na taṇhāya vā na diṭṭhiyā vā parivāritā carantīti – na kappayanti na purekkharonti.

Accantasuddhīti na te vadantīti accantasuddhiṃ saṃsārasuddhiṃ akiriyadiṭṭhiṃ sassatavādaṃ na vadanti na kathenti na bhaṇanti na dīpayanti na voharantīti – accantasuddhīti na te vadanti.

Ādānaganthaṃ gathitaṃ visajjāti. **Ganthāti** cattāro ganthā – abhijjhā kāyagantho, byāpādo kāyagantho, sīlabbataparāmāso kāyagantho, idaṃsaccābhiniveso kāyagantho. Attano diṭṭhiyā rāgo abhijjhā kāyagantho; paravādesu āghāto appaccayo byāpādo kāyagantho; attano sīlaṃ vā vataṃ vā sīlavataṃ vā parāmasantīti sīlabbataparāmāso kāyagantho, attano diṭṭhi idaṃsaccābhiniveso kāyagantho. Kiṃkāraṇā vuccati ādānagantho? Tehi ganthehi rūpaṃ ādiyanti upādiyanti gaṇhanti parāmasanti abhinivisanti; vedanaṃ...pe... saññaṃ... saṅkhāre... viññāṇaṃ... gatiṃ ... upapattiṃ... paṭisandhiṃ... bhavaṃ... saṃsāravaṭṭaṃ ādiyanti upādiyanti gaṇhanti parāmasanti abhinivisanti. Taṃkāraṇā vuccati ādānagantho. **Visajjāti** ganthe vosajjitvā vā – visajja. Atha vā ganthe gadhite ganthite bandhe vibandhe ābandhe lagge laggite palibuddhe bandhane poṭayitvā – visajja. Yathā vayhaṃ vā rathaṃ vā sakaṭaṃ vā sandamānikaṃ vā sajjaṃ visajjaṃ karonti vikopenti; evameva ganthe vosajjitvā – visajja. Atha vā ganthe gadhite ganthite bandhe vibandhe ābandhe lagge laggite palibuddhe bandhane poṭayitvā visajjāti – ādānaganthaṃ gathitaṃ visajja.

Āsaṃ na kubbanti kuhiñci loketi. Āsā vuccati taṇhā yo rāgo sārāgo... pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Āsaṃ na kubbantīti** āsaṃ na kubbanti na janenti na sañjanenti na nibbattenti na abhinibbattenti. **Kuhiñcīti** kuhiñci kimhici katthaci ajjhattaṃ vā bahiddhā vā ajjhattabahiddhā vā. **Loketi** apāyaloke...pe... āyatana-loketi – āsaṃ na kubbanti kuhiñci loke.

Tenāha bhagavā –

“Na kappayanti na purekkharonti, accantasuddhīti na te vadanti;

Ādānaganthaṃ gathitaṃ visajja, āsaṃ na kubbanti kuhiñci loke”ti.

30.

Sīmātigo brāhmaṇo tassa natthi, ñatvā ca disvā ca samug-gahītaṃ;

Na rāgarāgī na virāgaratto, tassīdha natthi paramuggahītaṃ.

Sīmātigo brāhmaṇo tassa natthi, ñatvā ca disvā ca samuggahītan-ti. **Sīmāti** catasso sīmāyo – sakkāyadiṭṭhi, vicikicchā, sīlabbataparāmāso, diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo, tadekaṭṭhā ca kilesā – ayaṃ paṭhamā sīmā. Oḷārikaṃ kāmarāgasaññojanam, paṭighasaññojanam, oḷāriko kāmarāgānu-sayo, paṭighānusayo, tadekaṭṭhā ca kilesā – ayaṃ dutiyā sīmā. Anusahaga-taṃ kāmarāgasaññojanam, paṭighasaññojanam, anusahagato kāmarāgānu-sayo, paṭighānusayo, tadekaṭṭhā ca kilesā – ayaṃ tatiyā sīmā. Rūparāgo arūparāgo māno uddhaccaṃ avijjā, mānānusayo bhavarāgānusayo avijjānu-sayo, tadekaṭṭhā ca kilesā – ayaṃ catutthā sīmā. Yato ca catūhi ariyamaggehi imā catasso sīmāyo atikkanto hoti samatikkanto vītivatto, so vuccati sīmāti-go. **Brāhmaṇoti** sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo – sakkāyadi-ṭṭhi bāhitā hoti, vicikicchā bāhitā hoti, sīlabbataparāmāso bāhito hoti... pe... asito tādi pavuccate sa brahmā. **Tassāti** arahato khīṇāsavassa.

Ñatvāti paracittañāṇena vā ñatvā pubbenivāsānussatiñāṇena vā ñat-vā. **Disvāti** maṃsacakkhunā vā disvā dibbacakkhunā vā disvā. **Sīmāti-go brāhmaṇo tassa natthi, ñatvā ca disvā ca samuggahītan-**ti. Tassa idaṃ paramaṃ aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaranti gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositaṃ adhimuttaṃ natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhanti – sīmātigo brāhmaṇo tassa natthi ñatvā ca disvā ca samuggahītaṃ.

Na rāgarāgī na virāgarattoti. Rāgarattā vuccanti ye pañcasu kāma-guṇesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā laggā laggitā palibuddhā. Virāgarattā vuccanti ye rūpāvacaraarūpāvacarasamāpattīsu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā laggā laggitā palibuddhā. **Na rāgarāgī na virāgarattoti** yato kāmarāgo ca rūparāgo ca arūparāgo ca pahīnā honti uc-chinnamūlā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammā. Ettā-vatā na rāgarāgī na virāgaratto.

Tassīdha natthi paramuggahītan-ti. **Tassāti** arahato khīṇāsavassa. Tassa idaṃ paramaṃ aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pa-varanti gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositaṃ adhimuttaṃ natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhanti – tassīdha natthi paramuggahītaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Sīmātigo brāhmaṇo tassa natthi, ñatvā ca disvā ca samug-
gahītaṃ;

Na rāgarāgī na virāgaratto, tassīdha natthi paramuggahīta”nti.

Suddhaṭṭhakasuttaniddeso catuttho.

5. Paramaṭṭhakasuttaniddeso

Atha paramaṭṭhakasuttaniddesaṃ vakkhati –

31.

**Paramanti diṭṭhīsu paribbasāno, yaduttariṃ kurute jantu
loke;**

Hīnāti aññe tato sabbamāha, tasmā vivādāni avītivatto.

Paramanti diṭṭhīsu paribbasānoti. Santeke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhi-
gatikā. Te dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatānaṃ aññataraññataraṃ diṭṭhigataṃ “idaṃ
paramaṃ aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavara”nti
gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā sakāya sakāya
diṭṭhiyā vasanti pavasanti āvasanti parivasanti. Yathā āgārikā vā gharesu
vasanti, sāpattikā vā āpattīsu vasanti, sakilesā vā kilesesu vasanti; eva-
meva santeke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhigatikā. Te dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatānaṃ
aññataraññataraṃ diṭṭhigataṃ “idaṃ paramaṃ aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ
pāmokkhaṃ uttamaṃ pavara”nti gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā
abhinivisitvā sakāya sakāya diṭṭhiyā vasanti pavasanti āvasanti parivasanti-
ti – paramanti diṭṭhīsu paribbasāno.

Yaduttariṃ kurute jantu loketi. Yadanti yaṃ. **Uttariṃ kuruteti**
uttariṃ karoti, aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ
karoti “ayaṃ satthā sabbaññū”ti uttariṃ karoti, aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ
pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ karoti. “Ayaṃ dhammo svākkhāto..., ayaṃ
gaṇo suppaṭipanno..., ayaṃ diṭṭhi bhaddikā..., ayaṃ paṭipadā supaññat-
tā..., ayaṃ maggo niyyāniko”ti uttariṃ karoti, aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ
pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ karoti nibbatteti abhinibbatteti. **Jantūti**
satto naro...pe... manujo. **Loketi** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – yadut-
tariṃ kurute jantu loke.

Hīnāti aññe tato sabbamāhāti attano satthāraṃ dhammakkhānaṃ
gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ ṭhapetvā sabbe parappavāde khipati uk-
khipati parikkhipati. “So satthā na sabbaññū, dhammo na svākkhāto, gaṇo

na suppaṭipanno, diṭṭhi na bhaddikā, paṭipadā na supaññattā, maggo na niyyāniko, natthettha suddhi vā visuddhi vā parisuddhi vā mutti vā vimutti vā parimutti vā, natthettha sujjhanti vā visujjhanti vā parisujjhanti vā muc-canti vā vimuccanti vā parimuccanti vā, hīnā nihīnā omakā lāmakā chatuk-kā parittā”ti evamāha evaṃ katheti evaṃ bhaṇati evaṃ dīpayati evaṃ vo-haratīti – hīnāti aññe tato sabbamāha.

Tasmā vivādāni avītivattoti. Tasmāti taṃkāraṇā taṃhetu tappac-cayā taṃnidānā. **Vivādānīti** diṭṭhikalāhāni diṭṭhibhaṇḍanāni diṭṭhiviggahāni diṭṭhivivādāni diṭṭhimedhagāni ca. **Avītivattoti** anatik-kanto asamatikkanto avītivattoti – tasmā vivādāni avītivatto.

Tenāha bhagavā –

“Paramanti diṭṭhīsu paribbasāno, yaduttariṃ kurute jantu loke;
Hīnāti aññe tato sabbamāha, tasmā vivādāni avītivatto”ti.

32.

Yadattanī passati ānisaṃsaṃ, diṭṭhe sute sīlavate mute vā;

Tadeva so tattha samuggahāya, nihīnato passati sab-bamaññaṃ.

Yadattanī passati ānisaṃsaṃ, diṭṭhe sute sīlavate mute vāti. **Yadat-tanīti** yaṃ attanī. **Attā** vuccati diṭṭhigataṃ. Attano diṭṭhiyā dve ānisaṃse pas-sati – diṭṭhadhammikañca ānisaṃsaṃ, samparāyikañca ānisaṃsaṃ. Katamo diṭṭhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṃso? Yaṃdiṭṭhiko satthā hoti, taṃdiṭṭhikā sāvakā honti. Taṃdiṭṭhikaṃ satthāraṃ sāvakā sakkaronti garuṃ karonti mānenti pūjenti, labhati ca tatonidānaṃ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilāna-paccayabhesajjaparikkhāraṃ. Ayaṃ diṭṭhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṃso. Katamo diṭṭhiyā samparāyiko ānisaṃso? Ayaṃ diṭṭhi alaṃ nāgattāya vā supaññattāya vā yakkhattāya vā asurattāya vā gandhabbattāya vā mahārājat-tāya vā indattāya vā brahmattāya vā devattāya vā; ayaṃ diṭṭhi alaṃ suddhi-yā visuddhiyā parisuddhiyā muttiyā vimuttiyā parimuttiyā; imāya diṭṭhiyā sujjhanti visujjhanti parisujjhanti muc-canti vimuccanti parimuccanti; imāya diṭṭhiyā sujjhissāmi visujjhissāmi parisujjhissāmi muc-cissāmi vimuccissāmi parimuccissāmi āyatīṃ phalapāṭikānkhi hoti. Ayaṃ diṭṭhiyā samparāyiko ānisaṃso. Attano diṭṭhiyā ime dve ānisaṃse passati, diṭṭhasuddhiyāpi dve ānisaṃse passati, sutasuddhiyāpi dve ānisaṃse passati, sīlasuddhiyāpi dve ānisaṃse passati, vatasuddhiyāpi dve ānisaṃse passati, mutasuddhiyāpi dve ānisaṃse passati – diṭṭhadhammikañca ānisaṃsaṃ samparāyikañca

ānisaṃsaṃ. Katamo mutasuddhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṃso? Yaṃdiṭṭhi-ko sathā hoti taṃdiṭṭhikā sāvakā honti...pe... ayaṃ mutasuddhiyā diṭṭhadhammiko ānisaṃso. Katamo mutasuddhiyā samparāyiko ānisaṃso? Ayaṃ diṭṭhi alaṃ nāgattāya vā...pe... ayaṃ mutasuddhiyā samparāyiko ānisaṃso. Mutasuddhiyāpi ime dve ānisaṃse passati dakkhati oloketi nijjhāyati upaparikkhatīti – yadattanī passati ānisaṃsaṃ diṭṭhe sute sīlavate mute vā.

Tadeva so tattha samuggahāyāti. Tadevāti taṃ diṭṭhigataṃ. Tatthāti sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā. Samuggahāyāti idaṃ paramaṃ aggaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaranti gahetvā ugghetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvāti – tadeva so tattha samuggahāya.

Nihīnato passati sabbamaññanti. Aññaṃ sathhāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato dissati passati dakkhati oloketi nijjhāyati upaparikkhatīti – nihīnato passati sabbamaññaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Yadattanī passati ānisaṃsaṃ, diṭṭhe sute sīlavate mute vā;

Tadeva so tattha samuggahāya, nihīnato passati sabbamañña”nti.

33.

Taṃ vāpi ganthaṃ kusalā vadanti, yaṃ nissito passati hīnamaññaṃ;

Tasmā hi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā, sīlabbataṃ bhikkhuna nissayeyya.

Taṃ vāpi ganthaṃ kusalā vadantīti. Kusalāti ye te khandhakusalā dhātukusalā āyatanakusalā paṭiccasamuppādakusalā satipaṭṭhānakusalā sammappadhānakusalā iddhipādakusalā indriyakusalā balakusalā bojjhaṅgakusalā maggakusalā phalakusalā nibbānakusalā, te kusalā evaṃ vadanti – “ganthaṃ eso, laggaṃ etaṃ, bandhanaṃ etaṃ, palibodhaṃ eso”ti. Evaṃ vadanti evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – taṃ vāpi ganthaṃ kusalā vadanti.

Yaṃ nissito passati hīnamaññanti. Yaṃ nissitoti yaṃ sathhāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ nissito sannissito allīno upagato ajjhositto adhimutto. **Passati hīnamaññanti** aññaṃ sathhāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato dissati passati dakkhati oloketi

nijjhāyati upanijjhāyati upaparikkhatīti – yaṃ nissito passati hīnamaññaṃ.

Tasmā hi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā, sīlabbatāṃ bhikkhu na nissayeyyāti. Tasmāti tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappaccayā taṃnidānā diṭṭhaṃ vā diṭṭhasuddhiṃ vā suttaṃ vā sutasuddhiṃ vā mutaṃ vā mutasuddhiṃ vā sīlaṃ vā sīlasuddhiṃ vā vataṃ vā vatasuddhiṃ vā na nissayeyya na gaṇheyya na parāmaseyya nābhiniveseyyāti – tasmā hi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā sīlabbatāṃ bhikkhu na nissayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Taṃ vāpi ganthaṃ kusalā vadanti, yaṃ nissito passati hīnamaññaṃ;

Tasmā hi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā, sīlabbatāṃ bhikkhu na nissayeyyā”ti.

34.

Diṭṭhimpi lokasmiṃ na kappayeyya, ñāṇena vā sīlavatena vāpi;

Samoti attānamanūpaneyya, hīno na maññetha visesi vāpi.

Diṭṭhimpi lokasmiṃ na kappayeyya, ñāṇena vā sīlavatena vāpīti. Aṭṭhasamāpattiñāṇena vā pañcābhiññāṇena vā micchāñāṇena vā, sīlena vā vatena vā sīlabbatena vā, diṭṭhiṃ na kappayeyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya na abhinibbatteyya. **Lokasminti** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – diṭṭhimpi lokasmiṃ na kappayeyya ñāṇena vā sīlavatena vāpi.

Samoti attānamanūpaneyyāti. Sadiśohamasmīti attānaṃ na upaneyya jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhaneṇa vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāttānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunāti – samoti attānamanūpaneyya.

Hīno na maññetha visesi vāpīti. Hīnohamasmīti attānaṃ na upaneyya jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. Seyyohamasmīti attānaṃ na upaneyya jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunāti – hīno na maññetha visesi vāpi.

Tenāha bhagavā –

“Diṭṭhimpi lokasmiṃ na kappayeyya, ñāṇena vā sīlavatena vāpi;

Samoti attānamanūpaneyya, hīno na maññetha visesi vāpi”ti.

35.

Attam pahāya anupādiyāno, ñāṇenapi so nissayaṃ no karoti;

Sa ve viyattesu na vaggasārī, diṭṭhimpī so na pacceti kiñci.

Attam pahāya anupādiyānoti. Attam pahāyāti attadiṭṭhiṃ pahāya. **Attam pahāyāti** gāhaṃ pahāya. **Attam pahāyāti** taṇhāvasena diṭṭhivasena gahitaṃ parāmatṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositaṃ adhimuttaṃ pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – attam pahāya. **Anupādiyānoti** catūhi upādānehi anupādiyamāno agaṇhamāno aparāmāsamāno anabhinivisaṃnoti – attam pahāya anupādiyāno.

Ñāṇenapi so nissayaṃ no karotīti aṭṭhasamāpattiñāṇena vā pañcābhiññāṇena vā micchāñāṇena vā taṇhānissayaṃ vā diṭṭhinissayaṃ vā na karoti na janeti na sañjaneti na nibbatteti na abhinibbattetīti – ñāṇenapi so nissayaṃ no karoti.

Sa ve viyattesu na vaggasārīti sa ve viyattesu bhinnesu dvejjhāpannesu dveḥhakajātesu nānādiṭṭhikesu nānākhaṇṭhikesu nānārucikesu nānāladdhikesu nānādiṭṭhinissayaṃ nissitesu chandāgatiṃ gacchantesu dosāgatiṃ gacchantesu mohāgatiṃ gacchantesu bhayāgatiṃ gacchantesu na chandāgatiṃ gacchati na dosāgatiṃ gacchati na mohāgatiṃ gacchati na bhayāgatiṃ gacchati na rāgavasena gacchati na dosavasena gacchati na mohavasena gacchati na mānavasena gacchati na diṭṭhivasena gacchati na uddhaccavasena gacchati na vicikicchāvasena gacchati na anusayavasena gacchati na vaggahi dhammehi yāyati niyyati vuyhati saṃharīyatīti – sa ve viyattesu na vaggasārī.

Diṭṭhimpī so na pacceti kiñcīti. Tassa dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni ñāṇagginā daḍḍhāni. So kiñci diṭṭhigataṃ na pacceti na paccāgacchatīti – diṭṭhimpī so na pacceti kiñci.

Tenāha bhagavā –

“Attam pahāya anupādiyāno, ñāṇenapi so nissayaṃ no karoti;

Sa ve viyattesu na vaggasārī, diṭṭhimpī so na pacceti kiñci”ti.

36.

Yassūbhayante pañidhīdha natthi, bhavābhavāya idha vā huraṃ vā;

**Nivesanā tassa na santi keci, dhammesu niccheyya samug-
gahītaṃ.**

Yassūbhayante paṇidhīdha natthi, bhavābhavāya idha vā huramaṃ vāti yassāti arahato khīṇāsavassa. **Antoti** phasso eko anto, phassasamudayo dutiyo anto; atīto eko anto, anāgato dutiyo anto; sukhā vedanā eko anto, dukkhā vedanā dutiyo anto; nāmaṃ eko anto, rūpaṃ dutiyo anto; cha ajjhattikāni āyatanāni eko anto, cha bāhirāni āyatanāni dutiyo anto; sakkāyo eko anto, sakkāyasamudayo dutiyo anto. **Paṇidhi** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ.

Bhavābhavāyāti bhavābhavāya kammabhavāya punabbhavāya kāmabhavāya, kammabhavāya kāmabhavāya punabbhavāya rūpabhavāya, kammabhavāya rūpabhavāya punabbhavāya arūpabhavāya, kammabhavāya arūpabhavāya punabbhavāya punappunabhavāya punappunagatiyā punappunaupapattiyā punappunapatīsandhiyā punappunaattabhāvābhiniḅattiyā. **Idhāti** sakattabhāvo, **hurāti** parattabhāvo; **idhāti** sakarūpavedanāsaññāsāṅkhāraviññāṇaṃ, **hurāti** pararūpavedanāsaññāsāṅkhāraviññāṇaṃ; **idhāti** cha ajjhattikāni āyatanāni, **hurāti** cha bāhirāni āyatanāni; **idhāti** manussaloko, **hurāti** devaloko; **idhāti** kāmadhātu, **hurāti** rūpadhātu arūpadhātu; **idhāti** kāmadhātu rūpadhātu. **Hurāti** arūpadhātu. **Yassūbhayante paṇidhīdha natthi bhavābhavāya idha vā huramaṃ vāti.** Yassa ubho ante ca bhavābhavāya ca idha huraṅca paṇidhi taṇhā natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – yassūbhayante paṇidhīdha natthi bhavābhavāya idha vā huramaṃ vā.

Nivesanā tassa na santi kecīti. **Nivesanāti** dve nivesanā – taṇhānivesanā ca diṭṭhinivesanā ca...pe... ayaṃ taṇhānivesanā...pe... ayaṃ diṭṭhinivesanā. **Tassāti** arahato khīṇāsavassa. **Nivesanā tassa na santi kecīti** nivesanā tassa na santi keci natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – nivesanā tassa na santi keci.

Dhammesu niccheyya samuggahītanti. **Dhammesūti** dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatesu. **Niccheyyāti** nicchinitvā vinicchinitvā vicinitvā pavicinitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. **Samuggahītanti** odhiggāho bilaggāho varaggāho koṭṭhāsaggāho uccayaggāho samuccayaggāho, “idaṃ saccamaṃ tacchamaṃ tathamaṃ bhūtaṃ yāthāvaṃ aviparīta”nti gahitaṃ parāmaṭṭhamaṃ abhiniviṭṭhamaṃ ajjhositamaṃ adhimuttaṃ natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhamaṃ abhabbuppattikamaṃ ñāṇagginā daḍḍhanti – dhammesu niccheyya

samuggahītaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Yassūbhayante paṇidhīdha natthi, bhavābhavāya idha vā huraṃ vā;

Nīvesanā tassa na santi keci, dhammesu niccheyya samuggahīta”nti.

37.

Tassīdha diṭṭhe va sute mute vā, pakappitā natthi aṇūpi saññā;

Taṃ brāhmaṇaṃ diṭṭhimanādiyānaṃ, kenīdha lokasmiṃ vikappayeyya.

Tassīdha diṭṭhe va sute mute vā, pakappitā natthi aṇūpi saññā-ti. **Tassāti** arahato khīṇāsavassa. Tassa diṭṭhe vā diṭṭhasuddhiyā vā sute vā sutasuddhiyā vā mute vā mutasuddhiyā vā saññāpubbaṅgamatā saññāvikappayeyyatā saññāviggahena saññāya utthapitā samutthapitā kappitā pakappitā saṅkhatā abhisāṅkhatā saṅthapitā, diṭṭhi natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppatikā ṇāṇagginā dadḍhāti – tassīdha diṭṭhe va sute mute vā pakappitā natthi aṇūpi saññā.

Taṃ brāhmaṇaṃ diṭṭhimanādiyānanti. Brāhmaṇoti sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo – sakkāyadiṭṭhi bāhitā hoti...pe... asito tādī pavuccate sa brahmā. Taṃ brāhmaṇaṃ diṭṭhimanādiyānanti. Taṃ brāhmaṇaṃ diṭṭhimanādiyantaṃ agaṇhantaṃ aparāmasantaṃ anabhinivesantanti – taṃ brāhmaṇaṃ diṭṭhimanādiyānaṃ.

Kenīdha lokasmiṃ vikappayeyyāti. Kappāti dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca...pe... ayaṃ taṇhākappo...pe... ayaṃ diṭṭhikappo. Tassa taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissattho. Taṇhākappassa pahīnattā, diṭṭhikappassa paṭinissatthattā kena rāgena kappeyya kena dose-na kappeyya kena mohena kappeyya kena mānena kappeyya kāya diṭṭhiyā kappeyya kena uddhaccena kappeyya kāya vicikicchāya kappeyya kehi anusayehi kappeyya – rattoti vā dutthoti vā mūlhoti vā vinibaddhoti vā parāmatthoti vā vikkhepagatoti vā aniṭṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā. Te abhisāṅkhārā pahīnā. Abhisāṅkhārānaṃ pahīnattā gatiyo kena kappeyya – nerayikoti vā tiracchānayanikoti vā pettivisayikoti vā manussoṭi vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā. So hetu

natthi paccayo natthi kāraṇaṃ natthi, yena kappeyya vikappeyya vikappaṃ āpajjeyya. **Lokasminti** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – kenīdha lokasmiṃ vikappayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Tassīdha diṭṭhe va sute mute vā, pakappitā natthi aṇūpi saññā;
Taṃ brāhmaṇaṃ diṭṭhimaṇādiyānaṃ, kenīdha lokasmiṃ vikappayeyyā”ti.

38.

Na kappayanti na purekkharonti, dhammāpi tesam na paṭicchitāse;

Na brāhmaṇo silavatena neyyo, pāraṅgato na pacceṭi tādi.

Na kappayanti na purekkharontīti. **Kappāti** dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca. Katamo taṇhākappo? Yāvataṃ taṇhāsankhātena sīmakataṃ mariyādikataṃ odhikataṃ pariyantakataṃ pariggahitaṃ mamāyitaṃ – “idaṃ mamaṃ, etaṃ mamaṃ, ettakaṃ mamaṃ, ettāvataṃ mamaṃ, mama rūpā saddā gandhā rasā phoṭṭhabbā, attharaṇā pāvuraṇā dāsīdāsā ajeḷakā kukkuṭasūkarā hatthigavāssavaḷavā khettaṃ vatthu hiraññaṃ suvaṇṇaṃ gāmanigamarājadhāniyo raṭṭhañca janapado ca koso ca koṭṭhāgārañca, kevalampi mahāpathaviṃ taṇhāvasena mamāyati, yāvataṃ aṭṭhasatataṇhāvicaritaṃ – ayaṃ taṇhākappo. Katamo diṭṭhikappo? Vīsativatthukā sakkāyaditṭhi, dasavatthukā micchādītṭhi, dasavatthukā antaggāhikādītṭhi, yā evarūpā diṭṭhi diṭṭhigataṃ diṭṭhigahaṇaṃ diṭṭhikantāraṃ diṭṭhivisūkāyikaṃ diṭṭhivipphanditaṃ diṭṭhisaññojanaṃ gāho paṭiggāho abhiniveso parāmāso kummaggo micchāpatho micchattaṃ tiṭṭhāyatanaṃ vipariyāsaggāho viparītāggāho vipallāsaggāho micchāgāho, ayāthāvakaṃmiṃ yāthāvakanti gāho, yāvataṃ dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni – ayaṃ diṭṭhikappo. Tesam taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissaṭṭho. Taṇhākappassa pahīnattā, diṭṭhikappassa paṭinissaṭṭhattā taṇhākappaṃ vā diṭṭhikappaṃ vā na kappenti na janenti na sañjanenti na nibbattenti na abhinibbattenti – na kappayanti.

Na purekkharontīti. **Purekkhārāti** dve purekkhārā – taṇhāpurekkhāro ca diṭṭhipurekkhāro ca...pe... ayaṃ taṇhāpurekkhāro...pe... ayaṃ diṭṭhipurekkhāro. Tesam taṇhāpurekkhāro pahīno, diṭṭhipurekkhāro paṭinissaṭṭho. Taṇhāpurekkhārassa pahīnattā, diṭṭhipurekkhārassa paṭinissaṭṭhattā na taṇhaṃ vā na diṭṭhiṃ vā purato katvā caranti na taṇhādhaḷā na taṇhāketū na taṇhādhipateyyā na diṭṭhidhaḷā na diṭṭhiketū na diṭṭhādhipateyyā. Na taṇhāya vā na diṭṭhiyā vā parivāretvā carantīti – na kappayanti na purek-

kharonti.

Dhammāpi tesam na paṭicchitāseti. Dhammā vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. **Tesanti tesam arahantānaṃ khīṇāsavānaṃ. Na paṭicchitāseti** “sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti na paṭicchitāse. “Asassato loko... antavā loko... anantavā loko... taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ... aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ... hoti tathāgato paraṃ maraṇā... na hoti tathāgato paraṃ maraṇā... hoti ca na ca hoti tathāgato paraṃ maraṇā... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti na paṭicchitāseti – dhammāpi tesam na paṭicchitāse.

Na brāhmaṇo sīlavatena neyyoti. Nāti paṭikkhepo. **Brāhmaṇoti** sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo – sakkāyaditṭhi bāhitā hoti... pe... asito tādi vuccate sa brahmā. **Na brāhmaṇo sīlavatena neyyoti.** Brāhmaṇo sīlena vā vatena vā sīlabbatena vā na yāyati na niyyati na vuyhati na saṃharīyatīti – na brāhmaṇo sīlavatena neyyo.

Pāraṅgato na pacceṭi tādīti. Pāraṃ vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṃ. So pāraṅgato pārapatto antagato antappatto koṭigato koṭipatto [vitthāro] jātimaraṇasaṃsāro, natthi tassa punabbhavoti – pāraṅgato. **Na pacceṭīti** sotāpattimaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceṭi na paccāgacchati. Sakadāgāmaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceṭi na paccāgacchati. Anāgāmaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceṭi na paccāgacchati. Arahattamaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceṭi na paccāgacchati – pāraṅgato na pacceṭi. **Tādīti** arahā pañcahākārehi tādī – iṭṭhāniṭṭhe tādī, cattāvīti tādī, tiṇṇāvīti tādī, muttāvīti tādī, taṃniddeṣā tādī.

Kathaṃ arahā iṭṭhāniṭṭhe tādī? Arahā lābhēpi tādī, alābhēpi tādī, yasepi tādī, ayasepi tādī, pasasāyapi tādī, nindāyapi tādī, sukhepi tādī, dukkhepi tādī. Ekacce bāhaṃ gandhena limpeyyuṃ, ekacce bāhaṃ vāsiyā taccheyyuṃ – amusmiṃ natthi rāgo, amusmiṃ natthi paṭighaṃ, anunayaṭṭhāvippahīno ugghātinighātivītivatto anurodhavirodhasamatikkanto. Evaṃ arahā iṭṭhāniṭṭhe tādī.

Kathaṃ arahā cattāvīti tādī? Arahato rāgo catto vanto mutto pahīno paṭinissatṭho. Doso...pe... moho... kodho... upanāho... makkho... paḷaso... issā... macchariyaṃ... māyā... sātheyyaṃ... thambho... sārāmbho... māno... atimāno... mado... pamādo... sabbe kilesā... sabbe duccharitā... sabbe darathā... sabbe pariḷāhā... sabbe santāpā... sabbākusalābhisāṅkhārā cattā vantā muttā pahīnā paṭinissatṭhā. Evaṃ arahā cattāvīti tādī.

Katham arahā tiṇṇāvīti tādī? Arahā kāmoghaṃ tiṇṇo bhavoghaṃ tiṇṇo diṭṭhogaṃ tiṇṇo avijjoghaṃ tiṇṇo sabbam samsārapathaṃ tiṇṇo uttiṇṇo nittiṇṇo atikkanto samatikkanto vītivatto. So vuṭṭhavāso ciṇṇacaraṇo jāti-maraṇasamsāro, natthi tassa punabbhavoti. Evaṃ arahā tiṇṇāvīti tādī.

Katham arahā muttāvīti tādī? Arahato rāgā cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, dosā cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, mohā cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, kodhā...pe... upanāhā... makkhā... paḷāsā... issāya... macchariyā... māyāya... sāṭṭheyyā... thambhā... sārambhā... mānā... atimānā... madā... pamādā... sabbakilesehi... sabbaducaritehi... sabbadarathehi... sabbapariḷāhehi... sabbasantāpehi... sabbākusalābhisankhārehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ. Evaṃ arahā muttāvīti tādī.

Katham arahā taṇniddeṣā tādī? Arahā sīle sati sīlavāti taṇniddeṣā tādī; saddhāya sati saddhoti taṇniddeṣā tādī; vīriye sati vīriyavāti taṇniddeṣā tādī; satiyā sati satimāti taṇniddeṣā tādī; samādhimhi sati samāhitoti taṇniddeṣā tādī; paññāya sati paññavāti taṇniddeṣā tādī; vijjāya sati tevijjoti taṇniddeṣā tādī; abhiññāya sati chaḷabhiññoti taṇniddeṣā tādī. Evaṃ arahā taṇniddeṣā tādīti – pāraṅgato na pacceti tādī.

Tenāha bhagavā –

“Na kappayanti na purekkharonti, dhammāpi tesam na paṭicchitāse;

Na brāhmaṇo sīlavatena neyyo, pāraṅgato na pacceti tādī”ti.

Paramatṭhakasuttaniddeso pañcamao.

6. Jarāsuttaniddeso

Atha jarāsuttaniddesaṃ vakkhati –

39.

Appaṃ vata jīvitaṃ idaṃ, oraṃ vassasatāpi miyyati ;

Yo cepi aticca jīvati, atha kho so jarasāpi miyyati.

Appaṃ vata jīvitaṃ idanti. Jīvanti āyu ṭhiti yapanā yāpanā iriyanā vattanā pālanā jīvitaṃ jīvitindriyaṃ. Api ca, dvīhi kāraṇehi appakaṃ jīvi-

taṃ thokaṃ jīvitam – thitiparittatāya vā appakaṃ jīvitam, sarasaparittatāya vā appakaṃ jīvitam. Kathaṃ thitiparittatāya vā appakaṃ jīvitam? Atīte citta-kkhaṇe jīvittha, na jīvati na jīvissati; anāgate citta-kkhaṇe jīvissati, na jīva-ti na jīvittha; paccuppanne citta-kkhaṇe jīvati, na jīvittha na jīvissati.

“Jīvitam attabhāvo ca, sukhadukkhā ca kevalā;

Ekacittasamāyuttā, lahuso vattate khaṇo.

“Cullāsītisahassāni, kappā tiṭṭhanti ye marū;

Na tveva tepi jīvanti, dvīhi cittehi saṃyutā .

“Ye niruddhā marantassa, tiṭṭhamānassa vā idha;

Sabbepi sadisā khandhā, gatā appaṭisandhikā.

“Anantarā ca ye bhaggā, ye ca bhaggā anāgatā;

Tadantare niruddhānaṃ, vesamaṃ natthi lakkhaṇe.

“Anibbattena na jāto, paccuppanna jīvati;

Cittabhaggā mato loko, paññatti paramatthiyā.

“Yathā ninnā pavattanti, chandena pariṇāmitā;

Acchinnadhārā vattanti, saḷāyatanapaccayā.

“Anidhānagatā bhaggā, puñjo natthi anāgate;

Nibbattā ye ca tiṭṭhanti, āragge sāsapūpamā.

“Nibbattānaṃca dhammānaṃ, bhaṅgo nesam purakkhato;

Palokadhammā tiṭṭhanti, purāṇehi amissitā.

“Adassanato āyanti, bhaṅgā gacchanti dassanaṃ;

Vijjuppādova ākāse, uppajjanti vayanti cā”ti.

Evam thitiparittatāya appakaṃ jīvitam.

Kathaṃ sarasaparittatāya appakaṃ jīvitam? Assāsūpanibaddham jīvitam, passāsūpanibaddham jīvitam, assāsapassāsūpanibaddham jīvitam, mahābhūtūpanibaddham jīvitam, kabaḷikārāhārūpanibaddham jīvitam, usmūpanibaddham jīvitam, viññāṇūpanibaddham jīvitam. Mūlampi imesaṃ dubbalaṃ, pubbahetūpi imesaṃ dubbalā, ye paccayā tepi dubbalā,

yepi pabhāvikā tepi dubbalā, sahabhūpi imesaṃ dubbalā, sampayogāpi imesaṃ dubbalā, sahajāpi imesaṃ dubbalā, yāpi payojikā sāpi dubbalā. Aññamaññaṃ ime niccadubbalā, aññamaññaṃ anavaṭṭhitā ime. Aññamaññaṃ paripātayanti ime, aññamaññassa hi natthi tāyitā, na cāpi thapenti aññamaññaṃ ime. Yopi nibbattako so na vijjati.

“Na ca kenaci koci hāyati, gandhabbā ca ime hi sabbaso;
Purimehi pabhāvikā ime, yepi pabhāvikā te pure matā;
Purimāpi ca pacchimāpi ca, aññamaññaṃ na kadāci maddasamsū”ti.

Evaṃ sarasaparittatāya appakaṃ jīvitam.

Api ca, cātumahārājikānaṃ devānaṃ jīvitam upādāya manussānaṃ appakaṃ jīvitam parittam jīvitam thokam jīvitam khaṇikam jīvitam lahukam jīvitam ittaram jīvitam anaddhanīyam jīvitam naciraṭṭhitikam jīvitam. Tāvatiṃsānaṃ devānaṃ...pe... yāmānaṃ devānaṃ... tusitānaṃ devānaṃ... nimmānaratīnaṃ devānaṃ... paranimmitavasavattīnaṃ devānaṃ... brahmakāyikānaṃ devānaṃ jīvitam upādāya manussānaṃ appakaṃ jīvitam parittam jīvitam thokam jīvitam khaṇikam jīvitam lahukam jīvitam ittaram jīvitam anaddhanīyam jīvitam naciraṭṭhitikam jīvitam. Vuttañhetam bhagavatā – “appamidaṃ, bhikkhave, manussānaṃ āyu, gamaniyo samparāyo, mantāya boddhabbam, kattabbam kusalam, caritabbam brahmacariyam, natthi jātassa amaraṇam. Yo, bhikkhave, ciraṃ jīvati, so vassasatam appam vā bhiyyo.

“Appamāyu manussānaṃ, hīleyya naṃ suporiso;
Careyyādittasīsova natthi maccussanāgamo.

“Accayanti ahorattā, jīvitam uparujjhati;
Āyu khiyyati maccānaṃ, kunnadīnaṃva odaka”nti.

Appam vata jīvitam idaṃ.

Oram vassasatāpi miyyatīti. Kalalakālepi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, abbudakālepi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, pesikālepi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, ghanakālepi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, pasākhakālepi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, jātamattopi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, sūtiḡhare-

pi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, addhamāsikopi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, māsikopi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, dvemāsikopi...pe... temāsikopi... catumāsikopi... pañcamāsikopi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, chamāsikopi... sattamāsikopi... aṭṭhamāsikopi... navamāsikopi... dasamāsikopi... saṃvaccharikopi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, dvevassikopi... tivassikopi... catuvassikopi... pañcavassikopi ... chavassikopi... sattavassikopi... aṭṭhavassikopi... navavassikopi... dasavassikopi... vīsativassikopi... tiṃsavassikopi... cattārīsavassikopi... paññāsavassikopi... satṭhivassikopi... sattativassikopi... asītivassikopi... navutivassikopi cavati marati antaradhāyati vippalujjatīti – oraṃ vassasatāpi miyyati.

Yo cepi aticca jīvatīti. Yo vassasataṃ atikkamitvā jīvati so ekaṃ vā vassaṃ jīvati, dve vā vassāni jīvati, tīni vā vassāni jīvati, cattāri vā vassāni jīvati, pañca vā vassāni jīvati...pe... dasa vā vassāni jīvati, vīsati vā vassāni jīvati, tiṃsaṃ vā vassāni jīvati, cattārīsāṃ vā vassāni jīvātīti – yo cepi aticca jīvati. **Atha kho so jarasāpi miyyātīti.** Yadā jinṇo hoti vuddho mahallako addhagato vayoanuppatto khaṇḍadanto palitakeso vilūnaṃ khalitasiro valinaṃ tilakāhatagatto vaṅko bhoggo daṇḍaparāyano, so jarāyapi cavati marati antaradhāyati vippalujjati, natthi maraṇamhā mokkho.

“Phalānamiva pakkānaṃ, pāto patanato bhayaṃ;

Evam jātāna maccānaṃ, niccaṃ maraṇato bhayaṃ.

“Yathāpi kumbhakārassa, katā mattikabhājanā;

Sabbe bhedanapariyantā, evaṃ maccāna jīvitam.

“Daharā ca mahantā ca, ye bālā ye ca paṇḍitā;

Sabbe maccuvasaṃ yanti, sabbe maccuparāyanā.

“Tesaṃ maccuparetānaṃ, gacchatam paralokato;

Na pitā tāyate puttaṃ, ñātī vā pana ñātake.

“Pekkhataññeva ñātīnaṃ, passa lālappataṃ puthu;

Ekamekova maccānaṃ, govajjho viya niyyati;

Evamabbhāhato loko, maccunā ca jarāya cā”ti.

Atha kho so jarasāpi miyyati.

Tenāha bhagavā –

“Appamaṃ vata jīvitamaṃ idaṃ, oraṃ vassasatāpi miyyati;
Yo cepi aticca jīvati, atha kho so jarasāpi miyyati”ti.

40.

Socanti janā mamāyite, na hi santi niccā pariggahā;

Vinābhāvaṃ santamevidaṃ, iti disvā nāgāramāvase.

Socanti janā mamāyiteti. Janāti khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā ca. **Mamattāti** dve mamattā – taṇhāmamattañca diṭṭhimamattañca...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ diṭṭhimamattaṃ. Mamāyitaṃ vatthumaṃ acchedasaṅkinopi socanti, acchijjantepi socanti, acchinnepi socanti. Mamāyitaṃ vatthumaṃ vipariṇāmasaṅkinopi socanti, vipariṇāmantepi socanti, vipariṇatepi socanti kilamanti paridevanti urattāliṃ kandanti sammohaṃ āpajjantīti – socanti janā mamāyite.

Na hi santi niccā pariggahāti. Dve pariggahā – taṇhāpariggaho ca diṭṭhipariggaho ca...pe... ayaṃ taṇhāpariggaho...pe... ayaṃ diṭṭhipariggaho. Taṇhāpariggaho anicco saṅkhato paṭicasamuppanno khayadhammo vayadhammo virāgadhammo nirodhadhammo vipariṇāmadhammo. Diṭṭhipariggahopi anicco saṅkhato paṭicasamuppanno khayadhammo vayadhammo virāgadhammo nirodhadhammo vipariṇāmadhammo. Vuttañhetamaṃ bhagavatā – “passatha no tumhe, bhikkhave, taṃ pariggahaṃ yvāyamaṃ pariggaho nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṃ tatheva ṭhassatī”ti? “No hetamaṃ, bhante”. “Sādhu, bhikkhave! Ahampi kho etaṃ, bhikkhave, pariggahaṃ na samanupassāmi, yvāyamaṃ pariggaho nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṃ tatheva ṭhassatī”ti. Pariggahā niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā natthi na santi na saṃvijjanti na labbhantīti – na hi santi niccā pariggahā.

Vinābhāvaṃ santamevidanti. Nānābhāve vinābhāve aññathābhāve sante saṃvijjamāne upalabbhiyamāne. Vuttañhetamaṃ bhagavatā – “alam, ānanda! Mā soci mā paridevi. Nanu etaṃ, ānanda, mayā paṭikacceva akkhātaṃ – ‘sabbeheva piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo. Taṃ kutettha, ānanda, labbhā – yamaṃ taṃ jātamaṃ bhūtamaṃ saṅkhataṃ palokadhammaṃ taṃ vata mā palujjī”ti! Netamaṃ ṭhānaṃ vijjati. Purimānaṃ purimānaṃ khandhānaṃ dhātūnaṃ āyatanānaṃ vipariṇāmaññathābhāvā pacchimā pacchimā khandhā ca dhātuyo ca āyatanāni ca pavattantī”ti – vinābhāvaṃ santamevidaṃ.

Iti disvā nāgāramāvaseti. Itīti padasandhi padasaṃsaggo padapāripūrī

akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam. **Iti** iti disvā passivā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtam katvā mamattesūti – iti disvā. **Nāgāramāvase**ti sabbam gharāvāsapalibodham chinditvā puttadāra-palibodham chinditvā ñātipalibodham chinditvā mittāmaccapalibodham chinditvā sannidhipalibodham chinditvā kesamassuṃ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agāasmā anagāriyam pabbajitvā akiñcanabhāvaṃ upagantvā eko careyya vihareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyyāti – iti disvā nāgāramāvase.

Tenāha bhagavā –

“Socanti janā mamāyite, na hi santi niccā pariggahā;
Vinābhāvaṃ santamevidaṃ, iti disvā nāgāramāvase”ti.

41.

Maraṇenapi taṃ pahīyati yaṃ puriso mamidanti maññati;

Etampi veditvāna paṇḍito, na mamattāya nametha māma-
ko.

Maraṇenapi taṃ pahīyatīti. Maraṇanti yā tesam tesam sattānaṃ tamhā tamhā sattanikāyā cuti cavanatā bhedo antaradhānaṃ maccumaraṇaṃ kālaṃkiriya khandhānaṃ bhedo kaḷavarassa nikkhepo jīvitindriyas-supacchedo. **Tanti** rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ sañkhāragataṃ viññāgataṃ. **Pahīyatīti** pahīyati jahīyati vijahīyati antaradhāyati vipplujjati. Bhāsitaṃpi hetam –

“Pubbeva maccaṃ vijahanti bhogā, maccova ne pubbataraṃ jahāti;

Asassatā bhogino kāmakāmī, tasmā na socāmahaṃ sokakāle.

“Udeti āpūrati veti cando, attam gametvāna paleti sūriyo;

Viditā mayā sattuka lokadhammā, tasmā na socāmahaṃ soka-kāle”ti.

Maraṇenapi taṃ pahīyati. **Yaṃ puriso mamidanti maññatīti.** Yanti rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ sañkhāragataṃ viññāgataṃ. **Puriso-**ti sañkhā samaññā paññatti vohāro nāmaṃ nāmakammaṃ nāmadheyyaṃ nirutti byañjanaṃ abhilāpo. **Mamidanti maññatīti** tañhāmaññānāya maññati, diṭṭhimaññānāya maññati, mānamaññānāya maññati, kilesamaññānāya maññati, duccharitamaññānāya maññati, payogamaññānāya maññati, vi-

pākamaññanāya maññatīti – yaṃ puriso mamidanti maññati.

Etampi viditvāna paṇḍitoti. Etaṃ ādīnavam ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā mamattesūti, etampi viditvā paṇḍito dhīro paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvīti – etampi viditvāna paṇḍito.

Na mamattāya nametha māmakoti. Mamattāti dve mamattā – taṇhāmamattañca diṭṭhimamattañca...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ diṭṭhimamattaṃ. **Māmakoti** buddhamāmako dhammamāmako saṅghamāmako. So bhagavantam mamāyati, bhagavā taṃ puggalam pariggaṇhāti. Vuttañhetam bhagavatā – “ye te, bhikkhave, bhikkhū kuhā thaddhā lapā siṅgī unnaḷā asamāhitā, na me te, bhikkhave, bhikkhū māmakā; apagatā ca te, bhikkhave, bhikkhū imasmā dhammavinayā. Na ca te imasmiṃ dhammavinaye vuddhiṃ virūḷhiṃ vepullam āpajjanti. Ye ca kho te, bhikkhave, bhikkhū nikkuhā nillapā dhīrā atthaddhā susamāhitā, te kho me, bhikkhave, bhikkhū māmakā; anapagatā ca te, bhikkhave, bhikkhū imasmā dhammavinayā. Te ca imasmiṃ dhammavinaye vuddhiṃ virūḷhiṃ vepullam āpajjanti”.

“Kuhā thaddhā lapā siṅgī, unnaḷā asamāhitā;

Na te dhamme virūhanti, sammāsambuddhadesite.

“Nikkuhā nillapā dhīrā, atthaddhā susamāhitā;

Te ve dhamme virūhanti, sammāsambuddhadesite”.

Na mamattāya nametha māmakoti. Māmako taṇhāmamattaṃ pahāya diṭṭhimamattaṃ paṭinissajjivā mamattāya na nameyya na onameyya, na taṃninno assa na tappono na tappabbhāro na tadadhimutto na tadadhipateyyoti – na mamattāya nametha māmako.

Tenāha bhagavā –

“Maraṇenapi taṃ pahīyati, yaṃ puriso mamidanti maññati;

Etampi viditvāna paṇḍito, na mamattāya nametha māmako”ti.

42.

Supinena yathāpi saṅgataṃ, paṭibuddho puriso na passati;

Evampi piyāyitaṃ janam, petam kālaṅkataṃ na passati.

Supinena yathāpi saṅgantīti. Saṅgataṃ samāgataṃ samāhitaṃ san-

nīpatitanti – supinena yathāpi saṅgataṃ. **Paṭibuddho puriso na passatīti** yathā puriso supinagato candam passati, sūriyam passati, mahāsamuddam passati, sinerum pabbatarājānam passati, hatthim passati, assam passati, ratham passati, pattim passati, senābyūham passati, ārāmarāmaṇeyyakam passati, vanarāmaṇeyyakam...pe... bhūmirāmaṇeyyakam... pokkharāṇīrāmaṇeyyakam passati; paṭibuddho na kiñci passatīti – paṭibuddho puriso na passati.

Evampi piyāyitam jananti. Evanti opammasampañipādanam. **Piyāyitam jananti** mamāyitam janam mātaram vā pitaram vā bhātaram vā bhaginim vā puttam vā dhītaram vā mittam vā amaccam vā ñātim vā sālohitaṃ vāti – evampi piyāyitam janam.

Petaṃ kālaṅkataṃ na passatīti. Peto vuccati mato. Kālaṅkataṃ na passati na dakkhati nādhigacchati na vindati na paṭilabhatīti – petaṃ kālaṅkataṃ na passati.

Tenāha bhagavā –

“Supinena yathāpi saṅgataṃ, paṭibuddho puriso na passati;
Evampi piyāyitam janam, petaṃ kālaṅkataṃ na passatī”ti.

43.

Diṭṭhāpi sutāpi te janā, yesam nāmamidaṃ pavuccati;

Nāmaṃyevāvasissati, akkheyyam petassa jantuno.

Diṭṭhāpi sutāpi te janāti. Diṭṭhāti ye cakkhuvīṇṇāṇābhīsambhūtā. **Sutāti** ye sotavīṇṇāṇābhīsambhūtā. **Te janāti** khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā cāti – diṭṭhāpi sutāpi te janā.

Yesam nāmamidaṃ pavuccatīti. Yesanti yesam khattiyānam brāhmaṇānam vessānam suddānam gahaṭṭhānam pabbajitānam devānam manussānam. **Nāmanti** saṅkhā samaññā paññatti vohāro nāmaṃ nāmakamamam nāmadheyyam nirutti byañjanaṃ abhilāpo. **Pavuccatīti** vuccati pavuccati kathīyati bhaṇīyati dīpīyati voharīyatīti – yesam nāmamidaṃ pavuccati.

Nāmaṃyevāvasissati akkheyyanti. Rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāgataṃ pahīyati jahīyati vijahīyati antaradhāyati vippalujjati, nāmaṃyevāvasissati. **Akkheyyanti.** Akkhātuṃ kathetuṃ bhaṇituṃ dīpayituṃ voharītunti – nāmaṃ evāvasissati akkheyyam. **Petassa jantunoti.** **Petassāti** matassa kālaṅkatassa. **Jantunoti** sattassa narassa mānavassa posassa puggalassa jīvassa jāgussa jantussa in-

dagussa manujassāti – petassa jantuno.

Tenāha bhagavā –

“Ditṭhāpi sutāpi te janā, yesaṃ nāmamidaṃ pavuccati;
Nāmaṃyevāvasissati, akkheyyaṃ petassa jantuno”ti.

44.

Sokapparidevamaccharam, na pajahanti giddhā mamāyite;

Tasmā munayo pariggahaṃ, hitvā acarimsu khemadassino.

Sokapparidevamaccharam na pajahanti giddhā mamāyiteti.
Sokoti ñātibyasanena vā phuṭṭhassa bhogabyasanena vā phuṭṭhassa rogab-
yasanena vā phuṭṭhassa sīlabyasanena vā phuṭṭhassa ditṭhibyasanena vā
phuṭṭhassa aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatare-
na dukkhadhammena phuṭṭhassa soko socanā socitattaṃ antosoko anto-
parisoko antodāho antoparidāho cetaso pariṃhāyanā domanassaṃ soka-
sallaṃ. **Paridevoti** ñātibyasanena vā phuṭṭhassa...pe... ditṭhibyasanena vā
phuṭṭhassa aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena
dukkhadhammena phuṭṭhassa ādevo paridevo ādevanā paridevanā ādevitat-
taṃ paridevitattaṃ vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappāyanā lālappāyitat-
taṃ. **Macchariyanti** pañca macchariyāni – āvāsamacchariyaṃ, kulamac-
chariyaṃ, lābhamacchariyaṃ, vaṇṇamacchariyaṃ, dhammacchariyaṃ.
Yaṃ evarūpaṃ macchariyaṃ maccharāyanā maccharāyitattaṃ vevicchaṃ
kadariyaṃ kaṭukañcukatā aggahitattaṃ cittassa – idaṃ vuccati macchari-
yaṃ. Api ca khandhamacchariyampi macchariyaṃ, dhātumacchariyampi
macchariyaṃ, āyatanamacchariyampi macchariyaṃ gāho – idaṃ vuccati
macchariyaṃ. Gedho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho
akusalamūlaṃ. **Mamattāti** dve mamattā – taṇhāmamattañca ditṭhimamat-
tañca ...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ ditṭhimamattaṃ. Mamāy-
itaṃ vatthum acchedasañkinopi socanti, acchijjantepi socanti, acchinnepi
socanti, mamāyitaṃ vatthum vipariṇāmasañkinopi socanti, vipariṇāman-
tepi socanti, vipariṇatepi socanti, mamāyitaṃ vatthum acchedasañkinopi
paridevanti, acchijjantepi paridevanti, acchinnepi paridevanti. Mamāyitaṃ
vatthum vipariṇāmasañkinopi paridevanti, vipariṇāmantepi paridevanti,
vipariṇatepi paridevanti. Mamāyitaṃ vatthum rakkhanti gopenti parig-
gaṇhanti mamāyanti maccharāyanti; mamāyitasmim vatthusmim sokaṃ na
jahanti, paridevaṃ na jahanti, macchariyaṃ na jahanti, gedhaṃ na jahanti
nappajahanti na vinodenti na byantiṃ karonti na anabhāvaṃ gamentīti –
sokapparidevamaccharam nappajahanti giddhā mamāyite.

Tasmā munayo pariggahaṃ, hitvā acariṃsu khemadassinoti. **Tasmāti** tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappaccayā taṃnidānā etaṃ ādīnavaṃ sampassamānā mamattesūti – tasmā. **Munayoti monaṃ** vuccati ñāṇaṃ. Yā paññā pajānaṇā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. Tena ñāṇena samannāgatā munayo monappattā. Tīṇi moneyyāni – kāyamoneyyaṃ, vacīmoneyyaṃ, manomoneyyaṃ...pe... saṅgajālamaticca so muni. **Pariggahoti** dve pariggahā – taṇhāpariggaho ca diṭṭhipariggaho ca...pe... ayaṃ taṇhāpariggaho...pe... ayaṃ diṭṭhipariggaho. Munayo taṇhāpariggahaṃ pariccajītvā diṭṭhipariggahaṃ paṭinissajjītvā cajītvā pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā acariṃsu viharīṃsu iriyīṃsu vattiṃsu pāliṃsu yapīṃsu yāpīṃsu. **Khemadassinoti khemaṃ** vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhaya virāgo nirodho nibbānaṃ. **Khemadassinoti** khemadassino tāṇadassino leṇadassino saraṇadassino abhayadassino accutadassino amatadassino nibbānadassinoti – tasmā munayo pariggahaṃ hitvā acariṃsu khemadassino.

Tenāha bhagavā –

“Sokapparidevamaccharaṃ, na jahanti gidhā mamāyite;

Tasmā munayo pariggahaṃ, hitvā acariṃsu khemadassino”ti.

45.

Patilīnacarassa bhikkhuno, bhajamānassa vivittamāsaṇaṃ;

Sāmaggiyamāhu tassa taṃ, yo attānaṃ bhavane na dassaye.

Patilīnacarassa bhikkhunoti. Patilīnacarā vuccanti satta sekkhā . Arahā patilīno. Kimkāraṇā patilīnacarā vuccanti satta sekkhā? Te tato tato cittaṃ patilīnentā patikuṭentā pativaṭtentā sanniruddhantā sanniggaṇhantā sannivārentā rakkhantā gopentā caranti vicaranti viharanti iriyanti vattenti pārenti yapenti yāpenti, cakkhudvāre cittaṃ patilīnentā patikuṭentā pativaṭtentā sanniruddhantā sanniggaṇhantā sannivārentā rakkhantā gopentā caranti vicaranti viharanti iriyanti vattenti pārenti yapenti yāpenti, sotadvāre cittaṃ...pe... ghānavāre cittaṃ... jivhādvāre cittaṃ... kāyadvāre cittaṃ... manodvāre cittaṃ patilīnentā patikuṭentā pativaṭtentā sanniruddhantā sanniggaṇhantā sannivārentā rakkhantā gopentā caranti vicaranti viharanti iriyanti vattenti pārenti yapenti yāpenti. Yathā kukkuṭapattaṃ vā nhārudaddulaṃ vā aggimhi pakkhittaṃ patilīyati patikuṭati pativaṭtati na sampasāriyati; evameva tato tato cittaṃ patilīnentā patikuṭentā pativaṭtentā sanniruddhantā sanniggaṇhantā sannivārentā rakkhantā gopentā caranti vicaranti viharanti iriyanti vattenti pārenti yapenti yāpenti, cakkhudvāre cittaṃ...pe... sotad-

vāre cittaṃ... ghānadvāre cittaṃ... jivhādvāre cittaṃ... kāyadvāre cittaṃ... manodvāre cittaṃ patilīnentā patikuṭentā pativaṭtentā sanniruddhantā san-niggaṇhantā sannivārentā rakkhantā gopentā caranti vicaranti viharanti iri-yanti vattenti pārenti yapenti yāpenti. Taṃkāraṇā patilīnacarā vuccanti satta sekkhā. **Bhikkhunoti** puthujjanakalyāṇakassa vā bhikkhuno sekkhassa vā bhikkhunoti – patilīnacarassa bhikkhuno.

Bhajamānassa vivittamāsananti āsanam vuccati yattha nisīdan-ti – mañco pīṭham bhisi taṭṭikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro paṇṇasanthāro palālasanthāro. Taṃ āsanam asappāyarūpadassanena rittam vivittam pa-vivittam, asappāyasaddassavanena rittam vivittam pavivittam, asappāya-gandhaghāyanena... asappāyarasasāyanena... asappāyaphoṭṭhabbaphu-sanena... asappāyehi pañcahi kāmagaṇehi rittam vivittam pavivittam. Taṃ vivittam āsanam bhajato sambhajato sevato nisevato saṃsevato paṭisevatoti – bhajamānassa vivittamāsanam.

Sāmaggiyamāhu tassa taṃ, yo attānam bhavane na dassayeti. **Sāmaggiyoti** tisso sāmaggiyo – gaṇasāmaggī, dhammasāmaggī, anabhinib-battisāmaggī. Katamā gaṇasāmaggī? Bahu cepi bhikkhū samaggā sam-modamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sam-passantā viharanti – ayaṃ gaṇasāmaggī. Katamā dhammasāmaggī? Cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Te ekato pakkhan-danti pasīdanti sampatiṭṭhanti vimuccanti; na tesam dhammānam vivādo pavivādo atthi – ayaṃ dhammasāmaggī. Katamā anabhinibbattisāmaggī? Bahu cepi bhikkhū anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanti; na tesam nibbānadhātuyā ūnattam vā punṇattam vā paññāyati – ayaṃ anabhinib-battisāmaggī. **Bhavaneti** nerayikānam nirayo bhavanam, tiracchānayon-ikānam tiracchānayoni bhavanam, pettivisayikānam pettivisayo bhava-nam, manussānam manussaloko bhavanam, devānam devaloko bhavananti. **Sāmaggiyamāhu tassa taṃ, yo attānam bhavane na dassayeti.** Tassesā sāmaggī etaṃ channaṃ etaṃ patirūpaṃ etaṃ anucchavikaṃ etaṃ anulomaṃ, yo evaṃ paṭicchane niraye attānam na dasseyya, tiracchānayoni-yam attānam na dasseyya, pettivisaye attānam na dasseyya, manussaloke attānam na dasseyya, devaloke attānam na dasseyyāti evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – sāmaggiyamāhu tassa taṃ, yo attānam bhavane na dassaye.

Tenāha bhagavā –

“Patilīnacarassa bhikkhuno, bhajamānassa vivittamāsanam;

Sāmaggiyamāhu tassa taṃ, yo attānam bhavane na dassaye”ti.

46.

Sabbattha munī anissito, na piyaṃ kubbati nopi appiyaṃ;

Tasmim̐ paridevamaccharaṃ, paṇṇe vāri yathā na limpātī.

Sabbattha munī anissitoti. Sabbaṃ vuccati dvādasāyatanāni – cak-khuñceva rūpā ca, sotañca saddā ca, ghānañca gandhā ca, jivhā ca rasā ca, kāyo ca phoṭṭhabbā ca, mano ca dhammā ca. **Munīti.** Monam̐ vuccati ñānam̐...pe... saṅgajālamaticca so muni. **Anissitoti.** Dve nissayā – taṇhānis-sayo ca diṭṭhinissayo ca...pe... ayaṃ taṇhānissayo...pe... ayaṃ diṭṭhinis-sayo. Muni taṇhānissayaṃ pahāya diṭṭhinissayaṃ paṭinissajjitvā cakkhum̐ anissito sotaṃ anissito ghānam̐ anissito jivham̐ anissito kāyaṃ anissito manam̐ anissito rūpe... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... dhamme... kulam̐... gaṇam̐... āvāsam̐... lābham̐... yasaṃ... pasamsam̐... sukham̐... cīvaram̐... piṇḍapātam̐... senāsanam̐... gilānapaccayabhesajjaparik-khāram̐... kāmadhātum̐... rūpadhātum̐... arūpadhātum̐... kāmabhavaṃ... rūpabhavaṃ... arūpabhavaṃ... saññābhavaṃ... asaññābhavaṃ ... ne-vasaññānāsaññābhavaṃ... ekavokārabhavaṃ... catuvokārabhavaṃ... pañcavokārabhavaṃ... aṭṭam̐... anāgatam̐... paccuppannam̐... diṭṭham̐... sutam̐... mutam̐... viññātam̐... sabbe dhamme anissito anallīno anupagato anajjhositto anadhimutto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyā-dīkatena cetasā viharatīti – sabbattha muni anissito.

Na piyaṃ kubbati nopi appiyanti. **Piyāti** dve piyā – sattā vā saṅkhārā vā. Katame sattā piyā? Idha yassa te honti atthakāmā hitakāmā phāsukāmā yogakkhemakāmā mātā vā pitā vā bhātā vā bhaginī vā puttā vā dhītārā vā mittā vā amaccā vā ñātī vā sālōhitā vā – ime sattā piyā. Katame saṅkhārā piyā? Manāpikā rūpā manāpikā saddā manāpikā gandhā manāpikā rasā manāpikā phoṭṭhabbā – ime saṅkhārā piyā. **Appiyāti** dve appiyā – sattā vā saṅkhārā vā. Katame sattā appiyā? Idha yassa te honti anattakāmā ahi-takāmā aphāsukāmā ayogakkhemakāmā jīvitā voropetukāmā – ime sat-tā appiyā. Katame saṅkhārā appiyā? Amanāpikā rūpā amanāpikā saddā amanāpikā gandhā amanāpikā rasā amanāpikā phoṭṭhabbā – ime saṅkhārā appiyā. **Na piyaṃ kubbati nopi appiyanti.** “Ayaṃ me satto piyo, ime ca saṅkhārā manāpā”ti rāgavasena piyaṃ na karoti; “ayaṃ me satto appiyo, ime ca saṅkhārā amanāpā”ti paṭighavasena appiyaṃ na karoti na janeti na sañjaneti na nibbattetī nābhinibbattetīti – na piyaṃ kubbati nopi appiyaṃ.

Tasmim̐ paridevamaccharaṃ paṇṇe vāri yathā na limpātīti. **Tas-minti** tasmim̐ puggale arahante khīṇāsave. **Paridevoti** ñātibyasanena vā phuṭṭhassa bhogabyasanena vā phuṭṭhassa rogabyasanena vā phuṭṭhassa sīlabyanena vā phuṭṭhassa diṭṭhibyanena vā phuṭṭhassa aññataraññatare-

na byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa ādevo paridevo ādevanā paridevanā ādevitattam paridevitattam vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappāyanā lālappāyitattam. **Macchariyan-**ti pañca macchariyāni – āvāsamacchariyam, kulamacchariyam, lābhamacchariyam, vaṇṇamacchariyam, dhammacchariyam. Yam evarūpaṃ macchariyam maccharāyanā maccharāyitattam vevicchaṃ kadariyam kaṭukañcukatā aggahitattam cittassa – idaṃ vuccati macchariyam. Api ca khandhamacchariyampi macchariyam, dhātumacchariyampi macchariyam, āyatanamacchariyampi macchariyam gāho – idaṃ vuccati macchariyam.

Pañṇe vāri yathā na limpatīti. Pañṇam vuccati padumapattam. **Vāri** vuccati udakam. Yathā vāri padumapattam na limpati na palimpati na upalimpati alittam apalittam anupalittam, evameva tasmim puggale arahante khīṇāsave paridevo macchariyañca na limpati na palimpati na upalimpati alittā apalittā anupalittā. So ca puggalo arahanto tehi kilesehi na limpati na palimpati na upalimpati alitto apalitto anupalitto nikkhanto nissaṭo vip-pamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – tasmim paridevamaccharam pañṇe vāri yathā na limpati.

Tenāha bhagavā –

“Sabbattha munī anissito, na piyam kubbati nopi appiyam;

Tasmim paridevamaccharam, pañṇe vāri yathā na limpatī”ti.

47.

Udabindu yathāpi pokkhare, padume vāri yathā na limpati;

Evaṃ muni nopalimpati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā.

Udabindu yathāpi pokkhareti. Udabindu vuccati udakathevo. Pokkharam vuccati padumapattam. Yathā udabindu padumapatte na limpati na palimpati na upalimpati alittam apalittam anupalittanti – udabindu yathāpi pokkhare. **Padume vāri yathā na limpatīti.** Padumam vuccati padumapuppham. Vāri vuccati udakam. Yathā vāri padumapuppham na limpati na palimpati na upalimpati alittam apalittam anupalittanti – padume vāri yathā na limpati.

Evaṃ muni nopalimpati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vāti. Evan-ti opammasampañipādanam. **Munīti. Monam** vuccati ñāṇam...pe... saṅgajālamaticca so muni. **Lepāti** dve lepā – taṇhālepo ca diṭṭhilepo ca... pe... ayam taṇhālepo...pe... ayam diṭṭhilepo. Muni taṇhālepaṃ pahāya diṭṭhilepaṃ paṭinissajjitvā diṭṭhe na limpati, sute na limpati, mute na lim-

pati, viññāte na limpati na palimpati na upalimpati alitto apalitto anupalitto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – evaṃ muni nopalimpati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā.

Tenāha bhagavā –

“Udabindu yathāpi pokkhare, padume vāri yathā na limpati;
Evaṃ muni nopalimpati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā”ti.

48.

**Dhono na hi tena maññati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā;
Nāññena visuddhimicchati, na hi so rajjati no virajjati.**

Dhono na hi tena maññati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vāti. Dhono-
ti **dhonā** vuccati paññā. Yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. Kiṃkāraṇā dhonā vuccati paññā? Tāya paññāya kāyaduccaritaṃ dhutañca dhota ca sandhotañca niddhotañca, vacīduccaritaṃ...pe... manoduccaritaṃ dhutañca dhotañca sandhotañca niddhotañca, rāgo dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca, doso... moho... kodho... upanāho... makkho... palāso... issā... macchariyaṃ... māyā... sāṭṭheyyaṃ... thambho... sārāmbho... māno... atimāno... mado... pamādo... sabbe kilesā... sabbe duccharitā... sabbe darathā... sabbe pariḷāhā... sabbe santāpā... sabbākusalābhisāṅkhārā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Taṃkāraṇā dhonā vuccati paññā.

Atha vā sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhi dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca, sammāsaṅkappaṇa micchāsaṅkappo dhuto ca dhoto ca sandhoto ca niddhoto ca, sammāvācāya micchāvācā dhutā ca... sammākamantena micchākammanto dhuto ca... sammāajīvena micchāajīvo dhuto ca... sammāvāyāmena micchāvāyāmo dhuto ca... sammāsatiyā micchāsati dhutā ca... sammāsamādhinā micchāsamādhi dhuto ca... sammāññāṇena micchāññāṇaṃ dhutañca... sammāvimuttiyā micchāvimutti dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca.

Atha vā ariyena aṭṭhaṅgikena maggena sabbe kilesā... sabbe duccharitā... sabbe darathā... sabbe pariḷāhā... sabbe santāpā... sabbākusalābhisāṅkhārā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Arahā imehi dhonehi dhammehi upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato. Tasmā arahā dhono. So dhutarāgo dhutapāpo dhutakilesa dhutapariḷāhoti – dhono.

Dhono na hi tena maññati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vāti. Dhono diṭṭhaṃ na maññati, diṭṭhasmiṃ na maññati, diṭṭhato na maññati, diṭṭhā meti na maññati; sutamaṃ na maññati, sutasmiṃ na maññati, sutato na maññati, sutamaṃ meti na maññati; mutamaṃ na maññati, mutasmiṃ na maññati, mutato na maññati, mutamaṃ meti na maññati; viññātaṃ na maññati, viññātasmiṃ na maññati, viññātato na maññati, viññātaṃ meti na maññati. Vuttampi hetamaṃ bhagavatā – “asmīti, bhikkhave, maññitametaṃ, ayamahasmīti maññitametaṃ, bhavissanti maññitametaṃ, na bhavissanti maññitametaṃ, rūpī bhavissanti maññitametaṃ, arūpī bhavissanti maññitametaṃ, saññī bhavissanti maññitametaṃ, asaññī bhavissanti maññitametaṃ, nevasaññīnāsaññī bhavissanti maññitametaṃ. Maññitaṃ , bhikkhave, rogo, maññitaṃ gaṇḍo, maññitaṃ sallamaṃ, maññitaṃ upaddavo. Tasmātiha, bhikkhave, amaññamānena cetasā viharissāmāti, evaṃhi vo, bhikkhave, sikkhitabba”nti – dhono na hi tena maññati yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā.

Nāññena visuddhimicchatīti. Dhono aññena asuddhimaggena micchāpaṭipadāya aniyyānikapathena aññatra satipaṭṭhānehi aññatra sammappadhānehi aññatra iddhipādehi aññatra indriyehi aññatra balehi aññatra bojjhaṅgehi aññatra ariyā aṭṭhaṅgikā maggā suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ na icchati na sādiyati na pattheti na piheti nābhijjappatīti – nāññena visuddhimicchati.

Na hi so rajjati no virajjati. Sabbe bālaputhujjanā rajjanti, puthujjanakalyāṇakaṃ upādāya satta sekkhā virajjanti; arahā neva rajjati no virajjati. Viratto so khayā rāgassa vītarāgattā, khayā dosassa vītadosattā, khayā mohassa vītamohattā. So vuṭṭhavāso ciṇṇacaraṇo...pe... jāti-jarāmaṇasaṃsāro, natthi tassa punabbhavoti – na hi so rajjati no virajjati.

Tenāha bhagavā –

“Dhono na hi tena maññati, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā;

Nāññena visuddhimicchati, na hi so rajjati no virajjati”ti.

Jarāsuttaniddeso chaṭṭho.

7. Tissametteyyasuttaniddeso

Atha tissametteyyasuttaniddesaṃ vakkhati –

49.

Methunamanuyuttassa, [iccāyasmā tisso metteyyo]

Vighātaṃ brūhi mārīsa;

Sutvāna tava sāsanaṃ, viveke sikkhissāmasa.

Methunamanuyuttassāti. **Methunadhammo** nāma yo so asaddhammo gāmadhammo vasaladhammo duṭṭhullo odakantiko rahasso dvayaṃdvayasamāpatti. Kiṃkāraṇā vuccati methunadhammo? Ubhinnaṃ rattānaṃ sārattānaṃ avassutānaṃ pariyuṭṭhitānaṃ pariyādinnaṃ ubhinnaṃ sadisānaṃ dhammoti – taṃkāraṇā vuccati methunadhammo. Yathā ubho kalahakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho bhaṇḍanakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho bhassakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho vivādakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho adhikāraṇakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho vādino methunakāti vuccanti, ubho sallāpakā methunakāti vuccanti; evamevaṃ ubhinnaṃ rattānaṃ sārattānaṃ avassutānaṃ pariyuṭṭhitānaṃ pariyādinnaṃ ubhinnaṃ sadisānaṃ dhammoti – taṃkāraṇā vuccati methunadhammo.

Methunamanuyuttassāti. Methunadhamme yuttassa payuttassa āyuttassa samāyuttassa taccaritassa tabbahulassa taggarukassa tanninnassa tapponassa tappabbhāraṇassa tadadhimuttassa tadadhipateyyassāti – methunamanuyuttassa.

Iccāyasmā tisso metteyyoti. **Iccāti** padasandhi padasaṃsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetā – iccāti. **Āyasmāti** piyavacanaṃ garuvacanaṃ sagāravavacanaṃ sappatissavacanametā – āyasmāti. **Tissoti** tassa therassa nāmaṃ saṅkhā samaññā paññatti vohāro nāmaṃ nāmakammaṃ nāmadheyyaṃ nirutti byañjanaṃ abhilāpo. **Metteyyoti** tassa therassa gottaṃ saṅkhā samaññā paññatti vohāroti – iccāyasmā tisso metteyyo.

Vighātaṃ brūhi mārīsāti. **Vighātanti** vighātaṃ upaghātaṃ pīlanaṃ ghaṭṭanaṃ upaddavaṃ upasaggaṃ brūhi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vivara vibhaja uttānīkarohi pakāsehi. **Mārīsāti** piyavacanaṃ garuvacanaṃ sagāravavacanaṃ sappatissavacanametā mārīsāti – vighātaṃ brūhi mārīsa.

Sutvāna tava sāsanaṃ. Tuyhaṃ vacanaṃ byappathaṃ desanaṃ anusāsanaṃ anusitṭhiṃ sutvā suṇitvā uggahetvā upadhārayitvā upalakkhayitvāti – sutvāna tava sāsanaṃ.

Viveke sikkhissāmaseti. **Vivekoti** tayo vivekā – kāyaviveko, cittaviveko, upadhiviveko. Katamo kāyaviveko? Idha bhikkhu vivittaṃ senāsanaṃ bhajati araññaṃ rukkhamaṃ pabbataṃ kandamaṃ giriguhaṃ susānaṃ vanaṃ abbhokāsaṃ palāsapuñjaṃ, kāyena vivitto viharati. So eko gac-

chati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṃ kappeti, eko gāmaṃ piṇḍāya pavisati, eko paṭikkamati, eko raho nisīdati, eko caṅkamaṃ adhiṭṭhāti, eko carati, eko viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti – ayaṃ kāyaviveko.

Katamo cittaviveko? Paṭhamaṃ jhānaṃ samāpannassa nīvaraṇehi cittaṃ vivittaṃ hoti, dutiyaṃ jhānaṃ samāpannassa vitakkavicārehi cittaṃ vivittaṃ hoti, tatiyaṃ jhānaṃ samāpannassa pītiyā cittaṃ vivittaṃ hoti, catutthaṃ jhānaṃ samāpannassa sukhadukkhehi cittaṃ vivittaṃ hoti, ākāsaṇācāyatanaṃ samāpannassa rūpaṣaṇṇāya paṭighasaṇṇāya nānattaṣaṇṇāya cittaṃ vivittaṃ hoti, viññāṇaṇcāyatanaṃ samāpannassa ākāsaṇācāyatanaṣaṇṇāya cittaṃ vivittaṃ hoti, ākiṇcaṇṇāyatanaṃ samāpannassa viññāṇaṇcāyatanaṣaṇṇāya cittaṃ vivittaṃ hoti, nevaṣaṇṇānāsaṇṇāyatanaṃ samāpannassa ākiṇcaṇṇāyatanaṣaṇṇāya cittaṃ vivittaṃ hoti, sotāpannassa sakkāyaditṭhiyā vicikicchāya sīlabbataparāmāsā ditṭhānusayā vicikicchānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti, sakadāgāmissa oḷārikā kāmarāgasaṇṇojanā paṭighasaṇṇojanā oḷārikā kāmarāgānusayā paṭighānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti, anāgāmissa anusahagatā kāmarāgasaṇṇojanā paṭighasaṇṇojanā anusahagatā kāmarāgānusayā paṭighānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti, arahato rūparāgā arūparāgā mānā uddhaccā avijjāya mānānusayā bhavarāgānusayā avijjānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi bahiddhā ca sabbanimittehi cittaṃ vivittaṃ hoti – ayaṃ cittaviveko.

Katamo upadhiviveko? **Upadhi** vuccanti kilesā ca khandhā ca abhisankhārā ca. Upadhiviveko vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbaṣaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhaya virāgo nirodho nibbānaṃ – ayaṃ upadhiviveko. Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṃ nekhammābhiraṭānaṃ; cittaviveko ca parisuddhacittānaṃ paramavodānapatānaṃ; upadhiviveko ca nirūpadhīnaṃ puggalānaṃ viṣaṅkhāragatānaṃ. **Viveke sikkhissāmaseti.** So thero pakatiyā sikkhitasikkho. Api ca dhammadesanaṃ upādāya dhammadesanaṃ sāvento evamāha – viveke sikkhissāmaseti.

Tenāha thero tissametteyyo –

“Methunamanuyuttassa, [iccāyasmā tisso metteyyo]

Vighātaṃ brūhi mārisa;

Sutvāna tava sāsanaṃ, viveke sikkhissāmase”ti.

50.

Methunamanuyuttassa, [metteyyāti bhagavā]

Mussate vāpi sāsanam;

Micchā ca paṭipajjati, etaṃ tasmim anāriyam.

Methunamanuyuttassāti. Methunadhammo nāma yo so asaddhammo gāmadhammo vasaladhammo dutṭhullo odakantiko rahasso dvayamdvayasamāpatti. Kimkāraṇā vuccati methunadhammo? Ubhinnaṃ rattānaṃ sārattānaṃ avassutānaṃ pariyuṭṭhitānaṃ pariyādinnaṃ ubhinnaṃ sadisānaṃ dhammoti – taṃkāraṇā vuccati methunadhammo. Yathā ubho kalahakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho bhaṇḍanakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho bhassakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho vivādakāraṇā methunakāti vuccanti, ubho adhikāraṇā methunakāti vuccanti, ubho vādino methunakāti vuccanti, ubho sallāpakā methunakāti vuccanti; evamevaṃ ubhinnaṃ rattānaṃ sārattānaṃ avassutānaṃ pariyuṭṭhitānaṃ pariyādinnaṃ ubhinnaṃ sadisānaṃ dhammoti – taṃkāraṇā vuccati methunadhammo.

Methunamanuyuttassāti. Methunadhamme yuttassa payuttassa āyuttassa samāyuttassa taccaritassa tabbahulassa taggarukassa tanninnassa tapponassa tappabbhārasa tadadhimuttassa tadadhipateyyassāti – methunamanuyuttassa.

Metteyyāti bhagavā taṃ theram gottena ālapati. **Bhagavāti** gāravādhi-vacanaṃ. Api ca bhaggarāgoti bhagavā, bhaggadosoti bhagavā, bhaggamohoti bhagavā, bhaggamānoti bhagavā, bhaggadiṭṭhīti bhagavā, bhaggakāṇḍakoti bhagavā, bhaggakilesoti bhagavā, bhaji vibhaji pavibhaji dhammaratananti bhagavā, bhavānaṃ antakaroti bhagavā, bhāvitakāyo bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapaññoti bhagavā, bhaji vā bhagavā arañña-vanapatthāni pantāni senāsānāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasārūppānīti bhagavā, bhāgī vā bhagavā cīvarapaṇḍapātasenāsānagilānapaccayabhesajjaparikkhārananti bhagavā, bhāgī vā bhagavā attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa adhisīlassa adhicittassa adhipaññāyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ jhānānaṃ catunnaṃ appamaññānaṃ catunnaṃ arūpasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ navannaṃ anupubbavīhārasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ saññābhāvanānaṃ dasannaṃ kasiṇasamāpattīnaṃ ānāpānassatisamādhissa asubhasamāpattiyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ tathāgatabalānaṃ catunnaṃ vesārajjanaṃ catunnaṃ paṭisambhidānaṃ channaṃ abhiññānaṃ

channaṃ buddhadhammānanti bhagavā. Bhagavāti netaṃ nāmaṃ mātarā kataṃ, na pitarā kataṃ, na bhātārā kataṃ, na bhaginiyā kataṃ, na mittāma-
accehi kataṃ, na ñātisālohitehi kataṃ na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ, na de-
vatāhi kataṃ. Vimokkhanāmettaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ bodhiyā
mūle saha sabbaññutaññānaṃsa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṃ bhaga-
vāti – metteyyāti bhagavā.

Mussate vāpi sāsanaṃti. Dvīhi kāraṇehi sāsanaṃ mussati – pari-
yattisāsanaṃpi mussati, paṭipattisāsanaṃpi mussati. Katamaṃ pariyat-
tisāsanaṃ? Yaṃ tassa pariyāpuṭaṃ – suttaṃ geyyaṃ veyyākaraṇaṃ gāthā
udānaṃ itivuttakaṃ jātaṃ abbhutadhammaṃ vedallaṃ – idaṃ pariyat-
tisāsanaṃ. Tampi mussati sammussati pamussati sampamussati paribāhiro
hotīti – evampi mussate vāpi sāsanaṃ.

Katamaṃ paṭipattisāsanaṃ? Sammāpaṭipadā anulomapaṭipadā apac-
caṅkapaṭipadā anvatthapaṭipadā dhammānuddhammapaṭipadā sīlesu par-
ipūrakāritā indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā jāgariyānuyogo
satisampajaññaṃ cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro id-
dhipādā pañcendriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo
– idaṃ paṭipattisāsanaṃ. Tampi mussati sammussati pamussati sampamus-
sati paribāhiro hotīti. Evampi mussate vāpi sāsanaṃ.

Micchā ca paṭipajjati. Pāṇampi hanati, adinnaṃpi ādiyati, sandhim-
pi chindati, nillopaṃpi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati,
paradāraṃpi gacchati, musāpi bhaṇatīti – micchā ca paṭipajjati.

Etaṃ tasmim anāriyaṃti. Etaṃ tasmim puggale anariyadhammo
bāladhammo mūlhadhammo aññāpadhammo amarāvikkhepadhammo, ya-
didaṃ micchāpaṭipadāti – etaṃ tasmim anāriyaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Methunamanuyuttassa, [metteyyāti bhagavā]

Mussate vāpi sāsanaṃ;

Micchā ca paṭipajjati, etaṃ tasmim anāriyaṃ”nti.

51.

Eko pubbe caritvāna, methunaṃ yo nisevati;

Yānaṃ bhantaṃva taṃ loke, hīnamāhu puthujjanaṃ.

Eko pubbe caritvānāti. Dvīhi kāraṇehi eko pubbe caritvāna – pab-

bajjāsāṅkhātena vā gaṇāvavassaggaṭṭhena vā. Kathaṃ pabbajjāsāṅkhātena eko pubbe caritvāna? Sabbhaṃ gharāvāsapalibodhaṃ chinditvā puttadārapalibodhaṃ chinditvā ñātipalibodhaṃ chinditvā mittāmaccapalibodhaṃ chinditvā sannidhipalibodhaṃ chinditvā kesamassuṃ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṃ pabbajitvā akiñcanabhāvaṃ upagantvā eko carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti. Evaṃ pabbajjāsāṅkhātena eko pubbe caritvāna.

Kathaṃ gaṇāvavassaggaṭṭhena eko pubbe caritvāna? So evaṃ pabbajito samāno eko araṇṇavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevati appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasārūpāni. So eko gacchati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṃ kappeti, eko gāmaṃ piṇḍāya pavisati, eko paṭikkamati, eko raho nisīdati, eko caṅkamaṃ adhiṭṭhāti, eko carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti. Evaṃ gaṇāvavassaggaṭṭhena eko pubbe caritvāna.

Methunaṃ yo nisevatīti. Methunadhammo nāma yo so asaddhammo...pe... taṃkāraṇā vuccati methunadhammo. **Methunaṃ yo nisevatīti.** Yo aparena samayena buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattitvā methunaṃ dhammaṃ sevati nisevati saṃsevati paṭisevatīti – methunaṃ yo nisevati.

Yānaṃ bhantaṃva taṃ loketi. Yānanti hatthiyānaṃ assayānaṃ goyānaṃ ajayānaṃ meṇḍayānaṃ oṭṭhayānaṃ kharayānaṃ bhantaṃ adantaṃ akāritaṃ avinītaṃ uppathaṃ gaṇhāti, visamaṃ khāṇumpi pāsānampi abhiruhati, yānampi ārohanakampi bhañjati, papātepi papatati. Yathā taṃ bhantaṃ yānaṃ adantaṃ akāritaṃ avinītaṃ uppathaṃ gaṇhāti; evamevaṃ so vibbhantako bhantayānapaṭibhāgo uppathaṃ gaṇhāti, micchādiṭṭhiṃ gaṇhāti...pe... micchāsamādhim gaṇhāti. Yathā taṃ bhantaṃ yānaṃ adantaṃ akāritaṃ avinītaṃ visamaṃ khāṇumpi pāsānampi abhiruhati; evamevaṃ so vibbhantako bhantayānapaṭibhāgo visamaṃ kāyakammaṃ abhiruhati, visamaṃ vacīkammaṃ abhiruhati, visamaṃ manokammaṃ abhiruhati, visamaṃ pāṇātipātaṃ abhiruhati, visamaṃ adinnādānaṃ abhiruhati, visamaṃ kāmesumicchācāraṃ abhiruhati, visamaṃ musāvādaṃ abhiruhati, visamaṃ piṣuṇavācaṃ abhiruhati, visamaṃ pharusavācaṃ abhiruhati, visamaṃ samphappalāpaṃ abhiruhati, visamaṃ abhiijhaṃ abhiruhati, visamaṃ byāpādaṃ abhiruhati, visamaṃ micchādiṭṭhiṃ abhiruhati, visame saṅkhāre abhiruhati, visame pañca kāmaguṇe abhiruhati, visame nīvaraṇe abhiruhati. Yathā taṃ bhantaṃ yānaṃ adantaṃ akāritaṃ avinītaṃ yānampi ārohanakampi bhañjati; evamevaṃ so vibbhantako bhantayānapaṭibhāgo niraye attānaṃ bhañjati, tiracchānayaniyaṃ attānaṃ bhañjati, pettivisaye

attānaṃ bhañjati, manussaloke attānaṃ bhañjati, devaloke attānaṃ bhañjati. Yathā taṃ bhantaṃ yānaṃ adantaṃ akāritaṃ avinītaṃ papāte papatati; evamevaṃ so vibbhantako bhantayānapaṭibhāgo jātipapātampi papatati, jarāpapātampi papatati, byādhipapātampi papatati, maraṇapapātampi papatati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsapapātampi papatati. **Loketi** apāyaloke manussaloketi – yānaṃ bhantaṃva taṃ loke.

Hīnamāhu puthujjananti. Puthujjanāti kenatthēna puthujjanā? Puthu kilese janentīti puthujjanā, puthu avihatasakkāyaditthikāti puthujjanā, puthu satthārānaṃ mukhullokikāti puthujjanā, puthu sabbagatīhi avuṭṭhitāti puthujjanā, puthu nānābhisaṅkhāre abhisaṅkharontīti puthujjanā, puthu nānāoghehi vuyhantīti puthujjanā, puthu nānāsantāpehi santapantīti puthujjanā, puthu nānāpariḷāhehi paridayhantīti puthujjanā, puthu pañcasu kāmagaṇesu rattā gidḍhā gadhitā mucchitā ajjhosannā laggā laggitā palibuddhāti puthujjanā, puthu pañcahi nīvaraṇehi āvutā nivutā ovutā pihitā paṭicchannā paṭikujjitāti puthujjanā. **Hīnamāhu puthujjananti.** Puthujjanaṃ hīnaṃ nihīnaṃ omakaṃ lāmakāṃ chatukkaṃ parittanti evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – hīnamāhu puthujjanaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Eko pubbe caritvāna, methunaṃ yo nisevati;

Yānaṃ bhantaṃva taṃ loke, hīnamāhu puthujjana”nti.

52.

Yaso kitti ca yā pubbe, hāyate vāpi tassa sā;

Etampi disvā sikkhetha, methunaṃ vippahātave.

Yaso kitti ca yā pubbe, hāyate vāpi tassa sāti. Katamo yaso? Idhekacco pubbe samaṇabhāve sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṃ – ayaṃ yaso. Katamā kitti? Idhekacco pubbe samaṇabhāve kittivaṇṇagato hoti paṇḍito viyatto medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno – suttantikoti vā vinayadharoti vā dhammakathikoti vā ārañṇikoti vā piṇḍapātikoti vā paṃsukūlikoti vā tecīvarikoti vā sapaḍānacārikoti vā khalupacchābhattikoti vā nesajjikoti vā yathāsanthatikoti vā paṭhamassa jhānassa lābhīti vā dutiyassa jhānassa lābhīti vā tatiyassa jhānassa lābhīti vā catutthassa jhānassa lābhīti vā ākāsaṇāñcāyatanasamāpattiyā lābhīti vā viññāṇāñcāyatanasamāpattiyā lābhīti vā ākiñcaññāyatanasamāpattiyā lābhīti vā nevasaññānāsaññāyatanas-

samāpattiyā lābhīti vā, ayaṃ kittīti – yaso kitti ca yā pubbe.

Hāyate vāpi tassa sāti. Tassa aparena samayena buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattassa so ca yaso sā ca kitti hāyati parihāyati paridhamṣati paripatati antaradhāyati vippaluḷḷatīti – yaso kitti ca yā pubbe hāyate vāpi tassa sā.

Etampi disvā sikkhetha methunaṃ vippahātaveti. Etanti pubbe samaṇabhāve yaso kitti ca, aparabhāge buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattassa ayaso ca akitti ca; etaṃ sampattiṃ vipattiṃ. **Disvāti** passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – etampi disvā. **Sikkhethāti** tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā. Katamā adhisīlasikkhā? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Khuddako sīlakhandho, mahanto sīlakkhandho. Sīlaṃ paṭiṭṭhā ādi caraṇaṃ saṃyamo saṃvaro mukhaṃ pamukhaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā – ayaṃ adhisīlasikkhā.

Katamā adhicittasikkhā? Idha bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṃ savicāraṃ vivekaṃ pītisukhaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati...pe... dutiyaṃ jhānaṃ... tatiyaṃ jhānaṃ... catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati – ayaṃ adhicittasikkhā.

Katamā adhipaññāsikkhā? Idha bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkha-kkhaḃhayagāminiyā. So idaṃ dukkhanti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ dukkhasamudayoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ dukkhanirodhoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṃ pajānāti, ime āsavāti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ āsavaṃsamudayoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ āsavanirodhoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṃ pajānāti – ayaṃ adhipaññāsikkhā. **Methunadhammo** nāma yo so asaddhammo...pe... taṃkāraṇā vuccati methunadhammo.

Etampi disvā sikkhetha, methunaṃ vippahātaveti. Methunadhammassa pahānāya vūpasamāya paṭinissaggāya paṭipassaddhiyā adhisīlampa sikkheyya, adhicittampi sikkheyya, adhipaññampi sikkheyya. Imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya, jānanto sikkheyya, passanto sikkheyya, paccavekkhanto sikkheyya, cittaṃ adhiṭṭhahanto sikkheyya, saddhāya adhimuccanto sikkheyya, vīriyaṃ paggaṇhanto sikkheyya, satīṃ upaṭṭhapento sikkheyya, cittaṃ samādahanto sikkheyya, paññāya pajānanto sikkheyya, abhiññeyyaṃ abhijānanto sikkheyya, pariññeyyaṃ parijānanto sikkheyya, pahātabbaṃ pajahanto sikkheyya, bhāvetabbaṃ bhāvento sik-

kheyya, sacchikātabbam sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – etampi disvā sikkhetha, methunaṃ vippahātave.

Tenāha bhagavā –

“Yaso kitti ca yā pubbe, hāyate vāpi tassa sā;

Etampi disvā sikkhetha, methunaṃ vippahātave”ti.

53.

Saṅkappehi pareto so, kapaṇo viya jhāyati;

Sutvā paresaṃ nigghosaṃ, maṅku hoti tathāvidho.

Saṅkappehi pareto so, kapaṇo viya jhāyatīti. Kāmasaṅkappena byāpādasāṅkappena vihiṃsāsaṅkappena diṭṭhisāṅkappena phuṭṭho pareto samohito samannāgato pihito kapaṇo viya mando viya momūho viya jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati . Yathā ulūko rukkhasākhāyaṃ mūsikaṃ magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, yathā kotthu nadītīre macche magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, yathā biḷāro sandhisamalasaṅkaṭṭire mūsikaṃ magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, yathā gadrabho vahacchinno sandhisamalasaṅkaṭṭire jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati; evamevaṃ so vibbhantako kāmasaṅkappena byāpādasāṅkappena vihiṃsāsaṅkappena diṭṭhisāṅkappena phuṭṭho pareto samohito samannāgato pihito kapaṇo viya mando viya momūho viya jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyatīti – saṅkappehi pareto so kapaṇo viya jhāyati.

Sutvā paresaṃ nigghosaṃ, maṅku hoti tathāvidhoti. Paresanti upajjhāyā vā ācariyā vā samānupajjhāyakā vā samānācariyakā vā mittā vā sandiṭṭhā vā sambhattā vā sahāyā vā codenti – “tassa te, āvuso, alābhā, tassa te dulladdhaṃ, yaṃ tvaṃ evarūpaṃ uḷāraṃ sathhāraṃ labhitvā evaṃ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā evarūpaṃ ariyagaṇaṃ labhitvā hīnassa methunadhammassa kāraṇā buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ sikkhaṃ paccaṅkakhāya hīnāyāvattosi. Saddhāpi nāma te nāhosi kusalesu dhammesu, hirīpi nāma te nāhosi kusalesu dhammesu, ottappampi nāma te nāhosi kusalesu dhammesu, vīriyampi nāma te nāhosi kusalesu dhammesu, satīpi nāma te nāhosi kusalesu dhammesu, paññāpi nāma te nāhosi kusalesu dhammesū”ti. Tesāṃ vacanaṃ byappathaṃ desanaṃ anusāsaṇaṃ anusīṭṭhiṃ sutvā suṇitvā uggahetvā upadhārayitvā upalakkhayitvā maṅku hoti, pīlito ghaṭṭito byādhitto domanassito hoti. **Tathāvidhoti** tathāvidho tādiso tassaṅghito tappakāro tappaṭṭibhāgo. Yo so vibbhantakoti – sutvā paresaṃ nigghosaṃ maṅku hoti

tathāvidho.

Tenāha bhagavā –

“Sāṅkappehi pareto so, kapaṇo viya jhāyati;

Sutvā paresaṃ nigghosaṃ, maṅku hoti tathāvidho”ti.

54.

Atha satthāni kurute, paravādehi codito;

Esa khvassa mahāgedho, mosavajjaṃ pagāhati .

Atha satthāni kurute, paravādehi coditoti. Athāti padasandhi padasamsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānu-pubbatāpetam – athāti. **Satthānīti** tīṇi satthāni – kāyasattham, vacīsatham, manosattham. Tividham kāyaduccaritam kāyasattham, catubbidham vacīduccaritam vacīsatham, tividham manoduccaritam manosattham. **Paravādehi coditoti.** Upajjhāyehi vā ācariyehi vā samānupajjhāyakehi vā samānācariyakehi vā mittehi vā sandiṭṭhehi vā sambhattehi vā sahāyehi vā codito sampajānamusā bhāsati. “Abhirato aham, bhante, ahosiṃ pabbajjāya. Mātā me posetabbā, tenamhi vibbhanto”ti bhaṇati. “Pitā me posetabbo, tenamhi vibbhanto”ti bhaṇati. “Bhātā me posetabbo... bhaginī me pose-
tabbā... putto me posetabbo... dhītā me posetabbā... mittā me posetabbā... amaccā me posetabbā... ñātakā me posetabbā... sālohitā me posetabbā, tenamhi vibbhanto”ti bhaṇati. Vacīsatham karoti saṅkaroti janeti sañjaneti nibbattetī abhinibbattetīti – atha satthāni kurute, paravādehi codito.

Esa khvassa mahāgedhoti. Eso tassa mahāgedho mahāvanam mahāgahanam mahākantāro mahāvisamo mahākuṭilo mahāpaṅko mahāpalipo mahāpalibodho mahābandhanam, yadidaṃ sampajānamusāvādoti – esa khvassa mahāgedho.

Mosavajjaṃ pagāhatīti. Mosavajjaṃ vuccati musāvādo. Idhekacco sabhaggato vā parisaggato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho – “ehambho purisa, yaṃ jānāsi taṃ vadehī”ti, so ajānam vā āha – “jānāmī”ti, “jānam” vā āha – “na jānāmī”ti, apassam vā āha – “passāmī”ti, passam vā āha – “na passāmī”ti. Iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkahetu vā sampajānamusā bhāsati – idaṃ vuccati mosavajjaṃ.

Api ca tīhākārehi musāvādo hoti. Pubbevassa hoti – “musā bhaṇissa”nti, bhaṇantassa hoti – “musā bhaṇāmī”ti, bhaṇitassa hoti – “musā mayā bhaṇita”nti. Imehi tīhākārehi musāvādo hoti. Api ca catūhākārehi musāvā-

do hoti. Pubbevassa hoti – “musā bhaṇissa”nti, bhaṇantassa hoti – “musā bhaṇāmī”ti, bhaṇitassa hoti – “musā mayā bhaṇita”nti, vinidhāya diṭṭhiṃ. Imehi catūhākārehi musāvādo hoti. Api ca pañcahākārehi... chahākārehi... sattahākārehi... aṭṭhahākārehi musāvādo hoti. Pubbevassa hoti – “musā bhaṇissa”nti, bhaṇantassa hoti – “musā bhaṇāmī”ti, bhaṇitassa hoti – “musā mayā bhaṇita”nti, vinidhāya diṭṭhiṃ, vinidhāya khantiṃ, vinidhāya ruciṃ, vinidhāya saññaṃ, vinidhāya bhāvaṃ. Imehi aṭṭhahākārehi musāvādo hoti. **Mosavajjaṃ pagāhatīti.** Mosavajjaṃ pagāhati ogāhati ajjhogāhati pavisaṭīti – mosavajjaṃ pagāhati.

Tenāha bhagavā –

“Atha satthāni kurute, paravādehi codito;

Esa khvassa mahāgedho, mosavajjaṃ pagāhatī”ti.

55.

Paṇḍitoti samaññāto, ekaccariyaṃ adhiṭṭhito;

Sa cāpi methune yutto, mandova parikissati.

Paṇḍitoti samaññātoti. Idhekacco pubbe samaṇabhāve kitti vaṇṇagato hoti – “paṇḍito viyatto medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno suttantikoti vā vinayadharoti vā dhammakathikoti vā...pe... nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhī”ti vā. Evaṃ ñāto hoti paññāto samaññāto hotīti – paṇḍitoti samaññāto.

Ekaccariyaṃ adhiṭṭhitoti. Dvīhi kāraṇehi ekaccariyaṃ adhiṭṭhito – pabbajjāsāṅkhātena vā gaṇāvavassaggaṭṭhena vā. Kathaṃ pabbajjāsāṅkhātena ekaccariyaṃ adhiṭṭhito? Sabbaṃ gharāvāsapalibodhaṃ chinditvā...pe... evaṃ pabbajjāsāṅkhātena ekaccariyaṃ adhiṭṭhito. Kathaṃ gaṇāvavassaggaṭṭhena ekaccariyaṃ adhiṭṭhito? So evaṃ pabbajito samāno eko arañña-vanapatthāni pantāni...pe... evaṃ gaṇāvavassaggaṭṭhena ekaccariyaṃ adhiṭṭhitoti – ekaccariyaṃ adhiṭṭhito.

Sa cāpi methune yuttoti. Methunadhammo nāma yo so asaddhammo gāmadhammo...pe... taṃkāraṇā vuccati methunadhammo. **Sa cāpi methune yuttoti.** So aparena samayena buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattitvā methunadhamme yutto payutto āyutto samāyuttoti – sa cāpi methune yutto.

Mandova parikissatīti. Kapaṇo viya mando viya momūho viya kissati parikissati parikilissati. Pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, sandhimpi chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati,

paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati. Evampi kissati parikissati parikilissati. Tamenam rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti – kasāhipi tālenti, vettehipi tālenti, addhadanḍakehipi tālenti, hatthampi chindanti, pādampi chindanti, hatthapādampi chindanti, kaṇṇampi chindanti, nāsampi chindanti, kaṇṇanāsampi chindanti, bilaṅgathālikampi karonti, saṅkhamuṇḍikampi karonti, rāhumukhampi karonti, jotimālikampi karonti, hatthapajjotikampi karonti, erakavattikampi karonti, cirakavāsikampi karonti, eṇeyyakampi karonti, baḷisamaṃsikampi karonti, kahāpaṇikampi karonti, khārāpatacchikampi karonti, palighaparivattikampi karonti, palālapīṭhakampi karonti, tattenapi telena osiṅcanti, sunakhehipi khādāpenti, jīvantampi sūle uttāsen-
ti, asināpi sīsam chindanti. Evampi kissati parikissati parikilissati.

Atha vā kāmatanḥāya abhibhūto pariyādinnacitto bhoge pariyesanto nāvāya mahāsamuddam pakkhandati, sītassa purakkhato uṇhassa purakkhato ḍaṃsamakasavātātapasarīsapasamphassehi pīḷiyamāno khuppipāsāya miyyamāno tigumbam gacchati, takkolaṃ gacchati, takkasīlam gacchati, kāl-
amukham gacchati, purapūram gacchati, vesuṅgam gacchati, verāpatham gacchati, javam gacchati, tāmaliṃ gacchati, vaṅgam gacchati, eḷabandhanam gacchati, suvaṇṇakūṭam gacchati, suvaṇṇabhūmiṃ gacchati, tambapāṇiṃ gacchati, suppadakam gacchati, bhārukaccham gacchati, suraṭṭham gacchati, bhaṅgalokam gacchati, bhaṅgaṇam gacchati, saramatam gaṇam gacchati, yonam gacchati, paramayonam gacchati, vinakam gacchati, mūlapadam gacchati, marukantāram gacchati, jaṇṇupatham gacchati, ajap-
atham gacchati, meṇḍapatham gacchati, saṅkupatham gacchati, chattapa-
tham gacchati, vaṃsapatham gacchati, sakuṇapatham gacchati, mūsikap-
atham gacchati, daripatham gacchati, vettācāram gacchati. Evampi kissati parikissati parikilissati.

Gavesanto na vindati, alābhamūlakampi dukkham domanassam paṭisaṃvedeti. Evampi kissati parikissati parikilissati.

Gavesanto vindati, laddhāpi ārakkhamūlakampi dukkham domanassam paṭisaṃvedeti – “kinti me bhoge neva rājāno hareyyum, na corā hareyyum, na aggī daheyyum, na udakam vaheyya, na apiyā dāyādā hareyyu”nti. Tassa evam ārakkhato gopayato te bhogā vippalujjanti. So vippayogamūlakampi dukkham domanassam paṭisaṃvedeti. Evampi kissati parikissati parikilissati – sa cāpi methune yutto, mandova parikissati.

Tenāha bhagavā –

“Paṇḍitoti samaññāto, ekaccariyam adhiṭṭhito;

Sa cāpi methune yutto, mandova parikissatī”ti.

56.

Etamādīnavam ñatvā, muniṃ pubbāpare idha;

Ekaccariyam daḷham kayirā, na nisevetha methunam.

Etamādīnavam ñatvā, muni pubbāpare idhāti. Etanti pubbe sa-
maṇabhāve yaso ca kitti ca, aparabhāge buddham dhammam saṅgham
sikkham paccakkhāya hīnāyāvattassa ayaso ca akitti ca; etam sampattiṃ
vipattiṃca. **Ñatvāti** jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtam katvā.
Munīti. **Monam** vuccati ñāṇam. Yā paññā pajānanā...pe... saṅgajālamat-
icca so muni. **Idhāti** imissā diṭṭhiyā imissā khantiyā imissā ruciyā imasmiṃ
ādāye imasmiṃ dhamme imasmiṃ vinaye imasmiṃ dhammavinaye imas-
miṃ pāvacane imasmiṃ brahmacariye imasmiṃ satthusāsane imasmiṃ at-
tabhāve imasmiṃ manussaloketi – etamādīnavam ñatvā muni pubbāpare
idha.

Ekaccariyam daḷham kayirāti. Dvīhi kāraṇehi ekaccariyam daḷ-
ham kareyya – pabbajjāsāṅkhātena vā gaṇāvavassaggaṭṭhena vā. Katham
pabbajjāsāṅkhātena ekaccariyam daḷham kareyya? Sabbam gharāvāsapa-
libodham chinditvā puttadārapalibodham chinditvā ñātipalibodham chin-
ditvā mittāmaccapalibodham chinditvā sannidhipalibodham chinditvā ke-
samassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agāasmā anagāriyam
pabbajitvā akiñcanabhāvam upagantvā eko careyya vihareyya iriyeyya
vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyya. Evaṃ pabbajjāsāṅkhātena ekaccariyam
daḷham kareyya.

Katham gaṇāvavassaggaṭṭhena ekaccariyam daḷham kareyya? So
evaṃ pabbajito samāno eko araṇṇavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭi-
seveyya appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni
paṭisallānasārubbāni. So eko gaccheyya, eko tiṭṭheyya, eko nisīdeyya, eko
seyyam kappeyya, eko gāmaṃ piṇḍāya paviseyya, eko paṭikkameyya, eko
raho nisīdeyya, eko caṅkamaṃ adhiṭṭheyya, eko careyya vihareyya iriyeyya
vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyya. Evaṃ gaṇāvavassaggaṭṭhena ekacca-
riyam daḷham kareyyāti – ekaccariyam daḷham kareyya, thiram kareyya,
daḷham samādāno assa, avatṭhitasamādāno assa kusalesu dhammesūti –
ekaccariyam daḷham kayirā.

Na nisevetha methunanti. Methunadhammo nāma yo so
asaddhammo gāmadhammo...pe... tamkāraṇā vuccati methunadhammo.
Methunadhammam na seveyya na niseveyya na samseveyya na paṭiseveyya

na careyya na samācareyya na samādāya vatteyyāti – na nisevetha methunaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Etamādīnavaṃ ñatvā, muni pubbāpare idha;

Ekaccariyaṃ dalhaṃ kayirā, na nisevetha methuna”nti.

57.

Vivekaññeva sikkhetha, etaṃ ariyānamuttamaṃ;

Na tena seṭṭho maññetha, sa ve nibbānasantike.

Vivekaññeva sikkhethāti. Vivekoti tayo vivekā – kāyaviveko, cit-taviveko, upadhiviveko. Katamo kāyaviveko...pe... ayaṃ upadhiviveko. Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṃ nekkhammābhiratānaṃ. Citta-viveko ca parisuddhacittānaṃ paramavodānappattānaṃ. Upadhiviveko ca nirūpadhīnaṃ puggalānaṃ visaṅkhāragatānaṃ. **Sikkhāti** tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā...pe... ayaṃ adhi-paññāsikkhā. **Vivekaññeva sikkhethāti** vivekaññeva sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – vivekaññeva sikkhetha.

Etaṃ ariyānamuttamanti. Ariyā vuccanti buddhā ca buddhasāvakā ca paccekabuddhā ca. Ariyānaṃ etaṃ aggaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ yadidaṃ vivekacariyāti – etaṃ ariyānamuttamaṃ.

Na tena seṭṭho maññethāti. Kāyavivekacariyāya unnatiṃ na kareyya, unnamam na kareyya, mānaṃ na kareyya, thāmaṃ na kareyya, thambhaṃ na kareyya, na tena mānaṃ janeyya, na tena thaddho assa patthaddho pag-gahitasiroti – tena seṭṭho na maññetha.

Sa ve nibbānasantiketi. So nibbānassa santike sāmanta āsanne avidūre upakaṭṭheti – sa ve nibbānasantike.

Tenāha bhagavā –

“Vivekaññeva sikkhetha, etaṃ ariyānamuttamaṃ;

Na tena seṭṭho maññetha, sa ve nibbānasantike”ti.

58.

Rittassa munino carato, kāmesu anapekkhino;

Oghatiṇṇassa pihayanti, kāmesu gadhitā pajā.

Rittassa munino caratoti. Rittassa vivittassa pavivittassa, kāyaduc-

caritena rittassa vivittassa pavivittassa. Vacīduccaritena...pe... manoduc-
 caritena... rāgena... dosena... mohena... kodhena... upanāhena... mak-
 khena... paḷāsena... issāya... macchariyena... māyāya... sāṭheyena...
 thambhena... sārāmbhena... mānena... atimānena... madena... pamāde-
 na... sabbakilesehi... sabbaduccaritehi... sabbadarathehi... sabbapariḷāhe-
 hi... sabbasantāpehi... sabbākusalābhisaṅkhārehi rittassa vivittassa pavivit-
 tassa. **Muninoti. Monaṃ** vuccati ṇāṇaṃ...pe... saṅgajālamaticca so muni.
Caratoti carato viharato iriyato vattato pālayato yapayato yāpayatoti – rit-
 tassa munino carato.

Kāmesu anapekkhinoti. Kāmāti uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca
 kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccanti kile-
 sakāmā. Vatthukāme pariḷānitvā kilesakāme pahāya pajahitvā vinodetvā
 byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā kāmesu anapekkhamāno cattakāmo
 vantakāmo muttakāmo pahīnakāmo paṭinissatṭhakāmo, vītarāgo cattarāgo
 vantarāgo muttarāgo pahīnarāgo paṭinissatṭharāgo nicchāto nibbuto sītibhū-
 to sukhappaṭisaṃvedī brahmabhūtena attanā viharatīti – kāmesu anapek-
 khino.

Oghatiṇṇassa pihayanti, kāmesu gadhitā pajāti. Pajāti sattādhiva-
 canaṃ pajā kāmesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā laggā laggitā
 palibuddhā. Te kāmoghaṃ tiṇṇassa bhavoghaṃ tiṇṇassa diṭṭhogaṃ tiṇṇas-
 sa avijjoghaṃ tiṇṇassa sabbasaṅkhārapathaṃ tiṇṇassa uttiṇṇassa nittiṇṇas-
 sa atikkantassa samatikkantassa vītivattassa pāraṃ gatassa pāraṃ pattassa
 antaṃ gatassa antaṃ pattassa koṭiṃ gatassa koṭiṃ pattassa pariyaṇtaṃ ga-
 tassa pariyaṇtaṃ pattassa vosānaṃ gatassa vosānaṃ pattassa tāṇaṃ gatassa
 tāṇaṃ pattassa leṇaṃ gatassa leṇaṃ pattassa saraṇaṃ gatassa saraṇaṃ pat-
 tassa abhayaṃ gatassa abhayaṃ pattassa accutaṃ gatassa accutaṃ pattassa
 amataṃ gatassa amataṃ pattassa nibbānaṃ gatassa nibbānaṃ pattassa ic-
 chanti sādiyanti patthayanti pihayanti abhijappanti. Yathā iṇāyikā ānaṇyaṃ
 patthenti pihayanti, yathā ābādhikā ārogyaṃ patthenti pihayanti, yathā
 bandhanabaddhā bandhanamokkhaṃ patthenti pihayanti, yathā dāsā bhujis-
 saṃ patthenti pihayanti, yathā kantāraddhānapakkhandā khemantabhūmiṃ
 patthenti pihayanti; evamevaṃ pajā kāmesu rattā giddhā gadhitā mucchitā
 ajjhosannā laggā laggitā palibuddhā te kāmoghaṃ tiṇṇassa bhavoghaṃ
 tiṇṇassa...pe... nibbānaṃ gatassa nibbānaṃ pattassa icchanti sādiyanti pat-
 thayanti pihayanti abhijappantīti – oghatiṇṇassa pihayanti, kāmesu gadhitā
 pajā.

Tenāha bhagavā –

“Rittassa munino carato, kāmesu anapekkhino;

Oghatiṇṇassa pihayanti, kāmesu gadhitā pajā”ti.

Tissametteyyasuttaniddeso sattamo.

8. Pasūrasuttaniddeso

Atha pasūrasuttaniddesaṃ vakkhati –

59.

Idheva suddhiṃ iti vādayanti, nāññesu dhammesu visuddhimāhu;

Yaṃ nissitā tattha subhaṃ vadānā, paccekasacesu puthū niviṭṭhā.

Idheva suddhiṃ iti vādayantīti. Idheva suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Asassato loko ... antavā loko... anantavā loko... taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ... aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ... hoti tathāgato paraṃ maraṇā... na hoti tathāgato paraṃ maraṇā... hoti ca na ca hoti tathāgato paraṃ maraṇā... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – idheva suddhiṃ iti vādayanti.

Nāññesu dhammesu visuddhimāhūti. Attano satthāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ ṭhapetvā sabbe paravāde khiṇanti ukkhipanti parikkhipanti. “So satthā na sabbaññū, dhammo na svākkhāto, gaṇo na suppaṭipanno, diṭṭhi na bhaddikā, paṭipadā na supaññattā, maggo na niyyāniko, natthettha suddhi vā visuddhi vā parisuddhi vā mutti vā vimutti vā parimutti vā, na tattha sujjhanti vā visujjhanti vā parisujjhanti vā muccanti vā vimuccanti vā parimuccanti vā, hīnā nihīnā omakā lāmakā chatukkā parittā”ti – evamāhaṃsu evaṃ vadanti evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – nāññesu dhammesu visuddhimāhu.

Yaṃ nissitā tattha subhaṃ vadānāti. Yaṃ nissitāti yaṃ satthāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ nissitā ānissitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttā. **Tatthāti** sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā

sakāya ruciyā sakāya laddhiyā. **Subhaṃ vadānā**ti subhavādā sobhanavādā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā thānavādā sakāya laddhiyāti – yaṃ nissitā tattha subhaṃ vadānā.

Paccekasaccesu puthū nivīṭṭhāti. Puthū samaṇabrāhmaṇā puthū paccekasaccesu nivīṭṭhā patitṭhitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttā. “Sassato loko, idameva saccam moghamañña”nti nivīṭṭhā patitṭhitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttā. “Asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti nivīṭṭhā patitṭhitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttāti – paccekasaccesu puthū nivīṭṭhā.

Tenāha bhagavā –

“Idheva suddhiṃ iti vādayanti, nāññesu dhammesu visuddhimāhu;

Yaṃ nissitā tattha subhaṃ vadānā, paccekasaccesu puthū nivīṭṭhā”ti.

60.

Te vādakāmā parisam vigayha, bālaṃ dahantī mithu aññamaññaṃ;

Vadanti te aññasitā kathojjaṃ, pasaṃsakāmā kusalāvadānā.

Te vādakāmā parisam vigayhāti. **Te vādakāmāti** te vādakāmā vādathikā vādādhīpāyā vādapurekkhārā vādapariyesanaṃ carantā. **Parisam vigayhāti** khattiyaparisam brāhmaṇaparisam gahapatiparisam samaṇaparisam vigayha ogayha ajjhogāhetvā pavisitvāti – te vādakāmā parisam vigayha.

Bālaṃ dahantī mithu aññamaññanti. **Mithūti** dve janā dve kalahakārakā dve bhaṇḍanakārakā dve bhassakārakā dve vivādakārakā dve adhikaraṇakārakā dve vādino dve sallāpakā; te aññamaññaṃ bālato hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato dahanti passanti dakkhanti olokonti nijjhāyanti upaparikkhantīti – bālaṃ dahantī mithu aññamaññaṃ.

Vadanti te aññasitā kathojjanti. Aññaṃ sathhāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ ditṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ nissitā ānissitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttā. **Kathojjaṃ** vuccati kalaho bhaṇḍanaṃ viggaho vivādo medhagaṃ. Atha vā **kathojjanti** anojavanti nisākathā kathojjaṃ vadanti, kalaham vadanti, bhaṇḍanaṃ vadanti, viggahaṃ vadanti, vivādaṃ vadanti, medhagaṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – vadanti te aññasitā kathojjaṃ.

Pasaṃsakāmā kusalāvadānāti. Pasaṃsakāmāti pasaṃsakāmā pas-
aṃsatthikā pasaṃsādhippāyā pasaṃsapurekkhārā pasaṃsapariyesanaṃ
carantā. **Kusalāvadānāti** kusalavādā paṇḍitavādā thiravādā nāyavādā he-
tuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā ṭhānavādā sakāya laddhiyāti – pasaṃ-
sakāmā kusalāvadānā.

Tenāha bhagavā –

“Te vādakāmā parisam vigayha, bālaṃ dahantī mithu
aññamaññam;

Vadanti te aññasitā kathojjam, pasaṃsakāmā kusalāvadānā”ti.

61.

**Yutto kathāyaṃ parisāya majjhe, pasaṃsamicchaṃ vinighā-
ti hoti;**

**Apāhatasmim̐ pana maṅku hoti, nindāya so kuppati rand-
hamesī.**

Yutto kathāyaṃ parisāya majjheti. Khattiyaparisāya vā brāh-
maṇaparisāya vā gahapatiparisāya vā samaṇaparisāya vā majjhe attano
kathāyaṃ yutto payutto āyutto samāyutto sampayutto kathetunti – yutto
kathāyaṃ parisāya majjhe.

Pasaṃsamicchaṃ vinighāti hotīti. Pasaṃsamicchanti pasaṃsaṃ
thomaṃ kittim̐ vaṇṇahāriyaṃ icchanto sādiyanto patthayanto pihayanto
abhijappanto. **Vinighāti hotīti** pubbeva sallāpā kathaṃkathī vinighāti hoti.
“Jayo nu kho me bhavissati, parājayo nu kho me bhavissati, kathaṃ nigga-
haṃ karissāmi, kathaṃ paṭikammaṃ karissāmi, kathaṃ visesaṃ karissāmi,
kathaṃ paṭivisesaṃ karissāmi, kathaṃ āveṭhiyaṃ karissāmi, kathaṃ nib-
beṭhiyaṃ karissāmi, kathaṃ chedaṃ karissāmi, kathaṃ maṇḍalaṃ ka-
rissāmi”ti, evaṃ pubbeva sallāpā kathaṃkathī vinighāti hotīti – pasaṃsam-
icchaṃ vinighāti hoti.

Apāhatasmim̐ pana maṅku hotīti. Ye te pañhavīmaṃsakā parisā
pārisajjā pāsārikā , te apaharanti. “Atthāpagataṃ bhaṇita”nti atthato apa-
haranti, “byañjanāpagataṃ bhaṇita”nti byañjanato apaharanti, “atthab-
yañjanāpagataṃ bhaṇita”nti atthabyañjanato apaharanti, “attho te dunnīto,
byañjanaṃ te duropitaṃ, atthabyañjanaṃ te dunnītaṃ duropitaṃ, niggaho
te akato, paṭikammaṃ te dukkaṭaṃ, viseso te akato, paṭiviseso te dukkaṭo,
āveṭhiyā te akatā, nibbeṭhiyā te dukkaṭā, chedo te akato, maṇḍalaṃ te duk-
kaṭaṃ visamakathaṃ dukkathitaṃ dubbhaṇitaṃ dullapitaṃ duruttaṃ dub-

bhāsita”nti apaharanti. **Apāhatasmim pana maṅku hotīti.** Apāhatasmim maṅku hoti pīlito ghaṭṭito byādhito domanassito hotīti – apāhatasmim pana maṅku hoti.

Nindāya so kuppati randhamesīti. Nindāya garahāya akittiyā avaññahārikāya kuppati byāpajjati patiṭṭhīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukarotīti – nindāya so kuppati. **Randhamesīti** virandhamesī aparaddhamesī khalitamesī gaḷitamesī vivaramesīti – nindāya so kuppati randhamesī.

Tenāha bhagavā –

“Yutto kathāyaṃ parisāya majjhe, pasamsamicchaṃ vinighāti hoti;

Apāhatasmim pana maṅku hoti, nindāya so kuppati randhamesī”ti.

62.

Yamassa vādaṃ parihīnamāhu, apāhataṃ pañhavimaṃsakāse ;

Paridevati socati hīnavādo, upaccagā manti anutthunāti.

Yamassa vādaṃ parihīnamāhūti yaṃ tassa vādaṃ hīnaṃ nihīnaṃ parihīnaṃ parihāpitaṃ na paripūritaṃ, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – yamassa vādaṃ parihīnamāhu.

Apāhataṃ pañhavimaṃsakāseti. Ye te pañhavimaṃsakā parisā pārisajjā pāsārikā, te apaharanti. “Atthāpagataṃ bhaṇita”nti atthato apaharanti, “byañjanāpagataṃ bhaṇita”nti byañjanato apaharanti, “atthabyañjanāpagataṃ bhaṇita”nti atthabyañjanato apaharanti, “attho te dunnīto, byañjanaṃ te duropitaṃ, atthabyañjanaṃ te dunnītaṃ duropitaṃ, niggaho te akato, paṭikammaṃ te dukkaṭaṃ, viseso te akato, paṭiviseso te dukkaṭo, āveṭhiyā te akatā, nibbeṭhiyā te dukkaṭā, chedo te akato, maṇḍalaṃ te dukkaṭaṃ visamakathaṃ dukkathitaṃ dubbhaṇitaṃ dullapitaṃ duruttaṃ dubbhāsita”nti, apaharantīti – apāhataṃ pañhavimaṃsakāse.

Paridevati socati hīnavādoti. Paridevatīti “aññaṃ mayā āvajjitaṃ aññaṃ cintitaṃ aññaṃ upadhāritaṃ, aññaṃ upalakkhitaṃ so mahāpakkho mahāpariso mahāparivāro; parisā cāyaṃ vaggā, na samaggā; samaggāya parisāya hetu kathāsallāpo puna bhañjissāmī”ti, yā evarūpā vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappāyanā lālappāyitattanti – paridevati. **Socati** “tassa jayo”ti socati “mayhaṃ parājayo”ti socati, “tassa lābho”ti

socati, “mayham alābho”ti socati, “tassa yaso”ti socati, “mayham aya-so”ti socati, “tassa pasamsā”ti socati, “mayham nindā”ti socati, “tassa sukha”nti socati, “mayham dukkha”nti socati, “so sakkato garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṃ, ahamasmi asakkato agarukato amānito apūjito anapacito na lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti socati kilamati paridevati urattāḷiṃ kandati sammohaṃ āpajjatīti – paridevati socati. **Hīnavādoti** hīnavādo nihīnavādo parihīnavādo parihāpitavādo na paripūrāvādoti – paridevati socati hīnavādo.

Upaccagā manti anutthunātīti. So maṃ vādena vādaṃ accagā upaccagā atikkanto samatikkanto vītivattoti. Evampi upaccagā manti. Atha vā maṃ vādena vādaṃ abhibhavitvā ajjhottharivā pariyādiyitvā maddayitvā carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpetīti. Evampi upaccagā manti. Anutthunā vuccati vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappāyanā lālappāyitatanti – upaccagā manti anutthunāti.

Tenāha bhagavā –

“Yamassa vādaṃ parihīnamāhu, apāhataṃ pañhavimamsakāse;
Paridevati socati hīnavādo, upaccagā manti anutthunātī”ti.

63.

Ete vivādā samaṇesu jātā, etesu ugghātinighāti hoti;

Etampi disvā virame kathojjaṃ, na haññadatthatthi pasamsalābhā.

Ete vivādā samaṇesu jātāti. Samaṇāti ye keci ito bahiddhā paribajūpagatā paribbajasamāpannā. Ete diṭṭhikalāhā diṭṭhibhaṇḍanā diṭṭhiviggahā diṭṭhivivādā diṭṭhimedhagā samaṇesu jātā sañjātā nibbattā abhinibbatā pātubhūtāti – ete vivādā samaṇesu jātā.

Etesu ugghātinighāti hotīti. Jayaparājayo hoti, lābhālābho hoti, yasāyaso hoti, nindāpasamsā hoti, sukhadukkhaṃ hoti, somanassadomanasam hoti, iṭṭhāniṭṭham hoti, anunayapaṭiṅgham hoti, ugghātitanigghātitaṃ hoti, anurodhavirodho hoti, jayena cittaṃ ugghātitaṃ hoti parājayena cittaṃ nigghātitaṃ hoti, lābhena cittaṃ ugghātitaṃ hoti alābhena cittaṃ nigghātitaṃ hoti, yasena cittaṃ ugghātitaṃ hoti ayasena cittaṃ nigghātitaṃ hoti, pasamsāya cittaṃ ugghātitaṃ hoti nindāya cittaṃ nigghātitaṃ hoti, sukheṇa cittaṃ ugghātitaṃ hoti dukkheṇa cittaṃ nigghātitaṃ hoti, somanassena cittaṃ ugghātitaṃ hoti domanassena cittaṃ nigghātitaṃ hoti, unnatīyā cit-

taṃ ugghātitaṃ hoti onatiyā cittaṃ nigghātitaṃ hotīti – etesu ugghātinighāti hoti.

Etampi disvā virame kathojjanti. Etampi disvāti etaṃ ādīnaṃ disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā diṭṭhikalāhesu diṭṭhibhaṇḍanesu diṭṭhiviggāhesu diṭṭhivivādesu diṭṭhimedhagesūti – **etampi disvā virame kathojjanti. Kathojjaṃ** vuccati kalāho bhaṇḍanaṃ viggāho vivādo medhagaṃ. Atha vā **kathojjanti** anojavantī nisākathā kathojjaṃ na kareyya, kalāhaṃ na kareyya, bhaṇḍanaṃ na kareyya, viggāhaṃ na kareyya, vivādaṃ na kareyya, medhagaṃ na kareyya, kalāhabhaṇḍanaviggāhavivādamedhagaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kalāhabhaṇḍanaviggāhavivādamedhagā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippayutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharēyyāti – etampi disvā virame kathojjaṃ.

Na haññadatthatthi pasamsalābhāti. Pasamsalābhā añño attho natthi attattho vā parattho vā ubhayattho vā diṭṭhadhammiko vā attho, samparāyiko vā attho, uttāno vā attho, gambhīro vā attho, gūḷho vā attho, paṭicchanno vā attho, neyyo vā attho, nīto vā attho, anavajjo vā attho, nikkilesso vā attho, vodāno vā attho, paramattho vā attho natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhantīti – na haññadatthatthi pasamsalābhā.

Tenāha bhagavā –

“Ete vivādā samaṇesu jātā, etesu ugghātinighāti hoti;

Etampi disvā virame kathojjaṃ, na haññadatthatthi pasamsalābhā”ti.

64.

Pasamsito vā pana tattha hoti, akkhāya vādaṃ parisāya majjhe;

So hassatī unnamatī ca tena, pappuyya tamatthaṃ yathā mano ahu.

Pasamsito vā pana tattha hotīti. Tatthāti sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā pasamsito thomito kittito vaṇṇito hotīti – pasamsito vā pana tattha hoti.

Akkhāya vādaṃ parisāya majjheti. Khattiyaparisāya vā brāhmaṇaparisāya vā gahapatiparisāya vā samaṇaparisāya vā majjhe attano vādaṃ akkhāya ācikkhitvā anuvādaṃ akkhāya ācikkhitvā thambhayitvā brūhayitvā dīpayitvā jotayitvā voharitvā pariggaṇhitvāti – akkhāya vādaṃ

parisāya majjhe.

So hassatī unnamatī ca tenāti. So tena jayatthena tuṭṭho hoti haṭṭho pahaṭṭho attamano paripuṇṇasaṅkappo. Atha vā dantavidamsakam hasamāno. **So hassatī unnamatī ca tenāti** so tena jayatthena unnato hoti unnamo dhajo sampaggāho ketukamyatā cittassāti – so hassatī unnamatī ca tena.

Pappuyya tamattham yathā mano ahūti. Tam jayattham pappuyya pāpuṇitvā adhigantvā vinditvā paṭilabhivā. **Yathā mano ahūti** yathā mano ahu, yathā citto ahu, yathā saṅkappo ahu, yathā viññāṇo ahūti – pappuyya tamattham yathā mano ahu.

Tenāha bhagavā –

“Pasamsito vā pana tattha hoti, akkhāya vādam parisāya majjhe;

So hassatī unnamatī ca tena, pappuyya tamattham yathā mano ahū”ti.

65.

Yā unnatī sassa vighātabhūmi, mānātimānaṃ vadate paneso;

Etampi disvā na vivādayetha, na hi tena suddhiṃ kusalā vadanti.

Yā unnatī sassa vighātabhūmīti. Yā unnati unnamo dhajo sampaggāho ketukamyatā cittassāti – yā unnati. **Sassa vighātabhūmīti** sā tassa vighātabhūmi upaghātabhūmi pīlanabhūmi ghaṭṭanabhūmi upaddavabhūmi upasaggabhūmīti – yā unnatī sassa vighātabhūmi.

Mānātimānaṃ vadate panesoti. So puggalo mānañca vadati atimānañca vadatīti – mānātimānaṃ vadate paneso.

Etampi disvā na vivādayethāti. Etaṃ ādīnavaṃ disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtam katvā diṭṭhikalahesu diṭṭhibhaṇḍanesu diṭṭhiviggahesu diṭṭhivivādesu diṭṭhimedhagesūti – etampi disvā. **Na vivādayethāti** na kalaham kareyya na bhaṇḍanaṃ kareyya na viggahaṃ kareyya na vivādam kareyya, na medhagam kareyya, kalahabhaṇḍanaviggahavivādamedhagam pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kalahabhaṇḍanaviggahavivādamedhagā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippayutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharēyyāti – etampi disvā na vivādayetha.

Na hi tena suddhiṃ kusalā vadantīti. Kusalāti ye te khandhakusalā

dhātukusalā āyatanakusalā paṭiccasamuppādakusalā satipaṭṭhānakusalā sammappadhānakusalā iddhipādakusalā indriyakusalā balakusalā bojjaṅgakusalā maggakusalā phalakusalā nibbānakusalā, te kusalā diṭṭhi-kalahena diṭṭhibhaṅḍanena diṭṭhiviggahena diṭṭhivivādena diṭṭhimedhagena suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ na vadanti na kathenti na bhaṅanti na dīpayanti na voharantīti – na hi tena suddhiṃ kusalā vadanti.

Tenāha bhagavā –

“Yā unnatī sāssa vighātabhūmi, mānātimānaṃ vadate paneso;

Etampi disvā na vivādayetha, na hi tena suddhiṃ kusalā vadantī”ti.

66.

Sūro yathā rājakhādāya puṭṭho, abhigajjameti paṭisūramicchaṃ;

Yeneva so tena palehi sūra, pubbeva natthi yadidaṃ yudhāya.

Sūro yathā rājakhādāya puṭṭhoti. Sūroti sūro vīro vikkanto abhīrū achambhī anutrāsī apalāyī. Rājakhādāya puṭṭhoti rājakhādanīyena rājabhojanīyena puṭṭho posito apādito vadḍhitoti – sūro yathā rājakhādāya puṭṭho.

Abhigajjameti paṭisūramicchanti. So gajjanto uggajjanto abhigajjanto eti upeti upagacchati paṭisūraṃ paṭipurisaṃ paṭisattuṃ paṭimallaṃ icchanto sādiyanto patthayanto pihayanto abhijappantoti – abhigajjameti paṭisūramicchaṃ.

Yeneva so tena palehi sūrāti. Yeneva so diṭṭhigatiko tena palehi, tena vāja, tena gaccha, tena atikkama, so tuyhaṃ paṭisūro paṭipuriso paṭisattu paṭimalloti – yeneva so tena palehi sūra.

Pubbeva natthi yadidaṃ yudhāyāti. Pubbeva bodhiyā mūle ye paṭisenikarā kilesā paṭilomakarā paṭikaṇḍakakarā paṭipakkhakarā te natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhappattikā nīṇagginā daḍḍhā. **Yadidaṃ yudhāyāti** yadidaṃ yuddhatthāya kalahatthāya bhaṅḍanathāya viggahatthāya vivādatthāya medhagatthāyāti – pubbeva natthi yadidaṃ yudhāya.

Tenāha bhagavā –

“Sūro yathā rājakhādāya puṭṭho, abhigajjameti paṭisūramic-
cham;

Yeneva so tena palehi sūra, pubbeva natthi yadidaṃ yudhāyā”ti.

67.

**Ye diṭṭhimuggayha vivādayanti, idameva saccanti ca vā-
dayanti;**

**Te tvam vadassū na hi tedha atthi, vādamhi jāte paṭisenikat-
tā.**

Ye diṭṭhimuggayha vivādayanti ye dvāsaṭṭhidiṭṭhigatānaṃ aññataraññataraṃ diṭṭhigataṃ gaheṭvā gaṇhitvā uggaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā vivādayanti kalahaṃ karonti bhaṇḍanaṃ karonti ‘viggahaṃ karonti vivādaṃ karonti, medhagaṃ karonti – “na tvam imaṃ dham-
mavinayaṃ ājānāsi, ahaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāmi, kiṃ tvam imaṃ dhammavinayaṃ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sam-
māpaṭipanno, sahitaṃ me, asahitaṃ te, pure vacanīyaṃ pacchā avaca, pac-
chā vacanīyaṃ pure avaca, adhiciṇṇaṃ te viparāvattaṃ, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosi”ti –
ye diṭṭhimuggayha vivādayanti.

Idameva saccanti ca vādayanti. “Sassato loko, idameva saccam moghamañña”nti vādayanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Asas-
sato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva sac-
cam moghamañña”nti vādayanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti –
idameva saccanti ca vādayanti.

Te tvam vadassū na hi tedha atthi, vādamhi jāte paṭisenikattā. Te tvam diṭṭhigatike vadassu vādēna vādaṃ, niggahena niggahaṃ, paṭikam-
mena paṭikammaṃ, visesena visesaṃ, paṭivisesena paṭivisesaṃ, āveṭhi-
yāya āveṭhiyaṃ, nibbeṭhiyāya nibbeṭhiyaṃ, chedena chedaṃ, maṇḍalena
maṇḍalaṃ, te tuyhaṃ paṭisūrā paṭipurisā paṭisattū paṭimallāti – te tvam
vadassū na hi tedha atthi. **Vādamhi jāte paṭisenikattā**. Vāde jāte sañ-
jāte nibbatte abhinibbatte pātubhūteyeva paṭisenikattā paṭilomakattā
paṭibhaṇḍakattā paṭipakkhakattā kalahaṃ kareyyuṃ bhaṇḍanaṃ kareyyuṃ
viggahaṃ kareyyuṃ vivādaṃ kareyyuṃ medhagaṃ kareyyuṃ, te natthi na
santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā...pe... ñāṇagginā daḍḍhāti – te
tvam vadassū na hi tedha atthi vādamhi jāte paṭisenikattā.

Tenāha bhagavā –

“Ye diṭṭhimuggayha vivādayanti, idameva saccanti ca vādayanti;
Te tvaṃ vadassū na hi tedha atthi, vādamhi jāte paṭisenikattā”ti.

68.

Visenikatvā pana ye caranti, diṭṭhīhi diṭṭhiṃ avirujjhamānā;
Tesu tvaṃ kiṃ labhetha pasūra, yesīdha natthi paramug-
gahītaṃ.

Visenikatvā pana ye carantīti. Senā vuccati mārasenā. Kāyaduc-
caritaṃ mārasenā, vacīduccaritaṃ mārasenā, manoduccaritaṃ mārasenā,
lobho mārasenā, doso mārasenā, moho mārasenā, kodho... upanāho...
makkho... palāso... issā... macchariyaṃ... māyā... sāṭheyyaṃ... thamb-
ho... sārambho... māno... atimāno... mado... pamādo... sabbe kilesā...
sabbe duccharitā... sabbe darathā... sabbe pariḷhā... sabbe santāpā... sab-
bākusalābhisankhārā mārasenā.

Vuttañhettaṃ bhagavatā –

“Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati...pe...;

Na naṃ asuro jināti, jetvāva labhate sukha”nti.

Yato catūhi ariyamaggehi sabbā ca mārasenā sabbe ca paṭisenikarā
kilesā jītā ca parājītā ca bhaggā vippluggā parammukhā, tena vuccati vise-
nikatvāti. **Yeti** arahanto khīṇāsavā. **Carantīti** caranti viharanti iriyanti vat-
tenti pārenti yapenti yāpentīti – visenikatvā pana ye caranti.

Diṭṭhīhi diṭṭhiṃ avirujjhamānāti. Yesaṃ dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni
pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni
ñāṇagginā daḍḍhāni, te diṭṭhīhi diṭṭhiṃ avirujjhamānā appaṭivirujjhamānā
appahīyamānā appaṭihaññamānā appaṭihatamānāti – diṭṭhīhi diṭṭhiṃ
avirujjhamānā.

Tesu tvaṃ kiṃ labhetha pasūrāti. Tesu arahantesu khīṇāsavesu kiṃ
labhetha paṭisūraṃ paṭipurisaṃ paṭisattaṃ paṭimallanti – tesu tvaṃ kiṃ
labhetha pasūra.

Yesīdha natthi paramuggahītanti. Yesaṃ arahantānaṃ khīṇāsavānaṃ
“idaṃ paramaṃ aggamaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavara”nti
gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositāṃ adhimuttaṃ, natthi na san-
ti na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭi-
passaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhanti – yesīdha natthi para-

muggahītaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Visenikatvā pana ye caranti, diṭṭhīhi diṭṭhiṃ avirujjhamānā;
Tesu tvaṃ kiṃ labhetha pasūra, yesīdha natthi paramuggahī-
ta”nti.

69.

Atha tvaṃ pavitakkamāgamā, manasā diṭṭhigatāni cintayanto;

Dhonena yugaṃ samāgamā, na hi tvaṃ sakkhasi sampayātave.

Atha tvaṃ pavitakkamāgamāti. Athāti padasandhi padasaṃsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – athāti. **Pavitakkamāgamāti** takkento vitakkento saṅkappento “jayo nu kho me bhavissati, parājayo nu kho me bhavissati, kathaṃ niggaḥaṃ karissāmi, kathaṃ paṭikammaṃ karissāmi, kathaṃ visesaṃ karissāmi, kathaṃ paṭivisesaṃ karissāmi, kathaṃ āveṭhiyaṃ karissāmi, kathaṃ nibbeṭhiyaṃ karissāmi, kathaṃ chedaṃ karissāmi, kathaṃ maṇḍalaṃ karissāmi” evaṃ takkento vitakkento saṅkappento āgatosi upagatosi sampattosi mayā sadhiṃ samāgatosīti – atha tvaṃ pavitakkamāgamā.

Manasā diṭṭhigatāni cintayantoti. Manoti yaṃ cittaṃ mano māna-saṃ hadayaṃ paṇḍaraṃ, mano manāyatanam manindriyaṃ viññānaṃ viññāṇakkhandho tajiṃ manoviññāṇadhātu. Cittena diṭṭhiṃ cintento vicintento “sassato loko”ti vā, “asassato loko”ti vā...pe... “neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā”ti vāti – manasā diṭṭhigatāni cintayanto.

Dhonena yugaṃ samāgamā, na hi tvaṃ sakkhasi sampayātaveti. **Dhonā** vuccati paññā. Yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. Kiṃkāraṇā dhonā vuccati paññā? Tāya paññāya kāyaduccaritaṃ dhutaṅga dhutaṅga sandhotaṅga niddhotaṅga, vacīduccaritaṃ...pe... sabbākusalābhisankhārā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Atha vā sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhi... sammāsaṅkappena micchāsaṅkappo...pe... sammāvimuttīyā micchāvimutti dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Atha vā ariyena aṭṭhaṅgikena maggena sabbe kilesā... sabbe duccharitā... sabbe darathā... sabbe pariḷhā... sabbe santāpā... sabbākusalābhisankhārā dhutā ca dhotā ca sandhotā ca niddhotā ca. Bhagavā imehi dhoneyyehi dhammehi upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno

samannāgato, tasmā bhagavā dhono. So dhutarāgo dhutapāpo dhutakilesa dhutapariḷāhoti – dhonoti.

Dhonenā yugaṃ samāgamā, na hi tvaṃ sakkhasi sampayāte-ti. Pasūro paribbājako na paṭibalo dhonena buddhena bhagavatā saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhitvā sākacchetuṃ salla-pituṃ sākaccham samāpajjituṃ. Tam kissa hetu? Pasūro paribbājako hīno nihīno omako lāmako chatukko paritto. So hi bhagavā aggo ca seṭṭho ca visiṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca. Yathā saso na paṭibalo mat-tena mātaṅgena saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhituṃ; yathā kotthuko na paṭibalo sīhena migaraññā saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhituṃ; yathā vacchako taruṅako dhenupako na paṭibalo usabhena calakakunā saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhituṃ; yathā dhaṅko na paṭibalo garuḷena ve-nateyyena saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhituṃ; yathā caṇḍālo na paṭibalo raññā cakkavattinā saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhituṃ; yathā paṃsupisācako na paṭibalo in-dena devaraññā saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhituṃ; evameva pasūro paribbājako na paṭibalo dhonena buddhena bhagavatā saddhiṃ yugaṃ samāgamam samāgantvā yugaggāham gaṇhit-vā sākacchetuṃ salla-pituṃ sākaccham samāpajjituṃ. Tam kissa hetu? Pasūro paribbājako hīnapañño nihīnapañño omakapañño lāmakapañño chatukkapañño parittapañño. So hi bhagavā mahāpañño puthupañño hāsa-pañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño, paññāpabhedakusalo pabhinnañño adhigatapaṭisambhido, catuvesārājappatto dasabaladhārī, purisāsabho purisāsīho purisanāgo purisājañño purisadhoraḷho, anantañño anantatejo anantayasa aḍḍho mahaddhano dhanavā, netā vinetā anunetā, paññāpetā nijjhāpetā pekkhetā pasādetā. So hi bhagavā anuppanassa mag-gassa uppādetā, asaṅgātassa maggassa saṅjanetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovido maggānugā ca panassa etara-hi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā.

So hi bhagavā jānaṃ jānāti passam passati, cakkhubhūto nāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto, vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammassāmī tathāgato; natthi tassa bhagavato aññātam adiṭṭham avidi-tam asacchikatam aphasitam paññāya. Atītam anāgataṃ paccuppanam upādāya sabbe dhammā sabbākārena buddhassa bhagavato nāṇamukhe āpātham āgacchanti. Yaṃ kiñci neyyam nāma atthi dhammam jānitabbam. Attattho vā parattho vā ubhayattho vā diṭṭhadhammiko vā attho, samparā-yiko vā attho, uttāno vā attho, gambhīro vā attho, gūḷho vā attho, paṭicchano vā attho, neyyo vā attho, nīto vā attho, anavajjo vā attho, nikkilesa vā

attho, vodāno vā attho, paramattho vā attho, sabbam taṃ antobuddhañāṇe parivattati.

Sabbam kāyakammaṃ buddhassa bhagavato ñāṇānuparivatti, sabbam vacīkammaṃ ñāṇānuparivatti, sabbam manokammaṃ ñāṇānuparivatti. Atīte buddhassa bhagavato appaṭihatam ñāṇam, anāgate appaṭihatam ñāṇam, paccuppanne appaṭihatam ñāṇam, yāvatakam neyyam tāvatakam ñāṇam, yāvatakam ñāṇam tāvatakam neyyam, neyyapariyantikam ñāṇam, ñāṇapariyantikam neyyam, neyyam atikkamitvā ñāṇam nappavattati, ñāṇam atikkamitvā neyyapatho natthi. Aññamaññapariyantatṭhāyino te dhammā. Yathā dvinnam samuggapaṭalānam sammā phusitānam heṭṭhimam samuggapaṭalam uparimam nātivattati, uparimam samuggapaṭalam heṭṭhimam nātivattati aññamaññapariyantatṭhāyino; evameva buddhassa bhagavato neyyaṅca ñāṇaṅca aññamaññapariyantatṭhāyino; yāvatakam neyyam tāvatakam ñāṇam, yāvatakam ñāṇam tāvatakam neyyam, neyyapariyantikam ñāṇam, ñāṇapariyantikam neyyam, neyyam atikkamitvā ñāṇam nappavattati, ñāṇam atikkamitvā neyyapatho natthi. Aññamaññapariyantatṭhāyino te dhammā sabbadhammesu buddhassa bhagavato ñāṇam pavattati.

Sabbe dhammā buddhassa bhagavato āvajjanapaṭibaddhā ākaṅkhaṭibaddhā manasikārapaṭibaddhā cittuppādapaṭibaddhā. Sabbasat-tesu buddhassa bhagavato ñāṇam pavattati, sabbesaṅca sattānam bhagavā āsayam jānāti anusayam jānāti caritam jānāti adhimuttim jānāti. Apparajakke mahārajakke tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye bhabbābhabbe satte pajānāti. Sadevako loko samārako sabrah-mako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā antobuddhañāṇe parivattati.

Yathā ye keci macchakacchapā antamaso timitimiṅgalam upādāya antomahāsamudde parivattanti; evameva sadevako loko samārako sabrah-mako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā antobuddhañāṇe parivattati. Yathā ye keci pakkhī antamaso garuḷam venateyyam upādāya ākāsassa pa-dese parivattanti; evameva yepi te sārīputtasamā paññāya tepi buddhañāṇas-sa padese parivattanti. Buddhañāṇam devamanussānam paññam pharitvā abhibhavitvā tiṭṭhatiyeva.

Yepi te khattiyapaṇḍitā brāhmaṇapaṇḍitā gahapatiṇḍitā sa-maṇapaṇḍitā nipuṇā kataparappavādā vāavedhirūpā. Vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te pañhe abhisankharitvā abhisankharit-vā tathāgate upasaṅkamitvā pucchanti gūlhāni ca paṭicchannāni ca. Kathitā visajjitāva te pañhā bhagavatā honti niddiṭṭhakāraṇā upakkhittakā ca. Te

bhagavato sampajjanti. Atha kho bhagavāva tattha atirocati yadidaṃ paññāyāti – dhonena yugaṃ samāgamā, na hi tvaṃ sakkhasi sampayāteve.

Tenāha bhagavā –

“Atha tvaṃ pavitakkamāgamā, manasā diṭṭhigatāni cintayanto;

Dhonena yugaṃ samāgamā, na hi tvaṃ sakkhasi sampayāteve”ti.

Pasūrasuttaniddeso aṭṭhamo.

9. Māgaṇḍiyasuttaniddeso

Atha māgaṇḍiyasuttaniddesaṃ vakkhati –

70.

Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca, nāhosi chando api methunasmiṃ;

Kimevidaṃ muttakarīsapuññaṃ, pādāpi naṃ samphusituṃ na icche.

Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca, nāhosi chando api methunas-minti. Taṇhañca aratiñca ragañca māradhītaro disvā passitvā methunadhamme chando vā rāgo vā pemaṃ vā nāhosīti – disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca nāhosi chando api methunasmiṃ.

Kimevidaṃ muttakarīsapuññaṃ, pādāpi naṃ samphusituṃ na iccheti. Kimevidaṃ sarīraṃ muttapuññaṃ karīsapuññaṃ semhapuññaṃ ruhirapuññaṃ aṭṭhisañghātanhārusambandhaṃ rudhiramamsāvalepanaṃ cammavinaddhaṃ chaviyā paṭicchannaṃ chiddāvachiddaṃ uggharantaṃ paggharantaṃ kimisañghanisevitaṃ nānākalimalaparipūraṃ pādena akkamituṃ na iccheyya, kuto pana saṃvāso vā samāgamo vāti – kimevidaṃ muttakarīsapuññaṃ, pādāpi naṃ samphusituṃ na icche. Anacchariyañcetaṃ manusso dibbe kāme patthayanto mānusake kāme na iccheyya, mānusake vā kāme patthayanto dibbe kāme na iccheyya. Yaṃ tvaṃ ubhopi na icchasi na sādiyasi na patthesi na pihesi nābhijappasi, kiṃ te dassanaṃ, katamāya tvaṃ diṭṭhiyā samannāgatoti pucchatīti.

Tenāha bhagavā –

“Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca, nāhosi chando api methunas-
miṃ;

Kimevidam muttakarīsapuṇṇaṃ, pādāpi naṃ samphusituṃ na
icche”ti.

71.

**Etādisaṃ ce ratanaṃ na icchasi, nāriṃ narindehi bahūhi
patthitaṃ;**

**Diṭṭhigataṃ sīlavataṃ nu jīvitaṃ, bhavūpapattiñca vadesi
kīdisaṃ.**

72.

Idaṃ vadāmīti na tassa hoti, [māgaṇḍiyāti bhagavā]

Dhammesu niccheyya samuggahītaṃ;

**Passaṅca diṭṭhīsu anuggahāya, ajjhattasantiṃ pacinaṃ
adassaṃ.**

Idaṃ vadāmīti na tassa hotīti. **Idaṃ vadāmīti** idaṃ vadāmi, etaṃ
vadāmi, ettakaṃ vadāmi, ettāvataṃ vadāmi, idaṃ diṭṭhigataṃ vadāmi – “sas-
sato loko”ti vā...pe... “neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā”ti vā.
Na tassa hotīti na mayhaṃ hoti, “ettāvataṃ vadāmi”ti na tassa hotīti – idaṃ
vadāmīti na tassa hoti.

Māgaṇḍiyāti bhagavā taṃ brāhmaṇaṃ nāmena ālapati. **Bhagavāti**
gāravādhivacanaṃ...pe... sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – māgaṇḍi-
yāti bhagavā.

Dhammesu niccheyya samuggahītanti. **Dhammesūti** dvāsaṭṭhiyā
diṭṭhigatesu. **Niccheyyāti** nicchinitvā vinicchinitvā vicinitvā pavicinitvā tu-
layitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā, odhiggāho bilaggāho varag-
gāho koṭṭhāsaggāho uccayaggāho samuccayaggāho, “idaṃ saccaṃ tacchaṃ
tathaṃ bhūtaṃ yāthāvaṃ aviparīta”nti gahitaṃ parāmatṭhaṃ abhinivīṭṭhaṃ
ajjhositāṃ adhimuttaṃ, natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnaṃ
samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñaṇagginā
daḍḍhanti – dhammesu niccheyya samuggahītaṃ.

Passaṅca diṭṭhīsu anuggahāyāti. Diṭṭhīsu ādīnavaṃ passanto diṭṭhi-
yo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivisāmi. Atha vā na gaṇhitabbā na
parāmasitabbā nābhinivisitabbāti. Evampi passaṅca diṭṭhīsu anuggahāya.

Atha vā “sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti diṭṭhigat-

ametam ditthigahanam ditthikantāro ditthivisūkāyikam ditthivipphanditam ditthisaññojanam, sadukkham savighātam saupāyāsam saporilāham, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattatīti. Ditthīsu ādīnavam passanto ditthiyo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivīsāmi. Atha vā na gaṇhitabbā na parāmasitabbā nābhinivīsittabbāti. Evampi passaṅca ditthīsu anuggahāya.

Atha vā “asassato loko, antavā loko, anantavā loko, tam jīvam tam sarīram, aññam jīvam aññam sarīram, hoti tathāgato param maraṇā, na hoti tathāgato param maraṇā, hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā, neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti ditthigatametam ditthigahanam ditthikantāro ditthivisūkāyikam ditthivipphanditam ditthisaññojanam, sadukkham savighātam saupāyāsam saporilāham na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattatīti. Ditthīsu ādīnavam passanto ditthiyo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivīsāmi. Atha vā na gaṇhitabbā na parāmasitabbā nābhinivīsittabbāti. Evampi passaṅca ditthīsu anuggahāya.

Atha vā imā ditthiyo evaṃgahitā evaṃparāmatthā evaṃgatikā bhavissanti evaṃabhisamparāyāti. Ditthīsu ādīnavam passanto ditthiyo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivīsāmi. Atha vā na gaṇhitabbā na parāmasitabbā nābhinivīsittabbāti. Evampi passaṅca ditthīsu anuggahāya.

Atha vā imā ditthiyo nirayasamvattanikā tiracchānayanisamvattanikā pettivisayasamvattanikāti. Ditthīsu ādīnavam passanto ditthiyo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivīsāmi. Atha vā na gaṇhitabbā na parāmasitabbā nābhinivīsittabbāti. Evampi passaṅca ditthīsu anuggahāya.

Atha vā imā ditthiyo aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammāti. Ditthīsu ādīnavam passanto ditthiyo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivīsāmi. Atha vā na gaṇhitabbā na parāmasitabbā nābhinivīsittabbāti. Evampi passaṅca ditthīsu anuggahāya.

Ajjhattasantiṃ pacinaṃ adassanti. Ajjhattasantiṃ ajjhattam rāgassa santiṃ, dosassa santiṃ, mohassa santiṃ, kodhassa... upanāhassa... makkhassa ... palāsassa... issāya... macchariyassa ... māyāya... sātheyyassa... thambhassa... sārāmbhassa... mānassa... atimānassa... madassa... pamā-dassa... sabbakilesānaṃ... sabbaduccaritānaṃ... sabbadarathānaṃ... sab-bapariḷāhānaṃ... sabbasantāpānaṃ... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ santiṃ

upasantim vūpasantim nibbutim paṭipassaddhim santim. **Pacinti** pacinanto vicinanto pavicinanto tulayanto tīrayanto vibhāvayanto vibhūtaṃ karonto, “sabbe saṅkhārā aniccā”ti pacinanto vicinanto pavicinanto tulayanto tīrayanto vibhāvayanto vibhūtaṃ karonto, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti... “sabbe dhammā anattā”ti pacinanto vicinanto pavicinanto... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ, sabbaṃ taṃ nirodhadhamma”nti pacinanto vicinanto pavicinanto tulayanto tīrayanto vibhāvayanto vibhūtaṃ karonto. **Adassanti** adassaṃ adakkhim apassim paṭivijjhinti – ajjhattasantim pacinaṃ adassaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Idaṃ vadāmīti na tassa hoti, [māgaṇḍiyāti bhagavā]

Dhammesu niccheyya samuggahītaṃ;

Passaṅca diṭṭhīsu anuggahāya;

Ajjhattasantim pacinaṃ adassa”nti.

73.

Vinicchayā yāni pakappitāni, [iti māgaṇḍiyō]

Te ve munī brūsi anuggahāya;

Ajjhattasantīti yametamatthaṃ, kathaṃ nu dhīrehi paveditaṃ taṃ.

Vinicchayā yāni pakappitānīti. Vinicchayā vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni diṭṭhivinicchayā. **Pakappitānīti** kappitā pakappitā abhisāṅkhatā saṅghapitātipi pakappitā. Atha vā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā vipariṇāmadhammātipi pakappitāti – vinicchayā yāni pakappitāni.

Iti māgaṇḍiyoti. Itīti padasandhi padasaṃsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – itīti. **Māgaṇḍiyoti** tassa brāhmaṇassa nāmaṃ saṅkhā samaññā paññatti vohāro – iti māgaṇḍiyoti.

Te ve munī brūsi anuggahāya, ajjhattasantīti yametamatthanti. Te veti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. **Munīti.** **Monam** vuccati ñāṇam...pe... saṅga-jālamaticca so munīti. **Anuggahāyāti** diṭṭhīsu ādīnavaṃ passanto diṭṭhiyo na gaṇhāmi na parāmasāmi nābhinivisāmīti ca bhaṇasi, ajjhattasantīti ca bhaṇasi. **Yametamatthanti** yaṃ paramatthanti – te ve munī brūsi anuggahāya, ajjhattasantīti yametamatthaṃ.

Kathaṃ nu dhīrehi paveditaṃ tanti. Kathaṃ nūti padaṃ saṃsaya-pucchā vimatipucchā dvelhakupucchā anekasapucchā, evaṃ nu kho nanu kho kiṃ nu kho kathaṃ nu khoti – kathaṃ nu. **Dhīrehīti** dhīrehi paṇḍitehi paññavantehi buddhimantehi ñāṇīhi vibhāvīhi medhāvīhi. **Paveditanti** veditaṃ paveditaṃ ācikkhitaṃ desitaṃ paññāpitaṃ paṭṭhapitaṃ vivaṭaṃ vibhattaṃ uttānīkataṃ pakāsitanti – kathaṃ nu dhīrehi paveditaṃ taṃ.

Tenāha so brāhmaṇo –

“Vinicchayā yāni pakappitāni, [iti māgaṇḍiyo]

Te ve munī brūsi anuggahāya;

Ajjhattasantīti yametamatthaṃ, kathaṃ nu dhīrehi paveditaṃ ta[”]nti.

74.

Na diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, [māgaṇḍiyāti bhagavā]

Sīlabbatenāpi na suddhimāha;

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tena;

Ete ca nissajja anuggahāya, santo anissāya bhavaṃ na jappe.

Na diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇenāti. Diṭṭhenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasi; sutenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasi; diṭṭhasutenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasi; ñāṇenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasīti – na diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena.

Māgaṇḍiyāti bhagavā taṃ brāhmaṇaṃ nāmena ālapati. **Bhagavāti** gāravādhivacanaṃ...pe... sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – māgaṇḍiyāti bhagavā.

Sīlabbatenāpi na suddhimāhāti. Sīlenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasi; vatenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasi; sīlabbatenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasīti – sīlabbatenāpi na

suddhimāha.

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tenāti. Diṭṭhipi icchitabbā. Dasavatthukā sammādiṭṭhi – atthi dinnam, atthi yiṭṭham, atthi hutam, atthi sukata dukkaṭānam kammānam phalam vipāko, atthi ayam loko, atthi paro loko, atthi mātā, atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imaṇca lokam paraṇca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentīti; savanampi icchitabbaṃ – parato ghoso, suttaṃ, geyyaṃ, veyyākaraṇam, gāthā, udānam, itivuttakam, jātakam, abbhutadhammaṃ, vedallaṃ; ñāṇampi icchitabbaṃ – kamma-sakatañāṇam, saccānulomikañāṇam, abhiññāñāṇam, samāpattiñāṇam; sīlampi icchitabbaṃ – pātimokkhasamvaro; vatampi icchitabbaṃ – aṭṭha dhutaṅgāni – āraññikaṅgam, piṇḍapātikaṅgam, paṃsukūlikaṅgam, tecīvarikaṅga, sapadānacārikaṅgam, khalupacchābhattikaṅgam, nesajjikaṅgam, yathāsanthatikaṅganti.

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tenāti. Nāpi sammādiṭṭhimattena, nāpi savanamattena, nāpi ñāṇamattena, nāpi sīlamattena, nāpi vatamattena ajjhattasantiṃ patto hoti, nāpi vinā etehi dhammehi ajjhattasantiṃ pāpuṇāti. Api ca sambhārā ime dhammā honti ajjhattasantiṃ pāpuṇitum adhigantum phassitum sacchikātunti – adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā asīlatā abbatā nopi tena.

Ete ca nissajja anuggahāyāti. Eteṭi kaṇhapakkhikānam dhammānam samugghātato pahānam icchitabbaṃ, tedhātukesu kusalesu dhammesu atammayatā icchitabbā, yato kaṇhapakkiyā dhammā samugghātapahānena pahīnā honti ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammā, tedhātukesu ca kusalesu dhammesu atammayatā hoti, ettāvatāpi na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisati. Atha vā na gaṇhitabbā na parāmasitabbā nābhinivisitabbāti. Evampi ete ca nissajja anuggahāya. Yato taṇhā ca diṭṭhi ca māno ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammāti, ettāvatāpi na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti. Evampi ete ca nissajja anuggahāya.

Yato puññābhisaṅkhāro ca apuññābhisaṅkhāro ca āneñjābhisaṅkhāro ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammāti, ettāvatāpi na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti. Evampi ete ca nissajja anuggahāya.

Santo anissāya bhavaṃ na jappeti. Santoti rāgassa samitattā santo, dosassa samitattā santo, mohassa samitattā santo, kodhassa... upanāhassa... makkhassa... paḷāsassa... issāya... macchariyassa... māyāya... sātheyyassa... thambhassa... sārāmbhassa... mānassa... atimānassa... madassa...

pamādassa... sabbakilesānaṃ... sabbaduccaritānaṃ... sabbadarathānaṃ... sabbapariḷāhānaṃ... sabbasantāpānaṃ... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ santattā samitattā vūpasamitattā vijjhātattā nibbutattā vigatattā paṭipassaddhatā santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti – santo.

Anissāyāti dve nissayā – taṇhānissayo ca diṭṭhinissayo ca...pe... ayaṃ taṇhānissayo...pe... ayaṃ diṭṭhinissayo. Taṇhānissayaṃ pahāya diṭṭhinissayaṃ paṭinissajjivā cakkhuṃ anissāya, sotaṃ anissāya, ghānaṃ anissāya, jivhaṃ anissāya, kāyaṃ anissāya, manaṃ anissāya, rūpe... sadde... gāndhe... rase... phoṭṭhabbe... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ... lābhaṃ... yasaṃ... pasamsaṃ... sukhaṃ... cīvamaṃ... piṇḍapātaṃ... senāsanaṃ... gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ... kāmadhātuṃ... rūpadhātuṃ... arūpadhātuṃ... kāmabhavaṃ... rūpabhavaṃ... arūpabhavaṃ... saññābhavaṃ... asaññābhavaṃ... nevasaññānāsaññābhavaṃ... ekavokārabhavaṃ... catuvokārabhavaṃ... pañcavokārabhavaṃ... atītaṃ... anāgataṃ... paccuppannaṃ... diṭṭhasutamutaviññātabbe dhamme anissāya aggaṇhitvā aparāmasitvā anabhinivisitvāti – santo anissāya. **Bhavaṃ na jappeti** kāmabhavaṃ na jappeyya, rūpabhavaṃ na jappeyya, arūpabhavaṃ na jappeyya nappajapeyya na abhijappeyyāti – santo anissāya bhavaṃ na jappe.

Tenāha bhagavā –

“Na diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, [māgaṇḍiyāti bhagavā]

Sīlabbatenāpi na suddhimāha;

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tena;

Ete ca nissajja anuggahāya, santo anissāya bhavaṃ na jappe”ti.

75.

No ce kira diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, [iti māgaṇḍiyo]

Sīlabbatenāpi na suddhimāha;

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tena;

Maññāmahaṃ momuhameva dhammaṃ, diṭṭhiyā eke paccenti suddhiṃ.

No ce kira diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇenāti. Diṭṭhiyāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasi; sutenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ... diṭṭhasutenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ,

muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ... ñāṇenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasīti – no ce kira diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena.

Iti māgaṇḍiyoti itīti padasandhi...pe.... Māgaṇḍiyoti tassa brāhmaṇassa nāmaṃ...pe... iti māgaṇḍiyō.

Sīlabbatenāpi na suddhimāhāti. Sīlenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ...pe... vatenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ...pe... sīlabbatenāpi suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ nāha na kathesi na bhaṇasi na dīpayasi na voharasīti – sīlabbatenāpi na suddhimāha.

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tenāti. Diṭṭhipi icchitabbāti evaṃ bhaṇasi, savanampi icchitabbanti evaṃ bhaṇasi, ñāṇampi icchitabbanti evaṃ bhaṇasi, na sakkosi ekamsena anujānitum, napi sakkosi ekamsena paṭikkhipitunti – adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tena.

Maññāmahaṃ momuhameva dhammanti. Momūhadhammo ayaṃ tuyhaṃ bāladhammo mūlhadhammo aññāṇadhammo amarāvikkhepadhammoti evaṃ maññāmi evaṃ jānāmi evaṃ ājānāmi evaṃ vijānāmi evaṃ paṭivijānāmi evaṃ paṭivijjhāmīti – maññāmahaṃ momuhameva dhammaṃ.

Diṭṭhiyā eke paccenti suddhinti. Suddhiditṭhiyā eke samaṇabrāhmaṇā suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti; “sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti diṭṭhiyā eke samaṇabrāhmaṇā suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti; “asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti diṭṭhiyā eke samaṇabrāhmaṇā suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti – diṭṭhiyā eke paccenti suddhiṃ.

Tenāha so brāhmaṇo –

“No ce kira diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, [iti māgaṇḍiyō]

Sīlabbatenāpi na suddhimāha;

Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā, asīlatā abbatā nopi tena;

Maññāmahaṃ momuhameva dhammaṃ, diṭṭhiyā eke paccenti suddhi”nti.

76.

Diṭṭhiṅca nissāyanupucchamāno, [māgaṇḍiyāti bhagavā]

Samuggahītesu pamohamāgā ;

Ito ca nāddakkhi aṇumpi saññaṃ, tasmā tuvaṃ momuhato dahāsi.

Diṭṭhiñca nissāyanupucchamānoti. Māgaṇḍiyo brāhmaṇo diṭṭhiṃ nissāya diṭṭhiṃ pucchati, lagganaṃ nissāya lagganaṃ pucchati, bandhanaṃ nissāya bandhanaṃ pucchati, palibodhaṃ nissāya palibodhaṃ pucchati. **Anupucchamānoti** punappunaṃ pucchati – diṭṭhiñca nissāyanupucchamāno.

Māgaṇḍiyāti bhagavā taṃ brāhmaṇaṃ nāmena ālapati. **Bhagavāti** gāravādhivacanaṃ...pe... sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – māgaṇḍiyāti bhagavā.

Samuggahītesu pamohamāgāti. Yā sā diṭṭhi tayā gahitā parāmatṭhā abhinivīṭṭhā ajjhositā adhimuttā, tāyeva tvaṃ diṭṭhiyā mūḷhosi pamūḷhosi sammūḷhosi mohaṃ āgatosi pamohaṃ āgatosi sammohaṃ āgatosi andhakāraṃ pakkhandosīti – samuggahītesu pamohamāgā.

Ito ca nāddakkhi aṇumpi saññanti. Ito ajjhattasantito vā paṭipadāto vā dhammadesanāto vā, yuttasaññaṃ pattasaññaṃ lakkhaṇasaññaṃ kāraṇasaññaṃ ṭhānasaññaṃ na paṭilabhati, kuto ñāṇanti. Evampi ito ca nāddakkhi aṇumpi saññaṃ. Atha vā aniccaṃ vā aniccaaññānulomaṃ vā, dukkhaṃ vā dukkhasaññānulomaṃ vā, anattaṃ vā anattasaññānulomaṃ vā, saññuppādamattaṃ vā saññānitamattaṃ vā na paṭilabhati, kuto ñāṇanti. Evampi ito ca nāddakkhi aṇumpi saññaṃ.

Tasmā tuvaṃ momuhato dahāsīti. **Tasmāti** tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappaccayā taṃnidānā momūhadhammato bāladhammato mūḷhadhammato aññāṇadhammato amarāvikkhepadhammato dahāsi passasi dakkhasi olokesi nijjhāyasi upaparikkhasīti – tasmā tuvaṃ momuhato dahāsi.

Tenāha bhagavā –

“Diṭṭhiñca nissāyanupucchamāno, [māgaṇḍiyāti bhagavā]

Samuggahītesu pamohamāgā;

Ito ca nāddakkhi aṇumpi saññaṃ, tasmā tuvaṃ momuhato dahāsī”ti.

77.

Samo visesī uda vā nihīno, yo maññati so vivadetha tena;

Tīsu vidhāsu avikampamāno, samo visesīti na tassa hoti.

Samo vivesī uda vā nihīno, yo maññati so vivadetha tenāti. Sadiso hamasmīti vā seyyo hamasmīti vā hīno hamasmīti vā yo maññati, so tena mānena tāya diṭṭhiyā tena vā puggalena kalahaṃ kareyya bhaṇḍanaṃ kareyya viggahaṃ kareyya vivādaṃ kareyya medhagaṃ kareyya – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi, ahaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāmi, kiṃ tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno, sahitaṃ me, asahitaṃ te, pure vacanīyaṃ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṃ pure avaca, adhiciṇṇaṃ te viparāvattaṃ, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti – samo vivesī uda vā nihīno yo maññati so vivadetha tena.

Tīsu vidhāsu avikampamāno, samo vivesīti na tassa hotīti. Yassetā tisso vidhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhubbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhā, so tīsu vidhāsu na kampati na vikampati, avikampamānassa puggalassa sadiso hamasmīti vā seyyo hamasmīti vā hīno hamasmīti vā. **Na tassa hotīti.** Na mayhaṃ hotīti tīsu vidhāsu avikampamāno, samo vivesīti – na tassa hoti.

Tenāha bhagavā –

“Samo vivesī uda vā nihīno, yo maññati so vivadetha tena;

Tīsu vidhāsu avikampamāno, samo vivesīti na tassa hotī”ti.

78.

Saccanti so brāhmaṇo kiṃ vadeyya, musāti vā so vivadetha kena;

Yasmiṃ samaṃ visamaṃ vāpi natthi, sa kena vādaṃ paṭisaṃyujeyya.

Saccanti so brāhmaṇo kiṃ vadeyyāti. Brāhmaṇoti sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo...pe... asito tādi pavuccate sa brahmā. **Saccanti so brāhmaṇo kiṃ vadeyyāti.** “Sassato loko, idameva saccam moghamañña”nti brāhmaṇo kiṃ vadeyya kiṃ katheyya kiṃ bhaṇeyya kiṃ dīpayeyya kiṃ vohareyya; “asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti brāhmaṇo kiṃ vadeyya kiṃ katheyya kiṃ bhaṇeyya kiṃ dīpayeyya kiṃ vohareyyāti – saccanti so brāhmaṇo kiṃ vadeyya.

Musāti vā so vivadetha kenāti. Brāhmaṇo mayhaṃva saccam, tuyhaṃ musāti kena mānena, kāya diṭṭhiyā, kena vā puggalena kalahaṃ kareyya bhaṇḍanaṃ kareyya viggahaṃ kareyya vivādaṃ kareyya medhagaṃ

kareyya – “na tvam imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti – musāti vā so vivadetha kena.

Yasmiṃ samaṃ visamaṃ vāpi natthīti. Yasminti yasmiṃ puggale arahante khīṇāsave sadisoḥamasmīti māno natthi, seyyoḥamasmīti māno natthi, hīnoḥamasmīti omāno natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhappattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhanti – yasmiṃ samaṃ visamaṃ vāpi natthi.

Sa kena vādaṃ paṭisaṃyujeyyāti. So kena mānena, kāya ditṭhiyā, kena vā puggalena vādaṃ paṭisaññojeyya paṭibaleyya kalahaṃ kareyya bhaṇḍanaṃ kareyya viggahaṃ kareyya vivādaṃ kareyya medhagaṃ kar-eyya – “na tvam imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti – sa kena vādaṃ paṭisaṃyujeyya.

Tenāha bhagavā –

“Saccanti so brāhmaṇo kiṃ vadeyya, musāti vā so vivadetha kena;

Yasmiṃ samaṃ visamaṃ vāpi natthi, sa kena vādaṃ paṭisaṃyujeyyāti”ti.

79.

Okam pahāya aniketasārī, gāme akubbaṃ muni santhavāni
;

Kāmehi ritto apurekkharāno, kathaṃ na viggayha janena kayirā.

Atha kho hāliddakāni gahapati yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṃ mahākaccānaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi. Ekamantaṃ nisinna kho hāliddakāni gahapati āyasmantaṃ mahākaccānaṃ etadavoca – “vuttamidaṃ bhante, kaccāna, bhagavatā aṭṭhakavag-gike māgaṇḍiyapaṇhe –

“Okam pahāya aniketasārī, gāme akubbaṃ muni santhavāni;

Kāmehi ritto apurekkharāno, kathaṃ na viggayha janena kayirā”ti.

“Imassa nu kho bhante, kaccāna, bhagavatā saṅkhittena bhāsitassa kathaṃ vitthārena attho daṭṭhabbo”ti?

“Rūpadhātu kho, gahapati, viññāṇassa oko rūpadhātu rāgavinibandhañca pana viññāṇaṃ okasārīti vuccati. Vedanādhātu kho, gahapati... saññādhātu kho, gahapati... sañkhāradhātu kho, gahapati, viññāṇassa oko sañkhāradhātu rāgavinibandhañca pana viññāṇaṃ okasārīti vuccati. Evaṃ kho, gahapati, okasārī hoti.

“Kathañca, gahapati, anokasārī hoti? Rūpadhātuyā kho, gahapati, yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā ye upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā te tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvattthukatā anabhāvamkatā āyatim anuppādadhammā; tasmā tathāgato anokasārīti vuccati. Vedanādhātuyā kho, gahapati... saññādhātuyā kho, gahapati... sañkhāradhātuyā kho, gahapati... viññāṇadhātuyā kho, gahapati, yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā ye upāyupādānā cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā te tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvattthukatā anabhāvamkatā āyatim anuppādadhammā; tasmā tathāgato anokasārīti vuccati. Evaṃ kho, gahapati, anokasārī hoti.

“Kathañca, gahapati, nicketasārī hoti? Rūpanimittaniketavisāravini-bandhā kho, gahapati, nicketasārīti vuccati. Saddanimitta... gandhanimitta... rasanimitta... phoṭṭhabbanimitta... dhammanimittaniketavisāravini-bandhā kho, gahapati, nicketasārīti vuccati. Evaṃ kho, gahapati, nicketasārī hoti.

“Kathañca, gahapati, anicketasārī hoti? Rūpanimittaniketavisāravini-bandhā kho, gahapati, tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvattthukatā anabhāvamkatā āyatim anuppādadhammā; tasmā tathāgato anicketasārīti vuccati. Saddanimitta... gandhanimitta... rasanimitta... phoṭṭhabbanimitta... dhammanimittaniketavisāravini-bandhā kho, gahapati, tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvattthukatā anabhāvamkatā āyatim anuppādadhammā; tasmā tathāgato anicketasārīti vuccati. Evaṃ kho, gahapati, anicketasārī hoti.

“Kathañca, gahapati, gāme santhavajāto hoti? Idha, gahapati, ekacco bhikkhu gihīhi saṃsaṭṭho viharati sahanandī sahasokī, sukhitesu sukhto, dukkhitesu dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā voyogaṃ āpajjati. Evaṃ kho, gahapati, gāme santhavajāto hoti.

“Kathañca, gahapati, gāme na santhavajāto hoti? Idha, gahapati, ekacco bhikkhu gihīhi asaṃsaṭṭho viharati na sahanandī na sahasokī, na sukhitesu sukhto, na dukkhitesu dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu na attanā voyogaṃ āpajjati. Evaṃ kho, gahapati, gāme na santhavajāto hoti.

“Kathañca, gahapati, kāmehi aritto hoti? Idha, gahapati, ekacco bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapipāso avigatapariḷāho avigatataṇho. Evaṃ kho, gahapati, kāmehi aritto hoti.

“Kathañca, gahapati, kāmehi ritto hoti? Idha, gahapati, ekacco bhikkhu kāmesu vītarāgo hoti vigatacchando vigatapemo vigatapipāso vigatapariḷāho vigatataṇho. Evaṃ kho, gahapati, kāmehi ritto hoti.

“Kathañca, gahapati, purekkharāno hoti? Idha, gahapati, ekaccassa bhikkhuno evaṃ hoti – ‘evaṃrūpo siyaṃ anāgatamaddhāna’nti tattha nandiṃ samannāneti, ‘evaṃvedano siyaṃ... evaṃsañño siyaṃ... evaṃsaṅkhāro siyaṃ... evaṃviññāno siyaṃ anāgatamaddhāna’nti tattha nandiṃ samannāneti. Evaṃ kho, gahapati, purekkharāno hoti.

“Kathañca, gahapati, apurekkharāno hoti? Idha, gahapati, ekaccassa bhikkhuno evaṃ hoti – ‘evaṃrūpo siyaṃ anāgatamaddhāna’nti na tattha nandiṃ samannāneti, ‘evaṃvedano siyaṃ... evaṃsañño siyaṃ... evaṃsaṅkhāro siyaṃ... evaṃviññāno siyaṃ anāgatamaddhāna’nti na tattha nandiṃ samannāneti. Evaṃ kho, gahapati, apurekkharāno hoti.

“Kathañca, gahapati, kathaṃ viggayha janena kattā hoti? Idha, gahapati, ekacco evarūpiṃ kathaṃ kattā hoti – ‘na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi, ahaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāmi, kiṃ tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvamasī, ahamasmi sammāpaṭipanno, sahitam me, asahitam te, pure vacanīyaṃ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṃ pure avaca, adhiciṇṇam te viparāvattam, āropito te vādo, niggahito tvamasī, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī’ti. Evaṃ kho, gahapati, kathaṃ viggayha janena kattā hoti.

“Kathañca, gahapati, kathaṃ viggayha janena na kattā hoti? Idha, gahapati, ekacco na evarūpiṃ kathaṃ kattā hoti – ‘na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī’ti. Evaṃ kho, gahapati, viggayha janena na kattā hoti. Iti kho, gahapati, yaṃ taṃ vuttam bhagavatā aṭṭhakavaggike māgaṇḍiyapañhe –

“Okam pahāya aniketasārī, gāme akubbam muni santhavāni;

Kāmehi ritto apurekkharāno, kathaṃ na viggayha janena kayirā”ti.

“Imassa kho, gahapati, bhagavatā saṅkhittena bhāsītassa evaṃ vit-

thārena attho daṭṭhabbo”ti.

Tenāha bhagavā –

“Okam pahāya aniketasārī, gāme akubbam muni santhavāni;
Kāmehi ritto apurekkharāno, katham na viggayha janena kay-
irā”ti.

80.

Yehi vivitto vicareyya loke, na tāni uggayha vadeyya nāgo;

**Elambujam kaṇḍakavārijam yathā, jalena paṅkena
canūpalittam;**

Evaṃ munī santivādo agiddho, kāme ca loke ca anūpalitto.

Yehi vivitto vicareyya loketi. Yehīti yehi diṭṭhigatehi. Vivittoti kāya-
duccaritena ritto vivitto pavivitto, vacīduccaritena... manoduccaritena...
rāgena...pe... sabbākusalābhisaṅkhārehi ritto vivitto pavivitto. **Vicareyyā-**
ti vicareyya vihareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyya. **Loketi**
manussaloketi – yehi vivitto vicareyya loke.

Na tāni uggayha vadeyya nāgoti. Nāgoti āguṃ na karotīti – nāgo, na
gacchatīti – nāgo, nāgacchatīti – nāgo. Katham āguṃ na karotīti – nāgo?
Āgū vuccanti pāpakā akusalā dhammā saṃkilesikā ponobhavikā sadarā
dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā.

Āguṃ na karoti kiñci loke, [sabhiyāti bhagavā]

Sabbasaññoge visajja bandhanāni;

Sabbattha na sajjati vimutto, nāgo tādī pavuccate tathattā.

Evaṃ āguṃ na karotīti – nāgo.

Katham na gacchatīti – nāgo? Na chandāgatim gacchati, na dosāgatim
gacchati, na mohāgatim gacchati, na bhayāgatim gacchati, na rāgavasena
gacchati, na dosavasena gacchati, na mohavasena gacchati, na mānavasena
gacchati, na diṭṭhivasena gacchati, na uddhaccavasena gacchati, na vicikic-
chāvasena gacchati, nānusayavasena gacchati, na vaggehi dhammehi yāyati
nīyati vuyhati saṃharīyati. Evaṃ na gacchatīti – nāgo.

Katham nāgacchatīti – nāgo? Sotāpattimaggena ye kilesā pahīnā

te kilese na puneti na pacceti na paccāgacchati. Sakadāgāmimaggena... anāgāmimaggena... arahattamaggena ye kilesā pahīnā te kilese na puneti na pacceti na paccāgacchati. Evaṃ nāgacchatīti – nāgo.

Na tāni uggayha vadeyya nāgoti. Nāgo na tāni diṭṭhigatāni gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā vadeyya katheyya bhāneyya dīpayeyya vohareyya; “sassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti vadeyya katheyya bhāneyya dīpayeyya vohareyyāti – na tāni uggayha vadeyya nāgo.

Elambujam kaṇḍakavārijam yathā, jalena paṅkena canūpalittanti. Elaṃ vuccati udakaṃ, ambujam vuccati padumaṃ, kaṇḍako vuccati kharaḍḍo, vāri vuccati udakaṃ, vārijam vuccati padumaṃ vārisambhavaṃ, jalaṃ vuccati udakaṃ, paṅko vuccati kaddamo. Yathā padumaṃ vārijam vārisambhavaṃ jalena ca paṅkena ca na limpati na palimpati na upalimpati, alittam asaṃlittam anupalittanti – elambujam kaṇḍakavārijam yathā jalena paṅkena canūpalittam.

Evaṃ munī santivādo agiddho, kāme ca loke ca anūpalittoti. Evanti opammasaṃpaṭipādanaṃ. **Munīti.** Monam vuccati nāṇam...pe... saṅgajālamaticca so muni. **Santivādoti** santivādo muni tānavādo leṇavādo saraṇavādo abhayavādo accutavādo amatavādo nibbānavādoti – evaṃ muni santivādo. **Agiddhoti.** Gedho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlam. Yasseso gedho pahīno samucchinnō vūpasanto paṭipassaddho abhabbuppattiko nāṇagginā daḍḍho so vuccati agiddho. So rūpe agiddho, sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kule... gaṇe... āvāse... lābhe... yase... pasamsāya... sukhe... cīvare... piṇḍapāte ... senāsane... gilānapaccayabhesajjarikkhāre... kāmādhātuyā ... rūpadhātuyā... arūpadhātuyā... kāmabhava... rūpabhava... arūpabhava... saññābhava... asaññābhava... nevasaññānāsaññābhava... ekavokārabhave... catuvokārabhave... pañcavokārabhave... atīte... anāgate... paccuppanne... diṭṭha-suta-muta-viññātabbesu dhammesu agiddho agadhito amucchito anajjhosanno , vītagedho vigatagedho cattagedho vantagedho muttagedho pahīnagedho paṭinissatṭhagedho, vītārāgo vigatārāgo cattārāgo vantarāgo muttārāgo pahīnarāgo paṭinissatṭharāgo, nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharatīti – evaṃ muni santivādo agiddho.

Kāme ca loke ca anūpalittoti. Kāmāti udānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccanti kilesakāmā. **Loketi** apāyaloke manussaloke devaloke khandhaloke dhātuloke āyatanaloke. **Lepāti** dve lepā – taṇhālepo ca diṭṭhilepo ca...

pe... ayam taṅhālepo...pe... ayam diṭṭhilepo. Muni taṅhālepaṃ pahāya diṭṭhilepaṃ paṭinissajjitvā kāme ca loke ca na limpāti na palimpāti na upalimpāti, alitto apalitto anupalitto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – evaṃ munī santivādo agiddho, kāme ca loke ca anūpalitto.

Tenāha bhagavā –

“Yehi vivitto vicareyya loke, na tāni uggayha vadeyya nāgo;
Elambujam kaṇḍakavārijam yathā, jalena paṅkena canūpalittam;
Evaṃ munī santivādo agiddho, kāme ca loke ca anūpalitto”ti.

81.

Na vedagū diṭṭhiyā na mutiyā, sa mānameti na hi tammayo so;

Na kammunā nopi sutena neyyo, anūpanīto sa nivesanesu.

Na vedagū diṭṭhiyā na mutiyā, sa mānametīti. Nāti paṭikkhepo. **Vedagūti.** Vedo vuccati catūsu maggesu ñāṇam, paññā paññindriyam paññābalaṃ dhammavicayasambojjhaṅgo vīmamsā vipassanā sammādiṭṭhi. Tehi vedehi jātijarāmarañassa antagato antappatto, koṭigato koṭippatto, pariyaṅtagato pariyaṅtappatto, vosānagato vosānappatto, tāṅagato tāṅappatto, leṅagato leṅappatto, saraṅagato saraṅappatto, abhayagato abhayappatto, accuṭagato accuṭappatto, amatagato amatappatto, nibbānagato nibbānappatto, vedānam vā antaṃ gatoti vedagū, vedehi vā antaṃ gatoti vedagū, sattannaṃ vā dhammānaṃ viditattā vedagū, sakkāyadiṭṭhi viditā hoti, vicikicchā viditā hoti, sīlabbataparāmāso vidito hoti, rāgo vidito hoti, doso vidito hoti, moho vidito hoti, māno vidito hoti, viditāssa honti pāpakā akusalā dhammā saṃkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā.

Vedāni viceyya kevalāni, [sabhīyāti bhagavā]

Samañānaṃ yānīdhatthi brāhmaṇānaṃ;

Sabbavedanāsu vītarāgo, sabbam vedamaticca vedagū soti.

Na diṭṭhiyāti tassa dvāsattḥi diṭṭhigatāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni ñāṇagginā daḍḍhāni. So diṭṭhiyā na yāyati na nīyati na vuyhati na saṃharīyati, napi taṃ diṭṭhigataṃ sārato pacceti na paccāgacchatīti – na vedagū diṭṭhiyā. **Na mutiyāti** mutarūpena vā parato ghosena vā mahājanasammutiyā vā mānaṃ neti na upeti

na upagacchati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – na vedagū diṭṭhiyā na mutiyā sa mānameti.

Na hi tammayo soti na taṇhāvasena diṭṭhivasena tammayo hoti tapparamo tapparāyano. Yato taṇhā ca diṭṭhi ca māno cassa pahīnā honti ucchinnamulā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammā ettāvata na tammayo hoti na tapparamo na tapparāyanoti – sa mānameti na hi tammayo so.

Na kammunā nopi sutena neyyoti. Na kammunāti puññābhisankhārena vā apuññābhisankhārena vā āneñjābhisankhārena vā na yāyati na nīyati na vuyhati na saṃharīyatīti – na kammunā. **Nopi sutena neyyoti** sutasudhiyā vā parato ghosena vā mahājanasammutiyā vā na yāyati na nīyati na vuyhati na saṃharīyatīti – na kammunā nopi sutena neyyo.

Anūpanīto sa nivesanesūti. Upayāti dve upayā – taṇhūpayo ca diṭṭhūpayo ca...pe... ayam taṇhūpayo...pe... ayam diṭṭhūpayo. Tassa taṇhūpayo pahīno, diṭṭhūpayo paṭinissaṭṭho. Taṇhūpayassa pahīnattā, diṭṭhūpayassa paṭinissaṭṭhattā so nivesanesu anūpanīto anupalitto anupagato anajjhositto anadhimutto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – anūpanīto sa nivesanesu.

Tenāha bhagavā –

“Na vedagū diṭṭhiyā na mutiyā, sa mānameti na hi tammayo so;
Na kammunā nopi sutena neyyo, anūpanīto sa nivesanesū”ti.

82.

Saññāvirattassa na santi ganthā, paññāvimuttassa na santi mohā;

Saññañca diṭṭhiñca ye aggahesuṃ, te ghaṭṭamānā vicaranti loke.

Saññāvirattassa na santi ganthāti. Yo samathapubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti tassa ādito upādāya ganthā vikkhambhitā honti, arahatte patte arahato ganthā ca mohā ca nīvaraṇā ca kāmasaññā byāpādasaññā vihimsāsaññā diṭṭhisaññā ca pahīnā honti ucchinnamulā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammāti – saññāvirattassa na santi ganthā.

Paññāvimuttassa na santi mohāti. Yo vipassanāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāveti, tassa ādito upādāya mohā vikkhambhitā honti, arahatte patte arahato mohā ca ganthā ca nīvaraṇā ca kāmasaññā byāpādasaññā

vihimsāsaññā diṭṭhisaññā ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammāti – paññāvimuttassa na santi mohā.

Saññañca diṭṭhiñca ye aggahesuṃ, te ghaṭṭamānā vicaranti loke- ti. Ye saññaṃ gaṇhanti kāmasaññaṃ byāpādasaññaṃ vihiṃsāsaññaṃ te saññāvasena ghaṭṭenti saṅghaṭṭenti. Rājānopi rājūhi vivadanti, khattiyāpi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatīpi gahapatīhi vivadanti, mātāpi puttana vivadati, puttapi mātārā vivadati, pitāpi puttena vivadati, puttapi pitarā vivadati, bhātāpi bhātārā vivadati, bhaginīpi bhaginiyā vivadati, bhātāpi bhaginiyā vivadati, bhaginīpi bhātārā vivadati, sahāyopi sahāyena vivadati. Te tattha kalahaviggahavivādamāpannā aññaṃamaññaṃ pañīhipi upakkamanti, leḍḍūhipi upakkamanti, daṇḍehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkhaṃ. Ye diṭṭhiṃ gaṇhanti “sassato loko”ti vā...pe... “neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā”ti vā te diṭṭhivasena ghaṭṭenti saṅghaṭṭenti, sathārato sathāraṃ ghaṭṭenti, dhammakkhānato dhammakkhānaṃ ghaṭṭenti, gaṇato gaṇaṃ ghaṭṭenti, diṭṭhiyā diṭṭhiṃ ghaṭṭenti, paṭi-padāya paṭipadaṃ ghaṭṭenti, maggato maggaṃ ghaṭṭenti.

Atha vā te vivadanti, kalahaṃ karonti, bhaṇḍanaṃ karonti, viggaṃ karonti, vivādaṃ karonti, medhagaṃ karonti – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti. Tesam abhisankhārā appahīnā; abhisankhārānaṃ appahīnattā gatiyā ghaṭṭenti, niraye ghaṭṭenti, tiracchānayoniyā ghaṭṭenti, pettivisaye ghaṭṭenti, manussaloke ghaṭṭenti, devaloke ghaṭṭenti, gatiyā gatiṃ... upapattiyā upapattiṃ... paṭisandhiyā paṭisandhiṃ... bhavena bhavaṃ... saṃsārena saṃsāraṃ... vaṭṭena vaṭṭaṃ ghaṭṭenti saṅghaṭṭenti vadanti vicaranti viharanti iriyanti vattenti pālenti yapenti yāpenti. **Loketi apāyaloke...pe... āyatanaloketi –** saññañca diṭṭhiñca ye aggahesuṃ te ghaṭṭamānā vicaranti loke.

Tenāha bhagavā –

“Saññāvirattassa na santi ganthā, paññāvimuttassa na santi mohā;

Saññañca diṭṭhiñca ye aggahesuṃ, te ghaṭṭamānā vicaranti loke”ti.

Māgaṇḍiyasuttaniddeso navamo.

10. Purābhedaṣuttaniddeso

Atha purābhedasuttaniddesaṃ vakkhati –

83.

Kathaṃdassī kathaṃsīlo, upasantoti vuccati;

Taṃ me gotama pabrūhi, pucchito uttamaṃ naraṃ.

Kathaṃdassī kathaṃsīlo, upasantoti vuccatīti. Kathaṃdassīti kīdisena dassanena samannāgato, kiṃsaṅghitena, kiṃpakārena, kiṃpaṭibhāgenāti – kathaṃdassī. **Kathaṃsīloti** kīdisena sīlena samannāgato, kiṃsaṅghitena, kiṃpakārena, kiṃpaṭibhāgenāti – kathaṃdassī kathaṃsīlo. **Upasantoti vuccatīti** santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti vuccati pavuccati kathīyati bhaṅīyati dīpīyati voharīyati. Kathaṃdassīti adhipaññaṃ pucchati, kathaṃsīloti adhisīlaṃ pucchati, upasantoti adhicit-taṃ pucchatīti – kathaṃdassī kathaṃsīlo upasantoti vuccati.

Taṃ me gotama pabrūhīti. Tanti yaṃ pucchāmi, yaṃ yācāmi, yaṃ ajjhesāmi, yaṃ pasādemī. **Gotamāti** so nimmito buddhaṃ bhagavantaṃ gottena ālapati. **Pabrūhīti** brūhi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vīvara vibhaja uttānīkarohi pakāsehīti – taṃ me gotama pabrūhi.

Pucchito uttamaṃ naranti. **Pucchitoti** puṭṭho pucchito yācito ajjhesito pasādito. **Uttamaṃ naranti** aggaṃ seṭṭhaṃ viśiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ naranti – pucchito uttamaṃ naraṃ.

Tenāha so nimmito –

“Kathaṃdassī kathaṃsīlo, upasantoti vuccati;

Taṃ me gotama pabrūhi, pucchito uttamaṃ nara”nti.

84.

Vītataṅho purābheda, [iti bhagavā]

Pubbamantamanissito;

Vemajjhe nupasaṅkheyyo,

Tassa natthi purakkhataṃ.

Vītataṅho purābhedati. Purā kāyassa bheda, purā attabhāvassa bheda, purā kaḷevarassa nikkhepā, purā jīvitindriyassa upacchedā vītataṅho vīgataṅho cattataṅho vantataṅho muttataṅho pahīnataṅho paṭinissaṭṭhataṅho, vītarāgo vīgatarāgo cattarāgo vantarāgo muttarāgo pahīnarāgo paṭinis-

saṭṭharāgo, nicchāto nibbuto sītibhūto sukhaṭṭisaṃvedī brahmabhūtena attanā viharati.

Bhagavāti gāravādhivacaṇaṃ. Api ca bhaggarāgoti bhagavā, bhaggadosoti bhagavā, bhaggamohoti bhagavā, bhaggamānoti bhagavā, bhaggadiṭṭhīti bhagavā, bhaggataṇhoti bhagavā, bhaggakilesoti bhagavā, bhajī vibhajī pavibhajī dhammaratananti bhagavā, bhavānaṃ antakaroti bhagavā, bhāvitakāyo bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapaññoti bhagavā, bhajī vā bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni appasaddāni appaniggḥosāni vijānavātāni maṇṇasaṃsāraṇi paṭisaṃlānasārūppānīti bhagavā, bhāgī vā bhagavā cīvarapaṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa adhiṭṭhassa adhicittassa adhipaññāyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ jhānānaṃ catunnaṃ appamaññānaṃ catunnaṃ arūpasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ navannaṃ anupubbavīhārasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ paññābhāvanānaṃ dasannaṃ kaṣiṇasamāpattīnaṃ ānāpānassatisamādhissa asubhasamāpattiyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ tathāgatabalānaṃ catunnaṃ vesārajjānaṃ catunnaṃ paṭisaṃbhīdānaṃ channaṃ abhiññānaṃ channaṃ buddhadhammānanti bhagavā. Bhagavāti netāṃ nāmaṃ mātarā kataṃ, na pitarā kataṃ, na bhātarā kataṃ, na bhāginīyā kataṃ, na mīttāmacchehi kataṃ, na ñāṭisaṃlohithehi kataṃ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ, na devatāhi kataṃ; vimokkhantikametaṃ buddhānaṃ bhagavānaṃ bodhiyā mūle saha sabbaññūtaññaṇassa paṭilābhā sacchikā paññāti yadidaṃ bhagavāti – vītataṇho purābhedaṭṭi bhagavā.

Pubbamantamanissitoti pubbanto vuccati atīto addhā. Atītaṃ addhānaṃ ārabha taṇhā pahīnā, diṭṭhi paṭinissaṭṭhā taṇhāya pahīnattā, diṭṭhiyā paṭinissaṭṭhattā. Evampi pubbamantamanissito. Atha vā “evaṃrūpo ahoṣiṃ atītamaddhāna”nti tattha nandiṃ na samannāneti, “evaṃvedano ahoṣiṃ... evaṃsañño ahoṣiṃ... evaṃsaṅkhāro ahoṣiṃ... evaṃviññāṇo ahoṣiṃ atītamaddhāna”nti tattha nandiṃ na samannāneti. Evampi pubbamantamanissito. Atha vā “iti me cakkhu ahoṣi atītamaddhānaṃ – iti rūpā”ti tattha na chandarāgapaṭibaddhaṃ hoti viññānaṃ, na chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi pubbamantamanissito. “Iti me sotāṃ ahoṣi atītamaddhānaṃ – iti saddā”ti, “iti me ghānaṃ ahoṣi atītamaddhānaṃ – iti gandhā”ti, “iti me jivhā ahoṣi atītamaddhānaṃ – iti rasā”ti, “iti me kāyo ahoṣi atītamaddhānaṃ – iti

phoṭṭhabbā”ti, “iti me mano ahosi atītamaddhānaṃ – iti dhammā”ti tatha na chandarāgapaṭibaddhaṃ hoti viññāṇaṃ, na chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassa na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi pubbamantamanissito. Atha vā yāni tāni pubbe mātugāmena saddhiṃ hasitalapitakīṭitāni na tadassādeti, na taṃ nikāmeti, na ca tena vittim āpajjati. Evampi pubbamantamanissito.

Vemajjhe nupasaṅkheyoti. Vemajjhaṃ vuccati paccuppanno addhā. Paccuppannaṃ addhānaṃ ārabba taṇhā pahīnā, diṭṭhi paṭinissaṭṭhā. Taṇhāya pahīnattā, diṭṭhiyā paṭinissaṭṭhattā rattoti nupasaṅkheyo, duṭṭhoti nupasaṅkheyo, mūlhoti nupasaṅkheyo, vinibaddhoti nupasaṅkheyo, parāmaṭṭhoti nupasaṅkheyo, vikkhepagatoti nupasaṅkheyo, anīṭṭhaṅgatoti nupasaṅkheyo, thāmagatoti nupasaṅkheyo; te abhisāṅkhārā pahīnā; abhisāṅkhārānaṃ pahīnattā gatiyā nupasaṅkheyo, nerayikoti vā tiracchānayanikoti vā pattivisayikoti vā manussoti vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā. So hetu natthi paccayo natthi kāraṇaṃ natthi yena saṅkhaṃ gaccheyyāti – vemajjhe nupasaṅkheyo.

Tassa natthi purakkhatanti. Tassāti arahato khīṇāsavassa. Purekkhārāti dve purekkhārā – taṇhāpurekkhāro ca diṭṭhipurekkhāro ca...pe...ayaṃ taṇhāpurekkhāro...pe...ayaṃ diṭṭhipurekkhāro. Tassa taṇhāpurekkhāro pahīno, diṭṭhipurekkhāro paṭinissaṭṭho. Taṇhāpurekkhārassa pahīnattā, diṭṭhipurekkhārassa paṭinissaṭṭhattā na taṇhaṃ vā diṭṭhiṃ vā purato katvā carati, na taṇhādhaḥajo na taṇhāketu na taṇhādhipateyyo, na diṭṭhidhaḥajo na diṭṭhiketū na diṭṭhādhipateyyo, na taṇhāya vā diṭṭhiyā vā parivārito carati. Evampi tassa natthi purakkhataṃ. Atha vā “evaṃrūpo siyaṃ anāgatamaddhāna”nti tatha nandiṃ na samannāneti, “evaṃvedano siyaṃ... evaṃsañño siyaṃ... evaṃsaṅkhāro siyaṃ... evaṃviññāṇo siyaṃ anāgatamaddhāna”nti tatha nandiṃ na samannāneti. Evampi tassa natthi purakkhataṃ. Atha vā “iti me cakkhu siyā anāgatamaddhānaṃ – iti rūpā”ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ na paṇidahati, cetaso appaṇidhānappaccayā na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi tassa natthi purakkhataṃ. “Iti me sotaṃ siyā anāgatamaddhānaṃ – iti saddā”ti, “iti me ghānaṃ siyā anāgatamaddhānaṃ – iti gandhā”ti, “iti me jivhā siyā anāgatamaddhānaṃ – iti rasā”ti, “iti me kāyo siyā anāgatamaddhānaṃ – iti phoṭṭhabbā”ti, “iti me mano siyā anāgatamaddhānaṃ – iti dhammā”ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ na paṇidahati, cetaso appaṇidhānappaccayā na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi tassa natthi purakkhataṃ. Atha vā “imināhaṃ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro”ti vā appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ na paṇidahati, cetaso appaṇidhānappaccayā na tadabhinandati; na tadabhinan-

dato. Evampi tassa natthi purakkhatam.

Tenāha bhagavā –

“Vītataṇho purābhedā, [iti bhagavā]

Pubbamantamanissito;

Vemajjhe nupasaṅkheyyo,

Tassa natthi purakkhata”nti.

85.

Akkodhano asantāsī, avikatthī akukkuco;

Mantabhāṇī anuddhato, sa ve vācāyato muni.

Akkodhano asantāsīti. Akkodhanoti yañhi kho vuttam. Api ca kodho tāva vattabbo. Dasahākārehi kodho jāyati – “anattam me acari”ti kodho jāyati, “anattam me carati”ti kodho jāyati, “anattam me carissati”ti kodho jāyati, “piyassa me manāpassa anattam acari... anattam carati... anattam carissati”ti kodho jāyati, “appiyassa me amanāpassa attham acari... attham carati... attham carissati”ti kodho jāyati, atthāne vā pana kodho jāyati. Yo evarūpo cittassa āghāto paṭighāto, paṭigham paṭivirodho, kopo pakopo sampakopo, doso padoso sampadoso, cittassa byāpatti manopadoso, kodho kujjhanā kujjhitattam, doso dussanā dussittam, byāpatti byāpajjanā byāpajjittam, virodho paṭivirodho caṇḍikkam, asuropo anattamanatā cittassa – ayaṃ vuccati kodho.

Api ca kodhassa adhimattaparittatā veditabbā. Atthi kañci kālam kodho cittāvilakaraṇamatto hoti, na ca tāva mukhakuḷānavikulāno hoti; atthi kañci kālam kodho mukhakuḷānavikulānamatto hoti, na ca tāva hanusañcopano hoti; atthi kañci kālam kodho hanusañcopanamatto hoti, na ca tāva pharusavācam nicchāraṇo hoti; atthi kañci kālam kodho pharusavācam nicchāraṇamatto hoti, na ca tāva disāvidisānuvilokano hoti; atthi kañci kālam kodho disāvidisānuvilokanamatto hoti, na ca tāva daṇḍasatthaparāmasano hoti; atthi kañci kālam kodho daṇḍasatthaparāmasanamatto hoti, na ca tāva daṇḍasatthaabbhukkiraṇo hoti; atthi kañci kālam kodho daṇḍasatthaabbhukkiraṇamatto hoti, na ca tāva daṇḍasatthaabhinipātano hoti; atthi kañci kālam kodho daṇḍasatthaabhinipātamatto hoti, na ca tāva chinnavicchinna-karaṇo hoti; atthi kañci kālam kodho chinnavicchinna-karaṇamatto hoti, na ca tāva sambhañjanapalibhañjano hoti; atthi kañci kālam kodho sambhañjanapalibhañjanamatto hoti, na ca tāva aṅgamaṅgaapakadḍhano hoti; atthi kañci kālam kodho aṅgamaṅgaapakadḍhanamatto hoti, na ca tāva jīvitāvo-

ropano hoti; atthi kañci kālaṃ kodho jīvitāvoropanamatto hoti, na ca tāva sabbacāgapariccāgāya sañhito hoti. Yato kodho parapuggalaṃ ghāṭetvā at-tānaṃ ghāṭeti, ettāvataṃ kodho paramussadagato paramavepullappatto hoti. Yassa so kodho pahīno samucchinnō vūpasanto paṭipassaddho abhabbup-pattiko ñāṇagginā daḍḍho, so vuccati akkodhano. Kodhassa pahīnattā akkodhano, kodhavatthussa pariññātattā akkodhano, kodhahetussa upacchin-nattā akkodhanoti – akkodhano.

Asantāsīti idhekacco tāsī hoti uttāsī parittāsī, so tasati na uttasati parittasati bhāyati santāsaṃ āpajjati. Kulaṃ vā na labhāmi, gaṇaṃ vā na labhāmi, āvāsaṃ vā na labhāmi, lābhaṃ vā na labhāmi, yasaṃ vā na labhāmi, paṣaṃsaṃ vā na labhāmi, sukhaṃ vā na labhāmi, cīvaraṃ vā na labhāmi, piṇḍapātaṃ vā na labhāmi, senāsaṇaṃ vā na labhāmi, gilānapac-cayabhesajjaparikkhāraṃ vā na labhāmi, gilānupaṭṭhākaṃ vā na labhāmi, appaññātomhīti tasati uttasati parittasati bhāyati santāsaṃ āpajjati.

Idha bhikkhu asantāsī hoti anuttāsī aparittāsī; so na tasati na uttasati na parittasati na bhāyati na santāsaṃ āpajjati. Kulaṃ vā na labhāmi, gaṇaṃ vā na labhāmi, āvāsaṃ vā na labhāmi, lābhaṃ vā na labhāmi, yasaṃ vā na labhāmi, paṣaṃsaṃ vā na labhāmi, sukhaṃ vā na labhāmi, cīvaraṃ vā na labhāmi, piṇḍapātaṃ vā na labhāmi, senāsaṇaṃ vā na labhāmi, gilānapac-cayabhesajjaparikkhāraṃ vā na labhāmi, gilānupaṭṭhākaṃ vā na labhāmi, appaññātomhīti na tasati na uttasati na parittasati na bhāyati na santāsaṃ āpajjatīti – akkodhano asantāsī.

Avikatthī akukkucoti. Idhekacco katthī hoti vikatthī, so katthati vikat-thati – ahamasmi sīlasampannoti vā vatasampannoti vā sīlabbatasampannoti vā jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sute-na vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā. Uccā kulā pabbajitoti vā mahākulā pabbajitoti vā, mahābhogakulā pabbajitoti vā ulārabhogakulā pabbajitoti vā, ñāto yasassī gahaṭṭhapabbajitānanti vā, lābhimhi cīvara-piṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti vā, suttantikoti vā vinayadharoti vā dhammakathikoti vā, āraññikoti vā piṇḍapātikoti vā paṃ-sukūlikoti vā tecīvarikoti vā, sapadānacārikoti vā khalupacchābhattikoti vā nesajjikoti vā yathāsanthatikoti vā, paṭhamassa jhānassa lābhīti vā dutiyassa jhānassa lābhīti vā tatiyassa jhānassa lābhīti vā catutthassa jhānassa lābhīti vā, ākāsañācāyatanasamāpattiyā... viññāñācāyatanasamāpattiyā... ākiñ-caññāyatanasamāpattiyā... nevaññāñācāyatanasamāpattiyā lābhīti vā katthati vikatthati. Evaṃ na katthati na vikatthati, katthanā vikatthanā ārato virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena

cetasā viharatīti – avikatthī.

Akukkucoti. Kukkuccanti hatthakukkuccampi kukkuccaṃ, pādakukkuccampi kukkuccaṃ, hatthapādakukkuccampi kukkuccaṃ, akappiye kappiyasaññitā kappiye akappiyasaññitā, vikāle kālasaññitā kāle vikālasaññitā, avajje vajjasaññitā vajje avajjasaññitā; yaṃ evarūpaṃ kukkuccaṃ kukkucāyanā kukkucāyitattaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho – idaṃ vuccati kukkuccaṃ.

Api ca dvīhi kāraṇehi uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho katattā ca akatattā ca. Kathaṃ katattā ca akatattā ca uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho? “Kataṃ me kāyaduccaritaṃ, akataṃ me kāyasucarita”ntiuppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho; “kataṃ me vacīduccaritaṃ, akataṃ me vacīsucaritaṃ... kataṃ me manoduccaritaṃ, akataṃ me manosucarita”nti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho; “kato me pāṇātipāto, akatā me pāṇātipātā veramaṇī”ti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho; “kataṃ me adinnādānaṃ, akatā me adinnādānā veramaṇī”ti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho; “kato me kāmesumicchācāro, akatā me kāmesumicchācārā veramaṇī”ti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho; “kato me musāvādo, akatā me musāvādā veramaṇī”ti... “katā me piṣuṇā vācā, akatā me piṣuṇāya vācāya veramaṇī”ti... “katā me pharusā vācā, akatā me pharusāya vācāya veramaṇī”ti... “kato me samphappalāpo, akatā me samphappalāpā veramaṇī”ti... “katā me abhijjhā, akatā me anabhijjhā”ti... “kato me byāpādo, akato me abyāpādo”ti... “katā me micchādītthi, akatā me sammādītthi”ti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho. Evaṃ katattā ca akatattā ca uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho.

Atha vā “sīlesumhi na paripūrakārī”ti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho; “indriyesumhi aguttadvāro”ti... “bhojane amattaññumhī”ti... “jāgariyaṃ ananuyuttomhī”ti... “na satisampajañña samannāgatomhī”ti... “abhāvitā me cattāro satipaṭṭhānā”ti... “abhāvitā me cattāro sammappadhānā”ti... “abhāvitā me cattāro iddhipādā”ti... “abhāvitāni me pañcindriyāni”ti... “abhāvitāni me pañca balāni”ti... “abhāvitā me satta bojjaṅgā”ti... “abhāvito me ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti... “dukkhaṃ me apariññāta”nti... “samudayo me appahīno”ti... “maggo me abhāvito”ti... “nirodho me asacchikato”ti – uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho. Yassettaṃ kukkuccaṃ pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhaṃ, so vuccati akukkucoti – avikatthī akukkuco.

Mantabhāṇī anuddhatoti. Mantā vuccati paññā. Yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. Mantāya pariggahetvā pariggahetvā vācam bhāsati bahumpi kathento bahumpi bhaṇanto bahumpi dīpayanto bahumpi voharanto. Dukkathitaṃ dubbhaṇitaṃ dullapitaṃ duruttaṃ dubbhāsitaṃ vācam na bhāsati – mantabhāṇī. **Anuddhatoti.** Tattha katamaṃ uddhaccaṃ? Yaṃ cittassa uddhaccaṃ avūpasamo cetaso vikkhepo bhantattaṃ cittassa – idaṃ vuccati uddhaccaṃ. Yassettaṃ uddhaccaṃ pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhaṃ, so vuccati anuddhatoti – mantabhāṇī anuddhato.

Sa ve vācāyato munīti. Idha bhikkhu musāvādaṃ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṃvādako lokassa. Pisunaṃ vācam pahāya pisunāya vācāya paṭivirato hoti – ito sutvā na amutra akkhātā imesaṃ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṃ akkhātā amūsaṃ bhedāya. Iti bhinnānaṃ vā sandhātā, sahitānaṃ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṃ vācam bhāsitaṃ hoti. Pharusāṃ vācam pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti – yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemaṇīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṃ vācam bhāsitaṃ hoti. Samphappalāpaṃ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti – kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī nidhānavatiṃ vācam bhāsitaṃ hoti kālena sāpadesaṃ pariyantavatiṃ atthasaṃhitāṃ. Catūhi vacīsucaritehi samannāgato catuddosāpagaṭaṃ vācam bhāsati, bāttiṃsāya tiracchānakathāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippanutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharati.

Dasa kathāvattḥūni kathesi, seyyathidaṃ – appicchakathaṃ katheṭi, santuṭṭhīkathaṃ katheṭi, pavivekakathaṃ... asaṃsaggakathaṃ... vīriyārambhakathaṃ... sīlakathaṃ... samādhikathaṃ... paññākathaṃ... vimuttikathaṃ ... vimuttiñānadassanakathaṃ... satipaṭṭhānakathaṃ... sammappadhānakathaṃ... iddhipādakathaṃ... indriyakathaṃ... balakathaṃ... bojjhaṅgakathaṃ... maggakathaṃ... phalakathaṃ... nibbānakathaṃ katheṭi. **Vācāyatoti** yatto pariyatto gutto gopito rakkhito vūpasanto. **Munīti.** **Monam** vuccati ñāṇam. Yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi...pe... saṅgajālamaticca so munīti – sa ve vācāyato muni.

Tenāha bhagavā –

“Akkodhano asantāsī, avikatthī akukkuco;

Mantabhāṇī anuddhato, sa ve vācāyato munī”ti.

86.

Nirāsatti anāgate, aṭītaṃ nānusocati;

Vivekadassī phassesu, diṭṭhīsu ca na nīyati.

Nirāsatti anāgate. **Āsatti** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā āsatti taṇhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti. Evampi nirāsatti anāgate. Atha vā “evaṃrūpo siyaṃ anāgatamaddhāna”nti tattha nandiṃ na samannāneti, “evaṃvedano siyaṃ... evaṃsañño siyaṃ... evaṃsaṅkhāro siyaṃ... evaṃviññāṇo siyaṃ anāgatamaddhāna”nti tattha nandiṃ na samannāneti. Evampi nirāsatti anāgate. Atha vā “iti me cakkhu siyā anāgatamaddhānaṃ – iti rūpā”ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ na paṇidahati, cetaso appaṇidhānappaccayā na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi nirāsatti anāgate. “Iti me sotam siyā anāgatamaddhānaṃ – iti saddā”ti...pe... “iti me mano siyā anāgatamaddhānaṃ – iti dhammā”ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ na paṇidahati, cetaso appaṇidhānappaccayā na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi nirāsatti anāgate. Atha vā “imināhaṃ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā”ti appaṭiladdhassa paṭilābhāya cittaṃ na paṇidahati, cetaso appaṇidhānappaccayā na tadabhinandati; na tadabhinandanto. Evampi nirāsatti anāgate.

Atītaṃ nānusocātī. Vipariṇataṃ vā vatthum na socati, vipariṇatasmiṃ vā vatthusmiṃ na socati, “cakkhu me vipariṇata”nti na socati, “sotam me... ghānaṃ me... jivhā me... kāyo me... rūpā me... saddā me... gandhā me... rasā me... phoṭṭhabbā me... kulaṃ me... gaṇo me... āvāso me... lābho me... yaso me... pasamsā me... sukhaṃ me... cīvaraṃ me... piṇḍapāto me... senāsaṇaṃ me... gilānapaccayabhesajjaparikkhāro me... mātā me... pitā me... bhātā me... bhaginī me... putto me... dhītā me... mittā me... amaccā me... ñātakā me... sālohitā me vipariṇatā”ti na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṃ kandati na sammohaṃ āpajjātīti – atītaṃ nānusocati.

Vivekadassī phassesūti. Cakkhusamphasso sotasamphasso ghāna-samphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso, adhivacanasamphasso paṭighasamphasso, sukhavedanīyo phasso dukkhavedanīyo phasso adukkhamasukhavedanīyo phasso, kusalo phasso akusalo phasso abyākato phasso, kāmāvacaro phasso rūpāvacaro phasso arūpāvacaro phasso, suññato phasso animitto phasso appaṇihito phasso, lokiyo phasso lokutaro phasso, atīto phasso anāgato phasso paccuppanno phasso; yo evarūpo phasso phusanā samphusanā samphusitattaṃ – ayaṃ vuccati phasso.

Vivekadassī phassesūti. Cakkhusamphassaṃ vivittaṃ passati attena vā attaniyena vā niccena vā dhuvana vā sassatena vā avipariṇāmadham-

mena vā, sotasamphassaṃ vivittaṃ passati... ghānasamphassaṃ vivittaṃ passati... jivhāsamphassaṃ vivittaṃ passati... kāyasamphassaṃ vivittaṃ passati... manosamphassaṃ vivittaṃ passati... adhivacanasamphassaṃ vivittaṃ passati... paṭighasamphassaṃ vivittaṃ passati... sukhavedanīyaṃ phassaṃ... dukkhavedanīyaṃ phassaṃ... adukkhamasukhavedanīyaṃ phassaṃ... kusalaṃ phassaṃ... akusalaṃ phassaṃ... abyākatam phassaṃ... kāmāvacaraṃ phassaṃ... rūpāvacaraṃ phassaṃ... arūpāvacaraṃ phassaṃ... lokiyaṃ phassaṃ vivittaṃ passati attena vā attaniyena vā niccena vā dhuvana vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vā.

Atha vā atītaṃ phassaṃ anāgatehi ca paccuppannehi ca phassehi vivittaṃ passati, anāgataṃ phassaṃ atītehi ca paccuppannehi ca phassehi vivittaṃ passati, paccuppannaṃ phassaṃ atītehi ca anāgatehi ca phassehi vivittaṃ passati. Atha vā ye te phassā ariyā anāsavā lokuttarā suññatapaṭisaññuttā, te phasse vivitte passati rāgena dosena mohena kodhena upanāhena makkhena paḷāsena issāya macchariyena māyāya sāṭheyyena thambhena sārāmbhena mānena atimānena madena pamādena sabbakilesehi sabbaduccaritehi sabbadarathehi sabbapariḷāhehi sabbasantāpehi sabbākusalābhisāṅkhārehi vivitte passatīti – vivekadassī phassesu.

Diṭṭhīsu ca na nīyatīti. Tassa dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni pahīnāni samucchināni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni ñāṇagginā daḍḍhāni. So diṭṭhiyā na yāyati na nīyati na vuyhati na saṃharīyati; napi taṃ diṭṭhigataṃ sārato pacceti na paccāgacchatīti – diṭṭhīsu ca na nīyatīti.

Tenāha bhagavā –

“Nirāsatti anāgate, atītaṃ nānusocati;

Vivekadassī phassesu, diṭṭhīsu ca na nīyatī”ti.

87.

Patilīno akuhako, apihālu amaccharī;

Appagabbho ajeguccho, pesuṇeyye ca no yuto.

Patilīno akuhakoti. Patilīnoti rāgassa pahīnattā patilīno, dosassa pahīnattā patilīno, mohassa pahīnattā patilīno, kodhassa... upanāhassa ... makkhassa... paḷāsassa... issāya... macchariyassa...pe... sabbākusalābhisāṅkhārānaṃ pahīnattā patilīno. Vuttañhetam bhagavatā – “kathaṅca, bhikkhave, bhikkhu patilīno hoti? Imassa, bhikkhave, bhikkhuno asmimāno pahīno hoti ucchinnamūlo tālavatthukato anabhāvaṃkato

āyatim anuppādadhammo. Evaṃ kho, bhikkhave, bhikkhu patilīno hotī”ti – patilīno.

Akuhakoti tīṇi kuhanavattūni – paccayaṭṭisevanasaṅkhātamaṃ kuhanavattu, iriyāpathasaṅkhātamaṃ kuhanavattu, sāmantaṭṭappanasāṅkhātamaṃ kuhanavattu.

Katamaṃ paccayaṭṭisevanasaṅkhātamaṃ kuhanavattu? Idha gahapatikā bhikkhumaṃ nimantenti cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi. So pāpiccho icchāpakato atthiko cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṃ bhīyyokamyataṃ upādāya cīvaraṃ paccakkhāti, piṇḍapātamaṃ paccakkhāti, senāsanamaṃ paccakkhāti, gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ paccakkhāti. So evamāha – “kiṃ samaṇassa mahagghena cīvarena! Etaṃ sāruppaṃ yaṃ samaṇo susānā vā saṅkarakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni uccinitvā saṅghāṭiṃ katvā dhāreyya. Kiṃ samaṇassa mahagghena piṇḍapātēna! Etaṃ sāruppaṃ yaṃ samaṇo uñchācariyāya piṇḍiyālopa jīvikaṃ kappeyya. Kiṃ samaṇassa mahagghena senāsanena! Etaṃ sāruppaṃ yaṃ samaṇo rukkhamaṃliko vā assa sosāniko vā abbhokāsiko vā. Kiṃ samaṇassa mahagghena gilānapaccayabhesajjaparikkhārena! Etaṃ sāruppaṃ yaṃ samaṇo pūtimuttēna vā haritakīkhaṇḍēna vā osadhaṃ karēyyā”ti. Tadupādāya lūkhaṃ cīvaraṃ dhāreti, lūkhaṃ piṇḍapātamaṃ paribhūñjati, lūkhaṃ senāsanamaṃ ṭṭisevati, lūkhaṃ gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ ṭṭisevati. Tameṇaṃ gahapatikā evaṃ jānanti – “ayaṃ samaṇo appiccho santuṭṭho pavivitto asaṃsaṭṭho āradhāvīriyo dhutavādo”ti bhīyyo bhīyyo nimantenti cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi. So evamāha – “tiṇṇamaṃ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati. Saddhāya sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati, deyyadhammaṃ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati, dakkhiṇeyyānaṃ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati. ‘Tumhākañcevāyaṃ saddhā atthi, deyyadhammo ca saṃvijjati, ahaṅca ṭṭiggāhako. Sacehaṃ na ṭṭiggahessāmi, evaṃ tumhe puññaṃ paribāhirā bhavissanti. Na mayhaṃ iminā attho. Api ca tumhākaṃyeva anukampāya ṭṭiggaṇhāmi”ti. Tadupādāya bahumpi cīvaraṃ ṭṭiggaṇhāti, bahumpi piṇḍapātamaṃ ṭṭiggaṇhāti, bahumpi gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ ṭṭiggaṇhāti. Yā evarūpā bhākuṭikā bhākuṭiyamaṃ kuhanā kuhāyanā kuhitattaṃ – idaṃ paccayaṭṭisevanasaṅkhātamaṃ kuhanavattu.

Katamaṃ iriyāpathasaṅkhātamaṃ kuhanavattu? Idhekacco pāpiccho icchāpakato sambhāvanādhīppāyo, “evaṃ maṃ jano sambhāvevassati”ti, gamaṇamaṃ saṅghapeti ṭṭhānaṃ saṅghapeti nisajjamaṃ saṅghapeti sayanaṃ saṅghapeti, paṇidhāya gacchati paṇidhāya tiṭṭhati paṇidhāya nisīdati paṇidhāya

seyyaṃ kappeti, samāhito viya gacchati samāhito viya tiṭṭhati samāhito viya nisīdati samāhito viya seyyaṃ kappeti, āpāthakajjhāyīva hoti. Yā evarūpā iriyāpathassa thapanā āthapanā santhapanā bhākuṭikā bhākuṭiyaṃ kuhanā kuhāyanā kuhitattaṃ – idaṃ iriyāpathasaṅkhātāṃ kuhanavatthu.

Katamaṃ sāmantaṃ jappanaṃ saṅkhātāṃ kuhanavatthu? Idhekacco pāpiccho icchāpakato sambhāvanādhippāyo, “evaṃ maṃ jano sambhāveṣṣati”ti, ariyadhammasannissitaṃ vācaṃ bhāṣati. “Yo evarūpaṃ cīvaraṃ dhāreti so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yo evarūpaṃ pattaṃ dhāreti... lo-hathālakāṃ dhāreti... dhammakaraṇaṃ dhāreti... parisāvanaṃ dhāreti... kuṅcikaṃ dhāreti... upāhanaṃ dhāreti... kāyabandhanaṃ dhāreti... āyogaṃ dhāreti so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yassa evarūpo upajjhāyo so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yassa evarūpo ācariyo... evarūpā samānupajjhāyakā... samānācariyakā... mittā... sandiṭṭhā... sambhattā... sahāyā so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yo evarūpe vihare vasati so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yo evarūpe aḍḍhayoge vasati... pāsāde vasati... hammiye vasati... guhāyaṃ vasati... leṇe vasati... kuṭiyā vasati... kūṭāgāre vasati... aṭṭe vasati ... māḷe vasati... uddaṇḍe vasati... upaṭṭhānasālāyaṃ vasati... maṇḍape vasati... rukkhamūle vasati, so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati.

Atha vā korajikakorajiko bhākuṭikabhākuṭiko kuhakakuhako lapakalapakako mukhasambhāviko, “ayaṃ samaṇo imāsaṃ evarūpānaṃ santānaṃ viharasamāpattīnaṃ lābhī”ti tādisaṃ gambhīraṃ gūḷhaṃ nipuṇaṃ paṭicchannaṃ lokuttaraṃ suññatāpaṭisaṃyuttaṃ kathaṃ kathesi. Yā evarūpā bhākuṭikā bhākuṭiyaṃ kuhanā kuhāyanā kuhitattaṃ – idaṃ sāmantaṃ jappanaṃ saṅkhātāṃ kuhanavatthu. Yassimāni tīṇi kuhanavatthūni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni nīṇagginā daḍḍhāni, so vuccati akuhakoti – patilīno akuhako.

Apihālu amaccharīti. Pihā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā pihā taṇhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā nīṇagginā daḍḍhā, so vuccati apihālu. So rūpe na piheti, sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ... lābhaṃ... yasaṃ... pasamsaṃ... sukhaṃ... cīvaraṃ... piṇḍapātaṃ... senāsaṇaṃ... gilānapaccayabhesajjaparikhāraṃ... kāmadhātuṃ... rūpadhātuṃ... arūpadhātuṃ... kāmabhavaṃ... rūpabhavaṃ... arūpabhavaṃ... saññābhavaṃ... asaññābhavaṃ ... nevasaññānāsaññābhavaṃ... ekavokārabhavaṃ... catuvokārabhavaṃ... pañcavokārabhavaṃ... atītaṃ... anāgataṃ... paccuppannaṃ... diṭṭhasuta-

mutaviññātabbe dhamme na piheti na icchati na sādīyati na pattheti nābhijappatīti – apihālu. **Amaccharīti** pañca macchariyāni – āvāsamacchariyam, kulamacchariyam, lābhamacchariyam, vaṇṇamacchariyam, dhammacchariyam. Yam evarūpaṃ maccharaṃ maccharāyanā maccharāyitattaṃ vevicchaṃ kadariyam kaṭukañcukatā aggahitattaṃ cittassa – idaṃ vuccati macchariyam. Api ca khandhamacchariyampi macchariyam, dhātumacchariyampi macchariyam, āyatanamacchariyampi macchariyam gāho – idaṃ vuccati macchariyam. Yassetam macchariyam pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhappattikaṃ nāṇagginā daḍḍhaṃ, so vuccati amaccharīti – apihālu amaccharī.

Appagabbho ajegucchoti. Pāgabbhiyanti tīṇi pāgabbhiyāni – kāyikaṃ pāgabbhiyam, vācasikaṃ pāgabbhiyam, cetasikaṃ pāgabbhiyam. Katamaṃ kāyikaṃ pāgabbhiyam? Idhekacco saṅghagatopi kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti, gaṇagatopi kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti, bhojanasālāyampi kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti, jantāgharepi kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti, udakatitthepe kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti, antaragharaṃ pavisantopi kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti, antaragharaṃ pavitṭhopi kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti.

Kathaṃ saṅghagato kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti? Idhekacco saṅghagato acittikārakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, sasīsaṃ pārūpitvāpi nisīdati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ saṅghagato kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti.

Kathaṃ gaṇagato kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti? Idhekacco gaṇagato acittikārakato therānaṃ bhikkhūnaṃ anupāhanānaṃ caṅkamantānaṃ saupāhano caṅkamati, nīce caṅkame caṅkamantānaṃ ucce caṅkame caṅkamati, chamāya caṅkamantānaṃ caṅkame caṅkamati, ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, sasīsaṃ pārūpitvā nisīdati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ gaṇagato kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti.

Kathaṃ bhojanasālāyaṃ kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti? Idhekacco bhojanasālāyaṃ acittikārakato there bhikkhū anupakhajja nisīdati, navepi bhikkhū āsanena paṭibāhati, ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, sasīsaṃ pārūpitvāpi nisīdati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ bhojanasālāyaṃ kāyikaṃ pāgabbhiyam dasseti.

Katham jantāghare kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco jantāghare acittikāarakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, anāpucchampi anajjhīṭṭhopi kattham pakkhipati, dvārampi pidahati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ jantāghare kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham udakatitthe kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco udakatitthe acittikāarakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi otarati, puratopi otarati, ghaṭṭayantopi nhāyati, puratopi nhāyati, uparitopi nhāyati, ghaṭṭayantopi uttarati, puratopi uttarati, uparitopi uttarati. Evaṃ udakatitthe kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham antaragharaṃ pavisanto kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco antaragharaṃ pavisanto acittikāarakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi gacchati, puratopi gacchati, vokkammāpi therānaṃ bhikkhūnaṃ purato purato gacchati. Evaṃ antaragharaṃ pavisanto kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham antaragharaṃ pavīṭṭho kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco antaragharaṃ pavīṭṭho, “na pavisa, bhante”ti vuccamāno pavisati, “na tiṭṭha, bhante”ti vuccamāno tiṭṭhati, “na nisīda, bhante”ti vuccamāno nisīdati, anokāsampi pavisati, anokāsepi tiṭṭhati, anokāsepi nisīdati, yānipi tāni honti kulānaṃ ovarakāni gūlhāni ca paṭicchannāni ca. Yattha kulitthiyo kuladhītarō kulasuṇhāyo kulakumāriyo nisīdanti, tatthapi sahasā pavisati kumārakassapi siraṃ parāmasati. Evaṃ antaragharaṃ pavīṭṭho kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti – idaṃ kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katamaṃ vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco saṅghagatopi vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, gaṇagatopi vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, antaragharaṃ pavīṭṭhopi vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham saṅghagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco saṅghagato acittikāarakato there bhikkhū anāpuccham vā anajjhīṭṭho vā āramagatānaṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ bhaṇati, pañhaṃ visajjeti, pātimokkham uddisati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ saṅghagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham gaṇagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco gaṇagato acittikāarakato there bhikkhū anāpuccham vā anajjhīṭṭho vā āramagatānaṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ bhaṇati, pañhaṃ visajjeti, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Āramagatānaṃ bhikkhunīnaṃ upāsakānaṃ up-

āsikānaṃ dhammaṃ bhaṇati, pañhaṃ visajjeti, ʘhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ gaṇagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Kathaṃ antaragharaṃ pavitʘho vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco antaragharaṃ pavitʘho itthiṃ vā kumāriṃ vā evamāha – “itthamṇāme itthamgotte kiṃ atthi? Yāgu atthi, bhattaṃ atthi, khādanīyaṃ atthi. Kiṃ pivissāma, kiṃ bhuñjissāma, kiṃ khādissāma? Kiṃ vā atthi, kiṃ vā me dassathā”ti vippalapati, yā evarūpā vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappanā lālappitattaṃ. Evaṃ antaragharaṃ pavitʘho vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti – idaṃ vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ.

Katamaṃ cetasikaṃ pāgabbhiyaṃ? Idhekacco na uccā kulā pabbajito samāno uccā kulā pabbajitena saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ dahati cittena, na mahākulā pabbajito samāno mahākulā pabbajitena saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ dahati cittena, na mahābhogakulā pabbajito samāno mahābhogakulā pabbajitena saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ dahati cittena, na uḷārabhogakulā pabbajito samāno... na suttantiko samāno suttantikena saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ dahati cittena, na vinayadharo samāno... na dhammakathiko samāno... na āraññiko samāno... na piṇḍapātiko samāno... na paṃsukūliko samāno... na tecīvariko samāno... na sapadānacāriko samāno... na khalupacchābhattiko samāno... na nesajjiko samāno... na yathāsanthatiko samāno... na paṭhamassa jhānassa lābhī samāno paṭhamassa jhānassa lābhinā saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ dahati cittena...pe... na nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhī samāno nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhinā saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ dahati cittena – idaṃ cetasikaṃ pāgabbhiyaṃ. Yassimāni tīṇi pāgabbhiyāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni ṇāṇagginā daḍḍhāni, so vuccati appagabbhoti – appagabbho.

Ajegyuchoti. Atthi puggalo jeguccho, atthi ajegyuccho. Katamo ca puggalo jeguccho? Idhekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo asucisaṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiṇṇo abrahmacārī brahmacāripaṭiṇṇo antopūti avassuto kasambujāto – ayaṃ vuccati puggalo jeguccho. Atha vā kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patiṭṭhiyati, kopaṅca dosaṅca appaccayaṅca pātukaroti – ayaṃ vuccati puggalo jeguccho. Atha vā kodhano hoti upanāhī, makkhī hoti paḷāsī, issukī hoti maccharī, saṭho hoti māyāvī, thaddho hoti atimānī, pāpiccho hoti micchādiṭṭhi, sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādānaggāhī duppaṭinissaggī – ayaṃ vuccati puggalo jeguccho.

Katamo ca puggalo ajegyuccho? Idha bhikkhu sīlavā hoti pātimok-

khasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu – ayaṃ vuccati puggalo ajeguccho. Atha vā akkodhano hoti anupāyāsabahulo, bahumpi vutto samāno na abhisajjati na kuppati na byāpajjati na patitṭhīyati, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti – ayaṃ vuccati puggalo ajeguccho. Atha vā akkodhano hoti anupanāhī, amakkhī hoti apaḷāsī, anissukī hoti amaccharī, asaṭho hoti amāyāvī, athaddho hoti anatimānī, na pāpiccho hoti na micchādītṭhi, asandiṭṭhiparāmāsī hoti anādānaggāhī suppaṭinissaggī – ayaṃ vuccati puggalo ajeguccho. Sabbe bālaputhujjanā jegucchā, puthujjanakalyāṇakaṃ upādāya aṭṭha ariyapuggalā ajegucchāti – appagabbho ajeguccho.

Pesuṇeyye ca no yutoti. Pesuññanti idhekacco pisuṇavāco hoti, ito sutvā amutra akkhātā imesaṃ bhedāya, amutra vā sutvā imesaṃ akkhātā amūsaṃ bhedāya. Iti samaggānaṃ vā bhettā, bhinnānaṃ vā anuppadātā, vaggārāmo, vaggarato, vagganandī, vaggakaraṇiṃ vācaṃ bhāsītā hoti – idaṃ vuccati pesuññaṃ.

Api ca dvīhi kāraṇehi pesuññaṃ upasaṃharati – piyakamyatāya vā, bhedādhippāyena vā. Kathaṃ piyakamyatāya pesuññaṃ upasaṃharati? Imassa piyo bhavissāmi, manāpo bhavissāmi, vissāsiko bhavissāmi, abbhantariko bhavissāmi, suhadayo bhavissāmīti. Evaṃ piyakamyatāya pesuññaṃ upasaṃharati. Kathaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharati? “Kathaṃ ime nānā assu vinā assu vaggā assu dvedhā assu dvejjhā assu dve pakkhā assu bhijjeyyumaṃ na samāgaccheyyumaṃ dukkhaṃ na phāsu vihareyyu”nti. Evaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharati. Yassetamaṃ pesuññaṃ pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā dadḍhaṃ, so pesuññaṃ no yuto na yutto na payutto na sammāyuttoti – pesuṇeyye ca no yuto.

Tenāha bhagavā –

“Patilīno akuhako, apihālu amaccharī;

Appagabbho ajeguccho, pesuṇeyye ca no yuto”ti.

88.

Sātiyesu anassāvī, atimāne ca no yuto;

Saṅho ca paṭibhānavā, na saddho na virajjati.

Sātiyesu anassāvīti. Sātiyā vuccanti pañca kāmaguṇā. Kimkāraṇā sātiyā vuccanti pañca kāmaguṇā? Yebhuyyena devamanussā pañca kāma-

guṇe icchanti sātīyanti patthayanti pihayanti abhijappanti, taṃkāraṇā sātīyā vuccanti pañca kāmagaṇā. Yesaṃ esā sātīyā taṇhā appahīnā tesam cakkhuto rūpataṇhā savati āsavati sandati pavattati, sotato saddataṇhā... ghānato gandhataṇhā... jivhāto rasataṇhā... kāyato phoṭṭhabbatanaṇhā... manato dhammataṇhā savati āsavati sandati pavattati. Yesam esā sātīyā taṇhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhā tesam cakkhuto rūpataṇhā na savati nāsavati na sandati na pavattati, sotato saddataṇhā...pe... manato dhammataṇhā na savati nāsavati na sandati na pavattatīti – sātīyesu anassāvī.

Atimāne ca no yutoti. Katamo atimāno? Idhekacco paraṃ atimaññati jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. Yo evarūpo māno maññanā maññitattaṃ unnati unnamo dhajo sampaggāho ketukamyatā cit-tassa – ayaṃ vuccati atimāno. Yasseso atimāno pahīno samucchinnō vūpasanto paṭipassaddho abhabbuppattiko ñāṇagginā daḍḍho, so atimāne ca no yuto na yutto nappayutto na sammāyuttoti – atimāne ca no yuto.

Sanho ca paṭibhānavāti. Saṅhoti saṅhena kāyakammena samannāgatoti saṅho, saṅhena vacīkammena... saṅhena manokammena samannāgatoti saṅho, saṅhehi satipaṭṭhānehi samannāgatoti saṅho, saṅhehi sammappadhānehi... saṅhehi iddhipādehi... saṅhehi indriyehi... saṅhehi balehi... saṅhehi bojjhaṅgehi samannāgatoti saṅho, saṅhena ariyena aṭṭhaṅgikena maggena samannāgatoti – saṅho.

Paṭibhānavāti tayo paṭibhānavanto – pariyattipaṭibhānavā, paripucchāpaṭibhānavā, adhigamapaṭibhānavā. Katamo pariyattipaṭibhānavā? Idhekaccassa pakatiyā pariyāpuṭaṃ hoti – suttaṃ geyyaṃ veyyākaraṇaṃ gāthā udānaṃ itivuttakaṃ jātakam abbhutadhammaṃ vedallaṃ, tassa pariyattiṃ nissāya paṭibhāyati – ayaṃ pariyattipaṭibhānavā. Katamo paripucchāpaṭibhānavā? Idhekacco paripucchitā hoti attatthe ca ñāyatthe ca lakkhaṇe ca kāraṇe ca ṭhānāṭhāne ca, tassa taṃ paripuccham nissāya paṭibhāyati – ayaṃ paripucchāpaṭibhānavā. Katamo adhigamapaṭibhānavā? Idhekaccassa adhigatā honti cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo cattāro ariyamaggā cattāri sāmaññaphalāni catasso paṭisambhidāyo cha abhiññāyo, tassa attho ñāto dhammo ñāto nirutti ñātā, atthe ñāte attho paṭibhāyati, dhamme ñāte dhammo paṭibhāyati, niruttiyā ñātāya nirutti paṭibhāyati; imesu tīsu ñāṇesu ñāṇaṃ paṭibhānapaṭisambhidā. Imāya paṭibhānapaṭisambhidāya upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato so vuccati paṭibhānavā. Yassa pariyatti natthi, paripucchā natthi, adhigamo natthi, kiṃ tassa paṭibhāyissatīti – saṅho ca paṭibhānavā.

Na saddho na virajjatīti. Na saddhoti sāmam sayam abhiññātam attapaccakkham dhammam na kassaci saddahati aññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā devassa vā mārassa vā brahmuno vā. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti sāmam sayam abhiññātam...pe... “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti... “sabbe dhammā anattā”ti... “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti...pe... “jātipaccayā jarāmaraṇa”nti... “avijjānirodhā saṅkhāranirodho”ti...pe... “jātinirodhā jarāmarānanirodho”ti... “idaṃ dukkha”nti...pe... “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti... “ime āsavā”ti...pe... “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti... “ime dhammā abhiññeyyā”ti...pe... “ime dhammā sacchikātabbā”ti sāmam sayam abhiññātam...pe... channaṃ phassāyatanānaṃ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca, pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ samudayañca...pe... cattunnaṃ mahābhūtānaṃ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca sāmam sayam abhiññātam...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhamma”nti sāmam sayam abhiññātam attapaccakkham dhammam na kassaci saddahati aññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā devassa vā mārassa vā brahmuno vā .

Vuttañhetam bhagavatā – “saddhasi tvam, sārīputta, saddhindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosānam; vīriyindriyam... satindriyam... samādhindriyam... paññindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosāna”nti?

“Na khvāham ettha, bhante, bhagavato saddhāya gacchāmi saddhindriyam... vīriyindriyam... satindriyam... samādhindriyam... paññindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosānam. Yesam nūnetam, bhante, aññātam assa adittham aviditam asacchikatam aphasitam paññāya, te tattha paresam saddhāya gaccheyyūṃ saddhindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosānam. Vīriyindriyam... satindriyam... samādhindriyam ... paññindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosānam. Yesāñca kho etaṃ, bhante, ñātam dittham viditam sacchikatam phassitam paññāya, nikkāṅkhā te tattha nibbicikicchā. Saddhindriyam... vīriyindriyam... satindriyam... samādhindriyam... paññindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosānam. Mayhañca kho, etaṃ bhante, ñātam dittham viditam sacchikatam phassitam paññāya, nikkāṅkhoham tattha nibbicikicchō. Saddhindriyam... vīriyindriyam... satindriyam... samādhindriyam... paññindriyam bhāvitam bahulīkatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosāna”nti.

“Sādhu sādhu, sārīputta! Yesañhetam, sārīputta, aññātam assa adiṭṭham aviditam asacchikatam aphasitam paññāya, te tatha paresam saddhāya gaccheyyum saddhindriyam...pe... paññindriyam bhāvitam bahulikatam amatogadham hoti amataparāyanam amatapariyosānanti.

“Assaddho akataññū ca, sandhicchedo ca yo naro;
Hatāvakāso vantāso, sa ve uttamaporiso”ti.

Na saddho na virajjati. Sabbe bālaputhujjanā rajjanti, puthujjanakalyāṇakam upādāya satta sekkhā virajjanti. Arahā neva rajjanti no virajjati, viratto so khayā rāgassa vītarāgattā khayā dosassa vītado-sattā, khayā mohassa vītamohattā. So vuṭṭhavāso ciṇṇacaraṇo...pe... jāti-maraṇasamsāro natthi tassa punabbhavoti – na saddho na virajjati.

Tenāha bhagavā –

“Sātiyesu anassāvī, atimāne ca no yuto;
Saṅho ca paṭibhānavā, na saddho na virajjati”ti.

89.

**Lābhakamyā na sikkhati, alābhe ca na kuppati;
Aviruddho ca taṇhāya, rasesu nānugijjhati.**

Lābhakamyā na sikkhati, alābhe ca na kuppati. Katham lābhakamyā sikkhati? Idha, bhikkhave, bhikkhu bhikkhum passati lābhiṃ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Tassa evaṃ hoti – “kena nu kho ayamāyasmā lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti? Tassa evaṃ hoti – “ayam kho āyasmā suttantiko, tenāyamāyasmā lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti. So lābhahetu lābhapaccayā lābhakāraṇā lābhābhiniḅbattiyā lābham paripācento suttantaṃ pariyāpunāti. Evampi lābhakamyā sikkhati.

Atha vā bhikkhu bhikkhum passati lābhiṃ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Tassa evaṃ hoti – “kena nu kho ayamāyasmā lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti? Tassa evaṃ hoti – “ayam kho āyasmā vinayadharo...pe... dhammakathiko... ābhidhammiko, tenāyamāyasmā lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti. So lābhahe-tu lābhapaccayā lābhakāraṇā lābhābhiniḅbattiyā lābham paripācento

abhidhammaṃ pariyāpuṇāti. Evampi lābhakamyā sikkhati.

Atha vā bhikkhu bhikkhuṃ passati lābhiṃ cīvarapiṇḍapātāsenāsan-
agilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṃ. Tassa evaṃ hoti – “kena nu
kho ayamāyasmā lābhī cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhe-
sajjaparikkhārāna”nti? Tassa evaṃ hoti – “ayaṃ kho āyasmā ārañṇiko...
piṇḍapātiko... paṃsukūliko... tecīvariko... sapaḍānacāriko... khalupac-
chābhattiko... nesajjiko... yathāsanthatiko, tenāyamāyasmā lābhī cīvara-
piṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti. So lābhahetu
lābhapaccayā lābhakāraṇā lābhābhiniḍḍattiyā lābhaṃ paripācento ārañṇiko
hoti...pe... yathāsanthatiko hoti. Evampi lābhakamyā sikkhati.

Kathaṃ na lābhakamyā sikkhati? Idha bhikkhu na lābhahetu, na
lābhapaccayā, na lābhakāraṇā, na lābhābhiniḍḍattiyā, na lābhaṃ paripācen-
to, yāvadeva attadamatthāya attasamatthāya attapariniḍḍāpanatthāya sut-
tantam pariyāpuṇāti, vinayam pariyāpuṇāti, abhidhammaṃ pariyāpuṇāti.
Evampi na lābhakamyā sikkhati.

Atha vā bhikkhu na lābhahetu, na lābhapaccayā, na lābhakāraṇā,
na lābhābhiniḍḍattiyā, na lābhaṃ paripācento, yāvadeva appicchaññe-
va nissāya santuṭṭhiññeva nissāya sallekhaññeva nissāya pavivekaññeva
nissāya idamatthitaññeva nissāya ārañṇiko hoti, piṇḍapātiko hoti, paṃ-
sukūliko hoti, tecīvariko hoti, sapaḍānacāriko hoti, khalupacchābhattiko
hoti, nesajjiko hoti, yathāsanthatiko hoti. Evampi na lābhakamyā sikkhatīti
– lābhakamyā na sikkhati.

Alābhe ca na kuppātīti. Kathaṃ alābhe kuppāti? Idhekacco “kulaṃ
vā na labhāmi, gaṇaṃ vā na labhāmi, āvāsaṃ vā na labhāmi, lābhaṃ vā na
labhāmi, yasaṃ vā na labhāmi, pasamsaṃ vā na labhāmi, sukhaṃ vā na
labhāmi, cīvaraṃ vā na labhāmi, piṇḍapātaṃ vā na labhāmi, senāsaṃ
vā na labhāmi, gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ vā na labhāmi,
gilānupaṭṭhākaṃ vā na labhāmi, appaññātomhī”ti kuppāti byāpajjati pa-
tiṭṭhīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Evaṃ alābhe kuppāti.

Kathaṃ alābhe na kuppāti? Idha bhikkhu “kulaṃ vā na labhāmi
gaṇaṃ vā na labhāmi...pe... appaññātomhī”ti na kuppāti na byāpajjati na
patiṭṭhīyati, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Evaṃ alābhe na
kuppātīti – lābhakamyā na sikkhati alābhe ca na kuppāti.

Aviruddho ca taṇhāya, rasesu nānugijjhatīti. Viruddhoti yo cittas-
sa āghāto paṭighāto, paṭighaṃ paṭivirodho, kopo pakopo sampakopo, doso

padoso sampadoso, cittassa byāpatti manopadoso, kodho kujjhanā kujjihattam, doso dussanā dussittam, byāpatti byāpajjanā byāpajjitattam virodho paṭivirodho, caṇḍikkam, asuro, anattamanatā cittassa – ayam vuccati virodho. Yasseso virodho pahīno samucchinnō vūpasanto paṭipassaddho abhappattiko nāṇagginā daḍḍho, so vuccati aviruddho. **Taṇhāti** rūpaṇhā saddaṇhā gandhaṇhā rasaṇhā phoṭṭhabbaṇhā dhammaṇhā. **Rasoti** mūlaraso khandharaso tacaraso pattaraso puppharaso phalaraso, ambilaṃ madhuraṃ tittakaṃ kaṭukaṃ loṇikaṃ khārikaṃ lambikaṃ kasāvo sādu asādu sītaṃ uṇhaṃ. Santeke samaṇabrāhmaṇā rasagiddhā. Te jivhaggena rasaggāni pariyesantā āhiṇḍanti, te ambilaṃ labhitvā anambilaṃ pariyesanti, anambilaṃ labhitvā ambilaṃ pariyesanti; madhuraṃ labhitvā amadhuraṃ pariyesanti, amadhuraṃ labhitvā madhuraṃ pariyesanti; tittakaṃ labhitvā atittakaṃ pariyesanti, atittakaṃ labhitvā tittakaṃ pariyesanti; kaṭukaṃ labhitvā akaṭukaṃ pariyesanti, akaṭukaṃ labhitvā kaṭukaṃ pariyesanti; loṇikaṃ labhitvā aloṇikaṃ pariyesanti, aloṇikaṃ labhitvā loṇikaṃ pariyesanti; khārikaṃ labhitvā akhārikaṃ pariyesanti, akhārikaṃ labhitvā khārikaṃ pariyesanti; lambikaṃ labhitvā kasāvaṃ pariyesanti, kasāvaṃ labhitvā lambikaṃ pariyesanti; sādumaṃ labhitvā asādumaṃ pariyesanti, asādumaṃ labhitvā sādumaṃ pariyesanti; sītaṃ labhitvā uṇhaṃ pariyesanti, uṇhaṃ labhitvā sītaṃ pariyesanti. Te yaṃ yaṃ labhitvā tena tena na santussanti aparāparaṃ pariyesanti, manāpikesu rasesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosaṇā laggā laggitā palibuddhā. Yassesā rasaṇhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhappattikā nāṇagginā daḍḍhā, so paṭisaṅkhā yoniso āhāraṃ āhāreti – “neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṃsūparatiyā brahmacariyānuggahāya. Iti purāṇaṇca vedanaṃ paṭihaṅkhāmi, navaṇca vedanaṃ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cā”ti.

Yathā vanaṃ ālimpeyya yāvadeva ropanatthāya, yathā vā pana akkhaṃ abhañjeyya yāvadeva bhārassa nittharaṇatthāya, yathā vā pana puttamaṃsaṃ āhāraṃ āhareyya yāvadeva kantārassa nittharaṇatthāya; evameva bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso āhāraṃ āhāreti – “neva davāya...pe... phāsuvihāro cā”ti. Rasaṇhaṃ pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ gameti, rasaṇhāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – aviruddho ca taṇhāya rasesu nānugijjhati.

Tenāha bhagavā –

“Lābhakamyā na sikkhati, alābhe ca na kuppati;

Aviruddho ca taṇhāya, rasesu nānugijjhātī”ti.

90.

Upekkhako sadā sato, na loke maññate samaṃ;

Na visesī na nīceyyo, tassa no santi ussadā.

Upekkhako sadā satoti. Upekkhakoti chaḷaṅgupekkhāya saman-
nāgato. Cakkhunā rūpaṃ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako
viharati sato sampajāno. Sotena saddaṃ sutvā...pe... manasā dhammaṃ
viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajā-
no. Cakkhunā rūpaṃ disvā manāpaṃ nābhigijjhati nābhihaṃsati na rāgaṃ
janeti, tassa ṭhitova kāyo hoti, ṭhitaṃ cittaṃ ajjhattaṃ susaṅghitaṃ suvi-
muttaṃ. Cakkhunā kho paneva rūpaṃ disvā amanāpaṃ na maṅku hoti ap-
patiṭṭhitacitto alīnamanaso abyāpannacetaso, tassa ṭhitova kāyo hoti, ṭhitaṃ
cittaṃ ajjhattaṃ susaṅghitaṃ suvimuttaṃ. Sotena saddaṃ sutvā... ghānena
gandhaṃ ghāyitvā... jivhāya rasaṃ sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbaṃ phusit-
vā... manasā dhammaṃ viññāya manāpaṃ nābhigijjhati nābhihaṃsati na
rāgaṃ janeti, tassa ṭhitova kāyo hoti, ṭhitaṃ cittaṃ ajjhattaṃ susaṅghitaṃ
suvimuttaṃ. Manasā kho paneva dhammaṃ viññāya amanāpaṃ na maṅku
hoti appatiṭṭhitacitto alīnamanaso abyāpannacetaso, tassa ṭhitova kāyo hoti,
ṭhitaṃ cittaṃ ajjhattaṃ susaṅghitaṃ suvimuttaṃ.

Cakkhunā rūpaṃ disvā manāpāmanāpesu rūpesu tassa ṭhitova kāyo
hoti, ṭhitaṃ cittaṃ ajjhattaṃ susaṅghitaṃ suvimuttaṃ. Sotena saddaṃ sut-
vā...pe... manasā dhammaṃ viññāya manāpāmanāpesu dhammesu tassa
ṭhitova kāyo hoti, ṭhitaṃ cittaṃ ajjhattaṃ susaṅghitaṃ suvimuttaṃ.

Cakkhunā rūpaṃ disvā rajanīye na rajjati, dussanīye na dussati, mo-
hanīye na muyhati, kopanīye na kuppatti, madanīye na majjati, kilesanīye na
kilissati. Sotena saddaṃ sutvā...pe... manasā dhammaṃ viññāya rajanīye
na rajjati dussanīye na dussati, mohanīye na muyhati, kopanīye na kuppatti,
madanīye na majjati, kilesanīye na kilissati. Diṭṭhe diṭṭhamatto, sute suta-
matto, mute mutamatto, viññāte viññātamatto. Diṭṭhe na limpati, sute na
limpati, mute na limpati, viññāte na limpati. Diṭṭhe anūpayo anapāyo anis-
sito appaṭibaddho vip̐pamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharati.
Sute... mute... viññāte anūpayo anapāyo anissito appaṭibaddho vip̐pamutto
visaññutto vimariyādikatena cetasā viharati.

Sam̐vijjati arahato cakkhu, passati arahā cakkhunā rūpaṃ. Chandarāgo
arahato natthi, suvimuttacitto arahā. Sam̐vijjati arahato sotam, suṇāti arahā

sotena saddaṃ. Chandarāgo arahato natthi, suvimuttacitto arahā. Saṃvijjati arahato ghānaṃ, ghāyati arahā ghānena gandhaṃ. Chandarāgo arahato natthi, suvimuttacitto arahā. Saṃvijjati arahato jivhā, sāyati arahā jivhāya rasaṃ...pe... saṃvijjati arahato kāyo, phusati arahā kāyena phoṭṭhabbaṃ...pe... saṃvijjati arahato mano, vijānāti arahā manasā dhammaṃ. Chandarāgo arahato natthi suvimuttacitto arahā.

Cakkhu rūpārāmaṃ rūparataṃ rūpasammuditaṃ, taṃ arahato dantaṃ guttaṃ rakkhitaṃ saṃvutaṃ, tassa ca saṃvarāya dhammaṃ deseti. Sotaṃ saddārāmaṃ...pe... ghānaṃ gandhārāmaṃ... jivhā rasārāmā rasaratā rasasammuditā, sā arahato dantā guttā rakkhitā saṃvutā, tassā ca saṃvarāya dhammaṃ deseti. Kāyo phoṭṭhabbārāmo...pe... mano dhammārāmo dhammarato dhammasammudito, so arahato danto gutto rakkhito saṃvuto, tassa ca saṃvarāya dhammaṃ deseti.

“Dantaṃ nayanti samitiṃ, dantaṃ rājābhirūhati;

Danto seṭṭho manussesu, yotivākyam titikkhati.

“Varamassatarā dantā, ājānīyā ca sindhavā;

Kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato varam.

“Na hi etehi yānehi, gaccheyya agataṃ disaṃ;

Yathāttanā sudantena, danto dantena gacchati.

“Vidhāsu na vikampanti, vipamuttā punabbhavā;

Dantabhūmimanuppattā, te loke vijitāvino.

“Yassindriyāni bhāvitāni , ajjhantaṃ bahiddhā ca sabbaloke;

Nibbijjha imaṃ parañca lokaṃ, kālaṃ kaṅkhati bhāvito sa danto”ti.

Upekkhako sadāti. Sadā sabbadā sabbakālaṃ niccakālaṃ dhuvakālaṃ...pe... pacchime vayokhandhe. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānupassanāsati paṭṭhānaṃ bhāvento sato, vedanāsu... citte... dhammesu dhammānupassanāsati paṭṭhānaṃ bhāvento sato...pe... so vuccati satoti – upekkhako sadā sato.

Na loke maññate samanti. “Sadiso hamasmī”ti mānaṃ na janeti jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunāti – na loke maññate samaṃ.

Na visesī na nīceyyoti. “Seyyohamasmī”ti atimānaṃ na janeti jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. “Hīnohamasmī”ti omānaṃ na janeti jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunāti – na visesī na nīceyyo.

Tassa no santi ussadāti. Tassāti arahato khīṇāsavassa. **Ussadāti** satussadā – rāgussado dosussado mohussado mānussado diṭṭhussado kileussado kammussado. Tassime ussadā natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – tassa no santi ussadā.

Tenāha bhagavā –

“Upekkhako sadā sato, na loke maññate samaṃ;

Na visesī na nīceyyo, tassa no santi ussadā”ti.

91.

Yassa nissayatā natthi, ñatvā dhammaṃ anissito;

Bhavāya vibhavāya vā, taṇhā yassa na vijjati.

Yassa nissayatā natthīti. Yassāti arahato khīṇāsavassa. **Nissayāti** dve nissayā – taṇhānissayo ca diṭṭhinissayo ca...pe... ayam taṇhānissayo...pe... ayam diṭṭhinissayo. Tassa taṇhānissayo pahīno, diṭṭhinissayo paṭinisaṭṭho; taṇhānissayassa pahīnattā diṭṭhinissayassa paṭinisaṭṭhattā nissayatā yassa natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – yassa nissayatā natthi.

Ñatvā dhammaṃ anissitoti. Ñatvāti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā, “sabbe saṅkhārā aniccā”ti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti... “sabbe dhammā anattā”ti...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhamma”ntntti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. **Anissitoti** dve nissayā – taṇhānissayo ca diṭṭhinissayo ca...pe... ayam taṇhānissayo...pe... ayam diṭṭhinissayo. Taṇhānissayaṃ pahāya diṭṭhinissayaṃ paṭinissajjitvā cakkhuṃ anissito, soṭaṃ anissito, ghānaṃ anissito, jivhaṃ anissito, kāyaṃ anissito, manaṃ anissito, rūpe... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ...pe... diṭṭhasutamutaviññātabbe dhamme anissito anallīno anupagato anajjhositto anadhimutto nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – ñatvā dhammaṃ anissito.

Bhavāya vibhavāya vā, taṇhā yassa na vijjatīti. Taṇhāti rūpatañhā saddataṇhā gandhatanhā rasataṇhā phoṭṭhabbatanṇhā dhammatanṇhā. **Yassāti** arahato khīṇāsavassa. **Bhavāyāti** bhavadiṭṭhiyā, **vibhavāyāti** vibhavadiṭṭhiyā; **bhavāyāti** sassatadiṭṭhiyā, **vibhavāyāti** ucchedadiṭṭhiyā; **bhavāyāti** punappunabhavāya punappunagatiyā punappunaupapattiyā punappuna-
paṭisandhiyā punappunaattabhāvābhiniṅgatiyā. Taṇhā yassa natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhappattikā ṇāṇagginā daḍḍhāti – bhavāya vibhavāya vā taṇhā yassa na vijjati.

Tenāha bhagavā –

“Yassa nissayatā natthi, ñatvā dhammaṃ anissito;
Bhavāya vibhavāya vā, taṇhā yassa na vijjatī”ti.

92.

Taṃ brūmi upasantoti, kāmesu anapekkhinaṃ;

Ganthā tassa na vijjanti, atarī so visattikaṃ.

Taṃ brūmi upasantoti. Upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti. Taṃ brūmi taṃ kathemi taṃ bhaṇāmi taṃ dīpayāmi taṃ voharāmīti – taṃ brūmi upasantoti.

Kāmesu anapekkhinanti. **Kāmāti** uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccanti kilesakāmā. Vatthukāme pariṇānitvā, kilesakāme pahāya pajahitvā vinode-
tvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā kāmesu anapekkhino vītakāmo cattakāmo vantakāmo muttakāmo pahīnakāmo paṭinissaṭṭhakāmo, kāme-
su vītarāgo vigatarāgo cattarāgo vantarāgo muttarāgo pahīnarāgo paṭinisa-
saṭṭharāgo nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappaṭisaṃvedī brahmabhūtena
attanā viharatīti – kāmesu anapekkhinaṃ.

Ganthā tassa na vijjantīti. **Ganthāti** cattāro ganthā – abhijjhā kāya-
gantho, byāpādo kāyagantho, sīlabbataparāmāso kāyagantho, idaṃsac-
cābhiniveso kāyagantho. Attano diṭṭhiyā rāgo abhijjhā kāyagantho, para-
vādesu āghāto appaccayo byāpādo kāyagantho, attano sīlaṃ vā vataṃ vā
sīlabbatam vā parāmāso sīlabbataparāmāso kāyagantho, attano diṭṭhi idaṃ-
saccābhiniveso kāyagantho. **Tassāti** arahato khīṇāsavassa. **Ganthā tassa na
vijjantīti.** Ganthā tassa natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā
samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhappattikā ṇāṇagginā daḍḍhāti
– ganthā tassa na vijjanti.

Atarī so visattikanti. Visattikā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Visattikā**ti kenaṭṭhena visattikā? Visatāti visattikā, visālāti visattikā, visaṭāti visattikā, visamāti visattikā, visakkatīti visattikā, visaṃharatīti visattikā, visaṃvādikāti visattikā, visamūlāti visattikā, visaphalāti visattikā, visaparibhogāti visattikā, visālā vā pana sā taṇhā rūpe... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kule... gaṇe... āvāse... pe... diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu visataṃ vitthatāti visattikā. **Atarī so visattikanti.** So imaṃ visattikaṃ taṇhaṃ atari uttari patari samattikkami vītivattīti – atarī so visattikaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Taṃ brūmi upasantoti, kāmesu anapekkhinam;
Ganthā tassa na vijjanti, atarī so visattika”nti.

93.

Na tassa puttā pasavo, khettaṃ vatthuṅca vijjati;

Attā vāpi nirattā vā, na tasmim upalabbhati.

Na tassa puttā pasavo, khettaṃ vatthuṅca vijjati. Nāti paṭikkhepo. **Tassā**ti arahato khīṇāsavassa. **Puttā**ti cattāro puttā – attajo putto, khettajo putto, dinnako putto, antevāsiko putto. **Pasavoti.** Ajeḷakā kukkuṭasūkarā hatthigāvāssavaḷavā. **Khettanti** sālikhettaṃ vīhikhettaṃ muggakhettaṃ māsakhettaṃ yavakhettaṃ godhumakhettaṃ tilakhettaṃ. **Vatthunti** gharavatthum koṭṭhavatthum purevatthum pacchāvatthum āramavatthum vīhāravatthum. **Na tassa puttā pasavo, khettaṃ vatthuṅca vijjati.** Tassa puttapariggaho vā pasupariggaho vā khettapariggaho vā vatthupariggaho vā natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – na tassa puttā pasavo, khettaṃ vatthuṅca vijjati.

Attā vāpi nirattā vā, na tasmim upalabbhati. Attāti attadiṭṭhi, **nirattāti** ucchedadiṭṭhi; **attāti** gahitaṃ natthi, **nirattāti** muñcitabbaṃ natthi. Yassa natthi gahitaṃ tassa natthi muñcitabbaṃ. Yassa natthi muñcitabbaṃ tassa natthi gahitaṃ. Gāhamuñcanasamatikkanto arahā vuddhiparihānivītivatto. So vuṭṭhavāso ciṇṇacaraṇo...pe... jātimaṇasamsāro natthi tassa punabbhavoti – attā vāpi nirattā vā, na tasmim upalabbhati.

Tenāha bhagavā –

“Na tassa puttā pasavo, khettaṃ vatthuṅca vijjati;

Attā vāpi nirattā vā, na tasmim upalabbhatī”ti.

94.

Yena naṃ vajjuṃ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇā;

Taṃ tassa apurakkhataṃ, tasmā vādesu nejati.

Yena naṃ vajjuṃ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇāti.

Puthujjanāti puthu kilese janentīti puthujjanā, puthu avihatasakkāyad-
itthikāti puthujjanā, puthu satthārānaṃ mukhullokikāti puthujjanā, puthu
sabbagatīhi avuṭṭhitāti puthujjanā, puthu nānābhisankhāre abhisankharontī-
ti puthujjanā, puthu nānāoghehi vuyhantīti puthujjanā, puthu nānāsantāpehi
santappentīti puthujjanā, puthu nānāparilāhehi paridayhantīti puthujjanā,
puthu pañcasu kāmaguṇesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā lag-
gā laggitā palibuddhāti puthujjanā, puthu pañcahi nīvaraṇehi āvutā nivutā
ovutā pihitā paṭicchannā paṭikujjitāti – puthujjanā. **Samaṇāti** ye keci ito ba-
hiddhā paribbajūpagatā paribbajasamāpannā. **Brāhmaṇāti** ye keci bhovā-
dikā. **Yena naṃ vajjuṃ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇāti.** Puthujjanā
yena taṃ rāgena vadeyyuṃ, yena dosena vadeyyuṃ, yena mohena vad-
eyyuṃ, yena mānena vadeyyuṃ, yāya diṭṭhiyā vadeyyuṃ, yena uddhaccena
vadeyyuṃ, yāya vicikicchāya vadeyyuṃ, yehi anusayehi vadeyyuṃ, rattoti
vā duṭṭhoti vā mūlhoti vā vinibaddhoti vā parāmaṭṭhoti vā vikkhepagatoti vā
aniṭṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā te abhisankhārā pahīnā; abhisankhārānaṃ
pahīnattā gatiyā yena taṃ vadeyyuṃ – nerayikoti vā tiracchānayanikoti
vā pettivisayikoti vā manussoti vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā
asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā. So hetu natthi paccayo natthi kāraṇaṃ
natthi yena naṃ vadeyyuṃ katheyyuṃ bhaṇeyyuṃ dīpayeyyuṃ vohar-
eyyunti – yena naṃ vajjuṃ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇā.

Taṃ tassa apurakkhatanti. Tassāti arahato khīṇāsavassa. **Purek-
khārāti** dve purekkhārā – taṇhāpurekkhāro ca diṭṭhipurekkhāro ca...pe...
ayaṃ taṇhāpurekkhāro...pe... ayaṃ diṭṭhipurekkhāro. Tassa taṇhāpurek-
khāro pahīno, diṭṭhipurekkhāro paṭinissaṭṭho; taṇhāpurekkhārassa pahīnat-
tā, diṭṭhipurekkhārassa paṭinissaṭṭhattā na taṇhaṃ vā diṭṭhiṃ vā purato katvā
carati, na taṇhādhaḥajo na taṇhāketu na taṇhādhipateyyo, na diṭṭhidhaḥajo na
diṭṭhiketū na diṭṭhādhipateyyo, na taṇhāya vā na diṭṭhiyā vā parivārito car-
atīti – taṃ tassa apurakkhataṃ.

Tasmā vādesu nejatīti. Tasmāti tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappaccayā
taṃnidānā vādesu upavādesu nindāya garahāya akittiyā avañṇahārikāya ne-
jati na iñjati na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhatīti – tasmā
vādesu nejati.

Tenāha bhagavā –

“Yena naṃ vajjuṃ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇā;
Taṃ tassa apurakkhataṃ, tasmā vādesu nejaṭi”ti.

95.

Vītagedho amaccharī, na ussesu vadate muni;

Na samesu na omesu, kappamṃ neti akappiyo.

Vītagedho amaccharīti. Gedho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo... pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yasseto gedho pahīno samucchinnō vūpasanto paṭipassaddho abhappattiko ñāṇagginā daḍḍho, so vuccati vītagedho. So rūpe agiddho...pe... diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu agiddho agadhito amucchito anajhosito, vītagedho vigatagedho cattagedho vantagedho muttagedho pahīnagedho paṭinissaṭṭhagedho nicchāto...pe... brahmabhūtena attanā viharatīti – vītagedho. **Amaccharīti macchariyanti** pañca macchariyāni – āvāsamacchariyaṃ, kulamacchariyaṃ, lābhamacchariyaṃ, vaṇṇamacchariyaṃ, dhammacchariyaṃ. Yaṃ evarūpaṃ... pe... gāho – idaṃ vuccati macchariyaṃ. Yassetam macchariyaṃ pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhappattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhaṃ, so vuccati amaccharīti – vītagedho amaccharī.

Na ussesu vadate muni, na samesu na omesūti. Munīti. Monamṃ vuccati ñāṇaṃ...pe... saṅgajālamaticca so muni. “Seyyohamasmi”ti vā, “sadiśohamasmi”ti vā, “hīnohamasmi”ti vā na vadati na katheti na bhaṇati na dīpayati na voharatīti – na ussesu vadate muni, na samesu na omesu.

Kappamṃ neti akappiyoti. Kappāti dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca...pe... ayaṃ taṇhākappo...pe... ayaṃ diṭṭhikappo. Tassa taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissaṭṭho; taṇhākappassa pahīnattā, diṭṭhikappassa paṭinissaṭṭhattā taṇhākappamṃ vā diṭṭhikappamṃ vā neti na upeti na upagacchati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – kappamṃ neti. **Akappiyoti.** Kappāti dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca... pe... ayaṃ taṇhākappo...pe... ayaṃ diṭṭhikappo. Tassa taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissaṭṭho; tassa taṇhākappassa pahīnattā, diṭṭhikappassa paṭinissaṭṭhattā taṇhākappamṃ vā diṭṭhikappamṃ vā na kappeti na janeti na sañjaneti na nibbattetīti nābhinibbattetīti – kappamṃ neti akappiyo.

Tenāha bhagavā –

“Vītagedho amaccharī, na ussesu vadate muni;

Na samesu na omesu, kappam neti akappiyo”ti.

96.

Yassa loke sakam natthi, asatā ca na socati;

Dhammesu ca na gacchati, sa ve santoti vuccati.

Yassa loke sakam natthīti. Yassāti arahato khīṇāsavassa. Loke sakam natthīti. Tassa mayham vā idaṃ paresam vā idanti kiñci rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāgataṃ, gahitaṃ parāmaṭṭham abhiniviṭṭham ajjhositaṃ adhimuttaṃ, natthi na santi...pe...ñāgginā dadḍhanti – yassa loke sakam natthi. **Asatā ca na socatīti.** Vipariṇataṃ vā vatthum na socati, vipariṇatasmim vā vatthusmim na socati. Cakkhu me vipariṇatanti na socati. Sotaṃ me... ghānaṃ me... jivhā me... kāyo me... mano me... rūpā me... saddā me... gandhā me... rasā me... phoṭṭhabbā me... kulaṃ me... gaṇo me... āvāso me... lābho me... yaso me... pasamsā me... sukham me... cīvaraṃ me... piṇḍapāto me... senāsanam me... gilānapaccayabhesajjaparikkhāro me... mātā me... pitā me... bhātā me... bhaginī me... putto me... dhītā me... mittā me... amaccā me... ñātakā me... sālohitā me vipariṇatāti na socati na kilamati na paridevati na urattāḷim kandati na sammohaṃ āpajjatīti. Evampi, asatā ca na socati.

Atha vā asantāya dukkhāya vedanāya phuṭṭho pareto samohito samannāgato na socati na kilamati na paridevati na urattāḷim kandati na sammohaṃ āpajjati. Cakkhurogena phuṭṭho pareto samohito samannāgato na socati na kilamati na paridevati na urattāḷim kandati na sammohaṃ āpajjati, sotarogena... ghānarogena... jivhārogena... kāyarogena... sīsarogena... kaṇṇarogena... mukharogena... dantarogena... kāsena... sāsena... pināsena... dāhena... jarena... kucchirogena... mucchāya... pakkhandikāya... sūlena... visūcikāya... kuṭṭhena... gaṇḍena... kilāsena... sosena... apamārena... dadduyā... kaṇḍuyā... kacchuyā... rakhasāya ... vitacchikāya... lohitena... pittena... madhumeheṇa... aṃsāya... piḷakāya... bhagandaleṇa ... pittasamuṭṭhāneṇa ābādhena... semhasamuṭṭhāneṇa ābādhena... vātasamuṭṭhāneṇa ābādhena... sannipātikena ābādhena... utupariṇāmajena ābādhena... visamaparihārajena ābādhena... opakkamikena ābādhena... kammavipākajena ābādhena... sīteṇa... uṇheṇa... jighacchāya... pipāsāya... dāṃsamakasavātātapasarīsapasamphassehi phuṭṭho pareto samohito samannāgato na socati na kilamati na paridevati na urattāḷim kandati na sammohaṃ āpajjatīti. Evampi, asatā ca na socati.

Atha vā asante asaṃvijjamāne anupalabbhamāne – “aho vata me taṃ natthi, siyā vata me taṃ, taṃ vatāhaṃ na ca labhāmī”ti na socati na kilamati na paridevati na urattāliṃ kandati na sammohaṃ āpajjati. Evampi asatā ca na socati. **Dhammesu ca na gacchatīti** na chandāgatiṃ gacchati, na dosāgatiṃ gacchati, na mohāgatiṃ gacchati, na bhayāgatiṃ gacchati, na rāgavasena gacchati, na dosavasena gacchati, na mohavasena gacchati, na mānavasena gacchati, na diṭṭhivasena gacchati, na uddhaccavasena gacchati, na vicikicchāvasena gacchati, na anusayavasena gacchati na ca vaggehi dhammehi yāyati nīyati vuyhati saṃharīyatīti – dhammesu ca na gacchati.

Sa ve santoti vuccatīti. So santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipasaddhoti vuccati pavuccati kathīyati bhaṇīyati dīpīyati voharīyatīti – sa ve santoti vuccati.

Tenāha bhagavā –

“Yassa loke sakaṃ natthi, asatā ca na socati;

Dhammesu ca na gacchati, sa ve santoti vuccati”ti.

Purābhedasuttaniddeso dasamo.

11. Kalahavivādasuttaniddeso

Atha kalahavivādasuttaniddesaṃ vakkhati –

97.

Kutopahūtā kalahā vivādā, paridevasokā sahamaccharā ca;

Mānātimānā sahapesuṇā ca, kutopahūtā te tadin̄ha brūhi.

Kutopahūtā kalahā vivādāti. Kalahoti ekena ākārena kalaho; vivādotipi taññeva. Yo kalaho so vivādo, yo vivādo so kalaho. Atha vā aparēna ākārena vivādo vuccati kalahassa pubbhāgo vivādo. Rājānopi rājūhi vivadanti, khattiyāpi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatīpi gahapatīhi vivadanti, mātāpi puttēna vivadati, puttapi mātārā vivadati, pitāpi puttēna vivadati, puttapi pitarā vivadati, bhātāpi bhātārā vivadati, bhātāpi bhaginiyā vivadati, bhaginīpi bhātārā vivadati, sahāyopi sahāyena vivadati – ayaṃ vivādo. Katamo kalaho? Āgārikā daṇḍapasutā kāyena vācāya kalahaṃ karonti, pabbajitā āpattiṃ āpajjantā kāyena vācāya kalahaṃ karonti – ayaṃ kalaho.

Kutopahūtā kalahā vivādāti. Kalahā ca vivādā ca kutopahūtā kuto-

jātā kutosañjātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kimnidānā kimsamudayā kimjātikā kimṇapabhavāti kalahassa ca vivādassa ca mūlaṃ pucchati, hetuṃ pucchati, nidānaṃ pucchati, sambhavaṃ pucchati, pabhavaṃ pucchati, samuṭṭhānaṃ pucchati, āhāraṃ pucchati, ārammaṇaṃ pucchati, paccayaṃ pucchati, samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – kutopahūtā kalahā vivādā.

Paridevasokā sahamaccharā cāti. Paridevoti ñātibyasanena vā phuṭṭhassa, bhogabyasanena vā phuṭṭhassa, rogabyasanena vā phuṭṭhassa, sīlabyyasanena vā phuṭṭhassa, diṭṭhibyyasanena vā phuṭṭhassa, aññataraññatarena vā byasanena samannāgatassa, aññataraññatarena vā dukkhadhammena phuṭṭhassa, ādevo paridevo, ādevanā paridevanā, ādevitattaṃ paridevitattaṃ, vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappāyanā lālappāyitattaṃ. **Sokoti** ñātibyasanena vā phuṭṭhassa, bhogarogasīladiṭṭhibyyasanena vā phuṭṭhassa, aññataraññatarena vā byasanena samannāgatassa, aññataraññatarena vā dukkhadhammena phuṭṭhassa, soko socanā socitattaṃ, antosoko antoparisoko, antoḍāho antopariḍāho, cetaso pariḍhāyanā domanassaṃ sokasallaṃ. **Maccharanti** pañca macchariyāni – āvāsamacchariyaṃ, kulamacchariyaṃ, lābhamacchariyaṃ, vaṇṇamacchariyaṃ, dhammacchariyaṃ. Yaṃ evarūpaṃ macchariyaṃ maccharāyanaṃ maccharāyitattaṃ vevicchaṃ kadariyaṃ kaṭukañcukatā aggahitattaṃ cittassa – idaṃ vuccati macchariyaṃ. Api ca, khandhamacchariyampi macchariyaṃ, dhātumacchariyampi macchariyaṃ, āyatanamacchariyampi macchariyaṃ gāho. Idaṃ vuccati macchariyanti – paridevasokā sahamaccharā ca.

Mānātimānā sahapesuṇā cāti. Mānoti idhekacco mānaṃ janeti jātiyā vā gottena vā kolaputtīyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā. **Atimānoti** idhekacco paraṃ atimāññati jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. **Pesuṇānti** idhekacco pisuṇavāco hoti – ito sutvā amutra akkhātā imesaṃ bhedāya, amutra vā sutvā imesaṃ akkhātā amūsaṃ bhedāya. Iti samaggānaṃ vā bhettā, bhinnānaṃ vā anuppadātā, vaggārāmo vaggarato vagganandī vaggakaraṇiṃ vācam bhāsītā hoti – idaṃ vuccati pesuṇānaṃ. Api ca dvīhi kāraṇehi pesuṇānaṃ upasaṃharati – piyakamyatāya vā bhedādhippāyena vā. Kathaṃ piyakamyatāya pesuṇānaṃ upasaṃharati? Imassa piyo bhavissāmi, manāpo bhavissāmi, vissāsiko bhavissāmi, abbhantariko bhavissāmi, suhadayo bhavissāmīti – evaṃ piyakamyatāya pesuṇānaṃ upasaṃharati. Kathaṃ bhedādhippāyena pesuṇānaṃ upasaṃharati? Kathaṃ ime nānā assu, vinā assu, vaggā assu, dvidhā assu, dvejjhā assu, dve pakkhā assu, bhijjeyyumaṃ na samāgaccheyyumaṃ, dukkhaṃ na phāsu vihareyyunti – evaṃ bhedādhippāye-

na pesuññaṃ upasaṃharatīti – mānātimānā sahapesuṇā ca.

Kutopahūtā te tadiṅgha brūhīti. Kalaho ca vivādo ca paridevo ca soko ca macchariyañca māno ca atimāno ca pesuññañcāti – ime aṭṭha kilesā kutopahūtā kutojātā kutosañjātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kiṃnidānā kiṃsamudayā kiṃjātikā kiṃpabhavāti. Imesaṃ aṭṭhannaṃ kilesānaṃ mūlaṃ pucchati, hetuṃ pucchati, nidānaṃ pucchati, sambhavaṃ pucchati, pabhavaṃ pucchati, samuṭṭhānaṃ pucchati, āhāraṃ pucchati, ārammaṇaṃ pucchati, paccayaṃ pucchati, samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – kutopahūtā te tadiṅghaṃ brūhīti. Ingha brūhi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vivara vibhaja uttānīkarohi pakāsehīti – kutopahūtā te tadiṅgha brūhi.

Tenāha so nimmito –

“Kutopahūtā kalahā vivādā, paridevasokā sahamaccharā ca;
Mānātimānā sahapesuṇā ca, kutopahūtā te tadiṅgha brūhī”ti.

98.

**Piyappahūtā kalahā vivādā, paridevasokā sahamaccharā ca;
Mānātimānā sahapesuṇā ca, maccherayuttā kalahā vivādā;
Vivādajātesu ca pesuṇāni.**

Piyappahūtā kalahā vivādā, paridevasokā sahamaccharā cāti. Pi-
yāti dve piyā – sattā vā saṅkhārā vā. Katame sattā piyā? Idha yassa te honti atthakāmā hitakāmā phāsukāmā yogakkhemakāmā mātā vā pitā vā bhātā vā bhaginī vā putto vā dhītā vā mittā vā amaccā vā ñātī vā sālohitā vā – ime sat-
tā piyā. Katame saṅkhārā piyā? Manāpikā rūpā manāpikā saddā manāpikā
gandhā manāpikā rasā manāpikā phoṭṭhabbā – ime saṅkhārā piyā.

Piyaṃ vatthuṃ acchedasaṅkinopi kalahaṃ karonti, acchijjantepi ka-
lahaṃ karonti, acchinnepi kalahaṃ karonti. Piyaṃ vatthuṃ vipariṇāma-
saṅkinopi kalahaṃ karonti, vipariṇāmantepi kalahaṃ karonti, vipariṇatepi
kalahaṃ karonti. Piyaṃ vatthuṃ acchedasaṅkinopi vivadanti, acchijjan-
tepi vivadanti, acchinnepi vivadanti. Piyaṃ vatthuṃ vipariṇāmasaṅkinopi
vivadanti, vipariṇāmantepi vivadanti, vipariṇatepi vivadanti. Piyaṃ vat-
thuṃ acchedasaṅkinopi paridevanti, acchijjantepi paridevanti, acchinnepi
paridevanti. Piyaṃ vatthuṃ vipariṇāmasaṅkinopi paridevanti, vipariṇāman-
tepi paridevanti, vipariṇatepi paridevanti. Piyaṃ vatthuṃ acchedasaṅkino-
pi socanti, acchijjantepi socanti, acchinnepi socanti. Piyaṃ vatthuṃ vi-
pariṇāmasaṅkinopi socanti, vipariṇāmantepi socanti, vipariṇatepi socanti.

Piyaṃ vatthuṃ rakkhanti gopenti pariggaṇhanti mamāyanti maccharāyanti.

Mānātimānā sahapesuṇā cāti. Piyaṃ vatthuṃ nissāya mānaṃ janenti, piyaṃ vatthuṃ nissāya atimānaṃ janenti. Kathaṃ piyaṃ vatthuṃ nissāya mānaṃ janenti? Mayaṃ lābhino manāpikānaṃ rūpānaṃ saddānaṃ gandhānaṃ rasānaṃ phoṭṭhabbānanti. Evaṃ piyaṃ vatthuṃ nissāya mānaṃ janenti. Kathaṃ piyaṃ vatthuṃ nissāya atimānaṃ janenti? Mayaṃ lābhino manāpikānaṃ rūpānaṃ saddānaṃ gandhānaṃ rasānaṃ phoṭṭhabbānaṃ, ime panaññe na lābhino manāpikānaṃ rūpānaṃ saddānaṃ gandhānaṃ rasānaṃ phoṭṭhabbānanti. Evaṃ piyaṃ vatthuṃ nissāya atimānaṃ janenti. **Pesuññanti** idhekacco pisuṇavāco hoti, ito sutvā amutra akkhātā imesaṃ bhedāya...pe... evaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharatīti...pe... mānātimānā sahapesuṇā ca.

Maccherayuttā kalahā vivādāti. Kalaho ca vivādo ca paridevo ca soko ca māno ca atimāno ca pesuññañcāti – ime satta kilesā macchariye yuttā payuttā āyuttā samāyuttāti – maccherayuttā kalahā vivādā.

Vivādajātesu ca pesuṇānīti. Vivāde jāte sañjāte nibbatte abhinibbatte pātubhūte pesuññaṃ upasaṃharanti; ito sutvā amutra akkhāyanti imesaṃ bhedāya, amutra vā sutvā imesaṃ akkhāyanti amūsaṃ bhedāya. Iti samaggānaṃ vā bhettāro, bhinnānaṃ vā anuppadātāro, vaggārāmā vaggaratā vagganandī vaggakaraṇiṃ vācaṃ bhāsītāro honti – idaṃ vuccati pesuññaṃ. Api ca dvīhi kāraṇehi pesuññaṃ upasaṃharanti – piyakamyatāya vā bhedādhippāyena vā. Kathaṃ piyakamyatāya pesuññaṃ upasaṃharanti? Imassa piyā bhavissāma, manāpā bhavissāma, vissāsikā bhavissāma, abbhantarikā bhavissāma, suhadayā bhavissāmāti. Evaṃ piyakamyatāya pesuññaṃ upasaṃharanti. Kathaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharanti? “Kathaṃ ime nānā assu, vinā assu, vaggā assu, dvedhā assu, dvejjhā assu, dve pakkhā assu, bhijjeyyūṃ na samāgaccheyyūṃ, dukkhaṃ na phāsu vihareyyu”nti – evaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharantīti – vivādajātesu ca pesuṇāni.

Tenāha bhagavā –

“Piyappahūtā kalahā vivādā, paridevasokā sahamaccharā ca;
Mānātimānā sahapesuṇā ca, maccherayuttā kalahā vivādā;
Vivādajātesu ca pesuṇānī”ti.

99.

Piyā su lokasmiṃ kutonidānā, ye cāpi lobhā vicaranti loke;

Āsā ca niṭṭhā ca kutonidānā, ye samparāyāya narassa honti.

Piyā su lokasmiṃ kutonidānāti. Piyā kutonidānā kutojātā kutosañjātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kiṃnidānā kiṃsamudayā kiṃjātikā kiṃpabhavāti piyānaṃ mūlaṃ pucchati...pe... samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – piyā su lokasmiṃ kutonidānā.

Ye cāpi lobhā vicaranti loketi. Ye cāpīti khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā ca. Lobhāti yo lobho lubbhanā lubbhitattaṃ sārāgo sārājjanā sārājjitattaṃ abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Vicarantīti** vicaranti viharanti iriyanti vattanti pālen-ti yapenti yāpenti. **Loketi** apāyaloke manussaloke devaloke khandhaloke dhātuloke āyatanaloketi – ye cāpi lobhā vicaranti loke.

Āsā ca niṭṭhā ca kutonidānāti. Āsā ca niṭṭhā ca kutonidānā kuto-jātā kutosañjātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kiṃnidānā kiṃsamudayā kiṃjātikā kiṃpabhavāti āsāya ca niṭṭhāya ca mūlaṃ pucchati...pe... samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – āsā ca niṭṭhā ca kutonidānā. **Ye samparāyāya narassa hontīti.** Ye narassa parāyanā honti dīpā honti tāṇā honti leṇā honti saraṇā honti niṭṭhā parāyanā hontīti – ye samparāyāya narassa honti.

Tenāha so nimmito –

“Piyā su lokasmiṃ kutonidānā, ye cāpi lobhā vicaranti loke;

Āsā ca niṭṭhā ca kutonidānā, ye samparāyāya narassa hontī”ti.

100.

Chandānidānāni piyāni loke, ye cāpi lobhā vicaranti loke;

Āsā ca niṭṭhā ca itonidānā, ye samparāyāya narassa honti.

Chandānidānāni piyāni loketi. Chandoti yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmatanṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajhosānaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ kāmacchandanī-varaṇaṃ. Apī ca pañca chandā – pariyesanacchando, paṭilābhacchando, paribhogacchando, sannidhicchando, visajjanacchando. Katamo pariye-sanacchando? Idhekacco ajjhositoyeva atthiko chandajāto rūpe pariyesati, sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe pariyesati – ayaṃ pariyesanacchando. Katamo paṭilābhacchando? Idhekacco ajjhositoyeva atthiko chandajāto rūpe paṭilabhāti, sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe paṭilabhāti – ayaṃ paṭilābhacchando. Katamo paribhogacchando? Idhekacco ajjhositoyeva

atthiko chandajāto rūpe paribhuñjati, sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe paribhuñjati – ayam paribhogacchando. Katamo sannidhicchando? Idhekacco ajjhositoyeva atthiko chandajāto dhanasannicayam karoti “āpadāsu bhavissati”ti – ayam sannidhicchando. Katamo visajjanacchando? Idhekacco ajjhositoyeva atthiko chandajāto dhanam visajjeti hatthārohānam assārohānam rathikānam dhanuggahānam pattikānam “ime mam rakkhisanti gopissanti samparivārissanti”ti – ayam visajjanacchando. **Piyānti** dve piyā – sattā vā saṅkhārā vā...pe... ime sattā piyā...pe... ime saṅkhārā piyā. **Chandānidānāni piyāni loketi.** Piyā chandanidānā chandasamudayā chandajātikā chandapabhavāti – chandānidānāni piyāni loke.

Ye cāpi lobhā vicaranti loketi. Ye cāpīti khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā ca. **Lobhāti** yo lobho lubbhanā lubbhittattam sārāgo sārājjanā sārājittattam abhijjhā lobho akusalamūlam. **Vicarantīti** vicaranti viharanti iriyanti vattanti pārenti yapenti yāpenti. **Loketi** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – ye cāpi lobhā vicaranti loke.

Āsā ca niṭṭhā ca itonidānāti. Āsā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlam. **Niṭṭhāti** idhekacco rūpe pariyesanto rūpam paṭilabhāti, rūpaniṭṭho hoti, sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kulam... gaṇam... āvāsam... lābham... yasam... pasamsam... sukham... cīvaram... piṇḍapātam... senāsanam... gilānapaccayabhesajjaparikhāram ... suttantam... vinayam... abhidhammam... āraññikaṅgam... piṇḍapātikaṅgam... paṃsukūlikaṅgam... tecīvarikaṅgam... sapadānacārikaṅgam... khalupacchābhattikaṅgam... nesajjikaṅgam... yathāsanthātikaṅgam... paṭhamam jhānam... dutiyam jhānam... tatiyam jhānam... catuttham jhānam... ākāsañācāyatanaśamāpattim... viññāṇañcāyatanaśamāpattim... ākiñcaññāyatanaśamāpattim ... nevaśaṇṇāñāśaṇṇāyatanaśamāpattim pariyesanto nevaśaṇṇāñāśaṇṇāyatanaśamāpattim paṭilabhāti, nevaśaṇṇāñāśaṇṇāyatanaśamāpattiniṭṭho hoti.

“Āsāya kasate khetam, bījam āsāya vappati;

Āsāya vāñijā yanti, samuddam dhanahārakā;

Yāya āsāya tiṭṭhāmi, sā me āsā samijjhatī”ti.

Āsāya samiddhi vuccate niṭṭhā. **Āsā ca niṭṭhā ca itonidānāti.** Āsā ca niṭṭhā ca ito chandanidānā chandasamudayā chandajātikā chandapabhavāti – āsā ca niṭṭhā ca itonidānā.

Ye samparāyāya narassa hontīti. Ye narassa parāyanā hontī dīpā hontī tāṇā hontī leṇā hontī saraṇā hontī niṭṭhā parāyanā hontīti – ye sam-

parāyāya narassa honti.

Tenāha bhagavā –

“Chandānidānāni piyāni loke, ye cāpi lobhā vicaranti loke;
Āsā ca niṭṭhā ca itonidānā, ye samparāyāya narassa hontī”ti.

101.

Chando nu lokasmiṃ kutonidāno, vinicchayā cāpi kutopahūtā;

Kodho mosavajjañca kathaṃkathā ca, ye cāpi dhammā samaṇena vuttā.

Chando nu lokasmiṃ kutonidānoti. Chando kutonidāno kutojāto kutosañjāto kutonibbatto kutoabhinibbatto kutopātubhūto, kiṃnidāno kiṃsamudayo kiṃjātikiko kiṃpabhavoti chandassa mūlaṃ pucchati...pe... samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – chando nu lokasmiṃ kutonidāno.

Vinicchayā cāpi kutopahūtāti. Vinicchayā kutopahūtā kutojātā kutosañjātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kiṃnidānā kiṃsamudayā kiṃjātikā kiṃpabhavāti vinicchayānaṃ mūlaṃ pucchati...pe... samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – vinicchayā cāpi kutopahūtā.

Kodho mosavajjañca kathaṃkathā cāti. **Kodhoti** yo evarūpo citta-ssa āghāto paṭighāto, paṭighaṃ paṭivirodho, kopo pakopo sampakopo, doso padoso sampadoso, citta-ssa byāpatti manopadoso, kodho kujjhanā kujjhitattam, doso dussanā dussitattam, byāpatti byāpajjanā byāpajjitattam, virodho paṭivirodho, caṇḍikkaṃ asuropo anattamanatā citta-ssa. Mosavajjaṃ vuccati musāvādo. Kathaṃkathā vuccati vicikicchāti – kodho mosavajjañca kathaṃkathā ca.

Ye cāpi dhammā samaṇena vuttāti. **Ye cāpīti** ye kodhena ca mosavajjena ca kathaṃkathāya ca sahatatā sahatātā saṃsatṭhā sampayuttā, ekuppādā ekanirodhā ekavatthukā ekārammaṇā – ime vuccanti ye cāpi dhammā. Atha vā ye te kilesā aññajātikā aññavihitakā – ime vuccanti ye cāpi dhammā. **Samaṇena vuttāti** samaṇena samitapāpena brāhmaṇena bāhitapāpadhammena bhikkhunā bhinnakilesamūlena sabbākusalamūlabandhanā pamuttana vuttā pavuttā ācikkhitā desitā paññapitā paṭṭhapitā vivaṭṭā vibhattā uttānikatā pakāsītāti – ye cāpi dhammā samaṇena vuttā.

Tenāha so nimmito –

“Chando nu lokasmiṃ kutonidāno, vinicchatā cāpi kutopahūtā;
Kodho mosavajjañca kathamkathā ca, ye cāpi dhammā samaṇe-
na vuttā”ti.

102.

Sātaṃ asātanti yamāhu loke, tamūpanissāya pahoti chando;

**Rūpesu disvā vibhavaṃ bhavañca, vinicchayaṃ kubbati
jantu loke.**

Sātaṃ asātanti yamāhu loketi. Sātanti sukhā ca vedanā, iṭṭhañca vatthu . Asātanti dukkhā ca vedanā, aniṭṭhañca vatthu. **Yamāhu loketi** yaṃ āhaṃsu yaṃ kathenti yaṃ bhaṇanti yaṃ dīpenti yaṃ voharantīti – sātaṃ asātanti yamāhu loke.

Tamūpanissāya pahoti chandoti. Sātāsātaṃ nissāya, sukhadukkhaṃ nissāya, somanassadomanassaṃ nissāya, iṭṭhāniṭṭhaṃ nissāya, anunayapaṭighaṃ nissāya chando pahoti pabhavati jāyati sañjāyati nibbattati abhinibbattatīti – tamūpanissāya pahoti chando.

Rūpesu disvā vibhavaṃ bhavañcāti. Rūpesūti cattāro ca mahābhūtā catunnañca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ. Katamo rūpānaṃ bhavo? Yo rūpānaṃ bhavo jāti sañjāti nibbatti abhinibbatti pātubhāvo – ayaṃ rūpānaṃ bhavo. Katamo rūpānaṃ vibhavo? Yo rūpānaṃ khayō vayo bhedo paribhedo aniccatā antaradhānaṃ – ayaṃ rūpānaṃ vibhavo. **Rūpesu disvā vibhavaṃ bhavañcāti** rūpesu bhavañca vibhavañca disvā passivā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – rūpesu disvā vibhavaṃ bhavañca.

Vinicchayaṃ kubbati jantu loketi. Vinicchayāti dve vinicchayā – taṇhāvinicchayo ca, diṭṭhivinicchayo ca. Kathaṃ taṇhāvinicchayaṃ karoti? Idhekaccassa anuppannā ceva bhogā na uppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṃ gacchanti. Tassa evaṃ hoti – “kena nu kho me upāyena anuppannā ceva bhogā na uppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṃ gacchantī”ti. Tassa pana evaṃ hoti “surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyogaṃ anuyuttassa me anuppannā ceva bhogā na uppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṃ gacchanti; vikālavīsikhācariyānuyogaṃ anuyuttassa me anuppannā ceva bhogā na uppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṃ gacchanti; samajjābhicaraṇaṃ anuyuttassa me... jutappamādaṭṭhānānuyogaṃ anuyuttassa me... pāpamittānuyogaṃ anuyuttassa me anuppannā ceva bhogā na uppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṃ gacchanti; ālasyānuyogaṃ anuyuttassa me anuppannā ceva bhogā na uppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayaṃ gacchantī”ti evaṃ ñāṇaṃ katvā cha bhogaṇaṃ apāyamukhāni na

sevati, cha bhogānaṃ āyamukhāni sevati. Evampi taṇhāvinicchayaṃ karoti.

Atha vā kasiyā vā vaṇijjāya vā gorakkhena vā issatthena vā rājaporisena vā sippaññatarena vā paṭipajjati. Evampi taṇhāvinicchayaṃ karoti. Kathaṃ diṭṭhivinnicchayaṃ karoti? Cakkhusmiṃ uppanne jānāti – “attā me uppanno”ti, cakkhusmiṃ antarahite jānāti – “attā me antarahito vigato me attā”ti. Evampi diṭṭhivinnicchayaṃ karoti. Sotasmim... ghānasmim... jivhāya... kāyasmim... rūpasmim... saddasmim... gandhasmim... rasasmim... phoṭṭhabbasmim uppanne jānāti – “attā me uppanno”ti, phoṭṭhabbasmim antarahite jānāti – “attā me antarahito vigato me attā”ti. Evampi diṭṭhivinnicchayaṃ karoti janeti sañjaneti nibbatteti abhinibbatte-ti. **Jantū**ti satto naro mānavo...pe... manujo. **Loketi** apāyaloke ...pe... āyatanaloketi – vinnicchayaṃ kubbati jantu loke.

Tenāha bhagavā –

“Sātaṃ asātanti yamāhu loke, tamūpanissāya pahoti chando;

Rūpesu disvā vibhavaṃ bhavañca, vinnicchayaṃ kubbati jantu loke”ti.

103.

Kodho mosavajjaṇca kathaṃkathā ca, etepi dhammā dva-yameva sante;

Kathaṃkathī nāṇapathāya sikkhe, nātvā pavuttā samaṇena dhammā.

Kodho mosavajjaṇca kathaṃkathā cāti. Kodhoti yo evarūpo cit-tassa āghāto paṭighāto...pe... mosavajjaṃ vuccati musāvādo. Kathaṃkathā vuccati vicikicchā. Itthaṃ vatthum nissāyapi kodho jāyati, anitthaṃ vatthum nissāyapi kodho jāyati. Itthaṃ vatthum nissāyapi musāvādo uppajjati, anitthaṃ vatthum nissāyapi musāvādo uppajjati. Itthaṃ vatthum nissāyapi kathaṃkathā uppajjati, anitthaṃ vatthum nissāyapi kathaṃkathā uppajjati.

Kathaṃ anitthaṃ vatthum nissāya kodho jāyati? Pakatiyā anitthaṃ vatthum nissāya kodho jāyati. Anattaṃ me acarīti kodho jāyati, anattaṃ me caratīti kodho jāyati, anattaṃ me carissatīti kodho jāyati; piyassa me manāpassa anattaṃ acari ... anattaṃ carati... anattaṃ carissatīti kodho jāyati; appiyassa me amanāpassa atthaṃ acari... atthaṃ carati... atthaṃ carissatīti kodho jāyati. Evaṃ anitthaṃ vatthum nissāya kodho jāyati.

Kathaṃ itthaṃ vatthum nissāya kodho jāyati? Itthaṃ vatthum acche-

dasañkinopi kodho jāyati, acchijjantepi kodho jāyati, acchinnepi kodho jāyati. Ittham vatthum vipariñāmasañkinopi kodho jāyati, vipariñāmantepi kodho jāyati, vipariñatepi kodho jāyati. Evaṃ ittham vatthum nissāya kodho jāyati.

Katham aniṭṭham vatthum nissāya musāvādo uppajjati? Idhekacco andubandhanena vā baddho ; tassa bandhanassa mokkhatthāya sampajānamusā bhāsati... rajjubandhanena vā baddho... sañkhalikabandhanena vā baddho... vettabandhanena vā baddho... latābandhanena vā baddho... pakkhepabandhanena vā baddho... parikkhepabandhanena vā baddho... gāmanigamanagararattḥabandhanena vā baddho... janapadabandhanena vā baddho; tassa bandhanassa mokkhatthāya sampajānamusā bhāsati. Evaṃ aniṭṭham vatthum nissāya musāvādo uppajjatīti.

Katham ittham vatthum nissāya musāvādo uppajjati? Idhekacco manāpikānaṃ rūpānaṃ hetu sampajānamusā bhāsati... manāpikānaṃ saddānaṃ... gandhānaṃ... rasānaṃ... phoṭṭhabbānaṃ hetu... cīvarahetu... piṇḍapātaḥetu... senāsanahetu... gilānapaccayabhesajjaparikkhāraḥetu sampajānamusā bhāsati. Evaṃ ittham vatthum nissāya musāvādo uppajjati.

Katham aniṭṭham vatthum nissāya kathamkathā uppajjati? “Muccissāmi nu kho cakkhurogato, na nu kho mucchissāmi cakkhurogato. Muccissāmi nu kho sotarogato... ghānarogato... jivhārogato... kāyarogato... sīsarogato... kaṇṇarogato... mukharogato... mucchissāmi nu kho dantarogato, na nu kho mucchissāmi dantarogato”ti. Evaṃ aniṭṭham vatthum nissāya kathamkathā uppajjati.

Katham ittham vatthum nissāya kathamkathā uppajjati? “Labhissāmi nu kho manāpīke rūpe, na nu kho labhissāmi manāpīke rūpe. Labhissāmi nu kho manāpīke sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ... lābhaṃ... yasaṃ... pasamsaṃ... sukhaṃ... cīvaraṃ... piṇḍapātaṃ... senāsaṇaṃ... gilānapaccayabhesajjaparikkhāra”nti. Evaṃ ittham vatthum nissāya kathamkathā uppajjatīti – kodho mosavajjañca kathamkathā ca.

Etepi dhammā dvayameva santeti. Sātāsāte sante, sukhadukkhe sante, somanassadomanasse sante, itthāniṭṭhe sante, anunayapaṭighe sante samvijjamāne atthi upalabbhamāneti – etepi dhammā dvayameva sante.

Kathamkathī nāṇapathāya sikkheti. Nāṇampi nāṇapatho, nāṇassa ārammaṇampi nāṇapatho, nāṇasahabhunopi dhammā nāṇapatho. Yathā

ariyamaggo ariyapatho, devamaggo devapatho, brahmamaggo brahmapatho; evameva ñāṇampi ñāṇapatho, ñāṇassa ārammaṇampi ñāṇapatho, ñāṇasahabhunopi dhammā ñāṇapatho.

Sikkheti tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā. Katamā adhisīlasikkhā? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasaṃpanno, aṇumattesu vajjesu bhayadasāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu, khuddako sīlakkhandho... mahanto sīlakkhandho... sīlaṃ paṭiṭṭhā ādi caraṇaṃ saṃyamo saṃvaro mukhaṃ pamukhaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā – ayaṃ adhisīlasikkhā. Katamā adhicittasikkhā? Idha bhikkhu vivicceva kāmehi...pe... catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati – ayaṃ adhicittasikkhā. Katamā adhipaññāsikkhā? Idha bhikkhu paññavā hoti, udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. So “idaṃ dukkha”nti yathābhūtaṃ pajānāti...pe... “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti, “ime āsavā”ti yathābhūtaṃ pajānāti...pe... “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṃ pajānāti – ayaṃ adhipaññāsikkhā.

Kathaṃkathī ñāṇapathāya sikkheti. Kathaṃkathī puggalo sakaṅkaho savilekho sadvelhako savicikiccho, ñāṇadhigamāya ñāṇaphusaṇāya ñāṇasacchikiriyāya adhisīlampi sikkheyya, adhicittampi sikkheyya, adhipaññampi sikkheyya; imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya, jānanto sikkheyya, passanto sikkheyya, paccavekkhanto sikkheyya, cittaṃ adhiṭṭhahanto sikkheyya, saddhāya adhimuccanto sikkheyya, vīriyaṃ paggaṇhanto sikkheyya, satim upaṭṭhahanto sikkheyya, cittaṃ samādahanto sikkheyya, paññāya pajānanto sikkheyya, abhiññeyyaṃ abhijānanto sikkheyya, pariññeyyaṃ parijānanto sikkheyya, pahātappaṃ pajahanto sikkheyya, bhāvetappaṃ bhāvento sikkheyya, sacchikātabbaṃ sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – kathaṃkathī ñāṇapathāya sikkhe.

Ñatvā pavuttā samaṇena dhammāti. Ñatvāti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā vuttā pavuttā ācikkhitā desitā paññapitā paṭṭhapitā vivaṭā vibhattā uttānīkatā pakāsītā. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā vuttā pavuttā ācikkhitā desitā paññapitā paṭṭhapitā vivaṭā vibhattā uttānīkatā pakāsītā, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti... “sabbe dhammā anatā”ti... “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti...pe... “jātipaccayā jarāmaṇa”nti... “avijjānirodhā saṅkhāranirodho”ti...pe... “jātinirodhā jarāmaṇanirodho”ti... “idaṃ dukkha”nti...pe... “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti... “ime āsavā”ti...pe... “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti...

“ime dhammā abhiññeyyā”ti... “ime dhammā pariññeyyā”ti... “ime dhammā pahātabbā”ti... “ime dhammā bhāvetabbā”ti... “ime dhammā sacchikātabbā”ti... channaṃ phassāyatanānaṃ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca... pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ... catunnaṃ mahābhūtānaṃ... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhamma”ntntti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā vuttā pavuttā ācikkhitā desitā paññapitā paṭṭhapitā vivaṭā vibhattā uttānikatā pakāsītā.

Vuttañhetam bhagavatā – “abhiññāyāham, bhikkhave, dhammaṃ desemi, no anabhiññāya. Sanidānāham, bhikkhave, dhammaṃ desemi, no anidānaṃ. Sappāṭihāriyāham, bhikkhave, dhammaṃ desemi, no appāṭihāriyaṃ. Tassa mayham, bhikkhave, abhiññāya dhammaṃ desayato, no anabhiññāya, sanidānaṃ dhammaṃ desayato, no anidānaṃ, sappāṭihāriyaṃ dhammaṃ desayato, no appāṭihāriyaṃ, karaṇīyo ovādo, karaṇīyā anusāsani. Alañca pana, bhikkhave, vo tuṭṭhiyā alaṃ pāmojjāya alaṃ so-manassāya sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṅghoti. Imasmiñca pana veyyākaraṇasmim bhaññamāne dasasahassī lokadhātu akampitthā”ti – ñatvā pavuttā samaṇena dhammā.

Tenāha bhagavā –

“Kodho mosavajjañca kathaṃkathā ca, etepi dhammā dvayameva sante;

Kathaṃkathī ñāṇapathāya sikkhe, ñatvā pavuttā samaṇena dhammā”ti.

104.

Sātaṃ asātañca kutonidānā, kismiṃ asante na bhavanti hete;

Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ, etaṃ me pabrūhi yatonidānaṃ.

Sātaṃ asātañca kutonidānāti. Sātā asātā kutonidānā kutojātā kutosañjātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kiṃnidānā kiṃsamudayā kiṃjātikā kiṃpabhavāti sātāsātānaṃ mūlaṃ pucchati...pe... samudayaṃ pucchati papucchati yācati ajjhesati pasādetīti – sātaṃ asātañca kutonidānā.

Kismiṃ asante na bhavanti heteti. Kismiṃ asante asaṃvijjamāne natthi anupalabbhamāne sātāsātā na bhavanti nappabhavanti na jāyanti na sañjāyanti na nibbattanti na abhinibbattanti – kismiṃ asante na bhavanti

hete.

Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthanti. Katamo sātāsātānaṃ bhavo? Yo sātāsātānaṃ bhavo pabhavo jāti sañjāti nibbatti abhinibbatti pātubhāvo – ayaṃ sātāsātānaṃ bhavo. Katamo sātāsātānaṃ vibhavo? Yo sātāsātānaṃ khayō vayo bhedo paribhedo aniccatā antaradhānaṃ – ayaṃ sātāsātānaṃ vibhavo. **Yametamatthanti** yaṃ paramatthanti – vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ.

Etaṃ me pabrūhi yatonidānanti. Etanti yaṃ pucchāmi yaṃ yācāmi yaṃ ajjhesāmi yaṃ pasādemī. **Pabrūhīti** brūhi vadehi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vivara vibhaja uttānīkarohi pakāsehīti – etaṃ me pabrūhi. **Yatonidānanti** yaṃnidānaṃ yaṃsamudayaṃ yaṃjātikaṃ yaṃpabhavanti – etaṃ me pabrūhi yatonidānaṃ.

Tenāha so nimmito –

“Sātaṃ asātañca kutonidānā, kismiṃ asante na bhavanti hete;

Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ, etaṃ me pabrūhi yatonidāna”nti.

105.

Phassanidānaṃ sātaṃ asātaṃ, phasse asante na bhavanti hete;

Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ, etaṃ te pabrūmi itonidānaṃ.

Phassanidānaṃ sātaṃ asātanti. Sukhavedanīyaṃ phassaṃ paṭicca uppajjati sukhā vedanā. Yā tasseva sukhavedanīyassa phassassa nirodhā, yaṃ tajjaṃ vedayitaṃ sukhavedanīyaṃ phassaṃ paṭicca uppannā sukhā vedanā sā nirujjhati, sā vūpasammati. Dukkavedanīyaṃ phassaṃ paṭicca uppajjati dukkhā vedanā. Yā tasseva dukkhavedanīyassa phassassa nirodhā, yaṃ tajjaṃ vedayitaṃ dukkhavedanīyaṃ phassaṃ paṭicca uppannā dukkhā vedanā sā nirujjhati, sā vūpasammati. Adukkhamasukhavedanīyaṃ phassaṃ paṭicca uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Yā tasseva adukkhamasukhavedanīyassa phassassa nirodhā, yaṃ tajjaṃ vedayitaṃ adukkhamasukhavedanīyaṃ phassaṃ paṭicca uppannā adukkhamasukhā vedanā sā nirujjhati, vūpasammati. **Phassanidānaṃ sātaṃ asātanti.** Sātāsātā phassanidānā phassasamudayā phassajātikā phassappabhavāti – phassanidānaṃ sātaṃ asātaṃ.

Phasse asante na bhavanti heteti. Phasse asante asaṃvijjamāne nat-

thi anupalabbhamāne sātāsātā na bhavanti nappabhavanti na jāyanti na sañ-
jāyanti na nibbattanti nābhinibbattanti na pātubhavanti – phasse asante na
bhavanti hete.

Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthanti. Bhavadiṭṭhipi phassani-
dānā, vibhavadiṭṭhipi phassanidānā. **Yametamatthanti** yaṃ paramatthanti
– vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ.

Etaṃ te pabrūmi itonidānanti. Etanti yaṃ pucchasi yaṃ yācasi yaṃ
ajjhesasi yaṃ pasādesi. **Pabrūmīti** brūmi ācikkhāmi desemi paññapemi
paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi pakāsemīti – etaṃ te pabrūmi.
Itonidānanti ito phassanidānaṃ phassasamudayaṃ phassajātikāṃ phassap-
pabhavanti – etaṃ te pabrūmi itonidānaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Phassanidānaṃ sātaṃ asātaṃ, phasse asante na bhavanti hete;

Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ, etaṃ te pabrūmi itonidā-
na”nti.

106.

**Phasso nu lokasmiṃ kutonidāno, pariggahā cāpi ku-
topahūtā;**

**Kismiṃ asante na mamattamatthi, kismiṃ vibhūte na phu-
santi phassā.**

Phasso nu lokasmiṃ kutonidānoti. Phasso kutonidāno kutojā-
to kutosañjāto kutonibbatto kutoabhinibbatto kutopātubhūto, kiṃnidāno
kiṃsamudayo kiṃjātikō kiṃpabhavoti phassassa mūlaṃ pucchati hetuṃ
pucchati...pe... samudayaṃ pucchati papucchati yāceti ajjhesati pasādetīti
– phasso nu lokasmiṃ kutonidāno.

Pariggahā cāpi kutopahūtāti pariggahā kutopahūtā kutojātā kutosañ-
jātā kutonibbattā kutoabhinibbattā kutopātubhūtā, kiṃnidānā kiṃsamudayā
kiṃjātikā kiṃpabhavāti pariggahānaṃ mūlaṃ pucchati hetuṃ pucchati...
pe... samudayaṃ pucchati papucchati yāceti ajjhesati pasādetīti – parig-
gahā cāpi kutopahūtā.

Kismiṃ asante na mamattamatthi. Kismiṃ asante asaṃvijjamāne
natthi anupalabbhamāne mamattā natthi na santi na saṃvijjanti nupalab-
bhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhappattikā
ñāṇagginā daḍḍhāti – kismiṃ asante na mamattamatthi.

Kismiṃ vibhūte na phusanti phassāti. Kismiṃ vibhūte vibhavite atikkante samatikkante vītivatte phassā na phusantīti – kismiṃ vibhūte na phusanti phassā.

Tenāha so nimmito –

“Phasso nu lokasmiṃ kutonidāno, pariggahā cāpi kutopahūtā;
Kismiṃ asante na mamattamatthi, kismiṃ vibhūte na phusanti phassā”ti.

107.

Nāmañca rūpañca paṭicca phasso, icchānidānāni pariggahāni;

Ichchāyasantyā na mamattamatthi, rūpe vibhūte na phusanti phassā.

Nāmañca rūpañca paṭicca phassoti. Cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṃ, tiṇṇaṃ saṅgati phasso. Cakkhu ca rūpā ca rūpasmiṃ cakkhusamphassaṃ ṭhapetvā sampayuttakā dhammā nāmasmiṃ. Evampi nāmañca rūpañca paṭicca phasso. Sotañca paṭicca sadde ca uppajjati sotaviññāṇaṃ, tiṇṇaṃ saṅgati phasso. Sotañca saddā ca rūpasmiṃ sotasamphassaṃ ṭhapetvā sampayuttakā dhammā nāmasmiṃ. Evampi nāmañca rūpañca paṭicca phasso. Ghānañca paṭicca gandhe ca uppajjati ghānaviññāṇaṃ, tiṇṇaṃ saṅgati phasso. Ghānañca gandhā ca rūpasmiṃ ghānasamphassaṃ ṭhapetvā sampayuttakā dhammā nāmasmiṃ. Evampi nāmañca rūpañca paṭicca phasso. Jivhañca paṭicca rase ca uppajjati jivhāviññāṇaṃ, tiṇṇaṃ saṅgati phasso. Jivhā ca rasā ca rūpasmiṃ jivhāsamphassaṃ ṭhapetvā sampayuttakā dhammā nāmasmiṃ. Evampi nāmañca rūpañca paṭicca phasso. Kāyañca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati kāyaviññāṇaṃ, tiṇṇaṃ saṅgati phasso. Kāyo ca phoṭṭhabbā ca rūpasmiṃ kāyasamphassaṃ ṭhapetvā sampayuttakā dhammā nāmasmiṃ. Evampi nāmañca rūpañca paṭicca phasso. Manañca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇaṃ, tiṇṇaṃ saṅgati phasso. Vatthu rūpaṃ rūpasmiṃ, dhammā rūpino rūpasmiṃ manosamphassaṃ ṭhapetvā sampayuttakā dhammā nāmasmiṃ. Evampi nāmañca rūpañca paṭicca phasso.

Ichchānidānāni pariggahāntīti. Ichchā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo... pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Pariggahāti** dve pariggahā – taṇhāpariggaho ca diṭṭhipariggaho ca... pe... ayaṃ taṇhāpariggaho... pe... ayaṃ diṭṭhipariggaho. **Ichchānidānāni pariggahāntīti.** Pariggahā icchānidānā icchāhetukā icchāpaccayā icchākāraṇā icchāpabhavāti – icchānidānāni pariggahāni.

Ichhāyasantyā na mamattamatthīti. Ichhā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Mamattāti** dve mamattā – taṇhāmamattañca diṭṭhimamattañca ...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ ...pe... idaṃ diṭṭhimamattaṃ. **Ichhāyasantyā na mamattamatthīti.** Ichhāya asantyā asaṃvijjamānāya natthi anupalabbhamānāya mamattā natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbupattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – icchāyasantyā na mamattamatthi.

Rūpe vibhūte na phusanti phassāti. Rūpeti cattāro ca mahābhūtā catunnañca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ. **Rūpe vibhūte**ti catūhākārehi rūpaṃ vibhūtaṃ hoti – ñātavibhūtena , tīraṇavibhūtena, pahānavibhūtena, samatikkamavibhūtena. Kathaṃ ñātavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti? Rūpaṃ jānāti – “yaṃ kiñci rūpaṃ sabbaṃ rūpaṃ cattāri ca mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṃ upādāya rūpa”nti jānāti passati. Evaṃ ñāta-vibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti.

Kathaṃ tīraṇavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti? Evaṃ ñātaṃ katvā rūpaṃ tīreti, aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhatto parato palokato itito upaddavato bhayato upasaggato calato pabhaṅguto adhuvato atāṇato aleṇato asaraṇato rittato tucchato suññato anattato ādīnavato vipariṇāmadhammato asārakato aghamūlato vadhakato vibhavato sāsavato saṅkhatato mārāmisato jātidhammato jarādhammato byādhidhammato maraṇadhammato, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsadhammato saṃkilesikadhammato samudayato atthaṅgamato, assādato ādīnavato nissaraṇato tīreti. Evaṃ tīraṇavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti.

Kathaṃ pahānavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti? Evaṃ tīrayitvā rūpe chandarāgaṃ pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ gameti. Vuttañhettaṃ bhagavatā – “yo, bhikkhave, rūpe chandarāgo taṃ pajahatha. Evaṃ taṃ rūpaṃ pahīnaṃ bhavissati ucchinnamūlaṃ tālavatthukataṃ anabhāvaṃkataṃ āyatīṃ anuppādadhamma”nti. Evaṃ pahānavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti.

Kathaṃ samatikkamavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti. Catasso arūpasamāpattiyo paṭiladdhassa rūpā vibhūtā honti vibhāvītā atikkantā samatik-kantā vītivattā. Evaṃ samatikkamavibhūtena rūpaṃ vibhūtaṃ hoti. Imehi catūhi kāraṇehi rūpaṃ vibhūtaṃ hoti.

Rūpe vibhūte na phusanti phassāti. Rūpe vibhūte vibhāvite atikkante samatikkante vītivatte pañca phassā na phusanti – cakkhusamphasso, sotāsamphasso, ghānasamphasso, jivhāsamphasso, kāyasamphassoti – rūpe

vibhūte na phusanti phassā.

Tenāha bhagavā –

“Nāmañca rūpañca paṭicca phasso, icchānidānāni pariggahāni;

icchāyasantyā na mamattamatthi, rūpe vibhūte na phusanti phassā”ti.

108.

**Kathaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ, sukhaṃ dukhañcāpi
kathaṃ vibhoti;**

**Etaṃ me pabrūhi yathā vibhoti, taṃ jāniyāmāti me mano
ahu.**

Kathaṃ sametassa vibhoti rūpanti. Kathaṃ sametassāti kathaṃ sametassa kathaṃ paṭipannassa kathaṃ iriyantassa kathaṃ vattentassa kathaṃ pālentassa kathaṃ yapentassa kathaṃ yāpentassa rūpaṃ vibhoti vibhāvīyati atikkamīyati samatikkamīyati vītivattīyatīti – kathaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ.

Sukhaṃ dukhañcāpi kathaṃ vibhotīti sukhañca dukkhañca kathaṃ vibhoti vibhāvīyati atikkamīyati samatikkamīyati vītivattīyatīti – sukhaṃ dukhañcāpi kathaṃ vibhoti.

Etaṃ me pabrūhi yathā vibhotīti. Etanti yaṃ pucchāmi yaṃ yācāmi yaṃ ajjhesāmi yaṃ pasādemīti – etaṃ. **Me pabrūhīti** me pabrūhi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vivara vibhaja uttānīkarohi pakāsehīti – etaṃ me pabrūhi. **Yathā vibhotīti** yathā vibhoti vibhāvīyati atikkamīyati samatikkamīyati vītivattīyatīti – etaṃ me pabrūhi yathā vibhoti.

Taṃ jāniyāmāti me mano ahūti. Taṃ jāniyāmāti taṃ jāneyyāma ājāneyyāma vijāneyyāma paṭivijāneyyāma paṭivijjheyāmāti – taṃ jāniyāma. **Iti me mano ahūti** iti me mano ahu, iti me cittaṃ ahu, iti me saṅkappo ahu, iti me viññāṇaṃ ahūti – taṃ jāniyāma iti me mano ahu.

Tenāha so nimmito –

“Kathaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ, sukhaṃ dukhañcāpi kathaṃ
vibhoti;

Etaṃ me pabrūhi yathā vibhoti, taṃ jāniyāmāti me mano ahū”ti.

109.

Na saññasaññī na visaññasaññī, nopi asaññī na vibhūtasaññī;

Evaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ, saññānidānā hi papañcasañkhā.

Na saññasaññī na visaññasaññīti. Saññasaññīno vuccanti ye pakatisaññāya ṭhitā, napi so pakatisaññāya ṭhito. Visaññasaññīno vuccanti ummatkā ye ca khittacittā, napi so ummattako, nopi khittacittoti – na saññasaññī na visaññasaññī.

Nopi asaññī na vibhūtasaññīti. Asaññīno vuccanti nirodhasamāpannā ye ca asaññasattā, napi so nirodhasamāpanno, napi asaññasatto. Vibhūtasaññīno vuccanti ye catunnaṃ arūpasamāpattīnaṃ lābhino, napi so catunnaṃ arūpasamāpattīnaṃ lābhīti – nopi asaññī na vibhūtasaññī.

Evaṃ sametassa vibhoti rūpanti. Idha bhikkhu sukhasa ca pahānā... pe... catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. So evaṃ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte ākāśānañcāyatanasamāpattipaṭilābhatthāya cittaṃ abhinīharaṭi abhininnāmeti āruppamaggasamaṅgīti. Evaṃ sametassa evaṃ paṭipannassa evaṃ iriyantassa evaṃ vattentassa evaṃ pālentassa evaṃ yapentassa evaṃ yāpentassa rūpaṃ vibhoti vibhāvīyati atikkamīyati samatikkamīyati vītivattīyati – evaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ.

Saññānidānā hi papañcasañkhāti. Papañcāyeva papañcasañkhā taṇhāpapañcasañkhā, diṭṭhipapañcasañkhā, mānapapañcasañkhā saññānidānā saññāsamudayā saññājātikā saññāpabhavāti – saññānidānā hi papañcasañkhā.

Tenāha bhagavā –

“Na saññasaññī na visaññasaññī, nopi asaññī na vibhūtasaññī;

Evaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ, saññānidānā hi papañcasañkhā”ti.

110.

Yaṃ taṃ apucchimha akittayī no, aññaṃ taṃ pucchāma tadinṅha brūhi;

Ettāvataggaṃ nu vadanti heke, yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse;

Udāhu aññaṃpi vadanti etto.

Yaṃ taṃ apucchimha akittayī noti. Yaṃ taṃ apucchimha ayācimha ajjhesimha pasādayimha. **Akittayī noti** kittitaṃ pakittitaṃ ācikkhitaṃ desitaṃ paññapitaṃ paṭṭhapitaṃ vivaṭaṃ vibhattaṃ uttānīkataṃ pakāsitaṃ – yaṃ taṃ apucchimha akittayī no.

Aññaṃ taṃ pucchāma tadiṅgha brūhīti. Aññaṃ taṃ pucchāma, aññaṃ taṃ yācāma, aññaṃ taṃ ajjhesāma, aññaṃ taṃ pasādema, uttariṃ taṃ pucchāma. **Tadiṅgha brūhīti** iṅgha brūhi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vivara vibhaja uttānīkarohi pakāsehīti – aññaṃ taṃ pucchāma tadiṅgha brūhi.

Ettāvataggaṃ nu vadanti heke yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāseti. Eke samaṇabrāhmaṇā etā arūpasamāpattiyo aggamaṃ seṭṭhaṃ viṣiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. **Yakkhassāti** sattassa narassa mānavassa posassa puggalassa jīvasa jāgussa jantussa indagussa manujassa. **Suddhinti** suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ. **Idha paṇḍitāseti** idha paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā ṭhānavādā sakāya laddhiyāti – ettāvataggaṃ nu vadanti heke yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse.

Udāhu aññaṃpi vadanti ettoti. Udāhu eke samaṇabrāhmaṇā etā arūpasamāpattiyo atikkamitvā samatikkamitvā vītivattetvā etto arūpasamāpattito aññaṃ uttariṃ yakkhassa suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – udāhu aññaṃpi vadanti etto.

Tenāha so nimmito –

“Yaṃ taṃ apucchimha akittayī no, aññaṃ taṃ pucchāma tadiṅgha brūhi;

Ettāvataggaṃ nu vadanti heke, yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse;

Udāhu aññaṃpi vadanti etto”ti.

111.

Ettāvataggampi vadanti heke, yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse;

Tesaṃ paneke samayaṃ vadanti, anupādisese kusalāvadānā.

Ettāvataggampi vadanti heke, yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāseti. Santeke samaṇabrāhmaṇā sassatavādā, etā arūpasamāpattiyo aggamaṃ

setṭham viṣiṭṭham pāmokkham uttamam pavaram vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. **Yakkhassā**ti sattassa narassa mānavassa posassa puggalassa jīvassa jāgussa jantussa indagussa manujassa. **Suddhinti** suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ. **Idha paṇḍitāseti** idha paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā ṭhānavādā sakāya laddhiyāti – ettāvataggampi vadanti heke yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse.

Tesaṃ paneke samayaṃ vadanti, anupādisese kusalāvadānāti tesameva samaṇabrāhmaṇānaṃ eke samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā bhavatajjitā vibhavaṃ abhinandanti, te sattassa samaṃ upasamaṃ vūpasamaṃ nirodhaṃ paṭipassaddhinti vadanti, yato kiṃ, bho, ayaṃ attā kāyassa bhedā ucchiṃjati vinassati na hoti paraṃ maraṇā, ettāvatā anupādiseso-ti. **Kusalāvadānā**ti kusalavādā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā ṭhānavādā sakāya laddhiyāti – tesaṃ paneke samayaṃ vadanti anupādisese kusalāvadānā.

Tenāha bhagavā –

“Ettāvataggampi vadanti heke, yakkhassa suddhiṃ idha paṇḍitāse;

Tesaṃ paneke samayaṃ vadanti, anupādisese kusalāvadānā”ti.

112.

Ete ca ñatvā upanissitāti, ñatvā munī nissaye so vīmaṃsī;

Ñatvā vimutto na vivādameṭi, bhavābhavāya na sameti dhīro.

Ete ca ñatvā upanissitāti. Eteti diṭṭhigatike. **Upanissitāti** sassatadiṭṭhinissitāti ñatvā, ucchedadiṭṭhinissitāti ñatvā, sassatucchedadiṭṭhinissitāti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – ete ca ñatvā upanissitāti.

Ñatvā munī nissaye so vīmaṃsīti. Munīti. Monam vuccati ñāṇaṃ... pe... saṅgajālamaticca so muni. Muni sassatadiṭṭhinissitāti ñatvā, ucchedadiṭṭhinissitāti ñatvā, sassatucchedadiṭṭhinissitāti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. **So vīmaṃsīti** paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvīti ñatvā muni nissaye so vīmaṃsī. **Ñatvā vimutto na vivādameṭi**ti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. **Vimuttoti** mutto vimutto parimutto suvimutto accantaanupādāvimokkhena. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti ñatvā jānitvā tulayitvā tīray-

itvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā mutto vimutto parimutto suvimutto accantaanupādāvimokkhena. “Sabbe saṅkhārā dukkhā”ti... “sabbe dhammā anattā”ti...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbam taṃ nirodhadhamma”nti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā mutto vimutto parimutto suvimutto accantaanupādāvimokkhenāti – ñatvā vimutto. **Na vivādameṭi**ti na kalahaṃ karoti, na bhaṇḍanaṃ karoti, na vigghaṃ karoti, na vivādaṃ karoti, na medhagaṃ karoti. Vuttañhetam bhagavatā – “evaṃ vimuttacitto kho, aggivessana, bhikkhu na kenaci saṃvadati, na kenaci vivadati, yañca loke vuttaṃ tena ca voharati aparāmasa”nti – ñatvā vimutto na vivādameṭi.

Bhavābhavāya na sameti dhīroti. Bhavābhavāyāti bhavāya kammabhavāya punabbhavāya kāmabhavāya, kammabhavāya kāmabhavāya punabbhavāya rūpabhavāya, kammabhavāya rūpabhavāya punabbhavāya arūpabhavāya, kammabhavāya arūpabhavāya punabbhavāya punappunabhavāya punappunagatiyā punappunaupapattiyā punappunapaṭisandhiyā punappunaattabhāvāya punappunābhiniḥḥattiyā na sameti na samāgacchati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisati. **Dhīroti** dhīro paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvīti – bhavābhavāya na sameti dhīro.

Tenāha bhagavā –

“Ete ca ñatvā upanissitāti, ñatvā munī nissaye so vīmaṃsī;

Ñatvā vimutto na vivādameṭi, bhavābhavāya na sameti dhīro”ti.

Kalahavivādasuttaniddeso ekādasamo.

12. Cūlaviyūhasuttaniddeso

Atha cūlaviyūhasuttaniddesaṃ vakkhati –

113.

Sakaṃ sakaṃ diṭṭhiparibbasānā, viggayha nānā kusalā vadanti;

Yo evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ, idaṃ paṭikkosamakevalī so.

Sakaṃ sakaṃ diṭṭhiparibbasānāti. Santeke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhigatikā; te dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatānaṃ aññataraññataraṃ diṭṭhigataṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā sakāya sakāya diṭṭhiyā vasanti saṃvasanti āvasanti parivasanti. Yathā agārikā gharesu vasanti, sāpatikā vā āpattīsu vasanti, sakilesā vā kilesesu vasanti; evameva santeke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhigatikā, te dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatānaṃ aññataraññataraṃ diṭṭhigataṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā sakāya sakāya diṭṭhiyā vasanti saṃvasanti āvasanti parivasantīti – sakaṃ sakaṃ diṭṭhiparibbasānā.

Viggayha nānā kusalā vadantīti. **Viggayhāti** gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā nānā vadanti vividhaṃ vadanti aññōññaṃ vadanti puthu vadanti, na ekaṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. **Kusalāti** kusalavādā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā ṭhānavādā sakāya laddhiyāti – viggayha nānā kusalā vadanti.

Yo evaṃ jānāti sa vedi dhammanti. Yo imaṃ dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ jānāti so dhammaṃ vedi aññāsi apassi paṭivijjhīti – yo evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ.

Idaṃ paṭikkosamakevalī soti. Yo imaṃ dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ paṭikkosati, akevalī so asamatto so aparipuṇṇo so hīno ni-hīno omako lāmako chatukko parittoti – idaṃ paṭikkosamakevalī so.

Tenāha so nimmito –

“Sakaṃ sakaṃ diṭṭhiparibbasānā, viggayha nānā kusalā vadanti;

Yo evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ, idaṃ paṭikkosamakevalī so”ti.

114.

Evampi viggayha vivādayanti, bālo paro akkusaloti cāhu;

Sacco nu vādo katamo imesaṃ, sabbeva hīme kusalāvadānā.

Evampi viggayha vivādayantīti. Evaṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā vivādayanti, kalahamaṃ karonti, bhaṇḍanaṃ karonti, viggahaṃ karonti, vivādaṃ karonti, medhagaṃ karonti – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti – evampi viggayha vivādayanti.

Bālo paro akkusaloti cāhūti. Paro bālo hīno nihīno omako lāmakko chatukko paritto akusalo avidvā avijjāgato aññāṇī avibhāvī duppaññoti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – bālo paro akkusaloti cāhu.

Sacco nu vādo katamo imesanti. Imesaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ vādo katamo sacco taccho tatho bhūto yāthāvo aviparītoti – sacco nu vādo katamo imesaṃ.

Sabbeva hīme kusalāvadānāti. Sabbevime samaṇabrāhmaṇā kusalāvadā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā thānavādā sakāya laddhiyāti – sabbeva hīme kusalāvadānā.

Tenāha so nimmito –

“Evampi viggayha vivādayanti, bālo paro akkusaloti cāhu;

Sacco nu vādo katamo imesaṃ, sabbeva hīme kusalāvadānā”ti.

115.

Parassa ce dhammamanānujānaṃ, bālomako hoti nihīnapañño;

Sabbeva bālā sunihīnapaññā, sabbevime diṭṭhiparibbasānā.

Parassa ce dhammamanānujānanti. Parassa dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ anānujānanto anānupassanto anānumananto anānumaññanto anānumodantoti – parassa ce dhammamanānujānaṃ.

Bālomako hoti nihīnapaññoti. Paro bālo hoti hīno nihīno omako lāmakko chatukko paritto, hīnapañño nihīnapañño omakapañño lāmakapañño chatukkapañño parittapaññoti – bālomako hoti nihīnapañño.

Sabbeva bālā sunihīnapaññāti. Sabbevime samaṇabrāhmaṇā bālā

hīnā nihīnā omakā lāmakā chatukkā parittā, sabbeva hīnapaññā nihīnapaññā omakapaññā lāmakapaññā chatukkapaññā parittapaññāti – sabbeva bālā sunihīnapaññā.

Sabbevime diṭṭhiparibbasānāti. Sabbevime samaṇabrāhmaṇā diṭṭhigatikā; te dvāsattḥiyā diṭṭhigatānaṃ aññataraññataraṃ diṭṭhigataṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā sakāya sakāya diṭṭhiyā vasanti saṃvasanti āvasanti parivasanti. Yathā agārikā vā gharesu vasanti, sāpattikā vā āpattīsu vasanti, sakilesā vā kilesesu vasanti; evameva sabbevime samaṇabrāhmaṇā diṭṭhigatikā...pe... parivasantīti – sabbevime diṭṭhiparibbasānā.

Tenāha bhagavā –

“Parassa ce dhammamanānujānaṃ, bālomako hoti nihīnapañño; Sabbeva bālā sunihīnapaññā, sabbevime diṭṭhiparibbasānā”ti.

116.

Sandiṭṭhiyā ceva navīvadātā, saṃsuddhapaññā kusalā mutīmā;

Na tesam koci parihīnapañño, diṭṭhī hi tesampi tathā samattā.

Sandiṭṭhiyā ceva navīvadātāti. Sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā anavīvadātā avodātā apaniyodātā saṃkiliṭṭhā saṃkilesikāti – sandiṭṭhiyā ceva navīvadātā.

Saṃsuddhapaññā kusalā mutīmāti. Suddhapaññā visuddhapaññā parisuddhapaññā vodātapaññā pariyodātapaññā. Atha vā suddhadassanā visuddhadassanā parisuddhadassanā vodātadassanā pariyodātadassanāti – saṃsuddhapaññā. **Kusalāti** kusalā paṇḍitā paññavanto iddhimanto ñāṇino vibhāvino medhāvinoti – saṃsuddhapaññā kusalā. **Mutīmāti** mutimā paṇḍitā paññavanto iddhimanto ñāṇino vibhāvino medhāvinoti – saṃsuddhapaññā kusalā mutīmā.

Tesam na koci parihīnapaññoti. Tesam samaṇabrāhmaṇānaṃ na koci hīnapañño nihīnapañño omakapañño lāmakapañño chatukkapañño parittapañño atthi. Sabbeva seṭṭhapaññā visiṭṭhapaññā pāmokkhapaññā uttamapaññā pavarapaññāti – tesam na koci parihīnapañño.

Diṭṭhī hi tesampi tathā samattāti. Tesam samaṇabrāhmaṇānaṃ diṭṭhī tathā samattā samādinā gahitā parāmatṭhā abhiniviṭṭhā ajjhositā adhimuttāti – diṭṭhī hi tesampi tathā samattā.

Tenāha bhagavā –

“Sandiṭṭhiyā ceva navīvadātā, saṃsuddhapaññā kusalā mutīmā;
Tesaṃ na koci parihīnapañño, diṭṭhī hi tesampi tathā samattā”ti.

117.

**Na vāhametaṃ tathiyanti brūmi, yamāhu bālā mithu
aññamaññaṃ;**

**Sakaṃ sakaṃ diṭṭhimakaṃsu saccaṃ, tasmā hi bāloti paraṃ
dahanti.**

Na vāhametaṃ tathiyanti brūmīti. Nāti paṭikkhepo. **Etan-**
ti “dvāsaṭṭhidiṭṭhigatāni nāhaṃ etaṃ tacchaṃ tathaṃ bhūtaṃ yāthāvaṃ
aviparīta”nti brūmi ācikkhāmi desemi paññapemi paṭṭhapemi vivarāmi
vibhajāmi uttānīkaromi pakāsemīti – na vāhametaṃ tathiyanti brūmi.

Yamāhu bālā mithu aññamaññanti. **Mithūti** dve janā, dve kala-
hakārakā, dve bhaṇḍanakārakā, dve bhassakārakā, dve vivādakārakā, dve
adhikaraṇakārakā, dve vādino, dve sallapakā; te aññamaññaṃ bālo hīno
nihīno omako lāmako chatukko parittoti, evamāhaṃsu evaṃ kathen-
ti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – yamāhu bālā mithu
aññamaññaṃ.

Sakaṃ sakaṃ diṭṭhimakaṃsu saccanti. “Sassato loko, idameva
saccaṃ moghamañña”nti – sakaṃ sakaṃ diṭṭhimakaṃsu saccaṃ. “Asas-
sato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti...pe... “neva hoti na na hoti
tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti – sakaṃ sakaṃ
diṭṭhimakaṃsu saccaṃ.

Tasmā hi bāloti paraṃ dahantīti. **Tasmāti** tasmā taṃkāraṇā taṃhe-
tu tappaccayā taṃnidānā paraṃ bālo hīno nihīno omako lāmako chatukko
parittoti dahanti passantī dakkhanti olokenti nijjhāyanti upaparikkhantīti –
tasmā hi bāloti paraṃ dahanti.

Tenāha bhagavā –

“Na vāhametaṃ tathiyanti brūmi, yamāhu bālā mithu
aññamaññaṃ;

Sakaṃ sakaṃ diṭṭhimakaṃsu saccaṃ, tasmā hi bāloti paraṃ
dahantī”ti.

118.

Yamāhu saccam tathiyanti eke, tamāhu aññepi tucchaṃ musāti;

Evampi viggayha vivādayanti, kasmā na ekaṃ samaṇā vadanti.

Yamāhu saccam tathiyanti eketi. Yaṃ dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ eke samaṇabrāhmaṇā “idaṃ saccam tacchaṃ tathaṃ bhūtaṃ yāthāvaṃ aviparīta”nti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – yamāhu saccam tathiyanti eke.

Tamāhu aññepi tucchaṃ musāti. Tameva dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ eke samaṇabrāhmaṇā “tucchaṃ etaṃ, musā etaṃ, abhūtaṃ etaṃ, alikaṃ etaṃ, ayāthāvaṃ eta”nti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – tamāhu aññepi tucchaṃ musāti.

Evampi viggayha vivādayantīti. Evaṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā vivādayanti, kalahaṃ karonti, bhaṇḍanaṃ karonti, viggahaṃ karonti, vivādaṃ karonti, medhagaṃ karonti – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti – evampi viggayha vivādayanti.

Kasmā na ekaṃ samaṇā vadantīti. **Kasmāti** kasmā kiṃkāraṇā kiṃhetu kiṃpaccayā kiṃnidānā kiṃsamudayā kiṃjātikā kiṃpabhavā na ekaṃ vadanti nānā vadanti vividhaṃ vadanti aññoññaṃ vadanti puthu vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – kasmā na ekaṃ samaṇā vadanti.

Tenāha so nimmito –

“Yamāhu saccam tathiyanti eke, tamāhu aññepi tucchaṃ musāti;

Evampi viggayha vivādayanti, kasmā na ekaṃ samaṇā vadantī”ti.

119.

Ekañhi saccam na dutīyamatthi, yasmiṃ pajā no vivade pajānaṃ;

Nānā te saccāni sayam thunanti, tasmā na ekaṃ samaṇā vadanti.

Ekañhi saccam na dutīyamatthīti. Ekaṃ saccam vuccati dukkhan-

irodho nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṃ. Atha vā ekaṃ saccaṃ vuccati – maggasaccaṃ, niyyānasaccaṃ, dukkhanirodhagāminī paṭipadā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṃ – sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammāājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati, sammāsamādhīti – ekañhi saccaṃ na dutiyamatthi.

Yasmiṃ pajā no vivade pajānanti. Yasmiṃti yasmiṃ sacce. **Pajā**ti sattādhivacanaṃ. **Pajānanti** yaṃ saccaṃ pajānanta ājānanta vijānanta paṭivijānanta paṭivijjhanta na kalahaṃ kareyyuṃ, na bhaṇḍanaṃ kareyyuṃ, na viggahaṃ kareyyuṃ, na vivādaṃ kareyyuṃ, na medhagaṃ kareyyuṃ, kalahaṃ bhaṇḍanaṃ viggahaṃ vivādaṃ medhagaṃ pajaheyyuṃ, vinodheyyuṃ, byantiṃ kareyyuṃ, anabhāvaṃ gameyyunti – yasmiṃ pajā no vivade pajānaṃ.

Nānā te saccāni sayāṃ thunantīti. Nānā te saccāni sayāṃ thunanti vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti sayāṃ thunanti vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti sayāṃ thunanti vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – nānā te saccāni sayāṃ thunanti.

Tasmā na ekaṃ samaṇā vadantīti. Tasmāti tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tappaccayā taṃnidānā na ekaṃ vadanti nānā vadanti vividhaṃ vadanti aññeññaṃ vadanti puthu vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – tasmā na ekaṃ samaṇā vadanti.

Tenāha bhagavā –

“Ekañhi saccaṃ na dutiyamatthi, yasmiṃ pajā no vivade pajānaṃ;

Nānā te saccāni sayāṃ thunanti, tasmā na ekaṃ samaṇā vadantī”ti.

120.

Kasmā nu saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā;

Saccāni sutāni bahūni nānā, udāhu te takkamanussaranti.

Kasmā nu saccāni vadanti nānāti. Kasmāti kasmā kiṃkāraṇā kiṃhetu kiṃpaccayā kiṃnidānā saccāni nānā vadanti, vividhāni vadanti, aññeññāni vadanti, puthūni vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – kasmā nu saccāni vadanti nānā.

Pavādiyāse kusalāvadānāti. Pavādiyāseti vippavadantūtipi pavādiyāse. Atha vā sakaṃ sakaṃ diṭṭhigataṃ pavadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Sassato loko, idameva saccam moghamañña”nti pavadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti pavadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. **Kusalāvadānāti** kusalāvādā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā thānavādā sakāya laddhiyāti – pavādiyāse kusalāvadānā.

Saccāni sutāni bahūni nānāti saccāni sutāni bahukāni nānāni vividhāni aññoññāni puthūnīti – saccāni sutāni bahūni nānā.

Udāhu te takkamanussarantīti udāhu takkena saṅkappena yāyanti nīyanti vuyhanti saṃharīyantīti. Evampi udāhu te takkamanussaranti. Atha vā takkappariyāhataṃ vīmaṃsānucaritaṃ sayam paṭibhānaṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti. Evampi udāhu te takkamanussaranti.

Tenāha so nimmito –

“Kasmā nu saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā;
Saccāni sutāni bahūni nānā, udāhu te takkamanussarantī”ti.

121.

Na heva saccāni bahūni nānā, aññatra saññāya niccāni loke;

Takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā, saccam musāti dvayadhammamāhu.

Na heva saccāni bahūni nānāti na heva saccāni bahukāni nānāni vividhāni aññoññāni puthūnīti – na heva saccāni bahūni nānā.

Aññatra saññāya niccāni loketi aññatra saññāya niccaggāhā ekaññeva saccam loke kathīyati bhaṇīyati dīpīyati voharīyati – dukkhanirodho nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṃ. Atha vā ekaṃ saccam vuccati maggasaccam, niyyānasaccam, dukkhanirodhagāminī paṭipadā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṃ – sammādiṭṭhi ...pe... sammāsamādhīti – aññatra saññāya niccāni loke.

Takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā, saccam musāti dvayadhammamāhūti. Takkaṃ vitakkaṃ saṅkappaṃ takkayitvā vitakkayitvā saṅkappayitvā diṭṭhigatāni janenti sañjanenti nibbattenti abhinibbattenti. Diṭṭhigatāni janetvā sañjanetvā nibbattetvā abhinibbattetvā “mayhaṃ saccam tuyhaṃ musā”ti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayan-

ti evaṃ voharantīti – takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā saccam musāti dvayadhammāhu.

Tenāha bhagavā –

“Na heva saccāni bahūni nānā, aññatra saññāya niccāni loke;

Takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā, saccam musāti dvayadhammamāhū”ti.

122.

Diṭṭhe sute sīlavate mute vā, ete ca nissāya vimānadassī;

Vinicchaye ṭhatvā pahassamāno, bālo paro akkusaloti cāha.

Diṭṭhe sute sīlavate mute vā, ete ca nissāya vimānadassīti. Diṭṭham vā diṭṭhasuddhiṃ vā, sutam vā sutasuddhiṃ vā, sīlam vā sīlasuddhiṃ vā, vatam vā vatasuddhiṃ vā, mutam vā mutasuddhiṃ vā nissāya upanissāya gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvāti – diṭṭhe sute sīlavate mute vā. **Ete ca nissāya vimānadassīti.** Na sammānetītipi vimānadassī. Atha vā domanasam janetītipi vimānadassīti – diṭṭhe sute sīlavate mute vā ete ca nissāya vimānadassī.

Vinicchaye ṭhatvā pahassamānoti. Vinicchayā vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. Diṭṭhivinicchaye vinicchayadiṭṭhiyā ṭhatvā patiṭṭhahitvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvāti – vinicchaye ṭhatvā. **Pahassamānoti** tuṭṭho hoti haṭṭho pahaṭṭho attamano paripuñṇasaṅkappo. Atha vā dantavidamsakam pahassamānoti – vinicchaye ṭhatvā pahassamāno.

Bālo paro akkusaloti cāhāti. Paro bālo hīno nihīno omako lāmako chatukko paritto akusalo avidvā avijjāgato aññāṇī avibhāvī amedhāvī duppaññoti, evamāha evaṃ katheti evaṃ bhaṇati evaṃ dīpayati evaṃ voharantīti – bālo paro akkusaloti cāha.

Tenāha bhagavā –

“Diṭṭhe sute sīlavate mute vā, ete ca nissāya vimānadassī;

Vinicchaye ṭhatvā pahassamāno, bālo paro akkusaloti cāhā”ti.

123.

Yeneva bāloti param dahāti, tenātumānaṃ kusaloti cāha;

Sayamattanā so kusalāvadāno, aññaṃ vimāneti tadeva pāva.

Yeneva bāloti paraṃ dahātī. Yeneva hetunā yena paccayena yena kāraṇena yena pabhavena paraṃ bālato hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato dahati passati dakkhati oloketi nijjhāyati upaparikkhatī – yeneva bāloti paraṃ dahāti.

Tenātumānaṃ kusaloti cāhāti. Ātumāno vuccati attā. Sopi teneva hetunā tena paccayena tena kāraṇena tena pabhavena attānaṃ ahamasmi kusalo paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvī – tenātumānaṃ kusaloti cāha.

Sayamattanā so kusalāvadānoti. Sayameva attānaṃ kusalavādo paṇḍitavādo thiravādo ñāyavādo hetuvādo lakkhaṇavādo kāraṇavādo ṭhānavādo sakāya laddhiyāti – sayamattanā so kusalāvadāno.

Aññaṃ vimāneti tadeva pāvāti. Na sammānetītipi aññaṃ vimāneti. Atha vā domanassaṃ janetītipi aññaṃ vimāneti. **Tadeva pāvāti** tadeva taṃ diṭṭhigataṃ pāvadati “itipāyaṃ puggalo micchādiṭṭhiko viparītadassano”ti – aññaṃ vimāneti tadeva pāvada.

Tenāha bhagavā –

“Yeneva bāloti paraṃ dahāti, tenātumānaṃ kusaloti cāha;

Sayamattanā so kusalāvadāno, aññaṃ vimāneti tadeva pāvā”ti.

124.

Atisāradiṭṭhiyā so samatto, mānena matto paripuṇṇamānī;

Sayameva sāmaṃ manasābhisitto, diṭṭhī hi sā tassa tathā samattā.

Atisāradiṭṭhiyā so samattoti. Atisāradiṭṭhiyo vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. Kiṃkāraṇā atisāradiṭṭhiyo vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni? Sabbā tā diṭṭhiyo kāraṇātikantā lakkhaṇātikantā ṭhānātikantā, taṃkāraṇā atisāradiṭṭhiyo vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. Sabbāpi diṭṭhiyo atisāradiṭṭhiyo . Kiṃkāraṇā sabbāpi diṭṭhiyo vuccanti atisāradiṭṭhiyo? Te aññaṃaññaṃ atikkamivā samatikkamivā vītvattivā diṭṭhigatāni janenti sañjanenti nibbattenti abhinibbattenti, taṃkāraṇā sabbāpi diṭṭhiyo vuccanti atisāradiṭṭhiyo. **Atisāradiṭṭhiyā so samattoti.** Atisāradiṭṭhiyā samatto paripuṇṇo anomoti – atisāradiṭṭhiyā so samatto.

Mānena matto paripuṇṇamānīti. Sakāya diṭṭhiyā diṭṭhimānena matto pamatto ummatto atimattoti – mānena matto. **Paripuṇṇamānīti** paripuṇṇamānī samattamānī anomamānīti – mānena matto paripuṇṇamānī.

Sayameva sāmaṃ manasābhisittoti. Sayameva attānaṃ cittena abhisiñcati “ahamasmi kusalo paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvī”ti – sayameva sāmaṃ manasābhisitto.

Diṭṭhī hi sā tassa tathā samattāti. Tassa sā diṭṭhī tathā samattā samādinnaṃ gahitā parāmaṭṭhā abhiniviṭṭhā ajjhositā adhimuttāti – diṭṭhī hi sā tassa tathā samattā.

Tenāha bhagavā –

“Atisāradiṭṭhiyā so samatto, mānena matto paripuṇṇamānī;

Sayameva sāmaṃ manasābhisitto, diṭṭhī hi sā tassa tathā samattā”ti.

125.

Parassa ce hi vacasā nihīno, tumo sahā hoti nihīnapañño;

Atha ce sayam vedagū hoti dhīro, na koci bālo samaṇesu atthi.

Parassa ce hi vacasā nihīnoti parassa ce vācāya vacanena nindita-kāraṇā garahitakāraṇā upavaditakāraṇā paro bālo hoti hīno nihīno omako lāmako chatukko parittoti – parassa ce hi vacasā nihīno. **Tumo sahā hoti nihīnapañnoti.** Sopi teneva sahā hoti hīnapañño nihīnapañño omakapañño lāmakapañño chatukkapañño parittapañnoti – tumo sahā hoti nihīnapañño.

Atha ce sayam vedagū hoti dhīroti atha ce sayam vedagū hoti dhīro paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvīti – atha ce sayam vedagū hoti dhīro.

Na koci bālo samaṇesu atthīti. Samaṇesu na koci bālo hīno nihīno omako lāmako chatukko paritto atthi, sabbeva seṭṭhapaññā viṣiṭṭhapaññā pāmokkapaññā uttamapaññā pavarapaññāti – na koci bālo samaṇesu atthi.

Tenāha bhagavā –

“Parassa ce hi vacasā nihīno, tumo sahā hoti nihīnapañño;

Atha ce sayam vedagū hoti dhīro, na koci bālo samaṇesu atthī”ti.

126.

**Aññaṃ ito yābhivadanti dhammaṃ, aparaddhā suddhimak-
evalī te;**

Evampi titthyā puthuso vadanti, sandiṭṭhirāgena hi tebhirattā.

Aññaṃ ito yābhivadanti dhammaṃ, aparaddhā suddhimakevalī teti. Ito aññaṃ dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ ye abhivadanti, te suddhimaggaṃ visuddhimaggaṃ parisuddhimaggaṃ vodātamaggaṃ pari-yodātamaggaṃ viraddhā aparaddhā khalitā galitā aññāya aparaddhā akevalī te, asamattā te, aparipuṇṇā te, hīnā nihīnā omakā lāmakā chatukkā parittāti – aññaṃ ito yābhivadanti dhammaṃ, aparaddhā suddhimakevalī te.

Evampi titthyā puthuso vadantīti. Titthaṃ vuccati diṭṭhigataṃ. Titthiyā vuccanti diṭṭhigatikā. Puthudiṭṭhiyā puthudiṭṭhigatāni vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – evampi titthyā puthuso vadanti.

Sandiṭṭhirāgena hi tebhirattāti. Sakāya diṭṭhiyā diṭṭhirāgena rattā abhirattāti – sandiṭṭhirāgena hi tebhirattā.

Tenāha bhagavā –

“Aññaṃ ito yābhivadanti dhammaṃ, aparaddhā suddhimakevalī te;

Evampi titthyā puthuso vadanti, sandiṭṭhirāgena hi tebhirattā”ti.

127.

Idheva suddhiṃ iti vādayanti, nāññesu dhammesu visuddhimāhu;

Evampi titthyā puthuso nivīṭṭhā, sakāyane tattha daḷhaṃ vadānā.

Idheva suddhiṃ iti vādayantīti. Idha suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti idha suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti idha suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – idheva suddhiṃ iti vādayanti.

Nāññesu dhammesu visuddhimāhūti. Attano satthāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ ṭhapetvā sabbe paravāde khi-panti ukkhipanti parikkhipanti. “So satthā na sabbaññū, dhammo na svākkhāto, gaṇo na suppaṭipanno, diṭṭhi na bhaddikā, paṭipadā na supaññattā,

maggo na niyyāniko, natthettha suddhi vā visuddhi vā parisuddhi vā, mutti vā vimutti vā parimutti vā, natthettha sujjhanti vā visujjhanti vā parisujjhanti vā, muccanti vā vimuccanti vā parimuccanti vā hīnā nihīnā omakā lāmakā chatukkā parittā”ti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – nāññesu dhammesu visuddhimāhu.

Evampi titthyā puthuso nivīṭṭhāti. Titthaṃ vuccati diṭṭhigataṃ. Titthiyā vuccanti diṭṭhigatikā. Puthudiṭṭhiyā puthudiṭṭhigatesu nivīṭṭhā paṭiṭṭhitā allīnā upagaṭā ajjhositā adhimuttāti – evampi titthyā puthuso nivīṭṭhā.

Sakāyane tattha daḷhaṃ vadānāti. Dhammo sakāyanaṃ, diṭṭhi sakāyanaṃ, paṭipadā sakāyanaṃ, maggo sakāyanaṃ, sakāyane daḷhavādā thiravādā balikavādā avatṭhitavādāti – sakāyane tattha daḷhaṃ vadānā.

Tenāha bhagavā –

“Idheva suddhiṃ iti vādayanti, nāññesu dhammesu visuddhimāhu;

Evampi titthyā puthuso nivīṭṭhā, sakāyane tattha daḷhaṃ vadānā”ti.

128.

Sakāyane vāpi daḷhaṃ vadāno, kamettha bāloti paraṃ daheyya;

Sayaṃva so medhagamāvaheyya, paraṃ vadaṃ bālamasuddhidhammaṃ.

Sakāyane vāpi daḷhaṃ vadānoti. Dhammo sakāyanaṃ, diṭṭhi sakāyanaṃ, paṭipadā sakāyanaṃ, maggo sakāyanaṃ, sakāyane daḷhavādo thiravādo balikavādo avatṭhitavādoti – sakāyane vāpi daḷhaṃ vadāno.

Kamettha bāloti paraṃ daheyyāti. Etthāti sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā paraṃ bālato hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato kaṃ daheyya kaṃ passeyya kaṃ dakkheyya kaṃ olokeyya kaṃ nijjhāyeyya kaṃ upaparikkheyyāti – kamettha bāloti paraṃ daheyya.

Sayaṃva so medhagamāvaheyya, paraṃ vadaṃ bālamasuddhidhammanti. Paro bālo hīno nihīno omako lāmakato chatukko paritto asuddhidhammo avisuddhidhammo aparisuddhidhammo avodātaḍḍhammoti – evaṃ vadanto evaṃ kathento evaṃ bhaṇanto evaṃ dīpayanto evaṃ voharanto sayameva kalahaṃ bhaṇḍanaṃ viggahaṃ vivādaṃ medhagaṃ āvaheyya samāvaheyya āhareyya samāhareyya ākaḍḍheyya samākaḍḍheyya

gaṇheyya parāmaseyya abhiniviseyyāti – sayamva so medhagamāvaheyya param vadam bālamasuddhidhammaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Sakāyane vāpi daḷhaṃ vadāno, kamettha bālota param daheyya;

Sayamva so medhagamāvaheyya, param vadam bālamasuddhidhamma”nti.

129.

Vinicchaye thatvā sayam pamāya, uddhamsa lokasmiṃ vivādameti;

Hitvāna sabbāni vinicchayāni, na medhagam kubbati jantu loke.

Vinicchaye thatvā sayam pamāyāti. Vinicchayā vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. Vinicchayadiṭṭhiyā thatvā patiṭṭhahitvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā vinicchaye thatvā. **Sayam pamāyāti** sayam pamāya paminitvā. “Ayaṃ satthā sabbaññū”ti sayam pamāya paminitvā, “ayaṃ dhammo svākkhāto... ayaṃ gaṇo suppaṭipanno... ayaṃ diṭṭhi bhaddikā... ayaṃ paṭipadā supaññattā... ayaṃ maggo niyyāniko”ti sayam pamāya paminitvāti – vinicchaye thatvā sayam pamāya.

Uddhamsa lokasmiṃ vivādametīti. Uddhamso vuccati anāgataṃ. Attano vadam uddham thapetvā sayameva kalahaṃ bhaṇḍanaṃ viggahaṃ vivadam medhagam eti upeti upagacchati gaṇhāti parāmasati abhinivisatīti. Evampi uddhamsa lokasmiṃ vivādameti. Atha vā aññena uddham vādena saddhiṃ kalahaṃ karoti bhaṇḍanaṃ karoti viggahaṃ karoti vivadam karoti medhagam karoti – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti. Evampi uddhamsa lokasmiṃ vivādameti.

Hitvāna sabbāni vinicchayāni. Vinicchayā vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni. Diṭṭhivinicchayā sabbe vinicchaye hitvā cajitvā pariccajitvā jahitvā pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – hitvāna sabbāni vinicchayāni.

Na medhagam kubbati jantu loketi. Na kalahaṃ karoti, na bhaṇḍanaṃ karoti, na viggahaṃ karoti, na vivadam karoti, na medhagam karoti. Vuttañhetam bhagavatā – “evaṃ vimuttacitto kho, aggivessana, bhikkhu na kenaci samvadati, na kenaci vivadati, yañca loke vuttam tena ca voharati aparāmasa”nti. **Jantūti** satto naro mānava poso puggalo jīvo jāgu jantu indagu manujo. **Loketi** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – na medhagam kub-

bati jantu loketi.

Tenāha bhagavā –

“Vinicchaye thatvā sayam pamāya, uddhamṣa lokasmiṃ vivāda-
meti;

Hitvāna sabbāni vinicchayāni, na medhagam kubbati jantu
loke”ti.

Cūḷaviyūhasuttaniddeso dvādasamo.

13. Mahāviyūhasuttaniddeso

Atha mahāviyūhasuttaniddesaṃ vakkhati –

130.

Ye kecime diṭṭhiparibbasānā, idameva saccanti ca vādayanti
;

Sabbeva te nindamanvānanti, atho pasamsampi labhanti
tattha.

Ye kecime diṭṭhiparibbasānāti. Ye kecīti sabbena sabbam sabbathā sabbam asesam nissesam pariyādiyanavacanametam – ye kecīti. **Diṭṭhiparibbasānāti.** Santeke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhigatikā; te dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatānaṃ aññataraññataram diṭṭhigataṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā sakāya sakāya diṭṭhiyā vasanti samvasanti āvasanti parivasanti. Yathā agārikā vā gharesu vasanti, sāpattikā vā āpattisu vasanti, sakilesā vā kilesesu vasanti; evameva santeke...pe... parivasantīti – ye kecime diṭṭhiparibbasānā.

Idameva saccanti ca vādayantīti. “Sassato loko, idameva saccam moghamañña”nti vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti. “Asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – idameva saccanti ca vādayanti.

Sabbeva te nindamanvānanti. Sabbeva te samaṇabrāhmaṇā nindameva anventi, garahameva anventi, akittimeva anventi; sabbe ninditāyeva honti, garahitāyeva honti, akittitāyeva hontīti – sabbeva te nindamanvānanti.

Atho pasamsampi labhanti tatthāti. Tattha sakāya diṭṭhiyā sakāya

khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā pasamsaṃ thomaṇaṃ kittiṃ vaṇṇahārikaṃ labhanti paṭilabhanti upagacchanti vindantīti – atho pasamsampi labhanti tattha.

Tenāha so nimmito –

“Ye kecime diṭṭhiparibbasānā, idameva saccanti ca vādayanti;
Sabbeva te nindamanvāyanti, atho pasamsampi labhanti tatthā”ti.

131.

Appaṇhi etaṃ na alaṃ samāya, duve vivādassa phalāni brūmi;

Etampi disvā na vivādayetha, khemābhipassaṃ avivādabhūmiṃ.

Appaṇhi etaṃ na alaṃ samāyāti. Appaṇhi etanti appakaṃ etaṃ, omakaṃ etaṃ, thokakaṃ etaṃ, lāmakakaṃ etaṃ, chatukkaṃ etaṃ, paritakakaṃ etanti – appaṇhi etaṃ. **Na alaṃ samāyāti** nālaṃ rāgassa samāya, dosassa samāya, mohassa samāya, kodhassa... upanāhassa... makkhassa... paḷāsassa... issāya... macchariyassa... māyāya... sāṭheyyassa... thambhassa... sārambhassa... mānassa... atimānassa... madassa... pamādasassa... sabbakilesānaṃ... sabbaduccaritānaṃ... sabbadarathānaṃ ... sabbapariḷāhānaṃ... sabbasantāpānaṃ... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ samāya upasamāya vūpasamāya nibbānāya paṭinissaggāya paṭipassaddhiyāti – appaṇhi etaṃ na alaṃ samāya.

Duve vivādassa phalāni brūmīti. Diṭṭhikalahassa diṭṭhibhaṇḍanasassa diṭṭhiviggahassa diṭṭhivivādassa diṭṭhimedhagassa dve phalāni honti – jayaparājayo hoti, lābhālābho hoti, yasāyaso hoti, nindāpasamsaṃso hoti, sukhadukkhaṃ hoti, somanassadomanassaṃ hoti, iṭṭhāniṭṭhaṃ hoti, anunayapaṭighaṃ hoti, ugghātinigghāti hoti, anurodhavirodho hoti. Atha vā taṃ kammaṃ nirayasamvattanikaṃ, tiracchānayanisamvattanikaṃ, pettivisayasamvattanikanti brūmi ācikkhāmi desemi paññapemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi pakāsemīti – duve vivādassa phalāni brūmi.

Etampi disvā na vivādayethāti. Etampi disvāti etaṃ ādīnavaṃ disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā diṭṭhikalahesu diṭṭhibhaṇḍanesu diṭṭhiviggahesu diṭṭhivivādesu diṭṭhimedhagesūti – etampi disvā. **Na vivādayethāti** na kalaham kareyya, na bhaṇḍanaṃ kareyya, na viggahaṃ kareyya, na vivādaṃ kareyya, na medhagaṃ kareyya, kalaham

bhaṇḍanaṃ viggahaṃ vivādaṃ medhagaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kalahā bhaṇḍanā viggahā vivādā medhagā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – etampi disvā na vivādayetha.

Khemābhipassaṃ avivādabhūminti. Avivādabhūmiṃ vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṃ. Etaṃ avivādabhūmiṃ khemato tāṇato leṇato saraṇato abhayato accutato amatato nibbānato passanto dakkhanto olokeno nijjhāyanto upaparikkhantoti – khemābhipassaṃ avivādabhūmiṃ.

Tenāha bhagavā –

“Appaṇhi etaṃ na alaṃ samāya, duve vivādassa phalāni brūmi;

Etampi disvā na vivādayetha, khemābhipassaṃ avivādabhūmi”nti.

132.

Yā kācimā sammutiyo puthujjā, sabbāva etā na upeti vidvā;

Anūpayo so upayaṃ kimeyya, diṭṭhe sute khantimakubbamāno.

Yā kācimā sammutiyo puthujjāti. Yā kācīti sabbena sabbam sabbaṭhā sabbam asesam nissesam pariyādiyanavacanametam – yā kācīti. **Sammutiyoti.** Sammutiyo vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni diṭṭhisammutiyo. **Puthujjāti** puthujjanehi janitā sammutiyoti puthujjā, puthu nānājanehi janitā vā sammutiyoti puthujjāti – yā kācimā sammutiyo puthujjā.

Sabbāva etā na upeti vidvāti. Vidvā vijjāgato ñāṇī vibhāvī medhāvī. Sabbāva etā diṭṭhisammutiyo neti na upeti na upagacchati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – sabbāva etā na upeti vidvā.

Anūpayo so upayaṃ kimeyyāti. Upayoti dve upayā – taṇhūpayo ca diṭṭhūpayo ca...pe... ayam taṇhūpayo...pe... ayam diṭṭhūpayo. Tassa taṇhūpayo pahīno, diṭṭhūpayo paṭinissatṭho; taṇhūpayassa pahīnattā, diṭṭhūpayassa paṭinissatṭhattā anūpayo puggalo kiṃ rūpaṃ upeyya upagaccheyya gaṇheyya parāmaseyya abhiniviseyya attā meti. Kiṃ vedanaṃ... kiṃ saññaṃ... kiṃ saṅkhāre... kiṃ viññānaṃ... kiṃ gatiṃ... kiṃ upapatitiṃ... kiṃ paṭisandhiṃ... kiṃ bhavaṃ ... kiṃ saṃsāraṃ... kiṃ vaṭṭaṃ upeyya upagaccheyya gaṇheyya parāmaseyya abhiniviseyyāti – anūpayo so upayaṃ kimeyya.

Diṭṭhe sute khantimakubbamānoti. Diṭṭhe vā diṭṭhasuddhiyā vā sute

vā sutasuddhiyā vā mute vā mutasuddhiyā vā khantiṃ akubbamāno chandaṃ akubbamāno pemaṃ akubbamāno rāgaṃ akubbamāno ajanayamāno asaṅjanayamāno anibbattayamāno anabhinibbattayamānoti – diṭṭhe sute khantimakubbamāno.

Tenāha bhagavā –

“Yā kācimā sammutiyo puthujjā, sabbāva etā na upeti vidvā;
Anūpayo so upayaṃ kimeyya, diṭṭhe sute khantimakubbamāno”ti.

133.

Sīluttamā saññamenāhu suddhiṃ, vataṃ samādāya upaṭṭhitāse;

Idheva sikkhema athassa suddhiṃ, bhavūpanitā kusalāvadānā.

Sīluttamā saññamenāhu suddhinti. Santeke samaṇabrāhmaṇā sīluttamavādā; te sīlamattena saññamamattena saṃvaramattena avītikkamamattena suddhiṃ visuddhiṃ parivissuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parivimuttiṃ āhu vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti.

Samaṇamuṇḍikāputto evamāha – “catūhi kho ahaṃ, gahapati, dhammehi samannāgataṃ purisapuggalaṃ paññapemi sampannakusalaṃ paramakusalaṃ uttamapattipattaṃ samaṇaṃ ayojjhaṃ. Katamehi catūhi? Idha, gahapati, na kāyena pāpakammaṃ karoti, na pāpikaṃ vācaṃ bhāsati, na pāpakaṃ saṅkappaṃ saṅkappeti, na pāpakaṃ ājīvaṃ ājīvati. Imehi kho ahaṃ, gahapati, catūhi dhammehi samannāgataṃ purisapuggalaṃ paññapemi sampannakusalaṃ paramakusalaṃ uttamapattipattaṃ samaṇaṃ ayojjhaṃ; evameva santeke samaṇabrāhmaṇā sīluttamavādā; te sīlamattena saññamamattena saṃvaramattena avītikkamamattena suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ āhu vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharanti”ti – sīluttamā saññamenāhu suddhiṃ.

Vataṃ samādāya upaṭṭhitāseti. Vatanti hatthivataṃ vā assavataṃ vā govataṃ vā kukkuravataṃ vā kākavataṃ vā vāsudevavataṃ vā baladevavataṃ vā puṇṇabhaddavataṃ vā maṇibhaddavataṃ vā aggivatā vā nāgavataṃ vā supaṇṇavataṃ vā yakkhavataṃ vā asuravataṃ vā gandhabbavataṃ vā mahārājavataṃ vā candavataṃ vā sūriyavataṃ vā indavataṃ vā brahmvataṃ vā devavataṃ vā disāvataṃ vā ādāya samādāya ādiyitvā samādiyitvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā upaṭṭhitā paccupaṭṭhitā allīnā upagatā

ajjhositā adhimuttāti – vataṃ samādāya upatṭhitāse.

Idheva sikkhema athassa suddhinti. **Idhāti** sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā. **Sikkhemāti** sikkhema ācarema samācarema samādāya vattemāti – idheva sikkhema. **Athassa suddhinti** athassa suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttinti – idheva sikkhema athassa suddhiṃ.

Bhavūpanītā kusalāvadānāti. **Bhavūpanītāti** bhavūpanītā bhavūpa-gatā bhavajjhositā bhavādhimuttāti – bhavūpanītā. **Kusalāvadānāti** kusala-vādā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā thānavādā sakāya laddhiyāti – bhavūpanītā kusalāvadānā.

Tenāha bhagavā –

“Sīluttamā saññamenāhu suddhiṃ, vataṃ samādāya upatṭhitāse;
Idheva sikkhema athassa suddhiṃ, bhavūpanītā kusalāvadānā”ti.

134.

Sace cuto sīlavatato hoti, pavedhati kammavirādhayitvā;

**Pajappatī patthayatī ca suddhiṃ, satthāva hīno pavasaṃ
gharamhā.**

Sace cuto sīlavatato hotīti. Dvīhi kāraṇehi sīlavatato cavati – paravicchindanāya vā cavati, anabhisambhuṇanto vā cavati. Kathaṃ paravicchindanāya cavati? Paro vicchindati so satthā na sabbaññū, dhammo na svākkhāto, gaṇo na suppaṭipanno, diṭṭhi na bhaddikā, paṭipadā na supaññattā, maggo na niyyāniko, natthettha suddhi vā visuddhi vā parisuddhi vā, mutti vā vimutti vā parimutti vā, natthettha sujjhanti vā visujjhanti vā parisujjhanti vā, muccanti vā vimuccanti vā, parimuccanti vā, hīnā nihīnā omakā lāmakā chatukkā parittāti. Evaṃ paro vicchindati. Evaṃ vicchindiyamāno satthārā cavati, dhammakkhānā cavati, gaṇā cavati, diṭṭhiyā cavati, paṭipadāya cavati, maggato cavati. Evaṃ parivicchindanāya cavati. Kathaṃ anabhisambhuṇanto cavati? Sīlaṃ anabhisambhuṇanto sīlato cavati, vataṃ anabhisambhuṇanto vatato cavati, sīlabbatam anabhisambhuṇanto sīlabbatato cavati. Evaṃ anabhisambhuṇanto cavatīti – sace cuto sīlavatato hoti.

Pavedhati kammavirādhayitvāti. **Pavedhatīti** sīlaṃ vā vataṃ vā sīlabbatam vā “viraddham mayā, aparaddham mayā, khalitam mayā, galitam mayā, aññāya aparaddho aha”nti vedhati pavedhati sampavedhatīti – pavedhati. **Kammavirādhayitvāti** puññābhisaṅkhāram vā apuññābhisaṅkhāram vā āneñjābhisaṅkhāram vā “viraddham mayā, aparaddham mayā, khalitam

mayā, galitaṃ mayā, aññāya aparaddho aha”nti vedhati pavedhati sam-pavedhatīti – pavedhati kammavirādhayitvā.

Pajappatī patthayatī ca suddhinti. Pajappatīti sīlaṃ vā jappati, vataṃ vā jappati, sīlabbatam vā jappati pajappati abhijappatīti – pajappati. **Patthayatī ca suddhinti** sīlasuddhiṃ vā pattheti, vatasuddhiṃ vā pattheti, sīlabbatasuddhiṃ vā pattheti piheti abhijappatīti – pajappatī patthayatī ca suddhiṃ.

Satthāva hīno pavasaṃ gharamhāti. Yathā puriso gharato nikkhanto satthena pavasaṃ vasanto satthā ohīno, taṃ vā satthaṃ anubandhati sakaṃ vā gharaṃ paccāgacchati; evameva so diṭṭhigatiko taṃ vā satthāraṃ gaṇhāti aññaṃ vā satthāraṃ gaṇhāti, taṃ vā dhammakkhānaṃ gaṇhāti aññaṃ vā dhammakkhānaṃ gaṇhāti, taṃ vā gaṇaṃ gaṇhāti aññaṃ vā gaṇaṃ gaṇhāti, taṃ vā diṭṭhiṃ gaṇhāti aññaṃ vā diṭṭhiṃ gaṇhāti, taṃ vā paṭipadaṃ gaṇhāti aññaṃ vā paṭipadaṃ gaṇhāti, taṃ vā maggaṃ gaṇhāti aññaṃ vā maggaṃ gaṇhāti parāmasati abhinivisatīti – satthāva hīno pavasaṃ gharamhā.

Tenāha bhagavā –

“Sace cuto sīlavatato hoti, pavedhatī kammavirādhayitvā;

Pajappatī patthayatī ca suddhiṃ, satthāva hīno pavasaṃ gharamhā”ti.

135.

Sīlabbatam vāpi pahāya sabbam, kammañca sāvajjanavajjametaṃ;

Suddhiṃ asuddhinti apatthayāno, virato care santimanug-gahāya.

Sīlabbatam vāpi pahāya sabbanti. Sabbā sīlasuddhiyo pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā, sabbā vatasuddhiyo pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā, sabbā sīlabbatasuddhiyo pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – sīlabbatam vāpi pahāya sabbam.

Kammañca sāvajjanavajjametanti. Sāvajjakammaṃ vuccati – kaṇhaṃ kaṇhavipākaṃ. Anavajjakammaṃ vuccati – sukkaṃ sukkavipākaṃ. Sāvajjañca kammaṃ anavajjañca kammaṃ pahāya pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – kammañca sāvajjanavajjametaṃ.

Suddhiṃ asuddhinti apatthayānoti. Asuddhinti asuddhiṃ patthenti, akusale dhamme patthenti. **Suddhinti** suddhiṃ patthenti, pañca kāmagaṇe

patthenti; asuddhiṃ patthenti, akusale dhamme patthenti, pañca kāmagaṇe patthenti; suddhiṃ patthenti, dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni patthenti, asuddhiṃ patthenti, akusale dhamme patthenti, pañca kāmagaṇe patthenti, dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni patthenti; suddhiṃ patthenti, tedhātuke kusale dhamme patthenti, asuddhiṃ patthenti, akusale dhamme patthenti, pañca kāmagaṇe patthenti, dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni patthenti, tedhātuke kusale dhamme patthenti; suddhiṃ patthenti, puthujjanakalyāṇakā niyāmāvakkantiṃ patthenti. Sekkhā aggadhammaṃ arahattaṃ patthenti. Arahatte patte arahā neva akusale dhamme pattheti, napi pañca kāmagaṇe pattheti, napi dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni pattheti, napi tedhātuke kusale dhamme pattheti, napi niyāmāvakkantiṃ pattheti, napi aggadhammaṃ arahattaṃ pattheti. Patthanā samattikkanto arahā vuddhipārihānivītivatto . So vuṭṭhavāso ciṇṇacaraṇo...pe... jātijarāmarāṇasaṃsāro natthi tassa punabbhavoti – suddhiṃ asuddhinti apatthayāno.

Virato care santimanuggahāyāti. Viratoti suddhiasuddhiyā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto, vimariyādikatena cetasā viharatīti – virato. **Careti** careyya vicareyya vihareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyyāti – virato care. **Santimanuggahāyāti** santiyo vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni diṭṭhisantiyo agaṇhanto aparāmasanto anabhinivisantoti – virato care santimanuggahāya.

Tenāha bhagavā –

“Sīlabbatam vāpi pahāya sabbam, kammañca sāvajjanavajjametaṃ;

Suddhiṃ asuddhinti apatthayāno, virato care santimanuggahāyā”ti.

136.

Tamūpanissāya jigucchitaṃ vā, atha vāpi diṭṭhaṃ va sutam mutam vā;

Uddhamṣarā suddhimanutthunanti, avītataṇhāse bhavābhavesu.

Tamūpanissāya jigucchitaṃ vāti. Santeke samaṇabrāhmaṇā tapojigucchavādā tapojigucchāsārā tapojigucchānissitā ānissitā allīnā upagatā ajjhositā adhimuttāti – tamūpanissāya jigucchitaṃ vā.

Atha vāpi diṭṭhaṃ va sutam mutam vāti. Diṭṭhaṃ vā diṭṭhasuddhiṃ vā sutam vā sutasuddhiṃ vā mutam vā mutasuddhiṃ vā nissāya upanissāya

gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvāti – atha vāpi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā.

Uddhaṃsarā suddhimanutthunāntīti. Santeke samaṇabrāhmaṇā uddhaṃsarāvādā. Katame te samaṇabrāhmaṇā uddhaṃsarāvādā? Ye te samaṇabrāhmaṇā accantasuddhikā, saṃsārasuddhikā, akiriyadiṭṭhikā, sassatavādā – ime te samaṇabrāhmaṇā uddhaṃsarāvādā. Te saṃsāre suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ thunanti vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – uddhaṃsarā suddhimanutthunanti.

Avītataṇhāse bhavābhavesūti. Taṇhāti rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā. **Bhavābhavesūti** bhavābhave kammabhave punabbhave kāmabhave, kammabhave kāmabhave punabbhave rūpabhave, kammabhave rūpabhave punabbhave arūpabhave, kammabhave arūpabhave punabbhave punappunabbhave punappunagatiyā punappunaupapattiyā punappunapaṭisandhiyā punappunaattabhāvābhiniḃbattiyā avītataṇhā avigatataṇhā acattataṇhā avantaṇhā amuttataṇhā appahīnataṇhā appaṭinissaṭṭhataṇhāti – avītataṇhāse bhavābhavesu.

Tenāha bhagavā –

“Tamūpanissāya jigucchitaṃ vā, atha vāpi diṭṭhaṃ va suttaṃ mutaṃ vā;

Uddhaṃsarā suddhimanutthunanti, avītataṇhāse bhavābhavesū”ti.

137.

Patthayamānassa hi jappitāni, pavedhitaṃ vāpi pakappitesu;

Cutūpapāto idha yassa natthi, sa kena vedheyya kuhiṃ va jappe.

Patthayamānassa hi jappitānīti. Patthanā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhiḃjhā lobho akusalamūlaṃ. **Patthayamānassāti** patthayamānassa icchamānassa sādīyamānassa pihayamānassa abhiḃjapayamānassāti – patthayamānassa hi. **Jappitānīti.** **Jappanā** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhiḃjhā lobho akusalamūlanti – patthayamānassa hi jappitāni.

Pavedhitaṃ vāpi pakappitesūti. **Pakappanāti** dve pakappanā – taṇhāpakappanā ca diṭṭhipakappanā ca...pe... ayaṃ taṇhāpakappanā...pe...

ayam ditthipakappanā. **Pavedhitam vāpi pakappitesūti.** Pakappitam vatthum acchedasankinopi vedhenti, acchijjantepi vedhenti, acchinnepi vedhenti; pakappitam vatthum vipariṇāmasankinopi vedhenti, vipariṇamantepi vedhenti, vipariṇatepi vedhenti pavedhenti sampavedhentīti – pavedhitam vāpi pakappitesu.

Cutūpapāto idha yassa natthīti. Yassāti arahato khīṇāsavassa. Yassa gamanam āgamanam gamanāgamanam kālaṅgati bhavābhavo cuti ca upapatti ca nibbatti ca bhedo ca jāti ca jarāmarañca natthi na santi na samvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – cutūpapāto idha yassa natthi.

Sa kena vedheyya kuhiṃ va jappeti. So kena rāgena vedheyya, kena dosena vedheyya, kena mohena vedheyya, kena mānena vedheyya, kāya ditthiyā vedheyya, kena uddhaccena vedheyya, kāya vicikicchāya vedheyya, kehi anusayehi vedheyya – rattoti vā duṭṭhoti vā mūḷhoti vā vinibaddhoti vā parāmaṭṭhoti vā vikkhepagatoti vā aniṭṭhaṅgatoti vā thāmagatoti vā. Te abhisankhārā pahīnā; abhisankhārānam pahīnattā gatiyā kena vedheyya – nerayikoti vā tiracchānayanikoti vā pettivisayikoti vā manussoti vā devoti vā rūpīti vā arūpīti vā saññīti vā asaññīti vā nevasaññīnāsaññīti vā, so hetu natthi paccayo natthi kāraṇam natthi yena vedheyya pavedheyya sampavedheyyāti – sa kena vedheyya. **Kuhiṃva jappeti** kuhiṃ vā jappeyya kimhi jappeyya, kattha jappeyya pajappeyya abhijappeyyāti – sa kena vedheyya kuhiṃ va jappe.

Tenāha bhagavā –

“Patthayamānassa hi jappitāni, pavedhitam vāpi pakappitesu;

Cutūpapāto idha yassa natthi, sa kena vedheyya kuhiṃ va jappe”ti.

138.

Yamāhu dhammaṃ paramanti eke, tameva hīnanti panāhu aññe;

Sacco nu vādo katamo imesaṃ, sabbeva hīme kusalāvadānā.

Yamāhu dhammaṃ paramanti eketi. Yaṃ dhammaṃ ditthiṃ paṭipadam maggaṃ eke samaṇabrāhmaṇā “idaṃ paramaṃ aggamaṃ setṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavara”nti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – yamāhu dhammaṃ paramanti eke.

Tameva hīnanti panāhu aññeti tameva dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ eke samaṇabrāhmaṇā “hīnaṃ etaṃ, nihīnaṃ etaṃ, omakaṃ etaṃ, lāmakāṃ etaṃ, chatukkaṃ etaṃ, parittakaṃ etaṃ”nti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – tameva hīnanti panāhu aññe.

Sacco nu vādo katamo imesanti. Imesaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ vādo katamo sacco taccho tatho bhūto yāthāvo aviparītoti – sacco nu vādo katamo imesaṃ.

Sabbeva hīme kusalāvadānāti. Sabbevime samaṇabrāhmaṇā kusala-vādā paṇḍitavādā thiravādā ñāyavādā hetuvādā lakkhaṇavādā kāraṇavādā ṭhānavādā sakāya laddhiyāti – sabbeva hīme kusalāvadānā.

Tenāha so nimmito –

“Yamāhu dhammaṃ paramanti eke, tameva hīnanti panāhu aññe;

Sacco nu vādo katamo imesaṃ, sabbeva hīme kusalāvadānā”ti.

139.

Sakañhi dhammaṃ paripuṇṇamāhu, aññassa dhammaṃ pana hīnamāhu;

Evampi viggayha vivādayanti, sakaṃ sakaṃ sammutimāhu saccam.

Sakañhi dhammaṃ paripuṇṇamāhūti sakaṃ dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ eke samaṇabrāhmaṇā “idaṃ samattaṃ paripuṇṇaṃ anoma”nti, evamāhaṃsu...pe... evaṃ voharantīti – sakañhi dhammaṃ paripuṇṇamāhu.

Aññassa dhammaṃ pana hīnamāhūti. Aññassa dhammaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ eke samaṇabrāhmaṇā “hīnaṃ etaṃ, nihīnaṃ etaṃ, omakaṃ etaṃ, lāmakāṃ etaṃ, chatukkaṃ etaṃ, parittakaṃ etaṃ”nti, evamāhaṃsu evaṃ kathenti evaṃ bhaṇanti evaṃ dīpayanti evaṃ voharantīti – aññassa dhammaṃ pana hīnamāhu.

Evampi viggayha vivādayantīti evaṃ gahetvā uggahetvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvā vivādayanti, kalahaṃ karonti, bhaṇḍanaṃ karonti, viggahaṃ karonti, vivādaṃ karonti, medhagaṃ karonti – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti – evampi viggayha vivādayanti.

Sakaṃ sakaṃ sammutimāhu saccanti. “Sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti – sakaṃ sakaṃ sammutimāhu saccam. “Asassato loko ...pe... neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ marañā, idameva saccam moghamañña”nti – sakaṃ sakaṃ sammutimāhu saccam.

Tenāha bhagavā –

“Sakañhi dhammaṃ paripuṇṇamāhu, aññassa dhammaṃ pana hīnamāhu;

Evampi viggayha vivādayanti, sakaṃ sakaṃ sammutimāhu sacca”nti.

140.

Parassa ce vambhayitena hīno, na koci dhammesu visesi assa;

Puthū hi aññassa vadanti dhammaṃ, nihīnato samhi daḷhaṃ vadānā.

Parassa ce vambhayitena hīnoti parassa ce vambhayitakāraṇā ninditakāraṇā garahitakāraṇā upavaditakāraṇā paro bālo hoti hīno nihīno omako lāmako chatukko parittoti – parassa ce vambhayitena hīno.

Na koci dhammesu visesi assāti. Dhammesu na koci aggo seṭṭho visiṭṭho pāmokkho uttamo pavaro assāti – na koci dhammesu visesi assa.

Puthū hi aññassa vadanti dhammaṃ, nihīnatoti. Bahukāpi bahūnaṃ dhammaṃ vadanti upavadanti nindanti garahanti hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato, bahukāpi ekassa dhammaṃ vadanti upavadanti nindanti garahanti hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato, ekopi bahūnaṃ dhammaṃ vadati upavadati nindati garahati hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittato, ekopi ekassa dhammaṃ vadati upavadati nindati garahati hīnato nihīnato omakato lāmakato chatukkato parittatoti – puthū hi aññassa vadanti dhammaṃ.

Nihīnato samhi daḷhaṃ vadānāti. Dhammo sakāyanaṃ, diṭṭhi sakāyanaṃ, paṭipadā sakāyanaṃ, maggo sakāyanaṃ, sakāyane daḷhavādā thiravādā balikavādā aṭṭhitavādāti – nihīnato samhi daḷhaṃ vadānā.

Tenāha bhagavā –

“Parassa ce vambhayitena hīno, na koci dhammesu visesi assa;

Puthū hi aññassa vadanti dhammaṃ, nihīnato samhi daḷhaṃ vadānā”ti.

141.

Saddhammapūjāpi panā tatheva, yathā pasamsanti sakāyanāni;

Sabbeva vādā tathiyā bhaveyyuṃ, suddhī hi nesam paccattameva.

Saddhammapūjāpi panā tathevāti. Katamā saddhammapūjā? Sakam sathhāraṃ sakkaroti garuṃ karoti māneti pūjeti “ayaṃ sathhā sabbaññū”ti – ayaṃ saddhammapūjā. Sakam dhammakkhānaṃ sakam gaṇaṃ sakam diṭṭhiṃ sakam paṭipadaṃ sakam maggaṃ sakkaroti garuṃ karoti māneti pūjeti “ayaṃ maggo niyyāniko”ti – ayaṃ saddhammapūjā. **Saddhammapūjāpi panā tathevāti** saddhammapūjā tathā tacchā bhūtā yāthāvā aviparītāti – saddhammapūjāpi panā tatheva.

Yathā pasamsanti sakāyanāni. Dhammo sakāyanaṃ diṭṭhi sakāyanaṃ paṭipadā sakāyanaṃ maggo sakāyanaṃ, sakāyanāni pasamsanti thomenti kittenti vaṇṇentīti – yathā pasamsanti sakāyanāni.

Sabbeva vādā tathiyā bhaveyyunti sabbeva vādā tathā tacchā bhūtā yāthāvā aviparītā bhaveyyunti – sabbeva vādā tathiyā bhaveyyuṃ.

Suddhī hi nesam paccattamevāti. Paccattameva tesam samaṇabrāhmaṇānaṃ suddhi visuddhi parisuddhi, mutti vimutti parimuttīti – suddhī hi nesam paccattameva.

Tenāha bhagavā –

“Saddhammapūjāpi panā tatheva, yathā pasamsanti sakāyanāni;

Sabbeva vādā tathiyā bhaveyyuṃ, suddhī hi nesam paccattamevā”ti.

142.

Na brāhmaṇassa paraneyyamatthi, dhammesu niccheyya samuggahītaṃ;

Tasmā vivādāni upātivatto, na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṃ.

Na brāhmaṇassa paraneyyamatthīti. Nāti paṭikkhepo. **Brāhmaṇo-**ti sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo...pe... asito tādi pavucate sa brahmā. **Na brāhmaṇassa paraneyyamatthīti** brāhmaṇassa paraneyyatā natthi, brāhmaṇo na paraneyyo, na parapattiyō, na parapac-

cayo, na parapaṭibaddhagū jānāti passati asammūlho sampajāno paṭissato. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti brāhmaṇassa paraneyyatā natthi, brāhmaṇo na paraneyyo, na parapattiyo, na parapaccayo, na parapaṭibaddhagū jānāti passati asammūlho sampajāno paṭissato. “Sabbe saṅkhārā dukkhā”ti... pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhamma”ntntti brāhmaṇassa paraneyyatā natthi, brāhmaṇo na paraneyyo, na parapattiyo, na parapaccayo, na parapaṭibaddhagū jānāti passati asammūlho sampajāno paṭissatoti – na brāhmaṇassa paraneyyamatthi.

Dhammesu niccheyya samuggahīanti. Dhammesūti dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatesu. **Niccheyyāti** nicchinitvā vinicchinitvā vicinitvā pavicinitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. Odhiggāho bilaggāho varaggāho koṭṭhāsaggāho uccayaggāho samuccayaggāho “idaṃ saccaṃ tathaṃ bhūtaṃ yāthāvaṃ aviparīta”nti gahitaṃ parāmatṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositaṃ adhimuttaṃ natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhanti – dhammesu niccheyya samuggahītaṃ.

Tasmā vivādāni upātivattoti. Tasmāti tasmā taṃkāraṇā taṃhetu tapaccayā taṃnidānā diṭṭhikalāhāni diṭṭhibhaṇḍanāni diṭṭhiviggahāni diṭṭhivivādāni diṭṭhimedhagāni upātivatto atikkanto samatikkanto vītivattoti – tasmā vivādāni upātivatto.

Na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṇti. Aññaṃ sathhāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ aññaṭṭra satipaṭṭhānehi, aññaṭṭra sammappadhānehi, aññaṭṭra iddhipādehi, aññaṭṭra indriyehi, aññaṭṭra balehi, aññaṭṭra bojjhaṅgehi, aññaṭṭra ariyā aṭṭhaṅgikā maggā, aggaṃ seṭṭhaṃ visiṭṭhaṃ pāmokkhaṃ uttamaṃ pavaraṃ dhammaṃ na passati na dakkhati na oloketi na nijjhāyati na upaparikkhatīti – na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṇaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Na brāhmaṇassa paraneyyamatthi, dhammesu niccheyya samuggahītaṃ;

Tasmā vivādāni upātivatto, na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṇaṃ”nti.

143.

**Jānāmi passāmi tatheva etaṃ, diṭṭhiyā eke paccenti sud-
dhiṃ;**

Adakkhi ce kiñhi tumassa tena, atisitvā aññaṇa vadanti sud-

dhim.

Jānāmi passāmi tatheva etanti. **Jānāmīti** paracittañāṇena vā jānāmi, pubbenivāsānussatiñāṇena vā jānāmi. **Passāmīti** maṃsacakkhunā vā passāmi, dibbena cakkhunā vā passāmi. **Tatheva etanti** etaṃ tathaṃ tacchaṃ bhūtaṃ yāthāvaṃ aviparītanti – jānāmi passāmi tatheva etaṃ.

Diṭṭhiyā eke paccenti suddhinti. Diṭṭhiyā eke samaṇabrāhmaṇā suddhim visuddhim parisuddhim, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti. “Sasato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti diṭṭhiyā eke samaṇabrāhmaṇā suddhim visuddhim parisuddhim, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti. “Asasato loko...pe...neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti diṭṭhiyā eke samaṇabrāhmaṇā suddhim visuddhim parisuddhim, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ paccenti – diṭṭhiyā eke paccenti suddhim.

Adakkhi ce kiñhi tumassa tenāti. **Adakkhīti** paracittañāṇena vā adakkhi, pubbenivāsānussatiñāṇena vā adakkhi, maṃsacakkhunā vā adakkhi, dibbena cakkhunā vā adakkhīti – adakkhi ce. **Kiñhi tumassa tenāti.** Tassa tena dassanena kiṃ kataṃ? Na dukkhapariñña atthi, na samudayassa pahānaṃ atthi, na maggabhāvanā atthi, na phalasacchikiriyā atthi, na rāgassa samucchedapahānaṃ atthi, na dosassa samucchedapahānaṃ atthi, na mohassa samucchedapahānaṃ atthi, na kilesānaṃ samucchedapahānaṃ atthi, na saṃsāravaṭṭassa upacchedo atthīti – adakkhi ce kiñhi tumassa tena.

Atisitvā aññena vadanti suddhinti te titthiyā suddhimaggaṃ visuddhimaggaṃ parisuddhimaggaṃ vodātamaggaṃ parivodātamaggaṃ atikkamitvā samatikkamitvā vītivattitvā aññatra satipaṭṭhānehi, aññatra sammappadhānehi, aññatra iddhipādehi, aññatra indriyehi, aññatra balehi aññatra bojjhaṅgehi, aññatra ariyā aṭṭhaṅgikā maggā suddhim visuddhim parisuddhim, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti. Evampi atisitvā aññena vadanti suddhim.

Atha vā buddhā ca buddhasāvaka ca paccekabuddhā ca tesam titthiyānaṃ asuddhimaggaṃ avissuddhimaggaṃ aparissuddhimaggaṃ avodātamaggaṃ parivodātamaggaṃ atikkamitvā samatikkamitvā vītivattitvā catūhi satipaṭṭhānehi catūhi sammappadhānehi catūhi iddhipādehi pañcahi indriyehi pañcahi balehi sattahi bojjhaṅgehi ariyena aṭṭhaṅgikena maggena suddhim visuddhim parisuddhim, muttiṃ vimuttiṃ parimuttiṃ vadanti kathenti bhaṇanti dīpayanti voharantīti – evampi atisitvā aññena vadanti suddhim.

Tenāha bhagavā –

“Jānāmi passāmi tatheva etaṃ, diṭṭhiyā eke paccenti suddhiṃ;
Adakkhi ce kiñhi tumassa tena, atisitvā aññena vadanti sud-
dhi”nti.

144.

**Passaṃ naro dakkhati nāmarūpaṃ, disvāna vā ñāyati tāni-
meva;**

**Kāmaṃ bahuṃ passatu appakaṃ vā, na hi tena suddhiṃ
kusalā vadanti.**

Passaṃ naro dakkhati nāmarūpanti passaṃ naro dakkhati paracit-
taññāna vā passanto, pubbenivāsānussatiññāna vā passanto, maṃsacak-
khunā vā passanto, dibbena cakkhunā vā passanto nāmarūpaṃyeva dakkhati
niccato sukhato attato, na tesam dhammānaṃ samudayaṃ vā atthaṅgamaṃ
vā assādaṃ vā ādīnaṃ vā nissaraṇaṃ vā dakkhatīti – passaṃ naro dak-
khati nāmarūpaṃ.

Disvāna vā ñāyati tānimevāti. Disvāti paracittaññāna vā disvā, pub-
benivāsānussatiññāna vā disvā, maṃsacakkhunā vā disvā, dibbena cak-
khunā vā disvā, nāmarūpaṃyeva disvā ñāyati niccato sukhato attato, na te-
sam dhammānaṃ samudayaṃ vā atthaṅgamaṃ vā assādaṃ vā ādīnaṃ vā
nissaraṇaṃ vā ñāyatīti – disvāna vā ñāyati tānimeva.

Kāmaṃ bahuṃ passatu appakaṃ vāti. Kāmaṃ bahukaṃ vā passan-
to nāmarūpaṃ appakaṃ vā niccato sukhato attatoti – kāmaṃ bahuṃ passatu
appakaṃ vā.

Na hi tena suddhiṃ kusalā vadantīti. Kusalāti ye te khandhakusalā
dhātukusalā āyatanakusalā paṭiccasamuppādakusalā satipaṭṭhānakusalā
sammappadhānakusalā iddhipādakusalā indriyakusalā balakusalā
bojjhaṅgakusalā maggakusalā phalakusalā nibbānakusalā, te kusalā parac-
ittaññāna vā pubbenivāsānussatiññāna vā maṃsacakkhunā vā dibbena
cakkhunā vā nāmarūpadassanena suddhiṃ visuddhiṃ parisuddhiṃ muttiṃ
vimuttiṃ parimuttiṃ na vadanti na kathenti na bhaṇanti na dīpayanti na
voharantīti – na hi tena suddhiṃ kusalā vadanti.

Tenāha bhagavā –

“Passaṃ naro dakkhati nāmarūpaṃ, disvāna vā ñāyati tānimeva;
Kāmaṃ bahuṃ passatu appakaṃ vā, na hi tena suddhiṃ kusalā
vadantī”ti.

145.

Nivissavādī na hi subbināyo, pakappitā diṭṭhipurekkharāno;

Yaṃ nissito tattha subhaṃ vadāno, suddhiṃ vado tattha tathaddasā so.

Nivissavādī na hi subbināyoti. “Sassato loko, idameva saccam moghamañña”nti nivissavādī, “asassato loko...pe... neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamañña”nti – nivissavādī. **Na hi subbināyoti.** Nivissavādī dubbinayo duppaññāpayo dunnijjhāpayo duppekkhāpayo duppasādayoti – nivissavādī na hi subbināyo.

Pakappitā diṭṭhipurekkharānoti. Kappitā pakappitā abhisankhatā saṅghapitā diṭṭhiṃ purekkhato katvā carati. Diṭṭhidhajo diṭṭhiketu diṭṭhādhipateyyo diṭṭhiyā parivārito caratīti – pakappitā diṭṭhipurekkharāno.

Yaṃ nissito tattha subhaṃ vadānoti. **Yaṃ nissitoti** yaṃ sathhāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇaṃ diṭṭhiṃ paṭipadaṃ maggaṃ nissito ānissito allīno upagato ajjhosito adhimuttoti – yaṃ nissito. **Tatthāti** sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā. **Subhaṃ vadānoti** subhavādo sobhanavādo paṇḍitavādo thiravādo ñāyavādo hetuvādo lakkhaṇavādo kāraṇavādo ṭhānavādo sakāya laddhiyāti – yaṃ nissito tattha subhaṃ vadāno.

Suddhiṃ vado tattha tathaddasā soti. Suddhivādo visuddhivādo parisuddhivādo vodātavādo parivodātavādo. Atha vā suddhidassano visuddhidassano parisuddhidassano vodātadassano parivodātadassanoti – suddhiṃ vādo. **Tatthāti** sakāya diṭṭhiyā sakāya khantiyā sakāya ruciyā sakāya laddhiyā tathaṃ tacchaṃ bhūtaṃ yāthavaṃ aviparītanti addassa adakkhī apassi paṭivijjhīti – suddhiṃ vādo tattha tathaddasā so.

Tenāha bhagavā –

“Nivissavādī na hi subbināyo, pakappitā diṭṭhipurekkharāno;

Yaṃ nissito tattha subhaṃ vadāno, suddhiṃ vado tattha tathaddasā so”ti.

146.

Na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhā, na diṭṭhisārī napi ñāṇabandhu;

Ñatvā ca so sammutiyo puthujjā, upekkhatī uggahaṇanti maññe.

Na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhāti. Nāti paṭikkhepo. **Brāhmaṇo-** ti sattannaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo...pe... asito tādi pavuccate sa brahmā. **Kappāti** dve kappā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca...pe... ayaṃ taṇhākappo...pe... ayaṃ diṭṭhikappo. Saṅkhā vuccati ñāṇaṃ. Yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. **Na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhāti.** Brāhmaṇo saṅkhāya jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. “Sabbe saṅkhārā aniccā... sabbe saṅkhārā dukkhā...pe... yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbam taṃ nirodhadhamma”ntntti saṅkhāya jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā taṇhākappaṃ vā diṭṭhikappaṃ vā neti na upeti na upagacchati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhā.

Na diṭṭhisārī napi ñāṇabandhūti. Tassa dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhappat-tikāni ñāṇagginā daḍḍhāni. So diṭṭhiyā na yāyati na nīyati na vuyhati na saṃharīyati napi taṃ diṭṭhigataṃ sārato pacceti na paccāgacchatīti – na diṭṭhisārī. **Napi ñāṇabandhūti** aṭṭhasamāpattiñāṇena vā pañcābhiññāṇe-na vā taṇhābandhuṃ vā diṭṭhibandhuṃ vā na karoti na janeti na sañjaneti na nibbattetīti nābhinibbattetīti – na diṭṭhisārī napi ñāṇabandhu.

Ñatvā ca so sammutiyo puthujjāti. Ñatvāti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbam taṃ nirodhadhamma”nti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – ñatvā ca so. **Sammutiyo** vuccanti dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni diṭṭhisammutiyo. **Puthujjāti** puthujjanehi janitā vā tā sammutiyoti – puthujjā. Puthu nānā-janehi janitā vā sammutiyoti puthujjāti – ñatvā ca so sammutiyo puthujjā.

Upekkhatī uggahaṇanti maññeti. Aññe taṇhāvasena diṭṭhivasena gaṇhanti parāmasanti abhinivisanti. Arahā upekkhati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – upekkhatī uggahaṇanti maññe.

Tenāha bhagavā –

“Na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhā, na diṭṭhisārī napi ñāṇabandhu;

Ñatvā ca so sammutiyo puthujjā, upekkhatī uggahaṇanti maññe”ti.

147.

Vissajja ganthāni munīdha loke, vivādajātesu na vaggasārī;

Santo asantesu upekkhako so, anuggaho uggahaṇanti maññe.

Vissajja ganthāni munīdha loketi. Ganthāti cattāro ganthā – abhijjhā kāyagantho, byāpādo kāyagantho, sīlabbataparāmāso kāyagantho, idaṃsac-cābhiniveso kāyagantho. Attano diṭṭhiyā rāgo abhijjhā kāyagantho, paravādesu āghāto appaccayo byāpādo kāyagantho, attano sīlaṃ vā vatam vā sīlabbatam vā parāmasati sīlabbataparāmāso kāyagantho, attano diṭṭhiṃ abhiniveso kāyagantho idaṃsaccābhiniveso kāyagantho. **Vissajjāti** ganthe vossajjitvā vissajja. Atha vā ganthe gadhite ganthite bandhe vibandhe ābandhe lagge laggite palibuddhe bandhane phoṭayitvā vissajja. Yathā vayaham vā ratham vā sakaṭam vā sandamānikaṃ vā sajjam vissajjam karon-ti vikopenti; evameva ganthe vossajjitvā vissajja. Atha vā ganthe gathite ganthite bandhe vibandhe ābandhe lagge laggite palibuddhe bandhane phoṭayitvā vissajja. **Munīti.** **Monam** vuccati ñāṇam...pe... saṅgajālamaticca so muni. **Idhāti** imissā diṭṭhiyā...pe... imasmiṃ manussaloketi – vissajja ganthāni munīdha loke.

Vivādajātesu na vaggasārīti. Vivādajātesu sañjātesu nibbattesu abhinibbattesu pātubhūtesu chandāgatiṃ gacchantesu dosāgatiṃ gacchantesu bhayāgatiṃ gacchantesu mohāgatiṃ gacchantesu na chandāgatiṃ gacchati, na dosāgatiṃ gacchati, na bhayāgatiṃ gacchati, na mohāgatiṃ gacchati, na rāgavasena gacchati, na dosavasena gacchati, na mohavase-na gacchati, na mānavasena gacchati, na diṭṭhivasena gacchati, na uddhac-cavasena gacchati, na vicikicchāvasena gacchati, na anusayavasena gaccha-ti, na vaggehi dhammehi yāyati nīyati vuyhati saṃharīyatīti – vivādajātesu na vaggasārī.

Santo asantesu upekkhako soti. Santoti rāgassa santattā santo, dosassa santattā santo, mohassa santattā santo...pe... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ santattā samitattā vūpasamitattā vijjhātattā nibbutattā vīgatattā paṭipassad-dhattā santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti – santo. **Asantesū-**ti asantesu anupasantesu avūpasantesu anibbutesu appaṭipassaddhesūti – santo asantesu. **Upekkhako soti** arahā chaḷaṅgupekkhāya samannāgato cakkhunā rūpaṃ disvā neva sumano hoti na dummano upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṃ sutvā...pe... kālaṃ kaṅkhati bhāvito santoti – santo asantesu upekkhako so.

Anuggaho uggahaṇanti maññeti. Aññe taṇhāvasena diṭṭhivase-na gaṇhante parāmasante abhinivisante. Arahā upekkhati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – anuggaho uggahaṇanti maññe.

Tenāha bhagavā –

“Vissajja ganthāni munīdha loke, vivādajātesu na vaggasārī;
Santo asantesu upekkhako so, anuggaho uggahaṇanti maññe”ti.

148.

Pubbāsave hitvā nave akubbaṃ, na chandagū nopi nivissavādī;

Sa vippamutto diṭṭhigatehi dhīro, na limpati loke anattagarahī.

Pubbāsave hitvā nave akubbanti. Pubbāsavā vuccanti atītā rūpavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇā. Atīte saṅkhāre ārabba ye kilesā uppajjeyyūṃ te kilese hitvā cājitvā pariccājitvā pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – pubbāsave hitvā. **Nave akubbanti** navā vuccanti paccuppanā rūpavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇā. Paccuppanne saṅkhāre ārabba chandaṃ akubbamāno pemaṃ akubbamāno rāgaṃ akubbamāno ajanayamāno asaṅjanayamāno anibbattayamāno anabhinibbattayamānoti – pubbāsave hitvā nave akubbaṃ.

Na chandagū nopi nivissavādīti. Na chandāgatīṃ gacchati, na dosāgatīṃ gacchati, na mohāgatīṃ gacchati, na bhayāgatīṃ gacchati, na rāgavasena gacchati, na dosavasena gacchati, na mohavasena gacchati, na mānavasena gacchati, na diṭṭhivasena gacchati, na uddhaccavasena gacchati, na vicikicchāvasena gacchati, na anusayavasena gacchati, na vaggehi dhammehi yāyati nīyati vuyhati na saṃharīyatīti – na chandagū. **Nopi nivissavādīti** “sassato loko, idameva saccaṃ moghamañña”nti na nivissavādī...pe... “neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā, idameva saccaṃ moghamañña”nti na nivissavādīti – na chandagū nopi nivissavādī.

Sa vippamutto diṭṭhigatehi dhīroti tassa dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhappattikāni ñāṇaggīnā daddhāni. So diṭṭhigatehi vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharati. **Dhīro**ti dhīro paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvīti – sa vippamutto diṭṭhigatehi dhīro.

Na limpati loke anattagarahīti. Lepāti dve lepā – taṇhālepo ca diṭṭhilepo ca...pe... ayaṃ taṇhālepo ...pe... ayaṃ diṭṭhilepo. Tassa taṇhālepo pahīno, diṭṭhilepo paṭinissaṭṭho; tassa taṇhālepassa pahīnattā, diṭṭhilepassa paṭinissaṭṭhattā apāyaloke na limpati, manussaloke na limpati, devaloke na limpati, khandhaloke na limpati, dhātuloke na limpati, āyatanaloke na limpati na palimpati na upalimpati, alitto apalitto anupalitto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – na limpati

loke.

Anattagarahīti dvīhi kāraṇehi attānaṃ garahati – katattā ca akatattā ca. Kathaṃ katattā ca akatattā ca attānaṃ garahati? “Kataṃ me kāyaduccaritaṃ, akataṃ me kāyasucarita”nti attānaṃ garahati. “Kataṃ me vacīduccaritaṃ...pe... kataṃ me manoduccaritaṃ ... kato me paṇātipāto...pe... katā me micchādīṭṭhi, akatā me sammādīṭṭhi”ti attānaṃ garahati. Evaṃ katattā ca akatattā ca attānaṃ garahati.

Atha vā “sīlesumhi na paripūrakārī”ti attānaṃ garahati. “Indriyesumhi aguttadvāro”ti... “bhojanemhi amattaññū”ti... “jāgariyamhi ananuyutto”ti... “na satisampajaññenāṃhi samannāgato”ti... “abhāvitā me cattāro satipaṭṭhānā”ti... “abhāvitā me cattāro sammappadhānā”ti... “abhāvitā me cattāro iddhipādā”ti... “abhāvitāni me pañcindriyānī”ti... “abhāvitāni me pañca balānī”ti... “abhāvitā me satta bojjhaṅgā”ti... “abhāvito me ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti... “dukkhaṃ me apariññāta”nti... “dukkhasamudayo me appahīno”ti... “maggo me abhāvito”ti... “nirodho me asacchikato”ti attānaṃ garahati. Evaṃ katattā ca akatattā ca attānaṃ garahati. Evaṃ attagarahī. Tayidaṃ kammaṃ akubbamāno ajanayamāno asaṅjanayamāno anibbattayamāno anabhinibbattayamāno anattagarahīti – na limpāti loke anattagarahī.

Tenāha bhagavā –

“Pubbāsave hitvā nave akubbaṃ, na chandagū nopi nivissavādī;
Sa vippamutto diṭṭhigatehi dhīro, na limpāti loke anattagarahī”ti.

149.

Sa sabbadhammesu visenibhūto, yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va sutāṃ mutāṃ vā;

Sa pannabhāro muni vippamutto, na kappiyo nūparato na patthiyo.[īti bhagavā]

Sa sabbadhammesu visenibhūto yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va sutāṃ mutāṃ vāti. Senā vuccati mārasenā. Kāyaduccaritaṃ mārasenā, vacīduccaritaṃ mārasenā, manoduccaritaṃ mārasenā, rāgo... doso... moho... koḍho... upanāho... makkho... paḷāso... issā... macchariyaṃ... māyā... sāṭṭheyyaṃ... thambho... sārāmbho... māno... atimāno... mado... pamādo... sabbe kilesā... sabbe duccharitā... sabbe darathā... sabbe pariḷāhā... sabbe santāpā... sabbākusalābhisaṅkhārā mārasenā.

Vuttañhetam bhagavatā –

“Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati...pe...;

Na nam asuro jināti, jetvāva labhate sukha”nti.

Yato catūhi ariyamaggehi sabbā ca mārasenā sabbe ca paṭisenikarā kilesā jitā ca parājitā ca bhaggā vipvaluggā parammukhā – so vuccati visenibhūto. So diṭṭhe visenibhūto, sute... mute ... viññāte visenibhūtoti – sa sabbadhammesu visenibhūto, yaṃ kiñci diṭṭham va sutam mutam vā.

Sa pannabhāro muni vipvamuttoti. Bhārāti tayo bhārā – khandhabhāro, kilesabhāro, abhisankhārabhāro. Katamo khandhabhāro? Paṭisandhiyā rūpaṃ vedanā saññā sañkhārā viññāṇaṃ – ayaṃ khandhabhāro. Katamo kilesabhāro? Rāgo doso moho...pe... sabbākusalābhisankhārā – ayaṃ kilesabhāro. Katamo abhisankhārabhāro? Puññābhisankhāro apuññābhisankhāro āneñjābhisankhāro – ayaṃ abhisankhārabhāro. Yato khandhabhāro ca kilesabhāro ca abhisankhārabhāro ca pahīnā honti ucchinnamulā tālavatthukatā anabhāvamkatā āyatim anuppādadamhā, so vuccati pannabhāro patitabhāro oropitabhāro samoropitabhāro nikkhitabhāro paṭi-passaddhabhāro.

Munīti monaṃ vuccati ñāṇaṃ. Yā paññā pajānanā vicayo pavicayo dhammavicayo sallakkhaṇā upalakkhaṇā paccupalakkhaṇā, paṇḍiccaṃ kosallaṃ nepuññaṃ vebhabyā cintā upaparikkhā bhūri medhā parināyikā vipassanā sampajaññaṃ patodo paññā paññindriyaṃ paññābalaṃ paññāsattham paññāpāsādo paññāloko paññāobhāso paññāpajjoto paññāratanaṃ amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. Tena ñāṇena samannāgato muni monappatto.

Tīṇi moneyyāni – kāyamoneyyaṃ, vacīmoneyyaṃ, manomoneyyaṃ. Katamaṃ kāyamoneyyaṃ? Tividhānaṃ kāyaduccaritānaṃ pahānaṃ kāyamoneyyaṃ, tividhaṃ kāyasucaritaṃ kāyamoneyyaṃ, kāyārammaṇe ñāṇaṃ kāyamoneyyaṃ, kāyapariññā kāyamoneyyaṃ, pariññāsahagato maggo kāyamoneyyaṃ, kāye chandarāgassa pahānaṃ kāyamoneyyaṃ, kāyasankhāranirodho catutthajjhānasamāpatti kāyamoneyyaṃ – idaṃ kāyamoneyyaṃ.

Katamaṃ vacīmoneyyaṃ? Catubbidhānaṃ vacīduccaritānaṃ pahānaṃ vacīmoneyyaṃ, catubbidhaṃ vacīsucaritaṃ vacīmoneyyaṃ, vācārammaṇe ñāṇaṃ vacīmoneyyaṃ, vācāpariññā vacīmoneyyaṃ, pariññāsahagato maggo vacīmoneyyaṃ, vācāya chandarāgassa pahānaṃ vacīmoneyyaṃ.

eyyaṃ, vacīsaṅkhāranirodho dutiyajjhānasamāpatti vacīmoneyyaṃ – idaṃ vacīmoneyyaṃ.

Katamaṃ manomoneyyaṃ? Tividhānaṃ manoduccaritānaṃ pahānaṃ manomoneyyaṃ, tividhaṃ manosucaritaṃ manomoneyyaṃ, cittārammaṇe ñānaṃ manomoneyyaṃ, cittapariññā manomoneyyaṃ, pariññāsahagato maggo manomoneyyaṃ, citte chandarāgassa pahānaṃ manomoneyyaṃ, cittasaṅkhāranirodho saññāvedayitanirodhasamāpatti manomoneyyaṃ – idaṃ manomoneyyaṃ.

“Kāyamuniṃ vācāmuniṃ, manomunimanāsavaṃ;

Muniṃ moneyyasampannaṃ, āhu sabbappahāyinaṃ.

“Kāyamuniṃ vācāmuniṃ, manomunimanāsavaṃ;

Muniṃ moneyyasampannaṃ, āhu ninhātapāpaka”nti .

Imehi tīhi moneyyehi dhammehi samannāgatā cha munino – agāramunino, anagāramunino, sekhamunino, asekkhamunino, paccekamunino, munimuninoti . Katame agāramunino? Ye te agārikā diṭṭhapadā viññātasāsanā – ime agāramunino. Katame anagāramunino? Ye te pabbajitā diṭṭhapadā viññātasāsanā – ime anagāramunino. Satta sekkhā sekhamunino, arahanto asekkhamunino. Paccekabuddhā paccekamunino. Munimunino vuccanti tathāgatā arahanto sammāsambuddhā.

“Na monena muni hoti, mūlharūpo aviddasu;

Yo ca tulaṃva paggayha, varamādāya paṇḍito.

“Pāpāni parivajjeti, sa muni tena so muni;

Yo munāti ubho loke, muni tena pavuccati.

“Asatañca satañca ñatvā dhammaṃ, ajjhattaṃ bahiddhā ca sabbaloke;

Devamanussehi pūjito yo, saṅgajālamaticca so muni”.

Vippamuttoti munino rāgā cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ; dosā cittaṃ... mohā cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ...pe... sabbākusalābhisaṅkhārehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttanti – sa pannabhāro muni vippamutto.

Na kappiyo nūparato na patthiyoti bhagavāti. Kappāti dve kap-

pā – taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca...pe... ayam taṇhākappo...pe... ayam diṭṭhikappo. Tassa taṇhākappo pahīno, diṭṭhikappo paṭinissatṭho; taṇhākappassa pahīnatā diṭṭhikappassa paṭinissatṭhattā taṇhākappam vā diṭṭhikappam vā na kappeti na janeti na sañjaneti na nibbatteti nābhinibbattetī – na kappiyo. **Nūparatoti**. Sabbe bālaputhujjanā rajjanti, puthujjanakalyāṇakaṃ upādāya satta sekhā appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya āramanti viramanti paṭiviramanti, arahā ārato virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – na kappiyo nūparato. **Na patthiyoti**. **Patthanā** vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā patthanā taṇhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā dadḍhā, so vuccati na patthiyo.

Bhagavāti gāravādhivacaṇaṃ. Api ca bhaggarāgoti bhagavā, bhagadosoti bhagavā, bhaggamohoti bhagavā, bhaggamānoti bhagavā, bhaggadiṭṭhīti bhagavā, bhaggakaṇḍakoti bhagavā, bhaggakilesoti bhagavā, bhaji vibhaji pavibhaji dhammaratananti bhagavā, bhavānaṃ antakaroti bhagavā, bhāvitakāyo bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapaññoti bhagavā; bhāgī vā bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni appasaddāni appanigghosāni vijjanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasārubbānīti bhagavā, bhāgī vā bhagavā cīvarapaṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa adhiṣṭhassa adhicitṭassa adhipaññāyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ jhānānaṃ catunnaṃ appamaññānaṃ catunnaṃ arūpasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ navannaṃ anupubbavihārasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ saññābhāvanānaṃ dasannaṃ kaṣiṇasamāpattīnaṃ ānāpānassatisamādhissa asubhasamāpattiyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ tathāgatabalānaṃ catunnaṃ vesārājānaṃ catunnaṃ paṭisambhidānaṃ channaṃ abhiññānaṃ channaṃ buddhadhammānanti bhagavā, bhagavāti netam nāmaṃ mātārā kataṃ na pītārā kataṃ na bhātārā kataṃ na bhaginiyā kataṃ na mittāmacchehi kataṃ na ñātisālohitehi kataṃ na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ na devatāhi kataṃ; vimokkhantikametaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ bodhiyā mūle saha sabbaññutaññāṇassa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – na kappiyo nūparato na patthiyo iti bhagavā.

Tenāha bhagavā –

“Sa sabbadhammesu visenibhūto, yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va suttaṃ
muttaṃ vā;

Sa pannabhāro muni vip̄pamutto, na kappiyo nūparato na patthi-
yo”.[iti bhagavāti]

Mahāvīyūhasuttaniddeso terasamo.

14. Tuvaṭṭakasuttaniddeso

Atha tuvaṭṭakasuttaniddesaṃ vakkhati –

150.

**Pucchāmi taṃ ādiccabandhu, vivekaṃ santipadañca mahesi
;**

**Kathaṃ disvā nibbāti bhikkhu, anupādiyāno lokasmiṃ
kiñci.**

Pucchāmi taṃ ādiccabandhūti. Pucchāti tisso pucchā – adiṭṭha-
jotaṇā pucchā, diṭṭhasaṃsandanaṃ pucchā, vimaticchedanaṃ pucchā. Kata-
mā adiṭṭhajotaṇā pucchā? Pakatiyā lakkhaṇaṃ aññātaṃ hoti adiṭṭhaṃ at-
ulitaṃ atīritaṃ avibhūtaṃ avibhāvitaṃ, tassa ñāṇāya dassanāya tulaṇāya
tīraṇāya vibhāvanāya pañhaṃ pucchati – ayaṃ adiṭṭhajotaṇā pucchā. Kat-
amā diṭṭhasaṃsandanaṃ pucchā? Pakatiyā lakkhaṇaṃ ñātaṃ hoti diṭṭhaṃ
tulitaṃ tīritaṃ vibhūtaṃ vibhāvitaṃ, aññehi paṇḍitehi saddhiṃ saṃsan-
danatthāya pañhaṃ pucchati – ayaṃ diṭṭhasaṃsandanaṃ pucchā. Katamā vi-
maticchedanaṃ pucchā? Pakatiyā saṃsayapakkhando hoti vimatipakkhando
dvelhakajāto, “evaṃ nu kho, na nu kho, kiṃ nu kho, kathaṃ nu kho”ti
so vimaticchedanatthāya pañhaṃ pucchati – ayaṃ vimaticchedanaṃ pucchā.
Imā tisso pucchā.

Aparāpi tisso pucchā – manussapucchā, amanussapucchā, nimmitapuc-
chā. Katamā manussapucchā? Manussā buddhaṃ bhagavantaṃ upasaṅka-
mitvā pañhaṃ pucchanti, bhikkhū pucchanti, bhikkhuniyo pucchanti, upā-
sakā pucchanti, upāsikāyo pucchanti, rājāno pucchanti, khattiyā pucchanti,
brāhmaṇā pucchanti, vessā pucchanti, suddā pucchanti, gahaṭṭhā pucchan-
ti, pabbajitā pucchanti – ayaṃ manussapucchā. Katamā amanussapucchā?
Amanussā buddhaṃ bhagavantaṃ upasaṅkamitvā pañhaṃ pucchanti, nāgā
pucchanti, supaṇṇā pucchanti, yakkhā pucchanti, asurā pucchanti, gandhab-
bā pucchanti, mahārājāno pucchanti, indā pucchanti, brahmāno pucchanti,

devatāyo pucchanti – ayaṃ amanussapucchā. Katamā nimmitapucchā? Yaṃ bhagavā rūpaṃ abhinimmināti manomayaṃ sabbaṅgapaccaṅgaṃ ahīnindriyaṃ taṃ so nimmito buddhaṃ bhagavantaṃ upasaṅkamtivā pañhaṃ pucchati, bhagavā tassa visajjeti – ayaṃ nimmitapucchā. Imā tisso pucchā.

Aparāpi tisso pucchā – attatthapucchā, paratthapucchā, ubhayatthapucchā. Aparāpi tisso pucchā – diṭṭhadhammikatthapucchā, samparāyikatthapucchā, paramatthapucchā. Aparāpi tisso pucchā – anavajjatthapucchā, nikkilesatthapucchā, vodānatthapucchā. Aparāpi tisso pucchā – atītapucchā, anāgatapucchā, paccuppannapucchā. Aparāpi tisso pucchā – ajjhatthapucchā, bahiddhāpucchā, ajjhatabhiddhāpucchā. Aparāpi tisso pucchā – kusalapucchā, akusalapucchā, abyākatapucchā. Aparāpi tisso pucchā – khandhapucchā, dhātupucchā, āyatanapucchā. Aparāpi tisso pucchā – satipaṭṭhānapucchā, sammappadhānapucchā, iddhipādapucchā. Aparāpi tisso pucchā – indriyapucchā, balapucchā, bojjhaṅgapucchā. Aparāpi tisso pucchā – maggapucchā, phalapucchā, nibbānapucchā.

Pucchāmi tanti pucchāmi taṃ yācāmi taṃ ajjhesāmi taṃ pasāдеми taṃ, “kathayassu me”ti – pucchāmi taṃ. **Ādiccabandhūti.** Ādicco vuccati sūriyo . Sūriyo gotamo gottena, bhagavāpi gotamo gottena, bhagavā sūriyassa gottañātako gottabandhu; tasmā buddho ādiccabandhūti – pucchāmi taṃ ādiccabandhu.

Vivekaṃ santipadañca mahesīti. Vivekāti tayo vivekā – kāyaviveko, cittaviveko, upadhiviveko. Katamo kāyaviveko? Idha bhikkhu vivittaṃ senāsaṇaṃ bhajati araññaṃ rukkhamaṃ pabbataṃ kandaraṃ giriguhaṃ susānaṃ vanapatthaṃ abbhokāsaṃ palālapuñjaṃ kāyena vivittena viharati. So eko gacchati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṃ kappeti, eko gāmaṃ piṇḍāya pavisati, eko paṭikkamati, eko raho nisīdati, eko caṅkamaṃ adhiṭṭhāti, eko carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti – ayaṃ kāyaviveko.

Katamo cittaviveko? Paṭhamaṃ jhānaṃ samāpannassa nīvaraṇehi cittaṃ vivittaṃ hoti, dutiyaṃ jhānaṃ samāpannassa vitakkavicārehi cittaṃ vivittaṃ hoti, tatiyaṃ jhānaṃ samāpannassa pītiyā cittaṃ vivittaṃ hoti, catutthaṃ jhānaṃ samāpannassa sukhadukkhehi cittaṃ vivittaṃ hoti, ākāsānañcāyatanam samāpannassa rūpasaññāya paṭighasaññāya nānattasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti, viññāṇañcāyatanam samāpannassa ākāsānañcāyatanasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti, ākiñcaññāyatanam samāpannassa viññāṇañcāyatanasaññāya cittaṃ vivittaṃ hoti, nevasaññānāsaññāyatanam samāpannassa ākiñcaññāyatanasaññāya cit-

taṃ vivittaṃ hoti. Soṭāpannessa sakkāyaditṭhiyā vicikicchāya sīlabbata-parāmāsā ditṭhānusayā vicikicchānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Sakadāgāmissa oḷārikā kāmarāgasaññojanā paṭighasaññojanā oḷārikā kāmarāgānusayā paṭighānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Anāgāmissa anusahagatā kāmarāgasaññojanā paṭighasaññojanā anusahagatā kāmarāgānusayā paṭighānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ vivittaṃ hoti. Arahato rūparāgā arūparāgā mānā uddhaccā avijjāya mānānusayā bhavarāgānusayā avijjānusayā, tadekaṭṭhehi ca kilesehi bahiddhā ca sabbanimittehi cittaṃ vivittaṃ hoti – ayaṃ cittaviveko.

Katamo upadhiviveko? **Upadhi** vuccati kilesā ca khandhā ca abhisankhārā ca. Upadhiviveko vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasankhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṃ – ayaṃ upadhiviveko. Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṃ nekhammābhiraṭānaṃ, cittaviveko ca parisuddhacittānaṃ paramavodānapattānaṃ, upadhiviveko ca nirupadhīnaṃ puggalānaṃ visaṅkhāragatānaṃ. **Santīti** ekena ākārena santīpi santīpadampi taṃyeva amataṃ nibbānaṃ, yo so sabbasankhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṃ. Vuttañhetam bhagavatā – “santametam padaṃ, paṇītametaṃ padaṃ, yadidaṃ sabbasankhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbāna”nti. Atha aparena ākārena ye dhammā santādhigamāya santīphusanāya santīsaṅgīkīriyāya saṃvattanti, seyyathidaṃ – cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcīndriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo – ime vuccanti santīpadaṃ tāṇapadaṃ leṇapadaṃ saraṇapadaṃ abhayaṇapadaṃ accutaṇapadaṃ amataṇapadaṃ nibbāṇapadaṃ.

Mahesīti mahesi bhagavā. Mahantaṃ sīlakkhandhaṃ esī gavesī pariyesīti mahesi, mahantaṃ samādhikkhandhaṃ...pe... mahantaṃ paññākkhandhaṃ... mahantaṃ vimuttikkhandhaṃ... mahantaṃ vimuttiñāṇadassanakkhandhaṃ esī gavesī pariyesīti mahesi; mahato tamokāyassa padālanam, mahato vipallāsassa bhedanam, mahato taṇhāsallassa abbaḥanam, mahato ditṭhisaṅghātassa viniveṭhanam, mahato mānadhajassa papātanam, mahato abhisankhārassa vūpasamam, mahato oghassa nītharanam, mahato bhārassa nikkhepanam, mahato saṃsāravatṭassa upacchedam, mahato santāpassa nibbāpanam, mahato pariḷāhassa paṭīpassadhim, mahato dhammadhajassa ussāpanam esī gavesī pariyesīti mahesi, mahante satipaṭṭhāne mahante sammappadhāne mahante iddhipāde mahantāni indriyāni mahantāni balāni mahante bojjhaṅge mahantaṃ ariyam aṭṭhaṅgikam maggam mahantaṃ paramattham amataṃ nibbānam esī gavesī pariyesīti mahesi; mahesakkhehi vā sattehi esito gavesito pariyesito kham

buddho kahaṃ bhagavā kahaṃ devadevo kahaṃ narāsabhoti mahesīti – vivekaṃ santipadañca mahesi.

Kathaṃ disvā nibbāti bhikkhūti. Kathaṃ disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā attano rāgaṃ nibbāpeti, dosaṃ nibbāpeti, mohaṃ nibbāpeti, kodhaṃ...pe... upanāhaṃ... makkhaṃ... paḷāsaṃ... issaṃ... macchariyaṃ... māyaṃ... sāṭṭheyyaṃ... thambhaṃ... sārambhaṃ... mānaṃ... atimānaṃ... madamaṃ... pamādaṃ... sabbe kilese... sabbe duccharite... sabbe darathe... sabbe pariḷāhe... sabbe santāpe ... sabbākusalābhisaṅkhāre nibbāpeti sameti upasameti vūpasameti paṭipassambheti. **Bhikkhūti** puthujjanakalyāṇako vā bhikkhu sekho vā bhikkhūti – kathaṃ disvā nibbāti bhikkhu.

Anupādiyāno lokasmiṃ kiñcīti. Catūhi upādānehi anupādiyamāno agraṇhayamāno aparāmasamāno anabhinivisaṃmāno. **Lokasmiṃ** apāyaloke manussaloke devaloke, khandhaloke dhātuloke āyatanaloke. **Kiñcīti** kiñci rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāṇagatanti – anupādiyāno lokasmiṃ kiñci.

Tenaṃha so nimmito –

“Pucchāmi taṃ ādiccabandhu, vivekaṃ santipadañca mahesi;

Kathaṃ disvā nibbāti bhikkhu, anupādiyāno lokasmiṃ kiñcī”ti.

151.

Mūlaṃ papañcasaṅkhāya, [iti bhagavā]

Mantā asmīti sabbamuparundhe ;

Yā kāci taṇhā ajjhataṃ, tāsamaṃ vinayā sadā sato sikkhe.

Mūlaṃ papañcasaṅkhāya, [iti bhagavā] mantā asmīti sabbamuparundheti. Papañcāyeva papañcasaṅkhā. Taṇhāpapañcasaṅkhā ditṭhipapañcasaṅkhā. Katamaṃ taṇhāpapañcassa mūlaṃ? Avijjāmūlaṃ, ayonisomanasikāro mūlaṃ, asmimāno mūlaṃ, ahirikaṃ mūlaṃ, anottappaṃ mūlaṃ, uddhaccaṃ mūlaṃ – idaṃ taṇhāpapañcassa mūlaṃ. Katamaṃ ditṭhipapañcassa mūlaṃ? Avijjāmūlaṃ, ayonisomanasikāro mūlaṃ, asmimāno mūlaṃ, ahirikaṃ mūlaṃ, anottappaṃ mūlaṃ, uddhaccaṃ mūlaṃ – idaṃ ditṭhipapañcassa mūlaṃ.

Bhagavāti gāravādhivacanaṃ. Api ca bhaggarāgoti bhagavā, bhaggadosoti bhagavā, bhaggamohoti bhagavā, bhaggamānoti bhagavā, bhaggaditṭhīti bhagavā, bhaggakaṇḍakoti bhagavā, bhaggakilesoti bhagavā,

bhaji vibhaji pavibhaji dhammaratananti bhagavā, bhavānaṃ antakaroti bhagavā, bhāvitakāyo bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapaññoti bhagavā; bhāgī vā bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasārubbānīti bhagavā, bhāgī vā bhagavā cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa adhisīlassa adhiccittassa adhipaññāyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ jhānānaṃ catunnaṃ appamaññānaṃ catunnaṃ arūpasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ navannaṃ anupubbavihārasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ saññābhāvanānaṃ dasannaṃ kaṣiṇasamāpattīnaṃ ānāpānassatisamādhissa asubhasamāpattiyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ tathāgatabalānaṃ catunnaṃ vesārajjanaṃ catunnaṃ paṭisambhidānaṃ channaṃ abhiññānaṃ channaṃ buddhadhammānanti bhagavā, bhagavāti netānaṃ nāmaṃ mātārā kataṃ na pītārā kataṃ na bhātārā kataṃ na bhaginiyā kataṃ na mittāmacchehi kataṃ na ñātisālohitehi kataṃ na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ na devatāhi kataṃ; vimokkhantikametaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ bodhiyā mūle saha sabbaññutaññaṇassa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – mūlaṃ papañcasāṅkhāya iti bhagavā.

Mantā asmīti sabbamuparundheti. **Mantā** vuccati paññā. Yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi. **Asmīti** rūpe asmīti māno asmīti chando asmīti anusayo; vedanāya... saññāya... saṅkhāresu... viññāṇe asmīti māno asmīti chando asmīti anusayoti. Mūlaṃ papañcasāṅkhāya iti bhagavā. **Mantā asmīti sabbamuparundheti.** Papañcasāṅkhāya mūlaṇca asmimānaṇca mantāya sabbam uparundheyya uparundheyya nirodheyya vūpasameyya atthaṅgameyya paṭipassambheyyāti – mūlaṃ papañcasāṅkhāya iti bhagavā, mantā asmīti sabbamuparundhe.

Yā kāci taṇhā ajjhantanti. **Yā kācīti** sabbena sabbam sabbathā sabbam asesam nissesam pariyādiyanavacanametaṃ – yā kācīti. **Taṇhāti** rūpaṭaṇhā...pe... dhammataṇhā. **Ajjhantanti** ajjhattasamuttānā vā sā taṇhāti – ajjhattaṃ. Atha vā **ajjhattikaṃ** vuccati cittaṃ. Yaṃ cittaṃ mano mānaṃ hadayaṃ paṇḍaraṃ mano manāyatanam manindriyam viññāṇam viññāṅkhaṇḍho tajjā manoviññāṇadhātu. Cittena sā taṇhā sahaṅgā sahaṅgā samsaṭṭhā sampayuttā ekuppādā ekanirodhā ekavatthukā ekārammaṇātipi ajjhantanti – yā kāci taṇhā ajjhattaṃ.

Tāsaṃ vinayā sadā sato sikkheti. **Sadāti** sadā sabbadā sabbakālaṃ niccakālaṃ dhuvakālaṃ, satataṃ samitaṃ abbokiṇṇaṃ poṅkhānupoṅkhaṃ udakūmigajātaṃ avīcisantatisahitaṃ phusitaṃ, purebhattaṃ pacchābhattaṃ, purimaṃ yāmaṃ majjhimaṃ yāmaṃ pacchimaṃ yāmaṃ, kāḷe juṅhe, vasse hemante gimhe, purime vayokhandhe majjhime vayokhandhe pacchime vayokhandhe. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānupassanā-satipaṭṭhānaṃ bhāvento sato, vedanāsu...pe... citte...pe... dhammesu dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṃ bhāvento sato. Aparehipi catūhi kāraṇehi sato – asati parivajjanāya sato, satikaraṇīyānaṃ dhammānaṃ katattā sato, satipaṭipakkhānaṃ dhammānaṃ hatattā sato, satinimittānaṃ asammūṭṭhattā sato. Aparehipi catūhi kāraṇehi sato – satiyā samannāgatattā sato, satiyā vasitattā sato, satiyā pāguṇṇatāya sato, satiyā apaccorohanatāya sato. Aparehipi catūhi kāraṇehi sato – sattattā sato, santattā sato, samitattā sato, santadhammasamannāgatattā sato. Buddhānussatiyā sato, dhammānussatiyā sato, saṅghānussatiyā sato, sīlānussatiyā sato, cāgānussatiyā sato, devatānussatiyā sato, ānāpānassatiyā sato, maraṇassatiyā sato, kāyagatāsatiyā sato, upasamānussatiyā sato. Yā sati anussati paṭissati, sati saraṇatā dhāraṇatā apilāpanatā asammussanā, sati satindriyaṃ satibalaṃ sammāsati satisambojjhaṅgo ekāyanamaggo – ayaṃ vuccati sati. Imāya satiyā upeto samupe-to, upagato samupagato, upapanno samupapanno, samannāgato so vuccati sato.

Sikkheti tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā. Katamā adhisīlasikkhā? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu, khuddako sīlakkhandho... mahanto sīlakkhandho, sīlaṃ patitṭhā ādi caraṇaṃ saṃyamo saṃvaro mukhaṃ pamukhaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā – ayaṃ adhisīlasikkhā.

Katamā adhicittasikkhā? Idha bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṃ savicāraṃ vivekajaṃ pītisukhaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṃ vūpasamā ajjhataṃ sampasādanaṃ cetaso ekodibhāvaṃ avitakkaṃ avicāraṃ samādhijaṃ pītisukhaṃ dutiyaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṃvedeti, yaṃ taṃ ariyā ācikkhanti “upekkhako satimā sukhavihārī”ti tatiyaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva so manassadomanassānaṃ atthaṅgamā **adukkhamasukhaṃ** upekkhāsatipārisuddhiṃ catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati – ayaṃ adhicittasikkhā.

Katamā adhipaññāsikkhā? Idha bhikkhu paññavā hoti, udayat-

thagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. So idaṃ dukkhanti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ dukkhasamudayoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ dukkhanirodhoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṃ pajānāti, ime āsavāti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ āsavasamudayoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ āsavanirodhoti yathābhūtaṃ pajānāti, ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṃ pajānāti – ayaṃ adhipaññāsikkhā.

Tāsaṃ vinayā sadā sato sikkheti. Tāsaṃ taṇhānaṃ vinayāya paṭivīnāyā pahānāya vūpasamāya paṭinissaggāya paṭipassaddhiyā adhisīlampi sikkheyya, adhiccittampi sikkheyya, adhipaññampi sikkheyya; imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya, pajānanto sikkheyya, passanto sikkheyya, paccavekkhanto sikkheyya, cittaṃ adhiṭṭhahanto sikkheyya, saddhāya adhimuccanto sikkheyya, vīriyaṃ paggaṇhanto sikkheyya, satīyaṃ upaṭṭhapento sikkheyya, cittaṃ samādahanto sikkheyya, paññāya pajānanto sikkheyya, abhiññeyyaṃ abhijānanto sikkheyya, pariññeyyaṃ parijānanto sikkheyya, pahātabbaṃ pajahanto sikkheyya, bhāvetabbaṃ bhāvento sikkheyya, sacchikātabbaṃ sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – tāsaṃ vinayā sadā sato sikkhe.

Tenāha bhagavā –

“Mūlaṃ papañcasāṅkhāya, [iti bhagavā]

Mantā asmīti sabbamuparundhe;

Yā kāci taṇhā ajjhantaṃ, tāsaṃ vinayā sadā sato sikkhe”ti.

152.

Yaṃ kiñci dhammabhijāññā, ajjhantaṃ atha vāpi bahiddhā;

Na tena thāmaṃ kubbetha, na hi sā nibbuti sataṃ vuttā.

Yaṃ kiñci dhammabhijāññā ajjhantanti. Yaṃ kiñci attano guṇaṃ jāneyya kusale vā dhamme abyākate vā dhamme. Katame attano guṇā? Uccā kulā pabbajito vā assaṃ, mahābhogakulā pabbajito vā assaṃ, ulārabhogakulā pabbajito vā assaṃ, ñāto yasassī sagahaṭṭhapabbajitānanti vā assaṃ, lābhimhi cīvarapaṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti vā assaṃ, suttantiko vā assaṃ, vinayadharo vā assaṃ, dhammakathiko vā assaṃ, āraññiko vā assaṃ, piṇḍapātiko vā assaṃ, paṃsukūliko vā assaṃ, tecīvariko vā assaṃ, sapadānacāriko vā assaṃ, khalupacchābhattiko vā assaṃ,

nesajjiko vā assaṃ, yathāsanthatiko vā assaṃ, paṭhamassa jhānassa lābhīti vā assaṃ, dutiyassa jhānassa lābhīti vā assaṃ, tatiyassa jhānassa lābhīti vā assaṃ, catutthassa jhānassa lābhīti vā assaṃ, ākāsaṇṇācāyatanasamāpatiyā lābhīti vā assaṃ, viññāṇācāyatanasamāpattiyā... ākiṇcaṇṇāyatanasamāpattiyā... nevaṣaṇṇānāsaṇṇāyatanasamāpattiyā lābhīti vā assaṃ – ime vuccanti attano guṇā. Yaṃ kiñci attano guṇaṃ jāneyya ājāneyya vijāneyya paṭivijāneyya paṭivijjheyāti – yaṃ kiñci dhammamabhijaṇṇā ajjhataṃ. **Atha vāpi bahiddhāti.** Upajjhāyassa vā ācariyassa vā te guṇā assūti – atha vāpi bahiddhā.

Na tena thāmaṃ kubbethāti. Attano vā guṇena paresaṃ vā guṇena thāmaṃ na kareyya, thambhaṃ na kareyya, mānaṃ na kareyya, unnatiṃ na kareyya, unnamāṃ na kareyya, na tena mānaṃ jāneyya, na tena thaddho assa patthaddho paggahitasiroti – na tena thāmaṃ kubbetha.

Na hi sā nibbuti satam vuttāti. Satānaṃ santānaṃ sappurisānaṃ buddhānaṃ buddhasāvakaṇaṃ paccekabuddhānaṃ sā nibbutīti na vuttā na pavuttā na ācikkhitā na desitā na paṇṇapitā na paṭṭhapitā na vivaṭā na vibhattā na uttānīkatā nappakāsītāti – na hi sā nibbuti satam vuttā.

Tenāha bhagavā –

“Yaṃ kiñci dhammamabhijaṇṇā, ajjhataṃ atha vāpi bahiddhā;

Na tena thāmaṃ kubbetha, na hi sā nibbuti satam vuttā”ti.

153.

Seyyo na tena maññeyya, nīceyyo atha vāpi sarikkho;

Phuṭṭho anekarūpehi, nātumānaṃ vikappayaṃ tiṭṭhe.

Seyyo na tena maññeyyāti. “Seyyohamasmi”ti atimānaṃ na jāneyya jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunāti – seyyo na tena maññeyya.

Nīceyyo atha vāpi sarikkhoti. “Hīnohamasmi”ti omānaṃ na jāneyya jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. “Sadisoamasmi”ti mānaṃ na jāneyya jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunāti – nīceyyo atha vāpi sarikkho.

Phuṭṭho anekarūpehīti. Anekavidhehi ākārehi phuṭṭho pareto samohito samannāgatoti – phuṭṭho anekarūpehi.

Nātumānaṃ vikappayaṃ tiṭṭheti. Ātumā vuccati attā. Attānaṃ kap-pento vikappento vikappaṃ āpajjanto na tiṭṭheyyāti – nātumānaṃ vikap-payaṃ tiṭṭhe.

Tenāha bhagavā –

“Seyyo na tena maññeyya, nīceyyo atha vāpi sarikkho;
Phuṭṭho anekarūpehi, nātumānaṃ vikappayaṃ tiṭṭhe”ti.

154.

Ajjhattamevupasame, na aññato bhikkhu santimeseyya;

Ajjhattaṃ upasantassa, natthi attā kuto nirattā vā.

Ajjhattamevupasameti. Ajjhattaṃ rāgaṃ sameyya, dosaṃ sameyya, mohaṃ sameyya, kodhaṃ...pe... upanāhaṃ... makkhaṃ... paḷāsaṃ... issaṃ... macchariyaṃ... māyaṃ... sātheyyaṃ... thambhaṃ... sārambhaṃ ... mānaṃ... atimānaṃ... madamaṃ... pamādaṃ... sabbe kilese... sabbe duccharite... sabbe darathe... sabbe pariḷāhe... sabbe santāpe... sab-bākusalābhisāṅkhāre sameyya upasameyya vūpasameyya nibbāpeyya paṭi-passambheyyāti – ajjhattamevupasame.

Na aññato bhikkhu santimeseyyāti. Aññato asuddhimaggena, mic-chāpaṭipadāya, aniyānāpatena, aññatra satipaṭṭhānehi, aññatra sammā-padhānehi, aññatra iddhipādehi, aññatra indriyehi, aññatra balehi, aññatra bojjhaṅgehi, aññatra ariyā aṭṭhaṅgikā maggā santimaṃ upasantiṃ vūpasantiṃ nibbutiṃ paṭipassaddhiṃ na eseyya na gaveseyya na pariyeseyyāti – na aññato bhikkhu santimeseyya.

Ajjhattaṃ upasantassāti. Ajjhattaṃ rāgaṃ santassa, dosaṃ santassa, mohaṃ santassa...pe... sabbākusalābhisāṅkhāre santassa upasantassa vūpasantassa nibbutassa paṭipassaddhiyāti – ajjhattaṃ upasantassa.

Natthi attā kuto nirattā vāti. Natthi paṭikkhepo. Attāti attadiṭṭhi natthi; **nirattāti** ucchedadiṭṭhi natthi. Attāti gahitaṃ natthi; **nirattāti** muñcitabbaṃ natthi. Yassatthi gahitaṃ, tassatthi muñcitabbaṃ. Tassa gahitaṃ gāhaṃ muñcanaṃ samatikkanto arahā vuddhipārihānivītivatto. So vuṭṭhavāso ciññacaraṇo...pe... jātimaraṇasaṃsāro, natthi tassa punab-bhavoti – natthi attā kuto nirattā vā.

Tenāha bhagavā –

“Ajjhattamevupasame, na aññato bhikkhu santimeseyya;

Ajjhattaṃ upasantassa, natthi attā kuto nirattā vā”ti.

155.

Majjhe yathā samuddassa, ūmi no jāyatī t̥hito hoti;

Evam̐ t̥hito anejassa, ussadaṃ bhikkhu na kareyya kuhl̥nci.

Majjhe yathā samuddassa, ūmi no jāyatī t̥hito hotīti. Samuddo caturāsītiyojanasahassāni ubbedhena gambhīro. Heṭṭhā cattārīsayojanasahassāni udakaṃ macchakacchapehi kampaṭi. Upari cattārīsayojanasahassāni udakaṃ vātehi kampaṭi. Majjhe cattārīsayojanasahassāni udakaṃ na kampaṭi na vikampaṭi na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhati. Anerito aghaṭṭito acalito aluḷito abhanto vūpasanto tatra ūmi no jāyati, t̥hito hoti samuddoti. Evampi majjhe yathā samuddassa ūmi no jāyatī t̥hito hoti.

Atha vā sattannaṃ pabbatānaṃ antarikāsu sattaśīdantarā mahāsamuddā. Tatra udakaṃ na kampaṭi na vikampaṭi na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhati. Anerito aghaṭṭito acalito aluḷito abhanto vūpasanto tatra ūmi no jāyati, t̥hito hoti samuddoti. Evampi majjhe yathā samuddassa ūmi no jāyatī t̥hito hoti.

Evam̐ t̥hito anejassāti. Evanti opammasampañipādanaṃ. **T̥hitoti** lābhepi na kampaṭi, alābhepi na kampaṭi, yasepi na kampaṭi, ayasepi na kampaṭi, pasamsāyapi na kampaṭi, nindāyapi na kampaṭi, sukhepi na kampaṭi, dukkhepi na kampaṭi na vikampaṭi na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhatīti – evam̐ t̥hito. **Anejassāti** eja vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā eja taṇhā pahīnā ucchinnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ṇāṇagginā daḍḍhā, so vuccati anejo. Ejāya pahīnattā anejo; so lābhepi na iñjati, alābhepi na iñjati, yasepi na iñjati, ayasepi na iñjati, pasamsāyapi na iñjati, nindāyapi na iñjati, sukhepi na iñjati, dukkhepi na iñjati, na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhatīti – evam̐ t̥hito anejassa.

Ussadaṃ bhikkhu na kareyya kuhl̥ncīti. Ussadāti sattussadā – rāgussadaṃ, dosussadaṃ, mohussadaṃ, mānussadaṃ, ditṭhussadaṃ, kileussadaṃ, kammussadaṃ na kareyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya nābhinibbatteyya. **Kuhl̥ncīti** kuhl̥nci kismiñci katthaci ajjhattaṃ vā bahiddhā vā ajjhattabahiddhā vāti – ussadaṃ bhikkhu na kareyya kuhl̥nci.

Tenāha bhagavā –

“Majjhe yathā samuddassa, ūmi no jāyatī t̥hito hoti;

Evam ʘhito anejassa, ussadam bhikkhu na kareyya kuhiñcī”ti.

156.

Akittayī vivaṭacakkhu, sakkhidhammaṃ parissayavinayaṃ;

**Paṭipadam vadehi bhaddante, pātimokkham aṭha vāpi
samādhim.**

Akittayī vivaṭacakkhūti. Akittayīti kittitaṃ ācikkhitaṃ desitaṃ paññapitaṃ paṭṭhapitaṃ vivaṭaṃ vibhattaṃ uttānikataṃ pakāsitaṃ – akit-tayā . **Vivaṭacakkhūti** bhagavā pañcahi cakkhūhi vivaṭacakkhu – maṃsa-cakkhunāpi vivaṭacakkhu, dibbena cakkhunāpi vivaṭacakkhu, paññācakkhu-nāpi vivaṭacakkhu, buddhacakkhunāpi vivaṭacakkhu, samantacakkhunāpi vivaṭacakkhu.

Kathaṃ bhagavā maṃsacakkhunāpi vivaṭacakkhu? Maṃsacakkhum-hipi bhagavato pañca vaṇṇā saṃvijjanti – nīlo ca vaṇṇo, pītako ca vaṇṇo, lohitaṃ ca vaṇṇo, kaṇho ca vaṇṇo, odāto ca vaṇṇo. Akkhiḷomāni ca bhaga-vato yattha ca akkhiḷomāni paṭiṭṭhitāni taṃ nīlaṃ hoti sunīlaṃ pāsādikaṃ dassaneyyaṃ umāpupphasamānaṃ . Tassa parato pītakaṃ hoti supītakaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ pāsādikaṃ dassaneyyaṃ kaṇikārapupphasamānaṃ. Ubhayato ca akkhiḷomāni bhagavato lohitaṃ honti sulohitaṃ pāsā-dikāni dassaneyyāni indagopakasamānāni. Majjhe kaṇhaṃ hoti sukaṇhaṃ alūkaṃ siniddhaṃ pāsādikaṃ dassaneyyaṃ addāriṭṭhakaṃ samānaṃ . Tas-sa parato odātaṃ hoti suodātaṃ setaṃ paṇḍaraṃ pāsādikaṃ dassaneyyaṃ osadhitārakasamānaṃ. Tena bhagavā pākātikaṃ maṃsacakkhunā at-ta-bhāvapariyāpannaṃ purimasucaritakammābhiniḷbattena samantā yojanaṃ passati divā ceva rattiṇca. Yadā hipi caturaṅgasamannāgato andhakāro hoti. Sūriyo vā atthaṅgato hoti. Kālapakkho ca uposatho hoti. Tibbo ca vana-saṇḍo hoti. Mahā ca kālamegho abbhutṭhito hoti. Evarūpepi caturaṅgasa-mannāgate andhakāre samantā yojanaṃ passati. Natthi so kuṭṭo vā kavāṭaṃ vā pākāro vā pabbato vā gaccho vā latā vā āvaraṇaṃ rūpānaṃ dassanāya. Ekañce tilaphalaṃ nimittaṃ katvā tilavāhe pakkhipeyya. Taññeva ti-laphalaṃ uddhareyya. Evam parisuddhaṃ bhagavato pākātikaṃ maṃsa-cakkhu. Evam bhagavā maṃsacakkhunāpi vivaṭacakkhu.

Kathaṃ bhagavā dibbena cakkhunāpi vivaṭacakkhu? Bhagavā dibbe-na cakkhunā visuddhena atikkantaṃ mānusakena satte passati cavamāne upa-pajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate. Yathākammūpage satte pajānāti – “ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṃ up-

avādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṃ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā sugatiṃ saggamaṃ lokaṃ upapannā”ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate; yathākammūpage satte pajānāti. Ākaṅkhamāno ca bhagavā ekampi lokadhātuṃ passeyya, dvepi lokadhātuyo passeyya, tissopi lokadhātuyo passeyya, catassopi lokadhātuyo passeyya, pañcapi lokadhātuyo passeyya, dasapi lokadhātuyo passeyya, vīsampi lokadhātuyo passeyya, tiṃsampi lokadhātuyo passeyya, cattālīsampi lokadhātuyo passeyya, paññāsampi lokadhātuyo passeyya, satampi lokadhātuyo passeyya, saḥassampi cūlanikaṃ lokadhātuṃ passeyya, dviṣaḥassampi majjhikaṃ lokadhātuṃ passeyya, tiṣaḥassampi lokadhātuṃ passeyya, mahāsaḥassampi lokadhātuṃ passeyya. Yāvatakaṃ vā pana ākaṅkheyya tāvatakaṃ passeyya. Evaṃ parisuddhaṃ bhagavato dibbacakkhu. Evaṃ bhagavā dibbena cakkhunāpi vivaṭacakkhu.

Kathaṃ bhagavā paññācakkhunāpi vivaṭacakkhu? Bhagavā mahāpañño puthupañño hāsapañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikaṃ pañño paññāpabhedakusalo pabhinnañño adhigatapaṭisambhido catuvesārajjapatto dasabaladhārī purisāsabho purisāsīho purisanāgo purisajāñño purisadhoraṃ anantañño anantatejo anantayasa aḍḍho mahaddhano dhanavā netā vinetā anunetā paññāpetā anijjhāpetā pekkhetā pasādetā. So hi bhagavā anuppannaṃ maggassa uppādetā, asaṅgātassa maggassa saṅganetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovidū maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā.

So hi bhagavā jānaṃ jānāti passaṃ passati, cakkhubhūto nāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammassāmī tathāgato. Natthi tassa bhagavato aññātaṃ adiṭṭhaṃ aviditaṃ asacchikataṃ aphaṣṣitaṃ paññāya. Atītaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ upādāya sabbe dhammā sabbākārena buddhassa bhagavato nāṇamukhe āpāthaṃ āgacchanti. Yaṃ kiñci neyyaṃ nāma atthi jānitaṃ attattho vā parattho vā ubhayattho vā diṭṭhadhammiko vā attho samparāyiko vā attho uttāno vā attho gambhīro vā attho gūḷho vā attho paṭicchanno vā attho neyyo vā attho nīto vā attho anavajjo vā attho nikkilesa vā attho voḍāno vā attho paramattho vā attho, sabbam taṃ antobuddhaññaṃ parivattati.

Sabbam kāyakammaṃ buddhassa bhagavato nāṇānuparivatti sabbam

vacīkammaṃ... sabbaṃ manokammaṃ... atīte buddhassa bhagavato appaṭihatam nāṇam, anāgate paccuppanne appaṭihatam nāṇam. Yāvatakaṃ neyyam tāvatakaṃ nāṇam, yāvatakaṃ nāṇam tāvatakaṃ neyyam; neyyapariyantikaṃ nāṇam nāṇapariyantikaṃ neyyam, neyyam atikkamitvā nāṇam nappavattati, nāṇam atikkamitvā neyyapatho natthi. Aññamaññapariyantatṭhāyino te dhammā. Yathā dvinnam samuggapaṭalānam sammāphusitānam heṭṭhimaṃ samuggapaṭalaṃ uparimaṃ nātivattati, uparimaṃ samuggapaṭalaṃ heṭṭhimaṃ nātivattati, aññamaññapariyantatṭhāyino; evameva buddhassa bhagavato neyyaṅca nāṇaṅca aññamaññapariyantatṭhāyino. Yāvatakaṃ neyyam tāvatakaṃ nāṇam, yāvatakaṃ nāṇam tāvatakaṃ neyyam; neyyapariyantikaṃ nāṇam nāṇapariyantikaṃ neyyam. Neyyam atikkamitvā nāṇam nappavattati, nāṇam atikkamitvā neyyapatho natthi. Aññamaññapariyantatṭhāyino te dhammā.

Sabbadhammesu buddhassa bhagavato nāṇam pavattati. Sabbe dhammā buddhassa bhagavato āvajjanapaṭibaddhā ākaṅkhaṭibaddhā manasikārapaṭibaddhā cittuppādapāṭibaddhā. Sabbasattesu buddhassa bhagavato nāṇam pavattati. Sabbesaṃ sattānaṃ bhagavā āsayam jānāti, anusayam jānāti, caritam jānāti, adhimuttim jānāti, apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye bhabbābhabbe satte pajānāti. Sadevako loko samārako sabrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā antobuddhañāṇe parivattati .

Yathā ye keci macchakacchapā antamaso timitimiṅgalaṃ upādāya antomahāsamudde parivattanti; evameva sadevako loko samārako sabrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā antobuddhañāṇe parivattati . Yathā ye keci pakkhī antamaso garuḷam venateyyam upādāya ākāsassa padese parivattanti; evameva yepi te sārīputtasamā paññāya tepi buddhañāṇassa padese parivattanti; buddhañāṇam devamanussānam paññam pharitvā abhibhavitvā tiṭṭhati. Yepi te khattiyapaṇḍitā brāhmaṇapaṇḍitā gahapati-
paṇḍitā samaṇapaṇḍitā nipuṇā kataparappavādā vālavedhirūpā vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni, te pañham abhisankharitvā abhisankharitvā tathāgataṃ upasaṅkamitvā pucchanti gūlhāni ca paṭicchannāni ca. Kathitā visajjitā ca te pañhā bhagavatā honti niddiṭṭhakāraṇā. Upakkhittakā ca te bhagavato sampajjanti. Atha kho bhagavā tattha atirocati yadidaṃ paññāyāti. Evaṃ bhagavā paññācakkhunāpi vivaṭacakkhu.

Katham bhagavā buddhacakkhunāpi vivaṭacakkhu? Bhagavā buddhacakkhunā lokaṃ volokento addasa satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce

paralokavajjabhayadassāvino viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvino viharante. Seyyathāpi nāma uppaliniyaṃ vā paduminiyaṃ vā puṇḍarīkiniyaṃ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṃvaḍḍhāni udakā anuggatāni antonimuggaposīni, appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṃvaḍḍhāni samodakaṃ thitāni, appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṃvaḍḍhāni udakā accuggamma tiṭṭhanti anupalittāni udakena; evameva bhagavā buddhacakkhunā lokaṃ volokento addasa satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhayadassāvino viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvino viharante. Jānāti bhagavā – “ayaṃ puggalo rāgacarito, ayaṃ dosacarito, ayaṃ mohacarito, ayaṃ vitakkacarito, ayaṃ saddhācarito, ayaṃ ñāṇacarito”ti. Rāgacaritassa bhagavā puggalassa asubhakathaṃ katheti; dosacaritassa bhagavā puggalassa mettābhāvanāṃ ācikkhati; mohacaritassa bhagavā puggalassa uddese paripucchāya kālena dhammassavane kālena dhammasākacchāya garusaṃvāse niveseti; vitakkacaritassa bhagavā puggalassa ānāpānassatiṃ ācikkhati; saddhācaritassa bhagavā puggalassa pasādanīyaṃ nimittaṃ ācikkhati buddhasubodhiṃ dhammasudhammataṃ saṅghasuppaṭipattiṃ sīlāni ca; attano ñāṇacaritassa bhagavā puggalassa ācikkhati vipassanānimittaṃ aniccākāraṃ dukkhākāraṃ anattākāraṃ.

“Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito, yathāpi passe janataṃ samantato;

Tathūpamaṃ dhammamayaṃ sumedha, pāsādamāruyha samantacakkhu;

Sokāvatiṇṇaṃ janatamapetasoko, avekkhassu jātijarābhibhūta”nti.

Evaṃ bhagavā buddhacakkhunāpi vivaṭacakkhu.

Kathaṃ bhagavā samantacakkhunāpi vivaṭacakkhu? **Samantacakkhu** vuccati sabbaññutañāṇaṃ. Bhagavā sabbaññutañāṇena upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato.

“Na tassa adiṭṭhamidhatthi kiñci, atho aviññātamajānitabbaṃ;

Sabbaṃ abhiññāsi yadatthi neyyaṃ, tathāgato tena samantacakkhū”ti.

Evaṃ bhagavā samantacakkhunāpi vivaṭacakkhūti – akittayi vivaṭacakkhu.

Sakkhidhammaṃ parissayavinayanti. Sakkhidhammanti na itihitaṃ, na itikirāya, na paramparāya, na piṭakasampadāya, na takkahe-tu, na nayahetu, na ākāraparivittakkena, na diṭṭhinijjhānakkhantiyā sāmaṃ sayamabhiññātaṃ attapaccakkhaṃ dhammanti – sakkhidhammaṃ. **Paris-sayavinayanti. Parissayāti** dve parissayā – pākaṭaparissayā ca paṭicchannaparissayā ca. Katame pākaṭaparissayā? Sīhā byagghā dīpī acchā taracchā kokā mahimsā hatthī ahi vicchikā satapadī, corā vā assu mānavā vā katakammā vā akatakammā vā, cakkhurogo sotarogo ghānarogo jivhārogo kāyarogo sīsarogo kaṇṇarogo mukharogo dantarogo kāso sāso pināso dāho jaro kucchirogo mucchā pakkhandikā sūlā visūcikā kuṭṭhaṃ gaṇḍo kilāso soso apamāro daddu kaṇḍu kacchu rakhasā vitacchikā lohita-pittaṃ madhumeho amsā piḷakā bhagandalā, pittasamuṭṭhānā ābādhā semhasamuṭṭhānā ābādhā vātasamuṭṭhānā ābādhā sannipātikā ābādhā utupariṇāmajā ābādhā visamaparihārajā ābādhā opakkamikā ābādhā kammavipākajā ābādhā, sītaṃ unhaṃ jighacchā pipāsā uccāro passāvo dāmasamakāsavātātapasarīsa-pasamphassā iti vā – ime vuccanti pākaṭaparissayā.

Katame paṭicchannaparissayā? Kāyaduccaritaṃ vacīduccaritaṃ ma-noduccaritaṃ kāmacchandaniṅvaraṇaṃ byāpādanīvaraṇaṃ thinamidghanī-varaṇaṃ uddhaccakukkucchanīvaraṇaṃ vicikicchānīvaraṇaṃ rāgo doso moho kodho upanāho makkho paḷāso issā macchariyaṃ māyā sātheyyaṃ thambho sārāmbho māno atimāno mado pamādo, sabbe kilesā sabbe duc-caritā sabbe darathā sabbe pariḷāhā sabbe santāpā sabbākusalābhisāṅkhārā – ime vuccanti paṭicchannaparissayā.

Parissayāti kenatthena parissayā? Parisahantīti parissayā, parihānāya saṃvattantīti parissayā, tatrāsayaṭi parissayā. Kathaṃ parisahantīti paris-sayā? Te parissayā taṃ puggalaṃ saṃvattanti parisahanti abhibhavanti ajjhot-tharanti pariyādiyanti maddanti. Evaṃ parisahantīti – parissayā.

Kathaṃ parihānāya saṃvattantīti parissayā? Te parissayā kusalānaṃ dhammānaṃ antarāyāya parihānāya saṃvattanti. Katamesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ? Sammāpaṭipadāya anulomapaṭipadāya apaccanīkapaṭi-padāya aviruddhapaṭipadāya anvatthapaṭipadāya dhammānudhammapaṭi-padāya sīlesu paripūrakāritāya indriyesu guttadvāratāya bhojane mat-taññūtāya jāgariyānuyogassa satisampajaññassa catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ bhāvanānuyogassa catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ari-yassa atthaṅgikassa maggassa bhāvanānuyogassa – imesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ antarāyāya parihānāya saṃvattanti. Evampi parihānāya saṃ-vattantīti – parissayā.

Katham tatrāsayaṭi parissayaṭ? Tatthete pāpakā akusalā dhammā uppajjanti attabhāvasannissayaṭ. Yathā bile bilāsayaṭ pāṇā sayanti, dake dakāsayaṭ pāṇā sayanti, vane vanāsayaṭ pāṇā sayanti, rukkhe rukkhāsayaṭ pāṇā sayanti; evameva tatthete pāpakā akusalā dhammā uppajjanti attabhāvasannissayaṭi. Evampi tatrāsayaṭi – parissayaṭ.

Vuttañhetam bhagavatā – “sāntevāsiko, bhikkhave, bhikkhu sācariyako dukkham na phāsu viharati. Kathaṅca, bhikkhave, bhikkhu sāntevāsiko sācariyako dukkham na phāsu viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhuno cak-khunā rūpaṃ disvā uppajjanti pāpakā akusalā dhammā sarasaṅkappā sañño-janiyā, tyassa anto vasanti anvāssavanti pāpakā akusalā dhammāti. Tasmā sāntevāsikoti vuccati. Te naṃ samudācaranti, samudācaranti naṃ pāpakā akusalā dhammāti. Tasmā sācariyakoti vuccati.

“Puna caparam, bhikkhave, bhikkhuno sotena saddam sutvā...pe... ghānena gandham ghāyivā... jivhāya rasam sāyivā... kāyena phoṭṭhab-bam phusivā ... manasā dhammam viññāya uppajjanti pāpakā akusalā dhammā sarasaṅkappā saññojaniyā, tyassa anto vasanti anvāssavanti pāpakā akusalā dhammāti. Tasmā sāntevāsikoti vuccati. Te naṃ samudācaranti, samudācaranti naṃ pāpakā akusalā dhammāti. Tasmā sācariyakoti vuccati. Evaṃ kho, bhikkhave, bhikkhu sāntevāsiko sācariyako dukkham na phāsu viharati”ti. Evampi tatrāsayaṭi – parissayaṭ.

Vuttañhetam bhagavatā – “tayome, bhikkhave, antarāmalā antarāmittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā. Katame tayo? Lobho, bhikkhave, antarāmalā antarāmittā antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko; doso, bhikkhave...pe... moho, bhikkhave, antarāmalā antarāmittā antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko. Ime kho, bhikkhave, tayo antarāmalā antarāmittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā”ti.

“Anatthajanano lobho, lobho cittappakopano;
Bhayamantarato jātam, tam jano nāvabujjhati.

“Luddho attham na jānāti, luddho dhammam na passati;
Andhantamam tadā hoti, yam lobho sahate naram.

“Anatthajanano doso, doso cittappakopano;
Bhayamantarato jātam, tam jano nāvabujjhati.

“Kuddho attham na jānāti, kuddho dhammam na passati;

Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ doso saḥate naraṃ.

“Anatthajanano moho, moho cittappakopano;
Bhayaṃantarato jātaṃ, taṃ jano nāvabujjhati.

“Mūlho atthaṃ na jānāti, mūlho dhammaṃ na passati;
Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ moho saḥate nara”nti.

Evampi tatrāsayaṭi – parissayaṭ.

Vuttañhetamaṃ bhagavatā – “tayo kho, mahārāja, purisassa dhammā ajjhattaṃ uppajjamānā uppajjanti ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya. Katame tayo? Lobho kho, mahārāja, purisassa dhammo ajjhattaṃ uppajjamāno uppajjati ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya; doso kho, mahārāja...pe... moho kho, mahārāja, purisassa dhammo ajjhattaṃ uppajjamāno uppajjati ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya. Ime kho, mahārāja, tayo purisassa dhammā ajjhattaṃ uppajjamānā uppajjanti ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya.

“Lobho doso ca moho ca, purisaṃ pāpacetasam;
Hiṃsanti attasambhūtā, tacasāraṃva samphala”nti.

Evampi tatrāsayaṭi – parissayaṭ.

Vuttañhetamaṃ bhagavatā –

“Rāgo ca doso ca ito nidānā, aratī ratī lomahaṃso itojā;
Ito samuṭṭhāya manovittakkā, kumārakā dhaṅkamivossajanti”ti.

Evampi tatrāsayaṭi – parissayaṭ.

Parissayavinayanti parissayavinayaṃ parissayappahānaṃ parissayavūpasamaṃ parissayapaṭinissaggaṃ parissayapaṭipassaddhiṃ amataṃ nibbānanti – sakkhidhammaṃ parissayavinayaṃ.

Paṭipadaṃ vadehi bhaddanteti. Paṭipadaṃ vadehi – sammāpaṭipadaṃ anulomapaṭipadaṃ apaccanīkaṭipadaṃ aviruddhapaṭipadaṃ anvatthapaṭipadaṃ dhammānudhammapaṭipadaṃ sīlesu paripūrakāritaṃ indriyesu guttadvārataṃ bhojane mattaññutaṃ jāgariyānuyogaṃ satisampajāññaṃ cattāro satipaṭṭhāne cattāro sammappadhāne cattāro iddhipāde pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅge ariyaṃ aṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ

nibbānañca nibbānagāminiñca paṭipadaṃ vadehi ācikkha desehi paññapehi paṭṭhapehi vivara vibhaja uttānīkarohi pakāsehīti – paṭipadaṃ vadehi. **Bhaddanteti** so nimmito buddhaṃ bhagavantaṃ ālapati. Atha vā yaṃ tvaṃ dhammaṃ ācikkhasi desesi paññapesi paṭṭhapesi vivari vibhaji uttānīkāsi pakāsesi sabbaṃ taṃ sundaraṃ bhaddakaṃ kalyāṇaṃ anavajjaṃ sevitabanti – paṭipadaṃ vadehi bhaddante.

Pātimokkhaṃ atha vāpi samādhinti. Pātimokkhanti sīlaṃ paṭiṭṭhā ādi caraṇaṃ saṃyamo saṃvaro mukhaṃ pamukhaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyā. **Atha vāpi samādhinti** yā cittassa ṭhiti saṅghiti avaṭṭhiti avisāhāro avikkhepo avisāhatamānasatā samatho samādhindriyaṃ samādhibalaṃ sammāsamādhīti – pātimokkhaṃ atha vāpi samādhim.

Tenāha so nimmito –

“Akittayī vivaṭacakkhu, sakkhidhammaṃ parissayavinayaṃ;

Paṭipadaṃ vadehi bhaddante, pātimokkhaṃ atha vāpi samādhī”nti.

157.

Cakkhūhi neva lolassa, gāmakathāya āvaraye sotam;

Rase ca nānugijjheyya, na ca mamāyetha kiñci lokasmiṃ.

Cakkhūhi neva lolassāti. Kathaṃ cakkhuloloti? Idhekacco cakkhuloliyena samannāgato hoti – “aditṭhaṃ dakkhitabbaṃ, ditṭhaṃ samatikkamitabba”nti ārāmena ārāmaṃ uyyānena uyyānaṃ gāmena gāmaṃ nigāmena nigamaṃ nagarena nagaraṃ raṭṭhena raṭṭhaṃ janapadena janapadaṃ dīghacārikaṃ anavaṭṭhitacārikaṃ anuyutto ca hoti rūpassa dassanāya. Evampi cakkhulolo hoti.

Atha vā bhikkhu antaragharaṃ pavitṭho vīthim paṭipanno asaṃvuto gacchati hatthim olokento, assaṃ olokento, rathaṃ olokento, pattim olokento, itthiyo olokento, purise olokento, kumārake olokento, kumārikāyo olokento, antarāpaṇaṃ olokento, gharamukhāni olokento, uddhaṃ olokento, adho olokento, disāvidisaṃ vipekkhamāno gacchati. Evampi cakkhulolo hoti.

Atha vā bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti anubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇaṃ cakkhundriyaṃ asaṃvutaṃ viharantaṃ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa saṃvarāya na paṭipajjati, na rakkhati cakkhundriyaṃ, cakkhundriye na saṃ-

varam āpajjati. Evampi cakkhulolo hoti.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṃ visūkadassanaṃ anuyuttā viharanti, seyyathidaṃ – naccam gītaṃ vāditam pekkham akkhānam pāṇissaram vetālam kumbhathūnam sobhanakam caṇḍālam vaṃsam dhovanaṃ hatthiyuddham assayuddham mahimsayuddham usabhayuddham ajayuddham meṇḍayuddham kukkuṭayuddham vaṭṭakayuddham daṇḍayuddham muṭṭhiyuddham nibbuddham uyyodhikam balaggaṃ senābyūham anīkadassanaṃ iti vā. Evampi cakkhulolo hoti.

Katham na cakkhulolo hoti? Idha bhikkhu antaragharam pavitṭho vīthiṃ paṭipanno saṃvuto gacchati na hatthiṃ olokeno, na assam olokeno, na ratham olokeno, na pattim olokeno, na itthiyo olokeno, na purise olokeno, na kumārake olokeno, na kumārikāyo olokeno, na antarāpaṇam olokeno, na gharamukhāni olokeno, na uddham olokeno, na adho olokeno, na disāvidisāvipekkhamāno gacchati. Evampi na cakkhulolo hoti.

Atha vā bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇameṇam cakkhundriyam asaṃvutaṃ viharantaṃ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa saṃvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye saṃvaram āpajjati. Evampi na cakkhulolo hoti.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṃ visūkadassanaṃ ananuyuttā viharanti, seyyathidaṃ – naccam gītaṃ vāditam pekkham akkhānam...pe... anīkadassanaṃ iti vā. Evarūpā visūkadassanā paṭivirato hoti. Evampi na cakkhulolo hoti.

Cakkhūhi neva lolassāti. Cakkhuloliyam pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, cakkhuloliyā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vipamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharēyyāti – cakkhūhi neva lolassa.

Gāmakathāya āvaraye sotanti. Gāmakathā vuccati bāttiṃsa tiracchānakathā, seyyathidaṃ – rājakathā corakathā mahāmattakathā senākathā bhayakathā yuddhakathā annakathā pānakathā vatthakathā yānakathā sayanakathā mālākathā gandhakathā ñātikathā gāmakathā nigamakathā nagarakathā janapadakathā itthikathā sūrakathā visikhākathā kumbhaṭṭhānakathā pubbapetakathā nānattakathā lokakkhāyikā samuddakkhāyikā itibhavābhavakathā iti vā. **Gāmakathāya āvaraye sotanti.** Gāmakathāya

sotaṃ āvareyya nivāreyya saṃvareyya rakkheyya gopeyya pidaheyya pacchindeyyāti – gāmakathāya āvaraye sotaṃ.

Rase ca nānugijjheyāti. Rase cāti mūlaraso khandharaso tacaraso pattaraso puppharaso phalaraso ambilaṃ madhuraṃ tittakaṃ kaṭukaṃ loṇikaṃ khārikaṃ lambikaṃ kasāvo sādu asādu sītaṃ uṇhaṃ. Santeke samaṇabrāhmaṇā rasagiddhā; te jivhaggena rasaggāni pariyesantā āhiṇḍanti, te ambilaṃ labhitvā anambilaṃ pariyesanti, anambilaṃ labhitvā ambilaṃ pariyesanti...pe... sītaṃ labhitvā uṇhaṃ pariyesanti, uṇhaṃ labhitvā sītaṃ pariyesanti. Te yaṃ yaṃ labhitvā tena tena na tussanti, aparāparaṃ pariyesanti, manāpikesu rasesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā laggā laggitā palibuddhā. Yassesā rasataṇhā pahīnā samucchinnā...pe... nāṇagginā daḍḍhā, so paṭisaṅkhā yoniso āhāraṃ āhāreti neva davāya...pe... anavajjatā ca phāsuvihāro cāti.

Yathā vaṇaṃ ālimpeyya yāvadeva āruhaṇatthāya, yathā vā pana akkhaṃ abbañjeyya yāvadeva bhārassa nittharaṇatthāya, yathā vā puttamaṃsaṃ āhāraṃ āhāreyya yāvadeva kantārassa nittharaṇatthāya; evamevaṃ bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso āhāraṃ āhāreti neva davāya...pe... anavajjatā ca phāsuvihāro cāti rasataṇhaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, rasataṇhāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – rase ca nānugijjheyya.

Na ca mamāyetha kiñci lokasminti. Mamattāti dve mamattā – taṇhāmamattaṇca diṭṭhimamattaṇca ...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ diṭṭhimamattaṃ. Taṇhāmamattaṃ pahāya diṭṭhimamattaṃ paṭinisaṃjittvā cakkhuṃ na mamāyeyya na gaṇheyya na parāmaseyya nābhini-viseyya; sotaṃ... ghānaṃ... jivhaṃ... kāyaṃ... rūpe... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ... lābhaṃ... yasaṃ... pasamsaṃ... sukhaṃ... cīvaraṃ... piṇḍapātaṃ... senāsaṇaṃ... gilānapac-cayabhesajjaparikkhāraṃ... kāmādhātumaṃ... rūpadhātumaṃ... arūpadhātumaṃ... kāmabhavaṃ... rūpabhavaṃ... arūpabhavaṃ... saññābhavaṃ... asaññābhavaṃ... nevasaññānāsaññābhavaṃ ... ekavokārabhavaṃ... catuvokārabhavaṃ... pañcavokārabhavaṃ ... atītaṃ... anāgataṃ... paccuppannaṃ... diṭṭhasutamutaviññātabbe dhamme na mamāyeyya na gaṇheyya na parāmaseyya nābhini-viseyya. **Kiñcīti** kiñci rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāgataṃ. **Lokasminti** apāyaloke...pe... āyatanaloketi – na ca mamāyetha kiñci lokasmiṃ.

Tenāha bhagavā –

“Cakkhūhi neva lolassa, gāmakathāya āvaraye sotam;
Rase ca nānugijjheyya, na ca mamāyetha kiñci lokasmi”nti.

158.

Phassena yadā phuṭṭhassa, paridevaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñci;

Bhavañca nābhijappeyya, bheravesu ca na sampavedheyya.

Phassena yadā phuṭṭhassāti. Phassoti rogaphasso. Rogaphassena phuṭṭho pareto samohito samannāgato assa; cakkhurogena phuṭṭho pareto samohito samannāgato assa, sotarogena...pe... ghānarogena... jivhāro- gena... kāyarogena... sīsarogena... kaṇṇarogena... mukharogena... dan- tarogena... kāsena... sāsena... pināsena... ḍāhena... jarena... kucchiroge- na... mucchāya... pakkhandikāya... sūlāya... visūcikāya... kuṭṭhena... gaṇḍena... kilāsena... sosena... apamārena... dadduyā... kaṇḍuyā ... kac- chuyā... rakhasāya... vitacchikāya... lohitenā... pittena... madhumehe- na... aṃsāya... piḷakāya... bhagandalena... pittasamuṭṭhānena ābādhena... semhasamuṭṭhānena ābādhena... vātasamuṭṭhānena ābādhena... sannipā- tikena ābādhena... utupariṇāmajena ābādhena... visamaparihārajena ābādh- ena... opakkamikena ābādhena... kammavipākajena ābādhena... sītena... uṇhena... jighacchāya... pipāsāya... uccārena... passāvena... ḍaṃsa- makasavātātapasarīsapasamphassehi phuṭṭho pareto samohito samannāgato assāti – phassena yadā phuṭṭhassa.

Paridevaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñcīti. Ādevaṃ paridevaṃ ādevanaṃ paridevanaṃ ādevitattaṃ paridevitattaṃ vācā palāpaṃ vip- palāpaṃ lālappaṃ lālappāyanam lālappāyitattaṃ na kareyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya nābhinibbatteyya. **Kuhiñcīti** kuhiñci kimhici katthaci ajjhattaṃ vā bahiddhā vā ajjhattabahiddhā vāti – paridevaṃ bhik- khu na kareyya kuhiñci.

Bhavañca nābhijappeyyāti. Kāmabhavaṃ na jappeyya, rūpabhavaṃ na jappeyya, arūpabhavaṃ na jappeyya na pajappeyya nābhijappeyyāti – bhavañca nābhijappeyya.

Bheravesu ca na sampavedheyyāti. Bheravāti ekenākārena bhayaṃ pi bheravampi taññeva. Vuttañhetam bhagavatā – “etaṃ nūna taṃ bhayaṃ bheravaṃ na jahe āgacchatī”ti. Bahiddhārammaṇaṃ vuttaṃ sīhā byaggā dīpī acchā taracchā kokā mahimsā assā hatthī ahi vicchikā satapadī, corā vā assu mānavā vā katakammā vā akatakammā vā. Athāparena ākārena bhayaṃ vuccati ajjhattikaṃ cittasamuṭṭhānaṃ bhayaṃ bhayānakaṃ chambhitattaṃ

lomahaṃso cetaso ubbego utrāso, jātibhayaṃ jarābhayaṃ byādhibhayaṃ maraṇabhayaṃ rājabhayaṃ corabhayaṃ aggibhayaṃ udakabhayaṃ attānuvādabhayaṃ parānuvādabhayaṃ daṇḍabhayaṃ duggatibhayaṃ ūmibhayaṃ kumbhīlabhayaṃ āvaṭṭabhayaṃ susukābhayaṃ ājīvikabhayaṃ asilokabhayaṃ parisāya sārājjabhayaṃ madanabhayaṃ duggatibhayaṃ bhayaṃ bhayānakam chambhitattam lomahaṃso cetaso ubbego utrāso. **Bheravesu ca na sampavedheyāti** bherave passivā vā suṇivā vā na vedheyya na pavedheyya na sampavedheyya na taseyya na uttaseyya na paritaseyya na bhāyeyya na santāsam āpajjeyya, abhīrū assa achambhī anutrāsī apalāyī, pahīnabhayaṃ bheravo vigatalomahaṃso vihareyyāti – bheravesu ca na sampavedheyya.

Tenāha bhagavā –

“Phassena yadā phuṭṭhassa, paridevaṃ bhikkhu na kareyya kuhuñci;

Bhavañca nābhijappeyya, bheravesu ca na sampavedheyā”ti.

159.

Annānamatho pānānaṃ, khādanīyānamathopi vatthānaṃ;

Laddhā na sannidhiṃ kayirā, na ca parittase tāni alabhamāno.

Annānamatho pānānaṃ, khādanīyānamathopi vatthānanti. **Annānanti** odano kummāso sattu maccho maṃsam. **Pānānanti** aṭṭha pānāni – ambapānaṃ, jambupānaṃ, cocapānaṃ, mocapānaṃ, madhupānaṃ, muddikapānaṃ, sālukupānaṃ, phārusakapānaṃ. Aparānipi aṭṭha pānāni – kosambapānaṃ, kolapānaṃ, badarapānaṃ, ghatapānaṃ, telapānaṃ, payopānaṃ, yāgupānaṃ, rasapānaṃ. **Khādanīyānanti** piṭṭhakhajjakam, pūvakhajjakam, mūlakhajjakam, tacakhajjakam, pattakhajjakam, pupphakhajjakam, phalakhajjakam. **Vatthānanti** cha cīvarāni – khomaṃ, kapāsikam, koseyyam, kambalam, sāṇam, bhaṅganti – annānamatho pānānaṃ khādanīyānamathopi vatthānaṃ.

Laddhā na sannidhiṃ kayirāti. **Laddhāti** laddhā labhitvā adhigantvā vinditvā paṭilabhitvā na kuhanāya, na lapanāya, na nemittikatāya, na nipesikatāya, na lābhena lābham nijigīsanatāya, na kaṭṭhadānena, na veḷudānena, na pattadānena, na pupphadānena, na phaladānena, na sinānadānena, na cuṇṇadānena, na mattikādānena, na dantakaṭṭhadānena, na mukhoda-kadānena, na cāṭukamyatāya, na muggasūpyatāya, na pārībhaṭayayatāya, na pīṭhamaddikatāya, na vatthuvijjāya, na tiracchānavijjāya, na aṅgavijjāya,

na nakkhattavijjāya, na dūtagamanena, na paṇḍagamanena, na jaṅghapesaniyena, na vejjakammena, na navakammena, na piṇḍapaṭipīṇḍakena, na dānānuppadānena dhammena samena laddhā labhitvā adhigantvā vinditvā paṭilabhitvāti – laddhā. **Na sannidhiṃ kayirāti** annasannidhiṃ pānasannidhiṃ vatthasannidhiṃ yānasannidhiṃ sayanasannidhiṃ gandhasannidhiṃ āmisasannidhiṃ na kareyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya nābhinibbatteyyāti – laddhā na sannidhiṃ kayirā.

Na ca parittase tāni alabhamānoti. Annaṃ vā na labhāmi, pānaṃ vā na labhāmi, vatthaṃ vā na labhāmi, kulaṃ vā na labhāmi, gaṇaṃ vā na labhāmi, āvāsaṃ vā na labhāmi, lābhaṃ vā na labhāmi, yasaṃ vā na labhāmi, pasaṃsaṃ vā na labhāmi, sukhaṃ vā na labhāmi, cīvaraṃ vā na labhāmi, piṇḍapātaṃ vā na labhāmi, senāsaṃ vā na labhāmi, gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ vā na labhāmi, gilānupaṭṭhākaṃ vā na labhāmi, “appaññātomhī”ti na taseyya na uttaseyya na parittaseyya na bhāyeyya na santāsaṃ āpajjeyya, abhīrū assa achambhī anutrāsī apalāyī, pahīnabhayabheravo vigatalomaḥsa vihareyyāti – na ca parittase tāni alabhamāno.

Tenāha bhagavā –

“Annānamatho pānānaṃ, khādanīyānamathopi vatthānaṃ;

Laddhā na sannidhiṃ kayirā, na ca parittase tāni alabhamāno”ti.

160.

Jhāyī na pādaloḷassa, virame kukkucā nappamajjeyya;

Athāsanesu sayanesu, appasaddesu bhikkhu vihareyya.

Jhāyī na pādaloḷassāti. Jhāyīti paṭhamena pi jhānena jhāyī, dutiyena pi jhānena jhāyī, tatiyena pi jhānena jhāyī, catutthena pi jhānena jhāyī, savitakkavicārenapi jhānena jhāyī, avitakkavicāramattenapi jhānena jhāyī, avitakkaavicārenapi jhānena jhāyī, sappīṭikenapi jhānena jhāyī, nippīṭikenapi jhānena jhāyī, pīṭisahagatenapi jhānena jhāyī, sātasaḥagatenapi jhānena jhāyī, sukhasaḥagatenapi jhānena jhāyī, upekkhāsaḥagatenapi jhānena jhāyī, suññatenapi jhānena jhāyī, animittenapi jhānena jhāyī, appaṇihitenapi jhānena jhāyī, lokiyenapi jhānena jhāyī, lokuttarenapi jhānena jhāyī, jhānarato ekattamanuyutto paramatthagarakoti – jhāyī.

Na pādaloḷassāti. Kathaṃ pādaloḷo hoti? Idhekacco pādaloḷiyena sammānāgato hoti ārāmena ārāmaṃ uyyānena uyyānaṃ gāmena gāmaṃ nīgāmena nīgamaṃ nagarena nagaraṃ raṭṭhena raṭṭhaṃ janapadena janapadaṃ dīghacārikaṃ anavaṭṭhitacārikaṃ anuyutto viharati. Evampi pādaloḷo hoti.

Atha vā bhikkhu antopisaṅghārāme pādaloliyena samannāgato hoti. Na atthahetu na kāraṇahetu uddhato avūpasantacitto pariveṇato pariveṇaṃ gacchati vihārato vihāraṃ gacchati adḍhayogato adḍhayogaṃ gacchati pāsādato pāsādaṃ gacchati hammiyato hammiyaṃ gacchati guhāya guhaṃ gacchati leṇato leṇaṃ gacchati kuṭīto kuṭīṃ gacchati kūṭāgārato kūṭāgāraṃ gacchati aṭṭato aṭṭaṃ gacchati māḷato māḷaṃ gacchati uddaṇdato uddaṇdaṃ gacchati upaṭṭhānasālato upaṭṭhānasālaṃ gacchati maṇḍalamāḷato maṇḍalamāḷaṃ gacchati rukkhamaḷato rukkhamaḷaṃ gacchati. Yattha vā pana bhikkhū nisīdanti tahiṃ gacchati, tattha ekassa vā dutiyo hoti, dvinnāṃ vā tatiyo hoti, tiṇṇaṃ vā catuttho hoti. Tattha bahuṃ samphappalāpaṃ palapati, seyyathidaṃ – rājakathaṃ corakathaṃ mahāmatkathaṃ senākathaṃ bhayakathaṃ yuddhakathaṃ annakathaṃ pānakathaṃ vatthakathaṃ yānakathaṃ sayanakathaṃ mālākathaṃ gandhakathaṃ ñātikathaṃ gāmakathaṃ nigamakathaṃ nagarakathaṃ janapadakathaṃ itthikathaṃ sūrakathaṃ visikhākathaṃ kumbhaṭṭhānakathaṃ pubbapetakathaṃ nānattakathaṃ lokakkhāyikaṃ samuddakkhāyikaṃ iti bhavābhavakathaṃ iti vā. Evampi pādalolo hoti.

Na pādaloḷassāti. Pādaloḷiyaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, pādaloḷiyā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nisaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyya careyya vicareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyya, paṭisallānārāmo assa paṭisallānarato ajjhataṃ cetosamathamanyutto anirākatajjhāno vipassanā samannāgato brūhetā suññāgārānaṃ jhāyī jhānarato ekattamanuyutto paramatthagarakoti – jhāyī na pādaloḷassa.

Virame kukkuccā nappamajjeyyāti. Kukkuccanti hatthakukkucampi kukkuccaṃ, pādakukkucampi kukkuccaṃ, hatthapādakukkucampi kukkuccaṃ, akappiye kappiyasaññitā, kappiye akappiyasaññitā, avajje vajjasaññitā, vajje avajjasaññitā, yaṃ evarūpaṃ kukkuccaṃ kukkuccāyanaṃ kukkuccāyitattaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko – idaṃ vuccati kukkuccaṃ.

Api ca dvīhi kāraṇehi uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko – katattā ca akatattā ca. Kathaṃ katattā ca akatattā ca uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko? “Kataṃ me kāyaduccaritaṃ, akataṃ me kāyasucarita”nti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko, “kataṃ me vacīduccaritaṃ, akataṃ me vacīsucarita”nti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko, “kataṃ me manoduccaritaṃ, akataṃ me manosucaritanti...pe... “kato me pāṇātipāto, akatā me pāṇātipātā veramaṇī”ti uppajjati kukkuccaṃ...pe... manovilekko, “kataṃ

me adinnādānaṃ... kato me kāmesumicchācāro... kato me musāvādo... katā me piṣuṇavācā... katā me pharusavācā... kato me samphappalāpo... katā me abhiḥhā... kato me byāpādo... katā me micchādīṭṭhi, akatā me sam-mādiṭṭhi”ti uppajjati kukkucçaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho. Evaṃ katattā ca akatattā ca uppajjati kukkucçaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho.

Atha vā “sīlesumhi na paripūrakārī”ti uppajjati kukkucçaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho, “indriyesumhi aguttadvāro”ti...pe... “bhojane amattaññumhī”ti... “jāgariyaṃ ananuyuttomhī”ti... “na satisampajaññe-na samannāgatomhī”ti... “abhāvitā me cattāro satipaṭṭhānā”ti... “abhāvitā me cattāro sammappadhānā”ti... “abhāvitā me cattāro iddhipādā”ti... “abhāvitāni me pañcindriyāni”ti... “abhāvitāni me pañca balāni”ti... “abhāvitā me satta bojjhaṅgā”ti... “abhāvito me ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti... “dukkhaṃ me apariññāta”nti... “samudayo me appahīno”ti... “maggo me abhāvito”ti... “nirodho me asacchikato”ti uppajjati kukkucçaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekho. **Virame kukkucçāti** kukkucçā ārameyya virameyya paṭivirameyya kukkucçaṃ pajaheyya vinodeyya byantim kareyya anabhāvaṃ gameyya. Kukkuccā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – virame kukkucçā.

Nappamajjeyyāti sakkaccakārī assa sātaccakārī aṭṭhitakārī anolīnavuttiko anikkhittacchando anikkhittadhuro appamādo kusalesu dhammesu. “Kadāhaṃ aparipūraṃ vā sīlakkhandhaṃ paripūreyyaṃ, paripūraṃ vā sīlakkhandhaṃ tattha tattha paññāya anuggaṇheyya”nti? Yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḥhī ca thāmo ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññaṅca ātappaṃ padhānaṃ adhiṭṭhānaṃ anuyogo appamādo kusalesu dhammesu. “Kadāhaṃ aparipūraṃ vā samādhikkhandhaṃ...pe... paññāk-khandhaṃ... vimuttikkhandhaṃ... vimuttiññānadassanakkhandhaṃ... kadāhaṃ apariññātaṃ vā dukkhaṃ parijāneyyaṃ, appahīne vā kilese pajaheyyaṃ, abhāviṭaṃ vā maggaṃ bhāveyyaṃ, asacchikataṃ vā nirodhaṃ sacchikareyya”nti? Yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḥhī ca thāmo ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññaṅca ātappaṃ padhānaṃ adhiṭṭhānaṃ anuyogo appamādo kusalesu dhammesūti – virame kukkucçā nappamajjeyya.

Athāsanesu sayanesu, appasaddesu bhikkhu vihareyyāti. Athāti padasandhi...pe... āsanaṃ vuccati yattha nisīdati – mañco pīṭhaṃ bhisi taṭṭikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro paṇṇasanthāro palālasanthāro. Sayanaṃ vuccati senāsanāṃ vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṃ guhāti – athāsanesu sayanesu.

Appasaddesu bhikkhu vihareyyāti. Appasaddesu appanigghosesu vijanavātesu manussarāhasseyyakesu paṭisallānasāruppesu senāsanesu car-eyya vicareyya vihareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyyāti – athāsanesu sayanesu appasaddesu bhikkhu vihareyya.

Tenāha bhagavā –

“Jhāyī na pādalolessa, virame kukkuccā nappamajjeyya;
Athāsanesu sayanesu, appasaddesu bhikkhu vihareyyā”ti.

161.

Niddaṃ na bahulīkareyya, jāgariyaṃ bhajeyya ātāpī;

Tandiṃ māyaṃ hassaṃ khiḍḍaṃ, methunaṃ vippajahe savibhūsaṃ.

Niddaṃ na bahulīkareyyāti. Rattindivaṃ chakoṭṭhāsaṃ kāretvā pañcakoṭṭhāsaṃ paṭipajjeyya ekakoṭṭhāsaṃ nippajjeyyāti – niddaṃ na bahulīkareyya.

Jāgariyaṃ bhajeyya ātāpīti. Idha bhikkhu divasaṃ caṅkamaṇa nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheyya, rattiyaṃ paṭhamamaṃ yāmaṃ caṅkamaṇa nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheyya, rattiyaṃ majjhimamaṃ yāmaṃ dakkhiṇena passena sīhaseyyamaṃ kappeyya pāde-pādaṃ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṃ manasikarivā, rattiyaṃ pacchimamaṃ yāmaṃ paccuṭṭhāya caṅkamaṇa nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheyya.

Jāgariyaṃ bhajeyyāti jāgariyaṃ bhajeyya sambhajeyya seveyya ni-seveyya saṃseveyya paṭiseveyyāti – jāgariyaṃ bhajeyya.

Ātāpīti. Ātappaṃ vuccati vīriyaṃ . Yo cetasiko vīriyārambho nikkamo parakkamo uyyāmo vāyāmo ussāho ussolhī thāmo ṭhiti asithilaparakkamatā anikkhattacchandatā anikkhattadhuratā dhurasampaggaho vīriyaṃ vīriyindriyaṃ vīriyabalaṃ sammāvāyāmo. Iminā ātāpena upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato so vuccati ātāpīti – jāgariyaṃ bhajeyya ātāpī.

Tandiṃ māyaṃ hassaṃ khiḍḍaṃ, methunaṃ vippajahe savibhūsaṃti. **Tandīti** tandī tandiyanā tandiyitattaṃ tandimanakatā ālasyaṃ ālasyāyanā ālasyāyitattaṃ. Māyā vuccati vañcanikā cariyā. Idhekacco kāyena duccaritaṃ caritvā...pe... vācāya manasā duccaritaṃ caritvā tassa paṭicchādanahetu pāpikaṃ icchaṃ paṇidahaṭi. Mā maṃ jaññāti icchati, mā maṃ jaññāti saṅkappeti, mā maṃ jaññāti vācaṃ bhāsati, mā maṃ jaññāti

kāyena parakkamati. Yā evarūpā māyāvitā accasarā vañcanā nikati nikiraṇā parihaṇā gūhanā parigūhanā chādanā paricchādanā anuttānīkammaṃ anāvīkammaṃ vocchādanā pāpakiriya – ayaṃ vuccati māyā. **Hassanti** idhekacco ativeḷaṃ dantavidamaṃ sakamaṃ hasati. Vuttañhetamaṃ bhagavatā – “kumārakamidaṃ, bhikkhave, ariyassa vinaye yadidaṃ ativeḷaṃ dantavidamaṃ sakamaṃ hasita”nti.

Khiddāti dve khiddā – kāyikā ca khiddā vācasikā ca khiddā. Katamā kāyikā khiddā? Hatthīhipi kīḷanti, assehipi kīḷanti, rathehipi kīḷanti, dhanūhipi kīḷanti, atṭhapadehipi kīḷanti, dasapadehipi kīḷanti, ākāsepi kīḷanti, parihārapathepi kīḷanti, santikāyapi kīḷanti, khalikāyapi kīḷanti, ghaṭikāyapi kīḷanti, salākahatthenapi kīḷanti, akkhenapi kīḷanti, pañcakāyapi kīḷanti, vañkakenapi kīḷanti, mokkhacikāyapi kīḷanti, ciṅgulakenapi kīḷanti, patṭāḷhakenapi kīḷanti, rathakenapi kīḷanti, dhanukenapi kīḷanti, akkharikāyapi kīḷanti, manesikāyapi kīḷanti, yathāvajjenapi kīḷanti – ayaṃ kāyikā khiddā. Katamā vācasikā khiddā? Mukhabherikaṃ mukhāḷambaramaṃ mukhaḍḍimakaṃ mukhavalimakaṃ mukhabheruḷakaṃ mukhadaddarikaṃ nāṭakaṃ lāpaṃ gītaṃ davakammaṃ – ayaṃ vācasikā khiddā.

Methunadhammo nāma yo so asaddhammo gāmadhammo vasaladhammo duṭṭhullo odakantiko rahasso dvayaṃdvayasamāpatti. Kimkāraṇā vuccati methunadhammo? Ubhinnaṃ rattānaṃ sārattānaṃ avassutānaṃ pariyuṭṭhitānaṃ pariyādinnacittānaṃ ubhinnaṃ sadisānaṃ dhammoti, taṃkāraṇā vuccati methunadhammo. Yathā ubho kalahakārakā methunakāti vuccanti, ubho bhaṇḍanakārakā...pe... ubho bhassakārakā... ubho adhikaraṇakārakā... ubho vivādakārakā... ubho vādino... ubho sallāpakā methunakāti vuccanti; evameva ubhinnaṃ rattānaṃ sārattānaṃ avassutānaṃ pariyuṭṭhitānaṃ pariyādinnacittānaṃ ubhinnaṃ sadisānaṃ dhammoti, taṃkāraṇā vuccati methunadhammo.

Vibhūsāti dve vibhūsā – atthi agāriyassa vibhūsā, atthi pabbajitassa vibhūsā. Katamā agāriyassa vibhūsā? Kesā ca massu ca mālā ca gandhā ca vilepanā ca ābharaṇā ca pilandhanā ca vatthañca sayanāsanañca veṭhanañca ucchādanamaṃ parimaddanaṃ nhāpanamaṃ sambāhanamaṃ ādāsamaṃ añjanaṃ mālāvilepanamaṃ mukhacuṇṇakamaṃ mukhalepaṃ hatthabandhamaṃ sikhābandhamaṃ daṇḍanāḷiyamaṃ khaggaṃ chattaṃ citrā upāhanā uñhīsaṃ maṇiṃ vāḷabījanīṃ odātāni vatthāni dīghadasāni iti vā – ayaṃ agāriyassa vibhūsā. Katamā pabbajitassa vibhūsā? Cīvaramaṇḍanā pattamaṇḍanā senāsanaṃ maṇḍanā imassa vā pūtikāyassa bāhirānaṃ vā parikkhārānaṃ maṇḍanā vibhūsānaṃ keḷanā parikeḷanā gedhitatā gedhitattaṃ capalatā cāpalyamaṃ – ayaṃ pabbajitassa vibhūsā.

Tandiṃ māyaṃ hassaṃ khiḍḍaṃ, methunaṃ vippajahe savibhūsaṃti. Tandiṃca māyaṃca hassaṃca khiḍḍaṃca methunadhammaṃca savibhūsaṃ saparivāraṃ saparibhaṇḍaṃ saparikkhāraṃ pajaheyya vinodheyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti – tandiṃ māyaṃ hassaṃ khiḍḍaṃ, methunaṃ vippajahe savibhūsaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Niddaṃ na bahulīkareyya, jāgariyaṃ bhajeyya ātāpī;

Tandiṃ māyaṃ hassaṃ khiḍḍaṃ, methunaṃ vippajahe savibhūsaṃ”nti.

162.

Āthabbaṇaṃ supinaṃ lakkhaṇaṃ, no vidahe athopi nakkhattaṃ;

Virutaṅca gabbhakaṇaṃ, tikicchaṃ māmaṃ na seveyya.

Āthabbaṇaṃ supinaṃ lakkhaṇaṃ, no vidahe athopi nakkhattanti.

Āthabbaṇikā āthabbaṇaṃ payojenti, nagare vā ruddhe saṅgāme vā paccupaṭṭhite parasenapaccatthikesu paccāmittesu ītiṃ uppādentī, upaddavaṃ uppādentī, rogaṃ uppādentī, pajjaraṃ karonti, sūlaṃ karonti, visūcikaṃ karonti, pakkhandikaṃ karonti. Evaṃ āthabbaṇikā āthabbaṇaṃ payojenti.

Supinapāṭhakā supinaṃ ādisanti, yo pubbaṇhasamayaṃ supinaṃ passati, evaṃ vipāko hoti. Yo majjhanhikasamayaṃ supinaṃ passati, evaṃ vipāko hoti. Yo sāyanhasamayaṃ supinaṃ passati, evaṃ vipāko hoti. Yo purime yāme...pe... yo majjhime yāme... yo pacchime yāme... yo dakkhiṇena passena nipanno... yo vāmena passena nipanno... yo uttānaṃ nipanno... yo avakujja nipanno... yo candaṃ passati... yo sūriyaṃ passati... yo mahāsamuddaṃ passati... yo sineruṃ pabbatarājānaṃ passati... yo hatthiṃ passati... yo assaṃ passati... yo rathaṃ passati... yo pattiṃ passati... yo senābyūhaṃ passati... yo ārāmaṇeyyakaṃ passati... yo vanarāmaṇeyyakaṃ passati... yo bhūmirāmaṇeyyakaṃ passati... yo pokkharāṇīrāmaṇeyyakaṃ passati, evaṃ vipāko hotīti. Evaṃ supinapāṭhakā supinaṃ ādisanti.

Lakkhaṇapāṭhakā lakkhaṇaṃ ādisanti – maṇilakkhaṇaṃ daṇḍalakkhaṇaṃ vatthalakkhaṇaṃ asilakkhaṇaṃ usulakkhaṇaṃ dhanulakkhaṇaṃ āvudhalakkhaṇaṃ itthilakkhaṇaṃ purisalakkhaṇaṃ kumārikālakkhaṇaṃ kumāralakkhaṇaṃ dāsialakkhaṇaṃ dāsialakkhaṇaṃ hatthilakkhaṇaṃ assalakkhaṇaṃ mahiṃsalakkhaṇaṃ usabhalakkhaṇaṃ goṇalakkhaṇaṃ ajalakkhaṇaṃ

khaṇaṃ meṇḍalakkhaṇaṃ kukkuṭalakkhaṇaṃ vaṭṭalakkhaṇaṃ godhālak-
khaṇaṃ kaṇṇikālakkhaṇaṃ kacchapalakkhaṇaṃ migalakkhaṇaṃ iti vāti.
Evaṃ lakkhaṇapāṭhakā lakkhaṇaṃ ādisanti.

Nakkhattapāṭhakā nakkhattaṃ ādisanti. Aṭṭhavīsati nakkhattāni. Iminā
nakkhattena gharappaveso kattabbo, iminā nakkhattena makuṭaṃ bandhi-
tabbaṃ, iminā nakkhattena vāreyyaṃ kāretabbaṃ, iminā nakkhattena bī-
janīhāro kattabbo, iminā nakkhattena saṃvāso gantabboti. Evaṃ nakkhat-
tapāṭhakā nakkhattaṃ ādisanti.

Āthabbaṇaṃ supinaṃ lakkhaṇaṃ, no vidahe athopi nakkhattanti.
Āthabbaṇaṇca supinaṇca lakkhaṇaṇca nakkhattaṇca no vidaheyya na car-
eyya na samācareyya na samādāya vatteyya. Atha vā na gaṇheyya na ug-
gaṇheyya na dhāreyya na upadhāreyya na upalakkheyya nappayojeyyāti –
āthabbaṇaṃ supinaṃ lakkhaṇaṃ, no vidahe athopi nakkhattaṃ.

Virutaṇca gabbhakaṇaṃ, tikicchaṃ māmakō na seveyyāti.
Virutaṃ vuccati migavākkam. Migavākkapāṭhakā migavākkam ādisan-
ti – sakuntānaṃ vā catuppadānaṃ vā rutaṃ vassitaṃ jānantīti. Evaṃ
migavākkapāṭhakā migavākkam ādisanti. Gabbhakaṇāyā gabbhaṃ
saṅghāpenti. Dvīhi kāraṇehi gabbho na saṅghāti – pāṇakehi vā vātakuppehi
vā. Pāṇakānaṃ vā vātakuppānaṃ vā paṭighātāya osadhaṃ dentīti. Evaṃ
gabbhakaṇāyā gabbhaṃ saṅghāpenti. **Tikicchāti** pañca tikicchā – sālāki-
yaṃ, sallakattiyaṃ, kāyatikicchaṃ, bhūtiyaṃ, komārabhaccaṃ. **Māmako-**
ti buddhamāmako dhammamāmako saṅghamāmako, so vā bhagavantaṃ
mamāyati bhagavā vā taṃ puggalaṃ pariggaṇhāti. Vuttañhetam bhagavatā
– “ye te, bhikkhave, bhikkhū kuhā thaddhā lapā siṅgī unnaḷā asamāhitā
na me te, bhikkhave, bhikkhū māmakā, apagatā ca te, bhikkhave, bhikkhū
imasmā dhammavinayā, na ca te bhikkhū imasmiṃ dhammavinaye vud-
dhiṃ virūlhiṃ vepullaṃ āpajjanti. Ye ca kho, bhikkhave, bhikkhū nikkuhā
nillapā dhīrā atthaddhā susamāhitā te kho me, bhikkhave, bhikkhū māmakā
na ca apagatā te, bhikkhave, bhikkhū imasmā dhammavinayā, te ca bhikkhū
imasmiṃ dhammavinaye vuddhiṃ virūlhiṃ vepullaṃ āpajjanti”.

“Kuhā thaddhā lapā siṅgī, unnaḷā asamāhitā;

Na te dhamme virūhanti, sammāsambuddhadesite.

“Nikkuhā nillapā dhīrā, atthaddhā susamāhitā;

Te ve dhamme virūhanti, sammāsambuddhadesite”.

Virutaṇca gabbhakaṇaṃ, tikicchaṃ māmakō na seveyyāti. Viru-

tañca gabbhakarāṇaṅca tikicchaṅca māmako na seveyya na niseveyya na samseveyya nappaṭiseveyya na careyya na samācareyya na samādāya vatteyya. Atha vā na gaṇheyya na uggaṇheyya na dhāreyya na upadhāreyya na upalakkheyya nappayojeyyāti – virutañca gabbhakarāṇaṃ tikicchaṃ māmako na seveyya.

Tenāha bhagavā –

“Āthabbaṇaṃ supinaṃ lakkhaṇaṃ, no vidahe athopi nakkhattaṃ;

Virutañca gabbhakarāṇaṃ, tikicchaṃ māmako na seveyya”ti.

163.

Nindāya nappavedheyya, na unnameyya pasamsito bhikkhu;

Lobhaṃ saha macchariyena, kodhaṃ pesuṇiyañca panudeyya.

Nindāya nappavedheyyāti. Idhekacce bhikkhū nindanti jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā nindanti garahanti upavadanti, nindito garahito upavedito nindāya garahāya upavādena akittiyā avaṇṇahārikāya na vedheyya nappavedheyya na sampavedheyya na taseyya na uttaseyya na paritaseyya na bhāyeyya na santāsaṃ āpajjeyya, abhīrū assa achambhī anutrāsī apalāyī, pahīnabhayabheravo vigatalomahaṃso vihareyyāti – nindāya nappavedheyya.

Na unnameyya pasamsito bhikkhūti. Idhekacce bhikkhū pasamsanti jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutenā vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā pasamsanti thomenti kittenti vaṇṇenti, pasamsito thomito kittito vaṇṇito pasamsāya thomanena kittiyā vaṇṇahārikāya unnatiṃ na kareyya unnamāṃ na kareyya mānaṃ na kareyya thambhaṃ na kareyya, na tena mānaṃ janeyya na tena thaddho assa patthaddho paggahitasiroti – na unnameyya pasamsito bhikkhu.

Lobhaṃ saha macchariyena, kodhaṃ pesuṇiyañca panudeyyāti. **Lobhoti** yo lobho lubbhanā lubbhitattaṃ sārāgo sārājjanā sārājjitattaṃ abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Macchariyanti** pañca macchariyāni – āvāsa-macchariyaṃ...pe... gāho vuccati macchariyaṃ. **Kodhoti** yo cittassa āghāto paṭighāto paṭighaṃ paṭivirodho, kopo pakopo sampakopo, doso padoso

sampadoso, cittassa byāpatti manopadoso, kodho kujjhanā kujjhitattam, doso dussanā dussitattam, byāpattiṃ byāpajjanā byāpajjitattam, virodho paṭivirodho caṇḍikkam asuro po anattamanatā cittassa. **Pesuññanti** idhekacco pisuṇavāco hoti ito sutvā amutra akkhātā imesaṃ bhedāya, amutra vā sutvā imesaṃ akkhātā amūsaṃ bhedāya. Iti samaggānaṃ vā bhettā bhinnānaṃ vā anuppadātā, vaggārāmo vaggarato vagganandī vaggakaraṇiṃ vācaṃ bhāsītā hoti – idaṃ vuccati pesuññaṃ.

Api ca dvīhi kāraṇehi pesuññaṃ upasaṃharati – piyakamyatāya vā bhedādhippāyena vā. Kathaṃ piyakamyatāya pesuññaṃ upasaṃharati? Imassa piyo bhavissāmi manāpo bhavissāmi vissāsiko bhavissāmi abbhantariko bhavissāmi suhadayo bhavissāmīti. Evaṃ piyakamyatāya pesuññaṃ upasaṃharati. Kathaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharati? Kathaṃ ime nānā assu vinā assu vaggā assu dvedhā assu dvejjhā assu dve pakkhā assu bhijjheyyaṃ na samāgaccheyyaṃ dukkhaṃ na phāsu vihareyyunti. Evaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharati. **Lobhaṃ saha macchariyena, kodhaṃ pesuññaṃ panudeyyāti.** Lobhaṃ saha macchariyaṃ kodhaṃ saha pesuññaṃ panudeyya pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti – lobhaṃ saha macchariyena, kodhaṃ pesuññaṃ panudeyya.

Tenāha bhagavā –

“Nindāya nappavedheyya, na unnameyya pasamsito bhikkhu;

Lobhaṃ saha macchariyena, kodhaṃ pesuññaṃ panudeyyā”ti.

164.

Kayavikkaye na tiṭṭheyya, upavādaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñci;

Gāme ca nābhisajjeyya, lābhakamyā janaṃ na lapayeyya.

Kayavikkaye na tiṭṭheyyāti. Ye kayavikkayā vinaye paṭikkhittā na te imasmim atthe adhippetā. Kathaṃ kayavikkaye tiṭṭhati? Pañcannaṃ saddhiṃ pattam vā cīvaram vā aññaṃ vā kiñci parikkhāraṃ vañcaniyaṃ vā karonto udayaṃ vā patthayanto parivatteti. Evaṃ kayavikkaye tiṭṭhati. Kathaṃ kayavikkaye na tiṭṭhati? Pañcannaṃ saddhiṃ pattam vā cīvaram vā aññaṃ vā kiñci parikkhāraṃ na vañcaniyaṃ vā karonto na udayaṃ vā patthayanto parivatteti. Evaṃ kayavikkaye na tiṭṭhati. **Kayavikkaye na tiṭṭheyyāti.** Kayavikkaye na tiṭṭheyya na santiṭṭheyya, kayavikkayaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kayavikkayā ārato

assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – kayavikkaye na tiṭṭheyya.

Upavādaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñcīti. Katame upavādarkarāti kilesā? Santeke samaṇabrāhmaṇā iddhimanto dibbacakkhukā paracittavi-duno, te dūratopi passanti āsannāpi na dissanti cetasāpi cittaṃ pajānanti, devatāpi kho santi iddhimantiniyo dibbacakkhukā paracittaviduniyo, tā dūratopi passanti, āsannāpi na dissanti cetasāpi cittaṃ pajānanti. Te oḷārikehi vā kilesehi majjhimehi vā kilesehi sukhumehi vā kilesehi upavadeyyuṃ. Katame oḷārikā kilesā? Kāyaduccaritaṃ vacīduccaritaṃ manoduccaritaṃ – ime vuccanti oḷārikā kilesā. Katame majjhimā kilesā? Kāmavitakko byāpādavitaṃ vihimsāvitakko – ime vuccanti majjhimā kilesā. Katame sukhumā kilesā? Ñātivitakko, janapadavitakko, aparavitakko, parānudayatā paṭisaññutto vitakko, lābhasakkārasilokapaṭisaññutto vitakko, anavaññatti-paṭisaññutto vitakko – ime vuccanti sukhumā kilesā. Te oḷārikehi vā kilesehi majjhimehi vā kilesehi sukhumehi vā kilesehi na upavadeyya upavādaṃ na kareyya upavādarkare kilese na kareyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya nābhinibbatteyya, upavādarkare kilese pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, upavādarkarehi kilesehi ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyya. **Kuhiñcīti** kuhiñci kimhici katthaci ajjhataṃ vā bahiddhā vā ajjhatabhiddhā vāti – upavādaṃ bhikkhu na kareyya kuhiñci.

Gāme ca nābhisajjeyyāti. Kathaṃ gāme sajjati? Idha bhikkhu gāme gihīhi saṃsaṭṭho viharati sahanandī sahasokī sukhitesu sukhito dukkhitesu dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā voyogaṃ āpajjati. Evampi gāme sajjati.

Atha vā bhikkhu pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmaṃ vā nigamaṃ vā piṇḍāya pavisati arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya arakkhitena cittaṃ anupaṭṭhitāya satiyā asaṃvutehi indriyehi. So tatra tatra sajjati tatra tatra gaṇhāti tatra tatra bajjhati tatra tatra anayabyasanaṃ āpajjati. Evampi gāme sajjati.

Kathaṃ gāme na sajjati? Idha bhikkhu gāme gihīhi asaṃsaṭṭho viharati na sahanandī na sahasokī na sukhitesu sukhito na dukkhitesu dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu na attanā voyogaṃ āpajjati. Evampi gāme na sajjati.

Atha vā bhikkhu pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmaṃ vā nigamaṃ vā piṇḍāya pavisati rakkhiteneva kāyena rakkhitāya vācāya rakkhitena cittaṃ upaṭṭhitāya satiyā saṃvutehi indriyehi. So tatra

tatra na sajjati tatra tatra na gaṇhāti tatra tatra na bajjhati tatra tatra na an-
 ayabyasanam āpajjati. Evampi gāme na sajjati. **Gāme ca nābhisajjeyyāti**
 gāme na sajjeyya na gaṇheyya na bajjheyya na palibajjheyya, agiddho assa
 agadhito amucchito anajjhosanno vītagedho vigatagedho cattagedho...pe...
 brahmabhūtena attanā vihareyyāti – gāme ca nābhisajjeyya.

Lābhakamyā janam na lapayeyyāti. Katamā lapanā? Lābhasak-
 kārasilokasannissitassa pāpicchassa icchāpakatassa āmisacakkhukassa lo-
 kadhammagarukassa yā paresam ālapanā lapanā sallapanā ullapanā sam-
 ullapanā unnahanā samunnahanā ukkācanā samukkācanā anupiyabhāṇitā
 cātukamyatā muggasūpyatā pāribhaṭayatā parapiṭṭhimamsikatā , yā tattha
 saṅhavācatā sakhilavācatā sithilavācatā aphaṇṇavācatā – ayam vuccati
 lapanā.

Api ca dvīhi kāraṇehi janam lapati – attānam vā nīcam ṭhapento
 param uccam ṭhapento janam lapati, attānam vā uccam ṭhapento param
 nīcam ṭhapento janam lapati. Katham attānam nīcam ṭhapento param uc-
 cam ṭhapento janam lapati? “Tumhe me bahūpakārā, aham tumhe nissāya
 labhāmi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhāram, yepi
 me aññe dātuṃ vā kātuṃ vā maññanti, tumhe nissāya tumhe sampassantā
 yampi me purānam mātāpettikam nāmadheyyam tampi me antarahitam.
 Tumhehi aham ñāyāmi asukassa kulūpako asukāya kulūpako”ti. Evam at-
 tānam nīcam ṭhapento param uccam ṭhapento janam lapati.

Katham attānam uccam ṭhapento param nīcam ṭhapento janam lapa-
 ti? “Aham tumhākam bahūpakāro, tumhe maṃ āgamma buddham saraṇam
 gatā, dhammam saraṇam gatā, saṅgham saraṇam gatā, pāṇātipātā paṭivi-
 ratā, adinnādānā paṭiviratā, kāmesumicchācārā paṭiviratā, musāvādā paṭivi-
 ratā, surāmerayamajjappamādatṭhānā paṭiviratā. Aham tumhākam uddesam
 demi, paripuccham demi, uposatham ācikkhāmi, navakammam adhiṭṭhāmi.
 Atha pana tumhe maṃ ujjhivā aññe sakkaroṭha garum karoṭha mānetha pū-
 jethā”ti. Evam attānam uccam ṭhapento param nīcam ṭhapento janam lapati.

Lābhakamyā janam na lapayeyyāti. Lābhahetu lābhapaccayā
 lābhakāraṇā lābhābhiniḍḍattiyā lābham paripācento janam na lapayeyya,
 lapanam pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvam gameyya, lapa-
 nā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissato vippamutto visaññutto vi-
 mariyādikatena cetasā vihareyyāti – lābhakamyā janam na lapayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Kayavikkaye na tiṭṭheyya, upavādam bhikkhu na kareyya

kuhiñci;

Gāme ca nābhisajjeyya, lābhakamyā janam na lapayeyyā”ti.

165.

Na ca katthiko siyā bhikkhu, na ca vācam payuttaṃ bhāseyya;

Pāgabbhiyaṃ na sikkheyya, kathaṃ viggāhikaṃ na kathayeyya.

Na ca katthiko siyā bhikkhūti. Idhekacco katthī hoti vikatthī. So katthati vikatthati ahamasmi sīlasampannoti vā vatasampannoti vā sīlabatasampannoti vā jātiyā vā gottena vā kolaputtiyena vā vaṇṇapokkharatāya vā dhanena vā ajjhenena vā kammāyatanena vā sippāyatanena vā vijjāṭṭhānena vā sutena vā paṭibhānena vā aññataraññatarena vā vatthunā. Uccā kulā pabbajitoti vā mahābhogakulā pabbajitoti vā uḷārabhogakulā pabbajitoti vā suttantikoti vā vinayadharoti vā dhammakathikoti vā āraññikoti vā...pe... nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā lābhīti vā katthati vikatthati. Evaṃ na kattheyya na vikattheyya, kathaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kathanā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – na ca katthiko siyā bhikkhu.

Na ca vācam payuttaṃ bhāseyyāti. Katamā payuttavācā? Idhekacco cīvarapayuttaṃ vācam bhāsati, piṇḍapātapayuttaṃ vācam bhāsati, senāsanapayuttaṃ vācam bhāsati, gilānapaccayabhesajjaparikkhārapayuttaṃ vācam bhāsati – ayampi vuccati payuttavācā.

Atha vā cīvarahetu piṇḍapātahetu senāsanahetu gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu saccampi bhaṇati musāpi bhaṇati, piṣuṇampi bhaṇati apisuṇampi bhaṇati, pharusampi bhaṇati aphaṇusampi bhaṇati, samphappalāpampi bhaṇati asamphappalāpampi bhaṇati, mantāpi vācam bhāsati – ayampi vuccati payuttavācā. Atha vā pasannacitto paresaṃ dhammaṃ deheti – “aho vata me dhammaṃ suṇeyyūṃ, sutvāva dhammaṃ pasīdeyyūṃ, pasannā ca me pasannākāraṃ kareyyu”nti – ayaṃ vuccati payuttavācā. **Na ca vācam payuttaṃ bhāseyyāti.** Antamaso dhammadesanaṃ vācam upādāya payuttavācam na bhāseyya na kattheyya na bhaṇeyya na dīpeyya na vohareyya, payuttaṃ vācam pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, payuttavācāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – na ca vācam payuttaṃ bhāseyya.

Pāgabbhiyaṃ na sikkheyyāti. Pāgabbhiyanti tīṇi pāgabbhiyāni – kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ, vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ, cetasikaṃ pāgabbhiyaṃ. Katamaṃ kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ? Idhekacco saṅghagatopi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, gaṇagatopi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, bhojanasālāyapi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, jantāgharepi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, udakatitthepi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, antaragharaṃ pavisantopi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, antaragharaṃ pavittthopi kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Kathaṃ saṅghagato kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco saṅghagato acittikārakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, sasīsaṃ pārupitvā nisīdati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ saṅghagato kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Kathaṃ gaṇagato kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco gaṇagato acittikārakato therānaṃ bhikkhūnaṃ anupāhanānaṃ caṅkamantānaṃ saupāhano caṅkamati, nīce caṅkame caṅkamantānaṃ ucce caṅkame caṅkamati, chamāya caṅkamantānaṃ caṅkame caṅkamati, ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, sasīsaṃ pārupitvāpi nisīdati, ṭhitopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ gaṇagato kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Kathaṃ bhojanasālāya kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco bhojanasālāya acittikārakato there bhikkhū anupakhajja nisīdati, navepi bhikkhū āsanena paṭibāhati, ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, sasīsaṃ pārupitvā nisīdati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ bhojanasālāya kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Kathaṃ jantāghare kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco jantāghare acittikārakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi tiṭṭhati, ghaṭṭayantopi nisīdati, puratopi tiṭṭhati, puratopi nisīdati, uccepi āsane nisīdati, anāpucchāpi kaṭṭhaṃ pakkhipati, anāpucchāpi dvāraṃ pidahati. Evaṃ jantāghare kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Kathaṃ udakatitthe kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco udakatitthe acittikārakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi otarati, puratopi otarati, ghaṭṭayantopi nhāyati, puratopi nhāyati, uparitopi nhāyati, ghaṭṭayantopi uttarati, puratopi uttarati. Evaṃ udakatitthe kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham antaragharam pavisanto kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco antaragharam pavisanto acittikārakato there bhikkhū ghaṭṭayantopi gacchati, puratopi gacchati, vokkammapi therānaṃ bhikkhūnaṃ purato gacchati. Evaṃ antaragharam pavisanto kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham antaragharam pavitṭho kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco antaragharam pavitṭho “na pavisa, bhante”ti vuccamāno pavisati, “na tiṭṭha, bhante”ti vuccamāno tiṭṭhati, “na nisīda, bhante”ti vuccamāno nisīdati, anokāsampi pavisati, anokāsepi tiṭṭhati, anokāsepi nisīdati, yānipi tāni honti kulānaṃ ovarakāni gūlhāni ca paṭicchannāni ca, yattha kulitthiyo kuladhītarō kulasuñhāyo kulakumāriyo nisīdanti tatthapi sahasā pavisati, kumārakassa sīsampi parāmasati. Evaṃ antaragharam pavitṭho kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti – idaṃ kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ.

Katamaṃ vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ? Idhekacco saṅghagatopi vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, gaṇagatopi vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti, antaragharam pavitṭhopi vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti. Katham saṅghagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco saṅghagato acittikārakato there bhikkhū anāpuccham vā anajjhittṭho vā ārāmagatānaṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ bhaṇati, pañhaṃ visajjeti, pātimokkham uddisati, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ saṅghagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham gaṇagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco gaṇagato acittikārakato there bhikkhū anāpuccham vā anajjhittṭho vā ārāmagatānaṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ bhaṇati, pañhaṃ visajjeti, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati; ārāmagatānaṃ bhikkhunīnaṃ upāsakānaṃ upāsikānaṃ dhammaṃ bhaṇati, pañhaṃ visajjeti, ṭhitakopi bhaṇati, bāhāvikkhepakopi bhaṇati. Evaṃ gaṇagato vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti.

Katham antaragharam pavitṭho vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti? Idhekacco antaragharam pavitṭho itthiṃ vā kumāriṃ vā evamāha – “itthanāme itthamgotte kiṃ atthi? Yāgu atthi, bhattaṃ atthi, khādanīyaṃ atthi? Kiṃ pivissāma, kiṃ bhuñjissāma, kiṃ khādisāma, kiṃ vā atthi, kiṃ vā me dassathā”ti vippalapati. Evaṃ antaragharam pavitṭho vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ dasseti – idaṃ vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ.

Katamaṃ cetasikaṃ pāgabbhiyaṃ? Idhekacco na uccā kulā pabbajito samāno uccā kulā pabbajitena saddhiṃ sadisaṃ attānaṃ karoti cittena, na mahābhogakulā pabbajito samāno mahābhogakulā pabbajitena sad-

dhim sadisaṃ attānaṃ karoti cittena, na uḷārabhogakulā pabbajito samāno uḷārabhogakulā pabbajitena saddhim sadisaṃ attānaṃ karoti cittena, na suttantiko samāno suttantikena saddhim sadisaṃ attānaṃ karoti cittena, na vinayadharo samāno vinayadharena... na dhammakathiko samāno dhammakathikena... na ārañṇiko samāno ārañṇakena... na piṇḍapātiko samāno piṇḍapātikena... na paṃsukūliko samāno paṃsukūlikena... na tecīvariko samāno tecīvarakena... na sapaḍānacāriko samāno sapaḍānacārikena... na khalupacchābhattiko samāno khalupacchābhattikena... na nesajjiko samāno nesañṇikena... na yathāsanthatiko samāno yathāsanthatikena saddhim sadisaṃ attānaṃ karoti cittena, na paṭhamassa jhānassa lābhī samāno paṭhamassa jhānassa lābhī samāno dutiyassa... na tatiyassa jhānassa lābhī samāno tatiyassa... na catutthassa jhānassa lābhī samāno lābhī samāno catutthassa... na ākāsañācāyatana samāpattiyā lābhī samāno ākāsañācāyatana samāpattiyā... na viññāṇañcāyatana samāpattiyā lābhī samāno viññāṇañcāyatana samāpattiyā... na ākiñcaññāyatana samāpattiyā lābhī samāno ākiñcaññāyatana samāpattiyā... na nevaññāñāsaññāyatana samāpattiyā lābhī samāno nevaññāñāsaññāyatana samāpattiyā lābhī samāno saddhim sadisaṃ attānaṃ karoti cittena – idaṃ cetasaṃ pāgabhiyaṃ. **Na sikkheyyāti pāgabhiyaṃ na sikkheyya na careyya na ācareyya na samācareyya na samādāya vatteyya, pāgabhiyaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, pāgabhiyā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasaṃ vihareyyāti – pāgabhiyaṃ na sikkheyya.**

Kathaṃ viggāhikaṃ na kathayeyyāti. Katamā viggāhikā kathā? Idhekacco evarūpiṃ kathaṃ kattā hoti – “na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsi...pe... nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti. Vuttañhetam bhagavatā – “viggāhikāya kho, moggallāna, kathāya sati kathābhūllaṃ pāṭikaṅkham, kathābhūlle sati uddhaccaṃ, uddhatassa asaṃvaro, asaṃvutassa ārā cittaṃ samādhimhā”ti. **Kathaṃ viggāhikaṃ na kathayeyyāti.** Viggāhikaṃ kathaṃ na kathayya na bhaṇeyya na dīpeyya na vohareyya, viggāhikaṃ kathaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, viggāhikakathāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasaṃ vihareyyāti – kathaṃ viggāhikaṃ na kathayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Na ca katthiko siyā bhikkhu, na ca vācaṃ payuttaṃ bhāseyya;

Pāgabhiyaṃ na sikkheyya, kathaṃ viggāhikaṃ na kathayeyyā”ti.

Mosavajje na niyyetha, sampajāno saṭhāni na kayirā;

Atha jīvitena paññāya, silabbatena nāññamatimaññe.

Mosavajje na niyyethāti. Mosavajjaṃ vuccati musāvādo. Idhekacco sabhaggato vā parisaggato vā...pe...āmisakiñcikkhahetu vā sampajānamusā bhāsītā hoti – idaṃ vuccati mosavajjaṃ. Api ca tīhākārehi musāvādo hoti – pubbevassa hoti “musā bhaṇissa”nti, bhaṇantassa hoti “musā bhaṇāmī”ti, bhaṇitassa hoti “musā mayā bhaṇita”nti, imehi tīhākārehi musāvādo hoti. Api ca catūhākārehi... pañcahākārehi... chahākārehi... sattahākārehi... aṭṭhahākārehi... musāvādo hoti – pubbevassa hoti “musā bhaṇissa”nti, bhaṇantassa hoti “musā bhaṇāmī”ti, bhaṇitassa hoti “musā mayā bhaṇita”nti vinidhāya diṭṭhiṃ vinidhāya khantiṃ vinidhāya ruciṃ vinidhāya saññaṃ vinidhāya bhāvaṃ – imehi aṭṭhahākārehi musāvādo hoti. **Mosavajje na niyyethāti.** Mosavajje na yāyeyya na niyyāyeyya na vaheyya na saṃhar-eyya, mosavajjaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, mosavajjā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – mosavajje na niyyetha.

Sampajāno saṭhāni na kayirāti. Katamaṃ sāṭheyyaṃ? Idhekacco saṭho hoti parisāṭho, yaṃ tattha saṭhaṃ saṭhatā sāṭheyyaṃ kakkaratā kak-kariyaṃ parikkhattatā pārikkhattiyaṃ – idaṃ vuccati sāṭheyyaṃ. **Sampajāno saṭhāni na kayirāti.** Sampajāno hutvā sāṭheyyaṃ na kareyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya nābhinibbatteyya, sāṭheyyaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, sāṭheyyā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – sampajāno saṭhāni na kayirā.

Atha jīvitena paññāya, silabbatena nāññamatimaññeti. Athāti padasandhi...pe... padānupubbatāpetam – athāti. Idhekacco lūkhajīvitaṃ jīvanto paraṃ pañītajīvitaṃ jīvantaṃ atimaññati – “kiṃ pañāyaṃ bahulājīvo sabbam saṃbhakkheti, seyyathidaṃ – mūlabjījaṃ khandhabjījaṃ phalūbjījaṃ aggabjījaṃ bījabjījameva pañcamaṃ asanivīcakkadantakūṭasamaṇappa-dhānenā”ti. So tāya lūkhajīvitāya paraṃ pañītajīvitaṃ jīvantaṃ atimaññati.

Idhekacco pañītajīvitaṃ jīvanto paraṃ lūkhajīvitaṃ jīvantaṃ atimaññati – “kiṃ pañāyaṃ appapuñño appesakkho na lābhī cīvarapiṇḍapātāsenāsan-agilānapaccayabhesajjaparikkhārāna”nti. So tāya pañītajīvitāya paraṃ lūkhajīvitaṃ jīvantaṃ atimaññati. Idhekacco paññāsampanno hoti. So puṭṭho pañham visajjeti. Tassa evaṃ hoti – “ahamasmi paññāsampanno, ime panaññe na paññāsampanna”ti. So tāya paññāsampadāya paraṃ ati-

maññati. Idhekacco sīlasampanno hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Tassa evaṃ hoti – “ahamasmi sīlasampanno, ime panaññe bhikkhū dussīlā pāpadhammā”ti. So tāya sīlasampadāya paraṃ atimaññati. Idhekacco vatasampanno hoti āraññiko vā piṇḍapātiko vā paṃsukūliko vā tecīvariko vā sapaḍānacāriko vā khalupacchābhattiko vā nesajjiko vā yathāsanthatiko vā. Tassa evaṃ hoti – “ahamasmi vata sampanno, ime panaññe na vatasampannā”ti. So tāya vatasampadāya paraṃ atimaññati. **Atha jīvitena paññāya, sīlabbatena nāññamatimaññe**ti. Lūkhajīvitāya vā paṇītajīvitāya vā paññāsampadāya vā sīlasampadāya vā vatasampadāya vā paraṃ nātimaññeyya, nāvajāneyya, na tena mānaṃ janeyya, na tena thaddho assa, patthaddho pagghahitasiroti – atha jīvitena paññāya sīlabbatena nāññamatimaññe.

Tenāha bhagavā –

“Mosavajje na niyyetha, sampajāno saṭṭhāni na kayirā;

Atha jīvitena paññāya, sīlabbatena nāññamatimaññe”ti.

167.

Sutvā rusito bahum vācam, samaṇānaṃ vā puthujanānaṃ
;

Pharusena ne na paṭivajjā, na hi santo paṭiseniṃ karonti .

Sutvā rusito bahum vācam, samaṇānaṃ puthujanānanti. Rusito-ti dūsito khumsito ghaṭṭito vambhito garahito upavadito. **Samaṇānanti** ye keci ito bahiddhā paribbajūpagatā paribbajasamāpannā. **Puthujanānanti** khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā ca, te bahukāhi vācāhi aniṭṭhāhi akantāhi amanāpāhi akkoseyyum paribhāseyyum roseyyum viroseyyum himseyyum vihimseyyum hetheyym vihetheyym ghāteyyum upaghāteyyum upaghātaṃ kareyyum tesam bahum vācam aniṭṭhaṃ akantaṃ amanāpaṃ sutvā suṇitvā uggahitvā upadhārayitvā upalakkhayitvāti – sutvā rusito bahum vācam, samaṇānaṃ vā puthujanānaṃ.

Pharusena ne na paṭivajjāti. Pharusenāti pharusena kakkhaḷena na paṭivajjā nappaṭibhaṇeyya, akkosantaṃ na paccakkoseyya, rosantaṃ nappaṭiroseyya, bhaṇḍanaṃ nappaṭibhaṇḍeyya na kalaham kareyya na bhaṇḍanaṃ kareyya na viggahaṃ kareyya na vivādaṃ kareyya na medhagaṃ kareyya, kalahabhaṇḍanaviggahavivādamedhagaṃ pajaheyya vi-

nodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kalahabhaṇḍanaviggahavivādamedhagā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – pharusena ne na paṭivajjā.

Na hi santo paṭiseniṃ karontīti. Santoti rāgassa santatā santo, dosassa... mohassa... kodhassa... upanāhassa...pe... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ santattā samitattā vūpasamitattā vijjhātattā nibbutattā vigatattā paṭipassaddhattā santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti – santo. **Na hi santo paṭiseniṃ karontīti.** Santo paṭiseniṃ paṭimallaṃ paṭikaṅṭakaṃ paṭipakkhaṃ na karonti na janenti na sañjanenti na nibbattenti nābhinibbattenti – na hi santo paṭiseniṃ karonti.

Tenāha bhagavā –

“Sutvā rusito bahuṃ vācaṃ, samaṇānaṃ vā puthujanānaṃ;

Pharusena ne na paṭivajjā, na hi santo paṭiseniṃ karontī”ti.

168.

Etañca dhammamaññāya, vicinaṃ bhikkhu sadā sato sikkhe;

Santīti nibbutiṃ ñatvā, sāsane gotamassa nappamajjeyya.

Etañca dhammamaññāyāti. Etanti ācikkhitaṃ desitaṃ paññapitaṃ paṭṭhapitaṃ vivaṭaṃ vibhattaṃ uttānīkataṃ pakāsitaṃ dhammaṃ aññāya jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti. Evampi etañca dhammamaññāya. Atha vā samañca visamañca pathañca vipathañca sāvajjañca anavajjañca hīnañca pañitañca kaṇhañca sukkañca viññūgarahitañca viññūpasatthañca dhammaṃ aññāya jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti. Evampi etañca dhammamaññāya. Atha vā sammāpaṭipadaṃ anulomapaṭipadaṃ apaccanīkapaṭipadaṃ aviruddhapāṭipadaṃ anvatthapaṭipadaṃ dhammānudhammapaṭipadaṃ sīlesu paripūrakāritaṃ indriyesu guttadvārataṃ bhojane mattaññutaṃ jāgariyānuyogaṃ satisampajaññaṃ, cattāro satipaṭṭhāne cattāro sammappadhāne cattāro iddhipāde pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅge ariyaṃ aṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ, nibbānañca nibbānagāminiñca paṭipadaṃ dhammaṃ aññāya jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti. Evampi tañca dhammamaññāya.

Vicinaṃ bhikkhu sadā sato sikkheti. Vicinanti vicinanto pavicinanto tulayanto tīrayanto vibhāvayanto vibhūtaṃ karonto. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhad-

hamma”nti vicinanto pavicinanto tulayanto tīrayanto vibhāvayanto vibhūtaṃ karontoti – vicinaṃ bhikkhu. **Sadā**ti sadā sabbadā sabbakālaṃ... pe... pacchime vayokhandhe. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānu-passanāsati paṭṭhānaṃ bhāvento sato...pe... so vuccati sato. **Sikkheti** tisso sikkhāyo – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā...pe... ayaṃ adhipaññāsikkhā. Imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya...pe... sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – vicinaṃ bhikkhu sadā sato sikkhe.

Santīti nibbutiṃ ñatvāti. Rāgassa nibbutiṃ santīti ñatvā, dosassa... mohassa...pe... sabbākusalābhisāṅkhārānaṃ nibbutiṃ santīti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – santīti nibbutiṃ ñatvā.

Sāsane gotamassa nappamajjeyyāti. Gotamassa sāsane bud-dhasāsane jinasāsane tathāgatasāsane devasāsane arahantasāsane. **Nappamajjeyyāti** sakkaccakārī assa sātaccakārī aṭṭhitakārī anolīnavuttiko anikkhittacchando anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. “Kadāhaṃ aparipūraṃ vā sīlakkhandhaṃ paripūreyyaṃ...pe... aparipūraṃ vā samādhikkhandhaṃ... paññākkhandhaṃ... vimuttikkhandhaṃ... vimuttiñāṇadassanakkhandhaṃ? Kadāhaṃ apariññātaṃ vā dukkhaṃ pari jāneyyaṃ, appahīne vā kilese pajaheyyaṃ, abhāvitaṃ vā maggaṃ bhāveyyaṃ, asacchikataṃ vā nirodhaṃ sacchikareyya”nti? Yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḥi ca thāmo ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññaṅca ātappaṃ padhānaṃ adhiṭṭhānaṃ anuyogo appamādo kusalesu dhammesūti – sāsane gotamassa nappamajjeyya.

Tenāha bhagavā –

“Etaṅca dhammamaññāya, vicinaṃ bhikkhu sadā sato sikkhe;
Santīti nibbutiṃ ñatvā, sāsane gotamassa nappamajjeyyā”ti.

169.

Abhibhū hi so anabhibhūto, sakkhidhammamanītihamaddasi;

Tasmā hi tassa bhagavato sāsane, appamatto sadā namassamanusikkhe.[iti bhagavā]

Abhibhū hi so anabhibhūto. **Abhibhūti** rūpābhibhū saddābhibhū gandhābhibhū rasābhibhū phoṭṭhabbābhibhū dhammābhibhū, anabhibhūto kehici kilesehi, abhibhosi ne pāpake akusale dhamme saṃkilesike ponobhavike sadare dukkhavipāke āyatiṃ jātijarāmarañiyeti – abhibhū hi

so anabhibhūto.

Sakkhidhammanātihamaddasīti. Sakkhidhammanti na itihitiham na itikiriyāya na paramparāya na piṭakasampadāya na takkahetu na nayahetu na ākāraparivitakkena na diṭṭhinijjhānakkhantiyā sāmam sayam-abhiññātam attapaccakkhadhammam addasi addakkhi apassi paṭivijjhīti – sakkhidhammanātihamaddasi.

Tasmā hi tassa bhagavato sāsane. Tasmāti tasmā tamkāraṇā tamhetu tappaccayā tamnidānā. **Tassa bhagavato sāsane.** Tassa bhagavato sāsane gotamasāsane buddhasāsane jinasāsane tathāgatasāsane devasāsane arahantasāsane – tasmā tassa bhagavato sāsane.

Appamatto sadā namassamanusikkhe (iti bhagavā)ti. Appamattoti sakkaccakārī...pe... appamādo kusalesu dhammesu. **Sadāti** sadā sabakālam...pe... pacchime vayokhandhe. **Namassanti** kāyena vā namassamāno vācāya vā namassamāno cittaena vā namassamāno anvatthapaṭipattiyā vā namassamāno dhammānudhammapaṭipattiyā vā namassamāno sakkurumāno garukurumāno mānaya māno pūjayamāno apacayamāno. **Anusikkheti** tisso sikkhāyo – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā...pe... ayaṃ adhipaññāsikkhā. Imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya...pe... sacchikātabbam sacchikaronto sikkheyya careyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyya. **Bhagavāti** gāravādhivacanam...pe... sacchikā paññāti yadidaṃ bhagavāti – appamatto sadā namassamanusikkhe. (Iti bhagavā).

Tenāha bhagavā –

“Abhibhū hi so anabhibhūto, sakkhidhammanātihamaddasi;

Tasmā hi tassa bhagavato sāsane, appamatto sadā namassamanusikkhe”. [iti bhagavāti]

Tuvaṭṭakasuttaniddeso cuddasamo.

15. Attadaṇḍasuttaniddeso

Atha attadaṇḍasuttaniddesaṃ vakkhati –

170.

Attadaṇḍā bhayaṃ jātaṃ, janaṃ passatha medhagaṃ;

Samvegaṃ kittayissāmi, yathā samvijitaṃ mayā.

Attadaṇḍā bhayaṃ jātanti. Daṇḍāti tayo daṇḍā – kāyadaṇḍo,

vacīdaṇḍo, manodaṇḍo. Tividhaṃ kāyaduccaritaṃ kāyadaṇḍo, catubbidhaṃ vacīduccaritaṃ vacīdaṇḍo, tividhaṃ manoduccaritaṃ manodaṇḍo. **Bhayanti** dve bhayāni – diṭṭhadhammikañca bhayaṃ samparāyikañca bhayaṃ. Katamaṃ diṭṭhadhammikaṃ bhayaṃ? Idhekacco kāyena duccaritaṃ carati, vācāya duccaritaṃ carati, manasā duccaritaṃ carati, pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, sandhimpī chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati, paradāraṃpī gacchati, musāpī bhaṇati. Tameṇaṃ gahetvā rañño dassenti – “ayaṃ, deva, coro āgucārī. Imassa yaṃ icchasi taṃ daṇḍaṃ paṇehī”ti. Tameṇaṃ rājā paribhāsati. So paribhāsapaccayā bhayampi uppādeti, dukkhaṃ domanassaṃ paṭisaṃvedeti. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ domanassaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātaṃ sañjātaṃ nibbattaṃ abhinibbattaṃ pātubhūtaṃ.

Ettakenapi rājā na tussati. Tameṇaṃ rājā bandhāpeti andubandhanena vā rajjubandhanena vā saṅkhalikabandhanena vā vettabandhanena vā latābandhanena vā pakkhepabandhanena vā parikkhepabandhanena vā gāmaṃbandhanena vā nigamaṃbandhanena vā nagaraṃbandhanena vā raṭṭhabandhanena vā janapadaṃbandhanena vā antamaso savacaniyampi karoti – “na te labbhā ito pakkamitu”nti. So bandhanaṃpaccayāpī dukkhaṃ domanassaṃ paṭisaṃvedeti. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ domanassaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātaṃ sañjātaṃ nibbattaṃ abhinibbattaṃ pātubhūtaṃ.

Ettakenapi rājā na tussati. Rājā tassa dhanaṃ āharāpeti – sataṃ vā sahaṃ vā sataṃ vā sataṃ vā. So dhanajānīpaccayāpī dukkhaṃ domanassaṃ paṭisaṃvedeti. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ domanassaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātaṃ sañjātaṃ nibbattaṃ abhinibbattaṃ pātubhūtaṃ.

Ettakenapi rājā na tussati. Tameṇaṃ rājā vividhā kammaṃkāraṇā kārāpeti – kasāhipi tāleti, vettehipi tāleti, aḍḍhadāṇḍakehipi tāleti, hatthampi chindati, pādampi chindati, hatthapādampi chindati, kaṇṇampi chindati, nāsampi chindati, kaṇṇanāsampi chindati, bilaṅgathālikampi karoti, saṅkhamuṇḍikampi karoti, rāhumukhampi karoti, jotimālikampi karoti, hatthapajjotikampi karoti, erakapattikampi karoti, cīrakavāsikampi karoti, eṇeyyakampi karoti, baḷisaṃsaṃsāpī karoti, kahāpaṇikampi karoti, khārāpatacchikampi karoti, palighaparivattakampi karoti, palālapīṭhakampi karoti, tattenapi telena osiñcati, sunakhehipi khādāpeti, jīvantampi sūle uttāseti, asināpī sīsaṃ chindati. So kammaṃkāraṇapaccayāpī dukkhaṃ domanassaṃ paṭisaṃvedeti. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ domanassaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātaṃ sañjātaṃ nibbattaṃ abhinibbattaṃ pātubhūtaṃ. Rājā imesaṃ catunnaṃ daṇḍānaṃ issaro.

So sakena kamma kāmāssa bhedaṃ paramaṃ maraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapajjati. Tameva nirayapālā pañcavidhabandhanaṃ nāma kammakāraṇaṃ kārenti – tattaṃ ayokhilaṃ hatthe gamenti, tattaṃ ayokhilaṃ dutiye hatthe gamenti, tattaṃ ayokhilaṃ pāde gamenti, tattaṃ ayokhilaṃ dutiye pāde gamenti, tattaṃ ayokhilaṃ majjhe urasmiṃ gamenti. So tatha dukkhā tikkā kaṭukā vedanā vedeti; na ca tāva kālaṃkaroti yāva na taṃ pāpakammaṃ byantīhoti. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ dānaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātaṃ sañjātaṃ nibbattaṃ abhinibbattaṃ pātubhūtaṃ.

Tameva nirayapālā saṃvesetvā kuṭṭhārīhi tacchenti. So tatha dukkhā tikkā kaṭukā vedanā vedeti; na ca tāva kālaṃkaroti yāva na taṃ pāpakammaṃ byantīhoti. Tameva nirayapālā uddhampādaṃ adhosiraṃ gahetvā vāsīhi tacchenti. Tameva nirayapālā rathe yojetvā ādittāya pathaviyā sampajjalitāya sajotibhūtāya sārentipi paccāsārentipi ...pe... tameva nirayapālā mahantaṃ aṅgārapabbataṃ ādittaṃ sampajjalitaṃ sajotibhūtaṃ āropentipi oropentipi...pe... tameva nirayapālā uddhampādaṃ adhosiraṃ gahetvā tattāya lohakumbhiyā pakkhipanti ādittāya sampajjalitāya sajotibhūtāya. So tatha pheṇuddehakaṃ paccati. So tatha pheṇuddehakaṃ paccamāno sakimpi uddhaṃ gacchati, sakimpi adho gacchati, sakimpi tiriyaṃ gacchati. So tatha dukkhā tikkā kaṭukā vedanā vedeti; na ca tāva kālaṃkaroti yāva na taṃ pāpakammaṃ byantīhoti. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ dānaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātaṃ sañjātaṃ nibbattaṃ abhinibbattaṃ pātubhūtaṃ. Tameva nirayapālā mahāniraye pakkhipanti. So kho pana mahānirayo –

“Catukkaṇṇo catudvāro, vibhatto bhāgaso mito;
Ayopākārapariyanto , ayasā paṭikujjito.

“Tassa ayomayā bhūmi, jalitā tejasā yutā;
Samantā yojanasataṃ, pharivā tiṭṭhati sabbadā.

“Kadariyātapanā ghorā, accimanto durāsadā;
Lomahaṃsanarūpā ca, bhismā paṭibhayā dukkhā.

“Puratthimāya bhittiyā, accikkhandho samuṭṭhito;
Dahanto pāpakammante, pacchimāya paṭihaññati.

“Pacchimāya ca bhittiyā, accikkhandho samuṭṭhito;
Dahanto pāpakammante, puratthimāya paṭihaññati.

“Uttarāya ca bhittiyā, accikkhandho samuṭṭhito;
Dahanto pāpakammante, dakkhiṇāya paṭihaññati.

“Dakkhiṇāya ca bhittiyā, accikkhandho samuṭṭhito;
Dahanto pāpakammante, uttarāya paṭihaññati.

“Hetṭhato ca samuṭṭhāya, accikkhandho bhayānako;
Dahanto pāpakammante, chadanasmim paṭihaññati.

“Chadanamhā samuṭṭhāya, accikkhandho bhayānako;
Dahanto pāpakammante, bhūmiyaṃ paṭihaññati.

“Ayokapālamādittam, santattam jalitam yathā;
Evaṃ avīcinirayo, hetṭhā upari passato.

“Tattha sattā mahāluddā, mahākibbisakārino;
Accantapāpakammantā, paccanti na ca miyyare .

“Jātavedasamo kāyo, tesam nirayavāsinam;
Passa kammānaṃ dalhattam, na bhasmā hoti napī masi.

“Puratthimenapi dhāvanti, tato dhāvanti pacchimam;
Uttarenapi dhāvanti, tato dhāvanti dakkhiṇam.

“Yaṃ yaṃ disaṃ padhāvanti , taṃ taṃ dvāraṃ pidhīyati ;
Abhinikkhamitāsā te, sattā mokkhagavesino.

“Na te tato nikkhamituṃ, labhanti kammaṃpaccayā;
Tesaṅca pāpakammantam, avipakkaṃ kataṃ bahu”nti.

Etam bhayaṃ dukkhaṃ domanassaṃ kuto tassa? Attadaṇḍato jātam sañjātam nibbattam abhinibbattam pātubhūtam. Yāni ca nerayikāni dukkhāni yāni ca tiracchānayanonikāni dukkhāni yāni ca pettivisayikāni dukkhāni yāni ca mānusikāni dukkhāni; tāni kuto jātāni kuto sañjātāni kuto nibbattāni kuto abhinibbattāni kuto pātubhūtāni? Attadaṇḍato jātāni sañjātāni nibbattāni abhinibbattāni pātubhūtānīti – attadaṇḍā bhayaṃ jātam.

Janam passatha medhaganti. Jananti khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā

ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā ca medhagaṃ jaṇaṃ kalahaṃ jaṇaṃ viruddhaṃ jaṇaṃ paṭiviruddhaṃ jaṇaṃ āhataṃ jaṇaṃ paccāhataṃ jaṇaṃ āghātitaṃ jaṇaṃ paccāghātitaṃ jaṇaṃ passatha dakkha-
tha oloketha nijjhāyetha upaparikkhathāti – jaṇaṃ passatha medhagaṃ.

Samvegaṃ kittayissāmīti. Samvegaṃ ubbegaṃ utrāsaṃ bhayaṃ pīḷanaṃ ghaṭṭanaṃ upaddavaṃ upasaggaṃ. **Kittayissāmīti** pakittayissāmi ācikkhissāmi desessāmi paññapessāmi paṭṭhapessāmi vivarissāmi vibha-
jissāmi uttānīkarissāmi pakāsissāmīti – samvegaṃ kittayissāmi.

Yathā samvijitaṃ mayāti. Yathā mayā attanāyeva attānaṃ samvejito ubbejito samvegamāpāditoti – yathā samvijitaṃ mayā.

Tenāha bhagavā –

“Attadaṇḍā bhayaṃ jātaṃ, jaṇaṃ passatha medhagaṃ;
Samvegaṃ kittayissāmi, yathā samvijitaṃ mayā”ti.

171.

Phandamānaṃ pajam disvā, macche appodake yathā;

Aññamaññehi byāruddhe, disvā maṃ bhayamāvisi.

Phandamānaṃ pajam disvāti. Pajāti sattādhivacanaṃ. Pajam taṇhāphandaṇāya phandamānaṃ diṭṭhiphandaṇāya phandamānaṃ kile-
saphandaṇāya phandamānaṃ ducaritaphandaṇāya phandamānaṃ payo-
gaphandaṇāya phandamānaṃ vipākaphandaṇāya phandamānaṃ rattam
rāgena phandamānaṃ duṭṭham dosena phandamānaṃ mūlham mohena
phandamānaṃ vinibaddham mānena phandamānaṃ parāmaṭṭham diṭṭhi-
yā phandamānaṃ vikkhepagataṃ uddhaccena phandamānaṃ anīṭṭhaṅga-
tam vicikicchāya phandamānaṃ thāmagataṃ anusayehi phandamānaṃ
lābhena phandamānaṃ alābhena phandamānaṃ yasena phandamānaṃ
ayasena phandamānaṃ pasamsāya phandamānaṃ nindāya phandamānaṃ
sukhena phandamānaṃ dukkhena phandamānaṃ jātiyā phandamānaṃ
jarāya phandamānaṃ byādhinā phandamānaṃ maraṇena phandamānaṃ
sokaparidevadukkhadomanassupāyāsehi phandamānaṃ nerayikena duk-
khena phandamānaṃ tiracchānayanonikena dukkhena phandamānaṃ pettiv-
isayikena dukkhena phandamānaṃ mānusikena dukkhena phandamānaṃ
gabbhokkantimūlakena dukkhena... gabbhaṭṭhitimūlakena dukkhena...
gabbhāvuṭṭhānamūlakena dukkhena... jātassūpanibandhakena dukkhe-
na... jātassa parādheyyakena dukkhena... attūpakkamena dukkhena...
parūpakkamena dukkhena... dukkhadukkhena... saṅkhāradukkhena... vi-

pariṇāmadukkhena... cakkhurogena dukkhena... sotarogena ... ghānarogena... jivhārogena ... kāyarogena... sīsarogena ... kaṇṇarogena... mukharogena... dantarogena... kāsena... sāsena... pināsena... dāhena... jarena... kucchirogena... mucchāya... pakkhandikāya... sūlāya... visūcīkāya... kuṭṭhena... gaṇḍena... kilāsena... sosena... apamārena... dadduyā... kaṇḍuyā... kacchuyā... rakhasāya... vitacchīkāya... lohītena... pittena... madhumehena... aṃsāya... pīlakāya... bhagandalena... pīttasamuṭṭhānena ābādhena... semhasamuṭṭhānena ābādhena... vātasamuṭṭhānena ābādhena... sannipātikena ābādhena... utupariṇāmajena ābādhena... visamaparihārajena ābādhena ... opakkamikena ābādhena... kammavipākajena ābādhena... sītena... uṇhena... jighacchāya... pipāsāya... uccārena... passāvena... ḍaṃsamakasavātātapasarīsapasamphassena dukkhena... mātumaraṇena dukkhena... pītumaraṇena dukkhena... bhātumaraṇena dukkhena... bhaginimaraṇena dukkhena... puttumaraṇena dukkhena... dhītumaraṇena dukkhena... ñātimaraṇena dukkhena... bhogabyasanena dukkhena... rogabyasanena dukkhena... sīlabyasanena dukkhena... diṭṭhib-
 yasanena dukkhena phandamānaṃ samphandamānaṃ vipphandamānaṃ vedhamānaṃ pavedhamānaṃ sampavedhamānaṃ. **Disvāti** disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – phandamānaṃ pajamaṃ disvā.

Macche appodake yathāti yathā macchā appodake udakapariyādāne kākehi vā kulalehi vā balākāhi vā paripātiyamānā ukkhipiyamānā khajjamānā phandanti samphandanti vipphandanti vedhanti pavedhanti sampavedhanti; evameva pajā taṇhāphandanāya phandanti...pe... diṭṭhib-
 yasanena dukkhena phandanti samphandanti vipphandanti vedhanti pavedhanti sampavedhanti – macche appodake yathā.

Aññamaññehi byāruddheti aññamaññaṃ sattā viruddhā paṭiviruddhā āhatā paccāhatā āghātītā paccāghātītā. Rājānopi rājūhi vivadanti, khattiyāpi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatīpi gahapatīhi vivadanti, mātāpi puttana vivadati, puttapi mātārā vivadati, pitāpi puttana vivadati, puttapi pitarā vivadati, bhātāpi bhātarā vivadati, bhaginīpi bhaginiyā vivadati, bhātāpi bhaginiyā vivadati, bhaginipi bhātarā vivadati, sahāyopi sahāyena vivadati; te tattha kalahaviggahavivādāpannā aññamaññaṃ pāṇhipi upakkamanti, leḍḍhipi upakkamanti, daṇḍehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti, te tattha maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkhanti – aññamaññehi byāruddhe.

Disvā maṃ bhayamāvisīti. **Disvāti** disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā bhayamaṃ pīḷanaṃ ghaṭṭanaṃ upaddavo upasaggo āvisīti – disvā maṃ bhayamāvisi.

Tenāha bhagavā –

“Phandamānaṃ pajam disvā, macche appodake yathā;
Aññamaññehi byāruddhe, disvā maṃ bhayamāvisī”ti.

172.

Samantamasāro loko, disā sabbā sameritā;

Icchaṃ bhavanamattano, nāddasāsiṃ anositaṃ.

Samantamasāro lokoti. Lokoti nirayaloko tiracchānayoniloko pettivisayaloko manussaloko devaloko, khandhaloko dhātuloko āyatanaloko, ayaṃ loko paro loko, brahmaloko devaloko – ayaṃ vuccati loko. Nirayaloko asāro nissāro sārāpagato niccasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vā. Tiracchānayoniloko...pe... pettivisayaloko... manussaloko... devaloko... khandhaloko... dhātuloko... āyatanaloko... ayaṃ loko... paro loko... brahmaloko... devaloko asāro nissāro sārāpagato niccasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vā.

Yathā pana naḷo asāro nissāro sārāpagato, yathā eraṇḍo asāro nissāro sārāpagato, yathā udumbaro asāro nissāro sārāpagato, yathā setakaccho asāro nissāro sārāpagato, yathā pāribhaddako asāro nissāro sārāpagato, yathā pheṇapiṇḍo asāro nissāro sārāpagato, yathā udakapubbulaṃ asāraṃ nissāraṃ sārāpagataṃ, yathā marīci asārā nissārā sārāpagatā, yathā kadallikkhandho asāro nissāro sārāpagato, yathā māyā asārā nissārā sārāpagatā; evameva nirayaloko asāro nissāro sārāpagato niccasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vā.

Tiracchānayoniloko... pettivisayaloko... manussaloko... devaloko asāro nissāro sārāpagato niccasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vā. Khandhaloko... dhātuloko... āyatanaloko... ayaṃ loko... paro loko... brahmaloko... devaloko asāro nissāro sārāpagato niccasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vāti – samantamasāro loko.

Disā sabbā sameritāti. Ye puratthimāya disāya saṅkhārā, tepi eritā sameritā calitā ghaṭṭitā aniccatāya jātiyā anugatā jarāya anusaṭṭā byādhiṇā

abhibhūtā maraṇena abbhāhatā dukkhe patiṭṭhitā atāṇā aleṇā asaraṇā asaraṇībhūtā. Ye pacchimāya disāya saṅkhārā...pe... ye uttarāya disāya saṅkhārā... ye dakkhiṇāya disāya saṅkhārā... ye puratthimāya anudisāya saṅkhārā... ye pacchimāya anudisāya saṅkhārā... ye uttarāya anudisāya saṅkhārā... ye dakkhiṇāya anudisāya saṅkhārā... ye heṭṭhimāya disāya saṅkhārā... ye uparimāya disāya saṅkhārā... ye dasasu disāsu saṅkhārā, tepi eritā sameritā calitā ghaṭṭitā aniccatāya jātiyā anugatā jarāya anusaṭṭā byādhinā abhibhūtā maraṇena abbhāhatā dukkhe patiṭṭhitā atāṇā aleṇā asaraṇā asaraṇībhūtā. Bhāsitampi cetam –

“Kiñcāpi cetam jalatī vimānaṃ, obhāsayaṃ uttariyaṃ disāya;

Rūpe raṇaṃ disvā sadā pavedhitaṃ, tasmā na rūpe ramatī
sumedho.

“Maccunābbhāhato loko, jarāya parivārito;

Taṇhāsallena otiṇṇo, icchādhūmayito sadā.

“Sabbo ādīpito loko, sabbo loko padhūpito;

Sabbo pajjalito loko, sabbo loko pakampito”ti.

Disā sabbā sameritā.

Icham bhavanamattanoti. Attano bhavanaṃ tānaṃ leṇaṃ saraṇaṃ gatiṃ parāyanaṃ icchanto sādiyanto patthayanto pihayanto abhijjappan-
toti – iccham bhavanamattano. **Nāddasāsiṃ anositanti.** Ajjhositamyeva
addasaṃ, anajjhositaṃ nāddasaṃ, sabbaṃ yobbaññaṃ jarāya ositaṃ, sab-
baṃ ārogyaṃ byādhinā ositaṃ, sabbaṃ jīvitaṃ maraṇena ositaṃ, sabbaṃ
lābhaṃ alābhena ositaṃ, sabbaṃ yasaṃ ayasena ositaṃ, sabbaṃ pasamsaṃ
nindāya ositaṃ, sabbaṃ sukhaṃ dukkhena ositaṃ.

“Lābho alābho yaso ayaso ca, nindā pasamsā ca sukhaṃ
dukhañca;

Ete aniccā manujesu dhammā, asassatā vipariṇāmadhammā”ti.

Nāddasāsiṃ anositaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Samantamasāro loko, disā sabbā sameritā;

Icham bhavanamattano, nāddasāsiṃ anosita”nti.

173.

Osāne tveva byāruddhe, disvā me aratī ahu;

Athettha sallahaddakkhiṃ, duddasaṃ hadayassitaṃ.

Osāne tveva byāruddheti. Osāne tvevāti sabbam jōbbaññaṃ jarā osāpeti, sabbam ārogyaṃ byādhi osāpeti, sabbam jīvitaṃ maraṇaṃ osāpeti, sabbam lābhaṃ alābho osāpeti, sabbam yasaṃ ayaso osāpeti, sabbam pasamsaṃ nindā osāpeti, sabbam sukhaṃ dukkhaṃ osāpetīti – osāne tveva. **Byāruddheti** jōbbaññaṃ sattā jarāya paṭiviruddhā, ārogyakāṃā sattā byādhinā paṭiviruddhā, jīvitukāṃā sattā maraṇena paṭiviruddhā, lābhakāṃā sattā alābhena paṭiviruddhā, yasaṃāṃā sattā ayasena paṭiviruddhā, pasamsakāṃā sattā nindāya paṭiviruddhā, sukhakāṃā sattā dukkhena paṭiviruddhā āhatā paccāhatā āghātīti paccāghātīti – osāne tveva byāruddhe.

Disvā me aratī ahūti. Disvāti disvā passitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvāti – disvā. **Me aratīti** yā arati yā anabhirati yā anabhiramaṇā yā ukkaṅṭhitā yā paritasitā ahūti – disvā me aratī ahu.

Athettha sallahaddakkhinti. Athāti padasandhi...pe... padānu-pubbatāpetam – athāti. **Ethhāti** sattesu. **Sallanti** satta sallāni – rāgasallaṃ, dosasallaṃ, mohasallaṃ, mānasallaṃ, ditṭhisallaṃ, sokasallaṃ, kathaṃkathāsallaṃ. **Addakkhinti** addasaṃ adakkhiṃ apassiṃ paṭivijjhanti – athettha sallahaddakkhiṃ.

Duddasaṃ hadayassitanti. Duddasanti duddasaṃ duddakkaṃ duppassaṃ dubbujjhaṃ duranubujjhaṃ duppaṭivijjhanti – duddasaṃ. **Hadayassitanti** hadayaṃ vuccati cittaṃ. Yaṃ cittaṃ mano mānasaṃ hadayaṃ paṇḍaraṃ mano manāyatanam manindriyaṃ viññānaṃ viññānakkhandho tājā manoviññānadhātu. **Hadayassitanti** hadayanissitaṃ cittasitaṃ cittanisitaṃ cittaena sahaḡataṃ sahaḡātaṃ saṃsaṭṭhaṃ sampayuttaṃ ekuppādaṃ ekanirodhaṃ ekavattukamaṃ ekāramaṇanti – duddasaṃ hadayassitaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Osāne tveva byāruddhe, disvā me aratī ahu;

Athettha sallahaddakkhiṃ, duddasaṃ hadayassita”nti.

174.

Yena sarena otiṇṇo, disā sabbā vidhāvati;

Tameva sallahabbuyha, na dhāvati na sīdati.

Yena sallena otiṇṇo, disā sabbā vidhāvātīti. Sallanti. Satta sallāni – rāgasallam, dosasallam, mohasallam, mānasallam, diṭṭhisallam, sokasallam, kathamkathāsallam. Katamam rāgasallam? Yo rāgo sārāgo anunayo anurodho nandirāgo cittassa sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlam – idam rāgasallam.

Katamam dosasallam? “Anattham me acarī”ti āghāto jāyati “anattam me caratī”ti āghāto jāyati, “anattam me carissatī”ti āghāto jāyati...pe... caṇḍikkam asuropo anattamanatā cittassa – idam dosasallam.

Katamam mohasallam? Dukkhe aññānam...pe... dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññānam, pubbante aññānam, aparante aññānam, pubbantāparante aññānam, idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññānam. Yam evarūpam adassanam anabhisamayo ananubodho asambodho appaṭivedho asaṅgāhaṇā aparīyogāhaṇā asamapekkhanā apaccavekkhanā apaccakkhakkammaṃ dummejham bālyam moho pamoho sammoho avijjā avijjogho avijjāyogo avijjānusayo avijjāpariyutṭhānam avijjālaṅgī moho akusalamūlam – idam mohasallam.

Katamam mānasallam? “Seyyohamasmī”ti māno, “sadisohamasmī”ti māno, “hīnohamasmī”ti māno. Yo evarūpo māno maññanā maññitattam unnati unnamo dhajo sampaggāho ketukamyatā cittassa – idam mānasallam.

Katamam diṭṭhisallam? Vīsativatthukā sakkāyaditṭhi, dasavatthukā micchādītṭhi, dasavatthukā antaggāhikā diṭṭhi. Yā evarūpā diṭṭhi diṭṭhigatam diṭṭhigahanam diṭṭhikantāro diṭṭhivīsukāyikam diṭṭhivipphanditam diṭṭhisaññojanam gāho paṭiggāho abhiniveso parāmāso kummaggo micchāpatho micchattam tittāyatanam vipariyāsaggāho viparītaggāho vipallāsaggāho micchāgāho ayāthāvakasmim “yāthāvaka”nti gāho yāvata dvāsattṭhi diṭṭhigatāni – idam diṭṭhisallam.

Katamam sokasallam? Ñātibyanena vā phuṭṭhassa rogabyasanena vā phuṭṭhassa bhogabyasanena vā phuṭṭhassa sīlabyasanena vā phuṭṭhassa diṭṭhibyanena vā phuṭṭhassa aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa soko socanā socitattam antosoko antoparisoko antoḍāho antopariḍāho cetaso pariijjhāyanā domanassam – idam sokasallam.

Katamam kathamkathāsallam? Dukkhe kaṅkhā, dukkhasamudaye kaṅkhā, dukkhanirodhe kaṅkhā, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya kaṅkhā, pubbante kaṅkhā, aparante kaṅkhā, pubbantāparante kaṅkhā, idap-

paccayatāpaṭṭicasamuppannesu dhammesu kaṅkhā. Yā evarūpā kaṅkhā kaṅkhāyanā kaṅkhāyitattam vimati vicikicchā dvehakam dvedhāpatho saṃsayo anekamaṃsaggāho āsappanā parisappanā apariyogāhaṇā chambhitattam cittassa manovilekko – idaṃ kathamkathāsallam.

Yena sallena otiṇṇo, disā sabbā vidhāvati. Rāgasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato kāyena duccharitam carati, vācāya duccharitam carati, manasā duccharitam carati, pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, sandhimpī chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati; evampi rāgasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati. Atha vā rāgasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato bhoge pariyesanto nāvāya mahāsamuddam pakkhandati. Sītassa purakkhato uṇhassa purakkhato ḍamsamakasaṃvātātapasarīsapasamphassehi pīliyamāno khuppiṇāyā miyyamāno tigumbam gacchati, takkolam gacchati, takkasīlam gacchati, kālamukham gacchati, purapūram gacchati, vesuṅgam gacchati, verāpatham gacchati, javam gacchati, tāmaliṃ gacchati, vaṅkam gacchati, eḷabandhanam gacchati, suvaṇṇakūṭam gacchati, suvaṇṇabhūmiṃ gacchati, tambapaṇṇiṃ gacchati, suppādam gacchati, bhārukaccham gacchati, suraṭṭham gacchati, bhaṅgalokam gacchati, bhaṅgaṇam gacchati, paramabhaṅgaṇam gacchati, yonam gacchati, paramayonam gacchati, vinakam gacchati, mūlapadam gacchati, marukantāram gacchati, jaṇṇupatham gacchati, ajapatham gacchati, meṇḍapatham gacchati, saṅkupatham gacchati, chattapatham gacchati, vaṃsapatham gacchati, sakuṇapatham gacchati, mūsikapatham gacchati, daripatham gacchati, vettācāram gacchati; pariyesanto na labhati, alābhamūlakampi dukkham domanassam paṭisaṃvedeti, pariyesanto labhati, laddhā ārakkhamūlakampi dukkham domanassam paṭisaṃvedeti “kinti me bhoge neva rājāno hareyyum na corā hareyyum na aggi daheyya na udakam vaheyya na appiyā dāyādā hareyyu”nti. Tassa evam ārakkhato gopayato te bhogā vippalujjanti, so vippayogamūlakampi dukkham domanassam paṭisaṃvedeti. Evampi rāgasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati.

Dosasallena...pe... mohasallena... mānasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato kāyena duccharitam carati, vācāya duccharitam carati, manasā duccharitam carati, pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, sandhimpī chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati. Evam mānasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati.

Diṭṭhisallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano , na ehibhadantiko, na tiṭṭhabhadantiko; nābhihaṭaṃ, na uddissakataṃ, na nimantanāṃ sādīyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṃ, na daṇḍamantaraṃ, na musalamantaraṃ, na dvinnaṃ bhuñjamānānaṃ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṃkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī. Na macchaṃ na maṃsaṃ na suraṃ na merayaṃ na thusodakaṃ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko...pe... sattāgāriko vā hoti sattālopiko. Ekissāpi bhattiyā yāpeti, dvīhipi bhattīhi yāpeti...pe... sattahipi bhattīhi yāpeti. Ekāhikampi āhāraṃ āhāreti, dvīhikampi āhāraṃ āhāreti...pe... sattāhikampi āhāraṃ āhāreti. Iti evarūpaṃ aḍḍhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. Evampi diṭṭhisallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati.

Atha vā diṭṭhisallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato so sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tilabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojano. So sāñānīpi dhāreti, masāñānīpi dhāreti, chavadussānīpi dhāreti, paṃsukūlānīpi dhāreti, tirīṭānīpi dhāreti, ajinānīpi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti, kesamassulocanānuyogamanuyutto viharati. Ubbhaṭṭhakopi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭīkopi hoti ukkuṭīkappaḍhānāmanuyutto, kaṇṭakāpassayiko hoti, kaṇṭakāpassaye seyyaṃ kappeti, phalakaseyyampi kappeti, thaṇḍilaseyyampi kappeti, ekāpassayiko hoti rajojalladharo, abbhokāsīkopi hoti yathāsanthatiko, vekaṭīkopi hoti vikaṭabhojanānuyogamanuyutto, apānakopi hoti apānakattamanuyutto, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Iti evarūpaṃ anekavihitāṃ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Evampi diṭṭhisallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati.

Sokasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato so cati kilamati paridevati urattālim kandati sammohaṃ āpajjati. Vuttañhetāṃ bhagavatā –

“Bhūtapubbaṃ, brāhmaṇa, imissāyeva sāvattiyā aññatarissā itthiyā mātā kālamakāsi. Sā tassā kālaṃ kiriyāya ummattikā khittacittā rathiyāya rathiyaṃ, siṅghātakena siṅghātaṃ upasaṅkamtivā evamāha – ‘api me mātaraṃ addassatha, api me mātaraṃ addassathā’ti.

“Bhūtapubbaṃ, brāhmaṇa, imissāyeva sāvattiyā aññatarissā itthiyā pitā kālamakāsi... bhātā kālamakāsi... bhaginī kālamakāsi... putto kālamakāsi... dhītā kālamakāsi... sāmiko kālamakāsi. Sā tassa kālaṃ kiriyāya ummattikā khittacittā rathiyāya rathiyaṃ, siṅghātakena siṅghātaṃ upasaṅkamtivā evamāha – ‘api me sāmikaṃ addassatha, api me sāmikaṃ addassathā’ti.

“Bhūtapubbaṃ, brāhmaṇa, imissāyeva sāvattiyā aññatarassa purisassa mātā kālamakāsi. So tassā kālaṃ kiriyāya ummattako khittacitto rathiyāya rathiyaṃ, siṅghātakena siṅghātaṃ upasaṅkamtivā evamāha – ‘api me mātaraṃ addassatha, api me mātaraṃ addassathā’ti.

“Bhūtapubbaṃ, brāhmaṇa, imissāyeva sāvattiyā aññatarassa purisassa pitā kālamakāsi... bhātā kālamakāsi... bhaginī kālamakāsi... putto kālamakāsi... dhītā kālamakāsi... pajāpati kālamakāsi. So tassā kālaṃ kiriyāya ummattako khittacitto rathiyāya rathiyaṃ, siṅghātakena siṅghātaṃ upasaṅkamtivā evamāha – ‘api me pajāpatiṃ addassatha, api me pajāpatiṃ addassathā’ti.

“Bhūtapubbaṃ, brāhmaṇa, imissāyeva sāvattiyā aññatarā itthī ñātikulaṃ agamāsi. Tassā te ñātakā sāmikaṃ acchinditvā aññassa dātukāmā, sā ca naṃ na icchati. Atha kho sā itthī sāmikaṃ etadavoca – ‘ime, ayyaputta, ñātakā tava acchinditvā aññassa dātukāmā, ubho mayaṃ marissāmā’ti. Atha kho so puriso taṃ itthiṃ dvidhā chetvā attānaṃ opātetī – ‘ubho pecca bhavissāmā’”ti. Evaṃ sokasallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati.

Kathaṃkathāsallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato saṃsayapakkhando hoti vimatipakkhando dveḥhakajāto – “ahosiṃ nu kho ahaṃ atītamaddhānaṃ, nanu kho ahosiṃ atītamaddhānaṃ, kiṃ nu kho ahosiṃ atītamaddhānaṃ, kathaṃ nu kho ahosiṃ atītamaddhānaṃ, kiṃ hutvā kiṃ ahosiṃ nu kho atītamaddhānaṃ, bhavissāmi nu kho ahaṃ anāgatamaddhānaṃ, nanu kho bhavissāmi anāgatamaddhānaṃ, kiṃ nu kho bhavissāmi anāgatamaddhānaṃ, kathaṃ nu kho bhavissāmi anāgatamaddhānaṃ, kiṃ hutvā kiṃ bhavissāmi nu kho anāgatamaddhānaṃ, etarahi

vā paccuppannaṃ addhānaṃ ajjhattaṃ kathaṃkathī hoti, ahaṃ nu khosmi, no nu khosmi, kiṃ nu khosmi kathaṃ nu khosmi, ayaṃ nu kho satto kuto āgato, so kuhiṃ gāmi bhavissatī”ti. Evaṃ kathaṃkathāsallena otiṇṇo viddho phuṭṭho pareto samohito samannāgato dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsarati.

Te salle abhisankharoti; te salle abhisankharonto sallābhisankhāravase-na puratthimaṃ disaṃ dhāvati, pacchimaṃ disaṃ dhāvati, uttaraṃ disaṃ dhāvati, dakkhiṇaṃ disaṃ dhāvati. Te sallābhisankhārā appahīnā; sallābhisankhārānaṃ appahīnattā gatiyā dhāvati, niraye dhāvati, tiracchānāyoniyā dhāvati, pettivisaye dhāvati, manussaloke dhāvati, devaloke dhāvati, gatiyā gatiṃ, upapattiyā upapattiṃ, paṭisandhiyā paṭisandhiṃ, bhavena bhavaṃ, saṃsārena saṃsāraṃ, vaṭṭena vaṭṭaṃ dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsaratīti – yena sallaena otiṇṇo disā sabbā vidhāvati.

Tameva sallamabbuyha, na dhāvati na sīdatīti. Tameva rāgasallaṃ dosasallaṃ mohasallaṃ mānasallaṃ diṭṭhisallaṃ sokasallaṃ kathaṃkathāsallaṃ abbuyha abbuyhitvā uddharitvā samuddharitvā uppāṭayitvā samuppāṭayitvā pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā neva puratthimaṃ disaṃ dhāvati na pacchimaṃ disaṃ dhāvati na uttaraṃ disaṃ dhāvati na dakkhiṇaṃ disaṃ dhāvati. Te sallābhisankhārā pahīnā; sallābhisankhārānaṃ pahīnattā gatiyā na dhāvati, niraye na dhāvati, tiracchānāyoniyā na dhāvati, pettivisaye na dhāvati, manussaloke na dhāvati, devaloke na dhāvati, na gatiyā gatiṃ, na upapattiyā upapattiṃ, na paṭisandhiyā paṭisandhiṃ, na bhavena bhavaṃ, na saṃsārena saṃsāraṃ, na vaṭṭena vaṭṭaṃ dhāvati vidhāvati sandhāvati saṃsaratīti – tameva sallamabbuyha na dhāvati. **Na sīdatīti** kāmoghe na sīdati, bhavoghe na sīdati, diṭṭhoghe na sīdati, avijjoghe na sīdati, na saṃsīdati na osīdati na avasīdati na gacchati na avagacchatīti – tameva sallamabbuyha, na dhāvati na sīdati.

Tenāha bhagavā –

“Yena sallaena otiṇṇo, disā sabbā vidhāvati;

Tameva sallamabbuyha, na dhāvati na sīdatī”ti.

175.

Tattha sikkhānugīyanti, yāni loke gadhitāni;

Na tesu pasuto siyā, nibbijjha sabbaso kāme;

Sikkhe nibbānamattano.

Tattha sikkhānugīyanti, yāni loke gadhitānī. Sikkhāti hatthisikkhā assasikkhā rathasikkhā dhanusikkhā sālākiyaṃ sallakattiyaṃ kāyaticcham bhūtiyaṃ komārabhaccaṃ . **Anugīyantīti** gīyanti niggīyanti kathīyanti bhaṇīyanti dīpīyanti voharīyanti. Atha vā gīyanti gaṇhīyanti uggaṇhīyanti dhārīyanti upadhārīyanti upalakkhīyanti gadhitapaṭilābhāya. Gadhitā vuccanti pañca kāmagaṇā – cakkhuviññeyyā rūpā itṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasañhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā...pe... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā itṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasañhitā rajanīyā. Kimkāraṇā gadhitā vuccanti pañca kāmagaṇā? Yebhuyyena devamanussā pañca kāmagaṇe icchanti sādiyanti patthayanti pihayanti abhijappanti taṃkāraṇā gadhitā vuccanti pañca kāmagaṇā. **Loketi** manussaloketi – tattha sikkhānugīyanti, yāni loke gadhitānī.

Na tesu pasuto siyāti. Tāsu vā sikkhāsu tesu vā pañcasu kāmagaṇesu na pasuto siyā, na tanninno assa, na tappono, na tappabbhāro, na tadadhimutto, na tadadhipateyyoti – na tesu pasuto siyā.

Nibbijjha sabbaso kāmeti. Nibbijjhāti paṭivijjhivā. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti paṭivijjhivā, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti paṭivijjhivā... pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbam taṃ nirodhadhamma”nti paṭivijjhivā. **Sabbasoti** sabbena sabbam sabbathā sabbam asesam nissesam pariyaḍiyanavacanametam – sabbasoti. **Kāmāti** uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccanti kilesakāmāti – nibbijjha sabbaso kāme.

Sikkhe nibbānamattanoti. Sikkhāti tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā...pe... ayam adhipaññāsikkhā. **Nibbānamattanoti** attano rāgassa nibbāpanāya dosassa nibbāpanāya mohassa nibbāpanāya...pe... sabbākusalābhisaṅkhārānam samāya upasamāya vūpasamāya nibbāpanāya paṭinissaggāya paṭipassaddhiyā adhisīlampi sikkheyya adhicittampi sikkheyya adhipaññampi sikkheyya, imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya jānanto sikkheyya...pe... sacchikātabbam sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – sikkhe nibbānamattano.

Tenāha bhagavā –

“Tattha sikkhānugīyanti, yāni loke gadhitānī;

Na tesu pasuto siyā, nibbijjha sabbaso kāme;

Sikkhe nibbānamattano”ti.

Sacco siyā appagabbho, amāyo rittapesuṇo;

Akkodhano lobhapāpaṃ, vevicchaṃ vitare muni.

Sacco siyā appagabbhoti. Sacco siyāti saccavācāya samannāgato siyā, sammāditṭhiyā samannāgato siyā, ariyena aṭṭhaṅgikena maggena samannāgato siyāti – sacco siyā. **Appagabbhoti** tīṇi pāgabbhiyāni – kāyikaṃ pāgabbhiyaṃ, vācasikaṃ pāgabbhiyaṃ, cetasikaṃ pāgabbhiyaṃ... pe... idaṃ cetasikaṃ pāgabbhiyaṃ. Yassimāni tīṇi pāgabbhiyāni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppattikāni ñāṇagginā daḍḍhāni, so vuccati appagabbhoti – sacco siyā appagabbho.

Amāyo rittapesuṇoti. Māyā vuccati vañcanikā cariyā. Idhekacco kāyena duccharitaṃ caritvā vācāya duccharitaṃ caritvā manasā duccharitaṃ caritvā tassa paṭicchādanahetu pāpikaṃ icchaṃ paṇidahati, mā maṃ jaññāti icchati, mā maṃ jaññāti saṅkappeti, mā maṃ jaññāti vācaṃ bhāsati, mā maṃ jaññāti kāyena parakkamati. Yā evarūpā māyā māyāvitā accasarā vañcanā nikati nikiraṇā parihaṇā gūhanā parigūhanā chādanā paricchādanā anuttānikammaṃ anāvikammaṃ vocchādanā pāpakiriyā – ayaṃ vuccati māyā. Yassesā māyā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhā, so vuccati amāyo. **Rittapesuṇoti** pesuññanti idhekacco pisuṇavāco hoti...pe... evaṃ bhedādhippāyena pesuññaṃ upasaṃharati. Yassettaṃ pesuññaṃ pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassaddhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāṇagginā daḍḍhaṃ, so vuccati rittapesuṇo vivittapesuṇo pavivittapesuṇoti – amāyo rittapesuṇo.

Akkodhano lobhapāpaṃ, vevicchaṃ vitare munī. **Akkodhanoti** hi kho vuttaṃ, api ca kodho tāva vattabbo. Dasahākārehi kodho jāyati. “Anatthaṃ me acarī”ti kodho jāyati...pe... yasseso kodho pahīno samucchinnō vūpasanto paṭipassaddho abhabbuppattiko ñāṇagginā daḍḍho, so vuccati akkodhano. Kodhassa pahīnattā akkodhano, kodhavatthussa pariññātattā akkodhano, kodhahetussa upacchinnattā akkodhano. **Lobhoti** yo lobho lubbhanā lubbhitaṃ...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Vevicchaṃ vuccati pañca macchariyāni – āvāsamacchariyaṃ...pe... gāho vuccati macchariyaṃ. **Munīti.** Monāṃ vuccati ñāṇaṃ...pe... saṅgajālamaticca so muni. **Akkodhano lobhapāpaṃ, vevicchaṃ vitare munī.** Muni lobhapāpañca vevicchañca atari uttari patari samatikkami vītivattayīti – akkodhano lobhapāpaṃ, vevicchaṃ vitare muni.

Tenāha bhagavā –

“Sacco siyā appagabbho, amāyo rittapesuṇo;
Akkodhano lobhapāpaṃ, veviccaṃ vitare munī”ti.

177.

Niddaṃ tandiṃ sahe thīnaṃ, pamādena na saṃvase;

Atimāne na tiṭṭheyya, nibbānamanaso naro.

Niddaṃ tandiṃ sahe thīnanti. Niddāti yā kāyassa akalyatā akammaññatā onāho pariyaonāho antosamorodho middhaṃ suppaṃ pacalāyikā suppaṃ suppanā suppitattaṃ. **Tandinti** yā tandī tandiyanā tandiyitattaṃ tandimanakatā ālasyaṃ ālasyāyatā ālasyāyitattaṃ. **Thīnanti** yā cittassa akalyatā akammaññatā olīyanā sallīyanā līnaṃ līyanā līyitattaṃ, thinaṃ thīyanā thiyitattaṃ cittassa. **Niddaṃ tandiṃ sahe thīnanti.** Niddaṅca tandiṅca thinaṅca sahe saheyya parisaheyya abhibhaveyya ajjhotthareyya pariyaḍiyeyya maddeyyāti – niddaṃ tandiṃ sahe thīnaṃ.

Pamādena na saṃvaseti. Pamādo vattabbo kāyaduccarite vā vacīduccarite vā manoduccarite vā pañcasu vā kāmaguṇesu. Cittassa vosaggo vosaggānuppādanaṃ vā kusalānaṃ vā dhammānaṃ bhāvanāya asakkacakiriyatā asāttaccakiriyatā anaṭṭhitakiriyatā olīnavuttitā nikkhattacchandaṭā nikkhattadhuraṭā anāsevanā abhāvanā abahulīkammaṃ anadhiṭṭhānaṃ ananuyogo pamādo. Yo evarūpo pamādo pamajjanā pamajjitattaṃ – ayaṃ vuccati pamādo. **Pamādena na saṃvaseti** pamādena na vaseyya na saṃvaseyya na āvaseyya na parivaseyya, pamādaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, pamādā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – pamādena na saṃvase.

Atimāne na tiṭṭheyyāti. Atimānoti idhekacco paraṃ atimaññāti jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. Yo evarūpo māno maññanā maññitattaṃ unnati unnamo dhajo sampaggāho ketukamyatā cittassa – ayaṃ vuccati atimāno. **Atimāne na tiṭṭheyyāti.** Atimāne na tiṭṭheyya na saṃtiṭṭheyya, atimānaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, atimānā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – atimāne na tiṭṭheyya.

Nibbānamanaso naroti. Idhekacco dānaṃ dento sīlaṃ samādiyanto uposathakammaṃ karonto pānīyaṃ paribhojanīyaṃ upatṭhapento pariveṇaṃ sammajjanto cetiyaṃ vandanto cetiye gandhamālaṃ āropento cetiyaṃ padakkhiṇaṃ karonto yaṃ kiñci tedhātukaṃ kusalābhisaṅkhāraṃ

abhisankharonto na gatihetu na upapattihetu na paṭisandhihetu na bhavahetu na saṃsārahetu na vaṭṭahetu, sabbam taṃ viṣaṃyogādhīpāyo nibbānaninno nibbānaṇo nibbānapabbhāro abhisankharotīti. Evampi nibbānāmanaso naro. Atha vā sabbasaṅkhārādhātuyā cittaṃ paṭivāpetvā amatāya dhātuyā cittaṃ upasaṃharati – “etaṃ santaṃ etaṃ paṇītaṃ yadidaṃ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhāyo virāgo nirodho nibbāna”nti. Evampi nibbānāmanaso naro.

“Na paṇḍitā upadhisukhassa hetu, dadanti dānāni punabhavāya;

Kāmañca te upadhiparikkhayāya, dadanti dānaṃ apunabhavāya.

“Na paṇḍitā upadhisukhassa hetu, bhāventi jhānāni punabhavāya;

Kāmañca te upadhiparikkhayāya, bhāventi jhānaṃ apunabhavāya.

“Te nibbuttiṃ āsisamānasā dadanti, tanninnacittā tadadhimuttā;
Najjo yathā sāgaramajjhupetā , bhavanti nibbānaparāyanā te”ti.

Nibbānāmanaso naro. Tenāha bhagavā –

“Niddaṃ tandi sahe thīnaṃ, pamādena na saṃvase;
Atimāne na tiṭṭheyya, nibbānāmanaso naro”ti.

178.

Mosavajje na niyyetha, rūpe snehaṃ na kubbaye;

Mānañca parijāneyya, sāhasā virato care.

Mosavajje na niyyethāti. Mosavajjaṃ vuccati musāvādo. Idhekacco sabhaggato vā parisaggato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho – “ehambho purisa, yaṃ jānāsi taṃ vadehī”ti, so ajānaṃ vā āha – “jānāmī”ti, jānaṃ vā āha – “na jānāmī”ti, apassaṃ vā āha – “passāmī”ti, passaṃ vā āha – “na passāmī”ti. Iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkahetu vā sampajānamusā bhāsītā hoti – idaṃ vuccati mosavajjaṃ. Api ca tīhākārehi...pe... catūhākārehi... pañcahākārehi... chahākārehi... sattahākārehi... aṭṭhahākārehi...pe... imehi aṭṭhahākārehi musāvādo hoti. **Mosavajje na niyyethāti.** Mosavajje na yāyeyya na niyyāyeyya na vaheyya na saṃhareyya, mosavajjaṃ pajaheyya

vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, mosavajjā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – mosavajje na niyyetha.

Rūpe snehaṃ na kubbayeti. Rūpanti cattāro ca mahābhūtā, catunnañca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ. Rūpe snehaṃ na kubbayeti. Rūpe snehaṃ na kareyya chandaṃ na kareyya pemaṃ na kareyya rāgaṃ na kareyya na janeyya na sañjaneyya na nibbatteyya nābhiniḥhatteyyāti – rūpe snehaṃ na kubbaye.

Mānañca pari jāneyyāti. Mānoti ekavidhena māno – yā cittassa unnati. Duvidhena māno – attukkaṃsanamāno, paravambhanamāno. Tividhena māno – “seyyohamasmi”ti māno, “sadiśohamasmi”ti māno, “hīnohamasmi”ti māno. Catuvidhena māno – lābhena mānaṃ janeti, yasena mānaṃ janeti, pasamsāya mānaṃ janeti, sukkena mānaṃ janeti. Pañcavidhena māno – “lābhimihi manāpikānaṃ rūpāna”nti mānaṃ janeti, “lābhimihi manāpikānaṃ saddānaṃ...pe... gandhānaṃ... rasānaṃ... phoṭṭhabbāna”nti mānaṃ janeti. Chabbidhena māno – cakkhusampadāya mānaṃ janeti, sotasampadāya...pe... ghānasampadāya... jivhāsampadāya... kāyasampadāya... manosampadāya mānaṃ janeti. Sattavidhena māno – atimāno, mānātimāno, omāno, sadisamāno, adhimāno, asmimāno, micchāmāno. Aṭṭhavidhena māno – lābhena mānaṃ janeti, alābhena omānaṃ janeti, yasena mānaṃ janeti, ayasena omānaṃ janeti, pasamsāya mānaṃ janeti, nindāya omānaṃ janeti, sukkena mānaṃ janeti, dukkkena omānaṃ janeti. Navavidhena māno – seyyassa “seyyohamasmi”ti māno, seyyassa “sadiśohamasmi”ti māno, seyyassa “hīnohamasmi”ti māno, sadiśassa “seyyohamasmi”ti māno, sadiśassa “sadiśohamasmi”ti māno, sadiśassa “hīnohamasmi”ti māno, hīnassa “seyyohamasmi”ti māno, hīnassa “sadiśohamasmi”ti māno, hīnassa “hīnohamasmi”ti māno. Dasavidhena māno – idhekacco mānaṃ janeti jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. Yo evarūpo māno maññanā maññitattaṃ unnati unnamo dhajo sampaggāho ketukamyatā cittassa – ayaṃ vuccati māno.

Mānañca pari jāneyyāti. Mānaṃ tīhi pariññāhi pari jāneyya – ñātapariññāya, tīraṇapariññāya, pahānapariññāya. Katamā ñātapariññā? Mānaṃ jānāti ayaṃ ekavidhena māno – yā cittassa unnati. Ayaṃ duvidhena māno – attukkaṃsanamāno paravambhanamāno...pe... ayaṃ dasavidhena māno – idhekacco mānaṃ janeti jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunāti jānāti passati – ayaṃ ñātapariññā.

Katamā tīraṇapariññā? Etaṃ ñātaṃ katvā mānaṃ tīreti aniccato dukkhato...pe... nissaraṇato tīreti – ayaṃ tīraṇapariññā.

Katamā pahānapariññā? Evaṃ tīrayitvā mānaṃ pajahati vinodeti byantim karoti anabhāvaṃ gameti – ayaṃ pahānapariññā. **Mānañca pari-jāneyyāti** mānaṃ imāhi tīhi pariññāhi parijāneyyāti – mānañca parijāneyya.

Sāhasā virato careti. Katamā sāhasā cariyā? Rattassa rāgacariyā sāhasā cariyā, duṭṭhassa dosacariyā sāhasā cariyā, mūlḥassa mohacariyā sāhasā cariyā, vinibaddhassa mānacariyā sāhasā cariyā, parāmatṭhassa ditṭhicariyā sāhasā cariyā, vikkhepagatassa uddhaccacariyā sāhasā cariyā, anitṭhaṅgatassa vicikicchācariyā sāhasā cariyā, thāmagatassa anusayacariyā sāhasā cariyā – ayaṃ sāhasā cariyā. **Sāhasā virato careti** sāhasā cariyāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyya careyya vicareyya iriyeyya vatteyya pāleyya yapeyya yāpeyyāti – sāhasā virato care.

Tenāha bhagavā –

“Mosavajje na niyyetha, rūpe snehaṃ na kubbaye;
Mānañca parijāneyya, sāhasā virato care”ti.

179.

**Purāṇaṃ nābhinandeyya, nave khantiṃ na kubbaye ;
Hīyamāne na soceyya, ākāsaṃ na sito siyā.**

Purāṇaṃ nābhinandeyyāti. Purāṇaṃ vuccati atītā rūpavedanāsaññāsankhāraviññāṇā. Atīte sañkhāre taṇhāvasena ditṭhivasena nābhinandeyya nābhivadeyya na ajjhoseyya, abhinandanāṃ abhivadanāṃ ajjhosānaṃ gāhaṃ parāmāsaṃ abhinivesaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti – purāṇaṃ nābhinandeyya.

Nave khantiṃ na kubbayeti. Navā vuccati paccuppannā rūpavedanāsaññāsankhāraviññāṇā. Paccuppanne sañkhāre taṇhāvasena ditṭhivase-na khantiṃ na kareyya chandaṃ na kareyya pemaṃ na kareyya rāgaṃ na kareyya na jāneyya na sañjāneyya na nibbatteyya nābhinibbatteyyāti – nave khantiṃ na kubbaye.

Hīyamāne na soceyyāti. Hīyamāne hāyamāne parihāyamāne vemāne vigacchamāne antaradhāyamāne na soceyya na kilameyya na parāma-seyya na parideveyya na urattāliṃ kandeyya na sammohaṃ āpajjeyya. Cakkhusmiṃ hīyamāne hāyamāne parihāyamāne vemāne vigacchamāne antaradhāyamāne, sotasmim...pe... ghānasmim... jivhāya... kāyasmim... rūpasmim... saddasmim... gandhasmim... rasasmim... phoṭṭhabbasmim... kulasmim... gaṇasmim... āvāsasmim... lābhasmim... yasasmim... pas-

amsāya... sukhasmiṃ... cīvarasmim... piṇḍapātasmim... senāsanasmim... gilānapaccayabhesajjaparikkhāasmim hīyamāne hāyamāne parihāyamāne vemāne vigacchamāne antaradhāyamāne na soceyya na kilameyya na parāmaseyya na parideveyya na urattāliṃ kandeyya na sammohaṃ āpajjeyyāti – hīyamāne na soceyya.

Ākāsaṃ na sito siyāti. Ākāsaṃ vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Kimkāraṇā ākāsaṃ vuccati taṇhā? Yāya taṇhāya rūpaṃ ākassati samākassati gaṇhāti parāmasati abhinivisati, vedanaṃ...pe... saññaṃ... saṅkhāre... viññānaṃ... gatiṃ... upapattiṃ... paṭisandhiṃ... bhavaṃ... saṃsāraṃ... vaṭṭaṃ ākassati samākassati gaṇhāti parāmasati abhinivisati; taṃkāraṇā ākāsaṃ vuccati taṇhā. **Ākāsaṃ na sito siyāti.** Taṇhānissito na siyā. Taṇhaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, taṇhāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nisāto vipparamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – ākāsaṃ na sito siyā.

Tenāha bhagavā –

“Purāṇaṃ nābhinandeyya, nave khantiṃ na kubbaye;
Hīyamāne na soceyya, ākāsaṃ na sito siyā”ti.

180.

Gedhaṃ brūmi mahoghoti, ājavaṃ brūmi jappanaṃ;

Ārammaṇaṃ pakampanaṃ, kāmapaṅko duraccayo.

Gedhaṃ brūmi mahoghoti. Gedho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Mahogho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Gedhaṃ brūmi mahoghoti.** Gedhaṃ “mahogho”ti brūmi ācikkhāmi desemi paññapemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi pakāsemīti – gedhaṃ brūmi mahoghoti.

Ājavaṃ brūmi jappananti. Ājavā vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Jappanāpi vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. **Ājavaṃ brūmi jappananti** ājavaṃ “jappanā”ti brūmi ācikkhāmi...pe... uttānīkaromi pakāsemīti – ājavaṃ brūmi jappanaṃ.

Ārammaṇaṃ pakampananti. Ārammaṇampi vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Pakampanāpi vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlanti – ārammaṇaṃ pakampanaṃ.

Kāmapaṅko duraccayoti. Kāmapaṅko kāmakkaddamo kāmakkileso kāmāpalipo kāmāpalibodho duraccayo durativatto duttaro duppataro dus-samatikkamo dubbītivattoti – kāmāpaṅko duraccayo.

Tenāha bhagavā –

“Gedhaṃ brūmi mahoghoti, ājamaṃ brūmi jappaṇaṃ;
Āramaṇaṃ pakammaṇaṃ, kāmāpaṅko duraccayo”ti.

181.

Saccā avokkamaṃ muni, thale tiṭṭhati brāhmaṇo;

Sabbaṃ so paṇinissajja, sa ve santoti vuccati.

Saccā avokkamaṃ munīti. Saccavācāya avokkamanto, sammādiṭṭhiyā avokkamanto, ariyā aṭṭhaṅgikā maggā avokkamanto. **Munīti.** Monaṃ vuccati ñāṇaṃ...pe... saṅgajālamaticca so munīti – saccā avokkamaṃ muni.

Thale tiṭṭhati brāhmaṇoti. Thalaṃ vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṇinissaggo taṇhakkhaya virāgo nirodho nibbānaṃ. **Brāhmaṇoti** sattanaṃ dhammānaṃ bāhitattā brāhmaṇo...pe... asito tādi pavuccate sa brahmā. **Thale tiṭṭhati brāhmaṇoti.** Thale tiṭṭhati dīpe tiṭṭhati tāṇe tiṭṭhati leṇe tiṭṭhati saraṇe tiṭṭhati abhaye tiṭṭhati accute tiṭṭhati amate tiṭṭhati nibbāne tiṭṭhatīti – thale tiṭṭhati brāhmaṇo.

Sabbaṃ so paṇinissajjāti. Sabbaṃ vuccati dvādasāyatanāni – cakkhu ceva rūpā ca ...pe... mano ceva dhammā ca. Yato ajjhattikabāhiresu āyatanesu chandarāgo pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṃkato āyatimā anuppādadhammo, ettāvatāpi sabbaṃ cattaṃ hoti vantaṃ muttaṃ pahīnaṃ paṇinissatṭhaṃ. Yato taṇhā ca diṭṭhi ca māno ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṃkatā āyatimā anuppādadhammā, ettāvatāpi sabbaṃ cattaṃ hoti vantaṃ muttaṃ pahīnaṃ paṇinissatṭhaṃ. Yato puññābhisaṅkhāro ca apuññābhisaṅkhāro ca āneñjābhisaṅkhāro ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṃkatā āyatimā anuppādadhammā, ettāvatāpi sabbaṃ cattaṃ hoti vantaṃ muttaṃ pahīnaṃ paṇinissatṭhanti – sabbaṃ so paṇinissajja.

Sa ve santoti vuccatīti. So santo upasanto vūpasanto nibbuto paṇipassaddhoti vuccati kathīyati bhaṇīyati dīpīyati voharīyatīti – sa ve santoti vuccati.

Tenāha bhagavā –

“Saccā avokkamam muni, thale tiṭṭhati brāhmaṇo;
Sabbam so paṭinissajja, sa ve santoti vuccatī”ti.

182.

Sa ve vidvā sa vedagū, ñatvā dhammaṃ anissito;

Sammā so loke iriyāno, na pihetīdha kassaci.

Sa ve vidvā sa vedagūti. Vidvāti vidvā vijjāgato ñāṇī vibhāvī medhāvī. **Vedagūti.** Vedā vuccanti catūsu maggesu ñāṇam...pe... sabbavedanāsu vītarāgo sabbavedamaticca vedagū soti – sa ve vidvā sa vedagū.

Ñatvā dhammaṃ anissitoti. Ñatvāti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbam taṃ nirodhadhamma”ntntti ñatvā jānitvā tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā. **Anissitoti** dve nissayā – taṅhānissayo ca diṭṭhinissayo ca...pe... ayaṃ taṅhānissayo...pe... ayaṃ diṭṭhinissayo. Taṅhānissayaṃ pahāya diṭṭhinissayaṃ paṭinissajjitvā cakkhum anissito... sotam anissito... ghānaṃ anissito...pe... diṭṭhasutamutaviññātabbe dhamme anissito anallīno anupagato anajjhositto anadhimutto nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – ñatvā dhammaṃ anissito.

Sammā so loke iriyānoti. Yato ajjhattikabāhiresu āyatanesu chandarāgo pahīno hoti ucchinnamūlo tālavatthukato anabhāvaṃkato āyatim anuppādadharmo, ettāvatāpi sammā so loke carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti...pe... yato puññābhisāṅkhāro ca apuññābhisāṅkhāro ca āneñjābhisāṅkhāro ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadharmā, ettāvatāpi sammā so loke carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpetīti – sammā so loke iriyāno.

Na pihetīdha kassacīti. Pihā vuccati taṅhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā pihā taṅhā pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daddhā, so kassaci na piheti khattiyassa vā brāhmaṇassa vā vessassa vā suddassa vā gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā devassa vā manussassa vāti – na pihetīdha kassaci.

Tenāha bhagavā –

“Sa ve vidvā sa vedagū, ñatvā dhammaṃ anissito;
Sammā so loke iriyāno, na pihetīdha kassacī”ti.

183.

Yodha kāme accatari, saṅgaṃ loke duraccayaṃ;

Na so socati nājjheti, chinnaṣoto abandhanaṃ.

Yodha kāme accatari, saṅgaṃ loke duraccayanti. Yoti yo yādi-so yathāyutto yathāvihito yathāpakāro yaṃ thānappatto yaṃ dhammasa-mannāgato khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pab-bajito vā devo vā manusso vā. **Kāmā**ti uddānato dve kāmā – vatthukāmā ca kilesakāmā ca...pe... ime vuccanti vatthukāmā...pe... ime vuccan-ti kilesakāmā. **Saṅgā**ti satta saṅgā – rāgasāṅgo, dosasāṅgo, mohasāṅgo, mānasāṅgo, diṭṭhisāṅgo, kilesasāṅgo, duccharitasāṅgo. **Loketi** apāyaloke manussaloke devaloke khandhaloke dhātuloke āyatanaloke. **Saṅgaṃ loke duraccayanti.** Yo kāme ca saṅge ca loke duraccaye durativatte duttare dup-patare dussamatikkame dubbītivatte atari uttari patari samatikkami vītivat-tayīti – yodha kāme accatari, saṅgaṃ loke duraccayaṃ.

Na so socati nājjhetīti. Vipariṇataṃ vā vatthum na socati, vi-pariṇatasmim vā vatthusmim na socati. “Cakkhu me vipariṇata”nti na soca-ti...pe... sotam me... ghānaṃ me... jivhā me... kāyo me... rūpā me... sad-dā me... gandhā me... rasā me... phoṭṭhabbā me... kulaṃ me... gaṇo me... āvāso me... lābho me... yaso me... pasamsā me... sukhaṃ me... cīvaraṃ me... piṇḍapāto me... senāsaṇaṃ me... gilānapaccayabhesajjaparikkhārā me... mātā me... pitā me... bhātā me... bhaginī me... putto me... dhītā me... mittā me... amaccā me... ñātī me... “sālohitā me vipariṇatā”ti na socati na kilamati na paridevati na urattāliṃ kandati na sammohaṃ āpajjatī-ti – na socati. **Nājjhetīti** najjheti na ajjheti na upanijjhāyati na nijjhāyati na pajjhāyati. Atha vā na jāyati na jīyyati na miyyati na cavati na upapajjatīti – nājjhetīti – na so socati nājjheti.

Chinnaṣoto abandhanoti. Sotaṃ vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo... pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā sotā taṇhā pahīnā samucchi-nnā...pe... ñāṇagginā daḍḍhā, so vuccati chinnaṣoto. **Abandhanoti** rāgab-andhanaṃ dosabandhanaṃ mohabandhanaṃ mānabandhanaṃ diṭṭhiband-hanaṃ kilesabandhanaṃ duccharitabandhanaṃ, yassete bandhanā pahīnā samucchinna...pe... ñāṇagginā daḍḍhā, so vuccati abandhanoti – chinna-soto abandhanaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Yodha kāme accatari, saṅgaṃ loke duraccayaṃ;

Na so socati nājjheti, chinnaṣoto abandhanaṃ”ti.

184.

Yaṃ pubbe taṃ visosehi, pacchā te māhu kiñcanaṃ;

Majjhe ce no gahessasi, upasanto carissasi.

Yaṃ pubbe taṃ visosehīti. Atīte saṅkhāre ārabha ye kilesā uppajjeyyūṃ te kilese sosehi visosehi sukkhāpehi visukkhāpehi abījaṃ karohi pajaha vinodehi byantiṃ karohi anabhāvaṃ gamehīti. Evampi yaṃ pubbe taṃ visosehi. Atha vā ye atītā kammābhisaṅkhārā avipakkavipākā te kammābhisaṅkhāre sosehi visosehi sukkhāpehi visukkhāpehi abījaṃ karohi pajaha vinodehi byantiṃ karohi anabhāvaṃ gamehīti. Evampi yaṃ pubbe taṃ visosehi.

Pacchā te māhu kiñcananti. Pacchā vuccati anāgataṃ. Anāgate saṅkhāre ārabha yāni uppajjeyyūṃ rāgakiñcanaṃ dosakiñcanaṃ mohakiñcanaṃ mānakiñcanaṃ diṭṭhikiñcanaṃ kilesakiñcanaṃ duccharitakiñcanaṃ, imāni kiñcanāni tuyhaṃ mā ahu mā akāsi mā janesi mā sañjanesi mā nibbatesi mā abhinibbatesi pajaha vinodehi byantiṃ karohi anabhāvaṃ gamehīti – pacchā te māhu kiñcanaṃ.

Majjhe ce no gahessasīti. Majjhaṃ vuccati paccuppanā rūpavedanāsaññāsāṅkhāraviññāṇā. Paccuppanne saṅkhāre taṇhāvasena diṭṭhivaseṇa na gahessasi na uggahessasi na gaṇhissasi na parāmasissasi nābhinandissasi nābhicarissasi na ajjhossasi, abhinandanaṃ abhivadaṇaṃ ajjhosaṇaṃ gāhaṃ parāmāsaṃ abhinivesaṃ pajahissasi vinodessasi byantiṃ karissasi anabhāvaṃ gamessasīti – majjhe ce no gahessasi.

Upasanto carissasīti. Rāgassa santattā samitattā upasamitattā, dosassa santattā samitattā upasamitattā...pe... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ santattā samitattā upasamitattā vūpasamitattā vijjhātattā nibbutattā vigatattā paṭipassaddhattā santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddho carissasi viharissasi iriyissasi vattissasi pālissasi yapissasi yāpissasīti – upasanto carissasi.

Tenāha bhagavā –

“Yaṃ pubbe taṃ visosehi, pacchā te māhu kiñcanaṃ;

Majjhe ce no gahessasi, upasanto carissasī”ti.

185.

Sabbaso nāmarūpasmim, yassa natthi mamāyitaṃ;

Asatā ca na socati, sa ve loke na jīyati.

Sabbaso nāmarūpasmim, yassa natthi mamāyitanti. Sabbasoti sabbena sabbam sabbathā sabbam asesam nissesam pariyādiyanavacana-metaṃ – sabbasoti. **Nā**manti cattāro arūpino khandhā. **Rū**panti cattāro ca mahābhūtā, catunnañca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ. **Yass**āti arahato khīṇāsavassa. **Mamāy**itanti dve mamattā – taṇhāmamattañca diṭṭhimamattañca...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ diṭṭhimamattaṃ. **Sabba-so nāmarūpasmim, yassa natthi mamāyitanti** sabbaso nāmarūpasmim mamattā yassa natthi na santi na saṃvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhāti – sabbaso nāmarūpasmim, yassa natthi mamāyitaṃ.

Asatā ca na socatīti. Vipariṇataṃ vā vatthum na socati, vipariṇatasmiṃ vā vatthusmiṃ na socati. “Cakkhu me vipariṇata”nti na socati, sotam me... ghānaṃ me... jivhā me... kāyo me... rūpā me... saddā me... gandhā me... rasā me... phoṭṭhabbā me... kulaṃ me... gaṇo me... āvāso me... lābho me...pe... “sālohitā me vipariṇatā”ti na socati na kilamati na paridevati na urattāliṃ kandati na sammohaṃ āpajjatīti. Evampi asatā ca na socati.

Atha vā asatāya dukkhāya vedanāya phuṭṭho pareto samohito samannāgato na socati na kilamati na paridevati na urattāliṃ kandati na sammohaṃ āpajjatīti. Evampi asatā ca na socati. Atha vā cakkhurogena phuṭṭho pareto...pe... ḍaṃsamakasavātātapasarīsapasamphassena phuṭṭho pareto samohito samannāgato na socati na kilamati na paridevati na urattāliṃ kandati na sammohaṃ āpajjatīti. Evampi asatā ca na socati. Atha vā asante asaṃvijjamāne anupalabbhamāne “ahu vata me, taṃ vata me natthi, siyā vata me, taṃ vatāhaṃ na labhāmī”ti na socati na kilamati na paridevati na urattāliṃ kandati na sammohaṃ āpajjatīti. Evampi asatā ca na socati.

Sa ve loke na jīyatīti. Yassa “mayhaṃ vā idaṃ paresaṃ vā ida”nti kiñci rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāgataṃ gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhiniviṭṭhaṃ ajjhositam adhimuttam atthi, tassa jāni atthi.

Bhāsitaṃpi hetam –

“Jīno rathassaṃ maṇikuṇḍale ca, putte ca dāre ca tatheva jīno;
Sabbesu bhogesu asevitesu, kasmā na santappasi sokakāle.

“Pubbeva maccaṃ vijahanti bhogā, macco dhane pubbataram
jahāsi;

Asassatā bhāvino kāmakāmī, tasmā na socāmaṃ sokakāle.

“Udeti āpūrati veti cando, andhaṃ tapetvāna paleti sūriyo;

Viditā mayā sattuka lokadhammā, tasmā na socāmaṃ soka-kāle”ti.

Yassa “mayhaṃ vā idaṃ paresaṃ vā ida”nti kiñci rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāgataṃ gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhinivīṭṭhaṃ ajjhositaṃ adhimuttaṃ natthi, tassa jāni natthi. Bhāsitaṃ pi hetā – “nandasi, samaṇā”ti. ‘Kiṃ laddhā, āvuso’ti? ‘Tena hi, samaṇa, socasī’ti. ‘Kiṃ jīyittha, āvuso’ti? ‘Tena hi, samaṇa, neva nandasi na socasī’ti. ‘Evamāvuso”’ti.

“Ciraṣsaṃ vata passāma, brāhmaṇaṃ parinibbutaṃ;

Anandiṃ anīghaṃ bhikkhuṃ, tiṇṇaṃ loke visattika”nti.

Sa ve loke na jīyati. Tenāha bhagavā –

“Sabbaso nāmarūpasmiṃ, yassa natthi mamāyitaṃ;

Asatā ca na socati, sa ve loke na jīyatī”ti.

186.

Yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ;

Mamattaṃ so asaṃvindaṃ, natthi meti na socati.

Yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcananti. Yassāti araha-to khīṇāsavassa. Yassa “mayhaṃ vā idaṃ paresaṃ vā ida”nti kiñci rūpagataṃ vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāgataṃ gahitaṃ parāmaṭṭhaṃ abhinivīṭṭhaṃ ajjhositaṃ adhimuttaṃ natthi na santi na saṃvijjati nupalabbhati, pahīnaṃ samucchinnaṃ vūpasantaṃ paṭipassadhaṃ abhabbuppattikaṃ ñāgagginā daḍḍhanti. Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ.

Vuttañhetā bhagavatā – “nāyaṃ, bhikkhave, kāyo tumhākaṃ, napi aññesaṃ. Purāṇamidaṃ, bhikkhave, kammaṃ abhisāṅkhataṃ abhisāñceta-yitaṃ vedanīyaṃ daṭṭhabbaṃ. Tatra, bhikkhave, sutavā ariyasāvako paṭicasamuppādaṃ yeva sādhukaṃ yoniso manasikaroti – ‘iti imasmiṃ sati idaṃ hoti imassuppādā idaṃ uppajjati, imasmiṃ asati idaṃ na hoti imassa nirodhā idaṃ nirujjhati, yadidaṃ avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ...pe... evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti. Avijjāyatveva asesavirāgaṇi-rodhā saṅkhāraṇi-rodho...pe... evametassa

kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī””ti. Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ.

Vuttampi hetamaṃ bhagavatā –

“Suññato lokamaṃ avekkhassu, mogharāja sadā sato;
Attānudiṭṭhiṃ ūhacca , evamaṃ maccutaro siyā;
Evamaṃ lokamaṃ avekkhantaṃ, maccurājā na passaṭī””ti.

Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ.

Vuttampi hetamaṃ bhagavatā – “yaṃ, bhikkhave, na tumhākaṃ, taṃ pajahatha. Taṃ vo pahīnaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya bhavissati. Kiñca, bhikkhave, na tumhākaṃ? Rūpaṃ, bhikkhave, na tumhākaṃ, taṃ pajahatha. Taṃ vo pahīnaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya bhavissati. Vedanā... saññā... sañkhārā... viññānaṃ na tumhākaṃ, taṃ pajahatha. Taṃ vo pahīnaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya bhavissati. Taṃ kiṃ maññatha, bhikkhave, yaṃ imasmiṃ jetavane tiṇakaṭṭhasākhāpalāsaṃ, taṃ jano hareyya vā ḍaheyya vā yathāpaccayaṃ vā kareyya, api nu tumhākaṃ evamassa – ‘amhe jano harati vā ḍahati vā yathāpaccayaṃ vā karotī””ti? “No hetamaṃ, bhante”. “Taṃ kissa hetu””? “Na hi no etaṃ, bhante, attā vā attaniyaṃ vā””ti. “Evameva kho, bhikkhave, yaṃ na tumhākaṃ, taṃ pajahatha. Taṃ vo pahīnaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya bhavissati. Kiñca, bhikkhave, na tumhākaṃ? Rūpaṃ, bhikkhave, na tumhākaṃ, taṃ pajahatha. Taṃ vo pahīnaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya bhavissati. Vedanā... saññā... sañkhārā... viññānaṃ na tumhākaṃ, taṃ pajahatha. Taṃ vo pahīnaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya bhavissati””ti. Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ. Bhāsitaṃ pi hetamaṃ

“Suddhadhammasamuppādaṃ, suddhasaṃkhārasantaṃ;

Passantassa yathābhūtaṃ, na bhayaṃ hoti gāmaṇi.

“Tiṇakaṭṭhasamaṃ lokamaṃ, yadā paññāya passaṭi;

Nāññaṃ patthayate kiñci, aññatra appaṭisaṃdhiyā””ti .

Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ. Vajirā bhikkhunī māraṃ pāpimantaṃ etadavoca –

“Kaṃ nu sattoti paccesi, māra diṭṭhigataṃ nu te;

Suddhasaṅkhārappuñjayaṃ, nayidha sattupalabbhati.

“Yathā hi aṅgasambhārā, hoti saddo ratho iti;

Evamaṃ khandhesu santesu, hoti sattoti sammuti .

“Dukkameva hi sambhoti, dukkhaṃ tiṭṭhati veti ca;

Nāññatra dukkhā sambhoti, nāññaṃ dukkhā nirujjhatī”ti.

Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ. Vuttaṃñhettaṃ bhagavatā

“Evameva kho, bhikkhave, bhikkhu rūpaṃ samannesati yāvatā rūpassa gati, vedanaṃ... saññaṃ... saṅkhāre... viññāṇaṃ samannesati yāvatā viññāṇassa gati. Tassa rūpaṃ samannesato yāvatā rūpassa gati, vedanaṃ... saññaṃ... saṅkhāre... viññāṇaṃ samannesato yāvatā viññāṇassa gati, yampissa taṃ hoti ‘aha’nti vā ‘mama’nti vā, ‘asmī’ti vā, tampi tassa na hotī”ti. Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ.

Āyasmā, ānando, bhagavantaṃ etadavoca – “suñño loko, suñño loko’ti, bhante, vuccati. Kittāvatā nu kho, bhante, suñño lokoti vuccatī”ti? “Yasmā kho, ānanda, suññaṃ attena vā attaniyena vā, tasmā suñño lokoti vuccati. Kiñcānanda, suññaṃ attena vā attaniyena vā? Cakkhu kho, ānanda, suññaṃ attena vā attaniyena vā. Rūpā suññā, cakkhuvīññāṇaṃ suññaṃ, cakkhusamphasso suñño, yadidaṃ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā tampi suññaṃ... sotā suññaṃ... saddā suññā... ghānaṃ suññaṃ... gandhā suññā... jivhā suññā... rasā suññā... kāyo suñño... phoṭṭhabbā suññā... mano suñño... dhammā suññā... manovīññāṇaṃ suññaṃ... manosamphasso suñño, yadidaṃ manosamphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā tampi suññaṃ attena vā attaniyena vā. Yasmā kho, ānanda, suññaṃ attena vā attaniyena vā, tasmā suñño lokoti vuccatī”ti. Evampi yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ.

Mamattaṃ so asaṃvindanti. Mamattāti dve mamattā – taṇhāmamatta-
tañca diṭṭhimamattañca...pe... idaṃ taṇhāmamattaṃ...pe... idaṃ diṭṭhi-
mamattaṃ. Taṇhāmamattaṃ pahāya diṭṭhimamattaṃ paṭinissajjitvā mamat-
taṃ avindanto asaṃvindanto anadhigacchanto appaṭilabhantoti – mamattaṃ
so asaṃvindaṃ.

Natthi meti na socatīti. Vipariṇataṃ vā vatthūṃ na socati, vi-

pariṇatasmim vā vatthusmim na socati. “Cakkhu me vipariṇata”nti na socati, “sotaṃ me...pe... sālohitā me vipariṇatā”ti na socati na kilamati na paridevati na urattālim kandati na sammohaṃ āpajjatīti – natthi meti na socati.

Tenāha bhagavā –

“Yassa natthi idaṃ meti, paresaṃ vāpi kiñcanaṃ;
Mamattaṃ so asaṃvindaṃ, natthi meti na socatī”ti.

187.

Aniṭṭhurī ananugiddho, anejo sabbadhī samo;

Tamānisamsaṃ pabrūmi, pucchito avikampinaṃ.

Aniṭṭhurī ananugiddho anejo sabbadhī samoti. Katamaṃ niṭṭhuriyaṃ? Idhekacco niṭṭhuriyo hoti, paralābhasakkāragarukāramānavandanaṃ pūjanāsu issati usūyati issaṃ bandhati. Yaṃ evarūpaṃ niṭṭhuriyaṃ niṭṭhuriyakammaṃ issā issāyanā issāyitattaṃ usūyā usūyanā usūyitattaṃ – idaṃ vuccati niṭṭhuriyaṃ. Yassettaṃ niṭṭhuriyaṃ pahīnaṃ samucchinaṃ...pe... ñāṇagginā daḍḍhaṃ, so vuccati aniṭṭhurīti. **Ananugiddhoti.** Gedho vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yasseto gedho pahīno samucchino...pe... ñāṇagginā daḍḍho, so vuccati ananugiddho. So rūpe agiddho sadde...pe... diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu agiddho agadhito amucchito anajjhosanno, vītagedho vigatagedho cattagedho vantagedho muttagedho pahīnagedho paṭinissatṭhagedho, vītarāgo vigatarāgo cattarāgo vantarāgo muttarāgo pahīnarāgo paṭinissatṭharāgo, nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappaṭisaṃvedī brahmabhūtena attanā viharatīti – aniṭṭhurī ananugiddho.

Anejo sabbadhī samoti. Ejaṃ vuccati taṇhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassetā ejaṃ taṇhā pahīnā samucchinnā...pe... ñāṇagginā daḍḍhā, so vuccati anejo. Ejaṃ pahīnattā anejo. So lābhepi na iñjati, alābhepi na iñjati, yasepi na iñjati, ayasepi na iñjati, pasamsāyapi na iñjati, nindāyapi na iñjati, sukhepi na iñjati, dukkhepi na iñjati, na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhatīti – anejo. **Sabbadhī samoti** sabbhaṃ vuccati dvādasāyatanāni. Cakkhu ceva rūpā ca...pe... mano ceva dhammā ca. Yato ajjhattikabāhiresu āyatanesu chandarāgo pahīno hoti ucchinnamūlo tālavatthukato anabhāvaṃkato āyatim anuppādadhammo, so vuccati sabbadhi samo. So sabbattha tādi sabbattha majjhatto sabbattha upekkhakoti – anejo sabbadhī samo.

Tamānisamsaṃ pabrūmi, pucchito avikampinanti. Avikampinaṃ puggalaṃ puṭṭho pucchito yācito ajjhesito pasādito ime cattāro ānisamsaṃ pabrūmi. Yo so anitṭhurī ananugiddho anejo sabbadhi samoti brūmi ācikkhāmi...pe... pakāsemīti – tamānisamsaṃ pabrūmi pucchito avikampinaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Anitṭhurī ananugiddho, anejo sabbadhī samo;

Tamānisamsaṃ pabrūmi, pucchito avikampina”nti.

188.

Anejassa vijānato, natthi kāci nisaṅkhati ;

Virato so viyārabbhā, khemaṃ passati sabbadhi.

Anejassa vijānatoti. Ejā vuccati taṅhā. Yo rāgo sārāgo...pe... abhijjhā lobho akusalamūlaṃ. Yassesā ejā taṅhā pahīnā samucchinnā...pe... ñāṇagginā daḍḍhā, so vuccati anejo. Ejāya pahīnattā anejo. So lābhepi na iñjati, alābhepi na iñjati, yasepi na iñjati, ayasepi na iñjati, pasamsāyapi na iñjati, nindāyapi na iñjati, sukhepi na iñjati, dukkhepi na iñjati na calati na vedhati nappavedhati na sampavedhatīti – anejassa. **Vijānatoti** jānato ājānato vijānato paṭivijānato paṭivijjhato. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti jānato ājānato vijānato paṭivijānato paṭivijjhato, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbam taṃ nirodhadhamma”ntntti jānato ājānato vijānato paṭivijānato paṭivijjhato – anejassa vijānato.

Natthi kāci nisaṅkhatīti. Nisaṅkhatiyāe vuccanti puññābhisāṅkhāro apuññābhisāṅkhāro āneñjābhisāṅkhāro. Yato puññābhisāṅkhāro ca apuññābhisāṅkhāro ca āneñjābhisāṅkhāro ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammā, ettāvatā nisaṅkhatiyō natthi na santi na samvijjanti nupalabbhanti, pahīnā samucchinnā vūpasantā paṭipassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhātī – natthi kāci nisaṅkhati.

Virato so viyārabbhāti. Viyārabbhō vuccati puññābhisāṅkhāro apuññābhisāṅkhāro āneñjābhisāṅkhāro. Yato puññābhisāṅkhāro ca apuññābhisāṅkhāro ca āneñjābhisāṅkhāro ca pahīnā honti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammā, ettāvatā ārabbhā viyārabbhā arato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā viharatīti – virato so viyārabbhā.

Khemaṃ passati sabbadhīti. Bhayakaro rāgo bhayakaro doso bhayakaro moho...pe... bhayakarā kilesā. Bhayakarassa rāgassa pahīnattā...

pe... bhayakarānaṃ kilesānaṃ pahīnattā sabbattha khemaṃ passati sabbattha abhayaṃ passati sabbattha anītikaṃ passati sabbattha anupaddavaṃ passati sabbattha anupasaggaṃ passati sabbattha anupasaṭṭhattaṃ passatīti – khemaṃ passati sabbadhi.

Tenāha bhagavā –

“Anejassa vijānato, natthi kāci nisaṅkhati;

Virato so viyārabbhā, khemaṃ passati sabbadhī”ti.

189.

Na samesu na omesu, na ussesu vadate muni;

Santo so vītamaccharo, nādeti na nirassati. [iti bhagavā]

Na samesu na omesu, na ussesu vadate munīti. Munīti. Monaṃ vuccati ñāṇaṃ...pe... saṅgajālamaticca so muni. “Seyyohamasmi”ti vā “sadisohamasmi”ti vā “hīnohamasmi”ti vā na vadati na katheti na bhaṇati na dīpayati na voharatīti – na samesu na omesu, na ussesu vadate muni.

Santo so vītamaccharoti. Santoti rāgassa santattā samitattā santo, dosassa...pe... mohassa... sabbākusalābhisaṅkhārānaṃ santattā samitattā vūpasamitattā vijjhātattā nibbutattā vigatattā paṭipassaddhattā santo upasanto vūpasanto nibbuto paṭipassaddhoti – santo. So **vītamaccharoti**. Pañca macchariyāni āvāsamacchariyaṃ...pe... gāho vuccati macchariyaṃ. Yassettaṃ macchariyaṃ pahīnaṃ samucchinnaṃ...pe... ñāṇagginā daddhaṃ, so vuccati vītamaccharo vigatamaccharo cattamaccharo vantamaccharo muttamaccharo pahīnamaccharo paṭinissatṭhamaccharoti – santo so vītamaccharo.

Nādeti na nirassati, iti bhagavāti. Nādetīti rūpaṃ nādiyati na upādiyati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisati, vedanaṃ... saññaṃ... saṅkhāre... viññāṇaṃ... gatiṃ... upapattiṃ... paṭisandhiṃ... bhavaṃ... saṃsāraṃ... vaṭṭaṃ nādiyati na upādiyati na gaṇhāti na parāmasati nābhinivisatīti – nādeti. **Na nirassatīti** rūpaṃ na pajahati na vinodeti na byantiṃ karoti na anabhāvaṃ gameti, vedanaṃ... saññaṃ... saṅkhāre... viññāṇaṃ... gatiṃ... upapattiṃ... paṭisandhiṃ... bhavaṃ... saṃsāraṃ... vaṭṭaṃ na pajahati na vinodeti na byantiṃ karoti na anabhāvaṃ gameti. **Bhagavāti** gārāvādhivacanaṃ...pe... sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti.

Tenāha bhagavā –

“Na samesu na omesu, na ussesu vadate muni;

Santo so vītamaccharo, nādeti na nirassati”. [iti bhagavā]

Attadaṇḍasuttaniddeso pannarasamo.

16. Sāriputtasuttaniddeso

Atha sāriputtasuttaniddesaṃ vakkhati –

190.

Na me diṭṭho ito pubbe, [iccāyasmā sāriputto]

Na suto uda kassaci;

Evam vagguvado satthā, tusitā gaṇimāgato.

Na me diṭṭho ito pubbeti. Ito pubbe me mayā na diṭṭhapubbo so bhagavā iminā cakkhunā iminā attabhāvena. Yadā bhagavā tāvatimsabhavane pāricchattakamūle paṇḍukambalasilāyaṃ vassaṃvuttho devagaṇaparivuto majjhe maṇimayena sopāṇena saṅkassanagaraṃ otiṇṇo imaṃ dassanaṃ pubbe na diṭṭhoti – na me diṭṭho ito pubbe.

Iccāyasmā sāriputtoti. Iccāti padasandhi padasamsaggo padapāriputtā akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – iccāti. **Āyasmāti** piyavacanaṃ garuvacanaṃ sagāravasappatissavacanametam – āyasmāti. **Sāriputtoti** tassa therassa nāmaṃ saṅkhā samaññā paññatti vohāro nāmaṃ nāmakammaṃ nāmadheyyaṃ nirutti byañjanaṃ abhilāpoti – iccāyasmā sāriputto.

Na suto uda kassacīti. Nāti paṭikkhepo. **Udāti** padasandhi padasamsaggo padapāriputtā akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – udāti. **Kassacīti** khattiyassa vā brāhmaṇassa vā vessassa vā suddassa vā gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vā devassa vā manussassa vāti – na suto uda kassaci.

Evam vagguvado satthāti. Evam vagguvado madhuravado pemaṇīyavado hadayaṅgamavado karavīkarutamañjughoso . Atṭhaṅgasamannāgato kho pana tassa bhagavato mukhato ghoso niccharati – viṣaṭṭho ca viññeyyo ca mañju ca savanīyo ca bindu ca avisārī ca gambhīro ca ninnādi ca. Yathā parisam kho pana so bhagavā sarena viññāpeti, na assa bahiddhā parisāya ghoso niccharati, brahmassarō kho pana so bhagavā karavīkabhāṇīti – evam vagguvado.

Satthāti satthā bhagavā satthavāho. Yathā satthavāho satte kantāraṃ

tāreti, corakantāraṃ tāreti, vāḷakantāraṃ tāreti, dubbhikkhakantāraṃ tāreti, nirudakakantāraṃ tāreti uttāreti nittāreti patāreti khemantabhūmiṃ sampāpeti; evameva bhagavā satthavāho satte kantāraṃ tāreti, jātikantāraṃ tāreti, jarākantāraṃ tāreti, byādhikantāraṃ...pe... maraṇakantāraṃ... sokaparidevadukkhadomanassupāyāsakantāraṃ tāreti rāgakantāraṃ tāreti dosakantāraṃ... mohakantāraṃ... mānakantāraṃ... diṭṭhikantāraṃ... kilesakantāraṃ... duccharitakantāraṃ tāreti, rāgagahaṇaṃ tāreti, dosagahaṇaṃ... mohagahaṇaṃ... mānagahaṇaṃ... diṭṭhigahaṇaṃ... kilesagahaṇaṃ... duccharitagahaṇaṃ tāreti uttāreti nittāreti patāreti khemantaṃ amataṃ nibbānaṃ sampāpeti. Evampi bhagavā satthavāho.

Atha vā bhagavā netā vinetā anunetā paññāpetā nijjhāpetā pekkhetā pasādetāti. Evampi bhagavā satthavāho.

Atha vā bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā, asaṅgātassa maggassa saṅgānetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovidō maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samanāgatāti. Evampi bhagavā satthavāhoti – evaṃ vagguvado satthā.

Tusitā gaṇimāgatoti. Bhagavā tusitakāyā cavitvā sato sampajāno mātukucchiṃ okkantoti. Evampi tusitā gaṇimāgato.

Atha vā devā vuccanti tusitā. Te tuṭṭhā santuṭṭhā attamaṇā pamuditā pīti-somanassajātā devalokato gaṇiṃ āgatoti. Evampi tusitā gaṇimāgato. Atha vā arahanto vuccanti tusitā. Te tuṭṭhā santuṭṭhā attamaṇā paripuṇṇasaṅkappā arahantānaṃ gaṇiṃ āgatoti. Evampi tusitā gaṇimāgato. **Gaṇīti** gaṇī bhagavā. Gaṇācariyoti gaṇī, gaṇassa satthāti gaṇī, gaṇaṃ pariharatīti gaṇī, gaṇaṃ ovaḍatīti gaṇī, gaṇamanusāsātīti gaṇī, visārado gaṇaṃ upasaṅkamatīti gaṇī, gaṇassa sussūsati sotamaṃ odahati aññā cittaṃ upatṭhapetīti gaṇī, gaṇaṃ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patitṭhāpetīti gaṇī, bhikkhugaṇassa gaṇī, bhikkhunigaṇassa gaṇī, upāsakagaṇassa gaṇī, upāsikāgaṇassa gaṇī, rājagaṇassa gaṇī, khattiyagaṇassa... brāhmaṇagaṇassa... vessagaṇassa... suddagaṇassa... devagaṇassa... brahmagagaṇassa gaṇī, saṅghī gaṇī gaṇācariyo. **Āgatoti** upagato samupagato samupapanno saṅkassanagaranti – tusitā gaṇimāgato.

Tenāha therō sārīputto –

“Na me diṭṭho ito pubbe, [iccāyasmā sārīputto]

Na suto uda kassaci;

Evaṃ vagguvado satthā, tusitā gaṇimāgato”ti.

Sadevakassa lokassa, yathā dissati cakkhumā;

Sabbaṃ tamaṃ vinodetvā, ekova ratimajjhagā.

Sadevakassa lokassāti sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāyāti – sadevakassa lokassa.

Yathā dissati cakkhumāti yathā bhagavantam tāvatiṃsabhavane pāricchattakamūle paṇḍukambalasilāyam nisinnaṃ dhammaṃ desentaṃ devatā passanti tathā manussā passanti. Yathā manussā passanti tathā devatā passanti. Yathā devānaṃ dissati tathā manussānaṃ dissati. Yathā manussānaṃ dissati tathā devānaṃ dissatīti. Evampi yathā dissati cakkhumā. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā adantā dantavaṇṇena dissanti, asantā santavaṇṇena dissanti, anupasantā upasantavaṇṇena dissanti, anibbutā nibbutavaṇṇena dissanti.

“Patirūpako mattikākuṇḍalova, lohaḍḍhamāsova suvaṇṇachanno;

Caranti loke parivārachannā, anto asuddhā bahi sobhamānā”ti .

Na bhagavā evaṃ dissati. Bhagavā bhūtena tacchena tathena yāthāvena aviparītena sabhāvena danto dantavaṇṇena dissati, santo santavaṇṇena dissati, upasanto upasantavaṇṇena dissati, nibbuto nibbutavaṇṇena dissati, akappitairiyāpathā ca buddhā bhagavanto paṇidhisampannāti. Evampi yathā dissati cakkhumā.

Atha vā bhagavā visuddhasaddo gatakittisaddasiloko nāgabhavane ca supaṇṇabhavane ca yakkhabhavane ca asurabhavane ca gandhabbhavane ca mahārājabhavane ca indabhavane ca brahmabhavane ca devabhavane ca ediso ca tādiso ca tato ca bhīyyoti. Evampi yathā dissati cakkhumā.

Atha vā bhagavā dasahi balehi samannāgato, catūhi vesārajehi, catūhi paṭisambhidāhi, chahi abhiññāhi, chahi buddhadhammehi, tejena ca balena ca guṇena ca vīriyena ca paññāya ca dissati ñāyati paññāyati.

“Dūre santo pakāsentī, himavantova pabbato;

Asantettha na dissanti, rattiṃ khittā yathā sarā”ti.

Evampi yathā dissati cakkhumā.

Cakkhumāti bhagavā pañcahi cakkhūhi cakkhumā – maṃsacakkhu-

nāpi cakkhumā, dibbacakkhunāpi cakkhumā, paññācakkhunāpi cakkhumā, buddhacakkhunāpi cakkhumā, samantacakkhunāpi cakkhumā.

Katham bhagavā maṃsacakkhunāpi cakkhumā? Maṃsacakkhumhi bhagavato pañca vaṇṇa saṃvijjanti – nīlo ca vaṇṇo, pītako ca vaṇṇo, lohita-ko ca vaṇṇo, kaṇho ca vaṇṇo, odāto ca vaṇṇo. Akkhiḷomāni ca bhagavato. Yattha ca akkhiḷomāni patiṭṭhitāni taṃ nīlaṃ hoti sunīlaṃ pāsādikaṃ das-
saneyyaṃ umāpupphasamānaṃ. Tassa parato pītakaṃ hoti supītakaṃ su-
vaṇṇavaṇṇaṃ pāsādikaṃ dassaneyyaṃ kaṇikārapupphasamānaṃ. Ubhato
akkhikūṭāni bhagavato lohitaṅkāni honti sulohitaṅkāni pāsādikaṅkāni dassaneyyāni
indagopakasamānāni. Majjhe kaṇhaṃ hoti sukaṇhaṃ alūkaṃ suddhaṃ
pāsādikaṃ dassaneyyaṃ addāriṭṭhakaṃ samānaṃ. Tassa parato odātaṃ hoti
suodātaṃ setaṃ paṇḍaraṃ pāsādikaṃ dassaneyyaṃ osadhitārakasamānaṃ.
Tena bhagavā pākatikena maṃsacakkhunā attabhāvapariyāpanna puri-
masucaritakammābhiniḃbattena samantā yojanaṃ passati divā ceva rattiṅ-
ca. Yadāpi caturaṅgasamannāgato andhakāro hoti sūriyo ca atthaṅgato hoti;
kāḷapakkho ca uposatho hoti, tibbo ca vanasaṅgo hoti, mahā ca kāḷameggo
abbhuṭṭhito hoti. Evarūpepi caturaṅgasamannāgate andhakāre samantā yo-
janaṃ passati. Natthi so kuṭṭo vā kavātaṃ vā pākāro vā pabbato vā gaccho
vā latā vā āvaraṇaṃ rūpānaṃ dassanāya. Ekañce tilaphalaṃ nimittaṃ katvā
tilavāhe pakkhipeyya, taññeva tilaphalaṃ uddhareyya. Evaṃ parisuddhaṃ
bhagavato pākatikamaṃsacakkhu. Evaṃ bhagavā maṃsacakkhunāpi cak-
khumā.

Katham bhagavā dibbena cakkhunāpi cakkhumā? Bhagavā dibbena
cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upa-
pajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate; yathākammūpage
satte pajānāti – “ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā
vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṃ up-
avādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bheda
paraṃ maraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapannā; ime vā
pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā
manosucaritena samannāgatā ariyānaṃ anupavādakā sammādiṭṭhikā sam-
mādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bheda paraṃ maraṇā sugatiṃ saggam
lokaṃ upapannā”ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena
satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate
duggate; yathākammūpage satte pajānāti. Ākaṅkhamāno ca bhagavā ekam-
pi lokadhātuṃ passeyya, dvepi lokadhātuyo passeyya, tissopi lokadhātuyo
passeyya, catassopi lokadhātuyo passeyya, pañcapi lokadhātuyo passeyya,
dasapi lokadhātuyo passeyya, vīsampi lokadhātuyo passeyya, tiṃsampi
lokadhātuyo passeyya, cattālīsampi lokadhātuyo passeyya, paññāsampi lo-

kadhātuyo passeyya, satampi lokadhātum passeyya, sahasimpi cūlanikaṃ lokadhātum passeyya, dvisahasimpi majjhimikaṃ lokadhātum passeyya, tisahasimpi lokadhātum passeyya, mahāsahasimpi lokadhātum passeyya, yāvatakaṃ pana ākañkheyya tāvatakaṃ passeyya. Evaṃ parisuddhaṃ bhagavato dibbacakkhu. Evaṃ bhagavā dibbena cakkhunāpi cakkhumā.

Kathaṃ bhagavā paññācakkhunāpi cakkhumā? Bhagavā mahāpañño puthupañño hāsapañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño paññāpabhedakusalo pabhinnañño adhigatapaṭisambhido catuvesārajjapatto dasabaladhārī purisāsabho purisasīho purisanāgo purisajāñño purisadhoraḃho anantañño anantatejo anantayasa aḃḃho mahaddhano dhanavā netā vinetā anunetā paññapetā nijjhāpetā pekkhetā pasādetā. So hi bhagavā anuppannaṃ maggassa uppādetā, asañjātassa maggassa sañjanetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovidō maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā.

So hi bhagavā jānaṃ jānāti, passaṃ passati, cakkhubhūto ñāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto vattā pavattā atthassa ninnetā amatassa dātā dhammassāmī tathāgato. Natthi tassa bhagavato aññātaṃ adiṭṭhaṃ avidiṭṭhaṃ asacchikataṃ aphaṣṣitaṃ paññāya. Atītaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ upādāya sabbe dhammā sabbākārena buddhassa bhagavato ñāṇamukhe āpāthaṃ āgacchanti. Yaṃ kiñci neyyaṃ nāma atthi jānitaḃbaṃ attattho vā, parattho vā, ubhayattho vā, diṭṭhadhammiko vā attho, samparāyiko vā attho, uttāno vā attho, gambhīro vā attho, gūlho vā attho, paṭicchanno vā attho, neyyo vā attho, nīto vā attho, anavajjo vā attho, nikkilesō vā attho, vodāno vā attho, paramattho vā attho, sabbhaṃ taṃ antobuddhaññaṃ parivattati.

Atīte buddhassa bhagavato appaṭihataṃ ñāṇaṃ, anāgate appaṭihataṃ ñāṇaṃ, paccuppanne appaṭihataṃ ñāṇaṃ. Sabbhaṃ kāyakaṃmaṃ buddhassa bhagavato ñāṇānuparivattati. Sabbhaṃ vacīkaṃmaṃ... sabbhaṃ manokaṃmaṃ buddhassa bhagavato ñāṇānuparivattati. Yāvatakaṃ neyyaṃ tāvatakaṃ ñāṇaṃ, yāvatakaṃ ñāṇaṃ tāvatakaṃ neyyaṃ; neyyapariyantikaṃ ñāṇaṃ, ñāṇapariyantikaṃ neyyaṃ; neyyaṃ atikkamitvā ñāṇaṃ nappavattati, ñāṇaṃ atikkamitvā neyyapatho natthi; aññamaññapariyantaṭṭhāyino te dhammā. Yathā dvinnaṃ samuggapaṭalānaṃ sammāphusitānaṃ heṭṭhimaṃ samuggapaṭalaṃ uparimaṃ nātivattati, uparimaṃ samuggapaṭalaṃ heṭṭhimaṃ nātivattati, aññamaññapariyantaṭṭhāyino; evamevaṃ buddhassa bhagavato neyyaṃca ñāṇaṃca aññamaññapariyantaṭṭhāyino. Yāvatakaṃ neyyaṃ tāvatakaṃ ñāṇaṃ, yāvatakaṃ ñāṇaṃ tāvatakaṃ neyyaṃ, neyyapariyantikaṃ ñāṇaṃ, ñāṇapariyantikaṃ neyyaṃ; neyyaṃ atikkamitvā ñāṇaṃ na pavat-

tati, ñāṇaṃ atikkamitvā neyyapatho natthi; aññamaññāpariyantaṭṭhāyino te dhammā.

Sabbadhammesu buddhassa bhagavato ñāṇaṃ pavattati. Sabbe dhammā buddhassa bhagavato āvajjanapaṭibaddhā ākaṅkhaṭibaddhā manasikārapaṭibaddhā cittuppādapaṭibaddhā. Sabbasattesu buddhassa bhagavato ñāṇaṃ pavattati. Sabbesaṃ sattānaṃ bhagavā āsayāṃ jānāti, anusayāṃ jānāti, caritaṃ jānāti, adhimuttiṃ jānāti, apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye bhābhābhābhe satte pajānāti. Sadevako loko samārako sabrahmako sassa- maṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā antobuddhañāṇe parivattati.

Yathā ye keci macchakacchapā antamaso timitimiṅgalaṃ upādāya antomahāsamudde parivattanti; evameva sadevako loko samārako sabrah- mako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā antobuddhañāṇe parivattati. Yathā ye keci pakkhī antamaso garuḷaṃ venateyyaṃ upādāya ākāsassa pa- dese parivattanti; evameva yepi te sārīputtasamā paññāya tepi buddhañāṇas- sa padese parivattanti; buddhañāṇaṃ devamanussānaṃ paññaṃ pharivā abhibhavivā tiṭṭhati. Yepi te khattiyapaṇḍitā brāhmaṇapaṇḍitā gahapati- paṇḍitā samaṇapaṇḍitā nipuṇā kataparappavādā vāavedhirūpā vobhin- dantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni, te pañhe abhisankharivā abhisankharivā tathāgataṃ upasankamitvā pucchanti gūḷhāni ca paṭicchā- nāni ca. Kathitā visajjitāva te pañhā bhagavatā honti niddiṭṭhakāraṇā upa- khittakā ca. Te bhagavato sampajanti. Atha kho bhagavāva tattha atirocati, yadidaṃ paññāyāti. Evaṃ bhagavā paññācakkhunāpi cakkhumā.

Kathaṃ bhagavā buddhacakkhunāpi cakkhumā? Bhagavā buddhacak- khunā lokaṃ volokento addasa satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkh- indriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhayadassāvino viharante appekacce napa- ralokavajjabha- yadassāvino viharante. Seyyathāpi nāma uppaliniyaṃ vā paduminiyaṃ vā puṇḍarīkiniyaṃ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā u- dake jātāni u- dake saṃvaḍḍhāni udakānuggatāni antonimuggaposīni, appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā u- dake jātāni u- dake saṃvaḍḍhāni samodakaṃ ṭhitāni, appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā u- dake jātāni u- dake saṃvaḍḍhāni udakaṃ accuggamma tiṭṭhanti anupalittāni udakena; evamevaṃ bhagavā buddhacakkhunā lokaṃ volokento addasa satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhaya- dassāvino viharante appekacce napa- ralokavajjabhayadassāvino viharante.

Jānāti bhagavā – “ayaṃ puggalo rāgacarito, ayaṃ dosacarito, ayaṃ mohacarito, ayaṃ vitakkacarito, ayaṃ saddhācarito, ayaṃ nāṇacarito”ti. Rāgacaritassa bhagavā puggalassa asubhakathaṃ katheti; dosacaritassa bhagavā puggalassa mettābhāvanāṃ ācikkhati; mohacaritassa bhagavā puggalassa uddese paripucchāya kālena dhammassavane kālena dhammasākacchāya garusaṃvāse niveseti; vitakkacaritassa bhagavā puggalassa ānāpānassatiṃ ācikkhati; saddhācaritassa bhagavā puggalassa pasādanīyaṃ nimittaṃ ācikkhati buddhasubodhiṃ dhammasudhammataṃ saṅghasuppaṭipattiṃ sīlāni ca attano; nāṇacaritassa bhagavā puggalassa vipassanānimittaṃ ācikkhati aniccākāraṃ dukkhākāraṃ anattākāraṃ.

“Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito, yathāpi passe janataṃ samantato;

Tathūpamaṃ dhammamayaṃ sumedha, pāsādamāruyha samantacakkhu;

Sokāvatiṇṇaṃ janatamapetasoko, avekkhassu jātijarābhibhūta”nti.

Evam bhagavā buddhacakkhunāpi cakkhumā.

Kathaṃ bhagavā samantacakkhunāpi cakkhumā? Samantacakkhu vuccati sabbaññutañānaṃ. Bhagavā sabbaññutañānena upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapanno samannāgato.

“Na tassa adiṭṭhamidhatthi kiñci, atho aviññātamajānitabbaṃ;

Sabbaṃ abhiññāsi yadatthi neyyaṃ, tathāgato tena samantacakkhū”ti.

Evam bhagavā samantacakkhunāpi cakkhumāti – yathā dissati cakkhumā.

Sabbaṃ tamaṃ vinodetvāti sabbaṃ rāgatamaṃ dosatamaṃ mohatamaṃ mānatamaṃ diṭṭhitamaṃ kilesatamaṃ duccharitatamaṃ andhakaraṇaṃ acakkhukaraṇaṃ aññānakaraṇaṃ paññānirodhikaṃ vighātapakkhikaṃ anibbānasamvattanikaṃ nuditvā panuditvā jahitvā pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvāti – sabbaṃ tamaṃ vinodetvā.

Ekova ratimajjhagāti. Ekoti bhagavā pabbajjāsāṅkhātena eko, adutiyaṭṭhena eko, taṇhāya pahānaṭṭhena eko, ekantavītarāgoti eko, ekantavītado-soti eko, ekantavītamohoti eko, ekantanikkilesoti eko, ekāyanamaggaṃ gatoti eko, anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddhoti eko.

Katham bhagavā pabbajjāsāṅkhātena eko? Bhagavā daharova samāno susu kāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā akāmakānaṃ mātāpitūnaṃ assumukhānaṃ rudantānaṃ vilapantānaṃ ñātisaṅghaṃ pahāya sabbam gharāvāsapalibodham chinditvā puttadārapalibodham chinditvā ñātipalibodham chinditvā mittāmaccapalibodham chinditvā sannidhipalibodham chinditvā kesamassuṃ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṃ pabbajitvā akiñcanabhāvaṃ upagantvā eko carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti – evaṃ bhagavā pabbajjāsāṅkhātena eko.

Katham bhagavā adutiyaṭṭhena eko? So evaṃ pabbajito samāno eko araññavanapatthāni pantāni senāsānāni paṭisevati appasaddāni appanigg-hosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni. So eko carati, eko gacchati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṃ kappeti, eko gāmaṃ piṇḍāya pavisati, eko paṭikkamati, eko raho nisīdati, eko caṅka-maṃ adhiṭṭhāti, eko carati viharati iriyati vattati pāleti yapeti yāpeti – evaṃ bhagavā adutiyaṭṭhena eko.

Katham bhagavā taṇhāya pahānaṭṭhena eko? So evaṃ eko adutiyo ap-pamatto ātāpī pahitatto viharanto najjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle mahāpadhānaṃ padahanto māraṃ sasenaṃ kaṇhaṃ namuciṃ pamatta-bandhuṃ vidhamitvā taṇhājāliniṃ visaritaṃ visattikaṃ pajahasi vinodesi byantiṃ akāsi anabhāvaṃ gamesi.

“Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhānasamsaram;

Itthabhāvaññathābhāvaṃ , samsāraṃ nātivattati.

“Etamādīnavaṃ ñatvā, taṇhaṃ dukkhassa sambhavaṃ;

Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbaje”ti.

Evaṃ bhagavā taṇhāya pahānaṭṭhena eko.

Katham bhagavā ekantavītarāgoti eko? Rāgassa pahīnattā ekan-tavītarāgoti eko, dosassa pahīnattā ekantavītadosoti eko, mohassa pahīnattā ekantavītamohoti eko, kilesānaṃ pahīnattā ekantanikkilesoti eko.

Katham bhagavā ekāyanamaggaṃ gatoti eko? Ekāyanamaggo vuccati cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindri-yāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo.

“Ekāyanam jātikhayantadassī, maggaṃ pajānāti hitānukampī;
Etena maggena tariṃsu pubbe, tarissanti ye ca taranti ogha”nti.

Evaṃ bhagavā ekāyanamaggaṃ gatoti eko.

Kathaṃ bhagavā eko anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddho-
ti eko? Bodhi vuccati catūsu maggesu ñāṇaṃ paññindriyaṃ paññābalaṃ
dhammavicayasambojjhaṅgo vīmaṃsā vipassanā sammādiṭṭhi. Bhagavā
tena bodhiñāṇena “sabbe saṅkhārā aniccā”ti bujjhi, “sabbe saṅkhārā duk-
khā”ti bujjhi, “sabbe dhammā anattā”ti bujjhi, “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti
bujjhi...pe... “jātipaccayā jarāmaraṇa”nti bujjhi; “avijjānirodhā saṅkhāran-
irodho”ti bujjhi...pe... “jātinirodhā jarāmarāṇanirodho”ti bujjhi; “idaṃ
dukkha”nti bujjhi, “ayaṃ dukkhasamudayo”ti bujjhi, “ayaṃ dukkhan-
irodho”ti bujjhi, “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti bujjhi; “ime
āsavā”ti bujjhi...pe... “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti bujjhi; “ime
dhammā pariññeyyā”ti bujjhi... pahātabbāti... bhāvetabbāti... sacchikātab-
bāti bujjhi, channaṃ phassāyatanānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca as-
sādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca bujjhi, pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ
samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca bujjhi, ca-
tunnaṃ mahābhūtānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅ-
ca nissaraṅca bujjhi, “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ, sabbaṃ taṃ
nirodhadhamma”ntntti bujjhi.

Atha vā yaṃ kiñci bujjhitabbaṃ anubujjhitabbaṃ paṭibujjhitabbaṃ
sambujjhitabbaṃ adhigantabbaṃ phassitabbaṃ sacchikātabbaṃ, sabbaṃ
taṃ tena bodhiñāṇena bujjhi anubujjhi paṭibujjhi sambujjhi sammābujjhi
adhigacchi phassesī sacchākāsi. Evaṃ bhagavā eko anuttaraṃ sammāsam-
bodhiṃ abhisambuddhoti eko.

Ratimajjhagāti. Ratinti nekkhammaratiṃ vivekaratiṃ upasamaratiṃ
sambodhiratiṃ ajjhagā samajjhagā adhigacchi phassesī sacchākāsīti – eko-
va ratimajjhagā.

Tenāha therō sārīputto –

“Sadevakassa lokassa, yathā dissati cakkhumā;
Sabbaṃ tamaṃ vinodetvā, ekova ratimajjhagā”ti.

192.

Taṃ buddhaṃ asitaṃ tādīṃ, akuhaṃ gaṇimāgataṃ;

Bahūnamidha baddhānaṃ, atthi pañhena āgamaṃ.

Taṃ buddhaṃ asitaṃ tādinti. Buddhoti yo so bhagavā sayambhū anācariyako pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhi, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇi , balesu ca vasībhāvaṃ pāpuṇi. **Buddhoti** kenatthena buddho? Bujjhitā saccānti buddho, bodhetā pajāyāti buddho, sabbaññutāya buddho, sabbadassāvitāya buddho, anaññaneyyatāya buddho, visavitāya buddho, khīṇāsavaśaṅkhātena buddho, nirupakkilesaśaṅkhātena buddho, ekantavītarāgoti buddho, ekantavītadosoti buddho, ekantavītamohoti buddho, ekantanikkilesoti buddho, ekāyanamaggaṃ gatoti buddho, eko anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddhoti buddho, abuddhivihatattā buddhipaṭilābhataṃ buddho. Buddhoti netam mātaraṃ kataṃ na pītarā kataṃ, na bhātaraṃ kataṃ, na bhaginiyā kataṃ, na mittāmaccehi kataṃ, na nātisālohitehi kataṃ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ, na devatāhi kataṃ. Vimokkhantikametaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ bodhiyā mūle saha sabbaññutañāssa paṭilābhā sacchikā paññatti, yadidaṃ buddhoti – taṃ buddhaṃ. **Asitanti** dve nissayā – taṇhānissayo ca diṭṭhinissayo ca. Katamo taṇhānissayo? Yāva taṇhāśaṅkhātena sīmakataṃ odhikataṃ pariyaṇtakataṃ pariggahitaṃ mamāyitaṃ – idaṃ mama, etaṃ mama, ettakaṃ mama, ettāvataṃ mama, mama rūpā saddā gandhā rasā phoṭṭhabbā, attharaṇā pāvuraṇā dāsīdāsā ajeḷakā kukkuṭasūkarā hatthigavāssavaḷavā, khettaṃ vatthum hiraññaṃ suvaṇṇaṃ, gāmanigamarājadhāniyo raṭṭhañca janapado ca koso ca koṭṭhāgārañca, kevalampi mahāpathaviṃ taṇhāvasena mamāyati, yāvataṃ aṭṭhasataṃ taṇhāvicaritaṃ – ayaṃ taṇhānissayo.

Katamo diṭṭhinissayo? Vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi, dasavatthukā micchādiṭṭhi, dasavatthukā antaggāhikā diṭṭhi. Yā evarūpā diṭṭhi diṭṭhigataṃ diṭṭhigahaṇaṃ diṭṭhikantāro diṭṭhivīsūkāyikaṃ diṭṭhivipphanditaṃ diṭṭhisaññojanaṃ gāho paṭiggāho abhiniveso parāmāso kummaggo micchāpatho micchattaṃ titthāyatanam vipariyāsaggāho viparītaggāho vipallāsaggāho micchāgāho “ayāthāvakaṃsmiṃ yāthāvaka”nti gāho yāvataṃ dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni – ayaṃ diṭṭhinissayo.

Buddhassa bhagavato taṇhānissayo pahīno, diṭṭhinissayo paṭinissaṭṭho; taṇhānissayassa pahīnatā diṭṭhinissayassa paṭinissaṭṭhattā bhagavā cakkhum asito, sotaṃ... ghānaṃ... jivhaṃ... kāyaṃ... manaṃ asito, rūpe... sadde... gandhe... rase... phoṭṭhabbe... kulaṃ... gaṇaṃ... āvāsaṃ... lābhaṃ... yasaṃ... pasamsaṃ... sukhaṃ... cīvaraṃ... piṇḍapātaṃ... senāsaṇaṃ... gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ... kāmadhātuṃ... rūpadhātuṃ... arūpadhātuṃ ... kāmabhavaṃ... rūpabhavaṃ... arūpabhavaṃ... saññābhavaṃ... asaññābhavaṃ... nevasaññānāsaññābhavaṃ... ekavokārabha-

vaṃ... catuvokārabhavaṃ... pañcavokārabhavaṃ... atītāṃ... anāgataṃ...
paccuppannaṃ... diṭṭhasutamutaviññātabbe dhamme asito anissito anallīno
anupagato anajjhosito anadhimutto nikkhanto nissaṭṭo vippamutto visaññu-
to vimariyādikatena cetasā viharatīti – taṃ buddhaṃ asitaṃ.

Tādinti bhagavā pañcahākārehi tādī – iṭṭhāniṭṭhe tādī, cattāvīti tādī,
tiṇṇāvīti tādī, muttāvīti tādī, taṃniddeṣā tādī.

Kathaṃ bhagavā iṭṭhāniṭṭhe tādī? Bhagavā lābhepi tādī, alābhepi tādī,
yasepi tādī, ayasepi tādī, pasamsāyapi tādī nindāyapi tādī, sukhepi tādī,
dukkhepi tādī; ekacce bāhaṃ gandhena limpeyyuṃ, ekacce bāhaṃ vāsīyā
taccheyyuṃ, amukasmim natthi rāgo, amukasmim natthi paṭighaṃ, anun-
ayaṭṭaṭṭhāvippahīno ugghātinigghātivīvatto anurodhavirodhaṃ samatik-
kanto. Evaṃ bhagavā iṭṭhāniṭṭhe tādī.

Kathaṃ bhagavā cattāvīti tādī? Bhagavatā rāgo catto vanto mutto
pahīno paṭinissaṭṭho, doso...pe... moho... kodho... upanāho... makkho...
paḷāso... issā... macchariyaṃ... māyā... sāttheyyaṃ... thambho...
sārambho... māno... atimāno... mado... pamādo... sabbe kilesā... sabbe
duccarītā... sabbe darathā... sabbe pariḷāhā... sabbe santāpā ... sab-
bākusalābhisaṅkhārā cattā vantā muttā pahīnā paṭinissaṭṭhā. Evaṃ bhagavā
cattāvīti tādī.

Kathaṃ bhagavā tiṇṇāvīti tādī? Bhagavā kāmoghaṃ tiṇṇo, bhavoghaṃ
tiṇṇo, diṭṭhogaṃ tiṇṇo, avijjogaṃ tiṇṇo, sabbhaṃ saṃsārapathaṃ tiṇṇo
uttiṇṇo nittiṇṇo atikkanto samatikkanto vītivatto. So vuṭṭhavāso ciṇṇaca-
raṇo gataddho gatadiso gatakoṭṭiyo pālita brahmacariyo uttamadiṭṭhippatto
bhāvitamaggo pahīnakilesa paṭividdhākuppo sacchikatanirodho. Dukkhaṃ
tassa pariññātaṃ, samudayo pahīno, maggo bhāvito, nirodho sacchikato,
abhiññeyyaṃ abhiññātaṃ, pariññeyyaṃ pariññātaṃ, pahātabbaṃ pahīnaṃ,
bhāvetabbaṃ bhāvitaṃ, sacchikātabbaṃ sacchikataṃ. So ukkhittapaḷiḅho
saṃkiṇṇaparikkho abbūḷhesiko niraggaḷo ariyo pannaddhajo pannabhāro
visaññutto pañcaṅgavippahīno chaḷaṅgasamannāgato ekārakkho caturā-
passeno panuṇṇapaccakasacco samavayasatthesano anāvīlāsāṅkappo pas-
saddhakāyasaṅkhāro suvimuttacitto suvimuttapañño kevalī vusitavā ut-
tamapuriso paramapuriso paramapattipatto. So nevācinati, nāpacinati;
apacinitvā ṭhito neva pajahati, na upādiyati; pajahitvā ṭhito neva saṃsibbati,
na usineti; visinetvā ṭhito neva vidhūpeti, na sandhūpeti; vidhūpetvā ṭhito,
asekhena sīlakkhandhena samannāgatattā ṭhito, asekkena samādhikkhand-
hena samannāgatattā ṭhito, asekkena paññākkhandhena samannāgatattā
ṭhito, asekkena vimuttikkhandhena samannāgatattā ṭhito, asekkena vimut-

tiñṇānadassanakkhandhena samannāgatattā ʘhito, saccam sampatipādiyivā ʘhito, ejaṃ samatikkamitvā ʘhito, kilesaggiṃ pariṃādiyivā ʘhito, aparigamanatāya ʘhito, kaṭaṃ samādāya ʘhito, muttapaṭisevanatāya ʘhito, mettāya pārisuddhiyā ʘhito, karuṇāya pārisuddhiyā ʘhito, muditāya pārisuddhiyā ʘhito, upekkhāya pārisuddhiyā ʘhito, accantapārisuddhiyā ʘhito, atammayatāya pārisuddhiyā ʘhito, vimuttattā ʘhito, santusitattā ʘhito, khandhapiyante ʘhito, dhātupariyante ʘhito, āyatanapiyante ʘhito, gatipariyante ʘhito, upapattipariyante ʘhito, paṭisandhipariyante ʘhito, bhavapariyante ʘhito, saṃsārapariyante ʘhito, vaṭṭapariyante ʘhito, antime bhava ʘhito, antime samussaya ʘhito, antimadehadharo bhagavā.

“Tassāyaṃ pacchimako bhavo, carimoyaṃ samussayo;
Jātimaraṇasaṃsāro, natthi tassa punabbhavo”ti.

Evaṃ bhagavā tiṇṇāvīti tādī.

Kathaṃ bhagavā muttāvīti tādī? Bhagavato rāgā cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, dosā cittaṃ... mohā cittaṃ... kodhā... upanāhā... makkhā... paḷāsā... issāya... macchariyā... māyāya... sāṭheyyā... thambhā... sārāmbhā... mānā... atimānā... madā... pamādā... sabbakilesehi... sabbaduccaritehi... sabbadarathehi... sabbapariḷāhehi... sabbasantāpehi... sabbākusalābhisāṅkhārehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ. Evaṃ bhagavā muttāvīti tādī.

Kathaṃ bhagavā taṃniddeṣā tādī? Bhagavā sīle sati sīlavāti taṃniddeṣā tādī, saddhāya sati saddhoti taṃniddeṣā tādī, vīriye sati vīriyavāti taṃniddeṣā tādī, satiyā sati satimāti taṃniddeṣā tādī, samādhismiṃ sati samāhitoti taṃniddeṣā tādī, paññāya sati paññavāti taṃniddeṣā tādī, vijjāya sati tevijjoti taṃniddeṣā tādī, abhiññāya sati chaḷabhiññoti taṃniddeṣā tādī, dasabale sati dasabaloti taṃniddeṣā tādī. Evaṃ bhagavā taṃniddeṣā tādīti – taṃ buddhaṃ asitaṃ tādīṃ.

Akuhaṃ gaṇimāgatanti. Akuhoti tīṇi kuhanavattūni – paccayaapaṭisevanasaṅkhātāṃ kuhanavattū, iriyāpathasaṅkhātāṃ kuhanavattū, sāmantaḷappanasāṅkhātāṃ kuhanavattū.

Katamaṃ paccayaapaṭisevanasaṅkhātāṃ kuhanavattū? Idha gahapatikā bhikkhuṃ nimantenti cīvaraṇḷapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi. So pāpiccho icchāpakato atthiko cīvaraṇḷapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārāṇaṃ bhiyyokamyataṃ upādāya cīvaraṃ

paccakkhāti, piṇḍapātāṃ paccakkhāti, senāsanāṃ paccakkhāti, gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ paccakkhāti. So evamāha – “kiṃ samaṇassa mahagghena cīvarena! Etaṃ sāruppaṃ, yaṃ samaṇo susānā vā saṅkārakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni uccinitvā saṅghāṭiṃ karitvā dhāreyya. Kiṃ samaṇassa mahagghena piṇḍapātena! Etaṃ sāruppaṃ, yaṃ samaṇo uñchācariyāya piṇḍiyālopena jīvitāṃ kappeyya. Kiṃ samaṇassa mahagghena senāsanena! Etaṃ sāruppaṃ, yaṃ samaṇo rukkhāmūliko vā assa sosāniko vā abbhokāsiko vā. Kiṃ samaṇassa mahagghena gilānapaccayabhesajjaparikkhārena! Etaṃ sāruppaṃ, yaṃ samaṇo pūtimuttēna haritakīkhaṇḍena osadham kareyyā”ti tadupādāya lūkham cīvaraṃ dhāreti, lūkham piṇḍapātāṃ paribhuñjati, lūkham senāsanāṃ paṭisevati, lūkham gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ paṭisevati. Tamenāṃ gahapatikā evaṃ jānanti – “ayaṃ samaṇo appiccho santuṭṭho pavivitto asaṃsaṭṭho āradhaviṇṇiyo dhutavādo”ti bhīyyo bhīyyo nimantenti cīvaraṃ piṇḍapātāsenāsanāgilānapaccayabhesajjaparikkhārehi. So evamāha – “tiṇṇaṃ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati, saddhāya sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati, deyyadhammassa sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati, dakkhiṇeyyānaṃ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṃ puññaṃ pasavati. Tumhākañcevāyaṃ saddhā atthi, deyyadhammo ca saṃvījjati, ahañca paṭiggāhako. Sace ahaṃ na paṭiggāhessāmi, evaṃ tumhe puññaṇa paribāhirā bhavissatha, na mayhaṃ iminā attho, api ca tumhākaṃyeva anukampāya paṭiggaṇhāmi”ti. Tadupādāya bahumpi cīvaraṃ paṭiggaṇhāti, bahumpi piṇḍapātāṃ paṭiggaṇhāti, bahumpi senāsanāṃ paṭiggaṇhāti, bahumpi gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ paṭiggaṇhāti. Yā evarūpā bhākuṭikā bhākuṭiyaṃ kuhanā kuhāyanā kuhitattāṃ – idaṃ paccayapaṭisevanasaṅkhātāṃ kuhanavattū.

Katamaṃ iriyāpathasaṅkhātāṃ kuhanavattū? Idhekacco pāpiccho icchāpakato sambhāvanādhippāyo, “evaṃ maṃ jano sambhāvessatī”ti gamaṇaṃ saṅghapeti, ṭhānaṃ saṅghapeti, nisajjaṃ saṅghapeti, sayanaṃ saṅghapeti, paṇidhāya gacchati, paṇidhāya tiṭṭhati, paṇidhāya nisīdati, paṇidhāya seyyaṃ kappeti, samāhito viya gacchati, samāhito viya tiṭṭhati, samāhito viya nisīdati, samāhito viya seyyaṃ kappeti, āpāthakajjhāyīva hoti. Yā evarūpā iriyāpathassa āṭhapanā ṭhapanā saṅghapanā bhākuṭikā bhākuṭiyaṃ kuhanā kuhāyanā kuhitattāṃ – idaṃ iriyāpathasaṅkhātāṃ kuhanavattū.

Katamaṃ sāmantaṭṭhapanasaṅkhātāṃ kuhanavattū? Idhekacco pāpiccho icchāpakato sambhāvanādhippāyo “evaṃ maṃ jano sambhāvessatī”ti, ariyadhammasannissitaṃ vācaṃ bhāsati. “Yo evarūpaṃ cīvaraṃ dhāreti

so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yo evarūpaṃ pattaṃ dhāreti... loha-thālakam dhāreti... dhammakaraṇam dhāreti... parissāvanam dhāreti... kuñcikaṃ dhāreti... upāhanam dhāreti... kāyabandhanam dhāreti... āyogaṃ dhāreti, so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yassa evarūpo upajjhāyo so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yassa evarūpo ācariyo... evarūpā samānupajjhāyakā... samānācariyakā... mittā... sandiṭṭhā... sambhattā... sahāyā, so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yo evarūpe vihāre vasati, so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati; “yo evarūpe addhayoge vasati... pāsāde vasati... hammiye vasati... guhāyam vasati... leṇe vasati... kuṭiyā vasati... kūṭāgāre vasati... aṭṭe vasati ... māle vasati... uddaṇḍe vasati... upaṭṭhānasālāyam vasati... maṇḍape vasati... rukkhamūle vasati, so samaṇo mahesakkho”ti bhaṇati.

Atha vā korajikakorajiko, bhākuṭikabhākuṭiko, kuhakakuhako, lapa-kalapako, mukhasambhāvito “ayaṃ samaṇo imāsaṃ evarūpānaṃ vi-hārasamāpattīnaṃ lābhi”ti. Tādisaṃ gambhīraṃ gūlhaṃ nipuṇaṃ paṭi-channaṃ lokuttaraṃ suññatāpaṭisaññuttaṃ kathaṃ katheti. Yā evarūpā bhākuṭikā bhākuṭiyam kuhanā kuhāyanā kuhitattaṃ – idaṃ sāmanta-jap-panasaṅkhātāṃ kuhanavatthu. Buddhassa bhagavato imāni tīṇi kuhanavat-thūni pahīnāni samucchinnāni vūpasantāni paṭipassaddhāni abhabbuppat-tikāni ñāṇagginā dadḍhāni. Tasmā buddho akuhoti – akuhaṃ.

Gaṇimāgatanti. Gaṇīti gaṇī bhagavā. Gaṇācariyoti gaṇī, gaṇassa sat-thāti gaṇī, gaṇaṃ pariharatīti gaṇī, gaṇaṃ ovadatīti gaṇī, gaṇaṃ anusāsati gaṇī, visārado gaṇaṃ upasaṅkamatīti gaṇī, gaṇassa sussūsati sotaṃ odahati aññā cittaṃ upaṭṭhapetīti gaṇī, gaṇaṃ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale paṭiṭṭhā-petīti gaṇī, bhikkhugaṇassa gaṇī, bhikkhunīgaṇassa gaṇī, upāsakagaṇassa gaṇī, upāsikāgaṇassa gaṇī, rājagaṇassa gaṇī, khattiyagaṇassa gaṇī, brāh-maṇagaṇassa gaṇī, vessagaṇassa gaṇī, suddagaṇassa gaṇī, brahmagaṇassa gaṇī, devagaṇassa gaṇī, saṅghim gaṇim gaṇācariyam. **Āgatanti** upagataṃ samupagataṃ samupapannaṃ saṅkassanagaranti – akuhaṃ gaṇimāgataṃ.

Bahūnamidha baddhānanti. Bahūnaṃ khattiyānaṃ brāhmaṇānaṃ vessānaṃ suddānaṃ gahaṭṭhānaṃ pabbajitānaṃ devānaṃ manussānaṃ. **Baddhānanti** baddhānaṃ baddhacarānaṃ paricārakānaṃ sissānanti – bahūnamidha baddhānaṃ.

Atthi pañhena āgamanti. Pañhena atthiko āgatomhi , pañhaṃ puc-chitukāmo āgatomhi, pañhaṃ sotukāmo āgatomhīti. Evampi atthi pañhe-na āgamaṃ. Atha vā pañhatthikānaṃ pañhaṃ pucchitukāmānaṃ pañhaṃ sotukāmānaṃ āgamaṃ abhikkamaṃ upasaṅkamaṃ payirupāsanaṃ

siyā atthīti. Evampi atthi pañhena āgamaṃ. Atha vā pañhāgamo tuyhaṃ atthi, tvampi pahu, tvamasi alamatto mayā pucchitaṃ kathetuṃ visajjetuṃ “vahassetaṃ bhāra”nti. Evampi atthi pañhena āgamaṃ.

Tenāha thero sārīputto –

“Taṃ buddhaṃ asitaṃ tādīṃ, akuhaṃ gaṇimāgataṃ;
Bahūnamidha baddhānaṃ, atthi pañhena āgama”nti.

193.

Bhikkhuno vijigucchato, bhajato rittamāsanam;

Rukkhamūlam susānam vā, pabbatānam guhāsu vā.

Bhikkhuno vijigucchato. Bhikkhunoti puthujjanakalyāṇassa vā bhikkhuno sekkhassa vā bhikkhuno. **Vijigucchato** jātiyā vijigucchato, jarāya... byādhinā... maraṇena... sokehi... paridevehi... dukkhehi... domanassehi... upāyāsehi vijigucchato, nerayikena dukkhena... tiracchānayanikena dukkhena... pettivisayikena dukkhena... mānusikena dukkhena... gabbhokkantimūlakena dukkhena... gabbhaṭṭhitimūlakena dukkhena... gabbhavuṭṭhānamūlakena dukkhena... jātassūpanibandhakena dukkhena... jātassa parādheyyakena dukkhena... attūpakkamena dukkhena... parūpakkamena dukkhena... dukkhadukkhena... saṅkhāradukkhena... vipariṇāmadukkhena... cakkhurogena dukkhena... sotarogena dukkhena... ghānarogena dukkhena... jivhārogena dukkhena... kāyarogena dukkhena... sīsarogena dukkhena... kaṇṇarogena dukkhena... mukharogena dukkhena... dantarogena dukkhena... kāsena... sāsena... pināsena... dāhena... jarena... kucchirogena... mucchāya... pakkhandikāya... sūlāya... visūcīkāya... kuṭṭhena... gaṇḍena... kilāsena... sosena... apamārena... dadduyā... kaṇḍuyā... kacchuyā... rakhasāya... vitacchīkāya... lohitena... pittena... madhumeheṇa... aṃsāya... piḷakāya... bhagandaleṇa... pittasamuṭṭhāneṇa ābādhena... semhasamuṭṭhāneṇa ābādhena... vātasamuṭṭhāneṇa ābādhena... sannipātīkeṇa ābādhena... utupariṇāmajena ābādhena... visamaparihāraṇeṇa ābādhena... opakkamīkeṇa ābādhena... kammavipākajena ābādhena... sīteṇa... uṇheṇa... jighacchāya... pipāsāya... uccāreṇa... passāveṇa... ḍaṃsamakasavātātapasārīsapasamphassena dukkhena... mātumaraṇeṇa dukkhena... pitumaraṇeṇa dukkhena... bhātumaraṇeṇa... bhaginimaraṇeṇa... puttumaraṇeṇa... dhītumaraṇeṇa... ñātībyasanena... bhogabyasanena... rogabyasanena... sīlabyanena... diṭṭhībyasanena dukkhena vijigucchato aṭṭiyato harāyato jigucchato – bhikkhuno vijigucchato.

Bhajato rittamāsananti. Āsanam vuccati yattha nisīdati – mañco pītham bhisi taṭṭikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro pañnasanthāro palālasanthāro . Tam āsanam asappāyarūpadassanena rittam vivittam pavivittam, asappāyasaddassavanena rittam vivittam pavivittam, asappāyehi pañcahi kāmaguṇehi rittam vivittam pavivittam. Tam pavivittam āsanam bhajato sambhajato sevato nisevato saṃsevato paṭisevatoti – bhajato rittamāsanam.

Rukkhamūlam susānam vāti. Rukkhamūlamyeva rukkhamūlam, susānamyeva susānanti – rukkhamūlam susānam vā. **Pabbatānam guhāsu vāti.** Pabbatāyeva pabbatā, kandarāyeva kandarā, giriguhāyeva giriguhā. Pabbatantarikāyo vuccanti pabbatapabbhārāti – pabbatānam guhāsu vā.

Tenāha thero sārīputto –

“Bhikkhuno vijigucchato, bhajato rittamāsanam;
Rukkhamūlam susānam vā, pabbatānam guhāsu vā”ti.

194.

Uccāvacesu sayanesu, kivanto tattha bheravā;

Ye hi bhikkhu na vedheyya, nigghose sayanāsane.

Uccāvacesu sayanesūti. Uccāvacesūti uccāvacesu hīnappaṇītesu chekapāpakesu. Sayanam vuccati senāsanam vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyam guhāti – uccāvacesu sayanesu. **Kivanto tattha bheravāti.** **Kivantoti** kivanto kūjanto nadanto saddam karonto. Atha vā **kivantoti** kati kittakā kīvatakā kīvabahukā te. **Bheravāti** sīhā byagghā dīpī acchā taracchā kokā mahimsā hatthī ahi vicchikā satapadī, corā vā assu mānavā vā katammā vā akatakammā vāti – kivanto tattha bheravā.

Ye hi bhikkhu na vedheyyāti. **Ye hīti** ye hi bherave passivā vā suṇivā vā na vedheyya nappavedheyya na sampavedheyya na taseyya na uttaseyya na parittaseyya na bhāyeyya na santāsam āpajjeyya, abhīrū assa acchambhī anutrāsī apalāyī, pahīnabhayabheravo vigatalomahaṃso vihareyyāti – ye hi bhikkhu na vedheyya.

Nigghose sayanāsaneti. Appasadde appanigghose vijanavāte manus-sarāhasseyyake paṭisallānasārurpe senāsaneti – nigghose sayanāsane.

Tenāha thero sārīputto –

“Uccāvacesu sayanesu, kivanto tattha bheravā;
Ye hi bhikkhu na vedheyya, nigghose sayanāsane”ti.

195.

Kati parissayā loke, gacchato agataṃ disaṃ;

Ye bhikkhu abhisambhave, pantamhi sayanāsane.

Kati parissayā loketi. Katīti kati kittakā kīvatakā kīvabahukā. **Parissayāti** dve parissayā – pākāṭaparissayā ca paṭicchannaparissayā ca. Katame pākāṭaparissayā? Sīhā byagghā dīpī acchā taracchā kokā mahimsā hatthī ahi vicchikā satapadī, corā vā assu mānavā vā katakammā vā akatakammā vā, cakkhurogo sotarogo ghānarogo jivhārogo kāyarogo sīsarogo kaṇṇarogo mukharogo dantarogo kāso sāso pināso ḍāho jaro kucchirogo mucchā pakkhādikā sūlā visūcikā kuṭṭham gaṇḍo kilāso soso apamāro daddu kaṇḍu kacchu rakhasā vitacchikā lohitaṃ pittaṃ madhumeho aṃsā piḷakā bhagandaḷā, pittasamuṭṭhānā ābādhā...pe... sītaṃ uṇhaṃ jighacchā pipāsā uccāro passāvo ḍamsamakāsavātātapasarīsapasamphassā – ime vuccanti pākāṭaparissayā.

Katame paṭicchannaparissayā? Kāyaduccaritaṃ vacīduccaritaṃ manoduccaritaṃ kāmaccchandaniṅvaraṇaṃ byāpādanīvaraṇaṃ thinamidghanīvaraṇaṃ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṃ vicikicchānīvaraṇaṃ rāgo doso moho kodho upanāho makkho paḷāso issā macchariyaṃ māyā sāṭṭheyyaṃ thambho sārāmbho māno atimāno mado pamādo, sabbe kilesā sabbe duc-caritā sabbe darathā sabbe pariḷāhā sabbe santāpā sabbākusalābhisankhārā – ime vuccanti paṭicchannaparissayā.

Parissayāti kenaṭṭhena parissayā? Parisahantīti parissayā, parihānāya saṃvattantīti parissayā, tatrāsāyāti parissayā.

Kathaṃ parisahantīti parissayā? Te parissayā taṃ puggalaṃ saṃhanti parisahanti abhibhavanti ajjhottharanti pariyaḍiyanti maddanti. Evaṃ parisahantīti – parissayā.

Kathaṃ parihānāya saṃvattantīti parissayā? Te parissayā kusalānaṃ dhammānaṃ antarāyāya parihānāya saṃvattanti. Katamesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ? Sammāpaṭipadāya anulomapaṭipadāya apaccanīkapaṭipadāya aviruddhapaṭipadāya anvatthapaṭipadāya dhammānudhammapaṭipadāya sīlesu pariḷāhāyā indriyesu guttadvāratāya bhojane mataññutāya jāgariyānuyogassa satisampajaññassa catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ bhāvanānuyogassa catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa bhāvanānuyogassa – imesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ antarāyāya parihānāya saṃvattanti. Evaṃ parihānāya saṃvat-

tantīti – parissayā.

Kathaṃ tatrāsayaṭi parissayā? Tatthete pāpakā akusalā dhammā uppajjanti attabhāvasannissayā. Yathā bile bilāsayaṭi pāṇā sayanti, dake dakāsayaṭi pāṇā sayanti, vane vanāsayaṭi pāṇā sayanti, rukkhe rukkhāsayaṭi pāṇā sayanti; evameva tatthete pāpakā akusalā dhammā uppajjanti attabhāvasannissayāṭi. Evampi tatrāsayaṭi – parissayā.

Vuttañhetam bhagavatā –

“Sāntevāsiko, bhikkhave, bhikkhu sācariyako dukkham na phāsu viharati. Kathaṇca, bhikkhave, bhikkhu sāntevāsiko sācariyako dukkham na phāsu viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhuno cakkhunā rūpaṃ disvā uppajjanti pāpakā akusalā dhammā sarasaṅkappā saññojaniyā, tyassa anto vasanti anvāssavanti pāpakā akusalā dhammāṭi. Tasmā sāntevāsikoti vuccati. Te naṃ samudācaranti, samudācaranti naṃ pāpakā akusalā dhammāṭi. Tasmā sācariyakoti vuccati.

“Puna caparam, bhikkhave, bhikkhuno sotena saddam sutvā...pe... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammam viññāya uppajjanti pāpakā akusalā dhammā sarasaṅkappā saññojaniyā, tyassa anto vasanti anvāssavanti pāpakā akusalā dhammāṭi. Tasmā sāntevāsikoti vuccati. Te naṃ samudācaranti, samudācaranti naṃ pāpakā akusalā dhammāṭi. Tasmā sācariyakoti vuccati. Evaṃ kho, bhikkhave, bhikkhu sāntevāsiko sācariyako dukkham na phāsu viharati”ti. Evampi tatrāsayaṭi – parissayā.

Vuttañhetam bhagavatā –

“Tayome, bhikkhave, antarāmalā antarāmittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā. Katame tayo? Lobho, bhikkhave, antarāmalā antarāmittā antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko, doso, bhikkhave...pe... moho, bhikkhave, antarāmalā antarāmittā antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko. Ime kho, bhikkhave, tayo antarāmalā antarāmittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā”.

“Anatthajanano lobho, lobho cittappakopano;

Bhayamantarato jātam, tam jano nāvabujjhati.

“Luddho attham na jānāti, luddho dhammam na passati;

Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ lobho sahate naraṃ.

“Anatthajanano doso, doso cittappakopano;
Bhayamantarato jātaṃ, taṃ jano nāvabujjhati.

“Kuddho atthaṃ na jānāti, kuddho dhammaṃ na passati;
Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ doso sahate naraṃ.

“Anatthajanano moho, moho cittappakopano;
Bhayamantarato jātaṃ, taṃ jano nāvabujjhati.

“Mūlho atthaṃ na jānāti, mūlho dhammaṃ na passati;
Andhantamaṃ tadā hoti, yaṃ moho sahate nara”nti.

Evampi tatrāsayaṭi – parissayā. Vuttañhetamaṃ bhagavatā –

“Tayo kho, mahārāja, purisassa dhammā ajjhataṃ uppajjamānā up-
pajjanti ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya. Katame tayo? Lobho kho,
mahārāja, purisassa dhammo ajjhataṃ uppajjamāno uppajjati ahitāya
dukkhāya aphāsuvihārāya; doso kho, mahārāja...pe... moho kho, mahārā-
ja, purisassa dhammo ajjhataṃ uppajjamāno uppajjati ahitāya dukkhāya
aphāsuvihārāya. Ime kho, mahārāja, tayo purisassa dhammā ajjhataṃ up-
pajjamānā uppajjanti ahitāya dukkhāya aphāsuvihārāya”ti.

“Lobho doso ca moho ca, purisaṃ pāpacetasam;
Hiṃsanti attasambhūtā, tacasāraṃva samphala”nti.

Evampi tatrāsayaṭi – parissayā.

Vuttañhetamaṃ bhagavatā –

“Rāgo ca doso ca itonidānā, aratī ratī lomahaṃso itojā;
Ito samuṭṭhāya manovitakkā, kumārakā dhaṅkamivossajantī”ti.

Evampi tatrāsayaṭi – parissayā. **Loketi** manussaloketi – kati parissayā
loke.

Gacchato agataṃ disanti. Agatā disā vuccati amataṃ nibbānaṃ. Yo
so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhakkhayo virāgo

nirodho nibbānaṃ. Agatapubbā sā disā na sā disā gatapubbā iminā dīghena addhunā.

“Samatittikaṃ anavasesaṃ, telapattaṃ yathā parihareyya;

Evaṃ sacittamanurakkhe, patthayāno disaṃ agatapubbaṃ”.

Agatapubbaṃ disaṃ vajato gacchato abhikkamatoti – gacchato agataṃ disaṃ.

Ye bhikkhu abhisambhaveti. Yeti ye parissaye abhisambhaveyya abhibhaveyya ajjhotthareyya pariyādiyeyya maddeyyāti – ye bhikkhu abhisambhave.

Pantamhi sayanāsaneti. Ante pante pariyante selante vā vanante vā nadante vā udakante vā yattha na kasīyati na vapīyati, janantaṃ atikkamivā manussānaṃ anupacāre senāsaneti – pantamhi sayanāsane.

Tenāha thero sārīputto –

“Kati parissayā loke, gacchato agataṃ disaṃ;

Ye bhikkhu abhisambhave, pantamhi sayanāsane”ti.

196.

Kyāssa byappathayo assu, kyāssassu idha gocarā;

Kāni sīlabbatānāssu, pahitattassa bhikkhuno.

Kyāssa byappathayo assūti. Kīdisena byappathena samannāgato assa kiṃsaṅṅhitena kiṃpakārena kiṃpaṭibhāgenāti vacīpārisuddhiṃ pucchati. Katamā vacīpārisuddhi? Idha bhikkhu musāvādaṃ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṃvādako lokassa. Pisuṇaṃ vācaṃ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṃ bhedaṃ, amutra vā sutvā na imesaṃ akkhātā amūsaṃ bhedaṃ, iti bhinnānaṃ vā sandhātā, sahitānaṃ vā anuppādātā samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṃ vācaṃ bhāsītā hoti. Pharusāṃ vācaṃ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti; yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemaṇīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṃ vācaṃ bhāsītā hoti. Samphappalāpaṃ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṃ vācaṃ bhāsītā hoti kālena sāpadesaṃ pariyantavatiṃ atthasaṃhitāṃ. Catūhi vacīsucaritehi samannāgato catudosāpagataṃ vācaṃ bhāsati, bāttiṃsāya tiracchānakathāya ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto

visaññutto vimariyādikatena cetasā viharati. Dasa kathāvattthūni katheti, seyyathidaṃ – appicchakathaṃ santuttthikathaṃ pavivekakathaṃ asaṃsag-gakathaṃ vīriyārambhakathaṃ sīlakathaṃ samādhikathaṃ paññākathaṃ vimuttikathaṃ vimuttiñānadassanakathaṃ satipaṭṭhānakathaṃ sammappa-dhānakathaṃ iddhipādakathaṃ indriyakathaṃ balakathaṃ bojjaṅgakatha-maṃ maggakathaṃ phalakathaṃ nibbānakathaṃ katheti. Vācāya yato yatto paṭiyatto gutto gopito rakkhito saṃvuto – ayaṃ vacīpārisuddhi. Edisāya vacīpārisuddhiyā samannāgato assāti – kyāssa byappathayo assu.

Kyāssassu idha gocarāti. Kīdisena gocarena samannāgato assa kiṃsaṅghitena kiṃpakārena kiṃpaṭibhāgenāti gocaraṃ pucchati. Atthi go-caro, atthi agocaro.

Katamo agocaro? Idhekacco vesiyāgocaro vā hoti, vidhavāgocaro vā hoti, thullakumārīgocaro vā hoti, paṇḍakagocaro vā hoti, bhikkhunīgocaro vā hoti, pānāgāragocaro vā hoti, saṃsaṭṭho viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena saṃsaggena. Yāni vā pana tāni kulāni assaddhāni appasannāni anopānabhūtāni akkosakaparibhāsakāni anattakāmāni ahitakāmāni aphāsukāmāni ayogakkhemakāmāni bhikkhūnaṃ bhikkhunīnaṃ upāsakānaṃ upāsikānaṃ, tathārūpāni kulāni sevati bhajati payirupāsati – ayaṃ vuccati agocaro.

Atha vā antaragharaṃ pavitttho vīthiṃ paṭipanno asaṃvuto gacchati, hatthiṃ olokento, assaṃ olokento, rathaṃ olokento, pattīṃ olokento, itthi-yo olokento, purise olokento, kumārikāyo olokento, kumārake olokento, antarāpaṇaṃ olokento, gharamukhāni olokento, uddhaṃ olokento, adho olokento, disāvidisaṃ vipekkhamāno gacchati – ayampi vuccati agocaro.

Atha vā cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti anubyañjanag-gāhī. Yatvādhikaraṇaṃ...pe... manindriyaṃ asaṃvutaṃ viharantaṃ abhijjhā domanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa na saṃvarāya paṭipajjati, na rakkhati manindriyaṃ manindriye na saṃvaraṃ āpajjati – ayampi vuccati agocaro.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṃ visūkadassanaṃ anuyuttā viharanti, seyyathidaṃ – naccamaṃ gītaṃ vāditaṃ pekkhaṃ akkhānaṃ pañissaraṃ vetālaṃ kumbhathūnaṃ sobhanakaṃ caṇḍālaṃ vaṃsaṃ dhovanaṃ hatthiyuddhaṃ as-sayuddhaṃ mahimsayuddhaṃ usabhayuddhaṃ ajayuddhaṃ meṇḍayud-dhaṃ kukkuṭayuddhaṃ vaṭṭakayuddhaṃ daṇḍayuddhaṃ muṭṭhiyuddhaṃ nibbuddhaṃ uyyodhikaṃ balaggaṃ senābyūhaṃ anīkadassanaṃ iti vā iti,

evarūpaṃ visūkadassanaṃ anuyutto hoti – ayampi vuccati agocaro.

Pañcapi kāmagaṇā agocarā. Vuttañhetam bhagavatā – “mā, bhikkhave, agocare caratha paravisaye. Agocare, bhikkhave, caratam paravisaye lacchati māro otāram, lacchati māro ārammaṇam. Ko ca, bhikkhave, bhikkhuno agocaro paravisayo? Yadiam pañca kāmagaṇā. Katame pañca? Cakkhaviññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā. Ayam vuccati, bhikkhave, bhikkhuno agocaro paravisayo” – ayampi vuccati agocaro.

Katamo gocaro? Idha bhikkhu na vesiyāgocaro hoti, na vidhavāgocaro hoti, na thullakumārīgocaro hoti, na paṇḍakagocaro hoti, na bhikkhunīgocaro hoti, na pānāgāragocaro hoti, asaṃsaṭṭho viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena saṃsaggena. Yāni vā pana tāni kulāni saddhāni pasannāni opānabhūtāni kāsāvapajjotāni isivātapativātāni atthakāmāni hitakāmāni phāsukāmāni yogakkhemakāmāni bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam, tathārūpāni kulāni sevati bhajati payirupāsati – ayampi vuccati gocaro.

Atha vā bhikkhu antaragharam pavitṭho vīthim paṭipanno samvuto gacchati, na hatthim olokento, na assam olokento, na ratham olokento, na pattim olokento...pe... na disāvidisaṃ vipekkhamāno gacchati – ayampi vuccati gocaro.

Atha vā bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti...pe... manindriye samvaram āpajjati – ayampi vuccati gocaro.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṃ visūkadassanaṃ ananuyuttā viharanti, seyyathidaṃ – naccam gītam vāditaṃ...pe... anīkadassanaṃ iti vā iti, evarūpā visūkadassanā paṭivirato hoti – ayampi vuccati gocaro.

Cattāropi satipaṭṭhānā gocaro. Vuttañhetam bhagavatā – “gocare, bhikkhave, caratha sake pettike visaye. Gocare, bhikkhave, caratam sake pettike visaye na lacchati māro otāram, na lacchati māro ārammaṇam. Ko ca, bhikkhave, bhikkhuno gocaro sako pettiko visayo? Yadiam cattāro satipaṭṭhānā. Katame cattāro? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati, vedanāsu...pe... citte...pe... dhammesu dhammānupassī viharati

ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Ayaṃ vuccati, bhikkhave, bhikkhuno gocaro sako pettiko visayo – ayampi vuccati gocaro. Edisena gocarena samannāgato assā”ti – kyāssassu idha gocarā.

Kāni sīlabbatānāssūti. Kīdisena sīlabbatena samannāgato assa kiṃsaṅṅhitena kiṃpakārena kiṃpaṭibhāgenāti sīlabbatapārisuddhiṃ pucchati. Katamā sīlabbatapārisuddhi? Atthi sīlañceva vatañca, atthi vataṃ na sīlam. Katamaṃ sīlañceva vatañca? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Yo tatha saññamo saṃvaro avītikamo – idaṃ sīlam. Yaṃ samādānaṃ – taṃ vataṃ. Saṃvaraṭṭhena sīlam, samādānaṭṭhena vataṃ – idaṃ vuccati sīlañceva vatañca.

Katamaṃ vataṃ na sīlam? Aṭṭha dhutaṅgāni – āraññikaṅgaṃ, piṇḍapātikaṅgaṃ, paṃsukūlikaṅgaṃ, tecīvarikaṅgaṃ, sapadānacārikaṅgaṃ, khālupacchābhattikaṅgaṃ, nesajjikaṅgaṃ, yathāsanthatikaṅgaṃ – idaṃ vuccati vataṃ na sīlam. Vīriyasamādānaṃpi vuccati vataṃ na sīlam. Kāmaṃ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatu, sarīre upasussatu maṃsalohitaṃ, yaṃ taṃ purisathāmena purisabalena purisavīriyena purisaparakkmena pattabbaṃ na taṃ apāpuṇitvā vīriyassa saṅghānaṃ bhavissatīti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ na sīlam.

“Nāsissam na pivissāmi, vihārato na nikkhame ;

Napi passaṃ nipātesam, taṅhāsalle anūhate”ti.

Cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ na sīlam. Na tāvāhaṃ imaṃ pallaṅkaṃ bhindissāmi yāva me na anupādāya āsavehi cittaṃ vimuccissatīti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlam. Na tāvāhaṃ imamahā āsanā vuṭṭhahissāmi... na tāvāhaṃ imamahā caṅkamā orohissāmi... vihārā nikkhamissāmi... adḍhayogā nikkhamissāmi... pāsādā nikkhamissāmi... hammiyā... guhāya... leṇā... kuṭiyā... kūṭāgarā... aṭṭā... māḷā... udandaṅḍā... upaṭṭhānasālāya... maṇḍapā... rukkhamaḷā nikkhamissāmi yāva me na anupādāya āsavehi cittaṃ vimuccissatīti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlam. Imasmiññeva pubbaṅghasamayaṃ ariyadhammaṃ āharissāmi samāharissāmi adhigacchissāmi phassayissāmi sacchikarissāmīti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlam. Imasmiññeva majjhanhikasamayaṃ... sāyanhasamayaṃ ... purebhattaṃ... pacchābhattaṃ... purimayāmaṃ... majjhimayāmaṃ... pacchimayāmaṃ... kāḷe... juṇhe...

vasse... hemante... gimhe... purime vayokhandhe... majjhime vayokhandhe... pacchime vayokhandhe ariyadhammaṃ āharissāmi samāharissāmi adhigacchissāmi phassayissāmi sacchikarissāmīti – cittaṃ paggaṇhāti padahati. Evarūpampi vīriyasamādānaṃ vuccati vataṃ, na sīlaṃ – ayaṃ sīlabbataparīsuddhi. Edisāya sīlabbataparīsuddhiyā samannāgato assāti – kāni sīlabbatānāssu.

Pahitattassa bhikkhunoti. Pahitattassāti āraddhavīriyassa thāmagatassa dalhparakkamassa anikkhittacchandassa anikkhittadhurassa kusalesu dhammesu. Atha vā pesitattassa yassatthāya pesito attatthe ca ñāye ca lakkhaṇe ca kāraṇe ca thānāṭhāne ca. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti pesitattassa, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti pesitattassa, “sabbe dhammā anattā”ti pesitattassa, “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti pesitattassa ...pe... “jātipaccayā jarāmaṇa”nti pesitattassa, “avijjānirodhā saṅkhānirodho”ti pesitattassa...pe... “jātinirodhā jarāmaṇanirodho”ti pesitattassa, “idaṃ dukkha”nti pesitattassa...pe... “ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti pesitattassa, “ime āsavā”ti pesitattassa...pe... “ayaṃ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti pesitattassa, “ime dhammā abhiññeyyā”ti pesitattassa...pe... “ime dhammā sacchikātabbā”ti pesitattassa, channaṃ phassāyatanānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca pesitattassa, pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ... catunnaṃ mahābhūtānaṃ samudayaṅca atthaṅgamaṅca assādaṅca ādīnavaṅca nissaraṅca pesitattassa, “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ, sabbamaṃ taṃ nirodhadhamma”ntntti pesitattassa. **Bhikkhunoti** puthujjanakalyāṇakassa vā bhikkhuno sekkhassa vā bhikkhunoti – pahitattassa bhikkhuno.

Tenāha thero sārīputto –

“Kyāssa byappathayo assu, kyāssassu idha gocarā;

Kāni sīlabbatānāssu, pahitattassa bhikkhuno”ti.

197.

Kaṃ so sikkhaṃ samādāya, ekodi nipako sato;

Kammāro rajatasseva, niddhame malamattano.

Kaṃ so sikkhaṃ samādāyāti kaṃ so sikkhaṃ ādāya samādāya ādiyitvā samādiyitvā gaṇhitvā parāmasitvā abhinivisitvāti – kaṃ so sikkhaṃ samādāya.

Ekodi nipako satoti. Ekodīti ekaggacitto avikkhittacitto

avisāhaṭamānaso samatho samādhindriyaṃ samādhibalaṃ...pe... sam-
māsamādhī. **Nipakoti** nipako paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī
medhāvī. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānupassanāsatipañṇānaṃ
bhāvento sato, vedanāsu...pe... citte...pe... dhammesu dhammānupas-
sanāsatipañṇānaṃ bhāvento sato. So vuccati satoti – sato. Kaṃ so sikkhaṃ
samādāyāti adhisīlasikkhaṃ pucchati. **Ekodīti** adhicittasikkhaṃ pucchati.
Nipakoti adhipaññāsikkhaṃ pucchati. **Satoti** pārisuddhiṃ pucchati – kaṃ
so sikkhaṃ samādāya, ekodi nipako sato.

Kammāro rajatasseva, niddhame malamattanoti. Kammāro vucca-
ti suvaṇṇakāro, rajataṃ vuccati jātarūpaṃ. Yathā suvaṇṇakāro jātarūpassa
oḷārikampi malaṃ dhamati sandhamati niddhamati, majjhimakampi malaṃ
dhamati sandhamati niddhamati, sukhumakampi malaṃ dhamati sandha-
mati niddhamati; evameva bhikkhu attano oḷārikepi kilese dhamati sand-
hamati niddhamati pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ gameti,
majjhimakepi kilese... sukhumakepi kilese dhamati sandhamati niddhamati
pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ gameti.

Atha vā bhikkhu attano rāgamalaṃ dosamalaṃ mohamalaṃ
mānamalaṃ diṭṭhimalaṃ kilesamalaṃ duccharitamalaṃ andhakaṇaṃ
acakkhukaṇaṃ aññākaṇaṃ paññānirodhikaṃ vighātapakkhikaṃ an-
ibbānaṃvattanikaṃ dhamati sandhamati niddhamati pajahati vinodeti by-
antiṃ karoti anabhāvaṃ gameti.

Atha vā sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhiṃ dhamati sandhamati niddhamati
pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ gameti. Sammāsaṅkappaṇa
micchāsaṅkappaṇaṃ...pe... sammāvācāya micchāvācaṃ... sammākamma-
tena micchākammantaṃ... sammāājīvena micchāājīvaṃ... sammāvāyāme-
na micchāvāyāmaṃ... sammāsatiyā micchāsatiṃ... sammāsamādhinā
micchāsamādhiṃ... sammāñāṇena micchāñāṇaṃ... sammāvimuttiyā mic-
chāvimuttiṃ dhamati sandhamati niddhamati pajahati vinodeti byantiṃ
karoti anabhāvaṃ gameti.

Atha vā ariyena aṭṭhaṅgikena maggena sabbe kilese sabbe duccharite
sabbe darathe sabbe pariḷāhe sabbe santāpe sabbākusalābhisaṅkhāre dha-
mati sandhamati niddhamati pajahati vinodeti byantiṃ karoti anabhāvaṃ
gameti – kammāro rajatasseva niddhame malamattano.

Tenāha thero sārīputto –

“Kaṃ so sikkhaṃ samādāya, ekodi nipako sato;

Kammāro rajatasseva, niddhame malamattano”ti.

198.

Vijigucchamānassa yadidaṃ phāsu, [sāriputtāti bhagavā]

Rittāsaṇaṃ sayanaṃ sevato ve;

**Sambodhikāmassa yathānudhammaṃ, taṃ te pavakkhāmi
yathā pajānaṃ.**

Vijigucchamānassa yadidaṃ phāsūti. Vijigucchamānassāti jātiyā vijigucchamānassa, jarāya... byādhinā... maraṇena... sokehi ... paridevehi... dukkhehi... domanassehi... upāyāsehi...pe... ditṭhibyasanena dukkhena vijigucchamānassa aṭṭīyamānassa harāyamānassāti – vijigucchamānassa. **Yadidaṃ phāsūti** yaṃ phāsuvihāraṃ taṃ kathayissāmi. Katamo phāsuvihāro? Sammāpaṭipadā anulomapaṭipadā apaccanīkaṭipadā aviruddhapaṭipadā anvatthapaṭipadā dhammānudhammapaṭipadā sīlesu paripūrakāritā indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññitā jāgariyānuyogo satisampajaññaṃ cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo nibbānañca nibbānagāminī ca paṭipadā – ayaṃ phāsuvihāroti – vijigucchamānassa yadidaṃ phāsu.

Sāriputtāti bhagavāti. Taṃ theramaṃ nāmenālapati. **Bhagavāti** gāravādhivacanaṃ. Api ca bhaggarāgoti bhagavā, bhaggadosoti bhagavā, bhaggamohoti bhagavā, bhaggamānoti bhagavā, bhaggadiṭṭhīti bhagavā, bhaggakaṇḍakoti bhagavā, bhaggakilesoti bhagavā, bhaji vibhaji pavibhaji dhammaratananti bhagavā, bhavānaṃ antakaroti bhagavā, bhāvitakāyo bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapaññoti bhagavā; bhaji vā bhagavā arañña-vanapatthāni pantāni senāsanāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppānīti bhagavā, bhāgī vā bhagavā cīvarapaṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa adhisīlassa adhiccittassa adhipaññāyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ jhānaṃ catunnaṃ appamaññaṃ catunnaṃ āruppasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ aṭṭhannaṃ abhiññāyatanānaṃ navannaṃ anupubbavihārasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ saññābhāvanānaṃ dasannaṃ kaṣiṇasamāpattīnaṃ ānāpānassatisamādhissa asubhasamāpattiyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ satipaṭṭhānaṃ catunnaṃ sammappadhānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgi-

kassa maggassāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ tathāgatabalānaṃ catunnaṃ vesārajjānaṃ catunnaṃ paṭisambhidānaṃ channaṃ abhiññānaṃ channaṃ buddhadhammānanti bhagavā; bhagavāti nettaṃ nāmaṃ mātarā kataṃ, na pitarā kataṃ, na bhātārā kataṃ, na bhaginiyā kataṃ, na mittāmaccehi kataṃ, na ñātisālohitehi kataṃ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ, na devatāhi kataṃ; vimokkhaṅkamaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ bodhiyā mūle saha sabbaññūtaññassa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – sārīputtāti bhagavā.

Rittāsaṇaṃ sayanaṃ sevato veti. Āsaṇaṃ vuccati yattha nisīdati – mañco pīṭhaṃ bhisi taṭṭikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro paṇṇasanthāro palālasanthāro. Sayanaṃ vuccati senāsaṇaṃ vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṃ guhā. Taṃ sayanāsaṇaṃ asappāyarūpadassanena rittaṃ vivittaṃ pavivittaṃ, asappāyasaddassavanena...pe... asappāyehi pañcahi kāmagaṇehi rittaṃ vivittaṃ pavivittaṃ. Taṃ sayanāsaṇaṃ sevato nisevato saṃsevato paṭisevatoti – rittāsaṇaṃ sayanaṃ sevato ve.

Sambodhikāmassa yathānudhammanti. Sambodhi vuccati catūsu maggesu ñānaṃ paññā paññindriyaṃ paññābalaṃ...pe... dhammavicayasambojjhaṅgo vīmaṃsā vipassanā sammādiṭṭhi. Taṃ sambodhiṃ bujjhitukāmassa anubujjhitukāmassa paṭibujjhitukāmassa sambujjhitukāmassa adhigantukāmassa phassitukāmassa sacchikātukāmassāti – sambodhikāmassa.

Yathānudhammanti katame bodhiyā anudhammā? Sammāpaṭipadā anulomapaṭipadā apaccanīkapaṭipadā aviruddhapaṭipadā anvatthapaṭipadā dhammānudhammapaṭipadā sīlesu paripūrakāritā indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññūtā jāgariyānuyogo satisampajaññaṃ – ime vuccanti bodhiyā anudhammā. Atha vā catunnaṃ maggānaṃ pubbabhāge vipassanā – ime vuccanti bodhiyā anudhammāti – sambodhikāmassa yathānudhammaṃ.

Taṃ te pavakkhāmi yathā pajānanti. Tanti bodhiyā anudhammaṃ. **Pavakkhāmi** pavakkhāmi ācikkhissāmi desessāmi paññapessāmi paṭhapessāmi vivarissāmi vibhajissāmi uttānīkarissāmi pakāssissāmi. **Yathā pajānanti** yathā pajānaṃ yathā pajānanto ājānanto vijānanto paṭivijānanto paṭivijjhanto na itihitihaṃ na itikirāya na paramparāya na piṭakasampadāya na takkahetu na nayahetu na ākāraparivitakkena na diṭṭhinijjhānakkhantiyā sāmaṃ sayamabhiññātaṃ attapaccakkaṃ dhammaṃ, taṃ kathayissāmīti – taṃ te pavakkhāmi yathā pajānaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Vijjucchamānassa yadidaṃ phāsu, [sārīputtāti bhagavā]

Rittāsanam sayanam sevato ve;

Sambodhikāmassa yathānudhammam, tam te pavakkhāmi yathā pajāna”nti.

199.

Pañcannam dhīro bhayānam na bhāye, bhikkhu sato sapariyantacārī;

Ḍamsādhipātānam sarīsapānam , manussaphassānam cattupadānam.

Pañcannam dhīro bhayānam na bhāyeti. Dhīroti dhīro paṇḍito paññavā buddhimā ñāṇī vibhāvī medhāvī. Dhīro pañcannam bhayānam na bhāyeyya na taseyya na santaseyya na uttaseyya na parittaseyya na santāsam āpajjeyya, abhīrū assa acchambhī anutrāsī apalāyī pahīnabhayabheravo vīgatalomahaṃso vihareyyāti – pañcannam dhīro bhayānam na bhāye.

Bhikkhu sato sapariyantacārīti. Bhikkhūti puthujjanakalyāṇako vā bhikkhu sekkho vā bhikkhu. **Satoti** catūhi kāraṇehi sato – kāye kāyānupassanāsati paṭṭhānam bhāvento sato, vedanāsu...pe... citte... dhammesu dhammānupassanāsati paṭṭhānam bhāvento sato – so vuccati sato. **Sapariyantacārīti** cattāro pariyaṅtā – sīlasamvarapariyaṅto, indriyasamvarapariyaṅto, bhojane mattaññutāpariyaṅto, jāgariyaṅuyogapariyaṅto.

Katamo sīlasamvarapariyaṅto? Idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasamvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Antopūtibhāvaṃ paccavekkhamāno anto sīlasamvarapariyaṅte carati, mariyādam na bhindati – ayaṃ sīlasamvarapariyaṅto.

Katamo indriyasamvarapariyaṅto? Idha bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam...pe... cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddaṃ sutvā... ghānena gandhaṃ ghāyitvā... jivhāya rasaṃ sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbaṃ phusitvā... manasā dhammaṃ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam manindriyaṃ susamvutaṃ viharantaṃ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā nānvāssaveyyuṃ, tassa samvārāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṃ, manindriye samvaram āpajjati. Ādittapariyaṅyaṃ paccavekkhamāno anto indriyasamvarapariyaṅte carati, mariyādam na bhindati – ayaṃ indriyasamvarapariyaṅto.

Katamo bhojane mattaññutāpariyanto? Idha bhikkhu paṭisaṅkhā yoni-so āhāraṃ āhāreti neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa thitiyā yāpanāya vihiṃsūparatiyā brahmacariyānuggahāya. Iti purāṇaṅca vedanaṃ paṭihaṅkhāmi navaṅca vedanaṃ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Akkhabhañjanavaṇapaṭicchādanaputtamaṃsūpamaṃ paccavekkhamāno anto bhojane mattaññutāpariyante carati, mariyādaṃ na bhindati – ayaṃ bhojane mattaññutāpariyanto.

Katamo jāgariyānuyogapariyanto? Idha bhikkhu divasaṃ caṅkame-na nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheti, rattiyā paṭhamaṃ yāmaṃ caṅkame-na nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheti, rattiyā majjhimamaṃ yāmaṃ dakkhiṇena passena sīhaseyyamaṃ kappeti pāde pādaṃ accādhāya sato sampajāno utthānasaññaṃ manasi karitvā, rattiyā pacchimaṃ yāmaṃ paccutthāya caṅkame-na nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheti. Bhaddekarattavihāraṃ paccavekkhamāno anto jāgariyānuyogapariyanto carati, mariyādaṃ na bhindati – ayaṃ jāgariyānuyogapariyantoti – bhikkhu sato sapariyantacārī.

Ḍaṃsādhīpātānaṃ sarīsapānanti. Ḍaṃsā vuccanti piṅgalamakkhikāyo. Adhipātakā vuccanti sabbāpi makkhikāyo. Kiṃkāraṇā adhipātakā vuccanti sabbāpi makkhikāyo? Tā uppativā uppativā khādanti; taṃkāraṇā adhipātakā vuccanti sabbāpi makkhikāyo. Sarīsapā vuccanti ahīti – ḍaṃsādhīpātānaṃ sarīsapānaṃ.

Manussaphassānaṃ catuppadānanti. Manussaphassā vuccanti corā vā assu mānavā vā katakammā vā akatakammā vā. Te bhikkhuṃ pañhaṃ vā puccheyyumaṃ vādaṃ vā āropeyyumaṃ akkoseyyumaṃ paribhāseyyumaṃ roseyyumaṃ viroseyyumaṃ hiṃseyyumaṃ vihiṃseyyumaṃ heṭheyyumaṃ viheṭheyyumaṃ ghāteyyumaṃ upaghāteyyumaṃ upaghātaṃ vā kareyyumaṃ. Yo koci manussato upaghāto – manussaphasso. **Catuppadānanti** sīhā byagghā dīpi acchā taracchā kokā mahimsā hatthī. Te bhikkhuṃ maddeyyumaṃ khādeyyumaṃ hiṃseyyumaṃ vihiṃseyyumaṃ heṭheyyumaṃ viheṭheyyumaṃ ghāteyyumaṃ upaghāteyyumaṃ upaghātaṃ vā kareyyumaṃ. Catuppadato upaghāto yaṃ kiñci catuppadabhayanti – manussaphassānaṃ catuppadānaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Pañcannaṃ dhīro bhayānaṃ na bhāye, bhikkhu sato sapariyantacārī;

Ḍaṃsādhīpātānaṃ sarīsapānaṃ, manussaphassānaṃ catuppadānaṃ”nti.

200.

Paradhammikānampi na santaseyya, disvāpi tesam bahubheravāni;

Athāparāni abhisambhaveyya, parissayāni kusalānesī.

Paradhammikānampi na santaseyya, disvāpi tesam bahubheravānīti. Paradhammikā vuccanti satta sahadhammike t̥hapetvā ye keci buddhe dhamme saṅghe appasannā. Te bhikkhuṃ pañhaṃ vā puccheyyuṃ vādaṃ vā āropeyyuṃ akkoseyyuṃ paribhāseyyuṃ roseyyuṃ viroseyyuṃ himseyyuṃ vihimseyyuṃ heṭheyyuṃ viheṭheyyuṃ ghāteyyuṃ upaghāteyyuṃ upaghātaṃ vā kareyyuṃ. Tesam bahubherave passitvā vā suñitvā vā na vedheyya na pavedheyya na sampavedheyya na taseyya na santaseyya na uttaseyya na parittaseyya na bhāyeyya na santāsaṃ āpajjeyya, abhīrū assa acchambhī anutrāsī apalāyī pahīnabhayabheravo vīgatalomaḥsa vihareyyāti – paradhammikānampi na santaseyya disvāpi tesam bahubheravāni.

Athāparāni abhisambhaveyya, parissayāni kusalānesīti. Athāparānīpi atthi abhisambhotabbāni abhibhavitabbāni ajjhottharītabbāni pariyādiyītabbāni maddītabbāni. **Parissayāti** dve parissayā – pākāṭaparissayā ca paṭicchannaparissayā ca...pe... evampi tatrāsayāti – parissayā. **Kusalānesīti** sammāpaṭipadaṃ anulomapaṭipadaṃ apaccanīkapaṭipadaṃ aviruddhapaṭipadaṃ anvatthapaṭipadaṃ...pe... ariyaṃ aṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ nibbānañca nibbānagāminiñca paṭipadaṃ esantena gavesantena pariyesantena parissayā abhisambhotabbā abhibhavitabbā ajjhottharītabbā pariyādiyītabbā maddītabbāti – athāparāni abhisambhaveyya parissayāni kusalānesī.

Tenāha bhagavā –

“Paradhammikānampi na santaseyya, disvāpi tesam bahubheravāni;

Athāparāni abhisambhaveyya, parissayāni kusalānesī”ti.

201.

Ātaṅkaphassena khudāya puṭṭho, sītaṃ athuṅhaṃ adhivāsāyeyya;

So tehi puṭṭho bahudhā anoko, vīriyaparakkamaṃ daḷhaṃ kareyya.

Ātaṅkaphassena khudāya phuṭṭhoti. Ātaṅkaphasso vuccati roga-phasso. Rogaphassena phuṭṭho pareto samohito samannāgato assa; cak-khurogena phuṭṭho pareto samohito samannāgato assa, sotarogena... ghānarogena... jivhārogena... kāyarogena...pe... ḍaṃsamakasavātātapas-arīsapasamphassena phuṭṭho pareto samohito samannāgato assa. Khudā vuccati chātako. Chātakena phuṭṭho pareto samohito samannāgato assāti – ātaṅkaphassena khudāya phuṭṭho.

Sītaṃ athuṇhaṃ adhvāsāyeyyāti. Sītanti dvīhi kāraṇehi sītaṃ hoti – abhantaradhātuppakopavasena vā sītaṃ hoti, bahiddhā utuvasena vā sītaṃ hoti. **Uṇhanti** dvīhi kāraṇehi uṇhaṃ hoti – abhantaradhātuppakopavase-na vā uṇhaṃ hoti, bahiddhā utuvasena vā uṇhaṃ hotīti – sītaṃ athuṇhaṃ. **Adhvāsāyeyyāti** khamo assa sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṃsa-makasavātātapasarīsapasamphassānaṃ duruttānaṃ durāgatānaṃ vacan-apathānaṃ uppanānaṃ sārīrikānaṃ vedanānaṃ dukkhānaṃ tibbānaṃ kharānaṃ kaṭukānaṃ asātānaṃ amanāpānaṃ pāṇaharānaṃ adhvāsakajā-tiko assāti – sītaṃ athuṇhaṃ adhvāsāyeyya.

So tehi phuṭṭho bahudhā anokoti. **So tehitī** ātaṅkaphassena ca khu-dāya ca sītena ca uṇhena ca phuṭṭho pareto samohito samannāgato assāti – so tehi phuṭṭho. **Bahudhāti** anekavidhehi ākārehi phuṭṭho pareto samohito samannāgato assāti – so tehi phuṭṭho bahudhā. **Anokoti** abhisaṅkhārasa-hagataviññāṇassa okāsaṃ na karotītipi – anoko. Atha vā kāyaduccaritassa vacīduccaritassa manoduccaritassa okāsaṃ na karotītipi – anokoti – so tehi phuṭṭho bahudhā anoko.

Vīriyaparakkamaṃ daḷhaṃ kareyyāti. Vīriyaparakkamo vuccati yo cetasiko vīriyārambho nikkamo parakkamo uyyāmo vāyāmo ussāho us-soḷhī appaṭivānī thāmo dhiti asithilaparakkamatā anikkhittacchandatā anikkhittadhuratā dhurasampaggāho vīriyaṃ vīriyindriyaṃ vīriyabalaṃ sam-māvāyāmo. **Vīriyaparakkamaṃ daḷhaṃ kareyyāti.** Vīriyaṃ parakkamaṃ daḷhaṃ kareyya thiraṃ kareyya, daḷhasamādāno assa avatthitasamādānoti – vīriyaparakkamaṃ daḷhaṃ kareyya.

Tenāha bhagavā –

“Ātaṅkaphassena khudāya phuṭṭho, sītaṃ athuṇhaṃ adhvāsāyeyya;

So tehi phuṭṭho bahudhā anoko, vīriyaparakkamaṃ daḷhaṃ kareyyā”ti.

202.

Theyyaṃ na kāre na musā bhaṇeyya, mettāya phasse ta-

sathāvarāni;

Yadāvilattaṃ manaso vijaññā, kaṇhassa pakkhoti vinodayeyya.

Theyyaṃ na kāre na musā bhaṇeyyāti. Theyyaṃ na kāreti idha bhikkhu adinnādānaṃ pahāya adinnādānā paṭivirato assa dinnādāyī dinnaṭṭhāyī, athenena sucibhūtena attanā vihareyyāti – theyyaṃ na kāre. **Na musā bhaṇeyyāti** idha bhikkhu musāvādaṃ pahāya musāvādā paṭivirato assa saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṃvādako lokassāti – theyyaṃ na kāre na musā bhaṇeyya.

Mettāya phasse tasathāvarānīti. Mettāti yā sattesu metti mettāyaṇā mettāyitattaṃ anudayā anudayanā anudayitattaṃ hitesitā anukampā abyāpādo abyāpajjo adoso kusalamūlaṃ. **Tasāti** yesaṃ tasitā taṇhā appahīnā, yesaṅca bhayabheravā appahīnā. Kimkāraṇā vuccanti tasā? Te tasanti uttasanti paritasanti bhāyanti santāsaṃ āpajjanti; taṃkāraṇā vuccanti tasā. **Thāvarāti** yesaṃ tasitā taṇhā pahīnā, yesaṅca bhayabheravā pahīnā. Kimkāraṇā vuccanti thāvarā? Te na tasanti na uttasanti na paritasanti na bhāyanti santāsaṃ na āpajjanti; taṃkāraṇā vuccanti thāvarā. **Mettāya phasse tasathāvarānīti.** Tase ca thāvare ca mettāya phasseyya phareyya, mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamaṇena averena abyāpajjena pharivā vihareyyāti – mettāya phasse tasathāvarāni.

Yadāvilattaṃ manaso vijaññāti. Yadāti yadā. **Manasoti** yaṃ citaṃ mano mānasam hadayaṃ paṇḍaraṃ mano manāyatanaṃ manindriyaṃ viññāṇaṃ viññāṇakkhandho tajjā manoviññāṇadhātu. Kāyaduccaritena citaṃ āvilaṃ hoti luḷitaṃ eritaṃ ghaṭṭitaṃ calitaṃ bhantaṃ avūpasantaṃ. Vacīduccaritena...pe... manoduccaritena... rāgena... dosena... mohena... kodhena... upanāhena... makkhena... paḷāsenā... issāya... macchariyena... māyāya... sāṭṭheyena... thambhena... sārāmbhena... mānena... atimānena... madena... pamādena... sabbakilesehi... sabbaduccaritehi... sabbadarathehi... sabbapariḷāhehi... sabbasantāpehi... sabbākusalābhisaṅkhārehi cittaṃ āvilaṃ hoti luḷitaṃ eritaṃ ghaṭṭitaṃ calitaṃ bhantaṃ avūpasantaṃ. **Yadāvilattaṃ manaso vijaññāti.** Cittassa āvilabhāvaṃ jāneyya ājāneyya vijāneyya paṭivijāneyya paṭivijjheyāti – yadāvilattaṃ manaso vijaññā.

Kaṇhassa pakkhoti vinodayeyyāti. Kaṇhoti yo so māro kaṇho adhipati antagu namuci pamattabandhu. Kaṇhassa pakkho mārapakkho mārapāso mārabāḷisaṃ māramisaṃ māraṇisaṃ māraṇivāso māragocaro mārabandhananti pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti. Evampi kaṇhassa pakkhoti vinodayeyya. Atha vā kaṇhassa pakkho mārapakkho akusalapakkho dukkhuddayo dukkhavipāko nirayasamvattaniko ti-

racchānayanisamvattaniko pettivisayasamvattanikoti pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti. Evampi kaṇhassa pakkhoti vinodayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Theyyaṃ na kāre na musā bhaṇeyya, mettāya phasse tasathāvarāni;

Yadāvilattaṃ manaso vijaññā, kaṇhassa pakkhoti vinodayeyyā”ti.

203.

Kodhātimānassa vasaṃ na gacche, mūlampi tesam palikhañña tiṭṭhe;

Athappiyaṃ vā pana appiyaṃ vā, addhā bhavanto abhisambhaveyya.

Kodhātimānassa vasaṃ na gaccheti. Kodhoti yo cittassa āghāto paṭighāto...pe... caṇḍikkaṃ asuro po anattamanatā cittassa. **Atimānoti** idhekacco paraṃ atimaññati jātiyā vā gottena vā...pe... aññataraññatarena vā vatthunā. **Kodhātimānassa vasaṃ na gaccheti.** Kodhassa ca atimānassa ca vasaṃ na gaccheyya, kodhañca atimānañca pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti – kodhātimānassa vasaṃ na gacche.

Mūlampi tesam palikhañña tiṭṭheti. Katamaṃ kodhassa mūlaṃ? Avijjā mūlaṃ, ayoniso manasikāro mūlaṃ, asmimāno mūlaṃ, ahirikaṃ mūlaṃ, anottappaṃ mūlaṃ, uddhaccaṃ mūlaṃ – idaṃ kodhassa mūlaṃ. Katamaṃ atimānassa mūlaṃ? Avijjā mūlaṃ, ayoniso manasikāro mūlaṃ, asmimāno mūlaṃ, ahirikaṃ mūlaṃ, anottappaṃ mūlaṃ, uddhaccaṃ mūlaṃ – idaṃ atimānassa mūlaṃ. **Mūlampi tesam palikhañña tiṭṭheti.** Kodhassa ca atimānassa ca mūlaṃ palikhañitvā uddharitvā samuddharitvā uppāṭayitvā samuppāṭayitvā pajahitvā vinodetvā byantiṃ karitvā anabhāvaṃ gametvā tiṭṭheyya santiṭṭheyyāti – mūlampi tesam palikhañña tiṭṭhe.

Athappiyaṃ vā pana appiyaṃ vā, addhā bhavanto abhisambhaviyyāti. Athāti padasandhi padasamsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – athāti. **Piyāti** dve piyā – sattā vā saṅkhārā vā. Katame sattā piyā? Idha yāssa te honti atthakāmā hitakāmā phāsukāmā yogakkhemakāmā mātā vā pitā vā bhātā vā bhaginī vā puttā vā dhītā vā mittā vā amaccā vā ñātī vā sālohitā vā – ime sattā piyā. Katame saṅkhārā piyā? Manāpikā rūpā manāpikā saddā... gandhā... rasā...

phoṭṭhabbā – ime saṅkhārā piyā. **Appiyāti** dve appiyā – sattā vā saṅkhārā vā. Katame sattā appiyā? Idha yāssa te hontī anattakāmā ahitakāmā aphāsukāmā ayogakkhemakāmā jīvitā voropetukāmā – ime sattā appiyā. Katame saṅkhārā appiyā? Amanāpikā rūpā amanāpikā saddā, gandhā... rasā... phoṭṭhabbā – ime saṅkhārā appiyā. **Addhāti** ekamsavacanam nis-samsayavacanam nikkaṅkhavacanam advejjhavacanam advelhakavacanam niyyānikavacanam apanṇakavacanam avatthāpanavacanametam – addhāti. **Athappiyam vā pana appiyam vā, addhā bhavanto abhisambhaveyyāti.** Piyāppiyam sātāsātam sukhadukkham somanassadomanassam itthāniṭṭham abhisambhavanto vā abhibhaveyya adhibhavanto vā abhisambhaveyyāti – athappiyam vā pana appiyam vā addhā bhavanto abhisambhaveyya.

Tenāha bhagavā –

“Kodhātīmānassa vasaṃ na gacche, mūlampi tesam palikhañña tiṭṭhe;

Athappiyam vā pana appiyam vā, addhā bhavanto abhisambhaveyyā”ti.

204.

Paññaṃ purakkhatvā kalyāṇapīti, vikkhambhaye tāni paris-sayāni;

Aratiṃ sahetha sayanamhi pante, caturo sahetha paridevadhamme.

Paññaṃ purakkhatvā kalyāṇapīti. Paññāti yā paññā pajānanā vicayo pavicayo dhammavicayo...pe... amoho sammādiṭṭhi. **Paññaṃ purakkhatvāti** idhekacco paññaṃ purato katvā carati paññādhajo paññāketu paññādhigateyyo vicayabahulo pavicayabahulo pekkhāyanabahulo samppekkhāyanabahulo vibhūtavihārī taccarito tabbahulo taggaruko tannino tappono tappabbhāro tadadhimutto tadadhipateyyoti. Evampi paññaṃ purakkhatvā.

Atha vā gacchanto vā “gacchāmī”ti pajānāti, ṭhito vā “ṭhitomhī”ti pajānāti, nisinnō vā “nisinnomhī”ti pajānāti, sayāno vā “sayānomhī”ti pajānāti, yathā yathā vā panassa kāyo paṇihito hoti tathā tathā naṃ pajānātīti. Evampi paññaṃ purakkhatvā.

Atha vā abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samīñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti,

uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsīte tuṅhibhāve sampajānakārī hotīti. Evampi paññaṃ purakkhatvā.

Kalyāṇapīṭīti buddhānussativasena uppajjati pīti pāmojjaṃ – kalyāṇapīṭīti. Dhammānussati saṅghānussati sīlānussati cāgānussati devatānussati ānāpānassati maraṇassati kāyagatāsativasena upasamānussativasena uppajjati pīti pāmojjaṃ – kalyāṇapīṭīti – paññaṃ purakkhatvā kalyāṇapīti.

Vikkhambhaye tāni parissayānīti. Parissayāti dve parissayā – pākaṭaparissayā ca paṭicchannaparissayā ca...pe... ime vuccanti pākaṭaparissayā...pe... ime vuccanti paṭicchannaparissayā...pe... evampi tatrāsayāti – parissayā. **Vikkhambhaye tāni parissayānīti.** Tāni parissayāni vikkhambheyya abhibhaveyya ajjhotthareyya pariyādiyeyya maddeyyāti – vikkhambhaye tāni parissayāni.

Aratīṃ saheṭṭha sayanamhi panteti. Aratīti yā arati aratitā anabhirati anabhiramaṇā ukkaṅṭhitā paritassitā. **Sayanamhi panteti** pantesu vā senāsanesu aññataraññataresu vā adhikusalesu dhammesu aratīṃ saheyya abhibhaveyya ajjhotthareyya pariyādiyeyya maddeyyāti – aratīṃ saheṭṭha sayanamhi pante.

Caturo saheṭṭha paridevadhammeti. Cattāro paridevanīye dhamme saheyya parisahēyya abhibhaveyya ajjhotthareyya pariyādiyeyya maddeyyāti – caturo saheṭṭha paridevadhamme.

Tenāha bhagavā –

“Paññaṃ purakkhatvā kalyāṇapīti, vikkhambhaye tāni parissayāni;

Aratīṃ saheṭṭha sayanamhi pante, caturo saheṭṭha paridevadhamme”ti.

205.

Kiṃsū asissaṃ kuva vā asissaṃ, dukkhaṃ vata settha kuvajja sessaṃ;

Ete vitakke paridevaneyye, vinayetha sekho aniketacārī .

Kiṃsū asissaṃ kuva vā asissanti. Kiṃsū asissāmīti kiṃ bhuñjissāmi odanaṃ vā kummāsaṃ vā sattumaṃ vā macchaṃ vā maṃsaṃ vāti – kiṃsū asissaṃ. **Kuva vā asissanti** kattha bhuñjissāmi khattiyakule vā brāhmaṇakule vā vessakule vā suddakule vāti – kiṃsū asissaṃ kuva vā asissaṃ.

Dukkhaṃ vata settha kuvajja sessanti imaṃ rattim dukkhaṃ sayittha phalake vā taṭṭikāya vā cammakhaṇḍe vā tiṇasanthāre vā paṇṇasanthāre vā palālasanthāre vā. Āgāmirattim kattha sukhaṃ sayissāmi mañce vā pīthe vā bhisiyā vā bimbohane vā vihāre vā aḍḍhayoge vā pāsāde vā hammiye vā guhāya vāti – dukkhaṃ vata settha kuvajja sessaṃ.

Ete vitakke paridevaneyyeti. Ete vitakketi dve piṇḍapātapaṭisaññutte vitakke, dve senāsanapaṭisaññutte vitakke. **Paridevaneyyeti** ādevaneyye paridevaneyyeti – ete vitakke paridevaneyye.

Vinayetha sekho aniketacārī. Sekhoti kimkāraṇā vuccati sekho? Sikkhatīti – sekho. Kiñca sikkhati? Adhisīlampi sikkhati, adhicittampi sikkhati, adhipaññampi sikkhati. Katamā adhisīlasikkhā...pe... ayaṃ adhipaññāsikkhā. Imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkhati, jānanto passanto paccavekkhanto cittaṃ adhiṭṭhahanto sikkhati, saddhāya adhimuccanto sikkhati, vīriyaṃ paggaṇhanto, satim upaṭṭhapento, cittaṃ samādahanto, paññāya pajānanto sikkhati, abhiññeyyaṃ abhijānanto sikkhati, pariññeyyaṃ parijānanto, pahātabbaṃ pajahanto, bhāvetabbaṃ bhāvento, sacchikātabbaṃ sacchikaronto sikkhati ācarati samācarati samādāya sikkhati. Taṃkāraṇā vuccati – sekho. Vinayāya paṭivinayāya pahānāya vūpasamāya paṭinisaggāya paṭipassaddhiyā adhisīlampi sikkheyya, adhicittampi sikkheyya, adhipaññampi sikkheyya. Imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya jānanto...pe... sacchikātabbaṃ sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – vinayetha sekho.

Aniketacārīti. Kathaṃ niketacārī hoti? Idhekacco kulapalibodhena samannāgato hoti, gaṇapalibodhena... āvāsapalibodhena... cīvarapalibodhena... piṇḍapātupalibodhena... senāsanapalibodhena... gilānapaccayabhesajjaparikkhārapalibodhena samannāgato hoti. Evaṃ niketacārī hoti. Kathaṃ aniketacārī hoti? Idha bhikkhu na kulapalibodhena samannāgato hoti, na gaṇapalibodhena... na āvāsapalibodhena... na cīvarapalibodhena... na piṇḍapātupalibodhena... na senāsanapalibodhena... na gilānapaccayabhesajjaparikkhārapalibodhena samannāgato hoti. Evaṃ aniketacārī hoti.

“Magadhaṃ gatā kosalaṃ gatā, ekacciyā pana vajjibhūmiyā;

Migā viya asaṅghacārino, aniketā viharanti bhikkhavo.

“Sādhu caritakaṃ sādhu sucariṃ, sādhu sadā aniketavihāro;

Atthapucchanaṃ padakkhiṇaṃ kammaṃ, etaṃ sāmāññaṃ akiñcanassā”ti.

Vinayetha sekho aniketacārī. Tenāha bhagavā –

“Kiṃsū asissaṃ kuva vā asissaṃ, dukkhaṃ vata settha kuvajja sessaṃ;

Ete vitakke paridevaneyye, vinayetha sekho aniketacārī”ti.

206.

Annañca laddhā vasanañca kāle, mattaṃ sa jaññā idha tosanatthaṃ;

So tesu gutto yatacāri gāme, rusitopi vācaṃ pharusam na vajjā.

Annañca laddhā vasanañca kāleti. Annanti odano kummāso sat-tu maccho maṃsaṃ. **Vasananti** cha cīvarāni – khomaṃ, kappāsikaṃ, koseyyaṃ, kambalaṃ, sāṇaṃ, bhaṅgaṃ. **Annañca laddhā vasanañca kāleti.** Cīvaraṃ labhitvā piṇḍapātaṃ labhitvā na kuhanāya, na lapanāya, na nemittikatāya, na nippesikatāya, na lābhena lābhaṃ nijigīsana-tāya, na dārudānena, na veḷudānena, na pattadānena, na pupphadānena, na phaladānena, na sinānadānena, na cuṇṇadānena, na mattikādānena, na dantakaṭṭhadānena, na mukhodakadānena, na cātukamyatāya, na mug-gasūpyatāya, na pārībhaṭṭyatāya, na pīṭhamaddikatāya, na vatthuvijjāya, na tīracchānavijjāya, na aṅgavijjāya, na nakkhattavijjāya, na dūtagamanena, na paṇḍāgamanena, na jaṅghapesanikena, na vejjakammaṇa, na piṇḍapaṭi-piṇḍakena, na dānānuppādānena dhammena samena laddhā labhitvā adhi-gantvā vinditvā paṭilabhitvāti – annañca laddhā vasanañca kāle.

Mattaṃ sa jaññā idha tosanatthanti. Mattaṃ sa jaññāti dvīhi kāraṇehi mattaṃ jāneyya – paṭiggahaṇato vā paribhogato vā. Kathaṃ paṭig-gahaṇato mattaṃ jānāti? Thokepi diyyamāne kulānudayāya kulānurak-khāya kulānukampāya paṭiggaṇhāti, bahukepi diyyamāne kāyaparihārikaṃ cīvaraṃ paṭiggaṇhāti kucchiparihārikaṃ piṇḍapātaṃ paṭiggaṇhāti. Evaṃ paṭiggahaṇato mattaṃ jānāti. Kathaṃ paribhogato mattaṃ jānāti?

Paṭisaṅkhā yoniso cīvaraṃ paṭisevati yāvadeva sītassa paṭighātāya uṇhassa paṭighātāya daṃsamakasavātātapasarīsapasamphassānaṃ paṭighātāya, yāvadeva hirīkopīnapaṭicchādanatthaṃ.

Paṭisaṅkhā yoniso piṇḍapātaṃ paṭisevati neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhītiyā yāpanāya vihiṃsūparatīyā brahmacariyānuggahāya. Iti purāṇañca vedanaṃ paṭi-haṅkhāmi navañca vedanaṃ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anav-ajjatā ca phāsuvihāro ca.

Paṭisaṅkhā yoniso senāsanam paṭisevati yāvadeva sītassa paṭighātāya uṇhassa paṭighātāya ḍamsamakasavātātapasarīsapasamphassānam paṭighātāya, yāvadeva utuparissayavinodanapaṭisallānārāmattham.

Paṭisaṅkhā yoniso gilānapaccayabhesajjaparikkhāram paṭisevati yāvadeva uppannānam veyyābyādhikānam vedanānam paṭighātāya abyāpajjaparamatāya.

Evam paribhogato mattam jānāti. **Mattam sa jaññāti.** Imehi dvīhi kāraṇehi mattam jāneyya ājāneyya paṭivijāneyya paṭivijjheyāti – mattam sa jaññā.

Idha tosanatthanti. Idha bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca cīvarahetu anesanam appatirūpaṃ āpajjati; aladdhā ca cīvaram na paritassati, laddhā ca cīvaram agadhito amucchito anajjhāpanno, ādīnavadassāvī nissaraṇapaṇṇo paribhuñjati; tāya ca pana itarītaracīvarasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti, na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato – ayam vuccati bhikkhu porāṇe aggañṇe ariyavaṃse ṭhito.

Puna caparam bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca piṇḍapātahetu anesanam appatirūpaṃ āpajjati, aladdhā ca piṇḍapātam na paritassati, laddhā ca piṇḍapātam agadhito amucchito anajjhāpanno, ādīnavadassāvī nissaraṇapaṇṇo paribhuñjati; tāya ca pana itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti, na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato – ayam vuccati bhikkhu porāṇe aggañṇe ariyavaṃse ṭhito.

Puna caparam bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca senāsanahetu anesanam appatirūpaṃ āpajjati, aladdhā ca senāsanam na paritassati, laddhā ca senāsanam agadhito amucchito anajjhāpanno, ādīnavadassāvī nissaraṇapaṇṇo paribhuñjati; tāya ca pana itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti, na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato – ayam vuccati bhikkhu porāṇe aggañṇe ariyavaṃse ṭhito.

Puna caparam bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena gilānapaccayabhesajjaparikkhārena, itarītaragilānapaccayabhesajjaparikkhārasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu anesanam appatirūpaṃ āpajjati, aladdhā ca gilānapaccayabhesajjaparikkhāram na paritassati, laddhā ca gilānapaccayabhesajjaparikkhāram agadhito amucchito

anajjhāpanno, ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati; tāya ca pana itarītaragilānapaccayabhesajjaparikkhārasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti, na paraṃ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato – ayaṃ vuccati bhikkhu porāṇe aggaññe ariyavaṃse ṭhitoti – mattaṃ sa jaññā idha tosanatthaṃ.

So tesu gutto yatacāri gāmeti. So tesu guttoti cīvare piṇḍapāte senāsane gilānapaccayabhesajjaparikkhāre gutto gopito rakkhito saṃvutoti. Evampi so tesu gutto. Atha vā āyatanesu gutto gopito rakkhito saṃvutoti. Evampi so tesu gutto.

Yatacāri gāmeti gāme yato yatto paṭiyatto gutto gopito rakkhito saṃvutoti – so tesu gutto yatacāri gāme.

Rusitopi vācaṃ pharusam na vajjāti. Dūsito khumsito vambhito ghaṭṭito garahito upavadito pharusena kakkhaḷena nappaṭivajjā nappaṭibhaṇeyya, akkosantaṃ na paccakkoseyya, rosantaṃ nappaṭiroseyya, bhaṇantaṃ na paṭibhaṇḍeyya, na kalahaṃ kareyya, na bhaṇantaṃ kareyya, na viggahaṃ kareyya, na vivādaṃ kareyya, na medhagaṃ kareyya, kalahaṃ bhaṇantaṃ viggahaṃ vivādaṃ medhagaṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya, kalahabhaṇḍanaviggahavivādamedhagā ārato assa virato paṭivirato nikkhanto nissaṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyyāti – rusitopi vācaṃ pharusam na vajjā.

Tenāha bhagavā –

“Annañca laddhā vasanañca kāle, mattaṃ sa jaññā idha tosanatthaṃ;

So tesu gutto yatacāri gāme, rusitopi vācaṃ pharusam na vajjā”ti.

207.

Okkhittacakkhu na ca pādalo, jhānānuyutto bahujāgarasasa;

Upekkhamārabha samāhitatto, takkāsayam kukkucāñcupacchinde .

Okkhittacakkhu na ca pādalo. Kathaṃ khittacakkhu hoti? Idhekacco bhikkhu cakkhulolo, cakkhuloliyena samannāgato hoti, “adiṭṭhaṃ dakkhitabbaṃ, diṭṭhaṃ samatikkamitabba”nti ārāmena ārāmaṃ uyyānena uyyānaṃ gāmena gāmaṃ nigamena nigamaṃ nagarena nagaraṃ raṭṭhena

raṭṭhaṃ janapadena janapadaṃ dīghacārikaṃ anavaṭṭhitacārikaṃ anuyutto ca hoti rūpadassanāya. Evampi khittacakkhu hoti.

Atha vā bhikkhu antaragharaṃ pavīṭṭho vīthiṃ paṭipanno asaṃvuto gacchati hatthiṃ olokento, assaṃ olokento, rathaṃ olokento, pattiṃ olokento, itthiyo olokento, purise olokento, kumārake olokento, kumārikāyo olokento, antarāpaṇaṃ olokento, gharamukhāni olokento, uddhaṃ olokento, adho olokento, disāvidisaṃ vipekkhamāno gacchati. Evampi khittacakkhu hoti.

Atha vā bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti anubyañ-janaggāhī. Yatvādhikaraṇaṃ cakkhundriyaṃ asaṃvutaṃ viharantaṃ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṃ, tassa saṃvarāya nappaṭipajjati, na rakkhati cakkhundriyaṃ, cakkhundriye na saṃvaram āpajjati. Evampi khittacakkhu hoti.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhujjivā te evarūpaṃ visūkadassanaṃ anuyuttā viharanti, seyyathidaṃ – naccaṃ gītaṃ vāditāṃ pekkhaṃ akkhānaṃ paṇissaraṃ vetālaṃ kumbhathūnaṃ sobhanakaṃ caṇḍālaṃ vaṃsaṃ dhovanaṃ hatthiyuddhaṃ assayuddhaṃ mahimsayuddhaṃ usabhayuddhaṃ ajayuddhaṃ meṇḍayuddhaṃ kukkuṭayuddhaṃ vattakayuddhaṃ daṇḍayuddhaṃ muṭṭhiyuddhaṃ nibbuddhaṃ uyyodhikaṃ balaggaṃ senābyūhaṃ anīkadassanaṃ iti vā. Evampi khittacakkhu hoti.

Kathaṃ na khittacakkhu hoti? Idhekacco bhikkhu na cakkhulolo na cakkhuloliyena samannāgato hoti “adiṭṭhaṃ dakkhitabbaṃ diṭṭhaṃ samatikkamitabba”nti na ārāmena ārāmaṃ na uyyānena uyyānaṃ na gāmena gāmaṃ na nigamena nigamaṃ na nagarena nagaraṃ na raṭṭhena raṭṭhaṃ na janapadena janapadaṃ dīghacārikaṃ anavaṭṭhitacārikaṃ ananuyutto ca hoti rūpadassanāya. Evampi na khittacakkhu hoti.

Atha vā bhikkhu antaragharaṃ pavīṭṭho vīthiṃ paṭipanno saṃvuto gacchati na hatthiṃ olokento...pe... na disāvidisaṃ vipekkhamāno gacchati. Evampi na khittacakkhu hoti.

Atha vā bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti...pe... cakkhundriye saṃvaram āpajjati. Evampi na khittacakkhu hoti.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhujjivā...pe... anīkadassanaṃ iti vā. Evarūpā visūkadassanānuyogā paṭi-

virato hoti. Evampi na khittacakkhu hotīti – okkhittacakkhu.

Na ca pādāloloti. Kathaṃ pādālo hoti? Idhekacco bhikkhu pādālo-
lo pādāloiyena samannāgato hoti, ārāmena ārāmaṃ...pe... dīghacārikaṃ
anavaṭṭhitacārikaṃ anuyutto hoti rūpadassanāya. Evampi pādālo hoti.

Atha vā bhikkhu antopi saṅghārāme pādālo pādāloiyena saman-
nāgato hoti, na atthahetu na kāraṇahetu uddhato avūpasantacitto pariveṇato
pariveṇaṃ gacchati. Vihārato...pe... iti bhavābhavakathaṃ katheti. Evam-
pi pādālo hoti.

Na ca pādāloloti. Pādāloiyāṃ pajaheyya vinodeyya byantiṃ kar-
eyya anabhāvaṃ gameyya, pādāloiyā ārato assa virato paṭivirato nikh-
khanto nissaṭṭo vippamutto visaññutto vimariyādikatena cetasā vihareyya,
paṭisallānārāmo assa paṭisallānarato ajjhataṃ cetosamathamānuyutto an-
irākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgāraṃ jhāyī jhānara-
to ekattamanuyutto sadatthagarakoti – okkhittacakkhu na ca pādālo.

Jhānānuyutto bahujāgarassāti. Jhānānuyuttoti dvīhi kāraṇe-
hi jhānānuyutto – anuppannaṃ vā paṭhamassa jhānassa uppādāya yutto
payutto āyutto samāyutto, anuppannaṃ vā dutiyassa jhānassa... tatiyassa
jhānassa... catutthassa jhānassa uppādāya yutto payutto āyutto samāyutto-
ti. Evampi jhānānuyutto. Atha vā uppannaṃ vā paṭhamaṃ jhānaṃ āsevati
bhāveti bahulīkaroti, uppannaṃ vā dutiyaṃ jhānaṃ... tatiyaṃ jhānaṃ...
catutthaṃ jhānaṃ āsevati bhāveti bahulīkarotīti. Evampi jhānānuyutto.

Bahujāgarassāti idha bhikkhu divasaṃ caṅkamaṃ nisajjāya
āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheti, rattiyā paṭhamaṃ yāmaṃ
caṅkamaṃ nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ parisodheti, rattiyā
majjhimaṃ yāmaṃ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṃ kappeti pāde pādaṃ
accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṃ manasi katvā, rattiyā pacchimaṃ
yāmaṃ paccuṭṭhāya caṅkamaṃ nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṃ
parisodhetīti – jhānānuyutto bahujāgarassa.

Upekkhamārabba samāhitattoti. Upekkhāti yā catutthe jhāne up-
ekkhā upekkhanā ajjupekkhanā cittaśamātā cittappassaddhatā majjhataṭā
cittassa. **Samāhitattoti** yā cittaśa ṭhiti saṅṭhiti avatṭṭhiti avisāhāro avik-
khepo avisāhaṭamānasatā samatho samādhindriyaṃ samādhibalaṃ sam-
māsamādhī. **Upekkhamārabba samāhitattoti.** Catutthe jhāne upekkhaṃ
ārabba ekaggacitto avikkhittacitto avisāhaṭamānasoti – upekkhamārabba
samāhitatto.

Takkāsayāṃ kukkuccañcupacchindetī. Takkāti nava vitakkā –
kāma vitakko, byāpāda vitakko, vihiṃsā vitakko, ñāti vitakko, janapada vita-

kko, amaravitakko, parānodayatāpaṭisaññutto vitakko, lābhasakkārasilokapaṭisaññutto vitakko, anavaññattipaṭisaññutto vitakko – ime vuccanti nava vitakkā. Kāmavitakkānaṃ kāmasaññāsayo, byāpādavittakkānaṃ byāpādasaññāsayo, vihiṃsāvitakkānaṃ vihiṃsāsaññāsayo. Atha vā tattkānaṃ vittakkānaṃ saṅkappānaṃ avijjāsayo, ayoniso manasikāro āsayo, asmimāno āsayo, anottappaṃ āsayo, uddhaccaṃ āsayo.

Kukkuccanti hatthakukkuccampi kukkuccaṃ pādakukkuccampi kukkuccaṃ hatthapādakukkuccampi kukkuccaṃ, akappiye kappiyasaññitā kappiye akappiyasaññitā, avajje vajjasaññitā, vajje avajjasaññitā. Yaṃ evarūpaṃ kukkuccaṃ kukkuccāyanā kukkuccāyittatṭaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko – idaṃ vuccati kukkuccaṃ.

Api ca dvīhi kāraṇehi uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko – katattā ca akatattā ca. Kathaṃ katattā ca akatattā ca uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko? “Kataṃ me kāyaduccaritaṃ, akataṃ me kāyasucarita”nti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko. “Kataṃ me vacīduccaritaṃ... kataṃ me manoduccaritaṃ... kato me paṇātipāto, akatā me paṇātipātā veramaṇī”ti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko. “Kataṃ me adinnādānaṃ... kato me kāmesumicchācāro... kato me musāvādo... katā me piṣuṇavācā... katā me pharusavācā... kato me samphappalāpo... katā me abhijjhā... kato me byāpādo... katā me micchādittīhi, akatā me sammādittīhi”ti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko. Evaṃ katattā ca akatattā ca uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko.

Atha vā “sīlesumhi na paripūrakārī”ti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko; “indriyesumhi aguttadvāro”ti... “bhojane amattaññūmhī”ti... “jāgariyaṃ ananuyuttomhī”ti... “na satisampajañña samannāgatomhī”ti... “abhāvitā me cattāro satipaṭṭhānā”ti... “abhāvitā me cattāro sammappadhānā”ti... “abhāvitā me cattāro iddhipādā”ti... “abhāvitāni me pañcindriyāni”ti... “abhāvitāni me pañca balāni”ti... “abhāvitā me satta bojjaṅgā”ti... “abhāvito me ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti... “dukkhaṃ me apariññāta”nti... “dukkhasamudayo me appahīno”ti... “maggo me abhāvito”ti... “nirodho me asacchikato”ti uppajjati kukkuccaṃ cetaso vippaṭisāro manovilekko. **Takkāsayaṃ kukkuccañcupacchindetī.** Takkañca takkāsayañca kukkuccañca upacchindeyya chindeyya ucchindeyya samucchindeyya pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyyāti – takkāsayaṃ kukkuccañcupacchinde.

Tenāha bhagavā –

“Okkhittacakkhu na ca pādalolo, jhānānuyutto bahujāgarassa;
Upekkhamārabba samāhitatto, takkāsayam kukkucçañcupac-
chinde”ti.

208.

Cudito vacībhi satimābhinande, sabrahmacārīsu khilaṃ pabhinde;

Vācam pamuñce kusalaṃ nātivelam, janavādadhammāya na cetayeyya.

Cudito vacībhi satimābhinandeti. Cuditoti upajjhāyā vā ācariyā vā samānupajjhāyakā vā samānācariyakā vā mittā vā sandiṭṭhā vā sambhattā vā sahāyā vā codenti – “idaṃ te, āvuso, ayuttam, idaṃ te appattam, idaṃ te asāruppam, idaṃ te asīlaṭṭha”nti. Satim upaṭṭhapetvā taṃ codanaṃ nandeyya abhinandeyya modeyya anumodeyya iccheyya sādiyeyya patthayeyya pihayeyya abhijappeyya. Yathā itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanajātiko sīsamnhāto uppalamālam vā vassikamālam vā adhimuttakamālam vā labhitvā ubhohi hatthehi paṭiggahetvā uttamaṅge sirasmim patitṭhāpetvā nandeyya abhinandeyya modeyya anumodeyya iccheyya sādiyeyya patthayeyya pihayeyya abhijappeyya; evameva satim upaṭṭhapetvā taṃ codanaṃ nandeyya abhinandeyya modeyya anumodeyya iccheyya sādiyeyya patthayeyya pihayeyya abhijappeyya.

“Nidhīnamva pavattāram, yaṃ passe vajjadassinam;

Niggayhavādim medhāvim, tādisaṃ paṇḍitaṃ bhaje.

“Tādisaṃ bhajamānassa, seyyo hoti na pāpiyo;

Ovadeyyānusāseyya, asabbhā ca nivāraye;

Satañhi so piyo hoti, asataṃ hoti appiyo”ti.

Cudito vacībhi satimābhinande, sabrahmacārīsu khilaṃ pabhin-
deti. Sabrahmacārīti ekakammaṃ ekuddeso samasikkhatā. **Sabrah-**
macārīsu khilaṃ pabhindetī. Sabrahmacārīsu āhatacittataṃ khilajātataṃ pabhindeyya, pañcapi cetokhile bhindeyya, tayopi cetokhile bhindeyya, rāgakhilaṃ dosakhilaṃ mohakhilaṃ bhindeyya pabhindeyya sambhindeyyāti – sabrahmacārīsu khilaṃ pabhinde.

Vācam pamuñce kusalaṃ nātivelanti. Nāṇasamuṭṭhitaṃ vācam muñceyya, atthūpasamhitaṃ dhammūpasamhitaṃ kālena sāpadesaṃ pari-yantavatiṃ vācam muñceyya pamuñceyyāti – vācam pamuñce kusalaṃ.

Nāativelanti. Velāti dve velā – kālavelā ca sīlavelā ca. Katamā kālavelā? Kālātikkantaṃ vācaṃ na bhāseyya, velātikkantaṃ vācaṃ na bhāseyya, kālavelātikkantaṃ vācaṃ na bhāseyya, kālaṃ asampattaṃ vācaṃ na bhāseyya, velaṃ asampattaṃ vācaṃ na bhāseyya, kālavelaṃ asampattaṃ vācaṃ na bhāseyya.

“Yo ve kāle asampatte, ativelañca bhāsati;

Evaṃ so nihato seti, kokilāyeva atrajo”ti.

Ayaṃ kālavelā. Katamā sīlavelā? Ratto vācaṃ na bhāseyya, duṭṭho vācaṃ na bhāseyya, mūlho vācaṃ na bhāseyya, musāvādaṃ na bhāseyya, piṣuṇavācaṃ na bhāseyya, pharusavācaṃ na bhāseyya, samphappalāpaṃ na bhāseyya na katheyya na bhaṇeyya na dīpayeyya na vohareyya. Ayaṃ sīlavelāti – vācaṃ pamuñce kusalaṃ nātivelaṃ.

Janavādadharmāya na cetayeyyāti. Janāti khattiyā ca brāhmaṇā ca vessā ca suddā ca gahaṭṭhā ca pabbajitā ca devā ca manussā ca. Janassa vādāya upavādāya nindāya garahāya akittiyā avaṇṇahārikāya sīlavipattiyā vā ācāravipattiyā vā diṭṭhivipattiyā vā ājīvavipattiyā vā na cetayeyya cetanaṃ na uppādeyya cittaṃ na uppādeyya saṅkappaṃ na uppādeyya manasikāraṃ na uppādeyyāti – janavādadharmāya na cetayeyya.

Tenāha bhagavā –

“Cudito vacībhi satimābhinande, sabrahmacārīsu khilaṃ pabhinde;

Vācaṃ pamuñce kusalaṃ nātivelaṃ, janavādadharmāya na cetayeyyā”ti.

209.

Athāparaṃ pañca rajāni loke, yesaṃ satimā vinayāya sikkhe;

Rūpesu saddesu atho rasesu, gandhesu phassesu sahetha rāgaṃ.

Athāparaṃ pañca rajāni loketi. Athāti padasandhi padasaṃsaggo padapāripūrī akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāpetam – athāti. **Pañca rajānīti** rūparaḥ, saddaraḥ, gandharaḥ, rasaraḥ, phoṭṭhabbaraḥ.

“Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati, rāgassetam adhivacanam rajoti;

Etam rajam vippajahitvā paṇḍitā, viharanti te vigatarajassa sāsane.

“Doso rajo na ca pana reṇu vuccati...pe...;

Viharanti te vigatarajassa sāsane.

“Moho rajo na ca pana reṇu vuccati...pe...;

Viharanti te vigatarajassa sāsane”.

Loketi apāyaloke manussaloke devaloke khandhaloke dhātuloke āyatanaloketi – athāparam pañca rajāni loke.

Yesam satimā vinayāya sikkheti. Yesanti rūparāgassa saddarāgassa gandharāgassa rasarāgassa phoṭṭhabbarāgassa. **Satimāti** yā sati anussati paṭissati sati saraṇatā dhāraṇatā apilāpanatā asammussanatā satindriyaṃ satibalaṃ sammāsati satisambojjhaṅgo ekāyanamaggo – ayaṃ vuccati sati. Imāya satiyā upeto samupeto upagato samupagato upapanno samupapano samannāgato. So vuccati satimā. **Sikkheti** tisso sikkhā – adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā. Katamā adhisīlasikkhā...pe... ayaṃ adhipaññāsikkhā. **Yesam satimā vinayāya sikkheti.** Satimā puggalo yesam rūparāgassa saddarāgassa gandharāgassa rasarāgassa phoṭṭhabbarāgassa vinayāya paṭivinayāya pahānāya vūpasamāya paṭinissaggāya paṭipassaddhiyā adhisīlampi sikkheyya adhicittampi sikkheyya adhipaññampi sikkheyya, imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkheyya, jānanto sikkheyya... pe... sacchikātabbaṃ sacchikaronto sikkheyya ācareyya samācareyya samādāya vatteyyāti – yesam satimā vinayāya sikkhe.

Rūpesu saddesu atho rasesu, gandhesu phassesu sahettha rāganti. Rūpesu saddesu gandhesu rasesu phoṭṭhabbesu rāgaṃ saheyya parisaheyya abhibhaveyya ajjhotthareyya pariyādiyeyya maddeyyāti – rūpesu saddesu atho rasesu gandhesu phassesu sahettha rāgaṃ.

Tenāha bhagavā –

“Athāparam pañca rajāni loke, yesam satimā vinayāya sikkhe;

Rūpesu saddesu atho rasesu, gandhesu phassesu sahettha rāga”nti.

210.

Etesu dhammesu vineyya chandaṃ, bhikkhu satimā suvimuttacitto;

**Kāle so sammā dhammaṃ parivīmaṃsamāno, ekodibhūto
vihane tamaṃ so. [iti bhagavā]**

Etesu dhammesu vineyya chandanti. Etesūti rūpesu sadde-
su gandhesu rasesu phoṭṭhabbesu. **Chandoti** yo kāmesu kāmacchando
kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā
kāmajjhosaṇaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ...pe... kāmacchan-
danīvaraṇaṃ. **Etesu dhammesu vineyya chandanti.** Etesu dhamme-
su chandaṃ vineyya paṭivineyya pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya
anabhāvaṃ gameyyāti – etesu dhammesu vineyya chandaṃ.

Bhikkhu satimā suvimuttacittoti. **Bhikkhūti** puthujjanakalyāṇako
vā bhikkhu, sekho vā bhikkhu. **Satimāti** yā sati anussati...pe... sammāsati
satisambojjhaṅgo ekāyanamaggo – ayaṃ vuccati sati. Imāya satiyā upeto
samupeto...pe... so vuccati satimā.

Bhikkhu satimā suvimuttacittoti. Paṭhamaṃ jhānaṃ samāpan-
nassa nīvaraṇehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, dutiyaṃ jhānaṃ
samāpannassa vitakkavicārehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, ta-
tiyaṃ jhānaṃ samāpannassa pītiyā ca cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimut-
taṃ, catutthaṃ jhānaṃ samāpannassa sukhadukkhehi cittaṃ muttaṃ vi-
muttaṃ suvimuttaṃ; ākāsaṇācāyatanāṃ samāpannassa rūpaṣaṇṇāya
paṭighasaṇṇāya nānattasaṇṇāya cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ,
viññāṇaṇcāyatanāṃ samāpannassa ākāsaṇācāyatanasaṇṇāya cittaṃ...
ākiṇcaṇṇāyatanāṃ samāpannassa viññāṇaṇcāyatanasaṇṇāya cittaṃ... ne-
vasaṇṇānāsaṇṇāyatanāṃ samāpannassa ākiṇcaṇṇāyatanasaṇṇāya cittaṃ
muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ; sotāpannassa sakkāyaditṭhiyā vicikicchāya
sīlabbataparāmāsā diṭṭhānusayā vicikicchānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi
cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, sakadāgāmissa oḷārikā kāmarāgānu-
sayā paṭighānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ su-
vimuttaṃ, anāgāmissa anusahagatā kāmarāgasaṇṇojanā paṭighasaṇṇojanā
anusahagatā kāmarāgānusayā paṭighānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi cittaṃ
muttaṃ vimuttaṃ suvimuttaṃ, arahato rūparāgā arūparāgā mānā uddhaccā
avijjāya mānānusayā bhavarāgānusayā avijjānusayā tadekaṭṭhehi ca kilesehi
bahiddhā ca sabbanimittehi cittaṃ muttaṃ vimuttaṃ suvimuttanti – bhik-
khu satimā suvimuttacitto.

Kālena so sammā dhammaṃ parivīmaṃsamānoti. **Kālenāti** ud-
dhate citte samathassa kālo, samāhite citte vipassanāya kālo.

“Kāle paggaṇhati cittaṃ, niggaṇhati punāpare ;

Sampahaṃsati kālena, kāle cittaṃ samādahe.

“Ajjupekkhati kālena, so yogī kālakovido;

Kimhi kālamhi paggāho, kimhi kāle viniggaho.

“Kimhi pahaṃsanākālo, samathakālo ca kīdiso;

Upekkhākālam cittaṃ, katham dasseti yogino.

“Līne cittamhi paggāho, uddhatasmim viniggaho;

Nirassādagataṃ cittaṃ, sampahaṃseyya tāvade.

“Sampahaṭṭham yadā cittaṃ, alīnaṃ bhavatinuddhatam;

Samathassa ca so kālo, ajjhataṃ ramaye mano.

“Etena mevupāyena, yadā hoti samāhitam;

Samāhitacittamaññāya, ajjupekkheyya tāvade.

“Evaṃ kālavidū dhīro, kālaññū kālakovido;

Kālena kālam cittaṃ, nimittamupalakkhaye”ti.

Kālena so sammā dhammaṃ parivīmaṃsamānoti. “Sabbe saṅkhārā aniccā”ti sammā dhammaṃ parivīmaṃsamāno, “sabbe saṅkhārā dukkhā”ti sammā dhammaṃ parivīmaṃsamāno, “sabbe dhammā anattā”ti sammā dhammaṃ parivīmaṃsamāno...pe... “yaṃ kiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhamma”nti – sammā dhammaṃ parivīmaṃsamāno.

Ekodibhūto vihane tamaṃ so, iti bhagavāti. Ekodīti ekaggacitto avikkhittacitto avisāhaṭamānaso samatho samādhindriyaṃ samādhibalaṃ sammāsamādhīti – ekodibhūto. **Vihane tamaṃ soti** rāgatamaṃ dosatamaṃ mohatamaṃ diṭṭhitamaṃ mānatamaṃ kilesatamaṃ duccharitatamaṃ andhakaṛaṇaṃ acakkhukaraṇaṃ aññānakaraṇaṃ paññānirodhikaṃ vighātapakkhikaṃ anibbānaṃvattanikaṃ haneyya vihaneyya pajaheyya vinodeyya byantiṃ kareyya anabhāvaṃ gameyya.

Bhagavāti gāravādhivacanaṃ. Api ca bhaggarāgoti bhagavā, bhagadosoti bhagavā, bhaggamohoti bhagavā, bhaggamānoti bhagavā, bhaggadiṭṭhīti bhagavā, bhaggakaṇḍakoti bhagavā, bhaggakilesoti bhagavā, bhaji vibhaji pavibhaji dhammaratananti bhagavā, bhavānaṃ antakaroṭi bhagavā, bhāvitakāyo bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapaññoti bhagavā, bhaji vā bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni appasaddāni appanigghosāni vijjanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasārubbāni bhagavā, bhāgī vā bhagavā cīvarapaṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhe-

sajjaparikkhārānanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa adhisīlassa adhiccittassa adhipaññāyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ jhānānaṃ catunnaṃ appamaññānaṃ catunnaṃ arūpasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ navannaṃ anupubbavīhārasamāpattīnanti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ saññābhāvanānaṃ dasannaṃ kaṣiṇasamāpattīnaṃ ānāpānassatisamādhissa asubhasamāpattiyāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ catunnaṃ sammappadhānānaṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ pañcannaṃ indriyānaṃ pañcannaṃ balānaṃ sattannaṃ bojjhaṅgānaṃ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassāti bhagavā, bhāgī vā bhagavā dasannaṃ tathāgatabalānaṃ catunnaṃ vesārajjanaṃ catunnaṃ paṭisambhidānaṃ channaṃ abhiññānaṃ channaṃ buddhadhammānanti bhagavā, bhagavāti netam nāmaṃ mātarā kataṃ na pitarā kataṃ na bhātarā kataṃ na bhaginiyā kataṃ na mittāmaccehi kataṃ na ñātisālohitehi kataṃ na samaṇabrāhmaṇehi kataṃ na devatāhi kataṃ; vimokkhantikametaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ bodhiyā mūle saha sabbaññutaññaṃsa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṃ bhagavāti – ekodibhūto vihane tamaṃ so iti bhagavā.

Tenāha bhagavā –

“Etesu dhammesu vineyya chandaṃ, bhikkhu satimā suvimuttacitto;

Kālena so sammā dhammaṃ parivīmaṃsamāno, ekodibhūto vihane tamaṃ so”. [iti bhagavāti]

Sāriputtasuttaniddeso soḷasamo.

Aṭṭhakavaggamhi soḷasa suttaniddesā samattā.

Mahāniddesapāḷi niṭṭhitā.

*“Wherever the Buddha’s teachings have flourished,
either in cities or countrysides,
people would gain inconceivable benefits.
The land and people would be enveloped in peace.
The sun and moon will shine clear and bright.
Wind and rain would appear accordingly,
and there will be no disasters.
Nations would be prosperous
and there would be no use for soldiers or weapons.
People would abide by morality and accord with laws.
They would be courteous and humble,
and everyone would be content without injustices.
There would be no thefts or violence.
The strong would not dominate the weak
and everyone would get their fair share.”*

*** THE BUDDHA SPEAKS OF
THE INFINITE LIFE SUTRA OF
ADORNMENT, PURITY, EQUALITY
AND ENLIGHTENMENT OF
THE MAHAYANA SCHOOL ***

With bad advisors forever left behind,
From paths of evil he departs for eternity,
Soon to see the Buddha of Limitless Light
And perfect Samantabhadra's Supreme Vows.

The supreme and endless blessings
of Samantabhadra's deeds,
I now universally transfer.
May every living being, drowning and adrift,
Soon return to the Pure Land of Limitless Light!

*** The Vows of Samantabhadra ***

I vow that when my life approaches its end,
All obstructions will be swept away;
I will see Amitabha Buddha,
And be born in His Western Pure Land of
Ultimate Bliss and Peace.

When reborn in the Western Pure Land,
I will perfect and completely fulfill
Without exception these Great Vows,
To delight and benefit all beings.

*** The Vows of Samantabhadra Avatamsaka Sutra ***

DEDICATION OF MERIT

May the merit and virtue
accrued from this work
adorn Amitabha Buddha's Pure Land,
repay the four great kindnesses above,
and relieve the suffering of
those on the three paths below.

May those who see or hear of these efforts
generate Bodhi-mind,
spend their lives devoted to the Buddha Dharma,
and finally be reborn together in
the Land of Ultimate Bliss.
Homage to Amita Buddha!

NAMO AMITABHA

南無阿彌陀佛

《羅馬巴利文：小部阿含經：佛種姓、行藏、本生經(I)&(II)》

財團法人佛陀教育基金會 印贈

台北市杭州南路一段五十五號十一樓

Printed and donated for free distribution by

The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation

11F, No. 55, Sec. 1, Hang Chow South Road, Taipei, Taiwan, R.O.C.

Tel: 886-2-23951198, Fax: 886-2-23913415

Email: overseas@budaedu.org

Website: <http://www.budaedu.org>

Mobile Web: m.budaedu.org

This book is strictly for free distribution, it is not to be sold.

Printed in Taiwan

1,300 copies; September 2018

EN440 - 16127

